שבעת ימים קודם יוה"כ מפרישין כ"ג. שכל עבודת יוה"כ אינה כשירה אלא בו כדיליף בהוריות בפרק בתרא (דף יב:) דכתיב גבי יום הכפורים וכפר הכהן אשר ימשח אותו. ובגמרא [1] (דף ו.) מפרש למה מפרישין: **לשלח פרהדרין.** כך שמה ובגמרא [2] מפרש למה נקראת כן: **ומתקינין לו.** ומזמינין כהן אחר להיות כהן גדול תחתיו אם יארע בו פסול קרי או שאר טומאה המעכבין מלבוא למקדש: **ובעד ביתו.** גבי יוה"כ כתיב באחרי מות: **א"כ.** דחיישת למיתה: **אין לדבר סוף.** שמא גם זו תמות: **גמ' שריפת הפרה.** פרה אדומה: **שעל פני הבירה.** לקמיה מפרש מאי בירה: **לפונה מזרחה.** במקלעות מזרחית לפוניית של עזרה היתה: **שכל מעשיה.** של פרה: **לרי גללים.** [3] לפיעי בקר מפרש להו במנחות בפ' ר' שמעאל (דף סט:): **לרי אדמה.** שאין עשויין ככלי חרס בכבשן אלא מן האדמה היא שהוא כאגן רכה וחוקקין ממנה כלים: **מאי טעמא.** תקינו לה כלים הללו: **דטבול יום.** לקמן יליף בפרק טרף בקלפי (דף מג:) והזה הטהור כו': **כי היכי דלא ליזלזלו בה.** לומר הואיל וטבול יום כשר בפרה אין צריך להיות זריזין בה בשמירת טהרה לכך עשו בה מעלות הרבה לטהרה וזו אחת מהן: **כיון דחטאת היא.** חטאת נקראת שנאמר (במדבר יט) למי נדה חטאת היא: **וחטאת טעונה לפון.** חטאות הקריבות במזבח נשחטות בצפון ולא שזו טעונה לפון שהרי היא נשחטת בהר המשחה: **וכתיב.** בפרה (שם) אל נוכח פני אהל מועד בהזאת דמה שהוא עומד בהר המשחה ומתכוין ורואה פתחו של היכל שהוא בכותל מזרחי: **כי היכי דליהוי היכירא.** לדעת שהופרש שם כדי להטיל עליו עבודת פרה הקרויה חטאת וטעונה מזרח ויש לב להיות זריז במעשיה וסדר עבודותיה: **הבירה אשר הביונתי.** אשר זימנתי לה מקום גורן ארונה לבנותה בו ודוד קאמר ליה להאי קרא בדברי הימים: **מנא הני מילי.** דבעי פרישה ליוה"כ ולפרה: **לאשר עשה.** במלואים שנה אותם לפרוש מביתם ז' ימים שנאמר (ויקרא ח) ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה וגו' ושמרתי עבדו שנאמר (שם ט) ויהי ביום השמיני קרא וגו' וכתיב קרב אל המזבח וגו' (ח) כאשר וגו' זה לעשות לדורות לפרוש ז' לפני עבודת יום אחד: ט) **דלפני עשייה.** קיום המצוה: ואימא

שבעת ימים קודם יוה"כ. יש מקומות ששונה המניין בריש כמו בכאן ובבבא קמא (דף ב.) ארבעה אבות נזיקין ובפרק קמא דר"ה (דף ב.) ד' ראשי שנים ואיכא דוכתי דתני מניינא לבסוף לפני אידיהן של עובדי כוכבים ג' ימים ברפ"ק דמסכת ע"ז (דף ב.) ובפ"ק דקידושין (דף ב.) האשה נקנית בג' דרכים ושואלין ודורשין בהלכות (החג) [יט] לפני (החג) [י] שלשים יום (פסחים דף ו.):

וחכ"א א"כ אין לדבר סוף. דלמי איכא למיחש למיתה דחדא ניחוש אפילו למיתה דתרתי ותלת ואע"ג דבפ' ד' אחין (יבמות דף כו:) משמע לסתם מתני' דהתם דלמיתה דחד חיישינן לתרי לא חיישינן וסתם מתני' דהכא ס"ל דאי חיישינן לחדא ניחוש נמי לעובדא י"ל דה"ק הכא נהי דחיישינן למיתה דחד לזמן מרובה כמו בהיא דפרק ד' אחין (ג"ז שם.) דילמא אדמייתם חד מיית אידך מכל מקום למיתה לזמן מועט כי הכא לא הוה לן למיחש אלא משום מעלה דכפרה חיישת לזמן מועט אם כן ניחוש אפילו לתרתי ותלת אי נמי התם חששת בעלמא הוא משום ביטול מצות יבמין ואיכא איסורא כולי האי אבל הכא משום דכפרת כל ישראל תלוי בזה ניחוש אפילו לתרתי ותלת ואפילו לזמן מועט וא"כ אין לדבר סוף הלכך ליכא למעבד תקנתא להאי חששא וכי פריך בגמ' (לקמן דף יג.) מאי שנא דגבי טומאה דשכיח טפי ממיתה כדאמר בגמרא סגי לתקן לכהן אחר תחתיו והכא חיישינן לתרתי ותלת הוה מצי לשנויי כי האי גוונא ההיא חששת בעלמא היא ולא היה צריך להפרים אחר כי מסתמא ימצאו הרבה שיהו רגילין לעבודה אלא מעלה בעלמא הלכך סגי בחד אלא בגלו הכי משני שפיר [כ]:

להוציא מלבן של צדוקין. גלו בטומאה דאורייתא מעמו ליה דלא הוי מזגזגי בה כולי האי אדרבה אמרינן בפרק אין דורשין (חגיגה דף יח:) בגבי אוכלי קדש מדרס לחטאת אלא כדתנן בפ"ג דמסכת פרה (מ"ח) סמכו ידיהם על ראשו ואומרים לו אי אתה כ"ג רד טבול אחת דממנת שנוגעין בו חשבינן ליה כטמא טומאה דרבנן דאחיו הכהנים חשיבי כטומאים לגבי דידיה [ל] דבגדיהם מדרס לחטאת [מ] כדפרישית:

שבל מעשיה בכלי אבנים וכו'. דווקא בגלו ז' ימים של שריפת הפרה אבל בשעת קידוש התנן בפ"ה דמס' פרה (מ"ה) בכל הכלים מקדשים ואפילו בכלי גללים כו' ואדרבה התם משמע דטפי פשיטא לו דשאר כלים מקדשין מבכלי גללים וכלי גללים וכלי אבנים איצטריך ליה לאשמועינן דאע"ג דלגו כלים מיקרו לענין טומאה מ"מ הם כלים לענין קידוש וקרינן בהן מים חיים אל כלי [מ]:

ומאי שנא צפונה מזרחה. וא"ת אמאי לא היו מפרישין נמי כ"ג לפני יוה"כ לשכה זו שעל פני הבירה וי"ל דלשכת פרה היו קורים לה לשכת בית אבן כי היכי דנהוי לה היכירא שכל מעשיה בכלי אבנים ואי הוו מפרשי נמי להאיל לשכה כ"ג לפני יוה"כ אז לא הוה ליה היכירא לפרה אי נמי י"ל משום דכ"ג ביוה"כ פריסתו לקדושה שכל עבודתו לפניס ולפני ולפניס היו מפרישים אותו ללשכת פרהדרין שבנויה בקדש אבל פרה שנעשית מחוץ בהר המשחה פריסתו ללשכה שעל פני הבירה אחוץ לעזרה: **אלא** אימא כוליה קרא ביוה"כ כתיב. תימה לי מאי קא פריך דאי כוליה קרא ביוה"כ כתיב אם כן לעשות למה לי וי"ל דסלקא דעתך דמקשה דתרוייהו איצטריך ליוה"כ דאי לא כתב אלא לכפר הוה אמינא כפרה דקרבנות ואי לא כתב אלא לעשות ה"א זה פרה להכי כתב תרוייהו לאשמועינן דווקא יום הכפורים דכתיב ביה תרוייהו: ואימא

שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין ומתקינין לו כהן אחר תחתיו [6] **שמא יארע בו פסול** [1] **ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו שנאמר** [2] **וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו אמרו לו אם כן אין לדבר סוף: גמ' תנן התם** [3] **בשבעת ימים קודם שריפת הפרה היו מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה ולשכת בית האבן נקראת ולמה נקרא שמה לשכת בית האבן שכל מעשיה בכלי גללים בכלי אבנים ובכלי אדמה מאי טעמא כיון דטבול יום כשר בפרה** [7] **דתנן** [4] **מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי השמש היתה נעשית תקינו לה רבנן כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה דלא ליקבלו טומאה כי היכי דלא ליזלזלו בה מאי שנא צפונה מזרחה כיון דחטאת היא וחטאת טעונה צפונה וכתיב בה** [5] **אל נכח פני אהל מועד תקינו לה רבנן לשכה צפונה מזרחה כי היכי דלהוי לה היכירא** [8] **מאי בירה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מקום היה בהר הבית ובירה שמו ור"ל אמר כל המקדש כולו קרוי בירה שנאמר** [3] **הבירה אשר הכינותי מנא הני מילי** [9] **א"ר מניומי בר חלקיה א"ר מחסיא בר אידי א"ר יוחנן אמר קרא** [4] **כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם לעשות אלו מעשי פרה לכפר אלו מעשי יום הכפורים בשלמא כוליה קרא בפרה לא מתוקם לכפר כתיב ופרה לאו בת כפרה היא אלא אימא כוליה קרא ביום הכפורים כתיב אמרי יליף צוה צוה כתיב הכא צוה ה' לעשות וכתיב התם** [5] **זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר מה להלן פרה אף כאן פרה ומה כאן פרישה אף להלן פרישה ואימא**

שבעת

[1] זאת לדעת כי רוב הסגנונות שהוגנו הנה בהש"ס לקוחות מספר שיח יצחק [גם נלעפעמים התחלות הדברים המה לא כפי נוסחתינו בגמ'. והמה כפי נוסחאות ד"י לו כ"י]. [2] [לפנינו הגי' ומזין עליו כל ז' הימים מכל חטאות שהיו שם וכו'].

[3] [מקח קכד] ושרף את הפרה לעיניו, שיהא אחר שורף והוא רואה משמע דזר כשר לשרוף, היינו דלא כהני אמוראי דעקב בקלפי עוד יש לומר שיהא כהן אחר שורף וכהן המפרש רואה. מ"ר. **מפרישין** בהן השורף **את הפרה.** אבל שאר כהנים שהיו עסוקין בחפיפת אפרה ובשאר עסקיה כדמשמע לקמן שהסגן היה מסייע לפרה לא היו מפרישין אותן. ולפיולו למאן דמפיק פרישה בפרה מקרא מוקמינן לקרא בעיקר מעשה הפרה הייינו שריפה. ולשמואל נמי ליה למיעקר הכהן המקבל שהוא עיקר שהיה לדורות בהלעגר, אלא לפי שעיקרה לפרה שריפה, נקט שורף. אבל מימה, לרב דאמר בפ' טרף בקלפי [להלן מב, א] שחיטת פרה זר פסולה, ואיכא למאן דבעיא לדורות בלקעיה עם השורף הואיל וכהן חד הוא דעבד להן. **שבל מעשיה בבלי אבנים.** יש פי' מרביני שלמה שכתוב בהן כגון קיבול דמה ואפיפת אפרה, ולא דק, דבפרה (פ"ט מ"ח) [פ"ה מ"ב] בכל מקדשין, ושוב תנן [שם מ"ד] ומייתי לה בחגיגה [כב, א] שפופרת שחתכה לחטאת ר"מ אומר יטבול מיד רבי יהושע אומר יטמא ויטבול, אלמא לא בעינן כלי גללים, מדאריכה טבילה אלמא בת קבולי טומאה היא. עוד אמרינן בפ"ק דמנחות [ז, ב] גבי כהן המזה דם הפרה דמקנא אלבנון בשפת המזבח, משמע דהוי כלי חרש, דאבשבל אותו הפעם לא הוי קרי ליה מזרק, וכיון דהוי כלי חרש אין מ"ב הוי אי מתכת דקיי"ל [להלן נט, א] דכלי חרש אל עד לא עבדינן. מיהו על הייא דמנחות תימה, דבפסחי [מקח קכג] משמע שמלות קבלת דמה היה ביד, ומפיק ליה מלגו של מזרק שהיה בידו. וי"ל דעבדינן אותו הפעם לא הוי קרי ליה מזרק, וכיון דהוי כלי חרש מ"ב הוי אי מתכת דקיי"ל [להלן נט, א] דכלי חרש אל עד לא עבדינן. מיהו על הייא דמנחות תימה, דבפסחי [מקח קכג] משמע שמלות קבלת דמה היה ביד, ומפיק ליה מלגו של מזרק שהיה בידו. פרה [פ"ג מ"א] ג) אחד זה ואחד זה מזין עליו מכל חטאות שהיו שם כו' תלירות היו בטויות בירושלים ע"ג קלע ותחתיהן תלוי מפני קבר התהום והתיעוקות יושבין ע"ג כוסות של אבן ביהיכה כו' לא מלאו משבע עונין משם כו' משם חטאות היו מזין עליו. **בבלי גללים.** לפיעי בקר כדפירש בקונטרס דאי בלי אבן, כלי גללים בכלל כלי אבן הוי.

א א מיי' פ"ט מהלכות יוה"כ הלכה ג סמג עשין רט:
ב ב מיי' פ"ב מהלכות פרה הלכה ח ב ג סמג עשין רלג:
ג ג מיי' פ"ח שם הלכה יד:

תורה אור השלם

1. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:
ויקרא טז ו
2. וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים: במדבר יט ד
3. וְלִשְׁלֹמֹה בְּנֵי תֵּן לֵבָב שָׁלֵם לִשְׁמֹר מִצְוֹתֶיךָ עֵדֹתֶיךָ וְחֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת הַכֹּל וְלִבְנוֹת הַבִּירָה אֲשֶׁר הֵכִינוֹתִי:
דברי הימים א כט יט
4. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְיָ לַעֲשׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: ויקרא ח לד
5. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל: במדבר יט ב

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כלי גללים. **צפיעי** בקר. וכ"כ רש"י שבת נח ע"א ד"ה כלי. אבל בשבת דף טז ע"ב כתב רש"י גגליס שיש: **תוס'** ד"ה להוציא וכו' דבגדיהם מדרס לחטאת דרפרישית. עי' זבחים דף יז ע"ב תוס' ד"ה שריפה:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה כאשר כו' כאשר עשה זוה לעשות לדורות:

מוסף רש"י

שבעת ימים. הן מסכת מעילי בגמרא כל יום הכפורים (לקמן יד:) דכל מסכת זו כמעונה אחת, שעסוקה כולה בכפר כמות שהן הפסוקים סדורין והולכין (לקמן טו.). **אף אשה אחרת מתקינין לו.** מזמנין לכהן גדול לערב יום הכפורים (סוכה כד.).

רבינו חננאל

שבעת ימים קודם ליום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו כול'. תנן התם במסכת פרה תחילת פרק ג' שבעת ימנים קודם לשרפת הפרה מפרישין כהן השורף הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה כול'. פירוש כלי גללין כלי אבנים כלי אדמה, שלא הוסקו בכבשן שאינן מקבלין טומאה לפי שאינן כלי חרש. פרה אדומה נקראת חטאת שנ' והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא. אמר רבי יוחנן מקום היה בהר הבית בירה שמו. [מנא] הני מילי שצריכין להפריש כהן גדול ביום הנכפורים וכן] כהן השורף

עין משפט נר מצוה

ב [1] ר"ה ו. [2] ויקרא טז ו [3] מנחות פ"ה מ"ז [4] פרה פ"ג מ"ח [5] ויקרא ח לד [6] יומא ב. [7] פרה פ"ג מ"ח [8] מלכים א ח ז [9] דה"ב א יט [10] יומא ד. [11] יומא ד. [12] יומא ד. [13] יומא ד. [14] יומא ד. [15] יומא ד. [16] יומא ד. [17] יומא ד. [18] יומא ד. [19] יומא ד. [20] יומא ד. [21] יומא ד. [22] יומא ד.

ואימא צוה צוה דיוה"כ. וא"ת ליפני ג"כ כל הני קראי למה לי לזה לעשות לכפר ואין נראה לתרץ דהשתא הדר ביה מדרשא דלעשות ולהכי קריכי תרוייהו דאי מלכפר לחודיה ה"ג כפרה דקרבנות ואי מצוה לחודיה ה"ג פרה נמי דלהכי כתב תרוייהו דהא מ"מ אכתי תיקשי לך ליפני הכי דלא הדר ביה מלעשות ועוד אי הדר ביה ה"ל למימר אלא ולקמן (דף ג:) נמי מוכח דלא הדר ביה מלעשות דכי קאמר ריב"ל מתני תרתי קאמר לעשות זה מעשה פרה אלמא דלעולם לא הדר ביה מדרשא דלעשות וי"ל דה"פ מ"ט לא נפקא לן מקרא אלא פרה ויה"כ אימא זוה זה יוה"כ ואייתר לן לעשות לכפר ונדרוש לעשות זה מעשה פרה לכפר אלו קרבנות דכתיב בהו כמה זימנין לכפר גבי חטאות ואשמות וליכא למימר א"כ ליפתוק מצוה ונידרוש פרה מלעשות ויוה"כ וקרבנות מלכפר דהכי הוי סברת המקשה בסמוך דהא ליתא דאי לא כתב זוה הוה דרשינן לכפר לעשות תרוייהו זה יוה"כ כדפריך לעיל אימא כוליה קרא ליוה"כ והשתא פריך שפיר אימא זוה זה יוה"כ לעשות זה פרה לכפר אלו קרבנות ואם תאמר אם כן לא ליכתוב אלא זוה לכפר ועל כרחך נידרוש זוה זה פרה לכפר זה יוה"כ וקרבנות כסברת המקשה בסמוך דפריך ואימא לכפר אלו קרבנות אלמא דמלכפר דריש יוה"כ וקרבנות דאי דרשת זוה זה יוה"כ לכפר אלו קרבנות אבל פרה לא אם כן זוה למה לי מלכפר הוה נפקא לן שפיר יוה"כ וקרבנות וי"ל אי לא הוה כתב אלא זוה לכפר ה"א יוה"כ לחודיה דכתיב ביה זוה לכפר ודמי ליה טפי מקרבנות אבל השתא דכתב לעשות וצריכין אנו לרבויי פרה מלעשות אע"ג דלא דמיא כולי האי למלואים א"כ נימא נמי דנרבי מלכפר קרבנות דלאו למעוטי קרבנות אלא לרבויי דלא תימא לעשות לכפר זה יוה"כ ותו לא כדפריך מעיקרא ולהכי כתב זוה לרבות יום הכפורים ואייתרו לעשות לכפר לפרה וקרבנות אי נמי נ"ל לפרש אימא זוה לעשות זה יוה"כ דכתב ביה ויעש וכתיב ביה זוה אבל פרה לא דלא כתב בה לשון עשייה ולכפר זה קרבנות ואיצטריך לעשות כדי למעט פרה דאי לא כתב אלא זוה לכפר ה"א זוה זה פרה ויוה"כ דהי מייניה מפקת להכי כתב לעשות לאשמועינן דווקא זוה שכתב אצלו עשייה כמו יוה"כ לאפוקי פרה דלא כתב בה עשייה ומשני דנין זוהה שלפני עשייה כו' כלומר אע"ג דלא כתב בפרה לשון עשייה טפי עדיפא למילף מהתם דזוה שלה כתב מקמי עשייה דידה דבתר זוה כתב ויקחו אליך פרה וכל דיני עשייה לאפוקי יוה"כ דדיני עשייתו כתיבא בריש והדר כתב זוה ותירוץ זה נ"ל יותר מן הראשון וא"ת ולדברי המתרץ דמשני דמדלמי ליה ילפינן למאי איצטריך זוה לעשות לכפר לא הוה צריך למיכתב אלא זוה לכפר ונידרוש זוה זה פרה לכפר זה יוה"כ ואי פרכת אימא זוה זה קרבנות ליפני דנין זוה מצוה ואין דנין זותו מצוה יש לומר אי לא כתב אלא זוה לכפר ה"א עכ"ל זוה זה יוה"כ כיון דאיתי ואידי פריש לקדושה ולא הוה אמרינן זה פרה דפריש לטהרה ולא הוה מצי לשנויי כדשנינן דנין זוהה דלפני עשייה מצוהה דלפני עשייה דאדרבה כיון דבמלואים לא הוי כתב לעשות לא הוה ליה לזוהה דלפני עשייה אלא לאחר עשייה כאשר עשה זוה כמו ביוה"כ ויעש כאשר צוה להכי איצטריך לעשות ואי לא כתב אלא זוה לעשות ה"א זה פרה דגמרינן זוה דלפני עשייה לאפוקי יוה"כ דלאחר עשייה ואי לא כתב אלא לעשות לכפר ה"א לכפר זה יוה"כ לעשות זה קרבנות דפריש לקדושה אבל פרה לא דנין בפרה ודין בקרבנות לא כתב לעשות אלא מייתורא דרשינן מלעשות לרבות וטפי הוה מסתבר לרבויי קרבנות להכי כתב זוה זה פרה אי נמי ה"א לעשות לכפר כוליה קרא ביוה"כ כדפריך הגמרא לעיל ומיהו יותר נראה לי לומר דהדר ביה מדרשא דלעשות ולא דרש אלא זוה לכפר ומתרצי קושיא טובא שכתבתי ומה שהקשיתי דלא הדר ביה מלעשות לא קשיא דע"כ הדר ביה דמלעשות היכי משמע זה מעשה פרה והא לא כתב בפרה לעשות והא דלא קאמר אלא משום דלא הדר ביה לגמרי אלא ה"ק רבי יוחנן זוה לעשות לדורות בפרה ומלעשות לא דרש אלא משום דאי לא [הוה] כתב לעשות אלא זוה [לא] הוה נפקא לן פרה כמו בתר דכתב לעשות דנפקא לן פרה מדכתב בה זוהה לפני עשייה כמלואים:

הנ"מ ג) (**דאיבא**) דדמי ליה. בכמה דוכתי משני הכי ובפ"ק דמנחות (דף ד. ושם) פריך ניגמר עונו דאשם מעון דחטאת ליפסול אלא לשמן וכו' עד והא תנא דבי ר' ישמעאל ושב הכהן ולא משני כי הכא וי"ל דסמיך אועוד ניגמר עונו מעונו דשמיעת קול וכן בפ' המפלת (נדה דף כב: ושם) גבי ילירה דלא משני הכי דסמיך אועוד ניגמר בריאה מבריאה וקשה דביכמות פ' כילד (דף יז:) גבי דנין אחים מאחים משני כי הכא הנ"מ היכא ד) דאיכא דדמי ליה אע"ג דהדר פריך ולילף אחוה אחוה מלוט וי"ל דהתם לא שייך למיפרך ועוד לילף אחוה מלוט משום דלא דמיא ההיא פירכא לקמייתא דמעיקרא פריך ולילף מעריות וגימא דאילו אשת אחיו מאמו מיהו אשת בן אחיו לא והדר פריך לילף מלוט דאילו אשת בן אחיו ולהכי אי לא הוה משני הנ"מ היכא דליכא דדמי ליה הוה צריך למיפרך בלשון ועוד כדפריך בפ"ק דמנחות ובפרק המפלת וכיון דלא הוא הקושיא השניה מענין הראשונה לא שייך למיפרך ועוד: **אימא** כפרה דקרבנות. פירוש דשאר קרבנות נמי ניבעי פריש אבל אין לפרש דקרבנות דוקא דהא יוה"כ נמי פריש אלא דקרבנות הוא: אע"ג דשבת לפניו הוא לא קחשיב אלא קחשיב י"ט דתלי בב"ד אבל קדושת שבת קביעא וקיימא ואידי ואידי ים קדושת שבת לפניו: פז"ר

ואימא צוה [צוה] דיום הכפורים דכתיב [1]ויעש כאשר צוה ה' את משה דנין צוה דלפני עשיה מצוה דלפני עשיה ואין דנין צוה דלאחר עשיה מצוה דלפני עשיה ואימא צוה דקרבנות דכתיב [2]ביום צותו את בני ישראל דנין צוה מצוה ואין דנין צותו מצוה ומאי נפקא מינה ו) והתנא דבי רבי ישמעאל [3]ושב הכהן [4]ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה הני מילי היכא דליכא דדמי ליה אבל היכא דאיכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן לכפר אלו מעשה יום הכפורים ואימא כפרה דקרבנות מי ידעינן הי כהן מתרמי דבעי ליה פרישה אמרי אלמה לא ניבעי ליה פרישה לכוליה משמרת בית אב דנין דבר שקבוע לו זמן מדבר שקבוע לו זמן לאפוקי קרבנות דכל יומא איתנהו ואימא רגלים דנין דבר שנוהג פעם אחת בשנה מדבר הנוהג פעם אחת בשנה לאפוקי רגלים דלאו פעם אחת בשנה נינהו ואימא רגל אחד וכי תימא לא ידעינן הי מינייהו אי חג המצות הואיל ופתח בו הכתוב תחלה אי חג הסוכות הואיל ומרובה מצותו אלא דנין פרישת שבעה ליום אחד מפרישת שבעה ליום אחד ואין דנין פרישת שבעה לשבעה מפרישת שבעה ליום אחד ואימא שמיני דפרישת שבעה ליום אחד הוא דנין דבר שאין קדושה לפניו מדבר שאין קדושה לפניו ואין דנין דבר שיש קדושה לפניו בעי פרישה לפניו ולאו קל וחומר הוא השתא דבר שאין קדושה לפניו בעי פרישה דבר שיש קדושה לפניו לא כל שכן אמר רב משרשיא לא הזה כתיב כזה רב אשי אמר מי איכא מידי דעיקר רגל לא בעי פרישה טפל דידיה בעי פרישה ואפילו למאן דאמר שמיני [3]רגל בפני עצמו הוא הני מילי לענין

ואימא לוואה דקרבנות. להלריך כל כהן העובד במקדש פרישה לקרבנות לבור: **זו היא שיבה וזו היא ביאה.** לדון גזירה שוה זה מזה מה שיבה חולן וקולה וטמא אף ביאה חולן וקולה וטמא: **ואימא לפרה דקרבנות.** כגון קרבנות יחיד דכתיב בהן בכמה מקומות וכפר עליו הכהן: [ז] **מי ידעינן הי מתרמי.** והלא ע"י פייס היו עובדין כדלאמרינן לקמן (דף כב.): הכי גרסינן **אמרי אלמה לא ניבעי פרישה לכוליה משמרת בית אב.** אלמה לא בתמיה אינך יכול לומר בהן פרישה הרי יש לומר על כל בית אב של משמרת המלוקין לימי שבת לשמש אים יומו שיפרשו כל בית אב שבעת ימים קודם היום הקבוע לו: **דבר הקבוע לו זמן.** יוה"כ מדבר הקבוע לו זמן המלואים שנאמר (שמות מ) ביום החדש הראשון בחמד לחדש תקים וגו' והוא היה שמיני למילואים: **הנוהג פעם אחת בשנה.** מלואים פעם אחת הוא דהוו בשנה: **אי חג המצות.** כלומר יש לך לומר שעל חג המצות נאמר הואיל ופתח בו תחילה בכל מקום או על חג הסוכות הואיל ומרובה מצותו בסוכה ולולב וערבה ויסוך המים: **ליום א'.** בשביל יום שמיני לבדו: **ואימא שמיני.** עצרת: **הזה לחיב.** כאשר עשה ביום הזה: **הזה.** לא הצריך פרישה אלא לדוגמתו: לענין

הזאה שהיו מזין עליו, דהא דמזה ומזין עליו טהור היינו כשצריך הזאה מן התורה, אבל הכא משטהור הוא מן התורה הזאה מטעמתו. וי"ל שעד הערב לא היה מקבל הזאה לפי שכל היום היה עובד עבודה כללקמן בפירקין [יד, ח] ואם היו נוגעין בו שוב לא היה יכול לעבוד כיון דטריהו רבנן כטומאה לגביה, ואחר הזאה וטבילה נמי לא היו יכולין ליגע בו אלא יבואו ליגע בו קודם הזאה ואחר טבילה אאז היה טמא כדתנן [פרה פ"ג מ"ח] אמרו ידיו עליו ואמרו לו רד וטבול כו'. קשה לי מירושלמי דריש מכילתין על מאתה דמה בין כהן שהבאתי לעיל שאומל למה כאן נוגעין וכאן אין נוגעין ומשני אלא טמאו אחיו הכהנים ופריך בלא זה אינו טמא מחמת הזאותיו, ומשני אלא שטמאו ממנו אחיו הכהנים, והשתא תימה לי מאי פריך בלא כך אינו טמא

(כלאפרש) [כדמפרש] בסמוך. **אבל היכא דאיכא** דדמי ליה מדדמי ליה יליפינן. וכן מתרץ בעירובין פרק מי שהוליאוהו [נא, ח]. אבל בפ"ק דמנחות [ד, ב] ובפרק המפלת בנדה [כב, ב] ובפרק בתרא דמכות [יג, ב] ובפ"ב דיבמות ח) לא מתרץ הכי, מפני שבכל אלו כיולא בהן סומך אקושיא דזעוד שיבא אח"כ. **ואימא כפרה דקרבנות.** פי' עם יוה"כ דמהיכא תיתי להוליא יום יותר מזה, וכן יש לפרש כל הקושיות שלמעלה. דנין דבר הקבוע לו זמן. וה"ג ה"מ לשנויי לעיל אלא שלא הוקבר.

ו) עיירובין נא. יבמות יז: מיר ה. מכות יג: לוריות ח: מנחות ד. מה: חולין פה. בכורות לב. נדה כב:; ב) סוכה מח. וש"נ, ג) [ל"ל דליכא], ד) [ל"ל דליכא],

הגהות מהר"י לנדא

[ז] רש"י ד"ה מי ידעינן וכו'. נ"ב עי' לקמן דף כו ע"ב בתש"י ד"ה אם לא לא להקריב. ועי' מה שנרשם שם על הגליון:

מוסף רש"י

ושב הכהן ובא הכהן. כלומר יליפינן גזירה שוה משיבה לביאה כמו דהוו תרוייהו שיבה או תרוייהו ביאה (נדה כב:) דאע"ג דלא דמו קראי להדדי, כיון דתרוייהו בביאת כהן משמעי דייינינן בהו גז"ש (יבמות יז: ועי' רש"י ערובין נא. בארוכה).

תוס' ישנים (המשך)

מחמת הזאותיו לפי דמפרש שלא היה מקבל הזאה עד הערב ותו אין רשאין ליגע בו שלא יטמאוהו. וי"ל לפי מה שתירץ לעיל אחי שפיר, וה"פ שלא יטמאו אותו אחיו הכהנים ולא יכול לעבוד כל אותו היום, ופריך הלא זה אינו טמא מחמת הזאתו וא"כ לכל הפחות לאחר הזאה יגעו בו, ומשני שלא יטמאו ממנו אחיו הכהנים, ולפי זה לא הוצרכו למה שפירש לעיל שלא היו נוגעין בו אחר הזאה כך יבאו ליגע בו קודם הזאה, אלא הטעם הוא כמו שתירץ בירושלמי שלא יטמאו [ממנו] אחיו הכהנים. כי היכי דתיהוי ליה הכירא. שיהיו לעשות הזאותיה לשמה. **אימא** בוליה קרא ביוה"כ **הוא** דכתיב. ולעשות הוא אורמיה דקרא כלומר לעשות פרישה בשביל יום כפרה. **ואימא צוואה** דיוה"כ. אם נפרש הה"ק, ואימא לוואה דיוה"כ ואתא כוליה קרא לענין לפרוש קודם יוה"כ בג"ש דצוה צוה, קשה, דא"כ לכפר למאי אתא. וא"ת שבת נגלות על הג"ש שלא נדונה על פרישת פרה, א"כ לשתוק קרא מכולהו צוה ולא לכתוב כי אם לכפר. לכן נראה כדברי המפרש ואימא נמי לוואה דיוה"כ שצריך לעשות פרישה אחרי יוה"כ שכתב צוה אחר עשייה, ולכפר בא לדרוש פרישה לפני יום הכפורים והפסוק דמיירי בלשון כפרה מוכיח שאין לדרוש שום דבר מאותו פסוק אלא לענין יוה"כ. נ"ל משם. וכ"ש פירש דאייתר ליה למימר לוואה דקרבנות ולכפר יצא לדרוש על פרישת יוה"כ לכפר על כפרה דקרבנות, והפסוק דמפיק בלשון לכפר מוכיח שאין לדרשו אלא כפרה כדפרישית, ועלעולם בפרישה דלפני יום הכפורים מייירי, ואם לא היה אומר אימא לכפר לחוד לא הייתי רואה אלא כפרה דיום הכפורים

ח) ל"ל דהוריות דף ח.

תורה אור

1. וְהִיתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה:
ויקרא שז לד
2. אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת קָרְבְּנֵיהֶם לַיְיָ בְּמִדְבַּר סִינָי:
ויקרא ז לח
3. וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת:
ויקרא יד לט
4. וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּבֵית צָרַעַת מְמֹאֶרֶת הוּא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא:
ויקרא יד מד

רבינו חננאל

ואימא צואה דיום הכפורים היא, כדכתיב ויעש כאשר צוה ה'. ודחינן דנין צוה דלפני עשיה דכתיב צוה ה' והדר כתיב לעשות, ובפרה נמי כתיב אשר צוה ה' ואחר כך כתיב ויקחו אליך פרה, לאפוקי יום הכפורים דעשיה קמיה צוה כתיבה. ואימא צואה דקרבנות דכתיב ביום צותו את בני ישראל, והדר כתיב להקריב את קרבניהם....

תוס' ישנים

מטמאין היו הכהן **השורף את הפרה.** שהיו אחיו הכהנים נוגעין בו וע"י כך היה טמא, כדתנן במסכת פרה [פ"ג מ"ח] אמרו ידיהם עליו ואמרו לו רד וטבול, והך ממיכה נמי לטמאו, וכן שנינו בתוספתא פ"ב מעשה בגדולי אחד שהעביר שמאו לעשות את הפרה וידע בו ריב"ז ומתך שני ידיו עליו ואמר לו איזי כ"ג מה אתה נאה להיות כ"ג רד וטבול אחת ירד וטבל ועלה, ואמרינן נמי בירושלמי [פ"ח ה"ח] ולקמן [ח, ח] מה בין כהן גדול ביוה"כ לכהן השורף את הפרה, זה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעים בו, וזה פרישתו לטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעים בו, ונטמא דמטמאין אותן בנגיעתן משום דנגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת [חגיגה יח, ב] ואפילו שמרו עצמן על טהרת חטאת. ואומר רביני הזקן יכולים היו אכמים לעשותן בטומאים ויהיה הכירא בטביליתו לגדוקים כיון שהגליהו טבילה מחמת שעשאוהו בטומאת מת ביום הבביעי שלו שצריך הערב שמש. וא"ת מ"ש בחגיגה [כג, ב] גבי שפופרת אחרינן שעשאוהו בטומאת מת ביום שביעי שלו אע"פ שלא היו מטמאין אותו, וכאן לא רצו לעשותו בטומאת מת אלא ע"י אמיכה אחיו הכהנים, י"ל דשאני התם דדמפרש דאיכא אשם משום איטור דעם שאינו אבל כאן היה מוחזק טהור יותר משאר אחיו הכהנים שלא היו רשאין ליגע בו. וא"ת למה לא היו נוגעים בו כל ששה ימים והא בלא"ה היו מטמאין אותו מפני

מסורת הש"ס

ג) עיירובין נא. יבמות יז: מיר ה. מכות יג: לוריות ח: מנחות ד. מה: חולין פה. בכורות לב. נדה כב:; ב) סוכה מח. וש"נ, ג) [ל"ל דליכא], ד) [ל"ל דליכא],

(א) לענין פז"ר קש"ב. פייס לעצמו שאין פייס בפרי החג אלא המשמרות שכל המשמרות שוות ומשלשות בהן לפי חשבון סדרן כמו ששנינו במסכת סוכה (דף נה:) אבל פר של שמיני בתחילה מפיסין עליו: **וזמן לעצמו.** לברך שהחיינו: **רגל לעצמו.** שאין שם חג הסוכות עליו: **קרבן לעצמו.** שאין קרבנו שוה לכל שאר ימות החג שכולם פרים מרובים ואילים שניים וי"ד כבשים וכאן פר אחד איל אחד ושבעה כבשים: **שיר לעצמו.** שאין שירו שוה לכל שאר שירות ימי החג כל שיר ימי החג מדבר מענין גזל מתנות עניים ואותן של חול המועד מפורש במס' סוכה (שם.) הומבה"י ושל שמיני עצרת אינו מענין אסיף ולא פירשו לנו איזהו שירו ד): **ברכה לעצמו.** ברכה שהיו מברכין לתפלת חיי המלך כדמפורש בתוספ' דסוכה [פ"ד] על שם ביום השמיני שלא את העם ויברכו את המלך (מ"א ח): **השלומין דראשון הוא.** אלמא טפל דיליה הוא: **דנין פר אחד ואיל אחד.** עבודת מוסף יום הכפורים פר אחד ואיל אחד ועבודת שמיני למלואים פר אחד ואיל אחד דכתיב (ויקרא ט) קח לך עגל בן בקר לחטאת וגו': **איל אחד הוא.** שהיה קרבן ליבור ביום"כ הוא האמור כאן באחרי מות ה) ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה הוא האמור בפינחס ו) למוספין: **הפס חד לחובת היום.** ההוא לאחרי מות חובת היום ואינו קרוי מוסף ולא כתיב התם מלבד עולת הבקר כדכתיב בכל המוספין מלבד עולת הבקר דמשמע זה מוסיף על דבר יום ביומו: **לאפוקי עצרת דתרוויהו חובת היום ניהו.** לחובת שתי הלחם (ז) כתיב (שם כג) והקרבתם על הלחם וגו' ואילים שנים ובחובת היום למלואים איל אחד הוא דהוה: **דנין פר** (ג) **שלו.** למלואים משלו הוא דכתיב קח לך עגל וביום"כ נמי איכא פר ואיל משלו בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר וגו' [ויקרא טז] לאפוקי עצרת וראש השנה דליבור ניהו: ועשה

פז"ר קש"ב. פירש"י רגל לעצמו שאין יושבין בסוכה קרבן לעצמו שאינו בסדר פרי החג ברכה בפני עצמו דאמרינן ביום שמיני חג העצרת הזה ובתוספתא ו) משמע שמברכין את המלך שנאמר ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך והשתא לא הוי האי ברכה כי היא דתניא בפרק לולב וערבה (סוכה דף מז.) כשם שז' ימי החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה כך שמיני טעון קשב"ל ומסקינן מאי ברכה ברכת המזון ותפלה ואין לחוש בכך דממה נפשך למאי דבעי למפרש התם ברכה היינו זמן ע"כ לא הוי כי האי דהכא דהא ברכה דהכא לא הוי זמן דזמן חשיב ליה הכא באנפי נפשיה ור"ת מפרש ברכה בפני עצמו ברכת המזון ותפלה כי ההוא דהתם ורגל בפני עצמו מפרש לענין לינה שטעון לינה ליל מוצאי יו"ט האחרון וכל ז' ימי החג טעונין לינה דגמרינן מפסח דכתיב ביה [דברים טז] ופנית בבקר והלכת לאהליך אי אפשר לומר והלכת לאהליך אלא בחומ"מ דביו"ט חייב בראיית פנים בעזרה ולא תיקשי לינה כל ז' מי איכא דיש לומר דמי שלא הביא חגיגתו ביום ראשון והביא באחד משאר הימים צריך לנון בלילה שלאחריו וא"ת תיפוק ליה דטעון לינה משום שלמי שמחה דהוו כל ח' דתנן (שם דף מב:) ההלל והשמחה ח' ואפי' בשאר ימות השנה אם מביא קרבן טעון לינה כדתניא בספרי ופנית בבקר וגו' מלמד שכל הזבחים טעונות לינה פי' זבחים דומיא דפסח מנין לרבות עופות מנחות ועצים ת"ל ופנית כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא מבקר ואילך וי"ל דמשכחת לה דלא מייתי קרבן בו ביום כגון ששלח שלמיו אתמול דנאכלין לשני ימים ולילה אחד ועוד דבפ"ק דחגיגה (דף ח.) תניא ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה ואמרינן בפסחים פרק אלו דברים (דף עא.) דאפילו בכסות נקיה ויין ישן ובע"א לא משכחת שמחה שמונה כשחל יום ראשון להיות בשבת דבשלמים דאתמול לא משכחת לה דבעינן זביחה בשעת שמחה וליכא אלא כדפירש בכסות נקיה ויין ישן והכי אמר בירושלמי פרק קמא דברכות וטעונה לינה במה דברים אמורים כשאין עמה קרבן אבל יש עמה קרבן בלא כך טעון לינה מחמת הקרבן ובפרק דם חטאת (זבחים לז.) משמע קלת דטעונה לינה כל שבעת ימי הפסח שכולן חשובין כלילה אחד גבי הא דתנן ר' טרפון אומר אם בשל בו מתחלת הרגל ואמר בגמ' (שם) מ"ט א"ר יצחק ופנית בבקר וגו' הכתוב עשאן כולן בקר אחד ואע"ג דלא קיימא מסקנא הכי דפריך וכי אין נותר ברגל מ"מ לענין לינה מסתבר דעשאן בקר אחד כפשטיה דקרא שאחר הרגל ישוב לביתו וניחא השתא דשמיני עצרת ובכורים דטעונין לינה מתרבו מדכתב ופנית כל פינות שאתה פונה כדדרשי בספיפי וז' ימי החג דמלריך להו היקשא בפ"ק דר"ה (דף ד:) מקיש חג הסוכות לחג המצות מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה דאי משום דכתיב ופנית ה"א דלילה אחד להכי אצטריך היקשא לכל ז' כחג המצות שכל הרגל חשיב בקר אחד וניחא נמי הא דקאמר בפ' לולב וערבה (דף מז.) שכשם שז' ימי החג טעונין קרבן לינה מיהו קשה דא"כ מאי קאמר שמיני רגל בפני עצמו לענין לינה אמאי קרי ליה רגל בפני עצמו כיון דכל ז' ימים שלפניו טעונין לינה בלי הפסקה ועוד מדקא מרבה בספיפי אפי' עופות ומנחות כמו לינה דרגלים א"כ משמע דרגלים נמי יום א' ותו לא והניא דפ' דם חטאת ז) לא קשה דמעיקרא ודאי ס"ד דלר' טרפון הכי הוא דטעון לינה כל ז' דהכתוב עשאו בקר אחד ובמסקנא לא קיימא הכי אלא כדפרישית וי"ת יסד במעריב שלו שמיני קודש לגינה ושלשים ידחס כאשר אבלים ינחם ומיהו אינו דוחה שלשים דאבילות לגמרי אלא עולה לחשבון ז' ימים כדאמר בפרק בתרא דמועד קטן (דף כד:) יום אחד לפני החג וחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א: **שיר בפני עצמו.** במס' סופרים (פ' יט הל' ג') יש שהיו אומרים למנצח על השמינית בבית הכנסת ושמא גם הלוים היו אומרים אותו בבית המקדש: **אלא למ"ד שני אילים.** לא בעי לשנויי דנין שני שעירים קרידין ליבור כגון יום"כ דאיכא שעיר הפנימי ושעיר החיצון ממלואים שקרבו בו שני שעירים ליבור שעיר מלואים ושעיר ראש חדש לאפוקי עצרת דשעיר אחד הוא עצרת נמי קרידין בו ב' שעירים דשעיר האמור בת"כ אין זה שעיר האמור בחומש הפקודים כדאמר בפ"ק דזבחים (דף ו:) שעירי עצרת למה הן באין וכו' וכן משמע בפ' התכלת (מנחות דף מה:):

אלא למ"ד שני אילים. תימה לי אפילו לדידיה נמי לישני דנין פר אחד מפר אחד לאפוקי עצרת דג' פרים ניהו חד לחובת היום בפרשת אמור ושנים למוספים בפרשת פינחס וי"ל כיון דחובת היום דעצרת אינו אלא פר אחד שפיר היינו דנין עצרת דפר אחד לחובת היום ממלואים דפר ג' לחובת היום ואי משום דבעצרת קרבו שני פרים למוסף הא במלואים נמי קרבו שני פרים למוסף שהרי בו ביום קרב מוסף דר"ח דשמיני למלואים אחד בניסן הוה: **הוא** האמור בחומש הפקודים. הא דלא פליגי בעצרת כדפליגי ביום הכפורים בפרק התכלת (שם) מפרש טעמא דבעצרת על כרחך האמור בתורת כהנים אינו האמור בחומש הפקודים וטעמא דרבי דהכא מפרש לקמן בפרק בא לו (דף ע:): **אלא למ"ד משל ציבור.** תימה לי נהי דמשל ציבור מ"מ הוא קרבן שלו ומתכפר בו מעון העגל כדאיתא בת"כ כדכתיב ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ועשה את קרבן העם וכפר בעדם ואם כן ליתא דנין פר חטאת שלו שהוא מתכפר בו מפר חטאת שלו שהוא מתכפר בו ודנין איל שלו שהוא קומץ עליו מאיל שלו שהוא קומץ עליו כדאמר בפרק שני דמסכת בילה (דף כ.) ויקרב את העולה ויעשה כמשפט ליתד על עולת חובה שטעונה סמיכה כמשפט עולת נדבה י"ל דאין הכי נמי דהוה מצי לשנויי הכי אלא האמת מתרץ לו דכולי עלמא מודו הכא דמשלו הוא מביא כדקא מפרש ואזיל:

לאפוקי

מסורת הש"ס

א) סוכה מח. חגיגה יז. ר"ה ד:, ב) חגיגה ט. [בילה כ: מגילה ה.], ג) לקמן ע:, ד) [עמ"ש רש"י ר"ה דף ד: ד"ה פז"ר קש"ב בשם מסכת סופרים], ה) [ויקרא טז], ו) [במדבר כט], ז) [סוכה פ"ד], ח) [זבחים לז.].

תורה אור השלם

1. וְאֹמַר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לַחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְיָ׃

ויקרא ט ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לענין וד"ה זמן וד"ה קרבן וד"ה שיר וד"ה ברכה הכל דבור אחד: (ב) שם ד"ה לאפוקי עצרת כו' לחובת שתי הלחם דכתיב כו': (ג) שם ד"ה דנין פר ואיל שלו. למלואים דמשלו הוא:

מוסף רש"י

פז"ר קש"ב. ראה מוסף רש"י ר"ה ד ב. מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג. אלא הביא חגיגתו ביום הראשון חג (חגיגה ט.). ויו"ט האחרון של חג. חוגג שמיני עצרת ואע"ג דרגל בפני עצמו הוא הוי תשלומין לראשון (שם). איל אחד הוא האמור כאן. בתורת כהנים ואיל אחד לעולה (לקמן ע:).

תוס' ישנים

פז"ר קש"ב. רגל. פירש בקונטרס שאומר חג שמיני עצרת הזה. וכיון שם פירש שטעון לינה. וי"מ פירש שדומה גזירה לשלשים כדאמרינן במועד קטן [כד, ב]. וי"ת יסדם שניהם במעריב שפייט קודש לגינה ושלשים ידחס כאשר אבלים ינחם יום השמיני. וקשה לי לכולהו דליתשיב כל חד לחבריה עם פז"ר קש"ב. וברכה. פירש הקונטרס ברכת המלך כדאמרינן בתוספתא [סוכה פ"ד]. ואין לדחות דויברכו את המלך הייינו מלכו של עולם, דבמו"ק [נ, א] דרש ליה בהדיא גבי שלמה. וי"ת מפרש דהייינו ברכת המזון ותפלה שאומר בהן יום שמיני עצרת, והביא ראיה מדאמרינן פרק לולב וערבה [סוכה מז, א] כשם ששבעת ימי החג טעונה שיר קרבן ברכה לינה, כך שמיני עצרת וכו', ופריך מאי לא זמן, לא ברכת המזון ותפלה. מיהו אומר רביני חזקן דאין בו ראיה די"ל כשהיה רוצה לומר מתחלה דברכה הייינו זמן ע"כ לא הוא כי היא [הכא] שהרי (בכך) [בכך] הזכיר כאן הזמן ומה בכך נמי אי ברכה דהכא הוי

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"י מהל' תמידין הלכה יג]:
ד ב מיי' פ"ח מהלכות חגיגה [הל"ד] הלכה ז סמג עשין רכט:

תוס' ישנים (המשך)

ברכת המלך. שיר. פירש בקונטרס הלא נתפרש שירו. ומונה בפירושו וכן פי' תלמידי רש"י בר"ה [ד, ב ד"ה פזר] דבמסכת סופרים [פי"ט ה"ב] יש דהייינו למנצח על השמינית, אבל נראה לרבינו הזקן דלענין מזמורים של בית הכנסת אמר התם. דנין **פר אחד ואיל אחד** דמוסף **מפר אחד ואיל אחד** דמלואים. ופירש בקונטרס דהייינו ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה דרש שמיני [ויקרא ט, ב]. וקשה לפירושו דהא מדפריך בסמוך אמאן דאמר איליס שנים, בשל מוסף דמשל צבור הוי אייר, ואילך נדונו משל מלואים שהיה של יחיד, ועוד דשל יום"כ שניהם עולה למוסף ושל מלואים פר לחטאת ואיל לעולה. ומפרש רבינו שמואל דהשתא אליף משור ואיל לצבור דמלואים דביום השמיני [שם פסוק ד] שנאמר שוה לשלמים כמו של יום"כ שנאמר שוין עולות. ומקשה לר"ת דלא משמע דשוה בשום מקום שיקרא הש"ס לעגל ושור פר אחד. ופי' ר"ת דליף מפר ואיל הכתוב בותה תעוה [שמות כט, ג] וזה הדבר אשר תעשה להם לקח פר אחד בן בקר ואילים שנים תמימים, והפר והאיל אחד שוין הן לחטאות כמו של יום"כ שניהן שוין עולות, ואיל אחד לא קאמיר מפני שהיה עולה כדלא חשיב נמי בסמוך בשני אילים לצבור דחד למוספין וחד לחובת היום. ובהכוא עניינא כתיב [שם פסוק כז] מאשר לאהרן וגו' ומאשר לבניו היה משלהם, ולכך סובר בסמוך משלו הם, ופריך הניחא למ"ד קח לך משלך, א"כ גם מאשר לאהרן ומאשר לבניו משלהם, אלא למ"ד משל צבור א"כ אורך אהרן היה משל צבור כו' אבל השתא סובר דאותו פר ושני האילים היו משל צבור. [**לאפוקי עצרת דשני אילים נינהו, אבל לא היה אלא פר אחד** לחובת היום לאורך שתי הלחם]. **חד לחובת היום.** דלא חייב מלבד כדפירש בקונטרס. ועוד אומר רבינו הזקן דנפקא מינה דעולת מוסף בלא היא אחר הפרקליט לזהרון דכתמרין בזבחים [ז, ב] שהוא דורון אחר ריצוי שעיר של מוסף שהוא חטאת ואיל דחובת [היום] בא לזהרון וריצוי, ואילו של אהרן לכפרה אחרת בא.

לאפוקי עצרת ור"ה דתרוייהו עולות נינהו. לא ידענא אמאי אם היה ליבור יכול להתכפר בשל יחיד (א) הייתי רולה. ואני אומר לפי שדבר קשה הוא לומר שהקב"ה קץ בישראל אומר בכיכול כלומר על כרחינו יאמר כן כאילו (ב) (אי) אפשר לומר כן וכן כל כביכול שבתש"ס: **בזמן שהן עושין רצונו של מקום.** נקראת העבודה על שמם: **עד כאן לא פליגי.** תירולא הוא: **קא לך למה לי.** דשני קרא בדיבוריה ממה שהתחיל לדבר: **דנין פר לחטאת ואיל לעולה.** ביום"כ יש פר לחטאת ואיל לעולה בקרבן יחיד דכהן גדול בזאת יבא אהרן וגו' ודשמיני למלואים נמי עגל לחטאת ואיל לעולה: **עבודה בכהן גדול.** ביום הכפורים מעבודה בכ"ג במלואים דכתיב (ויקרא ט) ויקרב אהרן אל המזבח: **אילימא תחלה בכהן גדול.** דנין יום הכפורים שהיא עבודה ראשונה שהוטלה בכהן גדול בקרבנות לבור ביום"כ הראשון מעבודת שמיני למלואים שהיא עבודה ראשונה שנעשית על ידי כהן גדול מעולם: **תחלה במקום.** יום הכיפורים יש (ג) לו עבודה לפני לפנים שביום הכיפורים הראשון היתה תחלה במקום שקודש לכן לא נכנס אדם שם לעבודה ויום שמיני למלואים היתה עבודה תחלה במזבח החיצון. ואם בשביל ששימש משה כל שבעת ימי המלואים אין קרויה עבודה אצל עבודת כהנים שהוא בחלוק (ד) לבן שלא הוכשר אצל לשעה: **ר' יוחנן מפני חדא.** לא דרים מהאי קרא דכאשר עשה ביום הזה אצל חדא פרישה: **מעלה בעלמא.** מפני הקל שהקילו בה לטמא מדעת הכהן השורפה עשו בה מעלות רבות: **מהילא יליף לה.** להך פרישה: **אי מה מלואים של הלבוש** (ה) **מעכב בהן.** כדילפינן לקמן בשמעתין (דף ה.): **ולא קבני מפרישין.** ואם יאמרו פסול בכהן גדול ישמש זה בלא פרישה: **אלא מר מהילא יליף אמר ליה מסיני.** שמלינו שפירש משה קודש כניסתו למחנה השכינה: **ויכפהו הענן.** למשה: **ר' יהודה בן בתירא.** לקמן בפרקין (דף ו.): לטומאת

ועשה לך. כמו עשה לך שתי חצוצרות כסף: **כביכול.** אני שמעתי

1. בְּעֵת הַהִוא אָמַר יְיָ אֵלַי פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לוּחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַעֲלֵה אֵלַי הָהֶרָה וְעָשִׂיתָ לְךָ אָרוֹן עֵץ: דברים י א
2. וְעָשִׂוּ אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: שמות כה י
3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה:
שמות ל לד
4. עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצֹצְרֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הֲעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת הַמַּחֲנוֹת:
במדבר י ב
5. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחַטָּאת שָׂעִיר וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: ויקרא ט ג
6. וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קְחַ לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא ט ב
7. בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה:
ויקרא טז ג
8. וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: ויקרא טז ה
9. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְיָ לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: ויקרא ח לד
10. וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד יְיָ עַל הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן:
שמות כד טז

ועשה לך (ו) משלך אלא למ"ד משל צבור מאי איכא למימר דתניא קח לך משלך ועשה לך משלך (ז) ויקחו אליך משל צבור דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר בין קח לך בין ויקחו אליך משל צבור ומה תלמוד לומר קח לך בביכול (ח) משלך אני רוצה (ט) יותר משלהם אבא חנן אמר משום ר' אלעזר (י) כתוב אחד אומר [1] ועשית לך ארון עץ וכתוב אחד אומר [2] ועשו ארון עצי שטים הא כיצד כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום עד כאן לא פליגי אלא בקיחות דעלמא ועשיות דעלמא קיחות דעלמא [3] קח לך סמים עשיות דעלמא [4] עשה לך שתי חצוצרות כסף אבל הנך פרושי קא מפרש דמשלך הוא במלואים מכדי כתיב [5] ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת [6] ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת למה לי שמע מינה קח לך משלך הוא ביום הכפורים מכדי כתיב [7] בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת וגו' [8] ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת והקריב את פר החטאת אשר לו למה לי שמע מינה האי (כ) לו משלו הוא רב אשי אמר דנין פר לחטאת ואיל לעולה מפר לחטאת ואיל לעולה לאפוקי ראש השנה ועצרת דתרוייהו עולות נינהו רבינא אמר דנין עבודה בכהן גדול מעבודה בכהן גדול לאפוקי כולהו קושייתין דלאו עבודה בכהן גדול נינהו ואיכא דאמרי אמר רבינא דנין עבודה תחלה מעבודה תחלה לאפוקי הני דלאו תחלה נינהו מאי תחלה אילימא תחלה בכהן גדול היינו קמייתא אלא עבודה תחלה במקום מעבודה תחלה במקום כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן מתני חדא (כא) [רבי יהושע בן לוי] מתני תרתי ר' יוחנן מתני חדא לעשות לכפר אלו מעשה יום הכפורים (כב) [וריב"ל] מתני תרתי לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה יום הכפורים ר' יוחנן מתני חדא והא אנן תנן שבעת ימים קודם יום הכפורים ושבעת ימים קודם שריפת הפרה מעלה בעלמא והא (כג) א"ר מניומי בר חלקיה א"ר מחסיא בר אידי א"ר יוחנן (כד) כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה יום הכפורים ההוא דרביה דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה יום הכפורים א"ל (כה) ריש לקיש לרבי יוחנן מהיכא קא ילפת לה ממלואים אי מה מלואים כל הכתוב בהן מעכב בהן אף הכא נמי כל הכתוב בהן מעכב בהן וכי תימא הכי נמי והתנן ומתקינין לו כהן אחר (כו) ולא קתני מפרישין וכי תימא מאי מתקינין מפרישין ליתני או אידי ואידי מתקינין או אידי ואידי מפרישין (כז) א"ל אלא מר מהיכא יליף לה אמר (כח) מסיני דכתיב [10] וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מכדי כתיב ויקרא אל משה ביום השביעי מאי ששת ימים זה בנה אב שכל הנכנס במחנה שכינה טעון פרישת ששה והא אנן שבעה תנן (כט) מתניתין רבי יהודה בן בתירא היא דחייש לטומאת

לאפוקי עצרת ור"ה דתרוייהו עולות נינהו. לא ידענא אמאי אם היה ליבור יכול להתכפר בשל יחיד (א) הייתי רולה. ואני אומר לפי שדבר קשה הוא לומר שהקב"ה קץ בישראל אומר בכיכול כלומר על כרחינו יאמר כן כאילו (ב) (אי) אפשר לומר כן וכן כל כביכול שבתש"ס: **בזמן שהן עושין רצונו של מקום.** נקראת העבודה על שמם: **עד כאן לא פליגי.** תירולא הוא: **קא לך למה לי.** דשני קרא בדיבוריה ממה שהתחיל לדבר: **דנין פר לחטאת ואיל לעולה.** ביום"כ יש פר לחטאת ואיל לעולה בקרבן יחיד דכהן גדול בזאת יבא אהרן וגו' ודשמיני למלואים נמי עגל לחטאת ואיל לעולה: **עבודה בכהן גדול.** ביום הכפורים מעבודה בכ"ג במלואים דכתיב (ויקרא ט) ויקרב אהרן אל המזבח: **אילימא תחלה בכהן גדול.** דנין יום הכפורים שהיא עבודה ראשונה שהוטלה בכהן גדול בקרבנות לבור ביום"כ הראשון מעבודת שמיני למלואים שהיא עבודה ראשונה שנעשית על ידי כהן גדול מעולם: **תחלה במקום.** יום הכיפורים יש (ג) לו עבודה לפני לפנים שביום הכיפורים הראשון היתה תחלה במקום שקודש לכן לא נכנס אדם שם לעבודה ויום שמיני למלואים היתה עבודה תחלה במזבח החיצון. ואם בשביל ששימש משה כל שבעת ימי המלואים אין קרויה עבודה אצל עבודת כהנים שהוא בחלוק (ד) לבן שלא הוכשר אצל לשעה: **ר' יוחנן מפני חדא.** לא דרים מהאי קרא דכאשר עשה ביום הזה אצל חדא פרישה: **מעלה בעלמא.** מפני הקל שהקילו בה לטמא מדעת הכהן השורפה עשו בה מעלות רבות: **מהילא יליף לה.** להך פרישה: **אי מה מלואים של הלבוש** (ה) **מעכב בהן.** כדילפינן לקמן בשמעתין (דף ה.): **ולא קבני מפרישין.** ואם יאמרו פסול בכהן גדול ישמש זה בלא פרישה: **אלא מר מהילא יליף אמר ליה מסיני.** שמלינו שפירש משה קודש כניסתו למחנה השכינה: **ויכפהו הענן.** למשה: **ר' יהודה בן בתירא.** לקמן בפרקין (דף ו.): לטומאת

א) [ע"ז מד.], ב) גיר' ע"י ויקחו אליך שמן זית זך, ג) מנחות כח.; ד) גיר' ע"י משלך אמי רולה ואמיני רולה משלהם, ה) [לקמן עב: ע"ש], ו) [תולין כב.], ז) ס"ל רים לקיש, ח) ס"ל ורים לקיש, ט) [לעיל ב.], י) [לקמן ד:], כ) [לקמן ה.], ל) [ליה], מ) [לקמן ו.], נ) [ע"ש עיין ש"ל מורה שבע"פ דף ו' וכ"ה בהש"י בע"י אפסרן], ס) [תענית יא.: ע"ז לד.], ע) [נדל"ל דס"ל],

ג) עיין היטב בירושלמי ומפרשיו וע"ל דבריס המעבביס הלמדים משאינס מעבביס (שיח יעקב).

גליון הש"ס

גמ' א"ל אלא מר מהיכא יליף. עיין ערכין דף ה' ע"ל תוס' ד"ה והא מר:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כביכול. בשל יחיד משלך הייתי רולה: (ב) שם ד"ה תחלה. יש בו עבודה: (ג) שם ד"ה אי. הכתוב בהן מעכב בהן:

מוסף רש"י

בביכול. אם היה אפשר להיפטר צבור בשל יחיד, בשלך הייתי רולה יותר משלהם (מנחות כח:).

תוס' ישנים

קח לך עגל בן בקר לחטאת ל"ל. אלא נכתב לקחונו בשל ישראל, שהרי כתוב אחר כך (ומאת עדת בני ישראל תקח) (ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו וגו' ועגל). וגם לא בא לומר קח לך לכפרתך שהרבה מוכיח באותה פרשה שלאורך כפרתן היה. אי מה מלואים כל הכתוב בהן מעכב וכו'. בירושלמי (פ"ל ה"א) מותיב לה מהדא דהא יליפין ומלק והקטיר, מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה בראשו של מזבח וקי"ל (ח) הקטרה לא מעכבא ולא אמרינן אי מה מליקה מעכבא וכו', עוד מביא שם הרבה דברים שאין מעכבין הלמדין מהמעכבין ואין מתבר כלום. זה בנה אב, דילפינן מהכא במה מליגו. אי נמי ששת ימים מיותר מדכתיב ויקרא אל משה ביום השביעי.

דחייש לטומאת ביתו, לכך אנו מוסיפין שביעי על ששה דאורייתא.

לטומאת ביתו. שמא אם יזקק לאשתו ותראה דם בשעת ביאה ונמצא טמא שבעת ימים כמשפט בועל נדה ולא יכול לעבוד ביום הכפורים: **זה וזה.** כהן ביום הכפורים וכהן דפרה: **כל שבעה.** ימי דהפרשה: **מכל הטאות שהיו שם.** מכל פרה ופרה היו נותנין קצת למסורת מן הספר בחיל כך שנינו במסכת פרה (פ"ג משנה יא). **ואני שמעתי** [3] ספר פרה של משה לא כלה: **דהואי נמי הואה.** בפרישה דמלואים כל ז' דכתיב (ויקרא ח) ויז על אהרן וגו' וכתיב שבעת ימים ימלא את ידם כל ז' עשה להם כחוק יום הראשון: **ובמלואים דם.** הזאת מלואים של דם דכתיב: **דאני ר' חייא בו'.** לקמיה בשמעתין מייתי לה: **מעלה בעלמא.** בפרה כדאמרן וביום"כ לכבוד כניסת מחנה שכינה: **תניא כוותיה דרבי יוחנן.** דיליף ממלואים: **כריש לקיש.** דיליף מסיני: **בזאת.** קרא יתירא הוא כדלקמן למדרש ביה ודרוש ביה הכי בזאת התורה האמורה בענין במקום אחר יבא אהרן אל הקדש: **מאי היא.** בא"ה ענין: **ושימש יום אחד.** עבודת שמיני הוטלה עליו שנאמר (ויקרא ט) קרב אל המזבח: **לאפוקי לדוקים.** שהיו משנין עבודת קטורת יוה"כ כדלקמן בהוליאו לו (דף נג.) שהיו נותנין הקטורת על האש בחוץ ואחר כך מכניסים: **וכשם שמפרישים.** לא מקרא יליף לה אלא מעלה בעלמא: **נהגו.** נלמדו: **אומרים.** אומר מעתה: **מאי בזאת.** לשון נקבה פר ואיל דכתיבי בתריה לאו נקיבות הן: **שמע מינה.** בענין מלואים ופרישה לשון נקבה: **כהן גדול קמא.** אהרן נבדו כל ימיו אבל [4] דורות הבאים לא תנהוג שלא נאמר אלא אהרן: **זה** [5] **מעשה בו'.** כלומר אי אתה יכול לומר ויכפרו לבר ולא למשה ואלו ששה ימים הן שהיו מרחש חדש שבאו לסיני עד יום מתן תורה ואין כאן פרישה כלל למשה שהרי אותן ששה ימים עלה וירד בהשכמה להזהירן על פרישתן מן האשה ומצות הגבלה זאת לא תאמר לפי שזה מעשה היה אחר עשרת הדברות בתחילת ארבעים יום שנכנס למחנה שכינה להיות שם עם ה' לקבל הלוחות ולקמן [6] מפרש מהיכא פשיטא ליה דאחר עשרת הדברות היו ששה ימים הללו: **ר"ע אומר.** קודם עשרת הדברות היה ושה ימים הללו הם ששה ימים שמרחש חדש עד יום מתן תורה ובשביעי קבלום ומשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות כדאמרינן (מכות דף כד.) אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום ואחר כך עלה כדי לקבל את הלוחות ולא היה שם פרישה כלל: ויכפרו

לטומאת ביתו אמר ליה ר' יוחנן לריש לקיש בשלמא לדידי דילפינא ממלואים היינו [6]דתניא זה וזה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם דהואי נמי הזאה במלואים אלא לדידך דילפת מסיני הזאה בסיני מי הואי אמר ליה ולטעמיך מי ניחא במלואים דם הכא מים הא לא קשיא דתני רבי חייא נכנסו מים תחת דם אלא לדידך הזאה בסיני מי הואי אמר ליה מעלה בעלמא תניא כוותי' דרבי יוחנן תניא כוותיה דריש לקיש תניא כוותיה דר' יוחנן [1]בזאת יבא אהרן אל הקדש במה שאמור בענין מאי היא בענין דמלואים ומה אמור בענין דמלואים אהרן פירש שבעה ושמש יום אחד ומשה מסר לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה ואף לדורות כהן גדול פורש שבעה ומשמש יום אחד ושני תלמידי חכמים מתלמידיו של משה לאפוקי צדוקין מוסרין לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה מכאן אמרו שבעת ימים קודם יוה"כ מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין וכשם שמפרישין כ"ג כך מפרישין כהן השורף את הפרה ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה ואחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם ואם תאמר במלואים דם הכא מים אמרת נכנסו מים תחת דם ואומר [2]כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעשה יוה"כ והאי בזאת מיבעי ליה לגופיה בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה אמרי אי לקרבן לחודיה לימא קרא בזה או באלה מאי בזאת שמעת מינה תרתי מאי ואומר וכי תימא יוה"כ קמא הוא דבעי פרישה כדאשכחן במלואים אבל ביוה"כ דעלמא לא אי נמי כ"ג קמא הוא דבעי פרישה אבל כ"ג בעלמא לא ת"ש כאשר עשה וכו' תניא כוותיה דריש לקיש משה עלה בענן ונתכסה בענן ונתקדש בענן כדי לקבל תורה לישראל בקדושה שנאמר [3]וישכון כבוד ה' על הר סיני זה היה מעשה אחר עשרת הדברות שהיו תחלה לארבעים יום דברי רבי יוסי הגלילי ר"ע אומר וישכון כבוד ה' מראש חודש

תנא בפרק ד' (הערל) (יבמות דף עד:) דסבירא ליה דאפילו מדאורייתא לא הותר בטבול יום אלא בטומאת מת דכתב בההיא פרשה וטבול יום דסברא דאתי בק"ו מטומאת מת מ"כ לדידיה בועל נדה לא אתי בקל וחומר דאיכא למיפרך מה לטומאת מת שאינו מטמא משכב התחתון בעליון כבועל נדה ושמא ריב"ב כוותיה סבירא ליה:

נכנסו מים תחת דם. דלאו לגמרי דרשה גמורה היא הא דגמרי ממלואים אלא אסמכתא בעלמא דעיקר קרא דכאשר עשה ביום הזה יש לפרש דביום ראשון של ז' ימי המלואים אמר להם כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות כל ז' ימי המלואים וכן פרש"י פשוטו בפירוש חומש וכיון דאסמכתא בעלמא הוא אין לחוש אי אמרינן נכנסו מים תחת דם: **הזאה בסיני מי הוה.** וא"ת והא הוה בסיני הזאת דם דכתי' (שמות כד) ויקח משה את הדם ויזרק על העם ויש לומר אותה זריקה לא היתה בשביל טהרה שהרי לא על משה לבדו מזרק אלא על כל העם אלא דם הברית הוה דכתיב (שם) הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם אי נמי ה"ק הזאה כל ז' בסיני מי הוה ותימה לי דלקמן בפירקין (דף ח.) אמרינן אחד זה ואחד זה מזין עליו כל ז' ומסיק דלבד משבת ויש לומר במלואים הוא הזאה כל ז' אבל ביום הכפורים בדורות האחרונים גזרו על ההזאה משום שבות ואסרוה בשבת ותימה לי דלקמן מפרש ראשון שמא שלישי שני שמא שלישי וכו' ומנא ליה לגמרא דטעמא דרבי מאיר משום חששא לימא משום דגמר ממלואים דהוא הזאה כל ז' ושמא רבי יוסי ברבי חנינא דקאמר הכי לקמן סבירא ליה כריש לקיש דלא גמר ממלואים אלא מעלה בעלמא משום ההיא חששא ראשון דילמא שלישי וכו' אי נמי יש לומר אפילו מאן דגמר ממלואים סבירא ליה דקרא אסמכתא בעלמא וא"כ אי לאו דאיכא טעמא קצת לא הוו מצרכי רבנן הזאה להכי איצטריך לפרושי טעמא: **תניא** כוותיה דריש לקיש. דרבי יוסי הגלילי ס"ל כוותיה תימה לי וכרבי יוחנן נמי מי לא תניא הא ר"ע ס"ל כר' יוחנן דלא יליף מסיני וי"ל כבר אייתי לעיל תניא כוותיה דרבי יוחנן דעדיפא מינה דמתניתין סתמא כרבי יוחנן והדר קאמר תניא נמי כוותיה דריש לקיש דאיכא תנא דסבר כוותיה אבל תימה לי מאי קא מייתי מהא דתניא כוותיה דריש לקיש דילמא רבי יוחנן אמר לך אנא דאמר אפילו כרבי יוסי הגלילי דעד כאן לא קאמר ר' יוסי הגלילי אלא בסיני הכי הוה אבל לדורות לא גמרינן מינה לומר דתסגי בפרישת ששה ימים כמו בסיני כדאמר רשב"ל אלא צריך פרישה שבעה ימים כמו במלואים וי"ל כיון דאשכחן ר' אלעזר דקאמר בסמוך ויקרא אל משה [משה] וכל ישראל עומדים וכו' והיינו כר"ע אלמא כרבי עקיבא דריש ליה לקראי מסתמא משמיה דר' יוחנן רביה אמרה ואף על גב דלא אמרה משמיה דרבי יוחנן אשכחן נמי בס"פ האשה רבה (יבמות דף 15:) כי האי גוונא אזל רבי אלעזר אמר לשמעתיה ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן איקפד ר' יוחנן וכו' עד אף ר"א תלמידך יושב ודורש והכל יודעים שתורתך היא אם כן רבי יוחנן דריש להו לקראי כר"ע:

1. בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: ויקרא טז ג
2. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְיָ לַעֲשׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: ויקרא ח לד
3. וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד יְיָ עַל הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שִׁשֶּׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן: שמות כד טז

א) לקמן ח., **ב)** [במד"ר יט יז], **ג)** [ע"ב], **ד)** [ל"ל כל הזכרים (יז:)],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כה"ג כו' אבל בדורות: **(ב)** שם ד"ה זה היה מעשה כל"ל:

תוס' ישנים

הזאה בסיני מי הואי. וא"ת לדידיה נמי דלא יליף פרישת פרה מקרא הזאה דבפרה מנא ליה. וי"ל דגבי פרה ניחא ליה משום [מעלה] דכמה מעלות היו בפרה, אבל כאן לא היו מתקנין הזאה מלבד. **בזאת יבא אהרן.** בירושלמי [פ"א ה"ג] מפרש לאותה פרשה מדברת במלואים שמזכיר במיתת בני אהרן שהיתה במלואים. ושני תלמידי חכמים. בחד סגי, אלא טוביים הסגים מן האחד. ת"ש **כאשר עשה** ביום הזה. מכח לכפר מוקמינן ליה איום הכפורים דלדורות.

במקום גילה. כדכתיב עוז וחדוה במקומו (דה"ל ט"ז): **ורבי** עקיבא סבר לה כר' יוסי. בגלוי הכי גריך לסבור כר' יוסי כיון דס"ל בשבת פרק אמר רבי עקיבא (דף פו.) חמש עונות ומוכח התם דעל כרחך סבר כר' יוסי:

מסייע ליה לרבי אלעזר. לא ידענא מה שייך למימר מסייע ליה במילתא דפליגי תנאי ואדרבה כולהו תנאי דלא כוותיה ר' יוסי הגלילי ר' נתן ורבי מתיא בן חרש לבד מרבי עקיבא לחוליה ושמא משום דהלכה כר' עקיבא מחבירו קאמר מסייע ליה:

משה שמע ישראל לא שמעו. לא מצי לשנויי דהיא אתיא דלא כר"ע אלא כתנאי דפליגי עליה לעיל דאדרשה דקרא דקול לו קול אליו מסתמא ליכא מאן דפליג: סמיכה

ויכסהו הענן להר ויקרא אל משה [משה] וכל ישראל עומדין ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה רבי נתן אומר לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתיה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת ר' מתיא בן חרש אומר לא בא הכתוב אלא לאיים עליו כדי שתהא תורה ניתנת באימה ברתת ובזיע שנאמר [1]עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה [6]מאי וגילו ברעדה אמר רב אדא בר מתנה אמר רב במקום גילה שם תהא רעדה במאי קא מיפלגי רבי יוסי הגלילי ור"ע בפלוגתא דהני תנאי [3]דתניא בששה בחודש ניתנה תורה לישראל רבי יוסי אומר בשבעה בו [ה] מאן דאמר בששה בששה ניתנה ובשבעה עלה [3](דכתיב [2]ויקרא אל משה ביום השביעי) מאן דאמר בשבעה בשבעה ניתנה ובשבעה עלה [7][דכתיב ויקרא אל משה ביום השביעי] רבי יוסי הגלילי סבר לה כתנא קמא דאמר בששה בחודש ניתנה תורה הלכך זה היה מעשה אחר עשרת הדברות [2]וישכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים למשה ויקרא אל משה ביום השביעי לקבולי שאר תורה דאי סלקא דעתך וישכון כבוד ה' מר"ח ויכסהו הענן להר ויקרא אל משה ביום השביעי לקבולי עשרת הדברות הא קבילו להו מששה והא אסתלק ענן מששה ורבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי דאמר בשבעה בחדש ניתנה תורה לישראל בשלמא לר' עקיבא היינו דמשכחת לה [ה]בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות עשרין וארבעה דסיון ושיתסר דתמוז מלו להו ארבעין יומין דהוה בהר ובשבסר בתמוז נחית ואתא ותברינהו ללוחות אלא לר' יוסי הגלילי דאמר ששה דפרישה וארבעין דהר עד עשרין ותלת בתמוז לא אתבור לוחות אמר לך ר' יוסי הגלילי ארבעין דהר בהדי ששה דפרישה אמר מר ויקרא אל משה משה וכל ישראל עומדין מסייע ליה לר"א דאמר רבי אלעזר ויקרא אל משה משה וכל ישראל עומדין ולא בא הכתוב אלא לחלק לו כבוד למשה מיתיבי קול לו [3]קול אליו משה שמע וכל ישראל לא שמעו לא קשיא הא בסיני הא באהל מועד ואי בעית אימא [ו] לא קשיא הא בקריאה הא בדבור ר' זריקא רמי קראי קמיה דר' אלעזר ואמרי לה אמר ר' זריקא ר' אלעזר רמי כתיב [4]ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכתיב [5]ויבא משה בתוך הענן מלמד שתפסו הקדוש ברוך הוא למשה והביאו בענן דבי ר' ישמעאל תנא נאמר כאן בתוך ונאמר להלן בתוך [6]ויבואו בני ישראל בתוך הים מה להלן שביל דכתיב [6]והמים להם חומה אף כאן שביל: [7]ויקרא אל משה וידבר למה הקדים קריאה לדיבור לימדה תורה דרך ארץ שלא יאמר אדם דבר לחבירו אלא א"כ קורהו מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורהו לאמר אמר ר' [ז](מוסיא בר בריה דרבי מסיא משמיה דר' מוסיא) רבה [א]מניין לאומר דבר לחבירו שהוא בבל יאמר עד שיאמר לו לך אמור שנאמר [7]וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר מכלל דתרווייהו סבירא להו מלואים כל הכתוב בהן מעכב בהן דאיתמר מלואים ר' יוחנן ורבי חנינא חד אמר כל הכתוב בהן מעכב בהן וחד אמר דבר המעכב לדורות מעכב בהן שאין מעכב לדורות אין מעכב בהן תסתיים דר' יוחנן הוא דאמר כל הכתוב בהן מעכב בהן מדקאמר ליה [ז]ר' שמעון בן לקיש לר' יוחנן אי מה מלואים כל הכתוב בהן מעכב בהן ולא קא מהדר ליה ולא מידי תסתיים מאי בינייהו אמר

מגינא דפליגי בהא מילתא בעלמא תסתיים מהכא דרבי יוחנן הוא דאמר כל הכתוב בהן מעכבא בהן: דבר

ויכסהו הענן להר. ולא למשה שהרי כל אותן ששת ימים עלה וירד בהשכמה לומר להם אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים (שמות יט) ושב משה את דברי העם אל ה' ולמחר נאמר לו לך אל העם וקדשתם ולמחר [ג] לך רד העד בעם: **ולא בא הכתוב.** לומר ויקרא אל משה לבדו אלא לחלק לו כבוד: **למרק אכילה ושתיה.** ר' נתן סבר לה כר' יוסי הגלילי דפרישה למשה הואי אך לא בלמוד מכאן [ד] נשאר הנכנסין למחנה שכינה פרישה שלא היתה פרישה זו אלא שבששה ימים הללו נתמרקה אכילה שבמעייס להיות כמלאכי השרת אבל בעלמא לא בעינן מירוק: **לאייס עליו.** הוא נמי סבר לה כר' יוסי הגלילי דפרישה למשה [ה] ולהבדילו מבני אדם שתחול עליו אימה בהיותו בבדו יבין ויישים לבדו ליכנס למחנה שכינה באימה: **במקום גילה.** מתן תורה של לוחות דכתיב (תהלים יט) פקודי ה' ישרים משמחי לב: **במאי קא מיפלגי.** מה ראייה מביאין לדבריהן: **ניפנה תורה.** עשרת הדברות ומקראי ילפי טעמייהו תנא קמא ורבי יוסי במסכת שבת פרק רבי עקיבא: **מ"ד נשאר לו.** כדי נסבא הכא ופירוש היה בספרים כי היכי דלא תיקשי לך לקמן היאך שלמו ארבעים בי"ז בתמוז שנשתברו הלוחות: **בשבעה עלה.** לקבל הלוחות ושהה מ' יום: **ר' יוסי הגלילי סבר לה כתנא קמא.** הלכך על כרחך ששה ימים ויום השביעי [ו] על כרחך אחר עשרת הדברות היו ופירש משה ששה ימים ובשביעי נכנס לקבל הלוחות: **ור"ע סבר לה כרבי יוסי.** הלכך שביעי זה ז' לחודש היה: **בשלמא לר"ע.** דאמר לא הוי פרישה התם מ' יום [ז] הוא ולא יותר ושלמו בי"ז בתמוז כ"ד בסיון שהרי ו' ימים עברו ממנו ובשביעי עלה וכמה שנכנס בתוך השביעי כשעלה נתעכב לילך בתוך י"ז בתמוז [ח] שהוא מ' שלימין: **קול לו קול אליו.** וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ז) לו היה יכול לומר וכתב מדבר אליו [ט] לגלמדך שאליו לבדו היה נמשך הקול באהל מועד. משהוקש המשכן ונדבר עמו מעל הכפורת לא היה הקול נשמע לישראל דהאי קרא דוישמע את הקול באהל מועד כתיב רישיה דקרא ובא משה אל אהל מועד וגו': **שהוא בכל יאמר לו.** תלמוד לומר לאמר לא אמור הדברים אלא אם כן נותן לו רשות: **מכלל דתרווייהו וכו'.** מהדר לעיל מדאמר ליה ריש לקיש לר' יוחנן אי מה מלואים כל הכתוב בהן וכו' ואודי ליה מכלל דתרווייהו כו': **ותסתיים.** פלוגתא דרבי יוחנן ורבי

עין משפט נר מצוה

ה א סמג לאוין ט מג"ל סימן קט:

תורה אור השלם

1. עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּיִרְאָה וְגִילוּ בִּרְעָדָה:
תהלים ב יא
2. וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד יְיָ עַל הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שִׁשֶּׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן:
שמות כד טז
3. וּבֹא משה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו:
במדבר ז פט
4. וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְיָ מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן:
שמות מ לה
5. וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה:
שמות כד יח
6. וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם:
שמות יד כב
7. וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְיָ אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר:
ויקרא א א

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קול לו כו' ללמדך שאליו. עיין תשובת הר"ם אלשקאר סימן ל"ג:

מסורת הש"ם

א) ברכות ל:, ב) שבת פו: ע"ש הגיר' במקום תורה עשרת הדברות תענית כח: ע"ש ומצא הגיר' כמו שהגיה כאן רש"ל, ג) רש"ל מ"ז, ד) רש"ל, ה) [תענית כו.], ו) [בשלמות מיתא מנקיא], ז) [לעיל ג:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן דאמר בששה בששה ניתנה ובשבעה עלה כתיב ויקרא. נ"ב פי' ובשבעה עלה בימים שאחר עשרת הדברות עלה ביום השביעי דהוא י"ג לחדש כתיב ויקרא כו' ומ"ד בז' בשבעה ניתנה ובשבעה עלה דהייט ז' לחדש וזה שעלה לקבל הלוחות והאמר מ' יום שפי' רש"י להך מ"ד היא: (ב) שם ומי בעית אימא הא והא באהל מועד ולא קשיא כו' רמי קראי אהדדי קמייה: (ג) רש"י ד"ה ויכסהו כו' וקדשתם ולמחר לך העד בעם ומיבא לך ממקום: (ד) שם ד"ה למרק כו'. מכאן פרישה לשאר הנכנסין למחנה שכינה שלא היתה פרישה זו אלא למשה לבדו שבששה ימים הללו כנ"ל: (ה) שם ד"ה לאייס כו' דפרישה למשה הואי והבדילו: (ו) שם ד"ה ר"ע כו' ויוס השביעי כתובים כאן אחר עשרת הדברות היו כנ"ל: (ז) שם ד"ה בשלמא וכו' מ' יום היו ולא יותר ונשלמו בי"ז: (ח) שם בא"ד בתמוז שהיו מ' שלימים:

תוס' ישנים

הא איסתלק ליה ענן מששה. כיון דלא בא אלא לכסות את הכר בשביל מתן תורה. ואע"פ שעד שלא הוקם המשכן היה שכינה מצויה, לא היה כל כך ענן כבד כמו אותן ששת ימים דלפני מתן תורה, אבל אי אמרינן דויכסהו הענן למשה, אם כן מסתמא לא הלך לו הענן כל ארבעים יום.

דבר שאין מעכב בהן לדורות. לקמיה מפרש לה: **שירי מצוה.** כלומר שלא חס לחשוב אותה מצוה ולא סמך: **כאילו לא כיפר.** מן המובחר: **וכיפר.** (דאין כפרה אלא בדם) כדאמרינן בזבחים (דף ו.) כיפר לגברא דעיקר כפרה בדם אבל לא כיפר כמי ה) (שלא קייס) מצות קונו מן המובחר: **ולא קחני מפרישין.** ואע"פ שלא הופרש אם יארע פסול בראשון יעבוד זה השני שמע מינה פרישה לא מעכבא (בה) עבודה: **ריבוי שבעה.** שישמש כ"ג שבעה ימים רצופים כשממנין אותו בכהונה גדולה וילבש שמונה בגדים בשעת עבודה. וריבוי לשון מרבה מרובה בגדים שהוא משמש בשמונה וההיוט בארבעה: **משיחת שבעה.** [שיתנו שמן המשחה על ראשו וכן ריסי עיניו ז' ימים] רצופין: **כל הכפור בהן.** ז' ימים ימלא וגו' (ויקרא ח). וכל מילוי ידיים האמור שם לבישת בגדים הוא שנאמר (שמות כט) ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם וגו' ומי כל שבעה מדאיתקש משיחה לריבוי: **וכפר הכהן אשר ימשח אותו.** גבי יום"כ באחרי מות כתיב: **מה תלמוד לומר.** אם ללמד שתהיה עבודה בכ"ג והלא כל הפרשה באהרן נאמרה בזאת יבא אהרן ונתן אהרן והקריב אהרן ובא אהרן (ויקרא טו): **לפי שנאמר.** בפרשת ואתה תצוה שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו העומד תחת אהרן בכהונה גדולה אשר יבא ביום הכפורים אל אהל מועד לשרת בקדש: **אין לי אלא.** שיהא כשר לבא אל אהל מועד ביום הכפורים אלא מי שנתרבה שבעה ונמשח שבעה כשנתמנה. ולקמיה בעי משיחה שבעה היכא כתיבא: **אפילו שבעה אחת** לא גרסינן: מילתא

אמר רב יוסף סמיכה איכא בינייהו למ"ד כל הכתוב בהן (ו) מעכב בהן סמיכה מעכבא למ"ד דבר שאין מעכב לדורות אין מעכב בהן סמיכה לא מעכבא ולדורות מנא לן [א]דלא מעכבא ו) דתניא [1] וסמך ונרצה וכי סמיכה מכפרת והלא אין כפרה אלא בדם שנאמר [2] כי הדם הוא בנפש יכפר ומה ת"ל וסמך ונרצה שאם עשאה לסמיכה שירי מצוה [ב]מעלה עליו הכתוב כאילו לא כפר וכפר רב נחמן בר יצחק אמר תנופה איכא בינייהו למ"ד כל הכתוב בהן מעכב בהן ולמ"ד דבר שאין מעכב לדורות אין מעכב בהן לא מעכבא ולדורות מנא לן דלא מעכבא דתניא [3] [ג]לתנופה לכפר וכי תנופה מכפרת והלא אין כפרה אלא בדם שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר ומה ת"ל לתנופה לכפר שאם עשאה לתנופה שירי מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו לא כפר וכפר רב פפא אמר פרישת שבעה איכא בינייהו למ"ד כל הכתוב בהן מעכב בהן למ"ד דבר שאינו מעכב לדורות אינו מעכב בהן לא מעכבא ולדורות מנא לן דלא מעכבא מדקא תני מתקינין [4] ולא קתני מפרישין רבינא אמר ריבוי שבעה ומשיחה שבעה איכא בינייהו למ"ד כל הכתוב בהן מעכב בהן מעכבא למ"ד דבר שאין מעכב לדורות אין מעכב בהן לא מעכבא ולדורות מנא לן דלא מעכבא דתניא [4] וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו מה תלמוד לומר לפי שנאמר [5] שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אין לי אלא נתרבה שבעה ונמשח שבעה נתרבה שבעה ונמשח יום אחד נתרבה יום אחד ונמשח שבעה מניין תלמוד לומר אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו [ד]מ"מ אשכחן ריבוי שבעה לכתחלה משיחה שבעה לכתחלה מנא לן איבעית אימא מדאיצטריך קרא למעוטה ואיבעית אימא דאמר קרא [6] ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם ולמלא בם את ידם אתקש משיחה לריבוי [7] מה ריבוי שבעה אף משיחה שבעה מאי טעמא דמ"ד כל הכתוב בהן מעכב אמר רבי יצחק בר ביסנא אמר קרא [7] ועשית לאהרן ולבניו [7] ככה ככה עיכובא הוא תינח כל מילתא

סמיכה איכא בינייהו. תימה לי אמאי לא קאמר נמי שירים מעכבא איכא בינייהו דלמאן דאמר כל הכתוב בהן מעכב מעכבי דכתיב (ויקרא ח) ואת הדם יצק אל יסוד המזבח ובחטאת כתיב (שמות כט) ואת כל הדם תשפוך אל יסוד המזבח ולמאן דאמר דבר שאין מעכב לדורות אין מעכב לא מעכבי וי"ל דלכולי עלמא שירים לא מעכבי בהו דאפילו ד' מתנות שבחטאת לא מעכבי בה אלא אחת מהן דכתיב (שם) ונתתה על קרנות המזבח קרנת כתיב וקרן אחת מעכבא בה ותו לא ואפילו למ"ד יש אם למקרא שירים לא מעכבי בה מדכתיב בחטאת ואת כל הדם תשפוך ולא כתיב ושפכת כל הדם אל יסוד המזבח כדכתיב בתחילת המתנות ונתת על קרנת ת"כ ניתקן הכתוב ועשאן שירי מצוה לומר שאין מעכבא והכי אמרינן פרק איזהו מקומן (זבחים נב.) גבי פר כהן משיח ואת כל הדם ישפוך אל יסוד המזבח נתקו הכתוב ועשאו שירי מצוה ופירש"י מדשינה בחילוק לשונו דבתחילת מתנות כתיב והזה ונתן והכא כתב ישפך ולא כתב ושפך ואפילו למאן דפליג התם ו) ואית ליה דשירים הפנימיים מעכבי היינו מדכתיב ביום"כ (ויקרא טו) וכלה מכפר ודרשינן מיניה אם כלה כפר ואם לא כלה לא כפר וגמרי פנימיים מהדדי התם בפרק ב"ש (זבחים מ.) אבל בשירים החיצונים ליכא מאן דפליג מיהו בירושלמי קאמר סמיכה ושירי הדם שאין מעכב לדורות אין מעכבא כאן ומשמע דפליגי נמי בשירים אבל תימה לי לימא הקטרת אימוריים דכתיב בההוא ענינא ואינן מעכבין לדורות איכא בינייהו וי"ל דלכולי עלמא לא מעכבי דהא דאינן מעכבין לדורות היינו משום דכתיב (ויקרא ז) והיה החזה לאהרן ולבניו ודרשינן בר"פ תמיד נשחט (פסחים נט.) יכול נטמאו אימוריים או שאבדו לא יהיו כהנים זכאין בחזה ושוק תלמוד לומר והיה החזה לאהרן ולבניו מ"מ וגבי מלואים נמי כתיב גבי חזה והיה לאהרן ולבניו ומדרוש מהתם והיה לאהרן ולבניו מכל מקום:

איתקש משיחה לריבוי. תימה לי לשיטת קמא דמשני דאיצטריך קרא למעוטה ולית ליה האי סברא דאיתקש משיחה לריבוי היכי מיפרשא ברייתא דקתני אין לי אלא שנמשח ז' והא כל כמה דלא מייתי קרא דאשר ימשח אותו לא ידעינן משיחה ז' אפילו לכתחילה ויש לומר מסברא הוה קי"ל משיחה ז' מדאשכחן התם משיחה וריבוי וגלי בחד מינייהו שבעה הוא הדין באידך וילמד סתום מן המפורש אבל בתר דמיעטא קרא מיבעיא ליה להש"ס משיחת שבעה לכתחילה מנא לן אימא ריבוי דכתיב בהדיא הוי שבעה לכתחילה אבל משיחה נימא כיון דאימעיטא אימעוטא לגמרי משבעה ולא ניבעי משיחה אלא פעם אחת ומשני מדאיצטריך קרא למעוטי אלמא סברא הוא להשוות משיחה לריבוי ואם כן אע"ג דאמעיטו תרוייהו מעיכובא מ"מ למאה בעי כל ז':

להביא

מסורת הש"ס

ה) זבחים ו. מנחות לג.; ו) [מנחות סט], ז) [לעיל ג.]; ד) [קידושין יד.]; ה) [ל"ל שמקיים], ו) [לקמן ס.].

תורה אור השלם

1. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו: ויקרא א ד
2. כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר:
ויקרא יז יא
3. וְאִם דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לְתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן: ויקרא יד כא
4. וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִמְשַׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:
ויקרא טז לב
5. שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשָׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ:
שמות כט ל
6. וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לִמְשִׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּא בָם אֶת יָדָם: שמות כט כט
7. וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתָכֶה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:
שמות כט לה

הגהות הב"ח

(ו) גמ' הכתוב בהן מעכב בהן מעכבא כל"ל וכן בסמוך:

מוסף רש"י

שירי מצוה. שלא נחשבה בעינינו ולא עשאה (זבחים ו.) שלא סמך (מנחות צג: מכת"י). כאילו לא כפר. כאילו לא עשה מצוה מן המובחר, כדכתיב וסמך ונרצה, ואפילו הכי כיפר, דכפרה בדם הוא (מנחות שם). וכפר. כלומר אע"פ כן כיפר (זבחים שם). שאם עשאה לתנופה שירי מצוה. שסיירה ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו לא כפר. כאילו לא עשאה מצוה מן המובחר, וכפר. כלומר אע"פ כן כיפר, אין צריך להביא קרבן אחר (סוכה לח.).

ה א ב מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה יב:
ו ג מיי' פ"ל מהלכות כלי המקדש הלכה ח ופ"ד הלכה יב:
ז ד מיי' שם פ"ד הלכה יג:

תוס' ישנים

סמיכה איכא בינייהו. ולא דלא לומר הקטרה שאינה מעכבת איכא בינייהו, דהא לא שייך [גבי] אהרן שלא שימש כל שבעת ימי מלואים. ולדורות מנא לן דלא מעכבא. שהרי שנה עליה הכתוב בכמה מקומות. כאילו לא כיפר וכיפר. בפרק קמא דזבחים [ו, א] מפרש דלא תימא שלא עבר כל כך אם לא קייס מצות עשה זו, אלא הרבה עבר כאילו לא כיפר, ומ"מ כיפר שפטור מקרבן. ועוד מפרש התם לשון אחר שעולה מכפרת אחייבי עשה שקודם השמיטה, אבל מצות עשה דסמיכה שעד אחר שחיטה לא עבר (שלמעלה) [שלעולם] הוא בקום וסמוך עד לאחר שחיטה, אינה מכפרת. רב נחמן בר יצחק כו'. מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. נתרבה שבעה ונמשח יום אחד. בנתרבה לחוד לא סגי ובפרק בתרא דהוריות [יב, ב] יליף מרובה בגדים מקרא ולא הזכיר כאן אלא מה שארין, דהא אמרינן בפ"ק דמגילה [טו, ב] אין בין כהן משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות.

להביא את המכנסים. מכאן קשה להא דבפ׳ אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג:) מפיק מיתה מחוסר בגדים מדדרשינן מין בגדיהן עליהן מין כהונתן עליהן והוו זריס והקשה רבינו יעקב מאורליינ״ש הא בהדיא כתיב מיתה בזוטה תלוה נהי להאי קרא מילתא דכתיבא בהאי ענינא מנא לן אמר רב נחמן בר יצחק יליף פתח רב משרשיא אמר [1]ושמרתם את משמרת ה׳ עכובא רב אשי אמר [1]כי כן צויתי עכובא [6]ת״ר [2]כי כן צויתי [3]כאשר צויתי [4]כאשר צוה ה׳ כי כן צויתי באנינות יאכלוה כאשר צויתי בשעת מעשה אמר להם כאשר צוה ה׳ ולא מאלי אני אומר א״ר יוסי בר חנינא מכנסים אין כתובין בפרשה כשהוא אומר [5]וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן להביא המכנסים [7]ועשירית האיפה בשלמא מכנסים כתיבי בענינא דבגדים אלא עשירית האיפה מנא לן אתיא זה זה [6]מוזה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה׳ עשירית האיפה א״ר יוחנן משום ר״ש בן יוחאי מניין שאף מקרא פרשה מעכב ת״ל [7]ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה׳ אפילו דיבור מעכב כיצד הלבישן כיצד מאי דהוה הוה אלא כיצד מלבישן לעתיד לבוא לעתיד לבוא נמי לכשיבואו אהרן ובניו ומשה [8] עמהם אלא כיצד הלבישן למיסבר קראי פליגי בה בני ר׳ חייא ורבי יוחנן חד אמר אהרן [3]ואח״כ בניו וחד אמר אהרן ובניו בבת אחת אמר אביי בכתונת ומצנפת כולי עלמא לא פליגי דאהרן ואח״כ בניו דבין בצוואה ובין בעשיה אהרן קדים כי פליגי באבנט מאן דאמר אהרן ואחר כך בניו דכתיב [8]ויחגור אותו באבנט והדר כתיב [9]ויחגור אותם אבנט ומאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת דכתיב [10]וחגרת אותם [3] ולמאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת הכתיב ויחגור אותו באבנט והדר כתיב ויחגור אותם אבנט אמר

מילתא דכתיבא בהאי ענינא מילתא דלא כתיבא בהאי ענינא מנא לן אמר רב נחמן בר יצחק יליף פתח רב משרשיא אמר [1]ושמרתם את משמרת ה׳ עכובא רב אשי אמר [1]כי כן צויתי עכובא [6]ת״ר [2]כי כן צויתי [3]כאשר צויתי [4]כאשר צוה ה׳ כי כן צויתי באנינות יאכלוה כאשר צויתי בשעת מעשה אמר להם כאשר צוה ה׳ ולא מאלי אני אומר א״ר יוסי בר חנינא מכנסים אין כתובין בפרשה כשהוא אומר [5]וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן להביא המכנסים [8]ועשירית האיפה בשלמא מכנסים כתיבי בענינא דבגדים אלא עשירית האיפה מנא לן אתיא זה זה [6]מוזה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה׳ עשירית האיפה א״ר יוחנן משום ר״ש בן יוחאי מניין שאף מקרא פרשה מעכב ת״ל [7]ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה׳ אפילו דיבור מעכב כיצד הלבישן כיצד מאי דהוה הוה אלא כיצד מלבישן לעתיד לבוא לעתיד לבוא נמי לכשיבואו אהרן ובניו ומשה [8] עמהם אלא כיצד הלבישן למיסבר קראי פליגי בה בני ר׳ חייא ורבי יוחנן חד אמר אהרן [3]ואח״כ בניו וחד אמר אהרן ובניו בבת אחת אמר אביי בכתונת ומצנפת כולי עלמא לא פליגי דאהרן ואח״כ בניו דבין בצוואה ובין בעשיה אהרן קדים כי פליגי באבנט מאן דאמר אהרן ואחר כך בניו דכתיב [8]ויחגור אותו באבנט והדר כתיב [9]ויחגור אותם אבנט ומאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת דכתיב [10]וחגרת אותם [3] ולמאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת הכתיב ויחגור אותו באבנט והדר כתיב ויחגור אותם אבנט אמר

מילתא דכתיבא בהאי ענינא. בפרשת צוואה דמלואים שנאמר בזאתה תלוה: **דלא כתיב.** בפרשת המלואים בזה הדבר אשר תעשה וגו׳ לא כתיב שיתן אל החושן אורים ותומים כשהלבישן אבל בפרשת לו את אהרן שנאמרה שם עשיית המלואים כתיב (ג) ויתן עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים. וא״ת אף בזאתה תלוה נאמר ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים אין זו מפרשת המלואים אלא עשיית הבגדים ובהאוא ענינא לא כתיב ככה לעיכובא: **פתח פתח.** בצוואה כתיב (שמות כט) אל פתח אהל מועד [יתירא] וכן בעשייה. [בצוואה כתיב] תקריב (ד) פתח אהל מועד ואכל אהרן ובניו את בשר האיל ואת הלחם אשר בסל פתח אהל מועד וכן בעשייה (ג) ואת כל העדה הקהילו אל פתח אהל מועד בשלו את הבשר פתח אהל מועד: **ורב משרשיא אמר.** בפרשת עשייתן נמי עיכובא כתיבא ושמרתם משמרת משמע משמע תשמור כלל הכתוב ולא לריך גזירה שוה: **ת״ר כי כן צויתי וכו׳.** איידי דנקט הכא למידרש כי כן צויתי לענינא דמלואים לעיכובא אתא קבעה לה ברייתא הכא למדרש כי כן צויתי דשמיני למאי אתא. ולאו ניהו ההוא קרא דענינא דמלואים דלו את אהרן אלא דיום השמיני דכתיב במנחה (ויקרא י) קחו את המנחה הנותרת מאשי ה׳ ואכלוה מצות אצל המזבח כי כן צויתי: (ה) **כאשר צויתי.** גבי שעיר חטאת אשר דרש משה והנה שורף כתיב אכל תאכלו אותה (ד) במקום קדוש כאשר צויתי (שם): **כאשר צוה ה׳.** גבי שוק התרומה וחזה התנופה כתיב תאכלו במקום טהור וגו׳ כאשר צוה ה׳ (שם). ולמה לי חד מכל הני כו׳ וכי כל הדברים שנאמרו למשה לומר לישראל חזר ואמר (ו) כי כן צויתי: אונין על נדב ואביהוא וקדשים אסורין לאונן מקל וחומר ממעשר הקל דכתיב גבי מעשר (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו והוא אומר להן לאכול המנחה החזקת לומר כי כן צויתי באנינות תאכלוה: **כאשר צויתי בשעת מעשה אמר להם.** כשמצא מה שעשו ששרפו שעיר החטאת והוא שעיר של ר״ח אמר להם הן לא הובא את דמה וגו׳ הלא לא אירע בו פסול היה לכם לאוכלו בקודש כאשר צויתי אתכם בשעת מעשה שאמרתי לכם בה שמפי הקב״ה נצטויתי: **כאשר צוה ה׳ ולא מאלי אני אומר.** היו סומכין ע״פ הדיבור ואכלו אותו אונין ולא תעשו כאשר עשיתם בחטאת. ומשה טעה בדבר שלא נאמר לו אלא במנחה ובחזה ושוק ושעיר שמיני ובשעיר נחשון שהיו קדשי שעה אבל שעיר ר״ח שהוא קדשי דורות לא הותר לאונן ושלשה שעירים קרבו בו ביום ולא נשרף אלא של ר״ח בלבד שנאמר (ויקרא י) ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה זהו של ר״ח הבא על טומאת מקדש וקדשיו כמו ששנינו במסכת שבועות (דף ט:): **אינון כפרשה.** בלבישת הבגדים לא בצוואה ולא בעשייה: **כשהוא אומר וזה הדבר אשר תעשה להם.** וי״ו מוסיף על ענין ראשון המדבר בצוואת עשיית הבגדים ושם כתיב ועשה להם מכנסי בד: **ועשירית האיפה.** שהכהנים צריכים להביא ביום חינוכם ואפילו ההדיוט כדאמרינן במנחות (דף נא:): **בשלמא מכנסים כתיבי בענייא דבגדים.** לגעיל מייה דהיא פרשתא איכא לרבויינהו מו״ו מוסיף על ענין ראשון: **זה קרבן אהרן ובניו.** בעשירית האיפה כתיב שההדיוט מביא ביום חינוכו והכן גדול בכל יום: **מקרא** (ו). פרשת מלואים שנצטוה בזאתה תלוה אמר להם לגיבור בעשרים ושלשה באדר כשהתחילו המלואים והקהיל את העדה אל פתח אהל מועד שנאמר ותקהל העדה וגו׳ ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה׳ לעשות ומקראות הללו בעשיית המלואים בנו את אהרן: **גילד הלבישן.** סדר בגדים לאב ולבנים זה אחר זה: **מאי דהוה הוה.** ומה לריך לנו לשאול: (ח) **למסבר קראי.** דלא לירמו אהדדי דבצוואה כתיב (שמות כט) וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו משמע חגירתם של אב ובנים בסדר אחד ולא הפסיק לבישת בגד אחר בינתיים ובעשייה כתיב באהרן (ויקרא ח) ויחגור אותו באבנט בסדר לבישת בגדים וגמר והלבישו כל המלבושין ואח״כ הקריב בניו והלבישם [ולא] חגר אהרן ובניו בבת אחת: אדיי מפרש לה למילתייהו בכתונת ומצנפת (ט) להכי נקט כתונת ומצנפת ששוין בגדול ובהדיוט ומכנסים לא הולרך לומר שהרי הן קודמין לכל כדאמרינן לקמן (י) מניין שלא יהא דבר קודם למכנסים כו׳: **כולי עלמא לא פליגי דאהרן ואח״כ בניו.** לאהרן הלבים תחילה כל שאר בגדיו חוץ מאבנט ואחר כך התחיל להלבים את בניו: **דבין בצוואה בין בעשייה.** כך כתיב: **כי פליגי באבנט.** שבצוואה נאמר חגירתם כאחת וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו ולא נאמרה חגירה באהרן בסדר לבישת בגדים ובעשייה נאמרה חגירתו בסדר שאר בגדיו וחגירת בניו לעצמן בסדר בגדיהם: **מאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת.** אזל בתר צוואה. ולקמיה (ו.) מפרש בבת אחת מי משכחת לה:

אמר

עין משפט נר מצוה

ח א מיי׳ פ״ה מהלכות כלי המקדש הלכה טז:

תורה אור השלם

1. וּפִתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת יְיָ וְלֹא תָמוּתוּ כִּי כֵן צִוִּיתִי: ויקרא ח לה
2. וְאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי חֹקֶךָ וְחֹק בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְיָ כִּי כֵן צֻוֵּיתִי: ויקרא י יג
3. הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי: ויקרא י יח
4. שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יְבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ: ויקרא י טו
5. וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פַּר אֶחָד בֶּן בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם: שמות כט א
6. זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מֶחֱצָתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב: ויקרא ו יג
7. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לַעֲשׂוֹת: ויקרא ח ה
8. וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאֱפֹד לוֹ בוֹ: ויקרא ח ז
9. וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: ויקרא ח יג
10. וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחָבַשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעֹת וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יַד אַהֲרֹן וְיַד בָּנָיו: שמות כט ט

רבינו חננאל

מילתא דלא כתיבא בהאי ענינא מגלן. פי׳, פרישת שבעה דלא כתיבא הכא בפרשת צואת המלואים.

מסורת הש״ס

(ה) [זבחים קפ.], (ו) [עי׳ מיי׳ פ״י מהלכות כלי המקדש הלכה ח], (ז) [ויקרא ח], (ד) [לשון בקדש, (ה) [דף כג:], (ו) רש״ל, (ז) [עי׳ תוס׳ סנהדרין פג. ד״ה ולא משום], (ח) [עיין תוס׳ סנהדרין טו: ד״ה שור ותוס׳ חגיגה ו: ד״ה מאי נ״מ],

הגהות הב״ח

(א) וכנ״ו ומשה רבינו יבא עמהם ויאמר אלא כיצד: (ב) שם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו ולמ״ד: (ג) רש״ל ד״ה ולא כו׳. כתיב ויושם עליו: (ד) שם ד״ה פתח כו׳. תקריב אל פתח: (ה) שם ד״ה כאשר צויתי הד״ל עם ד״ה כאשר צוה ה׳: (ו) שם כי כן צויתי הם״ל ותמ״כ מ״ה באנינות יאכלוה שהן אונגין על נדב: (ז) שם מקראל פרשה. פרשת מילואים וכו׳ אמר להם. נ״ב פי׳ כסדר העשייה אמר לכולן: (ח) שם ד״ה למיסבר הד״ל עם ד״ה אביי: (ט) שם ד״ה אביי. ומצנפת וכו׳ להכי נקט:

מוסף רש״י

כי כן צויתי. במנחת שמיני כתיב קחו את המנחה וגו׳ (זבחים קא.). **באנינות.** דנדב ואביהוא (שם). **כאשר צויתי.** בחטאת דלשם חדש שנשרפה כתיב הן לא הובא את דמה וגו׳ (שם). **בשעת מעשה.** כשחירע להם חינוכם, אמר להם. שלא יתנגנו מאכילת קדשים היום, שמעט מפי הגבורה שתוק חינוכו היום בקדשים משלר ימים וכשלאה שנשרפה אמר להם אכול תאכלו אותה, היה לכם לאוכלה כאשר צויתי אתכם בשעת מעשה (שם). **כאשר צוה ה׳.** באכילת חזה ושוק של שלמי צבור שקרבו בו ביום נאמר (שם). **ולא מאלי אני אומר לכם.** לאוכלה באנינות (שם).

תוס׳ ישנים

ולא מלבי אני אומר. שתהיו קבורים שעעיתי כמו בשעיר דר״ח, אע״פ שהוא כתוב אח״כ אין מוקדש ומאותר.

אמר לך אבנטו של כהן גדול לא זהו אבנטו כו'. ומ"ת היכי דייק מדכתיב אותו הכתיב נמי אותם ומאותם נימא שהאבנטי' שוין וא"כ קרא לא כמר דייקי ולא כמר דייקי וי"ל סברא הוא לאוקמא קרא דואת האבנט תעשה שש משזר וגו' בכהן גדול דווקא כיון דשאר בגדיו היו נמי דכלאים אפוד

אמר לך ההוא אבנטו של כהן גדול לא זה הוא אבנטו של כהן הדיוט ולמאן דאמר אהרן ואח"כ בניו והכתיב וחגרת אותם אבנט (ח) אמר לך ההוא קמ"ל אבנטו של כהן גדול זהו ט)אבנטו של כהן הדיוט ויחגור אותו (ט) אבנט ויחגור אותם למה לי שמע מינה אהרן ואח"כ בניו ובבת אחת מי משכחת לה לא צריכא דאקדים: מפרישין כהן גדול וכו': למה מפרישין למה מפרישין כדקאמרי' אי לר' יוחנן כדאית ליה אי לריש לקיש כדאית ליה הכי קאמר מביתו למה פירש תניא י)ר' יהודה בן בתירה אומר שמא תמצא אשתו ספק נדה ויבא עליה י)אטו ברשיעי עסקינן אלא שמא יבא על אשתו ותמצא ז)ספק נדה אמרוה רבנן קמיה דרב חסדא כמאן כרבי עקיבא דאמר ח)נדה מטמאה את בועלה דאי רבנן הא אמרי י)אין נדה מטמאה את בועלה אמר להו רב חסדא אפילו תימרו רבנן ע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"ע אלא באחר אחר אבל בחד אחר מודו ליה אמר ר' זירא שמע מינה בועל נדה אינו כנדה וטובל ביום דאי אמרת בועל נדה כנדה אימת טביל בליליא למחר היכי עביד עבודה והא בעי הערב השמש אלא לאו שמע מינה בועל נדה אינו כנדה רב שימי מנהרדעא אמר אפי' תימא בועל נדה כנדה דמפרשינן ליה שעה אחת סמוך לשקיעת החמה מיתיבי י)כל חייבי י)טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה נדה אין בועל נדה לא נדה וכל דאתי מרבוייא מיתיבי י)בעל קרי כמגע שרץ בועל נדה כטמא מת מאי לאו לטבילה לא לטומאתן האי טומאת שבעה כתיב ביה והאי טומאת שבעה כתיב ביה

אלא

ואבנטו כלאים דשש כיתנא ותכלת ארגמן ואבנטו הכנים לא פירש הכתוב ממה היו ואשמועינן הכא דאבנטו של כהן גדול לא זהו אבנטו של כהן הדיוט שזה של כלאים וזה של בוץ: **זהו אבנטו.** כלומר שניהם של כלאים: **ובבת אחת מי משכחת לה.** שיהא משה לבדו חוגר חמשה בני אדם כאחת: **לא צריכא דאקדים.** לא בבת אחת ממש קאמר אלא זה אחר זה אבל בסדר אחד היו ולא הפסיק בגד אחר בנתיים הלבש לאהרן כל בגדיו ולא חגר אותו אבנט ואח"כ הלבים את בניו מכנסים כתונת ומצנפת ואח"כ נטל את האבנטים וחגר את אהרן ואח"כ בניו. ולמאן דאמר אהרן ואח"כ בניו ככתבו האמור בעשייה ויתן עליו את הכתונת ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ואח"כ ויקרב (ג) את בני אהרן וילבישם כתנות ויחגור אותם באבנט ודברי הכל לאהרן תחילה קודם שהתחיל לבניו: **אי לר' יוחנן דאתיא ליה.** דיליף ממלואים אי לרשב"ל כדאית ליה דיליף מסיני: **מביתו למה פירש.** מאשתו למה פירש תבא אשתו עמו שם שהרי על כרחך לשכת פרהדרין לא היתה קדושה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וכ"ש שכיבה. וקשה הכא קי"ל בפסחים פרק אלו הבריס (סז, ח) ובתמיד (מז, ב) שבעל קרי משתלח חוץ לשמי מחנות. אלא מפרש רבינו הזקן מביתו למה פירש [תהיה] פריסתו למקום שבעל קרי מותר ליכנס, ואע"ג דבמילואים כתיב [ויקרא ח, לב] ופתח אהל מועד תשבו, ומדקאמר תשבו ע"כ מתנה לויה היה וא"כ פירש מאשתו, וי"ל דשאני אהרן שהיה צריך לקבל הזאת דמים כל שבעת ימי המילואים, ואע"ג דבמתני' נמי תנן [לעיל יד, ח] שהיה עובד כל שבעת הימים, מ"מ אין זה כי אם מדרבנן. וא"ת ומאי קאמר מביתו למה פירש, הלא יש לו להיות תדיר במחנה לויה כמו אהרן ובניו שהיו יושבין תמיד פתח אהל מועד אי הא דתניא בברייתא דמלאכת המשכן כל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו הוי פירושו היה מפרקו ומעמידו מיד, אבל אם נפרש מעמידו בערב ומפרקו בבקר ויומם ולילה דכתיבי בקרא לאו דוקא מתנה לויה אלא מקום מחנה לויה, ואם כן ה"נ היו יכולין להפרישן במחנה ישראל כמו שבטלה קדושת המשכן כשהיה משוכן דכתמרינן בתענית [כא, ב] הוגלו הפרוכת היו זבים ומצורעים נכנסים שם. ופירוש ראשון נכון. **אבל בחד אחר** מודו ליה. לרבותא נקטיה, דאפילו בחד אחר מודו ליה, דהא אף אי לא הוו מודו ליה הוי מצי למינקט ממלא על אלו אז על אלה אותיות. אי נמי חיישינן לספק נדה, אבל ודאי נדה כגון על אלו אז על אלה אותיות לא חיישינן ולא הייט מפרישין אותו בשביל כך. מ"ר. **אימת טבי"ל ליה** בלילה למחר היאך עביד עבודה. והא דתנן [לקמן יד, א] כל שבעת הימים זורק את הדם, היינו אם הוא טהור ביום הראשון, אבל אם שימש מטתו בלילה שלפניו לריך להעריב שמשו. **בעל קרי כמגע שרץ.** בפסחים פרק אלו הבריס [סז, ב] מפרש.

אמר לך ההוא אבנטו של כהן גדול לא זהו אבנטו כו'. כלומר לעולם קרא דלוואה דווקא בבת אחת ובעשייה דפלגיהו לגמרינו בא שאין האבנטים שוין שנאמר במעשה האבנט של כהן גדול (שמות לט) ואת האבנט שש משזר תכלת וארגמן למדנו שהוא של כלאים דשש כיתנא ותכלת ארגמן ואבנטו הכנים לא פירש הכתוב ממה היו ואשמועינן הכא דאבנטו של כהן גדול לא זהו אבנטו של כהן הדיוט שזה של כלאים וזה של בוץ: **זהו אבנטו.** כלומר שניהם של כלאים: **ובבת אחת מי משכחת לה.** שיהא משה לבדו חוגר חמשה בני אדם כאחת: **לא צריכא דאקדים.** לא בבת אחת ממש קאמר אלא זה אחר זה אבל בסדר אחד היו ולא הפסיק בגד אחר בנתיים הלבש לאהרן כל בגדיו ולא חגר אותו אבנט ואח"כ הלבים את בניו מכנסים כתונת ומצנפת ואח"כ נטל את האבנטים וחגר את אהרן ואח"כ בניו. ולמאן דאמר אהרן ואח"כ בניו ככתבו האמור בעשייה ויתן עליו את הכתונת ויחגור אותו באבנט ולבש אותו את המעיל ואח"כ ויקרב (ג) את בני אהרן וילבישם כתנות ויחגור אותם באבנט ודברי הכל לאהרן תחילה קודם שהתחיל לבניו: **אי לר' יוחנן דאתיא ליה.** דיליף ממלואים אי לרשב"ל כדאית ליה דיליף מסיני: **מביתו למה פירש.** מאשתו למה פירש תבא אשתו עמו שם שהרי על כרחך לשכת פרהדרין לא היתה קדושה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וכ"ש שכיבה: הכי גרסינן **תניא רבי יהודה בן בתירה אומר שמא תמצא אשתו וכו': ברשיעי עסקינן.** שיבא על ספק נדה: **אלא שמא יבוא על אשתו ואח"כ תמצא ספק נדה.** שתמצא דם על הסדין שקנחה בו ואין ידוע אם בשעת ביאה היה בה דם זה או לאחר ביאה ובועל נדה טמא שבעת ימים ויהא אסור לבא במקדש ביום הכפורים: **למאן דרבי עקיבא דאמר הרואה דם מטמאה את בועלה.** למפרע כל מעת לעת כשם שגזרו שמטמאה טהרות מעת לעת למפרע. ופלוגתייהו במסכת נדה בפרק כל היד (דף יד.) והכי תנן דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה נמצא על שלו טמאין שניהן כל שבעה דולדי היה דם בשעת ביאה שאין דרך האיש לצאת ממנו דם נמצא על שלה אותיות והוא לשון אין מיד בלשון יוני שקנחה בפרישת יציאת השמש מיד טמאים ולדי נמצא (ד) לאחר זמן כלומר שהרמיקה בדיקה טמאים מספק ואיזהו אחר זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה של מטה ואח"כ מטמאה מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה והכי פירושה ואם יותר מכאן שהתה לבדוק ואח"כ בדקה ומצאה הרי היא כשאר נשים לטמא למפרע טהרות של מעת לעת ואינה מטמאה את בועלה שלא גזרו טומאת מעת לעת לענין טומאת בועלה ר"ע אומר אף מטמאה בועלה: **אלא באחר אחר.** שהשתה יותר מאחר זמן שהזמן אותיות באותיות ואחר זמן לאחר אותיות באותיות אחר זמן והתם קתני טמאים מספק ולא פליגי עם ר"ע ובאחר אחר זמן פליגי דדקתני ואח"כ מטמאה את בועלה א] מעת לעת אבל בחד אחר באותיות אחר זמן דהיינו בתוך כדי שתרד מודו: **ש"מ.** מדקתני מפרישין שבעת ימים ואוקימנא טעמא משום חשש טומאת נדה: **בועל נדה אינו נדה.** שאסורה לטבול בשביעי עד הלילה אלא טובל בשביעי ביום הלכך לא בעי פרישה אלא שבעת ימים ואם בא על ספק נדה ביום הפרישה מונה מקצת היום ככולו כנדה וטובל ערב יום"כ שהוא שביעי ביום ומעריב שמשו ונכנס במקדש ביום"כ: **דאי ס"ד בועל נדה כנדה אימת טבל.** זה אם בא על נדה ביום פרישתו בלילה ביום"כ למחר היכי עביד עבודה: **סמוך לשקיעת החמה.** שמונה ימים לפני יום"כ והאי דקרי ליה שבעה דמשום ההוא פורתא לא חשיב ליה וטביל אור של ערב יום"כ ועביד למחר ערב יום"כ הערב שמש: **כל חייבי טבילות טבילתן ביום.** כדיליף במסכת מגילה (דף כ.) מוחטאו ביום השביעי ורחץ במים וגו' (במדבר יט): **נדה ויולדת טבילתן בלילה.** נדה דכתיב (ויקרא טו) שבעת ימים תהא בנדתה כל שבעה ויולדת כימי נדת דוותה תטמא (שם יב): **בעל קרי כמגע שרץ.** לטבול ביום טומאתו כדאמרינן בפרק אלו הבריס בפסחים [דף סז:] ובועל נדה כטמא מת לטבול ביום שביעי אלמא טובל ביום: **לא לטומאתן.** בעל קרי כמגע שרץ לטומאת ערב ולאשון לטומאה בועל נדה טומאת שבעה ואב הטומאה כטמא מת: **האי טומאה שבעה כתיב ביה.** ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים (שם טו): שמטמא

אמר לך אבנטו של כהן גדול **לא** זהו **אבנטו** כו'. ומ"ת היכי דייק מדכתיב אותו הכתיב נמי אותם ומאותם נימא שהאבנטי' שוין וא"כ קרא לא כמר דייקי ולא כמר דייקי וי"ל סברא הוא לאוקמא קרא דואת האבנט תעשה שש משזר וגו' בכהן גדול דווקא כיון דשאר בגדיו היו נמי דכלאים אפוד

ח) (ומעיל) אבל הדיוט דכל שאר בגדיו דבוץ נימא נמי אבנטו דבוץ ואשכחן נמי כי האי גוונא כהן גדול ביום הכפורים לפי שהיו שאר בגדיו דבוץ היה נמי אבנטו דבוץ וה"ר מנחם מיומאי זל"ל פירש דנפקא ליה מג"ש דרוקס רוקס דכתיב בואתה תצוה ט) ואת האבנט תעשה מעשה רוקס ובכהן גדול מיירי מדכתיב ולבני אהרן תעשה כתנות ועשית להם אבנטים ומגבעות אם כן קמא דכהן גדול ובפרשת פקודי כתיב בשעת עשייה ואת האבנט שש משזר תכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקס וילפינן בגזירה שוה דכמו דאותו רוקס כלאים הוה כך ואבנט תעשה מעשה רוקס שכתב בכ"ג כלאים הוה אבל באבנט של כהן הדיוט לא כתב רוקס ולמאן דאמר דתרוייהו של כלאים משוה להן מדכתיב אותם:

מביתו למה **פירש.** פי' רש"י תבא אשתו עמו שם שהרי על כרחך לשכת פרהדרין לא היתה קדושה י)שאין ישיבה בעזרה כ"ש שכיבה וקשיא לן דנהי דלא קדישא כקדושת עזרה מ"מ כהר הבית היתה דאמרי' בפרק פרת חטאת (זבחים דף קטו:) דכל הר הבית מחנה לויה הוא ובעל קרי אינו רשאי לכנס במחנה לויה דאמר בפסחים פרק אלו הבריס (דף סז:) זב וכל זב לרבות בעל קרי אלא יש לפרש מביתו למה פירש הוה לן למימר שיפרישהו למחילה אחת בהר הבית דאמרי' פרק כיצד צולין (שם דף פו.) דמחילות לא נתקדשו: סיפא

טומאתן בהדיא כתיב בהו טומאת שבעה כתיב ביה

עין משפט נר מצוה

י) א מיי' פ"ל מהלכות עבודת יום"כ הלכה ג:

יא ב מיי' (פ"ג מהלכות משכן ומזבח הל' מ) [פ"ה מהל' שגגות הל"ו]:

ג) [רש אלפס שבועות פ"ב דף רלב.]:

תוס' ישנים (המשך)

כתב [שם פסוק מ] ולבני אהרן תעשה כתנות ועשית להם אבנטים ורקם אין כתיב שם, ולכך לא היה מכלאים. אבל למאן דאמר שהאבנטים שוין הם, אימא מגת לה. מ"ר). **מביתו למה פירש.** פי' הריב"ן בשם רבינו אלנתר מביתו למה פירש, ילך לביתו אחר תמיד בין העברים ויאמר מטתו ויטבול שעה אחת קודם שקיעת החמה ויעריב שמשו ויעוה בלשכה, דהא [הכי] נמי אהרן לן במתנה לויה שעה אחת שהיה המשכן מפורק כמו שאפרש. וכן משמע בירושלמי [פ"ל ה"ל] דקאמר דאיקטריך דבן בתירה ודר' יוחנן, דאי מדרבי יוחנן הוה אמינא שיכול לנאת שעה אחת ולשמש ביתו. אבל בקונטרס פירש מביתו למה פירש, שהרי ע"כ לשכת פרהדרין לא היתה קדושה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וכ"ש שכיבה. וקשה דהא קי"ל בפסחים פרק אלו הבריס [סז, ח] ובתמיד [מז, ב] שבעל קרי משתלח חוץ לשמי מחנות. אלא מפרש רבינו הזקן מביתו למה פירש [תהיה] פריסתו למקום שבעל קרי מותר ליכנס, ואע"ג דבמילואים כתיב [ויקרא ח, לב] ופתח אהל מועד תשבו, ומדקאמר תשבו ע"כ מתנה לויה היה וא"כ פירש מאשתו, וי"ל דשאני אהרן שהיה צריך לקבל הזאת דמים כל שבעת ימי המילואים, ואע"ג דבמתני' נמי תנן [לעיל יד, ח] שהיה עובד כל שבעת הימים, מ"מ אין זה כי אם מדרבנן. וא"ת ומאי קאמר מביתו למה פירש, הלא יש לו להיות תדיר במחנה לויה כמו אהרן ובניו שהיו יושבין תמיד פתח אהל מועד אי הא דתניא בברייתא דמלאכת המשכן כל שבעת ימי המילואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו הוי פירושו היה מפרקו ומעמידו מיד, אבל אם נפרש מעמידו בערב ומפרקו בבקר ויומם ולילה דכתיבי בקרא לאו דוקא מתנה לויה אלא מקום מחנה לויה, ואם כן ה"נ היו יכולין להפרישן במחנה ישראל כמו שבטלה קדושת המשכן כשהיה משוכן דכתמרינן בתענית [כא, ב] הוגלו הפרוכת היו זבים ומצורעים נכנסים שם. ופירוש ראשון נכון. **אבל בחד אחר** מודו ליה. לרבותא נקטיה, דאפילו בחד אחר מודו ליה, דהא אף אי לא הוו מודו ליה הוי מצי למינקט ממלא על אלו אז על אלה אותיות. אי נמי חיישינן לספק נדה, אבל ודאי נדה כגון על אלו אז על אלה אותיות לא חיישינן ולא הייט מפרישין אותו בשביל כך. מ"ר. **אימת טבי"ל ליה** בלילה למחר היאך עביד עבודה. והא דתנן [לקמן יד, א] כל שבעת הימים זורק את הדם, היינו אם הוא טהור ביום הראשון, אבל אם שימש מטתו בלילה שלפניו לריך להעריב שמשו. **בעל קרי כמגע שרץ.** בפסחים פרק אלו הבריס [סז, ב] מפרש.

מסורת הש"ס

ח) [לקמן יב. סט. חולין קלח. תמיד כז: ע"ש], ט) [לעיל ג: תוספת' רפ"ח], י) [יבמות לג: כתובות קה. קידושין לג. גיטין ל:], יא) [ע' תוס' נדה טו. סד"ה אמר רב כו'], יב) [נדה יד.], יג) [לקמן פח. ע"ש פסחים ל: שבת קכא., יד) פסחים סז: [זבחים פ"ב מי"ח], טו) [ל"ל ואמנון], טז) [ל"ל ואבנון],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבנטו אהרן ובניו אמר לך: (ב) שם ויחגור אותו **באבנט** כל"ל: (ג) רש"י ד"ה לא צריכא וכו'. ויקרב משה את בני אהרן וכו' אותם **אבנט** כל"ל: (ד) **שם** ד"ה כמאן כו' ולאי נמצא על שלה לאחר זמן כלו' שהרמיקה בדיקתה וכו' ומצאת דם הרי:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מביתו וכו' שאין ישיבה בעזרה. עיין לקמן דף ח ע"ב תוס' ד"ה דאי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] ברש"י ד"ה אלא באחר אחר וכו' ואח"כ מטמאה את בועלה. נ"ב ר"ל משום מגע וכדאיתא בנדה דף ט"ו ע"א:

מוסף רש"י

אבנטו של כהן גדול. של כל ימות השנה היה של כלאים כדכתיב (שמות לט) ואת האבנט שש משזר ומכלל, **לא זהו אבנטו** של כהן הדיוט. שההדיוט של בוץ (לקמן יב.) אי: אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים שהוא של בוץ, לא זהו אבנטו של כהן הדיוט, דשל הדיוט כל השנה של כלאים (לקמן סט. וחולין קלח.). **זהו אבנטו** של כהן הדיוט. כל ימות השנה, ואין כלאים בבגדי כהן הדיוט (שם ושם).

תוס' ישנים

[**אבנטו** של כ"ג **לא** בו' **אבנטו** בו'. אבנטו של כהן גדול דשאר ימות השנה קאי דהוי מכלאים. ולי גרסינן זהו אבנטו, קאי אאבנטו ביום"כ. וא"ת מה ראיון לאלף אבנט כ"ג משל הדיוט. ואומר רבינו הזקן דכמו שמצינו אפוד ומעיל שהיו מכלאים, מסברא יש לנו לומר כמו כן אבנט דכלאים, דכתב בהן [שמות לט], כמו שם משזר תכלת וארגמן. תדע שהרי בבגדי כהן שלו דיום"כ שהיו של בוץ גם האבנט היה כן, וא"כ הדיוט שלא היו בגדי מכלאים גם אבנטו לא היה מכלאים. ומאן דאית ליה שהיה גם של כהן הדיוט מכלאים מפרישין אותו בשביל שהאבנטים שוין הן. ורבינו הזקן שמע בשם ר' מנחם שהיה אומר דמג"ש דקרא נפקא לן, דבעשייה כתיב [שם] ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן מעשה רקם, ובאלוואה כתיב [שם כח, לט] ואבנט הכתונת שש ועשית מצנפת שש ואבנט תעשה מעשה רקם, וילף רקם רקם מג"ש דעשייה דמיירי בכלאים. וזה הפסוק כתוב אצל בגדי כהונה דהכהן גדול, א"כ של כהן גדול הוא. ובאלוואה

סיפא איצטריך ליה אלא שחמור ממנו בו'. בפרק אלו דברים בפסחים (דף סח.) פריך מהכא אילימא לטומאתם האי טומאת ז' כתיב ביה והאי טומאת ז' כתיב ביה אלא למחנותם ומדסיפא למחנותם רישא נמי למחנותם מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא וגמגמו שם התוס' אמאי משני בדוחק ומוקי רישא וסיפא בתרי טעמי לישני כי הכא לעולם לטומאתן וסיפא איצטריך ליה וגראה לי לתרץ דהיא שיטוא דהתם ניחא ליה לתרץ טפי דהיא גופא איצטריך מלומר דסיפא איצטריך ליה ותנא רישא משנה שאינה צריכה משום סיפא והכא לא מצי לשנויי כי התם דמסיפא גופה פריך ואיצטריך לשנויי שיטוא דחיקא אי נמי נ"ל דהתם נמי לא מצי לשנויי כי הכא דהא מסקינן הכא דבועל נדה כטומאת מת לטבילתו וטובל ביום ורב שימי מנהרדעא סבירא ליה דבועל נדה כנדה לטבול בלילה ומעיקרא פריך ליה מבריתא בועל נדה כטומאת מת מאי לאו לטבילתו לא לטומאתו וסיפא איצטריך ליה והדר איתותב מברייתא דתניא בהדיא בועל נדה וטומאת מת לטבילתם ביום ולהכי לא הוה מצי לשנויי התם לטומאתו דהא על כרחך בועל נדה כטומאת מת נמי לטבילתו כדמסקינן הכא והשתא מאי טעמא הוי כטומאת מת לטבילתו אלא ס"מ דכנדה הוי לכל מאי דכתיב בהדיא אבל למאי אלא רביהו קרא יש לנו לדמותו לטומאת מת מסברא משום דהוי טומאת מגע כמותו וא"כ ה"ה למחנותם ואע"ג דמעיקרא כי אמר למאי אי לטומאה לא הוה קשה ליה אלא האי טומאת ז' כתיב ביה כו' י"ל דקושיא הפשוטה נקט ומ"מ אי הוה משני ליה לטומאתו וסיפא איצטריך ליה אכתי הוה פריך ליה והא על כרחך בועל נדה כטומאת מת לטבילתו כדמסקינן הכא וכיון דדמי לטבילה דמי נמי למחנותם כדפי': **אלא** שחמור ממנו בועל נדה בו'. תימה לי דטומאת מת נמי חמור מבועל נדה שטעון הזאה ג' וז' ומטמא כלי מתכות לעשותם אב הטומאה כיולא בו כדתנן בריש מסכת אהלות ג' טמאין במת כלים במת ואדם בכלים טמאים טומאת ז' וכו' ואמאי בסיפא דברייתא חשיב נמי להני חומרי דטומאת מת מבועל נדה: **שמטמא** משכב ומושב בטומאה קלה. כאן חזר בו רש"י ממה שפירש בפרק אלו דברים בפסחים (דף סז:) אהא דקאמר התם אדרבה זב חמור ממצורע שכן עושה משכב ומושב וכו' משמע דמצורע אינו עושה משכב ומושב והקשה מדאמר בתורת כהנים וגילח את כל שערו פרט לבית הסתרים ודין הוא נאמר תגלחת בימי ספרו ונאמר תגלחת בימי גמרו מה תגלחת האמורה בימי ספרו פרט לבית הסתרים אף תגלחת האמורה בימי גמרו פרט לבית הסתרים ומקשה אם הקל בימי ספרו שאין מטמא משכב ומושב ואין מטמא בביאה נקל בימי גמרו שמטמא משכב ומושב כו' ותירץ רש"י וגם ר"ת דהתם דאלו דברים דמשמע דזב עושה משכב ומושב ולא מצורע היינו לטמא אדם ובגדים והתם ת"כ מייתי לטומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין דאתי בק"ו כדאיתא בריש פרק דם הנדה (נדה דף נד:) ומה זב שאין מטמא בביאה עושה משכב ומושב אבן המנוגעת ומצורע שמטמאים בביאה אינו דין שיעשו משכב ומושב וממיעוטא דהזב ולא אבן המנוגעת ממעט התם מטומאה חמורה והכי נמי נמעט מצורע גופיה מההוא קרא מטומאה חמורה וכאן פרש"י שעושה משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין ולא כשאר משכב ומושב שעושה לטמא אדם וכלים כגון הזב והמצורע וכו' [8]וה"ר משה מפונטייז"א פי' כמו שפרש"י בכאן והתם דאלו דברים מוקי לה במצורע בימי ספרו וכדמשמע בת"כ שאין עושה משכב ומושב ועוד האריכו בו התוס' באלו דברים (דף סז:) וכאן לא שייך ולי הוקשה על מה שפי' התוס' דמצורע ואבן המנוגעת אתו בק"ו מזב לטומאה קלה והיכי אתו האיכא למיפרך מה לזב שעושה משכב ומושב לטומאה חמורה תאמר בהני ומיהו הא לא קשה דאיכא למימר בועל נדה יוכיח מיהו אכתי איכא למיפרך מה להלל השוה שבהן שמטמא כלי חרס בהיסט דאף בועל נדה מטמא כלי חרס בהיסט כמו שהוכיח שם ר"י מדאמר פרק בנות כותים (נדה דף נג.) מה היא מטמאה כלי חרס אף הוא מטמא כלי חרס ומדנקט כלי חרס שאין מטמא מגבו ס"מ בהיסט קאמר אלא נ"ל דטומאה חמורה נמעטיה מהזב וטומאה קלה מטמא בהיקשא דוהזב את זובו לזכר ולנקבה ודרשינן בפרק בנות כותים (שם דף לד:) לזכר לרבות מצורע למעייניתיו וכו' ואיתקש מצורע לזב גמור ומן הדין הוה לן למימר דאיתקש לזב אפילו לטומאה חמורה אלא דאתא מיעוטא דהזב ומעטיה ונוקי מיעוטא לטומאה חמורה והיקשא לטומאה קלה: **אמר** רב תחליפא משמיה דרבא זאת אומרת טומאה הותרה היא בציבור. תימה דזזבחים ר"פ כל הפסולים (דף נג.) קאמר מכלל דתרוייהו סבירא להו פי' אביי ורבא טומאה דחויה היא בציבור ותירץ ר"י דהא דקאמר רבא הכא טומאה היתר היא זאת אומרת ולא לא ס"ל דס"ל ד) (כרב) דאמר בסמוך טומאה דחויה היא ול"נ דאין אנו צריכין לומר דלא ס"ל כסתם מתניתין אלא ההיא דהתם לענין פסח אייר דקאי אמאי דקאמר עולה ביאה במקצת שמה ביאה ופריך ליה ממצורע שחל שמיני שלו להיות בערב הפסח וראה קרי אע"פ שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס מוטב יבא עשה שיש בו כרת ודחה עשה שאין בו כרת ואי אמרת ביאה במקצת שמה ביאה אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוא א"ל מטוגך הואיל והותר לקריו אמר רב יוסף ס"מ דקסבר עולה רובן זבין ונעשו טמאי מתים הואיל והותרו לטומאתן הותרו לזיבתן א"ל אביי מי דמי טומאה אישתראי זיבה לא אישתראי וכו' דילמא הכי קאמר מר רובן טמאי מתים וכו' ואכתי לא דמי מצורע היתירא הוא טומאה דחויה היא להא אידחאי להא לא אידחאי א"ל רבא אדרבה איפכא מסתברא וכו' וכיון דהתם לענין פסח אייר איכא למימר נהי דפסח כיון דאתי בציבור אפילו למ"ד טומאה היתר היא בקרבן ציבור [9]ודוחה את השבת ואת הטומאה מ"מ כיון דלאו כל ישראל מייתו חד פסח בשותפות מהדרינן אטהורין אפילו למ"ד טומאה היתר היא בקרבן ציבור גמור הבא בשותפות וכן משמע לקמן בסמוך (דף ז.) דאילו של אהרן אע"ג דזימנא קביעא ליה ודחי את השבת ואת הטומאה בקרבן ציבור מכל מקום כיון דקרבן יחיד הוא מהדרינן אטהורין לכולי עלמא וכ"ש דיחא טפי הא דאצטריך למידק התם מכלל דתרוייהו סבירא להו טומאה דחויה דמאי נפקא מינה בההוא דיוקא אלא משום דרבא סבירא ליה הכא טומאה היתר היא אצטריך למידק התם דאפילו הכי מודה הוא בפסח וס"מ דשניהא דשניהו הכא ביומא בסמוך אליס באילו של אהרן דאפילו למ"ד היתר הוא בקרבן יחיד כמו אילו של אהרן ופסח אע"ג דזימנא קביע להו ודחו שבת וטומאה מודה הוא דמהדרינן אטהרה:

פריס

אלא לאו לטבילתן לא לעולם לטומאתן סיפא איצטריכא ליה אלא שחמור ממנו בועל נדה שמטמא משכב ומושב בטומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין ת"ש [6]דתני רבי חייא הזב והזבה והמצורע והמצורעת ובועל נדה וטמא מת טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה תיובתא ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת אמר רב תחליפא אבוה דרב הונא (בר תחליפא) משמיה דרבא זאת אומרת טומאת המת הותרה היא בציבור רבינא אמר אפילו תימא טומאת המת דחויה היא בצבור טומאת המת לא שכיחא טומאת ביתו שכיחא איתמר טומאת המת רב נחמן אמר הותרה היא בציבור ורב ששת אמר [7]דחויה היא [8]בציבור היכא דאיכא טמאין וטהורין בההוא בית אב כולי עלמא לא פליגי דטהורין עבדי טמאין לא עבדי כי פליגי לאהדורי ולאתויי טהורין מבית אב אחרינא רב נחמן אמר היתר היא בציבור ולא מהדרינן ורב ששת אמר דחויה היא בציבור ומהדרינן איכא דאמרי אפי' היכא דאיכא טהורין וטמאין בההוא בית אב פליג רב נחמן ואמר עבדי נמי טמאין דכל

שמטמא משכב ומושב. אפילו עשר מצעות זו על גב זו וטמא מת אינו מטמא אלא מגעו: **לטמא אוכלין ומשקין.** ולא לטמא אדם וכלים כשאר כל עושה משכב ומושב כגון זב וזבה ונדה ומצורע שטומאתן אב הטומאה לטמא אדם וכלים אבל בועל נדה כתיב ביה (ויקרא טו) כל המשכב אשר ישכב עליו יטמא נתקו הכתוב מטומאה חמורה דמשכב נדה עצמה שמטמא אדם כדכתיב (שם) וכל [9] אשר יגע במשכבה וגו' והביאו לטומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין דאי לטומאה חמורה לישתוק קרא מייה ואנא ידענא דמשכבו טמא כמשכב נדה דהא כתיב ותהי נדתה עליו (שם): **ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו.** ושאר כל אדם נכנסין ויוצאין אצלו הפרישו מטומאת מת ולא יהיו כל אדם נכנסין ויוצאין אצלו שמא ימות מת עליו: **הותרה היא בציבור.** דכתיב אים נדחה ואין ציבור נדחין וביום הכפורים כוליה קרבן ציבור ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע וקרבנו תלוי בו: **דחויה היא בציבור.** אף על פי שהקרבן ציבור דוחה אותה בקושי הותרה ולא היתר גמור [10] וכל מה דמצינו להדורי מהדרינן שיעשה בטהרה: **ההוא יום אב.** שעובד באותו יום דכולי עלמא טהורין עבדי תמידים דההוא יומא אע"פ שקרבן ציבור הן: דכל

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ד מהל' שאר מקדש הלכה יד טור טז:

תוס' ישנים

[**סיפא איצטריכא ליה.** וכפ' אלו דברים [פסחים סח, א] מפרש דהיינו למחנותם שבעל קרי והוא משתלחין חוץ למחנה שכינה. ואע"ג דבעל קרי משתלח חוץ לשני מחנות ואינו שוה לטמא אדם בהא, הא כדאיתא והא כדאיתא. ובשמעתין נקט שיטויא אחריתא]. זב וזבה מבטלתן ביום. וביום הבביני קאמר, דמקלת היום כבולו. וה"ה נמי שיכול לטבול ליל (שביעי) [שמיני] אך שאינו יכול אז להביא קרבנותיו בשמיני שצריך להעריב שמנו. אבל יש שהיו מפרשין דהא (תענן) [דתניא] בפ' בתרא דנדה [עב, א] ושוין בטבילת לילה בזבה שאינה טבילה, בליל שמיני קאמר, ומביאין ראיה מדתניא בספרי [תו"כ מצורע פרק ט] מניין שטובלת מבעוד יום, ת"ל והביאה אותם אל הכהן אל פתח אהל מועד [ויקרא טו, כט], מילא היא באה אל פתח אהל מועד אם לא הבעריבה שמש. ואין זה כלום, דהתם לא קאמר שטובלת מבעוד יום אלא לומר שאינה צריכה להמתין עד הלילה, אבל כל דכן הוא שתטבול אח"כ בליל שמיני, אלא שאז לא תוכל להביא קרבנותיה עד התשיעי. וההיא דנדה מיירי בזבה קטנה, משום דספירת לילה לאו ספירה היא כדאמרינן בפרק ב' דמגילה [כ, ב], וכדאמרינן נמי התם בפרק בתרא דנדה [עב, א] ושוין ברוחה תוך אחד עשר ובילה ותפשה שמטמאה משכב ומושב וזייבין בקרבן, והיינו טעמא משום דלא הגיע זמנה עד יום ב', ועוד דהא נמי דינן דפקק זבות שיוצאו רבנן, ואפילו הכי לא טובלות עד הלילה. ריב"ם. **הפרישהו מטומאת מת.** פי' בקונטרס אלא יומת עליו מת כו'. ואין לפרש אלא יגעו בו בני אדם שמא טומאי מתים הן, דהא אמרינן לקמן [מ, ב] גבי שזה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים טוגענין בו אי כרבי מאיר אי כרבי יוסי, ואינהו פטירא להו טומאה דחויה היא בצבור, וא"כ אמאי טוגענין בו דלפי זה יש לנו לפקפק הכהנים בטומאי מתים, דאין נראה לומר דקוגיא דלקמן פליגא אדב תחליפא דהכא. אבל לפירוש הקונטרס ניחא טפי, דלא אפרינן נגיעה אלא שלא יתעכב עמו בתוך הבית למ"ד דחויה היא בציבור. ומיהו קלא תקנה עשו לטומאתא מת בהתקנת כהן אחר, ועיקר פרישתו היא משום טומאות קרי וזיבה, וגם משום נטורא דנכרי דאמרינן לקמן [מז, א] במכילתין, ואע"ג דנטורא דנכרי מדרבנן.

מסורת הש"ס

א) לקמן פח. שבת קכא. [פסחים נ:], **ב)** [לקמן ז: מו: פסחים עז. עט. פ. זבחים לג.], **ג)** [ל"ל הטוגע], **ד)** [ל"ל כרב ששת], **ה)** [לקמן דף נח.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דמור' כו' ולאו היתר גמור הוא וכל כו':

גליון הש"ם

תוס' ד"ה שמטמא וכו' והר"ר משה מפונטייזא פי'. עיין בר"ש פ"א מ"ג דכלים:

מוסף רש"י

הזב והזבה כו'. בריית'א זו אלא יוה"כ שנויה (שבת בתוספתא דיומא קבא.). **טבילתן ביום.** משסאיר המזרח ביום שביעי שלהם, וטעמא בפ"ב דמגילה (כ.) מקרא דביום השביעי, מקרא שביעי ספירה, ואם חל שביעי שלהם ביום"כ טובלין כדרכן לאכול תרומה לערב (שבת שם). **נדה ויולדת טבילתן בלילה.** טובלות כדרכן בלילי יוה"כ אם חל שביעי שלה בערב יום הכפורים, שאינה יכולה לטבול ביום ז', דכתיב בה תהיה בנדתה, בהייתה הא כל ז' (שם). **דחויה היא בציבור.** אע"ג דאכסרה רחמנא למיתי בטומאה, לאו היתר גמור הוא, אלא היכי דלא משתכחי טהורין (פסחים עז.) בקושי הותרה דכל כמה דאפשר לאהדורי אטהרה אי אטומאה קלה מהדרינן (שם עט. וכע"ז לקמן מו:) כלומר בקושי נדחית אצלה דיחוי בעלמא על ידי נשיאות עון, שהלין מרגלה, ולא בהיתר גמור (זבחים לג.).

דכל טומאת מת בציבור שרייה רחמנא. דכתיב [במדבר טו] אים כי יהיה טמא לנפש יעשה פסח שני אים נדחה לפסח שני ואין צבור נדחין אבל זבין ומצורעין נדות ויולדות שטומאתו יוצא עליו מגופו לא הותרה **ובועל נדה כנדה: מודינא היכא דאיכא שרייס נאכילה.** דאע"ג דקרבן צבור קרב בטומאה אינו נאכל בטומאה כדאמרי' בכילד צולין (פסחים דף עז:) ובמנחה הנקמצת מודינא דמהדרינן לעשות בטהרה שיהיו שרייס נאכלין: **ואם אין** (ה) **אנא היא.** שנא מצא מזומן לכך: **מאי נאו פרים ואילים** (ב) **דחג.** שהן קרבן צבור וזמנו קבוע ומנחת נסכים דומה טומאה וקתני אומר ומביאין אחרת תחתיה אנמא דחוייה היא בצבור: **פר דע"ז.** דצבור (ג) עולה היא וטעונה נסכים בשנא לך (ו): **אינו של אהרן.** דיוס הכפורים: **בכבש הבא עם העומר.** דכתיב (ויקרא כג) **ועשיתם** ביום הביאכם את העומר (ד). והיא מנחת כבשים דקתני נאו במנחת נסכים קאמר דכליל היא אנא במנחת העומר עצמו הבאה עמו והיא נקמצת ושריה נאכלין: **במזיד נא הורצה.** ואע"פ שהאיך מרצה קנסוהו רבנן שנא יהא בשר נאכל אבל בעצים מיהו נתכפרו דנא ניתו חולין לעזרה דהא מדאורייתא חזי ומיהו שמעינן מייה דנאו היתר היא: **על מה הניח מרצה.** דכתיב ושחט אהרן את עון הקדשים שירצו בעצים: רצון הרי הוא בכולל מזיד אנא גבי אונס שייך למיתני רצון: **בין בצבור.** ומדבעי איך לרצויי שמע מינה נאו היתר הוא ומה בין יחיד לצבור שהיחיד אין טומאתו הגוף נדחה אנו שאין הניח מרצה על טומאת הגוף ושל צבור נדחית טומאת הגוף אנלם ונא על ידי איך. מיהו שמעינן מינה מדבעי טומאת בשר ועולין (ה) בצבור איך (מרצה) לרצויי שמע מינה טומאת הגוף שנדחית אנלם בקושי נדחית וכל כמה דמצינן לאהדורי אטהרה מהדרינן: **כי קתני הניח מרצה אדיחיד קתני.** וצבור אהכשירה קתני שאף של צבור כשר ונא על ידי איך אנא היתר הוא אנו: **ואי בעית אימא אצבור.** נמי קאי ובהנך קרבנות דנא קבע להו זמן שנא נדחית טומאתה אנו קאמר דאיך מרצה עליהן: ה"ג **אם עון פיגול הרי כבר נאמר נא ירצה ואם עון נותר הרי כבר נאמר נא יחשב.** והכי פירושו איזה עון ירצע בקרבן שיהא הניח מרצה עליו שיהא כשר אם עון מחשבת חוץ למקומו הקרויה פיגול כדאמרינן בזבחים (דף כח.) שנישי זה חוץ למקומו הרי כבר נאמר בקדושים תהיו פיגול הוא נא ירצה ואוקימנא בחוץ למקומו במסכת זבחים ואם עון מחשבת נותר שחישב בשחיטה על מנת לאוכלו חוץ לזמנו הרי כבר נאמר המקריב אותו נא יחשב ואוקמינן במחשבת חוץ לזמנו: הא

דכל טומאת מת בציבור רחמנא שרייה אמר רב ששת מנא אמינא לה [6]דתניא היה עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת בידו [3]אומר ומביאין אחרת תחתיה ואם אין שם אלא היא אומרין לו הוי פקח ושתוק קתני מיהת אומר ומביאין אחרת תחתיה אמר רב נחמן [8]מודינא היכא דאיכא שריים לאכילה מיתיבי [3]היה מקריב מנחת פרים ואילים וכבשים ונטמאת בידו אומר ומביאין אחרת תחתיה ואם אין שם אלא היא אומרין לו הוי פקח ושתוק מאי לאו פרים אילים וכבשים דחג אמר לך רב נחמן לא פרים פר ע"ז אף על גב דציבור הוא כיון דלא קביע ליה זמן מהדרינן אילים באילו של אהרן דאע"ג דקביע ליה זמן כיון דיחיד הוא מהדרינן כבשים בכבש הבא עם העומר דאיכא שריים לאכילה מיתיבי [7]דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה כי תניא ההיא דיחיד ת"ש [8]א על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין ביחיד בין בציבור ואי ס"ד טומא' היתר היא בציבור למה לי לרצויי אמ' לך רב נחמן כי קתני הציץ מרצה אדיחיד ואיבעית אימא אפי' תימא בציבור בהנך דלא קביע לה זמן מיתיבי [1]ונשא אהרן את עון הקדשים [9]וכי איזה עון הוא נושא אם עון פיגול הרי כבר נאמר [2]לא ירצה ואם עון נותר הרי כבר נאמר [3]לא יחשב

פרים פר דע"ז. פי' דעולה הוא וטעון מנחת נסכים דלא"ג דצבור הוא מהדרינן והא דאמר אומר לו הוי פקח ושתוק ומביא אותה בטומאתה לאו משום דטומאתה דחויה בצבור דהא לא דחי שבת כיון דלא קביעא ליה זמן וטומאה נמי לא דחי כדאמר לקמן פרק הוציאו לו (דף נ.) כל שאין זמנו קבוע אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה אע"פ שהוא קרבן צבור והא דמביאה בטומאה היינו משו' דרצויי ליך ודווקא טומאת קרבן דמרצה ליך אבל טומאת הגוף דכהנים לא אידחו לגבייהו כלל

לגמרי משיב קרבן יחיד:

ביון דיחיד הוא מהדרינן. הכא ודאי משיב קרבן צבור לדחות שבת ולדחות הטומאה אפילו טומאה דגברי מיהו לא הותרה בו טומאה אנא דחויה היא כיון דיחיד קא מייתי ליה ותימה לי והא כולהו מקרבי נפקי פרק כילד צולין (פסחים דף עז.) וידבר משה את מועדי ה' הכתוב קבע מועד אחד לכולן מאי שנא דיש מהן שהותרה בהן טומאה ויש מהם דחויה וי"ל למאן דאמר טומאה היתר היא בכולהו הותר טומאה מדאורייתא' אנא מדרבנן גזרו אההוא דהוי קרבן יחיד דליהדרי אטהורין ולמ"ד טומאה דחויה היא סבירא ליה דבכולהו דחויה היא מדאורייתא:

דם שנטמא וזרקו במזיד **לא הורצה.** תימה לי מאי פריך הא לא הורצה דקאמר היינו להתיר בשר באכילה והא מודו כולי עלמא דלאכילה לא אמרינן היתר היא בצבור ועוד לכאורה משמע דלא פריך אנא למ"ד היתר היא בצבור ואמאי אפי' למאן דאמר דחויה ליפרוך כמו למאן דאמר היתר היא דע"כ לא פליגי אנא אהדורי אטהורין קודם הקרבת הקרבן אבל אם כבר קרב הקרבן והא לא פליגי וי"ל דפריך שפיר למאן דאמר היתר היא דנהי לאכילה נמי ליה היתר היא ה"מ היכא דאיטמו שריס גופייהו אבל הכא דבשר לא איטמי הוה ליה למישרי אפי' באכילה כיון דמיקל כולי האי דאית ליה טומאה דגברי ודעוולין היתר היא אבל למאן דאמר טומאה דחויה ניחא דכיון דמחמיר כולי האי בטומאת עולין ודגברא קודם הקרבה סברא הוא שיש להחמיר בבשר אע"פ שהוא טהור ואפי' לאחר הקרבה:

שנטמא בין בשוגג בין במזיד בו'. הא דלעיל קאמר במזיד לא הורצה והכא קאמר המרצה אף על המזיד בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כה:) מקשה לה הש"ס ואיכא למאן דמשני טומאתו בשוגג אין במזיד לא זריקתו בין בשוגג בין במזיד ואיכא למאן דאמר דאיפכא ותימה דבפ' האשה רבה (יבמות דף 5.) מקשה מהאיך דדם שנטמא וזרקו במזיד לא הורצה למ"ד אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצה דתניא

על מה הניח מרצה על הדם וכו' שנטמא בין בשוגג בין במזיד ואמור רבנן דלא מרצה ומאי פריך הא שנין פרק הקומץ רבה (מנחות דף כה:) הנך תרי ברייתות חדא בטומאה וחדא בזריקה וא"כ איכא למימר דהאיך דדם שנטמא במזיד לא הורצה מדאורייתא נמי קאמר וי"ל דאינו סברא לחלק בדאורייתא בין שוגג למזיד לא בזריקה ולא בטומאה דודאי מדאורייתא מרצה בכל ענין וחילוקא דמפלגינן בין שוגג למזיד היינו מדרבנן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה מיהו לחמיר בנטמא במזיד משום דאתחלתא דפסולא היא ועוד דלא נתכוין לעשות מצוה אבל בזריקה בטומאה לא קנסוהו כיון דלאו תחילת פסולא הוא ועוד במצוה קא עסיק ולמר מסתבר ליה להחמיר יותר בזריקה משום דדבר מגונה ביותר הוא להקריב לגבוה דבר שאינו טהור וא"ת א"כ בפרק הקומץ רבה לישני דהתיא דעל מה הניח מרצה אייר מדאורייתא והתיא דדם שנטמא איירי מדרבנן וי"ל אם איתא דמדרבנן אין חילוק בין טומאתו לזריקתו דאידי ואידי הוה אמרינן דלא הורצה במזיד וא"כ ההוא דעל מה הניח מרצה בין בשוגג בין במזיד מדאורייתא דווקא אייר לא הוה ליה למיתני סתמא הכי כיון דבזמן שנאנית הברייתא לא הוה מרצה במזיד כן פר"י בפרק האשה רבה (יבמות דף 5. ד"ה והא): **על** הדם ועל הבשר. בפסחים פ"ק (דף טז:) פי' רש"י דאתיא כרבי יהושע דאמר אם אין בשר אין דם מיהו אור"י דאתיא אפי' כר"א דאמר יש דם אע"פ שאין בשר והא דבעי ריצוי ליך יש לומר היינו כדאמר בפרק כילד צולין (שם דף עח.) לאקבעינהו בפיגול ולאפקינהו מידי מעילה: **אם** עון פיגול הרי כבר נאמר **לא** יחשב. כך היא הגירסא בכל הספרים אנא ברש"י הגיה איפכא על פי הת"כ ובחנם הגיה דהא מסקינן בפרק שני דזבחים (דף כח:) דתרוייהו מקראי אריכא נפקי וריש"ה דקרא דאם האכל יאכל ביום השלישי לא

אמרינן בזבחים ובמו"כ במחשב לאכול אנא בזמנו ביום השלישי הכתוב מדבר, וכתיב לא יחשב לו, אלמא ליה ליה תקנתא (פסחים מז: עי"ש ובזבחים כג: בארוכה לדחות גירסא אחרת).

אמרינן דאיכא דמוקי קמא זריקה בין בשוגג בין במזיד הורצה, טומאתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה, ואיכא למאן דמחלק איפכא. ותימה דהא אמרינן בהאשה רבה (יבמות 5. א) והא הכא דמדאורייתא אלרצוי מרצה ליך דתנן על מה הניח מרצה על הדם כו', ואמור רבנן דבמזיד לא הורצה, והיכי מרמי להו אהדדי, והא הך ברייתא בטומאה ואידך בזריקה. ואומר רבינו הזקן דפשיטא ליה דמדאורייתא אין חילוק בין זריקה שוגג למזיד לטומאת שוגג ומזיד, אבל רבנן גזרו במזיד בחוטאו ענין שנראה לבם למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה). [**אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא יחשב.** אומר בקונטרס דה"ג לה (במוקפ') בת"כ, דאיסורא זוטא דפיגול דהיינו חוץ (לזמנו) (למקומו) (ה)כתוב בקרא זוטא בקדושים תהיו, ואיסורא רבה חוץ (לזמנו) בקרא אריכא בפרשתא אריכא בלו את אהרן. וכיונו שלמה פגב ריטבא לא עיין בה דהא מסקינן בפ' שני דזבחים (כח, ב) דכולהו מקרא אריכא נפקי בלו את אהרן. ומתחלה לשה התלמוד לדרוש כמו שפירש רבינו שלמה אבל לא קאי הכי. מ"ר].

תורה אור השלם

1. וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְיָ: שמות כח לח
2. וְאִם הָאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה: ויקרא יט ז
3. וְאִם הָאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֶחְשַׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: ויקרא ז יח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואם כו' אין שם אנא: (ב) שם ד"ה מאי וכו' ואילים וכבשים דחג: (ג) שם ד"ה פר וכו' דעולה היא: (ד) שם ד"ה בכבש כו' את העומר כבש וגו' והאי מנחת: (ה) שם ד"ה בין בצבור וכו' טומאת בשר ועולין. נ"ב פי' בין אכילתם כגון בשר בין אימוריס העולין ונקטרין על המזבח הניח מרצה על טומאתן עיין פ' כילד צולין דף ע"ז ע"ב:

גליון הש"ם

גמ' מודינא היכא דאיכא שריים. עיין מנחות טו ע"א תוס' ד"ה ר"י:

תוס' ישנים

[היה מקריב מנחת העומר כו'. כריתת היא בתוספתא דמנחות (פ"ג) תני הכהן דבסמוך ממנחת כבשים. ושמא תנאות שנו סוכר הנא מיתני בהלי הדדי. והתם נבי שתי הלחם ולחם הפנים ומנחת כהנים וכהן משיח ובזיכי לבונה לא תני התם ומביאין אחרת תחתיה, אנא הוי פקח ושתוק, והטעם מפני שאפילו הלחם והנך לא שייכן שבת ויו"ט כמו אנו, ולכך ישתוק]. **פר דע"ז.** ואע"ג דאמרינן בפרק הוציאו לו (נ, א) דדחיית טומאה מוליה בקביעות זמן ונא בציבור ויחיד, מ"מ כשאין אחרת אנא היא אומרים לו הוי פיקח ושתוק מפני שהניח מרצה. ובאילו של אהרן דבסמוך אע"ג דקבוע לו זמן, מ"מ אהדורי מהדרינן אלטהרה דשל יחיד הוא. [ת"ש על מה הציץ מרצה. בפסחים בפ' כילד צולין (ק, ב) ובמנחות פ' שני (כה, ב) רמי הנך ברייתות אהדדי ומשני לה. ופליגי

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ח מהלכות פסולי המוקדשים הל' לד ופ"ל מהלכות ביאת מקדש הל' ז):

מוסף רש"י

ומביאין אחרת תחתיה. וקולרין וטוחנין אותה ביום, שלא יאמרו מותר להקריב מנחה טמאה ואפילו ליחיד (מנחות עב.). **דם שנטמא וזרקו בשוגג.** קסבור אין קרבנות מקבלין טומאה (מנחות כה:). **הורצה.** קרבן לבעלים דמרצה ליך (פסחים עז:) ומותר בשר באכילה (גיטין נד.). **במזיד לא הורצה.** להיות בשר קרבן נאכל, דקנסא הוא, אבל בעלים נתכפרו, דלמרינן ביבמות בהאשה רבה (5.), דכיון דמדאורייתא מרצי נמי אמזיד לא מצו רבנן למימר ליה זיל אייתי חולין לעזרה (פסחים מז: וכבע"ז זבחים מה:). **על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא.** בין שנטמא הדם בין שנטמא הבשר בין שנטמא החלב, הניח מרצה, ולא שיהא בשר טמא נאכל, דליתן ליך מעוכר ודומה לא תעשה דוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, אלא לר' יהושע איצטריך דאמר (פסחים עז.) אם אין בשר אין דם, וקאמר הכא הני מילי כשיאכל בשר חוץ למחיצתו, שאין ליך מרצה על היוצא או שאבד הבשר, אבל נטמא בשר קודש זריקת דם הניח מרצה עליו להתיר דם לזריקה (שם מז:). **בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון.** מזיד ולרון אחד הוא, אבל גבי שוגג שייך מזיד וגבי אונס שייך לרון, ושוגג ואונס תרי מילי הינהו (שם). באונס, שנטמא בעל כרחו, אבל מזיד ולרון חדא מילתא היא, אלא אחידי דתני אונס תני לרון (מנחות כה:). **ונשא אהרן.** ניחא כתיב (זבחים כג.). **את עון הקדשים.** פסול הקרבן יכביר ויכלה ואינו מכפר על האוכלין אותו טמא דעון הקדשים כתיב ולא עון הכהנים (פסחים מז:). **וכי איזה עון הוא נושא.** איזה פסול הוא מכביר (פסחים מז:); ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא שהרי עון הקדשים נאמר ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן (שמות כח לח). **אם** עון פיגול. והיא מחשבת חוץ למקומו שנקראת פיגול, דכתיב בקדושים תהיו ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה, ומוקמינן לה בזבחים בפ"ב (כח:) אם אינו עניין לחוץ לזמנו תהו עניין לחוץ למקומו, הרי כבר נאמר לא ירצה. בקדושים תהיו בדפרשינן, **ואם** עון נותר. מחשבת נותר, שחשבו על מנת לאוכלו ולאכלו חוץ לזמנו, הרי כבר נאמר לא יחשב. ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו', בפרשת לו את אהרן,

לא

לא ירלה בחוץ לזמנו וסיפיה דפיגול יהיה זה חוץ למקומו א"כ גירסת הספר נכונה ומת"כ אין ראייה דכמה ברייתות נשנו שם לפי מה דס"ד מעיקרא ואיכא למימר דהחיא נשנית לפי הטעות דהוה ס"ד מעיקרא בפ"ב דזבחים דמתרי קראי נפקי חוץ למקומו מקרא זוטא דפרשת קדושים וחוץ לזמנו מקרא אריכא דפרשת לו ועוד קשה על פרש"י אמאי קרי לחוץ למקומו פיגול ולחוץ לזמנו נותר דבכל הש"ס חוץ לזמנו קרי פיגול בשלמא לפי' ר"ת משום דחוץ למקומו נפקא לן מדכתיב פיגול יהיה בקרא אריכא להכי קרי ליה פיגול ולכל הפי' קשה אמאי מדכר בברייתא פיגול בריש והא חוץ לזמנו כתב בריש ול"ל לפי שהוא קל יותר מחוץ לזמנו דחוץ למקומו אין בו כרת ועוד דהותר מכללו בגמה הוה מהדר בריש לאוקמא ביה רצוי לין טפי מבחוץ לזמנו דחמיר ובתר דלא מיתוקמא ליה ביה מהדר לאוקמא בחוץ לזמנו ופרש"י בפ"ק דפסחים (דף טז:) אית דמפרשי פיגול חוץ לזמנו כמו פיגול שבכל הש"ס שהוא חוץ לזמנו אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר נותר ממש ולא נהירא דהיכי קאמר הרי כבר נאמר לא ירלה אי לא ירלה הזבח קאמר וכי לאחר שהוכשר יחזור ויפסול ואי האוכלו קאמר וכי אין כפרה לחייבי כריתות ועוד תיפוק ליה מעון הקדשים ולא עון [ג] האוכלין ומורי ה"ר יהודה ממיץ זל"ל אמר לי מפי ה"ר ווש מאפר"ק זל"ל אם עון נותר נותר ממש ומה שהקשה רש"י אחר שהוכשר יחזור ויפסל דילמא אתיא כר"ע דאמר בפ"ב דזבחים (דף כט.) לר' אליעזר הא מצינו לזב וזבה ושומרת יום שהן בחזקת טהרה וכיון שראו סתרו אף אתה אל תתמה ע"ז אחר שהוכשר יחזור ויפסול ואע"ג דר"א אהדר ליה התם הרי הוא אומר המקריב בהקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי ולכאורה משמע דר"ע קיבלה דאין הזבח נפסל והכא דרש ליה מלא יראה שהזבח נפסל אם נותר ממנו י"ל דה"ק אם עון נותר וגימא לאית ביה עון בזבח ונידרוש לקרא כר"ע באוכל מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר וסברא הוא לאוקמא לקרא בהכי לפי שהוא איסור קל שאירע לאחר שהוכשר ולהכי גימא דהאיך מראה עליו טפי מעל שאר איסורים הא כבר נאמר לא ירלה הא אין נושא אלא עון טומאה ומהשתא לית לן לאוקמא קרא דואם האכל יאכל ביום השלישי באוכל מזבחו ביום השלישי דהא דהוה ס"ד לאוקמא הכי היינו כי היכי דתיתוקם ביה קרא דרצוי לין משום דמיסתבר טפי משום דאירע לאחר שהוכשר והיינו לריכין לומר דקרא דהמקריב הוה דרש ליה לדרשא אחריתא כדדרש ליה בפ"ב דזבחים (דף יג.) לומר לך זריקה בכלל היתה ומנה יצאה להקיש אליה ולומר לך מה זריקה מיוחדת שהיא עבודה המעכבת בהפרה ומחשבה פוסלת בה אף כל [כו'] לאפוקי שפיכת שיריים והקטרת אימורין אבל כיון דאפי' אי הוה מוקמי' לקרא באוכל מזבחו ביום השלישי אפ"ה לא היה מראה הלין עליו שהרי כתוב בו לא ירלה והשתא לא דחקינן בחנם לאוקמא ביה קרא אלא דרשינן מהמקריב בהקרבה הוא נפסל ואין נפסל בשלישי: **הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה וכו'.** תימה לר"ת מאי איצטריך למיתני טעמא שהותרה מכללה תיפוק ליה משום דאי אפשר לאוקמא קרא בפיגול ונותר וממילא לא מיתוקם אלא בטומאה ותירץ דע"כ לא מוקמינן לקרא אלא במידי דהותר מכללו מדכתיב לרצון להם משמע עון שהוא לרצון בעלמא וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות דף כה.) דפריך ואימא עון שמאל שהותר מכללו ביוה"כ ומשני אמר קרא עון שהיה בו ודחיתיו והיינו על כרחך מלרצון להם דאי לאו הכי מנא ליה דבדיחוי מיירי קרא והכי הוה ליה לשנויי אמר קרא עון שהוא עון בכל מקום לאפוקי שמאל שאינו עון ביוה"כ [והא דלא נקט מלרצון] י"ל משום דלא משמע למעוטי שמאל שהרי מרוצה הוא אלא מעון נמי קדרים וה"ק עון שהוא לרצון שהוא מרוצה וטובא פריך התם ולא פריך אלא מהכך דהותרו מכללן וא"ת א"כ פיגול ונותר היכי ס"ד לאוקומי קרא בגוייהו אי לאו דכתיב לא יחשב ולא ירלה תיפוק ליה דלא הותרו מכללו ואור"ת פיגול הותר מכללן בגמה שאין פסול מקום בגמה ונותר כדי נסבה אי נמי הותר בראשו של מזבח אבל קשה למ"ד ליגה מועלת בראשו של מזבח בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פז.) מאי איכא למימר ועוד מחשבת נותר לא הותרה ואומר ריגב"א דהותרה במנחת כהנים ובמנחת כהן משוח ובכל דבר שאין לו מתירין דאין חייבין עליו משום פיגול כדתנן בפ' ב"ש (שם דף מג.) ואפי' פסול נמי ליכא מדקאמר התם בפ"ק דזבחים (דף יד.) לר"ש דאמר כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול ואמרי' התם מודה ר"ש לפסול מק"ו משלא לשמן הכשר בשלמים ופסול בחטאת חוץ לזמנו הפסול בשלמים אינו דין שיפסול בחטאת ובדבר שאין לו מתירין ליכא ק"ו דהא שלא לשמן כשר במנחת כהנים ובכל דבר שאין לו מתירין וא"ת חוץ למקומן שהותר בגמה הא לא מיקרי הותר מכללו דבעינן עון דלפני ה' כדמשני התם כי פריך ואימא עון יוצא שהותר בגמה ומשני עון דלפני ה' יש לומר יוצא לאו עון דלפני ה' הוא דפסולו אירע בחוץ אבל מחשבת חוץ למקומו פסולו אירע בפנים שעומד בפנים ומחשב לחוץ ואין לומר דגמה לא מיקרי הותר מכללו כיון דהכשירו בכך כדמשני התם גבי שמאל דלא דמי דשמאל כיון דהכשירו בפנים בשמאל קרי ליה הכשירו בכך אבל חוץ למקומו כיון דבפנים לא אשכחן ליה הכשירו לא חשיב הכשירו בכך מה שהותר בגמה וי"מ דפיגול ונותר אע"ג דלא הותרו מכללן הוה מוקמינן קרא דרצוי לין בגוייהו אי לא גלי קרא בהדיא לא יחשב ולא ירלה משום דכתיב בהו עון ובלין כתב עון וגמרינן עון עון מלין ואי משום דכתיב לרצון להם דמשמע דלא מתוקם אלא במידי דהותר מכללו כדפי' איכא למימר דהוו מוקמי לרצון לדרשא אחריתי כדדרשים בפ' הבא על יבמתו (יבמות דף ס:) לרצון להם ולא לפורענות ובפ' הקומץ רבה (מנחות דף כה. ד"ה ואימא) כתבתי אמאי לא מוקמינן לקרא לעון גדילה וטריפה שהותר מכללו במליקה או בעון לילה שהותר מכללו באיברים ופדרים או בעון אותו ואת בנו שהותר מכללו בעופות או עון מחוסר זמן שהותר בעופות וע"ש:

מבלל דר"ש סבר טומאה דחויה היא בצבור. לא ידענא מאי ראייה מייתי ר"ש מיוה"כ דאפי' כשאינו על מצאו דמרלה דלמא לעולם אינו על מצאו אין מרלה ביוה"כ היינו טעמא דכיון דאי אפשר להיות על מצאו ולרצוי דחיא טומאה כיון דקרבן צבור הוא דאתא בטומאה מידי דהוה אטומאת גברא דלא מרצי לין עלה ודחיא טומאה וי"ל דה"ק ר"ש כהן גדול ביוה"כ יוכיח דאי נטמא הקרבן בידו אפי' אם יש אחרת טהורה אין אומר לו הבא אחרת תחתיה וע"כ היינו משום דאפי' אין עודהו על מצאו מרלה וכיון דאיכא תרתי רצוי לין וקרבן צבור לא מייתי אחריתי דאי אין עודהו על מצאו אינו מרלה לימא ליה הבא אחרת תחתיה כיון דטומאה דחויה היא ואע"ת והאמר לעיל גבי היה מקריב מנחת פריס מאי לאו דחג אלמא למ"ד טומאה דחויה היא אומר לו הבא אחרת תחתיה אפי' בקרבן צבור גמור י"ל דהתם תנא דלעיל סבר כר"י בהא דאין עודהו על מצאו אינו מרלה וכגון שאינו על מצאו אי נמי בנשבר הלין ואליבא דכולי עלמא:

ומה

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ד מהל' פיגול מהמקדש הל' ז' ופ"ז מהלכות פסולי מוקדשין הל' לד ופי"א הלכה יט: טז ב מיי' פ"ד מהלכות ביאת מקדש הל' ח: טז ג מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה יד סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' כח סעיף ח:

תוס' ישנים

[**הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציבור.** ואיצטריך לטעמא דהותרה אע"פ שאין (להכשירו) [לטעמידו] לא בפיגול ולא בנותר, משום דנ[כ]הדיא מוכח בהקומץ רבה [מנחות כה, א] שאין להטמאה(ו) ריצוי הלין אלא בהותר מכללו, דקאמר ואימא עון שמאל שהותר מכללו [ביום הכפורים], ומשני דהכשירו בהכי ואין זה הותר מכללו, ופי' שם ר"ת הטעם משום דכתיב לרצון להם לפני ה' דבעינן שלא ירלה לין אלא אם ירלה במקום אחר. ואיצטריכו הכא קראי למעט פיגול ונותר משום דפיגול הותר מכללו אבל במה, דיוצא כשר בגמה דאין זה הכשירו בהכי כמו שמאל דלעיל, והוי שפיר הותר מכללו. והכי פריך נמי התם אימא עון יוצא שהותר מכללו בגמה לא ממעטו ליה אלא מלפני ה', למעוטי פסול יוצא שבא מחוץ, פי' שאין בו עבודה הכשירה בהאל מועד. אי נמי י"ל דפיגול הותר מכללו אבל הקומץ וקטרת ומנחת כהנים דלא שייך בהו פיגול לפי שאין להם תמירין כדתנן בהדיא בפ"ב דמעילה [י, א]. ונותר יליפינן עון עון מרצוי לין. אי נמי נותר נמי הותר מכללו בראשו של מזבח, ולהכי איצטריכו הכא קראי למעוטיהו. ר"ת].

אלא תמיד מרצה הוא. וקשה לר"ת מהא דקידושין פרק האומר [סו, א] גבי יגאי המלך הקם להם בלין שבין עיניך אלמא [אפילו] בשעת טעודה היה לובשו. ומיהו דשאין לין דכתיב ביה תמיד וע"כ בכל שעה היה על מצחו, ואע"ג דמסקינן לה לו [שם, ב] ובתמיד [כז, ב] בבגדי כהונה אי ניתנו ליהנות בהן ובלין יש הנאה שהוא עליו, מ"מ מדכתיב תמיד הותר בכל שעה. מ"ר. אבל קצת קשה, מ"כ מה שואל הכא תמיד למאי אתא, הא להא איצטריך דדפרישים. וי"ל דלרבי יהודה לא היה יכול להטמידו להתירו בכל שעה דהא אפילו בשאר בגדי כהונה נמי מסקינן ליה דשמא ניתנו ליהנות בהן, ומכל מקום שמעינן שפיר דתמיד היתכן כל שעה אפילו אם השאר אסורין, ולר"ש נמי דתמיד משמע כל שעה מ"מ מוקמינן ליה אריצוי. מ"ר.

מסורת הש"ס

א) סנהדרין יב: פסחים עז., ב) שבת יב. מנחות לו:, ג) כס"י המקדישין,

תורה אור השלם

1. וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְיָ׃ שמות כח לח

מוסף רש"י

הא אינו נושא. כמו הרי, כלומר הרי יש לך להבין על כרחך שאין לך עון הקדשים שיוכל לין לרצות עליו אלא עון טומאה, ומאי שנא טומאה מפסול יוצא ושאר הפסולים, שהותרה מכללה בצבור. דנדחית מפני קרבן צבור, דכתיב במועדו ואפילו בשבת ואפילו בטומאה, וכיון דהיקלתה אללה לכך, היקלתה אף ביחיד שלא הותרה אללו לכתחילה בלא לין ירלה הלין עליה (פסחים טז:) הואיל ומצינו לה היתר אחר שהותרה מכללה בצבור לכתחילה, הלכך יחיד שלא הותרה אללו יבא הלין וירלה בדיעבד (זבחים כג:). **בין שישנו על מצחו.** על מצח כהן גדול בשעת טומאה (סנהדרין יב:) בשעה שאירעה טומאה בקרבנות (פסחים עז.). **כהן גדול ביוה"כ יוכיח.** בשעת עבודת פנים (פסחים שם) בבואו לפני ולפנים ביום הכפורים יוכיח שאינו לובש בגדי זהב ואם אירעה טומאה בקדשים מרלה הלין (סנהדרין שם) דהא אין נכנס שם בבגדי זהב כדאמרינן בר"ה (כו.) דאין קטיגור נעשה סניגור (פסחים שם). **ומרצה.** אם בא בטומאה, דהא קי"ל כל קרבנות הציבור הקבוע להן זמן דוחין את הטומאה, ור"ש אית ליה טומאה דחויה היא בציבור ואי לאו משום דלין מרלה אטומאה לא הוי מתכשרא (פסחים שם). **הנח לכהן גדול ביוה"כ.** שהוא עבודת ציבור הוא וטומאה הותרה בקרבן ציבור כטהרה גמורה ואין לריך לין לרצות (סנהדרין שם) ואין קרבן קרבן יחיד (פסחים שם).

הא אינו נושא וכו'. הא לשון מעתה הוא מעתה אי אתה מוצא שיהא נושא אלא עון קרבן טומאה ואמאי שנא דשדינן ליה לקולא הואיל ומצינו בה קל אחר שהותרה לגבור מכלל איסור שביחיד הלכך שדי ביה נמי לקולא שיהא הלין מרלה אותה בקרבן יחיד. קתני מיהא שהותרה בגבור אלמא היתר היא בגבור: **בין שישנו הלין על מצחו.** של כהן גדול כשאירעה טומאה על הקרבן: **יוה"כ.** אינו על מצחו בשעת עבודת היום הפנימית שאינו נכנס לפנים בבגדי זהב: **שטומאה הותרה לו.** שכולו קרבן צבור ואינו לריך לרצויי לין: **מכלל דר"ש סבר דחויה היא.** ולין הוא דמרלה עלה והיינו תנאי: **אמר אביי הו.** מילתא באפי נפשיה היא לפרושי פלוגתייהו: **בפיכפא.** יתד: **על מצח ונשא.** והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים (שמות כח): אחד

הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציבור וקשיא לרב ששת תנאי היא [ב]דתניא ציץ בין שישנו על מצחו בין שאינו על מצחו מרצה דברי רבי שמעון ר' יהודה אומר [ג]עודהו על מצחו מרצה אין עודהו על מצחו אינו מרצה אמר לו ר"ש כהן גדול ביוה"כ יוכיח שאין עודהו על מצחו ומרצה אמר לו ר' יהודה הנח לכהן גדול ביוה"כ שטומאה הותרה לו בציבור מכלל דר"ש סבר טומאה דחויה היא בציבור אמר אביי בנשבר הציץ דכ"ע לא פליגי דלא מרצה כי פליגי דתלי בסיכתא רבי יהודה סבר [1]על מצח ונשא ורבי שמעון סבר [1]תמיד לרצון לפני ה' מאי תמיד אילימא תמיד על מצחו מי משכחת לה מי לא בעי מיעל לבית הכסא ומי לא בעי מינם אלא תמיד מרצה הוא ולרבי יהודה נמי הא כתיב תמיד ההוא תמיד שלא יסיח דעתו ממנו כדרבה בר רב הונא [ד]דאמר רבה בר רב הונא [ד]חייב אדם למשמש בתפיליו בכל שעה ושעה ק"ו מציץ ומה

ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת. תימה לי ליפרך מה לציץ שכן הסמ הוא בגלוי תאמר בתפילין שהן מחופין עור ואין לתרץ דה"ג כתיב שדי בתפילין בקמטין חדא דאין זה כתב גמור דדוקא שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני אבל ד' י' לא ועוד בציץ איכא סס המיוחד כן ד' אותיות דחמיר טפי וג"ל דאינו ק"ו גמור דאורייתא אלא מדרבנן וה"ק נהי נמי דאיכא חומרא טפי בציץ כדמפרש מ"מ כיון דאיכא בתפילין לד חסיבות זה טפי שיש בהן אזכרות הרבה סברא הוא שמן הדין יש לחכמים לתקן למשמש בהן כל שעה: **ורבי** יוסי סבר **טומאה היתר היא בציבור. תימה** לי א"כ גבי פרה אמאי סגי בג' ובשביעי הא לאו קרבן ציבור היא לדמות שבת וטומאה וי"ל דכיון דטבול יום כשר בפרה דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור דאמרת טהור כל דהו אם כן מהתם נמי נכשיר כהן השורף הפרה אלא הזאה כלל כיון דלא ברור לן דטומאת והוא הדין דאפילו שלישי ושביעי לא בעי אלא מעלה בעלמא:

אי סבר רבי יוסי **טומאה היתר היא בציבור הזאה כלל למה לי.** גבי יום"כ תימה לי דאמת דאינטריך הזאה משום אילו של אהרן הקרב ביום"כ דכיון דיחיד הוא מהדרינן אטהרה וי"ל דהנ"מ היכא דנטמא בידו טומאה ודאית כדלעיל ט) אבל בחשש בעלמא כי הכא ודאי למאן דמיקל ואמר היתר היא בציבור לא הוה מצרכי' מידי אפילו בדיחיד כגון אילו של אהרן כיון דחשיב כקרבן לדחות שבת וטומאה:

וסבר רבי יוסי **לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה כו'.** לא הוה מצי לשנויי ההיא דלעיל רבי יוסי בר' יהודה היא דסבירא ליה בפרק המפלת (נדה דף כט.) לאו מצוה היא וכה"ג משני לקמן שילהי מכילתין (דף פח. וסס) וי"ל דכיון דפליג בהדיה ר"מ שמע מינה דרבי יוסי בר חלפתא הוא שהיה חבירו בר פלוגתיה:

דכולי עלמא להני תנאי אמרינן טבילה בזמנה מצוה. ר"ת פסק דטבילה בזמנה לאו מצוה היא אע"ג דאמר בפרק המפלת (נדה דף ל. וסס) שמע מינה תלת שמע מינה טבילה בזמנה מצוה אין הלכה כן אלא כרבי יוסי בר' יהודה דאמר התם דיה טבילה באחרונה שהרי מעשים בכל יום שאין לך טובלת בזמנה טבילה של נדה ושל זבה ושל שומרת יום ובפרק בתרא דנדה (דף סז: וסס) אמרינן מכדי האידנא כולהו ספק זבות שוינהו רבנן ליטבלינהו ביממא דשבעה משמע שלא היו טובלות ביום בשום פעם ור"ח פסק כב"ש וב"ה דפרק המפלת (שם דף ל. וסס) דסברי טבילה בזמנה מצוה ולאו דאייה היא מדסברי ב"ש וב"ה הכי שיהא הלכה כן דודאי ר' יוסי בר' יהודה לא פליג עלייהו אלא ס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה א"כ מני למימר דהלכתא כר' יוסי בר' יהודה ומה שעשה רבינו אליהו הזקן זכרונו לברכה באזהרות שלו טבילה בזמנה ועל אחרא גדיליס יתד על אזניך תכסה הגדולים מנהגן היה אלא היה מקפיד לכתוב כהלכתן כמו שיסד על סתם נקקיים דתתם ונתחייב תסקלוהו ויאמר המלך תלוהו והיינו כר"א דפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) כל הנסקלין נתלין ודלא כרבנן דאמרי אין נתלה אלא מגדף ועובד עבודת כוכבים ומהא דאמר בשמעתא דכולי עלמא אמרינן טבילה בזמנה מצוה אין להביא ראיה דלא הוה מני למימר איפכא דכולי עלמא לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה דא"כ מאי טעמא דר"מ ועוד ר' יוסי נמי על כרחך סבר טבילה בזמנה מצוה כדשמעינן ליה גבי מי שהיה שם כתוב על בשרו:

מקשינן הזאה לטבילה. תימה אמאי פשיט להו טפי דטבילה בזמנה מצוה מהזאה יש לומר משום דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב ועל כרחך הא דהדר כתיב וחטאו ביום השביעי לאו משום הזאה כתיב דהא כתיב כבר ואי משום לאשמועינן הזאה בזמנה מצוה ליהדר נמי הזאה דג' כדהדר הזאה דשביעי אלא על כרחך משום ורחץ אינטריך לאשמועינן דתכף להזאה טבילה ושמע מינה דטבילה בזמנה מצוה ולמאן דלית ליה טבילה בזמנה מצוה איכא למימר דדרים להאי קרא כדקא דרים ליה בפרק האומר בקידושין (דף סב. וסס) דקאמר וחטאו ביום השביעי למה לי אינטריך סלקא דעתך אמינא הני מילי לקדשים אבל בתרומה בחד נמי סגי קא משמע לן והא

ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת תורה [1] על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה ולר"ש דאמר תמיד מרצה והא כתיב על [ח] מצחו ונשא ההוא לקבוע לו מקום הוא דאתא ורבי יהודה לקבוע לו מקום מנא ליה נפקא ליה מעל מצחו ור"ש נמי תיפוק ליה מעל מצחו אין ה"נ אלא על מצחו ונשא מאי עביד ליה אמר לך ראוי למצח מרצה שאינו ראוי למצח אינו מרצה לאפוקי נשבר הציץ דלא מרצה ולר' יהודה נשבר הציץ מנא ליה נפקא ליה ממצח מצחו ור"ש מצח מצחו לא משמע ליה נימא הני תנאי כהני תנאי דתניא [ח] אחד זה ואחד זה מזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי בלבד ר' חנינא סגן הכהנים אומר [א] כהן השורף את הפרה מזין עליו כל שבעה כה"ג ביוה"כ [ב] אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי מאי לאו בהא קא מיפלגי ר"מ סבר טומאה דחויה היא בציבור ור' יוסי סבר טומאה [ג] היתר היא בציבור ותסברא אי סבר רבי יוסי היתר היא בציבור הזאה כלל למה לי אלא דכולי עלמא הני תנאי סברי טומאה דחויה היא בציבור והכא בהא קמיפלגי ר"מ סבר אמרינן טבילה בזמנה מצוה ורבי יוסי סבר [ד] לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה והתניא [ה] הרי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת [ה] נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליו גמי וטובל רבי יוסי אומר יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף וקיימא לן דבטבילה בזמנה מצוה קא מיפלגי דתנא קמא סבר לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה ורבי יוסי סבר אמרינן טבילה בזמנה מצוה אלא דכולי עלמא להני תנאי אמרינן טבילה בזמנה מצוה והכא בהא קמיפלגי רבי מאיר סבר מקשינן הזאה לטבילה ור' יוסי סבר לא מקשינן הזאה לטבילה ורבי חנינא סגן הכהנים אי מקיש הזאה לטבילה אפילו כהן ביוה"כ נמי אי לא מקיש הזאה לטבילה אפי' כהן השורף את הפרה נמי לא לעולם לא מקיש וכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא כמאן אזלא הא דתנו רבנן אין בין כהן השורף את הפרה לכהן גדול ביום הכפורים אלא שזה

מסורת הש"ס

ח) לעיל ד. פסחים עח. פרה פ"ג מ"ז ע"ש, ג) בכ"י הומרה וכן לקמן, ג) לקמן פח. שבת קכ: [מס' סופרים פ"ה הלכה יב], ד) [במדבר יט], ה) [דף ז.],

תורה אור השלם

1. וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְיָ׃ שמות כח לח

הגהות הב"ח

(ח) גמ' על מצח ונשא: (ב) רש"י ד"ה ורבי יוסי כו' דילפינן ממילואים. נ"ב לעיל תחלת דף ד: (ג) שם ד"ה כורך להגין עליו מפני מוחץ:

תוס' ישנים

תפילין שיש בהן אזכרות הרבה. וא"ת למה לי טעמא דלא יסן בהן שמא יפיח בהן בשבת פרק במה טומנין (מט. א) ה) תיפוק ליה משום היסח הדעת דהכא. וי"ל דהיינו נמי טעמא דהיסח הדעת דהכא. אי נמי אומר הכי"ר דלתנא דטעמא דהיסח הדעת לא שייך אלא כשהוא ניער. **נשבר הציץ מנא ליה.** וא"ת מהאי לישנא גופיה דעל מצחו נשבר. וי"ל דהכי קאמר נשבר הלין מנא ליה, דמעיקרא הוה ליה לאוקמא קרא אנשבר ולא לאיתו על מצחו דמיתו מרלה. **ותסברא אי ר"י סבר הוהרה היא בציבור הזאה כלל למה לי.** וא"ת דלעולם משום אילו של אהרן כדאמרן לעיל (ז. א). וי"ל דמעלה אל הזאה אין לנו לעשות בשביל קרבן יחיד. רבינו האר"ר. וע"ז קשה לי כמו שעשו מעלת פרישה בשביל אילו של אהרן, א"כ גם מעלת הזאה היה להם לעשות כמו שאמרנו למעלה (ג. א) דין פר ואיל שלו וכו', ואם איל שלו לא היה טעון פרישה היה לו לומר דין פר שלו מפר שלו גרידא, ועוד היכן מצינו במילואים שלא היה הפרישה בשביל אילו של אהרן כמו בשביל אחריני, ועוד מדקאמר ר"י שלישי ושביעי משמע קלת דמלאורייתא קאמר ולא למעלה, וא"כ איצטריך הזאה בשביל אילו של אהרן. וי"ל דבמשמע לקמן פרק הוציאו (ג. א) דדחיית טומאה מצוי בקביעות זמן ולא בציבור ויחיד, וכיון דמלאורייתא טומאה הותרה במיקבע זמן כגון אילו, אין לחכמים לעשות מעלת הזאה ופרישה דטומאת מת לרב אחליפא דלעיל בשבילו. ועוד דר"י משמע דקאמר אפילו מדאורייתא מדקאמר שלישי ושביעי משמע בתורת שלישי ושביעי, ולשון הקונטרס מסייעני גם כאן [ד"ה הזאה] וגם למעלה (ו. ב ד"ה הותרה), ודוק ותשכח. נ"ל משם. **לא** ירחיץ. בפרק כל כתבי [שבת קכ. ב] מסקינן טעמא משום דאסור לעמוד בפני הסס ערום, אבל משום לא תעשון לא אסרינן גרמא, ולא כפירוש הקונטרס [ד"ה לא ירחץ]. **ורבי יוסי סבר לא מקשינן הזאה לטבילה.** ומאחר שלא הזה גם טבילה לא יעשה אלא ביום ההזאה אחריה, דתניא בספרי [מקץ פי' קכט] וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים, אשר הקדיש עבילה לזהזה לא עשה ולא כלום. והא דתנן במסכת פרה [פי"ב מי"ח] טבל

ח) בדברי רבא אינו מפורש שם דלא ישן שמא יפיח. וע"ש בתו' וע' בש"י ותולי ל"ל כאן אי שמא יפיח ומקשי בין לרבא ובין לאביי ועי'. ולשני התירוצים א"ש גם שמא יפיח כי אין לך היסח הדעת גדול מאם אין גופו נקי.

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ב מהלכות פרה אדומה הלכה ד:
יח ב מיי' פ"א מהלכות עבודת יום"כ ה"ד:
יט ג טוש"ע י"ד סי' קלז סעיף ב:
כ ד ה מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ו סמג עשין ג:

מוסף רש"י

על מצחו תמיד. קבל ימיהא הוא לאהן דרשא דהא כסר קבע ליה מקום והיה על מלא אהרן (שבת יב.). **שלא יסיח דעתו ממנו.** שממשמש בו בעודו על מצחו (שמות כח לח). **אחד זה ואחד זה.** אחד כהן השורף את הפרה ואחד כהן גדול ביום הכפורים שטעונין פרישה שבעת ימים (פסחים עח.). **כל שבעה.** ימי הפרישה (לעיל ד.) בראשון לפרישתו שמא היום שלישי לטומאתו, שמא היום ג' ימים שנטמא במת ומשמא בעצמו היא ומעלה, וכן שני שמא שלישי, ושלישי שמא שלישי, וכיביעי לא בעי זריקה, ואינך מספקינן כל חד וחד בד' לטומאה (פסחים עח.). **מכל חטאות שהיו שם.** מכל אפרי הפרות שהיו במקדש, שאפר פרה של משה לא כלתה (שם). **ההזאה כלל למה לי.** הא קרבן ביום הכפורים לציבור הוא ודוחה טומאה (שם). **דת"ק סבר לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה.** ואם אין לו גמי ימתין עד למחר ויבקשנו (לקמן פח.).

תוס' ישנים (המשך)

האזוב ביום והזה בעלה, בעלה והזה ביום פסול אבל האדם עצמו טובל בעלה ומזה ביום, אומר ר"מ דמייטו טבילה שהיו עושין לפני הזאה כדי לקבל אותה בטהרה, דלמאריגן בפרק שני דכריתות (ע. א) מה שנטמיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרלאת דמיים אף אתם וכו', וע"כ כסדר מוצה אותם שהרי אמרינן בהחולץ [יבמות מז. ב] מל ומתרפא מטבילין אותו מיד שהוי מצוה לא משהין, ואם היתה מועלת טבילה לפני מילה היו עושין אותה מיד דשהוי מצוה לא משהין, וטבילה מדבריהם היא וטבילה אחרת היה עושה אחר הזאה והיא עיקר וכה מייני קרא דספרי. (ובמסכת מקוואות) [ובמסכת דפרה [פי"א] נמי תניא טבל ועלה אם יש עליו] שטף גשמים טמא, פי' שבטלה הזאה [ואם יש עליו] משקה טופח טהור. והא דאמרינן בפ"ב דמגילה [ב. א] לא טובלין ולא מזין אלא ביום, ומפרש בגמרא דמקשינן טבילה לזהזה, מוקי לה ריב"א בטבילת אזוב והזאה ע"פ ירושלמי [מגילה פ"ב ה"ה] (וקתני) [דקתני] נמי טובלין מקמי מזין משמע דטבילת אזוב מייתי, ומגילה אחרינ הרבה. וכאן הגיה בשם ריב"א דאפילו הרחיק הרבה השביעי מן השלישי יכול (להיות) [לזהות] אפילו בתשיעי, כדקתני [בספרי זוטא במדבר יט, יג] ומטאו ביום השלישי יכול השלישי ממקן לטמיה, אתמרת שוב שלישי, אם לומר שלישי ממקן לטמיה הרי כבר אמור, אלא נמד על שלישי רחוק מן המיתה שטהר ביום השביעי, יכול זוהת שלישי [רחוק] מן המיתה אבל שביעי ממקן לשלישי, אתמרת שוב שביעי, אם למד שביעי לשלישי הרי כבר אמור אלא לימד על שביעי רחוק לשלישי שטהור.

שבעת ימים פרק ראשון יומא

שזה פרישתו לקדושה ואחיו הכהנים נוגעין בו וזה פרישתו לטהרה [א]ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כמאן או ר"מ או רבי יוסי דאי ר' חנינא סגן הכהנים הא איכא נמי הא מתקיף לה רבי יוסי ברבי חנינא בשלמא ראשון שמא שלישי שני שמא שלישי שלישי שמא שלישי חמישי שמא שביעי ששי שמא שביעי שביעי שמא שביעי אלא רביעי למה לי הזאה כלל לא בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי איכא לספוקי ולטעמיך הזאה כל שבעה מי איכא והא קיימא לן [ב]דהזאה שבות [ג]ואינה דוחה את השבת אלא מאי אית לך למימר שבעה לבר משבת הכא נמי שבעה [ג]לבר מרביעי אמר רבא הלכך כהן גדול ביום הכפורים דלא בדידן תליא מילתא אלא בקביעא דירחא תליא מילתא בתלתא בתשרי בעי לאפרושי וכל אימת דמתרמי תלתא בתשרי מפרשינן ליה אבל כהן השורף את הפרה דבדידן תליא מילתא מפרשינן ליה [ד]ברביעי בשבת כי היכי דניתרמי רביעי שלו בשבת: ללשכת פרהדרין וכו': תניא [ה]רבי יהודה וכי לשכת פרהדרין היתה והלא לשכת בלווטי היתה אלא בתחלה היו קורין אותה לשכת בלווטי ומתוך שנותנין עליו ממון לכהונה ומחליפין אותה כל שנים עשר חודש כפרהדרין הללו שמחליפין אותם כל שנים עשר חודש לפיכך היו קוראין אותה לשכת פרהדרין [ג]תנן התם [ה]הנחתומין לא חייבו אותן חכמים להפריש אלא תרומת מעשר וחלה בשלמא תרומה גדולה לא דתניא

לפי

והא דקאמר התם והזה הטהור על הטמא למה לי אלטריך סד"א שלישי למעוטי שני שביעי למעוטי ששי דקא ממעט ימי טהרה אבל היכא דעבד ברביעי ובשמיני אימא שפיר דמי קמ"ל יש לפרש אפילו למ"ד אין הזאה בזמנה מצוה ואו אי קאמר ברביעי אי בשמיני כלומר סד"א אי עבד הזאה קמייתא ברביעי והשניה בשביעי אי קמייתא בשלישי כמשפטה ובתרייתא בשמיני קמ"ל דבעינן שיהא ד' ימים בין הזאה להזאה לא פחות ולא יותר וכן פירש רש"י התם:

דאי ר' חנינא סגן הכהנים הא **איכא נמי הא.** תימה לי אכתי איכא נמי שזה פורש ללשכת פרהדרין וזה פורש ללשכה שעל פני הבירה י"ל דלא קא חשיב אלא מילתא דחשיבותא שיש מעלה בזה מבזה אבל מה שזה פורש ללשכה זו וזה פורש ללשכה זו לאו מילתא דחשיבותא הוא בהאי טפי מבהאי אי נמי נ"ל לפרש דתרי מילי קחשיב שזה פרישתו לקדושה דהיינו [ו]ללשכת פרהדרין שהיתה בנויה בקודש ואפילו את"ל שהיתה פתוחה לחול וא"כ הוה תוכה [ז]חול דאי לאו הכי הא אין ישיבה בעזרה [ח]וכ"ש שאין ישנים בה וא"כ לא הוי פרישתו לקדושה יש לומר אפ"ה כיון דהיתה בנויה בקדש בסמוך לעזרה קרי ליה שפיר פרישה לקדושה וזה פרישתו לטהרה ללשכה שעל פני הבירה העומדת בהר הבית שאין בו קדושה יותר מירושלים אלא טהור יותר שהזב ובעל קרי וכל מי שטומאה יולאה מגופו אין נכנסין לו ויש מפרשין דלשכת פרהדרין היתה פתוחה לקודש ואע"ג דא"כ קדש הוא ואין ישיבין בה יש לומר כיון שבנויה בחול ופתוחה לקדש ונהי דתוכה קדש לענין אכילת קדשי קדשים כדמשמע בחיזו מקומן (זבחים דף נו.) מיהו מותר לישב בה ולישן בה דלא קדשה לגמרי כקדושת עזרה דהא אמר בפרק איזהו מקומן (שם) דאין חייבין עליהן כרת טמאים הנכנסין שם והכי נמי מותר לישב ולישן בהם ועוד איכא ביניהו מילתא אחריתי שזה אחיו הכהנים נוגעין בו וזה אין אחיו הכהנים נוגעין בו ולא נהירא כדמשמע לקמן בשילהי פ"ב [דף כה. ושם] גבי זקן יושב במערבה דאין ישיבה בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש:

תנן התם הנחתומין **לא חייבו אותם להפריש אלא תרומת מעשר** וחלה. בפ"ב דמסכת דמאי פריך בירושלמי תמן [פ"ה] תניין הלוקח מנחתום כיצד מעשר נוטל כדי תרומת מעשר וחלה וכו' הכא את אמר הלוקח מפרישים וכה את אמר נחתום מפרישים ר' יונה אמר איתפלגון ר' יוחנן ור"ל חד אמר כאן בעושה בטהרה כאן בעושה בטומאה גרמה לפרש מתני' דהכא בנחתום עם הארץ העושה בטהרה ששוכר גבל חבר לעשות לו חלתו בטהרה הלכך כיון דטרח כולי האי סמכינן עליה נמי דודאי תקנה ואין צריך הלוקח ממנו להפרישה והיא מתני' דמחייבא לוקח להפרישה מיירי בנחתום עם הארץ דלא מפרישה וחד אמר כאן במדה דקה כאן במדה גסה ולא ידענן מאן אמר דא ומאן אמר דא וכו' ומפרש התם אמתניתין אחריתי טעמא דחילוקא דבין גסה לדקה משום תיובתא שלא יאכלו בגד בשם רבי יוחנן מדה דקה הואיל והמוכר משתכר הוא מפרישה מדה גסה לוקח משתכר לוקח מפרישה ופריך התם וקשיא על דרבי יוחנן אם בעושה בטהרה יפרישה על הכל פי' אפילו מעשר שני ונקשה לירושלים ומשני בדין הוא שלא יפרישה כלום שאין מוסרין ודאי לעם הארץ כלומר דאפילו ודאי דאיכא למימר דעם הארץ יעשרנו אפי' הכי לא סמכינן עליה דחיישינן דילמא לא מתקן ליה והיינו דקאמר אין מוסרין אפי' ודאי לעם הארץ דוקא אבל לחבר שרי ומתניתין בנחתום חבר שמוכר לחבר עסקינן וא"כ בדין הוא דהנחתום לא יפרישה לכל הפחות מעשר שני משום דטריחא מילתא טובא לאסוקיה לירושלים פטורים הנחתומין מלהפרישה מעשר שני משום דטריחא מילתא ומתוך שהפרהדרין הללו חובטין אותן וכו' מיהו חבר הלוקח מהם מפרישה מעשר שני ומעלהו ואוכלו בירושלם ואין לפרש שאין מוסרין ודאי לעם הארץ אבל דמאי מוסרין דהא ליתא דבעירובין בפ' בכל מערבין (דף לז:) מוכח דאין מוסרין דמאי לעם הארץ גבי עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודה של ירק ובפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פח.) גבי הלוקח ירק מן השוק וכו' ובפ"ק דחולין (דף ו.) הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה ומקשה ו) נמי על דרבי אלעזר אם במדה דקה יפרישה על הכל ולא משני מידי לפי שכבר תירץ לר' יוחנן והוא הדין לר' אלעזר

ובירוש'

שזה פרישתו לקדושה. ליכנס למחנה שכינה ולא יהא לבו זחה עליו ויהא נבדל מכל קלות ראש שהלה עליו אימה בהבדלתו מן הבריות: וזה פרישתו לטהרה. להחמיר בטהרתו מפני קל שעושין בו לטמאו בו ביום להטבילו להוציא מלבן של גדוקים לכך החמירו בטהרתו שלא יהא אדם נוגע בו: **הא איכא נמי הא.** שזה מזין עליו כל שבעה וזה אין מזין עליו כל שבעה: **בשלמא.** יוס ראשון מזין עליו שמא היום יום שלישי לטומאתו וכן שני וכן שלישי שמא שעה אחת קודם פרישתו נטמא: **חמישי שמא שביעי.** שאם היה הראשון לפרישה שלישי לטומאה נמצא החמישי שביעי וכן ששי וכן שביעי: **אלא רביעי.** אמאי מזין עליה לא בשלישי איכא לספוקי דהא משפירש לא נטמא במת ולא בשביעי איכא לספוקי שאם היה שביעי לטומאתו הרי יום אחד לפני פרישתו שלישי לטומאה נמצא שלא הזה בשלישי והזאת שביעי בלא שלישי אינו כלום: **ולא אימא דמתרמי מפרשינן ליה.** ואע"ג דלא הוי רביעי שלו בשבת ונמצאת הזאתו בטלה שני ימים: **דבדידן תליא מילתא.** שאין זמנה קבוע: **דניתרמי רביעי שלו בשבת.** ולא יפסקו הזיותיו אלא יום אחד: **פרהדרין.** פקידי המלך: **לשכת בלווטי.** לשון סריס כך היתה נקראת לשכת סריס: **בתחלה.** כל ימי שמעון הצדיק שהאריך ימים היו קורין אותה לשכת בלווטי: **מתוך שנותנין ממון לכהונה.** מתוך שכהני בית שני היו עומדין ע"י ממון שנותנין על כהונה גדולה למלכי בית חשמונאי: **מחליפין אותה כל י"ב חדש.** כלומר שרשעים היו ולא היו מוציאין שנתן ומעמידים אחר תחתיו וכל כהן המתחדש בה קותר אותה ובונה בנין נאה מן הראשון שתהא קרויה על שמו ונמצא מתחלפת כל שנה ושנה: **לפרהדרין הללו.** שהמלך מחלפן בכל שנה ושנה חוזרו לקרות לשכת פרהדרין: **הנחתומין.** הלוקחין תבואה מעם הארץ למכור פת לשוק לא חייבו עליהן להעלות מעשר שני של דמאי לירושלים אלא תרומת מעשר שהוא אחד ממאה וחלה יתן לכהן אבל שאר כל אדם הטילו עליו להעלות מעשר שני של דמאי לירושלים ומעשר ראשון ומעשר עני מפרישין אותן ואין נותנים ובנחתום חבר עסקינן ומתוך שהוא רגיל למכור כל שעה הקילו עליו שאינו צריך להפרישם עליו מעשר שני של דמאי לעלות לירושלים [אלא] ד) לפדות:

לפי

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ב מהלכות פרה אדומה הל' ג:
כב ב סם הלכה ה [וב"ו מהלכות קרבן פסח הל' ו]:
כג ג מיי' פ"ב מהל' פרה הלכה ד:
כד ד סם הלכה ה:
כה ה מיי' פ"ט מהל' מעשר הלכה יב:

רבינו חננאל

... משעה שהפרישו ודאי נזהר ולא נטמא. ואם ניחוש [לרביעי] שמא שביעי הוא התורה אמרה ביום השלישי ואח"כ ביום שביעי, ה) ולכשיבא הרביעי פרישת שביעי לטומאה השלישי לטומאה קודם הפרישה הוא ביום אחד. וכיון שלא הוזה בו ביום השביעי אינה מצוה שאינה מצוה אלא בשקדמה הזאה בשלישי, ואוקימנא לבר מרביעי וכו' ופשוטה היא. פירוש לשון (סנהדרין) [פרהדרין] כגון אגרדמים הממונה לשווקים. בולווטי חכמי הצעה ושניהן בלשון יון. ת"ר הנחתומין לא חייבום החכמים להפריש אלא תרומת מעשר, שהוא חלק אחד ממאה. פי' (חייב) מי שיש לו ק' איפות חייב לתת מהן י' איפות לוי מעשר וחייב הלוי לתת מאלו י' איפות איפה אחת לכהן והיא תרומת מעשר, נמצאת התרומת מעשר שחייב הלוי לתת לכהן איפה אחת שהיא אחת ממאה איפות (שלישית). והלוקח מעם הארץ דבר ברור הוא שהתרומה שהיא שנים ממאה והיא אחת מנ' ודאי מפרישין ונותנין אותה לכהן.

ה) [דבני רביעי אלו כמו אסם לפניהו אסם משולני הנגה ואולי נ"ל ואם נאמו לאחוש ליום הרביעי לפרישה דשביעי לטומאה הוא השלישי לטומאה ר' ביום אחד קודם הפרישה וכיון שלא הוזה וכו' כנ"ל].

מסורת הש"ס

ה) פסחים סה., ב) [אמר], ג) דמאי פ"ב מ"ד, ד) (נ"ל לאכול), ה) [כדאיתא במעשר שני פ"ג מ"ח והביאו הש"ס פסחים פו.], ו) בירושלמי,

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דאי וכו' ללשכת פרהדרין שהית' בנויה. עיין לקמן דף י ע"א תוס' ד"ה תוך: **בא"ד** וכ"ש שאין ישנים בה. עי' תוס' סוכה דף מג ע"ב תוס' ד"ה תשבו:

מוסף רש"י

בשלמא ראשון שמא שלישי. ואע"ג דאיכא לספוקי שמא עשרי אי יותר הוא, דהא ודאי שפיר דמי, דכל מה שמשהה הזאה לאשונה אין בכך כלום ובגבד אלא ירבה ואלא ימעט בימים שבין הזאה להזאה (קדושין שם.).

תוס' ישנים

שנותנין עליה ממון לכהונה. שנותנין ממון למלכות בית חשמונאי וכו', כך פירש בקונטרס. ואין נראה שהרי הן עצמן היו הכהנים גדולים, אלא למלכי בית (דוד) [הורדוס] היה. והא דאמרינן לקמן [יח, ב] תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס ליגאי מלכא, אין זה אותו של בית חשמונאי דקדושין פרק האומר [סו, ב] אלא אחר היה ולשון דכהונה דקאמר לעולם כהונה קאמר.

לפי ששלח. יוחנן כהן גדול שגזר על הדמאי בסוטה בפרק עגלה ערופה (דף מח.): **המוציא מחבירו עליו הראייה.** מכי אפרשיה ואפקעיה משום טבל אין בו אלא ספק גזל לוייס ועייס חוץ מתרומת מעשר שבתוך מעשר ראשון אותה יתן לכהן שיש איסור ועון מיתה באכילתה וגלוי ועני יאמר הביאו לאיה שלא עישר עם הארץ שלקחתי ממנו: **נפרשו ונסקו.** שהרי יש בו איסור לא תוכל לאכול בשעריך [1] יפרישו כדי לתקן טבלו הואיל ולא פסדי ביה מידי דהא אינהו נפשייהו הדר קא אכלי ליה בירושלים: **חובטין אותן.** (מן) הנתחומין כל י"ב חודש משנה לשנה הממונים מתחדשין ומכבידין למצוא עלילות לגבות ממון כשהן מתחדשין: **לא אטרחוהו.** וסמכו לומר שרוב עמי הארץ מעשרין הן: **פורסי.** פקידי המלך: ששהו

[1] לפי ששלח בכל גבולי ישראל וראה שאין מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד מעשר ראשון ומעשר עני נמי לא המוציא מחבירו עליו הראיה אלא מעשר שני נפרשו ונסקו וניכלוהו בירושלם אמר עולא מתוך שפרהדרין הללו חובטין אותן כל י"ב חדש ואומרים להן מכרו בזול מכרו בזול לא אטרחונהו רבנן מאי פרהדרין פורסי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מאי דכתיב [1] יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה יראת ה' תוסיף ימים זה מקדש ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים ולא שמשו בו

אלא [א] י"ח כהנים גדולים ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ד' מאות ועשרים שנה ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים צא מהם מ' שנה ששמש שמעון הצדיק [2] ושמונים ששמש יוחנן כהן גדול עשר ששמש ישמעאל בן פאבי ואמרי לה י"א ששמש ר' אלעזר בן חרסום מכאן ואילך צא וחשוב כל אחד ואחד לא הוציא שנתו [ב] [ג] א"ר יוחנן בן תורתא [3] מפני מה חרבה שילה מפני שהיו בה שני דברים גלוי עריות ובזיון קדשים גלוי עריות דכתיב [2] ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אהל מועד ואע"ג [ד] דאמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה מתוך ששהו

[1] יראת ייי תוסיף ימים ושנות רשעים. משלי י כז
[2] ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח אהל מועד: שמואל א ב כב

מסורת הש"ס

(א) סוטה מח. ב"מ ל. [מוספ' סוטה ספי"ג], ב) [ברכות כט.], ג) [עיין בעין יעקב], ד) [מוספתא סוף מנחות], ה) שבת נה:, ו) [דברים יז], ז) [ל"ל פ' בלק], ח) [ל"ל ואת לפמיהו כהן משנה], ט) [וע' תוספות זבחים קפ: ד"ה ולידן],

תורה אור השלם

1. יְרֵאַת יְיָ תּוֹסִיף יָמִים וּשְׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצַרְנָה: משלי י כז
2. וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: שמואל א ב כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא הוליא שנתו אמר ר' יוחנן בן תורתא וכל כך למה לפי שהיו לוקחין אותה בדמים דאמר ר' אסי תרקבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא עד דאוקמיה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי ואמר ר' יוחנן בן תורתא מפני מה:

הגהות הגר"א

[א] גמרא ולא שמשו בו אלא שנים עשר. כל"ל (ועיין בפירושו על דברי הימים ג סימן ה' פסוק ל"ו):

מוסף רש"י

וראה שאין מפרישין. שהיו עמי הארץ מזלזלין במעשרות ולא היו מפרישין אלא תרומה גדולה (ב"מ צ:). **כל האומר בני עלי חטאו.** בשאת פיש, אינו אלא טועה. ומיהו בבזיון קדשים מעלו (שבת נה:).

תוס' ישנים

ולא אטרחינהו רבנן. וא"ת הא אמרינן בהאזב [ב"מ פז, ב] הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחוללן, והוא הדין למעשר שני, ונתי דלא אטרחינהו, לחללו מיהא בשוה פרוטה. וי"ל דאפילו מחוללן לא ניחא להו לרבנן לתקוניה שלא לעשות בן בדברים אחרים. מיהו בגיטין בפ' התקבל [סה, ב] הוי משמע קצת דמעשר שני לא מהני לחללו בשוה פרוטה, דקאמר מערימין על מעשר שני, כילה, אומר אדם לבנו ולבתו כו' הא לכם מעות הללו ופדו בהן מעשר שני, ומי ממעשר שני בזמן הזה הרבנן. וכזמן הזה מה הערמה לריך כיון דשוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחוללן אפילו [לכתחילה] בזמן הזה כדאיתא בערכין [כט, ב] גבי הוא גברא דאחרמינהו לנכסיה. אף ה"נ לדחות, שמטעמא אחרינהו דמי ליה התם. אבל קשה לרבינו אלחנן דהיכי אמרינן בבכורות פרק עד כמה [ל, ב] דבאתרא דר"י ממירא להו שביעית חשוב על מעשר, והלא יכול לחללו על שוה פרוטה, דכי האי גוונא אמרינן דאחרמינהו לנכסיה.

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה ג:

רבינו חננאל

והמעשר יש מי שנותן אותו ללוי ויש מי שאינו נותן. ומחזיקין אותו (בספרן) [בספק שמא נתן] ושמא לא נתן. ותרומת מעשר זר האוכלו חייב מיתה, כמו התרומה שהיא אחת מחמשים. לפיכך חייבו חכמים להפריש כל הקונה (ונביאה) [ותבואה] מעם הארץ חלק אחד ממאה שהיא שיעור תרומת מעשר ונותנו לכהן. אבל המעשר שהוא בלאו לא חייבום מספק. וזה מפורש במס' שוטה פרק [עגלה ערופה]. א"ר יוחנן יראת ה' תוסיף ימים זה מקדש ראשון שעמד ת"י שנה ולא שמשו בו אלא שמנה עשר כהנים. ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ת"כ שנה ושמשו בו יתר (מש') [משלש מאות] כהנים [גדולים] כו'. [מפני מה] חרבה [שילה] מפני שהיו בה ב' דברים, ביזיון קדשים וגילוי עריות כו'. ומפורש במסכת שבת פרק [במה בהמה דף נה].

תוס' ישנים (המשך)

בפ"ק (דבכורות) [דשבת יז, ב] דגבי תרומה גדולה לא תשיירי דלפשר להו למיעבד כדשמואל דחטה אחת פוטרת כל הכרי, אלא ש"מ דמעשר שני אינו מתחלל על שוה פרוטה. אף ה"נ לדחות כי פעמים אין לו שוה פרוטה ולכך יש לאחזו על קן. **ולא שמשו בו אלא י"ח כהנים.** ר"מ גרים שמונה כהנים ולא גרס עשר כי לא ושאוב מדברי הימים מעזריה שכתוב [דהי"ב ה, לו] הוא אשר היכן בבית אשר בנה שלמה בירושלים, עד יהוידע לא תמצא רק שמונה, ויהוידע התשיעי לא קחשיב שהלך בגולה, ואמרינן בספרי [פנחס פי' קלא] הנני נותן לו את בריתי שלום, שעמדו שמונה (נביאים בכל ראש) [כהנים גדולים בבית ראשון]. ואומר רבינו שיש שם כתוב שמונה עשר כמו בספרים שלנו. ומיהו יש נוסחים שיש עשר וקחשיב מלדוד שהיה בבנין הבית שבתמא שיש בכהונה גדולה ואחימעץ בנו אחמיע, ושאוב ומצא שיש עשר עד יהוידע. ומה שכתוב גבי עזריה הוא אשר היכן בבית וגו', לא בעי למימר שהיה ראש לכהנים, אלא הכי פירוש הוא אשר עשה אותה בעבור שבעבור בעוזיהו שהלך על המזבח להקטיר, דכתיב [דהי"ב כו, יח] (וילך אליו) [ויבא אחריו] עזריהו הכהן ואמר לו לא לך עזיהו להקטיר וגו'. תימה קשא אמאי לא חשיב יהוידע הכהן בבית ראשון, ושמא אחד מהם היה. ויהוידע בן יהוידע הכהן לא חשיב בכהני בית ראשון. ומחזיקין אותו (בספרן) [בספק שמא נתן] ושמא לא נתן. ותרומת מעשר זר האוכלו חייב מיתה, כמו התרומה שהיא אחת מחמשים. לפיכך חייבו חכמים להפריש כל הקונה (ונביאה) [ותבואה] מעם הארץ חלק אחד ממאה שהיא שיעור תרומת מעשר ונותנו לכהן. אבל המעשר שהוא בלאו לא חייבום מספק. וזה מפורש במס' שוטה פרק [עגלה ערופה]. א"ר יוחנן יראת ה' תוסיף ימים זה מקדש ראשון שעמד ת"י שנה ולא שמשו בו אלא שמנה עשר כהנים. ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ת"כ שנה ושמשו בו יתר (מש') [משלש מאות] כהנים [גדולים] כו'. [מפני מה] חרבה [שילה] מפני שהיו בה ב' דברים, ביזיון קדשים וגילוי עריות כו'. ומפורש במסכת שבת פרק [במה בהמה דף נה].

מסורת הש"ס

(ג) [ברכות כט.], ד) [מוספתא סוף מנחות], ה) שבת נה:, ו) [דברים יז], ז) [ל"ל פ' בלק], ח) [ל"ל ואת לפמיהו כהן משנה], ט) [וע' תוספות זבחים קפ: ד"ה ולידן],

הגהות הב"ח

(ב) גמ' לא הוליא שנתו אמר ר' יוחנן בן תורתא וכל כך למה לפי שהיו לוקחין אותה בדמים דאמר ר' אסי תרקבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא עד דאוקמיה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי ואמר ר' יוחנן בן תורתא מפני מה:

הגהות הגר"א

[ב] גמרא ולא שמשו בו אלא שנים עשר. כל"ל (ועיין בפירושו על דברי הימים ג סימן ה' פסוק ל"ו):

מוסף רש"י

וראה שאין מפרישין. שהיו עמי הארץ מזלזלין במעשרות ולא היו מפרישין אלא תרומה גדולה (ב"מ צ:). **כל האומר בני עלי חטאו.** בשאת פיש, אינו אלא טועה. ומיהו בבזיון קדשים מעלו (שבת נה:).

תוס' ישנים

ולא אטרחינהו רבנן. וא"ת הא אמרינן בהאזב [ב"מ פז, ב] הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחוללן, והוא הדין למעשר שני, ונתי דלא אטרחינהו, לחללו מיהא בשוה פרוטה. וי"ל דאפילו מחוללן לא ניחא להו לרבנן לתקוניה שלא לעשות בן בדברים אחרים. מיהו בגיטין בפ' התקבל [סה, ב] הוי משמע קצת דמעשר שני לא מהני לחללו בשוה פרוטה, דקאמר מערימין על מעשר שני, כילה, אומר אדם לבנו ולבתו כו' הא לכם מעות הללו ופדו בהן מעשר שני, ומי ממעשר שני בזמן הזה הרבנן. וכזמן הזה מה הערמה לריך כיון דשוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחוללן אפילו [לכתחילה] בזמן הזה כדאיתא בערכין [כט, ב] גבי הוא גברא דאחרמינהו לנכסיה. אף ה"נ לדחות, שמטעמא אחרינהו דמי ליה התם. אבל קשה לרבינו אלחנן דהיכי אמרינן בבכורות פרק עד כמה [ל, ב] דבאתרא דר"י ממירא להו שביעית חשוב על מעשר, והלא יכול לחללו על שוה פרוטה, דכי האי גוונא אמרינן

כו א מיי' פ"ט מהלכות מעשר הלכה ג:

רבינו חננאל

והמעשר יש מי שנותן אותו ללוי ויש מי שאינו נותן. ומחזיקין אותו (בספרן) [בספק שמא נתן] ושמא לא נתן. ותרומת מעשר זר האוכלו חייב מיתה, כמו התרומה שהיא אחת מחמשים. לפיכך חייבו חכמים להפריש כל הקונה (ונביאה) [ותבואה] מעם הארץ חלק אחד ממאה שהיא שיעור תרומת מעשר ונותנו לכהן. אבל המעשר שהוא בלאו לא חייבום מספק. וזה מפורש במס' שוטה פרק [עגלה ערופה]. א"ר יוחנן יראת ה' תוסיף ימים זה מקדש ראשון שעמד ת"י שנה ולא שמשו בו אלא שמנה עשר כהנים. ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ת"כ שנה ושמשו בו יתר (מש') [משלש מאות] כהנים [גדולים] כו'. [מפני מה] חרבה [שילה] מפני שהיו בה ב' דברים, ביזיון קדשים וגילוי עריות כו'. ומפורש במסכת שבת פרק [במה בהמה דף נה].

תוס' ישנים (המשך)

בפ"ק (דבכורות) [דשבת יז, ב] דגבי תרומה גדולה לא תשיירי דלפשר להו למיעבד כדשמואל דחטה אחת פוטרת כל הכרי, אלא ש"מ דמעשר שני אינו מתחלל על שוה פרוטה. אף ה"נ לדחות כי פעמים אין לו שוה פרוטה ולכך יש לאחזו על קן. **ולא שמשו בו אלא י"ח כהנים.** ר"מ גרים שמונה כהנים ולא גרס עשר כי לא ושאוב מדברי הימים מעזריה שכתוב [דהי"ב ה, לו] הוא אשר היכן בבית אשר בנה שלמה בירושלים, עד יהוידע לא תמצא רק שמונה, ויהוידע התשיעי לא קחשיב שהלך בגולה, ואמרינן בספרי [פנחס פי' קלא] הנני נותן לו את בריתי שלום, שעמדו שמונה (נביאים בכל ראש) [כהנים גדולים בבית ראשון]. ואומר רבינו שיש שם כתוב שמונה עשר כמו בספרים שלנו. ומיהו יש נוסחים שיש עשר וקחשיב מלדוד שהיה בבנין הבית שבתמא שיש בכהונה גדולה ואחימעץ בנו אחמיע, ושאוב ומצא שיש עשר עד יהוידע. ומה שכתוב גבי עזריה הוא אשר היכן בבית וגו', לא בעי למימר שהיה ראש לכהנים, אלא הכי פירוש הוא אשר עשה אותה בעבור שבעבור בעוזיהו שהלך על המזבח להקטיר, דכתיב [דהי"ב כו, יח] (וילך אליו) [ויבא אחריו] עזריהו הכהן ואמר לו לא לך עזיהו להקטיר וגו'. תימה קשא אמאי לא חשיב יהוידע הכהן בבית ראשון, ושמא אחד מהם היה. ויהוידע בן יהוידע הכהן לא חשיב בכהני בית

שמ, וכן יוחנן בן גרבאי בפ' מקום שנהגו [פסחים נז, ב] ושמא לא האריכו ימיו. רבי יוחנן בן תורתא. בספיקתא [רנחמי פי"ד] מפרש שנתגייר על ידי פרה, אך שם כתוב ר' יהודה בן תורתא.

שאפו אף קיניהן. שהיו מביאות במלאות ימי לידתן ליטהר לאכול בקדשים והם היו בעלי (ו) גיאות והיו מתרשלין בהקרבתן והנשים ממתינות שם עד שיקריבום ומשתהות מלחזור למקומן אלא בעליהן ומבטלין את הנשים מפריה ורביה: **מהשתרע.** דריש בנוטריקון מהשתרר ריע אחד: **שני ריעים.** (ח) אלא שהעמיד מנשה בהיכל. לרה לשון ריעות כשתי נשים לאיש אחד וכעסתה לרתה (שמואל א ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור (ויקרא יח): **לאשיה בשוחד ישפוטו.** סיפיה דקרא ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו וגו': **ועליהם.** אמקדש ראשון קאי: **ושנא גזירות.** שהה (ט) עיין ובמות יער. ועיין חורבה במטאטא השמד (ישעיה יד) כמו ויעה ברד מחסה כזב (שם כח): **שנתגלה עונם.** לא היו מכסין פשעיהם: **נתגלה קלם.** לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם (ירמיה כט): **אחרונים לא נתגלה עונם.** בני מקדש שני רשעים היו בסתר: **בירה עוליה.** בית המקדש: **עידילם בירה.** בנין הבית עד לכם בדבר שלא חזר לנו וחזר לראשונים: **סגינא לנו.** לכל בני בבל שלא עלו בימי עזרא ומנעו שכינה מלבוא (י) מלשוב לשרות בבית שני: **נמשלתם ללפף.** שאינו נרקב כך לא הייתם חסרים שכינה: **כדלתות.** שער שיש בו שני דלתות פותח אחד וחצירו סוגר כך עליתם לחלאין: **שהרקב שולט בו.** מקלתו תולעת אוכלתו מתוכו ומקלתו קייס כך קלת חזון שכינה היה שם וכלו לא היה: **מאי אמרו.** מאי נמשלתם לארז דקאמר: **אמר עולא סממגור.** (י) מכתתו ומגררו מבפנים. סממגור שם תולעת: **מאי סממגור.** כלומר למה נמשלו בבית שני לסממגור לענין שריית שכינה: **א"ר אבא בא קול.** נשתייר להו כאשר נשאר מן הארז מקלת מועטו: **שדי גברא ביגייהו.** או (כ) הרוחק תחליף או הפושט היל אי ר"ש בן לקיש הוה הרוחק זעירי פשט לו היל או רבה בר בר חנה פשט לו היל ור"א היה הרוחק: **כי אתא.** ר"ש בן לקיש לקמיה דר' יוחנן וסיפר לו כך אמרתי לו לפלוני: אעפ"י

1. גם בְּטֶרֶם יִקְטֹרוּן אֶת הַחֵלֶב וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לָאִישׁ הַזֹּבֵחַ תְּנָה בָשָׂר לָצְלוֹת לַכֹּהֵן וְלֹא יִקַּח מִמְּךָ בָשָׂר מְבֻשָּׁל כִּי אִם חָי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ קָטֹר יַקְטִירוּן כַּיּוֹם הַחֵלֶב וְקַח לְךָ כַּאֲשֶׁר עַתָּה תֹאֵנָה נַפְשֶׁךָ וַיֹּאמֶר לֹא כִּי עַתָּה תִּתֵּן וְאִם לֹא לָקַחְתִּי בְּחָזְקָה: וַתְּהִי חַטֹּאת הַנְּעָרִים גְּדוֹלָה מְאֹד אֶת פְּנֵי יְיָ כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת יְיָ:

שמואל א ב טו-יז

2. כִּי קָצָר הַמִּצְע מֵהִשְׁתָּרֵעַ וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס: ישעיהו כח כ

3. כְּנֹס כְּנֹד מֵי הַיָּם נֹתֵן בְּאֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת:

תהלים לג ז

4. וַיֹּאמַר יְיָ יַעַן כִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתֵּלַכְנָה צַוָּארוֹת וְגֹרוֹן וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינָיִם הָלוֹךְ וְטָפוֹף תֹּלַכְנָה וּרְגְלֵיהֶם תְּעַכְּסְנָה:

ישעיהו ג טז

5. וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלִַם פֶּה לְפֶה לְבַד מֵחַטֹּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ:

מלכים ב כא טז

6. רָאשֵׁיהָ בְּשֹׁחַד יִשְׁפֹּטוּ וּכֹהֲנֶיהָ בִּמְחִיר יוֹרוּ וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יִקְסֹמוּ וְעַל יְיָ יִשָּׁעֵנוּ לֵאמֹר הֲלוֹא יְיָ בְּקִרְבֵּנוּ לֹא תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה:

מיכה ג יא

7. לָכֵן בִּגְלַלְכֶם צִיּוֹן שָׂדֶה תֵחָרֵשׁ וִירוּשָׁלִַם עִיִּין תִּהְיֶה וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יָעַר: מיכה ג יב

8. זַעַק וְהֵילֵל בֶּן אָדָם כִּי הִיא הָיְתָה בְעַמִּי הִיא בְּכָל נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל מְגוּרֵי אֶל חֶרֶב הָיוּ אֶת עַמִּי לָכֵן סְפֹק אֶל יָרֵךְ:

יחזקאל כא יז

9. אַם חוֹמָה הִיא נִבְנָה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם דֶּלֶת הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז:

שיר השירים ח ט

10. יֵפַת אֱלֹהִים לְיֶפֶת וְיִשְׁכֹּן בְּאָהֳלֵי שֵׁם וִיהִי כְנַעַן עֶבֶד לָמוֹ:

בראשית ט כז

רבינו חננאל

מקדש ראשון חרב על ג' דברים עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים כו'. אבל שנאת חנם לא היתה אלא בנשיאיהם ולא בשאר העם. **רשעים הם ותלו בטחונם בהקב"ה** שנאמר ועל ה' ישענו לאמר. מקדש שני אע"פ שהיתה בהם [תורה ומצות וגמ"ח חרב משום שנאת חנם], ללמד ששקולה שנאת חנם כנגד עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. [**אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף**] פי' אם עלו כולם, היו כחומה ולא היו נמאסים, כדכתיב הן אל כביר ולא יאמס והיו [נ"א] אלא היו] נבנים בטירת כסף והיתה רוח הקודש שורה בהם, וכיון שעלו בדלדלות, נסתלקה מהן רוח הקודש ודברי הנבואה באין להן כמלוח ארז שהן ברז פי' בת קול. **דאמר מר משמתו חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל ונדיין היו משתמשין בבת קול** כו'. אמאי לא שריא במקדש שני שכינה, דכתיב וישכן באהלי שם,

ששהו את קיניהן שהיו מביאות במלאות ימי לידתן ליטהר לאכול בקדשים והם היו בעלי (ו) גיאות והיו מתרשלין בהקרבתן והנשים ממתינות שם עד שיקריבום ומשתהות מלחזור למקומן אלא בעליהן ומבטלין את הנשים מפריה ורביה: **מהשתרע.** דריש בנוטריקון מהשתרר ריע אחד: **שני ריעים.** (ח) אלא שהעמיד מנשה בהיכל. לרה לשון ריעות כשתי נשים לאיש אחד וכעסתה לרתה (שמואל א ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור (ויקרא יח): **לאשיה בשוחד ישפוטו.** סיפיה דקרא ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו וגו': **ועליהם.** אמקדש ראשון קאי: **ושנא גזירות.** שהה (ט) עיין ובמות יער. ועיין חורבה במטאטא השמד (ישעיה יד) כמו ויעה ברד מחסה כזב (שם כח): **שנתגלה עונם.** לא היו מכסין פשעיהם: **נתגלה קלם.** לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם (ירמיה כט): **אחרונים לא נתגלה עונם.** בני מקדש שני רשעים היו בסתר: **בירה עוליה.** בית המקדש: **עידילם בירה.** בנין הבית עד לכם בדבר שלא חזר לנו וחזר לראשונים: **סגינא לנו.** לכל בני בבל שלא עלו בימי עזרא ומנעו שכינה מלבוא (י) מלשוב לשרות בבית שני: **נמשלתם ללפף.** שאינו נרקב כך לא הייתם חסרים שכינה: **כדלתות.** שער שיש בו שני דלתות פותח אחד וחצירו סוגר כך עליתם לחלאין: **שהרקב שולט בו.** מקלתו תולעת אוכלתו מתוכו ומקלתו קייס כך קלת חזון שכינה היה שם וכלו לא היה: **מאי אמרו.** מאי נמשלתם לארז דקאמר: **אמר עולא סממגור.** (י) מכתתו ומגררו מבפנים. סממגור שם תולעת: **מאי סממגור.** כלומר למה נמשלו בבית שני לסממגור לענין שריית שכינה: **א"ר אבא בא קול.** נשתייר להו כאשר נשאר מן הארז מקלת מועטו: **שדי גברא ביגייהו.** או (כ) הרוחק תחליף או הפושט היל אי ר"ש בן לקיש הוה הרוחק זעירי פשט לו היל או רבה בר בר חנה פשט לו היל ור"א היה הרוחק: **כי אתא.** ר"ש בן לקיש לקמיה דר' יוחנן וסיפר לו כך אמרתי לו לפלוני: אעפ"י

רבי אלעזר דמרא דארעא דישראל הוה לא הוה משתעי רשב"ל בהדיה. פי' לא היה מתחיל לדבר עמו אבל כשר"א היה מתחיל לדבר עם ריש לקיש היה משיב לו כדאשכחן בפ"ק דזבחים (דף ה.) גבי רמי ר"ל על מעוהי ומקשי אם כשריש הן לילו כו' שהשיב לו ר"א וגם הוא חזר והשיב לו: אייי

ששהו את קיניהן מיהא מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום בזיון קדשים דכתיב [1]גם בטרם יקטירון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזובח תנה בשר לצלות לכהן ולא יקח ממך בשר מבושל כי אם חי ויאמר אליו האיש קטר יקטירון כיום החלב וקח לך כאשר תאוה נפשך ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה': [ח]מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים ע"ז דכתיב [2]כי קצר המצע מהשתרע [ט] מאי קצר המצע מהשתרע [3]א"ר יונתן קצר מצע זה מהשתרר עליו שני רעים כאחד [2]והמסכה צרה כהתכנס א"ר שמואל בר נחמני כי מטי רבי יונתן להאי קרא בכי אמר מאן דכתיב ביה [3]כונם כנד מי הים נעשית לו מסכה צרה גלוי עריות דכתיב [4]ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים הלוך וטפוף תלכנה וברגליהן תעכסנה יען כי גבהו בנות ציון [נ]שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות בקומה זקופה ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא עיניהן הלוך וטפוף תלכנה שהיו מהלכות עקב בצד גודל וברגליהן תעכסנה א"ר יצחק שהיו מביאות מור ואפרסמון ומניחות במנעליהן [כ] וכשמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות ומתיזות עליהן ומכניסין בהן יצה"ר כארס [נא] בכעוס שפיכות דמים דכתיב [5]וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא את ירושלם פה לפה [ד] אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב [7]מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות ע"ז גלוי עריות ושפיכות דמים [פ] רשעים היו [נב]אלא שתלו בטחונם בהקב"ה אתאן למקדש ראשון דכתיב [6]ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסומו ועל ה' ישענו לאמר הלא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה [נג]לפיכך הביא עליהן הקב"ה ג' גזרות כנגד ג' עבירות שבידם שנאמר [7]לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב [8]מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספוק אל ירך וא"ר [נד](אליעזר) אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם ההיא בנשיאי ישראל הואי דכתיב [8]זעק והילל בן אדם כי היא היתה בעמי ותניא זעק והילל בן אדם יכול לכל תלמוד לומר היא בכל נשיאי ישראל ר' יוחנן ור"א דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסו של אחרונים א"ל ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכיות קא עסקי בתורה אמר ליה [נה]בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים שאלו את רבי אלעזר ראשונים גדולים או אחרונים גדולים אמר להם תנו עיניכם בבירה איכא דאמרי אמר להם עידיכם בירה ריש לקיש הוי סחי בירדנא אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא א"ל אלהא סנינא לכו דכתיב [9]אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא נמשלתם ככסף שאין רקב שולט בו עכשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארז שהרקב שולט בו מאי ארז אמר עולא סממגור מאי סממגור אמר רבי אבא בת קול כדתניא [נו]משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקדש מישראל ועדיין היו משתמשין בבת קול וריש לקיש מי משתעי בהדי רבה בר בר חנה ומה רבי [נז](אליעזר) [נח]דמרא דארעא דישראל הוה ולא הוה משתעי ר"ל בהדיה דמאן דמשתעי ר"ל בהדיה בשוק יהבו ליה עיסקא בלא סהדי בהדי רבב"ח משתעי אמר רב פפא שדי גברא בינייהו או ריש לקיש הוה וזעירי או רבה בר בר חנה הוה ור"א כי אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל לאו היינו טעמא [נט] א"נ סליקו כולהו בימי עזרא לא הוה שריא שכינה במקדש שני דכתיב [10]יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם אף

[ח] [תוספתא סוף מנחות], [ט] [סנהדרין קנ: ע"ש], [י] [מגילה ט: ע"ש], [כ] [סנהדרין קנ: ע"ש], [נא] [עיין ע"י], [נב] [ע"ל אלעזר], [נג] [ע"ל אלעזר], [נד] [שם], [נה] [ע"ל אלעזר], [נו] [עיין ע"י], [נז] [שבת נח:], [נח] [מגילה יח:], [נט] [ע"ש], [נא] בע"י ליתא: מלבוש,

הגהות הב"ח

(א) גמרא מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס מאי קלר: (ב) שם בתנעליהן ומהלכות בשוקי ירושלים וכשמגיעות כו' בועטות בקרקע ומתיזות: (ג) שם כאלהם דעבכנא שפיכות דמים כו': (ד) שם פה לפה רשעים היו אלא שתלו בטחונם וכו' והר הבית לבמות יער אבל מקדש שני שאנו בקיאים בו שהיו עוסקין בתורה כו': (ה) שם ושפיכות דמיס ובמקדש ראשון לא הוה ביה שנאת חנם והכתיב כי"ל דאשאר מנתק: (ו) שם דא"נ אליקו: (ז) רש"י ד"ה ששהו כו' בעלי גאוה והיו: (ח) שם ד"ה שני רעים. שהעמיד מנשה צלם בהיכל כל"ל: (ט) שם ד"ה ושנא גזירות כו' שהה ורעים ובמות יער עיין חורבה: (י) שם ד"ה אמר עולא כו' סממגור. שהפסד מכתתו ומגררו מבפנים סם שם התולעת: (כ) שם ד"ה שדי גברי כו' או את הרוחק תחליף או את הפושט:

מוסף רש"י

ששהו את קיניהן. שהיו מפרנין להקריב שום קרבן אלא בקושי, דכתיב (ש"א ב) גם בטרם יקטירון את החלב וגו', וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשלה להקריב את קייניהן, והן היו משהין מלהקריבן והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו והיו שוהות שם ולא היו מחזרות אצל בעליהן עד שרלו קייניהן קרבין והיו טהורות לקדשים ולינקם לבוהה, לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבוס, שהיו מוועים אותן מפריה ורביה (שבת נח:). מהשתרר עליו שני רעים. שכינה ודמות הפרלוף. מצע, בית המקדש (סנהדרין קג:). נעשית לו מסכה צרה. לאלה שנעשית לרה להבריתה (שם). שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה. שתראה לפה על לאלם מבריתה והוא גוי לה, ומשאות היו לפיכך מספר בגנותן (שבת סב:). ומשקרות עינים דהוו מליין כוחלא. לשון סיקלא. סיקור, לשון הטנה (שם). עקב בצד גודל. למעט בהילוכן שהיו מתקלין בה והיא שוהה בפקיעותיה (שם). תעכסנה. כמו (משלי ז) וכעכס אל מוסר אויל, והוא אלה של נחש, וקרי ליה עכס על שם שאינו מטילו אלא על ידי כעס (שבת שם). בכעוס. נחש כעוסה (שם). ג' גזרות. שהה תחרש, עיין תהיה, ולבמות יער (שם). כנגד ג' עבירות. בשאר יפוטו, במחיר יורו, ובנביאיה בכסף יקסמו (שם). יהב ליה ידא. שיעשו ר' שמעון בן לקיש עליו

תוספות ישנים לא הוה משתעי ריש לקיש בהדיה. כלומר לא היה פותח לדבר עמו בשום מילתא דבדיחותא. אבל מלינו בכתובות פרק שני (כה, ב) ובמכות פ"ק (ה, ב) שדיבר עמו שמעון מילתא דבר נפתא כו'.

ויצא לשפת הנהר (קדושין לג.). **דמרא דארעא דישראל הוה.** בקי מבל מחבריו (גיטין יט:) בקי במלאות הם מבל מבמי ארץ ישראל (נדה ב:).

אעפ"י שיפה אלהים ליפה. שזכו פרסיים לבנות בית שני מין שכינה שורה אלא במקדש ראשון שבנה שלמה שבא מזרעו של שם: **סקיסתן גווייתא וסקיסתן ברייתא.** אסבתה וסבתכא קאי שמתן שוה והם ממזו מוקף הרים והחילונה מקפת את הפנימית ורחוקה פנימית חוץ [ב] מן היקף חילונה לכל צד מאה פרסי והיקף החילונה אלפא פרסי: **מן הארץ ההיא יצא.** שלא להיות בעצת דור הפלגה: **ושם אחימן וגו'.** תלידי דדרים שמתתא נקט נמי להאי: **שמשים את הארץ כשחיפות.** בספיעותיו: **ושני.** לשון השאת והשבר (מיכה ג) והש"ן אחד לבדו שורש בתיבה: **תלמים.** כשורות המחריישה: **דבר אחר** לא גרסינן: **מעניקין את החמה.** דומה שצוארו נוקב ועולה בחלון הרקיע: **אמר ר' יהושע בן לוי אמר רבי** גרסינן: **אמרה קמיה ההוא מרבנן.** להא אתקפתא דרבה בר עולא: **נפלו לשדייס ביד פרסיים.** בלשאלר (ג) ביד לדיוס המדי וכורש הפרסי אמנו: **והלא כמה לשכות היו שם.** לשומרי הבית: **גזירה היתה.** לקמיה [ע"ב] מפרש גזירה שמא יאמרו כהן גדול בבית האסוריס הוא חבוש: **אינו בית.** **וגבי מזוזה בעינן בית חשוב: רבי יהודה מחייב.** לענין מעשר דקיימא לן [ג] אין הטבל מתחייב במעשר מלאכול ממנו אכילת ערלי עד שירלאה פני הבית שנאמר [מ] בערתי הקודש מן הבית: **בעירוב.** אם פתוחה לחצר שיש בה שאר דירות אוסרת על (בני) כולם אם לא עירבה עמהן: **ובמזוזה.** ואע"ג דאינה עשויה לימות החמה ולימות הגשמים: אלא

אינו יודע אם נינוה העיר הגדולה וכו'. ותימה לי אמאי לא קאמר נמי איני יודע אם כלא העיר הגדולה כיון דמסקפא ליה בדרבן ומינה שלפני פניו אם העיר הגדולה עלייהו קאי כ"ש דאיכא לספוקי בכלא דמינה קא סליק [ד] וי"ל אדרבה משום דמינה קא סליק אם אימא דעלה קאי לא הוה ליה למימר היא העיר הגדולה אלא העיר הגדולה: **חוץ מלשכת פרהדרין שבה היתה דירה.** ואם תאמר ליחשוב נמי לשכת בית אבן שבה היתה דירה לכהן השורף את הפרה י"ל לא חשיב אלא לשכות שבמקדש [ה] שבעיות בקודש אבל לשכת בית אבן בהר הבית הוה ל"ל הוה בכל שעה אלא אחת לכמה שנים לא חשיב דירה: **וכי תימא מדרבנן.** ואת"ת מ"מ אכתי תיקשי לעיל נמי גבי לשכת פרהדרין ליגזרו מהאי טעמא ומאי איצטריך לפרושי טעמא משום שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסוריס י"ל דלמאי דס"ד השתא לשכת פרהדרין נמי מחייב ר' יהודה מהאי טעמא ולא מטעמא דשלא יאמרו כ"ג חבוש אבל תימה לי מאי קאמר וכי תימא מדרבנן מכל מקום תיקשי אכתי דרבנן אדרבנן מכ"ש דהכא פטרי אפילו מדרבנן ולעיל מחייבי אפי' מדאורייתא וי"ל דרבנן אדרבנן לא קשה דשאני סוכה דדירת ערלאי היא דבקל יכול להיות שהוא יולא ממנה כגון אם הוא מצטער או ילדו גשמים וכהנה רבות אבל לשכת פרהדרין שהיה בתוכה בקביעו' מחייבי:

דילמא

אף על גב דיפת אלהים ליפת אין השכינה שורה אלא באהלי שם ופרסאי מנא לן דמיפת קאתו דכתיב [1]בני יפת גומר ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס גומר זה [א] גרממיא [ב]מגוג זו קנדיא [ג] מדי זו מקדוניא יון כמשמעו תובל זה בית אונייקי משך זו מוסיא תירס פליגי בה ר' סימאי ורבנן ואמרי לה רבי סימון ורבנן חד אמר זו בית תרייקי וחד אמר זו פרס תני רב יוסף תירס זו פרס [2]סבתה ורעמה וסבתכא תני רב יוסף סקיסתן גוייתא וסקיסתן ברייתא בין חדא לחדא מאה פרסי והיקפה אלפא פרסי [3]ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך ואכד וכלנה בבל כמשמעה ארך זה אוריכות ואכד זה בשכר כלנה זה נופר נינפי [4]מן הארץ ההיא יצא אשור [ד]תני רב יוסף אשור זה סילק [4]ויבן את נינוה ואת רחובות עיר ואת כלח נינוה כמשמעו רחובות עיר זו פרת דמישן כלח זו פרת דבורסיף [5]ואת רסן בין נינוה ובין כלח היא העיר הגדולה רסן זה אקטיספון היא העיר הגדולה איני יודע אם נינוה העיר הגדולה אם רסן העיר הגדולה כשהוא אומר [6]ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים מהלך שלשת ימים הוי אומר נינוה היא העיר הגדולה [7]ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק [ג]תנא אחימן מיומן שבאחים ששי שמשים את הארץ כשחיתות תלמי שמשים את הארץ תלמים תלמים [ד] [ב] דבר אחר אחימן בנה ענת ששי בנה אלוש תלמי בנה תלבוש ילידי הענק שמעניקין החמה בקומתן אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי עתידה רומי שתפול ביד פרס שנאמר [8]לכן שמעו עצת ה' אשר יעץ [7](על) אדום ומחשבותיו אשר חשב [ה](על) יושבי תימן אם לא יסחבום צעירי הצאן אם לא ישים עליהם נוהם מתקיף לה רבה בר עולא מאי משמע דהאי צעירי הצאן פרס הוא דכתיב [9](ו)האיל אשר ראית בעל הקרנים (הוא) מלכי מדי ופרס ואימא יון דכתיב [10]והצפיר השעיר מלך יון [ו]כי סליק רב חביבא בר סורמקי אמרה קמיה דההוא מרבנן אמר ליה מאן דלא ידע פרושי קראי מותיב תיובתא לרבי מאי צעירי הצאן זוטרא דאחוהי דתני רב יוסף תירס זה פרס אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום ר' יהודה ברבי אלעאי עתידה רומי שתפול ביד פרס קל וחומר ומה מקדש ראשון שבנאוהו בני שם והחריבוהו כשדיים נפלו כשדיים ביד פרסיים מקדש שני שבנאוהו פרסיים והחריבוהו רומיים אינו דין שיפלו רומיים ביד פרסיים אמר רב עתידה פרס שתפול ביד רומי אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב בנויי ביד סתורי אמר להו אין גזירת מלך היא איכא דאמרי אמר [ז](ליה) אינהו נמי הא קא סתרי בי כנישתא תניא נמי הכי עתידה פרס שתפול ביד רומי חדא דסתרי בי כנישתא ועוד גזירת מלך הוא שיפלו בונין ביד סותרין דאמר רב יהודה אמר רב [ח]אין בן דוד בא עד שתפשוט מלכות רומי הרשעה בכל העולם כולו תשעה חדשים שנאמר [11]לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון על בני ישראל: ת"ר [ט]כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזה חוץ מלשכת פרהדרין שהיה בה בית דירה לכהן גדול אמר ר' יהודה והלא כמה לשכות היו במקדש שהיה להן בית דירה ולא היה להן מזוזה אלא לשכת פרהדרין גזירה היתה מ"ט דר' יהודה אמר [ט](רבא) קסבר רבי יהודה כל בית שאינו עשוי לימות החמה ולימות הגשמים אינו בית איתיביה אביי והכתיב [12]והכיתי (את) בית החורף על בית הקיץ א"ל בית חורף ובית קיץ איקרי בית [י]סתמא לא איקרי איתיביה אביי [י]סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב וחכמים [כ]פוטרין ותני עלה ר' יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה ובמעשר מי איכא למימר מדרבנן ובמעשר וכי תימא מדרבנן בשלמא עירוב ומזוזה איכא למימר מדרבנן אלא מעשר מי איכא למימר מדרבנן

דילמא

אינו יודע אם נינוה העיר הגדולה וכו'. ותימה לי אמאי לא קאמר נמי איני יודע אם כלא העיר הגדולה כיון דמסקפא ליה בדרבן ומינה שלפני פניו אם העיר הגדולה עלייהו קאי כ"ש דאיכא לספוקי בכלא דמינה קא סליק [ד] וי"ל אדרבה משום דמינה קא סליק אם אימא דעלה קאי לא הוה ליה למימר היא העיר הגדולה אלא העיר הגדולה: **חוץ מלשכת פרהדרין שבה היתה דירה.** ואם תאמר ליחשוב נמי לשכת בית אבן שבה היתה דירה לכהן השורף את הפרה י"ל לא חשיב אלא לשכות שבמקדש [ה] שבעיות בקודש אבל לשכת בית אבן בהר הבית הוה ל"ל הוה בכל שעה אלא אחת לכמה שנים לא חשיב דירה: **וכי תימא מדרבנן.** ואת"ת מ"מ אכתי תיקשי לעיל נמי גבי לשכת פרהדרין ליגזרו מהאי טעמא ומאי איצטריך לפרושי טעמא משום שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסוריס י"ל דלמאי דס"ד השתא לשכת פרהדרין נמי מחייב ר' יהודה מהאי טעמא ולא מטעמא דשלא יאמרו כ"ג חבוש אבל תימה לי מאי קאמר וכי תימא מדרבנן מכל מקום תיקשי אכתי דרבנן אדרבנן מכ"ש דהכא פטרי אפילו מדרבנן ולעיל מחייבי אפי' מדאורייתא וי"ל דרבנן אדרבנן לא קשה דשאני סוכה דדירת ערלאי היא דבקל יכול להיות שהוא יולא ממנה כגון אם הוא מצטער או ילדו גשמים וכהנה רבות אבל לשכת פרהדרין שהיה בתוכה בקביעו' מחייבי:

דילמא

רבינו חננאל

אין השכינה שורה אלא באהלי שם, ומקדש שני בנויה פרסאי דאתו מיפת דתני רב יוסף תירס זו פרס וכתיב בני יפת גומר ומגוג וגו'. אמר **רבי עתידה רומי שתיפול ביד פרס** שנא' לכן שמעו עצת ה' אשר יעץ (על) [אל] אדום ומחשבותיו וגו', אם [לא] יסחבום צעירי הצאן. ופרש"י לה צעירי הצאן זוטרא דאחוה. ופרסאי מנא לן דמיפת קאתו דכתיב בני יפת גומר ומגוג כו' גומר זו גרמומיא מגוג זו גינתא. מדי כמשמעו. יוון זו מקדוניא. תובל זו בית אינייקי. והיא דגרסי' בע"ז גבינות בית אינייקי. ותירס זו פרס, ותני רב יוסף תירס זו פרס. מקדש ראשון בנאוהו ישראל שהם בני שם והחריבוהו כשדים נפלו כשדים ביד פרסיים מקדש שני שבנאוהו פרסיים כו'. אמר **רב** עתידה פרס שתפול ביד רומי תניא נמי כו', דאמר רב יהודה אמר רב אין בן דוד בא עד שתיפשוט מלכות הרשעה ט' חדשים בכל העולם שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה ילדה ויתר אחיו ישובון. ת"ר **כל הלשכות שהיו במקדש לא היה בהן מזוזה חוץ מלישכת פרהדרין** מפני שהיא בית דירה לכהן גדול שבעת ימים בשנה. א"ר יהודה וכי אין שם בית דירה אלא זו בלבד כו'. ואוקמה רבה אליבא דר' יהודה (לימות החמה ולימות הגשמים) אלא אמרו כל שהיא בית דירה [לימות החמה ולימות הגשמים] חייבת ושאינה בית דירה פטורה שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך, ביתך סתם כתיב. ואע"ג דכתיב בית החורף ובית הקיץ, בית החורף ובית הקיץ איקרי בית סתמא לא איקרי אלא העשוי לדירת ימות החמה וימות הגשמים. ומותיב אביי **סוכת החג בחג ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין.** ותני עלה **ר' יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה ובמעשר.** כלומר בית הוא דהא קיי"ל אין חייב בעירוב אלא בית וכן במזוזה. והפירות נמי אינן חייבין במעשר עד שיראו פני הבית. ואם תאמר מדרבנן חייב

תוס' ישנים

זו אקטיספון. ה) כך גי' הקונטרס. ואפילו אי גרס קטיספון בגא אל"ף אין זו קטיספון דגיטין [ו, ה) ועירובין [מ, ב) דהאי מאתן אשור יסדה כו'. ועוד אומר רבינו הזקן דשמא י"ל שאשור בנה בניינים כדמשמע קרא אשור יסדה לציים [ישעיה כג, יג], פירוש לצורך בעלי ספינות, ואפשר שיסד זה הבנין. **איני יודע אם רבן גדולה או נינוה.** אבל בכלא לא נסתפק אם היא גדולה, לפי שסבר שנינוה גדולה היא בשביל הפסוק אי רבן שבנייה מדבר הפסוק, אבל כלא אינו מדבר אלא מזכירה. חוץ **מלשכת פרהדרין.** וא"ת הא איכא נמי לשכת כהן שהוקף את הפרה שהיתה בצפונה מזרחה והיא היתה בקודש, כדאמרינן [פרה פ"ג מ"ו] שהיו עושין כבש מהר הבית להר המשחה, ותנן נמי [מדות פ"ב מ"ג] שער המזרחי שפרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשחה וגמרינן ממילואים. ואומר רבינו הזקן דהוא"ל ולית (בכולה) [בכולן] שאם לא קחשיב. ולשכת בית אבטינס נמי דאמרינן שהיה בית דירה לכהן גדול לא קחשיב, אלא היה שם עיקר דירה. **וכי תימא מדרבנן.** תימה דאכתי לא תירץ כלום לעיל בלשכת פרהדרין לא מחייב רבי יהודה אלא גזירה שמא יאמרו כהן גדול חבוש בבית באסורין והכא מחייב מדרבנן סוכה אטו בית. ולישה למימר דגזירה נמי דקאמר לעיל גזרה לשכת פרהדרין אטו בית, דהא כמה לשכות היו שם לבית דירה ולא גזרינן בהו אטו בית. ואומר רבינו הזקן דבסוכה המצוה לכל גזרינן אטו בית, אבל לשכת פרהדרין מצוה לזריזין ובשביל כך לא יניחו מלהניח מזוזה בבתיהם, ואינשי דעלמא לא מקבו אדעתייהו שאין שם. **וכי תימא מדרבנן.** תימה ואכתי קשיא דרבנן אדרבנן לעיל מחייבי והכא פטרי. מיהו לא מסיק אדעתא הך קושיא ולעיל נמי לא משני לה.

ה) [גי' ע"ר מגוג זו גומתא ומדי כמשמעו יון זו מקדוניא], ב) כתובות י:, ג) סוטה לד: [ע"ש ל"ג תגא וכ"ה בע"י], ד) [צ"ל אלן], ה) [צ"ל אלן], ו) [גיר' ע"י כי סליק רבי אבא אמרה וכו'], ז) [צ"ל להון], ח) [סנהדרין לח:], ט) [צ"ל רבה], י) [מעשרות פ"ג מ"ז], כ) בס"ת ליתא: חוץ, ל) [ברכות לה:], מ) (דברים כו),

תורה אור השלם

1. בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר וּמָגוֹג וּמָדַי וְיָוָן וְתֻבַל וּמֶשֶׁךְ וְתִירָס: בראשית י ב
2. וּבְנֵי כוּשׁ סְבָא וַחֲוִילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתְּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וּדְדָן: בראשית י ז
3. וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל וְאֶרֶךְ וְאַכַּד וְכַלְנֵה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר: בראשית י י
4. מִן הָאָרֶץ הַהִוא יָצָא אַשּׁוּר וַיִּבֶן אֶת נִינְוֵה וְאֶת רְחֹבֹת עִיר וְאֶת כָּלַח: בראשית י יא
5. וְאֶת רֶסֶן בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כָּלַח הִוא הָעִיר הַגְּדֹלָה: בראשית י יב
6. וַיָּקָם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל נִינְוֵה כִּדְבַר יְיָ וְנִינְוֵה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לֵאלֹהִים מַהֲלַךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים: יונה ג ג
7. וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֻׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לִפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: במדבר יג כב
8. לָכֵן שִׁמְעוּ עֲצַת יְיָ אֲשֶׁר יָעַץ אֶל אֱדוֹם וּמַחְשְׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֶל יֹשְׁבֵי תֵימָן אִם לֹא יִסְחָבוּם צְעִירֵי הַצֹּאן אִם לֹא יַשִּׁים עֲלֵיהֶם נְוֵהֶם: ירמיהו מט כ
9. הָאַיִל אֲשֶׁר רָאִיתָ בַּעַל הַקְּרָנָיִם מַלְכֵי מָדַי וּפָרָס: דניאל ח כ
10. וְהַצָּפִיר הַשָּׂעִיר מֶלֶךְ יָוָן וְהַקֶּרֶן הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר בֵּין עֵינָיו הוּא הַמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹן: דניאל ח כא
11. לָכֵן יִתְּנֵם עַד עֵת יוֹלֵדָה יָלָדָה וְיֶתֶר אֶחָיו יָשׁוּבוּן עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מיכה ה ב
12. וְהִכֵּיתִי בֵית הַחֹרֶף עַל בֵּית הַקָּיִץ וְאָבְדוּ בָתֵּי הַשֵּׁן וְסָפוּ בָתִּים רַבִּים נְאֻם יְיָ: עמוס ג טו

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ו מהלכות ס"ת ומזוזה הלכה ח והלכה ו:
כח ב מיי' שם הל' ט טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף יא:

גליון הש"ס

גמ' בית סתמא לא איקרי. כעין זה מולין קלט ע"ב וש"נ: **תוס'** ד"ה אינו יודע וכו' וי"ל אדרבה משום דמינה סליק. עיין תשובת הרלא"ח מ"ל סימן מ: ד"ה חוץ כו' שבנויות בקדש. עיין לעיל ח ע"ב תוס' ד"ה לאי:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' (מדי כו' כמשמעו) תא"מ וכ"ב ס"א מדי כמשמעו יון זו מקדוניא וכן עיקר: (**ב**) שם ד"א. תא"מ. וכ"ב רש"י ל"ג ליה: (**ג**) רש"י ד"ה נפלו כו' בלשאלר שהיה מכשדים נפל ביד:

הגהות הגר"א

[**א**] גמ' גרממיא. צ"ל גרמניא (ועמ"ש בא"ר רפ"ב דגגיעס): [**ב**] שם (דבר אחר) תא"מ (וכן מקבו רש"י):

מוסף רש"י

זה סילק. שם עיר (כתובות י:). **מיומן שבאחים.** גבור שבכם, כמו שיד הימין מסובה מן השמאל (סוטה לד:). **שמשים את הארץ כשחיתות.** שמקוס רגליו מעמיק בארץ מרוב כובדו ומיכר שם כגומא וכשחת, ולשון שני לא פורש לנו מאי דמי לשמיתות, ונראה לשון עמודי שש, שהם כבדים ומקוס מעמדם ניכר (שם). **תלמים.** כתלם המחרישה שמעבר העפר ומעמיק בארץ (שם). **שמעניקין החמה בקומתן.** מרוב גובה קומתן דומה כאילו מאריך עוקב ועונק בעקב שהחמה יוצאה בו (שם). **לכן יתנם עד עת יולדה.** היינו ע' חדשים, כדמתרגמינן בכן יתמסרון כעידן דילדתא לגילד, וכתיב (מיכה ה) ועמד ורעה בעוז ה' וגו' וישבו כי עתה יגדל, ומתרגמינן ויתובון מבייי גלוותהון (סנהדרין צח:). **על בני ישראל.** היינו כל העולם שישראל מפוחדים בו (שם).

דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. תימה לי הא איכא טובא דמלאורייתא לא מיחייב ורבנן גזרו בהו ולא חייסינן דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כגון הלוקח מעם הארץ וי"ל דיון דלא תקינו לאפרושי תרומה גדולה ואפילו מעשרות נמי דתקינו לאפרושי מפרישן והן שלו איכא היכירא טובא דהוי מדרבנן ולא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב וכן הא דאמר ר"פ דביאה (דף יג.) הכנים שבולים לעשות מהם עיסה אוכל מהן ערלי ופטור אבל אם לאכול קבע חייב מדרבנן כיון דשרו למיכל מינייהו ערלי בלא מעשר איכא היכירא דמידי דמיחייב מדאורייתא אסור לאכול אפי' ערלי אחר מירוח כדתנן בפ"ק דמסכת פיאה (מ"ו) מאכילין לחיות ולעופות עד שימרח אבל בתר מירוח לא וכל אכילת בהמה חשיב אכילת ערלי וא"ת והא תקינו להפריש על תבואה שלקח מן הנכרי למ"ד יש קנין לנכרי להפקיע מיד מעשר ולא חיישינן דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב וי"ל בתבואת נכרי איכא דטעי וכן יש לתרץ על תבואת חולה לתרץ שהיו מפרישין ממנה תרומה ומעשר עד שלא באו הרובים ובינטלה כדאיתא בירושלמי דאיכא דטעי ועליך שאינו נקוב נמי דחייב מדרבנן הא אמרינן בפ' האשה רבה (יבמות דף פט.) גבי משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרוס בתרי מני ליית בחד מנא לא ליית אבל הכא אי מחייבינן ליה לאפרושי טעי וסבר דמדאורייתא חייב דמי מפיס לידע איזו דירה קבועה דאורייתא דיון דבההוא שעתא דיירי בה בקבע וחזו דמחייבינן לה במעשר סבר דדירה גמורה חשבינן לה ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב:

רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה. וה"פ שבה היתה דירה שבעה להכי גזרינן שאר ימות השנה אטו הנך ז' אמר רבי יהודה והלא כמה לשכות שהיה בהן בית דירה לפעמים לשוש לורך ואפי' הכי לא גזרינן בהן שאר ימות השנה אטו הנך יומי אלא לשכת פרהדרין גזירה אע"ג דלרבנן נמי גזירה היתה כדפי' הכי קאמר ר' יהודה גזירה אחריתי שלא יאמרו כ"ג חבוש בבית האסורין הוא:

רבנן סברי גזרינן ור' יהודה סבר **לא** גזרינן. כן היא גי' רש"י ופירוש דאדלעיל קאי אלשכת פרהדרין והשתא לא תיקשי דר' יהודה אדר' יהודה דהא דתניא ר' יהודה בסוכה ואפי' מדאורייתא מדמחייב במעשר היינו ז' ימי החג והא דפטר לעיל מדאורייתא היינו בשאר ימות השנה וקשיא לן מאי איצטריך רבא למפרך מלישנא דברייתא דקתני סוכת החג בחג בלא ברייתא תיקשי ליה לתנאי מדברי עצמו דכי היכי דלא תקשה דר' יהודה אדר"י מוקי לברייתא דסוכה ז' ימי החג דאי לאו הכי לא הוה משני מידי ממאי דפרכינן מעיקרא וא"כ בלא לישנא דברייתא דסוכת החג בחג תיקשי לתנאי דעל כרחך בחג איירי ועוד דוחק הוא לומר דכי קאמר לעיל וכי תימא מדרבנן גריכא למימר גזירה אטו דירה גמורה קשה א"כ לעיל נמי בלשכת פרהדרין נצטרך לפרש גזירה דר' יהודה אטו דירה גמורה כי הכא ואם כן לא הוי כי מסקנא דמפרשינן משום שלא יאמרו כ"ג חבוש הוא ועוד אי גזרינן בלשכת פרהדרין אטו דירה גמורה א"כ בשאר כל הלשכות נמי שהיה בהן בית דירה אמאי לא הוה להן מזוזה ניגזור אטו דירה גמורה מיהו זה נוכל לישב דהכי פריך והלא כמה לשכות שהיה בהן דירת ערלי כגון לשכות שהיו שומרים בלילה ולא ביום שלא היה להם מזוזה ואם איתא דבדירת ערלי כזו חייב דאורייתא בשעת דירה א"כ הכך נמי ניחייבו בלילה אלא ע"כ גזירה דרבנן היתה אטו דירה גמורה והך דהיה בה דירת ז' ביממא ולילה מיחלפא בדירה גמורה אבל הכך לא גזרו בהן ועוד קשה מאי האי דפריך והא סוכת החג בחג קתני דמשמע דלא פריך אלא מדקתני בחג אבל אי הוה תני סוכת החג סתמא לא הוה קשה ליה ואמאי דאעפ"כ תיקשי ליה ההיא דלעיל מחייבי רבנן אף בשאר ימות השנה ולא מצי לחלק בין סוכה לשכת פרהדרין כמו שחילקתי לעיל דא"כ מאי פריך והא סוכת החג כו' לימא דרבנן אע"ג דגבי לשכת פרהדרין גזרי אפי' בשאר ימות השנה בסוכת החג פטרי אפילו בחג משום דסוכה לא חשיבא דירה כולי האי בלשכת פרהדרין אלא על כרחך אביי ורבא לית להו האי סברא לחלק בין סוכה ללשכת פרהדרין ואדרבה הכי הוה ליה למימר דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא דמתוך תירוצו של אביי שהוא בא לתרץ לרבי יהודה קשה טפי לרבנן מדמעיקרא דאפילו בלא שינויא דאביי קשיא דרבנן אדרבנן אפילו כי מוקמינן לשני הברייתות בשבעה כ"ש לאביי דאמר דרבנן מחייבי לעיל אפילו בשאר ימות השנה והכא פטרי אפילו בחג ועוד כיון דרבנן לעיל לא מחייבי אלא משום גזירה ורבי יהודה לא אתא לאיפלוגי עלייהו אלא בהא דאין הטעם משום גזירה דשאר ימות השנה אטו ז' אלא משום שמא יאמרו כהן גדול חבוש הוא אם כן לא הוה ליה למימר בהאי לישנא לשכת פרהדרין גזירה היתה כיון דלרבנן נמי גזירה היתה אלא איצטי ליה לפרושי הגזירה שלא יאמרו כהן גדול חבוש הוא ועוד בכל הספרים ישנים ארשאיתי גרסי' בהו איפכא דרבנן סברי לא גזרינן ור' יהודה סבר גזרינן וראיה לי כל הסוגיא בע"א דהאי דקאמר כי תימא מדרבנן היינו משום שמא יאמרו היושב בסוכה בחג חבוש הוא בבית האסורין וכו' עד בשבעה כולי עלמא לא פליגי בין בלשכת בין בסוכה כי פליגי בשאר ימות השנה בין בלשכה בין בסוכה רבנן סברי לא גזרינן והכי פי' גבי לשכה חוץ מלשכת פרהדרין שבה היתה דירה פי' בשעה שבה היתה דירה דהיינו כל ז' ותו לא מיחייבא מדאורייתא אבל גזירה לרבנן לית להו אמר ר' יהודה לדידכו דאמריתו דכל ז' מדאורייתא והלא כמה לשכות שהיה בהן דירת ערלי כזו ולא היה להם מזוזה ואפי' בשעה שהיה בהן דירה אלא לשכת פרהדרין גזירה היתה שלא יאמרו כ"ג חבוש וכיון דמההוא טעמא הוא היה לה מזוזה כל השנה כי היכי דתיפרסם מילתא לכל דדירה מעליתא היא ולא יאמרו כהן גדול בבית האסורים הוא חבוש וגבי סוכה נמי שבעה דחג כולי עלמא לא פליגי דחייב לרבנן מדאורייתא ולרבי יהודה מדרבנן כמו לגבי לשכת פרהדרין כי פליגי בשאר ימות השנה רבנן לא גזרו שאר ימות השנה אטו חג ור' יהודה גזר שלא יאמרו היושב בסוכה בחג חבוש בבית האסורין הוא ויש בדבר גנאי וזוי מלוה וגראה כאילו הקב"ה מטריח על ישראל וחובשן בבית האסורים להכי חייבת במזוזה כל

דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אלא אמר אביי בשבעה דכולי עלמא לא פליגי דמיחייבא כי פליגי בשאר ימות השנה רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ור' יהודה סבר לא גזרינן א"ל רבא והא סוכת החג בחג קתני אלא אמר רבא בשאר ימות השנה כ"ע לא פליגי דפטורה כי פליגי בשבעה וסוכה טעמא לחוד ולשכה טעמא לחוד סוכה טעמא לחוד רבי יהודה לטעמיה דאמר ו) סוכה דירת קבע בעינן ומיחייבא במזוזה ורבנן לטעמייהו דאמרי סוכה דירת עראי בעינן ולא מיחייבא במזוזה ולשכה טעמא לחוד רבנן סברי דירה בעל כרחה שמה דירה ורבי יהודה סבר דירה בעל כרחה לא שמה דירה ומדרבנן הוא דתקינו לה שלא יאמרו כהן גדול בבית האסורין מאן תנא להא דתנו רבנן כל

אלא אמר אביי. בשבעת ימים של פרישה לא פליג ר' יהודה דולמי מיחייב דומיא דסוכה: **כי פליגי בשאר ימות השנה.** רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה ור' יהודה סבר לא גזרינן אלא בלשכת פרהדרין בשאר ימות השנה היה לה מזוזה כדי שתהא מוחזקת לכל יודעיה כבית דירה גמורה שלא יאמרו על הכהן בשבעת ימי הפרישה בבית האסורין חבוש: **והא סוכת החג בחג קתני.** ופטרי רבנן אלמא בשבעה נמי איכא למאן דפטר: **כי פליגי בשבעה.** בין בלשכה בין בסוכה והפוטר כאן ממייב כאן והחליפו דבריהם: **וסוכה טעמא לחוד הוא.** ר' יהודה לטעמיה דאמר במסכת סוכה (דף ז:) דירת קבע היא והכשיר סוכה גבוה מעשרים אמה שאינה ראויה לעשות אלא במחיצת קבע הלכך בית חשיבא נמי לענין מזוזה: כל

ו) [סוכה ז: כא:],

רבינו חננאל

וניחוש דילמא מפריש מזה מעשר על אחר [שן]מחויב מדאורייתא, ונמצא מפריש מעשר מן הפטור על החייב. אלמא במעשר (דאיכא) [ליכא] למימר חייב מדרבנן. ומפורש בתחילת סוכה. ופירק רבה בשבעת ימים שכהן דר בה כולי עלמא לא פליגי דחייב במזוזה, כי פליגי בשאר ימות השנה, רבנן סברי גזרינן לקבוע בה מזוזה כל השנה אטו שבעת ימים שכהן גדול דר בה, ור' יהודה סבר לא גזרינן. א"ל אביי והא סוכת החג בחג קתני מכלל שחלוקתם בשבעת ימי החג, ופירק רבה פירוק אחר ואמר ודאי לא פליגי אלא בהני שבעת יומי דדר בה כהן גדול, ושני ליה סוכה מלשכה, טעמא דרבי יהודה בסוכה דבעי דירת קבע, ודירה לדעתיה דירת קבע כדתניא סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ור' יהודה מכשיר עד מ' וז' אמה. וכל דירת קבע וכל דירה נמי שהיא לדעתיה, חייבת במזוזה, אבל דירת כהן גדול בלשכה זו בעל כרחיה היא, לפיכך אינה חייבת במזוזה מדאורייתא, [ז]רבנן הוא דתקינו לה מזוזה שלא יאמרו כהן גדול בבית האסורין הוא חבוש. דברי רבנן פשוטין הן.

תוס' ישנים (המשך)

ורובו ושולחנו, דהא מ"מ אשמתן לר"מ דמצריך דירת קבע יותר מהך, דהא רבי אית לי' דירת קבע ודירת מב"ש דמצריך בסוכה ד' אמות על ד' אמות ואיעבו לא מצרכי אלא לאשה ורובו ושולחנו, ורבי יוחנן סבר לה כרבי דאמר ד' אמות ומכשיר סוכה עגולה כבשן, ור"מ פוסל סוכה עגולה, אלמא מצריך ביותר דירת קבע. ועוד כי אין לאלה לחלק לענין דירת סוכה של קבע לענין מזוזה כדאמר בריש פרק היושב [בח, ב] ואע"פ דרבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ורבי יוחנן אמר מעה אהל ערלי ולא אתי אהל אהל ערלי ומבטל אהל קבע, ור"ש סבר אתי אהל ערלי ומבטל אהל קבע, ואמאי קאמר הכי לימא דר"ש סבר דסוכה לא הוי כל כך אהל קבע ואינו אהל קבע כמו רבי יהודה, אלמא שמעון הן שוין לענין דירת קבע לענין שאר דברים כמו ערלי, וה"ה לענין מזוזה, כי למה נחלק בדמוקים בדבר שאין לריכין. ה"ל אלמן. **רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן.** ורבא לטעמיה דמפרש בריש סוכה [ב, א] דטעמייה דרבי יהודה מסוס דירת קבע בעינן, וכל שאר אמוראי דהתם לית להו דרבא הכא. אי נמי דאית להו דרבא וסברי דמתכא ו) [דלר'] יהודה סוכה דירת קבע בעינן אבל מהך דסוכה ליכא למשמע מיניה. ורבי יהודה **סבר דירה בעל כרחיה לא שמה דירה.** וסוכה לאו דירה בעל כרחיה הוא שאינו זז מביתו ואשתו ובניו בבית והולך הנה והנה. וא"ת אמאי דחיק למימר דרבי יהודה בסבר, לימא דטעמייה דרבי יהודה דפטור לשכת פרהדרין משום דלא נחלקה יהודאים לשבטים ומשמעין ליה לקמן אף בית הכנסת של כרכים. וי"ל דאי הוה פטור ליה רבי יהודה מטעם דלא נחלקה לא הוה שייך לחיובי ביה מזוזה משום גזירה שמא יאמרו דכולי עלמא יודעי דהר הבית פטור ממזוזה דלא בימו הוא. וכירושלמי [פ"א ה"ו] יש בברייתא דתני בה ובשערך פרט לשערי הר הבית לשכות ועזרה, ותניא אידך לרבות, ומוקי לה תדא כר' יהודה ותדא כרבנן.

ז) עיין ש"י.

כל השערים. שערי מזרח ג) עזרה: **אחד שערי מדינות.** יש מדינה מוקפת חרים ויערים בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים כגון מרת הגר: **אבולי דמחוזא.** שערי עיר שמשה מחוזא והיו רובן ישראל: **נאקרא דכובי.** בנין בנוי עליהן ונקרא כובי והשערים תחתיו עשויין כציפה ובניין הבנוי על גבי כיפין חזק יותר: **ואקרא דכובי גופה.** משוס אותו בנין עצמו תבעי השער מזוזה שדרך אותו השער נכנסין לו: **משום סכנה.** אלא יאמר המלך כשפיס עשיתם בשערי עיירי: **נבדקת.** שמא נרקבה או נגנבה: **ושל רבים.** שערי חצירות ומדינות ועיירות: **פעמיים ביובל.** כל דבר שהוא של רבים אין להטריח עליו הרבה שאם תטרח יהא כל אחד אומר יעשו חבירי: **בארטבין.** שם האיש ואמרי לה על שם האומנות: **קסדור.** שם פקידות הוא כגון סרדיוט והוא שוטר: **דקביע היזקא.** עלילות המושל מזומנות תמיד: **איך אנך.** למשוח את דוד ע"פ הדיבור: **בית אולרות.** של יין ושמן ותבואה ואין אדם דר בו: **מאי נאותות רוחצות.** נאותות לשון הנאה ומשוס דמקוס גנאי הוא שעומדות שם ערומות אין כבוד שמיש להיות שם מזחה: **אע"פ שהנשים מתקשטות.** שם בנשמיס וס"ד אמינא דירה היא אשמעינן דלאו דירה היא: **אנא מאי איס לך למימר.** כי פרשת נאותות מתקשטות שם ותיקשי מתני' אמתני' וימא תנאי היא: **ויש מחייבין.** והיינו תנאי. וכל חד מן אמוראי מתרץ לטעמיה רב כהנא מתרץ דבשמעא פליגי אבל מתקשטות דכ"ע חייבין ורב יהודה מתרץ דבמתקשטות פליגי אבל שמעא דכולי עלמא פטור: **ושהנשים נאותות בהן.** כלומר בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות פטורים מן המזוזה מפני שהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות א"ל רב יהודה טעמא דרוחצות הא סתמא חייבין והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה אלא מאי נאותות מתקשטות והכי קתני אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין א"ל רב כהנא ושהנשים מתקשטות בהן פטורין

[א] כל השערים שהיו שם לא היה להם מזוזה חוץ משער [א] ניקנור שלפנים ממנו לשכת פרהדרין לימא רבנן היא ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה [ב] היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אפילו תימא ר' יהודה כולה חדא גזירה היא ת"ר בשעריך [ג] אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות יש בהן חובת מצוה למקום משום שנא' [1] וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך א"ל אביי לרב ספרא הני אבולי דמחוזא מ"ט לא עבדו להו רבנן מזוזה אמר ליה הנהו חזוק לאקרא דכובי הוא דעבידי א"ל ואקרא דכובי גופה תבעי מזוזה דהא אית בה דירה לשומר בית האסורין דהא תניא [ד] בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזן הכנסת חייבת במזוזה אלא אמר אביי משום סכנה דתניא [ה] מזוזות יחיד נבדקת פעמים בשבוע ושל רבים פעמים ביובל וא"ר יהודה מעשה בארטבין אחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של צפורי ומצאו קסדור אחד ונטל ממנו אלף זוז [ו] והאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אין ניזוקין היכא דקביע היזקא שאני דכתיב [2] ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח להי' באתי תני רב כהנא קמיה דרב יהודה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות פטורים מן המזוזה מפני שהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות א"ל רב יהודה טעמא דרוחצות הא סתמא חייבין והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה אלא מאי נאותות מתקשטות והכי קתני אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין א"ל רב כהנא ושהנשים מתקשטות בהן פטורין

והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה ושהנשים מתקשטות בה חייבת במזוזה אלא מאי אית לך למימר מתקשטות תנאי היא לדידי נמי סתמא תנאי היא דתניא ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות שפטורין מן המזוזה ויש מחייבין באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהן פטורים מן המזוזה רב כהנא מתרץ לטעמיה ורב יהודה מתרץ לטעמיה רב כהנא מתרץ לטעמיה ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות שפטורים מן המזוזה בסתם ויש [ה] שמחייבים בסתם באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות פטורין מן המזוזה אי הכי היינו מרחץ אשמעינן מרחץ דרבים ואשמעינן מרחץ דיחיד דס"ד אמינא מרחץ דרבים דנפיש זוהמיה אבל מרחץ דיחיד דלא נפיש זוהמיה אימא ליחייב במזוזה קמ"ל ורב יהודה מתרץ לטעמיה הכי קתני ביתך ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות שפטורין מן המזוזה אפי' מתקשטות ויש מחייבין [ו] במתקשטות אבל סתם דברי הכל פטור באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין מן המזוזה משום דנפיש זוהמיה ולרב יהודה סתמא דברי הכל פטור והתניא בשעריך אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן חייבין במזוזה יכול שאני מרבה אף בית

אם עשויות בפירוש לבית המרחץ פטורין, הא סתמא יש תנא שמחייב במזוזה, ולרב יהודה יש תנא שמחייב מפני שמתקשטות בהן שהן כמו בית דירה, אבל בסתם פטורין, ויש תנא שאמר אע"פ שמתקשטות בהן פטורין. וכל שכן סתם לדברי הכל (סתם) פטורין. והתניא אחד שערי בתים ושערי חצירות ושערי מדינות ושערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן חייבין במזוזה, ועלתה תיובתא דרב יהודה תיובתא.

מסורת הש"ס

ג) [ביצה ג. וש"נ], ד) [פסחים ח: קידושין לט: חולין קמב., ה) [רש"ש מת"ז], ו) בס"ה: סנהדרין, ז) [ועי' תוס' סוכה ח: ד"ה ומיהו וכו' שהשיגו על זה וע"ע תוס' מנחות ל"ג: ד"ה אכסדרה],

תורה אור השלם

1. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:
דברים ו ט

2. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיְיָ בָּאתִי:
שמואל א טז ב

הגהות הגר"א

[א] גמ' נקנור נמתק וע"כ המיס:

מוסף רש"י

גזירה לגזירה. הא דלמרינן כולי הס"ס שלין גוחרין גזירה לגזירה, מהאי קרא נפקא (ויקרא יח ג) ומרתס את משמרתי, עשו משמרת לומר גזירה למשמרתי, לתורתי, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזירה לגזירה (ביצה ב:). איך אלך. למשוח את דוד, ואע"פ שנלוחו של מקום היה הרי היה ירא (פסחים ח:) ואע"ג דבשלימותא דמקום הוה מקפדי מהזיקא דקביעא (קדושין לט:).

תוס' ישנים

ואחד שערי מדינות. וא"ת ואמאי מחייבי משום דנכנסין דרכו לבתים, והא פטורין לגמיה בית הכנסת אע"פ שנכנסין דרכו לבית. וי"ל דעדיפי מבית שער לפי שהוא דבר קבוע, אבל אלו הוה להו כפתח חצירות שהם גדולים ונכנסים דרכם לבתים. אך תימה דמשמע דמחייב להו במזוזה בכל ענין, ואמאי אם נכנס השער קודם הבתים דהוה ליה הוקף ולבסוף יבא, הא לגבי עירוב דמלרבנן לא חשיב כדמעיל פרק עושין פסין [סו, א] עיר הדשה מודלין לה מיסיפתה ושנה מחומתה, איזו היא הדשה שהוקפה ולבסוף יבאה, ישנה שיבאה ולבסוף הוקפה, ואמרינן נמי בפ"ק דמגילה [ג, ב] כגון שיבא ולבסוף הוקף נידון ככפר כו', ולענין מקרא מגילה מפלגינן לענין מזוזה. ושמא י"ל דכיון דנכנסין דרכן לבתים אין לחלק, דמ"מ ביתן מיקרי שפיר לענין מזוזה. וא"ת אמאי לא אמרינן נמי דומיא דבית כדאמרינן לקמן מה בית העשוי לכבוד כו', ה"נ נימא מה בית שהכלים משתמרין בתוכו, כדאמרינן א) במסכת נדה פרק בא סימן [נא, א] גבי מעשר דלחיים פני הבית. וי"ל שאני הכא דכתיב תרי וכשעריך. אבל אין לומר דלשון וכשעריך משמע שערי עיירות ולא מיקבי מידי מהכיות דעירובין בהוקף ולבסוף יבא דבא סימן, דהא בירושלמי [פ"א ה"א] אמר טעמא שדרך שם נכנסים לבתים. **ואיזו קרא דכובי גופה תיבעי מזוזה.** אבל מיוקרא גופיה לא פריך, כי שמא הוא עצמו אינו בית. ויש ספרים דגרסי ויוקרא דכובי גופיה מיבעי מזוזה, משמע שהוא עצמו חשיב בית. **ושל רבים נבדקת פעמים ביובל.** פירש בקונטרס שאין להטריח שאם מטריח יאמרו יעשו חבירי. ואין נראה דא"כ מה שייך המס מלעיתי דר' יהודה לתרטבין. אלא נראה לרבינו דטעמא משום סכנה דאם יבדקום תדיר יבא פרכה לידי הסכנה כי ההוא מעשה דלתרטבין דהכא דגבה ממנו אלף זוז, ואע"פ שסכנה זו אינה אלא עד הבדיקה מ"מ יש לחוש כמו כן בעשיה פן יאמרו כשפיס כו'. **לדידי נמי סתמא תנאי היא.** וא"ת אמאי חתיק לבמוייי הכי, ונימא הא דקתני רפת בקר פטור מן המזוזה ברוחצות כי היכי דמוקי רב יהודה בסמוך ויש מחייבין במתקשטות. וי"ל כיון דמסכת תנאי לא חייש לתרוצה הכי אלייבה. ועוד דלא סבירא ליה האי דיחיד דכי דמי במתקשטות לא סבירא ליה. **יכול שאני מרבה אף בית שער.** הקשה רבינו אלחה במגמות [לג, ב] דבפ"ק דסוכה [מ, ב] פריך ומיהו היאוה כבית שער לפעמים ותמחייב בפתוחין לבית, ומיהו דמדרבנן מחייבת. וכן יפתח אלפס תיקן דבכל מיילי דהכא בפתוחין לבית הכא דמגמות פרק הקומץ רבה, אכסדרה בית שער ומרפסת מחייבין במזוזה [בפתוחין לבית]. ולא נראה] דמדאלי להו כבית שער ולא כבית משמע דלא הוי טעמיה משום דלא בפתוחין לבית, ועוד קשה לי מאי פריך מהכיא בריתא לרב חסדא דתנור אכסדרה ממזוזה, לימא דרב חסדא בפתוחין לבית ובריתא בפתוחין לבית. אך נראה לחמוה דלפליי פריך דאמר חזיא להו לאפלגדי דבי מר, פירוש אכסדרות שיש להן פנימין ולית להו מזוזה, והתלמוד היה יודע שלא היו פתוחין אותן אפלגדי לגיהנם, דא"ל מאי הלי שנוא דקא משני התם באכסדרה רוחמיה, פירוש אכסדרה שיש לה חרבע דפנות מחרבע רוחותיה ורוכם פתחים וחלונות כעין אותן עליות לוי"ם, אמאי פטורים ממזוזה כיון שפתוחים לבית. אבל לפירוש הקונטרס לא הוה מלי לאוייי דרב חסדא דתלוריתא ובריתא מדרבנן, דהא דומיא דמילתא דאכסדרות (רוכס) [רבה] דלא היה להם מזוזה דמייתי עלה דהיינו מדרבנן, ועוד כי יותר יש לרב חסדא להשמיענו חידוש אפילו מדרבנן.

עין משפט נר מצוה

בב א מיי' פ"ו מהל' ס"ת ומזוזה הל' ו:
ל ב שם הל' ח סמג עשין נג טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף ח:
לא ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:
לב ד שם פ"ה הל' ט טוש"ע י"ד סי' רלח סעיף ח:
לג ה ו שם פ"ו הל' ז טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף ג:

רבינו חננאל

ת"ר בשעריך בין שערי בתים בין שערי חצירות בין שערי מדינות בין שערי עיירות יש בהן חובת למקום שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, על כל שער ושער. **הני אבולי** כו'. פי' תיקרא של מבואות לחיזוק מפני כובד הכובי עשויה, שעושין אותם הכובי עליה דירה לשומר המבוי ולא משום צורת פתח. ואקשינן גם זה חייב, דתניא בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן או לשומר בית הכנסת חייב במזוזה. ופרקינן לעולם כי האי גוונא חייב **והני אבולי אמאי לא עבדי בהו מזוזה** [משום סכנה], (אמר ליה) פעמים שבא לבודקה וראוין אותו הגרים העוברין והשבין ואומרים לו יהודי אתה ומכשפות אתה עושה ואתו לידי סכנה, **והיכא דשכיח היזקא** ראוי להתרחק ממנה ואף על גב דהיא מצוה, כדכתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול **והרגני. תני רב כהנא בית התבן ובית הבקר ובית העצים והאוצרות** פטורין מן המזוזה מפני **שהנשים נאותות בהן.** ופריש רב כהנא מאי ניאותות רוחצות ממש, הא סתמא חייבין. ואקשינן **והתניא רפת בקר פטור** מן המזוזה. ופירק רב יהודה מאי ניאותות מתקשטות והכי קתני ואע"פ שמתקשטות בהן הנשים פטורין. ואקשינן עליה והתניא אם נשים מתקשטות בה חייבין. אמר ליה רב כהנא לרב יהודה מאי אית לך למימר **מתקשטות תנאי היא,** יש תנא שמחייב ויש תנא שפוטר, לדידי נמי דפריש נאותות רוחצות ממש אבל סתם חייבין תנאי היא דתניא ביתך בית המיוחד לך כו'. רב (הונא) [כהנא] מתרץ לטעמיה זו הברייתא ומפרש בה פטור מן המזוזה בסתם ויש שמחייבין בסתם. הנה תנאי נינהו דבסתמא אחד מחייב ואחרים פוטרין. ורב [יהודה] מתרץ לטעמיה, [פטורין] מן המזוזה במתקשטות ויש שמחייבין במתקשטות. הנה תנאי במתקשטות (וס"ל) [וסליקא] שמעתא לרב כהנא רפת וכיוצא בה כל השנה לפרסם הדבר שיהיה נראה לכל כמו דירה משובה וכן לענין מעבר מיחייבא מדרבנן בין בחג בין בשאר ימות השנה ולא תיקשי דילמא אתי לאפרושי מן הפטור כו' דה"מ אי אמרינן דלא מיחייבא אלא בחג בעינינא דאתיא בה דירה ניחוש דילמא אתי למיטעי כיון דחזי דלא מיחייבא אלא בההיא שעתא אתו למימר דדירה גמורה היא דאורייתא אבל השתא דמחייבא לה אפי' בשאר ימות השנה דליכא דירה בה כלל הכל יודעין דמדרבנן הוא דמחייב לה ולא אתי למיטעי:

והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה. תימה לי לימא ההיא מיירי בשהנשים רוחצות בו וי"ל ברפת בקר אין הנשים רוחצות דדוקא בית הבקר דלעיל דהיינו שעשוי לבקר אבל אין מעמידין בה בהמות בקביעות נשים רוחצות בו אבל רפת בקר משמע שעומד בו בקר בקביעות והוא מלוכלך בזבל הבקר אין הנשים רוחצות בו: **אף** על פי שהנשים מתקשטות בהן. אינו מגיה הבריתא דה"ק מפני שהנשים נאותות ומתקשטות רק בהן ואינם דריס בה דירה גמורה והא דקאמר אע"פ שהנשים מתקשטות פי' לא מיבעיא אם לא היו אפילו מתקשטות דפטורין אלא אף על פי שמתקשטות:

יכול שאני מרבה אף בית שער וכו'. משמע דבית שער פטור מן המזוזה ותימה דבפרק הקומץ רבה (מנחות דף לג:) תניא בית שער אכסדרה ומרפסת חייבת במזוזה וכן משמע בפ"ק דסוכה (דף מ:) דבית שער חייב במזוזה גבי שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו דפריך ותיהוי חילוקה בית שער ותתחייב במזוזה וי"ל דהכא מדאורייתא קאמר והתם מדרבנן א"ל נ"ל דהכא מיירי בבית שער של אכסדרה ובית שער של מרפסת והא דקתני בית שער אכסדרה פירוש של אכסדרה והאלפסי תירץ התם בפתוחין לבית [ה]:

והתניא אחד שערי בתים ורפת כו'. לא הוה מצי לשנויי במתקשטות חדא דברפת אין מתקשטות כיון דמלוכלך הוא ובהמה עומדת בו בקביעות כדפי' לעיל אי נמי כיון דקתני לה בהדי הכי דאפי' סתמא חייבת א"כ רפת בקר נמי בסתמא מיירי: הכל

מה בית שהכלים משתמרין בתוכו, כדאמרינן א) במסכת נדה פרק בא סימן [נא, א] גבי מעשר דלחיים פני הבית. וי"ל שאני הכא דכתיב תרי וכשעריך. אבל אין לומר דלשון וכשעריך משמע שערי עיירות ולא מיקבי מידי מהכיות דעירובין בהוקף ולבסוף יבא דבא סימן, דהא בירושלמי [פ"א ה"א] אמר טעמא שדרך שם נכנסים לבתים. **ואיזו קרא דכובי גופה תיבעי מזוזה.** אבל מיוקרא גופיה לא פריך, כי שמא הוא עצמו אינו בית. ויש ספרים דגרסי ויוקרא דכובי גופיה מיבעי מזוזה, משמע שהוא עצמו חשיב בית. **ושל רבים נבדקת פעמים ביובל.** פירש בקונטרס שאין להטריח שאם מטריח יאמרו יעשו חבירי. ואין נראה דא"כ מה שייך המס מלעיתי דר' יהודה לתרטבין. אלא נראה לרבינו דטעמא משום סכנה דאם יבדקום תדיר יבא פרכה לידי הסכנה כי ההוא מעשה דלתרטבין דהכא דגבה ממנו אלף זוז, ואע"פ שסכנה זו אינה אלא עד הבדיקה מ"מ יש לחוש כמו כן בעשיה פן יאמרו כשפיס כו'. **לדידי נמי סתמא תנאי היא.** וא"ת אמאי חתיק לבמוייי הכי, ונימא הא דקתני רפת בקר פטור מן המזוזה ברוחצות כי היכי דמוקי רב יהודה בסמוך ויש מחייבין במתקשטות. וי"ל כיון דמסכת תנאי לא חייש לתרוצה הכי אלייבה. ועוד דלא סבירא ליה האי דיחיד דכי דמי במתקשטות לא סבירא ליה. **יכול שאני מרבה אף בית שער.** הקשה רבינו אלחה במגמות [לג, ב] דבפ"ק דסוכה [מ, ב] פריך ומיהו היאוה כבית שער לפעמים ותתחייב בפתוחין לבית, ומיהו דמדרבנן מחייבת. וכן יפתח אלפס תיקן דבכל מיילי דהכא בפתוחין לבית הכא דמגמות פרק הקומץ רבה, אכסדרה בית שער ומרפסת מחייבין במזוזה [בפתוחין לבית]. ולא נראה] דמדאלי להו כבית שער ולא כבית משמע דלא הוי טעמיה משום דלא בפתוחין לבית, ועוד קשה לי מאי פריך מהכיא בריתא לרב חסדא דתנור אכסדרה ממזוזה, לימא דרב חסדא בפתוחין לבית ובריתא בפתוחין לבית. אך נראה לחמוה דלפליי פריך דאמר חזיא להו לאפלגדי דבי מר, פירוש אכסדרות שיש להן פנימין ולית להו מזוזה, והתלמוד היה יודע שלא היו פתוחין אותן אפלגדי לגיהנם, דא"ל מאי הלי שנוא דקא משני התם באכסדרה רוחמיה, פירוש אכסדרה שיש לה חרבע דפנות מחרבע רוחותיה ורוכם פתחים וחלונות כעין אותן עליות לוי"ם, אמאי פטורים ממזוזה כיון שפתוחים לבית. אבל לפירוש הקונטרס לא הוה מלי לאוייי דרב חסדא דתלוריתא ובריתא מדרבנן, דהא דומיא דמילתא דאכסדרות (רוכס) [רבה] דלא היה להם מזוזה דמייתי עלה דהיינו מדרבנן, ועוד כי יותר יש לרב חסדא להשמיענו חידוש אפילו מדרבנן.

א) משם לא מוכח אבל מוכח הוא מפרק הפועלים דף פח מדברי ר"י ועיין ש"י (המגיה דד"ו). אבל הכוונה היא נדף מז, ב שם כמו שציין נכונה בד"כ, ולפי"ז צ"ל בפנים בפרק יוצא דופן.

הכל מודים בגבוהה כו'. תימה דאמר בפ"ק דשבת (דף ז:) זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא נאנו למחלוקת ר"מ ורבנן אומר ר"י דהתם מיירי בחור שהוא ד' על ד' מבפנים לגד רה"י ולגד רה"ר כלה עד כל שהוא דאי הוי כל שהוא מכל לד בהא לא הוה אמר ר"מ חוקקים להשלים כדאמר הכא הכל מודים באין ברגליה ג' או אינה גבוהה י' ולא כלום והקשה רבינו שמשון אהא דקאמר התם הזורק ד' אמות בכותל למטה מי' חזורק בארך למעלה מי' חזורק באויר ופריך למטה מי' חזורק בארץ והא לא נח ור"ר יוחנן בדבלה שמינה והדר פריך ואי ס"ד חזרי רה"ר כרה"ר דמו לוקמא בחור ומשני בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני למעלה מי' חזורק באויר וכ"ת דאית ביה חור אמאי חזורק באויר הא דלית ביה חור ומשני בכותל דלית ביה ד' על ד' והאמר רב יהודה כו' עד נאנו למחלוקת ר"מ ורבנן דר"מ סבר חוקקין להשלים והשתא מאי פריך לוקמא בדאית ביה חור וכגון שאין בו ד' על ד' אפילו מבפנים ותירץ התם חוריס שבכתלים הם רחבים ד' מבפנים כדי להשתמש בהם ומתקנים לגד רה"ר כדי שלא יקחו משם חפצים שבתוכו ולא נהירא לי האי שיטוא דמי לא משכחת לה טובא חורין שריס מבית ומחוץ ובגמ"ר קשיא לן התם לוקמא בכותל דקה שאינה רחבה ואין בו לחוק ד' על ד' ועוד הקשה שם רש"י מאי פריך לוקמא כרבנן דלית להו חוקקין להשלים ותירץ דשתם מתני' היא בפרק הזורק (שם דף ק.) ושתם מתני' ר"מ היא ולי נראה לתרץ כולהו קשייתא דשפיר פריך הש"ס דעל כרחך אי אייני דנח בחור אייני בחור שיש בה ד' מבפנים ובכותל עב שיש לו לחוק ולהשלים ואתיא כר"מ דאמר חוקקין להשלים דדומיא דהכי דהזורק למטה מי' חזורק בארץ מיירי נמי שנח בחור ד' וחייב משום דלית ביה ד' מבפנים וכר' מאיר דחוקקין להשלים הרי נח ד' על ד' דאי לא תימא הכי כיון דלית ביה ארבעה על ארבעה אמאי חייב הא לא נח ברשות הרבים אלא במקום פטור: **רבי** מאיר סבר חוקקין **להשלים.** הא דאמר בפ"ק דשבת (דף ז.) בית שאין תוכו י' אין מטלטלין בתוכו כו' אתיא ככולי עלמא וכיון דאין גבוה י' בשום דוכתא לא אמרינן חוקקין להשלים: **שאין** בו בית דירה ר"מ מחייב **וחכמים פוטרין.** משמע מכאן דבית הכנסת ובית המדרש שאין בו בית דירה דלא בעי מזוזה דמשמע הילכתא כרבנן והא דאמר פרק הקומץ רבה (מנחות דף לג.) והא דהוה פיתחא דהוה עייל ביה רב הונא לבי מדרשא והוה ליה מזוזה וליכא למימר דהתם מיירי בדאית ביה בית דירה דא"כ מאי פריך מינה התם לפתחא דהוה עייל ביה רבי לבי מדרשא לא הוה ליה מזוזה ליבעי דהתם דרבי לא הוה בית דירה ודרב הונא באית ביה בית דירה י"ל דהתם מיירי בפתח הבית שהיה נכנס ויוצא בו לבית המדרש ובפ' ע' (הרוסלה) במסכת ברכות (דף מז.) משמע נמי דהלכתא כמאן דפטר גבי אבני י' ורבא דהוו אזלי באורחא וכי מטו לבי כנישתא א"ל ע' רבא לאביי ליעול מר א"ל עד האידנא לאו מר אנא א"ל הכי א"ר יוחנן אין מכבדין בדברים וכו' עד אין מכבדין אלא בפתח שיש בו מזוזה ס"ד אלא בפתח הראוי למזוזה משמע דפתח בית הכנסת פטור מיהו בירושלמי פ"ג דמגילה משמע דבי מדרשא דר' חנינא ממש הוה ליה מזוזה גבי מזוזה שביתה בשלים העליון הגע עצמך שהיה השער גבוה א"ל ותתה כנגד כתיפותיו בי מדרשא דר' חנינא עביד כן וי"ל דבי מדרשא דר' חנינא שלהם היו ולא של רבים אלא של עצמם ע): **ירושלים**

בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית מה בית מיוחד לדירה [א]יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה יכול שאני מרבה אף בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ת"ל בית מה בית העשוי לכבוד אף כל העשוי לכבוד [ב]יצאו אלו שאין עשויין לכבוד יכול שאני מרבה אף הר הבית והלשכות והעזרות ת"ל בית מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול [ג]יצאו אלו שהן קודש תיובתא תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא ששה שערים פטורין מן המזוזה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות ושער המדי [ד]ושער שאינו מקורה ושער שאינו גבוה י' א"ל פתחת בששה וסלקת בשבעה א"ל שער המדי תנאי היא דתניא [ה]כיפה ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרים ושוין [ו]שאם יש ברגלה עשרה שחייבת במזוזה אמר אביי דס"ע גבוהה י' ואין ברגלה ג' ולאו כלום היא א"נ יש ברגלה ג' ואינה גבוהה י' ולאו כלום היא לא נחלקו אלא בגבוהה י' ויש בה לחוק להשלימה לארבעה [ז]ר"מ סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי [ח]אין חוקקין להשלים ת"ר בית הכנסת [ט]ובית האשה [י]ובית השותפין חייבת [כ]במזוזה פשיטא [ל]מהו דתימא ביתך ולא ביתה ביתך ולא בתיהם קמשמע לן ואימא הכי נמי אמר קרא [מ]למען ירבו ימיכם וימי בניכם [נ]הני בעו חיי והני לא בעו חיי [ס]אלא ביתך למה לי כדרבא [ע]דאמר רבא [פ]דרך ביאתך וכי עקר אינש כרעיה דימינא עקר ברישא תניא אידך [צ]בית הכנסת ובית השותפין ובית האשה מטמאין בנגעים פשיטא מהו דתימא [ק]ובא אשר לו הבית לו ולא לה לו ולא להן קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא [ר]בבית ארץ אחוזתכם אלא לו למה לי [ש]מי שמייחד ביתו לו שאינו רוצה להשאיל כליו ואומר שאין לו הקב"ה מפרסמו כשמפנה את ביתו פרט למשאיל כליו לאחרים ובית הכנסת מי מטמא בנגעים והתניא יכול יהיו בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצאו אלו שאין מיוחדין לו לא קשיא הא ר"מ הא רבנן דתניא [ת]בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן הכנסת חייב במזוזה ושאין בה בית דירה [א"א]ר"מ מחייב וחכמים פוטרין ואיבעית אימא הא והא רבנן ולא קשיא הא [ב"ב]דאית בה בית דירה הא דלית בה בית דירה ואי בעית אימא הא והא דלית בה בית דירה והא

[א] ערכין יא.; [ב] שבת ז: ק. [ערכין יא.]; [ג] נחמות לד. [ע"ש מולין קלה: ע"ש]; [ד] [תוספתא דנגעים פ"ו ה"ג]; [ה] [ערכין טז.].

[ו]

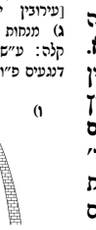

[ז]

[ח] כס"ת: בתמעט. [ט] [שלשה שלכלו כל"ל]. [י] [ל"ל ורבין]. [כ] [ל"ל דבין]. [ל] [וע"ע תו' מנחות ל"ג ע"ל ד"ה והא].

גליון הש"ם

גמ' במזוזה **פשיטא.** ע' ברכות כ ע"ב: **שם** ס"ד ביתך. עי' מולין קלה ע"ב: **שם** הני בעו חיי. קדושין לד ע"א ק"ל דזהו מסקיק שלא למעבר נפש אבל לענין בית השותפים ל"ש כן. דהא בתנו לבטור מלד בית דבית כזה אין בו חיוב מזוזה אבל גבדי בר חיובי ניהו כשיהיה לו בית מיוחד ומ"ש בית שאולה דפטור ויכול לדור כל ימי חייו בבית שאולה בלא מזוזה ול"א היה הני בעי חיי דמ"מ שייך אקרקפתא דגברי מלות מזוזה בבית שלו ול"ב ה"נ דילמא בית שותפים פטור לגיכא חיוב אלא בבית המיוחד לו וצע"ג: **שם אלא** ביתך ל"ל. ע' מנחות מד ע"א תד"ה עלית: **שם** ר"מ מחייב וחכמים פוטרים. עי' מ"ר פ' כי תבוא:

מוסף רש"י

כיפה. שער העשוי ככיפה (ערובין יא:). **וחכמים פוטרים.** מפני שלמעלה בעיגול הוא מלר ואינו רחב מלרבעה ואין פתח פתוחה מד' רוחב (שם). **ושוין שאם יש ברגלה עשרה.** גובה קודם שיתחתל לעגל, שחייבת במזוזה. דהא יש בה עשרה גובה ברוחב אלרבעה ואפילו כל העיגול פתוח נשאר שם שיעור פתח כשר (שם). **ואין ברגלה ג'** ולאו כלום. דכל בגיר משלשה גובה אלרבעה סמיכתא היא ואין שם משפחה זה כלום שיהא רוחב אלרבעה (שם). **א"נ יש ברגלה ג'.** ופתח רגליה רוחב ד', **ואינה גבוהה י' ולאו כלום היא.** דכל פחות מי' לא כלום ולאו פתח הוא (שם). **לא נחלקו אלא בגבוהה י' ויש ברגלה ג'.** דנפיק מתורת אלרבעה סמיכתא בהכשר פתח אלרבעה רוחב וגובה עשה עם העיגול, **ואין ברחבה ד'.** מעגול ולמעלה (שם). **ויש בה לחוק.** ולקמוך העיגול ולהלרחיבו לאלרבעה בלא נפילת

ע) עירובין יא:. פ) שבת ז: ק. [עירובין יא: לא: קפ:]. ק) נחמות לד. [ע"ש מולין קלה: ע"ש]. ר) [תוספתא דנגעים פ"ו ה"ג]. ש) [ערכין טז.].

לאש העיגול העליון, שהכנין אלרוב לכאן ולכאן ואין הכנין כלה מכאן ומכאן למדת השער (שם). **חוקקין להשלים.** מוחלין ובגובה שלשה יש הכשר רוחב פתח, ולאין שבעה העליונים כאילו הן חקוקין מבפנים ונלרחבים למדת הרגליים (שם). **חוקקין להשלים.** דבר שאין בו שיעור ויש שם עוני ואתה לחקוק ולהשלים לכשיעור, אמרינן כמאן דחקוק דמי (שבת ז:) דחקוק אחוא כאילו חקוק (ערובין קא:). **דרך ביאתך.** בבית אתה קובע מחוזה, וכשהוא נכנס לביתו רגליה דימינא עייל בראשה ומנא שהימין בכניסה הוא דרך ביאה (חולין קלו.).

בית שער. בית קטן שעושין לפני שער החצר והכל עושין אותו קפנדריא. **מרפסת.** אלרו"ד והוא אלרוך לפני פתחי עליות הרבה וכולן עולין דרך שם: **אכסדרה.** פרוזדור שלפני בתים: **תיובתא.** ועל כרחך סתמא תנאי היא: **ושער המדי.** שעושין בכיפה שכן עושין במדי: **שאינו מקורה.** שהוא פרוץ מלמעלה לגמרי מאין כיסוי: **וחכמים פוטרין.** שאין שער בלא רוחב ד' וכל כיפה מתקצרת בראשה לפחות מד': **ושוין שאם יש ברגלה י'.** קודם שיתחיל העיגול ותתמעט רחבה שמייבת שאפי' שהכל סתום מי' ולמעלה יש שיעור פתח בגובהה י' ברוחב ד': **גבוהה י'.** בין הכל: **ואין ברגלה ג'.** גובה שנתמעט רוחבה קודם שיגביה גבהה ג': **ולאו כלום היא.** דכל פחות מג' גובה אלרעא סמיכתא היא ואין כאן לד שם פתח של ד' ואפי' ר"מ מודה שאין כאן התחלה לומר חקוק והשלם: **א"נ יש ברגלה ג'.** קודם שנתמעט רחבה מד' ואינה גבוהה יו"ד בין הכל ולאו כלום היא: **ויש ברגלה ג'.** ברוחב ד' ואינה רחבה ד' בגובהה י' שקודם שהגביהה י' נתמעט רחבה מד' ויש בה לחוק והלהרחיב החלל למעלה כמדה של מטה שאין החומה הולכת ולכה מבחוץ לפי החלל הפנימי כזה ו) אלא החומה אלרוכה למעלה מבחוץ לחלל כמשפטה כזה ו): **ר"מ סבר.** הואיל והתחיל בה ג' ברוחב ד' שם פתח עליו ורואין כאילו הוא חקוק למעלה להלרחיב כמדתו שלמטה: **למען ירבו ימיכם.** כל החפץ בחיים חייב משמע מ): **דרך ביאתך.** לימין בבואו לבית ולא מימין לצאתו: **למי שמייחד ביתו לו.** שכלי משמישו מיוחדין לו ואינו משאילן לשכניו כלומר שהנגעים באים על לרות העין: דכרכיס

גליון הש"ם

גמ' במזוזה **פשיטא.** ע' ברכות כ ע"ב: **שם** ס"ד ביתך. עי' מולין קלה ע"ב: **שם** הני בעו חיי. קדושין לד ע"א ק"ל דזהו מסקיק שלא למעבר נפש אבל לענין בית השותפים ל"ש כן. דהא בתנו לבטור מלד בית דבית כזה אין בו חיוב מזוזה אבל גבדי בר חיובי ניהו כשיהיה לו בית מיוחד ומ"ש בית שאולה דפטור ויכול לדור כל ימי חייו בבית שאולה בלא מזוזה ול"א היה הני בעי חיי דמ"מ שייך אקרקפתא דגברי מלות מזוזה בבית שלו ול"ב ה"נ דילמא בית שותפים פטור לגיכא חיוב אלא בבית המיוחד לו וצע"ג: **שם אלא** ביתך ל"ל. ע' מנחות מד ע"א תד"ה עלית: **שם** ר"מ מחייב וחכמים פוטרים. עי' מ"ר פ' כי תבוא:

מוסף רש"י

כיפה. שער העשוי ככיפה (ערובין יא:). **וחכמים פוטרים.** מפני שלמעלה בעיגול הוא מלר ואינו רחב מלרבעה ואין פתח פתוחה מד' רוחב (שם). **ושוין שאם יש ברגלה עשרה.** גובה קודם שיתחתל לעגל, שחייבת במזוזה. דהא יש בה עשרה גובה ברוחב אלרבעה ואפילו כל העיגול פתוח נשאר שם שיעור פתח כשר (שם). **ואין ברגלה ג'** ולאו כלום. דכל בגיר משלשה גובה אלרבעה סמיכתא היא ואין שם משפחה זה כלום שיהא רוחב אלרבעה (שם). **א"נ יש ברגלה ג'.** ופתח רגליה רוחב ד', **ואינה גבוהה י' ולאו כלום היא.** דכל פחות מי' לא כלום ולאו פתח הוא (שם). **לא נחלקו אלא בגבוהה י' ויש ברגלה ג'.** דנפיק מתורת אלרבעה סמיכתא בהכשר פתח אלרבעה רוחב וגובה עשה עם העיגול, **ואין ברחבה ד'.** מעגול ולמעלה (שם). **ויש בה לחוק.** ולקמוך העיגול ולהלרחיבו לאלרבעה בלא נפילת לאש העיגול העליון, שהכנין אלרוב לכאן ולכאן ואין הכנין כלה מכאן ומכאן למדת השער (שם). **חוקקין להשלים.** מוחלין ובגובה שלשה יש הכשר רוחב פתח, ולאין שבעה העליונים כאילו הן חקוקין מבפנים ונלרחבים למדת הרגליים (שם). **חוקקין להשלים.** דבר שאין בו שיעור ויש שם עוני ואתה לחקוק ולהשלים לכשיעור, אמרינן כמאן דחקוק דמי (שבת ז:) דחקוק אחוא כאילו חקוק (ערובין קא:). **דרך ביאתך.** בבית אתה קובע מחוזה, וכשהוא נכנס לביתו רגליה דימינא עייל בראשה ומנא שהימין בכניסה הוא דרך ביאה (חולין קלו.).

תורה אור השלם

1. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא
2. וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת:
ויקרא יד לה
3. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם:
ויקרא יד לד

לעזי רש"י

אלרו"ד [אליידו"ר]. גזוזטרא, מרפסת.

רבינו חננאל

וקי"ל כרב כהנא וכי הא מתניתא, אבל בית שער אכסדרה ומרפסת פטורין מפני שאין מיוחדין לדירה, ובית הכסא ובית המרחץ ובית הבורסקי ובית הטבילה פטורין מפני שאין עשויין לכבוד, אבל הר הבית והלשכות והעזרות פטורין שאינן חול כמו ביתך אלא הם קדש. תני ר' שערים פטורין מן המזוזה בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות. ורב כהנא מוקים לה כשהנשים רוחצות בהן. ושער המדי ושער שאינו מקורה ושער שאינו גבוה עשרה טפחים הני שבעה הוו. ופרקינן ששה לדברי הכל פטורין שער המדי יש מי שמחייב, דתניא כיפה בלשון יון קמרא והוא שער המדי. ר' מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושוין שאם יש (בכולה) [ברגליה] י' טפחים שחייבת. אמר אביי כולי עלמא אם זו הכיפה גבוה י' באמצעה ואין ברגליה שלשה אי נמי יש ברגליה שלשה ואין באמצעה י' פטורה. לא נחלקו אלא בשיש בה גבוהה י' ויש ברגליה ג' ואין בתוכה רוחב ד' ויש בה לחקוק ולהשלימה לארבעה. ר' מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים ופשוטה לא כתבונה אלא מפני שיש חילוף בנוסחאות. פי' הא דאמר רבא ביתך דרך ביאתך וכי עקר אינש דימינה עקר ברישא. כלומר חייב לקבוע המזוזה בצד הימין של פתח שכשיכנס לביתו תהיה לו בימינו. ת"ר בית הכנסת ובית האשה ובית השותפין חייב במזוזה פשיטא כו'. וכן כל אלו מטמאין בנגעים פשיטא וכו'. ובא אשר לו הבית למי שמיוחד ביתו לו. פי' מי שאינו מכניס אורחים בתוך ביתו אבל ביתו מיוחד לו ולא לזולתו כדכתיב נתיב לא ידעו עיט וגו'. ואקשינן ובית הכנסת מיטמא בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית כו'.

תוס' ישנים

יצאו אלו שהן קדש. [ומקשין] טעמא פטורה לשכת פרהדרין וכו' יהודה מיתוקמא, דאילו לרבנן [ממייבא. וקשה דלר"י] אמאי צריך קרא והא דייר בעל כרחיה לא שמה דייר. ולקמן (פריך) [פרישים] דלא כרבי יהודה מיתוקמא. **תיובתא.** דאילוקא תנא דמחייב בפתח. וא"ת אמאי לא מוקי הכוא חיובא במתקצעות דלמשכן לעיל. וי"ל דא"כ ליפלוג ואימתי בדיקה יכול שאתי מרבה רפא פתח כו', ועוד דומיא דשערי עיירות ומדינות דלא שייך למימר בהו במתקצעות. ה"ר יוסף. **ששה שערים הם.** תנא ושייר דלתמני הוי מני דמיתני (ו)בית הכסא בית המרחץ בית שער אכסדרה ומרפסת דפטורי ממזוזה. **הכל מודים בגבוה עשרה ואין ברגליה שלשה.** פירוש בדוחב ד' (ס"ע) אין ברגליה ג'. וקשה לרבינו מדאמרינן בפ"ק דשבת [ז, ב] זימנין דמסגי ליה כבותל דלית ביה חור, ממאי מדקתני למעלה מי' מעפיס חוזק בחור, ואי אית ביה חור אמאי חזרי הא נח בחור, וכי מיתא דלית ביה ד' על ד' עפחים האמור רב יהודה זרק למעלה מעשרה עפחים והלכה ונחה בחור כל שהו נאנו למחלוקת ר"מ ורבנן וכו', והיכי קאמר ר"מ התם חוקקין בחור כל שהוא והא בעינן הכא לענין חקיקה גובה ג' בדוחב ד' וגובהה י', ועוד קשה לרבינו על הא דקתני התם ובפרק קמא דסוכה [ד, ב] בית שאין תוכו ר' וקירויו מצלינו לי' דאסור לטלטל בתוכו, ומשמע דהיינו לכולי עלמא, ואמאי לא אמרינן חוקקין קירויו להשלימו לי'. ואומר רבינו דמיירי בפ"ק דשבת בחוריו שמפושלין מעבר לעבר כמו שעושין לגרוף בנין ונוטין לגד רשות היחיד ומשתמשין למימר כל זמן שאין (להוציאה) [להוציאה].

בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית מה בית מיוחד לדירה [א]יצאו אלו שאין מיוחדין לדירה יכול שאני מרבה אף בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ת"ל בית מה בית העשוי לכבוד אף כל העשוי לכבוד [ב]יצאו אלו שאין עשויין לכבוד יכול שאני מרבה אף הר הבית והלשכות והעזרות ת"ל בית מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול [ג]יצאו אלו שהן קודש תיובתא תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא ששה שערים פטורין מן המזוזה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות ושער המדי [ד]ושער שאינו מקורה ושער שאינו גבוה י' א"ל פתחת בששה וסלקת בשבעה א"ל שער המדי תנאי היא דתניא [ה]כיפה ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרים ושוין [ו]שאם יש ברגלה עשרה שחייבת במזוזה אמר אביי דס"ע גבוהה י' ואין ברגלה ג' ולאו כלום היא א"נ יש ברגלה ג' ואינה גבוהה י' ולאו כלום היא לא נחלקו אלא בגבוהה י' ויש בה לחוק להשלימה לארבעה [ז]ר"מ סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי [ח]אין חוקקין להשלים ת"ר בית הכנסת [ט]ובית האשה [י]ובית השותפין חייבת [כ]במזוזה פשיטא [ל]מהו דתימא ביתך ולא ביתה ביתך ולא בתיהם קמשמע לן ואימא הכי נמי אמר קרא [מ]למען ירבו ימיכם וימי בניכם [נ]הני בעו חיי והני לא בעו חיי [ס]אלא ביתך למה לי כדרבא [ע]דאמר רבא [פ]דרך ביאתך וכי עקר אינש כרעיה דימינא עקר ברישא תניא אידך [צ]בית הכנסת ובית השותפין ובית האשה מטמאין בנגעים פשיטא מהו דתימא [ק]ובא אשר לו הבית לו ולא לה לו ולא להן קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא [ר]בבית ארץ אחוזתכם אלא לו למה לי [ש]מי שמייחד ביתו לו שאינו רוצה להשאיל כליו ואומר שאין לו הקב"ה מפרסמו כשמפנה את ביתו פרט למשאיל כליו לאחרים ובית הכנסת מי מטמא בנגעים והתניא יכול יהיו בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצאו אלו שאין מיוחדין לו לא קשיא הא ר"מ הא רבנן דתניא [ת]בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן הכנסת חייב במזוזה ושאין בה בית דירה [א"א]ר"מ מחייב וחכמים פוטרין ואיבעית אימא הא והא רבנן ולא קשיא הא [ב"ב]דאית בה בית דירה הא דלית בה בית דירה ואי בעית אימא הא והא דלית בה בית דירה והא

שאין בו בית דירה ר"מ מחייב **וחכמים פוטרין.** משמע מכאן דבית הכנסת ובית המדרש שאין בו בית דירה דלא בעי מזוזה דמשמע הילכתא כרבנן והא דאמר פרק הקומץ רבה (מנחות דף לג.) והא דהוה פיתחא דהוה עייל ביה רב הונא לבי מדרשא והוה ליה מזוזה וליכא למימר דהתם מיירי בדאית ביה בית דירה דא"כ מאי פריך מינה התם לפתחא דהוה עייל ביה רבי לבי מדרשא לא הוה ליה מזוזה ליבעי דהתם דרבי לא הוה בית דירה ודרב הונא באית ביה בית דירה י"ל דהתם מיירי בפתח הבית שהיה נכנס ויוצא בו לבית המדרש ובפ' ע' (הרוסלה) במסכת ברכות (דף מז.) משמע נמי דהלכתא כמאן דפטר גבי אבני י' ורבא דהוו אזלי באורחא וכי מטו לבי כנישתא א"ל ע' רבא לאביי ליעול מר א"ל עד האידנא לאו מר אנא א"ל הכי א"ר יוחנן אין מכבדין בדברים וכו' עד אין מכבדין אלא בפתח שיש בו מזוזה ס"ד אלא בפתח הראוי למזוזה משמע דפתח בית הכנסת פטור מיהו בירושלמי פ"ג דמגילה משמע דבי מדרשא דר' חנינא ממש הוה ליה מזוזה גבי מזוזה שביתה בשלים העליון הגע עצמך שהיה השער גבוה א"ל ותתה כנגד כתיפותיו בי מדרשא דר' חנינא עביד כן וי"ל דבי מדרשא דר' חנינא שלהם היו ולא של רבים אלא של עצמם ע): **ירושלים**

כו בני רשות היחיד וכחוצי רשות היחיד דמו, ובאותו עובי (קותם) [שהוא] מפולש לגד רשות היחיד ד' ואם תחוק לאותך החומה תמצא אותו ד' על ד', והא דקאמר התם וכי מיתא בדלית ביה ד' על ד' הכי קאמר, דלא בעינן הנתה על גבי מקום ד' על ד' כדכר מקבלת בעי בתם, הא אמר רב יהודה כו'. וא"ת מאי פריך הנתם מר"מ דתוקקין להשלים, דילמא יש בו חור וכדרבנן דלית בה חוקקין דאמר"ג דתנתם מתניתן רבי מאיר מ"מ משנה זו דמייתי התם דהוקרב למעלה מי' עפחים כו' כרבנן דלית בה חוקקין. ל"ל דעל כרחין ר"מ היא מדקתני מעפחים דהכיא משנה למטה מעשרה עפחים חוזק בחרך, ואמאי חוזק בחרך יתן דליכא ד' ואין חוקקין להשלים, אלא ש"מ דכר"מ מיתוקמא. וא"ת ולוקי הך משנה בחור שאין מפולש לרשות היחיד דאית ביה אין חוקקין כולי האי כדפי' הכא. ל"ל שתתם חוזק בחור מאמ מפולשין מרוח לרוח כמו שעושין אלו הבנאים. וא"ת מאי שנא דבכל דוכתא אמרינן בתתם לענין מבוי והוצלת הנתם, ואילו הכא בעינן שלשה בדוחב אלרבע וגובה עשרה. ל"ל דשאני גבי מזוזה דכתיב ובשעריך ומשמע פתח גדולה. **ביתך ולא ביתה.** לשון זכר כתיב. **דתניא בתב"ג כו'.** הנתם מייתי ראיה מגנעים למזוזה. ואף על גב דפרי' לעיל דרבי יהודה דאמר בנתמון דאין הר הבית מטמא בנגעים לא פטר ליה ממזוזה מהכוא טעמא, היינו משום דלריך למימר הכי כדפי' לעיל, אבל כאן לא לריך

בית שער. בית קטן שעושין לפני שער החצר והכל עושין אותו קפנדריא. **מרפסת.** אלרו"ד והוא אלרוך לפני פתחי עליות הרבה וכולן עולין דרך שם: **אכסדרה.** פרוזדור שלפני בתים: **תיובתא.** ועל כרחך סתמא תנאי היא: **ושער המדי.** שעושין בכיפה שכן עושין במדי: **שאינו מקורה.** שהוא פרוץ מלמעלה לגמרי מאין כיסוי: **וחכמים פוטרין.** שאין שער בלא רוחב ד' וכל כיפה מתקצרת בראשה לפחות מד': **ושוין שאם יש ברגלה י'.** קודם שיתחיל העיגול ותתמעט רחבה שמייבת שאפי' שהכל סתום מי' ולמעלה יש שיעור פתח בגובהה י' ברוחב ד': **גבוהה י'.** בין הכל: **ואין ברגלה ג'.** גובה שנתמעט רוחבה קודם שיגביה גבהה ג': **ולאו כלום היא.** דכל פחות מג' גובה אלרעא סמיכתא היא ואין כאן לד שם פתח של ד' ואפי' ר"מ מודה שאין כאן התחלה לומר חקוק והשלם: **א"נ יש ברגלה ג'.** קודם שנתמעט רחבה מד' ואינה גבוהה יו"ד בין הכל ולאו כלום היא: **ויש ברגלה ג'.** ברוחב ד' ואינה רחבה ד' בגובהה י' שקודם שהגביהה י' נתמעט רחבה מד' ויש בה לחוק והלהרחיב החלל למעלה כמדה של מטה שאין החומה הולכת ולכה מבחוץ לפי החלל הפנימי כזה ו) אלא החומה אלרוכה למעלה מבחוץ לחלל כמשפטה כזה ו): **ר"מ סבר.** הואיל והתחיל בה ג' ברוחב ד' שם פתח עליו ורואין כאילו הוא חקוק למעלה להלרחיב כמדתו שלמטה: **למען ירבו ימיכם.** כל החפץ בחיים חייב משמע מ): **דרך ביאתך.** לימין בבואו לבית ולא מימין לצאתו: **למי שמייחד ביתו לו.** שכלי משמישו מיוחדין לו ואינו משאילן לשכניו כלומר שהנגעים באים על לרות העין: דכרכיס

ביאתך וכי עקר אינש כרעיה דימינא עקר ברישא תניא אידך [צ]בית הכנסת ובית השותפין ובית האשה מטמאין בנגעים פשיטא מהו דתימא [ק]ובא אשר לו הבית לו ולא לה לו ולא להן קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא [ר]בבית ארץ אחוזתכם אלא לו למה לי [ש]מי שמייחד ביתו לו שאינו רוצה להשאיל כליו ואומר שאין לו הקב"ה מפרסמו כשמפנה את ביתו פרט למשאיל כליו לאחרים ובית הכנסת מי מטמא בנגעים והתניא יכול יהיו בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים ת"ל ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצאו אלו שאין מיוחדין לו לא קשיא הא ר"מ הא רבנן דתניא [ת]בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן הכנסת חייב במזוזה ושאין בה בית דירה [א"א]ר"מ מחייב וחכמים פוטרין ואיבעית אימא הא והא רבנן ולא קשיא הא [ב"ב]דאית בה בית דירה הא דלית בה בית דירה ואי בעית אימא הא והא דלית בה בית דירה

דכרכים. שהוא מקום שווקים ומתקבצים שם ממקומות הרבה והיא עשויה לכל הצד להתפלל ואין לה בעלים מיוחדים: **דכפרים.** כל בעליו ניכרים והרי הוא כבית השותפין: **ואין ירושלים מטמאה בנגעים.** שאין אחוזה להם. קסבר לא נתחלקה לשבט יהודה ובנימין אלא כל השבטים שוין בה: **אני לא שמעתי.** קסבר נתחלקה לשבטים: **אלא מקום מקדש בלבד.** שכשקנה דוד את גורן מארונה היבוסי גבה הכסף מכל שבט ושבט כדאמרינן בספרי [ובשחיטת קדשים (זבחים קטו:)]: **במאי קא מיפלגי.** ר' יהודה ורבנן: **הר הבית והלשכות והעזרות.** לד המזרחי רוחב הר הבית עזרת נשים כולה ועזרת ישראל כולה (ב) י"ל אמה של מקום רגלי דריסת הכהנים להלן מרגלי ישראל ושם המזבח מתחיל משם ולמערב בחלקו של בנימין אלא שבמקום מושב המזבח יוצאה רצועה מחלקו של יהודה ונכנסת לקרן מזרחית דרומית: **חופף.** כאדם המתחכך מחמת שאינו משיג תאותו לשון מזיר (ג) (לא יחוף לראש) (מזיר דף מב.): **אושפיזיכן.** שהיה הארון נתון בחלקו: **והאי סברא.** דלקמן סבר לא נתחלקה והיינו תנאי: **עורות קדשים.** של שלמי חגיגה ושמחה שעולי רגלים שוחטין ואוכלין שם: **גולפא.** קנקן של חרס: **ומשבא.** עור בהמה שהוא שוחט ואוכל בבית בעל הבית: **לאחוזה.** גבי נגעים כתיב (ויקרא יד) אשר אין בו נתן לכם לאחוזה לבית אחוזה: **לבית אבות.** למשפחות: **ואין כל אחד ואחד.** שלא חלקו אחוזת המשפחה לגברים: **כדשנין מעיקרא.** דאית ביה דירה: **פשיטא אירע.** בכהן גדול פסול ביום"כ קודם תמיד של שחר מחנכין אותו לזה המשמש תחתיו בתמיד של שחר שיעשה הוא תמיד של שחר בשמונה בגדים ויהא מחונך להכונה גדולה קודם שיגיע עבודת יום הכפורים: **במה מחנכין אותו.** הרי עבודת יום הכפורים שאחר התמיד בארבעה בגדים היא ובמה הוא ניכר שהוא כהן גדול מעולה והיכן יצא מהדיוטות שתהא עבודת היום נעשית בכהן גדול: **באבנט.** באותן ד' בגדים עצמן יש היכר לכהונה גדולה שאבנטו של כהן גדול בעבודת יום"כ של בוץ כדכתי' (ויקרא טו) ובאבנט בד יחגור וזה עד עכשיו היה רגיל לעבוד בשל כלאים: **הניחא למ"ד אבנטו של כהן גדול.** של כל ימות השנה היה של כלאים כדכתיב (ג) ואת האבנט שש משזר ותכלת: **זהו אבנטו של כהן הדיוט.** שאין חילוק באבנטיהם איכא היכירא ביום הכפורים באבנט לפי שאבנטו של כהן גדול משתנה ביום הכפורים להיות של בוץ: **אלא למאן דאמר.** לקמן אבנטו של כהן גדול בכל השנה לא זהו של הדיוט שההדיוט של בוץ נמצא אבנטיהם שוין ביום הכפורים ומאי היכירא כהונה גדולה איכא להאי: **אמר אביי.** קודם שיתחיל עבודת היום שהוא בבגדים השוין בהדיוט לובש שמונה בגדים ויכפוף במזבח החיצון אחד מאיברי התמיד במזלג של ברזל דקירוב עבודה היא שממהר להתעכל מחמת הפיכה זו ועבודה היא כדרך הוגה ומנמא שנתחנך להכונה גדולה קודם לכן: **בציגורא.** במזלג: **חייב מיפה.** משום והזר הקרב יומת (במדבר יח) אלמא קרובי עבודה הוי עבודה: עבודתו

ירושלים לא נתחלקה לשבטים. תימה דבפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג.): אמרינן דקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של עורף ומ"כ למ"ד לא נתחלקה מאי שנא דשאר מקומות של המזבח היה להם יסוד ומזרחית דרומית לא היה לה יסוד ואין לתרץ דלדידיה היה להם יסוד מכל דדיו דאם כן אל יסוד מזבח העולה מאי עביד ליה דמשמע שיש ליתן אותו במקום שיש לו מכלל דאיכא דוכתא דלא היה לו יסוד וי"ל הכי גמירי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית דכתיב [דה"א כח] הכל בכתב: **הא** דכרכים **הא** דכפרים. לכאורה תרוייהו כרבנן מוקי להו דאי אידי ואידי כרבי מאיר אם כן כיון דאיצטרי אימא קמא אידי ואידי כרבנן מוקי להו והשתא מוקי תרוייהו כר' מאיר הוה ליה למימר ואי בעית אימא אידי ואידי כר"מ ועוד כי פריך לקמן ודכפרים מי מטמא בנגעים והתניא לאחוזה וכו' לימא ההיא רבנן היא ותימה לי א"כ פלוגתייהו דרבי מאיר ורבנן בדכרכים ומאי פריך תו מרבי יהודה דאמר אני לא שמעתי אלא מקום מקדש דילמא כר"מ סבירא ליה ועוד קשה לי דעל כרחך תרוייהו פריך דממילתא דת"ק נמי דייק דירושלים דוקא אינה מטמא הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים ואם כן כי משני אימא מקום מקודש בלבד אכתי מת"ק תיקשי אלא על כרחך משום הכי לא פריך מת"ק דמלי לשנויי דכרבי מאיר סבירא ליה א"כ דרבי יהודה נמי ליתני הכי מיהו הא לא קשיא דמת"ק ליכא למידק מידי הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים דדילמא נקט ירושלים אע"ג דלא קדישא כולי האי כמו בתי כנסיות ובתי מדרשות לכמה עניינים וכ"ש בתי כנסיות ומדרשות מיהו הא קשיא ומאי פריך מרבי יהודה וי"ל כיון דלא הוזכרו שום תנאים דפליגי בהא מילתא כי אם רבי מאיר ורבי יהודה מסתמא בר פלוגתא דרבי מאיר הוא ר' יהודה והיינו רבנן דבריתא דלעיל ובר פלוגתיה דרבי יהודה הוא ר"מ: **במאי** קא מיפלגי. בשלמא מעיקרא כי הוה ס"ד דר' יהודה מקום מקדש דוקא קאמר אימא למימר דפליגי בהא ת"ק סבר כל ירושלים אין מטמא בנגעים משום דקדישא לאכילת קדשים קליס ומעשר שני וכיון דמיומדת לקדשי גבוה לא תשיבא ליה אחותכם ורבי יהודה סבר דווקא מקום מקדש שהוא מחנה שכינה לאכילת קדשי קדשים אבל ירושלים מטמאה וכל שכן בתי כנסיות ומדרשות אבל השתא דאמרינן דרבי יהודה אמר אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד ובכלל זה יש כמו כן בתי כנסיות ומדרשות אם איתא דטעמא דת"ק הוי משום דירושלים קדושה לאכילת קדשים קליס ומעשר שני לא הוי ליה לר' יהודה למימר האי ליתנא אלא מקום מקודש כיון דטעמא דת"ק נמי הוי משום דירושלים מקום מקודש היא להכי איצטריך למימר דפליגי במילתא אחריתי: אלא

(זבחים דף נג.): אמרינן דקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של עורף ומ"כ למ"ד לא נתחלקה מאי שנא דשאר מקומות של המזבח היה להם יסוד ומזרחית דרומית לא היה לה יסוד ואין לתרץ דלדידיה היה להם יסוד מכל דדיו דאם כן אל יסוד מזבח העולה מאי עביד ליה דמשמע שיש ליתן אותו במקום שיש לו מכלל דאיכא דוכתא דלא היה לו יסוד וי"ל הכי גמירי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית דכתיב [דה"א כח] הכל בכתב: **הא** דכרכים **הא** דכפרים. לכאורה תרוייהו כרבנן מוקי להו דאי אידי ואידי כרבי מאיר אם כן כיון דאיצטרי אימא קמא אידי ואידי כרבנן מוקי להו והשתא מוקי תרוייהו כר' מאיר הוה ליה למימר ואי בעית אימא אידי ואידי כר"מ ועוד כי פריך לקמן ודכפרים מי מטמא בנגעים והתניא לאחוזה וכו' לימא ההיא רבנן היא ותימה לי א"כ פלוגתייהו דרבי מאיר ורבנן בדכרכים ומאי פריך תו מרבי יהודה דאמר אני לא שמעתי אלא מקום מקדש דילמא כר"מ סבירא ליה ועוד קשה לי דעל כרחך תרוייהו פריך דממילתא דת"ק נמי דייק דירושלים דוקא אינה מטמא הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים ואם כן כי משני אימא מקום מקודש בלבד אכתי מת"ק תיקשי אלא על כרחך משום הכי לא פריך מת"ק דמלי לשנויי דכרבי מאיר סבירא ליה א"כ דרבי יהודה נמי ליתני הכי מיהו הא לא קשיא דמת"ק ליכא למידק מידי הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים דדילמא נקט ירושלים אע"ג דלא קדישא כולי האי כמו בתי כנסיות ובתי מדרשות לכמה עניינים וכ"ש בתי כנסיות ומדרשות מיהו הא קשיא ומאי פריך מרבי יהודה וי"ל כיון דלא הוזכרו שום תנאים דפליגי בהא מילתא כי אם רבי מאיר ורבי יהודה מסתמא בר פלוגתא דרבי מאיר הוא ר' יהודה והיינו רבנן דבריתא דלעיל ובר פלוגתיה דרבי יהודה הוא ר"מ: **במאי** קא מיפלגי. בשלמא מעיקרא כי הוה ס"ד דר' יהודה מקום מקדש דוקא קאמר אימא למימר דפליגי בהא ת"ק סבר כל ירושלים אין מטמא בנגעים משום דקדישא לאכילת קדשים קליס ומעשר שני וכיון דמיומדת לקדשי גבוה לא תשיבא ליה אחותכם ורבי יהודה סבר דווקא מקום מקדש שהוא מחנה שכינה לאכילת קדשי קדשים אבל ירושלים מטמאה וכל שכן בתי כנסיות ומדרשות אבל השתא דאמרינן דרבי יהודה אמר אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד ובכלל זה יש כמו כן בתי כנסיות ומדרשות אם איתא דטעמא דת"ק הוי משום דירושלים קדושה לאכילת קדשים קליס ומעשר שני לא הוי ליה לר' יהודה למימר האי ליתנא אלא מקום מקודש כיון דטעמא דת"ק נמי הוי משום דירושלים מקום מקודש היא להכי איצטריך למימר דפליגי במילתא אחריתי: אלא

והא דכרכים והא דכפרים ודכרכים אין מטמא בנגעים והתניא [ב]אחוזתכם אחוזתכם מטמאה בנגעים [א]ואין ירושלים מטמאה בנגעים אמר ר' יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים ואע"ג דכרכים נינהו אימא אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד במאי קא מיפלגי תנא קמא סבר ירושלים [ג]לא נתחלקה לשבטים ורבי יהודה סבר ירושלים נתחלקה לשבטים ובפלוגתא דהני תנאי [ד]דתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים [ה]ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין ובה היה מזבח בנוי ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה בכל יום שנאמר [2]חופף עליו כל היום [ו]לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזכן לגבורה שנאמר ובין כתפיו שכן והאי תנא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים דתניא [ז]אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינה שלהן ר' אלעזר בר [ח](צדוק) אומר אף לא מטות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפזיכנין נוטלין אותן בזרוע אמר אביי שמע מינה אורח ארעא למישבק איניש גולפא ומשכא לאושפיזיה ודכפרים מי מטמא בנגעים והתניא לאחוזה עד שיכבשו אותה כבשו אותה ולא חלקוה לשבטים חלקו לשבטים ולא חלקו לבית אבות חלקו לבית אבות ואין כל אחד מכיר את שלו מניין ת"ל [3]ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצא אלו שאין מיוחדין לו אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא: ומתקינין לו כהן אחר: פשיטא אירע בו פסול קודם תמיד של שחר מחנכין אותו בתמיד של שחר אלא אירע בו פסול אחר תמיד של שחר [ט]במה מחנכין אותו אמר רב אדא בר אהבה באבנט [י] הניחא [יא]למאן דאמר אבנטו של כהן גדול זה הוא אבנטו של כהן הדיוט אלא למאן דאמר [יב]אבנטו של כהן גדול לא זהו אבנטו של כהן הדיוט מאי איכא למימר אמר אביי לובש שמונה ומהפך [יג]בציגורא וכדרב הונא [יד]דאמר רב הונא [טו]זר שהפך בציגורא חייב מיתה ורב פפא אמר עבודתו

מב א ב מיי' פי"ד מהלכות טומאת צרעת הלכה יא וש"נ מהל' בית הבחירה הלכה יד [וש"נ מהל' רוצח הל' ד]: **ג** [מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הל' יד]: **מג** ד מיי' פ"ט מהלכות בית המקדש הלכה ד:

תורה אור השלם

1. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם:
ויקרא יד לד
2. לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְיָ יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכָן:
דברים לג יב
3. וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לְכֹהֵן לֵאמֹר כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת:
ויקרא יד לה

גליון הש"ס

גמ' במה מחנכין. עי' ממנות דף עח ע"א תוס' ד"ה אמתי: **שם בציגורא.** עיין סנהדרין דף יד ע"ב תוס' ד"ה ציגורא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאימא למ"ד אבנטו של כ"ג זה הוא אבנטו של כהן הדיוט. ר"ב ע' לעיל תחילת דף ו: **(ב)** רש"י ד"ה הר הבית כו' ועזרת ישראל כולה וי"א אמה כו' להלן מדריסת רגלי ישראל:

רבינו חננאל

ודחינן הא דתניא מטמאין דכפרים והא דתניא אין מטמאין דכרכין. איני והא ירושלים דכרכים היא ואמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא בית המקדש בלבד. ודייקינן מינה הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים. ופרקינן אימר א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש אפילו בתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל. במאי פליגי תנא קמא סבר אינה מטמאה אלא אחוזתכם וירושלים, כולה אינה אחוזה שלא נתחלקה, ולפיכך אינה מטמאה בנגעים, ור' יהודה סבר נתחלקה, כדתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית והלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל כו'. **ותנא** קמא כי האי תנא, דתניא אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינן שלהם כלומר לא נתחלקה ירושלים. ר' אלעזר ב"ר צדוק אומר אף לא מטות, לפיכך עורות קדשים קלים בעלי אושפזין נוטלין אותם בזרוע ומפני שנוטלין מהן העורות וקנקנים שמריקים מהן היין לפיכך אין משכירין מיטות לישן בהם אלא ישנים במטות בעל הבית. ואקשינן ודכפרים מטמאו בנגעים כו'. ופרקינן לא קשיא אי איתא בה בית דירה מיטמאה ואי ליתא בה בית דירה לא מיטמאה. ומתקינין לו כהן אחר **תחתיו** כו'. פשיטא אירע בכהן פסול קודם תמיד של שחר, הנה נתרבה בבגדים ועבד עבודה נקבע בכהונה גדולה ועובד עבודות היום כדקיימא לן כל עבודת יום"כ אינה כשרה (ולא) [אלא] בכהן גדול. אלא אם אירע בו פסול אחר תמיד השחר, במה נקבע בכהונה גדולה עבודת היום בד' כלים הוא כהן הדיוט נמצאת עבודת יום הכפורים כשרה בכהן הדיוט. אמר **רב אדא בר אהבה** נקבע בכהונה גדולה (כמו) [במה] שחיגר אבנט של כלאים שהוא מותר בכהן גדול והוא אסור לכהן הדיוט. ואמר הניחא למאן דאמר אבנטו של כהן גדול כו'. ונדחה ואמר אביי לובש שמונה ומהפך בציגורא. פי' **ב)** עצי נורא שנמצא כי נתרבה בבגדים ועבד עבודה ונקבע בכהונה גדולה. והיפוך ציגורא היא עבודה, וכדרב הונא דאמר זר שהיפך בציגורא חייב מיתה.

מוסף רש"י

ואין ירושלים מטמאה בנגעים. דלאו אחוזה היא כדאמרינן לקמן דסבירא ליה להאי תנא לא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא נפלה גבולו לא ליהודה ולא לבנימין (מגילה כו.). **אני לא שמעתי.** שלא יהא מטמא, **אלא** מקום **מקדש בלבד.** משום דבית של קודש הוא, וגבי נגעים ובא אשר לו הבית בעינן, אבל ירושלים מטמאה בנגעים, דסבר נתחלקה לשבטים ואחוזתכם קרינא ליה (שם). **אלא** מקום מקודש. אף בתי כנסיות משמע (שם). **הר הבית.** בכניסתו מלא המזרח, כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לה שם אחר (שם). **הלשכות.** שבתוך החיל, **והעזרות.** שלשתן עזרת נשים ועזרת ישראל הן אחת עשרה אמה שישראל רשאין ליכנס לפניה מן הטעה, ואמריהם לגד מערב לעזרת כהנים י"ל אמה שבין דריסת רגלי ישראל למזבח החיצון (שם). **אולם והיכל.** מלא מערב, עכשיו יותר בתנאים מקום המזבח ל"ב אמה וכין האולם והמזבח כ"ב אמה שלא פיכס של מי הוא, חזר ופירש לוטעה יוצאה כו' לימדך כאן רצועה זו לבדה ליהודה תבל בפונו של מזבח ולרוחו ומערבו של בנימין, ומסכת זבחים (נג.): אמרינן שאין ליהודה בחוצה הרצועה שלא המזרחית דרומית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד למזרחו של מזבח (מגילה כו.). **ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה.** לרוחו של מזבח, שחלקו של יהודה היה במזרח, כדתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית בכניסתו ולשכות שבו והעזרות, עזרת נשים כולה ועזרת ישראל, שנים ושבעים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו עזרות, נמצא חלקו של יהודה במזרח המזבח ובצדו לדרום והמזבח אוכל בחלקו אמה במזרח, אלא שלגד קדן מזרחית בפונים היה כלה חלקו של יהודה אותה אמה בתוך מן הקרן אמה והרצועה היתה יוצאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין, שממקום הדריסה ולמערב היה חלקו של בנימין, אלא שרצועה זו היתה ליהודה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה והיא אמה שהיא כניסת היסוד לפוי להיות בה, כדאמר מר (מדות פ"ג מ"ו) עלה אמה וכנס אמה

דכרכים. שהוא מקום שווקים ומתקבצים שם ממקומות הרבה והיא עשויה לכל הצד להתפלל ואין לה בעלים מיוחדים: **דכפרים.** כל בעליו ניכרים והרי הוא כבית השותפין: **ואין ירושלים מטמאה בנגעים.** שאין אחוזה להם. קסבר לא נתחלקה לשבט יהודה ובנימין אלא כל השבטים שוין בה: **אני לא שמעתי.** קסבר נתחלקה לשבטים: **אלא מקום מקדש בלבד.** שכשקנה דוד את גורן מארונה היבוסי גבה הכסף מכל שבט ושבט כדאמרינן בספרי [ובשחיטת קדשים (זבחים קטו:)]: **במאי קא מיפלגי.** ר' יהודה ורבנן: **הר הבית והלשכות והעזרות.** לד המזרחי רוחב הר הבית עזרת נשים כולה ועזרת ישראל כולה (ב) י"ל אמה של מקום רגלי דריסת הכהנים להלן מרגלי ישראל ושם המזבח מתחיל משם ולמערב בחלקו של בנימין אלא שבמקום מושב המזבח יוצאה רצועה מחלקו של יהודה ונכנסת לקרן מזרחית דרומית: **חופף.** כאדם המתחכך מחמת שאינו משיג תאותו לשון מזיר (ג) (לא יחוף לראש) (מזיר דף מב.): **אושפיזכן.** שהיה הארון נתון בחלקו: **והאי סברא.** דלקמן סבר לא נתחלקה והיינו תנאי: **עורות קדשים.** של שלמי חגיגה ושמחה שעולי רגלים שוחטין ואוכלין שם: **גולפא.** קנקן של חרס: **ומשבא.** עור בהמה שהוא שוחט ואוכל בבית בעל הבית: **לאחוזה.** גבי נגעים כתיב (ויקרא יד) אשר אין בו נתן לכם לאחוזה לבית אחוזה: **לבית אבות.** למשפחות: **ואין כל אחד ואחד.** שלא חלקו אחוזת המשפחה לגברים: **כדשנין מעיקרא.** דאית ביה דירה: **פשיטא אירע.** בכהן גדול פסול ביום"כ קודם תמיד של שחר מחנכין אותו לזה המשמש תחתיו בתמיד של שחר שיעשה הוא תמיד של שחר בשמונה בגדים ויהא מחונך להכונה גדולה קודם שיגיע עבודת יום הכפורים: **במה מחנכין אותו.** הכפורים שאחר התמיד בארבעה בגדים היא ובמה הוא ניכר שהוא כהן גדול מעולה והיכן יצא מהדיוטות שתהא עבודת היום נעשית בכהן גדול: **באבנט.** באותן ד' בגדים עצמן יש היכר לכהונה גדולה שאבנטו של כהן גדול בעבודת יום"כ של בוץ כדכתי' (ויקרא טו) ובאבנט בד יחגור וזה עד עכשיו היה רגיל לעבוד בשל כלאים: **הניחא למ"ד אבנטו של כהן גדול.** של כל ימות השנה היה של כלאים כדכתיב (ג) ואת האבנט שש משזר ותכלת: **זהו אבנטו של כהן הדיוט.** שאין חילוק באבנטיהם איכא היכירא ביום הכפורים באבנט לפי שאבנטו של כהן גדול משתנה ביום הכפורים להיות של בוץ: **אלא למאן דאמר.** לקמן אבנטו של כהן גדול בכל השנה לא זהו של הדיוט שההדיוט של בוץ נמצא אבנטיהם שוין ביום הכפורים ומאי היכירא כהונה גדולה איכא להאי: **אמר אביי.** קודם שיתחיל עבודת היום שהוא בבגדים השוין בהדיוט לובש שמונה בגדים ויכפוף במזבח החיצון אחד מאיברי התמיד במזלג של ברזל דקירוב עבודה היא שממהר להתעכל מחמת הפיכה זו ועבודה היא כדרך הוגה ומנמא שנתחנך להכונה גדולה קודם לכן: **בציגורא.** במזלג: **חייב מיפה.** משום והזר הקרב יומת (במדבר יח) אלמא קרובי עבודה הוי עבודה: עבודתו

ירושלים לא נתחלקה לשבטים. תימה דבפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג.): אמרינן דקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של עורף ומ"כ למ"ד לא נתחלקה מאי שנא דשאר מקומות של המזבח היה להם יסוד ומזרחית דרומית לא היה לה יסוד ואין לתרץ דלדידיה היה להם יסוד מכל דדיו דאם כן אל יסוד מזבח העולה מאי עביד ליה דמשמע שיש ליתן אותו במקום שיש לו מכלל דאיכא דוכתא דלא היה לו יסוד וי"ל הכי גמירי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית דכתיב [דה"א כח] הכל בכתב: **הא** דכרכים **הא** דכפרים. לכאורה תרוייהו כרבנן מוקי להו דאי אידי ואידי כרבי מאיר אם כן כיון דאיצטרי אימא קמא אידי ואידי כרבנן מוקי להו והשתא מוקי תרוייהו כר' מאיר הוה ליה למימר ואי בעית אימא אידי ואידי כר"מ ועוד כי פריך לקמן ודכפרים מי מטמא בנגעים והתניא לאחוזה וכו' לימא ההיא רבנן היא ותימה לי א"כ פלוגתייהו דרבי מאיר ורבנן בדכרכים ומאי פריך תו מרבי יהודה דאמר אני לא שמעתי אלא מקום מקדש דילמא כר"מ סבירא ליה ועוד קשה לי דעל כרחך תרוייהו פריך דממילתא דת"ק נמי דייק דירושלים דוקא אינה מטמא הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים ואם כן כי משני אימא מקום מקודש בלבד אכתי מת"ק תיקשי אלא על כרחך משום הכי לא פריך מת"ק דמלי לשנויי דכרבי מאיר סבירא ליה א"כ דרבי יהודה נמי ליתני הכי מיהו הא לא קשיא דמת"ק ליכא למידק מידי הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאים דדילמא נקט ירושלים אע"ג דלא קדישא כולי האי כמו בתי כנסיות ובתי מדרשות לכמה עניינים וכ"ש בתי כנסיות ומדרשות מיהו הא קשיא ומאי פריך מרבי יהודה וי"ל כיון דלא הוזכרו שום תנאים דפליגי בהא מילתא כי אם רבי מאיר ורבי יהודה מסתמא בר פלוגתא דרבי מאיר הוא ר' יהודה והיינו רבנן דבריתא דלעיל ובר פלוגתיה דרבי יהודה הוא ר"מ: **במאי** קא מיפלגי. בשלמא מעיקרא כי הוה ס"ד דר' יהודה מקום מקדש דוקא קאמר אימא למימר דפליגי בהא ת"ק סבר כל ירושלים אין מטמא בנגעים משום דקדישא לאכילת קדשים קליס ומעשר שני וכיון דמיומדת לקדשי גבוה לא תשיבא ליה אחותכם ורבי יהודה סבר דווקא מקום מקדש שהוא מחנה שכינה לאכילת קדשי קדשים אבל ירושלים מטמאה וכל שכן בתי כנסיות ומדרשות אבל השתא דאמרינן דרבי יהודה אמר אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד ובכלל זה יש כמו כן בתי כנסיות ומדרשות אם איתא דטעמא דת"ק הוי משום דירושלים קדושה לאכילת קדשים קליס ומעשר שני לא הוי ליה לר' יהודה למימר האי ליתנא אלא מקום מקודש כיון דטעמא דת"ק נמי הוי משום דירושלים מקום מקודש היא להכי איצטריך למימר דפליגי במילתא אחריתי: אלא

ג) וכן הביאו התוס' פי' זה בשם רבינו בסנהדרין די"ד ע"ב בד"ה ליטולא וז"ל בס ופי' ליטולא עלי טולא.

הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין. וא"ת כל זמן דקיימינן בבית המקדש קאמר, מ"ש בהמ"ק מירושלים, אי משום דירושלים מחלקת לשבטים, בית המקדש נמי מחלק, [כדתניא] מה היה בחלקו של יהודה כו'. י"ל דבהי דמתחילה מחלק הוא לשבטים, מ"מ לבסוף [חזרה לכן] כדאמרינן במדרש [ספרי ברכה שנב] שלא חלקו דוחשה של יריחו לאיתה למי שיהא בהמ"ק בנוי בחלקו. אי נמי י"ל דטעמא דרבי יהודה כדאמרן יאלו אלו שהם קדש ולכן ממעט ירושלים. אבל אין ראיה לומר כן, (דהא) [דלא] משום קדושה פטר ר' יהודה הר הבית ממחזה דבעינן ביקר חול, וכן אשר לו הבית ביבוי נמי חול, ג"כ לא היה לגזור שלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורין הוא, דליכא למיגזר הכי אלא כשיהא פטור ממחזה דלשכה פרהדרין משום דדילה בעל כרחיה לא שמה דירה. ואם היינו מפרשים שקובר המקשה טעם דרבי יהודה משום דיאלו אלו שהן קדש, הכא לא הוה יהא אלו גזרה. **מה היה בחלקו של יהודה כו'.** וא"ת מיקמי מהכא למאן דאמר בסנהדרין פרק חלק [קיא.], ב) דאין מוקלין עיר לשני שבטים דאילו ירושלים מחלקת לשבע יהודה ובנימין. י"ל דע"פ הדיבור היה כן דגמירי דסנהדרין בחלקן של יהודה ובנימין בחלקו של בנימין והיה להם לחיות קמוכים זה לזה. **אף לא מטות.** פירש ה"ר יוסף לפי שמקום המטות אינו שלהם. ולפי זה משמע דה"א שאר תשמישן כעין מיכנה. **יצאו אלו שאין מיוחדין לו.** ופליג אבריתא דלעיל דמחייבא בית השותפין במזוחה. אי נמי שאני הכא דלא מתברר חלקם מעולה. **במה מחנכין אותו כו'.** דלא בעי למימר בשמן המשחה מתנכין אותו, שהרי בבית שני לא היה שמן המשחה שהרי יאגיהו גמו.

אלא לאו ביום הכפורים. *לפירוש ריב"ל דפירש הא דגבי כהן גדול וזה עובדה מחנכתו לההוה גדולה: **משיחתן מקדשתן.** כדכתיב (במדבר ז) וימשחם ויקדש אותם מכאן ואילך לא נמשחו כלים חדשים שנעשים שם כדלמרינן במסכת שבועות (דף טו.) אותם במשיחה: הכי גרסינן **כי אתא רב דימי אמר אבנטו של כהן הדיוט רבי ור' אלעזר ברבי שמעון אומר.** ולא גרסינן ביום הכפורים הא בכהן הדיוט אין חילוק (ג) ביום"כ לשאר ימים: **אימא איליטא בשאר ימות השנה.** שכהן גדול משמש בשל כלאים וקאמר דחלוקין באבנטיהן דשל הדיוט דבוץ טובא איכא: **אלא לאו ביום הכפורים.** דשל כהן גדול דבוץ (ג) ומשמועינן דשל הדיוט דכלאים והוא הדין להדיוט דכל ימות השנה: **לעולם בשאר ימות השנה.** דלכהן גדול בשל כלאים ומשמועינן דשל הדיוט דבוץ. ודקאמרת טובא איכא: **בהנך דשוין.** באותן בגדים ששניהם שוין בהם דהיינו כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט אין ביניהם אלא אבנט: **כי אתא רבין דבי.** בין רבין לרב דימי ליכא מידי אלא דרב דימי לא פירש הי מינייהו דאמר של כלאים והי מינייהו דאמר של בוץ ורבין פירש בהדיא רבי אומר של כלאים: **אף אנן נמי תניינא.** דרבי הוא דאמר של כלאים: **על בשרו.** גבי תרומת הדשן כתיב (ויקרא ו) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו וגו' והוה ליה למיכתב ומכנסי בד על בשרו דהא כתיב בריש הקרא ולבש: **ומה ת"ל ילבש להביא מצנפת ואבנט.** משום דלא כתיב אלא מדו בד ומכנסים כתב ילבש ללמדך שהיא עבודה גמורה וצריכה אחבעה כלים: **ר' דוסא אומר להביא.** אחבעה בגדי כהן גדול ששימש בהן לפניס ביום הכפורים שכשרים להדיוט כל ימות השנה שלא תאמר והניחם שם שיהו טעונין גניזה אלא שלא ישתמש בהן ליום הכפורים אחר: **אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים לא זהו אבנטו הכשר להדיוט.** שהרי הוא של בוץ ודכהן הדיוט כל הימים דכלאים: **אם השחקין.** שאף השחקין כשרים לעבודה. ואני שמעתי להבדיל שחקים דוקא משום בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו ואין נראה בעיני דבשלמא גבי הולאת הדשן אמרינן לקמן (דף סג.): הכי מפני שהבגדים מתבזים ומתלכלכין בהן אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה ליום כדאמרינן במסכת תמיד (ד' ד.) אין שם לכלוך בגדים: הכי גרסינן **ואודא רבי דוסא לנעמיה דאניחא שם וכו'.** גבי בגדי יום הכפורים כתיב ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם: **כל מצות להונה גדולה עליו.** לא פורע ולא פורם ואינו מטמא לקרובים ומוהר על האלמנה ומשמש בשמונה בגדים: **אינו ראוי וכו'.** כלומר אינו משמש במקדש לא בשמנה ככהן גדול ולא באחבעה ככהן הדיוט: ¹ **אאם עבר ועבד.** בשמונה בגדים ככהן גדול עבודתו כשירה הא כה"ג הוא אלא דאמרו רבנן לא ליתמנה משום איבה אבל באחבעה ולאי פסולה דהוה ליה חסר בגדים: **אחוזר שני לעבודתו.** לההוה גדולה: **פשיטא.** דהא משום איבה הוא דליפסיל: **מהו דתימא.** משום איבה נפסיל אף לאחר מיתת ראשון דאי אמרת ישמש אחריו הויא ליה ברה מחייס כאשה שהיא ברה לחבירתה דאמר זה מצפה מתי ימות וישמש הוא קא משמע לן דלא חייסינן: **הא קא חייסי נשמה.** יאחע בו פסול: **עומאה שביחא.** על ידי קרי או על ידי התזת גורה מפי עם הארץ: **נימרו איהו לנפשייהו.** כיון

עבודתו מחנכתו. עבודת יום"כ עצמה שאינה כשירה אלא בכהן גדול וזה עובדה מחנכתו לההוה גדולה: **משיחתן מקדשתן.** כדכתיב (במדבר ז) וימשחם ויקדש אותם מכאן ואילך לא נמשחו כלים חדשים שנעשים שם כדלמרינן במסכת שבועות (דף טו.) אותם במשיחה: הכי גרסינן **כי אתא רב דימי אמר אבנטו של כהן הדיוט רבי ור' אלעזר ברבי שמעון אומר.** ולא גרסינן ביום הכפורים הא בכהן הדיוט אין חילוק (ג) ביום"כ לשאר ימים: **אימא איליטא בשאר ימות השנה.** שכהן גדול משמש בשל כלאים וקאמר דחלוקין באבנטיהן דשל הדיוט דבוץ טובא איכא: **אלא לאו ביום הכפורים.** דשל כהן גדול דבוץ (ג) ומשמועינן דשל הדיוט דכלאים והוא הדין להדיוט דכל ימות השנה: **לעולם בשאר ימות השנה.** דלכהן גדול בשל כלאים ומשמועינן דשל הדיוט דבוץ. ודקאמרת טובא איכא: **בהנך דשוין.** באותן בגדים ששניהם שוין בהם דהיינו כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט אין ביניהם אלא אבנט: **כי אתא רבין דבי.** בין רבין לרב דימי ליכא מידי אלא דרב דימי לא פירש הי מינייהו דאמר של כלאים והי מינייהו דאמר של בוץ ורבין פירש בהדיא רבי אומר של כלאים: **אף אנן נמי תניינא.** דרבי הוא דאמר של כלאים: **על בשרו.** גבי תרומת הדשן כתיב (ויקרא ו) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו וגו' והוה ליה למיכתב ומכנסי בד על בשרו דהא כתיב בריש הקרא ולבש: **ומה ת"ל ילבש להביא מצנפת ואבנט.** משום דלא כתיב אלא מדו בד ומכנסים כתב ילבש ללמדך שהיא עבודה גמורה וצריכה אחבעה כלים: **ר' דוסא אומר להביא.** אחבעה בגדי כהן גדול ששימש בהן לפניס ביום הכפורים שכשרים להדיוט כל ימות השנה שלא תאמר והניחם שם שיהו טעונין גניזה אלא שלא ישתמש בהן ליום הכפורים אחר: **אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים לא זהו אבנטו הכשר להדיוט.** שהרי הוא של בוץ ודכהן הדיוט כל הימים דכלאים: **אם השחקין.** שאף השחקין כשרים לעבודה. ואני שמעתי להבדיל שחקים דוקא משום בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו ואין נראה בעיני דבשלמא גבי הולאת הדשן אמרינן לקמן (דף סג.): הכי מפני שהבגדים מתבזים ומתלכלכין בהן אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה ליום כדאמרינן במסכת תמיד (ד' ד.) אין שם לכלוך בגדים: הכי גרסינן **ואודא רבי דוסא לנעמיה דאניחא שם וכו'.** גבי בגדי יום הכפורים כתיב ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם: **כל מצות להונה גדולה עליו.** לא פורע ולא פורם ואינו מטמא לקרובים ומוהר על האלמנה ומשמש בשמונה בגדים: **אינו ראוי וכו'.** כלומר אינו משמש במקדש לא בשמנה ככהן גדול ולא באחבעה ככהן הדיוט: ¹ **אאם עבר ועבד.** בשמונה בגדים ככהן גדול עבודתו כשירה הא כה"ג הוא אלא דאמרו רבנן לא ליתמנה משום איבה אבל באחבעה ולאי פסולה דהוה ליה חסר בגדים: **אחוזר שני לעבודתו.** לההוה גדולה: **פשיטא.** דהא משום איבה הוא דליפסיל: **מהו דתימא.** משום איבה נפסיל אף לאחר מיתת ראשון דאי אמרת ישמש אחריו הויא ליה ברה מחייס כאשה שהיא ברה לחבירתה דאמר זה מצפה מתי ימות וישמש הוא קא משמע לן דלא חייסינן: **הא קא חייסי נשמה.** יאחע בו פסול: **עומאה שביחא.** על ידי קרי או על ידי התזת גורה מפי עם הארץ: **נימרו איהו לנפשייהו.** כיון

ᵃעבודתו מחנכתו מי לא תניא ᵇכל הכלים שעשה משה ᶜמשיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן הכא נמי עבודתו מחנכתו כי אתא רב דימי אמר אבנטו של כהן הדיוט רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון חד אמר של כלאים וחד אמר של בוץ תסתיים דרבי הוא דאמר של כלאים דתניא אין בין כהן גדול לכהן הדיוט אלא אבנט דברי רבי ר' אלעזר בר' שמעון אומר אף לא אבנט אימת אי נימא בשאר ימות השנה טובא איכא כהן גדול משמש בשמונה והדיוט בארבעה אלא לאו ביום הכפורים אמרי לא לעולם בשאר ימות השנה ובהנך דשוין כי אתא רבין אמר אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים דברי הכל של בוץ בשאר ימות השנה דברי הכל של כלאים לא נחלקו אלא באבנטו של כהן הדיוט בין בשאר ימות השנה בין ביום הכפורים שרבי אומר ᵍשל כלאים ורבי אלעזר בר' שמעון אומר של בוץ אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא ᵍ[1]על בשרו מה תלמוד לומר ילבש להביא מצנפת ואבנט להרמת הדשן דברי ר' יהודה רבי דוסא אומר להביא בגדי כהן גדול ביום הכפורים שהן כשרין לכהן הדיוט רבי אומר שתי תשובות בדבר הדא דאבנטו של כ"ג ביום הכיפורים לא זה הוא אבנטו של כהן הדיוט ועוד בגדים שנשתמשתה בהן קדושה חמורה תשמש בהן קדושה קלה אלא מה תלמוד לומר ילבש לרבות ᵉאת השחקין ואזדא ר' דוסא לטעמיה ᵍדתניא [2]והניחם שם מלמד ᶠשטעונין גניזה רבי דוסא אומר שלא ישתמש בהן יוה"כ אחר ᶠת"ר אירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט אמר ר' יוסי מעשה ביוסף בן אלם ᶠ בציפורי שאירע בו פסול בכהן גדול ומינוהו תחתיו ואמרו חכמים ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט ᶠכ"ג משום איבה כהן הדיוט ᶠמשום מעלין בקודש ולא מורידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה

כהן אחר תחתיו, ר' יוסי אומר ראשון חוזר לעבודתו. שני אינו ראוי לכהן גדול משום איבה, וגם אינו חוזר לכהן הדיוט שמעלין בקדש ולא מורידין.

ידע המלך מה אמר לו [כו'], משמע שיש לו לפר ושעיר להיות קרינן משל כהן שעבר. מיכו אומר רבינו שהירושלמי יש לפרש כן, משלי לו משל כהן גדול, כלומר קרינן משלי וא"כ דין הוא שאהא כהן גדול קבוע. ולפי' ריב"ל דקה קלת מדתנן במגילה [ט, ב] אין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום"כ, ואמאי נקט שעבר, ה"ל למינקט שיעבור. אך אין זה קשה כלום דמיאה ליה למינקט שעבר דהאי מילתא איתא בכל [שנה ושנה] אפילו משם ואילך [ד]אין ביניהן אלא פר יום"כ, ואי הוה נקיט לכהן שיעבור הוה משמע הא אותו שעבר יש מילוק הרבה ביניהן, והא ליתא. וכפירוש רבינו משמע קלת בפרק בתרא דהוריות [יא, ב] דקתני התם אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום"כ, ולכאורה אינו מובן, דאי אמר דאין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יום"כ, ולא אמר דאין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר של יום הכפורים ועשירית האיפה וזה זה שוין בעבודת יום הכפורים, משמע בהדיא שאינו"ש שהפר הוא משל כהן המשמש ואפילו הכי שוה לו כהן הסגן שעבד בעבודת יום הכפורים. וה"ר אלחנן פירש שאין משם ראיה, דה"פ התם וזה זה שוין בעבודת יום הכפורים של כל שנה ושנה, דאע"ג דכל עבודות אלו הכפורים אין כשרות אלא בכהן גדול, כשרות הן בזה כמו בזה, ומיירי [ב]כהן [שעבר] שעבד מקלת עבודות כשרות הן בו (כגון) [כמו] בכהן המשמש אז ודאי הוי פר יום הכפורים משל כהן המשמש שהוא עבודות יום הכפורים של כל שנה ושנה, דאע"ג דכל עבודות יום הכפורים אין כשרות אלא בכהן גדול, כשרות הן בזה כמו בזה, ומיירי [ב]כהן [שעבר] שעבד מקלת עבודות כשרות הן בו (כגון) [כמו] בכהן המשמש אז ודאי הוי פר יום הכפורים משל כהן המשמש שהוא טהור גמור, ולא מיירי מידי באותו יום הכפורים שעשמש בו כהן שעבר תחת כהן הרגיל לשמש שאז אפילו פר של יום הכפורים הוי משלו. והוא הדין דהוה מצי למיתני זה וזה שוין לשמש בשמונה כלים, וכן היא ברייתא בגמרא דהוריות [יב, ב] ולקמן בפרק בא לו [עג, ב]. והא דאמרינן בפרק הקומץ רבה [יט, ב] מדגלי רחמנא גבי פרו של כהן דתהא שמיטה בבעלים וכו' וכן בפ"ק (דסנהדרין) [דשבועות] [יד, ב] משלו ולא משל אחיו הכהנים, אפילו הוה הפר משל ראשון ולא משל סגן בעלים קרינא ביה דזכי ליה רחמנא. [בהן הדיוט משום מעלין בו'. וא"ת כיון דבדין הוא להיות כהן גדול אלא משום איבה, אאיך יכול להיות כהן הדיוט ויהא ממוחר בגדים. וי"ל דמיעוי בית דין מיעוי ויכולין היו לזהירו ע"פ בית דין, אם לא מפני שמעלין בקדש].

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"א מהלכות עבודת יום"כ הלכה ג:

מה ב מיי' פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יב:

מו ג מיי' פ"א שם הלכה ז ב:

מז ד מיי' (פ"ב מהלכות תמידין הלכה י) [* ל"ל פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ד]:

* עיין בכ"מ ול"מ ותראה שאחה טועה כתב הגהה זאת על הרב בעל עין משפט ולא מפי הגאון מהרי"ף יפאה שגגה כנ"ל:

מח ה מיי' פ"א מהלכות כלי המקדש הלכה ה:

תוס' ישנים

אבנטו של כהן הדיוט בין ביום הכפורים בין בשאר ימות השנה. וא"ת כהן הדיוט למה לו אבנט ביום הכפורים. י"ל שצריך לו לשני גיחרי עצים. אי נמי להפך בציורא. וריב"ל פירש שכהן הדיוט יכול לעבוד תרומת הדשן, מדתניא לקמן [לב, ב] ר' טביעות וי' קידושין ולא תניא קידוש ידיים ורגליים של תרומת הדשן, אע"פ שהיה צריך כמו שמיגו בפ"ק דתמיד [מ"ד] ואמרינן נמי לקמן בפרק שני [כב, ב] ובדומכי טובא ובפרק שני דזבחים [כ, ב] קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן כו', ומצן נמי לקמן בפרק שני [סס] דיני פייסות, ואי לא שייך ביום הכפורים למה לי לשנות שם דיני פיים, אלא שמע מינה שהיה שם פיים לתרומת הדשן. מיהו קשיא לרבינו אלחנן דתנן לקמן בפירקין [כ, ב] בכל יום היו תורמין כו' ויום הכפורים מחצות, ומפרש שם טעם משום חוצאת דכהן גדול מקדמינן ליה מחצות, [והא אלא חשיב קידוש תרומת הדשן בהדי אידך עבר קידושין לאפי שזו היתה עבודת לילה. לרבות את השחקים. וכגון אלא נקרעו דתניא בפרק שני דזבחים [יח, ב] היו בגדיו מקורעין או מטושטשין ועבד עבודתו פסולה, ודרש נמי התם בד שיהיו של בוץ, בד שיהו חדשים, והייט לכתחילה, אבל לא יהרענו מתי הם מיקרו שחקים. שני כל מצות כהונה גדולה עליו. ואומר ריב"ל דמ"מ הוי הפר משל כהן שעבר שהיה קבוע בכל יום, ומביא ראיה מן הירושלמי [פ"א ה"ב] דבעי התם גבי כהן המתמנה תחת אותו שאירע בו פסול עבודתו משל מי, נשמעינה מן הדא מעשה בבן אותם שאירע (בו) פסול בכהן גדול ונתמנה תחתיו ושימש בו ביום בכהונה גדולה, אמר לו אדוני המלך פר ושעיר של יום"כ משל מי משלי או משל כ"ג, משלי יהו קריבין שאם יהו משלי אהא כהן גדול ואם משל כהן שעבר לא אהא כהן גדול,

תורה אור השלם

1. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבָּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג

2. וּבְא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: ויקרא טז כג

גליון הש"ס

גמ' כה"ג משום איבה. כעין זה לקמן דף עג ע"א: **תוס'** ד"ה **אלא לאו.** לפירוש ריב"ל ע"ל דף כה ע"א תד"ה טוטל מצנפת ומו"י דף עא ע"ב ד"ה אר"ז. עירובין לה ע"ב תד"ה מקום. סוכה דף ה ע"א תד"ה ואל יוכיח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ביוסף בן אלם מציפורי שאירע: **(ב)** רש"י ד"ה ה"ג כי אתא כו' אין חילוק בין יוה"כ לשאר ימים: **(ג)** ד"ה אלא לאו ביה"כ דשל כ"ג דבוץ ואתא לאשמועי' דשל הדיוט:

רבינו חננאל

רב פפא אמר עבודתו לפני ולפנים היא קובעת לכהונה גדולה. כי אתא רבין אמר אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים דברי הכל של בוץ, בשאר ימות השנה דברי הכל של כלאים, לא נחלקו אלא באבנט כהן הדיוט לעולם, רבי אמר כלאים ור' אלעזר ב"ר שמעון אומר של בוץ. **אמר רב נחמן בר** יצחק אף אנן נמי תנינא על בשרו מה ת"ל ילבש כו'. ר' דוסא אמר לרבות בגדי כהן גדול של יום הכפורים שעבד בהם לפני ולפנים שכשירין לכהן הדיוט בכל [ה]שנה. **רבי אומר** ב' תשובות בדבר, חדא אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים לא זהו אבנטו של כהן הדיוט, ועוד בגדים ששימש בהן קדושה חמורה ישמש בהן קדושה קלה. ומה ת"ל ילבש לרבות שחוקים. אילו כולן פשוטין הם. ת"ר אירע בו פסול ומינו

מסורת הש"ס

א) סנהדרין טז: שבועות טו., **ב)** לקמן כג., **ג)** [לקמן כד. ס. וש"נ], **ד)** הוריות יב: ע"ש מגילה ט: תוספתא פ"א ה"ד, **ה)** [לקמן כ: עג. הוריות יב: ברכות כח. שבת כא: מגילה ט. כא: מנחות לט. לט.], **ו)** מכאן שייך לדף יג., **ז)** [עי' תוס' לקמן כה. ד"ה טוטל], **ח)** [ל"ל גדולה],

כיון דאמרי לי איכא למיחש חיישינן נמי למיתה דתרתי ניתמרו נמי בטומאה לי איכא למיחש חיישינן נמי לטומאה דתרי ואין לדבר סוף: **זריז הוא.** ונשמר מן הטומאה אבל מיתה אין מסורה בידינו: **בתקנתא.** בהזמנה: **הדרא קושיין.** דשמא תמות: **על מנת שתמותי.** ביום"כ ואם מתה בו ביום נמצא גט למפרע ואין כאן אלא בית אחד ואם לא מתה היא ומתה חבירתה נשארה לו זאת שאין הגט גט. וכל סוגיא זאת אין תירוצין שבה יכולין לעמוד כי יש להן תשובות רבות ואינו אלא כי מלמדין אותנו (ה) ואם תאמר כן יש להשיב כן ואינו משיב כל תשובות שיש להשיב כי באמת הוא מסלקו לתרץ בענין אחר עד שהעמידה על מכונה: **ודילמא לא מייתא.** ואין הגט גט: (ב) **ע"מ שלא תמות.** ואי לא מתה כדקאמר הוה ליה גיטא למפרע: **להאי גוונא.** שהתנאי תלוי בחייה מי הוה גט: **אין זה כריתות.** שהרי כל ימי חייה קשורה בו ואינו כריתות בעינן: **כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות.** ותיגשא לאחר מיתת פלוני וגם מהיום הוא גט שאם קלקלה אין כאן חיוב אשה אים שאינו אלא כחשש שמא תשתה יין בחיי פלוני: **שלא תמות חברתיך.** ואי לא מתה חבירתה הוה לה גט למפרע ואין כאן אלא בית אחד: אם

צריכא דמגרש לה על תנאי דאמר לה הרי זה גיטיך על מנת [שתמותי ודילמא לא מייתא והוה ליה שני בתים אלא דאמר לה הרי זה גיטיך על מנת] שלא תמותי אי לא מיתה מיגרשא לה ואי מיתה הא קיימא הך ודילמא היא לא מיתה והוה ליה גיטא דהאי גיטא ומייתא חברתה וקם ליה בלא בית אלא דאמר לה על מנת שתמות [אחת מכם] מיתה הא קיימא הך מיתה הך הא קיימא הא ודילמא לא מייתא ולא חדא מינייהו והוה ליה שני בתים ועוד כי האי גוונא מי הוי גיטא ג)והאמר רבא ד)הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין כל ימי חיי וחייכי אין זה כריתות כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות אלא דאמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך אי לא מיתה חברתה מיגרשא ואי מיתה הא הא קיימא הא ודילמא מייתא חברתה בפלגא דעבודה ואיגלי מלתא

למפרע

שבעל הש"ס לא מסיק למילתיה של המתרץ והולך ומדקדק בפירוש דמילתיה דאמר לה על מנת שתמותי כו' כלומר היכי בעית למימר על תנאי לי דאמר לה על מנת שתמותי ודילמא לא מתה והוו להו שני בתים אלא דאמר לה על מנת שלא תמות וכו' אהא נמי איכא למיפרך וכו' עד מסקנא דמילתא כולה מדברי בעל הש"ס שדקדק מעצמו פירושא דמילתא דשינויא דעל תנאי ולא מימוקמא ליה אלא כדמסיק לבתרא אמר ע"מ שלא תמות חברתיך וכו' ותדע שהוא כן דכל הנך אלא דאמר לה הס מדברי המקשה שהולך ומדקדק מכח קושיות עד שהוא יורד על האמת דבכולם יש דל"ת אלא דאמר ודשינויא בתרא גרס אלא לחדא אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שתכנס לבית הכנסת ולפי שהמקשה בעצמו מסיק כך ואין דעתו להקשות על אותו תירוץ גרסינן לחדא ול"ג לבתרא בדל"ת:

על מנת שתמותי. הוה מצי למיפרך מ"כ אמאי מגרש לה י"ל איכא למימר על מנת שתמותי בפלגא דעבודה הלכך מגרשה אלא תנאי לי דאמר לה על מנת שתמותי ודילמא לא מתה והוו להו שני בתים אלא דאמר לה על מנת שלא תמות וכו' אהא נמי איכא למיפרך וכו' עד מסקנא דמילתא כולה מדברי בעל הש"ס שדקדק מעצמו פירושא דמילתא דשינויא דעל תנאי ולא מימוקמא ליה אלא כדמסיק לבתרא אמר ע"מ שלא תמות חברתיך וכו' ותדע שהוא כן דכל הנך אלא דאמר לה הס מדברי המקשה שהולך ומדקדק מכח קושיות עד שהוא יורד על האמת דבכולם יש דל"ת אלא דאמר ודשינויא בתרא גרס אלא לחדא אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שתכנס לבית הכנסת ולפי שהמקשה בעצמו מסיק כך ואין דעתו להקשות על אותו תירוץ גרסינן לחדא ול"ג לבתרא בדל"ת:

על מנת שתמותי. הוה מצי למיפרך מ"כ אמאי מגרש לה י"ל איכא למימר על מנת שתמותי בפלגא דעבודה הלכך מגרשה אלא תנאי לי דאמר לה על מנת שתמותי ודילמא לא מתה והוו להו שני בתים אלא דאמר לה על מנת שלא תמות וכו' אהא נמי איכא למיפרך וכו' עד מסקנא דמילתא כולה מדברי בעל הש"ס שדקדק מעצמו פירושא דמילתא דשינויא דעל תנאי ולא מימוקמא ליה אלא כדמסיק לבתרא אמר ע"מ שלא תמות חברתיך וכו' ותדע שהוא כן דכל הנך אלא דאמר לה הס מדברי המקשה שהולך ומדקדק מכח קושיות עד שהוא יורד על האמת דבכולם יש דל"ת אלא דאמר ודשינויא בתרא גרס אלא לחדא אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שתכנס לבית הכנסת ולפי שהמקשה בעצמו מסיק כך ואין דעתו להקשות על אותו תירוץ גרסינן לחדא ול"ג לבתרא בדל"ת:

על מנת שתמותי. הוה מצי למיפרך מ"כ אמאי מגרש לה י"ל איכא למימר על מנת שתמותי בפלגא דעבודה הלכך מגרשה אלא תנאי לי דאמר לה על מנת שתמותי ודילמא לא מתה והוו להו שני בתים אלא דאמר לה על מנת שלא תמות וכו' אהא נמי איכא למיפרך וכו' עד מסקנא דמילתא כולה מדברי בעל הש"ס שדקדק מעצמו פירושא דמילתא דשינויא דעל תנאי ולא מימוקמא ליה אלא כדמסיק לבתרא אמר ע"מ שלא תמות חברתיך וכו' ותדע שהוא כן דכל הנך אלא דאמר לה הס מדברי המקשה שהולך ומדקדק מכח קושיות עד שהוא יורד על האמת דבכולם יש דל"ת אלא דאמר ודשינויא בתרא גרס אלא לחדא אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שתכנס לבית הכנסת ולפי שהמקשה בעצמו מסיק כך ואין דעתו להקשות על אותו תירוץ גרסינן לחדא ול"ג לבתרא בדל"ת:

הלכה כר' יוסי. תימה הילכתא למשיחא דכי ה"ג פריך בזבחים פרק ב"ש (דף מה.) ובפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נא.): ויש לומר דאיכא נפקא מינה אפילו בזמן הזה לפרנס הממונה על הציבור ועבר מחמת אונס שכשיעבור האונס חוזר לשרתו וגם נוהגין כבוד בשני כי ההוא מעשה דר"ג ורלא"ע) וההיא דבפ' קמא דתענית (דף ד:) דפסיק כר"ג דאמר בז' במרחשון שואלין הגשמים ומוקי לה בזמן שבית המקדש קיים י"ל דנפקא מינה אפילו בזמן הזה לבני [בבל דאית] להו פירי בדברא כדאיתא התם והא דאמר בפסחים פ' אלו דברים (ד' סו.) גבי פסח כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאי אפשר לעשות מע"ש דוחה את השבת ופסיק בגמרא (דף סט:) הלכה כר"ע יש לומר דנפקא מינה לענין מילה ואע"ג דגבי מילה נמי פסיק רב יהודה הכי בפרק ר"א דמילה (שבת דף קלג.) מ"מ פסיק הכי בתרי דוכתי לגלומי פיסקא דמילה וקשה פ) (דבפ"פ התכלת (מנחות ד' נב.)) פסיק ו) כר"ש וכאבא יוסי בן דוסתאי גבי תביתי כ"ג) וי"ל דאין הש"ס תופס זה בקשיא הילכתא למשיחא אלא רב יוסף מקשה אותו בפרק ד' מיתות (סנהדרין סב) ובפרק בית שמאי) אבל הש"ס אינו מושב כי היכי דמהדר ליה לרב יוסף בפרק בית שמאי אלא מעתה ט) (כו') שחיטת קדשים לא ניתני ורבי' חייס כהן זל"ל תירץ דלא פריך הכי אלא היכא דאיכא תרתי הילכתא למשיחא ועבירה כגון ההיא דפרק ב"ש דאיירי בפיגול ובפרק ד' מיתות גבי בת כהן שזינתה וכיון דאיכא תרתי מילתא דלא שכיחא היא ולא הוי ליה למיפסק הילכתא במילתא דלא שכיחא כללי: **דמגרש** לה על תנאי. המתרץ היה דעתו לתרץ כדמסקינן דלחדא אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות חברתיך ולחדא אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות לאלתר אחר עבודה, מ"מ יש לחוש דלמא מתה בפלגא דעבודה.

מט א ב ג מיי' פ"ז מהלכות עבודת יום"כ הלכה ג: **נ** ד ה מיי' פ"ב מה' כלי המקדש הלכה י: **נא** ו מיי' פ"ח מהלכות גירושין הלכה י [טוש"ע אה"ע סימן קמג סעיף כ]:

תורה אור השלם

1. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:

ויקרא טז ו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה על מנת שתמותי וכו' מלמדין אותנו שאם תאמר וכו' (ב) ד"ה ע"מ שלא תמות דבור זה ל"ל קודם ד"ה ע"מ שתמותי:

רבינו חננאל

אמר רב הילכתא כר' יוסי. ומודה ר' יוסי שאם עבר ועבד עבודתו כשרה. אמר רב הלכתא כר' יוסי ומודה ר' יוסי שאם מת ראשון שני חוזר לעבודתו. ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו כו'. והא רבנן נמי חייש לשמא ומתקינין לו כהן אחר תחתיו. ודחי טומאה שכיחא מיתת אשתו לא שכיחא, פתאום בלא חולי מילתא דלא שכיחא היא. ומי סגי לה בתקנתא גרידא [הא] לא קנאה מה הועיל. ושקלו וטרו בהא ואוקמוה דמקדיש לה וכניס לה

תום' ישנים (המשך)

מיתה דחדא ממיתה דתרתי. אי נמי טעמא דלאמרינן בסוכה בפרק הישן [כד, ב] דמעלה עשו בכפרה ויש לחוש יומה. ובסוכה בפרק הישן [כג, ב] פריך על הא דתניי דלתנאי ומשני איפוך הא ר"מ [דחייש למיתה] הא רבי יהודה דלא חייש, ומעטא דרבי יהודה דהכא משום מעלה, אבל למסקנא התם לא בריכנא דאיפוך מו לטעמא דאיפוך ולטעם דמעלה עשו בכפרה. מיהו למאי דבעי למימר בפרק הישן דטעמא דרבי יהודה משום דמעלה אע"ג דבעלמא לא חייש, איכא שלם מחלוקות בדבר, דרבי יהודה חייש דזקא בכפרה, ור"מ אפילו בעלמא [חייש], וכגון דהכא אפילו בעלמא לא חייש. **דעבדינן ליה צרה כ"ש דמודרו טפי.** וא"ת מאי האי דקאמר לעיל איסור לשמא [יומא] ומשני דחייסינן לעומתה משום דשכיחא, מאי קושיא הא הכא קאמר דמתקינין לו כהן משום דלזדרו טפי ועל ידי כך הוא ממוקן, אבל גבי מיתה אי אפשר לתקן לאותה משאה דאין לדבר סוף. י"ל [דלקן] דגבי מיתה אי אפשר לתקן לאותו נמי יש קצת לדבר סוף בשלם או ארבע

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ם

גמ' הלכה כר"י. עיין תשובת פנים מאירות מ"ב סי' נח: **שם** הו"ל ב' בתים. עי' משנה למלך פ"ג הי"א מהל' עבדים:

מוסף רש"י

אין זה כריתות. דהא כל ימיה קשורה בו שמתמתו היא נמנעת מלשמות יין ותנאי זה תלוי והולך לעולם ואין זה הבדלה (עירובין טו:) שאין מפרידין אלא המות דעד יום מותה קשורה בו (גיטין פג:). **הרי זה כריתות.** מיד והיא תקייס התנאי (שם).

תום' ישנים

הלכה כר' יוסי. אין להקשות כאן הלכתא למשיחא כי היכי דפריך בזבחים פרק ב"ש [מה, א] גבי פיגול ובסנהדרין [נא, ב] גבי צריפת בת כהן, דהא הכא אליעזרין בזמן הזה כגון אם הענינו זקן מנשיאותו שנהגין בו כבוד, כי ההוא מעשה דר"ג ורבי אלעזר בן עזריה בברכות [כח, א]. וכן בקידושין [עב, ב] גבי ממזרים ונתינים כשריים לעתיד לבוא דפסק שמואל לר' יוסי, ונפקא מינה למשפחה שנטמעה נטמעה, כי אין לחוש כל כך פן יזאו ויתגלו. וכן בפסחים פרק אלו דברים [סו, א] דקאמר ר' עקיבא גבי חזאה שבות כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת כו', דמשמע נמי דאפילו אכשיריו דאיכא כרת לא דחו שבות. אבל יש לגמגם על הא דתמצאת בפרק התכלת [נב, ב] דקאמר התם א"ר יוחנן הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי דאמר מפרים לה שני קמצים, והאמר רבי יוחנן הלכה כתנא משנה דתנן תמצה קמצים כו', דמאי שייכא (בזה מן) [ומזמן] הזה, ושמא לא בא אלא לומר נראין דברי אבא יוסי בן דוסתאי והתלמוד הקשה שר' יוחנן רגיל לומר דבריו אלגיא דקשה מצנה. אי נמי רבה הוא דמקשי ולא שאר אמוראים. וריבינו אריה שמע בשם רבינו חיים אבי אמי ז"ע דלא שייך למיפרך הלכתא למשיחא אלא היכא שיש עבירה בדבר כגון פסול זבחים וצריפת בת כהן דסנהדרין שכרי זה הדבר אין רגיל להיות שאינו צריך עד יומות המשיח, וגם אז לא יהיה הדבר שיהיו כולם לצדיקים. אבל קשה לי קצת שמצינו בכמה מקומות שמתמה כך דלאמרינן לעיל [ה, ב] כילד מלבשין לבעתיד לבא כשיחיו אהרן ובניו ומשה רבינו עמהם, והיינו כמו הלכתא למשיחא שאינו צריך עכשיו כלל לכך, וכן פרק בתרא דעדה [ע, ב] גבי מתים לעתיד לבא לריכין הזאת שלישי ושביעי כו'. מיהו התם אינו יודע לאדון כלום. **מיתה לא שביחא.** וא"ת דהכא לא חייסי רבנן למיתה ואלו ביבמות בפ' ד' אחין [סו, א] קאמר ודילמא אדמייבם חד מיית אידך וקמבטל מצות יבמין. וי"ל (דמילתא) [דלמיתה] זומן מרובה חייסינן, למיתה דיומא לא חייסינן. וא"ת הא דאמרינן בפרק בן סורר [ציטין כח, א] דפריך מהכן דהכי נמי דגיטין שנה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד על הנייא דהלך למדינת הים הוי זו אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קייס, ומשני אבאי הא ר"מ דלא חייס למיתה, רבא אמר לשמא מת לא חייסינן שמא יומות תנאי היא, אבל אבאי דלא מפליג בין שמא מת לשמא יומות משמע דלא חייס לשמא יומות אפילו זומן מרובה. וי"ל דמכל מקום לא חייס אבאי לשמא מת זומן מרובה, אבל לשמא יומות משמע דלא חייס מי נמי אבאי לא חייס לעומת דלא יזקה אלא אם ליה כדהוה ס"ד מעיקרא בד' אחין ולא ליה כלל דבמול מצות יבמין. **למיתה דתרתי נמי חייסינן.** וא"ת הא דאמרינן בפרק ד' אחין מי הכי מסאה נמי, ומשני למיתה דחד חייסינן למיתה דתרתי לא חייסינן. וי"ל דבזוס אחד כמו בן שיש לחוש למיתה דחדא יש לחוש למיתה דתרתי דהא והא לא שכיחא, אבל זומן מרובה שכיחא קיים

מיהא ולהכי פריך כיון דחייסינן לעומתה שיהא לבדר לתקן, מיתה נמי תוכל לתקן ע"י שלם נשים או ארבע יהיה לבדר סוף, ומשני טומאה שכיחא וכו'. **ולא בעד שני בתים.** ומה שכתוב [לקרי"ב כד, ג] ושא לו יהודע נשים שתים וילד בנים ובנות, שמא ביוה"כ היה מגרש אחת מהן. ול"ע. **אלא דאמר לה הא גיטיך על מנת שתמותי.** (דהוי) [והוי] מצי למפרך וכי אבאי גווונא מי הוי גיטא ואלמאר דבא הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין כו' כלקמן, ועוד דאי מתה אין צריך כלל שהרא מגורשת, ואי משום תחילת עבודה דבעינן בחצה אחת, מ"מ למה יש לו להתנות כלל על מנת שתמות, כ"ש שאם לא תמות שצריך לגרשה יותר כיון שלא תמות חבירתה. ע"מ **שלא תמות.** והוה אבאי למיפרך מצי מיתוק אחרת מתה והוה ליה שני בתים מאותה שעה. **על מנת שתמות אחת מכם.** והא לאו שינויא הוא דאי מתה קמייתא נמצא שמתה זאת [חאת] מגורשת והוה ליה בלא בית. **כל ימי חיי וחייכי.** (תימה) [מאתמר] ריב"ל דלא גרסינן כל ימי חיי, דבפרק בתרא דגיטין [פג, ב] פריך מאי שנא מכל ימי חיי פלוני, ומתוץ כל ימי חיי וימי חיי פלוני הרי זה כריתות. ומיהו י"ל הכא לפי טעות שהיה סובר שם מתחלה נקבע כאן. **דילמא מתה חבירתה בפלגא דעבודה.** לכבי לא נקבע דילמא מתה בפוף היום והוא לה סולה עבודה בשני בתים, משום דאפילו התנה על מנת שלא תמות לאלתר אחר עבודה, מ"מ יש לחוש דלמא מתה בפלגא דעבודה.

אלא לחדא אמר לה על מנת שאכנס לבית הכנסת. [9]דלע"ג דכבר הקשה לו דילמא לא עיילא לבי כנישתא ה"מ גבי דידה שהנשים עצלניות הן אבל כהנים זריזין הן וכ"ש כהן גדול דזריז טפי ולא יסכת ועוד גבי דידה חיישינן טפי לפי שאינה תדירה בכאן לרחוץ אם לא תמות חברתיה שתיכנס היא לבית הכנסת דאמרו בכפה תנו לה: **לחדא אמר לה על מנת שאכנס כו'.** פי' ולשניה אמר על מנת שלא תמות חברתיך דתו ליכא למיחש למידי דאי מתה השניה בפלגא דעבודה עייל לבית הכנסת והוה ליה גיטא למפרע וליכא שני בתים ואי לא מייתא לא הא ולא הא הוא ליה דקמייתא גט ולא ליעול לבית הכנסת ואי מייתא קמייתא בפלגא דעבודה כיון דשניה לא מייתא דלמיתה דתרתי לא חיישינן הוא לה מגורשת למפרע ולא ליעול לבית הכנסת אבל אי לא מגרש אלא נאה ואמר לה על מנת שאכנס לבית הכנסת ולא אמר לרחל מידי דילמא מייתא רחל בפלגא דעבודה והיכי ליעביד אי עייל לבית הכנסת קס ליה מכאן ולהבא בלא בית ואי לא עייל לבית הכנסת הרי עבד מקצת עבודה בשני בתים הלכך לא אפשר בע"א וגם הלשון משמע כן מדקאמר לחדא אמר לה מכלל דלא לשניה אמר והתנה עמה בירושלמי משמע שאם אחרת מתקיינין לו מזמנין אותה שאם תמות אשתו ביום הכפורים שיקדש זאת ביום"כ ופליג אגמרא דידן דפריך התם ויקדש מאתמול דמשמע ליה מתקיינין בהזמנה בעלמא ומשני וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז) ולא בעד שני בתים ופריך ולא נמצא כקורה קנין בשבת ומשני משום שבות התירו במקדש א"ר חנינא הדא אמרת הלין דכנסין ארמלן צריך לכונסן מבעוד יום שלא יהא כקורה קנין בשבת נ"ל לפרש בתולה שיש לה חופה מבעוד יום משעה שנכנסה לחופה קנאה לכל דבר להכי מותר לבא עליה בשבת אבל אלמנה שאין לה חופה ואינה נקנית לבעלה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה אלא ע"י בעלה צריך לבא עליה מבעוד יום שלא יהא כקורה קנין בשבת ואפילו את"ל שיש לאלמנה חופה קודם בעלה נ"ל דיחוד שמתייחדת עמו היינו חופתה וזה יש לעשות קודם השבת אבל בתולה משילתה בהינומא הוא חופה שלה וזה היו רגילין לעשות ביום אבל לא היו מייחדין אלא בלילה סמוך לבעלה והשתא קאמר בירושלמי הלין דכנסין ארמלן צריך לייחדן מבעוד יום דיחוד שלה היינו חופה וכן נראה לי יותר לומר דאלמנה נמי אית לה חופה קודם בעלה ויש ליזהר במאי דפרש"י שהכונס אלמנה צריך לייחדן מערב שבת אחר ברכת הנשואין: **ולחדא** אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תכנסי לביהכ"נ. דהשתא אי מייתא בפלגא דעבודה כיון דלא עיילא לביהכ"נ הוה מגורשת למפרע וליכא שני בתים: **ודילמא** לא מייתא חברתה ולא עיילא לבית הכנסת. נ"ל דל"ג דלא עיילא היא דהא מדלא קאמר על מנת שלא תיכנס חברתיך לבית הכנסת אלמא דמיירי דאמר לאלה ע"מ שלא תמות רחל ולרחל אמר על מנת שלא תיכנס היא עצמה לבית הכנסת וא"כ הכי פריך דילמא לא מתה רחל ולא עיילא רחל לבית הכנסת ואי הוה גרס היא משמע דילמא לא מתה רחל שהיא חבירתה של אלה ולא עיילא היא אלה הא דנקט גבי דידה על מנת שלא תכנסי לבית הכנסת ובסמוך גבי דידיה על מנת שתכנס י"ל דלא הוה מצי למימר גבי דידה על מנת שתכנס בשעה שהיא בריאה דאיכא דאיכא לאיכנס לבית הכנסת דילמא מייתא חברתה וקס ליה בלא בית וכשתהיה חולה ונטויה למות אינה יכולה לאיכנס אע"פ שהיה יכול להתנות תנאי אחר שיוליכוה לבית הכנסת מ"מ השתא מיהת לפי תנאו לא הוה מצי למימר איפכא וגבי דידיה ניחא דמצי למימר על מנת שתכנס ניחא ליה טפי למימר מלומר שלא תכנס משום דפריך וקס ליה בלא בית ואתא ניחא ליה טפי לשנויי על מנת שתכנס דליכא למיחש כולי האי דילמא עביד מעשה ועייל וקס ליה בלא בית וקל להבין: **היה** עומד ומקריב ושמע שמת לו מת וכו'. רש"י פירש בהכן הדיוט אייר ולחק עצמו לפרש לפי זה ול"ל דבהכן גדול אייר אף על גב דכ"ג מקריב אונן ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן פ"ל לרבי יהודה מניח עבודה ויוצא ואל תתמה דהא מסקינן גזירה שמא יאכל אלמא אע"ג דכ"ג מקריב מדאורייתא כל היום [1](מודו) דיה רבנן א"כ בריתא נמי איכא למימר מעיקרא דבכ"ג אייר ומדרבנן ועוד לכאורה משמע היה עומד ומקריב אע"ג דאמרי לא התחיל בעבודה אלא עבודה בידו והיכי קאמר ר' יוסי יגמור והלא הכן הדיוט אונן מחלל עבודה וכן משמע בתוספתא דזבחים (פי"ח) דתנא אבל הכן הדיוט שהיה מקריב ומת לו מת מניח עבודה ויוצא וליכא מאן דפליג והא דפליגי בשמעתא רבי יהודה ורבי יוסי איכא למימר בכ"ג פליגי: [1]**שאינו** עובד עבודה כל היום. וה"פ כל היום שוין אצילה להקרבה כמו שאינו אוכל כך אינו מקריב הא בלילה מקריב ואינו אוכל ולא גזרינן דילמא אתא למיכל דאמיות לילה דאבילות דרבנן והיא גופה גזירה ואגן ניקוס וניגזור גזירה לגזירה ולא הוה מצי לשנויי דכל היום אאינו אוכל אבל בלילה אוכל דהא ס"ל לר' יהודה בפ' טבול יום (זבחים דף לט:) דאמיות לילה דיום מיתה דאורייתא ודיום קבורה דרבנן והא דמסקין כל היום אבל לילה לא היינו דיום קבורה דאי דיום מיתה הא שמעינן ליה לרבי יהודה בפ' טבול יום דאמיות לילה דיום מיתה דאורייתא וא"כ ניגזור דילמא אתי למיכל מיניה:

למזה

אם מפה תבירסה. קיימא הך דאין גיטה גט ד): **אלא מעכנסי כו'.** ביום הכפורים: **אלא מעפה.** כיון דאמרן לעיל [ע"ב] ביתו אין כאן שתים במשמע: **שתי ימות הבאות מאדם אחד.** שהיה לו שתי נשים לא תתייבם אפילו אחת מהן דהא בית אחד כתיב: **אלרוסה לא תתייבם.** דהא בית כתיב ואת אמרת לעיל כל כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא: **מקריב אונן.** דרחמנא שרייה דכתיב (ויקרא כא) לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל וגו'. ודרשינן לה בשחיטת קדשים (זבחים טז.) בתמ אביו ואמו [2] ואינו צריך לאת מקדושתו כלל להיות עומד ומקריב כי לא מיחל עבודתו בכך ומינה ילפינן [שם] הא כהן הדיוט שלא יצא מחיל: **ואינו אוכל.** שלא הותרה כאן אלא עבודה וקדשים אסורין לאונן [3] קל וחומר ממעשר הקל שאמרה תורה (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו: **להביאו מפוך ביתו.** מצוה הוא שיביאוהו למקדש לעבוד כל היום כדי לפכח לעברו וה"ק ר' יהודה כל היום יהא עסוק בהקרבה: **השתא לרבי יהודה אפוקי מפקינן ליה.** להדיוט אונן אפילו התחיל בעבודה אלמא ר' יהודה בהקרבת אמיות לחומרא ורבנן לקולא וגבי כהן גדול החליפו שיטתו: **היה עומד ומקריב.** בכהן הדיוט קאי: לומר

[1]יבמתו יבמתו אינו אוכל [3] רבי יהודה אומר כל היום מאי כל היום אמר רבא לא נצרכה אלא להביאו מתוך ביתו אמר ליה אביי השתא לרבי יהודה אפוקי מפקינן ליה דתניא היה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת מניח עבודתו ויוצא דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר [4]יגמור ואת אמרת מייתינן ליה מתוך ביתו אלא אמר רבא מאי כל היום לומר

[1]ריבה מתקיף לה רבינא ואיתימא רב שרביה אלא מעתה ארוסה לא תתייבם [6]**[2]החוצה** [2]לרבות את הארוסה [3] תנו רבנן [3]כהן גדול מקריב אונן [4]ואינו אוכל [3] רבי יהודה אומר כל היום מאי כל היום אמר רבא לא נצרכה אלא להביאו מתוך ביתו אמר ליה אביי השתא לרבי יהודה אפוקי מפקינן ליה דתניא היה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת מניח עבודתו ויוצא דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר [4]יגמור ואת אמרת מייתינן ליה מתוך ביתו אלא אמר רבא מאי כל היום לומר

[6]נראה דל"ל היה לו לכתוב ועלתה השערה ועלתה יבמתו השערה דכתב למה לי וכו'.

יבמה דכתיב בה אשר לא יבנה את בית אחיו אם יש לו שתי נשים לא תתייבם אפילו אחת מהן. ודחי יבמתו יבמתו ריבה, כלומר היה לו לכתוב 6) ועלתה יבמתו ועלתה יבמה השערה, יבמתו דכתב למה לי, אלא אפי' יש שם שתים ועלתה אחת מהן היא יבמתו והדין יבמה. ואקשינן תוב כיון דאמר כניס לה והדר מגרשי לה על תנאי, כלומר אינה נקראת בית עד דכניס לה, ארוסה לא תתיבם דהא אינה בית. ודחי לא תהיה אשת המת החוצה כתיב, החוצה לרבות הארוסה. ת"ר כהן גדול מקריב **אונן ואינו אוכל ר' יהודה אומר כל היום.** ובא רבה לומר כל היום כולו אפילו אם הוא בביתו מביאין אותו ומקריב כל היום. איני והתניא היה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת מניח עבודתו ויוצא דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר יגמור. השתא לר' יהודה אפוקי מפקינן ליה ואת אמרת מייתינן ליה מתוך ביתו כדי להקריב. אלא מאי כל היום,

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה ט:

נג ב שם הלכה ח:

נד ג מיי' פ"ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ו:

נה ד שם הלכה ח [וסה"י מהל' מעה"ק ה"כ]:

נו ה מיי' פ"ב מהל' ביאת"מ הלכה ו:

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז

2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבָּמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ: דברים כה ה

מוסף רש"י

החוצה לרבות את הארוסה. שאם נתארמלה מן האירוסין צריכה ליבם כבעולה, ומולה משמע חיצונה, שלא נתקרבה עדיין לגיאה (יבמות יג:). **כהן גדולה מקריב אונן.** מדאמר לו אהרן למשה (ויקרא י) ואכלתי חטאת היום ולא אמר למשה והקרבתי, מכלל דהקרבה באמיות ולמדנו דכ"ג מקריב אונן (מו"ק יד:) לו: דכתיב לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא, הם מת אביו ואמו דהוי אונן אפילו הכי מקדושתו לא יצא, ולא יחלל, כלומר דעבודתו שיעבוד באמיות לא תתחלל, הא אחר הדיוט שלא יצא מחיל (ב"ק קי:) לו: ומן המקדש לא יצא, אינו צריך לצאת מן המקדש ביום מיתת אביו ואמו, ולא יחלל, שעבודתו אינה מתוללת (זבחים צט.).

רבינו חננאל

ומגריש להו לתתרוייהו על תנאי, דלאה אומר לה הרי זה גיטיך על מנת שלא תמות רחל חברתיך ואם מתה רחל לא ליהוי גיטיך ואת אשתי. ולרחל אומר לה הרי זה גיטיך על מנת שאכנס בכנסת, אם אכנס לכנסת הרי את גרושה ממני ואם לא אכנס לא יהא הגט גט. אם מתה רחל בטל הגט ונשארה לאה אשתו. ואם מתה לאה נשארה רחל באישות אצלו שהרי לא נכנס בכנסת. מאי איכא למימר דילמא מתה רחל בפלגא דעבודה ונמצא שהיתה בחצי העבודה רחל אשתו, וכיון שמתה עכשיו בטל הגט ונמצאת לאה אשתו, ונמצאת העבודה בשני בתים. [כשבא] להתחיל בעבודה ראה אם היא רחל גוססת מקדים ועייל לכנסת ונתקיים הגט ונמצאת לאה לבדה אשתו. ירושלמי ולא נמצא קונה אשה ביום הכפורים, משום שבות התירו במקדש. מתקיף לה רבינא אם משום דכתיב ביתו [אינו] רשאי להיות לו שני נשים,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אלא לחדא. **דאע"ג** דבבר הקשה לו. לא זכיתי להבין הא אין אפשרות לה ליקח לבהכ"נ לחזי דבטל גיטא והוי כלא כלום כלל דהרלא המשם שמא תמות ועשה העבודות עד שעת מיתתה בב' בתים. ואם נאמר דס"ל לתוס' דליתנא דאמרינן ולא עיילא משמע דקאי על דלמא ומדלא פרכינן בפשוטו דהא א"ל לה למיעיל לבהכ"נ ע"כ דהתנאי היה דלא תכנס לבהכ"נ היום ומתר ואי לא מייתא גיטא דחברתי' גיטא והיא הולכת אחר עבודת היום לבהכ"נ ובטל גיטה. אבל יקשה תירוצם לפי שאינה תדיר וכו' מה לה בידיעה מתבתרה כל שהיא לא מתה ממילא חברתה מגורשת ואריכה היא ליקח לבהכ"נ ומה לנו אם חברתה בחיים אם לא אם כיון דחברתה מגורשת אריכה היא ליקח לבהכ"נ לבטל גיטה וה' יאיר עיני:

הגהות הב"ח

(**ו**) רש"י ד"ה מקריב אונן כו' בתמ אביו ואמו שאינו צריך לצאת מקדושתו כלל ויכול להיות עומד:

תוס' ישנים

דאמר לה ע"מ שתמות חברתיך. והוה מצי לאקשויי ולימא לא מתה חבירתה והוא לה עבודה בשני בתים, אלא יש קושיות הרבה בשמועה ואינו מושב עד לבסוף שמעמידו על האמת כדפרש הקונטרס גופיה [ד"ה ע"מ שתמות]. **דילמא לא** מתה חבירתה **ולא עיילא** אידי לבהכ"נ. וא"ת מ"מ אם לא מתה חבירתה יעלוהו בעל כרחה לבהכ"נ ומתגרש. י"ל דס"ל לתלמודא כיון שבדעת אחריס הדבר תלוי שמא לא תלך. **מאי איכא למימר שמא מתה חבירתה בפלגא** דעבודה אי חזי כו'. ודוקא לתרוייהו, אבל אם לא לאמרי אלא לחדא הרי זה גיטיך על מנת שתכנס אני לבהכ"נ איכא למיחש שמא תמות חבירתה בפלגא דעבודה ואי לא אזיל לבהכ"נ עבד פלגא דעבודה בשני [בתים] ואי עייל נמלא [שאר] יום בלא בית. ומיהו הכי נמי הוה מצי לשנויי כלישנא דנקט מעיקרא ע"מ שלא אכנס לבהכ"נ ולאידך אמר לה ע"מ שלא תמות חבירתה, ואי מתה חבירתה בפלגא דעבודה לא הוי גיטא ואותה שמתה מגורשת כיון שלא הלך לבהכ"נ, ואי לא מתה חבירתה ומיגרשא אידך אזיל

אם מפה תבירסה. קיימא הך דאין גיטה גט ד): **אלא מעכנסי כו'.** ביום הכפורים: **אלא מעפה.** כיון דאמרן לעיל [ע"ב] ביתו אין כאן שתים במשמע: **שתי ימות הבאות מאדם אחד.** שהיה לו שתי נשים לא תתייבם אפילו אחת מהן דהא בית אחד כתיב: **אלרוסה לא תתייבם.** דהא בית כתיב ואת אמרת לעיל כל כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא: **מקריב אונן.** דרחמנא שרייה דכתיב (ויקרא כא) לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל וגו'. ודרשינן לה בשחיטת קדשים (זבחים טז.) בתמ אביו ואמו [2] ואינו צריך לאת מקדושתו כלל להיות עומד ומקריב כי לא מיחל עבודתו בכך ומינה ילפינן [שם] הא כהן הדיוט שלא יצא מחיל: **ואינו אוכל.** שלא הותרה כאן אלא עבודה וקדשים אסורין לאונן [3] קל וחומר ממעשר הקל שאמרה תורה (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו: **להביאו מפוך ביתו.** מצוה הוא שיביאוהו למקדש לעבוד כל היום כדי לפכח לעברו וה"ק ר' יהודה כל היום יהא עסוק בהקרבה: **השתא לרבי יהודה אפוקי מפקינן ליה.** להדיוט אונן אפילו התחיל בעבודה אלמא ר' יהודה בהקרבת אמיות לחומרא ורבנן לקולא וגבי כהן גדול החליפו שיטתו: **היה עומד ומקריב.** בכהן הדיוט קאי: לומר

[1]יבמתו יבמתו אינו אוכל [3] רבי יהודה אומר כל היום מאי כל היום אמר רבא לא נצרכה אלא להביאו מתוך ביתו אמר ליה אביי השתא לרבי יהודה אפוקי מפקינן ליה דתניא היה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת מניח עבודתו ויוצא דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר [4]יגמור ואת אמרת מייתינן ליה מתוך ביתו אלא אמר רבא מאי כל היום לומר

[1]ריבה מתקיף לה רבינא ואיתימא רב שרביה אלא מעתה ארוסה לא תתייבם [6]**[2]החוצה** [2]לרבות את הארוסה [3] תנו רבנן [3]כהן גדול מקריב אונן [4]ואינו אוכל [3] רבי יהודה אומר כל היום מאי כל היום אמר רבא לא נצרכה אלא להביאו מתוך ביתו אמר ליה אביי השתא לרבי יהודה אפוקי מפקינן ליה דתניא היה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת מניח עבודתו ויוצא דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר [4]יגמור ואת אמרת מייתינן ליה מתוך ביתו אלא אמר רבא מאי כל היום לומר

מסורת הש"ס

ו) [עי' פרש"י דיבמות יג: דמולה משמע חיצונה שלא נתקרבה עדיין לגיאה], ב) זבחים יג: זבחים טז. תוספתא דזבחים פי"ח ה"ב [מו"ק יד: ב"ק קי:], ג) [פלוגתא דר"י לא מזכר במשנה], ד) [ע"כ שייך לע"ב], ה) [שבת כה.], ו) ל"ל גזרו, ז) שייך לדף יד.,

ח) [עי' פרש"י דיבמות יג: דמולה משמע חיצונה שלא נתקרבה עדיין לגיאה], ט) זבחים יג:

לומר שאינו עובד כל היום. עד הלילה אבל בלילה אסר בא להקטיר חלבים ואימורים יקטיר: **גזירה שמא יאכל.** כל היום אסור באכילת קדשים מן התורה אבל באינות הלילה משנקבר המת ביום אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים והכי שמעינן ליה לר' יהודה במסכת זבחים (דף לט:) והכי קאמר רבי יהודה כל היום הוא באינות ולא יקריב: **והא מיגרשא.** דהכי אוקימנא דאי חזי לה דמתה קדיש ועייל לבית הכנסת ומשוי ליה לגיטא דההיא דמתה גיטא למפרע: **מי לא מיטרד.** ובקדשים בעינן שמתה וגדולה דכתיב (במדבר יח) לך נתתים למשחה כדרך שהמלכים אוכלים (חולין קלב:): **מתני' הוא זורק את הדם.** של תמידין כדי שיהא רגיל ומזומן בעבודת יום"כ: **ומטיב את הנרות.** (א) מדשן מן אפר הפתילות שבכו וכן כל יום ויום מטיבין בבקר שנאמר [שמות ל] בבקר בבקר בהטיבו את הנרות וכל יום מקטירין קטורת בהיכל פרס בשחרית ופרס בין הערבים: **ושאר כל הימים אם רצה.** להיטיב ולהקריב את כל קרבן שירצה מקריב ואין (ב) המשמר יכול לעכב על ידו: **מקריב חלב בראש.** רגש הוא (ג) להקטיר ולהקריב כל חלב שיבחר: **ונוטל חלק** (ד). בחלוקת אכילת קדשים: **בראש.** מנה יפה שיבחר לו: **גמ' דרבי עקיבא.** לקמן בשמעתין: **היכי עביד עבודה.** כל שבעה הרי מזין עליו: **על הטמא טהור ועל הטהור טמא.** אם הזה על הטמא נעשה טהור ואם הזה על הטהור נעשה טמא ויליף טעמא מעל הטמא יתירא כדמפרש לקמן: **והכמיס אומרים.** על הטמא לדרשא אתא לומר שאין דברי הזאה אמורים אלא בדברים שאין מקבלים טומאה אבל בדברים שאין מקבלים טומאה אין הזאה הנימזת עליהן קרויה הזיה ונפקא מינה שהשייריס שם באוזב שירי פסולי הן ואין להכשירן להזות: **דתנן נתכוון וכו' אם יש באוזב ישנה.** כלומר (ה) ראויין השייריס להזות על אדם שנריך הזאה (ו) ולא נתכוון (לו) וחזר ושונה ואין צריך לחזור ולהטביל: **לא ישנה.** דנפסלו במלאכה דהזאה של בהמה (ז) אין [שם] הזאה עליה והוו להו כמיס שנעשית בהן מלאכה: **למזה טהור.** דדרשים הכי והזה הטהור אף לאחר שהזה קרוי טהור: **הניחא למאן דאמר כו'.** פלוגתא היא בזבחים בפרק התערובת (דף פ.): **אגבא דגברא.** (ח) כל שהוא שנותן עליו מטהרו: **אבל במנא.** שהוא מטבל ראשי גבעולי אזוב בו צריכה שיעור: שיטביל

למזה ומזין עליו טהור ונוגע **טמא.** תימה מזין עליו אינו טהור עד שיטבול ויערב שמשו יטהר וא"כ למאי הוה נוגע טמא בטפי ממזין עליו וי"ל דה"ק מזין עליו ההזאה גורמת לו טהרה ונוגע מי חטאת גורמין לו טומאה אי נמי י"ל מזין עליו טהור היינו טהור שנפלו עליו הזאה דהוי טהור לגמרי:

מאי מזה נושא. וא"ת ומנא ליה לגמרא למעקר קרא ממשמעותיה לומר דמזה טהור ומזה דקרא היינו נושא אימר מזה ממש י"ל מדכתיב והזה הטהור אלמא דהמזה טהור ואף על גב דדרשינן (ו) מיניה טהור מכלל שהוא טמא לימד על טבול יום שהוא כשר בפרה י"ל תרתי שמע מינה:

אלא מאי מזה נושא. והא קמ"ל דעד דדרי כשיעור הזאה תימה לי א"כ מאי טעמא הדר ביה ממאי דאמר מאי מזה נוגע אי משום דקשיא ליה והכתיב נוגע והכתיב מזה ועוד מזה בעי כיבוס נוגע לא בעי כיבוס אימא הא דכתב נוגע ולא כתב ביה כיבוס היינו כי לא נוגע כשיעור הזאה ומזה דבעי כיבוס היינו כי נגע כשיעור הזאה ואין לתרץ דמש"ה לא מוקמינן ליה בנוגע וכדפריש משום דנוגע לא בעי כיבוס אפילו כי נגע בכשיעור מדכתיב והנוגע במי הנדה יטמא ולא כתב ביה כיבוס ומי הנדה משמע מים הראוין להזות שיש בהן כשיעור דהא ודאי ליתא דמי הנדה לא משמע הכי דאי לא תימא הכי א"כ כי פריך ונכתוב נושא מאי קא משני הא קמשמע לן עד דדרי כשיעור הזאה אכתי תיקשי לך ליכתוב והנושא מי נדה יכבס בגדיו דמי הנדה משמע שיש בהן כדי הזייה ועוד אי מי הנדה משמע דוקא שיש בהן כדי הזייה אם כן אין בהן כדי הזייה לא יטמא במגע כלל והא ליתא דדרשי מסכת כלים משמע דמטמו במגע דתנן התם אבות הטומאות הארץ וכו' עד ומי חטאת שאין בהן כדי הזייה הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע ואין מטמאין במשא ואין לתרץ דה"ק מאי מזה נושא אף נושא והוא הדין במגע דשקולין הן והי מייניהו מפקת דאם כן מאי פריך ולכתוב נושא ליתי אי הוה כתב נושא הוה אמינא דוקא במשא ולא במגע להכי כתב מזה דהשתא אתי תרוייהו ועוד הלשון אינו משמע כן דקאמר עד דדרי כשיעור הזאה ולא קאמר עד דנגע כשיעור הזאה לענין כיבוס בגדים וי"ל דלהכי לא אוקמא בנוגע ולענין כיבוס דא"כ הוה משמע במגע לענין כיבוס ובמשא טהור

לומר שאינו עובד כל היום גזירה שמא יאכל א"ל רב אדא בר אהבה לרבא ומי גזר רבי יהודה שמא יאכל והתנן [ו] ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו ואי מייתא אשתו עביד עבודה ולא גזר רבי יהודה שמא יאכל אמר ליה הכי השתא התם כיון דיום הכפורים הוא דכולי עלמא לא קא אכלי הוא נמי לא אתי למיכל הכא דכולי עלמא אכלי הוא נמי אתי למיכל וכי האי גוונא מי חיילא עליה אנינות והא מיגרשא נהי דאנינות לא חייל עליה אטרודי מי לא מיטריד: **מתני'** [א]כל שבעת הימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטורת ומיטיב את הנרות ומקריב את הראש ואת הרגל [ב]ושאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב [ג]שכהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש: **גמ'** מאן תנא אמר רב חסדא דלא כרבי עקיבא דאי ר"ע הא אמר טהור שנפלה עליו הזאה טמאתו היכי עביד עבודה דתניא [1]והזה הטהור על הטמא על הטמא טהור ועל הטהור טמא דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אין הדברים הללו אמורין אלא בדברים המקבלים טומאה מאי היא כדתנן [ד]נתכוון להזות על הבהמה והזה על האדם אם יש באזוב ישנה נתכוון להזות על האדם והזה על הבהמה אם יש באזוב לא ישנה מ"ט דר' עקיבא נכתוב רחמנא והזה הטהור עליו מאי על הטמא שמע מינה על הטמא טהור ועל הטהור טמא ורבנן האי לדברים המקבלין טומאה הוא דאתא אבל הכא קל וחומר הוא אם על הטמא טהור על הטהור לא כל שכן ור' עקיבא היינו דקאמר שלמה [2]אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני ורבנן ההוא [ה]למזה ולמזין עליו טהור [ו]ונוגע בהן טמא ומזה טהור והכתיב [3]ומזה מי הנדה יכבס בגדיו מאי מזה נוגע והכתיב מזה והא כתיב נוגע ועוד מזה בעי כיבוס בגדים נוגע לא בעי כבוס בגדים אלא מאי מזה [ז]נושא ונכתוב רחמנא נושא מ"ט כתיב מזה הא קמ"ל [ח]דבעינן שיעור הזאה הניחא למ"ד [ט]הזאה צריכה שיעור אלא למ"ד הזאה אין צריכה שיעור מאי איכא למימר אפילו למ"ד הזאה אין צריכא שיעור הני מילי [י]אגבא דגברא אבל במנא צריכה שיעור דתנן [יא]כמה יהא בהן ויהא כדי הזאה [יב]כדי שיטבול ראשי

גמור והא לא אשכחן טומאה דלא מטמיא אלא במגע לענין כיבוס ובמשא טהורה אע"ג דשרץ מטמא במגע ולא במשא מ"מ לא בעי כיבוס להכי אוקמי במשא דבמשא בעי כיבוס ובמגע לא בעי כיבוס דאשכחן טומאה כיולא בה דנבילה מטמא אדם ולא בעי כיבוס ובמשא בעי כיבוס אי נמי נ"ל דמי הנדה משמע הכי משמע הכי בין יש בהן כשיעור בין אין בהן כשיעור ולהכי לא מצי לאוקמא במגע דהא כתיב והנוגע במי הנדה יטמא ומשמע אפילו בכשיעור יטמא גרידא טומאה קלה בלא כיבוס בגדים והשתא נמי ניחא הא דקאמר עד דדרי כשיעור הזאה דאי הוה כתב והנושא מי הנדה יכבס בגדיו הוה אמינא בין יש בהן כשיעור בין אין בהן: ורמינהו

ראשי

נז א מיי' פ"ז מהלכות עבודת יום"כ הל' ה:
נח ב ג מיי' פ"ה מהל' כלי המקדש הל' יב [וס"י מהל' מעשה הקרבנות הל' יח]:
נט ד מיי' פ"י מהלכות פרה אדומה הל' מ:
ס ה ו ז מיי' שם פט"ו הלכה ב:
סא ח מיי' פ"י מהלכות פרה הלכה מ:
סב ט מיי' שם פט"ו הלכה ג:

רבינו חננאל

פי' ר' יהודה בתימה אומר כל היום מקריב לומר שאינו עובד כל היום גזירה שמא יאכל. **כל שבעת [הימים] הוא זורק את הדם כו'.** אמר רב חסדא מתני' דלא כרבי עקיבא דאי ר' עקיבא הא אמר טהור שנפלה עליו הזאה נטמא. השתא כיון שהזה על כהן גדול נטמא היכי עביד עבודה כו'. **ר' עקיבא מאי היא** דתניא והזה הטהור על הטמא. הזה על הטמא טהור ועל הטהור טמא דברי ר' עקיבא. וחכמים אומרים אין דברין הללו אמורין אלא בדברים שמקבלין טומאה מאי היא דתנן, בפרה פרק י"ב נתכוין להזות על האדם והזה על הבהמה אם יש באזוב ישנה, להזות על הבהמה אם יש באזוב לא ישנה. זה הכלל דבר המקבל טומאה הזאתו חוזרת עליו ודבר שאינו מקבל טומאה אין הזאתו חוזרת עליו. פי' אם נתכוון להזות על אדם או על כלים המקבלין טומאה והזה על (או) בהמה או כלי אבנים [שאין] מקבלים טומאה (שאין הזאתו חוזרת עליו טומאה) אין הזאתו חוזרת עליו לטמאו ועדיין טהור הוא, ואם יש באזוב ישנה, שאני קורא בו והזה הטהור. אבל נתכוין להזות על דבר שאינו מקבל [טומאה] והזה על דבר המקבל טומאה, הזאתו חוזרת עליו ו[נ]טמאו ואינו יכול לחזור ולהזות, ולא עוד אלא שטבילת אזוב פסולה, זה טעם רבנן. אבל המזה על הטהור בטהרתו עומד ולא נטמא. מצאנו בשחיטת קדשים פרק שני בתחלתו פי' דברים הללו. תניא שרפה אונן, מחוסר כפורים כשרה, יוסף הבבלי אומר אונן כשרה מחוסר כפורים פסולה, ואוקימנא בהאי קרא פליגי והזה הטהור על הטמא, טהור מכלל שהוא טמא, מר סבר מכלל שהוא טמא טמאה כולה. ו[מר סבר טומאה דהא פרשה. מאי טעמא דר' עקיבא מדהזה ליה למיכתב והזה הטהור עליו וכתב על הטמא ש"מ על הטמא טהור ועל הטהור טמא ומפני שמטמא טהורין בהזאה כדרך שמטהר טמאין בהזאה, אמר שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. **ורבנן** האי והזה הטהור על הטמא לדברים המקבלין טומאה הוא דאתא. כלומר לא תיחשב הזאה אלא אם תפול בדבר המקבל טומאה, אבל הכא קל וחומר על

מסורת הש"ס

(א) [נעיל ב. סוכה כד.], (ב) [פרה פי"ב מ"ג ע"ש וכרמ"ן], (ג) נדה ט., (ד) [זבחים פ. נ.]. נדה ט.], (ה) פרה פי"ב מ"ה, (ו) [לקמן מג.],

תורה אור השלם

1. וְהִנֵּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעָרֶב:
במדבר יט יט
2. כֹּל זֹה נִסִּיתִי בְחָכְמָה אָמַרְתִּי אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי: קהלת ז כג
3. וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמַזֵּה מֵי הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד הָעָרֶב:
במדבר יט כא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומטיב וכו' מדשנן מן האפר של הפתילות: (ב) שם ד"ה ושאר וכו' ואין אנשי המשמר: (ג) שם ד"ה מקריב וכו' דאם הוא **להקריב** ל"ל ומיבא להקטיר נמתק: (ד) שם ד"ה ונוטל חלק בראש בחלוקת אכילת קדשים נוטל מנה יפה כל"ל והל"ל: (ה) שם ד"ה כתתן נתכוין וכו' אם יש וכו' לומר לרווין וכו'. נ"ב ונמ"ג פי"ב דפרה פי' חיפכא ע"ש: (ו) **בא"ד דהיכא** דלא נתכוון לו וחזר ושינה אין צריך כל"ל: (ז) שם ד"ה לא ישנה וכו' בהמה שהזה עליה אינה הזאה והוו להו כל"ל: (ח) שם ד"ה אגבא שנותן עליו **כל שהוא** וטהרו כל"ל:

מוסף רש"י

מתקינין לו. מזמנין לכהן גדול לערב יום"כ (סוכה כד.).

תוס' ישנים

ואי מתה אשתו עביד עבודה ולא גזר ר' יהודה **שמא יאכל.** וא"ת מה ענין זה לאמר יומת הבעה לילה אבל הכא קפידא בכהן גדול, אבל הכא דגמרינן ממילואים אין לנו להתקין כהן אחר בשביל כך, אלא פירש שבעה. ואיכא למימר דעדיפא מינה קמשני. ה"ר אלחנן. **אטרודי מי לא מיטריד.** פירש בקונטרס אם למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים בעיון. משמע לדברי הכי פירושו וכי האי גוונא מי חיילא עליה אנינות ואפילו הוי כולי עלמא אתלי לא הוה שייך למיגזר שמא יאכל דודאי מותר לאכול. ותימה דלא אשכחן האי דרשא גאלנין אלא לגי ובתרבל [חולין קלב. ב], ועוד אלא מעתה טובעה קפיצתו ביום הכי נמי, והכי פריך בברכות [יא. ב] על קריאת שמע, ועוד תלמודא הוה ליה לפרושי האי טעמא כיון דאכתי לא חייבי בהן שמעתא. ו[נראה ד]הכי פירושו, וכי האי גוונא מי חיילא עליה אנינות ואפילו הוה שייך למיגזר ביום הכפורים שמא יאכל דלאו אונן הוא, ומשני אטרודי מי לא מיטריד לפי שלא נרשה אלא על מנאי ולזורך שעה ומצטער הוא על כך. הלכך אי הוה שייך למיגזר הוה פריך פשיר דאתי לן בכהן למיגזר אף יאכל בשעוקק בעבודה והוא אסור משום יום"כ. וכן פירש הרב פורת. **דאי ר"ע ביון דאמר טהור שנפלה עליו הזאה בו' עביד עבודה.** הקשה ה"ר אלחנן דילמא [בסבר ר"ע טומאה דחויה היא בציבור ואין לריך הזאה. וי"ל] דתנא דיבן אית ליה הזאה כל שבעה, ואפילו הכי עובד, א"כ היינו דלא כר"ע. **רש"י גרים נתכוון להזות על האדם והזה על האדם אם יש באזוב ישנה.** דכיון דהזה על דבר המקבל טומאה לא נפקלו בהן דלא מייתינן לכוונתו, אבל בשנתכוון להזות על האדם והזה על הבהמה נפקלו במלאכה, ולכך אם יש בחזוב לא ישנה. אבל קשה להרב מריה דפסול מלאכה לא שייכא אחר שהיתה הפסד במיס, דתנן במסכת פרה (פ"ד מ"ב) פרה שקלבו במלאכה עד שתעשה אפר, מיס בעובא בהן אפר, ובספרי [חקת קכד] מפיק ליה מקרא יכול [אפילו] קדשו, מ"ל מי נדה, כבר הם מי נדה, ושמא יש פסול מלאכה כאן תלדינן. אבל לא תיקשי לפי שהיו מטבלי טמא ומשום טומאה בהזאה על הבהמה, דכיון שנטלה לצורך הזאה על דבר המקבל טומאה לא הוי כמו שאר טומא. אבל רבינו מנחלא גורס לתפך, וגרים נתכוון להזות על הבהמה לא ישנה, פירוש לפי שהאדם טמא ומשום טומאה. וא"ת כיון שהאדם טמא ומשום טומאה מנא ליה שהמיס הן פסולין, דילמא לא ישנה משום דטמא הוא. וי"ל דממילא הן נפקלין כשעוקק בהן טמא אע"פ שאינו נוגע בם, ועוד דלישנא לא ישנה משמע ליה שפיר מי חטאת דאפילו אחר לא ישנה, נתכוון להזות על האדם כו' ישנה דאתנו ולא נפקלו בכך. **ומאי מזה נושא.** וא"ת אימא מזה ממש. וי"ל דוהזה הטהור על הטמא משמע שהמזה טהור בכל ענין. ועוד מזה **בעי כיבוס בגדים ונוגע לא בעי כיבוס בגדים.** פי' ולכך אין לתעמיד מזה בנוגע. ומשמע דרש מסכת כלים [פ"א מ"ב] תני בהדיא דנוגע במי חטאת לא בעי שיעור הזאה רק נוגע מי חטאת לבדו, ומקשים כיון דהכא לא מוקמי מזה בנוגע ממנה, מ"כ בנדה בפ' יוצא דופן [מב. ב] גבי האוהל מנגלאן יכבס בגדיו בנבלת בהמה טהורה ומוקמי ליה כיון דאינו נוגע ונושא כתוב [בד]מים, והיכי מוקמינן שיעור אחילה בנוגע כיון דלא כתיב ביה כיבוס בגדים כמו בחוכל, ובנושא גרידא הוה לן לאוקמי דכתיב ביה כיבוס בגדים. ואומר רבינו דהכא לא פריך כלל מדבנוגע לא כתיב [כיבוס] בגדים ובמזה כתיב, אלא ה"פ מזה בעי כיבוס בגדים כמו שכתוב בו בפירוש, נוגע קיים לן דלא

ורמינהו מי שזכה בדישון מזבח הפנימי ומי שזכה במנורה וכו'. לא הוה צריך לאתויי מי שזכה בדישון הפנימי אלא מי שזכה במנורה וקטורת כי היכי דלא מייתי הכא מי שזכה לתרוס מזבח החיצון ומי שזכה בחברים דקתני התם אלא נקט חדא לגלויי מיניה דהיינו דישון מזבח הפנימי שנשנית בסמוך להם לאשמועינן דמי שזכה במנורה וקטורת דבבקר איירי דדישון מזבח הפנימי אינו אלא בבקר ומתני' דהכא נמי בבקר איירי והכי נמי הוה מצי לאקשויי דבמתני' קתני זריקת דם תמיד בראשן ובמס' תמיד (דף ל:) קתני בראשן מי שזכה בדישון מזבח הפנימי והדר מי שזכה במנורה והדר קתני שחיטת התמיד וקבלת דמו וזריקתו והדר העלאת אברים לכבש והדר קטורת והדר הקטרת אברים והעלאתן מכבש למזבח וכי משני רבי שמעון איש המצפה היא אז הכל מתורץ ומגרות דקתני התם בראשן פרץ: **מאן תנא תמיד רבי שמעון איש המצפה היא.** רב הונא קיבל דר"ש איש המצפה ורבנן פליגי בסדר העבודה אבל לא ידע היכי סבירא ליה[1]:

אמר אביי לא קשיא כאן בהטבת שתי נרות כו'. מדלא קאמר אלא אמר אביי מכלל דלא הדר ביה משינויא דשנין ארוכה דמתניתין אההיא דתמיד וקשיא לן אמאי לא משני נמי הכי דמתניתין דהכא בשתי נרות ומתניתין דתמיד בחמש נרות ורלה לי דאפילו אי הוי משני הכי אכתי פליגא אמתניתין דהתם זריקת דם התמיד בתר דישון מזבח הפנימי והמנורה והכא קתני זריקה בראשן להכי צריך לאוקמי כתנאי והא דלא קתני במתניתין נמי הטבה דמקמי הקטורת י"ל דלא קא חשיב אלא הטבת שתי נרות שהן גמר העבודה והטבת חמש נרות לא היה עושה כה"ג כדאמר בסמוך אורווי בעלמא קא מורי:

ההיא לאבא שאול וכו'. לעיל כי קאמר מאן תנא יומא רבי שמעון איש המצפה היא הוה מצי למימר מאן תנא תמיד אבא שאול היא דפליג אמתניתין דיומא ומתניתין דיומא כרבנן דפליגי עליה וי"ל דניחא ליה לומר להזכיר שם התנא דמתניתין דהיינו רבי שמעון איש המצפה ועוד משום דאשכחן ליה בהדיא לאתא לאיפלוגי אמתניתין דתמיד דקאמר רבי שמעון איש המצפה משנה בתמיד:

בעידן

ראשי גבעולין ויזה אביי אמר אפילו תימא ר"ע [6]דעביד עבודה כוליה יומא ולפניא מדו עליה וטביל ועביד הערב השמש: ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות: אלמא קטורת ברישא והדר נרות ורמינהו [3]מי שזכה בדישון מזבח הפנימי ומי שזכה במנורה ומי שזכה בקטורת אמר רב הונא מאן תנא תמיד רבי שמעון איש המצפה הוא והא איפכא שמעינן ליה דתנן [3]בא לו לקרן מזרחית צפונית [4] [8]נותן מזרחה צפונה מערבית דרומית נותן מערבה דרומה ותני עלה רבי שמעון איש המצפה משנה בתמיד מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונה מערבית דרומית נותן מערבה ואחר כך נותן דרומה אלא אמר ר' יוחנן מאן תנא סדר יומא רבי שמעון איש המצפה הוא ורמי סדר יומא אסדר יומא [7]דתנן [2]פיים השני מי שוחט מי זורק מי מדשן מזבח הפנימי ומי מדשן את המנורה ומי מעלה אברים לכבש פיים השלישי חדשים לקטורת בואו והפיסו אמר אביי לא קשיא כאן בהטבת שתי נרות כאן בהטבת חמש נרות למימרא דבקטורת מפסיק להו והא [5]אביי [2]מסדר מערכה משמיה דגמרא בדם[1] התמיד מפסיק להו אמרי לא קשיא ההיא לאבא שאול הא לרבנן דתניא לא ייטיב את הנרות ואח"כ יקטיר אלא [2]יקטיר ואחר כך ייטיב [3] אבא שאול אומר מטיב ואחר כך מקטיר מאי טעמא דאבא שאול דכתיב [1]בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות והדר יקטירנה ורבנן מאי קאמר רחמנא בעידן

שיטכיל ראשי גבעולין ויזה. כלומר כדי שיטכילם בהן בתחלה שיהא בה להתיז ממנה: [3] **כל מי שזכה כו'.** שלש משניות הן בסדר התמיד סדורות זו אחר זו כסדר [2] עבודתו מי שזכה לפייס בדישון מזבח הפנימי נוטל את וכו' וכשסיים סדר מעשה הדישון נקט בתריה מי שזכה במנורה נוטל את הטני כו' ומפרש מעשה הטבת נרות וחוזר ושונה מי שזכה בקטורת ומפרש הלכותיו אלמא כך סידרן: **מאן תנא תמיד רבי שמעון איש המצפה הוא.** דשמעינן ליה בבריתא דאיירי בהלכות סדר התמיד: **והא איפכא שמעינן ליה.** [4] דבר פלוגתייהו הוא דשמעינן ליה דפליג אסתמיה דמסכת תמיד ולא מיתוקמי סתמיה דתמיד כוותיה: **דתנן.** במסכת תמיד בא לו כהן הזורק את הדם לקרן מזרחית צפונית של מזבח נותן מתנה ראשונה מזרחה לפונה מתנה אחת כמין גאם יונית ניכרת למזרח ולצפון ומשם מקיף והולך ובא לו לקרן מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה שהעולה טעונה שתי מתנות שהן ארבע בשתי קרנות זו כנגד אלכסונה של זו כדי שיהא מן הדם בארבע רוחות המזבח כארבע מתנות ולקמיה (טו:) מפרש מאי שנא הני תרתי קרנות: **ותני עלה ר' שמעון איש המצפה משנה בתמיד.** במתן דם התמיד מממתן דמי כל שאר עולות לתת ממנו מתנה ראשונה אחת שהיא שתים כמו שאמרנו כמין גאם יונית ובשניה שתים שהן שתים להפסיקה ולתת מערבה תחילה ואח"כ דרומה כדרך ביאתו שהוא מקיף והא מן המערב לדרום וכשמגיע לקרן נותן שתי מתנות בפיסוק וטעמא מפרש לקמיה (שם ע"א): **מאן תנא סדר יומא.** מאן תנא לסדר תמיד דהך מס' דמיירי בסדר יום הכפורים דפליג אמשניות דסדר התמיד רבי שמעון איש המצפה הוא דשמעינן ליה דפליג אסתמיה דתמיד: **הפיים השני.** בפירקין דלקמן (כה.) חייבי בסדר ארבע פייסות שהיו שם בכל יום וקתני באסיפת קיבוץ פיים שני היו מפיסין שלש עשרה עבודות: **מי שוחט ומי זורק.** את דמו ומי מדשן מזבח הפנימי ומי מעלה אברי תמיד לכבש וסודרן אותן עליו ואחר כך מעלן אברי תמיד לכבש הדרת מלך ומונה והולך שלש עשרה ומתפרדין וחוזרין ונאספין לאחר שעה ומכריזין לפיים שלישי כלומר באסיפה שלישית ולקמן (דף כד:) מפרש למה מתפרדין וחוזרין ונאספין כדי שתהא הרגש קול בעזרה שנאמר (תהלים נה) בבית אלהים נהלך ברגש: **חדשים.** כהנים שלא הקטירו קטרת מימיהם יתקבצו כולן לכאן לגורל הקטורת אבל לא ישנים דאמר לקמן (דף כו.) מעולם לא שנה בה אדם לפי שהיתה מעשרת שנאמר ישימו קטורה באפך (דברים לג) וכתיב בתריה ברך ה' חילו. מ"מ שמעינן מינה הטבת הנרות קודמת לקטורת: **לאו בהטבת שתי נרות וכו'.** לקמן בפ' שלישי (דף לג.) אמרינן שמפסיק בהטבת הנרות משהטיב חמש פוסק וממתין עד שנעשה עבודה אחרת בנתיס וחוזר ומטיב שתים ופליגי אבא שאול ורבנן איכא למאן דאמר בקטורת מפסיק להו ואיכא למ"ד בשחיטת התמיד וזריקת דמו מפסיק להו ולקמן (שם:) מפרש טעמא דהפסקה ותנא דידן סבירא ליה בקטורת מפסיק להו הלכך הא דקתני קטרת בראשן בהטבת שתי נרות קאמר והא דתנן הטבה בראשן בהטבת חמש ראשונות קאמר: **והא אביי.** לקמן בפ' שלישי (שם.) מסדר בגירסי דסדר מערכה עבודת כל יום ויום: **משמיה דגמרא.** דבר מקובל מכל בני הישיבה שקיבלו מרבותיהם: **לא ייטיב.** שבעתן ואחר כך יקטיר אלא יקטיר באמצע ואח"כ יגמור הטבת שתים. והא ליכא למימר יקטיר תחלה ואח"כ יתחיל להיטיב קאמרי רבנן דהא קיי"ל דבעי הפסקה וכל עבודות סדורות זו אחר זו על פי הכתובים לקמן במילתא דאביי ואי אפשר להקטיר עד לאחר זריקת דם התמיד ואי אחרת קטורת קודמת להטבת הנרות אין לך עוד עבודה להפסיקן בה: **אבא שאול אומר מטיב.** את כולם קודם להקטורת והפסקה בדם התמיד:

מערב

סג א מיי' פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו ופ"א מהלכות תמידין הלכה י:

סד ב מיי' פ"ד מהל' תמידין הלכה ו:

ג [טור א"ח סימן מח וב"י שם]:

סה ד מיי' שם פ"ו הלכה ד:

רבינו חננאל

[אביי אמר אפילו תימא ר"ע דעביד עבודה כוליה ילמא ולפניא מדו עליה וטביל ונמצא טהור] לכל עבודה. וכן עושין לו כל שבעת הימים. ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות איני והתנן בתמיד (פרק ו') [ס"ג] מי שזכה בדישון ומי שזכה במנורה ואחר כך מי שזכה בקטורת. א"ר יוחנן מאן תנא סדר יומא שמעון איש המצפה דמשנה בתמיד, כלומר חולק על התנא ששנה מסכת תמיד. **ורמי סדר יומא אסדר יומא,** בכאן שנינו קטרת ואחר כך נירות. ובפרק שלאחריו שנינו הנירות בפיים השני והקטרת בפיים השלישי, הנה נירות ואחר כך קטרת. ופריק אביי הא מתני' דמקדים [קטרת לנרות בהטבת שתי נרות ואידך מתניתין דמקדים] הנירות לקטורת להטבת (ב') [ה"] נרות. למימרא דבקטרת מפסיק הנרות ומקטיר וחוזר ומטיב ב' נירות. והא אביי מסדר מערכה, כלומר מחשב סדר עבודות בגמרא דהביאו לו את התמיד ובדם התמיד מפסיק להו. אמרי לרבנן בקטרת מפסיק להו, לאבא שאול בדם התמיד מפסיק להו. ואביי אליבא דאבא שאול דתניא לא ייטיב ואחר כך יקטיר אלא יקטיר ואחר כך ייטיב. פי' לא ייטיב הכל ואחר כך יקטיר אלא יקטיר ואחר כך ישלים ההטבה. **אבא שאול אומר מטיב ואחר כך מקטיר.** כלומר מפסיקין בדם התמיד ומשלים הטבת כל הנירות ואחר כך מקטיר. מאי טעמא דאבא שאול דכתיב בבקר בבקר וגו', דבריו פשוטין הן.

תוס' ישנים

בעי כיסום בגדים כמו שמינו בהדיא במסכת כלים [שם] וא"כ לא אפשר לתרץ מאי מזה טוגע, והלשון מוכיח כן דלא קאמר במזה כתיב כיסוי בגדים בטוגע לא כתיב, ועוד דמשמע דקאמר ועוד על מה שהקשה הא כתיב מזה הא כתיב טוגע, ועוד דאפילו לא היה כתיב טוגע כלל מלינו שאין דינם שוה [דמזה צריך כיסוי בגדים] וטוגע אינו צריך כיסוי בגדים. וא"ת נהי דמוכיח מן המשנה דטוגע אין זה מזה, מ"מ אתן מנא לן דלא מוקמת מזה בטוגע, דילמא בעי מזה שיעור. י"ל (שם) [שאין] לנו להעמידו בטוגע שהטוגע הוא בכלל מזה ולא (שמעי') [נוטף], אבל והאוכל דנדה יש לנו להעמידו בטוגע ונטוף שאינו משמע זה יותר מזה. אך תימה קצת אמאי כתיב כיסוי בגדים באוכל בדרשא דנדה כיון שמשמע נמי טוגע דלא בעי כיסוי בגדים. י"ל דלשון דרשא לא מתמעט לאוכל כיון נוטף לגוגע למימר דקתי אתרווייהו למילף שיעורא. וה"ר יהודה מקורביל דוד גיסי רבינו שמשון מיקר לכתוב דתמצא אוכל במקום נוטף כמו שכתוב כאן מזה במקום נוטף אלא ש"מ דאוכל כתיב ללמד שיעור אכילה על שניהם דאין להעמידו בנוטף. וא"ת ולכתוב אוכל בלא הזכרת כיסוי בגדים כיון דקתי אתרווייהו. י"ל (דמזה) [דהוה] מוקמינן ליה בטוגע לחוד שהוה מעמיינו שלא היה כתוב בו כיסוי בגדים. וקשה על זה דהא בטוגע לחוד לא הוה מיתוקמ דל"כ לא מיכתב טוגע כלל והוה מוקמינן באוכל כיון דלא כתיב ביה כיסוי בגדים כמו בנטף. י"ל דבטוגע לחודיה לא הוה מוקמינן [דבעי] שיעור (דבעי) אכילה דאדרבה סבירא יותר להלכך שיעור [ל]נוטף מבטוגע כדאשכחן במי חטאת דטוגע לא בעי שיעור לטומאת מגע וטומאת משא לריכה שיעור, הלכך לא הוה מיסתבר לאוקמי שיעור אכילה בטוגע לחוד ולא בנטף, כיון שלא היה כתוב כלל טוגע בתורה והוה מוקמינן ליה בנטף, לכך הוצרך לכתוב טוגע, ומעתה אינטריך להעמידו יומי היא, והיו יודעין דמיירי הני תנאי שהן מביאין בהך מילתא, והיו סבורים שאמרו בענין אחר ממה שאמרו, וכשנודעה הכריעתא בבית המדרש הקשוה על דבריהם ותירלו אמורלים אחרים לאיפכא. **(אביי אמר) [אמר אביי] לא קשיא כאן בהטבת שתי** נרות כו'. וא"ת אמאי לא משני אביי הכי על קושיא דתמיד מיומא דהכא דתמיד נרות ברישא בהטבת [חמש נרות והך דיומא בהטבת] שתי נרות. י"ל דבתמיד מוכח שלף הטבת שתי נרות שהיתה בסוף היתה קודם קטורת, דתנן התם בסוף פרק שלישי מי שזכה בדישון מזבח פנימי כו' מי שזכה לו בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות המוזרמיים דולקות מדשן את אלו, מלאן שכבו חוזר ומדליק כו', ובתר הכי תני סדר התמיד ולא היו כופתין (מנורה) [את הטבה] כו', וכל סדר הולכתו, והדר תני החלו עולין כו' מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מוזרמיות דולקות מדשן כו' מי שזכה בקטורת כו' אלמא דהנרות [קודם] לקטורת. ומיהו כיון דידע פלוגתא דאבא שאול ורבנן הוה מצי לשנויי הא אבא שאול והא רבנן דסדר יומא כרבנן דאבא שאול, אלא דהך בבא דלקמן בה' נרות מיירי, והכא דתמיד כאבא שאול דמאחר קטרת אחר ב' נרות ובכל התמיד מפסיק להו, אלא ודאי אביי לא קאי אפירכא דיומא מסדר תמיד, ורב הונא ורבי יוחנן לא ידעי פלוגתא דאבא שאול ורבנן. מ"ר ידעו אלא קשיא להו קושיא דלקמן תנא ברישא הטבת שתי נרות כו'.

תורה אור השלם

1. וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: שמות ל ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונותן מזרחה כו' ונותן מערבה וכו': (ב) שם אבא שאול אומר. נ"ב ע"ל דף ל"ג: (ג) רש"י ד"ה מי שזכה כל"ל ותיבת כל נמחק: (ד) בא"ד כסדר עבודתן מי שזכה לפיים בדישון מזבח הפנימי ונכנס ונטל את הטני וכו' מי שזכה במנורה כנכנס וכו' ומפרש מעשה כל"ל ותי' טוטל את הטני נמחק: (ה) שם ד"ה והא איפכא שמעינן ליי לתנא דאיירי בפלוגתייהו דשמעינן ליה דפליג כל"ל:

מוסף רש"י

ראשי גבעולין. של אזוב ולא איסקוף בקינוח (נדה ט.). מי שוחט. את התמיד (לקמן כה.). חדשים לקטורת. כך היו מכריזין קול בעזרה (לקמן כו.). אביי מסדר מערכה. מנה סדר עבודות של כל יום ויום, משמיה דגמרא. דכוליה ישיבה דרבנן דני מדרשא (לקמן לג.).

תוס' ישנים (המשך)

(בטוגע) [בנטפא] כיון דטוגע ואוכל בשניהם לא היה כתוב כיסוי ובנטפא היה כתוב. ועוד י"ל דכיון דטוגע לא היה כתוב בתורה לא הוה מוקמינן ליה בטוגע אי לא כתוב טוגע, והא [ד]לא כתוב ביה כיסוי בגדים לא חש לכתבו, דממילא איתוקם בנטפא הכתוב בתורה, אבל מזה לחה כתיב בו כיסוי בגדים בתנם אי מוקמת ליה בטוגע, לכתי אייתר לכתוב בו כיסוי בגדים להוציא דמשתעי בנטפא.

מאן תנא תמיד רבי שמעון כו' והא שמעינן ליה איפכא. פירש דרב הונא [מאי] הוה סליק אדעתיה. ואומר ה"ר אלחנן כי כדך התלמוד וכן מלינו בעירובין ברים פ' חלון [עט. ע"ב] גבי מאן תנא אהלות ר'

א) [לקמן יט.], **ב)** תמיד ל: [פ"ג מ"ו], **ג)** ג"ז שם [פ"ד משנה ח], **ד)** לקמן כה. תמיד ל. [פ"ג מ"ח], **ה)** לקמן לג., **ו)** [בס"א: ובלבד], **ז)** [וע"ע תוס' עירובין עט. ד"ה מאן תנא],

מערב עד בקר. בגרות כתיב יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר: **הן לה.** למנורה מדת שמן כדי שתהא דולקת כל הלילה ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר ויש בו כדי להדליק כל הלילה של תקופת טבת ואם יותיר בקלרה יותיר: **אין לך עבודה שכשירה.** כלומר אין לך עבודת יום כשירה אחר הדלקתן דדרים הכי אותו מערב ועד בקר ולא אחר מערב עד בקר: **דכתיב אותו.** כדפרישית ועל כרחך בעידן הדלקה תהא מיקטרא קטורת קאמר אבל שחרית בסדר משמעו של מקרא סדר העבודה בהיטיבו והדר יקטירנה: **רב פפא אמר לא קשיא.** סדר יומא אסדר יומא וכו' א] בהטבת שתי גרות הא דתנן קטרת בריש רבנן והא דתנן גרות בריש אבא שאול: **למתניתין דהכא.** דפירקא קמא (יד.): **פיים.** דמתניתין דפייסות השנויה בפ' שני (דף כה.) דקתני קטרת לבסוף כאבא שאול: **אימא סיפא.** דסדר יומא קתני בפ' שלישי (דף לא:) הביאו לו את התמיד לכהן גדול ביום הכפורים: **קרבו.** חתכו. חתך בו הכשר שחיטה ברוב שנים ולא כולן לפי שצריך הוא עצמו למהר וליטול מזרק לקבל הדם שכל עבודת יום הכפורים אינה כשירה אלא בו: **להיטיב את הגרות.** ועל כרחך בשתים האחרונות קאמר דליכא למ"ד קטורת קודמת לחמש הגרות: **רישא וסיפא.** דסדר יומא רבנן וכו' בתמיה [דכל מסכת זו כמשנה אחת שעסוקה כולה בסדר כמות שהן הפסוקים סדורין והולכין]: **תנא בריש וכו'.** [בתמיה] לאוקי אבאי מתניתין דפ"ק בהטבת שתי גרות ודפרק שני בהטבת ה' גרות: **ואבאי אמר לך.** האי דפ"ק דקתני כל שבעת הימים הוא זורק כו' לאו ביום הכפורים קאי ולא קפיד אסידרא אלא אורויי בעלמא ו) מיירי ומלמדנו שצריך כהן גדול להיות עסוק בעבודה כל שבעה כדי שיהא רגיל ומזומן בה ביום הכפורים וסדרא דיומא הדר תני לה לכך שנה בפרק שני הטבת חמש ובפ"ג שנה הטבת שתים: **לחטאת לה' על עולת התמיד.** מעשה חטאת על עולת התמיד והחטאת טעונה פיסוק מתנות שהרי דמה ניתן על ארבע קרנות אף עולת התמיד יש בה פיסוק מתנות לא שביטלו ממנו מעשה עולה שהרי עולה היא אלא שניהן נוהגין בה: **ארבע שהן ארבע.** על ארבע קרנות: **לא מצינו דמים שמכפרים.** כפרה אחת שלהן וחוזרין ומכפרין כפרה אחרת: **פיסוק מתנות בעלמא הוא.** הואיל ושתיהן בקרן אחת אין כאן הוכחת מעשה חטאת: **וציחיב אחת וכו'.**

בעידן הטבה תהא מקטר קטורת. תימה לי אמאי לא קאמר בהיטיבו את הגרות היינו חמש גרות ואחר כך יקטיר דבקטורת מפסיק להו ויש לומר משום דדרשינן לקמן בפ"ג (דף לג:) בנקר בנקר בהיטיבו חלקיהו לשני בקריס פירוש חמש גרות לחולייהו ומפסיק והדר ב' גרות וא"כ בהיטיבו הגרות מיירי נמי בשתי גרות ועוד י"ל דשינויא דמשני עדיפא ליה דמיירי ראיה לדבריו כדקאמר דאי לא תימא הכי: **אימא סיפא הביאו לו את התמיד קרצו בו'.** תימה לי אמאי פריך מהכא דפ"ג (לקמן דף לא:) ליפריך מהכא דפ"ב גופא דקתני (דף כה.) מי שוחט מי זורק והדר מי מדשן מזבח הפנימי והמנורה ואבא שאול סבירא ליה לקמן פרק אמר להם הממונה (דף לג.) גבי אבי מסדר מערכה ואליבא דאבא שאול דדישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש גרות והטבת חמש גרות קודם לסדר התמיד ז) ויש לומר דילמא רב פפא פליג עליה דאבי וסבירא ליה אפילו לאבא שאול דס התמיד בריש הדר דישון מזבח הפנימי:

אורויי בעלמא דקא מורי וסידרא הדר מתני לה. אין להקשות כיון דלא תנא סידרא במתניתין אם כן לדידיה לא צריכא לשינויא דלעיל (יד:) דמשני אורויי דמתניתין אמתניתין דתמיד דיש לומר דלעולם מאי דקתני במתניתין על הסדר שנה אותו וה"פ הא דלא תנא נמי הטבת ה' גרות משום דלא תנא בכהן גדול:

כמצליף. תימה במאי טעה והא בהדיא תנן בה הכי כמצליף לקמן בפרק הוציאו לו (דף נג:) לא היה מכוין לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף ויש לומר שבא לתרץ דהאי כמצליף היינו כמנגדנא והכל במקום אחד וכמו שפירש בערוך כמנגדנא שמריס ידו ואינו מכה עד שיורד ו):

מאי לאו אפלגיה דמזבח. ואם כן מצינו דמים שאינן למטה ואינן למעלה דמתחילה נתן על הקרנות ואחר כך על חצי המזבח ורש"י לא פירש כן: ואחת שהן שתים כמעשה חטאת וליתן שתים שהן ארבע כמעשה עולה וארבע שהן ארבע כמעשה חטאת לא מצינו דמים שמכפרין וחוזרין ומכפרין וכי מצינו דמים שחציין חטאת וחציין עולה אלא ע"כ הקישן הכתוב הכא נמי בעל כרחן הקישן הכתוב התם פיסוק מתנות בעלמא היא וניתיב אחת שהיא שתים למטה כמעשה עולה שתים שהן שתים למעלה כמעשה חטאת לא מצינו דמים שחציין למעלה וחציין למטה ג) הזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה ד) כמצליף מאי כמצליף מחוי רב יהודה כמנגדנא ולא ז) והתנן הזה ממנו על טהרו של מזבח שבע פעמים מאי לאו אפלגיה דמזבח כדאמרי ה) אינשי טהר טיהרא (א) הוא פלגא דיומא אמר רבה בר שילא לא אגופיה

דס עולה ניתן למטה מחוט הסיקרא ודס החטאת למעלה וכיון דהך מתנה בתרייתא המפסקת משום מעשה חטאת עבידא תהוי למעלה כחטאת: **הזה ממנו כו'.** לקמן בפרק חמישי [דף נג:] כשהוא מזה מדם הפר כנגד עודי של כפורת וקא ס"ד אחת מאמצע עודיה למעלה ושבע מאמצעיתה ולמטה: ומשני **למצליף.** האי למטה ולמעלה דתני לא אאמצעית קאי אלא לאשונה נתן תחילה כלפי מעלה והשבע תחתיה זו למטה מזו כמצליף: **כמנגדנא.** כשליח ב"ד המכה ברצועה זו למטה מזו שאינו מכה במקום אחד. ולשון מצליף לא נודע לי: **הזה על טהרו של מזבח הפנימי שבע פעמים.** כמו שנאמר [ויקרא טז] והזה עליו מן הדם וגו': **אפלגיה** (ב). נגד אמצע גובה קירו: **טיהרא.** להריס פלגא דיומא. וכיון דשבע הזאות הזה המזה אי אפשר לומר שלא יהא מהן לא למעלה ולא למטה:

אגופיה

מסורת הש"ס

א) פסחים נט. זבחים יח: נזמות פט., ב) לקמן לא: [חולין כט.], ג) לקמן נג: זבחים לח., ד) לקמן מח., ה) [לקמן נט.], ו) ל"ל מורי, ז) ועי' ת"י שתרגם אתרגיש יכנו אתרגיש יצלוף,

תורה אור השלם

1. וּבִהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְיָ לְדֹרֹתֵיכֶם: שמות ל ח
2. בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי יְיָ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות כז כא
3. וְשָׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לְיָי עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ: במדבר כח טו

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אימא סיפא וי"ל דילמא ר"פ פליג. ק"ל לפ"ז למאי ל"ל דאבי ל"ל כר"פ ריש וסיפא רבנן ומציעתא כת"ס הא בפסוקו לאבי לשיטתו דמסדר מערכה דת"ס ממילא ליכא לשויי דפיס כאבא שאול דהא בחומה משנה עצמה דזריקת דם קודם דישון מזבח הפנימי והמנורה ולא"ש אינו כן:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דהוא פלגא: (ב) רש"י ד"ה אפלגיה דמזבח נגד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה רב פפא אמר ל"ק. סדר יומא אסדר יומא וכו'. נמתק תיבת וכו' וכ"ב ל"ל וכולהו:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים

אין לך עבודה מערב ועד בוקר אלא זו בלבד. שיוכלו לאחר אומה כל כך. ובמנחות פרק הכי אבריס ופדרים שכשירין כל הלילה ומשני ליה. ובמגילת נשתן [פסחים נט, ב] איכא מאן דאמר דלא מייתי אלא בעבודת פיס כגון קטורת, אבל פסח מאוחר אחר גרות, ולדידיה איכא למימר הכי נמי באבריס ופדרים. **תן לה מדרתה.** פי' בקונטרס שלעולם יתן חצי לוג שמן שכך שיעורו מכמיס, ואם יותיר יותיר. ובתוס' ריב"ל כתב שבגילוי תמוח היו עשרן פתילות עבות וגלילי עצם ביעוותים. ומיהו לשון תן לה מידתה [משמע] שלעולם היו פתילות ביעוותים. וריב"ל הכיל דאיה דאמריען ביריושלמי [יומא פ"ב ה"ב] רבי שמואל בר רב יצחק בעי, מעתה בתקופת טבת חצי לוג לכל נר ובתקופת תמוז חצי לוג לכל נר, א"ל [אבון] אין מן הדא לית שמע כלום כן ביבמות היה ממוזה על הפקיע וממזג את הפתילות, וסבירא ליה להאי אמורא דעל הפקיע לאו היינו נגדא כדאמר לקמן בפ' שני (כג, ב). נותן מזרחה **צפונה.** דעולה שעונה שתי מתנות שהן מרבע כדמתיא בגאיזהו מקומן [זבחים נג, ב] יכול זורק זריקה אחת מ"ל סביב, תי סביב יכול מקיפו (כמותו) [כמותן], מ"ל חוקן הא כילד שתי מתנות שהן ד', ואיכא סביב קרנות. **הזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה.** ומימה לה"ר אלחנן מאי ס"ד הא בהדיא קתני לקמן בפרק הוציאו לו [נג, ב] והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוין לזאות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף. י"ל דס"ד דהכי קאמר לא למעלה ממש במשהו של מעלה ולא למטה ממש. **כמנגדנא.** פי' בקונטרס כמצליף זה שאינו רוצה להכות האחרעים במקום אחד. וקשה שאין זה מפורש בשום מקום בתלמוד. אבל לא מיקבי מאי אחת למעלה ושבע למטה כיון דזו למטה מזו. וי"ל שיש לחלק בין אחת (לשתים) [לשבע] שכאן אמדד גב ידו למעלה וכאן אמדד גב ידו למטה, כדאמריען פ' הוציאו לו [נה, א]. וריבינו הזקן פי' כמנגדנא שהרי אותו אוצקה מוטה על העמוד ומכין אותו שלוש מלפניו ושני שלישים מאחוריו, נמצא שאחבטותיו למעלה כשמכה מלפניו ואחבטותיו למטה כשמכה מאחוריו, והרי נמי כשהזה מלמעלה אחבטותיו למעלה וגב ידו למטה וכשהזה למטה אחבטותיו למטה, וכולן היו נוגעות בקרקע ולא בכפורת כדאמריען בפרק הוציאו לו [נג, ב]. וכן פירש בערוך [ע' נגד]. **מצליף.** פי' בערוך [ע' לקף] יודע כמניא למעלה [מהליס עד, ה] כמאן דמצליף (בקינסף) [בקוינסף]. הזה **על טהרו.** פי' בקונטרס על חציו, וא"כ אי אפשר שלא תהא אחת למעלה מחציו והאחרת למטה. וריבינו חננאל גרים אינו והא

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוסין הלכה יא:
סז ב מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הל' ט:
סח ג ד מיי' פ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' ה:

רבינו חננאל

רב פפא אמר לא קשיא ולא תימא בקטרת מפסיק להו, אלא כולי עלמא בדם התמיד מפסיק להו, ומתניתין דהכא רבנן, דתנן מקטיר ואחר כך מטיב, ופייס לאבא שאול דתני מטיב ואחר כך מקטיר. אינו והתנן בפרק שאחר הפייס הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו ונכנס להקטיר את הקטרת ולהיטיב את הנירות אתאן לרבנן. אמר רב פפא אין ריישא וסיפא [רבנן] ופייס לאבא שאול ו) וקשיא ליה לאפסוקינהו בקטרת, דאי ס"ד בקטרת מפסיק להו קתני בפרק הראשון מקטיר ומשלים הטבת שתי גרות ועדיין לא שנא הטבת ה' נירות שהן קודם לקטרת אבל בפרק שאחריו. אלא ריישא וסיפא רבנן ומציעתא אבא שאול. **ואבאי** אמר לך לעולם מתני' כולה רבנן ובקטרת מפסקי להו, והכא הוראה בלבד קתני שכהן גדול הוא מקריב [ומקטיר] והוא מטיב, וסדורם אחר כך שונה אותו, בפרק השני שנה מטיב ה' נירות ומקטיר, ובפרק השלישי שנה מקטיר ומשלים הטבת ב' גרות. **גופא** בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונה כו'. ותני ר' שמעון איש המצפה משנה בתמיד מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונה מערבית דרומית נותן מערבה ואחר כך נותן דרומה. מאי טעמ' דכתיב ושעיר עזים אחד לחטאת לה' על עולת התמיד יעשה, עשה מעשה חטאת בעולת התמיד קאמ' רחמנא, לפיכך צריך בה לעשות מעשה עולה ומעשה חטאת. **הא כיצד** נותן בחודו של קרן מזרחית צפונית אחת ונחשבת לו כשתים שכך מעשה ההזאה כל הזאה הנתנת בחודו של קרן כשתי ההזאות היא חשובה, ודין העולה שתים בחודם של קרנות ונחשבות ארבע, והחטאת דינה ארבעה מתנות על ארבע קרנות, לפיכך אחר כך נותן שתים שהן שתים, אחת מערבה ואחת דרומה כמעשה חטאת. ואע"ג שדם החטאת נזרק למעלה מחציו של מזבח ודם העולה היה נזרק למטה מחציו של מזבח, כתבנן במדות פרק ג' וחוט של סיקרא חוגרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. עולת התמיד כל דמיה למטה היו נזרקים. כי לא מצאנו דמי בהמה אחת חציים למטה וחציים למעלה. ואע"פ שהקיש הכתוב העולה לחטאת, נהי דהיקישה לחלק בהזאות, להבדלה עוד מקצתם למעלה ומקצתם למטה לא מצאנו. **ואקשינן** ג) **והתנן** היזה ממנו מדם הפר וכן מדם השעיר אחת למעלה ושבע למטה

ו) גרסת ר"ל דקשיא ליה לר"פ לומר דכולה רבנן דלפסוקינהו בקטורת וכו'. ז) אולי ל"ל ואקשינן ומקצתם למעלה ומקצתם למטה ולא מצאנו והתנן.

כמצליף, הנה למעלה ולמטה. ושנינן הא' רבי יהודה בפ' הוציאו [לו] את הכף מאי כמצליף כמנגדנא, פי' כמכה שמעלה ידו ומורידה וכל הכאה במקום אחד היא. ופירשנוה באתריה. **איני והתנן בפרק הוציאו לו את הכף** אחר שהזה למעלה בקרנות מזבח הזהב וחזר והזה על טהרו של מזבח ד' פעמים, מאי לאו בחציו של מזבח כמו שקורין בני אדם חציו של יום טיהרא, כך קורין חציו של מזבח טיהרו. הנה מדם אחד נותן למעלה בקרנות ולמטה בחציו. ושני לא טהרו גילוי הוא, כלומר מקום נקי שנראה ונתגלה זהבו והוא מקום שאין שם (טיבולי) [עיכולי] קטורת, כמו השמים הנקיים שאין בהן עבים נקראין טהורים כדכתיב. וכעצם השמים לטוהר.

ואחת לשכת בית המוקד. פר"ח דשני בית המוקד היו ליטול מהם אש לערוך המזבח שמלוה להביא מן ההליוט ששניים היו שאם יכבה האחד יביאו מן השני ואף על גב דאכתי הואי מערכה לקיום האש לקמן בס"פ טרף בקלפי (דף מה.) שמא שלשתן היו צריכות לקיום האש שאם יכבה האש משני בתי המוקד יקחו מן המערכה העשויה לכך וכפירושו משמע בפ"ק דשבת (דף כ.) ומאחיזין האור במדורת בית המוקד מאי טעמא בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד משמע דלפי שהוא צורך המזבח יכול להבעיר בשבת ורש"י פירש לפי שהכהנים הולכים יחפים דבעינן שלא יהא דבר חוצץ בינו לרגלה כדאיתא בפ"ב דזבחים (דף כד.) היו שני בתי המוקד ואש של מערכה לקיום האש ולריך לומר לפירושו דהתירו להבעיר האש במדורת בית המוקד אע"ג דלא הוה צורך מזבח כיון דבעצה הוא לא קרינן ביה בכל מושבותיכם:

ט) **אמר** להם הממונה. הכא ולקמן בריש פ"ג (דף כח.) אמר להם הממונה לאו ורואו אם הגיע זמן שחיטה פירש רש"י הסגן ולית דבירושלמי חשיב ה' דברים שהסגן משמש אישי כ"ג הגבה ימינך לקמן בפרק טרף בקלפי (דף לט.) הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו בפ' כ"ג (סנהדרין דף יט.) והניף הסגן בסודרין דסוף מסכת תמיד (דף לג:) והסגן בימינו והעלהו בהיא פירקא נמי לא היה כה"ג מתמנה עד שנעשה סגן ולא קא חשיב להא בהדייהו אלמא ממונה לאו סגן הוא[ט]:

ניתיב דרומית מזרחית. דומיא דחטאת דכשעלה בכבש בא לו לקרן דרומית מזרחית תחלה ולא הוה מלי לשנויי כיון דעולה נשחטת בצפון וקיבול דמה בצפון אגופיה דמזבח דכתיב [1]וכעצם השמים לטהר מאי שנא דיהיב עולה ברישא והדר יהיב דחטאת ניתיב ברישא דחטאת והדר ניתיב דעולה כיון דעולה היא היא קדמה ברישא ומאי שנא דיהיב מזרחית צפונית ומערבית דרומית ניתיב דרומית מזרחית [א] והדר צפונית מערבית אמרי [א]עולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא הוה ליה יסוד מאי שנא דיהיב ברישא מזרחית צפונית והדר מערבית דרומית ניתיב ברישא מערבית דרומית והדר מזרחית צפונית כיון [ב]דאמר מר כל [2]פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח ברישא בההוא פגע וממאי דבעולה הוא דקאמר רחמנא עביד בה מעשה חטאת ודילמא בחטאת הוא דקאמר רחמנא עביד בה מעשה עולה לא ס"ד דכתיב [2]על עולת התמיד יעשה ונסכו מאי קאמר רחמנא מידי דחטאת שדי אעולה תנן התם [ג]אמר להם הממונה צאו והביאו טלה מלשכת בית הטלאים והלא לשכת הטלאים היתה [ד]במקצוע צפונית מערבית וארבע לשכות היו שם אחת לשכת הטלאים ואחת לשכת החותמות ואחת לשכת בית המוקד ואחת לשכה שעושין בה לחם הפנים ורמינהו [ג]ארבע לשכות היו לבית המוקד בקטוניות הפתוחות לטרקלין שתים בקודש ושתים בחול וראשי פספסין מבדילין בין קודש לחול ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת [ה] טלי קרבן דרומית

אגופיה דמזבח. על גגו. ומאי לשון טהרו על שם שמטהר ומפנה הקטורת שנשרף עליו בבקר וחותיהו אילך ואילך ומזה על מקום הגילוי כדכתיב וכעצם השמים לטוהר כמו לטהר: **עולה טעונה יסוד.** שיהא דמה ניתן במקום שיהא יסוד למטה הימנו דהכי אמרינן בזבחים (דף נא.) אל יסוד מזבח העולה לזבחה של עולה יהא יסוד למטה הימנו: **קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד.** כדאמרינן במסכת מדות (פ"ג משנה ו) היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב אוכל במזרח אמה אחת כשהצפון כלה למזרח ובדרום אמה אחת כשהמערב כלה לדרום אלמא לא היה יסוד למזרחית דרומית ואמרינן בזבחים (דף נג.) לפי שלא היתה אמה היסוד של כל המזרח ושל כל דרום בחלקו של בנימין כדמתרגמינן באחסנתיה יתבני[ד] מדבחא (בראשית מט) לפיכך לא היה יסוד לה: **כיון דאמר מר כו'.** ממתניתין דרמי בר יחזקאל היא לקמן (דף נח:): **לא יהו אלא דרך ימין למזרח.** הכא לא שייך למזרח אבל בזבחים שייך למיתנייה דאיירי התם בנתינת כבש המזבח לדרום ויליף לה מן ומעלותיהו פנות[ה] קדיש תן מעלותיו לדרום כדי שתהא תחילת פינותיו לקדיש כשתפנה לדרך ימין דכל פינות דרך ימין הן דתני רמי בר יחזקאל עומד על שנים עשר בקר וגו' ואגב דהיא גירסא נקט בכל דוכתי למזרח ולא שייך למימר אלא דרך ימין ותו לא: **בישא בההוא פגע.** כשעלה בכבש ופונה לימין פוגע בקרן מזרחית דרומית תחילה ושם אי אפשר ליתן משום דאין לה יסוד ומקיף ובא עד מזרחית צפונית ונותן ואע"ג דמתן דם אינו עולה בכבש דהא על הרצפה עומד והכלי בידו וזורק למרחוק דכתיב[ו] וזרקו דהא למטה מן החוט הוא נותן אפילו הכי כיון שבחטאת שניתנה בעליונה של קרן צריך לעלות בכבש דרך הדרום ופונה למזרח ה"נ בכל הדמים אע"פ שנותנן למטה מתחיל להקיף מדרך הדרום שהוא פניו של מזבח כפתח כניסת הבית ומשם פונה לימין: **דילמא בחטאת.** דראש חודש אמר רחמנא עביד בה מעשה עולה: **לא ס"ד דכתיב.** לחטאת על עולת: **תנן התם.** במסכת תמיד ולא שייך למיקבעיה בגמרא דיומא אלא משום דמייתי לעיל[ז] בשינוי כהאי גוונא מאן תנא סדר יומא ר"ש איש המצפה היא לא שמעינן ליה דאמר הכי אלא משום דשמעינן ליה דפליג אסדר תמיד מוקמי לסתמיה דפליגי אתמיד אליבא ואין שיטה כזאת מצויה בגמרא קבעה נמי להך גביה דמתוקמא נמי בהך שיטתא: **הממונה.** הוא הסגן: **והביאו כו'.** לתמיד: **מלשכת הטלאים.** שהיו הטלאים שם מבוקרין כדתנן (ערכין דף יג.) אין פוחתין משבעה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים: **והלא.** כמו והרי היא במקום פלוני: **במקלוע לפונים מערבית.** של בית המוקד שהיה טרקלין גדול והיו מסיקין בו מדורות גדולות להתחמם שם הכהנים שהולכים יחפים על רצפת עזרה שהיא של שיש והיו במקצועותיה לשכות פתוחות כקטוניות פתוחות לטרקלין כדתני לקמן ואריבע לשכות היו שם בד' המקלועות אחת לשכת הטלאים וכו': **לשכת החותמות.** שמניחין שם חותמות של לוקח סלתות ונסכים מן ההקדש בדמים כדתנן במסכת שקלים (פ"ה משנה ג) ד' חותמות היו במקדש והיה כתוב עליהן עגל גדי זכר חוטא והן סימני כבש ואיל ופר ושלש בהמות של מצורע כל מי שמבקש נסכים בא לו אצל הממונה על החותמות ונותן לו מעות כפי נסכים שהוא צריך ומקבל ממנו חותם של אותם נסכים ובא לו אצל הממונה על הנסכים ומראה[ו] לו החותם ומקבל ממנו נסכים וכו' כדמפרש התם: **לשכה קטנה** שקרויה בית המוקד ופתוחה לבית המוקד הגדול: **שעושים בה לחם הפנים.** של בית גרמו עושין שם מעשה לחם הפנים שהיו שם: **לבית המוקד.** פתוחות לה: **שתים בקודש ושתים בחול.** של בית[ח] המוקד מקלתה בנויה בתוך עזרה מקודשת ומקלתה בחול: **וראשי פספסין.** חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול: **משיקלוס**

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ה מה"ל מעשה הקרבנות הלכה ו:

ב [מיי' פי"ד מה"ל תפלה הל' יג טוש"ע א"ח סי' קכח סעי' יז]:

ע ג מיי' פ"ה מהלכות בית הבחירה הל' י:

רבינו חננאל

[ו] והאיכא שירים שהן למטה, כלומר נשפכין על היסוד. ושנינן שירים לא מעכבי, כלומר אפילו אינן נשפכין על היסוד, נשלמה העבודה, וכיון דלא מעכבי שפיכתן על היסוד ולא כלום היא. והאיכא שירים של דם הפר ושל דם השעיר הניתן בפנים דמעכבי, ומפורש בסוף פ' הוציאו לו את הכף ובזבחים שהיא שחיטת קדשים בסוף השוחט [והמעלה]. (ושנתן) [ושנינן] בחד מקום אמרינן לא מצאנו דמים חציים למעלה וחציים למטה, אבל (כנפיים) [בפנים] ובחוץ לא. ולמה מקדים ומזה אחת שהיא שתים כדין העולה ואחרי כן מזה שתים שהן שתים כמעשה חטאת, מפני שהזבח עולה לפיכך מקדים מצותו. והרי אנו מפרשים שתי הקושיות כאחת למה מזין בקרן מזרחית צפונית היה לו להזות בתחלה בקרן דרומית מזרחית משום דכד סליק בכבש ופונה דרך ימין למזרח בההוא קרן פגע בריש. ומשני אמאי לא מדי בקרן דרומית מזרחית משום דעולה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא הויא יסוד ואם יתחיל בקרן דרומית מזרחית צריך להשלים צפונה מערבה ולא היו הדמים נשפכין על היסוד אלא בקרן מערבית דרומית. דתנן במדות פרק ג' והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני המערב, ואוכל בדרום אמה אחת, ובמזרח אחת ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים ניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי כו'. וכבש המזבח היה לדרום המזבח דתנן היה לדרומו של מזבח [ל"ב] אמה על רחב י"ו אמה, וכשעולה מן הכבש למזבח ופונה דרך ימינו למזרח בריש פגע בקרן דרומית מזרחית, לא יכול להזות בו דהא לית ליה יסוד כדאמרינן, וכיון דעבר ליה כי פגע בריש בקרן מזרחית צפונית פגע ואין מעבירין על המצות הילכך מזה עליו כו'. **תנן התם** בתמיד פ"ג אמר להן צאו והביאו טלה מלישכת הטלאים. והרי לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית וד' לשכות היו שם. אחת לשכת הטלאים ואחת לשכת החותמות, כדתנן ד' חותמות היו במקדש. ואחת לשכת המוקד, ובית המוקד זה היה כיפה ולמה נקרא בית המוקד שלא הייתה אש כבה בו לעולם, ומשם היו נוטלין האש, ואחת לשכת עושין [בה] לחם הפנים. ורמינן עלה הא דתנן במדות פרק ראשון ארבע לישכות היו בבית המוקד כו', ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת טלה קרבן

ו) עי' בתוס' יומא כאן דכ' דרבינו גרס לה הכא אבל בספרים שלנו אינו רק בזבחים דף לא ע"ב נמצא להך גירסא.

מסורת הש"ס

ז) [לקמן יז: מה. נח:] סוטה טו:] זבחים סב.; **ב)** תמיד ל. [פ"ג משנה ג], **ג)** מדות פ"ל מ"ג, **ד)** לפנינו מקדשא עיין תוי"ט בזבחים פ"ד מ"ד ד"ה שתי מתנות, **ה)** [יחזקאל מנ], **ו)** [ויקרא ח], **ז)** [ל"ל ומזן], **ח)** [בכית רש"ס], **ט)** ד"ה אמר שיך קודש ד"ה ואמת ושניהם שייכים אחר ד"ה ניתיב בריש], **י)** [וע"ע תוס' מנחות ק. ד"ה אמר ותוס' סוטה מב. ד"ה קגן],

תורה אור השלם

1. וְיִרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר:
שמות כד י
2. וְשֵׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לְיֶיָ עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:
במדבר כח טו

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ניתיב דרומית בו' **ולא** אי"מ לשנויי. עיין תשובו' מהרח"ש ח"ג סימן ט:

הגהות הב"ח

(א) **גמרא** טלאי קרבן: **(ב)** רש"י ד"ה תנן התם וכו' דמייתי לעיל **בשיטה** הכאי גוונא כו' מוקמי' **לסתמיין דסדר יומא** דפליגי אתמיד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והלה. לשוס קו עליו למחקו:

מוסף רש"י

אגופיה דמזבח. על גיליו גגו של מזבח, שהיה מטהרו תחלה מדשן שעליו ומגלה את גגו, ועל שמטהרהו ומייפהו קרי ליה טהרו כדכתיב וטהרו (זבחים לח: ובצ"ק הגיה: כדכתיב לטוהר).

תוס' ישנים

תנן בפרק הוליאו [נח, ב] אחר שהזה למעלה (בקרנות) מזבח והזב מחר ומזה על טהרו של מזבח ז' פעמים כו', אלמא מדם ו' נותן למעלה בקרנות המזבח ולמטה בחלוי. ועוד גרס בפר"ח והאיכא שירים שהן למטה אחר שהזה על הקרנות ושנינן שירים לא מעכבי, ולקן מייריגן במלאת דמעבבא בדם דהיינו עיקר כפרה, והאיכא שירים של דם הפר ושל דם השעיר דנינן בפנים דמעבבי, ומפורש בסוף פרק הוציאו לו [ס, ב] ובזבחים בהשוחט ומעלה [קיא, ב] אלמא יש ממנו בקרנות המזבח ולמטה, ושנינן בחד מקום אמרינן אבל זה היה במזבח הפנימי למעלה ומאילו למטה, משמע שכל זה היה בספר רבינו תנחום אבל אינו בספרים שלנו, ובזבחים פרק בית שמאי בריש [נח, ב] איתא להך גירסא.

הממונה. פי' בקונטרס סגן. והקשה רבינו אלחנן דהא בירושלמי [יומא פ"ג ה"ח] מפרש דחמשה דברים סגן משמש ולא חשיב הך דהכא וכן אמר להן הממונה דפ"ג, והכי נמי דתמיד. ונראה לרבינו שממונה על זה היה, כי מסתמא היו שם הרבה ממונים. **צאו והביאו טלה** גרסינן. וע"ג ל. בית המוקד. פי' בקונטרס שהיה בו אש להתחמם להכהנים שהיו הולכים יחפים על הרצפה.

והא דאמרינן בפ"ק דשבת [כ, א] אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד מ"מ צורך עבודה קרינא ביה שפיר, ואע"פ שלא היה אלא לחמם לכהנים. וגם היה בית המוקד קטן כקיטון הפתוח לטרקלין כדקתני בסמוך שהיה עשוי נמי לצורך כך. ור"ח פירש שהיה אש בבית המוקד לקיום האש, ואע"ג דאמרינן לקמן בפרק טרף בקלפי [מה, א] שהיו עושין מערכה לקיום האש, מכל מקום צריכין היו שתי בתי מוקד אלו לקיום האש. וקשה קצת שלא מצינו בשום מקום שהיו לקיום האש. ורבינו חי' כו'. מלשכת עלה קרבן ומלאם הפנים קא פריך דהכהנו משני לבסוף שמעתין, אבל מאיך אתי לרבו אם שפיר אם היו משמשות שני דברים. מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים. שהיא היתה מקודשת יותר, דתנן במסכת כלים [פ"א מ"ח] עזרת כהנים מקודשת ממנה שאין זר נכנס לשם אלא לשחיטה ותעודה כו'.

ולקמן פרק אמר להם הממונה [לו, א] פלוגתא אם יכול לשחוט קרבנות שבחיצון בצפון בעזרת (ישראל) [כהנים]. ומיהו דהוא דמסכת כלים אתיא אפילו לאמלא דשרי, שהרי פעמים שהיתה עזרת ישראל מלאה שוחטין ונכנסין לשם.

שסיקלוס מלכי עובדי כוכבים מ). שהקטירו עליה לעבודת כוכבים במקדש. קתני (נ) בלשכת הטלאים שהוא במערבית דרומית: **מאן תנא מדות.** הא מתניתין דמסכת מדות (ד) היא: **ר"א בן יעקב היא.** דסתמיה דמתניתין דמדות קיימי כוותיה: **היכא אורך.** מן המזרח למערב על רוחב מן הפון לדרום: **ומשלחין פתח הדוד.** דכתיב (במדבר ו) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: **לשכת המלורעין.** מפרש בפירקין דלקמן (ס) ששם המלורעין טובלין בשמיני לטהרתן כשבאין להכניס ידיהן לבהונות אע"פ שטבל מבערב: **אמר ר"א בן יעקב שבחתי בו'.** מכלל דריש ר"א בן יעקב קאמר לה: **ה"נ מסתברא.** דסתמא דמדות ר"א קאמר לה: **דתנן כל הכתלים וכו'.** ולא מצית מוקמת לה אלא כר"א בן יעקב: **כל הכתלים שהיו שם.** בכל בנייני הר הבית היו גבוהין הרבה מאד עד שהיו כל פתחים שבהן גבוהין כ' אמה לבד ממה שעל הפתחים הרבה מאד: **חוץ מכותל מזרחי.** הוא התחתון לרגלי הר הבית שבו נכנסין לחיל שלפני עזרת נשים ומן החיל נכנסין לעזרת נשים ומעזרת נשים לעזרה הגדולה: **שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה.** הוא הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם ופני הכהן למערב: **ומכוון ורואה.** מעל גובה ראש הכותל דרך השערים שלפניה הימנו פתחו של היכל כשהוא מזה בדם כדכתיב (במדבר יט) והזה אל נוכח פני אהל מועד וגו' ואם היתה הכותל גבוה אע"פ שהשערים מכוונים זה כנגד זה שער הר הבית כנגד שער עזרת נשים ושער עזרת נשים כנגד שער העזרה הגדולה ושער העזרה כנגד פתח ההיכל לא היה יכול לראות את פתח ההיכל דרך פתחים לפי שההר הולך ומגביה ועולה עד שקרקע פתח ההיכל גבוה כ' אמות יותר מקרקעי רגלי הר הבית ונמצאת איסקופת ההיכל גבוהה ממשקוף פתח הר הבית ולא יוכל לראות חלל פתח היכל דרך אותו פתח: **ותנן כל הפתחים וכו' וחנן לפניה הימנו וכו'.** כל הני תנן דקא מייתי הכא לפרושי אתי דלא משכחת דאיכסי פיתחא תתא בתעלות הר הבית אלא לר' אליעזר בן יעקב: **גבוהין עשרים אמה.** כיון דגבוהין עשרים אמה לא משכחת שנסתם בתעלות ההר לרבנן: **לפניה ממנו סורג.** (ס) היה שם לפניה מכותל מזרחי והיא מחילה העשויה נקבים נקבים כסריגי מטה של חבלים ועושין אותה בדפי עץ ארוכים וקצרים שקורין לט"ש ומרכיבין אותן זו על גב זו באלכסון וקורין אותן בלע"ז פרודנ"י: **לפניה.** מאותו סורג היה מקום פנוי י' אמות והוא נקרא חיל: **ושתים עשרה מעלות היו.** באותן י' אמות שההר מגביה מן הסורג עד שער עזרת נשים רוס כל מעלה ומעלה חצי אמה הרי שעלה קרקע עזרת נשים ו' אמות: **ושלחה.** משך רוחב המעלה חצי אמה ואורכה בכל רוחב ההר לפפון ולדרום: **ט"ו מעלות.** גובה קרקע עזרת ישראל מעזרת נשים הרי שעלה ההר י"ג אמה וחצי: **ותנן בין האולם למזבח י"ב מעלות.** הרי שגבה קרקע היכל מקרקע הר הבית התחתון תשע עשרה אמה וחצי עדיין נשאר מן הפתח התחתון חצי אמה עליונה לראות דרך שם חצי אמה התחתונה של חלל פתח ההיכל: **ותנן ר"א בן יעקב אומר מעלה היפה.** עוד בעזרת ישראל וגבוהה אמה ואורכה ברוחב כל העזרה: **ודוכן.** של לויים בנוי עליה וגבוה אמה וחצי: **וכו ג' מעלות של חצי** (ו) **אמה.** שעולין בהן לדוכן: **אי אמרת בשלמא.** סתמא דקתני דכותל מזרחי נמוך כדי לראות ממעל לו דרך שערי עזרת נשים ועזרת ישראל את חלל פתח ההיכל: **ר"א היא.** דאית ליה מעלה יתירה וגבה קרקע ההיכל מקרקע התחתון כ' אמה וחצי (פ): **היינו דאיכסי ליה.** פתח התחתון בגובה קרקע ההיכל: **אלא אי אמרת רבנן.** הרי לא עלו המעלות אלא י"ט אמה וחצי ופשע ליה פלגא אמתא דמיתחזי ליה פתח ההיכל בגוויה לכהן שבהר הזיתים: **רב אדא בר אהבה אמר מי אמר.** דקתני דכותל מזרחי הולך להיות נמוך ר' יהודה היא דאמר המזבח עומד באמצע העזרה כנגד הפתחים ונמצא גובהו סותם את הפתח התחתון שהרי עלה קרקע עזרת ישראל מקרקע התחתון י"ג אמה וחצי אמה קודם שהגיע למזבח והמזבח גובהו תשע הרי עשרים ושתים וחצי:

עשר

דרומית מזרחית היא היתה לשכת לחם הפנים. לקמן (דף יח.) פריך דלעיל במתניתין דתמיד מוכח דהיא היתה בקרן מזרחית לפונית דקא חשיב מלשכת טלאים שהיתה בקרן מערבית לפונית עד לשכת לחם הפנים ד' לשכות וכי מקפת דרך ימין ומגלת לשכת לחם הפנים בצפונית מזרחית ומשני לה וקשיא לן ליפרוך נמי דלעיל קאמר דשאר שתי לשכותיה הוי לשכת החותמות ולשכת בית המוקד והכא קאמר שבאחת גנזו בית חשמונאי כו' ובאחת יורדין לבית הטבילה י"ל טובא איכא לשכות ומיני כליס שמשמשין שניס ושלשה דברים: **הא איכא פלגא דאמתא.** הא דלא משני שההיכל היה לו אסקופה למטה בפתחו שהיתה גבוה חצי אמה דקיס ליה שלא היה כך ואת"ל שהיה לו היה לשאר השערים כמו כן ואת"כ אכתי איכא פלגא דאמתא דמתחזי פתחא בגוויה: **הא** מני ר' יהודה דאמר מזבח ממוצע וכו'. ואיכסי ליה פיתחא בגובהו של המזבח העומד בפניו ומפסיקו והכא נמי הוה מצי למימר ר"ש היא דאמר בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג.) כוליה מזבח בצפון קאי דמזבח והכבש מכסין בפני הפתח דאף על פי שהכבש יורד ומשפע לצד הדרום המדקדק

שם היו גבוהין (ג) חוץ מכותל מזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה (ס) ומכוון ורואה כנגד פתחו של היכל בשעת הזאת הדם (ד) ותנן (ה) כל הפתחים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורוחבן עשר אמות (ו) ותנן (ה) לפנים ממנו סורג (ז) ותנן (ה) לפנים ממנו החיל עשר אמות (ח) ושתים עשרה מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה ושילחה חצי אמה (ט) חט"ו מעלות עולות מתוכה היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים רום מעלה חצי אמה ושילחה חצי אמה (י) ותנן (יא) בין האולם ולמזבח כ"ב אמה (יב) ושתים עשרה מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה ושילחה (יג) חצי אמה (יד) ותנן ר"א בן יעקב אומר (טו) מעלה היתה שם וגבוה אמה ודוכן נתון עליה ובו שלש מעלות של חצי חצי אמה אי אמרת בשלמא ר"א בן יעקב היא היינו דאיכסי ליה פיתחא אלא אי אמרת רבנן הא איכא פלגא דאמתא דמתחזי ליה פיתחא בגוויה אלא לאו שמע מינה רבי אליעזר בן יעקב היא רב אדא בר אהבה אמר (טז) הא מני רבי יהודה היא (יז) דתניא רבי יהודה אומר המזבח ממוצע ועומד באמצע עזרה ושלשים ושתים אמות היו לו

עשר

א) [ע"ז נב:], ב) [בס"ח: מלכי יון], ג) מדות פ"ב מ"ה, ד) ג"ז שם מ"ד, ה) מדות פ"ב מ"ג לקמן לא. [זבחים נה:], ו) [מדות פ"ב מ"ג], ז) [ג"ז שם מ"ג], ח) מדות פ"ב מ"ה, ט) שם פ"ג מ"ו, י) [גיר' סדר המשנה ושילחה אמה ועיין בכ"מ פ"ו מהל' בית המקדש הלכה ו], כ) [שם פ"ב משנה ו], ל) זבחים נח:, מ) בס"ח: מלכי יון, נ) [דף ל:], ס) עי' מ"י ד"ה לא,

גליון הש"ס

גמ' **הא** מני ר"י היא. עי' לקמן ל ע"ב תוס' ד"ה ר"י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לשכת הטלאים כל"ל ותי' דיר נמתק: (ב) שם בהר המשחה ומתכוון ורואה: (ג) רש"י ד"ה שסיקלוס קתני מידהת בלשכת: (ד) ד"ה מאן וכו' דמסכת מדות דאב"י היא דקתמיה כל"ל ותי' היא נמתק והד"ת: (ה) ד"ה לפנים ממנו סורג. סורג היה: (ו) ד"ה וכו ג' מעלות של חצי חצי אמה:

תוס' ישנים

חוץ מכותל מזרחי. לא בעי למימר שאותו לא היה גבוה יותר מלרבנים אמה אבל ארבעים אמה היה גבוה, שהרי לעזרת נשים גבה אותה קרקע שאה אמות, ואותו כותל היה גבוה ארבעים אמה שכולם היו כך וגובה הפתח כ' אמה מן האיסקופה, ונמצא שהמשקוף של עזרת נשים לא היה גבוה [אלא] שש אמות יותר ממשקוף כותל שער מזרחי שגובהו היה כ' אמה כמו כן, ונמצא לריך היה שלא יהא הכותל מזרחי גבוה מעל שער של עזרת נשים ו' אמות, שאם כן אין יוכל לראות פתחו של היכל מעל כותל מזרחי דרך שער עזרת נשים, ונמצא [אלא] היה כותל מזרחי זה של תחלת הר הבית גבוה כ"ו אמה. ותנן בין אולם כו'. ושילחה אמה גרסינן בדאולם בספרים זקיניס ובמסכת מדות [פ"ב מ"ג], וכן מוכח נמי התם דתנן כל מעלות שהיו שם שילחן חצי אמה חוץ מצל אולם. **אי אמרת בשלמא** רבי אליעזר בן יעקב היא היינו דאיכסי ליה פיתחא. מה שפי' בקונטרס דלרבי אליעזר גובה קרקע עזרת כהנים (כ') [כ"ת] אמה ומתלה לא דק, דבמסכת מדות מוכיח בהדיא שכלם המעלות של דוכן היו בכל אורך עזרת כהנים דקתני [שם מ"ו] ונמצאת עזרת כהנים גבוה משל ישראל שתי אמות ומתלה. (**מאן תנא** מידות) [**הא מני**] **רבי יהודה היא.** לפי פירוש רבינו שלמה מפי (עצמו) [רבותיו] קשה היכי מוכח דמדות רבי יהודה היא מדלא אתיא כרבי אליעזר בן יעקב, ומה הוכחה היא זו, דילמא תנא אחרינא הוא דאית ליה לקמן פרק הוליאו לו [נט, א] וזבחים פרק קדשי קדשים [נח, ב] דכוליה מזבח בצפון קאי וכוותיה מיתוקמא שפיר.

עין משפט נר מצוה

עא א ב מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' ז:
עב ג מיי' שם פ"ו הלכה ה:
עג ד מיי' שם פ"ה הל' ג והלכה ה:
עד ה ו שם הלכה ג:
עה ז שם פ"ו הל' ה:
עו ח שם הלכה ב:
עז ט שם פ"ה הל' יב:
עח י שם פ"ו הלכה ד:
עט כ שם הלכה ג:

לעזי רש"י

לטי"ש. פסיסים. פרודנ"י [פרודנ"א]. סבכה, סורג.

רבינו חננאל

דרומית מזרחית היא היתה לשכת עושי לחם הפנים. הנה לשכת טלה קרבן במקצוע מערבית דרומית היא עומדת, ואיך שנה התנא של תמיד כי היא במקצוע צפונית מערבית. ומשנינן מאן תנא מדות ר' אליעזר בן יעקב כלומר חולק עליו על התנא ששנה התמיד. דתנן עזרת הנשים היתה אורך קל"ה על רוחב קל"ה וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה כו' עד מערבית דרומית, א"ר אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת. **הכי נמי מסתברא** דתנא דמידות ר' אליעזר בן יעקב היא, דתנן כל הכתלין שהיו במקדש היו גבוהין חוץ מכותל מזרחי שהוא נמוך שהכהן השורף הפרה עומד בהר המשחה ומתכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם, ותנן כל הפתחים שהיו שם גובהן כ' אמה, ורחבן י' אמה, ותנן לפנים הימנו החיל כו', ומצאנו י"ב מעלות כל מעלה רומה חצי אמה, ומעזרת הנשים לעזרת ישראל ט"ו מעלות, ובין האולם להיכל י"ב מעלות. נמצאו ל"ט מעלות כל מעלה גובהה חצי אמה הנה י"ט אמה וחצי. **ולדברי** זה התנא אינו צריך להנמיך הכותל המזרחי אע"פ שיגביהנו ק' אמה (הפתח שעל הכותל) [הכותל שעל הפתח] המזרחי, כיון שגבהו [של פתח] כ' אמה נשאר מן הפתח חצי אמה שלא כיסוהו המעלות הללו, ויכול לראות מתוכו פתח ההיכל. אלא כיון ששנה כי כותל המזרחי היה נמוך כדי לראות מעליו פתח ההיכל, למדנו שדברי ר' אליעזר בן יעקב הן שמוסיף על המעלות הללו שתי אמות וחצי גובה, דתנן ר' אליעזר בן יעקב אומר מעלה היתה שם וגובהה אמה ודוכן נתון עליה ובו ג' מעלות של חצי חצי אמה,

שנמצא גובה המעלות והדוכן כ"ב אמה, ונתכסה הפתח כולו, לפיכך הוצרכו לעשות כותל נמוך. **בא** רב אדא לאוקמה למידות לרבי יהודה, דתני מזבח ממוצע ועומד באמצע עזרה מכוין כנגד היכל וכותליו.

עשר אמות כנגד פתחו של היכל י"א אמה לצפון וי"א אמה לדרום נמצא מזבח מכוון כנגד היכל וכותליו ואי סלקא דעתך מדות ר' יהודה היא מזבח באמצע עזרה מי משכחת ליה והתנן [6]כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש [1]מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע מקום דריסת רגלי ישראל י"א אמה מקום דריסת רגלי הכהנים י"א אמה מזבח שלשים ושתים בין האולם ולמזבח עשרים ושתים וההיכל ק' אמה וי"א אמה אחורי בית הכפורת [2]מן הדרום לצפון מאה ושלשים וחמש [3]הכבש והמזבח ששים ושתים מן המזבח ולטבעות ח' אמות מקום הטבעות עשרים וארבע מן הטבעות לשלחנות ארבע מן השלחנות לנסין ארבע מן הנסין לכותל עזרה ח' אמות והמותר בין הכבש ולכותל ומקום הנסין ואי סלקא דעתיך מדות ר' יהודה היא מזבח באמצע עזרה מי משכחת ליה הא רובא דמזבח בדרום קאי אלא

המדקדק יבין שקודם שירד גובהו שני אמות ומחצה נפקא ליה שיפועו מכנגד הפתח וא"כ הוי מצי לאוקומי כר"ש או כרבי יוסי דאית ליה נמי מזבח ממועט בפרק קדשי קדשים אלא משום דר' יהודה שמעינן ליה בהדיא וכי האי גוונא איכא בפרק קדשי קדשים (זבחים דף נח:) דאמר רב אלא בר אהבה הא מני רבי יהודה היא דאמר מזבח ממועט וכו' ופריך ומוקמא כרבי יוסי וממועט ומשני משום דרבי יהודה שמעינן ליה בהדיא ומהתם קשיא לן על פירוש רבותיו של רש"י שפי' הא מני רבי יהודה היא דהא דאמרי דאמר דא"כ תיקשי ליה דרב אלא בר אהבה גופיה אוקי התם סתמא דתמיד דתנן בירור משם עני תאנה וכו' כר' יהודה ואיהו מוקי הכא סתמי דמדות כוותיה והאמר לעיל דסתמי דתמיד פליגי אדמדות וא"כ ליכא למימר דסתמי תמיד ומדות כרבי יהודה וי"ל דבלאו הכי מקשה ליה שפיר מסתמי דמדות גופייהו וממזבח גופיה דפריך ומי מצית מוקמי לה כרבי יהודה וכו':

מן השלחנות לנסין ד'. תימה דתנן במסכת תמיד פרק אמר להם הממונה (דף ג:) בית המטבחים היה לצפונו של מזבח ועליו שמנה עמודים נסין וכו' עד שבהן תולין ומפשיטין על השולחנות של שיש שבין העמודים והכא משמע שיש ריוח ד' אמות ביניהן וי"ל הני אחריני נינהו הני דהתם עומדים בין העמודים שבהן תולין ומפשיטים והבהמה מונחת על השלחנות כדי שלא תהא נגררת על גבי קרקע והני דהכא היינו ח' שלחנות של שיש דאמר פ' לא היו כופתין (תמיד לא:) שהיו מדיחין עליהן הקרבייס מיהו קשיא דבפ' לא היו כופתין (שם עמוד ב) תנן הקרבייס מדיחין אותם במעוטן על שלחנות של שיש שבין העמודים אלמא דהני נמי ביני עמודים הוו קיימי מיהו ר"י בר ברוך גרס התם במעוטה של שלחנות שבבית המטבחים א"נ י"ל אע"פ שהיו רחוקים ד' אמות קרי ליה בין העמודים ואע"פ שרחוקים ד' אמות לא היה בהמה נגררת בארץ שגוף הבהמה גדול ומגיע לשולחנות כדאיתא בברא"ת רבה (פ' ס"ה) דכשמרכיבים כבשי התמיד על הגמלים היו נגררים בארץ מצאתי בתוספת תמיד יסוד רבינו רבי ברוך זצ"ל:

רובא דמזבח בדרום קאי. מה שפירש"י שלמעלה מכניסת הסובב מגולה מפתח ב' אמות לרוחב הפתח חצי אמה בגובהו אין לתמוה למה לא פירש למעלה מכניסת היסוד מיד מגולה הפתח אמה דהדין

חמש אמות הצפוניות של מזבח עליהם הרי חצי רוחב העזרה שהוא ס"ז ומחצה נמצא כ"ז אמות מן דרומית של מזבח כלין בחצי דרומי של העזרה ונמצא צפונו של מזבח כלה לסוף צפוני של חצי הפתח אצל המזוזה לא ממקום המזבח ב' אמות של כניסת היסוד והסובב נמצא לפון חצי הפתח מגולה למעלה מכניסת הסובב ב' אמות ויכול לראות כהן שבראש הר המשחה דרך אותן ב' אמות את פתח ההיכל דרך פתח התחתון. ואם תאמר גובה שש אמות שגבה המזבח עד כניסת הסובב סותם את פתח התחתון אינו כן שהרי קרקע העזרה לא עלה מקרקע הר הבית אלא י"ג ומחצה ושש של גובה הסובב הרי תשע עשרה ומחצה אכתי פש ליה פלגא דאמתא בגובה פתח התחתון. אלא לאו ר"א היא ואיכסי ליה במעלה יתירה שמע מינה. ולבי מגמגם ביה דיש לומר הואיל ולא פירשה המשנה מקום השלחנות שמא עם מקום הנסין הוא כלול באותו חצי שאתה חולק שאתה חולק כ"ה אמות העודפים ברוחב העזרה על מאה ועשר המפורשין נמצא מן הכבש לכותל דרומי י"ב ומחצה והכבש והמזבח ס"ב הרי ע"ד ומחצה לא מהן ב' אמות של כניסת היסוד והסובב לצפון נשארו ע"ב ומחצה ולא נתגלה מחצי הפתח מלא המוט שהרי אמצעו של פתח באמצע רוחב עזרה שהיא לסוף ששים ושבע ומחצה הוסיף עליהן חמש אמות שיהיו שבעים ושתים ומחצה כללתה כאן חמש אמות של חצי הפתח הצפוני ואני כך שמעתי שמקום השלחנות כלול עם מקום הנסין. אבל מה ששנינו כאן והמותר בין כבש לכותל ומקום הנסין פירש לי מורי לדק רבינו יצחק בר יהודה ז"ל שיש עשר מן העשרים וחמש [ד] בין כבש לכותל ושלש עשרה למקום הנסין והשלחנות ונתן טעם לדבריו לפי שבין כבש לכותל מקום פנוי וכאן יש צורך תשמישים של שלחנות ונסין ונמצא מחצי הפתח מגולה חצי אמה. ולבי מגמגם לפי שהיה לתנא לפרש וכיון שלא פירש צריך אתה לחלקו לחצאין ואם באת להרבות כאן ולמעט כאן יכול אתה לגלות הפתח כמה שתחפוץ או לכסות כמה שתחפוץ לפיכך טוב לי כמו שפירשתי [ג] (מלומר כן שבשפת חצי רוחב היכל דרומי כלה המזבח והוא כנגד חצי הפתח):

אלא

עשר אמות כנגד פתחו של היכל. י' אמצעית של רחבו: **אחת עשרה לצפון.** כנגד ה' אמות הנותרים לחצי ההיכל מן המזוזה ולצפון שהרי חצי ההיכל כ' אמה רחב וכנגד ו' של עובי כותל צפונית של היכל וכן לדרום נמצא רוחבו של מזבח מצומצם כנגד היכל וכותליו:

ואי סלקא דעתך מדות רבי יהודה היא וכו'. פרכא היא דקא פריך הש"ס לרב אדא דאוקמי כרבי יהודה ואי סתמי מדות רבי יהודה נינהו מזבח דאמצע באמצע עזרה אליבא דסתמא דמדות מי משכחת לה: כל היקף העזרה הגדולה אורך קפ"ז ובתוך אותו היקף נבנה הבית לצד מערבי והחצר והמזבח במזרחו היכל מאה אורך עם כותל אולם וחצרו וכותל היכל וחצרו ואמה טרקסין וחצר בית קדשי הקדשים ועובי כותל מערבי וחצר התא אחריו ועובי כותל חיצון הכי מיפרשא במסכת מדות ולקמן מייתי לה בפרק הוציאו לו (דף נב.): **י"א אמה.** היה מקום פנוי אחורי בית הכפורת בין כותל התא לכותל עזרה: **הכבש והמזבח רו'.** ולא פירש עכשיו מקום פנוי שבין כבש לכותל דרומי של עזרה ובסיפא קתני לה ועכשיו מונה והולך מן הדרום לצפון: **מן המזבח ולטבעות.** [ה] קבועים בקרקע בבית המטבחים שבצפון המזבח שנותנים בהן לוארי בהמות כששוחטין קדשי קדשים ששחיטתן בצפון: **שלחנות.** שעליהן מדיחים קרבי קדשים: **נסין.** עמודים נמוכין התקועין בקרקע ואונקלאות של ברזל קבועין בהן שבהן תולין את הבהמה להפשיט: **והמותר.** ממאה ושלשים וחמש שלא נמנה כאן [ב] ומקום השלחנות שלא הוצרך לפרש שרחבו מפורש בספר יחזקאל (מ) אותו העודף חלקהו חציו לדרום בין כבש לכותל וחציה למקום הנסין: **רובא דמזבח בדרום קאי.** לפי מנין זה שהרי חצי רוחב העזרה ששים ושבעה וחצי וכשתתן מהם מכותל צפונית לנסין שמונה ומן הנסין לשולחנות ד' הרי י"ב [ג] ומקום ד' שולחנות זו אצל זו אינו פחות מד' והן היו ח' שלחנות כדתנן בשקלים (פ"ו מ"ד) נתונות ד' בראש מרבע נמצאו ד' זו אצל זו ברוחב הרי ט"ז ומשם לטבעות ארבע הרי כ' ומקום הטבעות כ"ד הרי מ"ד ומן הטבעות ולמזבח ח' הרי נ"ב ומקום הנסין י' אמות ומחצה שהוא חצי העודף הנשאר מהנותר שלא מנה במשנה שהרי מאה ועשר אמות מנה מן הכבש לצפון נשארו ממאה ושלשים וחמש של רוחב העזרה כ"ה ונתנו לשלחנות ד' ונשאר כ"א אותן תחלוק למקום הנסין חציין וחציין [השניה] בין כבש לכותל הרי מן המזבח לצפון ס"ב ומחצה כשתתן

מסורת הש"ס

א) מדות פ"ב מ"ג מנחות 15:. ב) ד"ה והמותר וכו' אלא מנה כאן אותו העודף חלקהו וכו' למקום הנסין ומקום השלחנות כו' בס' יחזקאל הס"ד: ג) ד"ה רובא וכו' ומקום ח' שולחנות וכו' בשקלים שהיו נתונות כו' מרבע כזה

נמצאו כו' ברוחב ארבע הרי ט"ז וכו': **(ד)** שם בא"ד בר יהודא ז"ל אינם עשר מן העשרים וחמש תן בין כבש לכותל ושלש עשרה תן למקום וכו' לפי שהיה לו לתנא כו' מלומר כן הס"ד והשאר נמחק:

מוסף רש"י

י"א אמה לצפון וי"א אמה לדרום. עשר אמות אמצעיות שלו היו כנגד פתחו של היכל, וי"א אמות ממזוזת היכל ולצפון וכנגדן לדרום, ונמצא מכוון כנגד רוחב אולם של היכל ועובי כתליו, שההיכל אלנו כ' אמה ועובי של כל כותל ו' אמות, והכי תנן לה במסכת מדות (זבחים נח:). **כל העזרה.** בין אולם ובין היכל ובין קדשי קדשים (מנחות צז:). **וההיכל מאה אמה.** עם בית קדשי הקדשים (שם). **וי"א אמה אחורי בית הכפורת.** וכשהיו ישראל מרובין בעזרה היו נמסכין מהם לשם (שם, כדאמרינן ביומא, עי' לקמן כא.).

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה מן המזבח ולטבעות. **טבעות** קבועים: (ב) ד"ה והמותר וכו' אלא מנה כאן אותו העודף חלקהו וכו' למקום הנסין ומקום השלחנות כו' בס' יחזקאל הס"ד: (ג) ד"ה רובא וכו' ומקום ח' שולחנות וכו' בשקלים שהיו נתונות כו' מרבע כזה

מסורת הש"ס

ה) מדות פ"ב מ"ג מנחות 15:. ב) מדות פ"ב מ"ב ע"ש], ג) רש"ל מ"ז,

פ א מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' יב:

פא ב שם הל' יג יד טו:

רבינו חננאל

ודחינן לה דלא אשכחן במסכת מידות דמזבח באמצע עזרה עומד, דתנן כל העזרה היתה אורך קפ"ז על רחב קל"ה מן המזרח למערב כו'. לדברי האומר רובה דמזבח בדרום קאי מן הצפון לדרום קל"ה. הכבש והמזבח ס"ב, מן המזבח לטבעות ח' אמה, מקום הטבעות כ"ד אמה, מן הטבעות לשלחן ד' אמות, מן השולחנות לנסין ד', ומן הנסין לכותל העזרה ח'. נשארו מן הכבש לכותל העזרה י"ז אמה, נמצא מן הדרום י"ז אמה והכבש ל' אמה, וכ' אמה וחצי מן המזבח הרי ס"ז אמה וחצי אמה הוא חצי קל"ה. נמצא רובה דמזבח בדרום קאי כי הכבש בדרומו של מזבח הוא. ולדברי מאן דאמר רובה דמזבח בצפון קאי זה חשבונו. מכותל עזרה דרומי כ"ה אמה מהו שאמרו בתלמוד והמותר בין הכבש לכותל העזרה ומקום הנסין והכבש ל' אמה והרי נ"ה אמה וי"ב אמה וחצי מן המזבח הרי ס"ז אמה וחצי והוא חצי העזרה שבדרום. נמצא כלפי הצפון י"ט אמה וחצי מן המזבח, ומ"ח אמה מקום הטבעות והשולחנות והנסין הרי ס"ז אמה וחצי בצפון נמצא רובה דמזבח בצפון קאי, ונדחה רב אדא בר אהבה ועמדה בחלוקה.

אלא לאו שמע מינה רא"ש היא. ומיכסי ליה במעלה יתירה ולא במזבח דשמעינן ליה לרא"ש בפ' שלישי (לקמן דף לז.) דאמר כוליה מזבח בדרום קאי וכל חני חלל הפתח מגולה (ה). ואי קשיא היכי מתוקמא סתמא מדות אליביה הא שמעינן מהא סתמא שאוכל המזבח שבע אמות בצפון על כרחיך הכי מפרש' הני עשרים וחמשה אמות שאתה נותן שאין בין כבש לכותל אלא חמשה אמות ומחצה והכבש והמזבח ששים ושתים הרי המזבח כולו בדרום קאי וכולו כנגד אמצע עזרה והמותר כולו למקום הנסכין. וא"ת אם כן שלא דקדק התנא לחלקו לחצאין ויש לך להרבות ולמעט להיכן שתרצה כר"י נמי מצית מוקמת לה ויהא מזבח ממוצע באמצע עזרה כילד תן עשרים ואחת ומחצה מהם בין כבש לכותל והכבש שלשים ואחי המזבח ששה עשר נמצא אמצעו של מזבח לסוף ס"ז ומחצה שהוא אמצע עזרה הא לא מצית אמרת שלא יהו מקום השולחנות והנסכין אלא שלש ומחצה. ובעיני נראה לפרש הא דרב אדא בר אהבה וכל הסוגיא בלשון אחר רב אדא בר אהבה אמר הא מני אמתניתין דתמיד אמר להם הממונה קאי דרמיא מדות עילויה מתניתין דתמיד דפליגי אסתמא דמדות ר"י היא דשמעינן ליה דפליג אסתמא דמדות דתניא ר"י אומר מזבח ממוצע וכו' ואי ס"ד מדות ר"י היא מי משכחת לה והא תנן כו' אלמא רוביה דמזבח בדרום קאי שמע מינה ולא גרסינן אלא לאו שמע מינה ר"א היא והכי פירושו שמע מינה מדות לאו ר' יהודה היא: **רב אדא בר יצחק אמר הא לשכה הטלאים אקצויי מקצייא.** בשתי המקצועות גראית שארוכה היא ועומדת במערב ומארכת לצד הצפון ודרום עד קרוב למקצועות שמכאן ומכאן: **ודאתי מצפון מיתחזיא ליה.** שמשוכה לצד דרום יותר: **ודאתי מדרום מיתחזיא ליה.** משוכה לצד צפון: **מסתברא דבמערבית דרומית הוה.** טפי ומודי בה תנא דתמיד אלא דנקיט סידרא (ו) מדרום לצפון מיתחזי ליה דרך הילוכו כאילו הוא בצפון: **מדרמינן לחם הפנים.** דהוה סלקא דעתיה שהוא מונה והולך דרך ימין מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח לשכת הטלאים בצפונית מערבית לשכת החותמות במערבית דרומית לשכת בית המוקד בדרומית מזרחית לשכת לחם הפנים במזרחית צפונית והוה רמינן עלה מתני' דמדות דקתני דרומית מזרחית היא היתה לשכת לחם הפנים: **ומשנינן אמר רב הונא בריה דרב יהושע.** תנא דמדות קא חשיב דרך ימין כדמפרש בהדיא דקאזיל ומני מדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב וממערב לדרום והבא להקיף סביב כל הבית ומקיף דרך ימין מבחוץ זהו סדר הקפתו ומתניתין דתמיד דלא פירש מידי איכא למימר דדרך שמאל מנה ותו לא תיקשי מידי מהסתמא דהדין עמו דהתם לא מתחזיא פתחא מחמת י"ב מעלות שבין האולם ולמזבח להכי נקט למעלה מן הסובב לפי שאותם מעלות הם שש אמות והם כלים כנגד כניסת הסובב שהוא כמו כן שש אמות מן הקרקע ומה שהקשה רש"י אמאי לא משני דשולחנות בכלל נסכין וכי פלגינן בכ"ה אמות י"ב ומחצה בין הכבש לכותל והשאר לשולחנות א"כ הוו ע"ד ומחצה ולא מתחזי פיתחא בכניסת היסוד והסובב לא ידענא מי דחקו לפרש כן שהספר מקשה מהנהו ב' אמות דכניסת היסוד והסובב ומתוך כך הקשה מה שהקשה שהרי נוכל לפרש דבפשיטות הוא מקשה והא ר"י אית ליה מזבח ממוצע וסתמא דמדות לית ליה ממוצע ולכל הפחות רוביה בדרום וא"כ סתמא דמדות דלא כוותיה והא דמסיק אלא שמע מינה ר' אליעזר בן יעקב היא דאמר כוליה בדרום ולא קאמרינן דמתניתין דמדות ס"ל דרוביה בדרום ולהכי היה כותל מזרחי נמוך משום דמיכסי פיתחא כשנאמר שי"ב אמות ומחצה היה בין כבש לכותל וא"כ לא יהיה לו רחייה מההיא דתיתי כראב"י יש לומר משום דלא אשכחן אלא שלש מחלוקת בהא מילתא איכא למאן דאמר כוליה בצפון ואיכא למ"ד כוליה בדרום ואיכא למ"ד ממוצע וכיון דההיא דמדות לא מצינן לאוקמא כמאן דאמר כוליה בצפון ולא כמאן דאמר ממוצע אין לנו לבדות מלבנו מחלוקת רביעית ולומר דקסבר מתניתין דמדות רוביה בדרום כיון דלא אשכחן תנא דאמר הכי אלא על כרחיך ראב"י היא דאמר כוליה בדרום ומה שפירש רש"י הא מני ר"י היא דקאי אההוא דתמיד אין הלשון משמע כן דהכי הוה ליה למימר מאן תנא תמיד ר"י היא ועוד לשון הא מני רבי יהודה היא משמע דקאי אהך דסליק מינה ועוד כיון דלא אתא לשנויי אלא דלא תקשי סתמא דתמיד אדמדות וקאמר ר"י היא אההיא דתמיד ואין לו כח לאוקמה כוותיה אלא משום דאשכחן דפליג אמדות טפי הוה ניחא למימר מדאשכחן ברישא פרק קדשי קדשים (זבחים דף נח:) דסתמא דתמיד קא סברא מזבח ממוצע כרבי יהודה ולא כראב"י דקסבר כוליה בדרום קאי ועוד קשה לימא אבא שאול היא אההיא דתמיד כמו שהוכחתי לעיל דסתמא דתמיד דפליג אסתמא דיומא אבא שאול היא ועוד שהוא מוחק הספרים דבכל הספרים גרס במסקנא אלא לאו שמע מינה רא"ש היא שמע מינה:

ומר קא חשיב דרך שמאל. תימה לי לימא אידי ואידי דרך ימין ותנא דתמיד קא חשיב מגואי דקאי בבית המוקד גדול ופניו כנגד הלשכות ותנא דמדות קאי מאבראי בעזרות ופניו ללשכות וקל להבין וי"ל דבמסכת תמיד פרק אמר להן הממונה (דף ל.) קתני בתר שהיו מפיסין אמר להן הממונה הביאו לי טלה מלשכת וכו' ולקמן בפ"ב (דף כה.) אמר שהיו מפיסין בלשכת הגזית אלמא דקאי מאבראי ולא קאי בבית המוקד ולהכי לא אוקמא דקאי מגואי:

ומר קחשיב דרך שמאל. תימה לי אמאי לא משני דאידי ואידי דרך ימין קא חשבי אלא דלשכת לחם הפנים נמי אקצויי מקצייא דקיימא במזרח ומאן דאתי מצפון מתחזיא בדרום ומאן דאתי מדרום מתחזיא בצפון דלשכת טלאים בצפונית מערבית ולשכת החותמות דרומית מערבית ולשכת בית המוקד דרומית מזרחית ולשכת לחם הפנים מזרחית בצפונית וההיא דמדות נמי מתוקמא דרך ימין וקל להבין וי"ל דעל כרחך לשכת החותמות ולשכת בית המוקד הם היו אותם שתי לשכות דקא חשיב במסכת מדות (פ"א משנה ו') אחת שבה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ואחת שבה יורדין לבית הטבילה דליכא למימר הני אחריני נינהו שהרי לא היה בבית המוקד אלא ארבע לשכות ואי אחריני נינהו א"כ הוו שם לשכות ואי אמרת אידי ואידי דרך ימין קא חשיב אם כן בההיא דתמיד משמע דלשכת החותמות ולשכת בית המוקד אחת בקרן מערבית דרומית ואחת בקרן מזרחית דרומית ובההיא דמדות כי חשבת דרך ימין משמע דאותם שתי לשכות היו אחת בקרן מזרחית צפונית ואחת בקרן מערבית צפונית מיהו הא קשיא לן מנא ליה הא דקאמרינן מסתברא דבקרן מערבית דרומית הואי דילמא צפונית מערבית הואי ואפ"ה מיתרצא שפיר ההיא דלחם הפנים כזה ואין

לפי משמעות הקושיא

ה) [עי' בערוך ערך קץ פי' בשם ר' משה הדרשן],

תוס' ישנים

האי לישכה אקצויי מיקצא כו'. הקשה ריב"ם למה הוצרך לתרץ כן, לשני ליה דבית המוקד היה לצפונו של עזרה, וא"כ היה לו דרום בית המוקד לפון עזרה, וא"כ הא דקאמר בתמיד לשכת טלאים היתה במקלוע לפונית מערבית הייט לפונית מערבית דעזרה שהוא מערבית דרומית של בית המוקד, והייט דקאמר בתמ' מדות לשכת טלאים מערבית דרומית דמבית המוקד קאי (נמי). והכי אתי נמי שפיר מלחם הפנים דקתניא ליה במדות בקרן מזרחית דרומית ובתמיד חשיב ליה רביעית בקרן (מערבית) [מזרחית] לפונית, דהא דחשיב ליה במדות בקרן מזרחית דרומית הייט מזרחית דרומית בית המוקד שהיא לפונית [מזרחית] של עזרה, ואתי נמי שפיר הא דקתני בתמיד לשכת בית המוקד ולשכת החותמות דלא חשיב הכא, שאותן שתיהן לבדן הוו בעזרה. ובמדות חשיב לשכה שבה גנזו בני בית חשמונאי אבני מזבח ולשכת בית הטבילה דלא חשיב התם. ואין זו קושיא כלל, כי אין לו למנות לשכת לחם הפנים ולשכת טלה קרבן בעזרה ובבית המוקד, שהרי לא היו אלא בחתם מהן ומחילה מפסקת בין שתיהן, וא"כ היאך היו שם ד' לשכות, הילא לא היו שם [אלא שתים]. ועוד וכי היו אורך העזרה ובית המוקד מכוונין בצמצום, והא ודאי לא היו כן. ועיין [טו, ב ד"ה וכמיהרן] פי' דאתי שפיר דלא פריך אלא מלשכת טלה קרבן ומלחם הפנים, אבל קשה לרבינו דאמאי לא משני גבי לחם הפנים דאקצויי מיקצא כמו גבי לשכת טלה קרבן.

תוס' חנאל

אלא לאו שמע מינה רבי אליעזר בן יעקב היא שמע מינה רב אדא בריה דרב יצחק אמר האי לשכה (ה) אקצויי מקצייא ודאתי מצפון מתחזיא ליה בדרום ודאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון ומסתברא דבמערבית דרומית הואי ממאי מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים ומשנינן אמר רב הונא בריה דרב יהושע מר קא חשיב דרך ימין ומר קא חשיב דרך שמאל

וכי מאן תנא מדות ר' אליעזר בן יעקב. **ובא** רב אדא בר רב יצחק לאוקומה בלא חלוקה ואמר **הא לשכה איקצויי מיקצייא** מאן דאתי מצפון כו'. פי' איקצויי מיקצייא כלומר עומדות במקצוע [משוכה] מן הזויות כמעט, ומאן דקאי לדרומה חזי לה בצפון ומאן דקאי בצפון חזי לה בדרום והאי דקריא צפונית (ו) צפונית לעזרה. והאי דקרי לה דרומית דרומית לחיל. ולא פליגי ולעולם בקרן דרומית דתני ארבע הוו בתרתי מתניתין. ד' לשכות היו שם במקום אחד באמצע מקצועותיו מרובעות שתים כנגד שתים, וקיימן לצפון עזרה, שתים סמוכות לעזרה ושתים סמוכות לחיל, הסמוכות לעזרה בקדש והסמוכות לחיל בחול. ושתים דברי הכל שמותיהן שוין לשכת הטלאין ולשכת עושי לחם הפנים. וב' האחרות האי תנא קרי להו לשכת החותמות ולשכת בית המוקד(ז), והאי תנא לא פריש לה אלא בסימנין, וכולן על שם בית המוקד. ומסתברא לשכת הטלאים היא מערבית דרומית לומר שסמוכה היא לעזרה. והשונה צפונית מערבית לומר שסמוכה היא לחיל. ומנלן שהיא דרומית מערבית מדרמינן לשכת לחם הפנים אלשכת לחם הפנים. ומשנינן אמר רב הונא בריה דרב יהושע מר חשיב דרך ימין ומר חשיב דרך שמאל.

ה) עי' תו"י כאן ד"ה אלא לשכה ודו"ק.

ז) ובדברי רבינו אילו יתיבב קושיית התוס' לעיל ט"ז ד"ה דרומית מזרחית ע"ש.

(ה) רש"י ד"ה אלא לאו וכו' דפתח מגולה שבשפת חצי רוחב היכל דרומי כלה המזבח והוא כנגד חצי חלל הפתח ואי קשיא וכו' שמעינן מהא סתמא וכו' הני עשרים וחמש אמות שאין אתה נותן בין כבש וכו' בדרום קאי וכלה כנגד אמצע עזרה והמותר כולו למקום השולחנות והנסכין וכו' דאמר להן הממונה וכו' אלמא רובא המזבח: (ב) שם ד"ה מסתברא סידרא דאתי מדרום לצפון דמיתחזי ליה:

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פ"ה מה"ל כלי המקדש הל' י"ב:
פג ב מיי' פ"ד מה"ל תמידין ומוספין הלכה יד:
ג [מיי' שם]:

מסורת הש"ס

א) [לעיל טו:] נקמן מה. גמ: זבחים סב: [סוטה טו:], **ב)** [תוספתא פ"ל ה"ה], **ג)** ב"ב קמג. סנהדרין כא. ע"ז י:,

אי אמרת בשלמא תנא דתמיד גופיה דתני לשכת הטלאים בצפונית מערבית מודי הוא דלגד מערבית דרומית הואי טפי אלא לפי מראית עינו שנה משנתו ודאתי מדרוש מיתחזיא ליה מלפון ולעולם מקרן [דרומית] מערבית בא להתחיל למנות היינו דמתרץ לחם הפנים להיות בדרומית מזרחית כדקתני בדקתני בלא ליקשי אהדדי כיצד לשכת הטלאים בדרומית מערבית לשכת החותמות כי אזלת דרך שמאל במערבית לפונית לשכת בית המוקד לפונית מזרחית לשכת לחם הפנים במזרחית דרומית: **אלא אי אמרת.** דוקא תנא לשכת הטלאים במקלוע לפונית מערבית סוף סוף מאי תרצתא לחם הפנים כי מני דרך שמאל הוה לשכת לחם הפנים בדרומית מערבית לפי מנייגו: **והאמר מר.** לקמן (דף נח:): **משפי חלות.** של עצרת: **ארבע או חמש.** בכל שבת ושבת ולקמיה מפרש מתי ארבע ומתי חמש: **והיתה לאהרן ולבניו.** בלחם הפנים כתיב: **מחצה לאהרן וכו'.** ואף על פי שהן שנים עשר יש בהן שתי חלות שאינן מתחלקות כדמפרש ואזיל: **אתאן לרבנן.** דאמרי לא שקיל פלגא דאי שקיל פלגא בציר מחמש לא שקיל: **רישא ומציעתא רבנן.** דאמרי לא שקיל פלגא אלא בציר מפלגא ודקשיא לך חלה דשתי לחם דשקיל לה כולה מודו רבנן דלאו אורח ארעא למיפרסיה ולמיתב פרוסה לכ"ג: ומאי

ג) [לעיל טו:] נקמן מה. גמ: זבחים סב: [סוטה טו:], **ד)** [תוספתא פ"ל ה"ה], **ה)** ב"ב קמג. סנהדרין כא. ע"ז י:,

אי אמרת בשלמא במערבית דרומית הואי היינו דמתרץ לחם הפנים אלחם הפנים אלא אי אמרת צפונית מערבית הואי סוף סוף מאי תירוצא דלחם הפנים אלא לאו שמע מינה במערבית דרומית הואי שמע מינה [ה] **והאמר מר** כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין למזרח הני מילי בעבודה אבל הכא חושבנא בעלמא הוא: שכהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש: תנו רבנן כיצד מקריב חלק בראש אומר עולה זו אני מקריב מנחה זו אני מקריב [א] כיצד [ב] נוטל חלק בראש אומר חטאת זו אני אוכל אשם זה אני אוכל ונוטל חלה משתי חלות ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים רבי אומר [א] [ג] לעולם חמש שנאמר [1] **והיתה לאהרן ולבניו** [ד] מחצה לאהרן ומחצה לבניו הא גופה קשיא אמרת נוטל חלה אחת משתי חלות מני רבי היא דאמר פלגא שקיל אימא מציעתא ארבע או חמש ממעשה לחם הפנים אתאן לרבנן דאמרי לא שקיל פלגא אימא סיפא רבי אומר לעולם חמש רישא וסיפא רבי ומציעתא רבנן אמר אביי רישא ומציעתא רבנן ומודו רבנן [ה] בפרוסה דלאו אורח ארעא למיתבה לכ"ג ומאי

אי אמרת בשלמא תנא דתמיד גופיה דתני לשכת הטלאים בצפונית מערבית מודי הוא דלגד מערבית דרומית הואי טפי אלא לפי מראית עינו שנה משנתו ודאתי מדרוש מיתחזיא ליה מלפון ולעולם מקרן [דרומית] מערבית בא להתחיל למנות היינו דמתרץ לחם הפנים להיות בדרומית מזרחית כדקתני בדקתני בלא ליקשי אהדדי כיצד לשכת הטלאים בדרומית מערבית לשכת החותמות כי אזלת דרך שמאל במערבית לפונית לשכת בית המוקד לפונית מזרחית לשכת לחם הפנים במזרחית דרומית: **אלא אי אמרת.** דוקא תנא לשכת הטלאים במקלוע לפונית מערבית סוף סוף מאי תרצתא לחם הפנים כי מני דרך שמאל הוה לשכת לחם הפנים בדרומית מערבית לפי מנייגו: **והאמר מר.** לקמן (דף נח:): **משפי חלות.** של עצרת: **ארבע או חמש.** בכל שבת ושבת ולקמיה מפרש מתי ארבע ומתי חמש: **והיתה לאהרן ולבניו.** בלחם הפנים כתיב: **מחצה לאהרן וכו'.** ואף על פי שהן שנים עשר יש בהן שתי חלות שאינן מתחלקות כדמפרש ואזיל: **אתאן לרבנן.** דאמרי לא שקיל פלגא דאי שקיל פלגא בציר מחמש לא שקיל: **רישא ומציעתא רבנן.** דאמרי לא שקיל פלגא אלא בציר מפלגא ודקשיא לך חלה דשתי לחם דשקיל לה כולה מודו רבנן דלאו אורח ארעא למיפרסיה ולמיתב פרוסה לכ"ג: ומאי

רבינו חננאל

ואסיקנא ש"מ בדרומית מערבית הוות קיימא ש"מ פיר' האי תנא דקתני דרומית מערבית לשכת טלה קרבן כול' נקיט דרך ימין וחשיב שנייה לה דרומית מזרחית לשכת עושי לחם הפנים. שלישית מזרחית צפונית רביעית מערבית צפונית, נמצאת לשכת עושי לחם הפנים שנייה ללשכת הטלאין כי היא מצידה כשפונה דרך ימין למזרח. ואידך תנא חשיב ללשכת עושי לחם הפנים רביעית ללשכת הטלאין, דנקיט דרך שמאל כשפניו למזרח ונמצאת לבסוף, וזהו מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים דהאי תנא חשיב לה שנייה והאי חשיב לה רביעית. ומשני רב הונא מר קא חשיב דרך ימין דהויא ומר קא חשיב דרך שמאל דהויא. [ה] אלא אי אמרת לשכת הטלאים בצפונית מערבית הות קיימא היכי מיתרצא לשכת עושי לחם הפנים, שלישית הוה נתברר שמצד לשכת הטלאין היא. אלא ש"מ לשכת הטלאין בדרומית מערבית הות קיימא ש"מ. והאי תנא דתני והלא לשכת בית הטלאין היתה במקצוע צפונית מערבית, צפונית מערבית דעזרה. וארבע לשכות היו שם, נמצאת לשכת הטלאין היא בסוף המקצוע המערבי לעזרה צפונית. ולארבע לשכות שהיו שם דרומית. ואקשינן והא (אמרינן) [אמר מר] **כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין למזרח.** ושנינן **הני מילי לעבודה** הכא חושבנא הוא. הא רמיא דפריש הכא מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים כול', לא מצאנו לה מקום מפורש בתלמוד, אלא ודאי כך היתה הגירסא מדרמו ופרקו ולא הוצרכו לכתוב ולפרש יותר מזה. ועלתה השמועה דלשכת טלה קרבן היתה במקצוע דרומית מערבית סמוכה לעזרה ונראת צפונית מערבית לחיל. שכהן גדול **מקריב חלק בראש כול'.** ת"ר כיצד מקריב חלק בראש אומר עולה זו אני מקריב כול' כיצד נוטל חלק בראש אומר חטאת זו אני אוכל כו'. ונוטל חלה משתי חלות של עצרת. ד'

תורה אור השלם

1. **וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְיָ חֹק עוֹלָם:**
ויקרא כד ט

הגהות הגר"א

[א] גמרא לעולם רשום קו עליו למקום (ולולי משום דבדליכא משמר המתעכב טוטל רק ד'):

מוסף רש"י

והיתה לאהרן ולבניו. בלחם הפנים כתיב, אהרן זה כהן גדול, מחצה לכהן גדול ומחצה למשמרת כהנים (רשב"ם ב"ב קמג.).

תוס' ישנים

דאמרי לא שקיל פלגא. ומחצה לאהרן ומחצה לבניו לאו דווקא שיטול כנגד כולם, אלא קרוב למחצה.

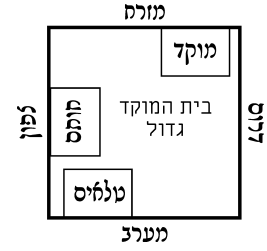

ומימא דכולהו אקלויי מקלו כזה ויש לומר דהיינו דקאמר מסתברא דרומית מערבית הואי ולא קאמר על כרחיך דרומית הואי דאי לאו הכי לא מיתרצא לחם הפנים אלא משום דהוה מצי למימר לפונית מערבית הואי וכדפריסית אלא שנראה לו דוחק קצת לומר דכולהו אקלויי מקלי: **והא אמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין.** פי' משום דגמרינן מיס שעשה שלמה הקשה רביו אפריס זל"ל אדגמרינן מהתם גגמור ממגרש דכתיב (במדבר לה) ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה ואת פאת נגב וכו' דהיינו דרך שמאל כשהופך פניו לעיר ומקיף מבחוץ ונראה לי לתרץ דמיס גמרינן משום דכתיב פוניס פוניס והכי איתא בהדיא בזבחים פרק קדשי קדשים (דף סב:) דפריך ההוא מיבעי ליה לגופיה פירוש בעלמא מנא לן ומשני א"כ פוניס פוניס למה לי ומלאתי כתוב שהק' ריב"א אמאי לא משני אקושיא דלשכת טלאים דהא דקאמר דהוה במקצוע לפונית מערבית היינו בקרן לפונית מערבית של עזרה דהיינו מערבית דרומית של בית המוקד שהרי משמע במסכת מדות (פ"ל משנה ה) בית המוקד גדול היה לצפון העזרה כזה וקאי התם אעזרה והכא אבית המוקד ועוד דאלחם הפניס נמי הוה מצי לשנויי דחשיב נמי התם דרך ימין וימא דלשכת החותמות ולשכת המוקד דקא חשיב בתמיד ולא חשיב במסכת מדות (שם) לשכות אחרות היו ובתוך העזרה היו אחת במקלוע לפונית מזרחית של עזרה ואחת במקלוע מערבית לפונית של עזרה שהוא דרומי של בית המוקד גדול דכשתמנה מלשכת טלאים דרך ימין ארבע לשכות הויא לחם הפניס רביעית לה דרומית מזרחית של בית המוקד גדול כזה וי"ל דלא מסתבר לומר שהיה אומר על זה ד' לשכות היו שם כיון דלא היו שם בעזרה אלא שתים מהם ועוד איך יתכן קרנות העזרה וקרנות בית המוקד גדול שוות ומסתמא העזרה גדולה יותר מבית המוקד אבל תימה לי מאי דוחקיה דרב הונא בריה דרב יהושע לאוקמה סתמא דתמיד דלא פליגי אהדדי ולאוקמה בחד תנא והא על כרחיך פליגי אהדדי דסתמא דמדות קא סברא או כויה מזבח בדרום או רוביה כדאשכחן הכא וסתמא דתמיד מוכח בריש פרק קדשי קדשים (זבחים דף נח:) דההיא סברה מזבח ממועט וי"ל אי פליגי במילתא דאשכחן פלוגתא דתנאי בהא לא חיישינן אבל במקום הלשכות לא אשכחן תנאי דפליגי בהדיא:

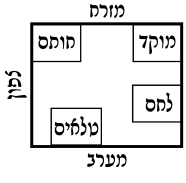

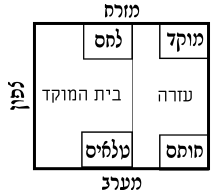

ומודו רבנן בפרוסה דלאו אורח ארעא. תימה מעיקרא דלא אסיק אדעתא להאי שיטוא ארבע או חמש היכי הוה ניחא לרבנן כיון דלרבנן דר"י יהיב לכהן חמש ובציר ליה שתות מפלגא אם כן לרבי יהודה אמאי לא יהיב ליה אלא ארבע דהיינו חומש בציר מפלגא ליתיב ליה ארבע שלימות ופרוסה קטנה דלא מיבציר ליה אלא שתות מפלגא או כיון דלר"י בציר ליה חומשא לרבנן נמי מיבציר ליה חומשא ויש לומר דלעולם אסיק אדעתיה דלאו אורח ארעא למיתב ליה פרוסה ובלבד דיימטייה בציר מפלגא ולהכי גבי לחם הפניס כיון דכי בצרת ליה חדא מפלגא לא מטא ליה כמו לכל אחיו הכהנים יהבינן ליה שלימות ולא מצמצמינן כולי האי להשוות הדבר לר"י ורבנן דלמטייה אליבא דתרוייהו בציר חומשא או בציר שתות מפלגא דלאו אורח ארעא למיתב ליה פרוסה אבל גבי שתי הלחם הוה ס"ל דטפי הוי אורח ארעא למיתב ליה פרוסה מלמיתב ליה פלגא ממש דלאו אורח ארעא כלל ליתב ליה כמו לכל אחיו הכהנים שיהא הוא נבדו שקול כנגד כולם ומשני אפי' הכי הא עדיפא להשוותו כנגד כולם מלמיתב ליה פרוסה:

עיילא

או ה' מלחם הפנים. רבי אומר לעולם ה' שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו. והא דרבי בפרק מי שמת. **הא גופה קשיא כו'.** ופריק אביי רישא ומציעתא רבנן היא דאמרי לא שקיל פלגא אלא פחות דהא לא תנן במתניתין נוטל מחצה וגם לא תנן חולק אלא נוטל חלק בראש תנן. ואמאי נוטל חלה משתי חלות של עצרת לפי שאינן אלא שתים בלבד כדכתיב ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים וגו' וגנאי הוא הדבר לתת לכהן גדול פרוסה. לפיכך נותן לו בעצרת אחת שלימה.

ו) נראה שחסר כאן וכ"ל ש"מ דבמערבית דרומית הואי דאי אמרת לשכת הטלאים בצפונית מערבית וכו'.

ומאי ארבע או חמש. מתי ארבע ומתי חמש: **לרבנן.** דפליגי עליה דר' יהודה בפרק החליל (סוכה דף נו.) ואמרי משמר היוצא נוטל שש ומשמר הנכנס נוטל שש חלות ושכר הגפת דלתות לא שקיל משמר הנכנס נמצאו כולן בחות (ג) ומחלקות וכהן גדול חולק עם שתיהן ומשנים עשר בעי מיפלג ומחצה שלש אינו נוטל בציר חדא מפלגא חמש שקיל: **לר' יהודה דאמר נכנס נוטל שתים.** בלא מחלוקת בשכר שהוא מגיף למוצאי שבת דלתות העזרה וחיל והיכל ולשכות שפתחו שחרית משמר שיצא לו מעשר בעי מיפלג שאין השתים בחות במחלוקת כי שכרם הם: **בציר חדא מפלגא.** דעשר ושקיל ארבע: **כולה רבי היא.** דאמר פלגא שקיל: **וסבר לה לרבי יהודה.** דאין השתים מתחלקות לעולם: **אלא מאי ארבע הא חמש בעי למישקל לא קשיא הא דאיכא משמר המתעכב וכו'.** פעמים שיום טוב חל בשני בשבת ויש משמר מקדים ובא מערב שבת ומתעכב עד הרגל שכל המשמרות בחות ברגל או פעמים שמוצאי יום טוב ערב שבת והמשמרות הולכות למקומם בערב שבת ויש משמר שמתעכב שם עד מוצאי שבת ותנן במסכת סוכה (דף נה:) שבת שבתוך הרגל היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים וכן י"ט הסמוך לשבת אין מלפניה שאין יכולים לשוב בשבת למקומן אין מלאחריה שעל כרחן הן מקדימין לבא מע"ש היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים שהרי על כרחן שוהין שם והרי היא כשבת שבתוך הרגל חל יום אחד להפסיק בינתים או מלפניה כגון שכלה המועד בחמישי בשבת או מאחריה שהתחיל המועד בשני בשבת לא היה להם להקדים לבא מלפני השבת אינו שוות אלא משמר המתעכב בשבת אין שהוא משמר אחד אין שהוא משמרות הרבה נוטל שתי חלות והשאר מתחלקות למשמר היוצא ונכנס שזמנו קבוע לאותה שבת: **אי הכי.** דמלינתא רבי היא מאי לעולם חמש: **מתני' אישי.** אלוני: (ג) **קורין לפניו בסדר היום.** פרשת אחרי מות וכן כל שבעת הימים: **שיהא מביר.** מתבונן בהמות העובדות לפניו לתת אל לבו בהלכות סדר היום: **גמ' במקדש ראשון.** לא העמידו אלא על פי התורה כהנים מהוגנין: **מרתא בת בייתוס.** אלמנה עשירה היתה וקידשה יהושע בן גמלא ונתנה ממון לינאי המלך ומינהו להיות כהן גדול: **פרקנא.** חלי סאה תרי ו) קב: **דינרי.** זהובים: **דיילא.** שוטר המלך: **בשוקא קמיה לא אחליף.** מתוך שהיה מכירך מתחילה בקי הוא בעושרך ובמעשיך למצוא עלילה לגבות ממך ממון: **מאכילין אותו.** ערב יום הכפורים שחרית סלתות ובילים כדי למסמס אכילה שבמעיו לשלשו שלא יצטרך לנקביו למחרת: **לידי חימום.** של קרי שהסלתות ובילים מרבים את הזרע: **אב"י ואבב"י** סימנים הן ומפרש להו ואזיל: **זב תולין לו במאכל.** אם אכל מאכל הרבה מכל מין שהוא תולין לומר שמחמת רוב מאכל ראה ואינו זב לטומאת שבעה ולקרבן דכתיב (ויקרא טו) בשרו ולא מחמת אונסו אבל בעל קרי טמא באונס דאין קרי וזוב באים ממקום אחד ואין מרגישים שזה שהזב ז) דומה למי בלק של שעורין ואינו קשור אלא כלודן בילה שאינה מוזרת: **אין מאכילין אותו.** בימי בדיקתו: השחלין

ומאי ארבע או חמש לרבנן דאמרי ח) נכנס נוטל שש ויוצא נוטל שש ושכר הגפת דלתות לא (ח) משתים עשרה בעי מיפלג בציר חדא מפלגא חמש שקיל לר' יהודה דאמר נכנס נוטל שבע שתים בשכר הגפת דלתות ויוצא נוטל חמש מעשר בעי מיפלג בציר חדא מפלגא ושקיל ארבע רבא אמר כולה רבי היא וסבר לה כר' יהודה ואלא מאי ארבע הא חמש בעי למשקל לא קשיא הא דאיכא משמר המתעכב הא דליכא משמר המתעכב אי איכא משמר המתעכב משמנה בעי למפלג ושקיל ארבע אי ליכא משמר המתעכב מעשר בעי למפלג ושקיל חמש אי הכי מאי רבי אומר לעולם חמש קשיא: **מתני'** א מסרו לו זקנים מזקני בית דין וקורין לפניו בסדר היום ואומרים לו אישי כהן גדול קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת ב ערב יום כפורים שחרית מעמידין אותו בשער מזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה ג כל שבעת הימים לא היו מוגעין ממנו מאכל ומשתה ערב יוה"כ עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה מפני שהמאכל מביא את השינה: **גמ'** בשלמא שמא שכח לחיי אלא שמא לא למד מי מוקמינן כי האי גוונא ד והתניא ה והכהן הגדול מאחיו ו שיהא גדול מאחיו בכח בנוי בחכמה ובעושר אחרים אומרים מנין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלין אותו ת"ל והכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו אמר רב יוסף לא קשיא כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני ז דאמר ח ר' אסי תרקבא דדינרי עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא ט על דאוקמיה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי: ערב יום הכפורים שחרית וכו': תנא אף השעירים ותנא דידן מאי טעמא לא תנא שעירים כיון דעל חטא קא אתו חלשא דעתיה אי הכי פר נמי על חטא הוא דאתי פר כיון דעליו ועל אחיו הכהנים הוא דאתי באחיו הכהנים אי איכא איניש דאית ביה מילתא מידע ידע ליה ומהדר ליה בתשובה בכולהו ישראל לא ידע אמר רבינא היינו דאמרי אינשי אי בר אחתיך דיילא הוי חזי בשוקא קמיה לא תחליף: כל שבעת הימים לא היו מוגעין וכו': תניא רבי יהודה בן נקוסא אומר מאכילין אותו סלתות וביצים כדי למסמסו אמרו לו כל שכן שאתה מביאו לידי חימום תניא סומכוס אמר משום ר' מאיר ה אין מאכילין אותו לא אב"י ואמרי לה לא אבב"י ויש אומרים אף לא יין לבן לא אב"י לא אתרוג ולא ביצים ולא יין ישן ואמרי לה לא אבב"י לא אתרוג ולא ביצים ולא בשר שמן ולא יין ישן ויש אומרים אף לא יין לבן מפני שהיין לבן מביא את האדם לידי טומאה [א] תנו רבנן יז תולין לו במאכל וכל מיני מאכל אלעזר בן פנחס אומר משום רבי יהודה בן בתירא אין מאכילין אותו לא חגב"י ולא גב"ם ולא כל דברים המביאין לידי טומאה [ב] לא חגב"י לא חלב ולא גבינה ולא ביצה ולא יין ולא גב"ם מי גריסין של פול ובשר שמן ומריים ולא כל דברים המביאין לידי טומאה לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר חמשה דברים מביאים את האדם לידי טומאה ואלו הן השום והשחלים

עיילא ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא. אין זה ינאי המלך יח (שבירים פ') האומר (קדושין דף סו.) שהלג חכמי ישראל דהכהו להתם כהן גדול הוה דקאמר הקם להם בגין שבין עיניך ולא היה ממנה אחר במקומו: והאמר

ח) [סוכה נו.], ט) חולין קלד: סוכות ט. [תוספתא פ"ח ה"י], ג) יבמות סח., ד) [גיר' ע"י רש יוסף], ה) [גיר' ע"י עדן], ו) [ל"ל וקב וכ"ה בערוך], ז) [גדה לה:], ח) [ל"ל שבפרק],

תורה אור השלם

1. וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאַחָיו אֲשֶׁר יוּצַק עַל רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת הַבְּגָדִים אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם:

ויקרא כא י

הגהות הב"ח

(ח) גמ' וסכר הגפת דלתות לא שקיל משתים עשרה: (ג) רש"י ד"ה לרבנן כו' ומצאו כולן בחות במחלוקת וכהן גדול: (ג) ד"ה וקורין לפניו כל שבעת הימים בסדר היום בפ' אחרי מות הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (מ"ר זב תולין לו במאכל וכל מיני מאכל) תפ"מ: [ב] שם המביאין לידי טומאה. נ"ב והזב תולה בהן רע"ק תולה בכל מיני מאכל. (ועי' בפ"ר פ"ב דזבים מתני' ב' ובפי' הר"ש):

תוס' ישנים

רבא אמר כולה רבי כו'. וא"ת אביי דמוקי ריש כרבנן וסיפא רבי ומוקי מלינתא כרבנן בפלוגתא דר' יהודה ורבנן, ולוקמה במשמר המתעכב כרבא וכולה כרבנן. וי"ל דמילתא דלא שכיחא היא. ורבא לא ניחא ליה לאפלוגי רבנן ורבי בהא, אלא סביר ליה דמחלה ממש לכולי עלמא דלאסמכן גמי שמת [בבא בתרא קמג, א] גבי אבולי ואיצטרטיגי, ובעבודת כוכבים (י, ב) במעשה [דקטיעת בר] שלוש שנתן כל נכסיו לר"ש. **מרתא בת ביתוס.** אלמנה עשירה היתה וקידשה יהושע בן גמלא שנתנה ואח"כ נתמנה לחיות כהן [גדול], דלאמרינן ביומא [נא, א] עד דאוקמיתיה ליהושע בן גמלא. ואע"פ שהשוב היה דלאסמכן לקמן [נז, א] עשה שני גורלות של אשכרעא של זהב ומזכירין אותו לשבח, ואמרינן בפ' לא יחפור [בבא בתרא כא, א] מתקנת יהושע בן גמלא ואילך, מ"מ היו בעלי תורה ומשובין ממנו ולאויין לימנות יותר. **פר נמי על חטא הוא אתי.** וא"ת אינה פר מוסף דעל חטא לא אתי. י"ל דבמתניתין קתני פריס, ופר חטאת הוי בכלל. **לא מאכל ולא משתה.** ואע"ג שכהן של בית אב אסור לשתות יין, [הכא איירי] אחר עבודה כשאולך לשון, ולא כפי' ריב"ן שפיכת דמשתה בשאר משקין דלאו יין קאמר, דהא שאר משכרין נמי אסירי, כגון דבש ומלב דבילה קעלית. **אין מאכילין אותו אב".** וזב גרסינן מגב"ר, תימה אמאי לא תני בהכן גדול. י"ל דלא החמירו בו כל כך. וא"ת אמאי לא אתיליהו לזב, והלא לא מטמא בחוגם. י"ל דאמר מקום מיהא פתרא אפילו בחוגם דתנן במסכת זבים [פ"ב מ"ב] ובנדה בפ' בנות כותים [לז, ב].

עין משפט נר מצוה

פד א ב מיי' פ"ל מהל' עבודת יום"כ הלכה ה:

פה ג שם הלכה ו:

פו ד מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הלכה ה:

פז ה מיי' פ"ל מהלכות עבודת יום"כ הלכה ו:

פח ו מיי' פ"ב מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב:

מוסף רש"י

הגפת דלתות. סגירת דלתות (נדרים נו:).

רבינו חננאל

וארבע או חמש דקתני הכי קאמר, אי לרבנן חמש, אי לר' יהודה ארבע, אי לרבנן דאמרו שכר הגפת דלתות ליכא, י"ב חלות כולן בעי למיפלג, פוחתין מן החצי אחת נשארו י"א חלות. גנאי הוא לו ליטול חצי חלה, מעשר בעי למיפלג, הלכך נוטל חמש מן העשר. אי לר' יהודה דתני בסוף מסכת סוכה הנכנס נוטל ז' והיוצא נוטל חמש. ואוקימנא הני תרתי יתירי שכר הגפת דלתות, פי' כיון שמשמרה הראשונה פתחה בשחרית בשבת ויצאה אחר חצי היום ומשמרה הנכנסת [מגיפה] השערים שפתחה אותם היוצאות, נוטלת בשכרה ב' חלות, נשארו עשרה חלות פחות אחת מן החצי נשארו ט'. אין דרך ארץ ליטול (פרס) [פרוסה] (חלק בח') [וחולק מהשמונה] זה נוטל ד' ואלו כולן נוטלין (ד') [ששה]. **רבא אמר כולה ר' היא.** ור' סבר לה כר' יהודה דאמר הנכנס נוטל שבע כו'. אי הכי אמאי ארבע הא ר' הוא דאמר פלגא שקיל חמש בעי למשקל. ושנינן **בדאיכא משמר [המתעכב]** דשקיל משמר הנכנס שתים בשכר הגפת דלתות והמתעכב עוד נוטל שתים אחרות, כדתנן בסוף סוכה והמתעכב נוטל שתים. נשארו ח' שקיל החצי ארבע משמונה. ואם אין שם משמר המתעכב נוטל משמר הנכנס שתים שכר הגפת דלתות נשארו עשר חלות (ביטל) [נוטל] חציו חמש. **אי הכי** כי רבי סבר פעמים נוטל חמש ופעמים נוטל ארבע אמאי תני לעולם חמש ועלתה בקושיא. מוסרין לו **זקנים** מזקני ב"ד כו'. **במקדש ראשון** לא היו מעמידין כהן גדול אלא מי שהוא גדול מכולן בכח בנוי בעושר ובחכמה וכו'. ובמקדש שני היה משחיד

ונכנס אפי' אם אין בו המדות הללו. לפיכך היו צריכין לבוחנו, אם יודע או לאו. פירוש **דיאלא** כגון ממונה במכס ועל הנכסין והיוצאין והנושאין ונותנין, ואם בא אדם להסתיר קרובו יודע בו ואינו יכול לגנוב דעתו. וכן א' בענין הממונים באכילת הפסח בסוף פר' כיצד צולין והאי דרגש בהו דיאלא. **כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל** כו' תניא יהודה בן נקוסא אומר מאכילין אותו סלתות וביצים כדי למסמסו כו'. ת"ר זב תולין לו במאכל וכל מיני מאכל. **ואין מאכילין** אותו כל דבר שמביא לידי חימום ומרגילו לזיבות.

והאמר רבא תבעוה להנשא בו'. לא הוה מלי לשנויי קטנות שלא הגיע זמנן לרשות הוו דהא מסקינן בפ' תינוקת (נדה דף סו.) דמילתא דרבא אפילו בקטנה דילמא מחממא וגרמא דהיכא דתבעוה לינשא ושבה שבעה נקיים וכל אותם שבעה בדקה שחרית וערבית וטבלה ולא נבעלה אז צריכה לבדוק בכל יום ויום דלעולם משתבעוה לינשא איכא לספוקי דילמא חזיא מחמת חימוד עד שתיבעל הלכך בעינן שבעה נקיים סמוך לבעילת מצוה וכן פירש רשב"ם בפרק תינוקת (שם): **יחודי בעלמא** הוו **מייחדי להו.** פרש"י לא היו באין עליהן אלא מתיחדים עמהן ותו לא והקשה ר"י א"כ כיון דאסורין לבא עליה מאי פת בסלו איכא מיהו הא י"ל כיון (ג) דשרי לאחר ז' פת בסלו קרינא ביה ועוד הקשו היכי שרו ליחודי בהדייהו והאמר בפרק קמא דכתובות (דף ד.) מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא יש בין האנשים ואשתו ישינה בין הנשים להכי פר"י דכי אמרי מאן הויא ליומא לא אמרי מאן הויא ליומא ליבעל אלא ליחודי בהדה בעלמא וכיון שהיו אומרים להם כך רק לייחד עמהם לא היו רואות דם מחמת חימוד וגרמא לי כי מה שהקשה מכתובות דלא קשה דהא דאמר התם היינו דוקא לבחור לא נשא מעולם דילרו תוקפו טפי כדמשמע בפ' כל היד (נדה דף יג.) כל המוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם ומפליג התם כאן בבחור כאן בנשוי בנשוי שרי אע"פ שאין אשתו עמו וע"כ ההיא דכתובות איירי בבחור מדקתני מי שהיה טבחו טבוח ומת אביו של חתן או אמה של כלה וכו' עד ודווקא אביו של חתן או אמה של כלה דליכא איניש דטרחי ומזה מוכיח ר"י התם דאיירי במי שאין לו בנים ולא נשא מעולם שהוא בוש לטרוח בעצמו לורכי חופתו אבל אלמן איהו גופיה מלי טרח ואהיא קתני וכן מי שפירסה אשתו נדה ולא בעל הוא יש בין האנשים וכו' ויכולני לפרש ולא בעל דקאמר היינו לא בעל מעולם אבל אלמן אע"פ שעכשיו אין לו אשה כיון דכבר היה לו אשה אשתו ישינה עמו בחדר וכל שכן דנן דהכא שאפילו עכשיו היה להם נשים אלא שלא היו בכאן בעיר ואפילו אם תמצא לומר דאלמן כמו כן אסור מכל מקום הכא שרי כיון שהיה להם נשים בביתם ולא תקיף יצרייהו כולי האי ואדרבה טפי הוה ניחא לפירוש רש"י כי לפירוש רש"י קשה הלשון דקאמר יחודי הוו מיחדי דהוה ליה למימר לייחודי בעלמא כלומר היו מודיעים להם שלא היו רוצים אלא לייחוד בעלמא מיהו מצינן למימר דלהכי נקט האי לישנא יחודי בעלמא הוו מייחדי להו משום דאתא לשנויי מה שהקשה לא יש אדם אשה במדינה זו כו' ולהכי קאמר יחודי בעלמא כו' ולא היו באים עליהן כלל מדלא היו מביאים הנשים עמהם לעירם אלמא לא היו באים עליהם אלא יחודי הוו מייחדי ליתודי יצרייהו אשם היו רוצים היו באים עליהן ואם היו באים עליהם היו מביאים אותן לעירם והשתא אע"פ שחילקתי בין בחור לנשוי גבי פירסה נדה אין לי ללמוד מכאן דמי שמת לו מת ברגל דאשתו ישינה עמו בחדר ולא אמרינן הוא יש בין האנשים כו' וימא דהא דאסרינן התם באבילות שבתוך ימי החופה ליש עמו בחדר היינו בבחור ודאי אין לחלק כך דהא אסרינן התם אפילו בשכבר בעל וכיון דכבר בעל פעם אחת מה לי נשוי מה לי בחור אבל בפירסה נדה מוקי לה דווקא בשלא בעל כי שמעתי בשם מורי ה"ר יחיאל מפרי"ש זצ"ל כיון דדברים של ליעגא נוהג ברגל ואסור במשמש המטה כל ימי הרגל הוא יש בין האנשים וכו' ורמייתו מהיא דכתובות דמסיק טעמא משום דאבילות אקילו ביה רבנן ולהכי קילא ליה ואתי לזלזולי ביה אמטו להכי יש בין האנשים וא"כ ברגל נמי כיון דאקילו ביה כי התם הוא יש בין האנשים אבל ביסודו של רבי' אברהם ב"ר דוד זצ"ל מצאתי בספר בעלי הנפש [שער הפרישה] שכתב להיתר וזה לשונו ולי נראה לי מתרמי לגיסים אבילות ברגל שאין צריך ליש בין האנשים אע"ג דקילא ליה דלא חל עליה אבילות משום דשבעת ימי המשתה אית בהו משום אפושי שמחה לשושביניו ולכל בני החופה אבל שמחת הרגל לית בהו כי האי גוונא לא דהא גבי שבת לא אשכחן מאן דאמר דהוא יש בין האנשים אע"ג דלא נהגא ביה אבילות עד כאן לשונו וקצת קשה לי א"כ כי פריך התם מאבילות דחתן לאבילות דעלמא ומשני רב אשי מי קא מדמית אבילות דהכא לאבילות דעלמא אבילות דהכא אקילו ביה רבנן פירוש ולהכי הוא יש בין האנשים אף על גב דכבר בעל הוה מלי למיפלג בין אבילות דהכא לדעלמא משום דחופה אית בה אפושי שמחה מיהו יש לומר דעדיפא מינה קא משני:

ששש

פירסה נדה ואיכא איסורא דאורייתא, אבל הכא ליכא אלא חומרא דרבנן, ולפי דבריו משמע דקאי האי ואב"א אפירכא בתרייתא דוקא, כלומר שלא היה שם אלא ייחוד ולא היו באין עליהם דליכא ז' נקיים. ולא נהירא דהא ליכא פת בסלו, אלא כדפי' כך נראה יותר.

והשחלים [9] **וחלגלוגות והביצים והגרגיר** [1] **ויצא אחד אל השדה ללקט אורות תנא משמיה דר' מאיר זה גרגיר אמר ר' יוחנן למה נקרא שמן אורות שמאירות את העינים אמר רב הונא** [6] **(המוציא) גרגיר אם יכול לאכלו אוכלו ואם לאו מעבירו על גבי עיניו אמר רב פפא בגרגירא מצרנאה אמר רב גידל אמר רב אכסנאי לא יאכל ביצים** [8] **ולא יישן בטליתו של בעל הבית** [3] **רב כי מקלע לדרשיש מכריז מאן הויא ליומא רב נחמן כד מקלע לשבנציב מכריז מאן הויא ליומא** [3] **והתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר** [2] **לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה אצל זה ונמצא אח נושא אחותו** [7] **(ואב נושא בתו) וממלא כל העולם כולו ממזרות ועל זה נאמר** [2] **ומלאה הארץ זמה אמרי** [3] **רבנן קלא אית להו** [5] **והאמר רבא** [4] **תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים רבנן אודועי הוו מודעו להו מקדם הוו מקדמי ומשדרי שלוחא ואי בעית אימא** [4] **יחודי הוו מיחדי להו לפי** [5] **שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו: מתני'** מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה **והעלוהו** [6] **בית אבטינס והשביעוהו ונפטרו והלכו להם ואמרו לו** [1] **אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין** [1] **אם (הוא) היה חכם דורש ואם לאו תלמידי חכמים דורשים לפניו ואם רגיל לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים זכריה בן קבוטל אומר פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל:**

גמ'

השחלין. קרש"ן: **חלגלוגות.** פולפו"ר: **הגרגיר.** ארוג"א: **מצרנאה.** הגדל על המילר שאין סביבותיו זרע אחר שיכחים כחו: **לא יאכל ביצים.** שמביאין לידי קרי ומתגנה על בני הבית: **לא יישן בטליתו של בעל הבית.** שהוא מתכסה בה ביום שלא ימצא עליה קרי: **כי מיקלע לדרשיש.** שם היה רגיל לילך: **מאן הויא ליומא.** יש אשה שתנשא לי ליומא שאתעכב כאן ותצא לאחר מכאן: **זה אצל זה.** בן שיוליד במדינה זו עם בת שיוליד במדינה אחרת: **רבנן קלא אית להו.** ושמש קרוי על בניהם: **לריכה לישב שבעה נקיים.** מיום שנתרלית שמא מחמת חימוד ראתה דם: **יחודי בעלמא.** ואין מזקקין להן אלא שהנשוי אשה אין מתאוה כמי שאין לו אשה: **מתני' מסרוהו זקני בית דין.** שקראו לפניו בסדר היום: **לזקני כהונה.** ללמדו חפיצת הקטורת המוטלת עליו ביום הכפורים שנאמר (ויקרא טז) ומלא חפניו קטורת סמים וגו' ועבודה קשה היא כדלקמן (דף מז:): **בית אבטינס.** היו עושין את הקטרת כותשין אותו ומערבין סממניה: **והשביעוהו.** שלא יהא לדוקי לתקן מבחוץ ולהכניס בפנים כדאמרינן בגמרא (לקמן דף יט:): **אישי.** אדוני: **הוא פורש ובוכה.** מפרש בגמ' (שם): **אם היה חכם דורש.** בדבר הלכה כל ליל יום"כ שלא יישן וירא קרי: **ואם לאו.** חכם הוא ויודע להבין ולשמוע דבר הלכה ואינו יודע לדרוש דורשין לפניו: **באיוב ובעזרא וכו'.** שהן דברים ממשיכין את הלב לשומען ואין שינה חוטפתו:

גמ'

מסורת הש"ס

א) [ל"ל המוצא], ב) [ביצמות לז:], ג) ביצמות לז: (ע"ש בתוס' מז:), ד) [ביצמות לז: ובילקוט ובהלמב"ם פכ"א מהלכות אסורי ביאה דין כט ובטור וס"ע אה"ע ס"ס ב ליתא להנהו ג' תיבות], ה) יבמות לז: נדה סו., ו) [לקמן סז. עד: יבמות לז:] כתובות סב: סג.,

תורה אור השלם

1. וַיֵּצֵא אֶחָד אֶל הַשָּׂדֶה לְלַקֵּט אֹרֹת וַיִּמְצָא גֶּפֶן שָׂדֶה וַיְלַקֵּט מִמֶּנּוּ פַּקֻּעַת שָׂדֶה מְלֹא בִגְדוֹ וַיָּבֹא וַיְפַלַּח אֶל סִיר הַנָּזִיד כִּי לֹא יָדָעוּ: מלכים ב ד לט

2. אַל תְּחַלֵּל אֶת בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה: ויקרא יט כט

גליון הש"ם

גמ' והלגלוגו' ע' ר"ה כו ע"ב: (ב) תוס' ד"ה יחודי בעלמא. אבל ביסודו של בו'. הוכח עוד בשמו בתוס' תענית כה ע"א מס' ע"ג לא ע"א: **בא"ד** משום דבשעת יה"מ אית בהו בו'. ק"ל הא גם בשבעת ימי אבילות דליכא אפושי שמחה אמוז ביחוד דלקמני כל אותן הימים וכו':

הגהות הב"ח

(א) מתני' מסרוהו כו' והעלוהו לעליית בית אבטינס: (ב) תוס' ד"ה יחודי כו' י"ל כיון דשרי בו'. נ"ב לפע"ד דאיכא להבא רואה בכורה מפרק אע"פ לגבי מורדת דפרק נדה בת תמימים היא ופריק אינו דומה מי שיש לו פת בסלו בו':

לעזי רש"י

קרשי"ן [קרישו"ן]. שחלים.

פולפו"ר [פולפיי"ר]. רגלה, חלגלוגה (עשב בר).

ארוג"א. גרגיר (צמח).

מוסף רש"י

מאן הויא ליומא. מי חפלה ליגשת ליומם שאתעכב כאן (יבמות לז:). קלא אית להו. ואם יגת בנו ממקום אחר ישמע שהיא בת אביו ויפרוש (שם). **שבעה נקיים.** שמת מחמת חימוד פרסה נדה בשעה שנתפייסה (שם). **למי שאין לו פת בסלו.** אוכל היום ודומג על למחר (לקמן עד:).

רבינו חננאל

אורות זה גרגיר ומאיר העינים. גרגירא מצראנא. **אכסנאי לא יאכל ביצים** וישן בטלית בעל הבית, שמא יראה קרי ויטנף הטלית ויחשדהו בעל הבית על אשתו. **רבנן** כגון רב ורב נחמן הוו אמרי מאן הוויא ליומא. כלומר איזו אשה אשאנה היום וכשאצא מן המקום ההוא אגרשנה. ואקשינן **והתניא ר' אליעזר אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אחרת במדינה אחרת כו'.** ופרקינן **רבנן קלא אית להו.** כלומר זה בנו של פלוני חכם, וזה בתו של פלוני, וכשיבא לישאנה ויגידו לו כי היא בת פלוני לא ישאנה שיודע שהיא אחותו. ואקשינן ואיך מותר לומר מאן הויא ליומא. כלומר מקדש ומכניס אפי' אינו שוהה במקום אלא יום אחד. **והא [אמר] רבא תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים.** ופרקינן **הני רבנן הוו מקדמי ומשדרי שליח.** איבעית אימא חס ושלום שיהיו עושין מעשה אלא ייחוד בלבד, **שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו.** כלומר מי שיש לו [פת אינו] תאב למאכל כל כך, ומי שאין לו לעולם רעב. **והוליכוהו זקני כהונה לעליית בית אבטינס.**

תוס' ישנים

ואי בעית אימא יחודי הוו מיחדי כו'. ואומר רבינו דאכולה מילתא קאי שלא היו אומרים להם לינשא מיד אלא מיחדי, ולא היו מלפות שישאום ולא היו אז רואות מחמת חימוד, ולכך יכולים היו לבא עליהם בלא ז' נקיים ואם פת בסלם. ואם היו באין עליהן היו מוליכין אותם לעיסה, וליכא משום דמצלה הארץ זמה. והשתא לא צריך אז לטעמייה דמשדרין שלוחי מעיקרא, ולכך קבעו כאן התלמוד. והשתא לא שייכא כאן הך דכתובות [ד, ב] דחתן כל זמן שלא בעל הוא יש בין האנשים כו', דהכא לא שייך כלל דם חמוד כדפרישית, וכן פי' ה"ר יצחק בן רבינו מאיר ביבמות. אבל ה"ר יוסף פי' דהך דכתובות

גמ׳ תנא ללמדו חפינה. מוליכין אותו לבית אבטינס ששם הקטרת מצוי: **לשכת פרהדרין.** ליסן שם: **לשכת אבטינס.** ללמוד חפינה: **על גגה.** היה בית הטבילה מי מעיין היו בתין לשם ברומה: **מסיבה.** בנין אבנים מעלות מגלגלות וסובבות במקיף עמוד כמין עץ גלגל של גת: (ד) **לגג בית הפרוה.** לעלות לה דרך המסיבה: **לשכת הגולה.** על שם בור שכרו שם עולי גולה: **אחורי שתיהן.** ללשכת הגולה וללשכת הגזית: **וגג שלשתן שוה.** קירוי אחד לשלשתן: **שער הדלקה שער הקרבן.** לא ידעתי למה נקרא שמם כך: **שער המים.** שבו מכניסין לנותות של מים של ניסוך בחג כך מפרש בשקלים (פ״ו מ״ג): **ועשרה קדושין.** ידיו ורגליו מן הכיור: **בו ביום.** ביום״כ ולקמן (דף לב.) יליף להו מקראי וכולן בקדש כדמפרש: **על גג בית פרוה.** שהיתה בנויה בתוך עזרה מקודשת: **חוץ מזו.** בדילה לאשורה שאינה באה בשביל יום״כ שאף כל ימות השנה שנינו בפ״ג (דף ל:) אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול אבל בדילות הבאות מחמת יום״כ בעינן מקום קדוש דהכי כתיב בהו ורחץ את בשרו במים במקום קדוש (ויקרא טז): **ובלד לשכתו היתה.** אלמא לשכה יש לו בדרום: **ומסתברא לשכת פרהדרין.** שהוא יסן שם בדרום הוא אזל בית הטבילת חול: **מאי טעמא מקדים קאי כו׳.** כשהוא משכים לבקר כל שבעה עומד ממטתו: **ומיסך רגליו וטובל.** התם על גב שער המים שהיא על גבה בעובי החומה מתוקן בית טבילת חול ומעיין משוך שם באמה מעין עיטם כדלקמן (דף כח.) וכל המיסך רגליו טעון טבילה ליכנס בעזרה ואזיל לצפון לשכתו השניה ללמוד חפינה ואתי לבית המקדש ועביד עבודה כוליה יומא כדתנן (לעיל דף יד.) כל שבעת הימים הוא זורק את הדם וכו׳: **לבהדי פניא מדו עליה.** כדאמרינן ברים פירקין: **ואזיל לדרום וטבל.** על שער המים כר״ע דאמר (שם) טהור שנפל עליו הזאה טמאתו: **ונייח.** הולך ושוכב בלשכת פרהדרין אשר אצל בית הטבילה: **דאי אמרת לשכת פרהדרין.** שהוא יסן בה הוא בצפון ורחוקה מבית הטבילה הטרחתו כל העמל הזה: **מקדים קאי ומיסך רגליו.** כדרך כל המשכימין: **ואזיל לדרום.** לשער המים: **וטבל וגמר חפינה.** התם בבית אבטינס אשר שם ואזיל לבית המקדש וכו׳: **אלמה לא.** קושיא היא כלומר וכי לא טוב לך להטריחו מטרחינן ליה מדעת דאי לדוקי הוא ואינו ירא שמים לקבל עליו טורח המקדש ליפרוש מן הכהונה גדולה ולא יקבלנה מתחילה וטוב לו שהרי הן משנין את עבודה כדלקמן בשמעתין: **א״נ.** אפילו אדם כשר הוא טוב לו להטריחו כדי שלא תזוח דעתו עליו להתגאות בכתר כהונה: **דאי לא תימא הכי.** (ה) דלא בעינן לאטרוחיה ליעבד שתי לכיותיו בהדי הדדי: **לימא תיהוי.** מתני׳ דקתני אתה שלוחנו תיובתא דרב הונא כו׳: **הני כהני.** בהקרבת קרבנותיו (ו) שלוחי דרחמנא נינהו ולא שלוחינו ונפקא מינה דאם הוא מודר הנאה ממנו מותר לו שיקריב עליו קרבנותיו כדתנן בנדרים (דף לה:): הכי

ששם מדיחין (ז) (קדשי) קדשים. הא דאמרינן לעיל (דף טז.) דשולחנות היו בעזרה להדיח עליהן הקדשים וכדכתיב בהדיא ביחזקאל (מז) י״ל דבשר קדשים מדיחין על השולחנות אבל קרבי קדשים שיש בהן פרש ומאיסי מדיחין אותם בלשכת המדיחין(ח): **לשכת** בית הפרוה. וא״ת מאי שנא דכי תנא להו בריש נקט לשכת המלח ולשכת בית הפרוה ולשכת המדיחין וכי מפרש להו מפרש לשכת המדיחין והדר לשכת הפרוה וי״ל אי הוי מפרש לשכת בית הפרוה בריש היכי ליתני ועל גגה היה כהן טובל כו׳ ואכתי לא קתני היכי סליק להתם להכי תנא לשכת המדיחין בריש ומשם היתה מסיבה לגג בית הפרוה אמנם לאיתי במסכת מדות (פ״ה מ״ג) ושם מפרש לשכת הפרוה בריש כי סידרא דריש וגם במקלת ספרים שלנו יש כמו כן בכאן: מי

גמ׳ תנא ללמדו חפינה אמר רב פפא שתי לשכות היו לו לכ״ג אחת לשכת פרהדרין ואחת לשכת בית אבטינס אחת בצפון ואחת בדרום אחת בצפון דתנן (א)א״ר לשכות היו בעזרה ג׳ בצפון וג׳ בדרום שבדרום לשכת המלח לשכת הפרוה לשכת המדיחין לשכת המלח ששם היו נותנין מלח לקרבן לשכת הפרוה (ב) ששם היו מולחין עורות קדשים ועל גגה היתה בית טבילה לכ״ג ביוה״כ לשכת המדיחין שם היו מדיחין קרבי קדשים ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה ג׳ שבצפון לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית לשכת העץ אמר ר׳ אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר לשכת כהן גדול היתה אחורי שתיהן וגג שלשתן שוה הנה אחת בצפון. ואחת בדרום דתנן במדות פ׳ ראשון שבעה שערים היו בעזרה ג׳ בצפון וג׳ בדרום ואחד במזרחו שבדרום שער הדלק. שני לו שער הקרבן. שלישי לו שער המים. ותניא חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כ״ג ומקדש בו ביום (ג) וכולן בקודש [על גג] בית הפרוה חוץ מזו שהיתה בחול על גבי שער המים ובצד לשכתו היתה ולא ידענא אי לשכת פרהדרין בצפון ולשכת בית אבטינס בדרום או לשכת בית אבטינס בצפון ולשכת פרהדרין בדרום ומסתברא דלשכת פרהדרין בדרום הואי מאי טעמא מקדים קאי ומיסך את רגליו וטביל ואזיל לצפון וגמר חפינה ואתי לבית המקדש (ד) ועביד עבודה כולי יומא לבהדי פניא מדו עליה והדר אזיל לדרום וטביל ונייח דאי אמרת לשכת פרהדרין בצפון מקדים קאי ומיסך רגליו ואזיל לדרום וטביל וגמר חפינה ואתי לבית המקדש ועביד עבודה כוליה יומא להדי פניא מדו עליה והדר אזיל לדרום וטביל ובעי מהדר ומיזל לצפון ומינח ומי טרח מטרחינן ליה כולי האי אלמה לא מטרחינן ליה טפי דאי צדוקי הוא ליפרוש אי נמי שלא תזוח דעתו עליו דאי לא תימא הכי נעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי אי נמי תסגי ליה בחדא: ואמרו לו אישי כהן גדול וכו׳: לימא תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע (ה)דאמר רב הונא בריה דרב יהושע (ו)הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי אמרת שלוחי דידן נינהו מי

מי

מסורת הש״ס

(א) מדות פ״ה מ״ג ע״ש, (ב) [מנחות כא: וע״ש בתוס׳], (ג) תמיד כז. מדות פ״ב מ״ד, (ד) [תמיד כה: מדו׳ פ״ב מ״ה], (ה) [לקמן ל. לא. עא. זבחים יט:], (ו) [לעיל יד:], (ז) קדושין כג: נדרים לה:, (ח) [ל״ל קרבנותיו יעב״ן], (ט) [ל״ל קרבין], (י) עי׳ תו״ש ד״ה לשכת המדיחין,

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ שני לו שער (הקרבן) מז״מ וכ״ב ס״א הבכורות: (ב) שם שבנפון שער ניצוץ וכמיר אכסדרה היה: (ג) שם ולוים מלמטה (ושלפים ממנה המיל) תא״מ וכ״ב ס״א ופתח היה לו לחיל: (ד) רש״י ד״ה עולה לגג בית הפרוה: (ה) ד״ה דאי לא תימא הכי אלא לא בעינן לאטרוחיה:

תוס׳ ישנים

לשכת הפרוה ששם מולחין עורות קדשים. היינו לשכת המלח דשנויה (בריש׳) [בהקומץ] רבה (מנחות כא, א) בשלשה מקומות המלח נתונה בלשכת המלח ועל גבי הכבש כו׳, ואין זו לשכת המלח (ומיכא) [דהכא] שנותנין בו מלח לכל צרכי קעודה. רבינו אריה. בצפון דתנן שש לשכות. בדרום גרסינן בקמייתא גבי לשכת המלח ופרוה ומדיחין, ובצפון גרסינן בבתרייתא לשכת הגולה כו׳. וכן מוכחא סוגיא דבקמוץ דקאמר אזיל לדרום וטביל [ומיית], אלמא שער המים היה בלד לשכתו וכו׳, ובמדות (פ״ב מ״ג) גרס איפכא. חו הגילכא גראה לרבינו עיקר. שער הדלק. יש לפרש שדרך שם היו מביאין אם למערכה. שער הקרבן. שמא דרך שם היו מביאין קרבנות. לבהדי פניא מדו עליה. שבוכר דהזאתו טימאתו וכרבי עקיבא. דאי ס״ד הני כהני שלוחי דידן נינהו. וא״ת הא בנדרים פרק אין בין המודר (לה. ב) מיבעיא לן מי שלוחי דידן מי שלוחי דרחמנא נינהו ולא איפסיקא, ואמאי לא פסקינן ליה מהאיך. וי״ל דלא ימא ליה לפוסטה מדברי אמורא. וכי האי גוונא פריך בבבא מציעא (יז, א) ובכתובות (עב, א) גבי אלמנה מן האירוסין יש לה כתובה שהיא יכול לכוונים כן מדברי אמוראים.

עין משפט נר מצוה

צה א ב מיי׳ פ״ה מהל׳ בית הבחירה הלכה יז:
צו ג מיי׳ פ״ו מהלכות ביאת מקדש הלכה יא:
צז ד מיי׳ פ״ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד:
צח ה שם הלכה יז:
צט ו שם פ״א הלכה ח:
ק ז מיי׳ פ״ב מהלכות עבודת יום״כ הלכה ב:
קא ח שם הלכה ג:
ט [מיי׳ פ״ו מהלכות מדליס הלכה ה]:

מוסף רש״י

הני כהני. לענין הקרבת קרבנות, שלוחי דרחמנא נינהו. ולא שלוחי דידן, ונפקא מינה למודר הנאה מכהן, שהכהן מותר להקריב קרבנותיו (קדושין כג:). שלוחי דידן. דבעלי קרבן (נדרים לה:).

רבינו חננאל

תנא ללמדו חפינה. אמר רב פפא ב׳ לשכות היו לו לכהן גדול אחת לשכת פרהדרין ואחת לשכת בית אבטינס אחת בצפון ואחת בדרום. אחת בצפון דתנן בסוף מדות שש לשכות היו בעזרה שלש בדרום לשכת המלח כו׳. שלש בצפון לשכת העץ לשכת הגולה לשכת הגזית. לשכת העץ אמר ר׳ אליעזר בן יעקב שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר לשכת כהן גדול היתה אחורי שתיהן וגג שלשתן שוה הנה אחת בצפון. ואחת בדרום דתנן במדות פ׳ ראשון שבעה שערים היו בעזרה ג׳ בצפון וג׳ בדרום ואחד במזרחו שבדרום שער הדלק. שני לו שער הקרבן. שלישי לו שער המים. ותניא חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום וכולן בקדש אבית הפרוה חוץ מזו שהיתה בחול על גבי שער המים ובצד לשכתו היתה. נתברר כי שתי לשכות היו לכהן גדול, לשכת פרהדרין שהיהא) דרכה שבעת הימים שהיו מפרישין אותו מביתו. ולשכת בית אבטינס שהיו מלמדין אותו שם חפינה. ולא נתברר לנו בהדיא איזו היא בצפון ואיזו היא בדרום. אמרו לו אישי כהן גדול (אני ואתה ושליח) [אנו שלוחיו] בית דין ואתה שלוחינו כו׳.

(ח) [נל״ל דר כה].

מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד בו'. תימה דבפרק אין בין המודר (נדרים דף לה:) מיבעיא לן הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו או שלוחי דידן נינהו וקאמר ת"ש ת"ש טובא התם ולבסוף לא איפשיטא ואמאי לא פשיט לה מדרב הונא בריה דרב יהושע דהכא י"ל דלא בעי למיפשט מדברי אמוראים אלא ממתני' ובריתא וכי האי גוונא ל"ל דהא דמיבעיא לן בפ"ק דב"מ (יז: ושם) ובפ' הכותב (כתובות פט:) אי אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה ולא איפשיטא אע"ג דבכמה דוכתי בש"ס משמע בפרק נערה (שם מד. ושם) وبפרק האומר (קדושין דף סה. ושם) דאית לה כתובה כמו שהוכיח שם ר"י אלא לא בעי למיפשט אלא ממתני' ובריתא[a] ולי נראה דלעולם פשיטא ליה מדרב הונא בריה דרב יהושע דשלוחי דרחמנא נינהו דאי ס"ד שלוחי דידן דוקא נינהו ולא שלוחי דרחמנא כלל מי איכא מידי כו' והתם מיבעיא ליה אי שלוחי דידן קנת דהוו להו שלוחי דרחמנא ושלוחי דידן או שלוחי דרחמנא דוקא והא לא מצי למיפשט מדרב הונא דאפילו אי שלוחי דידן נמי הוו מקרבי אע"ג דאנן לא מצינן למיעבד כיון דאף שלוחי דרחמנא נינהו ומילתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאמר [לא] שלוחי דידן נינהו לא נפקא מיניה מידי לענין מודר הנאה דבין אי שלוחי דידן דוקא נינהו בין אי שלוחי דרחמנא נמי נינהו אסור במודר הנאה דקא מהני ליה אלא נראה דנפקא מינה אי אמר בעל הקרבן לא בעינא לקרביה [כהן] שבאותו משמר אלא כהן אחר אי אמרינן שלוחי דידן דוקא הא אמר לא בעינא ולא נקריב ליה כהן שבאותו משמר בעל כרחו ואי אמרינן שלוחי דרחמנא נינהו נהי נמי דמפרשינן אף שלוחי דרחמנא נינהו עיקרם שלוחי דרחמנא נינהו ולאו כל כמיניה לעכב על ידם אלא יקריבוהו כהני משמר[b]: **בם ולא בתפלה.** נראה לי[c] בש שואל מפני הירא ומשיב מפני הכבוד ולא בתפלה דאמרינן (ברכות דף ל:) אפילו מלך שואל בשלומו לא ישיבנו אפי' נחש כרוך על עקיבו לא יפסיק: אהיכא

מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ושלוחי דידן מצו עבדי הכי קאמרי ליה משביעין אנו עליך על דעתינו ועל דעת בית דין: הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין וכו': הוא פורש ובוכה [a]שחשדוהו צדוקי והם פורשין ובוכין [b]דא"ר יהושע בן לוי כל החושד בכשרים לוקה בגופו וכל כך למה [c]שלא יתקן מבחוץ ויכנים כדרך שהצדוקין עושין ת"ר [d]מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכנים ביציאתו היה שמח שמחה גדולה פגע בו אביו אמר לו בני אף על פי שצדוקין אנו מתיראין אנו מן הפרושים אמר לו כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה [1]כי בענן אראה על הכפורת אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו עכשיו שבא לידי לא אקיימנו אמרו לא היו ימים מועטין עד שמת והוטל באשפה והיו תולעין יוצאין מחוטמו ויש אומרים ביציאתו ניגף דתני רבי חייא כמין קול נשמע בעזרה שבא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו ככף רגל עגל בין כתפיו שנאמר [2]ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל: א"ר זכריה בן קבוטל וכו': מתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב א"ר זכריה בן קפוטל ומחוי ליה רב בידיה קבוטל ונימא ליה מימר ק"ש הוה קרי וכי האי גוונא מי שרי והא"ר יצחק בר שמואל בר מרתא [3]הקורא את שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתותיו ולא יורה באצבעותיו ותניא רבי אלעזר חסמא אומר הקורא את שמע ומרמז בעיניו ומקרץ בשפתותיו ומראה באצבעו עליו הכתוב אומר [3]ולא אותי קראת יעקב לא קשיא [7]הא בפרק ראשון הא בפרק שני ת"ר [4]ודברת בם [e]בם ולא בתפלה ודברת בם בם יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים רבי אחא אומר ודברת בם עשה אותן קבע ואל תעשם עראי אמר רבא [1]השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם בם ולא בדברים אחרים רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו שנאמר [5]כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר: **מתני'** [f]בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין לפניו באצבע [g]צרדא ואומרים לו אישי כ"ג עמוד והפג אחת על הרצפה ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן השחיטה: **גמ'** מאי צרדא אמר רב יהודה צרתה דדא מאי היא גודל מחוי רב הונא ואזל קלא בכולי בי רב: ואומרים לו אישי כ"ג הפג אחת על הרצפה וכו': אמר רב יצחק על חדת מאי היא אמרי ליה אחוי קידה: ומעסיקין אותו עד שיגיע זמן שחיטה (וכו'): תנא לא היו מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכנור אלא בפה ומה היו אומרין [6]אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו מיקירי ירושלים לא היו ישנין כל הלילה כדי שישמע כ"ג קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו תניא אבא שאול אמר אף בגבולין היו עושין כן זכר למקדש אלא שהיו חוטאין אמר אביי ואיתימא ר"ג בר יצחק תרגומא נהרדעא דא"ל אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא אמריתו אמאי לא אתי משיח והא האידנא יומא דכיפורי הוא ואבעול כמה בתולתא בנהרדעא אמר ליה הקב"ה מאי אמר אמר ליה לפתח

הכי קאמרי ליה. האי דקאמרי ליה אתה שלוחנו לאו בעבודה קאמרי ליה אלא לענין קבלת שבועה כלומר לא לפי מחשבה שבלבך אם באת להעיד בקבלת השבועה אנו משביעין אותך לפי דעתינו ודעת ב"ד: **שחשדוהו** [h] **צדוקי.** לתקן הקטורת ולתת אותה על מחתת האש בהיכל ולהכניסה אחרי כן לבית קדשי הקדשים שכן אומרים הצדוקים כדלקמן: **החושד בכשרים לוקה בגופו.** דכתיב (שמות ד) הן לא יאמינו לי וגו' וכתיב והנה ידו מצורעת כשלג: **וכל כך למה.** השבועה הזאת למה: **שלא יתקן.** הקטורת מלא חפיס הניתנת ביה"כ על המחתה כדכתיב (ויקרא טז) ומלא חפניו וגו' ונתן את הקטורת על האש וגו': **מבחוץ.** בהיכל היו נותנין אותה לצדוקין על האש ואמ"כ מכניסין שהיו דורשין אל יבא כי אם בענן כי בענן אראה (שם) וכתיב בריש דקרא ואל יבא בכל עת אל הקדש ומשמע כי בענן עשן הקטרת יבא ואז אראה על הכפורת: **מחוטמו.** שהוא ראשון לאברים ליכנס לבית לפי שהוא בולט לפניו כדאמר נמי במס' שבועות (דף יז:) הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור אלמא הבא דרך אחוריו נכנס חוטמו אחרון: **מפני** [i] **ליה לחייא בר רב א"ר זכריה בן קפוטל.** בפ"א ומחוי ליה רב בבי"ת עשה לו סימן שהוא קבוטל בבי"ת: ירמוז יקרוץ יורה כולן לשון אחד הן אלא שזה נופל על העיניים וזה נופל על האצבעות שנאמר (משלי ו) קורץ בעיניו מולל ברגליו מורה באצבעותיו: **בפרק ראשון.** לריך בו כוונה שנאמר בו (דברים ו) והיו הדברים האלה על לבבך: **בם.** שיש לך (ג) להשמיע מה שאתה מוציא מפיך: **ולא בתפלה.** שהתפלה בלחש שנאמר (ש"א א) וקולה לא ישמע כך מצאתי בשאלתות דרב אחאי גאון [j]: **בם.** בדברי תורה: **ולא בדברים אחרים.** שיהא הילדים וקולות רמים: **לא יוכל איש לדבר.** אין לו רשות: **מתני' אצבע צרדא.** מפרש בגמ': **והפג.** טייל להפיג שיהא מעייף עמוד והפג אחת שחוק לנו פעם אחת על הרצפה להפיג שיתמך ובגמרא מפרש מאי היא: **ומעסיקין אותו.** בהפיגותם ובטיוליהם אלא ייסן עד שמגיע זמן שחיטת תמיד של שחרית שהוא בהאיר המזרח: **גמ' צרתה דדא.** צרתה של זו אצבע (ג) תהי צרה לזו ומאי היא זו גודל באצבע הסמוכה לגודל היה מחברו לגודל בחזקה ושומטה ומכה על כפו ונשמע הקול: **בכוליה בי רב.** בית המדרש: **על חדת.** דרך חידוש הראה לנו: **אחוי קידה.** נוענ גודליו באדרך ושוחה ונושק את הרצפה ועומד כך מפורש במס' סוכה (דף נג.): **אלא כפה.** היו משוררין לפניו: **אם ה' לא יבנה בית וגו'.** כלומר הזהר בעבודתך שתהא לשם שמים שתהא לרצון שאם אינה רצויה אין טורחך עולה לכלום: **שוא עמלו בוניו בו.** בתנם יגעים בבנין אלא יתקייים: **מיקירי ירושלים.** מחשובי ירושלים עושין כך שלא היו ישנים: **אלא שהיו חוטאין.** משחקין אנשים ונשים יחד ובאין לעבירה: **סרגומא.** להאי בגבולים היכא היו חוטאין בנהרדעא: לפתח

מסורת הש"ס

א) שבת לז. ע"ש, ב) [נקמן נג.], ג) [מוספתא פ"א], ד) ברכות טז., ה) [עי' בערוך ערך בם פי' על סוגיא זו], ו) סוכה כח., ז) [עי' תוס' מנחות לה: ד"ה וכמה כו'], ח) [פרקא ואתמנן פי' קמנ], ט) [וע"ע תוס' ב"ק פו: ד"ה בייש ותוס' ב"מ יז: ד"ה מן], י) [וע"ע תוס' קידושין כג: ד"ה דאמר], כ) [עי' תוס' ברכות יג. ד"ה וכאמנא],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמַר יְיָ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת:

ויקרא טז ב

2. וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל: יחזקאל א ז

3. וְלֹא אֹתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל:

ישעיהו מג כב

4. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים ו ז

5. כָּל הַדְּבָרִים יְגֵעִים לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשָּׂבַע עַיִן לְרֹאוֹת וְלֹא תִמָּלֵא אֹזֶן מִשֹּׁמְעָ:

קהלת א ח

6. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לִשְׁלֹמֹה אִם יְיָ לֹא יִבְנֶה בַיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ אִם יְיָ לֹא יִשְׁמָר עִיר שָׁוְא שָׁקַד שׁוֹמֵר:

תהלים קכז א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שחשדוהו בצדוקי. לתקן הקטורת מבחוץ ולתת אותה: (ב) ד"ה בם שיש לך רשות להשמיע: (ג) ד"ה לתתה דדא כו' אצבע שהיא לרה לזו:

מוסף רש"י

הא בפרק ראשון. פרשת שמע בני כוונה (ברכות טז.). **שיחת חולין.** דברי הבלי ושחוק (סוכה כח.). **פרחי כהונה.** ילדיה כהניה (סוכה מא.).

תוס' ישנים

והיו תולעים יוצאים מחוטמו. מלה כנגד מלה שהריח אלא לנוקב. ונקוטרת פירש שחוטמו נכנס קודם לפני ולפניה. מיהו ידיו שנטלו הכף והמתתה נכנסו קודם. במין רגל עגל. בירושלמי [פ"א ה"ה] פריך והכתיב [ויקרא טז, יז] וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם, ומתרץ שזה הקטרת לא נעשה כמידתו. ולקמן גבי מעשה דשמעון הלדיק פרק טרף בקלפי [לט, א] שהיה נכנס עמו זקן לפני ולפניה פריך בפה, ומה היו אומרים, אם ה' לא יבנה בית וגו'. מיקירי ירושלים לא היו ישנים כל הלילה. תניא אבא שאול אומר אף בגבולין והיא נהרדעא היו עושין כן אלא שהיו חוטאין, כדאמר להו אליהו כמה בתולות איבעול בנהרדעא ביומא דכיפורי. והקב"ה מאי אמר,

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"א מהל' עבודת יום"כ הלכה ז:

קג ב מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ח טור ס"ע ס"א סי' סג סעיף ו:

קד ג מיי' פ"ב מהלכות דעות הלכה ד ומג"א סי' קנו רמ"א בי"ד סי' רמו סעיף כה:

קה ד מיי' פ"א מהל' עבודת יום"כ הלכה ח:

רבינו חננאל

ואוקימנא משביעין אנו אותך על דעתנו ועל דעת ב"ד. אבל שלוחינו לא דכהני שלוחי דרחמנא אינון ולא שלוחי דידן. **הוא פורש ובוכה** שחשדוהו צדוקי. והן בוכין שכל החודש בכשרים לוקה בגופו. **וכל כך למה,** שלא יתן את הקטורת על המחתה בהיכל ויכניס לפניי ולפנים שדורשין כי בענן אראה על הכפורת. כלומר צריך לתת הקטורת [מבחוץ] ומכניס בבית קודשי הקדשים והענן כבר עלה. מעשה בצדוקי אחד כהן גדול שעשה כך, ובא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו הכהנים [ומצאו] מכה כמין כף רגל עגל בין כתפיו, כדכתיב ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל. **אם היה חכם דורש ואם לאו תלמ' חכמ'** קורין לפניו כו'. ירושלמי אעפ"כ היו קורין לפניו המקרא הזה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא וגו'. תני במשלי ובתלים מפני שטעמן מפיג את השינה. **הוה מתני רב חנן לחייא** כו'. כלומר היה מלמדו המשנה ושונה א' זכריה בן קפוטר. והיה רב מתפלל וקורא קריאת שמע ולא היה יכול לומר לו (כמו) כי טעיתה והיה מראה לו באצבעו בית כלומר קבוטר הוא. **ואקשינן** וכי שרי לקורא ק"ש למעבד הכי. והתניא ר' אלעזר חסמא אומר הקורא ק"ש ומרמז בעיניו [ומקרץ] בשפתיו ומורה באצבעו עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל. ופרקינן כי תניא ההיא בפרק ראשון שהוא משמע עד והיה אם שמוע, ורב כי עבד בפרק שני עבד. **ת"ר ודברת בם בם ולא בתפלה.** בקול (ולא) [אלא] בלחש. **בם יש לך רשות לדבר** ולפסוק מן התלמוד ולא בדברים אחרים. **בם עשאם קבע.** אמר **רב** המפסיק בעת שקורא בתלמוד ושח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם. **בם** יש לך להפסיק ולקרות ק"ש ולא בדברים אחרים. **רב אחא** אמר עובר בלאו שנאמר כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר. **פי' צרדה,** צרת גודל. **עמוד והפג על הרצפה.** א"ר יצחק על חדה. **ומעסיקין אותו עד זמן שחיטה.** תנא אין מעסיקין אותו לא בנבל ולא בכינור אלא

לפתח חטאת רובץ. יל"ר מחטיאו בעל כרחו: **מתני' תורמין את המזבח.** הדשן שהוא חותה מן הדשן במחתה פעם אחת בין רב למעט ובלבד שלא יפחות ממלא קומץ ונותנו במזרחו של כבש ונבלע במקומו שנאמר (ויקרא ו) והריס את הדשן וגו' ושמו אצל המזבח וילפינן לקמן [ב] מוהריס ממנו בקומצו והיא היתה תחילת עבודת שחרית בהשכמה: **סמוך לו.** סמוך לקריאת הגבר לפני קריאתו או לאחריה: **ביום"כ.** תורס מחצות: **וברגלים מאשמורה הראשונה.** שהיא בשלישית הלילה כדאמר במסכת ברכות (דף ג.) ג' משמרות הוי הלילה. **ובגמרא** [ג] מפרש טעמא דכולהו: **ולא היתה קריאת הגבר מגעת.** ברגלים **עד** שהיתה העזרה מלאה מישראל המביאין קרבנותיהן להיות מזומנים להקריבן אחר התמיד מיד: **גמ' אהיכא קיימי.** איני יודע לפרשה וי"ל דה"ג תנן התם אברים שפקעו כו' והיא משנה במס' זבחים (דף פו.) ומתוך פקיעותן קופצין ומופלין מן המערכה: **קודש חצות.** לילה: [ד] **ומועלין בהן.** וקודש חצות אינו חשוב עיכול בחבר שיש בו עדיין ממש לפיכך צריך להחזירו למערכה וכיון שלא נעשית כל מצותן קדשי ה' קרינן ביה ואית ביה מעילה לנהנין ממנו: **אחר חצות.** אין צריך להחזיר (בו) שהחצות עושה עיכול בחברים שמשלה בו האור ואע"פ שיש בו ממש כדיליף לה לקמיה: **ואין מועלין בהן.** כדקיי"ל (פסחים דף כו.) [ה] שנעשית מצותו אין מועלין בו כיון דלית ביה צורך גבוה לא קרינן ביה קדשי ה' ובמעילה כתיב (ויקרא ה) וחטאה בשגגה מקדשי ה': **מנה"מ.** דחצות עושה עיכול: **כל הלילה והקטיר.** היא העולה על מוקדה כל הלילה אלמא כל הלילה מצוה להיות על מוקדה אלמא כל לילה הויא הקטרת אברים ואפי' [ו] מה שעל המוקד אם פקע: **וכתוב אחד אומר כל הלילה והריס.** דסמיך ליה להוא קרא ולבש הכהן מדו בד והריס [ז] הדשן אלמא כל הלילה הוא חשיב כעיכול וקרי בשר העולה דשן משמשלה בו האור **חליו להקטרה.** שאינו עיכול ואם פקעו צריך להחזיר להקטיר וחליו להרמה מחצות ולהלן קרוי דשן אלמא חצות משויא ליה עיכול: ומי

[1] לפתח חטאת רובץ ושטן מאי אמר א"ל שטן ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני ממאי [6] אמר רמי בר חמא השטן בגמטריא תלת מאה ושיתין וארבעה הוי תלת מאה ושיתין וארבעה יומי אית ליה רשותא לאסטוני ביומא דכיפורי לית ליה רשותא לאסטוני: **מתני'** [3] [א] בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין לפניו בין לאחריו וביום"כ מחצות וברגלים מאשמורה הראשונה ולא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה מישראל: **גמ'** תנן התם [ג] [ב] אברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר ומועלין בהן מנה"מ אמר רב כתוב אחד אומר [2] כל הלילה והקטיר וכתוב אחד אומר [3] כל הלילה והרים הא כיצד חלקהו חציו להקטרה וחציו להרמה מתיב רב כהנא [7] בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחריו וביום הכפורים מחצות וברגלים מאשמורה הראשונה ואי

אהיכא קיימינן אהא דתנן וכו'. רש"י לא גרס ליה אלא הכי גרס תנן התם ול"נ לפרש אהיכא קיימי' כלומר על איזו תרומה קאי ע"כ לא קאי על תרומת הדשן דהיא פשיטא דהיתה כל שעה סמוך לבקר דפשטיה דקרא משמע הכי על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר וגו' והדר כתיב והריס את הדשן אלא בתרומה אחריתי איירי מתני' והיינו דקאמר אהא דתנן אברים שפקעו מנא הני מילי וכו' עד חלקהו חציו להקטרה וחציו להרמה וכדפרישית לקמן בשם רי"ץ הגחור דחצות עושה אותן האברים עיכול שלכתחילה יכול להרימם ולהסירם לתפוח וקרי ליה הרמ' ובההיא תרומה איירי מתני' [ד] [ולא שיעשה מהן הרמה דהא דשן כתיב אלא כדפרישי' שאם יראה יאספנו לתפוח כדי להוציאם חוץ למחנה אבל אם רוצה להניחן במקום המערכה כדי למרק מצותן שיהא עצמן רואין להרמת הדשן עדיין מצותן עליהן ולכך תנן יחזיר דמסתבר דחסר מהן מירוק מצותן עדיין כיון דאין רואין לתרומת הדשן] והא דקאמר חציו להקטרה וחציו להרמה לאו דוקא אלא ליטנא דמתני' נקט דקתני קודם חצות יחזיר ועיקר מילתיה דרב עלה איתמר ומדאורייתא אין קנבה לדבר אלא כל אימת דהוו שרירי מותר להרימן ולחולנן לתפוח כפי הצורך אלא מסרן הכתוב אלא לחכמים כמו שנראה להם להקריב לפנות המערכה כדי לחזור ולסדרה כפי מאי דנפישי קרבנות היום שתהא המערכה מזומנת להקטיר עליה בעלות הבקר ורב כהנא פריך עלה ואי ס"ד דאורייתא היכי מקדמינן וכו' דמשמע ליה דמדאורייתא חלקהו ממש חציו להקטרה וכו' ולא כדקא ס"ד מעיקרא דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים אלא א"ר יוחנן מתני' כפשטיה אתרומת הדשן ודקשיא לך והא בפשטיה דקרא משמע דהיתה בבקר מהאי קרא נפקא לן דניתן רשות להקדימה ולאחרה כמו שירצו מדכתיב על בקר והריס תן בקר לבקרו של לילה ומדלא פירש כמה לא מסרן הכתוב אלא לחכמים ובפ' המזבח מקדש (זבחים דף פו.) דקאמר רב כי הכא חציו להרמה משמע ליה לפי המסקנא דהכא דמוקמינן מתני' בתרומת הדשן דבא ליתן טעם נמי לתרומת הדשן מ"ט זימנין הכי וזימנין הכי הלכך פריך רב כהנא התם כי הכא אלא א"ר יוחנן תרומת הדשן מקרא דעד בקר נפקא א"נ י"ל אלא א"ר יוחנן קרא קמא כולו להקטרה וכולו להרמה כולו להקטרה בחברים דאית בהו ממש וכולו להרמה בדשן מעובל ושרירי דאמרי' בהו חצות עושה עיכול מעד הבקר נפקא תן בקר לבקרו של לילה והיינו חצות: **אברים שפקעו מעל גבי מזבח כו'.** בפרק המזבח (שם דף פו.) פריך ה"ד אי דאית בהו ממש אפי' לאחר חצות נמי ואי דלית בהו ממש אפי' קודם חצות נמי לא ומוקי לה בשרירי מנה"מ וכו' כי הכא ומפ' רש"י התם חציו להרמה ושרירי נמי רואין להרמה וי"י פי' דלא הוי רואין להרמה דלאו דשן נינהו אלא חציו להרמה דקאמר כעין הרמה שאין רואין להקטרה וכן משמע בפ' שני דמעילה (דף ט:) דדייק התם וכן גחלת שפקעה מע"ג המזבח לא יחזיר הא ע"ג מזבח יחזיר ומקשי מינה לרב ומשני שאני גחלת דאית בה מששא הלכך יחזיר דלא נעשית מצותה משמע דאין רואין לתרוס ממנה דאי רואין לתרוס ממנה א"כ לאחר תרומת הדשן אמאי יחזיר הרי נעשית מצותה מיהו היא גופא קשיא מנא ליה דמיירי לאחר תרומת הדשן דילמא קודם תרומת הדשן איירי דבהא מודה רב דמועלין קודם שנעשה מצותו וי"ל דדומיא דפסולין דקתני בהדה וכולן שפקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר בכל ענין ואפילו קודם חצות ה"נ גחלת איירי בכל ענין ועוד דבסיפא גבי אברים הוא דמפליג אבל בגחלת לא הפליג דעיכול חשיבא ולא שייך בה לשון הקטרה ולא לשון מוקדה והא כבר מתוקדא וקיימא ומ"מ יחזיר דלאו רואייה להרמה היא דלא חשיבא דשן ואכתי לא נעשית מצותה הלכך ע"ג מזבח יחזיר דאכתי לא נגמרה מצותה וכי פקעה לא יחזיר דעל מוקדה על המזבח משמע דדבר שצריך יקידה יהא על המזבח פקע אבל דבר שא"צ יקידה לא וא"ת כשמאספין האפר להעלותו לתפוח אין יכולין ליזהר שלא יהו גחלים באפר ואסור להוריד גחלת מן המערכה וכדקאמר במעילה דיחזיר וכ"ש דאסור להוציא וי"ל דמן המעובלות היה נוטל כדמשמע בפס' תמיד שהיה חותה מן המעובלות הפנימיות ואיכא למימר דהנהו לית בהו מששא אבל גחלת היה דאית בה מששא דהיא אמרינן דיחזיר והא דקאמר במעילה הוא הדין דאפי' אפר לא בעי למימר דהוי כגחלת ממש אפי' לענין חזרה דגחלת מחזיר לעולם אפי' לאחר תרומת הדשן דאין מעלין אותה לתפוח אבל אפר מעלין לתפוח אלא לענין מעילה קאמר דהויא כגחלת ור"י הכהן מיישב פי' רש"י דחציו להרמה דקאמר אפי' בשרירי לענין זה שהרמת הדשן מתירתן לאוספן לתפוח ולא לענין שיעשה מהן תרומת הדשן דהא דשן כתיב והיינו דקאמר רחמנא והריס את הדשן מחצות כדי להתיר אפי' שרירי דמחצות ואילך חשיבי עיכול ואין רואים להקטרה ואם ירצה יאספם לתפוח כדי להוציאם מחוץ למחנה אבל אם רוצה להניחם במקום המערכה כדי למרק מצותם שיהו רואין הם עצמם לתרומת הדשן עדיין מצותן עליהן הלכך יחזיר דמסתבר למימר דעדיין חסר מהן מרוק מצוה כיון שעדיין אין רואין לתרומת הדשן והשתא ניחא דבשעה שהיו מאספים את האפר לא היו צריכין ליזהר מגחלים [אפי'] לוחשות וכן משמע בפס' תמיד (דף כח:) דקתני האברים [ה] שנתעכלו מבערב סולקין אותן לגל המזבח וכו' עד החלו מעלין באפר על גבי תפוח וכו' אלמא דלא היו מסלקין [אלא] האברים שלא נתעכלו אבל גחלים חשיבי עיכול ואפי' לוחשות:

היכי

מסורת הש"ס

[א] מדרש לב. ע"ש, [ב] [זבחים פו:], [ג] זבחים פו., [ד] ג"ז שם:, [ה] [דף כד.], [ו] [ע"ז], [ז] ת"ר, [ח] [ל"ל שלא נתעכלו],

תורה אור השלם

1. הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ: בראשית ד ז
2. צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ויקרא ו ב
3. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבָּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קודם חצות לילה יחזיר ומועלין בהן דקודם חצות אינו כו' כנ"ל והל"ל: (ב) ד"ה ואין מועלין בהן כדקי"ל כל שנעשית מצותו: (ג) ד"ה כל הלילה כו' ואפי' אם פקע מה שעל המוקד וכס"ק: (ד) ד"ה וכתוב אחד כו' והריס את הדשן אלמא:

רבינו חננאל

לפתח חטאת רובץ. השטן בגימטריא שס"ד עולה והשנה יש בה שס"ה ימים כדי שיערור שמו יש לו רשות להסטין, יום אחד והוא יום כיפור אין לו רשות להסטין. בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחריו כו'. תנן התם בשחיטת קדשים פרק תשיעי אברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר ומועלין בהן אחר חצות לא יחזיר ואין מועלין בהן, כלומר כבר עבר זמנם ובטלה קדושתם. מנהני מילי אמר רב כתוב אחד אומר כל הלילה והרים וכתוב אחר אומר כל הלילה והקטיר. ובענין הזה כתובה זו השמועה בשחיטת קדשים בפרק המזבח מקדש באחריתו. פי' קרא דכתיב הכי לא אשכחנן, כי כתיב קרא הכי כתיב, על מוקדה על המזבח כל הלילה, ותני בתורת כהנים, מה אני מקיים לא ילין חלב חגי עד בקר, זהו האמור ללמוד שיהו מעלין מן הארץ האברים שפקעו מעל גבי המזבח כל הלילה [והא מה אני מקיים כל הלילה] שיהא נותנן מבוא השמש והן מתאכלין על גבי המזבח כל הלילה, א"כ מה ת"ל עד בקר, אלא אם אינו ענין לאיכול אברים תנהו ענין לתרומת הדשן, מלמד שתורמין את המזבח כל הלילה. וכיון

שהוא מפורש כך בתורת כהנים אמר רב קרא הוא שכל הלילה כשר להקטרה וכשר להרמה, הא כיצד, חלקהו חציו של לילה להקטרה וחציו להרמה.

עין משפט נר מצוה

קו א מיי' פ"ב מהל' תמידין הלכה יא:
קז ב מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הל' ג ופ"ב מהל' מעילה הלכה יב:

מוסף רש"י

תלת מאה ושתין וארבעה. וימי השנה שס"ה ימים (נדרים לב:). תורמין את המזבח. תרומת הדשן מלא הממתה ונותנו במזרחו של כבש (זבחים פו:). מאשמורה הראשונה. ומשום דנפישי קרבנות ונפיש דשן וצריך לבעלותו לתפוח שבמקצע המזבח ולסדר את המערכה בלילה שיוכל לשמוט ולהעלות התמיד בעלות השחר (שם). שפקעו מעל גבי המזבח. לארץ (זבחים פו.). ומועלין בהן. לאכתי בני מזבח הינהו (שם). ואין מועלין בהן. דכיון דהוו להו כמעובלין, כדמפרש בגמרא, הוו להו דבר שנעשית מצותו ואין מועלין בו (שם). מנא הני מילי. דבחצות תליא מילתא (שם). כל הלילה והקטיר. על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר, דהייגו הקטרה (שם). וכתוב אחד אומר כל הלילה. וסמיך ליה והרים את הדשן, וע"כ אכל הלילה קאי דהא לא כתיב ולבש הכהן מדו בד אלא כל הלילה עד הבקר ולבש והריס, כן שמעתי בסדר יומא (שם). חציו להקטרה. דלא הוי עיכול אי לא דשן ממש הוא (שם). וחציו להרמה. דאפילו קשין שבהן ראוין להרמה וקרויין דשן ומיהו בשר ממש ליכא למימר דמיקרי דשן (שם). מתיב רב כהנא. אלרב דאמר חציו להרמה, דמשמע דקודם חצות לאו אינם הרמה היא אפילו מן הנעשין דשן (שם).

תוס' ישנים

תלת מאה ושיתין וארבע. לפי שנת המזמה קאמר. בפ' רבנו חננאל גרס תנן התם איברים כו' כמו שפ' בקונטרס. קודם חצות יחזיר. בזבחים [פו, ב] מוקי לה בשרירי, ולכך קודם חצות (לא) יחזיר שעדיין אינו אפר אבל אחר חצות הוי אפר.

היכי מקדמינן והיכי מאחרינן. רש"י לא גרס היכי מאחרינן וגרלה לי דשפיר גרס ליה דכיון דזמנו קבוע מחצות ואילך היכי מקדימין ברגלים ובכל יום היכי מאחרין דמשמע שלעולם היו רגילים לתרוס בקרות הגבר סמוך לו מלפניו או מלאחריו ואמאי והא זריזין מקדימין למצות וכי היכי דתמיד של שחר זמנו עד ד' שעות ואפ"ה היו מקדימין בהאיר המזרח דהיינו מתחילת זמן שקבעה לו תורה ה"נ אמאי מאחרינן ליה לכתחילה עד קרות הגבר: **אלא א"ר יוחנן ממשמע שנאמר כו'.** בפ' המזבח מקדש (זבחים דף פו:) לא גרס רש"י אלא ופירש דרבי יוחנן מתרץ לקראי כרב חליו להקטרה וחליו להרמה מיהו היינו דוקא בשריר וגבי הרמה מקרא אחרינא נפקא לן דכתיב עד בקר תן בקר לבקרו של לילה ומוקמינן ליה בהרמה ולא מסרן הכתוב אלא לחכמים להיות משכימין כל מה שירלו לפי הצורך וקשה דקרא דעד בקר דכתיב בהקטרה היכי מוקמינן ליה בהרמה ועוד דבכל הספרים גרסי' אלא ויש פירושים אחרים של רש"י שפירש בהם דגרסינן אלא ופירש דרבי יוחנן פליג אדרב וס"ל דכל הלילה קאי אהקטרה וקאי אהרמה דכל הלילה כשר להקטרה כשאין דשן וכשר להרמה אם יש דשן מעוכל וגבי הקטרה כתיב בקר מיותר לומר תן בקר לבקרו של לילה והיינו בשרירי חלות עושה עיכול והכי מידרים קרא תן השכמה אחת לבקרו של לילה ובקרו של לילה הוא עמוד השחר ונתן לך הכתוב בקר אחר לומר שאין צריך להקטיר מן השכמה ואילך וכיון שלא קבע זמן לאותו בקר על כרחך הוא חלות לילה שמע מינה דבשרירי תלוי בחלות ודשן מעוכל דלית ביה ממשא כל הלילה והריס אבל אית ביה ממשא כל הלילה והקטיר וכן פירש רש"י בכאן ובפ' שני דמגילה (דף כ:) דקאמר כל הלילה כשר להקטרה קשה אמאי לא קאמר נמי להרמה וי"ל משום דבשום פעם לא היו רגילין לתרוס קודם אשמורה הראשונה לא קתני ליה: **משום חולשא דב"ג עבדינן מחצות.** משמע דאפי' תרומת הדשן שהיא עבודת הלילה אינה כשירה אלא בו ולהכי מקדמינן ליה כדי שיגוח בין עבודה זו לעבודת היום וריב"א פירש דלא גרסי' כ"ג אלא הכי גרסי' משום חולשא דכהן קודם שהכהן התורס

ואי סלקא דעתך מחצות דאורייתא היא היכי מקדמינן (והיכי מאחרינן) אלא אמר ר' יוחנן ממשמע שנא' [1]כל הלילה איני יודע שהוא עד הבקר ומה ת"ל עד הבקר תן בקר לבקרו של לילה הלכך בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחריו סגיא ביוה"כ דאיכא חולשא דב"ג עבדינן מחצות וברגלים דנפישי ישראל ונפישי קרבנות עבדינן מאשמורת הראשונה כדקתני טעמא לא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהית' עזרה מלאה מישראל מאי קריאת הגבר רב אמר קרא גברא רבי שילא אמר קרא תרנגולא רב איקלע לאתריה דרבי שילא לא הוה אמורא למיקם עליה דרבי שילא קם רב עליה וקא מפרש מאי קריאת הגבר קרא גברא אמר ליה רבי שילא ולימא מר קרא תרנגולא א"ל אבוב לחרי זמר לגרדאי לא מקבלוה מיניה כי הוה קאימנא עליה דר' חייא ומפרישנא מאי קריאת הגבר קרא גברא ולא אמר לי ולא מידי ואת אמרת לי אימא קרא תרנגולא א"ל מר ניהו רב נינח מר א"ל אמרי אינשי אי תגרת ליה פוץ עמריה איכא דאמרי הכי א"ל [6]מעלין בקדש ולא מורידין תניא כותיה דרב תניא כותיה דרבי שילא תניא כותיה דרב גביני כרוז מהו אומר [7]עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנכם וישראל למעמדכם והיה קולו נשמע בשלש פרסאות מעשה באגריפס המלך שהיה [3]בא בדרך ושמע קולו בג' פרסאות וכשבא לביתו שיגר לו מתנות ואעפ"כ כ"ג משובח ממנו דאמר [3]מר וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו ביריחו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מירושלים ליריחו י' פרסי ואע"ג דהכא איכא חולשא והכא ליכא חולשא והכא יממא והתם ליליא דא"ר לוי מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כדרך שנשמע בלילה מפני גלגל חמה שמנסר ברקיע כחרש המנסר בארזים והאי חירגא דיומא לא שמיה והיינו דקאמר נבוכדנצר [2]וכל דיירי ארעא [7](כלא) חשיבין ת"ר אלמלא גלגל חמה נשמע קול המונה של רומי ואלמלא קול המונה של רומי נשמע קול גלגל חמה ת"ר שלש קולות הולכין מסוף העולם ועד סופו ואלו הן קול גלגל חמה וקול המונה של רומי וקול נשמה בשעה שיוצאה מן הגוף וי"א אף לידה ויש

ואי דאורייתא הוא היכי מקדמינן גרסינן. ולא גרסינן היכי מאחרינן הלא כל חליו לאוי להרמה ומה לנו אם יאחר: **היכי מקדמינן.** אפילו דשן המעוכל יפה והא אמרת חליו להרמה אלמא אין חלי הראשון כשר לכך: **אלא א"ר יוחנן.** לא תימא חליו לכך וחליו לכך אלא הכי דרים הכתוב הכשר כל הלילה בין להקטרה שאין מעוכלין בין להרמה אם יש דשן מעוכל וחלות דעושה עיכול בשרירים שמשלה בהן האור מהכא נפקא ממשמע שנאמר בהקטרה כל הלילה על מוקדה אינו יודע שעד הבקר קרוי לילה: **ומה ת"ל עד (א) בקר תן השכמה אחרת לבקרו של לילה.** בוקרו של לילה הוא עלות השחר ונתן לך הכתוב בו בקר אחר לומר שאין צריך להקטיר מן השכמה ואילך וכיון שלא נתן זמן לאותו בקר על כרחך הוא חלות לילה הלכך הואיל וכל הלילה כשר להרמה קבעו חכמים זמנה הכל לפי שעה בכל יום דלא נפישי קרבנות ורב להם היום בקרות הגבר סגי: **ביוה"כ דאיכא חולשא דב"ג.** שהרי עליו לבדו הוא מוטל צריך להשכים יותר: **דנפישי קרבנות.** ורב הדשן במקום המערכה וצריך להעלות את הדשן לתפוח לאחר ההרמה כדתנן במסכת תמיד (דף כח:) מעלין האפר לתפוח ותפוח הוא גל של אפר כמין תפוח של ענבים הנדרך בגת ששם כנסו אפר של כל ימות החג והוא באמצע המזבח ופעמים שהוא עליו כג' מאות כור לפיכך צריך להקדים לתרוס מאשמורה הראשונה: **קרא גברא.** מכריז הממונה על הכרוז ואומר עמדו כהנים לעבודתכם כדקתני בברייתא בשמעתין: **רב איקלע לאתריה דר' שילא.** ולא היו מכירין אותו: **לא היה אמורא.** מתורגמן העומד לפני חכם הדרשן והחכם לוחש לו לשון עברית והוא מתרגם לרבים לשון שהן שומעין: **וקא מפרש קרוא הגבר קרא גברא.** נפל לו בתוך הדרש שלחש לו ר' שילא קרות הגבר לשון עברי והוא תרגם לרבים קרא גברא: **אבוב לחרי זמר.** חליל שהוא חשוב לפני בני חוריס זמר נאה וערב: **לגרדאי לא קבלוה מייניה.** בא אצל גרדייס לשורר ולחוללו להם לא הוכשר בעייניהם. ומשל הוא כלומר פירוש זה שפירשתי לפני שריס רבים פעמים רבות ולא מיחו בידי עכשיו פירשתי לפניך שאינך גדול כמותם ולא קבלתו: **מר הוא רב.** שאתה רגיל לקום ולתרגם לפני ר' חייא שהוא דודך: **ניחא מר.** לך ושב בכבודך שאיני כדאי שתהא מתורגמני: **אי תגרת ליה פוץ עמריה.** אם נשברת אצל אדם למלאכה שיטיל עליך ואפילו היא בזויה כגון ניפוץ למר שהיא מלאכת נשים עשה לו אף אני מאחר שהתחלתי בפעולותיך אגמור: **ולא מורידין.** גנאי הדרשה הוא שאדרב אני ויקום פחות ממני לגומרה: **גביני כרוז.** גבינו המכריז: **דאמר מר.** לקמן בפ"ד (דף לט:): **כבר אמר אנא השם.** כבר פעם אחת היה מעשה שהיה כ"ג מתודה על פרו ביום הכפורים ואמר אנא השם חטאתי וכו' ונשמע קולו ביריחו: **ואיכא חולשא.** דתעניתא: **והכא יממא.** שאין הקול נשמע בו כבלילה: **והאי חירגא לא שמיה.** והאי פסולת הנסורת והוא נראה בעמוד של חמה דיומא ממש: **לא שמיה.** כן שמו לשון אין: וי"א

א) [בכרכות כח. וש"נ], ב) גיר' ע"י שהיה מהלך בגילה, ג) לקמן לט:, ד) [נ"ל כלה],

מסורת הש"ס

מוסף רש"י

א"ר יוחנן. גרס ולא גרסינן אלא (זבחים פו:). ממשמע שנאמר כו'. כלומר קראי כדרב מיתרצי ולא אשמועינן דחלות עושה עיכול בשרירי (שנתקשו ע"י זבחים שם) דקודם חלות הן בכלל הקטר ומחלות ואילך לאויין להרמה כדשן מעולין, והרמה במעוכלין לגמרי קודם חלות נפקא לן מהאי קרא (שם). **ממשמע שנאמר כל הלילה.** אם ללמד בא כמשמע כל המקרא שיהא מעלה אבריס ומקטירין עד הבקר, מכל הלילה נפקא (שם). **ומה ת"ל עד הבקר.** לא נאמר אלא לענין הרמה לומר שחוזרין כל הלילה, והכי קאמר עד הבקר והריס, לפני הבקר והריס, ולא נתן איעור לדבר (שם). **תן בקר לבקרו של לילה.** בוקרו של לילה עלות השחר, בקר אחר תן לו הייט השכמה, וכיון דאין זמן לדבר אלא של השכמה, הכל לפי צורך השעה יש בידך לעשות, הלכך כל יומא בקרות הגבר או סמוך לו לפניו או לאחריו אגי (שם). **ביום הכפורים.** שכל העבודה מוטלת על כהן גדול ואיכא חולשא וצריך להקדים יותר (שם). **וברגלים דנפישי ישראל.** דלקתני סיפא ולא היתה קרות הגבר מגעת ברגלים עד שהיתה עזרה מלאה מישראל (שם). **מעלין בקדש ולא מורידין.** מקרא יליפינן לה ממנחות בפרק שתי הלחם (שבת כא:). **וכבר אמר אנא השם.** כלומר וכבר היה מעשה שהלך קולו עד יריחו (לקמן לט:).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומה ת"ל עד הבקר כו' מן השכמה ואילך. נ"ב פי' מן השכמה האחרת:

תוס' ישנים

תן בקר לבקרו. אבל לא משמע לפרש ליתן בקר שני לשריפתן, שהרי אין מתעכבין כל כך להתעכל. **משום חולשא דכהן גדול.** מכאן משמע שהיה כהן גדול עושה תרומת הדשן, והא דתניא עלה לקמן פיים במשנה, הייט בכל יום, דהכי נמי קתני מי שוחט מי זורק ומי מדשן, ופע"פ דצריך לקדש יהיו ורגליו לתרומת הדשן ואין זו מתאמצן אמש טבילות ועשרה קידושין, (ו)זהו לפי שהיתה בעוד לילה קודם שיתחיל עבודת היום היה יכול לצאת חוץ לעזרה. והפייט שפייט בסדר יום"כ שהיה שם פיום לתרומת הדשן, ללשון המשנה וסדרה תפס שיטת תפלתו, והא דקתני מעפקין אותו עד זמן שחיטה משום דמיכן ואילך מתחיל עבודת היום בלא הפסק, ולא כפי' ריב"א שרוצה לפרש מכח אלו הראיות שהיה אז תרומת הדשן בשאר הרגים. **ברגלים דנפישי ישראל ונפישי** קרבנות בדקתני **לא** היתה **קריאת** הגבר מגעת כו'. וכיון שם שם רוב קרבנות ורוב העם והיו דוחקין בעזרה, היה ממהר להוציא הדשן, ולהכי משיק טעמא דמשיק דקתקני כו'. אבל לפי' הקונטרס שלא תלה הטעם אלא בנפישי קרבנות לא אתי שפיר טעם דמשיק דקתני כו'. ריב"ם. **והיה קולו נשמע עד ג' פרסאות.** ומיקרי ה"ל יוסף בר' משה דולאי היה נשמע עד יריחו, אבל אגריפס שמע עד ג' פרסאות. ולא נהירא דאשמע שלא היה נשמע יותר. ור"ת אומר דקול הכרה שלו נשמע עד יריחו אבל ג' היו שומעין ומגיעים (מכאן) אלא עד ג' פרסאות. ואין נראה לרבינו דהא משמע דלא משבח אמיבוראתא דהכהן גדול אלא דהוא חולשא וממנה, ולא קאמר שקול דבריו של כהן גדול היו מגיעים אל אל בגיני כרוח. ונראה לרבינו שאולקות, והכי נמי פליגי הא דתניא לקמן בפרק טרף בקלפי (לט, ב) והא דתמיד [שם] דקתני מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח, ובפרק טרף בקלפי קאמר עד מ' אמותי שבת. ואין לומר דההוא דלקמן בשער (עזרה) [ההיכל] והא דתמיד בשער (ההיכל) [עזרה], דהא דקתני הגדול, דהייט שער היכל שהיו פותחין קודם התמיד, ואין לאלק בין ליר שער הגדול לקול שער הגדול, ועל כן נראה נמי דהכי פליגי.

סופו, קול גלגל חמה וקול המונה של רומי וקול הנשמה כשיוצאה מן הגוף.

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ז הלי' כלי המקדש הל' ג:

תורה אור השלם

1. צו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ויקרא ו ב
2. וְכָל דַּיְרֵי אַרְעָא כְּלָה חֲשִׁיבִין וּכְמַצְבֵּיהּ עָבֵד בְּחֵיל שְׁמַיָּא וְדַיְרֵי אַרְעָא וְלָא אִיתֵי דִּי יְמַחֵא בִּידֵהּ וְיֵאמַר לֵהּ מָה עֲבַדְתְּ: דניאל ד לב

רבינו חננאל

ואקשינן וכיון דמדאורייתא מחצי הלילה חובת ההרמה, היכי מקדמינן לה והיכי מאחרינן לה. ופריק ר' יוחנן ממשמע שנאמר כל הלילה איני יודע שעד בקר לילה הוא, למה הוצרך עוד לומר עד בקר, אלא הכי קאמר, תן בקר לבקרו של לילה. כלומר, אינו ממש כל הלילה אלא בין מקודם בין מאחרי כן כשר. הילכך בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו סגיא, לפי שדשן המזבח מעט הוא ודיי לו השיעור הזה. ביום הכפורים דאיכא חולשא (וכ"ג) [דכ"ג] מקדימין מחצות, ברגלים שהיו קרבנות הרבה והדשן מרובה מקדימין מאשמורת הראשונה. **קרות הגבר רב אמר קרא גברא ר' שילא אמר קרא תרנגולא.** תניא כמר ותניא כמר. **אבוב לחרי זמר גורדאי לא קיבלוה.** כמו משל הוא. אבוב שהיה (אב) לשרים גדולים זמר ל[אנשים פעוטים אינו ערב להם (אלא) [ולא] מחזירין עליו. וכן **אי תגרת ליה פוץ עמריה.** אמר פעם אחת נשכר עני בן טובים אצל בעל הבית שלא היה מכירו נותן לו צמר לנפצו, ונעצב הנשכר שהגיעה לזו הפחיתה, והרגיש בעל הבית וא"ל הניחהו. והשיב לו מאחר שנשכר הנח ינפץ הצמר. **גביני כרוז,** נשמע קולו בג' פרסאות. וכהן גדול משובח ממנו דאמר [מר] וכבר אמר אנא השם ונשמע קולו ביריחו, שהוא [י"] פרסאות, וכהן גדול איכא חולשה דתענית, והוא ביום, שאין הקול נשמע ביום כמו בלילה. פי' אחרי שהזכיר השם בחשאי בקול נמוך והבליעו בנעימת אחיו הכהנים אמר בקול רם חטאתי כו'. **ירושלמי** בראשונה היה אומר השם בקול רם משרבו הפריצים לא היה אומרו אלא בקול נמוך. ת"ר ג' קולן הולך מסוף העולם ועד

ג) [בערוך ערך אבוב אית' אבוב שהי' נשרים גדולים חמרו ביה אנשים פחותים ואינו ערב לבן וכו' וכן נ"ל כאן כי יודע כי דברי הערוך הם דברי קבלה מרבו הר"ם ז"ל וכתב לשונו ממש].

מסורת הש"ס

מוסף רש"י

הגהות הב"ח

תוס' ישנים

דמסיק דקתני כו'. ריב"ם. **והיה קולו נשמע עד ג' פרסאות.** וא"ת והתנן [ומיד ס"ם מ"ם] מיריחו היו שומעין קול גבינו כרוח. ומיקר ה"ל יוסף בר' משה דולאי היה נשמע עד יריחו, אבל אגריפס שמע עד ג' פרסאות. ולא נהירא דאשמע שלא היה נשמע יותר. ור"ת אומר דקול הכרה שלו נשמע עד יריחו אבל ג' היו שומעין ומגיעים (מכאן) [הכרוח] אלא עד ג' פרסאות. ואין נראה לרבינו דהא משמע דלא משבח אמיבוראתא דהכהן גדול אלא דהוא חולשא וממנה, ולא קאמר שקול דבריו של כהן גדול היו מגיעים אל אל בגיני כרוח. ונראה לרבינו שאולקות, והכי נמי פליגי הא דתניא לקמן בפרק טרף בקלפי (לט, ב) והא דתמיד [שם] דקתני מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח, ובפרק טרף בקלפי קאמר עד מ' אמותי שבת. ואין לומר דההוא דלקמן בשער (עזרה) [ההיכל] והא דתמיד בשער (ההיכל) [עזרה], דהא דקתני הגדול, דהייט שער היכל שהיו פותחין קודם התמיד, ואין לאלק בין ליר שער הגדול לקול שער הגדול, ועל כן נראה נמי דהכי פליגי.

ויי"ל אף רידייא. מלאך הממונה על השקות הארץ ממטר השמים ממעל ומן התהום מתחת וקורא להן שנאמר תהום אל תהום קורא כדאמרי' במס' [תענית דף כד. ודף כה.:] ואומרין התם דדמי לענגלא ולכך נקרא רידייא לשון שור החורש מתרגמינן לא תחרוש לא תירדי (דברים כב): **כוופיה דר' שילא.** דאמר קרות הגבר קרא תרגומא: **היולא ח) יחידי לדרך דמו בראשו.** מפני המזיקין: **דמו בראשו.** עון מותו על ראשו מוטל שהוא המית עצמו: **בתרנגול בינוני.** שאינו ממהר קריאתו ולא מאחר: **לפופים.** לשון לף. מרוב העם היו נדחקים איש באחיו ואין לו מקום לנטות על צדו לכאן ולכאן וזקוף כקורה אף רגליו ניטלים מעל הארץ: **משתחוים רווחים.** וכשמשתחוים ופופלים נעשה להם גם והמקום מרחיב עד שיש ביניהן ארבע אמות שלא ישמע איש וידוי של חבירו שלא יכלם: **נמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת.** נמשכין מתוך דוחקן ומתפזרין על פני אורך כל י"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל לצפון ולדרום ויוצאין ממקום דריסת רגליהם וכנכנסין דרך בית החליפות בין לידי ההיכל לכותלי העזרה לצפון ולדרום ומשם נכנסין למערב באחת עשרה אמה שיש אויר אחורי בית הכפורת עד כותל מערבי של עזרה כדתנן במסכת מדות (פ"ב משנה ח) ואומרין לה לעיל בפרקין (דף טז.): **מאי קאמר.** מאחר שמשתחוים רווחים ונתרווח המקום על ידי הנס אתה מזקיקו לימשך ולהתפשט אחורי בית הכפורת: **הכי קאמר כו'.** האי וממשכים אחורי כו' אריסא קאי קודם השתחואה והכי קאמר אע"פ שנמשכין אחורי הכפורת והיו צריכין לעמוד לפופים מרוב דוחקן אפילו הכי כשהיו כולם משתחוים בחיים למזרח המזבח בתוך העזרה ומשתחוים לפני ההיכל ובריוח: **לא הפילה אשה.** עוברה שנתאותה לאכול מבשר הצלי כשמעלה ריח: **בית המטבחים.** של עזרה: **ולא נמלא פסול בעומר.** שאם יארע בו פסול אין אחר להביא תחתיו שהוא נקצר בליל מוצאי י"ט ואין מרבין לקצור אלא כפי השיעור של עשרון מנופה בי"ג נפה וכן שתי הלחם נאפין מערב י"ט ואין אפייתן דוחה יום טוב ואם יפסל לא יאפו אחרת בי"ט וכן לחם הפנים שנאפה מע"ש ואם יפסל אין חילוף והשלחן עומד ריקם עד שבת הבאה: **לר לי המקום.** מזונותי דחוקים דירתי דחוקה: **בקלנבו.** שם מקום: **שבני כלי חרס.** שמבשלים בהן קדשי קדשים ובליעתן נאסרת משום נותר וטעונין שבירה כדכתיב (ויקרא ו) וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר ושבירתו במקום קדוש כדאמרי' התם בזבחים בפרק דם חטאת (דף לג.): ואם אין נבלעין נמצאו אשפתות של שברים בעזרה: **מורלאה ונולה.** של עולת העוף: **ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה.** בכל בקר נותנן עם תרומת הדשן במזרח של כבש כדתנן גבי תרומת הדשן (תמיד פ"א משנה ד) הגיע לרגלה הפך פניו לצפון והולך במזרחו של כבש כעשר אמות מקום שנותנין שם מורלאה ונולה ודישון מזבח הפנימי והמנורה וקרא נמי דמורלאה ונולה הכי כתיב והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן (ויקרא ו): **פסולי תלאה הוו.** פסול עומר ושתי הלחם ולחם הפנים תלת ניסי חשבתינהו: **בלועין תרי הוו.** דשברי כלי חרס הוה חד ומורלאה ונולה וכל הניתנים שם חד הוה: **סילוקו כפידורו.** כשמסלקין אותו עדיין הוא חם: **חוס ביום הלקחו.** שהוא חם ביום שנלקח משם והאי קרא בלחם הפנים כתיב בספר שמואל: **מקום ארון אינו מן המדה.** אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלוס דתניא ט) ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אויר לכל רוח כשניתן באמצע בית הכפורת והרי כל החלל לא היה אלא כ' על כ' שנאמר (מלכים א ו) ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום: **לרוצין בנס היו עומדין.** גופי הכרובים שעשה שלמה עומדין בארך אצל ארון אחד בצפון ואחד בדרום (שם) וכשנפיהם עשרים אמה פרושות מקיר אל קיר כדכתיב כנף הכרוב חמש אמות נמצאו הכנפים מחזיקים את כל החלל נמצא עודי הגוף אינו מן המדה: **דבראי.** מדבון בעזרה נסים הידועים לכל: **מכלל שהוא טמא.** שמקבל טומאה:

עשוי

ויש אומרים אף רידייא ובעו רבנן רחמי אנשמה בשעה שיוצאה מן הגוף ובטלוה תניא כוותיה דר' שילא היוצא לדרך קודם קריאת הגבר דמו בראשו רבי יאשיה אומר עד שישנה ויש אומרים עד שישלש ובאיזה תרנגול אמרו בתרנגול בינוני אמר רב יהודה אמר רב בשעה שישראל עולין לרגל עומדין צפופין ומשתחוים רווחים ונמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת מאי קאמר הכי קאמר אף על פי שנמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת ועומדים צפופין כשהן משתחוין משתחוין רווחים וזה אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש דתנן[6] עשרה נסים נעשו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא [7]הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים פתח במקדש וסיים בירושלים איכא תרתי אחרנייתא במקדש דתניא מעולם לא כבו גשמים אש של עצי המערכה ועשן המערכה אפי' כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו ותו ליכא והתניא [8]רב שמעיה [9]בקלנבו שברי כלי חרס נבלעין במקומן ואמר אביי מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן פסולי תלתא הוו חשבינהו בחד אפיק תרי ועייל תרי אי הכי בלועין נמי תרי הוו חשבינהו בחד חסרו להו איכא נמי אחריתי [10]דאמר רבי יהושע בן לוי גם גדול היה נעשה בלחם הפנים סלוקו כסדורו שנאמר [1]לשום לחם חום ביום הלקחו ותו ליכא [11]והאמר ר' לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבנאי אמר שמואל כרובים בנס היו עומדין ניסי דבראי קא חשיב ניסי דגואי לא קא חשיב אי הכי לחם הפנים נמי ניסי דגואי הוא לחם הפנים ניסי דבראי הוא דאמר [12]ריש לקיש מאי דכתיב [2]על השלחן הטהור טהור מכלל שהוא טמא כלי

התורס יהא חלש דאי כ"ג תורס א"כ ליחשביה להא טבילה דטבול בהדי חמש טבילות ועשרה קידושין שכ"ג טובל בו ביום וכן עשה הפייט הוקמו מחלות דשן לנערה כפייס דשן הבערה אלמא שהיו מפייסין ביום"כ מי תורס ור"י אומר דשפיר גרס כ"ג דלהכי מקדמי לתרוס ולסדר מערכה ולסלק האברים שלא נתעכלו כדי שימצא כהן גדול מזומן כל מה שצריך מיד כשיעלה עמוד השחר קודם שיהיה רעב וחלש[13]: [14]**והיה קולו נשמע בשלש פרסאות.** תימה דבפרק שליחי דתמיד (דף ל:) תנן מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז דהיינו עשר פרסאות וי"ל דבי' פרסאות לא היו מבינין אלא קול הברה בעלמא וכן יש לפרש אהא דאמרי' ריש פרק טרף בקלפי (לקמן לט.): דלירי לתות היכל נשמעין בשמונה תחומי שבת והתם תנן מיריחו: **נבלעין** במקומן. פירש הרב פורת דהוא הדין דישון מזבח המיצון ואין נראה לרבינו תם דתמנא ליה האי סברא כיון דלא חשיב ליה בהדי הנך ועוד הא אמרי' בפרק כל שעה (פסחים דף כו.) ובשילהי תמורה (דף לד.) ואפר הקדש לעולם אסור באומנן שטעונין גניזה כדתניא ושמו בנחת ושמו שלא יפזר אלמא דלא הוי נבלע במקומן מדטעון גניזה מיהו יש לומר קרא לאו אגיסא סמך וה"ק אי לאו הוה ניסא שיהא נבלע במקומן טעון גניזה אי נמי נראה לי אם חפר שם והוציא אותו קאמר דאפר הקדש לעולם אסור וכן פירש רש"י בסוף תמורה[15]:

כלי

בן אין מזיזות אותו ממקומו ותו ליכא והתניא [3]רב שמעיה [4]בקלנבו שברי כלי חרס נבלעין במקומן ואמר אביי מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן פסולי תלתא הוו חשבינהו בחד אפיק תרי ועייל תרי אי הכי בלועין נמי תרי הוו חשבינהו בחד חסרו להו איכא נמי אחריתי [5]דאמר רבי יהושע בן לוי גם גדול היה נעשה בלחם הפנים סלוקו כסדורו שנאמר [1]לשום לחם חום ביום הלקחו ותו ליכא [6]והאמר ר' לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבנאי אמר שמואל כרובים בנס היו עומדין ניסי דבראי קא חשיב ניסי דגואי לא קא חשיב אי הכי לחם הפנים נמי ניסי דגואי הוא לחם הפנים ניסי דבראי הוא דאמר [7]ריש לקיש מאי דכתיב [2]על השלחן הטהור טהור מכלל שהוא טמא כלי

ויי"א קול רידייא. פי' רידייא הא דגרס' באחרית פרק סדר תעניות האלו האחרון, אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא רידייא ודמי לעיגלא תילתא, ופריקה שפותיה וקאי בין תהומא עילאה לתתאה. לתהומא תתאה אמר [אבע] במיכ ולעילאה אמר חשור במיכ, שנאמר הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצינו, פי' התור, עגל שהוא שור. היוצא קודם קרות הגבר דמו בראשו. אמר רב כשהיו ישראל עולים לרגל היו עומדין צפופין ומשתחוים רווחין. ואע"פ שנמשכין י"א אמה אחורי בית הכפרת. וזה אחד מן עשרה נסים שבמקדש, דתנן במס' אבות פרק אחרון עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח וכו'. ואקשינן פתח ואמר עשרה נסים שבמקדש ואומר בכללן שנים בירושלים הזיק נחש ועקרב וצר לי מקום. ושני איכא תרתי אחרנייתא במקדש והן, שלא כיבו גשמים אש המערכה ולא הזיזה הרוח עשן המערכה. ותו ליכא והא תני רב שמע בקל. פי' כך שמו ומפורשים בזבחים פרק דם חטאת שניתז, וכי עושין אשפתות בעזרה, אשמיטתיה הא רב שמע בקל, שברי כלי חרס נבלעין במקומן. וכן אמר אביי מוראה ונוצה כו'. ודחינן פסולי תלתא הוו והם עומר ושתי הלחם ולחם הפנים חשבינהו בחד. וכן הבלועין נמי תרתי חשבינהו כחד, חסר חד, ייל נס דלחם הפנים שהיה נשאר בחמותו ח' ימים שנאמר לשום לחם חום ביום הלקחו, פי' לחם חום היה מסתלק כיום סדורו. ואסיק דלחם הפנים היה מיטלטל עם השלחן, מדקתני על השלחן הטהור מכלל שמטמא והא קיימא [לן] דטומאת הכלים מן השק ילפינן דכתיב או בגד או עור או שק, ואמרינן מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל כלי המיטלטל מלא וריקן הוא שמקבל טומאה,

תוס' ישנים

לא נמצא פסול בעומר. לפי שלא היו יכולין להביא אחר כדפי' בקונטרס. ומש"ג דאמרינן לעיל [ז, ב] גבי עומר אומר ומביא אחרת המתיה, מ"מ לא שכיח למצוא אחרת. **ולא אירע קרי לכהן גדול.** אצל מיכל [אבר סקולין] אירעו, כדאשכחן לקמן [מז, ב] וכבתמה דוכתי ונתמה ליעורל כו', אצל פסול קרי דגמלי הוא לא אירע. ובירושלמי [פ"א ה"ב] גרס מעשה ואירע קרי לכהן גדול ונכנס יוסף בן אילם כו'. וי"ל כדפירש בירושלמי [שם ה"ד] דמקדש ראשון דווקא קאמר. **דתניא מעולם לא כיבו גשמים אש כו'.** מוכח הכא דלא תנן להו במשנה דלמטה. **שברי כלי חרס** וכו'. פרק דם חטאת [זבחים לד, ב] (מוכח) [מוכיח] שבירתן

במקום קודש, אבל לא ידענן מקרא מגלן שלאחר שבירתן אינו יכול להשלמן בשם. **מוראה ונוצה.** פי' ה"ר יוסף דהוא הדין תרומת הדשן. וקשה אמאי לא חשיב לה. ור"ת אומר דודאי לא היתה נבלעת, ולהכי דרשי [בפסחים כו, ב] ושמו בנחת ושמו שלא יפזר דאיכא לאיסור הנאה, ואי נבלעת למה טעונה גניזה. ושמא אם לא אירע הנס קאמר, דהכי נמי מסיק במעילה פרק וולד חטאת [יב, ב] איסור הנאה בדישון מזבח הפנימי והמנורה. מיהו לקמן בפ' הוליאו לו [נט, ב ד"ה וכהי] פירשתי דהיינו קודם דישון, ומ"מ אחר דישון קתני לא נהנין ולא מועלין. **מקום ארון כו'.** תימה כיון דפריך התם מנסים שהיו בבית ראשון דתנן מרון ומנגדים דתנא, ת"ר נתחוב נמי ניחא דלקמן [נט, ב] דתנן מ' שנה שמשש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין כו' וכל שכן בבית ראשון [שבהיכל] אז חשובים יותר. י"ל כי גם במקדש ראשון פעמים שלא היה עולה. (וה"ה) [וה"ר אלחנן] תירץ דודאי בארון ומנגדים שייך להקשות יותר לפי שכל שעה שהיה בבית המקדש נתקיים גם שלהם, אבל הני דלקמן פרק טרף בקלפי שפקו בזמן ש[אין] רואין להיות. ומהאי טעמא נמי ניחא הא דקשיא לי אמאי לא חשיב נמי הא דאמרינן בתמיד נשחט [פסחים סד, ב] גבי שלא כתות דאיכא למ"ד עזרה נעגלת מאליה תנן על ידי גם, דהא [נ]מי (ניחא) [ניחא] דלא קביע שהיה פוסק.

היה יושב ויש ריוח ביו לבין הכתלים עשר אמות בכל לד וכל הבית אינו אלא כ' על כ', נמצא שאינו ממעט כלום (מגילה י:). **השלחן הטהור.** שאמרתי שיהא טהור, מכלל שהוא רואי לטומאה, והא כלי עץ העשוי לנחת הוא (חגיגה כו:).

א) תוס' פ"ה מ"ה, ב) ר"ל המליג, ג) [זבחים לו.], ד) גירסת ע"י מקלנבו, ה) תגיגה דף כו: [מגמו' כט. לו:], ו) ב"ב דף לט. מגילה דף י:, ז) תגיגה דף כו: מגמות דף לו:, ח) מס' ד"ל פי"ל, ט) [מגילה י:], י) [וע"ע תוס' זבחים דף פו: ד"ה משום], כ) שיך לעמוד הקודם, ל) [וע"ע תוס' זבחים דף סד. ד"ה דישון],

תורה אור השלם

1. וַיִּתֵּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם לֶחֶם הַפָּנִים הַמּוּסָרִים מִלִּפְנֵי יְיָ לָשִׂוּם לֶחֶם חם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ:
שמואל א כא ז

2. וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרֶכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא כד ו

מוסף רש"י

ונמשכין אחת עשרה אמה. י"א אמה היו עוברים בעזרה אחורי חומת בית הכפורת (תמורה ל:). **לא הפילה אשה מריח בשר הקדש.** מתאות בשר הקדש, אי נמי מריח אילנים של המערכה, שאילו הריחה בהן ונאת לעשות מהן אין שומעין לה להאכילה בשר קודש (רש"י אבות פ"ה מ"ה). **ולא הסריח בשר הקדש מעולם.** כשלא היה לו פנאי להקטיר בלילה כל האילנים שנתעכבו מבערב מעלין אותן בראשו של מזבח ועומדין שם ג' ימים או שלשה עד שיהיו פגיון להקטירן, שאין ליתה מועלת בראשו של מזבח, ונעשה בהן גם ולא היו מקריבין כל זמן עכבתם (שם). **ולא נראה זבוב בבית המטבחים.** שבעזרה במקום שהיו שם השלחנות של שיש שמדיחין עליהן את התמורין, ולא היה יורד שם זבוב משום מיאוס, לגלגל שבביה שורה בהם (שם). **ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים.** לטומאה זו הוחיל ויוצאה מגופו, דבר מגונה ומכוער משאר טומאות. ומה שהיו מתקינין לו כהן אחר תחתיו, מחמת פיסול אחר היו עושין ואותו פיסול שאירע בו ביוסף בן אלם (לעיל יב:) פיסול אחר היה, כגון מחמת שכן, או נגרע של עם הארץ נתזה על בגדו, ולא קרי היה (אבות שם). **ולא נמצא פסול בעומר.** ליגע בו שכן בתמחת העומר או בקומצה שלא נתן בה לבונתה, ומם גדול היה, שאילו נמצא בו שום פיסול ידחה לגמרי ואין לו תשלומין, שהרי אי אפשר לקצירתו ולקיטתו אלא בעל ט"ז כדמפרש במנחות, **ובשתי הלחם.** דעדרת נמי לא אירע פיסול, דשוב לא יהא תשלומין בדבר, מאחר שעבר עליהן יו"ט, שהרי צריך לאפותם מבעוד יום, שאין אפייתם דוחה שבת ולא יו"ט, כדאמרינן בפסחים, נמצא נדחים לגמרי אם נמצא בהם פיסול, **ולחם הפנים.** עד שבת הבאה, דאי אפשר לסדרן אלא בשבת, דכתיב ביום השבת יערכנו, ולפי שאין לדביים אלה תשלומין היו מזקקין לשמירתן יותר משאר קרבנות (שם). **עומדים צפופים ומשתחוים רווחים.** כל כך שהיה בין אחד לאחד ד' אמות, כדי שלא ישמע אחד תפלת חבירו, כך מצאתי בגמרא. ר"א לפופים דחוקים היו עד שהיו נמשכין י"א אמה אחורי הכפורת (שם). **ולא הזיק נחש.** לא נשך אדם ומת (שם). **צר לי המקום.** לגומר דחוקה לי שעתי בכאן ואיני יכול להתפרנס, שכל הדביר מבוהה היה הקב"ה מפרנסם עד שלא נצרך אחד מהם לחביריו ונלאת משם לחיות מטולטל. כך מצאתי בגמרא ולא יותר (שם). **בקלנבו.** שם מקום שנקרא על שם עבודת כוכבים כדכתיב (ישעיה מו) קרס נגו (זבחים צו.). **סילוקו כפידורו.** שסילוקו לשבת הבאה חם כיום סידורו (חגיגה כו:). **חוס ביום הלקחו.** משמע כשמסלקים היה חוס (מנחות כט.) שיהא חם ביום הלקחו מעל השלחן (חגיגה שם). **מקום ארון אינו מן המדה.** אינו אומר למעט מדת קרקע לכל לדדיו כלום, כדקתני יש לו עשר אמות בכל קדש הקדשים

כא: שבעת ימים פרק ראשון יומא

עשוי לנחת. שאינו מיטלטל וכלי עץ לענין טומאה הוקש לשק שנאמר (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק וגו' מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ מיטלטל מלא וריקן. ואף על גב דשלחן מצופה בזהב בטל ליפוי לגביה כדאמרינן בשילהי חגיגה [כו:] שאני שלחן דקרייה רחמנא עץ: **שמגביהין אותו.** ומרמין [a] אותו לאוץ: **ירעש גלגלו פריו.** ירעש פריו של ישראל כפירי הלבנון אלמא יש פירי בלבנון ולבנון הוא בית המקדש ומהו הרעש כשהרוח נושבת והן מקישין זה לזה רועשים ונשמע קולם: **דקביעי.** קבועים ועומדים תמיד במקומן: **רגולה לארי.** נחלת שנפלה מן השמים בימי שלמה והיתה על המזבח עד שבא מנשה וסילקה היתה דומה לארי רובץ: **ויש בה ממש.** בשלהבת שלה: **כי קאמרי.** דמעלה עשן בהדיוט קאמרי' בשם הדיוט שהיו מביאין אלגה: **ואולה בו ואוכבד.** חסר ה"א. בגבולת חגי (a) כתיבה ובבית שני משתעי קרא: **ארון לפורש וכרובים.** כוליה חדא מילתא ושכינה לא שרתה בו ורוח הקודש לא היתה בנביאים משנת [b] שתים לדריוש ואילך: **דחולין.** מן הקדשת שהוא כלשם ומלא למים ואינו חפץ לאכול: **דוחה אש.** ממקומה להלן: **דגבריאל.** שירד להציל חנניה מישאל ועזריה שלינן את הכבשן מבפנים והקדיח מבחוץ לשרוף את זורקיהן לתוכו כדאמרינן בערבי פסחים(דף קיח.): **הושיט אצבעו.** בסנהדרין הוא בפרק אחד דיני ממונות (דף לח:) גבי כיתות של מלאכים שאמרו לפניו מה אנוש כי תזכרנו: **מולאי י"ט האחרון של חג.** שמאתמול נתחתם גזר דינם על גשמי שנה כדתנן [c] בחג נידונין על המים: **נוטה כלפי צפון.** שרוח דרומית נושבת ופירותיהן מרקיבין ואינן יכולין לאוכלן ופותחין ומוכרין אותן בזול: **הכל שמחים.** שרוח מערבית שקולה היא ומביאה גשמים לפי הרוחות לא הפירות מרקיבין ותבואת הזרע מצלחת ואין רעב בעולם: **הכל עצבים.** שהוא רוח המיישבת את הזרעים כדאמרינן במסכת גיטין (דף נב.) אפי' שופתא בקופינא דמרא רפיא: **האי מרבה דידיה.** לפונית מגדלת הרוחות לשלחן: **הא לן והא להו.** מזרחית יפה לארץ בבל שהיא ארץ ישראל קשה שהיא ארץ הרים ובקעות וממהרת ליבש:

הדרן עלך שבעת ימים

כלי עץ העשוי לנחת. בשילהי מסכת חגיגה (דף כו:) פריך והא מצופה זהב היה ומוכיח ממתני' דמסכת כלים [d] (פי"ח משנה ג) דכתב ליפוי חוצין ומשני שאני שלחן דרחמנא קרייה עץ דכתיב (יחזקאל מא) המזבח עץ שלש אמות וכו' עד וכתיב וידבר אלי זה השלחן:

ואורים ותומים. אורים ותומים הוו שאם לא כן היה כהן גדול מחוסר בגדים אלא לא היו משיבין לנשאלין בהן:

הדרן עלך שבעת ימים

[1]לשון לחם חום ביום הלקחו ותו ליכא [2]והאמר רב אושעיא בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירותיהן בזמנן וכשהרוח מנשבת בהן נושרין שנא' [2]ירעש כלבנון פריו וכשנכנסו נכרים להיכל יבש שנאמר [3]ופרח לבנון אומלל ועתיד הקב"ה להחזירן שנאמר [4]פרוח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה ניסי דקביעי לא קא חשיב השתא דאתית להכי ארון וכרובים נמי ניסי דקביעי נינהו אמר מר ועשן המערכה ומי הוה עשן במערכה והתניא חמשה דברים נאמרו באש של מערכה רבוצה כארי וברה כחמה ויש בה ממש ואוכלת לחין כיבשין ואינה מעלה עשן כי קא אמרינן בדהדיוט דתניא[3] [5]ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [3]אע"פ שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט רבוצה כארי והתניא א"ר חנינא סגן הכהנים אני ראיתיה ורבוצה ככלב לא קשיא כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני ובמקדש שני מי הואי והאמר רב שמואל בר איניא מאי דכתיב [6]וארצה בו ואכבד וקרינן ואכבדה מאי שנא דמחוסר ה"א אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני ואלו הן ארון וכפורת [6]וכרובים אש ושכינה [2]ורוח הקודש ואורים ותומים אמרי אין מיהוה הוה סיועי לא מסייעא ת"ר שש אשות הן יש אוכלת ואינה שותה ויש שותה ואינה אוכלת ויש אוכלת ושותה ויש אוכלת לחין כיבשין ויש אש דוחה אש ויש אש אוכלת אש יש אש אוכלת ואינה שותה הא דידן שותה ואינה אוכלת דחולין אוכלת ושותה דאליהו דכתיב [7]ואת המים אשר בתעלה לחכה אוכלת לחין כיבשין דמערכה יש אש דוחה אש דגבריאל ויש אש אוכלת אש דשכינה דאמר מר [7]הושיט אצבעו ביניהם ושרפן ועשן המערכה אפילו כל הרוחות שבעולם אין מזיזות אותו ממקומו [8]והאמר ר' יצחק בר אבדימי במוצאי יו"ט האחרון של חג הכל צופין לעשן המערכה נוטה כלפי צפון עניים שמחין ובעלי בתים עצבין מפני שגשמי שנה מרובין ופירותיהן מרקיבין נטה כלפי דרום עניים עצבין ובעלי בתים שמחין מפני שגשמי שנה מועטין ופירותיהן משתמרין נטה כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין דאזיל ואתי כדיקלי ואבדורי לא הוה מיבדר אמר מר כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין ורמינהו מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה רוח צפונית יפה לחטין בשעה שהביאו שליש וקשה לזיתים בזמן שהן חונטין רוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שליש ויפה לזיתים בזמן שהן חונטין ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא [9]וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום האי מרבה דידיה והאי מרבה דידיה לא קשיא הא לן והא להו[9]:

הדרן עלך שבעת ימים

עין משפט נר מצוה

קט א מיי' פ"ג מהל' כלים הלכה ח [וסי"ו מהלכות טומאת מת הלכה כז]:

קי ב מיי' פ"ב מהל' תמידין הלכה ח:

ג [מיי' פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ח ולאב"ד סס]:

מוסף רש"י

כלי עץ העשוי לנחת הוא. שאין מגביהין אותו ואינו דומה לשק (מנחות צו:). **כלי עץ העשוי לנחת.** במקום אחד, אינו מקבל טומאה. דאיתקש כלי עץ לשק לענין טומאה, דכתיב וכל כלי עץ או בגד או עור או שק, מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל. כל דבר המקבל טומאה אינו חוזר בפני הטומאה (מגילה כו:). **נוטה כלפי צפון.** רוח דרומית מנשבת בו ומטהו כלפי צפון (רשב"ם ב"ב קמז.). **ופירותיהן מרקיבין.** ומתוך שאינן יכולין להשמר נמכרים בזול (שם). **כלפי דרום.** רוח צפון מנשבת בו (שם). **מפני שגשמי שנה מועטין.** דגאותם הגשמים מתבררין הפירות המזרעין ושבאותות משתמרין ונמכרין ביוקר, הרי ריוח לעשירים ועצב לעניים (שם). **כלפי מזרח הכל שמחין.** שמערבית ממטרת במדה ופירות אינן ביוקר (שם). **הכל עצבין.** שמזלמית מונעת מטר ומביאה בצורת ויוקר גדול ופירות קרקע אינן צומחים (שם). **שלחן בצפון.** כדכתיב (שמות כו) והשלחן תתן על צלע צפון, **ומנורה בדרום.** כדכתיב (שם) ואת המנורה נכח השלחן (רשב"ם ב"ב שם).

הדרן עלך שבעת ימים

רבינו חננאל

אבל כל כלי עץ העשוי לנחת, כלומר שתשים עליו דבר, ולהניחו עליו העשוי לנחת הוא. ופריקנן שלחן מגביהין אותו בלחם הפנים ומראין אותו לעולי רגלים. **ואסיקנן** ניסי דקביעי לא חשיב, לאפוקי ארון וכרובים ומגדים ולחם הפנים והבלוען, ונשארו שלשה הפסולין במקומן מנויין שלשה ומשנתנו אחר שביררו בגמרא זו עשרה נסים שנעשו במקדש נשנית. דהא תנינן (בה) ולא כבו גשמים אש של מערכה, וכן לא נצחה הרוח את עמוד העשן, דחשבינן להו במקום נסים שבירושלים. ולא יתכן שהיתה זו המשנה שנויה כך כלל. **ואקשינן** ומי הוה עשן המערכה, והתניא ה' דברים נאמרו באש המערכה, רבוצה כארי וברה כחמה, ויש בשלהבת שלה ממש, ואוכלת לחים כיבשים, ואינה מעלה עשן. **ודחינן** האש של הדיוט הוא מעלה עשן, דתניא ונתנו בני אהרן הכהן אש, אע"פ שהאש מן השמים אצה להביא מן ההדיוט. במקדש ראשון היתה רבוצה כארי. ובמקדש שני ככלב ולא מסייעת. לפיכך היו עורכין עליה עצים למערכה, שבראשון לא היו עורכין אלא שני גזירין לקיים המצוה. **ואקשינן** תוב וכי לא היתה הרוח מזיזה עשן המערכה, והאמר רב יצחק בר אבדימי מוצאי יו"ט האחרון של חג הכל צופין בעשן המערכה נוטה כלפי צפון וכו'. **ופרקינן** האי נוטה דקתני משום דכייף ופשיט כדיקלא, אבל איבדורי כשאר כל עשן לא הוה מיבדר. חמשה דברים היה חסר המקדש האחרון ואלו הן, ארון כפרת וכרוב אש ושכינה. רוח הקודש שהיא הנבואה ואורים ותומים. ואש אע"פ שהיתה רבוצה ככלב לא היתה מסייעת. ת"ר שש אשות הן. יש אש אוכלת ואינה שותה הא דידן. כלומר אם תשפוך עליה מים תכבה. אש **שותה ואינה אוכלת** שעל החולין. אש אוכלת ושותה דאליהו. שאכלה הבשר ושתת המים, שנאמר ואת המים אשר בתעלה לחכה. אש אוכלת לחים כיבשים היינו אש דמערכה. אש דוחה אש דגבריאל. אש אוכלת אש דשכינה. דאמר מר הושיט אצבעו ביניהן ושרפם. פי' המלאכים שהם אש שאמרו לפניו יתברך בעת שבא לבראות האדם מה אנוש כי תזכרנו ושרפן. עשן המערכה **נוטה כלפי המזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין. והתניא** רוח מזרחית לעולם יפה ורוח מערבית לעולם קשה. רוח צפונית יפה לחיטים בשעה שהביאו שליש כי השלחן בצפון ומרבה החיטים לעשות סולת. וקשה לזיתים כשחונטין, [b] כי המנורה בדרום ומרבה השמן לנרות וקשה לחטים כשהביאו שליש. מכל מקום רוח מזרחית יפה ורוח מערבית קשה קשיא לרב יצחק בר אבדימי. **ופרקינן** לא קשיא הא לן והא להו. פי' לבני ארץ ישראל שהיו צופין לעשן המערכה, וכשנוטה כלפי מזרח היו הכל שמחים, כי רוב רוחות של אותה שנה מערבית היא. (וכי) [וכיון שהן שרויין במערב] מערבית יפה ורוח מזרחית קשה. אבל לבני בבל רוח מזרחית יפה להן שהן שרויין במזרח ורוח מערבית קשה להם. הדרן **עלך שבעת ימים**

מסורת הש"ס

[a] [חגיגה כו: מגילה כו: מנחות צו:], [b] לקמן דף לט:, [c] לקמן דף נג. עירובין ד' סג., [d] [סנהדרין לח:], [e] ב"ב דף קמז., [1] [ב"ב דף כה: מנחות ד' פו:], [2] [ברכות ה: וש"נ], [3] בס"ת: ומוליאין, [4] [ל"ל תרגם (דמזכריא סי' ז כמיב ויהי בשנת תרגם לדריוש המלך היה דבר ה' אל זכריה)], [5] [ר"ה טז.], [6] ל"ל פכ"ב מ"ת,

תורה אור השלם

1. וַיִּתֶּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם לַחֶם הַפָּנִים הַמּוּסָרִים מִלִּפְנֵי יְיָ לָשׂוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ:

שמואל א כא ז

2. יְהִי פִּסַּת בָּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ:

תהלים עב טז

3. גּוֹעֵר בַּיָּם וַיַּבְשֵׁהוּ וְכָל הַנְּהָרוֹת הֶחֱרִיב אֲמֻלָּל בָּשָׁן וְכַרְמֶל וּפְרַח לְבָנוֹן אֲמֻלָּל:

נחום א ד

4. פָּרֹחַ תִּפְרָח וְתָגֵל אַף גִּילַת וְרַנֵּן כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ הֲדַר הַכַּרְמֶל וְהַשָּׁרוֹן הֵמָּה יִרְאוּ כְּבוֹד יְיָ הֲדַר אֱלֹהֵינוּ:

ישעיה לה ב

5. וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ:

ויקרא א ז

6. עָלוּ הַהָר וְהַבֵּאתֶם עֵץ וּבְנוּ הַבַּיִת וְאֶרְצֶה בּוֹ וְאֶכָּבְדָה אָמַר יְיָ:

חגי א ח

7. וְתָפֵל אִשָּׁה יְיָ וְתֹאכַל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הָעֵצִים וְאֶת הָאֲבָנִים וְאֶת הֶעָפָר וְאֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּתְּעָלָה לַחֵכָה: מלכים א יח לח

גליון הש"ם

גמ' וכרובים אש ושכינה. במדרש רבה בפ' בהעלותך נקט מעורה ולא נקט שכינה:

תוס' ישנים

חמשה דברים שיש בין מקדש **ראשון לשני.** כפיוט לצור יעקב אמן מהלל ושיריס כתוב ועודף אמרון כבוד לראשון בגם וכרוב ועוד שלשה דברים. ותימה דאדרבה עזב ולא עדף, ועוד כי יש לו להיות שם חדריס רמ"ח כנגד רמ"ח איברים שבאדם, כמו שפייט שם אמת

---

[a] נראה למחק ול"ל רוח דרומית יפה לזיתים בזמן שהן חונטין כי המנורה וכו'.

בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם ובזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש כל הקודם את חבירו בארבע אמות זכה ואם היו שניהן שוין א**הממונה אומר להן הצביעו ומה הן מוציאין אחת או שתים ואין מוציאין אגודל במקדש מעשה שהיו שניהם שוין ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חבירו ונפל ונשברה רגלו וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפיים** ב**-ארבע פייסות היו שם וזה הפיים הראשון: גמ'** והא מעיקרא מאי טעמא לא תקינו לה רבנן פייסא מעיקרא סבור כיון דעבודת לילה היא לא חשיבא להו ולא אתו כיון דחזו דקאתו ואתו לידי סכנה תקינו לה פייסא והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו לה רבנן פייסא ג)סוף עבודה דיממא היא האי נמי תחלת עבודה דיממא היא ד)דאמר ר' יוחנן גקידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש שכבר קידש מתחילת עבודה אימא שכבר קידש מתחילה לעבודה איכא דאמרי מעיקרא סבור כיון דאיכא אונס שינה לא אתו כיון דחזו דאתו וקאתו נמי לידי סכנה תקינו לה רבנן פייסא והרי איברים ופדרים דאיכא אונס שינה ותקינו לה רבנן פייסא שאני מיגנא ממיקם ותקנתא להך גיסא הואי תקנתא להאי גיסא הואי דתניא ה)דמי שזכה בתרומת הדשן ו)(יזכה) בסידור מערכה ובשני גזירי עצים אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא סבור לא אתו כיון דחזו דקאתו ואתו נמי לידי סכנה תקינו לה פייסא כיון דתקינו לה פייסא לא אתו אמרי מי יימר דמתרמי לן הדר תקינו להו מי שזכה בתרומת הדשן זכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים כי היכי דניתו וניפייסו: ובזמן שהן מרובין וכו': אמר רב פפא פשיטא לי ארבע אמות דארעא לא רצין ועולין בכבש תנן קמייתא נמי לא רצין ועולין בכבש תנן והדר כל הקודם את חבירו דביני ביני נמי לא דלא מסיימא מילתא פשיטא לי דגבי מזבח תנן בעי רב פפא ארבע אמות שאמרו בהדיה אמה יסוד ואמה סובב או

בראשונה כל מי שרוצה לתרום כו'. שאני מיגנא ממיקם. תימה לי אמאי לא משני דעבודת איברים ופדרים כשירה ביום ולהכי תקינו רבנן פייסא דלא ליתו לאינגויי כיון דכשירה ביום וחביבא להו דאכתי ליכא חוטם שינה ונ"ל דשפיר פריך דהא כל מי שמעלה איברי תמיד של בין הערבים מכבש למזבח היה צריך להיות ניעור בלילה עד שיתעכלו שאם יפקעו מעל מזבח שיחזירם למערכה ולהכי פריך דא"כ לא חביבי להו ולא שכיחי דאתו בשבילה שיהו צריכין להיות ניעורין זימנין עד חצות כדי לאהדורי פוקעין דידהו:

שתי תקנות הוו. תימה לי מנא ליה דשתי תקנות הוו לימא מעיקרא סבור דלא אתו כיון דחזו דאתו וקאתו נמי לידי סכנה והולרכו לתקן פייסא אמרו אם נתקן פייסא א"כ יהו נמנעין מלבא לימרו מי יימר דמתרמי לן ותקנו בההיא שעתא דתקינו פייסא כל מי שזוכה בתרומת הדשן לזיכוי נמי בסידור מערכה ובסידור שני גזירי עצים וי"ל דלאו דוקא קאמר שתי תקנות בתרי זימני אלא דילמא בחד זימנא וקרי להו שפיר שתי תקנות כיון דתקנת הפייס משום דנפיקי דאתו הוה ומשום חששא דילמא לא ליתו תקינו כל מי שזוכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה וכו' קרי ליה שפיר שתי תקנות אפילו אי בחד זימני דתקינו להו ופע"ג דליכא דכיון דתקינו פייסא לא אתו משמע דבתר הכי תקינו להו אין לחוש דלא דק כולי האי בלישניה כי רב אשי מפרש הענין כאילו הוה בתרי זימני וממילא נוקמא נמי בחד זימנא אי נמי ג"ל מדקתני מי שזכה בתרומת הדשן יזכה וכו' ולא קאמר מי שיזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור מערכה וכו' שמע מינה דלאו בחד זימנא ניתקן אלא הכי הוה מעשה כיון דחזו דלא אתו ופעם אחת היה שלא בא אלא מועטין ולא היו לשם כהנים שהיו מסדרין המערכה לאחר ט) [שזכה מי שזכה בתרומת] הדשן אז אמרו מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור המערכה:

התס

בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם ובזמן שהן מרובין רצין ועולין בכבש כל הקודם את חבירו בארבע אמות זכה ואם היו שניהן שוין א**הממונה אומר להן הצביעו ומה הן מוציאין אחת או שתים ואין מוציאין אגודל במקדש מעשה שהיו שניהם שוין ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חבירו ונפל ונשברה רגלו וכיון שראו בית דין שבאין לידי סכנה התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא בפיים** ב**-ארבע פייסות היו שם וזה הפיים הראשון: גמ'** והא מעיקרא מאי טעמא לא תקינו לה רבנן פייסא מעיקרא סבור כיון דעבודת לילה היא לא חשיבא להו ולא אתו כיון דחזו דקאתו ואתו לידי סכנה תקינו לה פייסא והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו לה רבנן פייסא ג)סוף עבודה דיממא היא האי נמי תחלת עבודה דיממא היא ד)דאמר ר' יוחנן גקידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש שכבר קידש מתחילת עבודה אימא שכבר קידש מתחילה לעבודה איכא דאמרי מעיקרא סבור כיון דאיכא אונס שינה לא אתו כיון דחזו דאתו וקאתו נמי לידי סכנה תקינו לה רבנן פייסא והרי איברים ופדרים דאיכא אונס שינה ותקינו לה רבנן פייסא שאני מיגנא ממיקם ותקנתא להך גיסא הואי תקנתא להאי גיסא הואי דתניא ה)דמי שזכה בתרומת הדשן ו)(יזכה) בסידור מערכה ובשני גזירי עצים אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא סבור לא אתו כיון דחזו דקאתו ואתו נמי לידי סכנה תקינו לה פייסא כיון דתקינו לה פייסא לא אתו אמרי מי יימר דמתרמי לן הדר תקינו להו מי שזכה בתרומת הדשן זכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים כי היכי דניתו וניפייסו: ובזמן שהן מרובין וכו': אמר רב פפא פשיטא לי ארבע אמות דארעא לא רצין ועולין בכבש תנן קמייתא נמי לא רצין ועולין בכבש תנן והדר כל הקודם את חבירו דביני ביני נמי לא דלא מסיימא מילתא פשיטא לי דגבי מזבח תנן בעי רב פפא ארבע אמות שאמרו בהדיה אמה יסוד ואמה סובב

בראשונה כל מי שרוצה לתרום. כל כהן שהיה מאותו בית אב ורוצה לתרום הדשן שחרית תורם ולא היה פייס לדבר: **וכזמן שהן מרובין.** הבאים לתרום זה אומר אני תורם וזה אומר אני תורם זה היה משפטו: **רצין ועולין בכבש.** שהוא שלשים ושתים אורך: **וכל הקודם בהן.** ליכנס לתוך ארבע אמות עליונות של כבש הסמוכות לראש המזבח זכה לתרוס וזהו גורלם: **ואם היו שניהם שוים.** בכניסתן אין אחד מהן זוכה לתרוס אבל מעתה כולם באין להטיל גורל ומהו הגורל הממונה על הפייסות אומר לכולם: **הצביעו.** הוציאו אצבעותיכם כל אחד ירמה אצבעו כדמפרש לקמן בפרקין ו) מקיפין ועומדין בעגולה בא הממונה ונוטל מצנפת מעל ראש של אחד מהן וממנו פייס מתחיל לימנות ומוציא כל אחד ואחד אצבעו למנין והממונה אומר כל שהמנין כלה בו הוא זוכה ומוציא מפיו מנין או מאה או שש הרבה יותר משהיו שם הכהנים ומתחיל למנות מזה שנטל מראשו המצנפת וסובב והולך ומונה ז) וחוזר חלילה עד סוף המנין ומי שהמנין כלה בו הוא הזוכה וכן לכל הפייסות: **אחת או שתים.** בגמרא [כג.] פריך לה עלה: **ואין מוציאין אגודל במקדש.** בגמרא ח) מפרש מפני הרמאין כשיקרב המנין לכלות ויביט למי יכלה יוציא זה העומד לפניו שתי אצבעות כדי שימנה בשני בני אדם וימהר המנין לכלות בו והממונה לא יבין לפי שאדם יכול להרחיק אגודל מן האצבע הרבה ונראין כאצבעות ב' בני אדם: **אלא בפיים.** זה שפירשנו: **ארבע פייסות היו שם.** ד' פעמים ביום נאספים לפייס: **גמ' והא.** עבודה זו של תרומת הדשן: **מעיקרא.** קודם שאירע תקלה במרוצתם: **מ"ט לא תקינו לה פייסא.** ככל שאר עבודות דמתני' דתנינן שכל תחילתן בפייס היתה: **מעיקרא סבור.** בית דין: **כיון דעבודת לילה היא.** הואיל והוכשר בלילה לא חשיבא ליה לכהנים ולא אתו לאינגויי עלה: **והא הקטרת איברים.** שהוא כשר כל הלילה ותנן גבי פייסות דמתני' (לקמן דף כה.) מי מעלה איברים לכבש ומן הכבש למזבח: **סוף עבודה דיממא היא.** שהוא גמרו של קרבן שנשחט ביום ונזרק דמו ביום לכך חשובה בעיני הכהנים לבא לריב עליה: **למחר אין צריך לקדש.** אם לא יצא מן המקדש. ואפי' לרבי דאמר בשחיטת קדשים (זבחים דף יט:) ליכא מועלת בקידוש ידים ורגלים מודה הוא דמקרות גבר עד לפרא לא פסלה ליה: **מתחילה עבודה.** אלמא תחילת עבודה קרי לה: **אימא שכבר קידש מתחילה.** לשם עבודה: **שאני מיגנא ממיקם.** נוח לו לאדם לנדר שיהא מעיניו מלילך לישן עד סוף הלילה מלהיות עומד ממטתו בהשכמה שהיא תרומת הדשן: **ותקנתא להאי גיסא הואי.** קושיא היא וכי מפני תקלה שאירעה נתקן לה פייס: **והא להאי גיסא הואי.** בשביל סידור המערכה ושני גזירי עצים שהתורם הוא המסדר וכיון דכולן בכהן אחד יש כאן עבודות חשובות ומעיקרא בעו פייס: **שני גזירי עצים.** שני בקעיות עצים ארוכים כמדת רוחב המערכה ונותן אותן ממעל עצי המערכה ומקרא יליף לה לקמן (דף כו:) ובער עליה הכהן עצים ובער על המערכת העצים שני גזירי עצים דהא קרא במערכה משמעי רישיה דקרא והאש על המזבח תוקד בו וגו' וכל מוקדה שבעניין לשון מערכת מדורה היא: **אמרי מי יימר דמתרמי.** לא חשיבא עלייהו למיטרח עלה מספיקא: **דארעא.** ארבע אמות קרקע הסמוכות קודם עלות לכבש: **קמייתא נמי לא.** ארבע ראשונות שברגל הכבש: **דביני ביני.** לבדו ארבע אמות בתוך שלשים ושתים ג) (לכך): **לא מסיימין.** לא יהא בהן סימן: **פשיטא לי.** דארבע לכבש גבי מזבח תנן מיהו הא מיבעי לי דקי"ל בזבחים (דף סב:) שהכבש פורח אמה על כניסת היסוד ואמה הסובב נמצאו ארבע ד) הסמוכות לכבש לתחילת יסוד מזבח מלמטה הן שש לסמיכת גג המזבח שהוא משוך מנגד היסוד (מזבח) הראשון שתי אמות ומבעיא ליה ד' אמות דמתני' לגג המזבח נקט להו דהיינו בהדי אמה יסוד ואמה סובב: או

תמיד, וכן מוקפין בשש דאמרינן בתמיד בשחוט [שם], וראה לפרש שלבתחילה אין לעכבן יותר, אבל קודם לכן מותר להקריבם לבתחילה מדמצלינן לגזרה דמוספי בתלת שני קמייתא לבתחילה [ראה ש"ז ד, ב]. לשון רבינו. וא"ת למה אין עושין בפיים שני כמו שהיו עושין אחר הקטרת אברי תמיד שהיה בבקר והבזיכין אחרי כן אפילו למאן דאמר בזיכין קודמין למוספין כדתשמע לקמן בפרק הממונה. י"ל שכל עניני הקטרת והעלאות היו בפיים אחד ובא יכולין להקטיר בזיכין בשחרית כדפירש רבינו. ותקנו בו פיים. ולא חיישינן שמא יפסל ולא יקרב משמו. ומשני שאני מיגנא כו'. וא"ת מ"מ עיקר הקטרת איברים ופדרים ביום היא כדתנן בתמיד של בין הערבים שקרב בשמונה ומחצה. י"ל שפעמים מאחרין הרבה ואיכא למיחש שמא יצן ויפסל בהקטרתן, ומשני שאני מיגנא כו'. **תקנתא לאידך גיסא הואי.** פי' בקונטרס שמקשה שלגורך גיסא שלו בין הערבים ופדרים תקנו הפייס. ואין נראה כי מה קושיא היא זו, מ"מ היתה (שקרב) לשם תרומת הדשן [גם כן]. וכבנו חגגלא פירש תקנתא להך גיסא וכי תקנו פיים בשביל שהיו מרבין לבא יחד ודוחפין זה את זה, תקנתא להך גיסא הואי שלא היו באין עד שתקנו שיזכה בסידור מערכה ושני גזירין כו'. **יזכה בסידור מערכה.** שהיה בלילה כדמשמע במתני' [ריש פ"ב] ושני גזירין היה ביום כדמשמע בפירקין [כא, ב]. **קמייתא נמי לא רצין ועולין בכבש תנן.** ואי לא עלו אלא ארבע אמות לא הוה תני לפן בפרק הממונה [לד, א] משמע שהיה להם להיות בין חבינתן לנסכים משום דגמירי חוקה חוקה מחבינתן, אי לאו דכתב ביום ביום

א) תמיד כח., **ב)** [לקמן כה.], **ג)** [לקמן כז:], **ד)** [שם כח.] זבחים כ. כף: ע"ש, **ה)** [לקמן כז: כח.], **ו)** [ל"ל זכה], **ז)** [דף כה.], **ח)** [דף כג.], **ט)** מ"ר,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הצביעו כו' ומונה האצבעות וחוזר חלילה: **(ב)** שם ד"ה בביעי. תיבת לכך נמחק: **(ג)** שם ד"ה פייסות. אגודל של כבש הסמוכות לתחילת יסוד מזבח:

מוסף רש"י

ארבע פייסות היו שם. בכל יום (לעיל יד:). **קידש ידיו לתרומת הדשן.** דכתיב והניח את הדשן, בכל בקר היה טעון במתחה מן הנמלים המאוכלות הפעימות ויוכל ונותנה במזרחו של כבש בדרומו של מזבח, כדכתיב ושמו אצל המזבח, ושם היה נבלע במקומו והיא היתה בכל יום ראשונה לכל העבודות (זבחים כ.). **שכבר קידש מתחילת עבודה.** שזו תחלת עבודת יום הבא (שם).

תוס' ישנים

מתני'. בזמן שהן מרובין רצין בכבש כו'. ותימה כיון דעבודה היא כדאמרינן בגמרא ג"כ אין לך לקן, והאמרינן בירושלמי דברכות [פ"ל ה"ל] גבי תפלה מי שעומד ומתפלל צריך להשוות רגליו, תניא אמורין ר' שמעון ור' לוי חד אמר כמלאכים וחד אמר ככהנים, מאן דאמר ככהנים שהיו מהלכין עקב בצד גודל דכתיב [שמות כ, כג] לא תעלה במעלות על מזבחי, פי' כיון שבשעת הילוך מייסרין רגליהן כל שכן בשעת תפלה עשומד, ואין נראה לומר דלרגן עקב בצד גודל קאמר. ושמא כיון שלא [היו] עדיין עסוקין בעבודה כמו בהולכת איברים לכבש יכולין לרגן. אי נמי לקן בעקב בצד גודל [קאמר שהיו ממהרין ללכת בענין זה, ומכאן נראה לרביני דהא דאמרינן בסוכה [נב, ב] אמרו עליו על בית של מרתא בת בייתוס שהיה טוטל כו' והיה הולך עקב בצד גודל] שלא להראות כחו עושה כן, אלא כי כן צריך לו לילך בשעת עבודה כדפרישית. **המממונה אומר להם הצביעו.** פי' שיהו מכוונים ביניהם מניין אחד י' או ב' או מ' ומינו זה מ' זה ב' זה ג' כל המנין ואותו שיסיימו בו המנין שכיוון שכיוון יתרוס. וא"ת א"כ יש רמאי שהממונה ידע בטוח היכן יסיים המנין וכל מי [שאינן] [שרוצה] בו יתרום. י"ל שהממונה היה מונה ולא היו אומרים לו המנין שכיוונו ביניהם. וכן פי' בערוך [ע' לבע ב]. **גמ'. הרי איברים ופדרים דליליא ותקינו להו רבנן פייסא.** פי' ולא חיישינן דילמא לא אתו אלא תיקנו פיים. ומימה וכי אותן של איברים ופדרים מספק הן בלקן, והא אמרינן לקמן בפירקין [כו, א] שזוכה בתמיד של שחר הוא זוכה בתמיד של בין הערבים, ואפילו להאי דבעי למימר שחוזרין ומפיסין לתמיד של בין הערבים, קאמר לקמן דמספק אתו, א"כ היו הן יודעין מבעוד יום מי המעלה איברים למזבח, ומה עניינם לתרומת הדשן שלא היו יודעין מבעוד יום. ואומר רבינו דסבירא ליה לגמרא דאפילו היו עושין הפייס של תרומת הדשן מבעוד יום יש לחוש אותו שזכה בפיים יפסל ולא יעמוד, כיון שהאחרים לא יקיצוהו משמו כי לא יעמוד, (והם) [ולחם] לא היו מוכנין בפיים של תרומת הדשן, א"כ לא יעשוהו בלילה [ויתקבצו] מבעוד יום, וליכא למיחש למידי, אלא ש"מ שאף כשיעשוהו לפיים בתקנתן, ומשני שאני מיגנא כו'. **תקנתא לאידך גיסא הואי.** פי' בקונטרס שמקשה שלגורך גיסא שלו בין הערבים ופדרים תקנו הפייס. ואין נראה כי מה קושיא היא זו, מ"מ היתה (שקרב) לשם תרומת הדשן [גם כן]. וכבנו חגגלא פירש תקנתא להך גיסא וכי תקנו פיים בשביל שהיו מרבין לבא יחד ודוחפין זה את זה, תקנתא להך גיסא הואי שלא היו באין עד שתקנו שיזכה בסידור מערכה ושני גזירין כו'. **יזכה בסידור מערכה.** שהיה בלילה כדמשמע במתני' [ריש פ"ב] ושני גזירין היה ביום כדמשמע בפירקין [כא, ב]. **קמייתא נמי לא רצין ועולין בכבש תנן.** ואי לא עלו אלא ארבע אמות לא הוה תני לפן בפרק הממונה [לד, א] משמע שהיה להם להיות בין חבינתן לנסכים משום דגמירי חוקה חוקה מחבינתן, אי לאו דכתב ביום ביום

ב) מ"מ ר"ל מהל' תמידין הלכה ג:

ג) ב שם הלכה ה:

ד) ג מ"מ ר"ל מהל' תמידין מקדש הלכה ט:

ה) ד מ"מ ר"ל מהל' תמידין הלכה ה:

רבינו חננאל

בראשונה כל מי שרוצה לתרום את המזבח תורם כו'. לידי סכנה, שהיו דוחפין ומשברין זה את זה. ומפני מה לא תיקנו פייס לתרומת הדשן משום דעבודת לילה הוא ולא אתו. והרי איברים ופדרים שפקעו מעל המזבח בלילה שמחזירין ע"ג המזבח דעבודת לילה היא והא תקנו] פייס. ודחינן האי סוף עבודה דיממא הוא. [ואקשינן] הא נמי תחלת עבודת היום היא, דא"ר יוחנן קידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש, שכבר קדש מתחילת עבודה. ודחינן אימא שכבר קידש מתחילה לעבודה ולעולם עבודת לילה היא. איכא דאמרי כו'. ופשוטה היא. **שני מיגנא ממיקם.** המחזיר אברים ופדרים יושב ושומר ועדיין לא ישן. והמבקש להרים תרומת הדשן כבר ישן ורוצה עכשיו לעמוד משנתו, וקשה הוא המבקש לעמוד משנתו ממי שישוב ומשמר ובדעתו אחר שעה לישן. ואמרינן וכי מפני שהיו באין הרבה ומשברין זה לזה, על זה היתה תקנת הפייס, לא היתה התקנה אלא מפני שלא היו באין. הלא תראה שהוסיפו לה עבודות אחרות דתניא מי שזכה בתרומת הדשן זוכה בסידור מערכה ובשני גזירי עצים. (אמר רב) אמר רב אשי שני תקנות היו מעיקרא סבור לא אתו כו'. פשוטה היא. **כל הקודם את חברו לתוך ארבע אמות זכה.** ג) (י' דברים נאמרו בירושלים כו' בבא קמא בסוף פ' מרובה מידת תשלומין כו'). ואוקימנא ד' אמות של כבש הסמוכות למזבח. ומיבעיא אמה יסוד ואמה סובב מכלל ארבע אמות הללו הן אי לא, ועלתה בתיקו. ירושלמי א"ר יוסי בר בון בפירוש תני לה ר' חייא כל הקודם את חבירו בתוך ארבע אמות למזבח זכה.

ג) מתיבות י' דברים וכו' עד מי' תשלומין כו' שיין לדף כ"ג סוף ע"ש.

תוס' ישנים (המשך)

לאחר, ואהני להקדיש נסכים לבזיכין, אלמא סמוך לנסכים לאלתר מותר לעשותן קודם תמיד. והא דאמרינן בזיכין בתמיד, היינו אלא יתעכבו יותר, אבל לכתחילה יכול להקריבן אחרי נסכי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ל מהל' תמידין הלכה ג:

ב ב שם הלכה ה:

ג ג מיי' פ"ה מהל' כלי מקדש הלכה ט:

ד ד מיי' פ"ל מהל' תמידין הלכה ה:

התם איפרועי איפרעו מיניה. תימה מנא לן דלא הוה אומו פירעון נמי בשביל אוריה יש לומר מדלא כתיב אלא ואת הכבשה ישלם ועוד דכתיב ארבעתים דהיינו עבירה אחת דהיינו גילוי עריות דאי אתרוייהו גילוי עריות דבת שבע ומשפיכות דמים דאוריה נענש בילד אמנון ותמר ואבשלום אם כן לא שילם ארבעתים: **ששה** חדשים נצטרע דוד וכו'. תימה לי א"כ שילם יותר מארבעתים ועוד דילמא מאי דנצטרע היינו בשביל מעשה דאוריה אי נמי אם נצטרע בשביל בת שבע נימא דאחד מאיתן דילד אמנון ותמר ואבשלום בשביל אוריה ומנלן דלא נענש בשביל אוריה וי"ל מדכתיב ואותו הרגת בחרב בני עמון ודרשינן בפרק ג' דקידושין (דף מג.) מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו ומה שהקשיתי א"כ הוה ליה טפי מארבעתים דילמא לאמנון ותמר בחד חשיב להו אי נמי דתמר ומה שנצטרע בחד חשיב להו דלא דמו לאחריני דילד ולאמנון ולאבשלום שמתו אבל דתמר לא הוה מיתה ועוד דבת יפת תואר היתה ומה שנצטרע ששה חדשים כיון שנתרפא לא הוה שקול כי הנך להכי איכא למימר דהנך תרתי חד חשיב להו: **והאמר** רב קיבל דוד לשון הרע. הא דלא פריך נמי מהא דחטא שאמר שירה על מפלתו של שאול כדאיתא פרק אלו מגלחין (מו"ק דף טז:) שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני וי"ל דהיא כשגגה חשיב ליה דכתיב שגיון לדוד לפי שאין אדם נתפס על לעבו שהיה שאול רודפו:

שמיס

מסורת הש"ס

ה א מיי' פ"ד מהל' ממרדין הלכה ד:
ב [מיי' פ"ז מהל' תלמוד תורה הל' יג טור י"ד ס"ס תל"ד ס"ע י"ד סימן רמג סעיף טן]:

רבינו חננאל

הממונה אומר להם הצביעו. תנא הוציאו אצבעותיכם למניין. פיר' אחר שמוציאין כל אחד ואחד מקצת מאצבעותיו פתוחות והשאר קמוצות, פי' קפוצות וכוללן הממונה לחשבון. ומקיפין כמין (ב)כולייאר ונוטל מצנפתו של אחד מהן ויודעין שממנו הפייס מתחיל, היה אומר להן הוציאו כל אחד ואחד אצבעו כדי לעבור המינין על אצבעות, מכלל שגופם אסור למנות כו' יצחק דאמר אסור לימנות את ישראל אפי' לדבר מצוה, שנאמר ויפקדם בבזק. אלא מהכא וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. כלומר, כל אחד נותן לו טלה ומנה הטלאים וידע מספר בני ישראל. והללו הטלאים משל שאול. כל המונה ישראל עובר בשני לאוין שנאמר לא ימד ולא יספר. והני מילי בזמן שישראל עושין רצון המקום, ואם לאו נספרים שנאמר והיה מספר בני ישראל, מכלל שיש מספר בהם. רבי אומר לא קשיא בידי שמים והיה מספר בני ישראל, בידי אדם לא ימד ולא יספר. וירב בנחל על עיסקי נחל. כלומר כבדה עליו גזירת שמים והיה אומר אם נמצא חלל במחנה מביאין עגלה ערופה, כל הנפשות הללו שהרגנו על אחת כמה שצריכין להקריב כדי להתכפר, לכן השאיר ממיטב הבהמה. יצתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה. **ובשעה שאמר שאול לדואג סוב ופגע בכהנים והמתה וגו'**, יצתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה. אמר רב הונא **כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה שאול באחת** כו'. כלומר שאול כיון שעבד מעשה דאגג נענש ואמר הקב"ה נחמתי כי המלכתי את שאול. ואע"פ שהרג נוב עיר הכהנים אחרי כן, מקודם זה כבר כתיב נחמתי. דוד עבר בשתים, במעשה דאורייה, דכתיב, ואותו הרגת בחרב בני עמון. ומעשה(ו) דתמר ולא נענש עליהן (מגופו) [בגופו], מפני שמצא חן בעיני אלהים. אבל מעשה דבת שבע נענש בגופו שנצטרע ו' חדשים, וכשמואל דאמר לא קבל דוד לשון הרע, ובשביל כך נצטרע ומתו גם מבניו אמנון תמר ואבשלום. ולרב דאמר קיבל דוד לשון הרע איפרע מיניה, דאמר רב יהודה אמר [רב] בשעה שאמר דוד למפיבושת אתה [ו]ציבא תחלקו את השדה, יצתה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות.

חלוקת רב ושמואל בשבת. מפני מה לא נמשכה מלכות שאול, מפני שלא היה בו שום דופי, שאין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו. שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו חזור לאחוריך. אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו, שנאמר ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבוזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש וכתיב ויעל נחש העמוני ויחן על יבש גלעד וגו'

ו) ל"ש מאי מעלת דוד במעשה דתמר ואולי דעשה ל"ש ולהספה וכמו לאיתא בגמ'.

תורה אור השלם

1. וַיִּפְקֹדֵם בַּבָּזֶק וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אָלֶף: שמואל א יא ח 2. וַיִּמְצָאוּ אֶת אֲדֹנִי בֶזֶק בַּבָּזֶק וַיִּלָּחֲמוּ בּוֹ וַיַּכּוּ אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַפְּרִזִּי: שופטים א ה 3. וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת הָעָם וַיְפָקְדֵם בְּטָלָאִים אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת אִישׁ יְהוּדָה: שמואל א טו ד 4. וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי: הושע ב א 5. וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל: שמואל א טו ה 6. עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו וְהֲמַתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעֹלֵל וְעַד יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד שֶׂה מִגָּמָל וְעַד חֲמוֹר: שמואל א טו ג 7. אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה וְאַל תִּתְחַכֵּם יֹותֵר לָמָּה תִּשֹּׁומֵם: קהלת ז טז 8. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדוֹאֵג סֹב אַתָּה וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים וַיִּסֹּב דוֹאֵג הָאֲדֹמִי וַיִּפְגַּע הוּא בַכֹּהֲנִים וַיָּמֶת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמֹנִים אִישׁ נֹשֵׂא אֵפוֹד בָּד: שמואל א כב יח 9. אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְאַל תְּהִי סָכָל לָמָּה תָמוּת בְּלֹא עִתֶּךָ: קהלת ז יז 10. נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת דְּבָרַי לֹא הֵקִים וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל יְיָ כָּל הַלָּיְלָה: שמואל א טו יא 11. וְאֶת הַכִּבְשָׂה יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתַּיִם עֵקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא חָמָל: שמואל ב יב ו 12. וַיִּתֵּן יְיָ דָּבָר בְּיִשְׂרָאֵל מֵהַבֹּקֶר וְעַד עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן הָעָם מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ: שמואל ב כד טו 13. יָשׁוּבוּ לִי יְרֵאֶיךָ וְיֹדְעֵי עֵדְוֹתֶיךָ: תהלים קיט עט 14. הֲשִׁיבָה לִּי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה תִסְמְכֵנִי: תהלים נא יד 15. וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה תְדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ אָמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תְּחַלְּקוּ אֶת הַשָּׂדֶה: שמואל ב טו ל 16. בֶּן שָׁנָה שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ וּשְׁתֵּי שָׁנִים מָלַךְ עַל יִשְׂרָאֵל: שמואל א יג א 17. וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ מַה יֹּשִׁיעֵנוּ זֶה וַיְבַזֻהוּ וְלֹא הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כְּמַחֲרִישׁ: שמואל א י כז 18. וַיַּעַל נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי וַיִּחַן עַל יָבֵשׁ גִּלְעָד וַיֹּאמְרוּ כָּל אַנְשֵׁי יָבֵשׁ אֶל נָחָשׁ כְּרֹת לָנוּ בְּרִית וְנַעַבְדֶךָ: שמואל א יא א

או דילמא בר מאמה יסוד ואמה סובב תיקו: ואם היו שניהן שוין הממונה אומר להם הצביעו וכו': תנא הוציאו אצבעותיכם למנין ונימנינהו לדידהו מסייע ליה לרבי יצחק דאמר רבי יצחק [8]אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה דכתיב [1]ויפקדם בבזק מתקיף לה רב אשי ממאי דהאי בזק לישנא דמיבזק הוא ודילמא שמא דמתא הוא כדכתיב [2]וימצאו [6]אדוני בזק אלא מהכא [3]וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים אמר רבי אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו שנאמר [4]והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד [5]רב נחמן בר יצחק אמר עובר בשני לאוין שנאמר לא ימד ולא יספר אמר רבי שמואל בר נחמני ר' יונתן רמי כתיב והיה מספר בני ישראל כחול הים וכתיב אשר לא ימד ולא יספר לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום [9]רבי אמר משום אבא יוסי בן דוסתאי לא קשיא כאן בידי אדם כאן בידי שמים [7]אמר רב נהילאי בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור מתעשר מעיקרא כתיב ויפקדם בבזק ולבסוף כתיב ויפקדם בטלאים ודילמא מדידהו א"כ מאי רבותא דמילתא [5]וירב בנחל [10]אמר ר' מני על עסקי נחל בשעה שאמר לו הקב"ה לשאול [6]לך והכית את עמלק אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה ואם אדם חטא בהמה מה חטאה ואם גדולים חטאו קטנים מה חטאו יצאה בת קול ואמרה לו [7]אל תהי צדיק הרבה ובשעה שאמר לו שאול לדואג [8]סוב אתה ופגע בכהנים יצאה בת קול ואמרה לו [9]אל תרשע הרבה אמר רב הונא [11]כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו שאול באחת מאי היא מעשה דאגג והא איכא מעשה דנוב עיר הכהנים אמעשה דאגג כתיב [12]נחמתי כי המלכתי את שאול למלך דוד בשתים מאי נינהו דאוריה ודהסתה והא איכא נמי מעשה דבת שבע התם אפרעו מיניה דכתיב [13]ואת הכבשה ישלם ארבעתים ילד אמנון תמר ואבשלום התם נמי אפרעו מיניה דכתיב [14]ויתן ה' דבר [15](בעם מן הבוקר) ועד עת מועד [16] התם לא אפרעו מגופיה התם נמי לא אפרעו מגופיה לאיי אפרעו מגופיה [17]דאמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ופרשו הימנו סנהדרין ונסתלקה הימנו שכינה דכתיב [18]ישובו לי יראיך ויודעי עדותיך וכתיב [19]השיבה לי ששון ישעך והא אמר רב קבל דוד לה"ר כשמואל דאמר לא קבל דוד לה"ר ולרב נמי דאמר קבל דוד לה"ר הא איפרעו מיניה [20]דאמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר לו דוד למפיבושת [21]אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה יצאה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלכות [22]בן שנה שאול במלכו [23]אמר רב הונא כבן שנה שלא טעם טעם חטא מתקיף לה רב נחמן בר יצחק ואימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה [24]אחויאו ליה לרב נחמן סיוטא בחלמיה אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש הדר חזא סיוטא בחלמיה אמר נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש מלך ישראל אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה לא נמשכה מלכות בית שאול מפני שלא היה בו שום דופי דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק אין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו שאם תזוח דעתו עליו אומרין לו חזור לאחוריך אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו שנאמר [17]ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבזוהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש וכתיב [18]ויעל נחש העמוני ויחן על יבש גלעד וגו' [25]ואמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק כל [26]תלמיד חכם שאינו

לו דילמא. לסמיכת רגליה תחתיה דמזבח נקיטו להו לבד מיסוד וסובב שהוא שם קודש לסמיכת גגו: **ונימנינהו לדידהו.** לגלגלותם: **בבזק.** לשון שברי חרסים. נמל כל אחד ואחד חרס והשליך לפניו ומנו החרסים: **ויפקדם בטלאים.** לוס לקחת כל אחד טלה מלאן המלך ובאו למרחב ומנו הטלאים: **לחיב והיה מספר בני ישראל לחול הים.** אלמא אית להו מנין: **כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעיה.** כמה סמוך ומובטח ואין צריך לחלות ולבקש מכל רעה מי שהקב"ה בעזרו שהרי מלינו שאול נכשל באחת ועלתה לו לרעה לקונסו מיתה לבטל מלכותו ודוד נכשל בשתים ולא עלתה לו לרעה: **דאוריה והספה.** שהוסת למנות את ישראל בסוף ימיו וגרם לבא עליהם דבר: **דבא שבע.** שבא עליה: **ילד.** בנה הראשון: **לשון הרע.** על מפיבושת מפי ליצא: **הא איפרעו מיניה.** מדה במדה הוא הפסידו לחלק נחלתו והוא נפסד נחלת מלכות: **סיוטא.** מלאכי פחד מבהילים אותו: **לא נמשכה.** לאורך ימים: **שלא היה בו שום דופי.** משפחה ויתגאו המלכים היושלים מזרעו על ישראל אבל דוד מרות המוחביה אתא: **קופה של שרצים.** דופי משפחה: **נענש שאול.** לבא לידי דבר שעליו ניטל ממנו מלכות: **מפני.** שמתחילת מלכותו מחל על כבודו וגילה על עצמו שאינו כלאי למלוך: **וכחיב ויעל נחש העמוני.** ומסקנא דמילתא שאמרו ישראל מי האומר שאול ימלוך עליו בתמיהה תנו (ח) (את) האנשים ומיתה והוא אמר לא יומת איש היום הזה: שאינו

ח) [את אדוני בזק], ב) גיר' ע"י רב נחמן אתמא, ג) גילוסת ע"י רב אסי אמר ל"ק, ד) גיר' ע"י ר' חנינא בר אדי א"ש, ה) שבת מו.. ו) ב"ק כ:, ז) [ל"ל בישראל מהבקר], ח) גי' ע"י הכא איפרעו מגופיה דאמר ר"י אמר רב וכו', ט) סנהדרין קו., י) שבת מו:, כ) בע"י חזא רבי נחמן, ל) בע"י אמר רבי משום ר"ש בן יוחאי,

גליון הש"ס

גמ' אר"ח בבן שנה. עי' יומא' פ"ג דבמוכיס. שם וארי' משום ר"ש בן יהוצדק. עיין כ"מ פ"ז הלכה י"ג מהל' ת"ת:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכתיב ויעל כו' תנו את האנשי' כו' מיתת את נמחק:

מוסף רש"י

דמיבזק. לשון ניתות (ערובין קד.).

תוס' ישנים

ויפקדם בטלאים. שם מקום הוא לפי הפשט. שאול באחת ועלתה בידו מאי היא מעשה דאגג. קשה לרבינו בשאול נמי איכא שתים, שמתחילה קודם מעשה של אגג כבר ניתם הקב"ה בהקרבה העולה קודם שבא שמואל ואז אמר לו נקם ה' אויב לבנו וגו' [שמואל א יג, יד] והכוה הוה ליה לאתויי. ואומר רבינו דאז לא הפסיד המלוכה לגמרי, שאז לא היה בדעת הקב"ה להעבירה אלא ממנו ולא מבניו, אבל במעשה דאגג ניתם אפילו מבניו. ששה חדשים נצטרע דוד. משום מעשה דבת שבע קאמר דהשיבה לי ששון ישעך כתב במזמור [נא] כאשר בא אל בת שבע ובירושלים הוה. וקשה לרבינו (דמקשי) [דילפינן] מאלף [מנהדרין קו, א] שאם חדשים נצטרע דוד מדכתיב [מ"א ב, יא] וארבעים שנה מלך בחברון מלך שבע שנים ושלש שנים, ובקרא אחרינא בחברון מלך שבע שנים ושאה חדשים בתמילת דברי הימים [א ג, ד] כשמונה בנין של דוד, ואותם שאה חדשים יהריס שחיסר הפסוק במקום אחר נצטרע, משמע שהיו בחברון. וי"ל דודאי אותה נרעת היתה בירושלים, ומה שנלגא בחמד מן הפסוקים אותם שאה חדשים דחברון היינו לאודיע שהיו שאה חדשים שלא היה במלכותו, לפי שאותם שאה חדשים היתרים על החשבון של שנים היה בחברון, נוח לו לנלגם יותר מלכתוב שמלך בירושלים ל"ג שנה וחצי. כך תירץ ה"ר אלחנן. אבל מפקפק ליה (ם)אם מלך דוד מ' שנה שלימים ואותם מ' חדשים היו יתירים על המ', אז הו' חדשים היו חלוקת רב ושמואל בשבת. מפני מה לא נמשכה מלכות שאול, מפני שלא היה בו שום דופי, שאין מעמידין פרנס על הציבור אלא אם כן קופה של שרצים תלויה לו מאחוריו. שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו חזור לאחוריך. אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו, שנאמר ובני בליעל אמרו מה יושיענו זה ויבוזהו ולא הביאו לו מנחה ויהי כמחריש וכתיב ויעל נחש העמוני ויגר' ע"י הכא איפרעו מגופיה דאמר ר"י אמר רב כו' ומ' מקבלין קו., ט) שבת מו:, כ) בע"י חזא רבי נחמן, ל) בע"י אמר רבי משום ר"ש בן יוחאי,

שאינו נוקם. נקמתו: ונוטר. איבה כנחש בלבו: איני למופך שלא השאלתני זו היא נטירה. שהדבר שמור בלבו ולא הסיחו מדעתו: **דנקיט בליביה.** ואם בא אחר לנקוש נקמתו בקיוס המשפט יסתוק: **דמפייסו ליה.** לבקש מחילה: **חולה.** אינו יכול לכבש אלבעותיו וכשמוציא אחת יוצאה חברתה עמה: **ויחידים.** בחולין שאינן יושבין עם שאר בני אדם אלא שוכבין או יושבין (א) לבדם: **אלא אחד.** אין נמנה אלא איש אחד: **אין מוציאין.** עם האצבע לא שייש ולא גודל דאין מוציאין שתים: **ואם הוציא שלש מונין לו.** שאינו דומה לפי שהוא ניכר שאינו משני בני אדם שאין יכול להרחיק זה מזה: **גודל.** אם הוציא גודל אין מונין לו כלל אלא מוציאין אותו מביניהן: **הממונה בפקיע.** הממונה על רלועות המלכות: **שלש.** אצבע שלישי אם הוציא שלישי מונין לו קא סלקא דעתיה מונין לו שנים: **מטרקא דטייעי.** רלועות ישמעאלים העשויה שוט לסוסים: **דפסיק רישיה.** לכן קרויה פקיעה שאינה רחבה כראשה כשאר רלועות מלכות אלא מפסקת בראשה לרלועות דקות כדי שירגיש בה הסוס יותר ופקיע לשון פיסוק וסדקים כמו מבלאי מכנסי הכהנים מפקיעין לשון קריעה: **דתנן.** במסכת שקלים (פ"ה משנה ה): **ניבאי.** שם האיש: **היו מפקיעין.** לעשות פתילות לשמחת בית השואבה בחג: **גגדא.** רלועות מלקות: **על מעלות האולם.** בהר הבית אולמות הרבה בנה שם הורדוס כמו שכתוב בספר יוסף בן גוריון. על מעלות האולם בהר הבית אולמות גרסינן בתוספתא: **על מי להביא.** משל מי תלקח מן היושבים בעיר או מן הכהנים שומרי עזרה: **גענו.** לענקו: **הרי הוא לפרתכם.** מיתתו תכפר עליכם: **ארבע אמות מאי עבידתייהו.** גבי מרולת שפיכות דמים: **עשרה דברים.** בגבא קמא חשיב להו בפרק מרובה (דף פב:): אינה שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש: ת"ר [ד]מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חבירו נטל סכין ותקע לו בלבו עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו הרי הוא אומר [3]כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך אנו על מי להביא עגלה ערופה על העיר או על העזרות גענו כל העם בבכיה בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר אמר הרי הוא כפרתכם ועדיין בני מפרפר ולא נטמאה סכין ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים א] וכן הוא אומר [4]וגם דם נקי שפך מנשה [הרבה מאד] עד אשר מלא [את] ירושלים פה לפה הי מעשה קדים אילימא דשפיכות דמים השתא אשפיכות דמים לא תקינו פייסא אנשברה רגלו תקינו אלא דנשברה רגלו קדים וכיון דתקינו פייסא ארבע אמות מאי עבידתייהו אלא לעולם דשפיכות דמים קדים ומעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא כיון דחזי אפילו[ד] ממילא אתו לידי סכנה תקינו רבנן פייסא עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו הרי הוא אומר כי ימצא חלל באדמה אנן על מי להביא על העיר או על העזרות [ה]וירושלים בת אתויי עגלה ערופה היא [ו]והתניא עשרה דברים נאמרו בירושלים וזו אחת מהן אינה

שתים מוציא אחת מבעיא. אע"ג דבכמה דוכתי קתני לא זו אף זו מ"מ היכא דאיכא שינויא אחרינא קאמר ליה ועוד דהיכא דהוי זה בכלל זה לגמרי לא הוה ליה למיתני' והא דלא פריך הכי ברים פ"ק דעירובין (דף ב:) וברים פרק קמא דסוכה (דף ב:) דקאמר ר' יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה השתא חמשים מכשיר ארבעים מיבעיא יש לומר דכל היכא דלא הוי דווקא אלא הוא הדין יותר לא פריך הכי כדמשני ברים מפנין (שבת דף קכו:) ארבע וחמש קופות ארבעה וחמשה כדאמרי אינשי אבל המקשה שהקשה התם חמש מפנין ארבע מיבעיא הוה סלקא דעתיה דדווקא הוה ומשני ליה דלאו דווקא הוי ובפרק בנות כותים (נדה דף נז:) דקושי מטהר ארבעים וחמשים יום פריך ליה משום דדווקא הוא דאין קושי מטהר לעולם ובפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף נו.) דקאמר אלמנה שהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונותיה איבדה מזונותיה ופריך ליה אע"ג דהתם לאו דווקא דכ"ש אם שהתה יותר דאיבדה יש לומר משום דהתם הוי שתים ושלש זו ואין לריך לומר זו והלכך פריך ליה וכן בסוף בנא קמא (דף קיח:) גבי לוקח מן הרועים ארבע וחמש לאן אבל לא שתים ושלש ופריך השתא ארבע זבנינן חמש מיבעיא התם נמי הוי זו ואין לריך לומר זו ובפרק במה אשה (שבת ד' ס:) גבי סנדל המסומר פריך ליה משום דפשיטא ליה דהוו דווקא ד' או חמש אבל לא טובא ובריש פרק אע"פ (כתובות ד' נז.) משהה אדם אשתו שתים ושלש שנים וגבי תינוק יונק והולך ארבע וחמש שנים (שם ד' ס:) איכא למימר דפשיטא ליה דהוא הדין טובא הלכך לא פריך ליה אי נמי בהיא דתינוק יונק ארבע וה' שנים י"ל דדווקא קאמר ד' לבריא וה' לכחוש[ו]:

וירושלים אינה מביאה עגלה ערופה כו' והתניא כו'. תימה לי מאי פריך ליתא דכרבי יהודה ס"ל דאמר לעיל בפ"ק (דף יב.) דירושלים נתחלקה לשבטים ואפי' עזרות איכא למ"ד התם דנתחלקו לשבטים ויש לומר דבלאו הכי לריך לשנויי כדי להרבות בנכיה דהא לא שייך עגלה ערופה אלא היכא דלא נודע מי הכהו והכא הרי נודע ועוד דקאמר על העיר או על העזרה פשיטא דעל העזרה לא מייתינן דהא העיר הקרובה כתיב ועזרה לאו עיר הוא אלא לאפוקי לערא בעלמא הוא דקאמר הכי: יש

מפורש בתלמוד ארץ ישראל מהו הצביעו, הוציאו אצבעותיכם הוציא אחת מונין לו, שתים [מונין לו שלש אין מונין לו], ובעו לה התם מהו אין מונין לו כל עיקר או אין מונין לו את היתירה, ופשטה אין מונין לו את היתירה. **ועוד אמרו כיצד** היה מפיים מהלך לימין או לשמאל, א"ר בון בר חייה ממה דתני מי שזכה בקטורת אומר לזה שעל ימינו אף אתה עמי למחתה, הדא אמר לימין הפייס מהלך. תלמידו דר' יונה בשם ר' בון בר חייא לשמאל הפייס מהלך זה שזכה לימין מוטב שיזכה מי שעבר עליו הפייס פעמים מזה שלא עבר עליו הפייס אלא פעם אחת. ש"מ כשמוציאין אצבעותיהן לפייס מי שהוציא אחת או שתים מונין לו מה שהוציא, ומי שהוציא יותר אין מונין לו אלא שתים. ומונה וכולל הכל ומעמידן כמין כוליאר ונוטל מצנפת אחד מהן ומוציאין כל אחד אצבעו ועובר המנין על האצבעות ומונה והולך, ובמקום שמשלים החשבון הוא הזוכה. **פקיע** מדוורתא, והיא מטרקא, והיא כמין חבל מפתיל תלוי במקל כגון הרצועה שב"ד מכין בה. פי' **הממונה בפקיע**, הממונה להכות בזה הפקיע.

כך עניו אלא היה מקפיד על כבודו דכתיב [תהלים קלא, ב] אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי, וקיומא דחזא הייו אלא דיבר לשון נקיה כלפי שאול. רבינו אליעזר.

השתא שתים מוציאין אחת מבעיא. וליכא למימר אחת או שתים ואפילו טובא, דהא פשיטא שאין יכול להוציא כל אצבעותיו. ובשבת פ' במה אשה [סא, ב] אתרכתי בהך מילתא דאיכא דוכתא דפריך ליה ואיכא דוכתא דלא פריך ליה.

מסורת הש"ס

(א) שבת פח: גיטין לו:, [לקמן פז:] ר"ה יז. מגילה כח., ג) [פי' בגימומתא], ד) [מוספתא פ"א ה"טן], ה) [ערוך בערך ימיל פי' רבנן], ו) שקלים פ"ה מ"א, ז) שבת כא. סוכה נא., ח) [מוספתא פ"א ה"י ומוספתא שבועות פ"א ה"ג], ט) [נכ"מ: דאפילון], י) סוטה מה., כ) ב"ק פב: [ערכין לב: אבות דר"נ פל"ה מוספתא נגעים פ"ו ה"כז], ל) [וע"ע מוספות שבת ס: ד"ה השתא],

תורה אור השלם

1. לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְיָ׃
ויקרא יט יח
2. כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה׃
שופטים ה לא
3. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ׃
דברים כא א
4. וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלִַם פֶּה לְפֶה לְבַד מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ׃
מלכים ב כא טז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ויחידים וכו' שוכבים או יושבים. נ"ב ולי נראה בכול ליחידים היינו רבנן דלאיתא בתענית דף י מאן יחידים רבנן ורבנן נקראו חולים כדאית' בנדרי' דף מט מאן חולים רבנן כו' דאילו לפירושו והרי כבר אמר אבל בחולים כו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' וכן הוא אומר וגם דם נקי וכו'. נ"ב עיין מהרש"א בח"א:

תוס' ישנים

לרבינו וכא בגיטין דקרא כתיב [מ"א טו, ה] ולא סר מכל אשר צויתו (ה') רק בדוד [אויה התמי, ואמאיכא מעשה דשמתא, ובשלמא ממאי דקאמר קיבל דוד לשון הרע לא קשיא מידי מקרא, שאינו מוסבה על כך עצילה כיון דדבריה הינכרים מזא ביה [שבת שם], ואע"פ שקבל היה שוגג [ביה], ואע"ג דחשיב ליה הכא עון, היינו משום דחשיב נמי מעשה דשאול דלגג לשון ואע"פ ששוגג היה שהיה דומה ק"ו דלעיל. בבן שנה שמלוכלך בטיט וצואה. ותימה מה היה סובר רב נחמן. וגראה שהיה רוצה לומר שהיה כל

רבינו חננאל

שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם. איני, והא כתיב לא תקום ולא תטור. ודחינן ההוא בממון, כדתניא איזו היא נקימה השאילני מגלך א"ל לאו, למחר אמר לו זה השאילני קרדומך כו'. כגון אילו דברים שהן של ממון אסור אבל צערא דגופא כגון בזיון וכיוצא בו מותר. איני, והתניא הנעלבין ואינם עולבין שומעין חרפתם ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר כצאת השמש בגבורתו וכצאת השמש אפילו הכי נקיט בליביה. והאמר רבא המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. ופרקינן דמפייסו ליה ומפיים. ומה הן מוציאין אחת או שתים. ומתמהינן השתא שתים מוציאין אחת מבעיא. ופירק רב חסדא האי דקתני אחת בבריא, שתים בחולי שאינו מתאמץ להוציא אחת, ושתים שמוציא החולה אין מונין אותם לו אלא אחת. והתניא כרב חסדא אחת מוציאין שתים אין מוציאין, ויחידים מוציאין שתים ואין מונין לו אלא אחת, לומר שאין באין לידי ערמה. יחידים הללו הן רבנן שנקראו יחידים ונקראו חולים, יחידים כדתנן בתענויות התחילו[ן] היחידים להתענות, ואמרינן התם מאן יחידים אמר רב הונא רבנן. חולין דגרסינן בנדרין בתחילת פרק הנודר מן המבושל רבא אמר מאן חולין רבנן, רבא לטעמיה דאמר כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי כהאי תנא, קצירי קצירי ממש מריעי רבנן. ואקשינן וכי המוציא שתים אחת מונין לו, והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל במקדש מפני הרמאין, ואם הוציא שלש מונין לו, גודל אין מונין לו. ולא עוד אלא שהמוציא גודל או שלש לוקה מן הממונה בפקיע. ופרקינן מאי מונין לו דקתני אחת. וזה כולו לענין המצביעין למנין כאשר אמרנו למעלה. אבל המצביעין לפייס המוציא אחת מונין לו אחת והמוציא שתים מונין לו שתים. ומצאנו זה הדבר

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מהלכות דעות הלכה ז סמג לאוין יא:
ז ב מיי' שם הלכה ח סמג לאוין יב:
ג [מיי' שם פ"ב הלכה ג ופ"ה הלכה יג]:
ח ד מיי' שם פ"ז הל' ז [וע"ש מהל' תשובה הל' י]:
ט ה מיי' פ"ד מהלכות ממרדין הלכה ג:
י ו מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

יש עבודה שכשרה בשני כלים. אבל איפכא לא תקשי לך יש לך דבר שאינו עבודה וטעונה בגדי כהונה כלל דהא לא קשה דגזירת הכתוב הוא להחמיר שהרי אין בזה איסור אם לובש בגדי כהונה שלא בעידן עבודה דמסקינן לקמן ברים פרק בא לו (דף סט.) דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן וגדולה מזו אמרינן לר' יוחנן דבין הוצאה בין הרמה בארבעה כלים בין לתנא קמא בין לר"א דתרוייהו מודו דמקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט ואפי' הכי לר' אליעזר בעלי מומין כשרים להוצאה דלאו עבודה היא אע"ג דטעונה ארבעה כלים וקשה לי לרש לקיש דמוכח דלאו עבודה היא מדלא אצרכה קרא ארבעה כלים א"כ למה לי קרא לרבי אליעזר להכשיר בעלי מומין ומאי טעמא דתנא קמא דפסל בעלי מומין להוצאה ויש לומר משום דבעל מוס חשיב כמו זר דס"ד אמינא וכי תעלה על דעתך שזר ובעל מוס קריבים לגבי המזבח ולהכי צריך קרא לר"א והיינו טעמא דתנא קמא דפסל: **מניין שלא יהא דבר קודם בו'.** אף על גב דגבי כהן גדול נמי כתיב בפרשת אחרי מות ומכנסי בד [ט] ילבש על בשרו אינטריך למיהדר ולמיכתביה בכהן הדיוט דלא הוה יליפינן להו מהדדי כיון דחלוקים הם לכמה עניינים:

ילבש לרבות מצנפת ואבנט להרמה. פירוש דהכי קאמר קרא לרבות לבישה אחרת כיולא בה דהיא לבישה דקרא דכתיב ולבש הכהן מדו בד וכו' דהיינו שני בגדים אחרים וקשה לי גבי הוצאה מנלן דבעי ארבעה בגדים כיון דגבי הרמה לא נפקא לן אלא מהיקשא א"כ הדרינן ומקשינן לבישה דהוצאה לפשיטה דהרמה כדלעיל ואמרינן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף מט:) דבקדשים דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש [ט] ויש לומר דשמא לא מיקרי קדשים אלא גופי הקרבנות אבל בגדי כהונה חוזרין ומלמדין בהיקש אי נמי ילבש ריבויא הוא ולא הוי היקש אלא אתא לרבות לבישה אחרת וכיון דלא פירש כמה בגדים הוא מרבה אם אחד או שנים אין זה אלא גלוי מילתא בעלמא דשני בגדים קאמר דכתיב בקרא אי נמי כמאן דאמר בפרק איזהו מקומן (ג"ז סס) [י] הימנו ודבר אחר לא הוי היקש דכיון דגמרינן הוצאה מהרמה למאי דכתיב ביה גמרינן נמי מייה מאי דאתיא ליה מהיקשא:

מתרומת

[א] אינה מביאה עגלה ערופה ועוד [1] לא נודע מי הכהו כתיב והא נודע מי הכהו אלא כדי להרבות בבכיה בא אביו של תינוק ומצאו כשהוא מפרפר אמר הרי הוא כפרתכם ועדיין בני קיים [כו'] ללמדך שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים איבעיא להו שפיכות דמים הוא דזל אבל טהרת כלים כדקיימא קיימא או דילמא שפיכות דמים כדקיימא קיימא אבל טהרת כלים היא דחמירא ת"ש מדקא נסיב לה תלמודא [2] וגם דם נקי שפך מנשה שמע מינה שפיכות דמים הוא דזל וטהרת כלים כדקיימא קיימא ת"ר [3] ופשט ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן שומעני כדרך יום הכפורים שפושט בגדי קודש ולובש בגדי חול תלמוד לומר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים מקיש [ב] בגדים שלובש לבגדים שפושט מה להלן בגדי קודש אף כאן בגדי קודש א"כ מה תלמוד לומר אחרים פחותין מהן רבי אליעזר אומר אחרים והוציא לימד על הכהנים בעלי מומין שכשרין להוציא הדשן אמר מר אחרים פחותין מהן כדתנא דבי רבי ישמעאל [ג] דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו אמר ריש לקיש כמחלוקת בהוצאה כך מחלוקת בהרמה ורבי יוחנן אמר [ד] מחלוקת בהוצאה אבל בהרמה דברי הכל עבודה היא מאי טעמא דריש לקיש אמר לך אי ס"ד עבודה היא יש לך עבודה שכשירה בשני כלים ור' יוחנן גלי רחמנא בכתונת ומכנסים והוא הדין למצנפת ואבנט ומאי שנא הני מדו בד [ה] מדו דכמדתו מכנסי בד לכדתניא [ו] המנין שלא יהא דבר קודם למכנסים שנאמר [4] ומכנסי בד ילבש על בשרו וריש לקיש מדו כמדתו מדאפקיה רחמנא בלשון מדו שלא יהא דבר קודם למכנסים מעל בשרו נפקא נימא כתנאי על בשרו [ז] מה תלמוד לומר ילבש להביא מצנפת ואבנט להרמה דברי רבי יהודה [ח] רבי דוסא אומר לרבות בגדי כהן גדול ביום הכפורים שכשירין לכהן הדיוט אמר רבי שתי תשובות בדבר חדא דאבנטו של כהן גדול לא זה הוא אבנטו של כהן הדיוט ועוד בגדים שנשתמשת בהן קדושה חמורה תשתמש בהן קדושה קלה אלא מה תלמוד לומר ילבש לרבות

אינה מביאה עגלה ערופה. דכתיב (דברים כא) כי ימצא חלל באדמה וגו' ואין ירושלים ירושה דקסבר לא נתחלקה לשבטים: **תלמודא.** דאייה: הכי גרסינן בתורת כהנים [ו] ופשט ולבש יכול במלות יום הכפורים ת"ל בגדיו בגדים וגירסא שבהש"ס האריכה בלשונה **שומעני כדרך יום הכפורים פושט בגדי קודש ולובש בגדי חול תלמוד לומר כו'.** וזהו פירושה ופשט ולבש האמור בהוצאת הדשן שבתפוח אל מחוץ למחנה הכתוב אחר תרומת הדשן ופשט את בגדיו ולבש בגדים וגו' יכול שמטיל עליו חובה לשנות בגדיו בין תרומה להוצאה אם בא להוציא דשן שעל התפוח אחר הרמה מיד כדרך שהיא חובה על כהן גדול בחמש עבודות שביום הכפורים שמשנה בגדיו בכל העבודות בין זו לזו ראשונה בבגדי זהב שניה בבגדי לבן שלישית בשל זהב רביעית בבגדי לבן אף זה ישנה וזה אין לו לשנות מבגדי לבן לבגדי זהב שהרי הדיוט הוא ואינו משמש בבגדי זהב ישנה בבגדי [ז] קודש שהרים בהן כמו שנא' [ח] ולבש הכהן מדו בד ויפשוט אותם וילבש בגדי חול שלו ויוציא הדשן: **תלמוד לומר בגדיו בגדים ומה תלמוד לומר אחרים פחותין מהן.** כגון שחקים או מפשתן שאינו מולהב ואין דמייהס יקרים שהאפר מלכלכם כשנושאו חוץ למחנה וגנאי למלך שיהא משמש בהן על המזבח בעבודת אכילה: **אחרים והוציא לימד על הכהנים בעלי מומין.** הא' אחרים אהכן קאי כלומר כהנים שהן אחרים מרוחקין משאר עבודות כשירין לעבודה זו: **לא ימזוג בהן לרבו.** לפי שנתעשנו ונתלכלכו בביטול קדירה אף כאן לענין הוצאת הדשן אין כבוד המלך לשרת בהן שירות אחר: **כמחלוקת בהוצאה.** כשם שרבי אליעזר מכשיר בעלי מומין להוצאה כך מכשירן להרמה: **שכשירה בשני כלים.** והכא מדו בד ומכנסי בד הוא דכתיב: **גלי רחמנא בכתונת ומכנסים.** ולימדך שאינה כשירה בבגדי חול שלו ומאלין אתה למד שהיא עבודה וצריכה אף מצנפת ואבנט: **מאי שנא הני.** דנקט מאחר שצריכין כלן לשתוק מנייהו ואנא ידענא מדכתיב בהו כהן עבודה היא: **מדו כמדתו.** כאן לימדך שיהא כתונת כהנים למדת קומתו לא גברת ולא מסולקת והכי אמרינן בזבחים (דף יח.): **ילבש על בשרו.** משמע שלובש בעודו ערום שאין עליו אלא בשרו ראי לא תימא הכי על בשרו למאי כתביה: **ולרשב"ל.** דאמר דווקא כתביהו ולמימרא דאינה צריכה ארבעה נפקא ליה הכי תרתי דרשות מלשון המקרא שאינה בלשונו שלא כתיב כתונת למימרא מדו כמדתו ושלא יקדים דבר למכנסים מעל בשרו ישתיא נפקא ליה: **על בשרו מה ת"ל** [ט]. גבי הרמת הדשן כתיב ולבש הכהן וגו' והוה ליה למכתב ומכנסי בד על בשרו ומהדר נמי אולבש דריש דקרא מה ת"ל שוב ילבש במכנסים לרבות עוד לבישה כיולא בה ומרבה שני בגדים המסרים כאן מכהונת הדיוט: **רבי דוסא אומר.** להביא ארבעה בגדי לבן שמשמש בהן כהן גדול ביום הכפורים שכשרין להדיוט כל השנה ואתיא ילבש ילבש מהתם דלא תימא והיניחם שם כתיב בהו [ויקרא טז] לומר שטעונין גניזה דס"ל לר' דוסא והיניחם שם שלא ישתמש בהן ליום הכפורים אחר כדאמרינן בפ"ק (יב:): **אבנט של כהן גדול.** ביום הכפורים שהוא של בוץ לא זהו אבנטו של כהן הדיוט לעולם לפי שאינו משמש אלא בשל כלאים: לרבות

מסורת הש"ם

[א] [שבת קיד. קיט.], [פסחים סה: זבחים לה.], [ג] [לקמן כה. סנהדרין מט:], [ד] נעיל יב:, [ה] [לקמן ס.], [ו] [פרק בן], [ז] בס"ת: בגדי, [ח] [ויקרא ו], [ט] [יהיו על בשרו כל"ן], [י] [דף מז. ולקמן מז.],

תורה אור השלם

1. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכֶּהוּ: דברים כא א
2. וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלִַם פֶּה לְפֶה לְבַד מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְיָ: מלכים ב כא טז
3. וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר: ויקרא ו ד
4. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ילבש וכו' ו"ל דשמא לא מיקרי קדשים. עיין לקמן דף לד ע"א תוס' ד"ה מה לבישה:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה על כו' ת"ל ילבש. גבי:

מוסף רש"י

בגדים שבשל בהן קדרה לרבו. דומיא דהוצאת הדשן, **לא ימזוג בהן כוס לרבו.** לפיכך הוקק לגנזם בגדים פחותים (שבת קיד.). **כמדתו.** שוה לארך (פסחים סז:). **ילבש על בשרו.** משמע כשלובשן יהא בשרו מגלי לגום, דאי לא תימא לשמעינן למה לי על בשרו (סנהדרין מט:).

תוס' ישנים (המשך)

אלא דרים מדסמיכה אחריה דהוצאת דקאי נמי אהכהנים משאר כהנים שכשרים. כך מחלוקת בהרמה. דהכהנים בעלי מומין נמי כשירין לה דלאו עבודה היא, כיון דסגי לה בשני כלים ולא כרבי יהודה מיהא דבעינן לה ד' כלים, ומרבי מצנפת ואבנט להרמה, ואחרים והוצאת דקאמר לא בעי למימר אחרים אלא עשו תרומת הדשן, דהא שאינן עבודות קאי, ומכל מקום בהוצאת הדשן דווקא בעינן פחותין. **הדא דאבנטו של כהן כו'.** וא"ת דעקי לילבש לרבויי כל הני דמנו לרבויי לבד מאבנטו, דכי מוקמי לה נמי לרבות מצנפת ואבנט לא מוקמי ליה בכולהו. י"ל דאמילתיה פריך דקאמר לרבות בגדי כ"ג כו', משמע דאכולהו קאי. וא"ת ומאי דפריך ליה רבי מאבנטו הא איהו לא מייירי באבנטו כיון דמכשיר הרמה בשני כלים. ולא קושיא היא שהוא בא לרבות שבגדי כ"ג כשרין לכהן הדיוט בכל עבודות שיש שם ד' בגדי כהונה.

יא א מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד ופ"ט מהלכות רוצח הלכה ד:
יב ב מיי' פ"ב מהל' תמידין הלכה י:
ג [מיי' פ"ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה טו]:
יג ד מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הלכה ד:
יד ה מיי' פ"י מהלכות כלי המקדש הל' ח:

רבינו חננאל

ש"מ שפיכות דמים הוא דזל שרבו הרצחנים [וטהרת כלים] כדקיימא קיימא. ת"ר ופשט ולבש שומע אני כדרך שפושט ביום הכפורים בשעה שרוצה לצאת בגדי קודש ולובש בגדי חול, ת"ל ופשט ולבש מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט, מה בגדים שפושט בגדי קודש אף בגדים שלובש בגדי קודש, א"כ מה ת"ל אחרים, אחרים פחותין מהם. ר' אליעזר אומר אחרים והוציא, לימד על הכהנים בעלי מומין שהן כשרים להוציא את הדשן. **אמר מר אחרים פחותין** מהן מאי משמע, דתנא דבי ר' ישמעאל בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו ופשוטה היא. **אמר ריש לקיש כמחלוקת בהוצאת הדשן,** שתנא קמא סבר עבודה היא ובעלי מומין פסולין בהם, [ו]ר' אליעזר סבר אינה עבודה וכהנים בעלי מומין כשרים בה, כך מחלוקת בהרמת הדשן. ור' יוחנן אמר מחלוקת בהוצאה אבל בהרמה הכל עבודה היא, והאי דאמרת אין לך עבודה שכשרה בשני כלים, גלי רחמנא בכתונת ומכנסים והוא הדין במצנפת ואבנט. ומאי שני דפריש (כהני) [בהני] אצטריך מדו בד מדו כמדתו לא ארוך ולא קצר. ומכנסי בד ילבש על בשרו, ללמד שלא יהא דבר מקדים על בשרו למכנסיים כו'. **לימא כתנאי** ומכנסי בד ילבש על בשרו, מה ת"ל ילבש לרבות מצנפת ואבנט להרמה דברי ר' יהודה. קסבר עבודה היא לפיכך צריך שאר בגדים. ר' דוסא אומר לרבות בגדי כהן גדול של יום הכפורים שהן בד שכשרין לכהן הדיוט. מאי לאו בהא קמפלגי,

תוס' ישנים

יכול כמצות יום הכפורים שפושט כ"ג בגדי קודש ולובש בגדי (כהונה) [חול]. נראה לרבינו דל"ג ליה דמאי שייך זה לכה"ג ביום הכפורים, ואי משום שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב, אלו ואלו קודש הם. ואי גרס שפושט בגדי קודש ולובש בגדי חול, ול"ג כמצות כ"ג ביה"כ אמאי שפיר, ונקלי על המי כהן גדול עצמו דהרמה שהוא משנה מבגדי קודש לבגדי חול. **א"ב מה ת"ל אחרים.** כלומר דמשמע בגדי חול. משמע דאי לא מקשינן פשיטה לבישה הוה משמע נמי בגדי חול, ותימה דא"כ אמאי אינטריך כדרך שכ"ג עושה שפושט בגדי קודש ולובש של חול, והא מאחרים משמע נמי הכי. י"ל שאינו מביאו אלא למיון בעלמא, כלומר כדרך שכה"ג עושה דכתיב נמי ופשט ולבש. ולמאי דל"ג ליה אמי שפיר כדפרישית. **אחרים והוציא לימד על כהנים בעלי מומין כו'.** ולא פליג אדרשת תנא קמא,

מסורת הש"ס

א) [לעיל יב: לקמן ס. וש"נ], **ב)** [זבחים קיב:], **ג)** נ"ל ממאה, **ד)** [דברים יח], **ה)** [נ"ל והרמות], **ו)** [וכן איתא במוספתא דתרומות פ"ה ה"ד והכיאו רש"י מולין קלו: ד"ה לתוריתא], **ז)** י"ל, **ח)** רש"ש, **ט)** [ע"ש גי' המוס' ד"ה וכי יתן],

תורה אור השלם

1. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: ויקרא טז כג
2. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג
3. וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ מְסֹלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַّמְנָהּ וְאֶת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיְיָ: ויקרא ו ח
4. וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל דָּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: במדבר יח ז

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מתרומת מעשר וכו' דיותר סברא הוא ללמוד מתרומת מעשר. עי' מנחות דף עז ע"ב:

מוסף רש"י

והניחם שם. גבי גבגדי הכהן כתיב והפשיט את בגדיו הבד אשר לבש בבואו אל הקדש והניחם שם (לעיל יב:). **מלמד שטעונין** גניזה. עולמית, ואין הדיוט עובד בהן כל השנה ולא כ"ג ליום כפורים אחר (חולין קיז.). **ראויין הן לכהן** הדיוט. כל השנה, שהן הן הבגדים הראויין לשמוש הדיוט, כתונת ומכנסים ומלנסת ואבנט (פסחים כו.).

תוס' ישנים

מתרומת מעשר ילפינן לה בו'. תימה אמאי לא קא מיבעיא ליה מי מתרומה גדולה מי מתלה דכתיב בה [במדבר טו, כ] כן תרימו (אתם) [אותם] ילפינן לה דאין לסם שיעור מן התורה. י"ל דאין הכי נמי אלא דלא תשיב אלא אלו. אבל תימה לרבנו אלחנן דמכל מקום אמאי לא בעיא שיעור הוא מסתמא דלא בעיא שיעור היין דלא כתיב בה, ן[שמא הוה ס"ד משום דרשה או משום פסוק אצריך שיעור. מה להלן בקומצו כו'. ואינו פושט (מכדי) [מלדי] בעייתו כלום. ומכאן ראיה (ושאר) [לשאר] מקומות בתלמוד שאינו פושט לא זה ולא זה ממה ששומע. אף כאן בקומצו. ומ"מ לא דמי למנחה ממש, שכאן כשר יותר מקומצו שלא אפשר לו לאחוז

עין משפט נר מצוה

מז א * מיי' פ"ט מהל' כלי המקדש הלכה ד:
* כפי שליון הרב בעל עין משפט לעיל בדף יב: על אות השחקים מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוסף הלכה יז"ד ל"ל גם כאן כך:
מז ב מיי' שם הלכה ה:
יז ג מיי' פ"ט מהלכות בית המקדש הלכה ב:
יח ד שם הלכה ח:
יט ה שם הלכה ב:
כ ו שם הלכה ג:

רבינו חננאל

ת"ק סבר עבודה היא, ור' דוסא סבר לאו עבודה היא. ודחינן לא כ"ע עבודה היא, ות"ק סבר צריך קרא לרבויי. לפיכך כתיב ילבש לרבות מצנפת ואבנט. ור' דוסא סבר לא צריך קרא לרבויי. בעי ר' אבין תרומת הדשן בכמה, מתרומת מעשר ילפינן לה, והוא חלק אחד מעשרה כדכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר. או מתרומת מדין כדכתיב אחד אחוז מן החמשים. ופשטנה לא מזה ולא מזה ילפינן אלא מתרומת המנחה דזו תרומת קומץ. אמר רב ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה, ואילו הן, זריקה הקטר ניסוך המים וניסוך היין. שנאמר ואתה ובניך אתך תשמרו וגו' ועבדתם, עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה. עבודת מתנה ולא עבודת סילוק, על זה כתיב והזר הקרב יומת, (היולכת) [הלכך] בעינן עבודת (סילוק) [מתנה] ועבודה תמה שאין אחריה עבודה. ולזו אמר אף (זו) [זר] שהרים תרומת הדשן חייב מיתה שנאמר דבר המזבח ואפי' זה. ורב, כתב רחמנא דבר המזבח לרבויי שבע הזאות שבפנים ושבמצורע כו'. ופשוטה היא.

תוס' ישנים (המשך)

השולחן ומזיכין ומערבה כדפריך לקמן, אלא ש"מ דלא מרבי אלא שאין אחריהן עבודה אל[מ]א תרומת הדשן עבודה תמה היא, וה"נ מוכח לקמן בסמוך [דפריך] ואימא לכל דבר כלל כו', עבודת מתנה אין עבודת סילוק לא, משמע דעבודה תמה בעינן מדלא קאמר ולא עבודה שיש אחריה עבודה דלא [ממעטינן] לה לתרומת הדשן מעבודה שיש אחריה עבודה, ופריך נמי בסמוך מי הכי ועבדתם נמי כו' הא בחוץ אפילו עבודה שיש אחריה עבודה, ולא תרומת הדשן לאו עבודה תמה היא, מאי קא פריך, אין ודאי ה"נ [נ]מאי [ד]מרבינן בעבודת סילוק תרומת הדשן ה"נ מרבינן בעבודה שיש אחריה עבודה תרומת הדשן, אלא ש"מ דעבודה תמה היא. וכן פי' בקונטרס לקמן בסוף [פירקין] דעבודה תמה היא. אך זו הקושיא דועבדתם יש לדחות דהכי פריך, דבשלמא מעבודת סילוק ליכא לרבויי אלא תרומת הדשן דעדיפא מכולהו שהיא על המזבח והוצאת הדשן פחותה משאר

לרבות שחקים. שכשירין לכל עבודה ובלבד שלא יהו מקוטעין והכי קאמר בזבחים (דף יח.). **ואזדא** רבי דוסא לטעמיה לא שייך הכא למימר דהא כולה מלתא אגב גררא נסבה: **מאי נאו.** רבי יהודה ורבי דוסא בהא פליגי דר"י דדריש יצא להביא מלנפת ואבנט סבר עבודה היא ובעי מלנפת ואבנט ור' דוסא סבר לאו עבודה היא ולא בעי מלנפת ואבנט: **לריכא קרא לרבויי.** דלא תימא הני דווקא ולמימרא דלאו עבודה: **ומר סבר לא לריכא לרבויי לא מקראי.** דכיון דגלי בה כתונת בד קדש ומכנסי קדש אשמעינן דעבודה היא ובעינא כולהו וכי אתא קרא לרבויי לבגדי יום"כ אתא: **מתרומת מעשר ילפינן לה.** דהא והריס כתיב לשון והרמותם ממנו (במדבר יח) והוא באומד אחד [ג] מעשרה בדשן המערכה: **או מתרומת מדין.** דכתיב (שם לא) והרמות מכם לה' וגו' אחד נפש מחמש המאות: **פא שמע.** דמהרמת קומץ ילפינן לה לא יפחות מאומד מלא הקומץ ואם רצה להוסיף יוסיף דהא ליכא למימר דווקא קאמר דהא לא אפשר לפשוט ברמץ גחלים רותחות (ידיו) לקמוץ: **ארבע עבודות זו.** אע"פ שכולן מוזהר עליהן זר אין חיוב מיתה אלא בארבע הללו כדמפרש ואזיל: **ואתה ובניך אתך וגו'.** סיפיה דקרא והזר הקרב יומת: **עבודת מתנה.** שאתה נותן על המזבח ולא עבודת סילוק שאתה מסלק וסר מעל המזבח כגון תרומת הדשן: **עבודה תמה.** עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר ולא שיש אחריה עבודה כגון שחיטה וקבלה והולכה שיש אחריה זריקה אבל זריקה עבודה אחרונה בקומץ מנחה ובאברים ופדרים וכן ניסוך היין בכל השנה וכן המים בחג: **לכל דבר המזבח.** לרבות עבודת סילוק אם עבודה תמה היא כגון תרומת הדשן: **שבע הזאות שבפנים.** שמזה על הפרוכת מפר העלם דבר ופר משיח ושל יום"כ ושבמצורע שמזה מלוא שמן בהיכל דכתיב (ויקרא יד) והזה מן השמן באצבעו וגו' דשלקא דעתך אמינא לאו דבר המזבח הוא להכי רבי לכל: **ולוי נפקא לה.** כולהו מייתי מדבר לכל דבר דהא דבר המזבח גופיה יתירה הוא ונגמר מייתי תרומת הדשן ומריבויא דלכל דריש ביה הזאה הפנימית: ולמבית

לרבות [א]את השחקים [ב]1והניחם שם מלמד [ב]שטעונין גניזה ר' דוסא אומר ראוין הן לכהן הדיוט ומה תלמוד לומר והניחם שם שלא ישתמש בהן יום הכפורים אחר מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר עבודה היא ומר סבר לאו עבודה היא לא דכולי עלמא עבודה היא והכא בהא קא מיפלגי מר סבר צריכא קרא לרבויי ומר סבר לא צריכא קרא לרבויי בעי ר' אבין תרומת הדשן בכמה מתרומת מעשר ילפינן לה או מתרומת מדין ילפינן לה תא שמע דתני ר' חייא נאמר כאן 2והרים ונאמר להלן 3והרים מה להלן בקומצו אף כאן בקומצו אמר רב 4ארבע 5עבודות זר חייב עליהן מיתה זריקה והקטרה וניסוך המים וניסוך היין ולוי אמר אף תרומת הדשן וכן תני לוי במתניתיה אף תרומת הדשן מאי טעמא דרב דכתיב 4ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת 6עבודת מתנה ולא עבודת סילוק ועבדתם 6עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה ולוי רבי רחמנא לכל דבר המזבח ורב ההוא לאתויי 7שבע הזאות שבפנים ושבמצורע ולוי נפקא ליה מדבר וכל דבר ורב דבר וכל דבר לא דריש ואימא לכל דבר המזבח כלל עבודת מתנה פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט עבודת מתנה אין עבודת סילוק לא אמר קרא ולמבית

מתרומת מעשר ילפינן לה בו'. תימה לי אמאי לא מספקא ליה נמי אי מתרומה גדולה ילפינן לה ויש לומר משום דבתרומת הדשן כתיב והריס ובתרומת מעשר נמי כתיב והרמותם ובתרומת מדין נמי כתיב והרמות מכם אבל בתרומה גדולה לא כתיב במלות לוויה לשון הרמה אלא כתיב 7) ראשית דגנך וגו' עד תתן לו והא דכתיב (במדבר טו) כתרומת גורן כן תרימו אותה תרימו דכתיב בחלה כתיב וא"ת אמאי לא מבעיא ליה אי ילפינן מחלה יש לומר דוהריס מהרמותם או מוהרמות ילפינן אבל והריס מתרימו לא ילפינן דלא דמו כולי האי להדדי אי נמי יש לומר דילפינן תרומה קמייתא מתרומה קמייתא דהיי דתרומת מעשר יש תרומה גדולה קודם לה מ"מ בלוים דמשתעי קרא זו היא תרומה קמייתא דחייביהו קרא לאפוקי חלה שיש תרומה גדולה קודמת אי נמי יש לומר כיון דתרומה גדולה וחלה אין להם שיעור מפורש ילמד סתום מן המפורש דהיינו מתרומת מעשר או מתרומת מדין ואין להקשות תרומה גדולה וחלה גופייהו אמאי לא גמרינן בהאי גזירה שוה דיהא להם שיעור דיש לומר כיון דכתיב בהו ראשית דגנך ואפילו דגן אחד וכן בחלה נמי כתיב ראשית עריסותיכם ומה שפירש רש"י מתרומת מדין אחד מחמש מאות אע"ג דהוה נמי התם אחד מחמשים נראה לו ממחמש מאות ילפינן משום דכתיב אבל 8) והרימו ולי היה נראה יותר ללמד ממדין אחד מנ' כדדרשינן 1) בירושלמי ביונית אחד מחמשים דכתיב אחד אחוז מן החמשים כל שאתה אוחז ממקום אחד יהא כזה ומימה לי מאי מספקא ליה אי גמרינן מתרומת מעשר או ממדין פשיטא 8) דיותר סברא הוא ללמוד מתרומת מעשר דורות מדורות מללמוד ממדין דורות משנה ולפי מה שפירש דמאחד אחוז מן החמשים גמרינן ניחא דמשמע כל שאתה אוחז ממקום אחר יהא כזה ואפילו לפרש"י ז"ל 1) דוהריס שהוא מלשון יחיד מוהרמות שגם הוא לשון יחיד גמרינן אבל מוהרמותם שמא לא ניחא ליה למילף אי נמי תרומת הדשן שהיא מצות עבודת ליבור מתרומת מדין דשייכא בכל ישראל גמרינן אבל תרומת מעשר בלוים נאמרה אבל תימה לי מאי שנא דלא נסתפק אי מוהריס ממנו בקומצו גמרינן דדמיא ליה טפי מכולהו

ולמבית

דבאחדי ואחדי כתיב והריס וי"ל משום דלא מצינו למיגמר לגמרי כי התם שיתרוס תרומת הדשן בקומצו פן יבוא כמו שפרש"י להכי לא הוה ס"ד למילף מייה ואפילו הכי פשיט דגמרינן מייה כיון דדמי ליה דבאחדי ואחדי והריס כתיב: **ולוי** רבי רחמנא לכל דבר המזבח. הכא לא הוה מצי למיפרך ומה ראית לרבות עבודת סילוק ולמעוטי עבודה שאינה תמה דיש לומר דעבודת סילוק דבר המזבח היא אבל עבודה שאין תמה אינה במזבח אבל קשה לי אם כן ליחייב אסידור מערכה נמי דהא עבודת מזבח נמי היא ומה ראית למעט אותה ולרבות עבודת סילוק אלא יש לומר תרומת הדשן עדיפא שקודמת לכל: **לאתויי שבע הזאות שבפנים ושבמצורע.** תימה הוא דקא חשיב ארבע עבודות שזר חייב עליהם וקא חשיב ניסוך היין וניסוך המים בתרתי ולא חשיב הזאת דם והזאות דשמן לפנים נמי בתרתי וי"ל דניסוך המים והיין חשיבי ומשכחת להו שהן בחין בגבול עצמן להכי חשבינהו באנפי נפשייהו אבל הזאות דשמן באות בגבול זבח שיש עמהן מיני דמים ולהכי הוה בכלל זריקה: **אין בכלל אלא מה שבפרט.** תימה לי א"כ לכל דבר המזבח למה לי כדקאמר דבר לכל דבר [ד] [ו]אפילו אם תמצא לומר דלכל מרבה הזאות שבפנים ושבמצורע מ"מ קשיא כיון דלכל משמע כללא] אדרבה לפרוך לאידך גיסא דהוה לן למימר דלכל דבר המזבח הוה להו שני כללות הסמוכין זה לזה והטל פרט ביניהם ועבדתם עבודת מתנה ודומם בכלל ופרט וכלל ולכל חשיב כלל כמו בכל כדדרשינן בכל אשר תשאלך נפשך כלל והכי אמרינן בפ' שור שנגח את הפרה (נ"ק דף מד:) ובר"פ מרובה (שם דף פד.) בכל כללא וא"כ נרבי מכעין הפרט אפילו דבר אחין עבודה תמה ואפילו עבודת סילוק ואע"ג דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא הא דיינינן באלו טריפות (חולין דף מז.) כי האי גוונא ונראה דשמא בכל ולכל לאודיה לא חשיב כללא אלא כשיש שום תיבה מפורשת מאותו ענין אצלו כמו התם דכתיב בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן ובזיין ובשכר וכן בדברות דכתיב וכל בהמתך וההיא דפרק שלשה מינין (זיר דף לה.) [ו] חמור או שור או שה פרט וכל כלל בהמה חזר ופרט י"ל הכא ר"א היא אי נמי שאני התם דכתיב בריש אמר חמור או שור והדר וכל אבל הכא דכתיב בריש דעניא לכל הוה ליה כלל שאינו מלא ואין דנין אותו בכלל ופרט וכי האי גוונא אמרינן בריש פ"ק דזבחים (דף ד:) אימא יעשה כלל זבח פרט ומשני אי הוה כתיב יעשה שלמים זבח כדקאמרת השתא דכתיב יעשה זבח שלמים הוה ליה כלל שאין מלא וכו': אלא

עבודות אע"פ שהיא על המזבח שהיא בבגדים פחותים, אבל עבודה שיש אחריה עבודה הוה לן לרבויי כל עבודות חשובות כעין תרומת הדשן כגון סידור מערכה ומי ניחוי עליה, ואמאי לא מרבינן ביה אלא תרומת הדשן, אבל מ"מ [נראה] דספרים. וא"ת לגירסת הספרים, כל כתחן תמה היא שאין אחריה עבודה, דא[חר] דתרומת הדשן היא דעדיפא מכולהו שהיא על המזבח והוצאת תמה ואע"ג דאיכא עבודה תמה ואע"פ שאין אחריה הוה לן לרבויי אלא עבודות שאין אחריה עבודה, דהא [ד]הוצאת הדשן היא תמה ואע"פ שאין אחריה, (ש)הרי דשן שהיה עבודה תמה לא היה עושה בו עבודות אחרות, דהכי נמי זריקה חשובה עבודה תמה ואע"ג דאיכא שפיכת שייריים, וכן שבע הזאות שבפנים ואע"פ שאין אחריה היה עושה מתן דמים על מזבח החיצון, וכן מזה בחוצאת דלקמן ואע"פ שהיה אחריו מיצוי, ואיכא מאן דאמר בפרק שני דמעילה [ח, ת] דמעכבי. י"ל שהתמה היתה [אחר] ההרמה דכתיב ושמו. וא"ת לפי' הקונטרס נמי אינה עבודה תמה שהתמה היתה אחר כך. י"ל שזהו הכל עבודה אחת. א"ל דנתמה היתה כבתר כזר. וא"ת ואם נרוץ [הנתמה] כבכן למה תוצאה עבודת סילוק כיון שיש התמה אחריה. י"ל כי העיקר הוא הסילוק. **לאתויי שבע הזאות שבפנים ושבמצורע.** דס"ד דלאו עבודות תמות הן שאחר שהזה ז' פעמים מן הדם כתיב [ויקרא ה, ז] ונתן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה', וא"כ אין זו עבודה תמה שבאותה שעה עושה עבודה מן הדם, קמ"ל דעבודה תמה היא, שמאותו דם שהזה אין אחריה עבודה, דלא דמי להולכה ולקבלה שמאותו דם שקיבל (ושזרק) והוליך יש אחריו עבודה (שזרק), ולא דמי נמי לזר שסידר לחם הפנים דלא נגמרה המלאכה עד סידור הבזיכין דכתיב [שם כד, ז] (ונתן) (ונתת) על המערכת לבונה זכה, ולא

ח) [לעיל יב: לקמן ס. וש"נ], **ב)** [זבחים קיב:], **ג)** נ"ל ממאה, **ד)** [דברים יח], **ה)** [נ"ל והרמות], **ו)** [וכן איתא במוספתא דתרומות פ"ה ה"ד והכיאו רש"י מולין קלו: ד"ה לתוריתא], **ז)** י"ל, **ח)** [ע"ש גי' המוס' ד"ה וכי יתן],

אלא מעתה זר שסידר את המערכה ליחייב. לא ידענא למאן פריך ומאי אי אמרת בשלמא יש כאן וגרמה לי דפריך אהא דקאמר לעיל דאזריקה מיחייב אע"ג דאיכא בתרה הקטרה ומכל מקום מחייבת עלה כיון דבדם מיהת עבודה תמה היא א"כ אסידור מערכה ליחייב דליכא בתרה בסידור עצי מערכה מידי ומשני איכא סידור שני גזירין וכן יש לפרש כל הסוגיא והא דפריך לעיל גבי זר שסידר את השלחן ליחייב יש לפרש כן וקל להבין ומשני איכא בזיכין והני חשיבי כולהו כחד ולא דמו לזריקה והקטרה דהקטרה לא מעכבא:

והמזה בחטאת העוף. משום דלא דמיא לאחרים שאין לו קבלה בכלי אלא אוחז בראשו ובגוף ומזה ועוד שאין למזבח אלא דמה להכי נקטה באפי נפשה:

והמקטיר בעולת העוף. תימה לי אמאי לא קאמר נמי והממלה בעולת העוף ועוד קשיא לי ליתני המקטיר בכל הקדשים ובתוספתא דזבחים עיינתי וקתני סתמא והמקטיר וקתני בה נמי והממלה בעוף ותוספתא שלי מוטעת היא וע"ע בתוספתא אחרת ולפי הספרים שלי נראה לי דהכי פירושו והמקטיר בעולת העוף ואף המקטיר אף בעולת העוף ומשום דבחטאת העוף לא מיחייב אלא בהזאת דמה דלית בה הקטרה מה שאין כן בכל הקדשים קאמר דבעולת העוף חייב אף המקטיר דלא מיבעיא במילוי דמה דאיתא נמי בחטאת העוף אלא אפילו בהקטרתה דליכא לכוותה בחטאת העוף ולא מיבעיא בהקטרה דשאר זבחים דשייך בכל הזבחים אלא אפילו בעוף דאיכא חטאת העוף דלית בה הקטרה אפילו הכי בעולת העוף חייב:

זריקת דם בין לפנים בין לפני ולפנים והמזה בחטאת העוף. כחד חשיב להו ומקטיר בעולת העוף הרי תרי וניסוך היין והמיס הרי ארבע:

והמעלה על גבי המזבח בין דבר כשר כו'. בכלל זה יש זריקה והזאות והקטרות וניסוך היין והמיס שהרי כולן עולין על גבי המזבח:

מאי

[1] ולמבית לפרוכת ועבדתם אל מבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה ולא עבודת סילוק הא בחוץ אפילו עבודת סילוק אי הכי ועבדתם נמי אל מבית לפרוכת הוא דעבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה הא בחוץ אפילו עבודה שיש אחריה עבודה ועבדתם הדר ערביה קרא בעי רבא עבודת סילוק בהיכל מהו לפנים מדמינן ליה או לחוץ מדמינן ליה הדר פשטא מבית ולמבית אלא מעתה זר שסידר את השלחן ליחייב איכא סידור בזיכין סידר בזיכין ליחייב איכא סילוק והקטרה זר שסידר את המנורה ליחייב איכא נתינת פתילה נתן פתילה ליחייב איכא נתינת שמן נתן שמן ליחייב איכא הדלקה הדליק ליחייב הדלקה לאו עבודה היא ולא והתניא [2] ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש [ו] לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת הצתת אליתא עבודה היא [ז] הדלקה לאו עבודה היא אלא מעתה זר שסידר את המערכה ליחייב איכא סידור שני גזירי עצים סידר שני גזירין ליחייב איכא סידור אברים והא אמר רב אסי [ח] אמר רבי יוחנן [3] זר שסידר שני גזירי עצים חייב בהא פליגי מר סבר עבודה תמה היא ומר סבר לאו עבודה תמה היא תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דלוי תניא כוותיה דרב עבודות שזר חייב עליהם מיתה זריקת דם בין לפנים בין לפני ולפנים והמזה בחטאת העוף והממצה והמקטיר בעולת העוף והמנסך שלשה לוגין מים ושלשה לוגין יין תניא כוותיה דלוי עבודות שזר חייב עליהן מיתה המרים את הדשן ושבע הזאות שבפנים ושבמצורע והמעלה על גבי המזבח בין דבר כשר בין דבר פסול [ט] למה מפיסין למה מפיסין כדאמרן אלא למה מפיסין וחוזרין ומפיסין אמר רבי יוחנן כדי [י] להרגיש כל העזרה שנאמר [3] אשר יחדיו נמתיק סוד בבית אלהים נהלך ברגש במה מפיסין רב נחמן אמר בבגדי חול ורב ששת אמר [י] בבגדי קדש רב נחמן אמר בבגדי חול דאי אמרת בבגדי קדש איכא בעלי זרועות דחמסי ועבדי רב ששת אמר בבגדי קדש דאי אמרת בבגדי חול אגב חביבותיה מיקרו ועבדי אמר רב נחמן מנא אמינא לה דתנן [יא] מסרון לחזנין והיו מפשיטין אותן את בגדיהן ולא היו מניחין עליהן אלא מכנסים בלבד

מאי

מדם החטאת על קיר המזבח (ויקרא ה): **בעולת העוף.** כתיב מילוי ומלק את ראשו והקטיר המזבחה וממלה דמו על קיר המזבח (ויקרא ה): **והמקטיר.** שהעולה כליל היא: **והמנסך שלשה לוגין.** שהיא פחות שבנסכים רביעית ההין לכבש. ואילו תרומת הדשן לא קתני והיינו כרב: **בין דבר פסול.** בהנך פסולין שפסולן בקודש דאם עלו לא ירדו משום הכי חשיבא הקטרה: **לדאמרן.** שהיו באים לידי מחלוקת: **למה מפיסין וחוזרין ומפיסין.** למה נאספין לפייס ארבעה פעמים ביום כדתנן במתניתין יפיסו על כולן באסיפה ראשונה מי יזכה לזה ומי לזו: **להרגיש.** להשמיע קול המון עם רב כמה פעמים שהוא כבוד למלך שנאמר בבית אלהים וגו': **במה מפיסין.** מה היו לובשין אותם הנאספין לפייס בגדי חול או בגדי קדש: **בבגדי חול.** והזוכה לעבודה פושט ולובש בגדי קדש: **דחמסי ועבדי.** אף על פי שלא זכו בגורל: **מקרו ועבדי.** עבודה בבגדי חול אומן שזכו לפייס: **לחזנים.** שמשין: **באותם** שלא

ומכיש לפרוכת. אפשיק בין כללא לפרוכת מבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה כגון הזאות שבין הבדים ביום הכפורים ונתינת קטורת על האש: **ולא עבודה סילוק.** כגון הוצאת כף ומחתה שהכהן גדול מכניס שם לקטורת יום"כ ומניחן בין הבדים ואת"כ חוזר ומוציאן: **אי הכי ועבדתם נמי מבית לפרוכת** [ט] **דעבודה תמה.** כגון נתינת קטורת על האש: **ולא שיש אחריה עבודה.** הוצאת כף ומחתה שיש אחריה חפינה והקטרה: **ועבדתם הדר ערביה.** לענין עבודה תמה שהוי"ו מוסיף לענין ראשון אבל עבודת מתנה לא מיבעיא לענין דלא אמרינא עבודת מתנה לא מיבעיא דלא כתיב ביה וי"ו: **עבודה סילוק בהיכל.** והיא עבודה תמה כגון דישון מזבח הפנימי והמנורה לוי מהו: **מבית לפרוכת הוה ליה למיכתב.** וכתיב ולמבית לפרוכת לעשות היכל כבית קדשי הקדשים ופטור על עבודת סילוק: **אלא מעתה.** דעבודת [ט] מתנה מיחייב בהיכל זר דמרביה ולמבית: **זר שסידר.** לחם ליחייב מיתה ואמאי אמרינן לעיל ד' עבודות ותו לא: **איכא סידור בזיכין.** בתריה כדכתיב (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה ולאו עבודה תמה היא: **איכא סילוק והקטרה.** עדיין לא נגמרה עבודתה עד שבת הבאה שיסלקנה ויקטיר הבזיכין: **שסידר את המנורה.** בבוקר היו מסלקין את הנרות של זהב מן המנורה לקנח אפרן יפה וחוזרין וקובעין אותם בה והרי עבודה תמה: **הלחם אליבא.** הלחם קיסמים דקים אם הוצרך להלית על המזבח באחת מן המערכות כגון שקרבה מערכה לכלות שנשרפה כל המדורה: **וכללי שרת.** שיהא לובש בגדי כהונה ארבעה אם כהן הדיוט הוא ואם כהן גדול הוא שמונה שהרי נאמר כאן הכהנים וכל מקום שנאמר בני אהרן הכהנים בכהונה משמע בבגדי כהונתם: **שסידר המערכה.** עליה: **איכא בתרה סידור שני גזירין.** דילפינן להו לקמן (דף טו:) מקראי: **איכא סידור אברים.** דתמיד בתריה וכל זה מעבודת הסידור הוא: **והא פליגי.** רב ורבי יוחנן רבי יוחנן סבר סידור שני גזירין עבודה תמה היא שסידור מערכת עליה תמה וגומרת היא בה וסידור האברים תחילת סידור אחר הוא ורב סבר לאו עבודה תמה דשם סידור אחד הוא: **זריקת דם.** המזבח בחוץ: **בין לפנים.** הזאה שעל הפרוכת: **בין לפני ולפנים.** שעל בין הבדים ביום הכפורים: **בחטאת העוף.** כתיב הזאה והזה בחטאת העוף [ט] [נקמן מה.], [י] [נקמן כח.], [יא] [נקמן לג:], [יב] תמיד פ"ב מ"ג, [יג] ס"ל תמה,

מסורת הש"ס

תורה אור השלם

1. וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל דָּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: במדבר יח ז
2. וַנִּתְּנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ: ויקרא א ז
3. אֲשֶׁר יַחְדָּו נַמְתִּיק סוֹד בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרָגֶשׁ: תהלים נה טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' בין דבר פסול ארבע פייסות היו שם וכו': למה מפייסין: (ב) רש"י ד"ה אי הכי כו' מבית לפרוכת הוא דעבודה תמה:

מוסף רש"י

להרגיש כל העזרה. להרכות הרגש מהלך פסיעות וקול תחלת עבודות בעזרה (לקמן לג:).

תוס' ישנים (המשך)

דממעט לקמן. **אמר קרא ולמבית לפרוכת.** תימה לרבינו אלחנן לרב אחאי אינטריך למבית לפרוכת. י"ל דס"ד כיון שעבד לפני ולפנים יהא חייב דאפילו בגיאה ריקנית יש לו לזר להתחייב אם היה מזיד. וכן פי' ה"ר יוסף.

הא בחוץ אפילו עבודת סילוק. תימה לרבינו אלחנן כיון דבמתן לא כתיב כלל מיעוטא לעבודת סילוק אפילו בהולאת הדשן, ליחייב בה זר. י"ל כיון דלאו עבודה תמוכה היא אין לנו לחייב בה זר בלא מיעוטא כמו שמפרש רבינו לקמן בסוף פירקין [כז, ב ד"ה וכן] גבי עבודת לילה. **עבודת סילוק בהיכל** מהו. תימה לרבינו אחאי לא פשיט דפטור מדלא חשיב להו לוי לענין, וליכא למימר משום דלא אייר אלא במזבח החיצון, דהא פריך בסמוך זר שסידר השולחן ליחייב, אלא פשיטא דלא מיחייב מדלא מני ליה. **איכא** סידור בזיכין. ואע"פ שבלחם הפנים עצמו אין עבודה אח"כ, מ"מ סידור לחם הפנים עבודת סידור השולחן היא, ועבודת סידור השולחן לא נגמרה עד שיסדר הבזיכין. ולא דמי למקטיר כזית שחייב מיתה, שכל זית הקטר חשוב כפני עצמו הוא. **הצתת אליתא** עבודה היא. ומ"מ לא מיחייב דאיכא בתרה סידור שני גזירין. הדלקה **לאו** עבודה היא. שהשלהבת עולה מאליה, אבל (מכתת בגליתא) [הצתת האליתא] איכא אם גדול. אבל תימה לה"ר יוסף כיון דהדלקה לאו עבודה היא אמאי בה כתיב דכתיב [במדבר ח, ג] דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותך את הנרות וגו'. **והמזה בחטאת העוף.** ה"ג הוה מצי למימר והמולה בחטאת העוף, אלא דפליגי בה אמוראי בפ' שני דמעילה [ח, ב] אם מעכב בה מיצוי. **תניא כוותיה דלוי ז' הזאות.** וכ"ש זריקה.

רבינו חננאל

בעיא דרבא לטעמיה דלוי היא, דרב לא שנא בפנים ולא שנא בחוץ עבודת מתנה היא דחייב מיתה אבל עבודת סילוק לא. ולוי הוא דשני ליה, ומשום הכי בעי עבודת סילוק בהיכל, לפנים מדמינן ליה ואינו חייב מיתה, או לעבודת דלחוץ מדמינן ליה וחייב. ופשטה כלפנים, מדהוה ליה למכתב מבית לפרכת וכתב ולמבית לרבויי אפי' בהיכל. אלא מעתה כיון שאפי' בהיכל בעבודת מתנה הוא דחייב, זר שסידר הלחם הפנים בשלחן ליחייב. ודחינן בענין מלאכה תמה, וזו אינה מלאכה תמה, דהא נשאר סידור בזיכים של לבונה. **סידר בזיכין** כו' בענין הזה. **תניא כוותיה דרב** עבודות שזר חייב עליהן מיתה דריקה בין לפנים בין לפני ולפנים והמזה בחטאת העוף, והמזה והמקטיר בעולת העוף. והמנסך ג' לוגין יין וג' לוגין מים. **תניא כוותיה דלוי** עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, המרים את הדשן, וז' הזאות שבפנים ושבמצורע, והמעלה על המזבח בין דבר כשר בין דבר פסול. למה מפיסין. כלומר, למה מפיסין וחוזרין ומפיסין עד ד' פייסות. א"ר יוחנן כדי להרגיש העזרה. **במה מפיסין.** רב נחמן אמר בבגדי חול. ואמר מנא אמינא לה, ודחי לה רב ששת, ואמר הוא בבגדי קודש מפיסין, ואמר מנא אמינא לה. ואע"ג דדחי לה רב נחמן כיון דאיסורא היא כרב ששת מוקמינן לה, כדקיימא לן הלכתא כרב ששת באיסורי.

תוס' ישנים

דמי נמי לסידור בזיכין שעדיין מסכין הם הקטרה, ובהזאות של מצורע נמי כתיב [שם יד, טז יז] והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים וגו' ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך אזן וגו', הילכך איצטריך לאשמועינן דעבודות תמות ניהו, ולהכי לא ממעט להו מועבדתם עבודת מתנה פרט עבודת מתנה אין עבודה שיש אחריה עבודה לא, אלא ס"מ דעבודות תמות ניהו. ה"ר יוסף. ועוד [י"ל] שהיו באים לידי מחלוקת דאם לא עלו לא ירדו דלא הוה לפסוקי דפסיקא דעבודות תמות הן, אלא כה להשמיענו דאע"ג דלא שייכי כולי האי למזבח אפילו הכי חשובות הן עבודות כיון שצורך מזבח הן. **לאתויי שבע הזאות.** וכ"ש דלא חשיב להו, דבכלל זריקה הן. **עבודת מתנה אין עבודת סילוק לא.** ותימה א"כ לכל למה לי, דהא תרי ריבויי איכא, לכל דבר לרבות עבודת סילוק וז' הזאות מדהוה ליה למיכתב לשנא אחרינא דלא הוה מרבי מידי, אבל הא דלא דרשא כלל ופרט חד אתא לז' הזאות אבל אידך למאי אתא. ושמא הא דלא אינו דומה מדבר לכל דבר שני ריבויין. **עבודת סילוק לא.** בכלל ופרט לא מצי לאקשויי מידי עבודת מתנה למאי אתא, דאיכא למימר דאתא למעוטי הולאת הדשן ועבודת סילוק בהיכל

שלא וכו' לפיים. היו מפשיטין בגדי קדש שהפיסו בהן: **דאי סלקא דעתך באותן שזכו.** והפשטה זו בגדי חול והלבישן בגדי קדש וקתני לא היו מניחין עליהן אלא מכנסי חול אלמא מלבישין אותן בגדי קדש על מכנסי חול ואח"כ פושטין מכנסי חול ולובשין למכנסי קדש

מאי לאו באותן שזכו לפיים. תימה הוא מאי מייתי רב נחמן מהכא כיון דרב ששת מני דחי לה ואדרבה טפי יש לראיה לרב ששת מכאן כדקאמר הכי נמי מסתברא ורב נחמן אינטריך לשנויי דבוחק וי"ל משום דלעיל מינה איירי בזוכין בעבודה דקתני דאב"י אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה על גב המזבח והדר קתני מסרון לחזנים והיינו נמי דקאמר רב ששת בסמוך מנא אמינא לה ולא מייתי מהא דהכא דקאמר איהו גופיה ה"נ מסתברא אלא מהא ליכא למשמע מינה דדייקא כמר וכמר:

נוטל מצנפת של אחד מהם. מכאן קשה לפירוש ריב"א[ט] דפירוש דשל כהן הדיוט קרויה מגבעת לפי שהיא רחבה ושל כ"ג מצנפת שהיא קצרה לפי שהיה צורך להניח תפילין ולין [י] וי"ל לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד דבלשון תורה קרי לשל כ"ג מצנפת בכל דוכתא וכי הא דאמרינן בפ' קמא דגיטין (דף ז.) הסר המצנפת והרם העטרה בזמן שמצנפת בראש כ"ג ישנה לעטרה בראש כל אדם נסתלקה עטרה מראש כ"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם:

אין ישיבה בעזרה. תימה דאמר בפ"ב דזבחים (דף טז.) ומה יושב שאוכל אם עבד חילא וכו' והיכי אכיל והא אין ישיבה בעזרה וי"ל שאוכל בקדשים קלים הנאכלין בכל העיר אי נמי אור"י בר אברהם דלקי על גב דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד הנ"מ לדברים דלאו צורך עבודה [כ] אבל אכילה צורך עבודה היא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים משרא שרי ואתי שפיר נמי הא דפריך בפרק שני דזבחים (דף יט:) גבי קידוש ידים ורגלים מן הכיור דפריך וליתיב מיתב אע"ג דבעזרה הוה צורך עבודה שרי אבל פיים דהכא לא חשיב צורך עבודה דאפשר בלא פיים אי נמי י"ל היינו טעמא דמותר לישב ולאכול קדשים דבאכילת קדשים כתיב בהו למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין והיינו מיושב אבל אין לתרץ דמותר לאכול מיושב בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש שהן בעזרה לאכילת קדשי קדשים דהתורה ריבתה חלרות הרבה ולישב שם מותר כמו שאינן חשובין בעזרה להתחייב עליהם משום טומאה דלאיתא באיזהו מקומן (זבחים דף טו.) דהא בשמעתין משמע דליישב נמי הוי בעזרה עלמה ואסור ליישב בה[ט]:

והא בעינן בית אלהים נהלך ברגש. תימה כיון דבעינן פיים בקודש אמאי לא היו מפייסין בעזרה עלמה דקדיש טפי ואור"ת כיון דנוטל מצנפתו של אחד מהן גנאי

מאי לאו באותן שזכו לפיים אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת לא באותן שלא זכו לפיים הכי נמי מסתברא דאי ס"ד באותן שזכו לפיים לא היו מניחין עליהן אלא מכנסים בלבד והתניא [ס]מניין שלא יהא דבר קודם למכנסים תלמוד לומר [1]ומכנסי בד יהיו על בשרו ואידך הא ל"ק הכי קתני עד שעודן עליהן בגדי חול מלבישין אותן מכנסי קדש והיו מפשיטין אותן בגדי חול ולא היו מניחין אלא מכנסים בלבד אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא [ע]אלשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה פיים במזרחה וזקן יושב במערבה והכהנים מוקפין ועומדין כמין [פ]כבוליאר והממונה בא ונוטל מצנפת מראשו של אחד מהן ויודעין שממנו פיים מתחיל ואי סלקא דעתך בבגדי חול מצנפת בבגדי חול מי איכא אין [ק]כדתני רב יהודה ואיתימא רב שמואל בר יהודה כהן שעשתה לו אמו כתונת עובד בה עבודת יחיד אמר אביי שמע מינה [2]לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול ושמע מינה [3]שני פתחים היו לה אחד פתוח בקדש ואחד פתוח בחול דאי סלקא דעתך כולה בקדש זקן יושב במערבה [ר]והאמר מר [ד]אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ואי סלקא דעתך כולה בחול פיים במזרחה והא בעינן [2]בבית אלהים נהלך ברגש וליכא אלא שמע מינה חציה בקדש וחציה בחול ואי סלקא דעתך פתח אחד יש לה ופתוח לקודש זקן יושב במערבה והתנן [ו]הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קודש ואי סלקא דעתך פתוח לחול פיים במזרחה והתנן [ז]בנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול אלא לאו ש"מ שני פתחים היו לה אחד פתוח בקדש ואחד פתוח לחול: **מתני'** [ח]הפיים השני מי שוחט מי זורק מי מדשן מזבח הפנימי ומי מדשן את המנורה ומי מעלה אברים לכבש הראש והרגל ושתי הידים העוקץ והרגל והחזה והגרה ושתי הדפנות והקרבים והסלת והחביתין והיין שלשה עשר כהנים זכו בו אמר בן עזאי לפני ר' עקיבא משום ר' יהושע דרך הלוכו היה קרב: **גמ'** איבעיא להו כשהן מפייסין לעבודה אחת מפייסין או דילמא לכל עבודה ועבודה הן מפייסין תא שמע [ט]ארבע פיסות היו שם ואי סלקא דעתך לכל עבודה הן מפייסין טובא הוו אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר ארבע פעמים נכנסין להפיס ולכל חדא וחדא היו בה טובא פיסות

תא

מכנסי קדש. כדי שלא יעמדו ערומים כשהפשיטום: **נשכח הגזית.** ששם היו מפיסין: **בסילקי.** בית גבוה שעל עליה: **פיים במזרחה.** קבועה היקף המפייסין במזרחה היתה: **וזקן.** של ב"ד המורה להן סדר הפייסין יושב במערבה: **כבוליאר.** עגול שקורין טוסק"ל: **שממנו מתחיל.** מנין חשבון הפיים כמו שפירשתי בראש הפרק: **כדתני רב שמואל בר יהודה.** לקמן בפרק ג' (דף לה:) שהיו אמותיהן של כהנים עושות לבניהם משלהם כמין בגדי כהונה להראות תפארת עושרן ווי מלאכתן וכמה הן מהדרות מצות דקתני כהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד: **אין ישיבה בעזרה.** שנאמר (דברים יח) לעמוד לשרת העומדים שם לפני ה': **אלא למלכי בית דוד.** שמלינו בהן ישיבה שנאמר (שמואל ב ז) ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי ומי ביתי וגו': **והא בעינן בבית אלהים נהלך ברגש.** אלמא פיים צריך להיות בבית אלהים: **מתני' מי שוחט.** את התמיד: **הראש והרגל.** של ימין בכהן אחד ושני הידים בכהן שני: **העוקץ.** הוא הזנב והרגל של שמאל בכהן שלישי: **החזה.** הוא [א] השומן הרובה את הקרקע וחותכין אותו מכאן ומכאן בלא רשני לגעות: **והגרה.** הוא הלומר וכו [ב] מחובר הקנה והכבד והלב והחזה והגרה בכהן רביעי: [ג] **ושני הדפנות.** בחמישי: **והקרבים.** בששי: **והסולת.** עשרון למנחת נסכו של תמיד [ד]: **והחביתים.** חלי [ה] עשרונו של כ"ג שקרב עם התמידין בכל יום שנאמר (ויקרא ו) מחליתה בבקר ומחליתה בערב וסמיך ליה על מחבת בשמן תעשה לך קרוי חביתין: **והיין.** שלש לוגין של ניסוך לכבש התמיד [ו]: **י"ג הכהנים זוכין בו.** בפיים זה [האחד] שלש עשרה עבודות הכהנים מנויות כאן: **כדרך הילוכו.** בחייו היה קרב התמיד ובגמרא [ע"ב] מפרש לה: **גמ' לעבודה אחת מפייסין.** כגון מי שוחטו ולכשיזכה מי שזכה לשחיטה שוב אין פיים לשאר י"ב עבודות אלא הכהנים שמוקפין לימינו נמשכין אחריו כפי סדר משנתנו שני לזריקה שלישי לדישון מזבח הפנימי רביעי למנורה וכן כולן: **או דילמא לכל עבודה ועבודה.** היו חוזרין ומוליאין אלבעותיהן למנין והזוכה זוכה:

לא

היה לעמוד בלא מצנפת בעזרה והר"ר יצחק בר ברוך פי' משום דהוי קיימי כבכולייאר ואם היו מפייסים בעזרה היה אחוריהם אל היכל ה':

תא

שהזקן יושב בה. ואמר מר אין ישיבה בעזרה אלא [למלכי] בית דוד בלבד. ושני פתחים היו בה אחד במזרח לקודש ואחד במערב לחול, דתנן במעשר שני פרק ג' הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול כו'. הבנויות בקודש ובחול ופתוחות לקדש ולחול, מכנגד הקדש ולקודש קודש, ומכנגד החול ולחול חול. **איבעיא להו לכל עבודה ועבודה מפייסין,** כלומר מי שוחט ומי זורק מי מקריב האברים, מי קומץ ומקטיר, וכיוצא בהן. או דילמא לעבודה אחת מפייסין. ופשטנה ת"ש דתני ר' חייה לא לכל עבודה ועבודה מפייסין, אלא כהן שזכה בתמיד, י"ב אחיו הכהנים נמשכין עמו. **ארבעה פייסות** היו שם. הפייס הראשון הרמת הדשן. הפייס השני מי שוחט כו'. י"ג כהנים זוכין בו השוחט הוא ראשון. שני זורק. שלישי המדשן מזבח הפנימי. רביעי המדשן המנורה. חמשי המעלה הראש והרגל. ו' המעלה שתי ידים. ז' המעלה העוקץ והרגל. ח' (המקריב) [המעלה] (בחזה ובגרה) [החזה והגרה]. ט' בשתי דפנות. י' בקרביים. י"א בסולת המנחה. י"ב בחביתי כהן [גדול]. י"ג ביין של נסך.

מסורת הש"ס

א) [לעיל כג: סנהדרין מט:]. ב) [תוספתא פ"א ה"ט ותוספתא סוכה פ"ד ה"ט]. ג) [ל"ל כוכליאר כ"א בערוך ובתוספתא ועי' תוס' ב"ב קנו: ד"ה כביתמין]. ד) לקמן לה: ע"ב, ה) לקמן סט: סוטה מ: מא: קידושין עח: סנהדרין קא: תמיד כז., ו) פסחים פו. זבחים טו. [מ"ש פ"ג מ"מ], ז) שם, ח) לעיל יד:, ט) [לעיל כב.], י) [לעיל דף יב: וע' בתוס' סוכה ה. ד"ה ולא ותוס' גיטין ז. ד"ה בזמן], כ) [לקמן סח: מיתא הא דלמילה צורך עבודה היא], ל) [וע"ע תוס' לעיל ח: ד"ה אלא וכו' ותוס' זבחים טז. ד"ה מיושב],

תורה אור השלם

1. כַּתֹּנֶת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי בַד יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם:
ויקרא טז ד
2. אֲשֶׁר יַחְדָּו נְמֻתִּיק סוֹד בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרָגֶשׁ: תהלים נה טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המזה הוא שומן החזה כרוסה את כו' בלא רשני הצלעות: (ב) ד"ה והגרה כו' וכו מחובר' הקנה הריאה והכבד: (ג) ד"ה ושתי הדפנות: (ד) ד"ה והסולת כו' של תמיד בשביעי: (ה) ד"ה והחביתין חלי עשרון למנחת של כה"ג וכו' לכך קרוי חביתין בשמיני: (ו) ד"ה והיין כו' לכבש התמיד בתשיעי:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה נוטל מצנפת וכו' וי"ל דלשון תורה לחוד. תוליין קלז ע"ב:

לעזי רש"י

נושק"א. סיכה, מכבנה.

תוס' ישנים

מאי לאו באותם שזכו לפיים. שהיו מניחין עליהם מכנסי חול עד שילבשו בגדי קודש, דאי בלאותם אלא זכו קאמר שהלבישום בגדי קדש לעשות פיים ואח"כ הפשיטו אותם, אפילו מכנסי קודש לא היו מניחין עליהן, אלא היו מפשיטין הכל. ומשני באותם אלא זכו כו'. חציה בקודש וחצייה בחול ושני פתחים היו לה אחד פתוח לקדש ואחד פתוח לחול. ואומר רבינו דחצייה בעוביה בקודש וחצייה בעוביה בחול, דאם לא היה מוסך לקדש ולחול היה מוסך לחול הבנוי בחול, ומן פתח של קדש מוסך לקדש הבנוי בקדש, אבל אם היה אלים בקדש וב' אלישים בחול, אין פתח של קדש מוסך לקדש אלא הבנוי בחול וחציה בקדש. וכן משמע נמי במסכת מעשר שני [פ"ג מ"מ] דקתני הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול כו' בנויות בקדש ומחול פתוחות לקדש ולחול, תוכן וגגותיהן מכנגד הקדש ולקדש קדש מכנגד החול ולחול חול, משמע דווקא מה שבנוי בקדש מוסך פתח של קדש [לקדש] ולא של חול, מדלא קתני בין שבנויות בקדש בין שבנויות לחול ופתוחות לקדש ולחול מכנגד הקדש ולקדש כו'. ומתוספתא דמע"ש [פ"ב הי"ד] קתני לשכה בנויה בקדש ופתוחה לחול כו' בנויה בקדש ופתוחה לקדש ולחול קדש, משמע דבפריטות שאין פתח של קדש מוסך אלא הבנוי בו, אבל בסמוך קתני בנויה בחול ופתוחה לקדש ולחול, כגון לשכת בית המוקד מכנגד הקדש לקדש כו'. ונראה לרבינו שחסר שם וים לנו לגרוס בנויה בקדש ופתוחה לקדש ולחול כולה קדש, וגרס כתר כי בנויה בקדש ובחול ופתוחה לקדש ולחול כגון לשכת בית המוקד מכנגד הקדש. וכן מוכח לשנמ דמכנגד הקדש שאלים בנויה בקדש בפריטות. **מתני'. מי שוחט מי זורק ומי מדשן מזבח הפנימי כו'.** תימה אמאי נקט שחיטה וזריקה מקמי דישון מזבח הפנימי והמעורה שהיה קודם לשחיטת התמיד כמו שאומר הסדר במסכת תמיד [פ"ג ד] שאחר סדר הדישון בא לשנות סדר שחיטת התמיד, וכן לקמן בפ"ג [לג, ב] דמסדר אחרי מערכה דגמרא מקדים דישון מזבח הפנימי והמעורה לסדר התמיד. ואומר רבינו כיון שהן עיקר עבודות היום היו מפיסין קודם להם. ורבנו שמואל פירש שמתחילה נמי קודם דישון מזבח הפנימי והמעורה היו מניחין ורואין אם יש בו מוס כדמפרש בתמיד [שם] שהיו רואין אותו לאור אבוקות, ולכך (אין) [היו] מפיסין לו קודם. מי שוחט מי זורק. מי מקבל לא קתני דשוחט או זורק הוא מקבל אלא תקנו לקבלה ולהולכה הן בפני עצמו. **הראש והרגל.** הרגל בימין והרגל בשמאל, וכן כל סדר יש בו מוס כדמפרש בתמיד [שם] שהיו רואין אותו לאור אבוקות, ולכך (אין) [היו] מפיסין לו קודם. מי שוחט מי זורק. הראש והרגל. הרגל בימין והרגל בשמאל, וכן כל סדר איכריס אלו היקף מוליכין אותן מפורש בסדר תמיד [פ"ד].

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה ח]:
ב ד ב ג מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הלכה יח:
ד [מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ו ופי"ד מהל' סנהדרין הל' יב]:
ה ה מיי' פ"ו מהל' בית הבחירה הלכה ח:
ו ו שם הלכה ז:
ז ז מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה ו:

מוסף רש"י

על בשרו. משמע כשלובשן יהא בארו מבלי לנוח, דאי לא הא אתי לאשמעינן למה לי על בשרו (סנהדרין מט:). בסילקי. לשון טירה גבוהה (ע"ז מז.). עבודת יחיד. הוצאת כף ומתתה שאינה צריכה לציבור אלא לפי שמוטלת עליו לפנות את המקום (שאין כבוד שיהיו מונחין שם) לפיכך קוראין לה עבודת יחיד (לקמן לה:). אין ישיבה בעזרה. דכתיב (דברים יח) לעמוד לשרת, העומדים שם לפני ה', ולא מצינו בה ישיבה (לקמן שם:) דאין כבוד שמים בכך, ואפילו מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דכתיב (ישעיה ו) עומדים ממעל לו (דניאל ז) קרבת על חד מן קדמיא (סוטה מ:). אלא למלכי בית דוד. שאנלן להם המקום כבוד להראות שמלכותו שלימה (שם). בנויות בקדש. בעזרה, ופתוחות לחול. שאין להם פתח לעזרה אלא להר הבית, תוכן חול. הקדושה הר הבית ולא כעזרה, דבתר פתיחה אזיל (פסחים פו.). הפיים השני. באמיפה קיבון פיים שני היו מפיסין שלש עשרה עבודות (לעיל יד:). מי זורק. אם דמו (שם). ומי מעלה אברים לכבש. מי מעלה אברי תמיד לכבש וסודרן אותן עליו ואחר כך מעלן משם למזבח משום ברוב עם הדרת מלך ומונה והולך שלש עשרה ומתפרדין ומחזירין ונאספין לאחר שעה ומכריזין לפיים שליש (שם). ארבע פייסות היו שם. בכל יום (לעיל יד:) ד' פעמים ביום נאספים לפיים (לעיל כב.).

רבינו חננאל

ואמר רב ששת מנא אמינא דתניא לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה הייתה, פיים במזרחה וזקן יושב במערבה, והכהנים מקיפין ועומדין כמין כוליאר, הממונה בא ונטל מצנפתו של אחד מהן ויודעין שממנו היה הפיים מתחיל. ואי ס"ד בבגדי חול כו'. אמר אביי ש"מ לשכת הגזית חציה שבמזרח בקודש היתה, מפני שמפיסין בה. וחציה שבמערב בחול, מפני

תא שמע רבי יהודה אומר לא היה פיים למחתה כו'. תימה מאי מייתי מר' יהודה לייתי מתנא קמא ליפכא וי"ל דהכי מייתי דאפילו ת"ק לא פליג עליה אלא בקטרת משום דלא שכיחא ומעתרא אבל בעלמא מודה לי' נמי ל"ל דלר' יהודה הזוכה במחתה לא היה זוכה כלל מכח פיים מחמת שזכה זה בקטרת וזכה זה שאצלו לימינו במחתה אלא בדעתו דכהן שזכה בקטרת תליא מילתא לי' בעיא ליהו עביד הכל שקיל קטורת ושקיל מחתה כדאשכחן ביום"כ דכ"ג לחודיה עביד לכולה מילתא אע"ג דהתם טריחא מילתא טובא דבעי לאתויי בחפיני כדאיתא לקמן בפ' הוליאו לו (דף מז.) כ"ש הכא דלא טריחא מילתא דמאי עביד לה לכולי מילתא לחודיה מיהו משום דטריחא מילתא קא אורחא דמילתא הוה שהיה אומר לאחר זכה עמי במחתה ורגיל היה לומר לאותו שעומד אצלו לימינו משום איבה שלא יקפידו האחרים עליו ומיהו אם ירצה לשנות הרשות בידו לעשות הוא בעצמו הכל או לומר למי שעומד בשמאלו או לאחר שאינו עומד אצלו כלל זכה עמי וכן משמע הלשון כהן שזכה במחתה אומר כו' ולא קאמר העומד אצלו נמשך עמו כדקאמר בסמוך י"ב אחיו הכהנים נמשכין עמו וכן משמע בתוספתא [פ"א] דקתני בתר מילתא דר' יהודה דהכא דברי ראב"י דמייתי בסמוך לא היה פיים לאברים אלא המעלה אותן לכבש מעלה אותן למזבח אלמא דומיא דראב"י איירי ר' יהודה דלא הוה שום לד זכיית פיים במחתה והשתא מייתי שפיר מר' יהודה דע"כ לא פליג רבנן עליה אלא דלא ס"ל דבדעת הכהן הזוכה בקטורת תליא מילתא ומיהו מודו דאין חוזרין ומפיסין אלא להעומד לימינו זוכה מכח פיים וע"כ לא פליג ראב"י עליה לקמן דס"ל שחוזר ומפיס לצורך מחתה אלא כדי להשלים ד' פייסות כי שום טעם יש שאין לפחות מד' פייסות ומדקא פריך לקמן (דף כו.) כמה זימנין א"כ בגרי להו פיים וא"כ בפיים השני כולי עלמא מודו כיון דבפעם אחת מפייסו דלא לכל עבודה מפייסו: **מניין לראש ופדר שקודמים בו'.** תימה לי א"כ אמאי לא חשיב במתני' פדר בהדי ראש וי"ל כיון דאי אפשר להקטיר הראש בלא פדר וזהו דרך כבוד בכולל הראש הוא:

ח) **נותן פדר על בית השחיטה ומעלהו.** וא"ת מהאי קרא תיפוק לן שהפדר קודס לכל הנתחים דכיון דהראש קודס פדר שעליו נמי קודס יש לומר דסלקא דעתך אמינא חופה הפדר על בית השחיטה עד שמעלהו לראשו של מזבח ואז מסיר הפדר ומניחו ומקטיר הראש בפני עצמו והפדר מקטיר עם הקרבים אי נמי י"ל אי לא כתב הך קרא לא הוה דרשינן ליה אלא לומר שראש ופדר קודמין לכל הנתחים ובפרק השוחט (חולין דף כז.) כתבתי יותר וכאן אין שייך: יהודה

תא שמע [6]**רבי יהודה אומר לא היה פיים למחתה אלא כהן שזכה בקטרת אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה שאני מחתה וקטרת דחדא עבודה היא איכא דאמרי דוקא מחתה וקטרת דחדא עבודה היא אבל שאר עבודות בעי פיים מחתה אצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ולא שכיחא ומעתרא נתקן לה פיים בפני עצמה קמ"ל ת"ש דתני ר' חייא לא לכל עבודה ועבודה מפיסין אלא כהן שזכה בתמיד** [7]**שנים עשר אחיו הכהנים נמשכין עמו שמע מינה: פיים השני וכו':** איבעיא להו מי מקבל שוחט מקבל דאי אמרת זורק מקבל אגב חביבותיה לא מקבל ליה לכוליה דם או דילמא זורק מקבל דאי אמרת שוחט מקבל זימנין דשחיט זר ת"ש [3]בן קטין עשה י"ב דד לכיור כדי שיהיו י"ב אחיו הכהנים העסוקין בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבת אחת ואי סלקא דעתך שוחט מקבל תליסר הוי אלא לאו ש"מ [2]זורק מקבל שמע מינה אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי אף אנן נמי תנינא [3]שחט השוחט וקבל המקבל ובא לו לזרוק שמע מינה: אמר בן עזאי לפני רבי עקיבא וכו': ת"ר כיצד דרך הלוכו הראש והרגל החזה והגרה ושתי ידים ושתי דפנות העוקץ והרגל ר' יוסי אומר דרך הפשטו היה קרב כיצד דרך הפשטו הראש והרגל העוקץ והרגל ושתי דפנות ושתי הידים החזה והגרה ר"ע אומר דרך ניתוחו היה קרב כיצד דרך ניתוחו הראש והרגל ושתי ידים החזה והגרה ושתי דפנות והעוקץ והרגל רבי יוסי הגלילי אומר דרך עילויו היה קרב כיצד דרך עילויו הראש והרגל החזה והגרה ושתי הדפנות והעוקץ והרגל ושתי הידים** (ח) **והכתיב** [1]**כל נתח טוב ירך וכתף ההיא בכחושה אמר רבא בין תנא דידן ובין ר' יוסי בתר עילויא דבשרא אזלינן מר אזיל בתר איברא דבשרא ומר אזיל בתר שמנא דבשרא מ"ט סלקא רגל בהדי רישא משום דרישא נפישי ביה עצמות קרבא רגל בהדיה דכולי עלמא מיהת ראש קרב ברישא מנא לן** [7]**דתניא** [8]**לראש ופדר שקודמין לכל האברים ת"ל** [2]**את ראשו ואת פדרו וערך ואידך** [3]**פדר** (ט) **אחרינא למאי נלא היה פיים למחתה.** כשהיו מפיסין לקטורת כדתנן מתניתין ה) חדשים לקטורת בלו והפיסו והקטורת צריכה שני כהנים ל' שמוליך הקטורת להיכל ומקטירו ואחד שחותה גחלים מעל המזבח החיצון ומכנים להיכל ונותן על המזבח הפנימי להקטיר את הקטורת עליהן כדילפינן לקמן (דף מה.) מקראי שגחלי מזבח הפנימי ניטלין ממזבח החיצון בכל יום וקאמר ר' יהודה לא היו מפיסין מי שזוכה במחתה אלא מי יזכה בקטורת ומי שזכה בה אומר לזה שבימינו זכה עמי במחתה אלמא לאו לכל עבודה ועבודה מפיסין: **הואיל ולא שכיחא.** הקטורת אלא פעמיים ליום אין הקטורת בלה נדבה: **ומעתרא.** ומעשרת את העוסקין בה כדאמרינן לקמן בפרקין (דף כו.): **מי מקבל.** דם התמיד כיון דלא מנה לה במתני' כהן שמע מינה חד מהני עביד לה: **אגב חביבותיה.** דזריקה שהיא עבודת מזבח לא מקבל ליה לכוליה דם ואמרינן לקמן (דף מח.) לריך שיקבל את כל הדם שנאמר (ויקרא ד) ואת כל (1) (הדם) יפך: **זימנין דשחיט זר.** שהשחיטה כשרה בזר והקבלה פסולה בו שנאמר (ויקרא ו) ושחט את בן הבקר והקריבו הכהנים את הדם מקבלה ואילך מצות כהונה לימד על השחיטה שכשירה בזר: **בן קטין.** כ"ג היה: **י"ב דד.** שהוא יולק בהן מיס: **תליסר הוי.** שהרי שלש עשרה עבודות נמנו במשנתנו בעבודות פיים התמיד אלא שהשחיטה אינה טעונה קידוש ידים ורגלים אפילו כשהיא בכהן לפי שהיא עבודה שהיא כשירה בזר. ואי אמרת שוחט מקבל נמצא שהוא לריך לקדש ידיו ורגליו בשביל הקבלה: **אף אנן נמי תנינא.** במסכת תמיד: **וכא לו לזרוק** גרסינן: **דרך הלוכו.** של לד הראש קודמין הקודש קודם: **הראש והרגל.** של ימין לדברי הכל קודמת ומקרא יליף לה לקמן: **דרך הפשטו.** מלד הרגליס ללד הראש: **דרך ניתוחו.** כסדר שמנתחין אותו לאחר הפשטו אבר אחר אבר וסדר ניתוחו מפורש במס' תמיד (ד' לא.) כמו שהוא סדור כאן כילד דרך ניתוחו כו' וכשהוא מנתח נותן כל אבר ואבר למי שזכה בו וכולן עומדים שם עד שיקבלו שם כולן והולכין ומוליכין אותן לכבש זה אחר זה ובסדר הולכתן פליגי הני תנאי אמר אמר הכי ומר אמר הכי: הכי גרסינן **כילד דרך ניתוחו הראש והרגל ושתי ידיו והחזה והגרה ושתי הדפנות עוקץ והרגל: דרך עילויו.** דרך מיטב שלו ומבחר נתחיו המובחר קודס: ה"ג **כילד דרך עילויו הראש והרגל החזה והגרה ושתי דפנות והעוקץ והרגל ושתי ידיס: והכתיב כל נתח טוב ירך וכתף.** אלמא ירך מעלי מכתף: **בכחושה.** ירך מעלי דאליס: **תנא דידן.** תנא דמתניתין לא אמר כחד מנייהו: **מר אזיל בתר איברא.** תנא דידן הולך אחר עילוי גדול האיברים ור' יוסי הולך אחר עילוי השמן: **ואידך פדר.** קרא אחרינא כתיב (ט) את הנתחים את הראש ואת הפדר: למאי

עין משפט נר מצוה

כח א ב מיי' פ"ד מהל' תמידין הלכה ו: ג [מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא]:

רבינו חננאל

איבעיא להו שוחט מקבל או זורק. ופשטנה זורק מקבל. דרך הילוכו היה קרב. ירושלמי הראש והרגל. א"ר מנא פשט ראשיה עקר רגליה. ת"ר כיצד דרך הילוכו הראש והרגל, כולי עלמא הראש והרגל ברישא, לא נחלקו אלא בשאר האברים החזה והגרה. כלומר אחרי הראש החזה ואחרי החזה הידים ואחרי הידים הדפנות, ואחרי הדפנות העוקץ והרגל. ר' יוסי אומר דרך הפשטו היה קרב. העוקץ והרגל כו', ודברין פשוטין הן. ר' עקיבא אומר דרך ניתוחו היה קרב. הראש והרגל שתי ידים וכו'. פי' ניתוחו מפורש בתמיד פרק ד' והוא כדברי ר' עקיבא. ר' יוסי אומר דרך עילויו היה קרב. כיצד, אחר הראש הדפנות כו'. והא דכתיב כל נתח טוב ירך וכתף, ההוא בכחושה. כלומר אין בה שומן הכל עצמות היא אין בשר אלא בירך וכתף. אמר רבא בין תנא דידן ובין ר' יוסי תרווייהו בתר עילויא אזלי, מיהו תנא דידן דקתני שתי ידים והן הכתפים אזיל איברא דבשרא, כי הבשר בכתף ובירך הוא, לפיכך אחר הידים מזכיר העוקץ והרגל שהן הירכות. אבל ר' יוסי דקתני שתי דפנות, אזיל בתר שומא, כי השומן כולו בדפנות הוא על גבי הצלעות. וקשיא תרי לישני דר' יוסי אדר' יוסי. ויש מי שאומר תרי תנאי שנו לה אליבא דר' יוסי.

תוס' ישנים

גמ'. או דילמא זורק מקבל. וא"ת אמאי לא פסיגו ליה מדתנן לקמן בפ"ג [לא, ב] קלו ומירק אחר שחיטה על ידו, משמע דוקא כ"ג, אבל בשאר ימים אין אחר ממרק אלא השוחט ממרק לפי שאחר היה מקבל. י"ל דה"ה נמי באחר שלריך למרק שחיטה אע"ג דלא מני ליה, ועוד בכהן גדול איצטריך למיתנייה לפי שיש פסול אם אין עבודות נעשות בו. אי נמי י"ל משום חומרא דכ"ג מירק אחר ולא משום שלא היה יכול לקבל אם היה ממרק. **דרך הילוכו הראש** והרגל. לכולהו קדיס ראש ורגל דכתיב כל נתח טוב ירך וכתף, ולא משום דדרך הילוכו כך ודרך הפשטו כך דכתיב בפרק כל כתבי [קנו, ב] ל). **ושתי ידים** העוקץ והרגל. ופריך והכתיב כל מבחר ירך וכתף אלמא רגל קדיס ליה. ולפפרים דגרסי רגל מקמי ידיס, איכא למימא דפריך אכולהו דמדמדכר ידי(ס) ורגל אחרוניס א"כ גרועים הם והכתוב משבחם מבחר ירך וכתף. ומשני ההוא בכתובה דמיירי בראשי ישראל שהן אוכלין ומומחין עניים, והם טוביס לפי שיש רוב בשר, אבל בתמיד שהיה שמן מיוחד שבעדרו, אזלינן בתר שומנה.

מסורת הש"ס

ה) [לקמן כו. תוספתא פ"ה ה"ט], ב) לקמן לו. זבחים כ., ג) תמיד ל:, ד) חולין כז., ה) [לקמן כו.], ו) [דס הפר], ז) [ויקרא ה], ח) שיין לדף כו.,

תורה אור השלם

1. אֲשֶׁר נִתְחֶיהָ אֲלֵיהָ כָּל נַתַּח טוֹב יָרֶךְ וְכָתֵף מִבְּחַר עֲצָמִים מְלֵא:
יחזקאל כד ד
2. וְנָתַח אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת פִּדְרוֹ וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ:
ויקרא א יב
3. וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפֶּדֶר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ:
ויקרא א ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' והעוקץ והרגל ושתי הידים אמר רבא בין תנא דידן ובין ר' יוסי וכו' ומר אזיל בתר שמנא דבישרא והכתי' כל נתח טוב ירך וכתף ההיא בכחושה מאי טעמא אלא רגל רגל בהדי רישא כל"ל. וי"ב פי' הא דקאמר והכתיב כל וכו' לתנא דתמני' קא פריך דמקדיס שתי ידיס לעוקץ והרגל אלמא לכתף מעולה: (ב) שם ולאידך פדר אחרינא. מיבת אחרינא נמחק:

מוסף רש"י

י"ב דד לכיור. שמוליאין ממיני (זבחים כ.).

למאי אתא. הא אף הס בכלל הנתחים דבשלמא הראש דרשינן ליה בשחיטת חולין (דף כז.) דאינטריך לפי שנאמר והפשיט וערכו אין לי בכלל עריכה אלא נתחים שהן בכלל הפשט מניין לרבות הראש שכבר הוקז בשחיטה ולא היה בשעת הפשט ת"ל את הראש אלא פדר בכלל המופשטים הוא ולמאי כתביה: **דרך כבוד.** לפי שבית השחיטה מלוכלך בדם הראש: **מתני' חדשים לקטורת.** (א) מי שלא זכה לקטורת מימיו ובגמ' מפרש מאי שנא חדשים וכך היו מכריזין קול בעזרה: **גמ' מפני שמעשרת.** לפיכך לא היו מניחין אותו לשנות: **והא לפיב וגליל על מזבחך.** בהוא קרא גופיה: **הא לא שביחא.** (ב) ומסתברא דכי כתיב עושר אדלא שביחא דאם לא כן נמצאו הכל עשירים: **דמורי.** שמורה הוראות בישראל: **אלינא דהילכתא.** להורות כדת וכהלכה: **שזכה בו שחרית.** אים (ג) אים שזכה בעבודה: **כי תניא ההיא בקטרת.** לפי שלא שנה אדם בה: **הואיל ומשמרות מתחדשות.** ומשמר שעבד שחרית אינו עובד בין הערבים: **ולמאי דסליק אדעתין.** שהיו מפייסין בין הערבים נפישי להו פייסות: **כולהו מצפרא** (ד). ואם מפייסין מי יזכה לשל שחרית ומי לשל בין הערבים: **הוא מעלה** (ה) **נגבי המזבח.** אותו אים שזכה בו להוליכו לכבש חוזר ומעלהו לאחר זמן למזבח. וכשהיו מוליכין אותו מניחין אותו מחציו של כבש למטה כדי שלא יצטרך להוליכו כל הכבש והולך ועולה בכבש וכשמגיע למקום שהאיברים שם נוטלן והכי תנן במסכת שקלים (פ"ח מ"ח) איברי תמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח: **לאו אורח ארעא.** למיתחזי כמאן דטריא ליה מילתא: **לא ר"א בן יעקב אית ליה דר' יהודה.** דאמר לא היה פייס למחתה ונותן ראש"י פייס למחתה תחת פייס מן הכבש ולמזבח: דלא

למאי אתא לכדתניא (ו) כיצד היה עושה (ז) נותן את הפדר אבית השחיטה ומעלהו וזה הוא דרך כבוד של מעלה: **מתני'** (ח) הפיים השלישי חדשים לקטרת באו והפיסו (ט) והרביעי חדשים עם ישנים מי מעלה אברים מן הכבש למזבח: **גמ'** תנא מעולם לא שנה אדם בה מ"ט א"ר חנינא מפני שמעשרת א"ל רב פפא לאביי מ"ט אילימא משום דכתיב (י) ישימו קטורה באפך וכתיב בתריה (כ) ברך ה' חילו אי הכי עולה נמי הכתיב (ל) וכליל על מזבחך א"ל הא שביחא והא לא שביחא אמר רבא לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר לוי דכתיב (מ) יורו משפטיך ליעקב יששכר דכתב (נ) (ובני) יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ואימא יהודה נמי דכתיב (ס) יהודה מחוקקי אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא קאמינא א"ר יוחנן (ע) אין מפייסין על תמיד של בין הערבים אלא כהן שזכה בו בשחרית זוכה בו ערבית מיתיבי כשם שמפייסין שחרית כך מפייסין בין הערבים כי תניא ההיא בקטורת והתניא כשם שמפייסין לו שחרית כך מפייסין לו ערבית אימא לה והתניא כשם שמפייסין לו שחרית כך מפייסין לו ערבית וכשם שמפייסין לה שחרית כך מפייסין לה ערבית אמר רב שמואל בר רב יצחק הכא (פ) בשבת עסקינן הואיל ומשמרות מתחדשות ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא נפישי להו פייסות (צ) מייתי כולהו מצפרא אתו דזכי ביה שחרית זכי דזכי בערבית זכי: הרביעי חדשים עם ישנים וכו': מתניתין דלא כרבי אליעזר בן יעקב דתנן (ק) רבי אליעזר בן יעקב אומר המעלה איברים לכבש הוא מעלה אותן למזבח במאי קמיפלגי מר סבר (ר) ברב עם הדרת מלך ומר סבר מקום שכינה לאו אורח ארעא אמר רבא לא רבי אליעזר בן יעקב אית ליה דרבי יהודה (ש) ולא רבי יהודה אית ליה דרבי אליעזר בן יעקב דא"כ בצרו להו פייסות ואי משכחת תנא דתני חמש ההוא

יהודה מחוקקי. יש מקשה אמאי לא מייתי מדכתיב בתורה דכתיב לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו (בראשית מט) וי"ל דהתם בברכה הוא דכתיב אבל מהאי קרא מייתי שכך היה שביהודה יש מחוקקים: **אלא** כהן שזכה בו שחרית זוכה בו ערבית. תימה לי והא ע"כ היה צריך להפיס ערבית בשביל סידור שני גזירין שאותם של בוקר היו בכהן הזוכה בתרומת הדשן ושני כהנים זוכין בהן בערב ואין לתרץ דמודה הוא דבשבילם מפייסין לערב ולא אתא לאשמועינן אלא דבהנך עבודות שיש דוגמתן בנקר לא היו מפייסין דאם כן כי פריך בסמוך ולמאי דס"ד מעיקרא נפישי להו פייסות לר' יוחנן לרשב"י נמי תיקשי כיון דמפייסי בערב בשביל שני גזירי עצים א"כ נפישי להו פייסות ודוחק הוא לומר דהנך תרי מדשן מזבח הפנימי ומנורה שהיו בפייס של תמיד השחר ולא היו בערב הס היו זוכין בגזירין בערב נמצא שלא היו צריכין להפיס בשביל הגזירין לערב כי דוחק הוא לבדות דבר זה מדעתינו אלא נראה לרבי יוחנן פשיטא ליה דמצפרא מפיסין נמי על שני גזירין של בין הערבים כיון דאותו פייס שמפיסין לתמיד השחר מהני נמי לבין הערבים סברא הוא שיפיסו אז כמו כן לצורך גזירין של בין הערבים והא דלא חשיב להו במתני' בפייס השני י"ל דלא חשיב אלא י"ג כהנים הזוכין בו בפייס השני לצורך תמיד של שחר אבל למאי דס"ד מעיקרא דלכל עבודה של בין הערבים חוזרין ומפיסין הוה ס"ד שבערב מפיס לו דאמאי מפיסין לו שחרית כיון דלא מהני פייס דשחרית לשל בין הערבים מידי ועוד ליתנא דבריתא דקתני כך מפיסין לו ערבית משמע שבערב מפיסין

וא"כ נפישי להו פייסות:

והתניא בדרך שמפיסין לו שחרית. פי' והכא לא מצי לשנויי בקטורת מדקתני לו לשון זכר אלמא לתמיד קאמר דאי בקטורת הוה ליה למיתני לה לשון נקבה: **דתנן** ראב"י אומר המעלה איברים כו'. דתנן גרסינן משנה היא בתמיד פ"ה [מ"ב] (דף לב:) ועיל בפ"ק (דף יד:) דפריך

סתמא דתמיד אדיומא ומשני מאן תנא יומא ר"ש אים המצפה היא משום דאשכחן דפליג אחדא סתמא דתמיד דתניא ר"ש אים המצפה משנה בתמיד לא הוה מצי למימר דאב"י הוא דפליג הכא אסתמא דתמיד דקא תני בריש הרביעי חדשים עם ישנים מי מעלה איברים מכבש למזבח והדר קתני דאב"י אומר המעלה איברים וכו' דהא אסתמא דיומא נמי פליג דבמתניתין נמי קתני הרביעי מי מעלה איברים ואוקמה דלא כראב"י ואע"ג דאיכא נמי סתמא דמתני' כראב"י דקתני תמיד קרב בתשעה ופרש"י דסתמא כראב"י אין נראה לפרש כן דא"כ ה"ל להש"ס לאקשויי ריש רבנן וסיפא דאב"י ולישני אין ריש רבנן וסיפא דאב"י ונהי דמריש דריש ר"ג כהנים זוכין בו לא קשיא לן דלרבנן הוו להו י"ד עם המעלה איברים מכבש למזבח וא"כ תקשי ריש וסיפא דאב"י ומצינתא רבנן דהיא איכא לשנויי דאתיא אפילו כרבנן ולא קא חשיב אלא י"ג כהנים הזוכין בפייס השני אבל מעלה איברים מכבש למזבח ההוא פייס רביעי באפי נפשיה הוא מיהו הא קשיא ריש רבנן וסיפא דאב"י כדפריסית ונראה דתמיד קרב בט' לא הוה סתמא כראב"י אלא משום דבעי למימר לא פחות ולא יותר קאמר ליכא למ"ד שיהא תמיד קרב בפחות מט' אבל י' לא הוי כל שעתא דזימנין דבהעלאת איברים מכבש למזבח זכה אחד מהנך שזכו להוליך לכבש אבל בעיר מט' לא הוו וכחג בעיר מי' לא הוו וכן כולם אבל אין לפרש דלא קא חשיב אלא הולכת איברים לכבש דהא קא חשיב נמי עלוחית מים ובזיכין וגזירין מיהו מצי למימר דלא קא חשיב אלא תחילת הולכות בין לאיברים בין לעלוחית מים בין בזיכין אבל גמר הולכת איברים מכבש למזבח לא קא חשיב ורשאן נראה יותר:

מקום שכינה לאו אורח ארעא. אפילו ראב"י דקסבר הכא דלאו אורח ארעא נראה דמודה הוא בהיא דתמיד [נשחט] (דף סד.) בערב הפסח שחט ישראל וקיבל הכהן נותנו לחבירו וחבירו לחבירו וכו' עד והכהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה אחת כנגד היסוד ומפרש בגמרא טעמא משום ברוב עם הדרת מלך דהתם לא שייך למימר לאו אורח ארעא שהרי כשהיה נותנה לחבירו לא היה הולך לו אלא חוזר ומקבל ומושיט וחוזר ומקבל ומושיט שהרי רוב פסחים היה להם אבל היכא שמוליך עד לכבש והולך לו הוה ודאי לאו אורח ארעא: **ואי** משכחת תנא דתני חמש בו'. תימה לי לימא דהוה תנא סבירא ליה דחוזרין ומפיסין לתמיד של בין הערבים בערב דהשתא איכא ה' פייסות וי"ל דה"ק אי משכחת תנא דתני חמש בשחרית אי נמי י"ל אי קסבר דחוזרין ומפיסין לתמיד של בין הערבים אף על גב דהפיסו לתמיד של שחר א"כ היו חוזרין ומפיסין נמי להקטרת של בין הערבים ונפישי להו פייסות טפי ממחמש: **היא**

דר' אליעזר דאמר לא היה פייס לאיברים להעלותם מן הכבש למזבח אלא אומר היה להן פייס בפני עצמו, ומחתה לא היה לה פייס. שאם יש אחד מהן שאומר לא הכבש לא היה פייס למחתה ולא לאברים שעל הכבש לא תמצא אלא שלש פייסות. ואם תמצא תנא ששנה ה' פייסות ואומר היה פייס למחתה ופייס לאיברין שעל גבי הכבש, אותו התנא חולק על ר' יהודה ועל ר' אליעזר בן יעקב, שזה אומר לא היה פייס למחתה, וזה אומר לא היה פייס לאברים שעל הכבש.

מסורת הש"ס

(א) [מולין כז:], ב) [ל"ל ומבגין], ג) תמיד לב:, ד) [לעיל כה:], ה) בס"א: אומנ,

תורה אור השלם

1. יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יָשִׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל מִזְבְּחֶךָ: דברים לג י
2. בָּרֵךְ יְיָ חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן יְקוּמוּן: דברים לג יא
3. וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁיהֶם מָאתַיִם וְכָל אֲחֵיהֶם עַל פִּיהֶם: דברי הימים א יב לג
4. לִי גִלְעָד וְלִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחֹקְקִי: תהלים ס ט
5. בָּרֵב עַם הֲדַרַת מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מְחִתַּת רָזוֹן: משלי יד כח

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הא לא שביחא ומסתברא כו'. עי' מנחות נ. תד"ה דלא שכיח מבואר דלא ס"ל כרש"י אלא כדברי תוספות ישנים כאן:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חדשים לקטורת כך היו מכריזין קול בעזרה כלומר מי שלא זכה לקטורת כו' מ"ש חדשים הס"ד: (ב) ד"ה כולהו מצפרא אתו. ואם תמיהין: (ג) ד"ה הוא מעלה אותן לגבי המזבח:

מוסף רש"י

דרך כבוד. שכשמקריב הראש חופה הפדר על מקום חתך מפני שמוליכן בדם (חולין כז:).

תוס' ישנים

עולה נמי הכתיב בה בליל. פר"ח דכתיב בשמואל [ש"א ז, טו] ויקח טלה חלב אחד ויעלהו עולה בגלל כו'. עולה נמי הכתיב בה בליל. פירוש מ"כ יפיסו עליה בחדשים. ומשני דהא שכיחא (וחכלו) [ויוכלו] כל אחד ואחד להתנדב עולה ולהכניס, אבל קטרת אין יכולין להתנדב אלא אותה של ציבור. ובקונטרס פירש עולה שכיחא ואין הכל רגילין להתעשר, ולדברי הר"ר פרץ עולה אמאי לא מעשרת, ואין זה טעם מפורש כל כך, כי למה לא יתעשרו כיון שיש בה בגלל כמו בקטורת. דכתיב יהודה מחוקקי. הכי נמי הוי מצי לאתויי ממחוקק מבין רגליו [בראשית מט, י]. מ"נ הוי מצי [למימר דהתם קרא מיירי] בנשיא וראש הגולה שבאו מדוד כדדרשינן בקנהדרין [ה, ב] ודוד נמי מלוי קאמי [שבא ממרים כדאמרינן בסוטה (יא, ב)]. [אלא כהן שזכה בו שחרית יזכה בו ערבית כו'. וא"ש ושני גזירי עצים] שהיה ערבית בשני כהנים כתבון בפרקין [לקמן ע"ב] ושחרית לא היה אלא בכהן אחד כדאמרינן [לעיל כב. אלא דמתרומת הדשן היה זוכה בשני כו', י"ל שהכן שהיה זוכה בו שחרית והיה אומר לכהן שעמו זכה עמי בשני כו'. הכא בשבת עסקינן כו'. וכולהו שיעוי לא נריכי כיון דבשבת מיירי, והוי כמו אלא. מיהא אתו מצפרא. ול"ת ולמאי דאסקינן לא ניחא אם לא תפרש דאתי כולהו מצפרא, כי בקטורת לא היה פייס אלא כהן (אבל) הזוכה בה שחרית היה זוכה בה ערבית. ה"ר יוסף. הרביעי מי מעלה בו'. דקטורת קודש לאברים כדמפקינן לקמן בפ"ג [לג, א] מקרא. ומר סבר מקום שכינה לאו אורח ארעא. שיגיע זה העבודה ויקך לו ויעשה אחר, אבל ודאי כולי עלמא מודו שהיו מביאין האברים על הכבש כשמלחום, כמו שמפורש במסכת תמיד [פ"ד] וכמה דוכתי.

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה והלכה יא:
ל ב מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה ז:
לא ג ד ה סש הלכה ח:
לב ה סש הלכה ט:
לג ו סש הלכה ח:

רבינו חננאל

נותן הפדר שהוא החלב על בית השחיטה כדי לכסות בו טינוף הדם שעל בית השחיטה. וזהו דרך כבוד של מעלה. הפייס השלישי חדשים לקטורת. ירושלמי מעשה באחד שיבשה זרועו ולא הניחה, לקיים מה שנאמר ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה. מיכן אמרו שני כהנים מתברכין בכל פעם, החותה ומכניס במחתה והמקטיר. תנא מעולם לא שנה אדם בה משום שמעשרת מי שכבר הקטיר. לפיכך היו אומרים חדשים לקטרת. עולה, אע"ג דכתיב בה כליל בנביאים, שנאמר ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלה עולה כליל לה'; ויזעק שמואל אל ה' כו', שכיחא, הקטרת לא שכיחא. אמר רבא לא משכחת חכם שמורה אלא אי מלוי, דכתיב יורו משפטיך ליעקב. אי יששכר, דכתיב ובני יששכר יודעי בינה לעתים. אבל שבט יהודה אע"ג דכתיב יהודה (מחוקקי), שמועה אליבא דהלכתא לא סלקא להו. א"ר יוחנן אין מפיסין על תמיד של בין הערבים אלא מי שזכה בו שחרית הוא יזכה בו ערבית. ומותבינן עליה והתניא כשם שמפיסין לו. כלומר, לתמיד שחרית, כך מפיסין לו ערבית. ושנינן בשבת הואיל ומשמרות מתחדשות, כדתנא (ו) דבי שמואל משמר היוצא עושה תמיד של שחר ומוספין, והנכנס עושה תמיד של בין הערבים והבזיכין כו'. וכיון שמתחלפין צריכין להפיס. הקטרת מפיסין לה בשחרית ובין הערבים. ולמאי דסליק אדעתין כי מפיסין בזה ובזה ודלא כר' יוחנן, נפישו להו פייסות, ואנן לא תנן אלא ד' פייסות בלבד. ופרקינן בקיבוץ אחד. היינו אומרים שמפיסין לזה ולזה. הפייס הרביעי מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. דלא כר' אליעזר בן יעקב דתני בתמיד פרק (ח) [ה] המעלה אברים לכבש הוא מעלן ע"ג המזבח, ולא היה להם פייס בפני עצמן. א"ל לר' אליעזר בן יעקב חסרו הפייסות ואינם אלא שלשה. ואמרינן אית ליה פייס אחד למחתה. והא"ר יהודה תני לא היה פייס למחתה, אלא כהן שזכה בקטרת אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה. אמר רבא ד' אליעזר לית ליה הא דר' יהודה אומר לא היה פייס למחתה אלא פליג עליה ואמר אית ליה פייס למחתה בפני עצמה. ולא ר' יהודה אית ליה הא

ו) לפנינו בגמ' ליתא כאן רק הוא בסוטה דף נו ע"ב.

בראשונה פרק שני יומא

ההיא דלא כר' אליעזר בן יעקב ודלא כרבי יהודה. כך היא הגי' בכל הספרים אבל רש"י מוחקה וגרים אלא כר"י וגירסת הספרים ודלא כרבי יהודה נ"ל לפרש והתניא י"ז פי' בכל בוקר היה י"ז לכל הפחות ולא משכחת לה אא"כ תשבת כל הכהנים הזוכין בכל הפייסות דהיינו י"ג הזוכין בתמיד ומד בתרומת הדשן ומד המעלה איברים מכבש למזבח ותרי דקטורת ודמתתה הרי י"ז והיינו דלא כראב"י ודלא כר' יהודה דלראב"י בגיר להו חד דמעלה איברים מכבש למזבח ולר' יהודה בגיר להו חד דמתתה ומה שהקשה רש"י אמאי קאמר דלא כר' יהודה נהי דלא הוה פייס למתתה כהן מיהא הוה וא"כ איכא י"ז נ"ל דפשיטא ליה להש"ס די"ז דקאמר היינו אותם שזוכין ע"י פייס קאמר דהא אכתי טובא הוו המפשיט והמנתח והולכת עצים למערכה ואי משום דכשירין בזר לא תשיב להו והא קא תשיב שוחט אלא ע"כ לא קא תשיב אלא הגך שזוכין ע"י פייס ובמתתה לרבי יהודה לא הוה פייס כלל כדפרישית לעיל וגירסת שבספרים היא כפר"ח ואין להקשות מהא דאמר לעיל אי משכחת תנא דאית ליה חמש משמע דהש"ס לא הוה משכח תנא דאית ליה ה' פייסין והא תנא דהכא דאית ליה י"ז אית ליה ה' פייסין די"ל לעיל אכתי לא ידע להא בר"ת דהכא: **פר** קרב בב"ד הראש והרגל בו'. קשה לי דהכא לא תשיב לא כדרך הילוכו ולא כדרך ניתוחו ולא כדרך עילויו ולא כדרך הפשטו ואיני יודע איזה סדר תפס לו וי"ל משום דמיבעיא ליה למיתני הראש והרגל בראשא וקתני בהו הרגל בשנים נקט נמי הרגל של שמאל בשנים וקתני העוקץ בהדיה ואקדמיה משום דבראשא נמי גבי טלה תניהו בהדי הדדי לעוקץ ורגל שמאל וכיון דתנא להגך דלא סגי לה בחד כהן תנא נמי הגרה שהוא בג' וכיון דבעי למיתני הגרה תנא בהדיה החזה ואקדמיה כי היכי דקתני גבי טלה והדר תנא הגך דלית לכל חד וחד אלא חד כהן וקתני להו בסידרא דראשא ב' ידות וד' דפנות:

והקריבו

בשלשה שתי ידים בשנים ושתי דפנות בשנים הקרביים והסולת והיין בשלשה שלשה יבד"א בקרבנות ציבור אבל בקרבן יחיד אם רצה להקריב מקריב הפשיטן וניתוחן של אלו ואלו שוין: **גמ'** תנא חהפשיטן וניתוחן שוין בזר אמר חזקיה מניין להפשט וניתוח ששוה בזר שנאמר [1] ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח נתינת אש בעיא כהונה הפשט וניתוח לא בעיא כהונה האי כרתך לית ליה דר"א בן יעקב דאסר כן בזרי להו פייסות כדאמרינן לעיל והולך לו כהן מן הכבש למזבח. ואני שמעתיה בלשונות אחרות ואי אפשר להעמידה. א] ואי (ד) שמעינן ליה דרבי יהודה לא היה פייס למתתה לא שמעינן ליה דאמר לא היה כהן למתתה אלא הרי הוא אומר כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעומד אצלו זכה עמי במתתה אבל ר"א בן יעקב שמעינן ליה דאמר לא היה כהן להעלות איברים מכבש למזבח אבל הן עצמם שהעלום לכבש היו מעלין למזבח: **מתני' הבשר בחמשה** שני עשרונים היה (ה) ושני כהנים: **במה דברים אמורים.** דבעינן כל הני כהנים לכל בהמה ובעינן פייס: [ז] **אם רצה להקריב לבן.** יחיד את הכל ובלא פייס: **הפשיטן וניתוחן.** של ציבור ושל יחיד שוין להיות כשירין בזר והכי מפרש בגמרא:

גמ'

תום' ישנים

מתני'. תמיד קרב בב"ד כו'. סדר הולכתם אברי תמיד קתני ולא תשיב עבודות הדם ודישון שהיו לפני זה. **ושנים בידם ב' בויבי לבונה כו'.** האי תנא סבר בזיכין קודמין למוספין, דאי הוה מוספין קודמין לבזיכין לא הוה שייכי מידי בזיכין למילי דפייס הבשר, ובגמרא תשיב ליה בהדי מילי דפייס הבשר, דקתני פעמים ששה עשר, ועוד דלמאן דאמר מוספין קודמין לבזיכין, משמר היולא מקריב תמיד של שחר, משמר הנכנס מקטיר בזיכין, דתמוכת בסוף הפלגל [מנוכה יו, ב] וא"כ אין עניינם לתמיד של שחר כלום ואין יכולין לזיות בפייס הבשר כלל, אבל למאן דאמר בזיכין קודמין למוספין אתי שפיר דאמר"ג דתמיד קרב בשחרית ובזיכין בחצות דבריש תמיד נשחט [פסחים נח, ח], משום דהוו בזיכין בפייס הבשר להו בתמיד של שחר. ועוד כי נראה שמותר לעשותן לאלתר שחרית אחר שתמיד, דהא נקמן בפ' המעורבה [לד, ח] משמע שהיה לבם לזיות בין חציתין לנסכים משום דגמרינן מוזה מוקם מחציתין, אי לאו דכתב ביום ביום לאחר, ואתי להקדים נסכים לבזיכין, אלמא סמוך לנסכים לאלתר מותר לעשותם קודם חצות. והא דאמרינן בזיכין בחצות היינו שלא יעכבנו יותר, אבל בתחילה יכול להקריבן שחרית אחר נסכי תמיד. וכן מוספין בשם דאמרינן בחצות נשחט [שם] נראה לפרש שלכתחילה אין לעכבם יותר, אבל קודם לכן מותר להקריבם לכתחילה, מדמלגלגין לגזרת המוספי בתחלת שני קמייתא לכתחילה [נראה ע"ז ד, ב]. לשון רבינו. וא"ת לאמר היו עושין אותן בפייס שני כיון שהיו אחר הקטרת אברי התמיד שהיה בנקר והבזיכין אח"כ אפילו לא מ"ד בזיכין קודמין למוספין כדמשמע לקמן בפ' הממונה. י"ל שכל עניני הקטרות והעלאות היו בפייס אחד וגם יכולין להקטיר בזיכין שחרית כדפירש רבינו. **שני בויבי לבונה.** וא"ת מי היה הזוהה כהן. י"ל אותו שאחר אחרון של מעליני אברים לכבש. אך מספקא לרבינו במוסף אל שנת אם היו עושין פייסות אם לאותם של שחרית היו עושין זה אחר זה, ולא מיקמי דא"כ נפיש להו פייסות, דל' פייסות דתמיד' בכל יום מיירי, אבל בשבת איכא טפי כדאמרינן לעיל [ע"ש] וכשם שמפיסין לה שחרית כך מפיסין לה בתמידי בשבת. ואפילו אם תמצא לומר אם מתקן אותן אם מיקמי מהא דתנן [מנוכה נה, ב] במאמי חוחרין לפייס בכרגלים, אלמא מפיסין על מוקף, דנהי דמפיסין כולהו המשמרות אחזה משמר יעבור, מ"מ (מיגש) [אפשר דמשמר] שזכו במוקף לא היו מפיסין מי שזכו מי זורק. **ושנים בידם ב' גזירי עצים.** אבל אל שחרית לא קתני שהן היו בפייסות של קרות הגבר עם תרומת הדשן כדאמרן לעיל [כב, ח] מי שזכה בתרומת הדשן כו'. **גמ'. ורגמוהו העם באתרוגיהן.** אלמא היה ניסוך בתמיד של שחר. ואע"פ שאמרי יהושלים היו טוטלין כל היום אתרוגיהן בידיהן, משמע לא היו בעזרה בשעה שתמיד של בין הערבים קרב שלא היה זמן תפילה. **אם אינו ענין לתמיד**

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ד מהלכות תמידין הלכה יח]:

לד ב מיי' פ"א מהלכות תמידין הלכה ו:

לה ג סש הלכה ח:

לו ד סש פ"ב הלכה [ב] ג:

לז ה ו מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז יח:

לח ז סש הלכה יט:

לט ח מיי' פ"ט מהלכות ביאת מקדש הלכה ו:

גליון הש"ם

גמ' אין מנסכין. עי' תענית ג ע"ב תד"ה מיגעי להו:

רבינו חננאל

תמיד קרב בט' בי' בי"א בי"ב לא פחות ולא יותר. מדתנינן ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים, שמעת מינה שאין מנסכין מים אלא בתמיד של שחר. דאי ס"ד מנסכין בתמיד של בין הערבים, בחול נמי משכחת י"ב בתמיד של בין הערבים. כיצד, עצמו בט', וב' בשני גזירי עצים, ואחד בצלוחית של מים, הרי י"ב בתמיד של בין הערבים, אלא ש"מ אין מנסכין ש"מ. מנא לן שתמיד של בין הערבים טעון שני גזירין שנאמר וערכו עצים על האש. ודרשינן ליה בתמיד של בין הערבים ומשמע וערכו שנים. ושאר השמועה פשוטה היא. תני ר' חייא פעמים י"ג פעמים י"ד כו'. פי', פעמים שאתה מוצא בפיס בתמיד של שחר י"ג כדתנן שלשה עשר זכין בו. וכבר פירשנום למעלה. ובחג מוסיפין בתמיד של שחר, אחד בצלוחית של מים הרי י"ד. ובכל שבת י"ג הידועין בתמיד של שחר ושנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים הרי ט"ו. ואם הוא שבת שבתוך החג, י"ג הידועין וב' בשני בזיכי לבונה, ואחד בצלוחית של מים הרי י"ז. ואקשינן והתניא פעמים י"ז, ודחינן ההיא מתניתא תני ומוסיף ואחד במתתה הרי י"ז. והאי תנא לא כר' יהודה ולא כר' אליעזר. כר' יהודה לא, דהא בהדיא תני לא היה (פורס) [פייס] למתתה, אלא כהן שזכה בקטרת אומר לזה שעמו זכה עמי במתתה. ודלא כר' אליעזר בן יעקב דהא בהדיא אוקימנא ליה בפייס למתתה בפני עצמה. כי הפיס שסילק מן האברים שעל הכבש [למוכבה] והוא הפייס הרביעי במתתה חשיב ליה. וזה חשיב למתתה בכלל הפייס השני, ומפורש בתוספתא כך כמו שפירשנו, כי אלו וט"ו וי"ו (המנין) [במנין] הפייס השני הם. איל קרב בי"א הבשר בחמשה כו'. הפשיטן וניתוחן של אלו ואלו שוה. אוקימנא בין קרבנות יחיד בין קרבנות צבור, הפשיטן וניתוחן שוה שכשרין בזר.

מתני' תמיד מרבים בו' ודלא כרבי יהודה: מתני' תמיד קרב בתשעה בשעה באחד עשר בשנים עשר לא פחות ולא יותר כיצד [6] עצמו בט' בחג ביד אחד צלוחית של מים הרי כאן עשרה בין הערבים באחד עשר הוא עצמו בתשעה בשנים בידם שני גזירי עצים בשבת באחד עשר הוא עצמו בתשעה [1] ושנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים: **גמ'** אמר ר' אבא ואיתימא רמי בר חמא ואיתימא ר' יוחנן [2] אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר ממאי מדקתני ובשבת שבתוך החג ביד אחד צלוחית של מים ואי סלקא דעתך בתמיד של בין הערבים מנסכין בחול נמי משכחת לה אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא [3] ולמנסך אומר לו הגבה ידיך שפעם אחד נסך על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן שמע מינה תניא רשב"י אומר מניין לתמיד של בין הערבים שטעון שני גזירי עצים בשני כהנים שנאמר [1] וערכו עצים אם אינו ענין לתמיד של שחר דכתיב [2] ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה [ד] תניהו ענין לתמיד של בין הערבים ואימא אידי ואידי בתמיד של שחר ואמר רחמנא עביד והדר עביד א"כ נימא קרא ובער ובער [4] אי כתב רחמנא ובער הוה אמינא חד אין תרי לא קמ"ל דנעביד חד ונעביד תרי א"כ נימא קרא ובער ובערו א"נ וערך וערכו מאי ובער וערכו שמע מינה כדקא אמרינן תני ר' חייא פיים פעמים י"ג פעמים י"ד פעמים ט"ו פעמים ט"ז והתניא י"ז ההיא דלא כר"א בן יעקב אלא כרבי יהודה: **מתני'** [ה] איל קרב באחד עשר הבשר בחמשה הקרביים והסולת והיין בשנים שנים [ו] פר קרב בעשרים וארבעה הראש והרגל הראש באחד והרגל בשנים העוקץ והרגל העוקץ בשנים והרגל בשנים החזה והגרה באחד והגרה

דלא כר"א בן יעקב ודלא כרבי יהודה. דתשיב פייס למתתה (ב) דלא כרבי יהודה ופייס דמן הכבש למזבח דלא כר"א בן יעקב: **מתני' תמיד קרב.** משעת הולכת איברים ואילך קא תשיב: **עצמו.** בכל יום בתשעה חמשה לאיברים וחמד לקרבים וחמד לסולת וחמד לחביתין וחמד ליין והא כר"א בן יעקב היא דלית ליה חד להעלות מכבש למזבח: **בחג.** שלריך שני נסכין אחד של יין ואחד של מים: **ביד.** כהן אחד לצלוחית אחת של מים: **בין הערבים.** שבכל יום שניים בידם שני גזירי עצים להוסיף על עצי המערכה להרצות ודגמרא יליף לה מקרא שבין הערבים לריך התמיד שני גזירין בשני כהנים אבל בשחרית לא בעי סידור שני גזירין אלא בכהן אחד דכתיב ובער עליה הכהן: **ובשבת שבתוך החג וכו'.** הרי שניים עשר: **גמ' ממאי מדקתני ובשבת וכו'.** מכלל דשאר יומות החג לא תנא שיטעון שניים עשר ואי אמרת אף בין הערבים מנסכין מים בחול של כל יומות החג משכחת לה י"ב בין הערבים עצמו בתשעה ושניים בידן שני גזירין ואחד בידו צלוחית של מים: **ולמנסך אם המים אומר לו הגבה ידך.** ונראה שתערה הצלוחית לתוך הספל של כסף שעל המזבח שהוא נקוב כמין חוטם דק שהיין מקלח ויולא [ג] בו והוא הניסוך: **שפעם אחת נסך על רגליו.** לא עירה הצלוחית לתוך הספל ושפך המים על רגליו לפי שהיה לדוקן ולאינו מודה בניסוך המים: **באתרוגיהן.** למה לי למיתני באתרוגיהן אם לא בא ללמדנו שניסוך המים אינו אלא בשעת נטילת לולב: [ג] **[ואימא] דנעביד [חד].** כהן אחד יסדר שני גזירין בבקר לתמיד ובער עליה הכהן ונעביד תרי שוב יביאו שני כהנים לעשות שני גזיריהן עוד בבקר כדכתיב וערכו שניים: **ובער ובערו.** יכתוב שניהן בלשון אחד: **פעמים י"ג.** כהנים עסוקין בעבודת התמיד כדתנן במתני' [ד] בפייס שני י"ג כהנים זוכין בו: **פעמים י"ד.** בחג ביד אחד צלוחית של מים: **פעמים ט"ו.** בשבת: **פעמים ששה עשר.** בשבת שבתוך החג: ה"ג **והא תניא שבעה עשר ההוא דלא כר"א בן יעקב אלא כר' יהודה.** ההוא תנא אית ליה עוד כהן אחד המעלה איברים מן הכבש למזבח והרי כאן י"ז דלא כר"א בן יעקב אלא כרבי יהודה דאמר לא היה פייס למתתה ועל

דלא כר"א בן יעקב דאסר כן בזרי להו פייסות כדאמרינן לעיל והולך לו כהן מן הכבש למזבח. ואני שמעתיה בלשונות אחרות ואי אפשר להעמידה. **א]** ואי (ד) שמעינן ליה דרבי יהודה לא היה פייס למתתה לא שמעינן ליה דאמר לא היה כהן למתתה אלא הרי הוא אומר כהן שזכה בקטורת אומר לזה שעומד אצלו זכה עמי במתתה אבל ר"א בן יעקב שמעינן ליה דאמר לא היה כהן להעלות איברים מכבש למזבח אבל הן עצמם שהעלום לכבש היו מעלין למזבח: **מתני' הבשר בחמשה** שני עשרונים היה (ה) ושני כהנים: **במה דברים אמורים.** דבעינן כל הני כהנים לכל בהמה ובעינן פייס: [ז] **אם רצה להקריב לבן.** יחיד את הכל ובלא פייס: **הפשיטן וניתוחן.** של ציבור ושל יחיד שוין להיות כשירין בזר והכי מפרש בגמרא:

גמ'

מתני'. תמיד קרב בט' כו'. סדר הולכתם אברי תמיד קתני ולא תשיב עבודות הדם ודישון שהיו לפני זה. **ושנים בידם ב' בויבי לבונה כו'.** האי תנא סבר בזיכין קודמין למוספין, דאי הוה מוספין קודמין לבזיכין לא הוה שייכי מידי בזיכין למילי דפייס הבשר, ובגמרא תשיב ליה בהדי מילי דפייס הבשר, דקתני פעמים ששה עשר, ועוד דלמאן דאמר מוספין קודמין לבזיכין, משמר היולא מקריב תמיד של שחר, משמר הנכנס מקטיר בזיכין, דתמוכת בסוף הפלגל [מנוכה יו, ב] וא"כ אין עניינם לתמיד של שחר כלום ואין יכולין לזיות בפייס הבשר כלל, אבל למאן דאמר בזיכין קודמין למוספין אתי שפיר דאמר"ג דתמיד קרב בשחרית ובזיכין בחצות דבריש תמיד נשחט [פסחים נח, ח], משום דהוו בזיכין בפייס הבשר להו בתמיד של שחר. ועוד כי נראה שמותר לעשותן לאלתר שחרית אחר שתמיד, דהא נקמן בפ' המעורבה [לד, ח] משמע שהיה לבם לזיות בין חציתין לנסכים משום דגמרינן מוזה מוקם מחציתין, אי לאו דכתב ביום ביום לאחר, ואתי להקדים נסכים לבזיכין, אלמא סמוך לנסכים לאלתר מותר לעשותם קודם חצות. והא דאמרינן בזיכין בחצות היינו שלא יעכבנו יותר, אבל לכתחילה יכול להקריבן שחרית אחר נסכי תמיד. וכן מוספין בשם דאמרינן בחצות נשחט [שם] נראה לפרש שלכתחילה אין לעכבם יותר, אבל קודם לכן מותר להקריבם לכתחילה, מדמלגלגין לגזרת המוספי בתחלת שני קמייתא לכתחילה [נראה ע"ז ד, ב]. לשון רבינו. וא"ת לאמר היו עושין אותן בפייס שני כיון שהיו אחר הקטרת אברי התמיד שהיה בנקר והבזיכין אח"כ אפילו לא מ"ד בזיכין קודמין למוספין כדמשמע לקמן בפ' הממונה. י"ל שכל עניני הקטרות והעלאות היו בפייס אחד וגם יכולין להקטיר בזיכין שחרית כדפירש רבינו. **שני בויבי לבונה.** וא"ת מי היה הזוהה כהן. י"ל אותו שאחר אחרון של מעלינו אברים לכבש. אך מספקא לרבינו במוסף אל שנת אם היו עושין פייסות אם לאותם של שחרית היו עושין זה אחר זה, ולא מיקמי דא"כ נפיש להו פייסות, דל' פייסות דתמיד' בכל יום מיירי, אבל בשבת איכא טפי כדאמרינן לעיל [ע"ש] וכשם שמפיסין לה שחרית כך מפיסין לה בתמידי בשבת. ואפילו אם תמצא לומר אם מתקן אותן אם מיקמי מהא דתנן [מנוכה נה, ב] במאמי חוחרין לפייס בכרגלים, אלמא מפיסין על מוקף, דנהי דמפיסין כולהו המשמרות אחזה משמר יעבור, מ"מ (מיגש) [אפשר דמשמר] שזכו במוקף לא היו מפיסין מי שזכו מי זורק. **ושנים בידם ב' גזירי עצים.** אבל אל שחרית לא קתני שהן היו בפייסות של קרות הגבר עם תרומת הדשן כדאמרן לעיל [כב, ח] מי שזכה בתרומת הדשן כו'. **גמ'. ורגמוהו העם באתרוגיהן.** אלמא היה ניסוך בתמיד של שחר. ואע"פ שאמרי יהושלים היו טוטלין כל היום אתרוגיהן בידיהן, משמע לא היו בעזרה בשעה שתמיד של בין הערבים קרב שלא היה זמן תפילה. **אם אינו ענין לתמיד**

תורה אור השלם

1. וְהָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ: ויקרא א ז
2. וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים:
ויקרא ו ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"כ ניחא קרא ובער ובער (אי כתב רחמנא) וכו' קמ"ל דנעביד חד ונעביד תרי) תא"מ וכ"ג גירסת רש"י **ואימא דנעביד חד ונעביד תרי:** (ב) רש"י ד"ה דלא כר"א דלא כו' דתשיב פייס למתתה ולמן הכבש למזבח דפייס דמחתה דלא כר' יהודה: (ג) ד"ה ואימא דנעביד חד ונעביד תרי כהן אחד יסדר כו' לעשות שני גזירין עוד בבקר: (ד) ד"ה ה"ג והא תניא כו' ואי שמעינן ליה לר' יהודה דאמר לא היה פייס למתתה. נ"ב עי' בתוס' פירושו דזהו קושיא על גירסת ולשון אחרת וק"ל: (ה) ד"ה הסולת שני עשרונים הי' בשני כהני':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ה"ג והא תניא וכו' ואי אפשר לה"העמידה דאי אשמעינן וכו' כל"ל וכ"כ הש"י יש"ש:

הגהות מהר"י לנדא

[ז] רש"י ד"ה אם רצה להקריב. עי' לעיל דף ב ע"ב בתש"י ד"ה ומי דעינן. ועי' בתו"ט כאן וכמ"ל פ"ד מהלכות תמידין הלכה ט. עפ"ז יש לייסד קמיכת רש"י דכאן מיירי דבעל הקרבן היה בוחר לעצמו איזה כהן מביא האם. אבל אם לא פרט מי שיקריב בודאי היה פייס דלא אתי לאגעויי אבל לעיל שפיר משני מי דעינן הי כהן מתרמי דלא דעינן איזה כהן יבחר או שלא יבחר והא לריך פייס.

מוסף רש"י

ולמנסך אומר לו הגבה ידיך. שנראה שתמן המים בספל, שהלוקין אין מודין בניסוך המים, שפעם אחת נסך לזוקין אחד את המים על רגליו (סוכה מח:). **הפשיטן וניתוחן שוין בזר.** ואפילו הפשט וניתוח של עולה שהוא מלוה, כשר בזר (פסחים סה:).

מוסף לנר מצוה

מוסיף בה יותר מבעולה, בפר מיהא לריך לשנה.

מוסף הגהות הגר"א

ה) [עי' תוס' מנחות פט: ד"ה תמיד של שחר], **ב)** סוכה מח:, **ג)** [שהמים מקלחין ויולאין רש"ש], **ד)** [לעיל כה.].

גמ' האי מבעיא ליה לגופיה. דמיבעי כהן. מיעוטא מנא לן להפשט וניתוח: **דהוה מסבר ליה לבריה.** הא לחזקיה והכי מסבר ליה ניהליה דתניא בתורת כהנים [ד] ושחט שחיטה בזר כשירה: **וכי מאין נאתא.** לישנא דמתני' הוא וכי מאין נאתא שחיטה לאתר הוי אומר זו קבלה והקשה ר"י דבספ"ק דזבחים [ו] איכא טעמא אחרינא כדתניא התם והקריבו זו קבלת הדם ולא הדם או אינו אלא זריקה כשהוא אומר וזרקו הרי זריקה אומר הא מה אני מקיים והקריבו זו קבלת הדם אלמא דלאו היינו טעמא והא דלא אמרינן זו הולכה משום דלא מסתברא לאוקמיה בהולכה ואומר מהולכה ואילך מצות כהונה משום דאפשר לנטלה דאפשר עומד בלא מזבח ושחטו דלא בעי להוליך: **אלא** מהכא וערכו בני אהרן הכהנים. בפ' ב' דזבחים (ד' יח.) דריש הכהנים בניהוסם כהן הדיוט שלבש בגדי כ"ג ועבד עבודה עבודתו פסולה והכא דריש מדכתיב בני אהרן ואין להקשות מאי איצטריך קרא לעריכת נתחים למילפה מדקאמר מקבלה ואילך מצות כהונה תיפוק ליה מוכי תעלה על דעתך שזר קרב אלא המזבח די"ל דאפשר דקאי בארעא וזריק להו למזבח כדאי' לקמן בס"פ טרף בקלפי [ז] גבי הלתא אליתא אפשר דקאי אארעא ועביד במפוחא:

הולכת עצים לא בעי כהונה הא סידור שני גזירין בעי כהונה. וא"ת מנא לן דאיכא למידק הכי דילמא מההוא קרא ממעטין הולכת עצים ומהאי קרא דהכא נמעט סידור שני גזירין וי"ל מדאיצטריך למעוטי הולכת עצים שמע מינה דסידור שני גזירין בעי כהונה דאי לא בעי כהונה למה לי קרא למעוטי הולכת עצים אשתא אפילו סידור שני גזירין שהם ע"ג המזבח לא בעי כהונה כ"ש הולכת עצים וליכא לאקשויי אי לא כתב אלא קרא דלעיל לא הוה ממעטינן מיניה סידור שני גזירין אלא הולכת עצים דמסתבר טפי די"ל אפילו אי לא הוה כתב אלא קרא דוערכו הוה ממעטינן מיניה סידור שני גזירין דמסתברא קאי בסידור ממעט סידור הקשה הר' אליהו מאיבריוק זצ"ל לר"ש דאית ליה לעיל שני גזירין בעי שני כהנים מנא ליה דבעי כהונה אי מהכא הא איצטריך קרא לגופיה סד"א כיון דאפשר לנטלה היא כשרה בזר כדאמר בספ"ק דזבחים (ד' יד.) [ח] הולכה בזר מחלוקת ר"ש ורבנן לר"ש דאמר עבודה שאפשר לנטלה לאו עבודה היא כשירה בזר וכו' עד והרי הולכת אבריס לכבש דאפשר לנטלה ופסולה בזר דאמר מר והקריב הכהן כו' המזבחה זו הולכת אבריס לכבש ומשני היכא דגלי גלי וא"כ כיון דאיצטריך לגופיה א"כ סידור שני גזירין מנלן דבעי כהונה ותירץ לו רבי דר"ש לטעמיה דקאמר לקמן בספ"ד (ד' מה.) גבי הלתא אליתא דלא צריך קרא שלא תהא אלא בכהן משום דכי תעלה על דעתך שזר קרב אלא המזבח דלית ליה סברא דר"י דאמר אפשר דקאי אארעא ועביד במפוחא וה"ה בסידור שני גזירין דלא מצי קאי אארעא ועביד בזריקה ולר"י דאית ליה אפשר במפוחא איכא למימר דה"נ אית ליה אפשר דזריק הגזירין לראש המזבח ואפ"ה נפקא ליה שפיר דבעי כהונה מדכתיב כהן בהולכת אבריס לגופיה לא איצטריך דסבירא ליה אע"ג דאפשר לנטלה עבודה היא אלא לגלויי אגזירין דבעינן כהונה כדאמרן בשמעתין: **ת"ר עבודה דיממא היא דא"ר יוחנן וכו'.** אע"ג דבריש פירקא אמר שכבר קידש תחלה לעבודה ומסקינן דלעולם עבודת לילה היא י"ל דהמקשה דהכא הקשה לאידך לישנא דלעיל דמפרש טעמא משום אונס שיצא להרהור לישנא לא משבשינן מילתא דרבי יוחנן ואמרי' שכבר קידש מתחלה לעבודה וכסמוך דפריך והרי תרומת הדשן דעבודת לילה היא ובעי פייס ופי' שם דפריך לגישנא קמא דלעיל אין לתמוה שבכאן פי' דסתמא דהש"ס פריך לאיכא דאמרי דלעיל דודאי כך הוא ובין בסמוך רוצה לישב לכל הלשונות דלעיל: **למימרא**

והקריבו בני אהרן מקבלה ואילך וכו'. בפ"ק דזבחים (ד' ד.) פרש"י הא דאמרינן והקריבו זו קבלת הדם ולא עבודה אחרת משאר עבודות דם כגון הולכה או זריקה משום דכתיב ושחט והקריבו ואיזו היא עבודה שהיא אחר שחיטה לאתר הוי אומר זו קבלה והקשה ר"י דבספ"ק דזבחים [ו] איכא טעמא אחרינא כדתניא התם והקריבו זו קבלת הדם או אינו אלא זריקה כשהוא אומר וזרקו הרי זריקה אומר הא מה אני מקיים והקריבו זו קבלת הדם אלמא דלאו היינו טעמא והא דלא אמרינן זו הולכה משום דלא מסתברא לאוקמיה בהולכה ואומר מהולכה ואילך מצות כהונה משום דאפשר לנטלה דאפשר עומד בלא מזבח ושחטו דלא בעי להוליך: **אלא** מהכא וערכו בני אהרן הכהנים. בפ' ב' דזבחים (ד' יח.) דריש הכהנים בניהוסם כהן הדיוט שלבש בגדי כ"ג ועבד עבודה עבודתו פסולה והכא דריש מדכתיב בני אהרן ואין להקשות מאי איצטריך קרא לעריכת נתחים למילפה מדקאמר מקבלה ואילך מצות כהונה תיפוק ליה מוכי תעלה על דעתך שזר קרב אלא המזבח די"ל דאפשר דקאי בארעא וזריק להו למזבח כדאי' לקמן בס"פ טרף בקלפי [ז] גבי הלתא אליתא דאפשר דקאי אארעא ועביד במפוחא:

הולכת עצים לא בעי כהונה הא סידור שני גזירין בעי כהונה. וא"ת מנא לן דאיכא למידק הכי דילמא מההוא קרא ממעטין הולכת עצים ומהאי קרא דהכא נמעט סידור שני גזירין וי"ל מדאיצטריך למעוטי הולכת עצים שמע מינה דסידור שני גזירין בעי כהונה דאי לא בעי כהונה למה לי קרא למעוטי הולכת עצים אשתא אפילו סידור שני גזירין שהם ע"ג המזבח לא בעי כהונה כ"ש הולכת עצים וליכא לאקשויי אי לא כתב אלא קרא דלעיל לא הוה ממעטינן מיניה סידור שני גזירין אלא הולכת עצים דמסתבר טפי די"ל אפילו אי לא הוה כתב אלא קרא דוערכו הוה ממעטינן מיניה סידור שני גזירין דמסתברא קאי בסידור ממעט סידור הקשה הר' אליהו מאיבריוק זצ"ל לר"ש דאית ליה לעיל שני גזירין בעי שני כהנים מנא ליה דבעי כהונה אי מהכא הא איצטריך קרא לגופיה סד"א כיון דאפשר לנטלה היא כשרה בזר כדאמר בספ"ק דזבחים (ד' יד.) [ח] הולכה בזר מחלוקת ר"ש ורבנן לר"ש דאמר עבודה שאפשר לנטלה לאו עבודה היא כשירה בזר וכו' עד והרי הולכת אבריס לכבש דאפשר לנטלה ופסולה בזר דאמר מר והקריב הכהן כו' המזבחה זו הולכת אבריס לכבש ומשני היכא דגלי גלי וא"כ כיון דאיצטריך לגופיה א"כ סידור שני גזירין מנלן דבעי כהונה ותירץ לו רבי דר"ש לטעמיה דקאמר לקמן בספ"ד (ד' מה.) גבי הלתא אליתא דלא צריך קרא שלא תהא אלא בכהן משום דכי תעלה על דעתך שזר קרב אלא המזבח דלית ליה סברא דר"י דאמר אפשר דקאי אארעא ועביד במפוחא וה"ה בסידור שני גזירין דלא מצי קאי אארעא ועביד בזריקה ולר"י דאית ליה אפשר במפוחא איכא למימר דה"נ אית ליה אפשר דזריק הגזירין לראש המזבח ואפ"ה נפקא ליה שפיר דבעי כהונה מדכתיב כהן בהולכת אבריס לגופיה לא איצטריך דסבירא ליה אע"ג דאפשר לנטלה עבודה היא אלא לגלויי אגזירין דבעינן כהונה כדאמרן בשמעתין: **ת"ר עבודה דיממא היא דא"ר יוחנן וכו'.** אע"ג דבריש פירקא אמר שכבר קידש תחלה לעבודה ומסקינן דלעולם עבודת לילה היא י"ל דהמקשה דהכא הקשה לאידך לישנא דלעיל דמפרש טעמא משום אונס שיצא להרהור לישנא לא משבשינן מילתא דרבי יוחנן ואמרי' שכבר קידש מתחלה לעבודה וכסמוך דפריך והרי תרומת הדשן דעבודת לילה היא ובעי פייס ופי' שם דפריך לגישנא קמא דלעיל אין לתמוה שבכאן פי' דסתמא דהש"ס פריך לאיכא דאמרי דלעיל דודאי כך הוא ובין בסמוך רוצה לישב לכל הלשונות דלעיל: **למימרא**

כתיב לא אשכחן בן הבקר שעולה ונערך על העצים על האש אשר על המזבח, אלא על הבשר של תמיד, כי התמיד מקדים לכל, אלא הכבש של תמיד הוא עולה בראשונה, ונערך בעצים שעל האש שאותה האש על המזבח ועליו כל הקרבנות. וכיון שלא מצינו זה הדבר אלא בטלה לבדו, ידענו דהאי קרא בטלה נאמר.

תורה אור השלם

1. וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְיָ וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:
ויקרא א ה
2. וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֵתֵן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת:
במדבר יח ז
3. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחֲטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג ב
4. וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ: ויקרא א ז
5. וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הַפָּדֶר עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא א ח
6. וְהַקָּרֵב וְהַכֹּרְעַיִם יַרְחִיץ בַּמַּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:
ויקרא א יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח שומע אני: (ב) שם ונתנו בני אהרן הכהן אש למה לי: (ג) שם וערכו למה לי למעוטי הפשט וניתוח ואימא לגופייהו והקריב הכהן את הכל המזבחה זו הולכת אבריס לכבש וכו' למדנו לטלה שטעון ששה הכי נמי אלא והקטיר הכהן את הכל למאי אתא למעוטי הפשט וניתוח אמר רב המנונא כל"ל: (ד) רש"י ד"ה אלא מהכא וערכו בני אהרן הכהנים שאין צריך כהונה שהרי למדנו מקבלה למעוטי הפשט וניתוח כו' כל"ל ועל תיבת בהו אין לא"ל כמוב כהו כהן וכו': (ה) ד"ה למעוט כו' דבעיא כהונה תו לא איצטרי:

תוס' ישנים

גמ'. והאי מיבעי ליה לגופיה. תימה דת"מ מילף דלא בעיא כהונה ונאמר דמגמיה ואילך מצות כהונה לאפוקי הפשט וניתוח דמקמה. י"ל דלעיל מהפשט וניתוח גבי עבודת הדם כתב כהן, ויכול להיות הפשט וניתוח קאי עלה, ואע"ג דכתיב גבי נתיחת אם כהן, וגם אמרינן דקאי כהן דעבודת הדם עלה, הייני משום דאיתה בגוף הקרבן, אבל הפשט וניתוח הוא בגוף הקרבן. תשמרו את כהונתכם שומע אני אפילו שחיטה. והא דדרשינן [לעיל כד, ב] מהאי קרא עבודת מתנה, הייני מועבדתם עבודת מתנה, אבל ריש דקרא דתשמרו את כהונתכם קאי אבל עבודות, וקרא דלעיל מיירי לחייב זר מיתה. מבדי מקבלה ואילך מצות כהונה כו'. והכי נמי הוה מצי למימר מבדי כתיב תשמרו את כהונתכם דמשמע כל עבודות ונתנו למה לי כו', אלא מקבלה ואילך מצות כהונה עדיף ליה לאיתויי דמפרש בהדיא, אבל תשמרו את כהונתכם אינו מפורש ומפקינן מיניה שחיטה. מבדי מקבלה ואילך מצות כהונה. וא"ת אמאי לא אמרינן מקבלה ואילך מצות כהונה דקאי אמקבלה דם שבא תנויה הכפרה, ולא נגמוד משם הפשט וניתוח דמיבעי ליה כמו אלא נגמוד משם נתיחת אם, כי היכי דאמרינן בפ"ק דמנחות [ג, ו] דכל היכא דכתיב כהונה בעיא יתן דילפינן מוטבל באלבנו שיתמיא דמגורע ולא ילפינן מהתם אולמא מיבריס לכבש דליבעי יתן אע"ג דכתיב בה כפרה. י"ל דשבכה היא דלא מגוף הקרבן כגון הפשט וניתוח, אבל נתיחת אם איתה מגוף הקרבן. כיון דלאו עבודה דמעבא כפרה היא לא תיבעי בהונה כו'. משמע הא הפשט וניתוח הוי מעבא כפרה. וא"ת אמאי הפשט וניתוח אמר זריקת דם לא מעבא כפרה, דלאמרינן בתמיד נשחט [פסחים נט, ב] ג). י"ל דלאו דווקא נקט מעבא כפרה, אלא הפשט וניתוח גוף הזבח. אי נמי אומר דרבינו ד"ל דלא קאי אמעבא כפרה אלא דם, וה"ש ואע"ג דמקבלה ואילך מצות כהונה, שפיר כתיב כהונה בנתיחת אם, ואע"ג דלא אתי לאשמועינן דלא מילף מינה לפשט וניתוח דלא בעיא כהונה לגופיה לא איצטריך, משום דלא הוה שמעינן נתיחת אם מקבלה, משום דקבלה מעבא כפרה ואינהו לא מעבא, וקמ"ל קרא דאפילו הכי בעי כהונה, ומינה שמעינן דמקבלה ואילך מצות כהונה אפילו בדבר שאינו מעבא כפרה דומיא דנתיחת אם, וליף מינה גם לפשט וניתוח דאע"ג דלא מעבא כפרה בעי כהונה, כיון דכתיבי מקבלה ואילך. וא"ת מ"ש ליכתבה לכהונה גבי הפשט וניתוח דכתיבי מקמי נתיחת אם, כי היכי דלא לישמעינן דבהפשט וניתוח לא בעי כהונה מדלא כתבה בדבר שאינו מעבא כפרה עד נתיחת אם. וי"ל דהתם הפשט וניתוח שבגוף הקרבן לא ילפינן נתיחת אם, אבל נתיחת אם ילפינן דכל שכן הפשט וניתוח שבגוף הקרבן לא ילפינן מנתיחת אם, ולא דומיא דנתיחת אם, ולא דומיא דהפשט וניתוח דאע"ג דלא מעבא כפרה בעי כהונה, ומינה שמעינן דמקבלה ואילך מצות כהונה אפילו בדבר שאינו מעבא כפרה עד נתיחת אם. וי"ל דהפשט וניתוח שבגוף הקרבן לא ילפינן נתיחת אם, אבל נתיחת אם ילפינן דכל שכן הפשט וניתוח שבגוף הקרבן לא ילפינן מנתיחת אם לגמרי, ולא דומיא דנתיחת אם, ולא דומיא דהפשט וניתוח דאע"ג דלא מעבא כפרה בעי כהונה, ומינה שמעינן דמקבלה ואילך מצות כהונה אפילו בדבר שאינו מעבא כפרה. ג' גזירי בעי כהונה כו', לאו דווקא אלא בגי' אלא קאמר, והאי דנקט בגי' כהנים אחמת נקט. ואע"ג דבהדיא קרא דלעיל בתיב בעי כהונה, מ"מ גבי וערכו עצים דהייני סידור לא כתיב כהנים. זביחה דבווחה קא ממעט. פירוש הפשט וניתוח שבגוף הזבח. והקריב הכהן את הכל וגו' זו הולכת אברים לכבש. דכתיב בתיב והקטיר (הכהן הכל) המזבחה, אלמא לאו דהקרבת אברים מיירי. הולכת אברים לכבש בעי כהונה הא סידור גזירי עצים בעי כהונה ועדיו למה לי למעוטי הפשט וניתוח. והא ליכא לאקשויי אימא דוהקריב ליכא למימר דלמעוטי הפשט וניתוח אתא, [ד]לא כתיב בהדיא לעיל מיניה ולא דמי ליה נמי [ד]הלא הולכה (לאלא) [והלא] הפשט וניתוח, אבל מוערכו איכא למעט שפיר הפשט

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ואימא ה"ג לגופיה) תמ"מ: [ב] שם למאי אתא. נ"ב אלא והקטיר:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה אלא מהכא וכו' הרי למדנו מקבלה אלא למעוטי הפשט וניתוח שאין לריך כהונה כל"ל ודברי הש"ש בזה אינם מובנים:

מוסף רש"י

והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם. ואמר מר במסכת חגיגה (יח.) והקריבו זו קבלת הדם, לימד על הקבלה שטעונה כהונה (פסחים סד:). **והקריב הכהן את הכל המזבחה.** גבי אבריס כתיב והקרב והכריעם ירחץ במים והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה (חגיגה יא.) דיש דקרא והקרב והכריעם ירחץ במים, אלמא בגאבריס קמשמעי קרא, ומדגבי כהונה שמע מינה עבודה היא (ערובין קד.). זו הולכת אבריס לכבש. דגבייהו כתיב האי קרא והקרב והכריעם וגו' (פסחים סה:) דאילו הקטרה בהדיא כתיב בקרא והקטיר המזבחה (חגיגה יא.).

רבינו חננאל

מנא לן שנאמר ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן מקבלה ואילך מצות כהונה. לימד על השחיטה שכשרה בכל אפי' בזרים ובנשים ובעבדים ואפי' בקדשי קדשים. הרי בן בקר זה עולה הוא שהיא קדשי קדשים ושחיטתן כשרה בכל, כדאמרינן מכדי מקבלה ואילך מצות כהונה. ונתנו בני אהרן אש על המזבח למה לי, למעוטי הפשט וניתוח מכהן. ואכתי איצטריך כו'. מסתברא זביחה דכוותה ממעט, פי' זבח שכמותו ממעט הפשטו וניתוחו, ולא סידור שני גזירין. ותדחינן וערכו לשון סידור הוא, ואדרבה סידור דכוותה ממעט כו'. **ואסיקנא** והקטיר הכהן למעוטי הפשט וניתוח דלא בעו כהונה. והקריב הכהן את הכל, למעוטי הולכת עצים דלא בעו כהונה, הא סידור גזירין בעיא כהונה. (והללו) [ונתנו] לגופייהו. וערכו שנים, בני אהרן שנים, הכהנים שנים. לימד על (העולה) [הטלה] והוא הבשר והקרבים שטעון ששה להוליכו לכבש, ומן הכבש למזבח, דאע"ג דהאי קרא דדרשינן בבן הבקר

עין משפט נר מצוה

א ב [מיי' פ"ט מהל' פיגולין ה"ט] הל"ו ופ"ה מהל' מעשה"ק הל"ח ופ"ל מהל' פסולי המוקדשין הל"ט):
מ ג מיי' פ"ט מהלכות פיגולין מקדש הלכה ו:
מא ד מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י:

למימרא דעבודת יום בעי פיים וכו' עד והרי תרומת הדשן. תימה לי מאי קפרין אמאי לא משני תחילת עבודת יום היא כדאיתא לעיל וי"ל דהכא אתי למימר דבעינן תרוייהו עבודת יום ומיתה בזר דלכאורה משמע ליה דרבא דפריך אלא מעתה ה"ק אלא מעתה דקמחייבת בזר תיבעי פיים ומשמע נמי אלא מעתה דקרית לה עבודת יום אלמא דבעינן תרוייהו לענין פיים הרי אבריס ופדריס דנהי דזר חייב עליהם מ"מ עבודת לילה היא והדר פריך מתרומת הדשן אי ס"ל כרב דלא מיחייב זר אעבודת סילוק אלמא אע"ג דלא מיחייב זר עלה בעי פיים וכן פרש"י למימרא דעבודת יום וחיוב מיתה בזר בעי פיים ולא נהירא מה שפי' בדברך את"ל דסבר כרב [ה]דהא בירושלמי יש זר שחרב בזר חייב אינו לעיל [כד.] מאחרבע עבודות שהזר חייב עליהן מיתה: **והרי תרומת הדשן.** דכתיב כהונה: **אלא קשיא.** וכי יש לך עבודה שכשירה בלילה שפסולה בזר: **ועבודת יום היא.** דכתיב ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר: **אלא מעתה.** דאשכחת כולי האי שהיא עבודת יום וזר חייב עליה: **למימרא דעבודת יום בעי פיים.** מדאתקיף רבא אלא מעתה תבעי פיים מכלל (ג) הך עבודה היא בעיא: **והא אמן לא אמן.** שיהא סידור שני גזירין עבודת יום: **אם הגיע זמן השחיטה.** אם האיר המזרח ועת לשחוט את התמידין שהשחיטה פסולה בלילה דכתיב (ויקרא יט) ביום זבחכם: **דלים ליה תקנתא.** אם נשחט בלילה: **דאים ליה תקנתא.** אם סידרן בלילה פורקן וחוזר וסודרן ביום לכך לא הטריחו לעלות לגג ולראות אם הגיע (ג) שאותו הטורח לא הטריחו אלא שפעם אחת עלה מאור הלבנה ולימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד דקתני לה בפ"ג (דף כח.) אבל סידור גזירין סידורו בקרקע עזרה משהאיר המזרח ואם טעה במאור הלבנה לא איכפת להו שהרי יש תקנה בדבר: **שיש אחריה.** סידור עבודה סידור שני גזירין ופסולה בזר להתחייב מיתה: והרי

הוי אומר זה טלה א"ר אסי אמר רבי יוחנן זר שסידר את המערכה חייב כיצד הוא עושה פורקה וחוזר וסודרה מאי אהני ליה אלא [א]פורקה זר וסודרה כהן מתקיף לה ר' זירא וכי יש לך עבודה שכשירה בלילה ופסולה בזר ולא והרי אברים ופדרים סוף [ב]עבודה דיממא היא והרי תרומת הדשן תחלת עבודה דיממא היא [ג]דא"ר אסי א"ר יוחנן קידש ידיו לתרומת הדשן למחר אינו צריך לקדש שכבר קידש מתחלת עבודה ואלא קשיא אלא כי איתמר הכי איתמר א"ר אסי א"ר יוחנן זר שסידר שני גזירי עצים חייב הואיל ועבודת יום היא מתקיף לה רבא אלא מעתה תיבעי פיים אשתמיטתיה הא דתניא [ד]מי שזכה בתרומת הדשן זכה בסדור מערכה ובסדור שני גזירי עצים למימרא דעבודת יום בעיא פיים עבודת לילה לא בעיא פיים והרי אברים ופדרים סוף עבודה דיממא היא והרי תרומת הדשן משום מעשה שהיה למימרא דעבודת יום ושזר חייב עליה מיתה בעיא פיים אין זר חייב עליה מיתה לא בעיא פיים והרי שחיטה שאני שחיטה דתחלת עבודה היא אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי והא אנן לא תנן הכי [ד]אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה ואילו זמן שני גזירי עצים לא קתני הך דלית לה תקנתא קתני הך דאית לה תקנתא לא קתני וא"ד מתקיף לה רבי זירא וכי יש לך עבודה שיש אחריה עבודה ופסולה בזר והרי

אלא אין מפיסין בפני עצמן, אלא הם שוכו בכלל הפייס של תמיד השחר, הן הן הזוכין בתמיד של בין הערבים, ואפילו באברים ופדרים שעבודה אחת היא, מכל מקום בפייס הן הן הזוכים בתמיד של בין הערבים הן הזוכין בהחזרת איברים ופדרים כי עבודה אחת היא. ודחינן האי סוף עבודה דיממא היא. והרי תרומת הדשן כו' אמר רב אשי והא אנן לא תנינן לה כי שני גזירין עבודת יום הוא. דתנן אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה, ואילו זמן שני גזירין לא קתני. ופרקינן השחיטה דלית ליה תקנה שאחר שישחוט לא יתכן לו להחיותו קתני, אבל סידור גזירין שיכול לפורקו אלא קתני. איכא דאמרי הכי מקשי ליה, וכי יש עבודה שיש אחריה עבודה בלילה ופסולה בזר,

מסורת הש"ס

[ה]) [לעיל כב.], [ו]) זבחים כ. [כא: ע"ש לעיל כב. לקמן כח. ע"ש], [ז]) [לעיל כב. לקמן כח.], [ח]) לקמן כח. מנחות ק. [תמיד ל.], [ט]) [ויקרא ו], [י]) [לף לד.], [יא]) [ויקרא ח],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה למימרא. דהא בירושלמי יש. תמוה לי למאי ל"ל דפרכינן אי ס"ל לר"י כרב. הא כפשוטו ניחא דפרכינן לרבא דס"ל דפיים תלי בחיוב זר מ"כ לרב דבסרמה אין זר חייב עליה אמאי יהיה פיים ומה בכך דר"י לא ס"ל כרב מ"מ ק' לרב למה היה פיים. גם תמוה לי על תירוצם לנ"ק מ"מ יקשה איך אמר ר"י דזר שחרב חייב הא הוי עבודת לילה וס"ע: ד"ה **איבא דאמרי** כו'. כ"ש סידור מערכה דהוא בלילה דוקא דעבודה תמה היא. כ"ש סידור מערכה דכתנן מי שזכה בתרומת הדשן זכה בסדור מערכה לא תמיד בלילה דוקא דעבודה תמה היא. ע"ל דף לג. תד"ה אבל:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה הוי אומר כו' תמשה בכל בקר **דכתיב** ואם על כו' עצים בבקר בבקר וערך עליה כו' דכתיבי בבן בקר בויקרא לאו לאגזרוכי: (**ב**) ד"ה למימרא כו' מכלל **דהך** עבודה היא **דבעיא** פיים: (**ג**) ד"ה דאלא ליה כו' ולרוחות אם הגיע הזמן שאותו הטורח לא הטריחו אלא לפי שבפעם אחת:

רבינו חננאל

א"ר יוחנן זר שסידר המערכה חייב. כיצד עושה פורקה זר, וסודרה כהן. ואקשינן והלא סדור בלילה הוא וכי יש עבודה כשרה בלילה ופסולה בזר. ופרקינן הנה אברין ופדרין שפקעו מעל גבי המזבח שמחזירין עד חצי הלילה ופסולה בזר. ודחינן סוף עבודה דיממא הוא, כלומר כבר העלום על גבי המזבח ביום, וזה סוף אותה העבודה הוא. והנה תרומת הדשן שהיא בלילה ופסולה בזר, תחלת עבודה דיממא היא, דא"ר יוחנן קידש ידיו לתרומת הדשן למחר אין צריך לקדש שכבר קדש מתחילת עבודה. ואמאי לא דחי אימא שכבר קידש מתחלה לעבודה כמו שדחה בתחילת הפרק. נאמר לפי שלא עמד אלא א' איבעית תימא לעולם עבודת יום היא מעיקרא סבור זו השנויא דשני. **ועלתה** בקושיא. והרי"צנא להא דר"י הכי זר שסידר שני גזירין חייב הואיל ועבודת יום היא. אלא מעתה כיון שעבודת יום תיבעי פיים. אשתמיטתיה הא דתניא כו'. למימרא דעבודת יום בעיא פיים עבודת לילה לא, והרי אברים ופדרים דעבודת לילה הוא, ותניא כשם שמפיסין לו לתמיד שחרית כך מפיסין לו ערבית. ואע"ג דאוקימנא בשבת הואיל ומשמרות מתחלפות בשבת מיהא מפיסין, ואפי' למ"ד אין מפיסין לא אמר

מוסף רש"י

סוף עבודה דיממא היא. שהוא גמרו של קרבן שנשחט ביום ומרק דמו ביום (לעיל כב.). **קידש ידיו לתרומת הדשן.** דכתיב והרים את הדשן, בכל בקר היה טוטל במתחה מן הגחלים המאוכלות הפנימיות ויורד וטותנה במזבח של כבש בדרומו של מזבח, דכתיב ושמו אצל המזבח, ושם היה נעלא במקומו והיל היתה בכל יום לשאוה לכל העבודות (זבחים כ.). **למחר אין צריך לקדש.** אם לא יצא מן המקדש, ואפילו לרבי דאמר בשחיטת קדשים (שם יט:) ליכה מועלת בקילוש ידים ורגלים, מודה הוא דמקרות גבר עד לפרש לא פסלה ליה (לעיל כב.). **שכבר קידש מתחילת עבודה.** שזו תחלת עבודת יום הבא (זבחים כ.). **שני גזירי עצים.** שני בקעיות עצים ערוכים כמדת רוחב המערכה ונותן אותן ממעל עני המערכה ומקרא עליף לה (לעיל כו:) ובער עליה הכהן עצים, ובער על המערכת העצים שני גזרי עצים, דהא קרא במערכה משמעי, דיקא דקרא והשם על המזבח מוקד בו וגו', וכל מוקדה שבעצים לאון מערכת מדוזה היא (לעיל כב.). **אמר להם הממונה.** רלה לקמן כח. הדרן עלך בראשונה

תוס' ישנים

ומיתות דכתיבי בהדיא (וכתיבי לעיל מייתי אע"ג דלא דמו דלאו סידור מינהו, ומוהקריב נמעבו הולכת עצים דהוי הולכה כוותיה. לאון רבינו. **הא סידור שני גזירי עצים בעי כהונה.** ולוכא למימר דאתא למעבו נמי [סידור] שני גזירין, דמסתפינא הולכה דכוותה קא ממעבו כדפירש רבינו. **בספרי שלנו כתיב הולכת עצים לא בעי כהונה הא סידור שני גזירין בעי כהונה וערבו למה לי למעט הפשט וניתוח וערבו שנים בני אהרן שנים הבהנים שנים למדנו לטלה שטעון ששוה.** וכן גרס בקונטרס. ומימה מה שייכא הכא דרשא דוערבו שנים כו', כיון דאוקימנא ליה למעבו הפשט וניתוח. ובפר"ש בכמה ספרים גרס וערבו למה לי למעבו הפשט וניתוח אדרבה והקטיר הכהן הכל המזבחה למלי אתא אלא והקטיר הכהן למעוטי הפשט וניתוח, והקריב הכהן זו הולכת אברים לכבש הולכת עצים לא בעיא כהונה הא סידור עצים בעי כהונה ומתנו לגופיה וערבו שנים כו'. והשתא אתי שפיר דאיפעוריך ליה לאוקומי וערבו לדרשה אחריתי. וקשה לרבינו דבסוף פ"ק דזבחים (יד, א) אמרינן דעבודה שאפשר לבעלה לר"ש לאו עבודה היא, ופריך והרי הולכת אברים לכבש דאפשר לבעלה ואמר מר והקריב הכהן זו הולכת אברים לכבש, ומשני היכא דגלי, אלמא איעוריך כהן דהולכה לגופיה לר"ש דלא בעי כהונה הואיל ואפשר לבעלה, והיכי (מממעטינן) מייתי סידור שני גזירין. ומיהו אין קושיא כל כך אי לא הוה הא דרשא דהכא לר"ש אלא לרבנן דידיה, ואע"ג (לעיל) [דאתיא] ליה לעיל דסידור שני גזירין בעי כהונה. ועוד מלינו למימר לר"ש נקא כהונה דסידור שני גזירין ממילא דאין זר קרב לגבי המזבח [כמ"ש לקמן] (מה, א) אל"ל ר"ש וכי תעלה על דעתך זר קרב לגבי המזבח כו'. וכ"ש דהתם אית ליה לו לאו קרא הוה אמינא דעביד במפוחת אצל לר"ש ליה הוי אי לא קבלה. אבל קשה לה"ר אלמנן דהא לפירוש הקונטרס דלקמן שפי' דלר"ש איעוריך ומתכב כהונה בני אתמת אלינתא הא לאו קרא הוה אמינא (שוחטינה) [שוחטינה] מרמחון לו זרקהו [זרקהו] ע"ג המזבח, מה ר"ש איכא למימר גבי שני גזירין. מיהא רבינו פירש לקמן (דרבינו) [דאיעוריך לבדרשינן] בפ' שני זבחים (יח, א) הכהן בכיהוא. **למדנו לטלה שטעון ששוה.** בהולכת אברים לכבש מיירי ולא בהקטרה מדכתיב אברים והקטיר מכלל דעד השתא לא מייירי בהקטרה, ותנן נמי בתמיד [פ"ז מ"ג] כשהיה כ"ג רולה להקריב התמיד היה מקטירו כולו. אך קשה קלת לרשב"ם דוערבו עצים על האש משמע דמייירי בתמיה על האש ודומיא דסידור שני גזירין שהיו על האש ממש. אלא נראה לרבינו דודאי בהקטרה טעון שהה הכהן גדול שאני איכול להקריב כל שעה שירלה כדאמרינן לעיל פ"ק [יד, א], ומיהא על כרחך לריך קרא איכול להקריב, דאי ליכא קרא הא מגא לן דיון שטעון שהה. **וכי יש לך עבודה שכשרה בלילה ופסולה בזר.** מיהא זר ודאי מזהר עליה דכתיב (ויקרא ו, ג) לו את אהרן וגו' ועל [ע"א] נמי אתמרינן דסידור גזירין בעי כהונה, אבל הכא אתיריבן בפסולו מיתה. וא"ת מנין לנו שאין כאן פסול מיתה לפי [בלילה] הא גבי זר הקרב יומת [במדבר יח, ז] לא כתיב יום ולא ממעטינן לילה. י"ל דפשיטא ליה שאין עבודה חשובה אלא אל יום וביום לוותו כתיב (ויקרא ז, לח) לחייב עליה מיתה. **שכבר קידש מתחילת עבודה.** תימה אמאי לא מייתי כדמשמי בריש פירקין [כב, א] שכבר קידש מתחלה לעבודה: (ז"ל לית לר' (יהודה) [זירא] דהכא הויא שיעורא דס"ל כאידך טעמא לעיל. מיהו הוה מלי למיפרך על מילתיה דר' יוחנן דהא לאו עבודה תמה היא, ולקמן לאיכא דאמרי פריך לה, מיהו הך פירכא דתרומת הדשן איתא לכ"ע דאפילו לרב דפטר לעיל ממיתה לא פטר אלא מקרא דעבודת תמה ולא מטעם שכשרה בלילה. אך קשה מאי טעם דחשיב תרומת הדשן מחילת עבודה דיממא [וסידור מערכה דבתרה כדתנן מי שזכה בתרומת הדשן זכה בסידור המערכה לא חשיב לה עבודה דיממא] כלל. י"ל כיון שהלילה מיוס

והרי איברים ופדרים. לא גרסינן לבוליה הך גירסא דאיברים ותרומת הדשן הכא דהא (א) מגינן להו לגבי פלוגתייהו דרב ולוי בעבודה שאין אחריה עבודה ואגב שיטפא דריטבא דגירסא דלעיל דלישנא קמא דרבי זירא הדר וגרסינהו בלישנא בתרא. וה"ג יש לך עבודה שיש אחריה עבודה ופסולה בזר אלא אי איתמר כו': **הואיל ועבודה תמה.** דשליש ליה סידור: **למימרא דעבודה תמה בעי פייס כו' עד משום מעשה שהיה** לא גרסינן: **אף אנן נמי תנינא.** דסידור גזירין עבודה תמה היא כרבי יוחנן ודלא כרב ולוי דלא מנו לה בעבודה שזר חייב עליה משום דיש אחריה סידור איברים: **ואילו זמן שני גזירין לא קתני.** אלמא עבודת לילה היא והוא גמר סידור מערכה וסידור האיברים שהוא עבודת יום תחילת עבודה אחרת היא ולא גמר סידור המערכה היא:

הדרן עלך בראשונה

אמר להם הממונה. הוא הסגן: **צאו וראו.** על המומה או על הגג: **זמן השחיטה.** שחיטת התמיד. כלומר אם האיר המזרח שהשחיטה פסולה בלילה כדכתיב (ויקרא יט) ביום זבחכם: **הרואה.** זה שעלה לגג: **ברקאי.** לשון לוהר כמו למען (ב) (היות) לה ברק (יחזקאל כא) האירו ברקים (תהלים עז): **עד שהוא בחברון.** עד שנראה הלוהר עד חברון: **והוא אמר להן כן.** מפרש בגמרא (י): **למה הוצרכו לכך.** לעלות לגג ולראות: **עלה מאור הלבנה.** למה תואר הלבנה סמוך לשחרית: **ודימו.** וחישבו: **והוציאוהו לבית השריפה.** כשהבינו שנשחט בלילה: **הורידו כ"ג כו'.** מפרש לה בגמ' (ג): **מיסך רגליו.** נקבים הגדולים. ולשון מיסך כמו אילן המיסך על הארץ (זיר דף נד:) לפי שהגליך לנקבים גדולים כורע על ברכיו (ג) ומכסה גופו את רגליו וכן בשאול כתיב (שמואל ב כד) ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו: **קידוש ידיים ורגליים.** מן הכיור:

גמ'

שהיא עבודת יום כו' כדלעיל אלא שהש"ס מאריך לדקדק יותר במילתיה דרבא למימרא דעבודה תמה בעיא פייס ואף אנן נמי תנינא דקא מסייע למילתיה דרבי יוחנן וכיון דדחי ליה לסייעתא תו לא מתוקמא מילתיה דרבי יוחנן מכח קשיא דרבא להכי ס"ל אלא אי איתמר הכי איתמר כדלעיל לפי שהיא עבודת יום והשתא לא מצי למיפרך יפיסו לה בפני עצמה דטובא איכא עבודת יום שאין מפיסין לה בפני עצמה ואי"ת ה"נ איכא ניסוך היין והמים שהן עבודות תמות ואין מפיסין להן בפני עצמן י"ל כיון דיש אחריהן כמה עבודות בו ביום אין מפיסין להו בפני עצמם אבל סידור שני גזירין אין אחריהן עבודה עוד כל אותה הלילה ולהכי הוה לן למימר דהשתא כולי האי להפיס עליה בפני עצמה ופריך והרי איברים ופדרים כו' ומשני סוף עבודה דיממא היא ואין עוד עבודה אחריה בו ביום ולהכי מפיסין לה בפני עצמה לפי דבפייס דשחרית היו מפיסין נמי אאיברי תמיד של בין הערבים והנך איברים אין אחריהם עבודה כל אותו היום ופריך והרי שחיטה דמפיס לה בפני עצמה דעיקר הפייס הוה [מי] שוחט ושאר אחיו הכהנים נמשכין עמו אגב גרדא דידיה:

הדרן עלך בראשונה

אמר להם הממונה צאו וראו כו'. (ג) **שנאמר וישכם אברהם בבקר.** בפ"ק דפסחים (דף ד. ושם) פריך ומיבדוק מנפרא מי לא תניא כל היום כשר למילה אלא שהזריזין מקדימין שנאמר וישכם אברהם וגו' ותימה היכי גמר מהכא דאין זריזין מקדימין מאורתא דאמר מה שאברהם לא עמד בלילה משום דת"ח לא יצא יחידי בלילה כדאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף נא.) וי"ל דמש"ה לא היה אברהם ממנע מלהשכים בלילה כיון דשלוחי מצוה אינן ניזוקין מיהו קשה דהיא גופה דלא יצא יחידי בלילה מוישכם אברהם בבקר יליף התם ועוד קשיא כיון דשלוחי מצוה אינן ניזוקין למה נמנע מלהשכים בלילה ממוך דת"ח אל יצא יחידי וי"ל דתרי וישכם כתיבי חד בעקידה וחד כשהתפלל על סדום והכא מייתי קרא דעקידה הלכך פריך שפיר מינה בפסחים דאי זריזין מקדימין למצות מאורתא א"כ אברהם נמי לקדוש באורתא שהרי לא היה ירא כלום אדא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין ועוד דשני נעריו עמו הוו ובפרק גיד הנשה (שם) מייתי קרא דסדום דהתם יחידי הוה שלא ירחו במפלתה של סדום כדאשכחן באשתו של לוט ולא הוה נמי שליח מצוה כי לא היה חפץ הקב"ה שישא בעדם רנה ותפלה: אלא

ליה הכי. **למימרא דעבודת יום בעיא פייס ועבודת לילה לא בעי פייס.** [מלתא באנפי נפשה היא]. אבל אין נראה לפרש דדייק מפשטא דמילתא דפריך אלא מעתה דקאמרת הואיל ועבודת יום מיבעי פייס, אלמא אלי טעמא בעבודת יום, דא"כ הוה משמע שיש לאנלן אהא דקרי ליה עבודת יום, והא כתיב בהדיא (ויקרא ו, ה) ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר ואוקימנא לעיל לשני גזירין, ואין נראה לפרש דלא שמיע ליה. ועוד מנא ליה לאנלמודא דקאי אהואיל ועבודת יום הוא דילמא אעיקר מילתא דחייב בה לא מיתה קאי. **משום מעשה שהיה.** והוה אלי למימר משום שתמלת עבודה דיממא היא, אלא דעדיפא מינה קא מיבעי, ועוד דהכא לא אתי שפיר כמו לעיל, משום דלעיל קאמר לאתשובה ממעברה שהיא בלילה, אבל כאן אינו אשינות ולא אשינות שני גזירין שהן ביום. **למימרא שעבודת יום ושור חייב [עליה] מיתה בעיא פייס.** דהא פשיטא מדלא פריך ליה לעיל על לישנא קמא כדפי' לעיל. **שאני שחיטה דתחילת עבודה דיממא הוא.** ואע"ג דכתיב בזר ואפילו שחיטת פרו איכא דמכשר לקמן בפרק בקלפי (מב, ב), מכל מקום תחילת עבודה דתמיד היא. ואכמי הוה אלי לאקשויי והרי דישון מזבח הפנימי והמזרה והולכת איברים לכבש לאין זר חייב עליהן מיתה דלאו עבודה תמה היא

מלא חשיב ליה אחריה עבודה דלא שייך אלי לסידור שני גזירין, ורב ולוי לעיל דפטרי מדלא אשבי ליה (דפליגי) (ופליגי) אדרבי יוחנן דהכא. הדרן עלך בראשונה פרק שלישי מתני'. **אמר להם הממונה.** פירש בקונטרס גם כאן ממונה הוא הסגן. ואינו נראה כדפרישית לעיל [טו, ב ד"ה הממונה] אלא אדם אחר היה שהיה ממונה על כך. **מתיא בן שמואל אומר האיר.** פירש"י במנחות פרק שתי הלחם [ק, א] שהוא היה ממונה על הפייסות והיה אומר כו' בבית המקדש, ואמנם כן הוא שממונה עליהם היה כדאשמעא במסכת שקלים [פ"ה מ"ו] דקרי ליה ממונה על הפייסות והיה אומר כו' בבית המקדש, וכן בגמרא דקאמר מתיא בן שמואל על הפייסות. והריב"ן ראיתי פירש שם מתיא בן שמואל אומר הכי אומר הרואה. ואין נראה לרבינו דהא מסתמא אותו שהיה ממונה על הפייסות הוא שעומד אאדעא ואומר לכם אלו ואלו כו', וא"כ אפשרו הא דמיבעיא לן בגמרא מי אומר האיר פני מזרח אי דקאי אאדעא אי דקאי אאיגרא ואפשרו דהיינו דקאי אאדעא. ובגמרא בברייתא ה"ג מתיא בן שמואל הממונה על הפייסות אומר כו', דהוא בעצמו היה ממונה על הפייסות כדפרישית, ועוד למה הוחכר ממונה על הפייסות במילתיה דמתיא בן שמואל יותר מבשאר דברי התנאים, אלא ש"מ כדפרישית, וגם רבינו מאיר כוותיה גרס.

מסורת הש"ס

(א) [לעיל כז: ע"ש וש"נ], (ב) [לעיל כד:], (ג) [לעיל כב. כז:], (ד) אלא. רש"ל, (ה) לעיל כז: מנחות ק., (ו) [עי' תוס' מנחות ק. ד"ה אמר להם ותוס' לעיל טו:] ד"ה אמר ותוס' קידוש מב. ד"ה סנן], (ז) [במנחות ק. איתא מתמיה], (ח) זבחיס כ:, (ט) [ל"ל היה], (י) [ע"ב], (כ) [לקמן כט.], (ל) [שיך לעמוד ב],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והרי איברים כו' הדשן הכא דהא אוקמינן להו לגבי פלוגתיה דרב: (ב) רש"י ד"ה מיסך רגליו כו' כורע על ברכיו מכסה את גופו ואת רגליו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (והרי איברים כו' עד אלא קשיא) תפ"מ (וכן מתקו רש"י): [ב] שם (למימרא דעבודה תמה בעיא כו' עד מעשה שהיה) תפ"מ (וכן מתקו רש"י):

מוסף רש"י

אם הגיע זמן השחיטה. אם האיר היום לשחוט את התמיד (מנחות ק.). **ברקאי.** האיר היום, כמו (תהלים לז) האירו ברקיו תבל (שם). מתיא בן שמואל. היה ממונה על כך, כדאמר בשקלים (ז:) שהיה ממונה על הפייסות, והיינו פייסות שמפייסין כשהאיר היום מי שוחט ומי זורק, וכשהוא שואל אם הגיע זמן שחיטה אמר לאותו שעל הגג אמור אם האיר פני כל המזרח עד שבחברון והוא אומר לו הן, ובתלמוד ירושלמי נמצא שלפיכך היה אומר עד שבחברון ביום הכפורים כדי להזכיר ימיני חברון (שם. ושם: מתתיא בן שמואל). **ולמה הוצרכו לכך.** לעלות לגג ולראות אם האיר היום (שם). **ודימו.** סבורים היו (שם). **והוציאוהו לבית השריפה.** שפסול היה לפי שנשחט בלילה, דכתיב ביום זבחכם (שם). **כל המיסך את רגליו.** נדוליס, שהלך לבית הכסא (שם).

תוס' ישנים

שאחריו ותרומת הדשן הוי תחילת עבודת אותו היום, ועל כרחך כשקדש אז קדש לכל היום כולו, [מה שאין כן סידור מערכה] שהרי גם בלילה צריך לסדרה כמה פעמים ואין בה גם תשיעות עבודה כל כך כמו בתרומת הדשן חשיב להו עבודה דיממא. ה"ר יוסף. **אישתמיטתיה הא דתניא מי שוחה כו'.** ולקמן [כח, ב] קאמר דה"ק אלא מעתה יפייסו לה בפני עצמה, אבל הא לישנא לית

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהלכות תמידין ומוסף הלכה ב סמג עשין קכ:
ב ב מיי' פ"ה מהלכות בית המקדש הלכה [ג] ה:

רבינו חננאל

ולא והרי אברים ופדרים שיש אחריה עבודה, דלרבנן צריך להחזירן למערכה גדולה, ולר' מאיר עביד לה מערכה בפני עצמה. ודחי סוף עבודה דיממא היא. והרי תרומת הדשן שיש אחריה הוצאה חוץ למחנה וסידור המערכה. ופרקינן תחילת עבודה דיממא היא, כר' יוחנן דאמר קדש ידיו לתרומת הדשן, למחר אין צריך לקדש שכבר קדש מתחילת עבודה. וקשיא לן ואמאי לא דחי הכי אימא שכבר קדש מתחילה לעבודה ג) הנה (ו)עבודת לילה ופסולה בזר. אלא העלה בקשיא, ופרקינן משום דבתחילת הפרק נדחת זו השינויא וא' איבעית אימא לעולם תחלת עבודת יום הוא ואמאי לא תקינו לה פייס, מעיקרא סבור כיון דאיכא אונס שינה לא אתו, כיון דחזו דאתו ואתו נמי לסכנה תקינו לה פייסא. ותריצנא לר' יוחנן הכי, זר שסידר שני גזירין חייב הואיל ועבודה תמה היא. אי הכי תיבעי פייס בפני עצמה. ופרקינן האי כבר שנינן לה כדאמרינן בתחלת הפרק כיון דתקינו פייס לתרומת הדשן לא הוו אתו, שהיה כבד עליהן להניח השינה ולעמוד, דהוו אמרי מי יימר דמיתרמי לי, הדר תקינו מי שזכה בתרומת הדשן יזכה בסידור המערכה ובשני גזירין, כלומר הוסיפו אילו העבודות כדי שיבואו. **למימרא דעבודה תמה בעיא פייס** כו', כענין הראשון.

הדרן עלך בראשונה כל מי (שהיה) [שרוצה].

אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה כו'.

ג) אולי ל"ל ועבודת לילה היא ופסולה בזר.

תוס' ישנים (המשך)

ובעיא פייס. ואיכא למימר דדישון מזבח הפנימי תחילת עריכת נרות ועבודת פיוס, והולכת איברים לכבש תחילת הקטרה. **ואיבא דאמרי מתקיף לה רבי זירא.** והיה כתוב בספרים והרי איברים ופדרים כו' והרי תרומת הדשן כו', ומתקו הקונטרס דולאי עבודה תמה היא וכדפרישית לעיל [כד, ב ד"ה לרבנן].

זר שסידר שני גזירי עצים חייב הואיל ועבודה תמה היא. ולית ליה הא דאמרן לעיל [כד, ב] זר שסידר שני גזירין לחייב איכא סידור איברים

גמ׳ עלה ברקאי. האיר יותר מברק: **לשכור פועלים.** האי יצאו אים למלאכתו לאו על הפועלים קאי אלא בעה״ב שהוא משכיס ביותר (ג) למצוא פועלים לשכור: **לוחיה דאהרים.** תפלת הערב שלו: **מי משחרי כותלי.** חומות הפוחות למזרח שהבניו מהגן החמה הבאה מן המזרח ונוצצת עליהן ובתחילה שבא שעות שהחמה באמצע הרקיע בראש כל אדם אינה עושה עמוד אלא מתחיל משחירין אותן הכתלים לפי שאין חמה נוצצת אלא בראש הכותל בעודיו ומיצל חודו של שפת עודיו על זקיפת הכותל ומשחרת מהביא שעתא נוטים צללי ערב (ג) וקרוי ערב: **אגן מאברהם ניקוס וגגמר.** (ד) באת לגמדנו להיות זריזין כאברהם: **חל להיות בערב שבת.** הולך למהר תמיד של בין הערבים בכל יכולת לפי שפסחים נשחטו אחריו ולריך לגלותן מבעוד יום ואמרינן התם מוקמינן ליה אדייה מכי ינטו צללי ערב וקתני נשחט התמיד בשש ומחצה ואי מכי משחרי כותלי מיקרי בין הערבים נשחטיה מכי משחרי דהיינו מתחלת שבע: **דלא מכווני.** לא הוו זקופים בצמצום ולפי שהחומה היתה רחבה מלמטה והולכת ומתקצרת ועולה ולפיכך אין חודו של שפת עודיו למעלה מיצל על זקיפתו להשחירו עד שתימשך חמה למערב: **אילטגינות.** להיות בקי בהליכות המזלות ותחילות השעות דהכי תניא בברא בתרא (דף טז:) וה׳ בכך את אברהם בכל אילטגינות גדולה היתה בלבו וכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו לשאול במזלות: **דולה ומשקה.** טוטריקון של דמשק: **שבע מצות.** שנצטוו לשאר כל בני נח אבל תורה לא נתנה לו: **אפילו עירובי תבשילין.**

גמ׳ תניא ר׳ ישמעאל אומר ברק ברקאי ר״ע אומר עלה ברקאי נחומא בן אפקשיון אומר אף ברקאי בחברון [6]מתיא בן שמואל (אומר) הממונה על הפייסות אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון רבי יהודה בן בתירא אומר האיר פני כל המזרח עד בחברון ויצאו כל העם איש איש למלאכתו אי הכי נגה ליה טובא לשכור פועלים קאמרינן אמר רב ספרא צלותיה [3]דאברהם מכי משחרי כותלי אמר רב יוסף אנן מאברהם ניקום וניגמר אמר רבא תנא גמר מאברהם ואנן לא גמרינן מיניה [4]דתניא [1]וביום השמיני ימול בשר ערלתו [8]מלמד שכל היום כשר למילה אלא [7]שהזריזין מקדימין למצות שנאמר [2]וישכם אברהם בבקר ויחבוש [6] וגו׳ אלא אמר רבא רב יוסף הא קא קשיא ליה [5]דתנן [3]חל ערבי פסחים להיות בע״ש נשחט בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה ונשחטיה מכי משחרי כותלי [9] מאי קושיא ודילמא כותלי דבית המקדש בשש ומחצה משחרי משום דלא מכווני טובא א״נ שאני אברהם [1]דאיצטגנינות גדולה היתה בלבו א״נ משום דזקן ויושב בישיבה הוה דא״ר חמא בר׳ חנינא מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם היו במצרים ישיבה עמהם שנאמר [3]לך ואספת את זקני ישראל היו במדבר ישיבה עמהם שנאמר [4]אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר [5]ואברהם זקן בא בימים יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר [6]ויהי כי זקן יצחק יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר [7]ועיני ישראל כבדו מזוקן אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה שנאמר [8]ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו אר״א שמושל בתורת רבו [9]הוא דמשק אליעזר א״ר אלעזר שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים אמר רב [10]קיים אברהם אבינו כל התורה כולה שנאמר [10]עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו׳ א״ל רב שימי בר חייא לרב ואימא שבע מצות הא איכא נמי מילה ואימא שבע מצות ומילה א״ל א״כ מצותי ותורותי למה לי אמר [11](רב) ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר תורותי אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה: מתיא בן שמואל אומר וכו׳ והוא אומר הן: מאן אמר הן אילימא הך דקאי אאיגרא הוא חלים והוא מפשר אלא הך דקאי אארעא מנא ידע איבעיית אימא הך דקאי אארעא ואיבעיית אימא הך דקאי אאיגרא איבעיית אימא הך דקאי אאיגרא אמר איהו האיר פני כל המזרח וא״ל הך דקאי אארעא עד שבחברון וא״ל איהו הן ואיבעיית אימא הך דקאי אארעא אמר איהו האיר פני כל המזרח וא״ל עד שבחברון וא״ל הן: ולמה הוצרכו לכך וכו׳: ומי מיחליף והתניא רבי אומר אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה תימור של לבנה מתמר ועולה כמקל תימור של חמה מפציע לכאן ולכאן תנא דבי רבי ישמעאל יום המזעונן היה ומפציע לכאן ולכאן אמר רב פפא שמע מינה יומא דעיבא כוליה שמשא למאי נפקא מינה לשטוחי עורות אי נמי [2]לכדדרש רבא [3]אשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמי חמה אמר [4]רב נחמן [5]זוהמא דשימשא קשי משימשא וסימניך דנא דחלא שבריריי דשימשא קשו משימשא וסימניך דילפא

שאינו הלכה למשה מסיני אלא תקנת סופרים שעתידין לתקן: **ואיהו מפשר.** פותר החלום כלומר הוא שואל הוא משיב: **אמר איהו.** זה שעל הגג: **עד שבחברון.** שאילה היא: **ואיבעיית אימא האי דקאי אארעא.** אמר הן כיצד אמר הא דקאי אארעא האיר פני כל המזרח בלשון שאילה וזה אומר לו עד שבחברון האיר וא״ל האי דקאי אארעא הן כך אני שואל. ומצינו בתלמוד ירושלמי (פ״ג ה״ו) כדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון: **ומי מיחלף.** לימות תימור חמה בלימות תימור לבנה: **תימור של חמה.** עלות השחר שנבקע ונראה כתמר זקוף לשון ותמרות עשן (יואל ג) על שם שזוקף ועולה: **יום המעונן.** הרקיע קשור בעבים ואין התימור נראה בעד ערפל אלא במקום פיזור העבים במקומות הרבה בין עב לעב: **שמע מינה.** מדקאמר ביום המעונן נבקע במקומות הרבה: **יומא דעיבא כוליה שימשא.** אפילו במקום לא שהחמה בוקעת בכל מקום ואינה יוצאת דרך חלון כנגד חלונות שהעבים עומדים בפניה והיא מתפשטת עליהם ובוקעת בכל פיזוק שבהן: **לשטוח עורות.** לייבש: **לא פלוש.** בפסח: **זוהמא דשמשא.** אותו חוט של יום המעונן: **דנא דחלא.** שפיה סתום יפה אלא יצא ריחו ויחלוש וכשאתה נוקב נקב קטן יוצא שם ריח חזק מאד כך יום המעונן מתוך שהחמה מכוסה ומוס אלה כבוש נוקבת בכח דרך נקב העבים: **שבריריי דשמשא.** סנוריס (בראשית יט) מתרגמינן שבריריי. שמש הנוקבת בכח דרך נקב העבים קטנים הנותן עיניו כנגד הנקב קשים לו הסנוריס יותר מן המסתכל בחמה שבאויר: **וסימניך דילפא.** קשה דלף היורד על האדם משאם נכנס כל גופו למים:

הרהורי

מסורת הש״ס

ג) [עי׳ גירס׳ התוס׳ מגמות ק. ד״ה מתחיל], ד) [עי׳ בערוך ערך אחר ג׳ פי׳ תפלת האבות כולם ולא הזכיר אבהכים אלא עקיר ומתיב ויצא יעקב לשוח בשדה לפנות ערב משעה שנכנס השמש במערב ובאומו הענת מתחילין הכוכבים ובמזמה להשחיר וזו השיחה תפלת הלבהים כדת המסורה לו מאביו וכו׳ ש״ש ובזה מבין פרש״י ד״ה לעומה דאבהכים תפלת הערב שלו וע״ש תוס׳ ברכות כו: ד״ה ילמקן], ג) פסחים ד. מגילה כ., ד) [ר״ה לב.], ה) פסחים נח., ו) [ב״ב טז:], ז) קידושין פב., ח) [נ״ל רבא], ט) פסחים מב., י) [בע״י אימא אמר רפסים זיהבא דשמשא כמשמא], כ) [בע״י פי׳ זיהבא וכן בערוך ערך זה וז״ל שם זיהבא דשמשא כו׳ פי׳ תמות השמש אחר שסר ועבר השמש מאותו המקום ומימנך דנא דחלא כלומר אחר שמריק המומן ממנו ריחו חזק יותר מן המומן עצמו], ל) בס״ת: יותר. מ) [ובערוך פירש האיפך נגמר מאבהכים שקיים התורה עד שלא ניתנה ואין לנו ללמוד אלא ממנהג נבראים מפני שנהגו בהלמ״מ] (ועי׳ תוס׳ מו״ק כ. ד״ה מה חג בשם ירושלמי ראין למדין מקודם מתן תורה),

מוסף רש״י

וישכם אברהם בבקר. שלא המתין עד הגן החמה (פסחים ד.). **חל ערבי פסחים להיות בע״ש.** בעינן לאקדומי טיפי, משום דבעי לשחוט בסמא אחריו ולאלוחו מבעוד יום (שם נח.). **לא בחמה.** לפי שחוט השמש מתחממת, **ולא בחמי חמה.** בחמים שהוחמו בחמה, וכל שכן בחמי אלוד (פסחים מב.).

תוס׳ ישנים

גמ׳. צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי כו׳. וא״ת הא אמרינן בפרק תפלת השחר (ברכות כז, ב) יאמר מיקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יאמר לשוח בשדה. י״ל דאחר שתיקנה יאמר היה אומרה גם אבהכים, כך פירש רבינו דמ״ש הוא אומרה אבהכים מתחילה אלא שלא עשאה כלל לכל בני ביתו עד שתיקנה יאמר, ואפילו עירובי תבשילין קיים כדאמרינן לקמן. **ואנן מאברהם** ניקו וניגמר. פירש בקונטרס לעומה דאבהכים כו׳ ויש לנו ללמוד ממנו, ופריך ואנן מאבהכים ניקו וניגמור, פי׳ מי יוכל למהר כמותו, אמר (רב יוסף) [רבא] תנא מאבהכים גמר. וי״מ פי׳ ואנן מאבהכים ניקו וניגמור, והלא אלי שם ואלי שבע מצות עומדה בראש כל אדם ואין נוח מפלה עדיין, ואמר רבא תנא מאבהכים גמר שבקו בהלכה היה, ואע״פ שקודם מתן תורה היה, ומקמר רב יוסף הכי קא קשיא ליה דודאי משנה פליגא אבהכים כו׳ גם כאביי ממהרין המתיר לא היו ממהרין מתחילה שבע, ומשני דילמא שאלי כותלי בהמ״ק דלא מכווני, פי׳ אלא רצו (לכוונה) [לכוונם] למהר שחיטת המתיר מתחילה שבע לפי שיכלו שוחטי קפסים לא חמה עומדת בראש כל אדם ויאמרו כי בעבורם מהרו שחיטת המתיר אלא בהלכתו, לא שמא יטעו ויקדימוהו ומיכלו לבית הפסול. אי נמי שאלי אבהכים דהיה לו אלטגינות כו׳, וכל החכמים כמותו יוכלו למהר כמותו ולא כל אדם. אי נמי זקן ויושב בישיבה היה ולא נגמר כל אדם ממנו. ר״מ. אך יש לתמוה מאי פריך דון בשביל שיש לנו ללמוד אבהכים שזריזין מקדימין למצות [נ]למוד ממנה למהר תפלת המנחה אלא כדין. **דילמא כותלי בית המקדש כו׳.** וא״ת מנין לנו שאבהכים היה מתפלל מכי משחרי אלא כדין, דילמא לא היה מתפלל אלא בדרך שאמרה המשנה דאבהכים. י״ל דלפנות ערב דיאמר משמע ליה מכי משחרי כותלי. ה״נ בפר״ח דילמא שאלי כותלי בית המקדש משום דמכווני טובא. ופירש רבינו שמואל שלפי שהיו אלקים ביותר ולא היה לשמש מקום להתעכב לא היו ממהרין להשחיר, אבל בשאר כתלים יש בגלויות הרבה. ואין נכון כל כך, (בגלויות בתלים בשאר כתלים שיתהרו להשחיר וגם) [דהנם דבשאר כתלים בגלויות בתלים יתהרו להשחיר, מ״מ גם] מתחילת שבע יש להם להשחיר דאז ברבא שמשא. **לא פירשה ישיבה מהן כו׳.** וכל שכן לאחר מתן תורה אלא פירשה, אלא מייתי קראי דאפילו אחר מתן תורה לא פירשה. מיהו קרא דאפקה לי היה אחר מתן תורה והוה ליה טפי לאתויי קרא דלך ואפקה (שמות ג, טז) לא וקא אתן מזקני ישראל (שם יז, ה), אלא מדא נקט מייתיה. **אפילו עירובי תבשילין.** לא יהא רבינו אמאי נקט הך מלוה אמאי קילא ליה טפי מבלוה.

ו) הך אוקימתא איתו בירושלמי רק בסוגיא זו.

1. וביום השמיני ימול בשר ערלתו: ויקרא יב ג 2. וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את יצחק בנו וי״בקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים: בראשית כב ג 3. לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אלהם יי אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים: שמות ג טז 4. ויאמר יי אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו ולקחתם אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך: במדבר יא טז 5. ואברהם זקן בא בימים ויי ברך את אברהם בכל: בראשית כד א 6. ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: בראשית כז א
7. ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם: בראשית מח י 8. ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי: בראשית כד ב 9. ויאמר אברם אדני אלהים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר: בראשית טו ב 10. עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורתי: בראשית כו ה

עין משפט נר מצוה

ג א מיי׳ פ״ח מהלכות מילה הלכה ח [טוש״ע י״ד סי׳ רסב סעי׳ ח]:
ד ב מיי׳ פ״ח מהלכות תמידין הלכה ה:
ה ג מיי׳ פ״ה מהלכות מחנ ומלה הלכה יב [טוש״ע ח״מ סי׳ תנט סעי׳ ח]:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ שנאמר וישכם אבהכים בבקר והתנ׳. נ״ב ס״ל וישכם אבהכים בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה׳. (בראשית יט): (ב) שם מכי משחרי כותלי ומאי קושיא ודילמא: (ג) רש״י ד״ה מכי משחרי כו׳ נוטים צללי ערב. נ״ב ירמיה ו׳:

רבינו חננאל

תניא ר׳ ישמעאל אומר ברק בורקאי. כלומר האיר. ר׳ עקיבא אומר עלה האור כו׳. וכיון שהורה בענין הבוקר הזכיר עוד תפלת הערבים. אמר רב ספרא צלותיה דאברהם כו׳. פי׳ תפילת האבות כולם, לא הזכיר אברהם אלא מפני שהוא העיקר. ואמר מכי משחרי כתלי. ריש מי שאומר תחלת שעה שביעית משחרי כתלי. כלומר כיון שינטו צללי ערב והוא משעה שביעית משיכנס השמש במערב ולמעלן, מתחילין הכתלים להשחיר מפני שהלך השמש מן המזרח ובא הצל. והיא תפלת הצהרים כדכתיב ערב ובוקר וצהרים אשיחה וגו׳. וזו השיחה היא תפילה כדכתיב באבות ויצא יצחק לשוח [בשדה] לפנות ערב. וזו השיחה היא תפילת הצהרים כדת המסורה לו מאביו. ואמר לפנות ערב משעה שיכנס השמש במערב. ובאותה העת מתחילין הכתלין שבמזרח להשחיר. אמר רב יוסף אנן מאברהם נגמוד (אברהם קיים) כלומר אברהם קיים המצות ועדיין לא ניתנה התורה, ואין לנו ללמוד ממנהג הנביאים אלא כגון דניאל וכיוצא בו מפני שנהגו בהלכה למשה מסיני אחרי שניתנה התורה. א״ל רבה והא תנא גמר מאברהם דתניא וביום השמיני וגו׳ כלומר שאברהם היה מקיים המצות כהילכתן. ואקשינן אי הכי כי תפלת המנחה והיא תפלת הצהרים מכי משחרי כותלי, הא קי״ל כי התפילות ניתקנו כנגד התמידים, תפלת השחר כנגד תמיד של שחר, ותפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים. ולמה היה התמיד של בין הערבים נשחט בזמן שחל ערב פסח להיות בערב שבת בשש שעות ומחצה, לא נשחטיה אלא (בתר) [בתחילת] שעה שביעית מכי משחרי כותלי.

ופרקינן ודלמא [שאנין] כותלי בית המקדש בשש ומחצה הוו משחרי משום דהוו מכווני טובא, כדגרסינן בתלמוד דארץ ישראל בעירובין פרק כיצד (מערבין) [מעברין], א״ר יוסי מי שאינו יודע לכוון הרוחות יראה ממקום שהחמה זורחת באחד בתקופת תמוז, עד מקום שהיא זורחת באחד בתקופת טבת, אלו פני מזרח וכו׳, עד כמה יגעו הנביאים הראשונים לעשות שער המזרחי שתהא החמה מצמצמת בו בתקופת טבת ובתקופת תמוז. ד׳ שמות נקראו לו, שער (סוד) [סור] ששם היו הטמאים פורשים, הדא הוא דכתיב סורו סורו טמא קראו למו. שער היסוד ששם היו מייסדים ההלכה. שער חרסית שהוא מכוון כנגד זריחת השמש, כדכתיב האומר לחרס ולא יזרח. שער האיתון שמשמש כניסה ויציאה. שער התוון שהוא ממוצע בין שני שערים. שער חדש ששם חידשו הסופרים ההלכה. שער העליון שהוא למעלה מעזרה. אי נמי משום דאבות איצטגנינות גדולה היתה בלבם ויודעין לכוין השעות. אי נמי זקנים יושבין בישיבה היו. כלומר והשכינה עמהם כו׳. אמר רב קיים אברהם כל התורה כולה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו׳. תורותי שתים, דברי תורה ודברי סופרים. מתיה בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח עד שבחברון והוא אומר הין. מאן אמר הין, איבעיית אימא הך דקאי אאיגרא אמר איהו האיר פני כל המזרח. ואמרין ליה הנך דקיימי בראעא עד שבחברון, כלומר אתה רואה עד חברון, ואמר להן הין. **ואיבעיית אימא הך דקאי אארעא** אמר הך דקאי באיגרא האיר פני כל המזרח עד שבחברון, ואמר ליה הך דקאי בארעא הין. כלומר בתימה, כלומר הבט וראה בטוב שלא תטעה. ירושלמי ועד אחד נאמן, שנייא היא הכא שאת יכול לעמוד עליו. כלומר, כיון שאתה יכול לברר עליו הדבר עכשיו, אינו משקר. אמר עד אחד נולד בן לפלוני בשבת מלין אותו על פיו. חשיכה מוצאי שבת מטלטלין על פיו. ולמה עד שבחברון, כדי להזכיר זכות אבות שהן ישנים בחברון. ולמה הוצרכו לכך. פעם אחת עלה מאור הלבנה כו׳. ירושלמי ומי מחלף, מאור הלבנה מתמר ועולה כמקל, ותימור של חמה פוסה על פני כל המזרח. ש״מ מדקתני כי היה אור הלבנה מפצע בכל מקום, כך השמש ביום המעונן אורו וכוחו בכל מקום, ואפילו במקום שאילו היתה החמה בעולם בזה המקום, עכשיו ביום המעונן אפילו במקום הצל כח חמה וחמוה גם באותו המקום הצל. ואסור לרוח ביום המעונן בכל מקום ואפילו במקום הצל. **זיהא דשימשא.** פי׳ חמות השמש אחרי שכבר עבר השמש מאותו מקום. וסימנך דנא דחלא. כלומר, אחרי שתריק החומץ ממנו ריחו חזק יותר מריח חומץ עצמו. שבריריי דשימשא. פי׳ שמש הנכנס מן החור וכיוצא בו כו׳.

הרהורי עבירה. תאות נשים קשים להכחיש את בשרו יותר מגופו של מעשה: **ריחא דבישרא.** המריח בשר לגי קשה לו ריח מאד שמתאוה לו: **שילהי דקייטא.** אלול שהוא סוף הקיץ קשה מקייטא. קשה חומו מחום הקיץ של תמוז לפי שכבר נתחמם כל האויר וגוף הבריות בחום הקיץ שעבר עליו תמיד מתחמם הוא עתה בחום קל ומזיקו: **וסימניך תנורא שגירא.** תנורא שהוסק ביום פעמים ושלש חם הוא ונוח להסיקו בעצים מועטים: **אישתא דסיפווא.** קדמת של ימות החורף (א) מחממות את החולה בידוע שהוא קשה מאד יותר מקדמת המבערתו בימות הקיץ: **וסימניך תנורא קרירא.** צריך עצים מרובים להסיקו אף זה שהאויר לונן והגוף לונן והחולי מבעירו בידוע שהוא חולי קשה: **מיגמר בעפיקתא קשה מחדתא.** מי שלמד והסיח דעתו ושכח קשה לחזור וללמוד מה ששכח יותר ממה שלא למד: **וסימניך טינא בר טינא.** טיט שגובלים אותו מטיט חומר כותל יש קשה לגבלו יותר מטיט של עפר חדש: **מאי טעמא דרבי.** דאמר תימור של חמה מפצע: **אילה זו.** לאו דווקא נקט שהרי אין קרניס לנקיבה (ב): **למה נמשלה אסתר לאילה.** במס' מגילה (טו:) אמרינן דאסתר אמרה מזמור זה כיון שהגיעה לבית הלבמים נסתלקה הימנה שכינה אמרה אלי אלי למה עזבתני: **הניחא נמ"ד.** פלוגתא במסכת מגילה (דף ז.) איכא למאן דאמר מטמאה את הידים ואיכא למ"ד דאינה מטמאה את הידים דלאו ספר היא: **מוקים לה ברבי בנימין בר יפת.** כלומר דריש להאי שחר כר' בנימין בר יפת: **למה נמשלה תפלתן של צדיקים כו'.** דהאי שחר לשון תפלה הוא דריש ליה כמו רוחי בקרבי אשחרך (ישעיה כו) למנצח על התפלה שהיא כאילת שכ"ז שמגדלת קרניה מפצילות בכל שנה ושנה נוסף בה פיצול אחד: **אימת איצטרי כו'.** קא סלקא דעתיה הורידו כהן גדול לבית הטבילה סיפא דמתניתין הוא וביום שטעו לשחוט את התמיד בלילה קאמר הורידו כ"ג לבית הטבילה לשחוט תמיד אחרי הטבילה אימת הוה האי טעות: **אי נימא בשאר ימות השנה.** דלאו יום"כ ובסוף אחד מן החדשים כשהלבנה לומתת סמוך לעלות השחר: **לא סגי דלאו כהן גדול.** לא דיי עבודת שאר ימים דלאו בכהן גדול: **מאור הלבנה מי איכא.** לגמוח סמוך לשחר: **ה"ק וביום הכפורים כי אמר ברך ברקאי כו'.** והוליאוהו לבית השריפה מסקנא דמילתא הוא והורידו כ"ג מילתא בחפיה נפשיה היא ומהדר לאורויי בסדר עבודה ליום"כ והכי קאמר כשהרואה אומר ברקאי היו מורידין כ"ג ביום"כ לבית הטבילה שחרית: **לא זו בלבד.** לא זאת לבדו שנשחט בלילה אמרו ישרף: **אלא אף מליקת העוף וקמיצת המנחה בלילה תשרף.** דגמרי להו משחיטה דמליקת העוף וקמיצת מנחה במקום שחיטת הזבחים הם: **מאי דהוה הוה.** אי אפשר להחזירה: הוא

אלא אפילו עולת העוף שנמלקה ומנחה שנקמצה **תצא לבית השריפה.** משמע דמשום דנעשו בלילה ותימה מיפוק ליה משום דקרבו קודם לתמיד של שחר ואמרינן (לקמן דף לד.) מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר דכתיב העולה עולה ראשונה וכן בפ"ק דעירובין (דף ג.) דאמר שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד ולמה לי קרא תיפוק ליה דקודם תמיד שחטן דכיון דלא נפתחו דלתות היכל א"כ לא נשחט התמיד דאע"ג דלא כתיב ביה ושחטו פתח אהל מועד משלמים גמרי' דלא נשחוט ליה אלא בזמן שהוא פתוח כדתנן בתמיד (דף ג:) לא היה השוחט שוחט עד שהיה שומע קול שער הגדול שנפתח מיהו יש לדחות ההיא כשנפתחו הדלתות ונשחט התמיד ושוב סוגרו דלתייס וי"ל דאיצטריך קרא למיפסל משום שחיטה דאי משום קודם התמיד ההוא בהקטרה דווקא איירי כדמוכח בר"פ תמיד נשחט (פסחים דף נט.) ועוד דכוליה קרא דוערך עליה העולה איירי בהקטרה ועוד אור"י דהא דאמר אלא יהא דבר קודם לתמיד היינו למצוה והכי איתא בהדיא בפ' התכלת (מנחות דף מט:) והא דלא פסלינן בשמעתא משום דהוי קודם פתיחת דלתות ההיכל י"ל דלא מיפסל אלא בשחיטה כדכתיב ושחטו אבל במליקה וקמיצה לא והשתא למאי דאמרינן דהעולה עולה ראשונה אינו אלא למצוה א"כ עליה השלם כל הקרבנות נמי לא הוה אלא למצוה ותימה דאמר בס"פ אלו דברים (פסחים דף עג.) שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם יצא לבית השריפה ואי אמרת לא בעי עקירה פסולו מחמת מאי קא הוי משום דשחטו אחר תמיד של בין הערבים וכו' הא אמרינן דלמצוה בעלמא וי"ל אם הקריבו כשר אבל אסור להקריב האימורים אחר התמיד ולהכי יצא הבשר לבית השריפה וא"ת ויעלה וילין אותו בראשו של מזבח ויש לומר דסבר כמ"ד ליכה מועלת בראשו של מזבח דפלוגתא דאמוראי היא בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פז.) ודילמא ההוא אמורא דאמר אתם לא בעי עקירה סבר כוותיה ואם תאמר אכתי אמאי יצא לבית השריפה נשתרי בשר בזריקת דם בלא הקטרת אימורים דכיון דלא אפשר להקטירם נימא עשאום כמי שנטמאו או שאבדו וכי האי גוונא קאמר בר"פ תמיד נשחט (פסחים דף נט.) לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא דאמר מחוסר כפורים כל ימות השנה טובל ומייתי כפרתו אחר התמיד ואוכל בקדשים לערב וקאמר אתם דמלינה בראשו של מזבח ופריך מכדי כל כמה דלא אתקטרי איברים לא מתאכיל בשר וכו' עד שעשאום כמי שנטמאו אימורים או שאבדו וי"ל אאי הכא דכיון דמשכו הבעלים את ידם לא חזו מעיקרא אימורים להקרבה הלכך לא משתרי בשר בזריקת דם לחודיה אבל אתם כיון דהוה חזי להקריבו קודם התמיד אע"פ שהמתין עד אחר התמיד והשתא לא מצי לקרוביה אמרינן שפיר עשאום כמי שנטמאו או שאבדו אי נמי אתם דשחטו ונודע שמשכו הבעלים ידם אסור לזרוק הדם הקרבן פסול מחמת שאסור לזרוק הדם לכתחילה משום גזירה ניחא מה שמקשה ריב"א דבפרק התכלת (מנחות דף מט:) משמע דאינו אלא למצוה ובתוספתא [פ"ד] דפסחים תניא כל הקדשים שהקריבן קודם תמיד של שחר או שעכבן אחר תמיד של בין הערבים פסולין והשתא אי אמרינן דהוה פסול דרבנן ניחא ועוד תנן בפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג.) דקאמר ר"ש ושאר כל הזבחים ששחטן על החמץ בזמן פסח

הרהורי עבירה קשו מעבירה וסימניך ריחא דבישרא שילהי דקייטא קשיא מקייטא וסימניך תנורא שגירא אישתא דסיפווא קשיא מדקייטא וסימניך תנורא קרירא מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא וסימניך טינא בר טינא א"ר אבהו מ"ט דרבי דכתיב [1]למנצח על אילת השחר מה אילה זו קרניה מפצילות לכאן ולכאן אף שחר זה מפציע לכאן ולכאן א"ר זירא למה נמשלה אסתר לאילה לומר לך (ב)מה אילה רחמה צר וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה אף אסתר היתה חביבה על אחשורוש כל שעה ושעה כשעה ראשונה א"ר אסי למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים והא איכא חנוכה (ג)ניתנה לכתוב קא אמרינן הניחא למאן דאמר אסתר ניתנה לכתוב אלא למאן דאמר (ד)אסתר לא ניתנה לכתוב מאי איכא למימר מוקים לה כר' בנימין בר יפת אמר ר' אלעזר דאמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר למה נמשלו תפלתן של צדיקים כאילת לומר לך מה אילה זו כל זמן שמגדלת קרניה מפצילות אף צדיקים כל זמן שמרבין בתפלה תפלתן נשמעת: שחטו את התמיד: אימת איצטרי בשאר ימות השנה לא סגיא דלאו כהן גדול אלא ביום הכפורים מאור הלבנה מי איכא הכי קאמר וביום הכפורים כי אמר ברק ברקאי הורידו כ"ג לבית הטבילה (ד)תני אבוה דרבי אבין לא זו בלבד אמרו אלא אף מליקת העוף וקמיצת מנחה בלילה תשרף בשלמא עולת העוף מאי דהוה הוה אלא קומץ נהדרה

לא זו בלבד אמרו. תמיד שנשחט בלילה יוצא לבית השריפה, אלא אף מליקת העוף וקמיצת מנחה. דלאו קרבן הוא הוא לאין בלין בביכור, אם נעשו בלילה יוצא לבית השריפה (מנחות ק.).

תוס' ישנים

ריחא דבישרא. בשר שמן שקשה להמריח בו ולאינו אוכלו יותר מהאוכלו. **אלא למאן דאמר לא ניתנה לכתב כו'.** מיהא כולי עלמא מודו דניתנה לכתב מדרבנן ולריכה לכתב כולה, ותנן נמי [מגילה יח, ב] קראה על פה לא יצא, אלמא מדרבנן צריכה לכתב. ובעינן נמי תפירת חוטין בגידין משולשין כדאיתא במגילה [יט, ב]. **תצא לבית השריפה.** והקשה ריב"א למה לי טעמא משום פסול לילה, תיפוק ליה שנעשית לפני שחיטת תמיד דדרשינן [להלן לד, ב] העולה עולה ראשונה שלא יקדיש דבר לתמיד של שחר. ואומר רבינו דדילמא לא מייתי אלא בהקטרה שלריך להקדיש הקטרת התמיד. אי נמי למצוה, כדאמרינן בפרק התכלת [מנחות מט, ב] גבי אין התמידין מעכבין המוספין. וי"ל תיפוק לי שנמלקה קודם פתיחת ההיכל ואמרינן בפרק קמא דזעירונין [ב, ב] שלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל פסולין כו'. וי"ל שנפתחו כבר קודם שחיטת התמיד. אי נמי לא פסלינן אלא שלמים דוקא דכתיב בהו פתח אהל מועד ולא עולת העוף. ולע"ג דתנן [תמיד פ"ג] אין השוחט את התמיד שוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח, י"ל מדרבנן. ומנחה שנקמצה **תצא לבית השריפה.** וא"ת מאי איריא נקמלה אפילו לא נקמלה נמי, כיון שקידשה בכלי נמי תצא לבית השריפה, דתנן פרק שני דמעילה [ט, ב] קדשו בכלי הוכשר ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה. י"ל בלינה דהתם מיירי בעמוד השחר אבל ליכא דהכא מיירי בשקיעת החמה דכיון שקקעה החמה על הקומץ נפסל בלינה, תדע דתנן בפ"ב דמעילה בתר הכי הקומץ והלבונה והקטורת הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה, תמאי תנא קומץ, כיון דתנא לענין גבי מנחה אבל ש"מ דאסמועינן גבי קומץ דבשקיעת החמה נפסל הקומץ, אי לא תימא דתנייה משום סיפא דקתני ומייתין עליו משום עומר כו', וסברא היא דהוי נפסל בשקיעת החמה, דהא קומץ המנחה דומיא דדם דנפסל בשקיעת החמה כדאמרינן בזבחים [נו, ב] ובכמה דוכתי ובהיא (בכא) [בבא]

דקומץ נמי תנא דס. ומנחה שנקמצה. וא"ת הא אמרינן במנחות [מד, ב] ובריש תענית [ב, ב] ומנחתם ונסכיהם בלילה. כי האי גוונא פרכינן בפרק שני דתמורה [יד, ב] ומפליג בין מנחת נסכים הבאה לבדה בפני עלמה.

פסח בין לזמן בין שלא לזמן פטור ומפרש טעמא בגמ׳ (פס סד.) דבזמן דמיחייב חזבח לא מיחייב חזבחים ומאי אינטריך לההוא טעמא תיפוק ליה דפטור משום דזבחים פסולין הן כיון דשחטן בזמן פסח דהוי בתר תמיד של בין הערבים כי היכי דפטר התם פסח ששחטו במועד לשמו על החמץ משום דזבח פסול הוא אבל למאי דפריסית דכשנשחט הזבח קודם התמיד של שחר או אחר תמיד של בין הערבים שאסרו חכמים לזרוק הדם משום גזירה וממילא מיפסל זיבחא הוה ניחא אבל לשון התוספתא משמע דאפילו אם זרק הדם בדיעבד ועשה כל מצותו אפילו הכי פסולין דקתני שהקיבין ולא קתני ששחטן ואי מדרבנן למאי פסולין ונראה דפסולין דקאמר היינו הבשר מלאכול אבל בעלים נתכפרו כדאשכחן כי האי גוונא בפ״ב דזבחים (דף כו:) נתנו על גבי הכבש שלא כנגד היסוד וכו׳ עד פסול ואמר שמואל פסול הבשר אבל בעלים נתכפרו והיה נראה לדקדק דלא מיפסל אחר התמיד כדתנן בפ״פ מי שהיה טמא (פסחים דף לח.) פסח שנתערב בבכור אם חבורת כהנים יאכלו ונתערב מחיים קאמר מדפריך עלה בגמ׳ והא אין מביאין קדשים לבית הפסול אלמא לא מיפסיל אחר תמיד מיהו מצינו לדחות דפסח דהתם היינו מותר פסח דהוי שלמים ושחט להו קודם לתמיד של בין הערבים והא דפריך והא אין מביאין קדשים לבית הפסול היינו שממעט באכילת מותר פסח שנאכל לזרים ואוכלו כבכורים שאינן נאכלים אלא לכהנים והוה לן למימר יראה ולשון חבורה קשה דמשמע פסח ממש שנימנין עליו חבורות חבורות ועוד אמר בפרק האשה בפסחים (דף פח:) גבי ה׳ שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלא באחד מהן כו׳ דפטורין מלעשות פסח שני משום דלא אפשר ופריך לייתי פסח וליתני בשלמים ומאי קושיא לישני משום דאפילו פסח שני זמניה בתר תמיד דכתיב ביה בין הערבים כמו פסח ראשון ועוד דלא חשיב להא התם בפרק מי שהיה טמא (שם דף לה.) בדברים שבין ראשון לשני וא״כ לא אפשר לאתנויי בשלמים דפסולין אחר תמיד של בין הערבים וליכא למימר משום דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה דלית ביה כרת כדאמר בר״פ תמיד נשחט (שם עט.) דהא ליכא הכא כרת דבכל חדא וחדא מינייהו איכא למימר שמא הוא מן הרוב שכבר יצאו ומיהו אפילו לא יהא נפסל אחר התמיד קשה דמ״מ לכתחילה אסור מדאורייתא ואי אמרינן דפסח שני מצי לאקדומיה לתמיד כיון דלא כתיב בערב אלא בין הערבים דהיינו טעמא דפסח ראשון קרב אחר התמיד דדרשינן יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים אבל פסח שני הי מיינייהו דבעי קדים ועביד ברישא והא דלא חשיב בהדי דברים שבין ראשון לשני יש לומר תנא ושייר הא נמי שייר כרת דאיכא למ״ד (שם דף לג.) חייב כרת על הראשון ולא על השני ואיכא למ״ד (ש) נשיס בראשון חובה בשני רשות אז ניחא הא דפריך לייתי וליתני:

נהדריה ונקמצה ביממא וכו׳ כלי שרת מקדשין שלא בזמנו.

קשה מנליה דמקדשי שלא בזמנו והא לא קתני אלא נקמצה וכיון דאנו מוסיפין על הברייתא שיקדש הקומץ א״כ נוסיף נמי ונימא דמיירי שהקטיר הקומץ בלילה ולהכי תנא לבית השריפה אבל משום קידוש קומץ לחודיה לא הוי אמרינן תנא לבית השריפה וי״ל אי מיירי כשנקמצה וקידש קומצה ותו לא אז קאמר שפיר ולא זו בלבד דכתיב ביה בהדיא ביום זבחכם יאכל אלא אפילו מליקה ולא מיבעיא מליקה דדמיא קצת לזבח שכן מיני דמים אלא אפילו נקמצה וקדש הקומץ בלילה דאע״ג דלא כתיב בה ביום בהדיא תנא לבית השריפה אבל אי הוה אמרינן דהקטיר קומצה איפכא מיבעיא ליה לטפי פשיטא לן דהקטרת קומץ ביום ממליקה דכתיב זאת התורה לעולה למנחה וגו׳ וכתיב בתריה ביום צותו להקריב ועיקר לשון הקרבה היינו הקטרה ומיהו בחנם דחק רש״י לפרש כן דבקידוש קומץ איירי דאיכא למימר דלא נתקדש הקומץ אלא המנחה נתקדשה בכלי ונקמצה בלילה ופריך ונהדר הקומץ לדוכתה ונהדר ונקמצה ביממא ומשני כיון דהמנחה נתקדשה בכלי נפסלת בעמוד השחר כדין כל קידוש כלי וק״ל דלא נקמצה נמי תנא לבית השריפה כיון דנתקדשה בכלי וי״ל אי לא נקמצה לא תנא לבית השריפה בלילה עד שתיפסל בעמוד השחר אבל השתא דנקמצה בלילה תנא לאלתר לבית השריפה ולא בעי עיבור צורה: **כמו שסידרו הקוף.** הא דלא אמרינן נמי הכי לעיל כיון שקידשו שלא כמצותו נעשה כמו שנתנו שם הקוף יש לומר דהתם נתכוון לקדש שכסבור היה שהוא יום דומיא דמתניתין שעלה מאור הלבנה וכו׳ אבל הכא כיון דבכוונה עשה וידע שסידרו שלא כמצותו נעשה כמו שסידרו הקוף:

מצוה

אבל קשה מדאמרינן בפרק שתי הלחם [מנחות לה. ב] רבי יהודה סבר בחול שאבחינתו דקפאה ליה מ״ל דרך חול קפאתו ליה אף כי היום יקדש בכלי איפסיל ליה בלינה והיה לכם לדמות שבת באפייתו, ואין נפסל בלינה הלא כיון שאין זמנו שלא בשבת אין נפסל בלינה. וי״ל דלדבריהם קאמר להו, לדבריהם שאתם סובלים שדיון לאפות מערב שבת, לדידי שאני סובר שדיון בכלי שרת מיד שנאפה איפסיל ליה בלינה. ה״ל אלחנן וכן רבינו. בל״ל המיבשם בנית המקדש מיירי והוצרך להסך רגליו באמצע היום, לפי שתחילה בבאתיתו לעזרה תנן בסמוך דבלאו הכי לריך טבילה. **אבל קידוש ידים מאי טעמא.** דמיסך רגליו דבר מיאוס הוא מאד ולריך לקדש ידיו ורגליו, אבל מטיל מים אין זה דבר מיאוס כל כך, דאמר בברכות [כג. ב] דאפילו בשעה שמטיל מים יכול לאחוז ספר תורה בידו.

הוא אני לה. להא (ו) מתניתין והוא אמר לה האי תירוצא מדעתו: **כלי שרת מקדשין שלא בזמנו.** והקומץ טעון מתן כלי וכיון שקידש הקומץ בכלי לשם קומץ אינו חוזר להיות טבל כמנחה שלא נקמצה ועל כרחיה מאחר שזה קרוי קומץ אינך הוו שיריים: **כל הקרב ביום.** כגון המנחות (ב) והלבונה והדם והקטורת: **קדוש.** בכלי שרת ביום ויקדש קדושת הגוף: **כל הקרב בלילה.** כגון מנחת נסכים דאמר מר (מנחות מד:) ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה: **קדוש.** בכלי שרת קדושת הגוף אם נתנו בהן בלילה: **קתני מיהם כל הקרב ביום קדוש ביום אבל בלילה לא.** אינו קדוש: **ליקרב.** להיות כשר ליקרב אבל קדוש להיות מוכשר באותה קדושה ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים אם נגע בו ובישלה אם יצא ובלינה אם לן וזו גם היא נפסלת בלינה דקי״ל בזבחים (דף פז.) עמוד השחר עושה לינה ונפסלת קמיצת לילה שאין חוזרת עוד לטבלה: **פסולה.** שלא נסדרה בשבת לעמוד אם שבעת ימים כמשפטה והרי היא מחוסרת זמן (ג) [וע״ג דל״ג פסולה דהא מסקנא דשמעתין לא חשיב סידור יום ראשון סידור אלא כסידרו הקוף וכמונח בקופסא דמי ולמה יפסול הלחם בהקטרת הבזיכין והלא לא קידש השלחן ללחם כלל אא״כ פירקו בשבת הבאה ויחזור ויסדרנו והכי מוכח נמי מדקתני כילד יעשה אלמא יש תקנה לדבר וה״ג גרים בפירוש ר״ח אים רומי מתיב רבי זירא כו׳ והקטיר הבזיכין בשבת כילד יעשה וכו׳ ורבותא הוא דנקיט אע״ג דהקטיר הבזיכין בשבת כמו שרגילין לעשות יביא בזיכין אחרים ויסדר עם הלחם]: **כילד יעשה יניחנו.** על השלחן עד שבת הבאה: **תיקדוש ותיפסל.** כיון דכלי שרת מקדשין שלא בזמנו ליפסל ויקדש השלחן את הלחם מאחר בשבת ליפסול בסידור שלא בזמנו: **אמר רבא האי דקא מוסיב שפיר קא מוסיב ואבוה דרבי אבין.** דמותבי ליה מיניה לאו שמעתתא דאמוראי אמר דגמא דאיתותב אלא מתניתא תנא ולריכין אנו לישב דלא ליקשו מתניתא אהדדי ותרלינהו הכי קסבר תנא דאבוה דר׳ אבין לילה לא הוי חסרון זמן הואיל והיתה ראויה ליקדש בכלי שרת שחרית הלכך כלי שרת מקדשין הקומץ בלילה: **אבל יום מחוסר זמן.** דבר שאין זמנו היום עד מחר והרי הוא מחוסר זמן יום שלם הוי חסרון זמן וכ״ש זה שאינו זמנו לקדש עד יום השבת: **כי מטי כי שמשי.** דלילי שבת שהיא ראויה לקדש מחר תקדש על השלחן דקאמרת לילה אין מחוסר זמן ותיפסל משום סידור לילה ולשחרית נפסל בלינה: **שקדש וסילקו.** סמוך לחשיכה ערב שבת: **שלא כמצותו.** בחסרון זמן: **נעשה כמו שסידרו הקוף.** שלא מדעתו שהרי נסדר קודם ליל שבת על השלחן בשעה שהוא מחוסר זמן (ג) דלא דמי לקומץ שנקמץ בלילה ולחם שנסדר בליל שבת דלאו מחוסר זמן הוא וקדוש ליפסל (ו) (ועתה בשבת כשמגיע זמן עריכת לחם הפנים הכהן יכנס שחרית ויסלק וישדר כלי שרת) וכשמגיע זמנו אין השלחן מקדשו עד שיסלקנו ממנו ויחזור ויסדרנו:

מצוה

מסורת הש״ס

א) מתמורה יד. [מנחות ק.], מנחות ל. ק., ג) [זבחים פז.], ד) [וגיטין ט: וש״נ], ה) [במנחות ק: מיתא רבא], ו) ל״ל מתניתא, ז) רש״י יומא, ח) ס״ל ל״ג, ט) שם לא.,

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה **אלא אפ׳** עולת העוף שנמלקה וכו׳. והא דפריך והא אין מביאין קדשים לבית הפסול. עיין משנה למלך פ״ל ה״ג מהלי׳ ממרדין ומוספין

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ וכל הקרב בלילה קדוש בין ביום ובין בלילה כו׳ כל״ל ומיתום קדוש בלילה וכל הקרב בין ביום ובין בלילה ממקן: (ב) רש״י ד״ה כל הקרב ביום כגון המנחות. נ״ב עיין ר״פ שני דתמורה דפריך מנחות אמנחות ומשני ליה: (ג) ד״ה נעשה כמו כו׳ בשעה שהוא מחוסר זמן ועתה בשבת כשמגיע זמנו אין השלחן מקדשו עד שיסלקנו ממנו ויחזור ויסדרנו והכהן יכנס בשבת שחרית ויסלקנו ויסדרנו ולא דמי לקומץ שנקמץ בלילה קדוש בין ביום ובין בלילה וא״כ רק תרי בני מינהו וא״ל לבנה הג׳ דקדוש ביום ובלילה קדוש בין ביום ובין בלילה כ״ש הוא מקדש בלילה וזה כדור ופשוט ולכן אין להשגיח מה דכתן ובמנחות דף ק ע״ב ובתמורה דף יד ע״ב גרסי׳ תלתא בני כי העיקר כהגי׳ בתמורה דף יד ע״ב:

תוס׳ ישנים (המשך)

כדין הוי כאילו סידרו הקוף, אבל גבי מים יכול לאמיסם זר בכלי שרת, וכן גבי מנחה יכול זר לקדשה בכלי שרת דמקמילה [ואילך] מצות כהונה, ולכך לא הוי כמו שסידרו הקוף. ואין להקשות על הא דאמרינן הכא כלי שרת [אין] מקדשין שלא בזמנם מדאמרינן במנחות בפרק ר׳ ישמעאל [עב. ב] לתפיית שתי הלחם דוחה שבת דקסבר תנור מקדש ואי אפי׳ (מהא) [לזו מאתמול] בתנור [אין]איפסלו להו בלינה, וכן במנחות פרק התכלת [נא. א] קאמר על מחבת בשמן מלגמ׳ שטעונה כלי ואי אפי׳ [ליה] מאתמול [אין]איפסל בלינה, ולמה יזמו שבת בשביל זה והלא נעשה כמי שסדרו הקוף כי מטי בי שמשי, דהא לאו קוביא היא, דכיון (דשריון) [שריון] מן התורה ליתנם בכלי שרת בתפייה א״כ מקדש להו תנור בדין כמו בזמנם ויפסלו בלינה.

מצוה לשפשף. בידו ניצוצות של מי רגליים הניתזין על רגליו שלא יגע בהן חוץ וגרמה כברות שפכה שאין מי רגליו מקלחין אלא שותתין וכברות שפכה אינו מוליד ויאמרו על בניו שאינם שלו: **במקומה.** בנקב פי הטבעת אסור זה לקרות ק"ש: **ידיו בגיס הכסא.** מחילה מפסקת ובית הכסא לפניס מהמחילה וזה הכניס ידיו דרך חור שבמחילה: **ורב חסדא אמר אסור.** משום כל עצמותי תאמרנה וגו' (תהלים לה) טעמא משום כל עצמותי אבל משום זוהמת הריח לא וקשיא לרב פפא מתרוייהו: **במקומה נפיש זוהמא.** שאמה היא שלא יצאה לחויר ולא נתפזר ריחה: **הלכה בסעודה.** כלומר הלכה זו אמרו בהלכות סעודה: **אדם.** שיצא מתוך הסעודה להשתין מים נוטל ידו אחת אותה ששיפשף בה ניצולות: **והפליג.** שהה: **נוטל שתי ידיו.** דכיון שהפליג שעה אחת או שתים הסיח דעתו מסעודתו ולא מזהר לשמור ידיו והן עסקניות: **לא יטול מבחוץ.** שלא יאמרו עליו לא נטל: **ומחזיר הטפיח על האורחין.** ה"ג לה בתוספתא דברכות [פ"ד]. טפיח פך שיולקין ממנו מים על הידים מחזירו על האורחים המסובין והשמש מחזירו עליהן ואומר יש בכם הצריך ליטול ואין זאת אלא להודיע שנטל זה [1] שהכניס את ידיו: **לא אמרן.** דלא יטול בחוץ אלא שאינו צריך עוד לאכול אלא לשמות הוא נכנס שהיו רגילין להמריך לשמות בשתיה אחר המזון ומיהו צריך ליטול שמא יתן פרוסה לתוך פיו: **מידע ידיע דאינא דעסיס.** ולא חשדי ליה: **מתני' לעבודה.** לאו דוקא דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול וטעמא מפרש בגמרא: **חמש טבילות וכו'.** יליף לה בגמרא [2]: **על בית הפרוה.** על גג לשכת בית הפרוה: **חוץ מזו.** הראשונה שאינה באה חובה ליום הכפורים דהא כל יומא נמי איתא אבל טבילות הבאות חובה ליה"כ כתיב בהן במקום קדוש בעניינא דאחרי מות [3]: **גמ' טבילה זו.** של כל שחרית למה לטהור: **ומה המשנה מקודש וכו'.** כהן גדול בחמש עבודות ביה"כ המשתנות מחוץ לפנים ומפנים לחוץ ששני המקומות קדש ועל שניהן עונש כרת הנכנס בטומאה: **טעון טבילה.** בין עבודה לעבודה כדיליף בפרקין (דף לב.) וזה הבא מביתו לעזרה שהוא מחול אל הקדש וכו': **סרך טבילה היא זו.** אין כאן חובה מן התורה אלא לסרך ולתפוש בשם טבילה כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאין ולתת לבו אם יש טומאה עליו ויזכור טומאה ישנה שיש עליו ושכחה ויפרוש מלבא לעזרה היום עד שיעריב שמשו אחר הטבילה ולא יעבוד היום: **ומה המשנה בין קדש לקדש בו'.** תימה לי איכא למפרך מה להתם שכן רוצה לעבוד עבודה אבל טהור הנכנס שלא לעבודה מניין וי"ל דודאי הקי"ו אינו אלא בטהור הנכנס כדי לעבוד אלא דמדרבנן גזרו אפילו בנכנס שלא לעבוד גזירה שמא יעבוד וא"ת אכתי ליפרך מה ליום הכפורים כשהוא משנה מקודש לקודש שכן טובל במקום קדוש די"ל דבשאר ימות השנה נמי יטבול במקום קדוש מהאי דינא אבל קשה אם כן כי קאמר בסמוך במאי קא מיפלגי ליימא דבהא פליגי דלבן זוטא בטבול במקום קדוש ולר' יהודה לא ועוד דאכתי איכא למפרך מה ליום הכפורים שהוא חמור שלא הוכשרה עבודת יום בכהן הדיוט אלא בכהן גדול או ליפרך שכן מרובה כפרתו של היום כדפריך בפ"ק דשבועות (דף ט.) אלא ל"ל דבן זוטא לא מחשיב להו פירכות דאדרבה אלימי אלים לק"ו ע"י כך ונכנים אותן חומרי בק"ו וגימא הכי ומה המשנה מקודש לקודש אע"פ שטבל כבר טבילה חשובה במקום קדוש ואע"פ שהוא כהן גדול דקדוש טפי ואע"פ שהוטלה עליו כל עבודת היום וזריז וזהיר טפי מתוך כך ומחמת שכפרת היום מרובה אפ"ה צריך טבילה המשנה מחול לקודש לא כ"ש והאי דלא טבל במקום קדוש סברא הוא כיון דאכתי לא נתקדש בבגדי קודש שיטבול בחול: **אמר להם כל לא מצוה לשפשף.** תימה אמאי צריך לשפשף והא מסתמא קיימא לן [4] כרבנן דר"א דאסור לאחוז באמה ואמרו ליה רבנן והלא ניצולות ניתזין על רגליו וכו' אלמא דבשאוחז באמה אין ניצולות ניתזין על רגליו וי"ל דאע"כ אי אפשר שלא יהו מעט ניתזין על רגליו דזימנין מישתלי ולאו אדעתיה לאחוז באמה עד לבסוף אי נמי דרבנן מודו לבסוף לדברי ר"א תדע דבפ' כל היד (נדה דף יג.) פריך אשמואל דאמר ליה לרב יהודה שיגע אחוז באמה והתניא ר"א אומר כל האוחז וכו' וכן בפרק כירה (שבת דף מא.) ואי רבנן פליגי אמאי פריך מיהו יש לדמות זה דאפילו רבנן לא שרו אלא שלא יוציא לעז על בניו הא לאו הכי לא וההיא דכירה לאו משום הכי הוה והא דרב יהודה אאיגרא הוה קאי ומשתין למטה וליכא למימר משום ניצולות אלא משום לכלוך הכותל ומשום האי מילתא לא הוו שרו רבנן מיהו יש להביא ראיה מדאמרינן פרק כילד מברכין (ברכות דף מ.) אין מי רגליים כליס אלא ביושיבה ובעפר תיחוח אפילו בעמידה וכו' אבל אוחז באמה לא קאמר דאע"ג דמסתמא כמו כן כליס ואמרינן נמי בפרק כל היד (נדה דף טז:) ג' שנאתי וכו' וחשיב אוחז באמה ומשתין ולא הוזכר שם ר"א אלא ש"מ דאזרו רבנן והודו לר"א ואע"ג דלא אשכחן בהדיא לא במשנה ולא בברייתא שאזרו יש לומר כן וה"ל אשכחן בפרק כל היד (שם דף יג:) אמילתא אחריתי דקאמר ר' טרפון תקנך ידו על טיבורו פי' על שגגע באמתו אמרו לו יש לו קוץ לא יטלנו משמע דרבנן שרו אפילו בלא קוץ אלא דהוו מקשי ליה אודי לן מיהת ביש לו קוץ ובמתני' דהתם באנשים תיקנך ומסתמא אתיא נמי כרבנן דאין סברא לאוקומיה כר"ט אלמא דאזרו בהן אע"ג דלא אשכחן לה בהדיא וא"ת וכיון דמצוה לשפשף ויש תקנה לשפשף מאי קא פרכי ליה רבנן לר"א אין לו מקום גבוה ואין לו עפר תיחוח מאי אמר להם מוטב יוציא לעז על בניו שהן ממזרים ואל יראה רשע שעה אחת לפני המקום ואמאי לא אמר להו מצוה לשפשף וי"ל אם לא יאחוז באמה כלל אז יהיה רוב ניצולות ניתזים על רגליו ואפילו אם משפשף יהא ניכר ויוציא לעז על בניו וגם יש לו טורח לשפשפן הכל ומיהא [5]: **אין אדם נכנס לעבודה אפילו טהור עד שהוא טובל.** לאו דוקא לעבודה אלא אפילו לשמיטה דלאו עבודה היא מוכח לקמן דבעי טבילה ואפילו בלאו עבודה רק שנכנס לעזרה וכן מוכיח בירושלמי דקאמר לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה וכן מוכח לקמן כמו שאפרש בסמוך:

ומה המשנה בין קדש לקדש בו'. תימה לי איכא למפרך מה גזרו אפילו בנכנס שלא לעבוד גזירה שמא יעבוד וא"ת אכתי ליפרך מה ליום הכפורים כשהוא משנה מקודש לקודש שכן טובל במקום קדוש די"ל דבשאר ימות השנה נמי יטבול במקום קדוש מהאי דינא אבל קשה אם כן כי קאמר בסמוך במאי קא מיפלגי ליימא דבהא פליגי דלבן זוטא בטבול במקום קדוש ולר' יהודה לא ועוד דאכתי איכא למפרך מה ליום הכפורים שהוא חמור שלא הוכשרה עבודת יום בכהן הדיוט אלא בכהן גדול או ליפרך שכן מרובה כפרתו של היום כדפריך בפ"ק דשבועות (דף ט.) אלא ל"ל דבן זוטא לא מחשיב להו פירכות דאדרבה אלימי אלים לק"ו ע"י כך ונכנים אותן חומרי בק"ו וגימא הכי ומה המשנה מקודש לקודש אע"פ שטבל כבר טבילה חשובה במקום קדוש ואע"פ שהוא כהן גדול דקדוש טפי ואע"פ שהוטלה עליו כל עבודת היום וזריז וזהיר טפי מתוך כך ומחמת שכפרת היום מרובה אפ"ה צריך טבילה המשנה מחול לקודש לא כ"ש והאי דלא טבל במקום קדוש סברא הוא כיון דאכתי לא נתקדש בבגדי קודש שיטבול בחול:

רבי ואומר רבינו דכל אדם דמחייב רבי יהודה לטבול מיירי שיש שם כעין עבודה דהכנסת ידים לבהונות כגון קמיצה ותנופה שבעליה נכנסין לסמוך או לקריאה והמקה דביכורים, ובאלה במקלת (רביני) [דבעי] (ו)פסיונות לן דמסכתא לה בכל אדם כגון מכניס ידיו לשמוט. והא דאמר בירושלמי [פ"ג ה"ג] לא סוף דבר לעבודה, הכי פירושו, לא סוף דבר לעבודה גמורה [אלא] (ו)אפילו לשמוט בהונות וסמיכה לרבי. ומה המשנה מקדש לקדש בו'. פירש בקונטרס היינו ממקום קדוש למקום קדוש. וקשה והא היינו דמסיק בתר הכי ממקום שעשוה כרת למקום [כו'] ותרי זימני למה לי, ועוד ליתנא דמקדש לקדש לא משמע הכי דהוה ליה למימר בין קדש לקדש. על כן נראה לרבינו דמקדש לקדש היינו שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב. **אמר להם** קל וחומר ומה המשנה בו'. תימה לריב"א (דמסכתא) לבן זוטא דמפיק ליה מק"ו ליעבי שני קידושין לפני הטבילה ואמריה כמו כהן גדול ביום כ"כ. גי'. ושמא אין זה אלא גילוי מילתא בעלמא. מיהו לפי' הקונטרס דגרס מקדש לקדש לא אבבגדי קדש קאי מיהא דלא היו הקידושין אלא לזרע פסיונות ולביאה. ומיהו למה אפיש לקמן דבן זוטא לא אצטריך טבילה מן הטורים אלא בכהן שלובש בגדי קדש, וכל אדם לא איצטריך אלא מדרבנן, אתי אפיר מה שלא צריך שני קידושין אך מכל מקום לא אשכחינן שני קידושין אפילו ב"ג שלובש בגדי קדש, אם לא נאמר שגלגל שהר אדם מכהן גדול וכהן שלובש בגדי קדש ילקה מהיקשא דשאר אדם לענין שלא יצטרך שני קידושין.

מסורת הש"ס

ז) [ברכות כה: קידושין נד. מעילה יד:], ב) ברכות כה., ג) [תוספ' ברכות פ"ד ה"טן], ד) [לעיל יט. לקמן לא. עח. זבחים יט:], ה) ס"פ ל"ג, ו) [תוספ' פ"ח הי"ד], ז) ל"ל שנכנס, ח) [לקמן לב.], ט) [ויקרא טז], י) [נדה יג.], כ) [וע"ע תוס' נדה יג. ד"ה אוחז וד"ה והלא],

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' אמר ר"פ צואה במקומה. נ"ב משום דקתני מתני' כל המיסך רגליו טעון טבילה דטעמא שמא נשמרה צואה על בשרו לכהי מייתי הכא הך דר"פ הגם דעיקר מקומו שייך בפרק מי שמתו ש"ר:

מוסף רש"י

ידיו בבית הכסא. מחילה יש בינו לבין בית הכסא ופסגו ידיו לפניס מן הממילה (ברכות כה.). ועשרה קדושין. ידיו ורגליו מן הכיור (לעיל יט.). בו ביום. ביום הכפורים, ולקמן (לב.) ילף להו מקראי (שם). על בית הפרוה. שהיה בגויה בתוך עזרה מקודשת (שם). חוץ מזו. עבילה ראשונה שאינה באה בשביל יוה"כ, שאף כל יומות השנה שיבו אין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול, אבל טבילות הבאות מחמת יוה"כ בעינן מקום קדוש (שם).

תוס' ישנים

מצוה לשפשף. אומר ר"ת כי מכאן יש ללמוד שהנכנס להשתין מים אין צריך ליטול ידיו אם לא שיפשף, ואם שיפשף מיהא נראה דאין צריך לברך על נטילת ידיים, מידי דהוה אטובע ידיו במקום הטיופת או היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה. ואפילו אחר יצר לא היה רבינו מאיר רגיל לברך, אך רבינו רגיל לברך אשר יצר. [ו]ה"ר אלחנן היה רוצה לדחות דבה כל המטיל מים טעון קידוש, דמשמע אפילו ליכא כלל ניצולות דלא פליג רבנן בקידוש, ה"ה לענין (טבילה) [נטילה]. אך י"ל דמ"מ נהי דגבי קידוש ידים לא פליג רבנן, נטילה לתפלה מיהא לא מצינו שהצריכו בכל ענין, והילכך לא צריך. ומיהו היכא דשיפשף ודאי צריך ליטול אותו יד כדאמרינן בסמוך גבי שטורה אדם יוצא להשתין מים טעון ידו אחת וכו', והוא הדין לתפלה ולדברי תורה. אבל אין צריך לברך כמו כדפירשתי. **צואה על בשרו בו'.** במקום שמכוסה (בכובע) [בבגדיו] מיירי, דאי במקום מגולה אפילו על הקרקע צריך להרמיץ ד' אמות. **לא אמרן אלא לשתות.** פירש ריב"א דאטובל ידו אחת קאי, צריך ליטול בפיס פן יחשדוהו שלא נטל אבל לאכול נוטל מבחוץ דאמאי, שלא שייתי שותה בלא נטילה לאחר שיפשוף מי רגליים. אבל ממתן פירוש הקונטרס משמע דקאי אהפליג נוטל שתי ידיו אפילו לכתחלה אבל אם נכנס לעזרה לעבודה, ואמאי נקטיה. והכי נמי משמע בגמ' דלא מפיק ליה בן זומא אלא מקל ומומר דהכן גדול ביום הכפורים משמנה מבגדי קדש לבגדי כו', דהיינו לזורך עבודה, ואפילו ר' יהודה לא פליג עליה, דליכא ביייהו אלא לענין למיקם בעשה, אבל (מאי) [אין] הכי נמי בעי לזורך עבודה. אבל קשה לרבינו מדאמרינן בגמרא דאם איתא לר' יהודה הך סברא דמצוה עומד ושוגג בשער ניקעור ר' יהודה אומר אינו צריך ליטול שכבר טבל כו', ומצורע ודאי לא עביד עבודה. י"ל דהכנסת ידיו לבהונות [היינו] לזורך עבודה. אבל קשה לרבינו

ח) ר"ל דה"מ דיכול ליטול מבחוץ לפעולה אפילה. ט) נראה דכל"ל.

תוס' ישנים (המשך) מדאמר לקמן אינגיע ליה מהו שיעשה סכין אריוכה לשמוט כו' מינבי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה פי' והייטו רבנן דר' יהודה דאמרי ששם מצוה דעין מצוה דאמר משום דדייסי בטומאה אבל שאר אדם לא, מכלל דר' יהודה מצריך ליטול שאר אדם אפילו אין שם עבודה.

ז א ב מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יא [עוד ש"ע א"ח סי' עו סעיף ה רב אלפס ברכות פ"ג דף יח:]: ח ג ד מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' ח' [עוד ש"ע א"ח סי' קע סעיף ג רב אלפס סוף פ"ח דברכות דף מו:]: ט ה מיי' פ"ה מהלכות בית מקדש הלכה ד: י ו מיי' פ"ב מהל' עבודת יום"כ הלכה כ: יא ז ח שם הלכה ג:

רבינו חננאל

ואוקימנא המטיל מים צריך קידוש ידים משום דמצוה לשפשף הניצוצות הניתזין על רגליו כשמשתין. ורגליו משום הניצוצות עצמן. ואיסורא נמי איכא מפני שנראה כאילו מי רגלים אינן יוצאין בקילוח אלא בשתיתה ככרות שפכה, לפיכך ניתזות הניצוצות על רגליו, ומי שהוא כרות אינו מוליד, ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרין. **אמר רב פפא צואה במקומה.** כלומר [במקום] הטנופת בחורו של אדם שיוצאה ממנו, אפילו אם אינה נראית אלא כשישוב לעשות צרכיו, אסור לקרות קרית שמע כנגדה משום דנפיש זוהמא ולא דמיא לצואה על בשרו. ת"ר הלכה בסעודה אדם יוצא להשתין נוטל ידו אחת ונכנס. דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו. הני מילי לסעודת אכילה[ט], אבל לשתייה נכנס וישב במקומו ואחר כך נוטל ידיו. [**מתני'**] **אין אדם נכנס לעבודה** אפילו הוא טהור עד שטובל כו'. שאלו לבן זומא כיון שהוא טהור טבילה זו למה. אמר להם ומה כהן גדול ביום הכפורים שטבל ועשה תמיד של שחר, כשיבא לעשות עבודת היום, הוא טובל עוד טבילה אחרת מפני שצריך טבילה. ג) [הנכנס לעבודה מתחילה אינו דין שצריך טבילה]. ור' יהודה אומר סרך טבילה זו. כלומר, מנהג החמירו עליו כדי שישים בלבו ואולי יזכור שיש בידו טומאה ויפרוש.

ג) [ברכות יט. לקמן לא. ע"ש], ד) [לעיל יט. לקמן לא. עח. זבחים יט:], ה) ס"פ ל"ג, ו) [תוספ' פ"ח הי"ד], ז) ל"ל שנכנס, ח) [לקמן לב.], ט) [ויקרא טז], י) [נדה יג.], כ) [וע"ע תוס' נדה יג. ד"ה אוחז וד"ה והלא],

מצוה לשפשף מסייע ליה לרבי אמי דאמר רבי אמי אסור לאדם שיצא בניצוצות שעל גבי רגליו מפני שנראה ככרות שפכה ומוציא לעז על בניו שהן ממזרים אמר רב פפא [א]צואה במקומה א] אסור לקרות ק"ש היכי דמי אי דנראית פשיטא אי דלא נראית [ב]לא ניתנה תורה למלאכי השרת לא צריכא דיושב ונראית עומד ואינה נראית ומאי שנא מצואה על בשרו [ג]דאיתמר [ד]צואה על בשרו או שהיו ידיו בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות ק"ש ורב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש במקומה נפיש זוהמא שלא במקומה לא נפיש זוהמא ת"ר [ה]הלכה בסעודה אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס וכשהוא נוטל לא יטול מבחוץ ויכנס מפני חשד אלא נכנס ויושב במקומו ונוטל שתי ידיו ומחזיר הטפיח על האורחין א"ר חסדא לא אמרן אלא לשתות [ו]אבל לאכול נוטל מבחוץ ונכנס דמידע ידיע דאנינא דעתיה אמר רב נחמן בר יצחק ואנא אפילו לשתות נמי מידע ידעי דאנינא דעתאי: **מתני'** [ז]אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול [ח]חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום [ט]וכולן בקדש על בית הפרוה חוץ מזו בלבד פרסו סדין של בוץ בינו לבין העם [י](קידש ידיו ורגליו): **גמ'** [כ]שאלו את בן זומא טבילה זו למה אמר להם ומה המשנה מקודש לקודש וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת טעון טבילה המשנה מחול לקודש וממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת אינו דין שטעון טבילה רבי יהודה אומר [ל]סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש במאי קא מיפלגי באחולי

באחולי

ח) ר"ל דה"מ דיכול ליטול מבחוץ לפעולה אפילה. ט) נראה דכל"ל.

רבי יהודה אומר לא מצורע בלבד אמרו אלא כל אדם. לפרש"י דפירש לעיל בפ"ק (דף טז:) רב אחא בר אהבה אמר הא מני ר' יהודה ההיא דתמיד משוש דאשכחן דפליג אסתמי דמדות ומייתי בריתא דשמעינן ליה לרבי יהודה דאמר מזבח ממועט וסתמא דמדות לית ליה מזבח ממועט מהא דהכא הוה מני לאיתויי דפליג אסתמא דרישא י"ל מהא דהכא לא מני לאיתויי ראיה דאיכא למימר שאני הכא דפליג בהדיא במשנה אבל היכא דלא הוזכרה במשנה דפליג דילמא לא פליג להכי מייתי מההיא דמזבח ממועט ועי"ל דמהכא לא הוה שמעינן דפליג דאיכא למימר כולה ר"י היא ומשוש דקתני בריש שהלשכה קרויה לשכת מצורעין ופירש למה נקראת כך לפי ששם מצורעים טובלים ומעיקרא ניתקנה בשביל זה קאמר ר"י דלאחר שנתקנה הרגילו לטבול בה כל אדם טהור הרוצה ליכנס לעזרה:

אי דלא טביל הערב שמש בעי. תימה לי מאי קפיך הא בימי ספרו אינו אסור ליכנס אלא במחנה שכינה ולשכת מצורעים לא היתה בקודש מדנכנסו לה מחוסרי כפורים י"ל דהכי פריך כיון דלא מצי להכניס ידיו לבהונות היום עד שיעריב שמש נ"ל דעייל בהר הבית לטבול שם בשלמא אי בשמיני איירי וכבר טבל מבע"י טביל תמם כדי שלא יסיח דעת שיזכור לו להכניס ידיו מיד אי נמי י"ל נהי דמדאורייתא מותר ליכנס בהר הבית כל ימי ספרו מ"מ מדרבנן גזרו שלא יכנס בדפרק בתרא דנגעים [מ"ג] קאמר דלאחר תגלחת ימי [1] [גמרו] הרי הוא כשרץ ובפ"ק דכלים [מ"ח] תנן עזרת נשים מקודשת הימנו שאין שום טבול יום נכנס לשם ולשכת מצורעים היתה עומדת בעזרת נשים והיא אחת מארבע לשכות שבארבע מקצועותיה: **היסח** הדעת שלישי ושביעי בעי. טמא שרץ ונבילה וכל הנך דלא מצרכינן להו הזאת שלישי ושביעי נ"ל כגון דלא אסמו דעתייהו: **נימא** רבנן דפליגי עליה דר"י כבן זומא ס"ל. פרש"י וימא דהני רבנן לאו היינו רבנן דפליגי עליה במדות ותימה לי א"כ מאי מספקא ליה לאביי דפשיטא לית ן למימר דפליגי ארבנן דמדות או דילמא חדא תנא היא ושאני מצורע דדייש בטומאה: מוכן

הכי דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן ל"ק ומשני וכו' ולא משתמיט לשנויי בשוס דוכתא תרי רבנן ניהו אלא נ"ל דאפילו אי ס"ל כבן זומא לא פליגי ארבנן דר"י דמסכת מדות דאיכא למימר נמי התם הוא הדין שאר כל אדם והא דנקט מצורעין משוס דעיקר הלשכה נתקנה בשביל כך שיש בהן צורך לטבול ולהכניס ידיהם לאתר לבהונות א"נ נקט מצורע להודיעך כחו דר"י דפליג אמרו אלא שאר כל אדם דוקא א"נ דוקא נימא דבהא פליגי דת"ק סבר דלשאר כל אדם הנכנס לעזרה היה במקום אחר ור"י סבר דלא מצורעים בלבד טובלין שם בלשכה אלא אף כל אדם הנכנס לעזרה א"נ איכא למימר כולה ר"י היא ומשוס דקאמר מעיקרא שהלשכה נקראת לשכת מצורעים לפי שניתקנה תחילה לטבילת מצורעים הולרך לחזור ולפרש לא מצורע בלבד טעון טבילה אלא אף שאר כל אדם: **כבן** זומא סבירא להו. הוא הדין דכר"י נמי סבירא להו דעד כאן לא פליגי בן זומא ור"י אלא אי דאורייתא אי דרבנן אבל תרוייהו מודו דטהור הנכנס לעזרה בעי טבילה אלא נקט בן זומא משוס דעיקר השאלה נשאלה ממנו ומשיב דבעי טבילה:

מוכן

מאתמול על דעת איתא מקדש קרוי עכשיו לחזור ולטבול כמו שנראה כהן גדול. ועוד דאמרינן לקמן לימא רבנן לאמרי מצורע (יעמוד) [עומד] וטובל ואפילו טבל מבערב והוא הדין שאר כל אדם כבן זומא סבירא להו, (אלא) [אלמא] דלריך לחזור ולטבול. וא"ת אמאי לא קאמר איכא ביניהו דטבל מבערב, דלבן זומא לריך טבילה ולר"י לא לריך. י"ל דלא אשכחן בהדיא דלבן זומא לריך טבילה שנים ואע"ג דמקל וחומר דכהן גדול נקבץ, אלא מסברא אמרינן הכי. ריב"ש. **כבן זומא סבירא** להו. הכי נמי הוה מלי לאמר כרבי יהודה סבירא להו בשאר כל אדם המלריך טבילה משוס טומאה ישנה, אלא רבותא נקט דאפילו כבן זומא דמחייב מן התורה סבירא להו, אי דילמא אפילו מדרבנן לא מלרכי טבילה אפילו בשאר כל אדם. **נימא רבנן דפליגי עליה דר"י כבן זומא סבירא** להו. וא"ת הא לא אשכחן דמחייב בן זומא אלא בכהן (גדול) שלובש בגדי קדש, אבל שאר כל אדם לא בדפירשתי לעיל. י"ל בן זומא מחייב מדרבנן ומסברא ידע ליה תלמודא.

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום"כ הלכה ג ופ"ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ז:

יג ב מיי' פ"ה מהלכות ביאת מקדש הלכה א:

יד ג מיי' פ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א:

טו ד שם הלכה ב:

טז ה שם הלכה א:

רבינו חננאל

ואם לא טבל ועבד ואומר רמאי אנפשאי ולא אידכר עבודתו כשרה. ולבן זומא מי שלא טבל מחיל עבודתו. ואקשינן עליה והתניא כהן גדול שלא טבל כו' עבודתו כשרה, אבל קידושא), שנאמר ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו, אם עבד בלא קידוש עבודתו פסולה. ופרקינן אלא למיקם בעשה, שנאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עולתו וגו'. לבן זומא קאי בעשה כדאמרן כל המשנה צריך טבילה, לר' יהודה לא קאי בעשה. ואקשינן וכי ר' יהודה מצריך ליכנס בעזרה בטבילה משום סרך, והתניא מצורע טובל ועומד בשערי ניקנור כדי להזות עליו. ר' יהודה אומר אינו טובל שכבר טבל מבערב. ופרקינן ההוא כדקתני טעמא שכבר טבל מבערב. כלומר אילו לא טבל בערב היה מצריכו טבילה כטעמיה. ואקשינן וכי ר' יהודה לא מצריך טבילה למצורע, והתניא לשכת המצורעין ששם מצורעין טובלין, ור' יהודה אומר לא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם. מכלל שגם המצורעין טובלין. ופרקינן הא דתני כי ר' יהודה מצריך למצורע טבילה, בדלא טביל עדיין כלל. ודחי להאי, ולפירוקא נמי דפריק צריך טבילה בדאסח דעתיה דחייש שמא נגע בטומאה ולא ידע, גם זו נדחת דהיסח הדעת הזאה שלישי ושביעי בעי. ואמרינן אלא לעולם דלא אסח דעתיה, והאי דקתני אינו טובל, בשטבל בערב על דעת ביאת מקדש. והאי דקתני צריך טבילה בשלא טבל על דעת ביאת מקדש, דקי"ל כי הטובל לדבר אע"פ שנטהר אינו טהור לחמור ממנו, כדתנן במסכת חגיגה פרק ב' הטובל לתרומה והוחזק לתרומה אסור לקדש. הטובל לקדש והוחזק לקדש אסור לחטאת. **איבעית אימא** לא תימא בהא מתניתא בלבד אלא הכי קתני ר' יהודה אומר לא מצורעים אמרו אלא כל אדם זולתי המצורעים. שהמצורעים גרידא אינו צריך טבילה שכבר טבל. **איבעית אימא** ר' יהודה בהא מתניתא דדבריהם דרבנן קאמר להו, לדידי מצורע לא בעי טבילה דהא טבל, אלא לדידכו אודו לי דלא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרש. ורבנן לא מצורע שני דדייש בטומאה. **ואסיקנא** דרבנן דפליגי על ר' יהודה, לאו משום דסבירא להו כבן זומא דמצרכי טבילה לכל מאן דעייל מחול לקודש, אלא מצורע בלבד משום דדייש בטומאה. **והאי** דאצרכוה טבילה אע"ג

מסורת הש"ס

א) זבחים יט: תוספתא דמנחות פ"ג ה"ז [תוספתא פ"ל הט"ו], **ב)** [בנגעים פי"ד מ"ח אימא מזה והגהה הכ"ס שם הגיה בתמיה דלא מייתי הש"ס דהכא המשנה ולפמ"ש התוס' בפסחים ק"ב: ד"ה מייתינ כו' ניחא דמייתי הכ"ש דלא אמרינן דלא המשנה משוס דלא נצטוו שם שכבר טבל מבערב], **ג)** [תוספ' נגעים פי"ח ה"ט], **ד)** [זבחים לט. ע"ש], **ה)** רש"ל מ"ז, **ו)** רש"ל.

הגהות הב"ח

(**ז**) רש"י ד"ה וכתן במים את בשרו ולבשם:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה ניתא רבנן וכו' הלכך ל"ש טבל מבערב וכו'. תלת מבערב נמתקן וי"ב על דעת איתא מקדש ודוק:

מוסף רש"י

שלא טבל ולא קידש. כגון בחמש עבודות של יום הכפורים דילפינן (לקמן לב.) שהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב, ולריך לכל חילוף עבילה ושני קידושין מן המקדש, אם לא טבל ולא קידש עבודתו כשרה (זבחים יט:). שלא קידש ידיו ורגליו שחרית. בין ביום הכפורים בין בכל השנה, עבודתו פסולה. דגילפינן מוקה מוקה מממוקר בגדים (שם).

תוס' ישנים

בין בגד לבגד. פירוש בגדי חול ובגדי קדש, ובין עבודה לעבודה מבגדי לבן לבגדי זהב ומרי מלי ניהו ולא כפירוש הקונטרס. **רבי יהודה אומר כו'.** דלית ליה הלי ק"ו דבן זומא, ושמא אית ליה שוס פירכא עליה. ומי מחיל **והתניא** כהן גדול כו'. מספקא ליה לרבינו תרי"ה מנא ליה דמיתוקמא כבן זומא דילמא ר"י היא. [ושמא] הוא פשיטא ליה דמתוקמא כחולי עלמא. **אי אסח דעתיה הזאת שלישי ושביעי בעי.** (כוונה) [הייני] טבולמא המת מועיל היסח הדעת לענין הזאה, אבל בטומאת שרץ ושאר טומאות לא אשכחינן שיהא לריך הזאה בשביל כך. **הא דטביל על דעת ביאת המקדש כו'.** נראה לבבן זומא דיליף לה מקל וחומר (לרבנן) [בגירה] ליה כרבנן] אפילו דטביל

ז) נראה דל"ל אבל קדושם ידיים ורגלים של שחרית שנאמר ונחלו כו'.

אמר להם הממונה פרק שלישי יומא לא.

חוצץ או אינו חוצץ. פרש"י דלר"י קא מיבעיא ליה וקשה לי דאם כן הוה ליה למימר בהדיא לר"י אלא נראה דבין לבן זומא בין לר"י ובטבילה שהוא טובל כשאינו בא לעבוד אלא ליכנס ביאה ריקנית דבהא מודה בן זומא דלא הויא אלא דרבנן שמא יעבוד כדפי' לעיל והא דקא מיבעיא ליה הכא חוצץ או אינו חוצץ אמר ליה [6]כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אמר ליה אביי לרב יוסף [5]ביאה במקצת שמה ביאה או לא א"ל [4]בהונות יוכיחו שהן ביאה במקצת ותניא מצורע טובל ועומד בשער ניקנור איבעיא להו מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט תיבעי לבן זומא תיבעי לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה תבעי לבן זומא עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגואי אבל לבראי לא או דילמא אתי לאימשוכי תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה ע"כ לא קאמרי רבנן התם דלא קא עביד עבודה אבל הכא דקא עביד עבודה לא או דילמא לא שנא תיקו: חמש טבילות ועשרה קידושין טובל: ת"ר [3]חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום וכולן בקודש בבית הפרוה חוץ מראשונה שהיתה בחול ע"ג שער המים ובצד לשכתו היתה אמר אביי שמע מיניה עין עיטם גבוה מקרקע עזרה עשרים ושלש אמות דתנן [7]כל הפתחים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורחבן עשר אמות חוץ משל אולם [8]ותניא [1]ורחץ בשרו [2]במי מקוה כל בשרו [3]מים שכל גופו בהן [3]וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות [4]ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה והא

חוצץ [6] (פסחים ל: וש"נ), [5] (זבחים לב:), [4] (לעיל יט. ל. לקמן עח. ע"ש), [3] (זבחים עה:) לעיל מח. מדות פ"ב מ"ג, [8] עירובין ד: פסחים קט. ע"ש מגיגה יח. [קוסב ו. ב"ק פב. ע"ש], [1] ל"ל הגבוה, [2] עיין רש"ש,

תורה אור השלם

1. וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֹר: ויקרא טו יג
2. וְאִישׁ כִּי יִצֵּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו טז

מוסף רש"י

במים במי מקוה. המכונסין משמע, ואע"ג דלאו מיים מדלא כתיב מיים (עירובין ד:) במים משמע מיים המתוכיים יתדיו (שם יד:) או: במים נקודתו בפת"מ, משמע מיים המיוחדים, לאפוקי שאובין, ומיהו מיים מיים לא צריך, מדכתיב בזב (ויקרא טו) מים מיים, מכלל דשאר טמאין נמי מיים מיים בעו, ומיהו במים, במים המיוחדין במקוה, אע"פ שהן בשמים (חג"גגה יא.) או: במים, מים המיוחדים שנקוו מתחילה מעצמם, מדלא כתיב במים (בשו"ת) למעוטי שאובין דאזיל השתא ומייתי וטביל (רשב"ם פסחים קט.). **כל בשרו.** משמע כל בשרו כאחד (עירובין ד:) מדלא כתיב בשרו, משמע שכל גופו עולה בהן, שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן (רשב"ם פסחים קט.).

תוס' ישנים

מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט כו'. מיבעי ליה לבן זומא שמצריך טבילה מן התורה לטהור הנכנס לעזרה לפי שמצינו מגבולי חול לגבולי קדש לגורך עבודה וגם ממקום שאין עמוד כרת למקום שעמוד כרת ולכך מחמיר מדרבנן ואפילו למצורע לטבול בשמיני שלו להכניס ידיו לבהונות ואע"פ שאינו מצוה בגדיו לבגדי קדש ושאין מכניס [אלא] ידיו לבהונות ומעוך אחון ורגל, ומיבעי נמי לר"י דפליג אבן זומא ואינו מצריך טבילה לטהור הנכנס לעזרה לעבודה אלא מדרבנן ולכך מיקל גם במצורע בשמיני שלו כדי להכניס ידיו לבהונות כיון שטבל לטהרתו מבערב גם אינו מכניס עכשיו כל גופו. מיבעי לבן זומא עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגואי, כגון מצורע שמכניס ידיו לבהונות, אבל לבראי כגון מרוה ואינו מכניס כלל מגופו לא, שלא יחייב בן זומא אע"פ שעושה שחיטת הקרבן, או דילמא אתי לאימשוכי לפנים ע"י שעוסק בשחיטת (הרבה) [הזבח] העומד בפנים ולכך צריך טבילה כאילו נכנס לפנים לשחוט שאז ודאי היה מחמיר מדרבנן כמו שמחמיר מן התורה, אע"פ שגם אז לא היה טובל מן התורה לפי שאינו צריך לשמש (מבגדי) [לבגדי] קדש וגם לא למקום שעמוד כרת בשביל שחיטת הזבח, ואין שייך כאן קל וחומר דבן זומא, (ד)מכל מקום מדרבנן היה צריך טבילה, ואפילו שלא היה נכנס כולו אלא מכניס ידו לשחוט היה צריך טבילה כמצורע שאינו אלא מכניס ידיו וצריך טבילה מדרבנן, ואע"ג דברים שחיטת חולין [ב, ב] לא איכפת לן בטמא השוחט במקדש אלא משום שמא יגע בשבר, אבל לאימשוכי לינכס בפנים לא חיישינן התם, הייינו טעמא שלפי שהוא טמא מהר הוא חיטב שלא ליהיכנס משום עון עונש כרת, ולהכי לא אתי לאימשוכי כי הכא. תיבעי לר"י דלא מצריך טבילה למצורע להכנסת ידיו לבהונות, דעד כאן לא קאמר ר"י התם אלא דלא עביד עבודה ולכך אין לחוש כלל לאימשוכי שאינו צריך לא להיתמקד לפנים, אבל הכא דקעביד עבודה שחיטת הזבח העומד בפנים לא יתיר בגלא טבילה דחייישינן בהכי דילמא אתי לאימשוכי וינכס בפנים כל גופו ואוכרו, ואע"ג דהתם בשחיטת חולין לא חיישינן בהכי דילמא אתי לאימשוכי דהתם הוי טעם כדפרישנא. ועוד הייינו יכולין לומר לפי שבכאן ביומא מספקא לן אי חיישינן לאימשוכי אי לא לבן זומא ולר"י נמי מספקא לן אי נחמיר טפי בשוחט הזבח המבמצורע, דמשום דהאי עביד עבודה והאי לא עביד עבודה, להכי לא נקט התם בשחיטת חולין טעמא שבכאן (שהם) [שהוא] ספק אלא טעם שמא יגע בשבר כרור, דודאי הוא שיש לחוש לכך. אי נמי משום דבעי לאסוקי אם שחט ואמר ברי לי כי' כדי ליישב ושחיטתן כשרה דיעבד נקט התם טעם דנגיעת בשר ולא נקט טעמא דהכא, אבל אין אנו צריכין כאן לטעמים אחרים כשילכה לעבוד. **אבל הבא דעביד עבודה כו'.** האי דקרי הכא לשחיטה עבודה לא איקשי אמאי לאמר בכמה דומיי שחיטה לאו עבודה היא, דר"ל דלא חשיב עבודה להכנסת (הרבה) [הזבח] העומד בפנים, [אבל לענין טבילה זו קרי לה עבודה דהחיבה טפי מבמיקה ומתן בהונות]. **חמש טבילות כו'.** בגמרא מפיק ד' טבילות מקרא וטבילה זו הראשונה מני נקטא לן מקל וחומר דבן זומא דלענין אפילו רבי יהודה נמי דלית ליה לענ"ל בשאר ימות השנה, בכהן גדול ביום הכפורים עצמו יכול להיות סובר כן דמדאיתא הכא כל שכן הכא, ומשמעינן נמי לקמן [לב, א] לרבי יהודה נמי קל וחומר כי אתי לגוואי מה בגדי זהב שאין נכנסים בהן לפני ולפנים טעון טבילה כו'. ואין להקשות למה לא יעשה בקדש כמו אחרות, כי מסתמא יש לו לעשות הראשונה קודם שיכנס למקום שעמוד כרת. **חמש טבילות ועשרה קידושין.** משמיעה המתיר מתחיל כאן, אבל קידוש של תרומת הדשן לא חשיב אע"פ שהוא היה בכ"ג כדפרישמי בפ"ק לענ"ל [יב, ב ד"ה אבנטן כ, ב ד"ה מסוגן] לפי שהיה בעוד לילה, ועוד שמכאן ואילך היה עושה עבודות על הסדר אבל לאחר תרומת הדשן היה יכול לצאת מן העזרה (ובאמיתה) [וכשנכנס] צריך טבילה. **ע"מ עין עיטם גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמות.** וא"ת מנא ליה שהמקום היה גבוה ג' אמות ברוחב אמה על אמה, דילמא לא היה גבוה אלא אמה ברוחב ג' אמות. י"ל דא"כ היה כה"ג מיגבהל כדיניתא בטיבולותיו ובקודש היה לסם לתקנו למטה משטיבול הכן גדול כל כך בדוחק, ועוד מסתמא היה כמו שאר מקוואות, ואע"פ שמעין היה בא שם דרך נקב שהיה בחמצע הדופן ולא היו המים בתוך מעינות, שהרי שהיו המים מגיעין וממגלאין עד אותו הנקב היו מוחזין לאחוריהן שלא יכלו לעולם למעלה ממקום נגיעתן. **שבל גופו עולה בהן.** מדכתיב כל בשרו.

חוצץ [1] (פסחים לב:), [2] (זבחים לב:), [3] (לעיל יט. ל. לקמן עח. ע"ש), [4] (זבחים עה:) לעיל מח. מדות פ"ב מ"ג, [5] עירובין ד: פסחים קט. ע"ש מגיגה יח. [קוסב ו. ב"ק פב. ע"ש], [6] ל"ל הגבוה, [7] עיין רש"ש,

רבינו חננאל

דמדרבנן היא, חוצץ כעין דאורייתא. וביאה בעזרה במקצת שמה ביאה. מהו שיעשה זה שלא טבל סכין ארוכה וישחוט, בעיא זו עלתה בתיקו. חמש טבילות ועשרה קדושין. ת"ר חמשה טבילות ועשרה קדושין כו', וכולן בקודש אבית הפרוה, שנאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו. חוץ מן הראשונה שהיתה על גבי שער המים. כלומר, מקוה היה שם עשוי על גבי שער המים. והיו מימיו נמשכין בו מעין עיטם, כדגרסינן בתלמוד ארץ ישראל בגמרא דבן קטין עשה י"ב דד לכיור, א"ר יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת בו מעין עיטם וכו'. כן גם בזה המקוה היו מימיו נמשכין בו מזה המעין שהיה נקרא עין עיטם. והיה גובה השער כ' אמה ובנין המקוה עליו אמה על אמה ברום שלש. נמצא עין עיטם גבוה מקרקע עזרה כ"ג אמות ויותר כדי שיהא עשוי במורד, שיהו המים נשפכין מעין עיטם ויורדין (על) [אל] המקוה שעל גבי שער המים.

תוס' ישנים (המשך)

אחרונים הללו כי הטעם הראשון נכון ועיקר. ולשמא יגע בבשר ליכא למיחש הכא ביומא כי התם בשחיטת חולין, דהתם טמא והכא טהור. לשון רבינו. תמיה רבינו דבכל דוכתי דאמרינן מכנים ידיו לבהונות, למה לו להכניס היד שמאל כלל, (חהו) [ומיהו] שמא כמ"ד נותן על שמאל (ויולא) [ולא] כשאין לו ימין, וידיו דקאמר אז זו אז זו. **תיבעי לר' יהודה כו'.** ויש ספרים דגרסי מיבעי לרבנן דפליגי עליה דר"י עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה. ומכאן קשה למאי דפרישת לעיל דכל אדם הנכנס לעזרה כו' דלצורך עבודה מייירי. וי"ל כדפי' לעיל. וה"ר יוסף פירש כאן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה כלומר שאינו עושה עבודה מיד בשעה שנכנס ולכך לא יחייבו קודם כניסה לטבול, אבל הכא שעובד לאלתר שמא צריך לטבול. אבל לא נראה דהא פשיטא מ' אין מצריכין טבילה בנכנס לעזרה לעבודה שלא יצריכו עוד כלל

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה יח:
יח ב ג ד מיי' פ"ד מהלכות מקוואות הלכה ז סמג עשין רמח טור ש"ע י"ד סי' רז סעיף ז:

חוצץ או אינו חוצץ. פרש"י דלר"י קא מיבעיא ליה וקשה לי דאם כן הוה ליה למימר בהדיא לר"י אלא נראה דבין לבן זומא בין לר"י ובטבילה שהוא טובל כשאינו בא לעבוד אלא ליכנס ביאה ריקנית דבהא מודה בן זומא דלא הויא אלא דרבנן שמא יעבוד כדפי' לעיל והא דקא מיבעיא ליה הכא חוצץ או אינו חוצץ אמר ליה [6]כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אמר ליה אביי לרב יוסף [5]ביאה במקצת שמה ביאה או לא א"ל [4]בהונות יוכיחו שהן ביאה במקצת ותניא מצורע טובל ועומד בשער ניקנור איבעיא להו מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט תיבעי לבן זומא תיבעי לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה תבעי לבן זומא עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגואי אבל לבראי לא או דילמא אתי לאימשוכי תיבעי לרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה ע"כ לא קאמרי רבנן התם דלא קא עביד עבודה אבל הכא דקא עביד עבודה לא או דילמא לא שנא תיקו: חמש טבילות ועשרה קידושין טובל: ת"ר [3]חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום וכולן בקודש בבית הפרוה חוץ מראשונה שהיתה בחול ע"ג שער המים ובצד לשכתו היתה אמר אביי שמע מיניה עין עיטם גבוה מקרקע עזרה עשרים ושלש אמות דתנן [7]כל הפתחים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורחבן עשר אמות חוץ משל אולם [8]ותניא [1]ורחץ בשרו [2]במי מקוה כל בשרו [3]מים שכל גופו בהן [3]וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות [4]ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה והא

חוצץ [6] (פסחים לב:), [5] (זבחים לב:), [4] (לעיל יט. ל. לקמן עח. ע"ש), [3] (זבחים עה:) לעיל מח. מדות פ"ב מ"ג, [8] עירובין ד: פסחים קט. ע"ש מגיגה יח. [קוסב ו. ב"ק פב. ע"ש], [1] ל"ל הגבוה, [2] עיין רש"ש,

תורה אור השלם

1. וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֹר: ויקרא טו יג
2. וְאִישׁ כִּי יִצֵּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו טז

מוסף רש"י

במים במי מקוה. המכונסין משמע, ואע"ג דלאו מיים מדלא כתיב מיים (עירובין ד:) במים משמע מיים המתוכיים יתדיו (שם יד:) או: במים נקודתו בפת"מ, משמע מיים המיוחדים, לאפוקי שאובין, ומיהו מיים מיים לא צריך, מדכתיב בזב (ויקרא טו) מים מיים, מכלל דשאר טמאין נמי מיים מיים בעו, ומיהו במים, במים המיוחדין במקוה, אע"פ שהן בשמים (חג"גגה יא.) או: במים, מים המיוחדים שנקוו מתחילה מעצמם, מדלא כתיב במים (בשו"ת) למעוטי שאובין דאזיל השתא ומייתי וטביל (רשב"ם פסחים קט.). **כל בשרו.** משמע כל בשרו כאחד (עירובין ד:) מדלא כתיב בשרו, משמע שכל גופו עולה בהן, שאינו נראה אלא כולו מכוסה בהן (רשב"ם פסחים קט.).

תוס' ישנים

מהו שיעשה סכין ארוכה וישחוט כו'. מיבעי ליה לבן זומא שמצריך טבילה מן התורה לטהור הנכנס לעזרה לפי שמצינו מגבולי חול לגבולי קדש לגורך עבודה וגם ממקום שאין עמוד כרת למקום שעמוד כרת ולכך מחמיר מדרבנן ואפילו למצורע לטבול בשמיני שלו להכניס ידיו לבהונות ואע"פ שאינו מצוה בגדיו לבגדי קדש ושאין מכניס [אלא] ידיו לבהונות ומעוך אחון ורגל, ומיבעי נמי לר"י דפליג אבן זומא ואינו מצריך טבילה לטהור הנכנס לעזרה לעבודה אלא מדרבנן ולכך מיקל גם במצורע בשמיני שלו כדי להכניס ידיו לבהונות כיון שטבל לטהרתו מבערב גם אינו מכניס עכשיו כל גופו. מיבעי לבן זומא עד כאן לא מחייב בן זומא אלא לגואי, כגון מצורע שמכניס ידיו לבהונות, אבל לבראי כגון מרוה ואינו מכניס כלל מגופו לא, שלא יחייב בן זומא אע"פ שעושה שחיטת הקרבן, או דילמא אתי לאימשוכי לפנים ע"י שעוסק בשחיטת (הרבה) [הזבח] העומד בפנים ולכך צריך טבילה כאילו נכנס לפנים לשחוט שאז ודאי היה מחמיר מדרבנן כמו שמחמיר מן התורה, אע"פ שגם אז לא היה טובל מן התורה לפי שאינו צריך לשמש (מבגדי) [לבגדי] קדש וגם לא למקום שעמוד כרת בשביל שחיטת הזבח, ואין שייך כאן קל וחומר דבן זומא, (ד)מכל מקום מדרבנן היה צריך טבילה, ואפילו שלא היה נכנס כולו אלא מכניס ידו לשחוט היה צריך טבילה כמצורע שאינו אלא מכניס ידיו וצריך טבילה מדרבנן, ואע"ג דברים שחיטת חולין [ב, ב] לא איכפת לן בטמא השוחט במקדש אלא משום שמא יגע בשבר, אבל לאימשוכי לינכס בפנים לא חיישינן התם, הייינו טעמא שלפי שהוא טמא מהר הוא חיטב שלא ליהיכנס משום עון עונש כרת, ולהכי לא אתי לאימשוכי כי הכא. תיבעי לר"י דלא מצריך טבילה למצורע להכנסת ידיו לבהונות, דעד כאן לא קאמר ר"י התם אלא דלא עביד עבודה ולכך אין לחוש כלל לאימשוכי שאינו צריך לא להיתמקד לפנים, אבל הכא דקעביד עבודה שחיטת הזבח העומד בפנים לא יתיר בגלא טבילה דחייישינן בהכי דילמא אתי לאימשוכי וינכס בפנים כל גופו ואוכרו, ואע"ג דהתם בשחיטת חולין לא חיישינן בהכי דילמא אתי לאימשוכי דהתם הוי טעם כדפרישנא. ועוד הייינו יכולין לומר לפי שבכאן ביומא מספקא לן אי חיישינן לאימשוכי אי לא לבן זומא ולר"י נמי מספקא לן אי נחמיר טפי בשוחט הזבח המבמצורע, דמשום דהאי עביד עבודה והאי לא עביד עבודה, להכי לא נקט התם בשחיטת חולין טעמא שבכאן (שהם) [שהוא] ספק אלא טעם שמא יגע בשבר כרור, דודאי הוא שיש לחוש לכך. אי נמי משום דבעי לאסוקי אם שחט ואמר ברי לי כי' כדי ליישב ושחיטתן כשרה דיעבד נקט התם טעם דנגיעת בשר ולא נקט טעמא דהכא, אבל אין אנו צריכין כאן לטעמים אחרים כשילכה לעבוד. **אבל הבא דעביד עבודה כו'.** האי דקרי הכא לשחיטה עבודה לא איקשי אמאי לאמר בכמה דומיי שחיטה לאו עבודה היא, דר"ל דלא חשיב עבודה להכנסת (הרבה) [הזבח] העומד בפנים, [אבל לענין טבילה זו קרי לה עבודה דהחיבה טפי מבמיקה ומתן בהונות]. **חמש טבילות כו'.** בגמרא מפיק ד' טבילות מקרא וטבילה זו הראשונה מני נקטא לן מקל וחומר דבן זומא דלענ"ל אפילו רבי יהודה נמי דלית ליה לענ"ל בשאר ימות השנה, בכהן גדול ביום הכפורים עצמו יכול להיות סובר כן דמדאיתא הכא כל שכן הכא, ומשמעינן נמי לקמן [לב, א] לרבי יהודה נמי קל וחומר כי אתי לגוואי מה בגדי זהב שאין נכנסים בהן לפני ולפנים טעון טבילה כו'. ואין להקשות למה לא יעשה בקדש כמו אחרות, כי מסתמא יש לו לעשות הראשונה קודם שיכנס למקום שעמוד כרת. **חמש טבילות ועשרה קידושין.** משמיעה המתיר מתחיל כאן, אבל קידוש של תרומת הדשן לא חשיב אע"פ שהוא היה בכ"ג כדפרישמי בפ"ק לענ"ל [יב, ב ד"ה אבנטן כ, ב ד"ה מסוגן] לפי שהיה בעוד לילה, ועוד שמכאן ואילך היה עושה עבודות על הסדר אבל לאחר תרומת הדשן היה יכול לצאת מן העזרה (ובאמיתה) [וכשנכנס] צריך טבילה. **ע"מ עין עיטם גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמות.** וא"ת מנא ליה שהמקום היה גבוה ג' אמות ברוחב אמה על אמה, דילמא לא היה גבוה אלא אמה ברוחב ג' אמות. י"ל דא"כ היה כה"ג מיגבהל כדיניתא בטיבולותיו ובקודש היה לסם לתקנו למטה משטיבול הכן גדול כל כך בדוחק, ועוד מסתמא היה כמו שאר מקוואות, ואע"פ שמעין היה בא שם דרך נקב שהיה בחמצע הדופן ולא היו המים בתוך מעינות, שהרי שהיו המים מגיעין וממגלאין עד אותו הנקב היו מוחזין לאחוריהן שלא יכלו לעולם למעלה ממקום נגיעתן. **שבל גופו עולה בהן.** מדכתיב כל בשרו.

הרלאם י"ח טפחים והלא הלוחר [1] הוא יותר מטפח ושלש אישתכח דאהרון למטה מי' ובפרק מי שהוליאוהו (עירובין ד' מח.) נמי אמרינן דמקומו של אדם ד' אמות ומפרש דגופו ג' אמות ואמה כדי שיטול חפץ תחת מראשותיו כו' היינו נמי גופו ג' אמות שלימות ואמה העודפת בשביל ראשו וכדי שיפשוט ידיו למעלה מראשו וא"ת א"כ היה עין עיטם גבוה יותר מכ"ג שאם לא היה אלא כ"ג א"כ היו המים יוצאין לחוץ הא לא קשיא דודאי עין עיטם לא הוה אלא כ"ג אבל החקק של בית הטבילה היה גבוה יותר מג' אמות אף על פי שהמים עולים למעלה כשנכנס לתוכו לא היו יוצאין לחוץ אי נמי אפילו אם היו יוצאים היו מיד באים אחריהם תחתיהן מעין עיטם ואין להקשות דכיון דאמר בכל דוכתא דמקום האדם הוי רוחב אמה היכי טביל בכלי שאינו אלא אמה על אמה דאמתא באמתא היכי יתיב וי"ל הא דאמר מקום האדם הוא לדוש תדע דגבי כוכין אמרינן רחבו ו' טפחים ובהם מכניסין האהרון והמת באהרון [2]: **כיון דשישא הוא במשהו עבדי ליה.** למעזיבה וכיון דמעזיבה דשיעא דקה היא מאד לא בעי נמי אמה תקרה אלא משהו:

כדאמר רב כהנא כדי שיכיר ב"ג שעבודת היום של בוץ. לקמן גבי הביאו לו בגדי לבן תימה מאי שנא דאמרה למילתיה אסיפא ולא אריסא וי"ל דאריסא לא חשש לאומרו דפשיטא דאריך היכירא שלא יטעה וילבש כל ח' בגדים כדרך שהוא עושה כל ימות השנה כשהוא פושט בגדי חול שהוא לובש כל ח' בגדים ולכך פרסו בגדי בוץ כדי שיכיר שהיום אין לו ללבוש בגדי בוץ עם בגדי זהב אלא בפני עצמם אבל בסיפא שהוא פושט בגדי זהב ויש לו ללבוש בגדים אחרים סד"א דלא הוה ארך היכירא דודאי לא אתי למיטעי ועוד סד"א כיון דכבר פירסו פעם אחת סדין של בוץ כדי שיכיר וכו' סגי בהכי להכי אילטריך רב כהנא לפרש דתרי היכירא הוו עבדי: **ופשט** ורחץ ורחץ ולבש. וה"נ אמרי' בפ' איזהו נשך (ב"מ ד' סא.) את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית בנשך ובמרבית לא תתן אכלך ותימה דבפ"ק דקידושין (ד' נב:) אמרינן ות"ק אי ס"ד כדאמר ר"י הגלילי לכתוב רחמנא מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן וכו' ואמאי לא נימא אע"ג דלא כתיב תקום והדרת אלא חד זימנא נימא דקאי לפניו ולאחריו כי הכא וי"ל התם לא שייך תקום על פני אלא על מפני כמו לא אוכל לקום מפניך (בראשית לא) והדרת לא שייך אמפני אלא על פני דכתיב (ויקרא ה) פני זקנים לא תהדרו וההיא דחמשה פסוקים שאין להם הכרע לקמן אפרש בפרק הוציאו לו (דף נד:): גמירי

והאיכא אמה. עודי תקרה על חלל השער: **ואמה מעזיבה.** של טיט וחול מגובל יחד להיות המים נוחין שם לבד עומק החלל שלא אמות שחשבת: **במשהו עבדי ליה.** תקרה שלהן: **שעבודת היום בבגדי בוץ.** שיש היום עליו עבודה שהיא בבגדי בוץ לפי שאינו רגיל לשרת בלא שמנה בגדים ויש מהן של זהב כגון ציץ וחשן ואפוד ופעמוני המעיל:

מתני' ונספפג. מתעטף באלונטית של בגד לספוג מים שעל בשרו. ונסתפג ונתקנח: **וקידש ידיו ורגליו.** מן הכיור כדילף לקמן (דף נב.) שצריך לכל חליפות בגדי היום קידוש לפשיטה (ב) קידוש לנגישה וטבילה לאשונה זו שהפשיטה של בגדי חול היא לא הוצרך לקדש על הפשיטה: **קרלו.** מפרש בגמרא (ד): **ומירק אחר.** וגמר כהן אחר שחיטה לפי שאין קבלת הדם כשירה אלא בכהן גדול וצריך למהר ולקבל: **על ידו.** בשבילו כמו קונך אדם ע"י עצמו (ב"מ דף לג.). אי נמי על ידו לשון אחריו וסמוך לו והרבה יש בספר עזרא על ידו החזיק פלוני את החומה (נחמיה ג): **קטורת של שחר** (ג) **היא היתה קריבה וכו'.** בגמ' (ה) מפרש: **מחמין לו חמין.** מבערב יום הכפורים ומטילין ביום הכפורים לתוך חקק בין בית טבילתו: **שחפיג.** להמר מיד ליינתו במקלא כמו ויפג לבו (בראשית מה) מפיגין טעמן (בילה דף יד.) וריחו לא נמר (ירמיה מח) מתרגמינן וריחו לא פג: **גמ' רבנן.** תלמידי דרב פפא אמרו כך לפניו: **הא.** מתני' דלא תנן בה שני קידושים בטבילה ראשונה: **דלא כר"מ.** דפליג במתני' בטבילה שניה אדרבנן שהיו מקדימין קידוש לפשיטה והוא הקדים פשיטה לקידוש דתנן [1] ר' מאיר אומר פשט וקידש ושמעינן מיניה דס"ל דשני קידושין שהוצרך הכתוב בין בגד לבגד כדילף לקמן תרוייהו משום לבישת בגדים המתחלפים תחת הראשונים הוא וקאמרי מתני' לאו דכוותיה תנן דאי ר"מ בטבילה ראשונה נמי ניבעי תרי קידושי דהא בגדי קדש הוא בא לגבוה: **חד אפשיטה.** והלכך הכא דפשיטה דבגדי חול היא לא בעיא קידוש והכא גבי טבילה שניה שנחלק ר' מאיר להקדים פשיטה לקידוש לאו משום דס"ל קידוש ראשון א] שכל טבילה מחמת לבישה בא אלא בגזירת הכתוב פליגי: **ופשט ורחץ ורחץ ולבש.** אשר לבש וגו' וסמיך ליה ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו והטיל הכתוב רחילה בין פשיטה לנגישה והאי ורחץ דרשינן ליה לקמן [נב:] לענין קידוש וילפינן מיניה תרי קידושי דשדינן ורחץ אופשט ואולבש כאילו כתיב ורחץ תרי זימני: **ר"מ סבר מקיש.** קידוש פשיטה לקידוש של לבישה מה לבישה לובש ואח"כ מקדש קידוש השני כדאמרינן לקמן [שם] הכל מודים בקידוש שני שהוא לבוש מקדש וליף לה מקראי אף קידוש של פשיטה פושט ואח"כ מקדש ורבנן סברי מה לבישה כשהוא לבוש מקדש ולדברי הכל קידוש בתרא אחר לבישה אף פשיטה כשהוא לבוש בגדים שהוא בא לפשוט מקדש ואח"כ פושט: **ומי מליס אמרת.** הלא מצריך ר"מ אטבילה ראשונה תרי קידושי: **והתניא כו'.** (ד) ב] וגם טבילה ראשונה תניא מדלא מצרכו ליה רבנן אלא חד קידוש אלא טעמא דר"מ משום דקסבר תרוייהו משום בגדים שהוא לובש הוא: **אמר להו אי תניא.** בהדיא דמצריך ליה תרי קידושי תניא ומהתם איכא למשמע דטעמא דר"מ משום תרוייהו אלבישה אבל אי לא אשכחתו מתני' בהדיא לא הוה שמעינן ליה מפלוגתא דטבילה שניה דמתני' (ה) איכא לפרושי כדאמרינן להו:

עשרה

והא איכא אמה תקרה ואמה מעזיבה שערים דבית המקדש כיון דשישא נינהו במשהו עבדי להו והא איכא האיך משהו כיון דלא הואי אמתא לא חשיב לה: פרסו סדין של בוץ וכו': מאי שנא של בוץ [6] כדאמר רב כהנא [8] כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ הכא נמי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ: **מתני'** [2] פשט ירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו [3] הביאו לו את התמיד קרצו [4] ומירק אחר שחיטה על ידו קבל את הדם וזרקו נכנס להקטיר קטורת של שחר ולהיטיב את הנרות ולהקריב את הראש ואת האברים [6] והחביתין ואת היין קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאברים של בין הערבים בין איברים לנסכים [7] אם היה כ"ג זקן או איסטנים מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן כדי שתפיג צינתן: **גמ'** אמרוה רבנן קמיה דרב פפא הא דלא כר"מ דאי ר"מ כיון דאמר תרי קידושי אלבישה עביד להו הכא נמי ליעביד תרי קידושי אלבישה אמר להו רב פפא בין לרבנן בין לר"מ חד אפשיטה דבגדי קודש וחד אלבישה והכא בהא קא מיפלגי [1] ופשט ורחץ (ורחץ) ולבש ר"מ סבר מקיש פשיטה ללבישה מה לבישה לובש ואח"כ מקדש אף פשיטה פושט ואח"כ מקדש ורבנן סברי מקיש פשיטה ללבישה מה לבישה כשהוא לבוש מקדש אף פשיטה כשהוא לבוש מקדש אמרו ליה רבנן לרב פפא ומי מצית אמרת הכי והתניא פרסו סדין של בוץ בינו לבין העם פשט וירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו רבי מאיר אומר פשט וקידש ידיו ורגליו וירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקידש ידיו ורגליו אמר להו [3] אי תניא תניא בשלמא לרבי מאיר היינו דמשכחת לה

עשרה

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה א:

כ ב מיי' שם פ"ג הלכה ב:

כא ג מיי' שם פ"ד הלכה א:

כב ד מיי' שם פ"ג הלכה ד:

תורה אור השלם

1. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם:

ויקרא טז כג-כד

מוסף רש"י

הביאו לו את התמיד. להכן גדול ביום הכפורים (לעיל טו.). **קרצו.** תמכו, מתך בו הכסר שחיטה כרוב שנים ולא סולן לפי שצריך הוא עצמו למהר ולטול מזרק לקבל הדם שכל עבודת יום הכפורים אינה כשרה אלא בו (שם) והיה צריך למחוז מהר את המזרק ולקבל הדם, לפיכך מותך בו כדי הכסר שחיטה ומניחה וממהר לקבל (חולין כט.). **לנסכים.** למנחת נסכים (לקמן לד.).

רבינו חננאל

פרסו סדין של בוץ כו'. כדי שיהא זכור שעבודת היום בבגדי בוץ. **סוגיא** דשמועה זו חמש טבילות ועשרה קדושין הן לרבנן בשלבוש בגדי קדש, בין בגדי זהב בין בגדי לבן, עודם בגדי הקדש עליו מקדש ידיו ורגליו ופושט וטובל ועולה ולובש ומקדש ידיו ורגליו ועובד עבודתו. ולר' מאיר תרי קידושי אלבישה עביד להו. כיצד, פושט ומקדש וטובל ולובש ומקדש, על כל טבילה שני קדושין, מיהו לרבנן בטבילה הראשונה כשפושט בגדי חול ולובש בגדי קודש, אינו מקדש אלא קדוש אחד בלבישה בלבד. נשאר להן קידוש אחד תשלום העשרה, כשמשלים העבודה כולה, וצריך לפשוט בגדי קדש, מקדש ידיו ורגליו ואחר כך פושט בגדי קדש ולובש בגדי חול.

מסורת הש"ס

(א) לקמן לה., ב) לעיל טו. חולין כט., ג) [שבת קטו: וש"נ], ד) [לקמן נב:], ה) [לקמן לד.], ו) [לקמן לד:], ז) [הלומר והרלאם רש"ס], ח) [וע"ע תוס' פסחים קט: ד"ה אמר].

הגהות הב"ח

(א) גמ' את הרלאם ואת האיברים ואת החביתין: (ב) רש"י ד"ה וקידש כו' קידוש לפשיטה וקידוש לנגישה: (ג) ד"ה קטורת של שחר היתה כו' כל"ל ותיבת היא נמחקה: (ד) ד"ה והתניא כו' וגבי רלאשונה: (ה) ד"ה אמר להו כו' דטבילה שניה דמתני' דאיכא לפרושי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה חד לפשיטה וכו' לאו משום דס"ל קידוש לאשון שכל טבילה וכו' צ"ל שלפני כל טבילה: **ב]** ד"ה והתניא וכו' וגבי טבילה לאשונה וכו' אלא חד קידוש אלאא טעמא דר"מ וכו' כל"ל:

תוס' ישנים

כדאמר רב כהנא כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ. לקמן בפירקין (לה. ע) קאמר לה רב כהנא אמי כי הך (גבי) מילתא (גבי סיפא), והא דלא אמרה הכא משום דהך עבודה (דמה) [דינה] לעשות בבגדי זהב, והך דלקמן מיירי בבגדי בוץ, ואתי שפיר טפי למימר לקמן, מ"מ כולן היו מעניין אחד. **פושט ואח"כ מקדש.** דלא מסתברא ליה לרבי מאיר [ד]דעשה הקידוש קודם המעשה שיהא טבל קודם לעיקר, ורבנן לא מסתברא שיעשה קידוש עדוס בעזרה. אבל [גם] לרבי מאיר צריך הוא לעשותו בעזרה אלא שיסכה עצמו בשום דבר דאין קידוש אלא בפנים כדאמרינן [זבחים כ. ב] קדש בכלי שרת במזרק או בכלי חול בפנים ועבד עבודתו פסולה. **מה לבישה לובש ואח"כ מקדש.** כדאמר רב אחא בר יעקב לקמן הכל מודים בקידוש שני שלובש ואח"כ מקדש כו'. **אי תניא תניא.** תימה כיון דרבי מאיר מאיר פליג אריש"ש מ"ש לא פליג בהדיא בריש. וי"ל דמסהיא לא הוי ש"מ בבתריתא [ש]דעשה שני קידושין הרלאשון בפשיטה [דהכא] היה לבוש בגדי קדש תחילה, (דהסיא) [והסיא] לעיל מיירי שלבוש היה בגדי חול ע).

ד) עיין בריטב"א שהביאו מבוהאריס שם. ועי' ש"ש.

עשרה קידושין. לחמש טבילות: **תשעה הוו.** דחסרא ליה טבילה לשונה חד קידוש: **אמרי לך רבנן.** קידוש עשירי החסר כאן: **קידושא בארבע.** כשגמר עבודת כל היום ופושט בגדי קודש ולובש בגדי חול: **עביד ליה הפס.** כשבא לפשוט בגדי קודש לבדיקן סבירא ליה

גמירי חמש טבילות וכו'. תימה לי מי הלכתא קרא למה לי לקמן וי"ל מי לאו קרא הוה אמינא חמש טבילות יטבול אפילו בזה אחר זה כולם ביחד להכי אצטריך קרא דכתהוא משנה מעבודה לעבודה עביד להו ומי לאו הלכתא הוה אמינא אינו משנה מעבודה לעבודה אלא ג' פעמים דהוו להו ג'

טבילות ותו לא: **ואי כסדרן לא משכחת להו ה' טבילות.** וא"ת ומנלן דהאי קרא אלא על הסדר נאמר טפי משאר קראי דילמא קטורת דיום הכפורים אלא על הסדר נאמר ומשכחת לה ה' עבודות תמיד של שחר בבגדי זהב קטורת דיום"כ בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב עבודת תמיד של שחר בבגדי לבן מוספין ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב וי"ל אם איתא דלא הוה הפסק בין הוצאת כף ומחתה לעבודת היום אלפניה למה נאמר בה ובא אהרן והא התם קאי אלא ש"מ משום דאפסקה בעבודה חיצונה להכי כתב ובא וא"ת א"כ לימא משום דכתיב ובא אהרן ש"מ אלא על הסדר נאמר ומאי איצטריך רב חסדא למימר טעמא משום דגמירי ה' טבילות וי"ל דה"א גזירת הכתוב הוא שיוציא כף ומחתה לאחר גמר עבודת פנים ושוב חוזר לפנים ופושט את בגדי הבד והניחם שם ושוב יוצא ועושה אילו ואיל העם ומוספין ותמיד של בין הערבים וא"ת ואימא דהאי ובא אהרן לאו להוציא כף ומחתה אלא להפסיק בעבודת פנים וימא ובא אהרן להקטיר קטורת או להזאת פר ושעיר ואי משום ה' טבילות נימא דמפסיק באילו ואיל העם בין קטורת להזאות אבל הוצאת כף ומחתה מנלן דעבודה היא להצריך לה טבילה בפני עצמה וי"ל משום דכבר כתב בכולהו עבודות היום ובא והביא אבל הוצאת כף ומחתה לא כתיב להכי איכא למימר דבהוצאת כף ומחתה איירי: **ומה** במקום שאין טעון טבילה טעון קידוש וכו'. ליכא למימר טמא ליכנס לעזרה יוכיח שטעון טבילה ואין טעון קידוש די"ל מה להתם שאינו עובד תאמר ביום"כ שהוא רוצה לעבוד:

מה לבישה טעון קידוש אף פשיטה. ואם תאמר והא לבישה גופה בק"ו אתיא ובעיא היא בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נ:) למ"ד בתר מלמד אזלינן מי דבר הבא בק"ו חוזר ולמד בהיקש בקדשים וי"ל דהני מילי בקדשים [a] כגון קרבנות גופייהו: תנא

עשרה קידושין אלא לרבנן תשעה הוו אמרי לך רבנן קידושא בתרא [a]כי פשיט בגדי קדש ולביש בגדי חול עביד ליה התם [b]ת"ר [1]ובא אהרן אל אהל מועד למה הוא בא אינו בא אלא להוציא את הכף ואת המחתה [c](שכל) הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה מאי טעמא אמר רב חסדא גמירי [d]חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום ואי כסדרן לא משכחת להו אלא שלש טבילות וששה קידושין תניא אמר ר' יהודה מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום ת"ל ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד [1]ורחץ בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה אמר רבי מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום שנאמר [2]כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנוף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה ואומר בגדי קדש הם הוקשו כל הבגדים כולן זה לזה וחמש עבודות הן תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב כף ומחתה בבגדי לבן תמיד של בין הערבים בבגדי זהב ומנין שכל טבילה וטבילה צריכה שני קידושין ת"ל ופשט ורחץ ורחץ ולבש ר"א ברבי שמעון אומר ק"ו ומה במקום שאין טעון טבילה טעון קידוש מקום שטעון טבילה אינו דין שטעון קידוש אי מה להלן קידוש אחד אף כאן קידוש אחד ת"ל [1]ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש [7]מה ת"ל אשר לבש כלום אדם פושט אלא מה שלבש אלא להקיש פשיטה ללבישה מה לבישה טעון קידוש אף פשיטה טעון קידוש א"ר יהודה מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום תלמוד לומר ובא אהרן אל אהל מועד ורחץ את בשרו במים במקום קדוש הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה אשכחן מבגדי לבן לבגדי זהב מבגדי זהב לבגדי לבן מנין

תנא

שני השעיריס וגו' וכוליה עניינא: **ואומר בגדי קדש הם.** בתוך מקרא זה עצמו [3] לדרוש יש לך שלש תיבות הללו שהן יתירות כולן ולקמיה מפרש מאי דרשה: **וחמש עבודות הן.** אתיא דין לרבי דין לר"י: **ס"ל ופשט ורחץ וגו'.** הך מילתא רבי קאמר לה דגמר טבילות מורחץ במים דכתיב בבגדי לבן ואייתר ליה האי קרא דר"י ודרים לה לקידושין ופשט ורחץ ורחץ ולבש ליתן רחילה לפשיטה ורחילה ללבישה: **מה מקוש שאין טעון טעון טבילה.** כל ימות השנה הבא לעבוד אין טעון טבילה מן התורה אלא מדברי סופרים לזכור טומאה ישנה: **טעון קידוש.** דכתיב (שמות מ) ובאתם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו: **מקוש שטעון טבילה.** ביום"כ לכל חליפות בגדים: **מה לבישה טעון קידוש.** דנפקא לן מק"ו מטבילה דלאמרן ומופשט ורחץ לא דרים ר"מ בר"ש שטעון קידושין דמיבעי ליה לטבילה [a] להחליף בבגדי זהב כר' יהודה: כפרתן

---

a) [לקמן ע:], **b)** [ע"ל וכלן], **c)** [לקמן עא. וש"נ] (זבחים יט:), **d)** לקמן עא., **e)** [ויקרא טז],

תורה אור השלם

1. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:
ויקרא טז כג
2. וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם:
ויקרא טז כד
3. כְּתֹנֶת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי בַד יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת בְּשָׂרוֹ וּלְבַשָּׁם:
ויקרא טז ד

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה לבישה וכו' כגון קרבנות גופייהו. עי' לעיל דף כג ע"ב תוס' ד"ה ילבש:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אינו בא כו' על סדר העבודות המתחלפות כסידרן: **(ב)** ד"ה ואומר בגדי קדש הם. בתוך מקרא זה עצמו יש לך שלש תיבות הללו שהן יתירות לדרוש כו' ולקמיה מפרש: **(ג)** ד"ה מה לביסה כו' דמיבעי ליה לטבילה כשבא להחליף מבגדי לבן לבגדי זהב כר' יהודה:

מוסף רש"י

חוץ מפסוק זה. מביאה זו, שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אמורי פר ושעיר שנעשים בתוך בגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן ובא אל אהל מועד להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטורת לפני ולפנים (ויקרא טז כא). **ועשרה קידושין.** יליו ורגליו מן הכיור (לעיל יט.). **בו ביום.** ביום הכפורים (שם).

תוס' ישנים

למה הוא בא. כי אין לומר שבא שם כדי לפשוט בגדיו ולהניחם לפנים, דהא ולאי מקמתא אין מלוה להניח בגדיו לפושטם לפנים, דוהניחם שם אינו משמע (שהניחם) [שיניחם] שם אלא שלא יטמאו בהם עוד, דהא איכא נמי (מאן) דאמר שבאין לכהן הדיוט.

ה"ג וכל הפרשה. ולא גרסינן שכבר הפרשה. **גמירי חמש טבילות כו'.** לא הכי גמירי להו דחמש [הן] דמקרא נפקא, אלא שיעור עבודות גמירי להו וממילא יש בין כל אחת ואחת טבילה, אבל בהלכה למשה מסיני (ו)לא הוזכר טבילות. **מקום שטעון טבילה אינו דין שטעון קידוש.** וליכא למימר דאדרבה טבילה במקום קידוש, דכיון שיש טבילה לא יצטרך קידוש, דהא טבילה אינה במיס קדושים כמו קידוש שהיא במי הכיור. **מה לבישה טעון קידוש כו'.** פי'

---

a) הדבר ל"ש הבאת קרא דקידוש מייירי אבל בטבילה דשחרית אינו מפושט בכתוב אלא ועי' לעיל ל' דלר"י אינו אלא סרך טבילה ומדרבנן ומלוה לישב.

תוס' ישנים

בקונטרס כדאמרינן בק"ו דלגבה טעון קידוש. ואין נראה לרבינו שמואל דדבר הלמד בק"ו אי אחזר ומלמד בהיקש אינניא לן בפרק איזהו מקומן [זבחים נ, ב] (למה דאית) [למאן דליתא] ליה לרב פפא דהתם ולא אייפשיטא, אלא ה"פ מה לבישה של שחרית טעון קידוש כדאמרינן לעיל ונפיק לן מקרא דלקמן בשמעתין בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו וגו'. ור"מ אומר דלאו קושיא היא דכל אותם (מרובה) [מירובה] שאומר שם בתלמוד ברים איזהו מקומן אינו אלא בקדשים דוקא ולא בבגדי קדש.

עין משפט נר מצוה

בג א מיי' פ"ב מהלכות עבודת יום"כ ה"ב:

רבינו חננאל

אמר רב חסדא גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין כהן גדול טובל ומקדש בו ביום. ואם תעשה העבודות כמה דכתיבי קראי, בשחר כשיוצא לעשות תמיד של שחר [ב]בגדי זהב, צריך טבילה כמו בכל יום ויום, כדכתיב בבואם אל אהל מועד [a] ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה'. הנה טובל בתמיד של שחר. בא לעשות עבודת היום בבגדי לבן, צריך טבילה אחרת, כדכתיב כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו וגו' עד בגדי קודש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם, הנה שתי טבילות. ולובש בגדי לבן ועובד כל עבודת היום. וכתיב ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקודש והניחם שם, ורחץ את בשרו במים במקום קדוש. הנה ג' טבילות. ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם וגו'. שלמה עבודת יום הכפורים בין עבודת פנים בין עבודת חוץ, אלא ובא אהרן אל אהל מועד שלא על הסדר הוא כתוב. וכך סידור הענין, תמיד של שחר בבגדי זהב. עבודת היום בבגדי לבן. אילו ואיל העם בבגדי זהב על מזבח החיצון. ואחריו כן ובא אהרן אל אהל מועד להוציא את הכף ואת המחתה בבגדי לבן. תמיד של בין הערבים והקטורת והנרות בבגדי זהב. הנה ה' עבודות. וכל המשנה מעבודה לעבודה צריך טבילה הנה ה' טבילות. ומנא לן שעל כל טבילה שני קידושין, שנאמר ופשט ורחץ, ורחץ ולבש, דרוש הרחיצה עם הפשיטה ועם הלבישה, כלומר תן רחיצה לפשיטה ותן רחיצה ללבישה. פיר' מקום שאין טעון טבילה, כגון בשעת העלאת איברים לכבש וכן מן הכבש למזבח וכיוצא בהן מן העבודות טעון קדוש ידים ורגלים וכו'.

תנא דבי ר' ישמעאל ק"ו מה בגדי זהב בו'. תימה ותנא דבי רבי ישמעאל גופיה הכא גמר בגדי לבן מבגדי זהב ולקמן תנא דבי רבי ישמעאל [איפכא וי"ל דתנא דבי רבי ישמעאל] גמר טבילה מבגדי לבן לבגדי זהב כר"י ומבגדי זהב לבגדי לבן כרבי וקאמר למה לי תרי קראי ניכתוב חד ויתי אידך מיניה והיינו דקא דייק הי ניכתוב אי כתב בבגדי זהב לא אתו בגדי לבן בקל וחומר ומה בגדי זהב וכו' דאיכא למיפרך וכן איפכא: **נפקא** ליה מדרבי אלעזר ברבי שמעון. ואם תאמר אם כן מאי איצטריך לעיל למימר דר"י נפקא ליה מדרבי טבילה בבגדי לבן ויתי נמי מדר' אלעזר ברבי שמעון להיקישא דמקיש פשיטה לגבישה וימא הכי מה לגבישה דבגדי זהב שהוא לובש טעון טבילה כדנפקא ליה לר"י מורחץ אף בגדים שהוא פושט (בהס) שהם של לבן כשהוא לובשן יהא טעון טבילה וי"ל אי אמרינן היקישא כי האי גוונא אז לא מצינו למיגמר מיניה קידוש לפשיטה דיימא הכי מה שהוא לובש שהם של זהב כשהוא לובשן טעון קידוש אף של לבן שהוא פושט כשהוא לובשן טעון קידוש ולא צריכא להאי דרשא דהאי קידוש לגבישה בגדי לבן מק"ו אתיא כמו קידוש לבגדי זהב וא"כ לא הוה דרשינן היקישא אלא לטבילת בגדי לבן אבל קידוש לפשיטה לא הוה נפקא לן הילכך איצטריך קרא לטבילה וממילא דרשינן היקישא לקידוש כדאמרן לעיל: **אם** כן **הויא לה עבודה באחר.** ס"ג הוה מצי למיפרך אם כן הוי לה שמיטה בשנים כיון דאם לא מירק פסול ואם שנים שומטין זבח אחד אפילו בזה אחר זה פסול כדמוכח בפרק השומט (חולין דף כט.) וא"ת ומאי קשיא ליה מעבודה באחר הא בפ' ערף בקלפי (לקמן דף מב.) איכא מאן דמכשיר אפילו שמיטת פרו בזר ואפילו מאן דפוסל היינו דוקא פרו דאתי לאוכח היום דקאי עליה אהרן וחוקה אבל תמיד דלא שייך לאוכח יום הכפורים לא קאי עליה אהרן וחוקה בשמיטה כיון דלאו עבודה היא ויש לומר דמכל מקום פסול מדרבנן וי"מ משום דמריקה לוקך קבלה ולא נהירא דמי עדיף מיעוט סימן בתרא מרוב קמא ועוד י"מ כיון דהא דאמר שמיטה לאו עבודה היא היינו כמו שפירש רבינו יעקב מאורליינ"ש[2] לפי שנוהגת אף בחולין והאי מירוק מינו מעכב בחולין א"כ הוי עבודה ולא יהא כשר אלא בו: למה משמע כדמתרגם רב יוסף מלכא יאי הוה מצרים עממין קטולין מציפונא ייתון עלה קרצו בבמה אמר עולא ברוב שנים וכן אמר ר' יוחנן [4]ברוב שנים ואף ריש לקיש סבר ברוב שנים [3]דאמר ריש לקיש וכי מאחר ששנינו [5]רובו של אחד כמוהו למה שנינו רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה לפי ששנינו הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו וקיבל את הדם וזרקו יכול לא מירק יהא פסול יכול לא מירק יהא פסול אם כן הויא ליה עבודה באחר [1](ותנן) [7]כל עבודות יום הכפורים אינן כשרות אלא בו הכי קאמר יכול יהא פסול מדרבנן לכך

תנא דבי רבי ישמעאל קל וחומר מה בגדי זהב שאין כהן נכנס בהן לפני ולפנים טעון טבילה בגדי לבן שנכנס בהן לפני ולפנים אינו דין שטעון טבילה איכא למפרך מה לבגדי זהב שכן כפרתן מרובה אלא נפקא ליה מדרבי אמר רבי מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום ת"ל [1]כתנת בד קודש ילבש הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה שטעון טבילה אשכחן מבגדי זהב לבגדי לבן מבגדי לבן לבגדי זהב מנין תנא דבי רבי ישמעאל ק"ו מה בגדי לבן שאין כפרתן מרובה טעונין טבילה בגדי זהב שכפרתן מרובה אינו דין שטעונין טבילה איכא למפרך מה לבגדי לבן שכן נכנס בהן לפני ולפנים היינו דקתני ואומר [1]בגדי קודש הם ורחץ את בשרו במים ולבשם וחמש עבודות הן תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב כף ומחתה בבגדי לבן תמיד של בין הערבים בבגדי זהב ומנין שכל טבילה וטבילה צריכה ב' קידושין תלמוד לומר [2]ופשט [3]ורחץ ורחץ ולבש האי בטבילה כתיב אם אינו ענין לטבילה דנפקא ליה מבגדי קדש הם תנהו ענין לקידוש וליכתביה רחמנא בלשון קידוש הא קמ"ל דטבילה בקידוש מה קידוש במקום קדוש אף טבילה במקום קדוש ורבי יהודה קידוש מנא ליה נפקא ליה מדרבי אלעזר בר' שמעון אמר רב חסדא הא דרבי מפקא מדר' מאיר ומפקא מדרבנן מפקא מדרבנן דאילו רבנן אמרי כשהוא לבוש מקדש ואיהו אמר כשהוא פושט מקדש ומפקא מדר' מאיר דאילו ר"מ אמר הך קידוש בתרא כשהוא לבוש מקדש ואיהו אמר כשהוא פושט מקדש [6]אמר רב אחא בר יעקב הכל מודין בקידוש שני שלובש ואחר כך מקדש מ"ט דאמר קרא [4]אן בגשתם אל המזבח [8]מי שאינו מחוסר אלא גישה יצא זה שמחוסר לבישה וגישה א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי לא רב חסדא אית ליה דרב אחא ולא רב אחא אית ליה דרב חסדא דאם כן לרבי הוו ליה חמיסר קידושין: הביאו לו את התמיד קרצו וכו': מאי קרצו אמר עולא לישנא דקטלא הוא אמר רב נחמן בר יצחק מאי קרא [5]עגלה יפהפיה מצרים קרץ מצפון בא בא מאי

לפרתן מרובה. שמשמש בהן כל ימות השנה אבל עבודת פנים ביום הכפורים אינה מכפרת אלא על טומאת מקדש וקדשיו כדאמרינן בשבועות (דף ז:): **נפקא ליה מדרבי.** כתונת בד קדש ילבש ורחץ במים ולבשם: **מ"ר וכו'.** לפרושי מתניתא דלעיל קא מהדר: **היינו דקתני.** במילתא דרבי ואומר בגדי קדש הם והכי דרים ליה תלה הכתוב טעם הטבילה בשביל שהם בגדי קדש ללמדך שכל חליפות בגדי קדש בו ביום טעונין טבילה ובגדי זהב גם הם קדש: **האי בטבילה לבישה.** דהא כתיב בשרו: הכי גרסינן **אם אינו ענין לטבילה דנפקא ליה מבגדי קדש הם תנהו לענין קידוש: הא קמ"ל.** מדלפקא בלשון טבילה דילפינן טבילה מיניה: **מה קידוש במקום קדוש.** דלכתיב בה במקום קדוש אף טבילות הבאות מחמת מחלפות היום במקום קדוש אבל טבילה לראשונה לא ילפת מיניה דהא לאו דאורייתא היא: **ור' יהודה.** דמפקא ליה להאי קרא לטבילת בגדי זהב לא דרים בגדי קדש הם קידוש מנא ליה: **אמר רב חסדא הו'.** קסבר רב חסדא דוקא מ"ר ופשט ורחץ ורחץ ולבש שני קידושין בין פשיטה ולגבישה אחד לפני טבילה ואחד לאחר לגבישה: **מפקא מדר' מאיר.** מולאת היא מכלל דבריו של ר"מ לא סבירא ליה כר"מ דאע"ג דאמרינן במתניתין פשט וקידש ידיו ורגליו דס"ל קידוש שלפני הטבילה אחר פשיטה הוא פליג עליה מיהא בקידוש שני דקאמר אחר לגבישה הוא כדקתני בריתא דר"מ לעיל לגבש קידש ידיו ורגליו: **הלל מודיס.** ואפילו רבי שהקידוש הסמוך לפני העבודה כשהוא לבוש מקדשו: **לא רב חסדא.** דאמר מילתיה דרבי דוקא בעי שני קידושין בין פשיטה לגבישה: **איס ליה דרב אחא.** דאמר קידוש אחר לגבישה בעינן: **ולא רב אחא.** דבעי קידוש סמוך לעבודה: **איס ליה דרב חסדא.** דבעי לרבי שני קידושין כשהוא ערום דאם כן דאית להו בהדדי הוו ליה לרבי ג' קידושין בכל טבילה ב' כשהוא ערום ואחד כשהוא [לבוש]: **ברוב שנים.** הכשר כשמיטה בגמלוס: **וכי מאחר ששנינו.** בשמיטת חולין ורובו של אחד כמוהו ממילא שמעינן רוב שנים כשנים: **למה שנינו.** בגלה רוב אחד בעוף וכו': **יכול יהא פסול מדרבנן.** הואיל וכל עצמו לדם הוא צריך פסול וכי תנן רובו של אחד כמוהו בחולין תנן:

לכך

משנה

כד א מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה ו:

כה ב מיי' פ"ד מהלכות שמיטה הלכה ט ומג עשין כג טור ש"ע י"ד סי' כא סעיף ו:

כו ג מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה ג:

רבינו חננאל

בגדי זהב כפרתן מרובה כל השנה כולה, בגדי לבן פעם בשנה. דבי ר' ישמעאל מפיק לכל טבילה שני קידושין, ובא אהרן אל אהל מועד ופשט וגו' ורחץ את בשרו ולבש, תן רחיצה לפשיטה ורחיצה ללבישה. ואקשינן האי ורחץ טבילת כל בשרו, דכתיב ורחץ את בשרו במים. ופרקינן אם אינו עניין לטבילה דנפקא ליה לטבילה מורחץ דכתיב בענין כתונת בד קודש, תנהו עניין זה הפסוק לקידוש. ונכתביה רחמנא בלשון קידוש, כלומר הוה ליה לקרא למכתב ורחץ ידיו ורגליו שהן לשון קידוש, וגמר קדוש בפשיטה מן הלבישה, מאי טעמא כתב ורחץ את בשרו שהוא לשון טבילה, ללמד כי ב) הקידוש כטבילה, מה טבילה במקום קדוש אף קידוש במקום קדוש. ור' יהודה גמר שני קידושין לכל טבילה בקל וחומר כר' אלעזר ב"ר שמעון. אמר רב חסדא הא דרבי דדריש ופשט ורחץ ורחץ ולבש, כלומר אחר שיפשוט בגדיו והוא עומד ערום, מקדש ידיו ורגליו וטובל ועודנו ערום עוד מקדש ידיו ורגליו ואחר כך לובש, נמצא לרבי שני קידושין שעל הפשיטה ושעל הלבישה כשהוא ערום מקדש, לפיכך אמרינן הא דרבי לא כרבנן, דהא רבנן תרי קידושי כשהוא לבוש מקדש ולא כר' מאיר, דאילו ר' מאיר מצריך שני קידושין חד אפשיטה כשהוא ערום, מיהו השני שהוא על הלבישה, אחר הלבישה מקדש, כדתנן ר' מאיר אומר פשט קידש ידיו ורגליו הביאו לו בגדי לבן ולבש וקידש ידיו ורגליו. (ומצאו) [נמצאו] לר' מאיר חמש קידושין [כשהוא] פשוט, וחמש [כשהוא] לבוש. ורבי אומר שניהם כשהוא פשוט מקדש, לפיכך הא דרבי מפקא מדרבנן ומפקא מדר' מאיר. אמר רב אחא בר יעקב הכל מודים בקדוש שלאחר הטבילה כשהוא לבוש מקדש, דאמר קרא בבואם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת. מי שאינו מחוסר שירות אחר קידוש ידים ורגלים, אלא גישה אל המזבח. ואם תאמר פשוט מקדש יצא זה שמחוסר לבישה וגישה. **ואסיקנא** רב חסדא לית ליה הא דרב אחא בר יעקב דאמר הכל מודים דקידוש בתרא כשהוא לבוש מקדש. ולא רב אחא בר יעקב אית ליה הא דרב חסדא, דאם כן הוו לרבי בה' טבילות בכל טבילה שני קידושין כשהוא פשוט וקידוש (אחר) [אחד] כשהוא לבוש, הרי על כל טבילה שלשה קידושים נמצא בה' טבילות ט"ו קידושים. **הביאו את התמיד קרצו.** פי' קרצו שחטו כדכתיב קרץ מצפון. **קרצו ברוב שנים.** כלומר שחטו ברוב שני סימנים הוושט והקנה, הוכשר ואפילו בקדשים, ולית ביה שמץ פסול אפילו מדרבנן. **ומפני** מה שנינו ומירק אחר שחיטה על ידו, מכלל שאע"פ ששחט כהן גדול רוב שנים צריך אחר למרק. כלומר להשלים לחתוך מיעוט הסימנים הנשארים.

ב) גמ' הגי' לאיקפ דטעילה בקידוש ודברי רבינו ל"ע דבקידוש לא בעינן להקישא דבהדיא כתיב במקום קדוש וכ"ש.

קרבנות בו"ם. לכאורה משמע דלמעלה הוא דהוי הכי כדדרשינן נמי לקמן [נד, ב] הטעלה עולה לראשונה ומאמרינן במתניתא בפ' התכלת [מנ, ב] דבחנו ובדקו שמשכו בעלים את דמיהם כו' ואמו עולה [עם עג, ב] בחול ישרף מיד כו' ואייתי פסולו מתמת מאי הוי, מתמת שנחטו אחר התמיד של בין הערבים פסולו מתמת דבר אחר וטעון עיבור לורה, אלמא אינו ראוי כלל לכהרבה מדקרי ליה פסול וטעון עיבור לורה. ויש לדחות דעליה הנלמ אינה פסול אינבר על עשה דהנלמ ואינו ראוי עוד לכהרבה בתוכו יום אבל לא יהא דבר קודש לגמרי של שחר (אז) [הוי] לגמרה בעצמה שביום זה לאחר התמיד מיד ראוי להקרבה ולכך לא מיפסל בהכי. וקשה לרבינו מדתניא בתוספתא דפסחים [פ"ד ה"ב] כל הקדשים שהקריבן [קודם] לתמיד השחר פסולין, משמע שלא היו קרבנות יחיד מיירי כגון נדרים ונדבות. אי נמי י"ל דפסולין הוו מדרבנן, והכי משמע מדנקט בפסחים בפרק תמיד נשחט דליכא פסול אחר תמיד של בין הערבים אלא מדרבנן, דתנן [פסחים סג, א] ר' שמעון אומר השחט פסח בי"ד על המחוץ לשמו חייב, ושאר כל הזבחים בין לשמן בין שלא לשמן פטור, ו[מ]פרש בגמ' טעמא דכל היכא (דמקריב) [דמחייב] אזבח לא מחייב אזבח, ואין צריך הטעם, מיפוק ליה משום שהן פסולין אחר התמיד, שכל שחיטה הפסח אחר התמיד והוי כפסח במועד לשמו דפטור ר' שמעון המם, אלא ש"מ דליכא פסולא אלא מדרבנן. ועוד דאיה מדאמר בתמיד [נשחט] בגמ' [פסחים סב, ב] וכן השוחט אחריים לשם פסח בזמנו ר' אליעזר פוסל ור' יהושע מכשיר, ואמאי מכשיר כיון שנשחט לשם פסח א"כ נשחט אחר תמיד הערב, אלא ש"מ דליכא פסולא אלא מדרבנן. ועוד דאיה מדתמיד בפרק מי שהיה טמא [שם לח, ב] מתעבר (בפרות) [בנכורות] אם חבורת הכהנים יאכלו והאיך שחטום אחר התמיד, אלא ש"מ דכהנים הם מתוהרה אחר שחיטת התמיד. אלא יש לדחות דאיירו טולן קודם שחיטת התמיד דתנן בתמיד

מסורת הש"ם

א) זבחים יט:, ב) חולין כט., ג) [ל"ל ותניא], ד) [לקמן עב. חולין כט: הוריות יב:], ה) [לקמן מב. ד"ה שחיטה],

תורה אור השלם

1. כְּתֹנֶת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי בַד יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם:

ויקרא טז ד

2. וּבֹא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:

ויקרא טז כג

3. וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם:

ויקרא טז כד

4. בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחָצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיהוָה:

שמות ל כ

5. עֶגְלָה יְפֵה פִיָּה מֹצֶרַיִם קֶרֶץ מִצָּפוֹן בָּא בָּא:

ירמיהו מו כ

גליון הש"ם

גמ' מי שאינו מחוסר אלא גישה. כעין זה חולין דף קלה ע"ב:

מוסף רש"י

הכל מודין בקידוש שני. ר' מאיר ורבנן דפליגי בקידוש שלפני כל טבילה של טבילות כ"ג, רבנן אמרי קידש ידיו ורגליו ופשט, ר' מאיר אומר פשט קידש ידיו ורגליו, מודים הם בקידוש של אחר טבילה, שלובש. הבגדים שהוא מתלוף, ואחר כך מקדש. ואינו מקדש כשהוא ערום, דכתיב בגשתם ירחצו, מי שאינו מחוסר אחר קידוש אלא גישה (זבחים יט:).

תוס' ישנים

תנא דבי ר' ישמעאל ק"ו. ולקמן קאמר ליה איפכא ומנא דבי רבי ישמעאל דעוף שיש לקישות ולאידך גיסא ולאידך גיסא יש לו פסוקים ללמוד. שכן כפרתן מרובה בו'. פי' שכן מכפרים הרבה כל השנה כולה. ובקונטרס פי' שמכפרים על כל עבירות על אשם (חוב) ואמאת כל השנה, לא אתי שפיר דהא איכא שעיר המשתלח שהגללתו ווידויו היו בבגדי לבן מבחוץ שמכפר על כל עבירות. ריב"ם. האי דקאמר הכא ק"ו אלינא דרבי יהודה אע"ג דליה ליה לעיל ק"ו (דר"מ) [דבן זומא, דילמא] הייט (דמשום דיוה"כ) [בשאר יומות השנה אבל משום יום הכפורים] גופיה אית לן למיעבד ק"ו ומדא מילתא היא בדפרישית לעיל. **הביאו** לו תמיד. אע"פ שיש שאר עבודות שהם לפני שחיטה [ו]אין כפרות אלא בהן נכהן גדול כדאמר לקמן, מ"מ נקט בהדה התמיד מילתא [דמשיגא טפיי]. **להיטיב את הנרות.** שמי נרות ואלינא דרבנן דאמרי בפ"ק [יד, ב] דבקטרת מפסיק להו. **את הראש והאברים.** דאם לא הוי בכלל אברים כדתניא [חולין כז, א] ומתא אותה לגמתיה ולא את הראש שכבר הוחז בשחיטה. **ואת החביתים.** ומנחה וקולת בכלל חביתים. **לישנא דקטלא.** ולפי אלא אמר כל שחיטה נקט האי לישנא. **דכל עבודות יום הכפורים אינן כשרות אלא בו.** ומדרבנן אפילו שחיטה.

שייך לעמוד הבא

[מערכה גדולה קודמת. מסידור מערכה שהוא לצורך עבודת התמיד] מיירי ולא [נקט] תרומת הדשן דמקמה כל כך לא שייכא לעבודת התמיד. קודמת לשני ניזרי עצים. ל"ש דאמאי לא קתני סידרי עצים בסדר התמיד במסכת תמיד. **עליה השלם כל**

לכך שנינו כו'. ממשנה יתירה חדא בחולין וחדא בקדשים מדקאמר ר"ש בן לקיש דלפרושה הך דסדר יומא תנן להא דשחיטת חולין שמע מינה קלא דהכא ברוב שנים: **מצוה למרק.** כדי להוציא את הדם יפה: **אביי מסדר מערכה משמיה דגמרא.** מנה סדר עבודות של כל יום ויום: **משמיה דגמרא.** דכוליה שיבה דרבנן דבי מדרשא: **ואליבא דאבא שאול.** דאמר בפ"ק [ו] הטבת כל הנרות קודמת (לכל) לקטורת: **מערכה גדולה.** שעליה יקטירו כל (ב) הקטורות: **קודמת.** לסדר לפני המערכה שניה שעושין בקרן מערבית דרומית משון מן הקרן ד' אמות לצד לפון כדתנן במסכת תמיד (דף כט.): **של קטורת.** שממנה מותין גחלים להכניס למזבח פנימי שחרית וערבית להקטיר עליה קטורת תמיד פרס שחרית ופרס בין הערבים: **לסידור שני גזירין.** שמסדרין על מערכה גדולה. וכולהו טעמי מפרש לקמיה: **נדס הממיד.** לשחיטה ולזריקה: **קטורת.** של מזבח הפנימי קודמת לאברים להקטיר אברי התמיד על מזבח החיצון: **למנחה.** מנחת נסכו של תמיד (ג) ונסכיהן דכתיב (במדבר כח) ועשירית האיפה סולת למנחה וגו': **לנסכין.** לנסך יינו של תמיד: **ונסכין למוספין.** אם שבת הוא: **שנאמר והקטיר עליה חלבי השלמים.** ודרש ליה לשון השלמה עליה על העולה תמיד של שחר האמורה בראש המקרא שנאמר וערך עליה העולה והקטיר והוסיף והשליש אחריה כל הקרבנות ולא על שבין הערבים למד על תמיד של בין הערבים שהוא אחרון לכל הקרבנות: **מוקדה.** לשון מדורת עצים וכן תוקד: **זו מערכה שניה.** ולימדך שתהא על מזבח החיצון ומשם יכניסו גחלים על הפנימי: **ואיפוך.** להקדיש מערכה של קטורת א] (ד) [וקרא] כסידורה דהא בהקטר כל הלילה קאי: **לפרתה מרובה.** שעליה מקטירים כל הקטרות חוץ מן הקטורת לפניים להיכל: **מי לא מעיין כו'.** נמצאת אף הגדולה רואיה לפניים: **ובער עליה.** אמערכה גדולה קאי דסמיך ליה וערך עליה (ה) עליה ב' עליה: **ולא על חברתה.** של קטורת: **והא כתיב.** בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה (שמות ל) קאי למידרשיה אדישון פנימי ואהטבה והקטורת דכתיב יקטירנה ואין קטורת אלא לאחר דישון: **מכשיר עדיף.** המכשיר ומתקן את הדבר הזה קודמו ועניש מכשירי קטורת הם שהרי עניש הן המכשירין את הקטורת: **מכשיר מאי ניהו.** מכשיר דהכא במאי עסקת בשני גזירי עצים: **והא למערכה גדולה אזלי.** ואינם מכשירי קטורת: **שום עניש.** אף על גב דהני נמי לקטורת אזלי שם עניש מכשירי קטורת הן: **גמרא גמירנא.** שכן סידרן: **סברא לא ידענא.** לתת טעם לדבר מדעתי: **אין מעבירין.** הפוגע במצוה לא יעבור ממנה. ונפקא לן במכילתא [ו] מושמרתם את המצות [ז] קרי ביה את המצוות לא תמתין לה שתחמיץ ותיישן: וכי אם היכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרינן מיניה ונעביד לתדיר לחודיה ולא נעביד לשאינו תדיר: [ועי' תוס' מגילה ו: ד"ה מסתבר]: **עבורי**

לכך שנינו רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה וכי מאחר דאפילו פסולא מדרבנן ליכא למה לי למרק מצוה למרק אביי [ח]מסדר מערכה משמיה דגמרא ואליבא דאבא שאול [א]מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת מערכה שניה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים וסידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות [ב]והטבת חמש נרות [ג]קודם לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודם לקטורת [ד]וקטורת קודם לאברים [ה]ואברים למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכין ונסכין למוספין [ו]ומוספין לבזיכין ובזיכין לתמיד של בין הערבים שנאמר [1]והקטיר עליה חלבי השלמים [ז]עליה השלם כל הקרבנות כולן אמר מר מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת מנא לן דתניא [ח][2]היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה זו מערכה גדול' ואש המזבח תוקד בו זו מערכה שניה של קטורת ואיפוך אנא מסתברא מערכה גדולה עדיפא שכן כפרתה מרובה אדרבה מערכה שניה עדיפא שכן מכניסין ממנה לפנים אפי' הכי כפרתה מרובה עדיפא ואיבעית אימא אי לא משכח עצים למערכה שניה מי לא מעייל ממערכה גדולה מערכה שניה של קטורת קודמת לסידור שני גזירי עצים מנא לן דכתיב [1]ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר עליה ולא על חברתה [ט] מכלל דאיתא לחברתה והאי עליה מיבעי ליה לגופיה תרי עליה כתיבי סידור שני גזירי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי אע"ג דהכא כתיב בבקר בבקר והכא כתיב [3]בבקר בבקר אפי' הכי מכשיר עדיף מכשיר מאי ניהו שני גזירי עצים והא אמרת שני גזירי עצים למערכה גדולה אזלי אמר רבי ירמיה שום עצים רבינא אמר הואיל והתחיל במערכה גומר רב אשי אמר אי לא משכח עצים למערכה שניה מי לא מעייל ממערכה גדולה ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות מאי טעמא אמר אביי גמרא גמירנא סברא לא ידענא ורבא אמר כריש לקיש דאמר [י]ריש לקיש [י]אין מעבירין על המצות וכי מעבירי אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו דהיינו יסוד דרומי ואי מאין מעבירין על המצות קא יליף לפנימייס דנספכין על יסוד מערבי אמאי פשיטא ליה [טפי] בפנימייס שהן ביסוד מערבי מבחילון ביסוד דרומי הא אידי ואידי איין בהו טעמא דאין מעבירין על המצות וכן משמע ר"פ קדשי קדשים (שם דף נח:) דפריך שירי הדם בהדיא כתיב בהו אשר פתח אהל מועד ואם תאמר ולמה לי קרא אאמאי לא נפקא מדריש לקיש דאין מעבירין על המצות [ט]ויש לומר דלא שייכא דריש לקיש אלא היכא דבעינן למעבד תרוייהו שיש להקדיש ההוא דפגע ביה בריש אלא היכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרינן מיניה ונעביד לתדיר לחודיה ולא נעביד לשאינו תדיר: [ועי' תוס' מגילה ו: ד"ה מסתבר]: **עבורי

למה לי למרק. תימה והלא אפי' בחולין מוכח בפרק השוחט (חולין דף מ.) שיש לשחוט לכתחילה כל הסימנין ולא סגי ברובא דילמא לא אתי למיעבד רובא וי"ל ה"מ בחד גברא אבל בתרי גברי דכבר שחט כ"ג ונסתלק אי אתי אחרינא וממרק נראה כשהייה ונראה כאילו נשחט הזבח בשנים הוה לן למיסר למרק ומשני מצוה למרק כדי לקבל כל הדם: **אביי מסדר מערכה כו'.** תימה לי אאמאי לא קא חשיב נמי תרומת הדשן דהויא נמי תחילת עבודה דיממא וי"ל משום דזימנין מקדימין אותה מאשמורת הראשונה ומחלות הלכך לא קא חשיב לה שהיה הפסק גדול ביניה ובין הני דקא חשיב אבל הכי דקא חשיב היו רגילין לעשותן בזה אחר זה אי אתי נמי יש לומר תרומת הדשן עיקר מצותה רק בגילה אבל הני [ט]אי בעי למעבדינהו ביממא הרשות בידם: **מכלל דאיכא חבירתה.** תימה לי אם כן למה לי קרא דלעיל ואם המזבח תוקד בו למערכה שניה תיפוק ליה מהאי קרא [ט]וי"ל דאי מהכא הוה אמינא יעשו מערכה שניה על מזבח הפנימי כדרך שעושין מערכה גדולה על מזבח החיצון כיון דאתיא לגורך קטורת דמזבח הפנימי להכי איצטריך ואם המזבח תוקד בו על מזבח החיצון במקום מערכה גדולה:

אפילו הכי מכשיר עדיף. תימה לי לימא טעמא משום דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וסידור גזירין הוא תדיר טפי שהוא פעמים בכל יום ודישון מזבח הפנימי אינו אלא פעם אחת ויש לומר דלא גמרינן ממלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד דתדיר קודם אלא היכא דתרוייהו שוו דזו וזו מתנה דומיא דתמידין ומוספין אבל כל כי האי גוונא דאב הוי עבודת מתנה ואב עבודת סילוק לא:

אין מעבירין על המצות. בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נא.) גבי שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי קאמר בגמרא מ"ט דכתיב (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד ההוא דפגע ביה בריש ומשמע משום דאין מעבירין על המצות אבל רש"י ל"ג ההוא דפגע ביה בריש אלא מפתח אהל מועד קא גמר לה דיסוד מערבי של מזבח הוי כנגד הפתח וכן משמע התם בגמרא גבי שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי ומפרש משום דילמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו דהיינו יסוד מערבי אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו דהיינו יסוד דרומי ואי מאין מעבירין על המצות קא יליף לפנימייס דנספכין על יסוד מערבי אמאי פשיטא ליה [טפי] בפנימייס שהן ביסוד מערבי מבחילון ביסוד דרומי הא אידי ואידי איין בהו טעמא דאין מעבירין על המצות וכן משמע ר"פ קדשי קדשים (שם דף נח:) דפריך שירי הדם בהדיא כתיב בהו אשר פתח אהל מועד ואם תאמר ולמה לי קרא אאמאי לא נפקא מדריש לקיש דאין מעבירין על המצות [ט]ויש לומר דלא שייכא דריש לקיש אלא היכא דבעינן למעבד תרוייהו שיש להקדיש ההוא דפגע ביה בריש אלא היכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרינן מיניה ונעביד לתדיר לחודיה ולא נעביד לשאינו תדיר: [ועי' תוס' מגילה ו: ד"ה מסתבר]: **עבורי**

ח) לעיל דף יד:, ט) [ל"ל קודמת], ג) [פסחים נח.], ד) [פסחים נח. נט:], ה) לקמן מה., ו) [לקמן נח: ע. פסחים סד: מגילה ו: מנחות סד: ע"ש], ז) [דף יד:], ח) [בפרשה טן], ט) [שמות יב],

גליון הש"ס

תד"ה אביי וכו' אי בעי למעבדינהו ביממא. עיין לעיל דף כז ע"ב תוס' ד"ה אילמא דלמרי: **שם** ד"ה מכלל וכו' וי"ל דאי מהכא. עיין לקמן דף מ"ה ע"ב וצ"ע: **שם** ד"ה אין מעבירין וכו' וי"ל דלא שייכא דריש לקיש. עיין מג"א סי' קמז ס"ק י"ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דכתיב ובער עליה הכהן כו' מכלל דאיתא לחברתה. נ"ב בשאר שמסדר שני גזירין וק"ל: **(ב)** רש"י ד"ה מערכה גדולה כו' כל הקטורות: **(ג)** ד"ה למנחה. מנחת נסכו של תמיד דכתיב כו' כל"ל ותיבת ונסכיהן נמחק: **(ד)** ד"ה ואיפוך כו' של קטורת וקרא דלאו כסידורה: **(ה)** ד"ה ובער עליה כו' וערך עליה העולה הס"ל ואח"כ מה"ד עליה כו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה ואיפוך. להקדיש מערכה של קטורת. נ"ב עי' ש"י ב"ל הגמ' בד"ה אם מגגן דתניא וכו' ואם ביאור כוונת רש"י בזה:

תוס' ישנים

שמנו [שם קפ, א] שחטו קודם לתמיד כשר. וא"ת למה יש פסול בעלים השלם אפילו מדרבנן, והלא יכול להעלותן (ולהטילו) [ולהלין] בראשו של מזבח כדאמרינן בריש תמיד נשחט [נט, א]. י"ל דלא אמרינן הכי אלא לגורך כגון גבי מחוסר כפורים פ' תמיד נשחט [שם]. מ"ר. אך קשה לרבינו מדאמרינן בפרק בתרא דרשם השנה [ל, ב] פעם אחת נשחטו הנדים וקילקלו הליוים בשיר, וקאמר שאמרו שיר(ה) של חול עם תמיד של בין הערבים, ואמאי נקט שקלקלו הליוים בשיר, ומיפוק לי שקילקלו במוסף שלא הקריבוהו כל עיקר. י"ל שהקריבום אחר תמיד של בין הערבים דאמר שעה דהשלמה. וה"ר אלחנן היה אומר שהיו יכולין להקריב מוספין אחר תמיד של בין הערבים כיון שאירע כן ממילא דהא תנן בפרק התכלת [מנח, א] התמידין אין מעכבין המוספין המוספין אין מעכבין כו', ומפרש התמידין של שחר אם לא קרבו אין מעכבין המוספין של אחריהן והמוספין שלא קרבו אין מעכבין התמידים של בין הערבים של אחריהם אלא יכולין ליקרב התמידין תחלה, כי אין לפרש דקאי על תמיד השחר שהמוספין שלא קרבו [אין] מעכבין אותן, כי זהו דבר פשוט שלא שייך קילקול מוספין. ואם כן הכא נמי כיון שקרב אחר כך תמיד הערב היו יכולין להקריב אחר כך המוספין ואין כאן שום קילקול מוספין. ועוד נראה לו דכיון דאין פסול זה אלא מדרבנן ומן התורה כשר אם הקריב אחר תמיד

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ו מהל' תמידין הלכה ח:

ב [מיי' שם הלכה ג]:

כח ג מיי' שם הלכה ה:

ד [מיי' פ"ד שם הלכה יא ופ"ו הלכה יא]:

כט ה מיי' פ"א שם הלכה ג:

ל ו מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה ח:

תורה אור השלם

1. וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלָיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלְבֵי הַשְּׁלָמִים: ויקרא ו ה

2. צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ויקרא ו ב

3. וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: שמות ל ז

מוסף רש"י

אביי מסדר מערכה. מסדר בגיבסי לסדר מערכה, עבודת כל יום ויום, משמיה דגמרא. דבר מקובל מכל בני היסיבה שקיבלו מרבותיהם (לעיל יד:). **אין מעבירין על המצות.** מצבא לידי אקדים לעשות, דהכי תניא במכילתא ושמרתם את המצות, אם בתת מצוה לידן אל תמתינה (מגילה ו:).

רבינו חננאל

משום דמצוה למרק. כלומר, מצוה לחתוך תשלום הנותר בסימנים ולא נחתך. אביי מסדר מערכה משום דגמרא אליבא דאבא שאול, דתניא מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת, ומערכה שניה כו' עד עליה השלם כל הקרבנות. **מערכה** גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת. ואוקימנא מערכה גדולה קודמת, שכן כפרתה מרובה. פי', הקרבנות חטאות ואשמות וכיוצא בהן כולן למערכה גדולה עולין לפיכך קודמת. **מערכה שניה** של קטורת קודמת לסידור שני גזירין. מדהוה לקרא למכתב ובער עצים וכתיב ובער עליה, שמעינן מינה מכלל שיש שם מערכה אחרת, והזהירה התורה עליה ולא על האחרת שיש שם. **סידור שני גזירין** קודמין לדישון מזבח הפנימי. דאע"ג דכתיב בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, הנה שני בבקר, וכתיב נמי ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר, שני בקרים השקולין הן. אפי' **הכי המכשיר עדיף,** והם הגחלים, שאילו אין הגחלים, הקטורת לא היתה מתקטרת. לפיכך העצים אע"פ שהגזירין אינן עולין למערכה של קטורת. אסיק **שום עצים,** קודמין לדישון מזבח הקטורת. **ודישון מזבח הפנימי קודם להטבת ה' נרות.** דקי"ל אין מעבירין על המצות, וכהן הבא להיכל והולך ממזרח למערב בהיכל, כי פגע ברישא במזבח הזהב פגע ברישא, מעבירין אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו דהיינו יסוד דרומי ואי מאין מעבירין על המצות קא יליף לפנימייס דנספכין על יסוד מערבי אמאי פשיטא ליה [טפי] בפנימייס שהן ביסוד מערבי מבחילון ביסוד דרומי הא אידי ואידי איין בהו טעמא דאין מעבירין על המצות וכן משמע ר"פ קדשי קדשים (שם דף נח:) דפריך שירי הדם בהדיא כתיב בהו אשר פתח אהל מועד ואם תאמר ולמה לי קרא אאמאי לא נפקא מדריש לקיש דאין מעבירין על המצות [ט]ויש לומר דלא שייכא דריש לקיש אלא היכא דבעינן למעבד תרוייהו שיש להקדיש ההוא דפגע ביה בריש אלא היכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרינן מיניה ונעביד לתדיר לחודיה ולא נעביד לשאינו תדיר. ואיפוך אנא. לא אקרא אחר, דהיא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה זו מערכה גדולה מייתי אלא (אשאר) [אסידור] מערכות מייתי אמסדרין דגמרא ומקרא אין מוקדה ומאוחר. אי נמי מוקד בו ומשמע ליה דמעיקרא קאמר ואהיא העולה קאי. **מערכה שנייה של קטורת קודמת לשני גזירין.** דאמר"ג דשני גזירין הן ביום, כיון שכשיגיס גם בלילה הוה מייתי אלא (אשאר) **תרי עליה כתיב.** דאפילו אתמר דעבוד עליה העולה [אינטרוך] שלא יהא דבר [קודם] לתמיד של שחר, מכל מקום אמתי [כתיב] קרא אחרינא (דעבוד עליה ועל) [והקטיר עליה] חלבי השלמים, ועליה השלם דרשינן מהשלמים, אי נמי איפכא. **אפילו הכי מכשיר עדיף.** דקטורת היא שהאיר יעשה (כל) המעלה אם לא יתקן מכשיריה תחילה. ועוד שבלא גחלים לא יוכלו להקטיר אבל בלא דישון יוכלו להקטיר. וא"ת אתמי לא קאמר טעם דאין מעבירין על המצות ודבור שני גחירין דעל מזבח החיצון קודם דפגע ביה בריש, כדאמרינן לקמן האי טעמא. ומצינו למימר דלאביי קיימינן הכא דלא ידע בסמוך האי טעמא. אי נמי (כגון) [כיון] שהיה צריך להביאן מלישכת העצים ואינם שם על המזבח לא מיקרי מעבירין. אבל אין צריך לומר כן אלא אומר דביון דאיתיל ודישון מזבח הפנימי מצות פנים היא עדיפא טפי.

ח) כתוי' שם מתוקר הענין יותר ע"ש ועיין ש"י.

עבורי דרעא אטוטפתא. פרש"י להניח תפילין בראש קודם שיניח תפילין של יד אסור דקא מעביר על מצות תפילין של יד דפגע בריש בזרוע קודם שיגיע לראש וקשה לפי' דמאי איריא מדריש לקיש פיקוח ליה מדאמר בפרק הקומץ רבה (מנחות דף לו.) כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ של ראש דכתיב וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפות בין עיניך ומפרש רבינו תם בשם רב האי גאון ז"ל דאיירי בשעה שחולץ תפילין ומניחן בתיק שלא יעביר אותן של יד ויתנם בתיק תחילה ואח"כ של ראש למעלה דא"כ כשיבא להניח יפגע בשל ראש תחילה וילטרך להעביר על המצות משום דשל יד יש להניח תחילה כדפי' לפיכך צריך להניח בתיק של ראש תחילה ואח"כ של יד למעלה ורבי אליעזר ז"ל מפרש דלענין משמוש איירי דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה [1] ק"ו מצץ והשתא קאמר דבשל יד ממשמש תחילה משום דפגע בהן בריש ואח"כ ממשמש בשל ראש: **ואימא** חד שדייה לדישון מזבח הפנימי דנקדמיה לדם התמיד. וא"ת ניחדי תרוייהו בנקר אדם התמיד דיקדוש לדישון מזבח הפנימי דהכא תלתא והכא תרי ו"ל דהא לאו סברא היא דישדי תרוייהו אהיכא דלא כתב אלא חד ואדישון פנימי דכתיב ביה תרי לא ישדי מידי יציא באריעא וגיזרא בשמיא אי נמי י"ל דא"כ לא לכתוב גבי גזירין אלא חד בנקר ושדייה אדם התמיד דנקדיש לדישון מזבח הפנימי ואע"ג דהכא תרי והכא תרי מכפר עדיף ומדכתיב תרי בנקר ש"מ דאיצטריך למימר דישדי חד אדישון מזבח הפנימי: **הכא** תלתא והכא תרי. אין להקשות הא טובא בנקר בנקר כתיבי בתמיד בפרשת ואתה תצוה ובפרשת פינחס די"ל הני כולהו כחד חשיב לו כיון דלא כתיבי בהדי הדדי כמו בגזירין וגרות דכתיב בנקר בנקר והוי כמו פרשה שנאמרה ונשנית: **יוקדם** דבר שנאמר בו בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בבקר. דאע"ג דאמר לעיל דתמיד כתיב ביה תרי בנקר היינו דס התמיד דווקא וקשה לי נימא תרי בנקר דגזירי עליס חד שדייה אדם התמיד דנקדמיה לדישון הפנימי דאע"ג דהכא תרי והכא תרי מכפר עדיף וחד שדייה אאבני תמיד דניקדמו להטבת שתי נרות קדמו דאע"ג דהכא תרי והכא תרי נקדמו כי היכי דליהוי הפסק בנרות דרחמנא אמר ליפסקינהו ואי לא מפסיק להו בחברים במאי מפסיק להו וי"ל דאינו סברא לשווי תרוייהו בנקר בתמיד כדפרישית לעיל ואע"ג דחד בדם וחד באברים מ"מ כיון דבחד זיבחא הוא לא מסתבר לומר כן:

וכי עייל להיכל במזבח פגע בריש. קודם שיגיע למנורה שהמזבח משוך כלפי מזרח קימעא: **משוך מן הכותל.** מרוחק מן הכותל לפוני שתי אמות ומחצה שיעור דרך שני כהנים זה אצל זה המסדרין שתי מערכות של לחם הפנים בשבת ומצוותו לסדרן ולסלקן יחד וארבעה נכנסין שנים מצד זה של שלחן לסלק את המערכה הישנה של לחם הפנים ושנים מצד זה לסדר החדשה: **משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה.** כמדת השולחן דהא כתיב (שמות כו) נכח השלחן זה בצד זה: **כלפי חוץ.** כלפי מזרח לצד פתח ההיכל: **נוקמיה בהדייהו.** מכוון ביניהו ולמה נמשך לחוץ: **מדרישׁ לקיש.** דאמר אין מעבירין על המצות: **עבורי דרעא אטוטפתא.** לאחר תפילין שבזרוע בשביל תפילין של ראש אסור דהא בזרוע פגע תחילה: **היכי עביד מדרעא לטוטפתא.** מן הזרוע יבא על ראש ישיא שבזרוע תחילה ואח"כ ישיא של ראש: **בנקר בנקר דשני גזירין.** דלא צריך דהא אמרן מכשיר עדיף: **שדינהו לחבא.** שזו מדה בתורה דבר שאינו ענין לו תנהו ענין לחבירו: **דהכא תלתא והכא תרי.** הכא תלתא בהטבת נרות כתיב [2] בנקר בנקר והאי דשדינן עליה חד הא תלתא ובתמיד כתיב (שמות כט) את הכבש האחד תעשה בנקר והאי דשדינן עליה כדאמר חד שדי לדס התמיד: **אע"ג דהכא תרי והכא תרי.** הני מכפרי שהעולה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה נקמן בפירקין (דף לו.): **ת"ש.** דמקדמת ליה לדס התמיד אפסוקיה במאי פסקת להטבת הנרות לאחת שאול כיון דאית ליה מיטיב ואח"כ יקטיר דס התמיד תקדיס והקטורת תאחר ובאיזו עבודה תפסיקו. וא"ת מאי איכפת לך הניחא לר"ש בן לקיש דאמר אין הפסקתן אלא להרבות הרגש מהלך פסיעות וקול תחילת עבודות בעזרה: **שפיר.** יש לך לומר יפסיק בייניהם להמתין בין אלו לאלו ולאיכון ולא תהא עבודה ביניתיים: **אלא לרבי יוחנן.** דדרש בנקר בנקר בהיטיבו חלקהו לב' גרות לשני בקרים אלו יקדמו לעבודה אחת אלמא יש עבודה ביניהם והא ליכא למימר אפסקיה בדישון מזבח הפנימי דא"כ דמקדים הטבת ה' גרות לדישון הוה ליה מעביר על המצות ועבודה תו ליכא להקדים מקומה לתתה ביניהם שכולם סדורות כאן ע"פ המקראות: **לדבר אלא נאמר בו אלא בקר אחד.** התמיד נאמר בו תעשה בבקר. וא"ת הא שדינן עליה חד מהנך דשני גזירין אדם התמיד הוא דשדינן עליה ולא על האברים ואם תאמר מכפר עדיף אין כפרה אלא בדם: **מיין אלא יהא דבר.** ניתן על מערכה גדולה קודם לאברי התמיד: ת"ל

ת"ל

[1] כלי"ל וכי"ה בתנחומא. [2] דבריו רבינו הוא משולל הבנה בכאן ותולי בל"ל דמקדים סידור וכו' על המערכה גדולה מיקם אחר מערכה שניה וכו' ושדיין דבריו רבינו לרוץ יפוב.

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ח מהל' בית הבחירה הל' ז':

ב [מיי' פ"ג מה' שבת הלכה יז]:

לב ג מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה מ:

רבינו חננאל

כדתניא בהדיא כי השלחן בצפון והמנורה בדרום והמזבח נתון ביניהם משוך קימעא כלפי חוץ. ולמה הוא משוך כלפי חוץ, דבעינן שלחן נוכח המנורה, דחזו להדדי. וכיון שמושך המזבח מעט כלפי חוץ, נמצא צד השלחן והמנורה הנוטה למערב רואין זו את זו. אמר רבא ש"מ [וכו'], כיון שעמד לנו אין מעבירין על המצות, אלא המצוה שאדם פוגע בה תחילה צריך לעשות ואחר כך יעשה המצוה שאחריה להקדים התפילין שעל הראש ולהעביר שעל (בידו) [היד] והוא שעל הזרוע אסור, לפי כשפוגע תחילה, בתפלה בזרוע פגע בריש. פי' גאון עבורי דדרעא אטוטפתא אסור, דהכין אמור רבנן כשהוא חולץ חולץ של (יד) [ראש] ואחר כך חולץ של (ראש) [יד] מניחה בכיס למעלה ממנה. כשבא ללבוש תפילין לובש של (ראש) [יד] תחילה דבנוח פגע בריש שהיא המונחת בכיס למעלה. ותחתיה מונחת תפילה של (יד) [ראש]. וקאמר ש"מ מדרישׁ לקיש שאסור להעביר את של זרוע שהיא למטה על טוטפת של ראש שהוא למעלה להניחה תחלה. פי' גאון הניחא לריש לקיש דאמר למה מטיבין וחזורין ומטיבין כדי להרגיש העזרה. היינו דמשכחת ג' בקרים בהטבת חמש נרות [ב'] מגופיה וא' מסידור שני גזירין, אלא לר' יוחנן דאמר בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים, ומשום הכי מטיבין ב' נרות והדר מטיבין ב' נרות, ליכא בחמש נרות אלא שני בקרים, חד דגופיה וחד מסידור שני גזירי עצים, ולא איפריק הדין קושיא. אלו דברי הגאון זלה"ה. הטבת ה' נרות קודם לדם התמיד. מ"ט אמר אביי ובער עליה הכהן עצים בבקר [בבקר] דכתיב בסידור שני גזירין לא צריך, דהא גמרינן דמקדים סידור שני גזרי עצים ב' למערכה גדולה קודם מערכה שניה של קטרת, מעליה ולא על חברתה כו', הלכך מופנה הוא ולא צריך בהאי עניינא, שדיינהו חד להטבת ה' נרות דנקדמיה לדם התמיד, וחד לדם התמיד דנקדום להטבת שתי נרות. בהטבת הנרות כתיב בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות, הוספת לו אחד בחמש נרות נמצאו בו שלשה, ובתמיד דכתיב את הכבש אחד תעשה בבקר אע"פ שהוסיף לו בבקר אחד, נמצא בזה שנים ובזה שלשה, ומי שיש בו ג' בקר, קודם למי שיש לו שנים. **ודם התמיד** קודם להטבת שתי נרות, מכפר עדיף, פיר' התמיד. **ואתא** רב פפא לדחוייה הא דאביי דאמר הכי, ואימא הני בבקר בבקר דשני גזירי עצים דלא צריכי, חד שדייה לדישון מזבח הפנימי כו'. ודחינן אם כן שאתה מקדים דם התמיד להטבת הנרות כולם, במאי מפסקת להו לנרות. הניחא לריש לקיש דאמר אין הפסקת הנירות חובה אלא כדי להרגיש את העזרה בלבד, היינו דלא חיישינן לאפסוקינהו, אלא לר' יוחנן דאמר בבקר בבקר בהיטיבו את הנירות חלקם לשני בקרים, הנה מן התורה צריך להפסיקם, מאי איכא למימר. ונדחו דברי רב פפא ועמדו דברי אביי שבודאי אי אפשר שלא להפסיקם. וראינו לרבותינו הגאונים בזה פירוש אחר ויש עליו תשובה לפיכך לא כתבנוהו. מיהו נשאר לדקדק למה מטיב חמש זוגרן הדם ומטיב אחרי כן השנים, ופשוטה היא. **קטרת** קודמת לאברי התמיד שהקטורת כתיב בה בבקר בבקר, וההתמיד אין כתיב בו אלא בקר אחד. **איברי התמיד** קודמין למנחה, שאין לך דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר

מסורת הש"ס

[1] [מנחות צט.], [2] [לעיל כד:], [3] פסחים נח: כ"ק קיא. תמיד כח: מנחות מט., [4] [שמות ט], [5] [לעיל דף ז:],

תורה אור השלם

1. וְשַׂמְתָּ אֶת הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל צֵלַע צָפוֹן: שמות כו
2. וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: שמות ל ז

מוסף רש"י

כדי להרגיש כל העזרה כולה. להשמיע קול המון עם רב כמה פעמים שהוא כבוד למלך שנאמר בנים אלהים הלך ברגש (לעיל כד:). **שלא יהא דבר קודם לתמיד** של שחר. שלא יהא דבר נקטר במערכה משנערכה שחרית (פסחים נט:).

תוס' ישנים

ונוקמיה להדייהו. משמע שיש לו למזבח בית אלהים עומד בייניהם מדפרין ונוקמיה בהדייהו ולא פריך ולא נוקמיה התם מלגו, וי"ע מגלן דאית ליה לאוקמיה בהדייהו.

עבורי דרעא אטוטפתא אסורי. פי' בקונטרס לאחר תפילין של זרוע בשביל תפילין של ראש אסור. ואין נראה לרבינו דהא מקרא נקרא לן בפרק הקומץ רבה [מנחות לו, לן] ולטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהו שתים, ואם כן על כרחו יקדים של יד. על כן נראה לרבינו דכיוהו ר"ת בשם הגאון עבורי דרעא אטוטפתא כלומר כשאולץ תפילין להניחם בית אסור להעביר של זרוע תחילה להצעיעם בית תחת אותו של ראש, שהרי למחר כשיבא ליטלה כדי להניחם ימצאו של ראש למעלה והוא יש לו להניח בית אותו דהוא של זרוע למעלה משום דבהו פגע בריש כשמניחם תחילה. ולהאי פירושא ל"ג היכי עביד מאדרעא לטוטפתא. ורבינו יהודה שמע בשם ה"ר אליהו דקאי אהא דאמרינן בפ"ק [ז, ב] חייב אדם למשמש בתפילין ק"ו מצץ כו' וקאמר כשממשמש חייב למשמש של זרוע תחילה דבדרעא פגע תחילה, ונראה שפיר היכי עביד מדרעא לטוטפתא, פי' ממשמש של זרוע ואחר כך של ראש. בבקר בבקר דשני גזירי עצים **דלא צריכי.** וא"ת אמאי לא צריכי אימא דהוו בלילא. י"ל דהוה מלי למיכתב וכיוס. ה"ר יוסף. שדינהו חד להטבת חמש נרות דנקדמיה לדם התמיד דהכא תלתא והכא תרי. אלא הכי נקדמו לדם התמיד, (דמקדם) [דבדם]

העולה

התמיד ליכא אלא חד והכא תרי, אלא משום דקבעי למיסדר חד אתמיד צריך למיסדר חד אמירות. וא"ת נוקי תרוייהו אדם תמיד וליהוו תלתא וליקדום. י"ל דתרי אחד לא שדינן אבל חד שדינן אבל חד שדינן אפיר. וא"ת אפילו לא כתב אלא חד בנקר גבי תמיד דיצטרן אפיר שקודם להטבת שתי נירות דאם לא כן במאי מפסקת [מפסקת] [מפסקת] לו דהכי פריך לה בגמרא. י"ל דמ"מ יוקדמו ליה שכתיב שני בנקר [בנקן], ואע"ג דהוה קשיא לן במאי מפסקינן להו הכי נמי (הא מה) [הוי קשה] לן למה יוקדם התמיד כיון דליכא אלא חד בנקר. וא"ת מ"מ לא ליכתוב כלל בנקר בתמיד, דהשתא אין לנו להקדים הטבה משום דכתיב בנקר בנקר לדם התמיד כיון דאין משמע מהם שיתחבר, על כרחיך יקדום להטבת שתי נירות, (דא"כ) [דאלכ"כ] במאי מפסקת להו. י"ל דס"ד דהקטרת מפסקת להו, והא דכתב בהטיבו [אתם] הנירות [וקטירהו] הכי קאמר בעינן הטבה תהא מקטיר קטורת, אבל לקמן כי קאמר במאי מפסקת להו לא מצי למימר דבקטורת מפסקת להו, דלית לן לאוקומי קרא דיקטירהו ממשמעו דמשמע אחר (הטבה) [הטבה] תהא קטרת כיון דליכא למילרם הכי וכתי. **אימא** חד שדייה לדישון מזבח הפנימי דנקדום לדם התמיד. אבל לא הוה מצי למימר שדייה לדם התמיד דנקדום לדישון דאע"ג דהכא תרי מכפר עדיף, הא ליכא למימר, דא"כ תיקן לומר אתא לי להקדים דישון להטבת חמש נירות, זה אין צריך דפשיטות דאין מעבירין על המצות כדאמר לעיל. **מכפר עדיף.** וא"ת אמאי לא אמרינן בטעמא המכפר עדיף אפילו אין כתיב בכל בנקר כדאמרן לעיל בגי שני גזירון, דכיון (המכפר) [דמכפיר] עדיף לא צריך אפילו חד בנקר לאקדומיהו. י"ל דאין הכי נמי אבל כיון דכתב חד בנקר בתמיד לי לא הוה שדינן ביה אלמי חד, היינו אומרים שיוקדם דבר שנאמר בו בנקר בנקר לדבר שלא נאמר בו אלא בנקר דעדיף הוא. **הניחא לריש לקיש ב'.** פירש בקונטרס דמסקנא דמעלתא דאמיי הוא הניחא לרש לקיש דפרכת לי שפיר אלא לרבי יוחנן במאי מפסקת ולהו כיון דהמסקה לא הוה. ר"ת [פירש] בשם הגאון דמעלתא נאפי נפסה היא הניחא לרש לקיש דמעיקן לאוקומי לדם התמיד דהכא תלתא והכא תרי דבתמיד, אלא לר' יוחנן דאמר מלקהו כו' א"כ לא כתיב בנקר בנקר בהטבת חמש נירות ולעלה בקושיא. וא"ת לרש לקיש היכי אתיא ליה שפיר קושיא דרב פפא כיון שאין המורה אין מוכיח להפסיקן. י"ל דלהרגיש העורה הוי מן המורה, דאי לא מיתא הכי שהוא אין המורה היכן אנו לוקחין זה מדעתינו שיש לנו להפסיק בתמצע עבודה, וי"ע מגלן. **חלקהו לשני בקרים.** מיתה לר"ר יוסף מגא ליה לר' יוחנן דר"ש אמרן דאין בהן אלא חד בנקר. ומיהו ר"ר אלמן דלהא לא צריך קרא דעל כרחיה קטרת קודם לאיברים כדתניא קטרת קודם לאיברים כדתניא בהטיבו את הנירות יקטירנה והטיבו והדר יקטירנה וא"כ נירות קדמי לאיברים, ולרבנן נמי דלרשי בעינהו דמעיקר נירות הא מקטיר קטרת קודם לאיברים מדכתיב בהאיברים דתנא מרי, וא"כ נירות נמי קדמי. אבל הקשה ריש"ל מי לא מאמר דבנקר בנקר דשני גזירון דלא לריכי חלקהו לשני בקרים שנמחילה יש אחד מהן [ו]מפסקין בדישון מזבח הפנימי ואחר כך יעשה האחר. ומיהו דוכער עליה [עליס] בנקר בנקר מסמע ליה בלא הפסקה אבל גבי נירות מסמע הפסקה דכתיב בנקר בנקר בהטיבו את הנירות ולא כתב בה יטיב את הנירות, דבהטיבו את הנירות מסמע ליה בתוך ההטבה יקטירנה. ואין זו קושיא כל כך כיון (דמסבר) [דמכסיר] עדיף כדאמרן לעיל אין להפסיק סידור שני גזירון בדישון מזבח, אבל בנירות אין שום תימא אי מפסיקין להו. ותירוץ ראשון פי' ר"ר יוסף על קושיא ראשונה.

ת"ל [1]וערך עליה העולה ואמר רבא [2]א)העולה היא עולה ראשונה ומנחה לחביתין עולה ומנחה וחביתין לנסכים שום מנחה ונסכים למוספין [2]זבח ונסכים ומוספין לבזיכין והתניא בזיכין קודמין למוספין תנאי היא אמר אביי מסתברא כמאן דאמר [3]ב)מוספין קודמין לבזיכין לאו מי אמרת בבקר בבקר להקדים הכא נמי [3]ביום ביום לאחר מ"ט דמאן דאמר בזיכין קודמין למוספין גמר [4]חוקה [5]חוקה מחביתין אי מהתם גמר ליגמרה כולה מילתא מהתם להכי אהני ביום ביום לאחר: קטורת של שחר היתה קריבה בין דם לאיברים וכו': מני אי רבנן בין דם לנרות מיבעי ליה אי אבא שאול בין נרות לאיברים מיבעי ליה לעולם רבנן היא ובסידרא לא קא מיירי: ושל בין הערבים היתה קריבה בין איברים לנסכים וכו': מנא הני מילי אמר ר' יוחנן דאמר קרא [6]כמנחת הבקר וכנסכו תעשה מה מנחת הבקר קטורת קודמת לנסכים אף כאן קטורת קודמת לנסכים אי מה להלן קטורת קודמת לאיברים אף כאן קטורת קודמת לאיברים מי כתיב כאיברי הבקר כמנחת הבקר כתיב כמנחת הבקר ולא כאיברי הבקר א) תנו רבנן [7]ונסכו רביעית ההין ילמד של שחרית משל ערבית רבי

ת"ל וערך עליה העולה וגו'. העולה משמע תהא ראשונה דאי לאורויי בעלמא אתא שיקטירו עליה עולה ושלמים נכתוב וערך עליה ג) : **עולה ומנחה.** להקריב אשה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו (ויקרא כג) עולה ומנחה לימדך שתהא מנחת העולה אחר העולה מיד ולא יפסיקו חביתין בין עולה למנחת התמיד: **שום מנחה.** הואיל וחביתין אף הן מנחה והזקיקם הכתוב עם התמיד לכתיב בה (במדבר כח) ועשירית האיפה סולת למנחה תמיד ד) אף היא תהא סמוכה לתמיד אחר מנחת נסכים דלכתיב עולה ומנחה: **זבח ונסכים.** למדנו שלא יפסיק קרבן אחר בין זבח לנסכים: **אנאי היא.** רבי ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בה בפסחים בפרק תמיד נשחט (דף נח.): **ביום.** ביום השבת יערכנו (ויקרא כד) ולשון ביום משמע באור עשוי היום ולא בנבקרו: **חוקה חוקה.** בחביתין כתיב (שם ו) חק עולם לה' כליל תקטר ובזיכין כתיב (שם כד) קדש קדשים הוא לו מאשי ה' חק עולם הוא לו מאשי ה' חק עולם מילתא קאי וגמרינן מיניה שתקדים למוספין כחביתין: **וליגמרה לכולה מילתא.** להקדימן אף לנסכים: **אי רבנן.** דאמרי בפ' קמא (דף טו.) בקטורת מפסיק להטבת נרות: **בין דם לנרות מיבעי ליה.** בין עבודת הדם לעבודת הנרות קודם שיגמרם: **לעולם רבנן היא.** ניחא ליה לאוקמה כרבנן: **וכסידרא לא קא מיירי.** לא דק: **בין איברים לנסכים.** למנחת נסכים: **למנחת הבקר.** תהא מנחת ערב: **מה מנחת הבקר.** תהא מאוחרת לקטורת שהרי אף איברים מאוחרים לה: **אף מנחת הערב.** קטורת קודמת לה: **מי כתיב לאיברי הבקר.** כן יהיה איברי הערב ותידוק מינה מה איברי הבקר מאוחרים לקטורת אף איברי הערב מאוחרים לה: **למנחת הבקר.** תהא מנחת הערב: **ולא לאיברי הבקר.** איברי הערב: **ונסכו רביעית ההין לכבש האחד.** גבי תמידין כתיב ולימד על האחד שטעון נסכים ומיהו האחד הוא של ערבית דהא מיניה סליק דכתיב לעיל מיניה ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ועשירית האיפה סולת וגו' עולת תמיד העשויה וגו' ונסכו רביעית ההין: **ילמד שחרית משל ערבית.** מה זה טעון נסכים אף זה טעון נסכים: רבי

העולה עולה ראשונה. תימה למה לי קרא תיפוק ליה ממלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד דנפקא לן מיניה בפרק כל התדיר (זבחים דף פט.) כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכי תימא דהוה למוספין והאי לנדרים ונדבות ולריבי דמוספין [קבוע] להם זמן ונדרים ונדבות שכיחי בכל יום והא בפרק התכלת (מנחות דף מט.) מייתי לקרא דהעולה לתמידין קודמין למוספין דקאמר היכי דמי הא דתנן התמידין אין מעכבין המוספין אילימא דאית ליה ולקדם ותניא העולה כו' ועוד קשה טפי דנסכי"פ הגזל קמא (ב"ק דף קיא.) דרש מדכתיב (במדבר ה) מלבד איל הכפורים מכלל דכסף ברישא ופריך אלא מעתה מלבד עולת הבקר מכלל דמוספין ברישא ותניא העולה וכו' הוה ליה למיפרך ממתני' דכל התדיר (זבחים דף פט.) דאדרבה ממלבד גופיה דרשינן איפכא וליכא למימר ומי דאיטעריך מלבד לגבור שאין להם תמידין ומוספין אלא כדי אחד מהם דהא מתני' דכל התדיר לא אייתי כולה אלא בלקדם דומיא דשם חטאת קודם לשם עולה דקתני התם בהדה וליכא למימר ומי חד למנוה וחד לעבוד דעיכובא ליכא דאמר בפרק התכלת (מנחות דף מט.) וי"ל דהעולה עולה דאשונה להקדמה דהקטרה דקרא בהקטרה אייתי וקרא דמלבד להקדמת שחיטה שתעשו את אלה בעשיית דם אייתי והשתא ניחא דמייתי בפ' התכל' (ג"ז שם) מהעולה לאשמעי' בהקטרה דלא תגן בפ' כל התדיר (זבחים דף פח.) דתמיד קודם אי ומי משום הוה ס"ד דמקשה שהוא מעכב הלכך פריך מבריתא דלשון שלא יהיה דבר קודם משמע טפי עיכובא מלישנא דמתני' דכל התדיר וניחא ומי דלא מייתי בהגזל קמא מהתם דכל התדיר לאוכוחי [על מלבד איל הכפורים דלא הוי] כסף ברישא דאיכא למימר לעולם כסף ברישא והדר איל כסדר שנכתבו בפרשה אבל בכל התדיר אייתי בעשיית דם וה"ק קרא מלבד עולת הבקר שעשיתם עבודת הדם כבר תעשו את אלה אבל הקטרה דכתיב מקמי קרא דמלבד תהא קודם התמיד דכולי קראי דקמיה בהקטרה משמעי דכתיב בהו (במדבר כח) אשה ריח ניחוח להכי אצטריך לאיתויי העולה דאפילו בהקטרה תמיד קודם אע"ג דהקטר מוספין כתיב ברישא אפ"ה תמיד קודם הכא ומי נימא דאע"ג דכסף כתיב ברישא איל הכפורים קדים מיהו תימה למה לי קרא דהעולה ודמלבד לאשמועינן דתמידין עולת התמיד אלא טעמא קא יהיב קרא למילתיה מאי טעמא אמרי לך מלבד עולת הבקר שהיא תקדוש לפי שהיא עולת התמיד וכל דבר שהוא תדיר קודם לדבר שאינו תדיר וכן משמע בפ' כל התדיר דגמר מהכא בכל דוכתא דתקני כל התדיר מחבירו קודם כו' למה לי קרא דמלבד לאשמועינן דתמיד קודמת למוספין בעבודת הדם דתיפוק ליה מדכתיב בבקר בתמיד ובמוספין ביום וא"ל דאיצטריך מלבד למיגמר בעלמא דבכל מקום תדיר תדיר קודם דמאי טעמא כתב אשר לעולת התמיד פשיטא דעולת הבקר היא עולת התמיד אלא טעמא קא יהיב קרא למילתיה מאי טעמא אמרי לך מלבד עולת הבקר שהיא תקדוש לפי שהיא עולת התמיד וכל דבר שהוא תדיר קודם לדבר שאינו תדיר וכן משמע בפ' כל התדיר דגמר מהכא בכל דוכתא דתקני כל התדיר מחבירו קודם כו' עד שנאמר מלבד: **העולה** עולה **ראשונה.** י"מ שהיא עולת התמיד שכתובה ראשונה לכל הקרבנות ציבור ופלוגתא היא בפ"ק דחגיגה (דף ו.) דאיכא למ"ד עולת תמיד הוא ואיכא למ"ד עולת ראייה היא הוה (וע' תוס' ב"מ נה.): **חביתין לנסכים שום מנחה.** הא דלא קאמר טעמא משום דבחביתין כתיב מחליתה בבקר משום דבנסכים כתיב נמי בבקר כמנחת הבקר וכנסכו (במדבר כח):

נסכים למוספין זבח ונסכים. תימה לי אמאי לא קאמר טעמא יוקדם דבר שנאמר בו בבקר לדבר שנאמר בו ביום ובלאו הכי איצטריך קרא לזבח ונסכים לדרשא אחריתי בפרק התודה (מנחות דף עט.) אין הנסכים מתקדשין אלא בשחיטת הזבח שנאמר זבח ונסכים וי"ל דאיצטריך למילף מהאי קרא כדי לייסד אותו אפי' למאן דאמר בזיכין קודמין למוספין אע"ג דהכא כתיב ביום והכא כתיב תרי ביום אלמא דלא משמע ליה ביום לאחר להכי מייתי קרא דזבח ונסכים אין להקשות מגלן דמנחה קודמת לנסכים אי משום דכתב עולה ומנחה אימא דנסכים קודמין למנחה דכתיב זבח ונסכים דהא לא קשה כלל דבכל דוכתא כתיב מנחה ברישא ואח"כ נסכים ובההוא קרא גופיה כתיב מנחה ברישא דכתיב עולה ומנחה זבח ונסכים:

לעולם רבנן היא. הא דלא קאמר אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא אבא שאול ובסידרא לא קא מיירי י"ל משום דרישא דלא כאבא שאול דקתני ונכנס להקטיר קטורת ולהטיב הנרות כדאמר בפ"ק (דף יד.):

רבי

מגינו (לאוקומי) [לאקדומי] לכל מילי דתמיד אפילו לדם, דהא דם הוא עיקר עבודה ומכפר עדיף. ועוד דא"כ כל מילות קדמי מהאי טעמא ומאי מפסיק לבו.

העולה עולה ראשונה. פי' הקטורת היא תהא ראשונה. ואין נראה [למנחת] לן דבתמיד מייתי. ועל כן נראה כמו שפי' הקטורת בפרק תמיד נשחט [נח, ב] האמורה ראשונה בפרשת פינחס שם סדר כל הקרבנות. וי"מ ראשונה שלון מחנכין המזבח אלא בתמיד ג' שחר. וי"מ דעולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוא, ואין נראה דהא פלוגתא היא לאיכא למאן דאמר עולת ראיה הוא. **העולה עולה ראשונה.** ואע"ג דהקטר איברים ופדרים כל הלילה קודם לתמיד, קוף עבודה דיממא ותרומת הדשן וסידור המערכה אין אלו עבודות בגוף הקרבן. **העולה עולה ראשונה.** וא"ת למה לי קרא דשלמים שתהון קודם פתיחת היכל דפסולין מוסתמו פתח אהל מועד, תיפוק לי שתהון קודם תמיד והם לא היו שוחטין תמיד עד שהיו שוחטין קול שבר הגדול שנפתח כתתן בתמיד. י"ל שנסגרו דלתות ההיכל אחר שנשחט תמיד. אי נמי י"ל לא היו העולה דהכא אלא דאמרינן בפרק התכלת [מנחות מט, ב] הילכך איצטריך קרא דשלמים (ד)פסולין. תימה אמאי לא מפיק מקרא דמלבד עולת הבקר כדמפקינן מיניה בפרק כל התדיר [זבחים פט, א] תמידין קודמין למוספין, וכי תימא דקרא דהכא מייתי בנדרים ונדבות דלא קדמי לתמיד כל שחר ולא שמעינן להו מוספין, (ו)קשה דהא בפרק התכלת [מפיקן] מהעולה דקדמי [תמידין] למוספין. ושוב קשה על ההיא דכל התדיר מדקאמר בסוף [הגהגל] קמא [קיא, א] הכיא גזלו בפ' שלא הביא יצא, מנהני מילי, אמר רבא דאמר קרא מלבד איל הכפורים, אמר ליה הכוא מרבנן לרבא אלא מעתה מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד הכי נמי דמוספין קדמי, וכי תימא הכי נמי, והאמר רבא העולה עולה ראשונה, ואמאי לא אייתי קרא דמלבד עולת הבקר דתמני' בפרק כל התדיר דמיהו מוכח דתמידין קדמי. ואומר רבינו דמהכוא קרא דפרק כל התדיר לא שמעינן אלא עבודת הדם דתמידין קדמי דכתיב מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה, אבל הקטרה שהיא כתובה בעולה אינה בכלל מלבד עולת הבקר הוה אמינא דהקטרה קודמת למוספין מלתמיד דכתיב והקרבתם אשה ריח ניחוח וגו' מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה, אבל הקטרה שהיא כתובה בעולה אינה אלא בעשיית דם דכתיב אלה אבל הקטרה אינה אלא בעולה דאמרינן בפרק התכלת [מנחות מט, ב] דתמידין קדמי דכתיב

רבי אומר של ערבית משל שחרית. ג"ל דאיכא ביניייהו ליכור שלא היו להם נסכים אלא לאחד מהן למאן דאמר דגמר של ערבית משל שחרית א"כ שחרית עיקר ויקריבום שחרית ולמאן דאמר גמר שחרית מערבית יקריבום ערבית: **הני מילי באיסורא דאורייתא אבל הכא צירוף דרבנן.**

ה"ג רש"י ולא גרסי' אין שבות במקדש ומפרש כיון דאפי' אי הוה מתכוין ליכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין לא גזרו ביה רבנן אפילו במדינה ופקא לר"י דא"כ משמע דצירוף דרבנן לא אסר ר' יהודה ובפרק כירה (שבת דף מא:) משמע דאסר דקאמר אביי גופיה התם המיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור מיהו הא לא קשיא דמלי לשויי לירוף עששיות דווקא דרבנן שאינם כלים ועומדין לעשות מהם כלים לנסוף ולירוף דהשתא לאו היינו גמר מלאכתו אבל מיחם שהוא כלי ולירוף שלו הוא גמר מלאכתו הוי דאורייתא מיהו קשה דבסוף כירה (שם דף מו:) אמרי' כל היכא דכי קא מיכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין גזר ר"ש וכל היכא דכי קא מיכוין ליכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין לא גזר פי' כגון גורר מטה וספסל וכסא דהוא חורש בלאחר יד א"כ ר' יהודה דפליג עליה אסר אפי' בכי האי גוונא דכי מיכוין ליכא איסורא דאורייתא ועוד מאי פריך מבהרת דלא מצי למיפרך אלא מבריתא וממילתא דאביי דאימר עלה ליפרך ממתני' דפ"ג דמסכת ביצה (דף כג:) ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגררין חוץ מן הטגלה מפני שהיא כובשת אלמא דבר שאין מתכוין אסור נהי דמלי למימר דניחא ליה למיפרך דאביי אדאביי טפי הוה ליה לאתויי ממילתא דר' יהודה דמתני' בהדיא ועוד שהוא מוחק כל הספרים דגרס בהו הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא לירוף דרבנן ואין שבות במקדש על כן נראה לר"י אביי אמר אפי' תימא שהגיע לירוף דבר שאין מתכוין מותר וכו' ומדאיצטריך קרא ש"מ דדבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא ומשני הני מילי בכל התורה כולה אסור שאין מתכוין כמתכוין אבל הכא פירוש בשבת דכתיב ביה מלאכת מחשבת בעינן שיחשב לעשות המלאכה שהוא עושה הלכך לירוף דהכא הוי כלא מתכוין דרבנן ואין שבות במקדש ויש ספרים דגרסינן בהו בהדיא אבל הכא מלאכת מחשבת אסרה תורה וזה כפר"י והשתא אוכחן דלר' יהודה דבר שאין מתכוין מותר מדאורייתא גבי שבת ותימה דבפרק קפק אבל (כריתות דף כ:) אמר רב אשי כגון שנתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאיליהן ור"א בר לדוק סבר לה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור אלמא לר' יהודה דבר שאין מתכוין חייב מה"ת ויש לומר דהתם פסיק רישיה הוא שמ"ש בשום עניין כשאותה שלא יובערו התחתונות וכיון דהוי פסיק רישיה כמתכוין דמי ואע"ג דלא צריך להבערתו והוא לה מלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה נמי בהא כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דפטר ליה ר"ש לאו משום דלא חשיב ליה מלאכת מחשבת דהא כי היכי דלר' יהודה הוי מלאכת מחשבת הכי נמי לר"ש כיון דהוי פסיק רישיה ועוד דר' שמעון מחייב מקלקל בהבערה אע"ג דבשאר מלאכות פטור משום מלאכת מחשבת כדאיתא בספ"ק דחגיגה (דף י.) ומתעסק נמי דפטור בשאר מלאכות מטעם מלאכת מחשבת מחייב ר' שמעון בחבורה והבערה כדאמר פ' קפק אבל (כריתות דף יט:) הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב אלא היינו טעמא דרבי שמעון דפטר משום דבעינן מלאכה הצריכה לגופה דילפינן ממשכן ואפילו בחבורה והבערה ס"ל דבעינן צריכה לגופה כדמוכח בר"פ אלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פה.) והאי דנקט בכריתות לישנא דמתכוין ואין מתכוין ולא נקט הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה חייב הא ר' שמעון משום רבותא דר' יהודה נקט ליה דאע"פ שאין מתכוין להבעיר התחתונות אחר שהוא פסיק רישיה חייב דסד"א דר' יהודה לא מחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא בדבר שהוא מתכוין בידים כגון מפיס מורסא שהוא מתכוין לפתח וכן חס על הגר שמתכוין לכבות ומוציא המת במטה וכן כולם שמתכוין לעשות המלאכה בידים אלא שאינה צריכה לגופה אבל בדבר שאין מתכוין לעשות בידים כגון מתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאיליהן דלא מתכוין למלאכת הבערה כלל אלא לכיבוי אע"ג דהוה פסיק רישיה סד"א דלא ליחייב ר' יהודה קמ"ל אבל בהאיש דבתר הכי דאותה את הגחלים להתחמם בהן והובערו מאיליהן לא נקט ליפטר דאין מתכוין אלא משני הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר"ש דאמר פטור אע"ג דאין כוונתו להבעיר מדפטר בה ר"ש מ"מ הרי להתחמם הוא עושה אלא אינו מתכוין להבעיר אלא למשוך הגחלים אצלו להתחמם בהן ואינו צריך שיובערו יותר ממה שהם בוערים כבר ודבר שאין מתכוין לא הוי אלא היכא דקשה לו בהבערתה דהיינו כשבא לכבות התם שייך להזהיר אין מתכוין לרבותא דר' יהודה ור' שמעון שרי ליה משום דהוי ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ואף על גב דבפ' הבונה (שבת דף קג.) אמר התולש עולשין אם נאחיזה כגורגרת אם לייפותה בכל שהוא ופריך אלו כולהו לאו לייפות קרקע נינהו ומשני לא נצרכה אלא לרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו אפילו בדבר שאין מתכוין אסור אלא דאביי הני מילי דסבר ר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור בכל התורה, אבל הכא ביום הכפורים אסור אפילו בדבר שאין מתכוין מותר ופריך מי לא דר

דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק ריסיה ולא יצתה ומשני לא נצרכה דעביד בארעא דחברייה שאינו נהנה כלום ומכל מקום אסור לכתחילה כמו שאפרש בסמוך אלא שאין חייב חטאת ומשמע הא בארעא דידיה חייב חטאת ואע"ג דאין מתכוין לייפות קרקע חייב כיון דהוי פסיק ריסיה ונהנה הוא ולא דמי לחותם את הגפלים להתחמם בהן והוצרו מאליהן דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור לרבי שמעון שאין נהנה כלל בהבערה זו שבלא תוספת הבערה יש כל כך גחלים שיוכל להתחמם בהן וא"כ בגרור לא נתכוון להבעיר אבל בהיא דהבונה (שבת דף קג.) כיון שהוא נהנה אנן סהדי שהוא מתכוין לייפות מיהו קשה דבשמעתין משמע דדבר שאין מתכוין אפי' פסיק ריסיה לא הוי דאורייתא לעניין שבת אליבא דר' יהודה דע"כ לירוף עשייות פסיק ריסיה הוא מדפריך עלה מהיא דבהרת אפי' הכי אמר דמדרבנן הוא ובהיא [דכריתות] מחייבין לרבי יהודה בהיא דהמותה את הגפלים שנתכוון לבצות העליונות והוצרו התחתונות אף ע"ג דלא מכוין להבעיר התחתונות וי"ל דלירוף עשייות לא הוי פסיק ריסיה ואפילו הכי פריך שפיר מדמשני אביי לא נריכא אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור מכלל דלא שאני ליה בין מתכוין מיתיבי

גמ' מאי פרוה אמר רב יוסף [6] **פרוה אמגושא: פרסו סדין של בוץ: מאי שנא של בוץ** [3] **אמר רב כהנא כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ: בשחר היה לובש פלוסין של שמונה עשר וכו': ותנא מניינא אתא לאשמועינן הא קמ"ל דבציר מהני לא נעביד הא אי בציר מהני וטפי אהני לית לן בה דכולי עלמא מיהת דשחר עדיפי מנא לן אמר רב הונא בריה דרב עילאי אמר קרא** [1] **בד בד בד בד מובחר בבד**

גמ' פרוה אמגושא. מכשף אחד בנאה ושמו פרווה: **תנא מניינא אתא לאשמועינן.** דקתני הכל שלשים מנה וכי אין אנו יודעין ששמונה עשר ושנים עשר הרי שלשים: **הא קמ"ל.** להכי הדר כייליהו לאשמועינן דהא דשלשים מנה סך הכל הוא דיהיב שיעורא ליטול מן ההקדש ובגיר משלשים מנה לא ליעביד סך הכל: **הא אי בציר מהני.** דשחרית משמונה עשר וטפי אהני דערבית משנים עשר לית לן בה: **בד בד.** ארבעה זימני כתיב בלשיתא בגדי שחרית למימר דהוי בד בד המובחר בבד:

מיתיבי

לשאין מתכוין דאי שני ליה אפילו כרבי שמעון אמאי ונהי דלבסוף הדר ביה כדמשמע בפרק ר' אליעזר דמילה (שם דף קלג.) מ"מ מדמשני הכי מעיקרא מכלל דלרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא אע"ג דלא הוי פסיק ריסיה ובערוך [ג] פי' בע"א ההיא דהבונה לא נריכא דעביד בארעא דחברייה כיון שאין נהנה כלל בייפוי קרקע חבירו שרי אפילו לכתחילה אע"ג דהוה פסיק ריסיה והא דאמר מודה רבי שמעון בפסיק ריסיה ה"מ בדבר שהוא נהנה כגון בארעא דידיה וקולץ בהרת בנו שהוא נהנה ומתוך כך התיר ברזא הכרוכה בפשתן למשוך ממנו בשבת אע"ג דקא עביד סתיטה והוי פסיק ריסיה הואיל ואינו נהנה באותה סתיטה דקא אזיל ליחיד ומותר ולא ראיה היא מההיא דקעביד בארעא דחברייה דלשמרי לכתחילה דהתם לענין חיוב חטאת קאמר דאין חייב חטאת ומיהו איכא למימר דאסור לכתחילה ועוד הביא הערוך ראייה לדבריו מדאמר פ' ר' אליעזר דמילה (גס זה שם) ואתיי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה נאומר אבי הבן לקון בהרת בנו הוא מתכוין ופריך ואי איכא אחר ליעביד כדרים לקים ומשני דליכא אחר אבל אי איכא אחר היה מותר לכתחילה אלמא שרי רבי שמעון בפסיק ריסיה לכתחילה בדבר שאינו נהנה ואין זו ראיה דהא דמוקי ליה אביי באומר אבי הבן כו' היינו מקמי דשמע מרבא דמודה רבי שמעון בפסיק ריסיה כדקא מסיק התם לבתר דשמע מרבא סברה ולהכי פריך ואביי אליבא דר"ש כיון דפליג אף בפסיק ריסיה וא"כ לא שנא פסיק ריסיה משאר שאינו מתכוין האי בשר מאי עביד ליה אבל למאי דמסיק דלאביי נמי מודה בפסיק ריסיה ל"ש אביו ל"ש אחר ועוד מה ראיה היא מהתם דילמא התם מדאורייתא שרי אבל מדרבנן איכא למימר דאסור מיהו איכא למימר דהכי מייתי ראיה כיון דבשאר [איסורי] דלא בעינן מלאכת מחשבת מותר מן התורה אין סברא לאסור גבי שבת אפי' מדרבנן ודאי אי בשאר איסורי אסור מדאורייתא משום דלא בעינן בהו מלאכת מחשבת אז היה ראוי לגזור גבי שבת מדרבנן להשוותו לשאר איסורי אע"ג דמדאורייתא שרי משום מלאכת מחשבת מיהו למאי דפריש דלבסוף הדר ביה וס"ל דמודה ר"ש בפסיק ריסיה ובקלילת בהרת אסור מדאורייתא אע"ג דלא מיכוין וא"כ בשבת אסרינן לכתחילה ל"ש אביו ול"ש אחר ואדרבה משם קשה לפי' הערוך מדלא קאמר אלא לאביי האי בשר מאי עביד ליה אבל לרבא דסבירא ליה מודה ר"ש בפסיק ריסיה לא שני ליה בין אביו בין אחר כיון דסבירא ליה בשבת דמדרבנן [אסור] פסיק ריסיה אע"ג דמדאורייתא שרי משום מלאכת מחשבת מכלל דבשאר איסורי אסור מדאורייתא ועוד מייתי ראייה מפרק כל כתבי (שם דף קיז.) דשקיל ליה בצרזי ואע"ג דמודה ר"ש בפסיק ריסיה הואיל ואין נהנה מותר ואינו ראייה כמו שפי' שם רש"י דלאו מלאכה היא דאין דרך הפשט בכך עוד יש לפרש דשקיל ליה בחתיכות קטנות כל כך שאין בהם בחתת מהן לעשות קמיע הלכך לא חשיב עור ואין זה הפשט עוד הביא ראיה מדאמר פ' לולב הגזול (סוכה דף לג.) אין ממעטין אותו בי"ט משום ר' אלעזר בר"ש אמר ממעט ופריך הא קא מתקן מנא ומשני הכא במאי עסקינן אליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך הא מודה ר"ש בפסיק ריסיה לא צריכא דאית ליה הוסענא אחריתי דמאחר שאינו נהנה בדבר מותר אע"ג דהוי כפסיק ריסיה ואין לדחות ולומר מאחר דאית ליה הוסענא אחריתי לא הוי מתקן כיון דאינו מתקנה לשם מלאה דאם כן מאי דוחקיה למימר ר' אלעזר בר"ש סבר ליה כאבוה דאמר דבר שאינו מתכוין מותר אפי' כר' יהודה מגי לאוקמי מהאי טעמא מיהו יש לדחות מאחר שאותו תיקון אפילו במתכוין אינו אסור אלא מדרבנן [דמיעוט עניבו אין נראה תיקון כל כך שיחשב תיקון מן התורה לא גזרו ביה רבנן כיון שאין נהנה ולדברי הערוך אתי שפיר הא דאמר בפ' כל המדיר דלאו מלאכה היא דאין דרך הפשט בכך עוד יש לפרש דשקיל ליה בחתיכות קטנות מכבה ומוקי לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואפי' דהוי פסיק ריסיה שאי אפשר לזלף על גבי האישים אלא יכבה מתיר ר"ש לכתחילה מאחר שאין נהנה מיהו אין נראה דברי הערוך דהא מפיק מורסא כדי להוציא ממנה לחה פטור אבל אסור [ד] אי לאו משום נערא דאישי אע"פ שאינו נהנה כלל ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח וכן קשה ממחט של יד ליטול בה את הקוץ ומפרש לה בסנהדרין (דף פה.) אליבא דר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ודוקא משום נערא דגופה הא לאו הכי לא אע"ג דלא מיכוין לעשות חבורה כי אם להוציא הקוץ ולפי זה צריכין אנו לישב הא דכל המדיר דלאו פסיק ריסיה הוא שמזלפו בטיפים דקות אי נמי על גבי האישים דאפשר שלא יכבה את האש [ה]: **פרווה אמגושא.** פי' בערוך וזה לשונו יש מן החכמים שאומרים כי חפר מחילה תחת הקרקע בקדש עד שיראה עבודת כהן גדול והרגיגו הכהנים בחפירה ומצאוהו וקרא אותה הלשכה על שמו: [1] **הנדוויין של ח' מאות** אמאי לא קאמר של ח' מנה דקאמר בריש של י"ב מנה ועוד ק"ל אמאי לא קא תני במילתיה דר"מ שהן עשרים מנה דקתני בסיפא במילתייהו דרבנן שהן שלשים מנה מיהו הא לא קשה דמשום דבריש של תנא כולה מילתא בלשון מנה להכי לא קתני נמי בסיפא בסך הכל לא בלשון מנים ולא בלשון זוזים מיהו (ממנה) היא גופה תימה לי אמאי לא קתני בריש הכל בלשון מנים ולכא למימר דח' מאות זוז דקאמר זוז פשיטא נינהו כי היא דס"פ אע"פ (כתובות דף סד:) ונותן לה כלים של ג' זוז דמפרשא התם [ו] ג' זוזי פשיטי זוזי מדינה שהן שמונים של דינרי צורי וכן היא דפ' מציאת האשה (שם דף סז.) דהמשיא יתומה לא יפחות לה מג' זוז חדא דמאי נפקא מינה ולימא הנדוויין של מנה סך הכל י"ג מנה ועוד משמע דזוזי צורי מיירי דהוו להו של שחרית עדיפי מנייהו רק שלש דומיא דרבנן ושמא י"ל אין הלשון נופל בטוב לומר שמונה מנה: **בד בד בד בד.** נראה לי חד לגופיה וחד בד לשון לבד שאין לוקח עמהן בגדי זהב כדרך שהוא עושה כל ימות השנה ובד שלישי לומר יותר טוב מבד של שאר ימות השנה והרביעי לומר שטוב משל ערבית אי נמי בד שלישי ורביעי מיירים הכי בד המובחר שבבד:

1. בְּתֹנֶת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי בַד יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וּבָאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יַצְנִף בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת בְּשָׂרוֹ וּלְבַשָּׁם: ויקרא טז ד

מוסף רש"י

שעבודת היום בבגדי בוץ. שיש היום עליו עבודה שהיא בבגדי בוץ, לפי שאינו רגיל לשרת בלא שמנה בגדים, ויש מהן של זהב כגון ציץ וחשן ואפוד ופעמוני המעיל (לעיל לא:).

תוס' ישנים

מרבע אמות וחוחר ומתפלל של מוספין. מיהו עיקר מצותן בשם שעות אז בשם ומתלה שהוא עיצומו של יום כדפי' בריש תמיד נשחט, ואם לא התפלל יכול להתפלל תפילת מוספין כל היום כדדרשינן בתמורה (יד, א) (ובפ"ק) (ובפ"ב) דמגילה (כ, ב) מלמד שכל היום כשר למוספין. וא"ת אמאי קאמר ר' יוחנן בפרק תפילת השחר (כח, א) שהתפלל תפילת המוספין לאחר שבע נקבה פושע [ג] אמאי לא קאמר אחר שש, כיון שאין מצותו אלא בשש או בשש ומתלה שהוא עיצומו של יום כדמשמע בריש תמיד נשחט. י"ל שאין השולש בקיאין בחלי שעה שיוכלו לכוין אותה חלי שעה, ולהכי נקט שבע. אי נמי חלי שעה היו שוהין להתפלל על הקרבן שיתקבל בהלון אחר שיקריבוהו. ומיכאן אומר רבינו שאין (להקשות) [להשוות] ביום הכפורים לתפלל תפילת המוספין אחר שבע כיון שמצות תפילת המנחה וזמן מוספין עבר, יש לך להקדים תפילת המנחה לתפילת המוספין דאמר ר' יוחנן בפרק כל התדיר (זבחים לא, א) ובתפילת השחר (ברכות שם) (הילכך) [הלכה] מתפלל של מנחה ואחר כך של מוספין, פי' דאית ליה כרבנן דר' יהודה דאית ליה תדיר קודם כיון שהגיע זמן שניהם, ותאמר שבעים פייר כדמוכח בפ' תפילת השחר גבי בשמעתא דעד ולא עד בכלל, אבל בירושלמי דפרק תפילת השחר גבי ר' חייא בשם ר' יוחנן תפילת המנחה ותפילת מוסף, תפילת מנחה קודמת (הוא כגון) [הוון בעון] למימר כשאין ביום כדי להתפלל שתיהן, אבל יש ביום כדי להתפלל שתיהן תפילת המוספים קודמת, ר' נתן בר טוביי [אומר] אפילו יש ביום כדי להתפלל [שתיהן] תפילת המנחה קודמת, והתנא הקדים תפילת המנחה לתפילת המוספים יצא לשעבר הא לכתחילה לא, בדא פתר לה בשלא הגיע זמן תפילה דהדה דר' יהושע בן לוי אתיא מפקד לתלמידיו אי הוה לכון אריסטון ומעלה יומא לתשע שעין ועד כדון לא קליקתון הוון (מעלון) [מצלון] דמנחה עד לא תפקון, עד כאן הירושלמי. אבל אין התלמוד שלנו סובר כן בברכות

גליון הש"ם

תוס' ד"ה הנ"מ **באיסורא** כו'. **דמיעוט ענביו אין נראה** תיקון כ"כ. ע' מרדכי רפ"ג דסוכה שכתב דהוא דאורייתא:

רבינו חננאל

פי' פרוה שם אדם מגושי. ויש מן החכמים שאומרים כי חפר מחילה תחת הקרקע בקודש עד שיראה עבודת כהן גדול [ב]יום הכפורים, והרגישו הכהנים בחפירה באותו מקום וחפרו (ומצאנוהו) [ומצאוהו שם והרגוהו]. ונקראת אותה הלשכה על שמו. **פרסו סדין** של בוץ. ולמה של בוץ, אמר רב כהנא שיכיר שעבודות היום בבגדי בוץ. **פילוסין והנדווין** שניהן לשון מלבוש הן בלשון [ערבי]. **הכל ל' מנה.** כלומר אלו נוטל מן ההקדש כו' ולדברי הכל של שחר מעולין משל ערבית.

תוס' ישנים (המשך)

שמעון לאו הייט רבנן דהכא, דלדידהו מקרא (ספק) [אחר נפק], אלא סבירא [להו] כרבי דהתם, ור' אלעזר בר' שמעון כרבי דהכא. **אפילו תימא בשהגיע לצירוף דבר שאינו מתכוין מותר.** וכגון דלא הוי פסיק ריסיה, ואפילו בפסיק ריסיה מיתוקמא וכגון שאין הכלי שלו וכדאמרינן בהבונה [שבת קג, א] לא נריכא דקעביד בארעא דחבריה. מיהו לר' יהודה מיהא יכול להיות אסור מעשה מלאכה שאינה צריכה לגופה דחייב עליה לר' יהודה דהכא, דהבונה לא איירי אלא לר' שמעון דווקא. **ומי אמר אביי הכי והאמר** כו'. וא"ת מאי פריך מבברת דהוי פסיק ריסיה לצירוף דלא הוי פסיק ריסיה, דאי הוי פסיק ריסיה הוי חייב לר' יהודה בכלי דאחבריה משום מלאכה שאינה צריכה לגופה בדפרישית. ומירץ ה"ר אלחנן דהכי פריך, מדלפסוק מן הבונה דבר שאינו מתכוין בפסיק ריסיה יש לנו לאסור מקמתא מדרבנן אפילו לא הוי פסיק ריסיה. ודינו מירץ דלפנינו לא הוה ידע מעיקרא חילוק בין פסיק ריסיה לבלא פסיק ריסיה, דבאמרינן בפא הבית [שבת קנג, ב], ואע"ג דר' יהודה חייב במלאכה שאינה צריכה לגופה הייט כגון שמתכוין לעשות גוף המלאכה ואינו צריך לגופה כגון הורג נחשים ועקרבים על ידי מן[נעל] בשוף פרק כל כתבי הקדש [שם קכא, ב], אבל הכא שאינו מתכוין לגרף היה קבור שאין בהן חיוב מלאכה שאינה לגופה, ומכל מקום פריך דלחייב משום דבר שאינו מתכוין לרבי יהודה דאסור מן התורה בפסיק ריסיה, והוא הדין הכא. ודוחק הוא זה לומר שיטעה התלמוד בכך, ומירץ ה"ר אלחנן נכון ועיקר. **הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן ואין שבות בבקדש.** הקונעדס לא גרים ואין שבות במקדש (ותיפוק) [דתיפוק] לי כיון לצירוף דרבנן הוא דבר שאינו מתכוין מותר. וקשה לרבינו שלפירוש זה (ד)משמע שסובר דר' יהודה לא אסר דבר שאינו מתכוין אלא בדאורייתא, ואילו בשבת פרק כירה [מא, ב] קאמר המיסמס שפיכוה לא יצן לאוכו מיס כל עיקר מפני שהוא מלגרף ור' יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור, ואין נראה לדחות דלצירוף דבר מיירי לצירוף גדול דהוי דאורייתא. ועוד מדלאמרינן בשילהי כירה כל היכא דבי קא מיכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מיכוין שרי ר' שמעון לכתחילה, מכלל דר' יהודה פליג עליה. ועוד דאמאי פריך ליה מדאמר אביי לא נצרכה אלא לר' יהודה [דאמר] דבר שאין מתכוין כו', מיקמי דהא שמעינן ליה לר' יהודה במשנה בפרק שני דביצה [כג, ב] דבר שאין מתכוין אסור. ועוד דהכי הוה ליה למימר הני מילי באיסור דאורייתא אבל הכא לצירוף דרבנן הוא. ועוד שמוחק גילרא בכל הספרים. על כן נראה לרבינו דפרק הכי, הני מילי בכל התורה כולה דאסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין מן התורה כגון נבל כלפיס דמוכרי כסות דלא שייך מלאכת מחשבת אבל לצורף דבר שאין מתכוין אין אסור כו אלא מדרבנן וכן כל דבר שאין מתכוין, דגבי שבת מלאכת מחשבת בעינן ואין שבות במקדש. והשתא פריך שפיר מהיא דבהבונה דאסר ר' יהודה הכא דבר שאינו מתכוין אי לאו קרא, אבל המשנה אי ביצה לא קשיא מיידי דדאיכי אסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין, ודוק ליישב דבכל דוכתא קאמר דבר שאין מתכוין אסור אז מותר ולא נקט פטור ותייב כמו גבי מלאכה שאינה צריכה לגופה, וגירסת הספרים ניחא בפשיטות. אך קשה לרבינו על מאי דפיר' דדבר שאין מתכוין אסור דרבנן, מדלאמרינן בפרק פפק אבל בכריתות [כ, ב] האוחזה גחלים כו' חייב ר' אלעזר אומר חייב שמים כו' ואקאמר רב אבי כגון שנתכוון לכסות והוצרו מאליהן דהתם קמת סבר לה כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור, ור' אלעזר בן לוקש סבר לה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין חייב, ומדקאמר חייב ופטור אלמא מי קא פליגי בדאורייתא פליגי. ונראה לי דלאו מילתא היא דבסוף המולית יין [שבת פא, ב] גבי תולש קאמר חייב ועל כרחיה מדרבנן קאמר כמו שהוכיח לשם [ה]קון[נעורם]. משם. אך אומר רבינו דדבר שאין מתכוין דהתם לא הוי בדבר שאין מתכוין אסור מן התורה אלא מדרבנן קאמר ר' יהודה דבר שאין מתכוין אסור מן התורה אלא מדרבנן אבל בדבר שאין מתכוין אפילו לר' שמעון אסור דאורייתא. ומיהו אי לאו מילתא היא דבסוף המולית יין [שבת פא, ב] גבי תולש קאמר חייב ועל כרחיה מדרבנן קאמר כמו שהוכיח לשם [ה]קון[נעורם]. משם. אך אומר רבינו דדבר שאין מתכוין דהתם לא הוי בד

מיפיבי גרסינן בריש״א והדר גרסינן **תני רב שמואל: מיפיבי ולבשו בגדים אחרים.** ולא גרסינן וקרבו אל אשר לעם דההוא קרא לא גבי שירות כתיב אלא גבי בגדים שאכלו בהן ולא אפשר לאוקומי ביום״כ אלא מהאי קרא מותיב ובאלתא אל חצר החיצונה וגו׳ דאיכא לאוקומי ביום״כ דכתיב לעיל מיניה והיה בבואם אל שערי החצר הפנימית (א) ולא יעלה עליהם צמר הא ודאי ביום הכיפורים כתיב דאי בשאר ימות השנה הא איכא מעיל דכוליה תכלת וחושן ואפוד דאית ביה תכלת וכתיב בתריה ובאלתם אל החצר החיצונה יפשטו את בגדיהם וגו׳ ולבשו בגדים אחרים וקא סלקא דעתין דהכי קאמר וכשיחזור ויכנס שם בין הערבים ולבש בגדי בד אחרים ולא את הראשונים. ומשום דלא רמזה משה באורייתא והילכתא הוו גמירי לה ״ אתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. ולא יקדשו את העם דכתיב בסיפא מילתא אחריתי היא וכשיתערבו עם העם ילבשו בגדי חול: **מאי נאו אחריס השובין מהן.** דאי נאו לעילוינהו למה לי למכתב אחרים דמשמע שלא יהיו דומין לראשונים: **לא פחותין מהן.** לפי שעבודה הראשונה חשובה ומכפרת וזו אינה אלא לפנות את המקום שאין כבוד שיהיו מונחין שם לפיכך שינה הכתוב בבגדים לפחות: **עבודת יחיד.** הוצאת כף ומחתה שאינה צריכה לציבור אלא לפי שמוטלת עליו לפנות את המקום לפיכך קורא לה עבודת (ב) יחיד: **ובלבד שימסרנה לציבור.** דסוף סוף מעבודת ציבור היא כך נראה בעיני. ואני שמעתי עבודת יחיד מקרא פרשה דתנן [במתני׳] (לקמן דף סח:) קורא באיצטלית לבן משלו וקשיא לי בגוה דלא תנן התם ובלבד שימסרנה לציבור: **פשיטא.** דעובד בה כיון דאמרת מוסרה לציבור (ג) לציבור היא: **משמי ריבוא.** מנה: **האומר מר חוטן.** של בגדי כהונה כפול ששה לקמן בפרק בא לו (דף עא:): **לחמרא במזגא.** כיון הנראה מחוץ לכלי זכוכית ואע״פ שהזכוכית עבה כך היה הפשטן מולהב ונראה בשרו מתוכה: **לעני אומריס וכו׳.** כלומר אם באו ב״ד שלמעלה לחייב עניים ע״י הלוי ועשירים ע״י ר׳ אלעזר וטרודי הילר על ידי יוסף יש פתחון פה לבעל הדין לחייבם: **טרפעיק.** שלא מדינה שהוא חלי דינר כך מפורש בכתובות (סד.): **פירקוהו.** פירקו משוי השלג מעליו: **אגגריא.** עבודת שר העיר. ועבודת עצמו היתה והם אינם מכירים בו וסבורים שהוא מיושבי העיירות שלו שעבודת תלוני הארץ מוטלת עליהם: **משדלאו.** מפתה אותו. כי יפתה מתרגמינן ארי ישדל (שמות כב): **שלבשה לו.** בשבילו: **מתני׳ ראשו לדרום ופניו למערב.** מפרש בגמרא (ו) שעוקס ראשו לגד ההיכל וקא בעי טעמא אמאי לא מוקי ליה להדיא זנבו למזרח וראשו למערב: **והכהן עומד במזרח.** אחוריו למזרח: גמ׳

ניחוש שמא לא ימסרנה יפה יפה קמ״ל. ואפי׳ לרבנן דרבי יוסי בפרק הבית והעליה (ב״מ דף קיח.) דסבירא להו שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה ורבי יוסי אומר אף הרואה להתנדב בחנם עושה וקאמר דפליגי במיחש דילמא לא מסר לגבור יפה דרבנן סברי חיישינן הכא מודו דאין סהדי דכ״ג מסר ליה יפה שהוא גדול בתורה ויודע שיש למסור יפה ועוד כיון שכל כבוד כהונה הוא שלו מסר ליה יפה אגב חביבות שעובד בה וכן לבן בוכרי דאמר בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כא:) כל כהן ששוקל אינו חוטא ופריך כיון דלכתחילה לא מיחייב לאיתויי כי קא מייתי מעייל חולין לעזרה ומשני דמסר ליה לגבור איכא למימר אפילו אמ״ל דסבירא ליה כרבנן דפ׳ הבית והעליה (ב״מ דף קיח.) בהיא אפי׳ רבנן מודו כיון שכל ישראל מביאין שקלים אינהו נמי היה דפטירי מסרי לגבור יפה יפה ועוד כיון שכל ריוח הקרבנות הבאים מן השקלים שלהם הוא גמרי ומסרי יפה: **אנא** השם. בירושלמי יש דבראשונה אמר אנא השם ובשניה אנא בשם כפר נא וכו׳:

נוקמיה

מיתיבי [1]ולבשו בגדים אחרים ולא יקדשו את העם בבגדיהם מאי לאו אחרים חשובין מהן לא אחרים פחותים מהן תני [ה]רב הונא בר יהודה ואמרי לה רב שמואל בר יהודה [ו]אמרי לה רב אחאי שכלתה עבודת ציבור כהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לציבור [ז]פשיטא מהו דתימא ניחוש שמא לא ימסרנה יפה יפה קמ״ל אמרו [ח]עליו על רבי ישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו כתונת של מאה מנה ולובשה ועובד בה עבודת יחיד ומסרה לציבור אמרו עליו על ר׳ אלעזר בן חרסום שעשתה לו אמו כתונת משתי ריבוא ולא הניחוהו אחיו הכהנים ללובשה מפני שנראה כערום ומי מתחזי והאמר מר [ט]חוטן כפול ששה אמר אביי כחמרא במזגא ת״ר [י]עני ועשיר ורשע באין לדין לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי אומרים לו כלום עני היית יותר מהלל אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיק חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון אמרו אותו היום ערב שבת היה ותקופת טבת היתה וירד עליו שלג מן השמים כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון אבטליון אחי בכל יום הבית מאיר והיום אפל שמא יום המעונן הוא הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג פרקוהו והרחיצוהו וסיכוהו והושיבוהו כנגד המדורה אמרו ראוי זה לחלל עליו את השבת עשיר אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי אומרים לו כלום עשיר היית יותר מרבי אלעזר אמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על כתיפו ומהלך מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה פעם אחת מצאוהו עבדיו ועשו בו אנגריא אמר להן בבקשה מכם הניחוני ואלך ללמוד תורה אמרו לו חיי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין [י]אותך ומימיו לא הלך וראה אותן אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה אם אמר נאה הייתי וטרוד ביצרי[יא] (היה) אומרים לו כלום [יב]נאה היית מיוסף אמרו עליו על יוסף הצדיק בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו בדברים בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית אמרה לו השמע לי אמר לה לאו אמרה לו הריני חובשתך בבית האסורין אמר לה [2]ה׳ מתיר אסורים הריני כופפת קומתך [3]ה׳ זוקף כפופים הריני מסמא את עיניך [3]ה׳ פוקח עורים נתנה לו אלף בכרי כסף לשמוע אליה לשכב אצלה להיות עמה ולא רצה [יג]לשמוע אליה [יד]לשכב אצלה בעוה״ז להיות עמה לעוה״ב נמצא הלל מחייב את העניים רבי אלעזר בן חרסום מחייב את העשירים יוסף מחייב את הרשעים: **מתני׳** [טו]בא לו אצל פרו ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח ראשו לדרום והכהן עומד במזרח ופניו למערב וסומך שתי ידיו עליו [טז]ומתודה וכך היה אומר אנא השם עויתי פשעתי חטאתי לפניך אני וביתי אנא השם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת משה עבדך [4]כי ביום הזה יכפר וגו׳ [יז]והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: גמ׳

עין משפט נר מצוה

מ א מיי׳ פ״ח מהל׳ כלי המקדש הל׳ ז:

מא ב מיי׳ פ״ט מהל׳ ת״ת הלכה ח [טוש״ע י״ד סי׳ רמו סעי׳ ט]:

מב ג מיי׳ פ״ב מהל׳ עבודת יום״כ הל׳ ו ופ״ד הלכה ט:

ד [מיי׳ שם פ״ב הלכה ז]:

רבינו חננאל

תני אחר שכלתה עבודת צבור כהן שיש לו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד, ובלבד שימסרנה לצבור יפה יפה. ישמעאל בן פיאבי עשתה לו אמו כתונת בק׳ מנה כו׳. וכן ר׳ אלעזר בן חרסום לבש כתונת משתי רבוא. ואע״ג שהיו החוטין כפולין ששה, היה נראה מתוכה כערום. ולפיכך לא הניחוהו הכהנים לעבוד בה. ירושלמי, מילא אותה ר׳ אלעזר בן חרסום מים וסיבב את המזבח ד׳ פעמים. תנו רבנן עני ועשיר ורשע באין לדין כו׳ עד ונמצא הילל מחייב את העניים ור׳ אלעזר בן חרסום את העשירים ויוסף את הרשעים. ירושלמי בתחלת זה הפרק, תני ישן טענן טבילה, נתנמנם טענן קידוש ידים ורגלים, ואוקמוה שסמך בכותל וישן. ותני ר׳ חייה אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, וריש לקיש [אמר] ולא אפילו למלכי בית דוד, והאי דכתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה׳, שישב עצמו בתפלה. תני עור שעיבדו לשום קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה רשב״ג אוסר. תני הערשה כלי עד שלא נשתמש בו הדיוט מותר לגבוה, אבל משנשתמש בו הדיוט אסור לגבוה. אבנים שחצבם לשום מת אסורין בהנאה, לשום חי ולשום מת מותרין בהנאה. הזורק כלי לפני משתו של מת, לתוך ד׳ אמות אסור בהנאה, חוץ לד׳ אמות מותר בהנאה. **מתני׳ בא** לו אצל פרו ופר היה עומד בין האולם ולמזבח כו׳.

תוס׳ ישנים

[ב]שאר המלמוד, דהתם טולי עלמא מחייבי משום דהוי פסיק רישיה דכיון דמתתה לגמלים עליונות כלתיתא התם [אין] אפשר שלא יבעיר, ומיתא ליה נמי בשותה הצבעה, אלא נר׳ שמעון פטור דהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור׳ יהודה מחייב בדבר שאין מתכוין (ביה) [בזה] דהוי אינה צריכה לגופה, והא דקרי ליה אין מתכוין לפי שלא נעשית מתשבתו שמתכוין לכסות והבעיר, אבל שאר [אינו] מתכוין אינו אסור לרבי יהודה אלא מדרבנן. וא״ת אי במלאכה שאינה צריכה לגופה פליגי, מאי שנא בחר הבי דקתמר דקתני רבנן הותרה גחלים בשבת והוצרעו מגליון מייב ותניא אידך פטור, ומוקי לה הא כמאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב והא כמאן דאמר פטור, אמאי נקט הכא ליעבא דמלאכה שאינה צריכה לגופה טפי מדלעיל. יי״ל דבקטיפתא אלא מיכוין כלל אלא לכסות דהוי איפכא ממלאכה שעושה, קרי ליה דבר שאין מתכוין, אבל בחרייתא קרי מלאכה שאינה צריכה לגופה כמו בכל המלמוד לפי שכוונה יש בדבר. וא״ת כי פריך בפ״ק דפסחים [יא, ב] מאי שנא גבי חמץ דגזר ר׳ יהודה דילמא אתי למיכל מיניה, מאי שנא גבי קילוף דלא גזר אטו לחם גלחם מיחלף כו׳, ואמאי לא משני ליה משום דבקילוף אפילו (לא) עביד ליה איסורא איכא מדרבנן כיון שאינו מתכוין ולכך לא גזר, אבל חמץ במועד איכא כרת. יי״ל דעדיפא מיניה קמשני התם. הקשה ריב״א מדאמרינן בפרק כירה [שבת מב, ב] מכבין בחלא של מתכת בכרשא הרבים דמשמע הא בכרשא היחיד אסור מדרבנן והכא שרינן לבטיל עבשיות חמות. ותירץ דאין שבות במקדש. ואין זה נראה דהתם מיירי בגחלת שיוצאה מתחת יד הנפח, אבל הכא אינו אם כל כך והרי [בוא] כמו מיחם שפיכוז דפ׳ כירה דלא אסרינן ליה משום כיבוי. מהרי״ל. פליטין והנדרין. פר״ח מלגנום הן בלשון ערבי. ומפו״ר [אחרי פ״ח ז] מפיק מקרא לשנות בגדי לבן בערב, דקתני מיירי לרבות כלים אחרים לבין הערבים, ת״ל ולבשו את בגדי הבד, וקרא ימיהו הוא לדרשא. עד כאן שייך לדף לד ע״ב

מסורת הש״ס

א) [נעיל כה. ע״ש], ב) [ר״ה ז. ב״מ קיח.], ג) [תוספפ׳ ספ״מ], ד) [לקמן עח.]. ה) בע״י שאין מגיחין לך הלך נתן להם ממון הרבה כדי שיגיחו אותו ומיגיו וכו׳, ו) [ל״ל הייתין], ז) בע״י כלום היה טרוד בילוו יותר מיוסף וכו׳, ח) ע״ז ה. סוטה ג:, ט) [ע׳ בע״י], י) [זבחים כ.], כ) גי׳ יכו׳ ומתודה, ל) [לקמן לו.].

תורה אור השלם

1. וּבְצֵאתָם אֶל הַחִיצֹר הַחִיצוֹנָה אֶל הָעָם יִפְשְׁטוּ אֶת בִּגְדֵיהֶם אֲשֶׁר הֵמָּה מְשָׁרְתִם בָּם וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכֹת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא יְקַדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם:
יחזקאל מד יט

2. עֹשֵׂה מִשְׁפָּט לָעֲשׁוּקִים נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים: תהלים קמו ז

3. יְיָ פֹּקֵחַ עִוְרִים יְיָ זֹקֵף כְּפוּפִים יְיָ אֹהֵב צַדִּיקִים:
תהלים קמו ח

4. כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ:
ויקרא טז ל

גליון הש״ם

רש״י ד״ה מיתיבי וכו׳ **אתא** יחזקאל ואסמכיה אקרא. וכעין מה לאיתא בתענית דף י״ז ע״ב:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה מיתבי ולבשו כו׳ אל שערי החצר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא יעלה עליהם כו׳ ובאלתם אל החצר החיצונה וגו׳ יפשטו את כו׳ והלכתא הוו גמירי להו אתא יחזקאל: (ב) ד״ה עבודת יחיד כו׳ וד״ה ובלבד כו׳ הד״ג: (ג) ד״ה פשיטא כו׳ מוסרה לציבור לגבור ושל צבור היא:

מוסף רש״י

כהן שעשתה לו אמו כתונת. שהיו אמומיהן של כהנים עושות לבניהם משלהם כמין בגדי כהונה, להראות תפארת עושהן ושהן מגלאכתן וכמה הן מהדרות מצות (לעיל כה.). **שמא לא ימסרנה יפה יפה.** בלב שלם (ר״ה ז: ב״מ קיח.). **בא לו.** כהן גדול, **אצל פרו.** להתוודות עליו ביום הכפורים, דלכתיב וכפר בעדו וגו׳ (זבחים כ.). **והכהן עומד במזרח ופניו למערב.** אחוריו למזרח המזבח ופניו למערב כלפי היהיכל (שם).

תוס׳ ישנים (המשך)

שייך לדף לה ע״א

גמ׳. [**פרוח מגושה.** פר״ח יש מן מחכמים אומרים שהיה מכשף אחד שהיה רואה לרואות בנית קדשי הקדשים והיה עושה מחילות בהר הבית, ובאותה לשכה הרגישו בו. **אמר קרא בד בד.** (ד)בפרק שני דזבחים [יח, ב] נמי דרים בד שיהיו חדשים ושיהו שלו בון. **מאי לאו אחרים חשובים.** וא״ת הא מיירי ביציאה לבפני ולפנים ואותם ולאי הן חשובים שמשנה לבגדי זהב. יי״ל דולבשו בגדים אחרים משמע ליה שכל היום ילבשו בגדים אחרים. וא״ת מנא ליה דגמרא זהב שונה כשיוצא מבית קדשי הקדשים שהן חשובים, ומשמעת כן יהו כל אחרים. לובשה ועובד בה עבודת יחיד. הוצאת כף ומחתה כפי׳ הקונטרס. והא דקתני במשנה אלו מטל ליבור, היינו אם הוא רואה, אבל הרואה עושהו מטלו לכבוד ולתפארת. ובלבד שימסרנה לציבור. שלריך שיהא מטל ליבור כדתניא בתו״כ [אחרי פ״ל י] בגדי קדש בגין אב לכל הבגדים שיהו [מטלן] קדש, דזווקא בעבודת יחיד אבל בעבודת ציבור אינו יכול לעשות אע״פ [שמוכרה] [שמוסרה] לציבור. ולא ידע רבינו יהודה מאי שנא מקטרת שיכולין להקטיר אם עשאה יחיד (ומכרה) [ומסרה] לציבור. **רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה.** כדאמרינן בסנהדרין [ז, ב] שאין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה.

אמר להם הממונה פרק שלישי יומא לו.

גמ' מאן שמעת ליה דאמר בין האולם ולמזבח. קרוי צפון לשחיטת קדשי קדשים מחצי פתח היהיכל ולצפון בין האולם למזבח (ג) דתנן במתני' ופרו היה עומד בין האולם למזבח ותנן בפרק דלקמן (דף מח:) שבמקום וידוי שחטו דקתני בא לו אצל פרו שניה וסמך שתי ידיו כו' שחטו וקיבל במזרק כו' (ד): **וכנגד כל המזבח כולו.** שלשים ושתים אמה שכנגד המזבח בצפון קרוי צפון לשחיטת קדשי קדשים אבל שלא כנגד המזבח לצד מערב ולצד מזרח אע"פ שהוא צפון העזרה אינו צפון לשחיטה דבעינן על ירך המזבח כדכתיב (ויקרא ו) ושחט אותו על ירך המזבח צפונה: **אף בין האולם למזבח.** כל חלק צפוני לצד מערב אע"פ שאינו ירך ממש אבל חלק צפוני שמן המזרח ולמזבח (ד) לא (שמן מזבח): **רבי מוסיף.** אף כל צפון העזרה שבאחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים עד כותל מזרחי של עזרה: **אבל מן החליפות ולפנים.** רוחב האולם עודף על רוחב ההיכל ט"ו אמה לצפון וכנגדו לדרום ומשך אותו עודף אינו אלא עשר אמות ממזרח לצד מערב ואותו עודף קרוי בית החליפות שהיו בהן עשרים וארבע חלונות חלון לכל משמר ששם גוזזים סכיניס של קודש וסכין קרוי חילוף (ה) בלשון ערבי ואויר שאחורי אותו עודף למערב ואויר שבין צפון כותל העודף לבין כותל העזרה קרוי לפנים מן החליפות: **הכל מודים שפסול.** דכיון שאין המזבח נראה שם אינו קרוי ירך המזבח: **לימא.** דוקא רבי אלעזר ברבי שמעון היא ולא רבי: **השתא ר' אדרבי יוסי מוסיף וכו'.** כלומר מאי תיבעי לך פשיטא דלאו דוקא קא אמרי וכי (ה) רבי דמוסיף את צפון של צד מזרח שהוא מרוחק מקדושת היכל אדרבי יוסי הוא דמוסיף לה אבל דרבי אלעזר לית ליה אפשר לומר כן המרוחק כשר והמקורב פסול: **אלא הכי קאמרינן.** כלומר הא ודאי פשיטא לן דרבי נמי אית ליה בין האולם ולמזבח צפון והאי דקא אמרי מתני' לימא דלא כרבי הכי קשיא לן דתנא דמתניתין לית ליה דרבי דמכשיר כל צפון העזרה דאי כרבי למה לי לקרוביה לבין האולם ולמזבח נוקמיה בחלק צפוני (ו) דכל העזרה באיזה מקום שירצה: **אלא מאי רבי אלעזר ברבי שמעון נוקמיה בין כותל מזבח לצפוני לכותל עזרה לצפונים.** דהא לכולי עלמא עיקר צפון דירך המזבח ממש התם הוא: **אלא מאי איש לך למימר.** אמאי מקרב ליה כולי האי: **משום חולשא דכהן.** שלא יכבד עליו משוי מזרק הדם מרחוק: **לרבי נמי.** אע"ג דכל עזרה כשירה בצפון שלה מקרב ליה לצד הפתח משום חולשא דכהן: **ונוקמיה להדיא.** אחוריו למזבח ופניו להיכל: **שמא ירבץ גלגלים.** וגגאי הוא להרצות בית הריעי שלו לצד המזבח והכי שפיר טפי להיות זגבו לצפון וראשו לדרום ממלא זנבו שלא כנגד המזבח שאינו מושכו לצד דרום כל אורך הפר אלא שיהא מקצת גופו בין האולם ולמזבח: **ילד סומך.** כל סמיכת קדשי קדשים: **עומד בצפון.** שקדשי קדשים טעונין צפון: **ופניו למערב.** ואחוריו למזרח: **והסומך.** הבעלים: **עומד במזרח.** אחוריו למזרח: **עון חטאת.** אותו חטא שהוא מביא עליו: **ועל עולה עון לקט שלחה ופאה.** שאין להן וידוי. הכי גרסינן לה בתוספתא דמנחות (פ"י) ולא גרסינן בה מעשר עני דהא יש לו וידוי וגם נתתיו ללוי (ו) זה מעשר ראשון ליתוס וגלגלמנה זה מעשר עני (מעשר שני פ"ה משנה י): **רבי עקיבא אומר אין עולה באה כו'.** טעמא מפרש בתוספתא על מה עולה באה אם על כריתות ומיתות ב"ד הרי עונשן אמור אם על לא תעשה הרי עונשן אמור מלקות הא אין עולה באה אלא על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה שאין לוקין עליו: בלאו

גמ' מאן שמעת לי' דאמר בין האולם ולמזבח צפון רבי אלעזר ברבי שמעון היא דתניא (ו) איזהו צפון מקיף של מזבח צפוני ועד כותל העזרה וכנגד כל המזבח כולו צפון דברי ר' יוסי בר' יהודה ר' אלעזר בר"ש מוסיף אף בין האולם ולמזבח (ז) רבי מוסיף אף מקום דריסת רגלי הכהנים ואף מקום דריסת רגלי ישראל אבל מן החליפות ולפנים הכל מודים שפסול לימא רבי אלעזר ברבי שמעון היא ולא רבי אפילו תימא רבי (ח) ורבי השתא אדרבי יוסי ברבי יהודה מוסיף אדרבי אלעזר ברבי שמעון לא מוסיף אנן הכי קא אמרינן אי רבי היא נוקמיה בכולה עזרה אלא מאי רבי אלעזר ברבי שמעון היא ונוקמיה בין מזבח ולכותל אלא מאי אית לך למימר משום חולשא דכהן גדול לרבי נמי משום חולשא דכהן גדול: ראשו לדרום ופניו למערב: היכי משכחת לה אמר רב בעוקם את ראשו ונוקמיה להדיא אמר אביי גזירה שמא ירביץ גללים תנו רבנן (ט) כיצד סומך הזבח עומד בצפון ופניו למערב והסומך עומד במזרח ופניו למערב ומניח שתי ידיו בין שתי קרנות של זבח (י) ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח ומתודה על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם ועל עולה עון לקט שכחה ופאה (כ) ומעשר עני דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר (ל) אין עולה באה אלא על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה במאי קא מיפלגי אמר ר' ירמיה בלאו

נוקמיה בין המזבח ולבותל. תימה מאי קס"ד דהמקשה דקאמר לימא דלא כרבי כיון דלר"ל בר"ש נמי קשה נוקמיה בין המזבח כולו ויש לומר דס"ד דבשלמא לר"ל בר"ש כיון דעל ירך המזבח הוי מקום נסכין וטבעות ושולחנות לא מוקמי ליה התם שאין לשם מקום פנוי כולי האי ועוד שמא ירבץ גגלים ואצל המזבח גגאי הוא אבל לר' נוקמיה רחוק משם אצל הפתח ומכל מקום מהדר ליה דטפי הוה עדיפא לאוקמיה אצל המזבח מלקרבו כל כך להיכל אלא משום חולשא דכהן גדול:

ומעשר עני. לא ידענא אמאי לא גרס ליה רש"י דלקמן על גב דבתוספתא דמנחות ליתא דילמא בריתא אחריתי היא ואי משום דיש לו וידוי כדכתיב וגם נתתיו ללוי לגר וגו' מ"מ כיון דאין לו וידוי בפני עצמו אלא אגב מעשר שני כמו תרומה דאין מתודה עליה בפני עצמה כדתנן במסכת ביכורים (פ' ב' משנה ב) ומייתי לה בפרק (דף נב:) ובמסכת מעשר שני (פ"ה משנה י) תנא וגם נתתיו לרבות את התרומה וכו' להכי מתודה נמי עון מעשר עני על העולה ועוד דוידוי דהתם היינו כשעשה כדין והכא מתודה עון מעשר עני:

על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה. לא ידענא אמאי לא קא חשיב כל לאוי דלא לקו עלייהו כגון לאו שבכללות ולאו שאין בו מעשה ונראה לי מדכתיב (ויקרא ו) ונלקה לו משמע שיש לו תקנה ולאוי במקום אחר והיינו עשה שבידו לתקן לעשות סוכה ותפילין וכיוצא בהן ואם עבר יוסי לא יומיס עולה מכפרת עליו וכן לא תעשה הניתק לעשה וכן על חייבי מיתות ועל חייבי כריתות וחייבי לאוין חמורין היתה מכפרת אלא שיש להן כפרה אחרת שעונשן אמור אבל הני אין להם ריצוי ותקנה במקו' אחר: לאו

לעזרה הא לאו אורח מלעזרא לאקרויי להיכל (שם). אלא מאי ר"א בר"ש היא. ומשום דלא מכשר מקום דריסת ישראל והכהנים לשחיטת חטאת ממטי ליה לתחם, אכתי תקשה לך דהוה מצי לאוקמי מקיר מזבח צפוני עד כותל עזרה צפוני, דהוי צפון לדברי הכל (שם). **אלא מאי איש לך למימר.** עליה, **משום חולשא דכהן גדול.** שכל עבודות של היום עליו ותם כתו, להכי ממעטינן ליה לתחם לפי שהוא צריך להכניס דמו להיכל ולהזות ולא יכבד עליו משוי המזרק והדם (שם). **לרבי נמי.** הא נעמא מיכא (שם).

מג א מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' טו:
מד ב ג מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:
ד [מיי' שם הלכה יג]:

מוסף רש"י

מאן שמעת ליה דאמר בין האולם ולמזבח צפון. דקתני (לקמן מג:) שחטו וקיבל במזרק אם דמו סמוך לוידוי מיד, אלמא בין האולם ולמזבח צפון הוא לשחיטת קדשים דהא פר חטאת הוא (זבחים ב.). **וכנגד כל המזבח.** כנגד צפונו, ולא מן המזבח והלאה לא לצד מזרח ולא לצד מערב, ואע"פ שהוא בחלי חלק העזרה הצפוני לא כשר הוא לשחיטת חטאת, דבעינן על ירך המזבח (שם). **אף בין האולם ולמזבח.** שהוא מערבו של מזבח, והלכך שיהא בחלק צפוני של עזרה, אבל מזרחו של מזבח לצד מערב קנוהו שבו נכנסין לעזרה לא מכשר אפילו חלק צפוני, דקיצא קדושתיה דהוא מקום דריסת ישראל והכהנים, י"א אמה מקום דריסת ישראל מן הסער ולפנים וי"א אמה עוד לצד המזבח מקום של דריסת רגלי הכהנים (שם). **רבי מוסיף.** אף צפון שבאותן עשרים ושתים אמה של צד מזרח שהן דריסת ישראל והכהנים (שם). **אבל מן החליפות.** ומהו בית החליפות, האולם עודף רוחבו על רוחב ההיכל ט"ו אמה לצפון וט"ו לדרום והוא נקרא בית החליפות ששם בכותל האולם מחמוריו חלונות שהכהנים מצמינין שם את סכיניהם (וסכין קרי חילוף בלשון ערבי) כמי תנן לה במסכת מדות ושמעינן דמחמוריו האולם לאו צפון הוא לשחיטת קדשים, דכיון דלא מתחזי מזבח התם לא קיימן ביה על ירך, אע"ג דמכשרינן ליה לשחיטת קדשים קלים לקדשי קדשים פסול (שם). **אדרבי אלעזר** ב"ר שמעון לא מוסיף. האי מוסיף דקתני אדרבי יוסי קאי, אדרבי אלעזר לא קאי, והא ע"כ אדרבי אלעזר נמי אמרה למילתיה, דעל כרחך כיון דמכשר מקום קדושה קלה לשחוט שם, מקום קדוש המודה לא כל שכן (שם). אגן הכי קאמרינן. הא דשקליה ליה מרבי, לאו משום דרבי לא מכשיר בין האולם ולמזבח לשחיטת חטאת, אלא הכי קשיא לן כיון דרבי נמי מכשיר לצפון שבמזרח למה לו לשוחטו אצל האולם, נוקמיה בצפון המזרחי סמוך לכיסתן

מוסף רש"י

לצפון הוא דאי לא מכשר לצפון שבמזרח לא מצי לאוקמי בצפון אלא בצפון שבמערב, דהא לא מכשר מקום דריסת ישראל והכהנים לשחיטת חטאת, אלא בצפון שבמזרח, דאי לא מכשר לא מצי לאוקמי

לאו דנבילה איכא בינייהו. ה"נ הוי מלי למימר טריפה דכתיב (שמות כב) ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו וליכא למימר לטולי עלמא לא לקי לההוא לאו דטריפה דהוי ליה לאו שבכללות דאיצטריך לבשר קדשים שיצאו חוץ למחיצה ולהוציא העובר את ידו קודם שחיטה בפרק בהמה המקשה (חולין דף סח.) דהא לטריפה דכתיב בהדיא לא הוי לאו שבכללות כדמשמע בר"פ כל שעה (פסחים דף כד.) גבי נותר וגבי מנוגע ע) וע"ש ולענין קדשים ועובר הוא דהוי לאו שבכללות והא דאמר בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף יח.) ז) גבי זר שאכל את העולה חוץ לחומה לפני זריקה ופריך וליקי נמי משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו התם לאו מלקות ממש קאמר אלא איסורא בעלמא כדמוכח סוגיא דהתם דאיסורא קאמר וא"ל לתרץ דלהכי לא קאמר טריפה דאפילו רבי יוסי הגלילי לא חשיב ניתוק כיון דלא ניתק כל מה שבאלו דנבילה [כולן] נמי קדשים שיצאו חוץ למחיצתן ואהנך לא קאי לכלב תשליכון ואע"פ כן מצאתי בספר אחד לאו דנבילה וטריפה איכא ביניייהו אבל תימה לי אמאי לא קאמר לקט שכחה ופאה איכא ביניייהו ופליאה גדולה מאד דשבק לקט שכחה ופאה דאיירי בהו ונקט נבילה וא"ל דמעיקרא בעי למימר דנבילה איכא ביניייהו וכיון דאשכחן מילתא אחריתי דאיכא ביניייהו איכא למימר דלתרוייהו מכפרת על לקט שכחה ופאה לרבי יוסי הגלילי דלא חזיכר ניתוק בדבריו מכפר אע"ג דלאו ניתוק גמור הוא ושמעיה ר' עקיבא דסבירא ליה כל לאו שכתב עשה אחריו אע"ג דלאו ניתוק הוא לתקן אחריו הלאו לאחר שעבר עליו עולה מכפרת עליו ותנא לקט שכחה ופאה והוא הדין לנבילה וקאמר ליה רבי עקיבא בלקט שכחה ופאה מודינא לך דלדידי סבירא לי דהוי ניתוק גמור לתקן הלאו אחר שעבר עליו דסבירא לי כרבי ישמעאל דאמר פרק הגחל קמא (ב"ק דף לד.) מלות פאה להפרים מן הקמה לא הפרים מן הקמה כו' עד רבי ישמעאל אומר אף מפרים מן העיסה ומפרש התם דאפילו אמ"ל דשיטו קונה הכא חייב משום דכתיב תעזוב יתירא אלמא אפילו אחר שעבר הלאו לגמרי אמר קרא תעזוב ותפטר אם כן הוה ליה ניתוק גמור אבל נבילה לא אבל בתר הכי דקאמר דלטולי עלמא בעי ניתוק גמור אז צריך לומר דלקט שכחה ופאה איכא ביניייהו אמאי"כ מאי ביניייהו א"כ דמעיקרא ס"ד דלטולי עלמא תעזוב להבא משמע וניתוק גמור הוא מיהו רבי עקיבא שמעיה לת"ק דאפילו אי לא הוי ניתוק מכפר מדלא חזיכר בהדיא ניתוק לעשה אם כן הוא הדין נבילה:

יכול

וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל והיה במתן (ג) היא דבתר מתן דמיס כתובה ועוד שאין בו וידוי: ומנין

מה א מיי' פ"ב מהל' עבודת יום"כ הל' ו ופ"ח מהלכות תשובה הלכה ג [טוש"ע א"ח סימן תרכא סעיף ה]:

תורה אור השלם

1. וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז כא
2. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
3. כִּי דְבַר יְיָ בָּזָה וְאֶת מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ: במדבר טו לא
4. וַיֵּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי הֲתֵלֵךְ אִתִּי אֶל מוֹאָב לַמִּלְחָמָה וַיֹּאמַר אֶעֱלֶה כָּמוֹנִי כָּמוֹךָ כְּעַמִּי כְּעַמֶּךָ כְּסוּסַי כְּסוּסֶיךָ: מלכים ב ג ז
5. וַיִּפְשַׁע אֲדוֹם מִתַּחַת יַד יְהוּדָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה אָז תִּפְשַׁע לִבְנָה בָּעֵת הַהִיא: מלכים ב ח כב
6. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגֶגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ויקרא ד ב
7. חָטָאנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ הֶרְשָׁעְנוּ: תהלים קו ו
8. וְהֲשִׁיבוּ אֶל לִבָּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבוּ שָׁם וְשָׁבוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלֶיךָ בְּאֶרֶץ שֹׁבֵיהֶם לֵאמֹר חָטָאנוּ וְהֶעֱוִינוּ רָשָׁעְנוּ: מלכים א ח מז
9. חָטָאנוּ וְעָוִינוּ הִרְשָׁעְנוּ וּמָרְדְנוּ וְסוֹר מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ: דניאל ט ה
10. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: ויקרא טז ו
11. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלֵּחַ אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז י
ויקרא פרק טז
12. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ: ויקרא טז יא

רבינו חננאל

ואמרינן ר' יוסי הגלילי נמי הכי קאמר דכולהו לא תעשה שניתק לעשה נינהו, כגון דכתיב ופרט כרמך לא תלקט לא תעשה, ניתק לעשה לעני דלקט תעזוב אותם האידנא. ולגר תעזוב אותם השתא משמע, כלומר לא תלקט ואם לקטת תעזבהו השתא. ת"ר כיצד מתודה. אומר עוויתי פשעתי חטאתי וכו'. וחכמים אומרים חטאתי עויתי פשעתי כו'. ואסיקנא אמר רבה בר שמואל אמר רב הלכתא כחכמים. ואע"פ דר' מאיר מסייע ליה קרא. וההוא מרבנן דנחת קמיה דרבא ועבד כר' מאיר ואמר דכתיב בספר אורייתא דמשה, הלכתא

בלאו דנבילה קא מיפלגי. דכתיב עשה אחריו לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה (דברים יד) ומיהו על כרחך אין זה ניתק לעשה דהא נתינתה לגר אי אפשר לאחר שעבר על לא תעשה של אכילה ועל כרחך עשה מעיקרא משמע לא תאכלו כל נבילה אלא לגר תתננה ולא תאכלוה: **רבי עקיבא סבר לאו מעליא הוא.** ולוקין עליו ולאו דלקט שכחה ופאה נמי עשה דבתריה מעיקרא משמע והכי קאמר קרא (ויקרא יט) ולקט קצירך לא תלקט אלא לעני תעזבנו ולא תלקטנו ולקי עליה ואין עולה באה עליו: **ור' יוסי הגלילי סבר.** לאו דנבילה אע"ג דעל כרחך עשה דבתריה מעיקרא משמע הואיל ובתריה דלאו כתיב אין לוקין עליו דלא דמי ללאו דחסימה ובאה עליו עולה ולאו דלקט שכחה ופאה נמי אפילו אמרינן דעשה דבתריה מעיקרא (ג) הוא משמע לא לקי עליה: **אביי אמר דל"ע לאו דנבילה.** דע"כ עשה דבתריה מעיקרא משמע ולאו מעליא הוי ומלקינן עליה: **והכא בתעזוב.** הכתוב אחר לאו של לקט שכחה ופאה קא מיפלגי: **רבי יוסי סבר השתא משמע.** אחר שלקט ועבר על לא תעשה נתקו הכתוב לעשה ולוהו לעזובו שם לעני ולגר ולפיכך אין לוקין עליו: **ור"ע סבר.** מעיקרא קודם לקיטה קאי עשה ולקי עליה דלא ניתק לעשה ואין עולה באה עליו: **וכן בשעיר המשתלח הוא אומר.** עונות תחילה ואח"כ פשעים ואחר כך חטאים: **המרדים.** העושה להכעיס: **מלך מואב פשע בי.** מרד בי: **לא הפשע לבנה.** מרדו יושבי לבנה על מלך יהודה: **חוזר ומתודה כו'.** בתמיה אם על זדונות יתמלו לו אין צריך לבקש שוב על השגגות: **עשה להן זדונות לשגגות.** והכי קאמר נושא עון ופשע כחטאת שוגג: **דקא מסייע ליה קרא.** דוידוי יום"כ גופיה: **ההוא דנחית.** שליח ציבור שמסדר בתפלתו של יום הכפורים סדר עבודותיו של כהן גדול על שם ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד): **וכפר.** מה שאמור בפרו וכפר בעדו ובעד ביתו (ויקרא טז) **דברי וידוי: נאמר להלן.** בשעיר המשתלח יעמד חי לפני ה' לכפר עליו (שם): **ואם נפשך לומר.** להשיב תשובה על גזירה שוה זו לומר שאין וכפר אלא במתן דמיס על כרחך מיניה וביה תיפוק לך דלא אפשר למימר הכי שהרי הוא אומר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ואחר כך ושחט את פר החטאת וגו' על כרחך וכפר בעדו ועדיין לא נשחט אלמא כפרה זו בדברים היא: **מאי אם נפשך לומר.** מה היה להשיב לו דאיצטריך ליה טעמא אחרינא: **ורבי חייא נילף.** האי וכפר מכפרה דכתיבא בשעיר הפנימי דכתיב בלאו דנבילה קא מיפלגי ר"ע סבר לאו מעליא הוא ורבי יוסי הגלילי סבר לאו לאו מעליא הוא אביי אמר דכ"ע לאו דנבילה לאו מעליא הוי והכא בתעזוב קא מיפלגי דרבי עקיבא סבר תעזוב מעיקרא משמע ורבי יוסי הגלילי סבר השתא משמע ת"ר (ג) כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי וכן בשעיר המשתלח הוא אומר [1] והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם וכן במשה הוא אומר [2] נושא עון ופשע וחטאה דברי ר' מאיר וחכ"א [3] עונות אלו הזדונות וכן הוא אומר [3] הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה [3] פשעים אלו המרדים וכן הוא אומר [4] מלך מואב פשע בי ואומר [5] אז תפשע לבנה בעת ההיא לכל חטאתם אלו השגגות וכן הוא אומר [6] נפש כי תחטא בשגגה ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים חוזר ומתודה על השגגות [8] אלא כך היה מתודה חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי וכו' וכן בדוד הוא אומר [7] חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו וכן בשלמה הוא אומר [8] חטאנו [7] (והרשענו ומרדנו) וכן בדניאל הוא אומר [9] חטאנו [8] (והעוינו) והרשענו ומרדנו [9] אלא מהו שאמר משה נושא עון ופשע וחטאה אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בשעה שישראל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות אמר רבה בר שמואל אמר רב הלכה כדברי חכמים פשיטא [10] יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתבר טעמיה דר' מאיר דקמסייע ליה קרא (ה) א) דמשה קמ"ל דהוא דנחית קמיה דרבה ועבד כר"מ א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ א"ל כר"מ סבירא לי כדכתיב בספר אורייתא דמשה: ת"ר ט) [10] וכפר בכפרת דברים הכתוב מדבר אתה אומר בכפרת דברים או אינו אלא כפרת דמים הרי אני דן נאמרה כאן כפרה ונאמרה להלן [11] כפרה מה כפרה האמורה בשעיר דברים אף כפרה האמורה בפר דברים ואם נפשך לומר הרי הוא אומר [12] והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ועדיין לא נשחט הפר מאי ואם נפשך לומר וכי תימא נילף משעיר הנעשה בפנים שכפרתו בדמים הרי הוא אומר וכפר ועדיין לא נשחט הפר ומנין

גליון הש"ס

גמ' בלאו דנבילה. עיין חולין דף פ ע"ב תוס' ד"ה הגמ' למסוסר זמן:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' דקמסייע ליה קרא (דמשה) מז"מ וכ"כ מרש"י משמע לא"ג ליה: **(ג)** רש"י ד"ה וז' יוסי הגלילי כו' דעשה דבתריה מעיקרא משמע לא כו' כל"ל ותיבת הוא נמחק: **(ג)** ד"ה וכי תימא כו' והכיא נמחק דמים היא דבתר:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' מהו דתימא מסתבר טעמיה דר"מ דקמסייע ליה קרא דמשה. מלא דמשה נמחק וכ"כ מרש"י ד"ה בשם. ואומר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל וגו' דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים עונות אילו הזדונות כו'. ומתני' בתרוויהו קתני אנא השם. וקיימא לן כמתני' דלגבי ר' לא משבחינן ברבי (חייא) [חגי] דאמר' ר' לא שנא ר' חייא מנא ליה. ועוד יש לומר כיון ה) שאין בה בתוספתא אלא עויתי פשעתי בלא הזכרת אנא השם בתחלה כלל, בא ר' חגי לומר בראשונה ובשניה מזכיר בשניהן אנא השם והרואה טעה. ירושלמי חד (אפי') [אסי] אמר לר' פנחס תא נמסור לך השם, א"ל (ליאוי) [לית אנא] יכיל דאנא אכיל מעשר ואמר רב דרגיל בשם לא יכיל מיכול מבר נש כלום. ג) ואסיקנא לא מסרינן ליה לרמאין. ת"ר וכפר בכפרת דברים. כלומר הכפרה בוידוי. או אינו אלא בדמים כדכתיב כי הדם הוא בנפש יכפר. נאמרה כפרה בפר ונאמרה כפרה בשעיר המשתלח, מה כפרה האמורה בשעיר המשתלח בכפרת דברים והוא הוידוי, אף כפרה בפר, וידוי. ואם יש לך לומר למוד כפרה כפרה משעיר הנעשה בפנים שהוא כפרת הדם, הרי הוא אומר והקריב וכיפר ועדיין לא נשחט. נתברר כי כפרה זו כפרה בדברים היא.

ה) לפנינו בתוספתא איתא בהדיא אלא הטם עויתי וכו' ואולי דלפני רבינו לא היה הגי' כן בתוספתא ועי' בגא"ש פ"ח דהכיא דברי רבינו ז"ל אלו ע"ש. ג) עי' במל"ר קבלת על פקוק את הכל עשה יפה בעתו ע"ש היטיב.

תוס' ישנים

בלאו דנבילה קמיפלגי. לאין זה לאו גמור כלומר דהקשה לפי שכתיב בו לגר אשר בשעריך תתננה וגו'. וא"ת אמאי לא [הוי לאו] מעליא, וכי משום דליכא עשה מיגרע גרע, דהכי מסיק בפרק במה דמכות (טו, ב) דלא דמי ללאו שניתק לעשה דלגמוקי לאין הוא דאמת. י"ל דלענין [כ"ר] הוא דקאמר אתם הכי, אבל מ"מ יכול להיות דגרע טפי בהכי, פע"ג דלא גרע כמו לאו שניתק לעשה גמור כמו שפרשתי בחולין בפרק אותו ואת בנו (פח, ב) ובפ"ק דתמורה (ד, ב). **בלאו דנבילה קמיפלגי.** ומתעצם כולהו מודו דמעיקרא משמע כדפיר' בקונטרס. וקשה לרבינו דלמרינן בהגחל קמא (ב"ק לד, ב) ובפ"ק דתמורה (ו, ב) ובפרק במה דמכות (טו, ב) מצות פיאה להפרים מן הקמה לא הפרים מן הקמה יפרים מן העומרים כו', ואמאי כיון דמעיקרא משמע ואינו מנתקו לעשה אם עבר וליקט. ואין נראה לומר דמדרבנן מיהא, דהא בפרק במה דמכות מוכח מינה דלאו לקט שכחה ופאה נתק לעשה, וגם אין לומר דפליג אהני תנאי דהכא, מדפריך (מהך ברייתא דמכות פיאה) [במכות מהך ברייתא דפאה] על ר' יוחנן דהתם דאמר אין לנו [אלא] זאת ועוד תנאי [בוספ' פ"ב ה"ה], ב) [כריתות כה:], ג) [שבועות יב:], ד) [ל"ל ועויתי ופשעתי], ה) [ל"ל ועויתי], ו) [ועל קבלת דוסתורה דמייתי ר"מ לא הביאו עיין מ"ט פ"ד מ"ב ד"ה לעוונות], ז) [ברכות ט. וש"נ], ח) [מגילה כ:], ט) [סס מא:], י) [וע"ש תוס' ד"ה ולילקו משום בשר],

ומנין שבאנא. יהא וידוי זה: **נאמר כפרה בחורב.** במעשה עגל (שמות לב) אולי אכפרה בעד חטאתכם: **מה להלן באנא.** אנא חטא העם הזה וגו': **ומנין שבשם.** אנא ה': **בעגלה ערופה.** כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' (דברים כא): **כשלמא חורב מעגלה לא יליף.** לומר שיהא שם הזכרת השם: **מאי דהוה הוה.** כבר עבר ואי אפשר לחזור: **אלא עגלה ערופה נילף מחורב.** ותיבעי אנא: **והתנן.** בהדי' מעשה עגלה ערופה במסכת סוטה (דף מו.) הכהנים אומרים כו': הכי גרסינן **בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה כו': מתני' בא לו למזרח.** חוזר אחוריו לגד מזרח סמוך לפתח שלא היו מכניסין השעירים (ג) להגריל אלא שיהיו בתוך חלל העזרה כדכתיב (ויקרא טז) והעמיד אותם לפני ה' אבל לא לקרבן כל כך לגד ההיכל עד שהוא בא לשותם היו מקריבין אותו כדתנן לקמן (דף נג.): הביאו לו את השעיר שחטו וכו': **לכפון המזבח.** כלומר משון מכנגד המזבח לגד כפון שיהא כנגד אויר שבין מזבח לכפון דאע"ג דלא שחיט ליה הכא מ"מ כל מעשיו טעונין כפון ואשמועינן שאין כפון כנגד מזרחו של מזבח: **קלפי.** אשקור"ן בלע"ז: **של אשכרוע.** ברוש: **יהושע בן גמלא.** כשנתמנה בכהונה גדולה: **בן קטין.** כ"ג היה: **עשה י"ב דד.** ליליקת המיס: **מוכני.** מפרש בגמרא גגבל לשקעו (ג) בו בבור שיהו מימיו מחובריס למימי הכיור ואי לא הוו מיפסלי בלינה לפי שקדשו בכלי ולא כבוד קדשיס הוא ליפסל מיס קדושיס: **נכרשם.** מנורה ודומה לו בספר דניאל (ה) לקבל נכרשתא דדהבא במעשה בלשאצר: **שפרשה סוטה לפוכה עליה.** ולא יצטרך להביא תורה לכתוב ממנו מגילת סוטה במקדש: **נקנור נעשו נסים לדלתותיו.** שם הלים נקנור ונס שלו מפורש בגמרא [לח.]: **גמ' מדקאמר לכפון המזבח.** שהוצרך למושבו מכנגד המזבח ולכפון: **מכלל דמזבח לאו בכפון הוי קאי.** אין כלוס מן המזבח בכפון העזרה ואי הוו קיימי כנגד מזרחו של מזבח פורתא לאו בכפון קיימי: **לפונה על ירך המזבח.** לפונה לשון אויר משמע הך ה' (ד) יתיבה (ו) אל כפון שהוא האויר הפנוי: **והא רישא ר"א בר"ש** (ז). דלמר מזבח מקצתו בכפון שהכשיר שחיטת הפר בין האולם ולמזבח: **כולה ראב"י** (ו) **ותני.** ברישא פר היה עומד בבין האולם ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אבל מקצתו לפונים של מזבח שהיה מקרבן אבל הפתח בכל יכולת משום חולשת הכהן ויותר מכאן לא יכול לקרבן [א] דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח לאו בכפון הוא: **הרי זה בור.** אפי' בדרך ארץ אינו בקי: **ג' שהיו מהלכין בדרך.** לא יכלו זה אחר זה אבל בשוורה אחת וכן מצינו במלאכי השרת מדכתיב (בראשית יח) שלשה נצבים עליו מכלל שבשוורה אחת הוו קיימי זה אבל זה דאי זה אחר זה קיימי אין זה נצבים עליו אבל ראשון: **כדי שיפלסה בו רבו.** הא דקתני מימינו לא שילך אצלו אבל מאחוריו ומיהו גדול לימין וקטן לגד שמאל אבל ושניהם אחורי הרב ממש: ה"ג **והפניה המהלך כנגד רבו הרי זה בור אחורי רבו הרי זה מגמי הרוח: דמצדד אצדודי.** לא אבל ממש ולא אחורי ממש אבל שיכסה בו רבו מקצת לד רבו: **יכול יתן שנים על זה ושנים על זה.** והכי קאמר קרא ונתן על כל אחד משניהם גורלות דמשמע שנים: **ת"ל גורל אחד לה'.** אין כתיב שם אבל על אחד מהם ואין כתיב עוזאזל אבל על אחד מהם: **יכול יתן של שם ושל עוזאזל על זה.** לקיים ונתן גורלות שנים על כל אחד משניהם ואיזה שירצה יעשה לשם: **ת"ל אחד.** ממשמע שנאמר גורל לה' יודע אני שהוא אחד וכי כתיב אחד לדרשה כתביה: **יכול אף זה כן.** גורל שהשם כתוב עליו: **לדידהו.** לכליס:

ומנין שבאנא נאמר כאן בכפרה ונאמר להלן בחורב כפרה מה להלן באנא אף כאן באנא ומנין שבשם נאמר כאן בכפרה ונאמרה בעגלה ערופה כפרה מה להלן בשם אף כאן בשם אמר אביי בשלמא חורב מעגלה ערופה לא יליף מאי דהוה הוה אלא עגלה ערופה תיליף מחורב וכי תימא ה"נ והתנן [א]**הכהנים אומרים** [1]**כפר לעמך ישראל ואילו באנא לא קא אמר קשיא: והן עונין אחריו:** [ב]**תניא רבי אומר** [2]**כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו אמר להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם הבו גודל חנניה בן אחי ר' יהושע אומר** [3]**זכר צדיק לברכה אמר להם נביא לישראל בשע' שאני מזכיר צדיק עולמים אתם תנו ברכה: מתני'** [3]**בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח הסגן מימינו וראש בית אב משמאלו ושם שני שעירים וקלפי היתה שם ובה שני גורלו' של אשכרוע היו** [4]**ועשאן בן גמלא של זהב והיו מזכירים אותו לשבח בן קטין** [5]**עשה** [ג]**י"ב דד לכיור שלא היה לו אלא שנים ואף הוא עשה מוכני לכיור** [ה]**שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה מונבז המלך היה עושה כל ידות הכלים של יוה"כ של זהב הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח** [ו] **היכל** [ז]**ואף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה נקנור נעשו נסים לדלתותיו והיו מזכירין אותן לשבח: גמ' מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי מני ראב"י היא דתניא** [ח][4]**צפונה לפני ה' שיהא צפון כולו פנוי דברי ראב"י והא רישא ר"א בר"ש היא כולה ראב"י היא ותני בבין האולם ולמזבח: הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו: אמר רב יהודה** [ט]**המהלך לימין רבו הרי זה בור תנן הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו ועוד** [ט]**תניא** [ט]**שלשה שהיו מהלכין בדרך** [6]**הרב באמצע גדול בימינו וקטן משמאלו וכן מצינו בשלשה מלאכי השרת שבאו אצל אברהם מיכאל באמצע גבריאל בימינו ורפאל בשמאלו תרגומא רב שמואל בר פפא קמיה דרב אדא כדי שיתכסה בו רבו והתניא המהלך כנגד רבו הרי זה בור אחורי רבו הרי זה מגמי הרוח** [י]**דמצדד אצדודי: וקלפי היתה שם ובה שני גורלות: ת"ר** [5]**ונתן אהרן על שני השעירים גורלות** [ח][**גורלות**] **של כל דבר** [6]**יכול יתן שנים על זה ושנים על זה ת"ל גורל** [א] **אחד לה' וגורל** [ב] **אחד לעזאזל** [ט] **אין כאן לשם אלא גורל אחד ואין כאן לעזאזל אלא אחד יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ושל שם ושל עזאזל על זה ת"ל גורל אחד [לה' אין כאן לה' אלא אחד ואין כאן לעזאזל אלא א'] א"כ מה ת"ל גורלות** [6]**שיהיו שוין שלא יעשה אחד של זהב ואחד של כסף אחד גדול ואחד קטן גורלות של כל דבר פשיטא לא צריכא לכדתניא לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא של זהב יכול אף זה כן ת"ל גורל גורל ריבה ריבה של זית ריבה של אגוז ריבה של אשכרוע: בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור וכו': תנא** [ט]**כדי שיהיו שנים עשר אחיו הכהנים העסוקין בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבת אחת תנא שחרית במילואו מקדש ידיו ורגליו מן העליון ערבית בירידתו מקדש ידיו ורגליו מן התחתון: ואף הוא עשה מוכני לכיור וכו': מאי מוכני אמר אביי גילגלא דהוה משקעא ליה: מונבז המלך עשה כל ידות הכלים וכו': נעבדינהו לדידהו דזהב**

יכול יתן שנים על זה. משמע דהכי פי' שניס שכתוב עליהם לשם יתן על של שם ושניס של עזאזל על של עזאזל אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה ועל זה ולאו דא היא קמייתא משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם ועזאזל על זה ועל זה ומתרץ הכי יכול משהוא נותן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן של שם על של עזאזל ושל עזאזל על של שם: **ת"ל** גורל גורל ריבה. מיהו תימה לי דמעיקרא קאמר דמגורלות נפקא לן והדר מייתי בריתא דמגורל גורל נפקא ליה ועוד דלעיל דרשינן מדכתיב גורלות שיהו שניהן שוין וי"ל דהא דקתני גורלות של כל דבר לאו ממשמעות דגורלות נפקא ליה אלא ה"ק תנא גורלות שאמרה תורה של כל דבר הן לאו מהכא נפקא אלא מגורל גורל ריבה:

יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה בו'. פירש"י ויבכור איזה שירצה לשם ואיזה שירצה לעזאזל וא"ל לפרש כן דנמצא אלא היה הגורל קובעת אלא השם וקרא כתיב ועשהו חטאת ודרשינן מייתר בפרק טרף בקלפי (לקמן מ:) אלא השם עושהו חטאת אלא הגורל אלא ג"ל לפרש יכול יתן של שם כו' כמו שיש בירושל' לאחר שנתן של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל יחליף ויתן של זה על של זה לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על כל ג' אי נמי לאחר שנקבעו יביא עוד ב' גורלות של שם ושל עזאזל וייחס של שם על של שם ושל עזאזל על של עזאזל: אמר

עין משפט
נר מצוה

מו א מיי' פ"ט מהל' רוצח הלכה ג:
מז ב מיי' פ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' ב:
מח ג שם הלכה ח:
מט ד ה מיי' פ"ג מהל' בית המקדש הלכה יח ופ"ה מהלכות בית המקדש הל' יד:
נ ו מיי' פ"ו מהלכות ת"מ הל' ה טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף יז:
נא ז מיי' שם פ"ה הל' ו טוש"ע שם סעיף טז:
נב ח ט מיי' פ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' ח:
נג י מיי' פ"ג מהלכות בית המקדש הל' יח:

לעזי רש"י

אשקור"ן [אישקור"ן]. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

שנינו במשנתינו סידור הודידי אנא השם כו', מנא לן. כתיב הכא כפרה, וכפר בעדו ובעד ביתו, וכתיב בחורב כפרה, שנאמר אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם, וכתיב וישב משה אל ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה וגו', מה להלן בחורב וידוי כפרה באנא, אף הכא באנא. ומנא לן כי הודידי בשם, גמר כפרה מעגלה ערופה, מה להלן בעגלה ערופה בשם, שנאמר כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי וגו', אף כפרה האמורה כאן בשם. ואקשינן דתנמור עגלה ערופה מחורב בכפרה כפרה שהחא טענונה אנא בודידי. ועלתה בקושיא. תניא רבי אומר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו, אמר משה לישראל בשעה שאני מזכיר את שמו של הקב"ה, אתם המקשיבים ושומעין הבו גודל לאלהינו. כלומר אמרו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ירושלמי כשהיה כהן גדול מזכיר את השם הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. **בא** לו למזרח העזרה לצפון המזבח וכו'. ודייקינן ממתני' מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי. מני ר' אליעזר בן יעקב היא דאוקימנא בפירקין קמא דרובא דמזבח בדרום קאי אליבא דר' אליעזר בן יעקב, והוא מפורש בזבחים תחלת פרק איזהו מקומן של זבחים, דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר **צפונה** [ט] שהוא פנוי מן הכלים ואפי' ממזבח. והא רישא דמתניתין דקתני בא לו אצל פרו ופר היה עומד בין האולם ולמזבח, אוקימנא לר' אליעזר בר' שמעון. ופרקינן כולה ר' אליעזר בן יעקב היא, ותני בבין האולם ולמזבח ולא בין האולם ולמזבח ממש, כלומר לא צריכין צפון ממש. **הסגן** מימינו. אמר רב יהודה המהלך לימין רבו הרי זה בור. ואקשינן עליה ממתני' דקתני הסגן מימינו ומתניא שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול מימינו וקטן משמאלו וכן מצינו

תורה אור השלם

1. כִּפֶּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ יְיָ וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם: דברים כא ח
2. כִּי שֵׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: דברים לב ג
3. זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב: משלי י ז
4. וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא א יא
5. וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גּוֹרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיְיָ וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל: ויקרא טז ח

גליון הש"ם

גמ' הרב **באמצע.** עיין מנחות דף לח ע"ב תד"ה שאמצעי: **שם** יכול יתן שנים על זה. עיין תוס' דף ג ע"ב תד"ה מרס ובפר"ח מ"ח סי' מרלד ובספר בני חיי שם וכעורי אלכן בלקט סהס מגילה דף ז ע"ח:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' נכרשם של זהב על פתח של היכל: (**ב**) רש"י ד"ה בא לו כו' שלא היו מכמיין הסעיים בין האולם למזבח להגריל שלא: (**ג**) ד"ה מוכני כו' גגבל לשקעו בבור כל"ל ותיבה בו נמחק: (**ד**) ד"ה לפונה כו' הך ה' יתיבי אל כפון: (**ה**) ד"ה והא רישא ר"א בר"ש היא לאמר: (**ו**) ד"ה כולה ראב"י היא ותני כו' בבין האולם:

הגהות הגר"א

[**א**] גמ' ונעים על זה ת"ל גורל (אחד) תז"מ: [**ב**] שם וגורל (אחד) תז"מ:

הגהות מהר"י לנדא

[**א**] רש"י ד"ה כולה ראב"י וכו' דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח. ל"ל כנגד מערב המזבח:

תוס' ישנים

מה להלן באנא כו'. וא"ת מרתי אנא מנלן. י"ל דאחתא לא צריך קרא שהוא לשון תפילה. אי נמי ליטנא דקרא אנא ה' הושיעה נא [מהלים קיח, כה] אנא שא נא [וגו'] לפשט עבדי כו' [בראשית ג, יז], אבל [אנא שהוא אומר בידוי] אינו לשון תפילה כלל. מיהו אפילו לא הוה אנא בתרא הוה צריך קרא מנלן שחוזה לאמרו, אבל מ"מ לא נפיק מקרא כיון שאינו אנא לשון תפילה. ה"ל יוסף. **מאי** דהוה הוה. כלומר משה אמר תפילתו כמו שחפץ.

מלאכים מיכאל באמצע גבריאל מימינו רפאל משמאלו. ופרקינן לא בצידו שהוא כנגדו ממש, שהעושה כן הרי זה בור, וגם המהלך אחורי רבו הרי זה גס רוח, אלא דמצדד אצדודי פי' מקצתו כנגדו ומקצתו לאחוריו. ירושלמי חמשה דברים היה הסגן משמש א' הסגן מימינו. ב' הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך. ג' בתמיד אחז הסגן בימינו והעלהו. ד' הניף הסגן בסודרין. ה' לא היה מתמנה בכהונה גדולה עד שהוא נעשה סגן. וקלפי היתה שם ובה שני גורלות של אשכרוע. מהו אשכרוע, פוקסינון. ר' **פעמים** היה כהן גדול מזכיר השם בו ביום, ששה בפר, ג' בשעיר ואחד בגורלות. הקרובים היו נופלים על פניהם והרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ואלו ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהם, שנאמר זה שמי לעולם, ולעלם כתיב. **בראשונה** היה אומר בקול רם משרבו הפריצים היה אומר בקול נמוך. **בן קטין עשה י"ב דד לכיור כו'.** תניא כדי שיהו י"ב אחיו הכהנים העסוקים בתמיד מקדשין ידיהן ורגליהן בבת אחת. כבר פירשוהו למעלה כי בפייס השני בתמיד של שחר, י"ג זכין בו, הוא י"ב ג) הרי י"ג. מקדש הוא ואחריו מקדשין הי"ב כל אחד מדד אחד, נמצאו י"ב מקדשין בבת אחת. **תנא שחרית במילואו.** כלומר, בעליית הכיור מבית שיקועו והוא מלא מקדשין מן הדד העליון. **ערבית,** שחסרו מי הכיור, מקדשין מן התחתון. **מוכני,** גלגל. והוא כדתנן בסוף עירובין וממלאין מבור הגולה בגלגל בשבת. ודייקינן במקדש אין במדינה לא, דאולודי קלא בשבת אסור, וזה יש לו קול, כדתנן עד שהיו שומעין קול הצץ ששמה בן קטין מוכני לכיור, והן אומרים הגיע כו'. ומפורש בפרק שיני בשחיטת קדשים והוא שהיה מושך ומסלק הכיור מלא מים, מתוך הים שעשה שלמה שהיה משוקע בו כל הלילה שלא יפסלו מימיו בלינה. וגרסינן בירושלמי הים הזה בית טבילה לכהנים היה שנאמר והים לרחצה לכהנים בו. ואקשינן ולאו כלי הוא. ופרקינן כההיא דאמר ר' יהושע בן לוי אמת המים היתה מושכת לו מצץ עיטם והיו רגלי השורים פחותים כרמונים. מהלפין תשעה ועשרה, א"ר סימון אילו הסכינים כדתנן במסכת מידות היא היתה נקראת בית חולפות ששם היו גוזזים את סכיניהם. **פרק ב' בשחיטת קדשים,** ת"ר כיצד מצות קידוש, מניח ידו הימנית על רגלו הימנית וידו השמאלית על רגלו השמאלית ומקדש, ר' יוסי בר' יהודה אומר מניח שתי ידיו זו על גבי זו ושתי רגליו זו על גבי זו ומקדש, אמרו לו הפלגתה אי אפשר לעשות כן, שפיר אמרו ליה, אמר רב יוסף וחבירו מסייעו, מאי ביניייהו, אמר אביי [עמידה] מן הצד איכא בינייהו. ומאי טעמא לא מקדשי מיושב דאמר קרא לעמוד לשרת מעומד.

ג) שם בזמיס ס"ע אותם שיהא פנוי מכלום ואפי' ממזבח. ג) דברי רבינו ל"ע דהא השותנו לא ה' לריך קידוש כלל דכתר בזר וכ"כ הרע"ב.

אמר אביי לשאר עמא דבירושלים. תימה דאדי גופיה אמר בפרק קמא דברכות (דף ט:) לקריאת שמע כוותיקין דל"ר יוחנן ווותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה והיינו קודם הנץ כדמשמע בפרק מי שמתו (שם דף כב:) דתנן גבי בעל קרי ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויקרא וקאמר בגמרא (דף כה:) לימא תנן סתמא כר"ש דאמר עד הנץ החמה אפילו תימא ר' יהושע דילמא כוותיקין דל"ר יוחנן כו' אלמא דגומרין אותה עם הנץ החמה היינו קודם הנץ דמוקי מתניתין דהתם דמוכחא דצריך לקריאה קודם הנץ כוותיקין ועוד קשה על מה אנו סומכין שאנו קורין אותה אחר הנץ הרבה דאע"ג דל"ר יהושע עד ג' שעות ואמר רב יהודה אמר שמואל התם הלכה כר' יהושע גרסה דהלכה כאביי דאמר לק"ש כוותיקין דהוא בתראה ואומר ר"י דוותיקין נמי מודו דזמנה עד ג' שעות אע"פ שהיו ממהרין לקריאה עם הנץ החמה וכן משמע בפ' מי שמתו (שם דף כה:) דקאמר אפילו תימא ר' יהושע דילמא כוותיקין כו' משמע בהדיא שהם סובריס כרבי יהושע ואביי נמי לא נקט לק"ש כוותיקין אלא לומר דאע"ג דהלכה כאחריס לק"ש צריך לאחרו מעט עד סמוך להנץ כוותיקין כדי לסמוך גאולה לתפלה ומן הדין זמן ק"ש מתחיל כאחריס ונמשך זמנה עד ג' שעות כרבי יהושע אלא שוותיקין מקדימין למלות ומשכימין לקרותה קודם הנץ כדי שתהא תפלה ביום אחר הנץ כדכתיב (תהלים עב) יירא אותך עם שמש שהוא אחר זריחת השמש ומן הדין היה להקדימה כאחרים שאז הוא זמן קימה וכן לתפילין כדקאמר התם [ז] לתפלה כאחרים פירוש לתפילין שאז הוא זמן קימה ותו לא חיישינן שמא יפיח בהן אלא שמאחרין ק"ש מעט עד סמוך להנץ כדי לסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום וכן משמע בירושלמי דקאמר מאן דאמר כדי שיהא רואה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו כו' עד אבל אמרו מצותה עד הנץ החמה כדי שיסמוך וכו' ובפרק תפלת השחר (דף כט:) משמע דקאי יירא אותך עם שמש אתפלה גבי מתפלל עם דמדומי חמה דכתיב יירא אותך עם שמש וגו' ואל תתמה דעם הנץ החמה מפרשינן קודם הנץ כדי שתהא תפלה ביום אחר הנץ דעם משמע בסמוך לו או מלפניו או מלאחריו והשתא למאי דפריש"ת ניחא דקאמר הכא לשאר עמא דבירושלים דמצוה היא להקדים עם הנץ כוותיקין ולפי שאין הכל בקיאין לעשות כוותיקין נקבע אותו זמן מיד אחר זריחה לשאר עמא דבירושלים שאין יודעין לכוין כוותיקין וא"ת והא אמרינן בפ"ק דברכות (דף ח:) א"ר שמעון בן יוחי משום ר"ע פעמים שאדם קורא ק"ש ג' פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בה אחת משום לילה ואחת משום יום ופסיק רבי יהושע בן לוי כוותיה אלמא קודם הנץ ליליא הוא ותחלת זמנה ביום הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וי"ל אפילו אי פליג רבי יהושע בן לוי אאביי קיימי לן כאביי דהוא בתראה ועוד י"ל דלא פסיק רבי יהושע בן לוי כר' שמעון אלא בהא דסבר קודם הנץ יוצא בשל לילה כדמוכח בתר הכי דקאמר מכללא אתמר דההוא זוגא דרבנן דאשתכור כו' אבל במה שמתחיל זמנו ביום אחר הנץ בהא לא פסיק כלל אי נמי י"ל דאפילו רבי שמעון מודה שזמן ק"ש של יום קודם הנץ והא דלא קאמר פעמים שאדם קורא ק"ש שתי פעמים קודם הנץ ויוצא בשל יום ובשל לילה דהוה רבותא טפי יש לומר דבעי לאשמועינן שאין יוצא בשל לילה אחר הנץ ואפילו נאמר דרבי שמעון סבר דזמן ק"ש אחר הנץ אין להעמיד מתניתין דהכא כוותיה ודלא ככל הני תנאי דאם כן הוה ליה לגמרא לדקדק ולאוקמי כוותיה בהדיא ורבינו תם פירש דזמן ק"ש הוי אחר הנץ החמה כמתניתין דהכא וכרבי שמעון והוותיקין היו ממהרין שלא כדין קודם הנץ החמה בשביל חובת התפלה כדי לסמוך גאולה לתפלה שתהא עם שמש אע"ג דתפלות כנגד תמידין תקנום והתמיד היה קודם הנץ בעמוד השחר מ"מ זמן תפלה בשעת הנץ והיינו דפריך בפרק תפלת השחר (ברכות דף כו.) ורמינהו מצותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך כו' פירוש ולא עד חצות אלמא דעיקר חביבות התפלה בשעת הנץ ולהכי קורין ק"ש שלא כדין בשביל חביבות התפלה ולהכי לא פריך ליה גבי ק"ש שהיה יודע שהיו קורין אותו שלא כדין בשביל חביבות וממהרין אותו קודם זמנו שהוא אחר הנץ כמתניתין דהכא וכר"ש שאמר משום ר"ע וקשה דמצותה עם הנץ החמה משמע דזה עיקר מצות ק"ש עוד קשה לומר שלא יהא הלכה כאביי דהוא בתראה מיהו רבינו תם פי' דאביי נמי הכי ס"ל והא דקאמר לק"ש כוותיקין סימנא בעלמא כלומר סמוך להנץ כוותיקין ולא כוותיקין לגמרי דאילו ווותיקין מקדימין ואנו מאחרין אחר הנץ ועוד הביא ראיה מפרק שני דמגילה (דף כ.) וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר אלמא דבר שזמנו ביום מצותו אחר הנץ והרב פור"ת פירש כפר"י וה"ר חננאל פירש דווותיקין גומרין אותה עם הנץ החמה מיד ומפרש גומרין קורין ומפרש יירא אותך עם שמש היינו קבלת מלכות שמים דהיינו ק"ש ולקשה דלכדי שיסמוך גאולה לתפלה משמע דאיירי בעיקר תפלה ועוד דקרא דיירא אותך עם שמש מוקמי ליה גבי תפלה בפרק תפלת השחר ועוד דלשון גומרין משמע [1] שמתחילין לקרות קודם הנץ ומכוונין כך שגומרין אותה בתחלת הנץ כדי שיתפללו בתחלת הנץ: **אם** שכב אם **לא** שכב. בפרק הניזקין (גיטין דף ס.) מייתי לה וגרסינן התם בכל הספרים אם שכב אם לא שכב אם לא שטית ואם לא שטית אע"ג דקראי לאו הכי [כתיבי] דבריש"א כתיב [אם לא שכב] ואם לא שטית ואם שכב לא כתיב כלו: [1] **בסירוגין.** הא דאמר בפרק שני דמגילה (דף יח:) אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב כיון דכתיבי רשאי תיבות ורשאי פסוקים ועוד שהיא פרשה קטנה שרי כדשרינן התם תפילין ומזוזות משום דמיגרס גריסן: שאכלו [מז, ת] [תניא] אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים אלא בפתח שיש בו מזוזה, ומסקינן בפתח הרחוי למזוזה. ופומר רבינו דבמקום שהולכין מתחילה יחד ויצאו מבתיהם יחד ללכת לדרך אחד מכבדין זה את זה, אבל היכא שהולך כל אחד ואחד לדרכו ופגעו זה בזה אין מכבדין. והמלבים מתחילה נקטו יחד לבוא לבית אבילם. יבול יתן **בשל שם** ושל **עזאזל על** זה בו'. פי' כבר מיעטנו אלא יפיש שיש שיש אם שם אם שם על [שם] שם ושיש שם שעזאזל על [שם] שעזאזל, יכול יתן כו'. וא"ת אחה גורל יהיה זה אם יפיש שם ושל שעזאזל על כל אחד. י"ל תחילה יגריל הלבנה ואח"כ יקיים מצות נתינה ליתן שיהם על כל אחד, וכן מפרש בירושלמי [פ"ד ה"ח]. גורלות של כל דבר. ואין זה אלא דברי הקנאה, דלאו מצוה אלא מקרא דגורל גורל ריבה כדמפרש בבריתא בסמוך. דהוו משקען ליה בגלגא. פי"ר ומפ[ו]רש בפ"ב דשחיטת קדשים [כא, ב] שהיה מושך ומגלה הכיור מלא מים מן הים שעשה שלמה שהיה בו בכל הלילה שלא יפסקו מימיו בלילה, ומרסקין בירושלמי [פ"ג ה"ה] הים (הוא) [וחזר] בית עגילה לבהנים [הוא] שנאמר הים לרחלה לבהנים כו', ומקשינן לאו כלי הוא, ופרקינן ההיא דאמר ר' יהושע בן לוי אמת המים היתה מוסבת לו מעין עיטם, והיו רגלי השוורים פחותות כרימונים. ולא ידענא אם היה יש של שלמה בבית שני.

בקתתא דנרגי וחצינו. וא"ת כני כלים ואוגני כלים גופייהו מיקשי לך מיעבדו לבנים גופייהו של זהב. י"ל שמתחילה היו של זהב כלים עשמן והיו רגלין לעשות הכנים ואוגנין פחותים מן גוף הכלי, אבל בידות הכלי אין לומר כן שאין לעשותן של כסף כשגוף הכלי של זהב. ה"ר יוסף.

בידות סכינין. שאי אפשר לעשות סכינין עצמן של זהב: **כני כלים.** בסיסי מושבן: **ואוגני כלים.** בית אחיזתן: **וידות סכינין וידות כלים.** קתני סכינין וקתני כלים: **בקתתא דנרגי וחציני.** ידות הקרדומות ומגלות: **גילוחות.** זהרורית שהחמה זורחת מן המזרח ונטה על פתח ההיכל שהוא לצד מערבי: **שהגיע זמן ק"ש.** כדתניא (ברכות דף כו.) מצותה עם הנץ החמה: **שאנשי משמר.** שהכהנים שהעבודה מוטלת עליהם מקדימין לקרותה קודם היום שמא תמשך עליהן העבודה וימנעו לקרות: **ואנשי מעמד.** ישראל העומדים בשליחות הלבור על הקרבן שנאמר (במדבר כח) תשמרו להקריב לי מלה שיהיו משמרים ועומדים על קרבנם הכי דריש ליה בספרי ד) ובמסכת תענית (דף כו.) **מאחרין.** לקרות עד כלות עבודת התמיד: **נשאר עמא.** הבאים בעזרה הוא סימן להודיע זמן קריאת שמע: **שמע מינה כו'.** ופלוגתא היא במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף ס.): **באלף בית.** אותיות של רלאשי התיבות: **כשהוא כותב.** כהן הכותב את המגילה להשקותה: **כמה שלבוב בטבלא.** לפי סימני האותיות: בסירוגין

אמר אביי בידות סכינין מיתיבי אף הוא עשה כני כלים ואוגני כלים וידות כלים וידות סכינין של יום הכפורים של זהב תרגומא אביי בקתתא דנרגי וחציני: הילני אמו עשתה נברשת של זהב וכו': תנא [ז] בשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאין ממנה והכל יודעין שהגיע זמן קריאת שמע מיתיבי [א] הקורא את שמע שחרית עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרים אמר אביי [ב] לשאר עמא דבירושלים: ואף היא עשתה טבלא: שמעת מינה [ג] כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה אמר ר"ל משום רבי יאני [ד] באלף בית מיתיבי כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא אימא רואה וכותב כמה שכתוב בטבלא מיתיבי כשהוא כותב רואה וכותב מה שכתוב בטבלא ומה כתוב בטבלא [1] אם שכב איש אותך [ואם לא שכב] אם שטית התם בסירוגין

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"א מהל' ק"ש הלכה יב:

נה ב מיי' פ"ז מהלכות ס"ת הל' יד טוש"ע י"ד סי' רפג סעיף ב:

רבינו חננאל

הילני עשתה נברשת של זהב. פי' ניברשת נר כדמתרגמינן אחפש את ירושלים בנרות, כמא דבלשון [ב]נברשתא. [וי"א] כגון מנורת זהב כדכתיב לקבל נברשתא. ירושלמי תרין אמוראין חד אמר מנרתא וחד אמר קונברתא, תירגם עקילס לקבל נברשתא לקבל למפרדס. תנא בשעה שהחמה זורחת כמין נצוצות יוצאות ממנה ויודעין העם שבירושלים הווחיקין, שזו עונת גמירת קריאת שמע. אבל אנשי משמר היו משכימין וקורין קודם זו העת. כדתנן בתמיד אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי כו', ואותה העת שחטו התמיד וניתחוהו והעלוהו לכבש ובאו ללשכת הגזית לקרות את שמע, ואנשי מעמד מאחרין, לפיכך תני הקורא את שמע עם אנשי משמר ואנשי מעמד לא יצא שאנשי מעמד משכימין ואנשי מעמד מאחרין. אף **היא עשתה טבלא** כו'. ודייקינן מינה שכותבין מגילה לתינוק, כלומר כותבין לו פרשה מן התורה להתלמד בה, ולא אמרינן אסור עד שיכתוב כל התורה כולה. ואוקימנא באלף בית ובסירוגין וכבר פירשנוה בגיטין.

תוס' ישנים

והם עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. בתענית בפרק (אלו) סדר תעניות [כז, ב] אמרינן דאין עונין אמן במקדש ומפיק ליה מקראי התם, והכא לא מייתי הכא דגמ' משום דקאי אהזכרת השם ככתבו. **מתני'. בא לו** לשורה עורה. לא שער ניקנור כדפי' בקונטרס אלא היה רוצה להכניסן ממש בעזרה לפנים בלא המזבח (להחזירן) שזה היה גנאי [להחזירן] והכי משמע לשנת מדלא קאמר לפנים המזבח. והכי תניא בתו"כ [אחרי פרק ב ה] על הסעירים מעמידים אותם בשער ניקנור דכתיב ובעמיד לותם לפני ה' פתח אהל מועד, וכתיב בתרייה ונתן אהרן על שני הסעירים גורלות וגו'. גמ'. **מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח לאו בצפון קאי.** דהא פשיטא על ירך המזבח לפונה בלפון עזרה קאמר, דאפילו ר' יוסי בר' יהודה דלא מכשר לעיל אלא בנגד המזבח היינו משום דלריך ירך המזבח וא"כ אם מזבח בלפון קאי לא הוה לריך לפון המזבח. **והאמרת רבי אלעזר בר' שמעון היא.** דמכשר בין האולם לאזבח אלמא מן המזבח היה בלפון. וא"א אמאי לא מוכח דלא כר' אלעזר בר' שמעון מדקאמר לאזבח בלפיכים רש"י מן המזבח ולאוק, ור' אלעזר לא מכשר אלא מן המזבח ולמעלה כנגד בין האולם ולאזבח, וכי תימא לאזבח העזרה לאו הייט בשערי ניקנור ממש אלא מקום דריסת רגלי הכהנים כלפי לפון המזבח, א"כ אתיא שפיר כר' אלעזר בר' שמעון דדילמא לא נקט בלפון המזבח אלא לאפוקי מדרבי. [וי"ל] דודאי אלעזרה העזרה דלא כר' אלעזר בר' שמעון היא, ומ"מ כרבי מיתוקמא, אבל בלפון המזבח אתא לאפוקי מדרבי, ור אלעזר בר' שמעון דנקט משום דאחייי בבין האולם לאזבח. אבל נראה לרבינו דהא לאזבח העזרה לא אתא מ"מ לאפוקי מר' אלעזר בר' שמעון דהא דגלבה בלפון לא אשכחן בקרא אלא מדרבנן היא כדי להוכיר משמעות של שעיר בלפון, ולפי זה יכול לעשות הגבלה בלפון העזרה כלפי מזרח כיון שאין טעון לפון לאזבח דודאי לא קאמר דלא אשכחן בלפון [אלא] אלא בלפני ה' דבהגבלה כתיב ועוד אומר רבינו דלא אשכחן הגבלה בלפון בפרים"ש אלא נראה דודאי לא קאמר [אלא] אלא בלפני ה' בהגבלה כתיב והעמיד לותם לפני ה' וגו' ומן אהרן על שני הסעירים גורלות [גורל אחד לה'] וגו', ודייק מדקתני לפון המזבח מכלל דמזבח לאו בלפון קאי אלא בלפון לא היה לפונו לפני ה' כנגד הפתח, [ופריך] והאמרת ר' אלעזר בר' שמעון היא דאמר בין האולם לאזבח לפון, ומדלא מפרש עד כמה, ש"מ מזבח טולו בלפון דלא דמי לרבי דמוסיף אף מקום דריסת רגלי כו' ולא פירש דווקא לפון דהתם

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פ"ב ה"ג], ב) שבת קיד:, ג) גיטין ס., ד) [פמקס כח ב], ה) [בברכות ט: מי' לתפילין], ו) [ע' תוס' סוכה מד: ד"ה כאן במקדש], ז) שייך לקמן לח.,

תורה אור השלם

1. וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ:

במדבר ה יט-כ

מוסף רש"י

לשאר עמא דבירושלים. הא סימן דנכרסא לשאר עמא שיקרלו ק"ש בעוונתה (שבת קיד:).

תוס' ישנים (המשך)

ליכא למיטעי, אבל בבין האולם ולמזבח אי לא מכשר ליה כוליה הוה ליה לפרושי, מ"ב כיון שכל המזבח בלפון לא הוי לפון המזבח לפני ה'. לעולם רבי אלעזר בן יעקב ותני בין האולם ולמזבח, אבל לא בעי למימר בין האולם ולמזבח ממש וכגון שסוף המזבח בלפון ולא כולו דוקא לאמלן דאמר לעיל כפירוש הקונטרס שאינו לא כולו (כדאמר) [בדרוס] ולא כולו בלפון אלא דהוי כר' אלעזר בר' שמעון דאמר דמכשר לפון בבין האולם ולמזבח, דהא לעיל במסקנא בפ"ק [יז, ת] דאוקמה כר' אליעזר בן יעקב ולא אשכחן תנא שסובר דסופו בלפון אלא כולו בדרום קאי כדאית ליה הכא. אך י"ש אם יש תנא שסובר כך. ועוד לאמר היה לו ליתן בין האולם ולמזבח מאחר שאפילו היה בין האולם ולמזבח בלפונית (ו)מערבית של מזבח היה כנגד פתח ההיכל. ולא מיקרי לאמלן דפרישית דר' אלעזר בר' שמעון סבר דכולו מזבח בלפון קאי אמאי לא תשיב ליה בזבחים פרק קדשי קדשים [נט, ת] בהדי שאר תנאי [ו]ר"ש הגליל דאית להו דכולו מזבח בלפון קאי, דהכי נמי איכא תנא אחריני דאותו פרק ולא מייתי ליה התם. שלשה שהיו מהלכין בדרך כו'. קשה לרבינו דהכא משמע שצריכין לכבד זה לזה, והכי נמי משמע בפרק במה בהמה יוצאה [שבת נא, ב] וגבי חמור שעסקיו רעים כגון זו מהו שעסקיו רעים בשבת, ואילו בברכות בפר' שלשה

בידות סכינין. שאי אפשר לעשות סכינין עצמן של זהב: **כני כלים.** בסיסי מושבן: **ואוגני כלים.** בית אחיזתן: **וידות סכינין וידות כלים.** קתני סכינין וקתני כלים: **בקתתא דנרגי וחציני.** ידות הקרדומות ומגלות: **גילוחות.** זהרורית שהחמה זורחת מן המזרח ונטה על פתח ההיכל שהוא לצד מערבי: **שהגיע זמן ק"ש.** כדתניא (ברכות דף כו.) מצותה עם הנץ החמה: **שאנשי משמר.** שהכהנים שהעבודה מוטלת עליהם מקדימין לקרותה קודם היום שמא תמשך עליהן העבודה וימנעו לקרות: **ואנשי מעמד.** ישראל העומדים בשליחות הלבור על הקרבן שנאמר (במדבר כח) תשמרו להקריב לי מלה שיהיו משמרים ועומדים על קרבנם הכי דריש ליה בספרי ד) ובמסכת תענית (דף כו.) **מאחרין.** לקרות עד כלות עבודת התמיד: **נשאר עמא.** הבאים בעזרה הוא סימן להודיע זמן קריאת שמע: **שמע מינה כו'.** ופלוגתא היא במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף ס.): **באלף בית.** אותיות של רלאשי התיבות: **כשהוא כותב.** כהן הכותב את המגילה להשקותה: **כמה שלבוב בטבלא.** לפי סימני האותיות: בסירוגין

אמר להם הממונה פרק שלישי יומא

בסירוגין. אם לא שכב אחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ואת כי שטיח ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא יתן ה' אותך ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא ובאו המים ואחריו ראשי תיבות [א] (אם שכב ואת כי שטיח): **להביא דלתות.** לשער המזרח של העזרה ושל נחושת היו: **נחשול.** סערה: **והטילוה ים.** להקל לספינה: **וררכה.** חבקה: **לנמלה.** פורט"ו מקום שהספינות נמשכות שם ליבשה: **רחיטנו.** לשון דלת שהוא רץ ונועל רץ ופותח: **אלא ברית יס.** כאילו כרתו ברית זו עם זו ויש אומרים ברית יס: **נשתנו.** כשהעשירו: **קלניחה.** מזוקקת וכן שם מין נחושת והוא נחושת קלה: **מתני' בן לוי.** כלומר מן הלויים: (ב) **פרץ.** הכרעת קול נעימה: **על מעשה הכשב.** קושר ד' קולמוסין בד' אצבעותיו וכותב שם בן ארבע אותיות כאחד: **גמ' לדוש.** מן התנור: **שהלנו.** שבאו מן אלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לדדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהוא עשוי כמין תיבה (ג) פרולה כמין ספינה היו ירחים לדבקם מבפנים לתנור ואופין אותן מבחוץ: **לפנו להם שברים.** מתרומת הלשכה: **ועל דבר זה מוציאים אותם לשבח שמעולה כו':** **לפטם.** לכתוש הסמנין ולערבם יפה כמו שנאמר (שמות ל) ממולח: **להעלות עשן.** שלא היו מכירין בעשב שהוא מעלה את העשן זוקף ומתמר כמקל: **מיעט לבודם.** בחובבן ביתו: **מעלה עשן.** עשב שהוא מעלה עשן ראיתי כנגדי: **מגילת סמנין.** שכתובין בה שמות סמני הקטורת: **מלאן אמר בן עזאי.** ממעשה בית גרמו ובית אבטינס שבקשו חכמים לדחותם ממקומם ולא יכלו: (ד) **בשמך יקראוך.** לא ידאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי כי על כרחך בשם יקראוך לבא ולשוב במקומך: ומשלך

מסורת הש"ס

(א) [תוספתא פ"ב ה"ד], (ב) [בע"א בריתים מדא תיבה וזה הוא כפי ראשון של רש"ן], (ג) [מדות פ"ב מ"ג], (ד) [שם], (ה) שקלים פ"ה ה"א [תוספ' פ"ב ה"ה], (ו) [בש"ל: יחזרו], (ז) [עיין הגדה זו בע"י ותמצא שם כמה שנויים], (ח) [תוספתא פ"ב ה"ו], (ט) [פי' פעל ה' ומתן חכמה לזה יותר מזה למענהו כדי שלא תהא המלאכה אלא כמי שהוא חפץ ערוך בשם ר"מ בערך פעל], (י) [בע"י ליתא], (כ) [ל"ל שבכה ושחק וכ"א בע"י],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר כל פעל ה' למענהו נ"ב וקשה למה לשם טעם זה ת"ל משום מעלה עשן דהוה ליה ביאה ריקנית ואם תיסר אחת מכל מממניה מייב כדאיתא פ' ה' דף נ"ג: (ב) רש"י ד"ה פרק בשיר הכרעת קול: (ג) ד"ה שהללו כו' כמין תיבה פרולה או כמין ספינה רוקדת היו ירחים לדבקם: (ד) ד"ה בשמך יקראוך כלומר לא ידאג וכו' על כרחם בשמך יקראוך לבוא ולישב במקומך:

תוס' ישנים

עמד נחשול כו'. לא מפני שעשה עברה כשהלך למצרים כדאמריגן בספרי לגור שם לו אתה מוחל לאבל אתה מוחל לשמורה ולכיוצא אתכן. **והללו פתן מתעשת.** ואע"פ שהיה הלחם חם ביום הלקחו, מ"מ מה שאיפסר בידי אדם לא היה הקב"ה רוצה לתקן. **שנאמר כל פעל ה' למענהו.** הכא לא מייתי קרא דלבודי בראתיו אלין כל כך גנאי אם היה מפלא ולין זה אלא [אכמה] יתרה דבעינן, משום דכתיב כל פעל וגו'. **ה"נ בספרים** זקנים **ובכמה ספרים** ומה **ראית** [ו]הזכרת **מעלה** (צערו) [תמרו] כנגדו. פי' אותו עשב שמעלה עשן כנגדו ואינו מפלא לכאן ולכאן אלא מתמר ועולה כמקל ראיתי אלא היה שום אדם מכיר אלא הם, אבל עשב אחר שעשו מעלה עשן היו מכירין אנשי אלכסנדריא אשם איסר בקנעת מייב מיתה. ולפריס שמוגה בהם מעלה עשן כנגדי אין הלשון [מכוון] דהוה ליה למימר ראיתי או מעלה עשן אלא. מיהו יש ספרים שכתב בה במסכת שקלים [פ"ה ה"א] מעלה עשן עומד לנגדי. ובתוספתא [יומא פ"ב ה"ו] כתוב ראיתי כנגדי. מיהו אותם ספרים דגרסי גירסא ראשונה יש לפרש כדפרישית. ויש תוספתא שנאמר בה מעלה עשן לנגדי ולא כתב בה לא עומד ולא ראיתיו, ודומה שהגיהו עומד או ראיתי לתקן הלשון, וכדפרישית עיקר. ה"ר אלחנן.

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ו מהלכות ס"מ הל' יד טוש"ע י"ד סי' רפג סעיף ג:

נז ב מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' ה:

תורה אור השלם

1. קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רַהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים:
שיר השירים א יז
2. זֶרַע צַדִּיק לְבָרָכָה וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב:
משלי י ז
3. כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו:
ישעיה מג ז
4. וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וְהֵיֵיתֶם נְקִיִּם מִיְּיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְיָ:
במדבר לב כב
5. כֹּל פֹּעֵל יְיָ לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:
משלי טז ד

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה בסירוגין וכו' (אם שכב ואת כי שטיח) נ"ב הטיח יתקן עשה ממנו דבור בפ"ע וקאי אלעיל בסוף העמוד דאמר הש"ס אם שכב ומפרש רש"י דהייגו מה דכתיב ואת כי שטיח דאם שכב לא כתיב בקלא. יעוש"ה כי האמת שם:

לעזי רש"י

פורט"ו [פור"ט]. נמל.

מוסף רש"י

לכבודו. לשבחו (אבות פ"ו הי"ד).

רבינו חננאל

ואלו לגנאי בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים. ולא היו יודעים לדדות, פי' כגון רדן בשולי המחתה [תמיד פ"ז], וכמו שאומרים יצא רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה [שבת קיז]. וכן בית אבטינס דברים פשוטין הן. **בר** קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב. מאי מעשה הכתב (כן) שהיה נוטל ה' קולמוסין בה' אצבעותיו ואם היתה תיבה של ה' אותיות כותבה בבת אחת. **כל פעל ה' למענהו.** פי' פעל ה' ונתן חכמה לזה יתר מזה, למענהו, לתת לו כל מה שבקש בה במסכת שקלים [פ"ה ה"א] מעלה עשן עומד לנגדי. ובתוספתא [יומא פ"ב ה"ו] כתוב ראיתי כנגדי. ולכאן. וכיון שהגיד ר' יוחנן בן נורי מה שא"ל אותו זקן שהיה מבית אבטינס, א"ר עקיבא כיון שכוונתם לשם שמים היתה אסורה לספר בגנותן. וכן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך

א בסירוגין: ניקנור נעשו נסים לדלתותיו: ת"ר ב) מה נסים נעשו לדלתותיו אמרו כשהלך ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים בחזירתו עמד עליו נחשול שבים לטבעו נטלו אחת מהן והטילוה לים ועדיין לא נח הים מזעפו בקשו להטיל את חברתה עמד הוא וברכה אמר להם הטילוני עמה מיד נח הים מזעפו והיה מצטער על חברתה כיון שהגיע לנמלה של עכו היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה ויש אומרים בריה שבים בלעתה והקיאתה ליבשה ועליה אמר שלמה [1]קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים אל תיקרי ברותים אלא [2]ברית ים

ג) לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב חוץ משערי ניקנור מפני שנעשו בו נסים ויש אומרים ד) מפני שנחושתן מוצהבת היתה ר' אליעזר בן יעקב אומר [3]נחשת קלוניתא היתה והיתה מאירה כשל זהב: **מתני'** ואלו לגנאי של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת הוגרם בן לוי היה יודע פרק בשיר ולא רצה ללמד בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב על הראשונים נאמר [2]זכר צדיק לברכה ועל אלו נאמר [2]ושם רשעים ירקב: **גמ'** ת"ר ה) בית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעין לאפות כמותן ולא היו יודעין לדדות כמותן שהללו מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ והללו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים הללו פיתן מתעפשת והללו אין פיתן מתעפשת כששמעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר [3]כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו ו) וחזרו בית גרמו למקומן שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להם שכרן ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה ז) ר' יהודה אומר בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמונה אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא ללמד אמרו להם יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת כוכבים בכך ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם שלא יאמרו ממעשה לחם הפנים זה ניזונין לקיים מה שנאמר [4]והייתם נקיים מה' ומישראל: של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת: ת"ר ח) בית אבטינס היו בקיאין במעשה הקטורת ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעין לפטם כמותם ולא היו יודעין להעלות עשן כמותן של הללו מתמר ועולה כמקל של הללו מפציע לכאן ולכאן וכששמעו חכמים בדבר אמרו (ט) כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו שנאמר ט) [5]כל פעל ה' למענהו ו) וחזרו בית אבטינס למקומן שלחו להם חכמים ולא באו כפלו להם שכרן ובאו בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה והיום עשרים וארבעה ר' יהודה אומר בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמונה אמרו להם חכמים מה ראיתם שלא ללמד אמרו יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב אמרו שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודת כוכבים בכך ועל דבר זה מזכירין אותן לשבח מעולם לא יצאת כלה מבושמת מבתיהן וכשנושאין אשה ממקום אחר מתנין עמה שלא תתבסם שלא יאמרו ממעשה הקטורת מתבסמין לקיים מה שנא' והייתם נקיים מה' ומישראל תניא אמר ר' ישמעאל פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אחד מבני בניהם אמרתי לו אבותיך בקשו להרבות כבודן ורצו למעט כבוד המקום עכשיו כבוד מקום במקומו ומיעט כבודם אמר ר' עקיבא י) (פעם אחת) סח לי ר' ישמעאל בן לוגא פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני בניהם לשדה ללקט עשבים וראיתי כ) (ששחק ובכה) אמרתי לו מפני מה בכית אמר לי כבוד אבותי נזכרתי ומפני מה שחקת אמר לי שעתיד הקב"ה להחזירה לנו ומפני מה נזכרת אמר לי מעלה עשן כנגדי הראהו לי אמר לי שבועה היא בידינו שאין מראין אותו לכל אדם אמר ר' יוחנן בן נורי פעם אחת מצאתי זקן א' ומגילת סממנין בידו אמרתי לו מאין אתה אמר לי מבית אבטינס אני ומה בידך אמר לי מגילת סממנין הראהו לי אמר לי כל זמן שבית אבא היו קיימין לא היו מוסרין אותו לכל אדם ועכשיו הרי הוא לך והזהר בה וכשבאתי וסחתי דברי לפני ר"ע אמר לי מעתה אסור לספר בגנותן של אלו מכאן אמר בן עזאי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך

כדי שלא יהיה המלאכה אלא במי שחפץ. מעלה עשן. הסם שנותן בקטורת ומעלה עשנה כמקל שאינה מפצעת לכאן ולכאן. ראיתיו, ודומה שהגיהו עומד או ראיתי לתקן הלשון, וכדפרישית עיקר. ה"ר אלחנן.

דלא מסקי בשמייהו. בפרק בתרא דכתובות (דף קד:) גבי שני דייני גזירות (ז) אדמון וחנן בן אנטיגנוס (ח) גריס ר"מ אנטיגנוס משום דאמר ר"מ בחלק (סנהדרין דף קג:) אנטיגנוס אין לו חלק לעוה"ב ואסכחן שם אדם אנטיגנוס כדכתיב (מ) (אמיה) בת אנטיגנוס וכן בפ"ק דשבת (דף יב:) גרסי' הלל ושכנא דשבנא רשע היה וי"מ דתרי שבנא הוו כדכתיב בישעיה (כב) לך בוא אל הסוכן הזה אל שבנא אשר על הבית וכתיב בתריה מה לך פה וגו' משמע שהיה רשע וכתיב בתריה (ט) ויהי כשמוע המלך חזקיהו ויקרע וגו' עד ואת שבנא הסופר ואת (י) הזקנים מתכסים בשקים אלמא אחר הוא וכיון דאחד היה לדיק מסקינן בשמיה מיהו נראה דהכל אחד דעל כרחך ההוא שבנא בתרא שנתכסה בשק כשחיקף רבשקה במעשה דסנחריב רשע הוה כדמשמע בפרק זה בורר (סנהדרין כו.) אבל אין מוקדם ומאוחר בתורה ואף ע"ג דהכא קרי ליה סופר (יא) והכא על הבית על כרחך הכל אחד כדפרישית:

הדרן עלך אמר להם הממונה

הגהות הב"ח

(א) גמ' מודדמו בטפחים ומתמא משקלו זהב כל"ל ומיכא של נמקן: (ב) רש"י ד"ה ומשלך כו' כלומר לא משלהם יתנו לך מתנה אלא מזונות הקצובים לך: (ג) ד"ה ואין. בליליא קטיל כל"ל: (ד) ד"ה רקביות רדולו"א חלודה דהוריא בכלי נרחל: (ה) ד"ה כיון כו' לעמא ולהיות רשע: (ו) ד"ה פומחין כו' ליכנס בה כלומר מספיקין בידו ואין מונעין אותו מן הסמיס: (ז) תוס' ד"ה דלא כו' שני דייני גזרות היו בירושלים אדמון וחנן כו' כדכתיב אביה בן אנטיגנוס וכן בפ"ק דשבת גרס שכנא איש ירושלים דהוי נמי שם אדם כדאמר בסוטה אלא כשכנא וכהלל ולא גרסי' ושבנא דשבנא רשע הוה וי"מ: (ח) בא"ד ואת זקני הכהנים מתכסים: (ט) בא"ד דהכא קרי ליה סופר והתם על הבית:

תורה אור השלם

1. זֶבֶר צַדִּיק לִבְרָכָה
וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב:
משלי י ז
2. רָאֵה יְיָ וְהַבִּיטָה לְמִי
עוֹלַלְתָּ כֹּה אִם תֹּאכַלְנָה
נָשִׁים פְּרִים עֹלְלֵי טִפָּחִים
אִם יֵהָרֵג בְּמִקְדַּשׁ אָדֹנָי
כֹּהֵן וְנָבִיא: איכה ב כ
3. וַיְיָ אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי
מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי
עֹשֶׂה: בראשית יח יז
4. וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה
לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם וְנִבְרְכוּ
בוֹ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
בראשית יח יח
5. אַבְרָם יָשַׁב בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וְלוֹט יָשַׁב בְּעָרֵי
הַכִּכָּר וַיֶּאֱהַל עַד סְדֹם:
בראשית יג יב
6. וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים
וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד:
בראשית יג יג
7. כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר
יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ
אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְיָ
לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
לְמַעַן הָבִיא יְיָ עַל
אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר
עָלָיו: בראשית יח יט
8. וַיֹּאמֶר יְיָ זַעֲקַת סְדֹם
וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה וְחַטָּאתָם
כִּי כָבְדָה מְאֹד:
בראשית יח כ
9. וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים
וְחַטָּאִים לַיְיָ מְאֹד: וַיְיָ
אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי
הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ שָׂא נָא
עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אַתָּה שָׁם צָפֹנָה
וָנֶגְבָּה וְקֵדְמָה וָיָמָּה:
בראשית יג יג-יד
10. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת
הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל
אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין
הַחֹשֶׁךְ: בראשית א ד
11. אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב
כִּי פְּרִי מַעֲלְלֵיהֶם
יֹאכֵלוּ: ישעיהו ג י
12. נִדְמוּ עֲמֵי מִבְּלִי
הֵדָּעַת כִּי אַתָּה הִדַּעְתָּ
מְאֹסְתָּ וְאַמְאֶסְתָּ מִכַּהֵן לִי
וְתִשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ
אֶשְׁכַּח בָּנֶיךָ גַּם אָנִי: הושע ד ו 13. וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשָּׁמֶשׁ וְאֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ הוּא שָׁם: קהלת א ה 14. מִקִּים
מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיב עִם נְדִיבִים וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם כִּי לַיְיָ מְצֻקֵי אֶרֶץ וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל:
שמואל א ב ח 15. כַּעֲבוֹר סוּפָה וְאֵין רָשָׁע וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם: משלי י כה 16. רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ
יִדָּמוּ כִּי לֹא בְכֹחַ יִגְבַּר אִישׁ: שמואל א ב ט 17. אִם לַלְּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֶּן חֵן: משלי ג לד

מסורת הש"ס

(ז) [נרכות מח: שבת נ. מו"ק כח. תענית ה:], (ח) [בע"י מפי היא אמר רבינא דלא וכו'], (ט) [בע"י רב המנונא], (י) [סנהדרין עו:], (כ) [ל"ל ואמר], (ל) [תגיגה יב.], (מ) [עי' אדר"נ ספכ"ג], (נ) קדושין עב:, (ס) [עי' תגיגה יב.], (ע) הקרי מסקידו והכתיב מסידו, (פ) ע"ז עה. שבת קד. מנחות כט:, (צ) [בע"י ר' שמעון בן לוי].; (ק) [גבי אנים (מלכים ג ט"ו) ופס אמו מעכה], (ר) (שם לז),

גליון הש"ס

גמ' מדאורייתא מנא לן. עיין רש"י בחומש ר"פ נח: שם א"ר נחמן בר יצחק חסידו בתיב. כעין זה לקמן דף עה ע"ב ומגילה דף טו ע"ב: תוס' ד"ה דלא מסקי בשמייהו. גריס ר"מ אנטיגנוס. עיין מגילה דף י' ע"ב תוס' ד"ה רבה בר עפרן:

לעזי רש"י

רדולי"א [רידויל"א]. חלודה.

מוסף רש"י

הוא ילדיך. מעצמו ילדך, לא יסייעוהו ולא ימנעוהו (שבת קד.) (לו: הקב"ה ילדך אומו כלומר פותח לו ליהות לך (מנחות כט:). ולענווים. ומלמד טובה הוא ממשך, יתן חן. יסייעוהו מן הסמיס (שבת שם). מסייעין אותו. ומכינין לו פתח (שם).

רבינו חננאל

ומשלך יתנו לך. אין מלכות נוגעת בחבירתה ולא אדם במוכן לחבירו כמלא נימא. הוגרדס בן לוי היה יודע פרק בשיר. כלומר אומנות. וגם זה הביא טעם לדבריו, אבל בן קמצר לא מצא תשובה כו'. פיר' שם רשעים ירקב. שאין אדם נקרא בזה השם ומצליח. אמר ר' אלעזר צדיק מעצמו. כלומר כשנזכר הצדיק, מתברך הוא בעצמו כדכתיב זכר צדיק לברכה. רשע אפילו מזכיר רשע אחד מתקללין כל הרשעים, שנאמר ושם רשעים ירקב. ומנא לן מן התורה שהצדיק כיון שהוא נזכר מתברך שנאמר וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו', כיון שהזכירו בירכו מיד, שנאמר ואברהם היו יהיה לגוי גדול וגו'. וכן הרשע כיון שהזכיר ויאהלו עד סדום, כתיב ואנשי סדום רעים וחטאים וגו'. צדיק דר בין שני רשעים, עובדיה דר בין אחאב ואיזבל ולא למד ממעשיהם. ועשו הרשע

ומשלך יתנו לך. כלומר לא משלהם (ב) הוא מתנה אלא מזונות קצובים לך מן השמים: **ואין מלכות נוגעת בחבירתה.** משהגיע זמן המלכות ליפול ותעמוד אחרת לא יאחר זמן כמלא נימא אלא מי שזמנה ליפול בלילה נופלת בלילה שנאמר (דניאל ה) ביה (ג) בליליא איתקטל בלשצר ושזמנה ביום נופלת ביום שנאמר (יחזקאל ג) ובתחפנחס חשך היום: **לבין הימין.** בין חליקת ימין השפה נגד מחילת המוטס: **נזקריס בנפ לאש.** נרתעין מהכרעת הקול: **רקביות.** לדולי"א חלודה (ד) ככלי ברזל שאין משתמשין בו: **דלא מסקי בשמייהו.** לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע: **מודדמו בטפחים.** לידע כמה נוסף בו מיום ליום ונותנת המשקל אומר התוספת: **להן וגניא.** זכריה בן יהוידע הכהן. אלמא מסקינן בשמייהו דהא דוחג האדומי רשע היה וזה קראו לתיוק בשמו: **חזי מאי דסליק ביה.** ראה מה עלתה ביה שנשחט: **לדיק מעצמו.** ע"י מעשיו מזכר לטובה: **רשע אף ע"י תבירו.** מזכר לרעה: **שם רשעים.** ולא כתיב שם רשע: **המכסה אני מאברהם.** וכיון שהזכיר שמו ברכו וסמיך ליה ואברהם היו יהיה וגו': **עובדיה.** היה דר בין אחאב ואיזבל: **מבריכן של לדיקים כו'.** במקום שהקב"ה מברך את הצדיקים שם מקלל את הרשעים: **וירא את האור.** ראה בדעתו להתקיים האור של עולם בשביל הצדיק שהוא טוב: **ושם עליהם אבל.** פיזרן בכל הדורות להיות שתות וקיום ויסוד לקיים תבל: **רגלי חסידיו.** בשביל חסידיו כמו ויברך ה' אותך לרגלי (בראשית ל): **שוב אינו חוטא שנא' רגלי חסידיו ישמור.** סופי חסידיו ישמור: **פעם ראשונה ושנייה כו'.** רגלי חסידיו משהגהיג בחסד שני רגליס כמו זה שלא רגליס (במדבר כב) פעמיס ישמור אותו מן החטא: **כיון שבא אדם לטמא.** (ה) להיות רשע: **פותחין לו.** פתח הטומאה ליכנס (ו) בו מספיקין בידו ואין מונעין ממנו מן הסמיס לעבור: **אם ללצים הוא יליץ.** אם ללצים הוא בא להתחבר הוא ילץ לא יסייעוהו ולא יעזרוהו: **אם לענוים.** הוא בא להתחבר יתן לו חן מי שבידו ליתן:

בא

ומשלך יתנו לך אין אדם נוגע במוכן לחבירו (ח) ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא: הוגרדם בן לוי וכו': תניא כשהוא נותן קולו בנעימה מכנים גודלו לתוך פיו ומניח אצבעו בין הנימין עד שהיו אחיו הכהנים נזקרים בבת ראש לאחוריהם ת"ר בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב אמרו עליו שהיה נוטל ד' קולמוסין בין אצבעותיו ואם היתה תיבה של ד' אותיות היה כותבה בבת אחת אמרו לו מה ראית שלא ללמד כולן מצאו תשובה לדבריהם בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו על הראשונים נאמר [1]זכר צדיק לברכה ועל בן קמצר וחבריו נאמר [1]ושם רשעים ירקב מאי ושם רשעים ירקב אמר ר' אלעזר רקביות תעלה בשמותן (ט) דלא מסקינן בשמייהו מתיב רבינא מעשה בדואג בן יוסף שהניחו [אביו] בן קטן לאמו בכל יום היתה אמו מודדתו בטפחים ונותנת משקלו (י) של זהב לבית המקדש וכשגבר אויב טבחתו ואכלתו ועליה קונן ירמיה [2]אם תאכלנה נשים פרים עוללי טפוחים משיבה רוח הקדש ואומרת אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא חזי מאי סליק ביה אמר ר' אלעזר צדיק מעצמו ורשע מחבירו צדיק מעצמו דכתיב זכר צדיק לברכה ורשע מחבירו דכתיב ושם רשעים ירקב אמר ליה (כ) רבינא להההוא מרבנן דהוה מסדר אגדתא קמיה מנא הא מילתא דאמור רבנן זכר צדיק לברכה א"ל דהא כתיב זכר צדיק לברכה (ל) מדאורייתא מנא לן דכתיב [3]וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה וכתיב [4]ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום מנא הא מילתא דאמור רבנן שם רשעים ירקב א"ל דהא כתיב ושם רשעים ירקב מדאורייתא מנא לן דכתיב [5]ויאהל עד סדום וכתיב [6]ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד אמר ר' אלעזר צדיק [7]דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם עובדיה רשע דר בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם זה עשו (מ) (אמר) ר' אלעזר מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים מברכתן של צדיקים אתה למד קללה לרשעים דכתיב [7]כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו' וכתיב בתריה [8]ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים דכתיב [9]ואנשי סדום רעים וחטאים לה' וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו (נ) (אמר) ר' אלעזר אפי' בשביל צדיק אחד עולם נברא שנאמר [10]וירא אלהים את האור כי טוב (ס) ואין טוב אלא צדיק שנאמר [11]אמרו צדיק כי טוב (ע) (אמר) ר' אלעזר כל המשכח (פ) דבר מתלמודו גורם גלות לבניו שנאמר [12]ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני ר' אבהו אמר מורידין אותו מגדולתו שנאמר [12]כי אתה הדעת מאסת ואמאסך מכהן לי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן (צ) אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר [13]וזרח השמש ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי (ק) (אמר) ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור שנא' [14]כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל (ר) (אמר) ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אפי' בשביל (ש) צדיק אחד העולם מתקיים שנאמר [15]וצדיק יסוד עולם ר' חייא דידיה אמר מהכא [16]רגלי חסידיו ישמור חסידיו טובא משמע (ת) אמר רב נחמן בר יצחק (א) חסידו כתיב (ב) (אמר) ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא שנאמר רגלי חסידיו ישמור דבי ר' שילא אמרי כיון שבאה לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה ואינו חוטא שוב אינו חוטא שנאמר רגלי חסידיו ישמור אמר (ג) ריש לקיש (ד) מאי דכתיב [17]אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון

בא

דר בין יצחק ורבקה ולא למד ממעשיהם. **וברכת** הצדיק גורמת זכרון הרשעים, שנאמר למען למד הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו. וכתיב בתריה ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה וגו'. וכן קללת רשעים גורמת זכרון הצדיקים בברכה, שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים וגו', וכתיב בתריה ויאמר ה' אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו עד קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. **בשביל** צדיק אחד העולם נברא, שנאמר וירא אלהים כי טוב וגו'. **וכל** המשכח דבר אחד מתלמודו גורם גלות לבניו, שנאמר ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני. אין צדיק נפטר עד שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש וגו'. **ראה הקב"ה** שהצדיקים מועטין ושתלן בכל דור ודור, שנאמר כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל. ואפילו בשביל צדיק אחד העולם מתקיים שנאמר וצדיק יסוד עולם. **וכן** מי (שלא יצאו) [שיצאו] **רוב שנותיו בלא חטא,** או מי שבא לידו דבר עבירה פעם ופעמים ולא חטא, שוב אינו חוטא, שנאמר רגלי חסידיו ישמור חסידו כתיב. **אם ללצים הוא** יליץ בא ליטמא פותחין לו, ולענוים יתן חן בא ליטהר מסייעין לו.

תוס' ישנים

הוגרדם בן לוי כו'. [בתוספתא [שם] מפרש נמי עליה שאלו לו מה ראית אמר לסם יודעין בית אבא כו'. **לא מצא תשובה לדבריו.** דגבי ע"ז לא שייך כבוד של כתיבה אלא מסם היו כותבין כך לפי (שם כן) שאסור לספר בכתיבתו כמו שמלינו במסכת סופרים (פ"ה ה"ן). **מעשה בדואג כו'.** [וא"ת למאן דאמר (סנהדרין קד, ב) אין אנטיגנוס לא בא ישמעאל ואית ליה למימר שלא עשה ישמעאל תשובה, ואין קראו לשם לדיק. י"ל דישמעאל הקב"ה קראו כך ומסקינן אמר להם הממונה.

מסורת הש"ס

(ל) [נרכות מח: שבת נ. מו"ק כח. תענית ה:], (מ) [בע"י מפי היא אמר רבינא דלא וכו'], (נ) [בע"י רב המנונא], (ס) [סנהדרין עו:], (ע) [ל"ל ואמר], (פ) [תגיגה יב.], (צ) [עי' אדר"נ ספכ"ג], (ק) קדושין עב:, (ר) [עי' תגיגה יב.], (ש) הקרי מסקידו והכתיב מסידו, (ת) ע"ז עה. שבת קד. מנחות כט:, (א) [בע"י ר' שמעון בן לוי].; (ב) [גבי אנים (מלכים ג ט"ו) ופס אמו מעכה], (ג) (שם לז),

כא. הלוקח למדוד נפט מפני שריחו רע אומר לו המוכר מדוד בעצמך: מטמטמת. לוטמת וסותמת מכל חכמה: **ונטמטם.** חסר ל': **מטמאין אותו הרבה.** מניחין אותו ליטמא הרבה והכי קאמר קרא אל תטמאו בהן ואם תטמאו סוף ונטמתם: **והתקדשתם.** מעט והייתם קדושים הרבה הבא ליטהר מסייעין אותו:

הדרן עלך אמר להם הממונה

טרף בקלפי. שנינו בפרק שלמעלה (דף לז.) וקלפי היתה שם: **טרף.** פתאום בטריפה ובחטיפה: **והעלה שני גורלות.** אחד בימין ואחד בשמאל והשעירים עומדים אחד לימין ואחד בשמאל ונותן גורל שעולה בימין לשעיר של ימין: **והן עונין אחריו.** כשמזכיר את השם: **גמ' דלא ניחוין.** שלא ימשמש להכין במשמושו איזה של שם ויטלנו בימין לפי שהוא סימן יפה כשהוא עולה בימין: **ושל חול היתה.** איזה מקודשת: **הפורה חסה עו'.** שנאמר (ויקרא יד) ונזה הכהן ופנו את הבית וגו' על מה חסה תורה על פכין של כלי חרס שאין להם טהרה במקוה ג"כ חסה על ממון חשוב ג"כ חסה על ממונן של [1] (לירושין) קל וחומר על ממונן של לדיקים: **ואם בימינו של סגן עלה ראש בית אב אומר לו לכהן גדול דבר מילך.** דבר דבריך לה' חטאת: **יון דלא סליק בידיה.** דכהן גדול ובידיה דסגן סליק חלש דעתיה דכהן גדול לי אומר לו סגן: **למה סגן מימינו כו'.** שהולך תמיד לימינו כך אמרו בשם ר' יאחק הלוי. ואני שמעתי מרבינו יאחק בר יהודה למה סגן ממונה שאם יארע פסול אבל כל זמן שלא יארע בו פסול אין הסגן עובד שום עבודה בעולם: **לשון של זהורית.** למר סרוק ומשון כמין לשון ובצוע אדום וקושרין אותו בראש שעיר המשתלח והיה מלבין מאליו והוא סימן שמחל הקב"ה לישראל שנאמר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: **והיה נר מערבי דולק.** לאחר שכבו שאר כל הנרות ואע"פ שממנו מתחיל להליק ערבית בו היה מסייס הטבת נרות שחרית והוא עדות שהשכינה שורה בישראל דכתיב [2] מחוץ לפרוכת העדות ואמרינן במסכת שבת (דף כב:) עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל ואמרינן (שם) מאי עדות זה נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסייס. ואיזהו נר מערבי למאן דאמר (מנחות דף לא:) שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב קרי נר מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח כדתנן (תמיד פ"ו משנה ג) [3] נכנס אחד ומצא שתי נרות מזרחיות דולקות וכו' למאן דאמר כו' לפון ודרום נתונין היו אמצעיתן פניו מסובין כלפי מערב והוא קרוי מערבי ושאר הנרות מגדלין פניהם כלפי אמצעי דכתיב [4] (במדבר ח) אל מול פני המנורה היא אמצעית ילירו נרות של ששה קנים: **והיה אש המערכה מתגבר.** ודולק מאליו בלא תוספת עצים ולא היו צריכין להביא עצים משסדרוהו שחרית: **חוץ משני גוירין.** של בין הערבים שהן חוצה כדאמרינן [5] בפרקין לעיל: **נשתלחה מאירה.** שאינו משביע: **וכל הן מגיעו כפול.** שאינו כזית מאחר שראו שאינו משביע הצנועין מושכין את ידיהן [6] (ואם יותיר לא היו מושכין ידיהם) ובימי שמעון את מי שמגיע כפול לא היו מושכין ידיהם: **טרף בקלפי וכו'. וקראו אותו המצן כל ימיו.** אף ע"פ שגם גרגרנין אחרים חוטפים ואוכלים כמותו האי דקראו אותו המצן טפי מאחריני י"ל לפי שהוא חטף מחמצן אחר אי נמי אחרים לא הקפידו כשהיו חוטפין זה מזה אבל זה כשזה חטף מידו הקפיד:

בא למדוד נפט אומר לו מדוד אתה לעצמך בא למדוד אפרסמון אומר לו המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבשם אני ואתה תנא דבי רבי ישמעאל עבירה מטמטמת לבו של אדם שנאמר [1] ולא תטמאו בהם ונטמתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם תנו רבנן [6] (אל) תטמאו בהם ונטמתם בם אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה מלמטה מטמאין אותו מלמעלה בעולם הזה מטמאין אותו לעולם הבא תנו רבנן [2] והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה מלמטה מקדשין אותו מלמעלה בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא:

הדרן עלך אמר להם הממונה

[7] **טרף** [8] בקלפי והעלה שני גורלות אחד כתוב עליו לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו אם של שם עלה בימינו הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך [9] ואם של שם עלה בשמאלו ראש בית אב אומר לו אישי כ"ג הגבה שמאלך נתנן על שני השעירים [2] ואומר לה' חטאת רבי ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת אלא לה' והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: **גמ'** למה לי טרף בקלפי כי היכי דלא ניכוין ולישקול אמר רבא [3] קלפי של עץ היתה ושל חול היתה ואינה מחזקת אלא שתי ידים מתקיף לה רבינא בשלמא אינה מחזקת אלא שתי ידים כי היכי דלא ליכוין ולישקול אלא של חול נקדשה אם כן הוה לה כלי שרת של עץ [4] וכלי שרת דעץ לא עבדינן ונעבדה דכסף ונעבדה דזהב [5] התורה חסה על ממונן של ישראל מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר הסגן וכהן גדול מכניסין ידן בקלפי אם בימינו של כהן גדול עולה הסגן אומר לו אישי כהן גדול הגבה ימינך ואם בימינו של סגן עולה ראש בית אב אומר לו לכהן גדול דבר מילך ונימא ליה סגן כיון דלא סליק בידיה חלשא דעתיה במאי קא מיפלגי מר סבר ימינא דסגן עדיף משמאליה דכהן גדול ומר סבר כי הדדי נינהו ומאן האי תנא דפליג עליה דרבי יהודה רבי חנינא סגן הכהנים הוא דתניא [6] רבי חנינא סגן הכהנים אומר למה סגן [6] מימינו שאם אירע בו פסול בכהן גדול נכנס סגן ומשמש תחתיו תנו רבנן ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין מכאן ואילך פעמים עולה בימין פעמים עולה בשמאל והיה לשון של זהורית מלבין מכאן ואילך פעמים מלבין פעמים אינו מלבין [7] והיה נר מערבי דולק מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה והיה אש של מערכה מתגבר ולא היו כהנים צריכין להביא עצים למערכה חוץ משני גזירי עצים כדי לקיים מצות עצים מכאן ואילך פעמים מתגבר פעמים אין מתגבר ולא היו כהנים נמנעין מלהביא עצים למערכה כל היום כולו ונשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותיר מכאן ואילך נשתלחה מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים וכל כהן מגיעו [8] כפול [9] [10] הצנועין מושכין את ידיהן והגרגרנין נוטלין ואוכלין ומעשה באחד שנטל חלקו וחלק חבירו והיו קורין אותו בן חמצן**

[1] [5"ל ולא], [2] [פי' ערבב ערוך וכ"כ הרשב"ם ב"ב קכב. ד"ה טרף ערבבם כמו עירבבם ערבופות], [3] גיר' ירו' ואם בשמאלו עלה לאם כ"א וכו', [4] [נקמן מד: ר"ה כז. מנחות עו: פו: פח: פט. חולין מט: עז.], [5] [מיר מז: ע"ש סוט' מב. ע"ש], [6] [מוספ' סוטה פי"ג ה"ז], [7] בע"י כפול מלרי, [8] קדושין נג. [חולין קלג.], [9] [5"ל לרי עין], [10] [ויקרא כד], [2] רש"א מ"ז,

תורה אור השלם

1. אַל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם:

ויקרא יא מג

2. כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ:

ויקרא יא מד

גליון הש"ם

גמ' וכלי שרת דעץ לא עבדינן. סוכה דף נ' ע"ב:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' למה סגן מימין שאם אירע: (**ב**) רש"י ד"ה והיה גר כו' כדתנן בנגם ומצא שתי גרות מזרחיים דולקים וכו' למאן דאמר לפון ודרום מונון היה האמצעי פניו מוסב כלפי מערב וכו' פי' המנורה הוא אמצעי ילירו: (**ג**) ד"ה חוץ משני כו' כדאמרינן בפילקין דלעיל. נ"ב דף כ"ו ולא הבנתי דהרי לף בשחרית הן תוכה כדמבואר שם ובדף כ"ז:

מוסף רש"י

מדוד אתה לעצמך. שאין אדם רולה לפייסו (שבת כז:).

הדרן עלך אמר להם הממונה

התורה חסה על ממונן של ישראל. בתורת הכהנים נפקא לן מולוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא וגו' (ויקרא יד) אמר ר' מאיר וכי מה מטמא לן שאמרה תורה להמתין שלא יראה הכהן את הנגע ולא יאמר טמא עד שיהא הכלים נפנין, ואם תאמר כלי עניו בגדיו ומתכת, מטביל והם טהורים, ועל מה חסה תורה על כלי חרס ופכו שאין להן טהרה אלא שבירה, וכל כך חסה תורה על ממונן של בני עין (שהרי לערת באה עליו בעבור שהוא לר עין לכדאיתא במדרש ובא אשר לו שמים בעטלה. ואומר רבינו דשאני הכא דכתיב אשר עלה עליו הגורל לה' (והרי) [והכל] ועשהו אלא חטאת. אינו צריך לומר חטאת אלא לה'. דהכי משמע ליה לישנא דקרא אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו אלא יחיר יותר. גמ'. כי היכי דלא נבוין ונשקול. וא"ת א"כ לא עשה מלות הגרלה. י"ל דולמי לפי שהוא רולה שיבא של שם בשל ימין מעריב ושוכח להגריל. אלא של חול אמאי ליקדשה. לפי שכבוד המלוה בשל קדש. וא"ת לרבי יהודה דאמר מלות נרשם שהה בשל קדש, א), כיון שעשה בשל קדש מלוה שיכול לעשות בשל חול דהגרלה לאו עבודה היא ס"ב כיון שלא יהנה משל קדש. י"ל כיון (שעבד) [שכבוד] המלוה [הוא] יכול לעשות בשל קדש. א"ב הוה ליה כלי שרת ולא כלי שרת גמורין עבודתן מתנכון וזה אין בו שום עבודה, דהגרלה לאו עבודה היא ואיך יהיה כלי שרת. י"ל דהכי קאמר הוה ליה כלי שרת שיולו העולם שהוקדש ויכבו שיולין לקדש בו מנחה לא לקבל דם בשעת זורק ויבא לעשות כלי שרת של עץ, וכלי שרת של עץ לא עבדינן, דפלוגתא היא דרבי יו' יוסי בר' יהודה בסוכה פרק המלל (ג, ב) ובמנחות (כמ, ב) ורבי פוסל, ואפילו לר' יוסי בר' יהודה דמכשר מדרבנן מיהא לכתחילה בעינן של מתכות. הסגן אומר לו בו'. וא"ת עלה בימינו הסגן למה אין אומר לו הגבה ימינך. י"ל שלא היה טרוד ככהן גדול ולא יכבה. ועוד שהיה מביאם כהן גדול. תימה לרבינו אין מכנים הסגן ידו להגריל והא מסקינן לקמן בשמעתין דלר' יהודה הגרלה מעכבת ואם (אין) עבודה היא אינה כשרה אלא בכהן גדול. ואומר רבינו (שאין) [שאינה] כל כך עבודה שהרי אי ידי כהן גדול מתברכין (משעירין) [ומאיר] נמי הגרלה לאו עבודה היא, ואמ"ג דאמרינן לקמן מת אחד מהם מביא מביאו אלא בהגרלה כו' שמעון אבל לרבנן דדיה מגרל, מ"מ אין ההגרלה מעובה כל כך עבודה, אבל התם הוי טעמא משום דלא הגרל כלל (עד) [עכ] אחד. אבל אין לומר שעבודתו מתנכון לסגן זה בכהן גדול, שא"כ לא יאמר עוד אלא בא' כלים. למה סגן מימינו. לקשה ה"ר אלחנן כי משום מלחמה היה מעמיד בא' כלים ומוזהר על (המלחמה) [המלחמה] בכהן גדול והרבה דברים יש בו בכהן גדול לקמן בפרק בא לו (עב, ב) לרב דימי דתהם וא"כ למה היו ממנים הסגן, ואמתמן שממנין סגן ולקח בנדיו ראשון שהיה שם משוח מלחמה, כדאמרינן בזיר פרק כהן גדול (מז, ב) דבעי התם סגן ומשוח מלחמה לא מיייהו עדיף כו'. ואומר רבינו דמשוח מלחמה היה קלת אינה הואיל ומעמה ממשם בא' בגדים כמותו. כי הדדי נינהו. וכשיבה עבודה זו בשמאל כמו הוצאת בכהן גדול דיום הכפורים שלריך לו שתי ידים לפי שאי אפשר בעבודה אלא הוא. שמגיעו כפול הצנועים מושכין ידיהם. אומר רבינו דזוקא מגיעו כפול, אבל מגיעו בכזית לא היו מושכין ידיהם כי דימו לקיים מלות אכילה, אבל כאן לא היה מלות אכילה לגמרי כיון שאין שם אלא כפול ולא היו שביעין. וא"ת היכא דמגיעין [כפול ושביעין] דאמרינן בריש פסחים [ג, ב] אין מיקיימא מלות אכילה. י"ל דלא בעי כזית לגמרי אלא כזית עדיף ומשביה אכילה, ולכולם לא היו יכולים לאכלן בשוה. והגרגרנין חולקין. מוטפין ואוכלין דדמפרש בפרק שני דקידושין (נג, א).

רבינו חננאל

תנו רבנן והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה.

הדרן עלך אמר להם הממונה

טרף בקלפי והעלה שני גורלות. פי' טרף עירבבם. כי היכי שלא יתכורן ויעלה של שם בימינו. **אמר רבה קלפי של עץ ושל חול היתה** שאין עושין כלי שרת של עץ. ואינה מחזקת פיה אלא שתים ידים כדי שלא יתכורן. **הא** דתני ר' יהודה הסגן וכהן גדול מכניסים ימינם בקלפי כו', ר' חנניה סגן הכהנים חולק עליו ואומר למה סגן [6] ממונה שאם אירע פסול בכהן גדול משמש תחתיו, אבל כל זמן שלא אירע בו פסול אינו משמש כלל. ת"ר [מ"] שנה ששימש שמעון הצדיק, היה הגורל עולה בימין, ולשון זהורית מלבין, והיה נר מערבי דולק, והיתה אש של מערכה מתגברת, והיתה [ברכה] בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים כו'. מעשה באחד שחטף חלק חבירו והיו קורין אותו חמצן.

[6] כ"ה גי' רבינו ז"ל למה סגן ממונה וכן הוא הגי' להביא בסוטה מ"ב ע"א וכ"מ ג"כ במיר מז וש"ס בסוס' ד"ה למה.

תוס' ישנים

מתני'. טרף בקלפי. במו"כ [מתני פרק ב ו] מפיק מקלא דבעינן קלפי, דקתני התם אשר עלה עליו הגורל לה' יכול יתן על גביו, מ"ל אשר עלה עליו שעלה לשמו ממון קלפי. ובירושלמי [פ"ד ה"א] לא סוף דבר קלפי אלא אפילו קלמות, ולמה אמרו קלפי כדי לעשות פומבי לדבר, ויביא שני חוטין אחד שחור ואחד לבן ויקשור עליהם ויאמר זה לשם וזה לעזאזל, מ"ל גורל לה' שיהא מיכר לה' וגורל לעזאזל שיהא מיכר לעזאזל, וכן פריך משני לרוחות אחד שחור ואחד לבן, ומשני הכי דבעינן כתיבה ממש. **ואומר לה' חטאת.** הקשה ה"ר אלחנן אמאי לא קאמר חטאת לה' שיכיר השם מאותר, כדאמרינן בפ"ק דנדרים (ז, א) לא לימא אינים לה' קרבן אלא קרבן לה', דילמא פשע ומלכל שם שמים בעבלה. ואומר רבינו דשאני הכא דכתיב אשר עלה עליו הגורל לה' (והרי) [והכל] ועשהו אלא חטאת. אינו צריך לומר חטאת אלא לה'. דהכי משמע ליה לישנא דקרא אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו אלא יחיר יותר. גמ'. כי היכי דלא נבוין ונשקול. וא"ת א"כ לא עשה מלות הגרלה. י"ל

א א מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום"כ הל' ה:

ב ב מיי' שם פ"ב הל' ו:

ג ג מיי' שם פ"ג הל' ה:

ד ד מיי' פ"ח מהלכות בית הבחירה הל' יח:

ה [מיי' פ"ט מהלכות כמוריס הלכה כב טוש"ע י"ד סימן סא סעיף יא]:

וציר דלתות ההיכל היה נשמע בשמונה תחומי שבת. תימה דבמסכת תמיד פ״ג (משנה ח) תנן מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח ומוכח התם דהוא שער היכל ויש לומר דלירי דלתות לא היו נשמעין אלא מ׳ תחומי שבת אבל השער עצמו נשמע ביריחו אי נמי מתוך מ׳ תחומי שבת היו מרגישין קול לירי הדלתות שכל אדם יכול להרגיש שהוא קול לייריס ומיריחו היו שומעין קול הברה בעלמא אבל מי שלא היה יודע לא היה מרגיש מה קול היה זה וכן פירשתי ספ״ק (דף כא. ד״ה והיה) גבי גביני כלוי: **כלה שבירושלים לא היתה צריכה להתבשם מריח הקטרת.**

תימה דאמר פרק כל שעה (פסחים דף כו.) קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה ודייק מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא מאי לאו לאותן העומדין בפנים דלא איפסר ולא מיכוון ואבי לאותם שבחוץ א״כ לאבי היו עושין איסור בכל יום ויש לומר אינו אסור אלא שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר:

דתנא ביה קרא אשר עלה כו׳.

ומאן דאמר לא מעבבא סבירא ליה כיון דלא כתב לווי אע״ג דתנא ביה קרא לא מעבבא מידי דהוה אבגילה דתנן (מנחות דף יח:) אם לא בנו כשר אע״ג דכתיב זימנין כתיב בגילה בגילה אלא כיון דלא כתיב בלשון לווי לא מעבבא ולמאן דאמר מעבבא לא דמי לבגילה דשאני הכא דאהני חוקה קצת כיון דמחוקה גמרינן לעיכובא לשאר מילי שבפרשה גמרינן נמי מינה להגרלה כיון דתנא בה קרא אל כל דהו:

תני

חמצן עד יום מותו אמר רבה בר [6](בר) שילא מאי קרא [1]אלהי פלטני מיד רשע מכף מעול וחומץ רבא אמר מהכא [2]למדו היטב דרשו משפט [3]אשרו חמוץ אשרו חמוץ ואל תאשרו חומץ [4]תנו רבנן אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם בשנה זו הוא מת אמרו לו מניין אתה יודע אמר להם בכל יום הכפורים [7]היה מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס עמי ויצא עמי והיום נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים נכנס עמי ולא יצא עמי אחר הרגל חלה שבעה ימים ומת [5]ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם ת״ר ארבעים שנה קודם חורבן הבית לא היה גורל עולה בימין [6]ולא היה לשון של זהורית מלבין ולא היה נר מערבי דולק והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי אמר לו היכל היכל מפני מה אתה מבעית עצמך יודע אני בך שסופך עתיד ליחרב וכבר נתנבא עליך זכריה בן [7]עדוא [3]פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך אמר רבי יצחק בן טבלאי למה נקרא שמו לבנון שמלבין עונותיהן של ישראל אמר רב זוטרא בר טוביה למה נקרא שמו יער דכתיב [4]בית יער הלבנון לומר לך מה יער מלבלב אף בית המקדש מלבלב [8]דאמר רב הושעיא בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירות בזמניהן וכיון שהרוח מנשבת בהן היו נושרין פירותיהן שנאמר [5]ירעש כלבנון פריו ומהן היתה פרנסה לכהונה וכיון שנכנסו עובדי כוכבים להיכל יבשו שנאמר [6]ופרח לבנון אומלל ועתיד הקב״ה להחזירה לנו שנאמר [7]פרוח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה: נתנן על שני השעירים: [8]תנו רבנן [9]עשר פעמים מזכיר כהן גדול את השם בו ביום ג׳ בוידוי ראשון ושלשה בוידוי שני ושלשה בשעיר המשתלח ואחד בגורלות [9]וכבר אמר [10]השם ונשמע קולו ביריחו אמר רבה בר בר חנה מירושלים ליריחו עשרה פרסאות וציר דלתות ההיכל נשמע בשמונה תחומי שבת עזים שביריחו היו מתעטשות מריח הקטורת נשים שביריחו אינן צריכות להתבשם מריח קטורת [10]כלה שבירושלים אינה צריכה להתקשט מריח קטורת אמר רבי [11](יוסי בן [12]דולגאי) עזים היו לאבא [13]בהרי [14](מכמר) והיו מתעטשות מריח הקטורת אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה סח לי זקן אחד פעם אחת הלכתי לשילה והרחתי ריח קטורת מבין כותליה אמר ר׳ ינאי [2]עליית גורל מתוך קלפי מעכבת הנחה אינה מעכבת ורבי יוחנן אמר אף עלייה אינה מעכבת אליבא דרבי יהודה דאמר [5]דברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ לא מעכבא כולי עלמא לא פליגי דלא מעכבא כי פליגי אליבא דר׳ נחמיה מ״ד מעכבא כר׳ נחמיה ומאן דאמר לא מעכבא הני מילי עבודה הגרלה לאו עבודה היא איכא דאמרי אליבא דרבי נחמיה דאמר מעכבא כולי עלמא לא פליגי דמעכבא כי פליגי אליבא דר׳ יהודה מאן דאמר לא מעכבא כרבי יהודה ומאן דאמר מעכבא שאני הכא [15]דתנא ביה קרא [8]אשר עלה [9]אשר עלה תרי זימני מיתיבי מצוה להגריל ואם לא הגריל כשר בשלמא להך לישנא דאמרת אליבא דרבי יהודה כולי עלמא לא פליגי דלא מעכבא הא מני רבי יהודה היא אלא

חמצן. גזלן: **אשרו חמוץ.** החזיקו הגנזל: **ואל תאשרו חמוץ.** לא תחזיקו אלא [בסנהדרין] (דף לה.) שלמדנו מכאן שמקקין לתובע תחילה: **מלבלב בשם.** מלבלב ברכת כהנים את העם בשם המפורש [9] שלא היו כלאי: **נפתחות מאליהן.** סימן לאויבים לבא וליכנס: **ובכר נתנבא עליך.** שהפתיחה זו היא סימן לחורבן: **שלשה בוידוי ראשון.** של פר אנא השם חטאתי אנא השם כפר לפני ה׳ תטהרו: **ואחד בגורלות.** לה׳ חטאת: **וכבר אמר.** כלומר וכבר היה מעשה שהלך קולו על יריחו: **הנה.** דרכה להתקשט בבשמים: **בהרי מלמר.** שם הממחו: **והרחתי ריח קטרת.** מקטורת שנעשה בו בעוד המשכן בשילה: **עלייה גורל מתוך קלפי מעכבת.** עבודה שאין השעירים מתפרשין זה לשם וזה לעזאזל אלא ע״פ הגורל לפיכך צריך לראות איזה עלה ביימין ויהא שעיר של ימין נקבע בו ואי זה עלה בשמאל ויהא שעיר של שמאל נקבע בו: **אבל הנחה.** של גורל על השעיר אינה מעכבת אפילו לא הניחו עליו שהרי הוקבע של ימין בגורל שעלה ביימין וכן שעיר השמאל לגורל שמאל: **אף עלייה אינה מעכבת.** ואם יקרא הכהן שם חטאת על האחד ושם עזאזל על חבירו הוקבעו בלא הגרלה שאין הגרלה מעכבת אלא שחיסר מלוה: **אליבא דרבי יהודה כו׳.** בפרק הוליאו לו (לקמן דף ס.) פליגי ר׳ יהודה ור׳ נחמיה אם שינה בסדר עבודות להקדים את המאוחר ואמר ר׳ נחמיה כל סדר העבודות שנעשות בבגדי לבן בין בפנים כגון לפני לפנים בין מבחוץ כגון בהיכל או בעזרה מעכב דחוקה דכתיבא בענינא דאחרי מות עלייהו כתיבא ור׳ יהודה אומר לא כתיבא חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים הלכך הגרלה שהיא אינה נעשית מבפנים אלא מבחוץ לר׳ יהודה דאמר אדברים שנעשים מבחוץ לא כתיבא חוקה: **דכולי עלמא לא פליגי.** דאפילו ר׳ יוסי מודה לר׳ יהודה לא מעכבא דהא לא כתיב בהו עיכובא: **כי פליגי אליבא דרבי נחמיה.** דאמר חוקה אכל דברים הנעשים בבגדי לבן כתיבא וזו בבגדי לבן היא כדכתיב בעניינא: **הני מילי.** דכתיב חוקה לעיכובא בעבודה הוא דאתא לעיכובא ר׳ (עד ב) כאן לא אמר רבי נחמיה דכתיב חוקה בעבודה לעיכובא כגון חתיות גחלים מן המזבח ושחיטת פר לעבודות ניתנו ופסולות בכהן אחר אבל הגרלה דלאו עבודה היא שכשרה בסגן למאן דאמר לעיל הסגן וכ״ג מכניסין ידיהן של ימין בקלפי אימא הכא מודה ר׳ נחמיה דלא מעכבא): **כולי עלמא לא פליגי דמעכבא.** דקאמר חוקה עלייהו כתיב: **שאני הכא דתנא בה קרא.** אף על גב דחוקה לאו עלה קיימא לעכב מעכבא שהרי שנה עליו הכתוב לעכב ומקרא יתירא נפקא לה לעיכובא: אלא

עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פ״ב מהלכות עבודת יום״כ הל׳ ו:
ו ב סש פ״ג הל׳ ג:

תורה אור השלם

1. אֱלֹהֵי פַּלְטֵנִי מִיַּד רָשָׁע מִכַּף מְעַוֵּל וְחוֹמֵץ:
תהלים עא ד
2. לִמְדוּ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אַשְׁרוּ חָמוֹץ שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה:
ישעיהו א יז
3. פְּתַח לְבָנוֹן דְּלָתֶיךָ וְתֹאכַל אֵשׁ בַּאֲרָזֶיךָ:
זכריה יא א
4. הִשְׁלֵשׁ מֵאוֹת מְגִנִּים זָהָב שְׁחוּט שְׁלֹשֶׁת מָנִים זָהָב יַעֲלֶה עַל הַמָּגֵן הָאֶחָת וַיִּתְּנֵם הַמֶּלֶךְ בֵּית יַעַר הַלְּבָנוֹן: מלכים א י יז
5. יְהִי פִּסַּת בָּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְّבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ: תהלים עב טז
6. גּוֹרַע בַּיָּם וַיְבַשֵּׁהוּ וְכָל הַנְּהָרוֹת הֶחֱרִיב אֻמְלַל בָּשָׁן וְכַרְמֶל וּפֶרַח לְבָנוֹן אֻמְלָל:
נחום א ד
7. פָּרֹחַ תִּפְרַח וְתָגֵל אַף גִּילַת וְרַנֵּן כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ הֲדַר הַכַּרְמֶל וְהַשָּׁרוֹן הֵמָּה יִרְאוּ כְּבוֹד יְיָ הֲדַר אֱלֹהֵינוּ: ישעיהו לה ב
8. וְהַקָּרִיב אַהֲרֹן אֶת הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיְיָ וְעָשָׂהוּ חַטָּאת:
ויקרא טז ט
9. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלֵּחַ אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:
ויקרא טז י

גליון הש״ס

רש״י ד״ה מלברך בשם כו׳. שלא היו כראי. עי׳ סוטה דף לא ע״א תוס׳ ד״ה הרי הוא אומר:

מוסף רש״י

אשרו חמוץ. החזיקו את הגנזל ולא את הגזלן (סנהדרין לה.). **דברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ.** כגון הגרלה וידוי ושפיכת שיריים וכל מתנות הפרוכת ומזבח הזהב, **לא מעכבא.** אם הקדים לבן דבר מאחר אין אלו מעכבין עליו לפוסלו (לקמן ס.).

רבינו חננאל

וכל אותן מ׳ שנה היה מזדמן לו בכל יום הכפורים זקן לבוש לבנים ועטוף לבנים נכנס ויוצא עמו. אותה שנה שמת נזדמן לו זקן לבוש שחורים ועטוף שחורים נכנס עמו ולא יצא עמו. וכיון שראה כך אמר בשנה זו מת. חלה אחר הרגל (ח׳) [ז׳] ימים ומת, ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם. **ארבעים שנה [קודם] חורבן הבית** היו דלתות ההיכל נפתחות מאיליהן, עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי ואמר כבר נתנבא עליה זכריה בן עידו ואמר פתח לבנון דלתיך (אשר בארץ). נקרא לבנון מפני שמלבין עונותיהם של ישראל, נקרא יער שהיה מלבלב ומוציא פירות כיער. ת״ר י׳ פעמים מזכיר כהן גדול השם בו ביום. ג׳ בוידוי ראשון וג׳ בוידוי שני ג׳ בשעיר המשתלח וא׳ בגורלות. וכבר אמר אנא השם בקול נמוך ואחר כך הרים קולו ונשמע קולו ביריחו. א״ר יוחנן מירושלים עד יריחו י׳ פרסאות. תנא ציר ההיכל הוה נשמע בח׳ תחומי שבת כו׳. א״ר ינאי עליית גורל מתוך קלפי מעכבת. הנחה על שני השעירים אינה מעכבת. ור׳ יוחנן אמר אפי׳ עלייה אינה מעכבת. ומה נתינה דכתיב ונתן אהרן אינה מעכבת, עליה דלא כתוב בה והעלה הכהן לא כל שכן שאינה מעכבת. ואם הקדים מעשה לחבירו כגון שחיטת הפר אם הקדימה להגרלה אינה מעכבת. **אליבא** דר׳ יהודה דאמר דברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ לא מעכבי כולי עלמא לא פליגי. אליבא דר׳ נחמיה כו׳. חלוקת ר׳ יהודה ור׳ נחמיה מפורשת באחרית פרק הוציאו לו את הכף. וכולי עלמא וידוי הפר והשעיר, והגורלות עלייתן ונתינתן על השעירים, וחפינת הקטורת ונתינת על הכף, וחתיית הגחלים בבגדי לבן בחוץ הן. איכא דאמרי אליבא דר׳ נחמיה דאמר מעכבה כולי עלמא לא פליגי. כלומר ר׳ ינאי ור׳ יוחנן מודו דמעכבה. כי פליגי אליבא דר׳ יהודה. ר׳ יוחנן כר׳ יהודה, ור׳ ינאי אמר לך בהא אפילו ר׳ יהודה מודה דעליית גורל אע״פ שהיא בחוץ מעכבה, מדכתיב שתי פעמים אשר עלה אשר עלה, הכתוב שנה עליו לעכב. **מיתיבי** לר׳ ינאי מצוה להגריל [ואם לא הגריל] כשר.

מסורת הש״ס

[1]) [ל״ל רב ור״ל בקדושין עג.]. [2]) [סנהדרין לה.]. [3]) מנחות קט: [תוספ׳ סוטה פי״ג ה״מ], [4]) [וע׳ תוס׳ מנחות קט: ד״ה מזדמן], [5]) [המעם לזה ע׳ תוס׳ סוטה לח. ד״ה הרי], [6]) [ר״ה לא:]. [7]) [ל״ל עדו דבריה זכריה כתיב זכריה בן ברכיה בן עדו הנביא וכ״ל בע״ר], [8]) לעיל כא:. [9]) בע״י הביא הקרא נוסר ביום וגו׳ והוא ריבא הקרא של ופרח לבנון אומלל. [10]) [תוספתא פ״ג ה״מ], [11]) לעיל כ:, [12]) [אמת], [13]) [ע׳ תוס׳ כתובות קו: ד״ה לא נאמרו], [14]) תמיד ל:, [15]) [שם איתא אליעזר בן דגלמי], [16]) במשנה שבמשניות איתא בהרי ובמשנה שבגמרא מי׳ בעצי], [17]) [ל״ל מכוור וכ״ל במשנה דביומא ובירושלמי במדבר (לב) אבל יעזר מתרגמי׳ אלעא דמכוור] וכן בגם הערוך בערך הר אולם בערך מכבר גרסתו מכבר, [18]) לקמן ס. [זבחים מ.], [19]) [מנחות יט: תו״מ], [20]) רש״ל מ״ז, [21]) בס״ל כל המוקף לפני ד״ה כי פליגי,

תוס׳ ישנים

נכנס עמי ויצא עמי. בירושלמי [פ״ה ה״ב] פריך וכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ולרשין אפילו אותם שכתוב בהם ופיכסם פני אדם, ומתרץ כבוד הקב״ה היה. **עשר פעמים מזכיר בהן גדול את השם כו׳.** היינו השם המפורש, דאי שם של אדבע פוחתיא היה מזכיר כמה פעמים ביום בתפילתו, וכן מפרש נמי בירושלמי [פ״ג ה״ז]. **וציר דלתות ההיכל היה נשמע עד ח׳ תחומי שבת.** ופליגא אהך משנה בתמיד [פ״ם מ״ם] דקתני מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח, כדפרישית לעיל פרק קמא [ב, ב ד״ה והיה]. **כלה שבירושלים אינה צריכה להתבשם.** אבל כלה שביריחו צריכה להתבשם שהכלות מתבשמות יותר משאר נשים. ושל בית אבטינס דאמרן לעיל [לח, א] שהיו מתנין לנשותיהם שלא יתבשמו, י״ל שלא היו עומדין בירושלים וגם רחוק מיריחו היו. והא דאמרינן בכתובות פרק מלינה אשה [סו, ב] התם מקבל [עליו] עשרה דיניים לקופה של בשמים [וקאמר] בירושלים (שכן) [שוו], פי׳ שהיו מתבשמות יותר משאר נשים, י״ל שעשירות שבהן היו מתבשמות אע״פ שלא היו צריכות. וא״ת ואיך היו מריחין והא אמרינן בפסחים בפרק כל שעה [כו, א] קול ומראה וריח אין בהן מעילה, ומוקי לה התם אחר שמעלה אמרתו, הא איסורא מיהא איכא. י״ל דהוי כמו לא איפסר ולא קמיכוין דהא ממילא היתה כל העיר מתבשמת, אבל איסורא איכא כשמתכוין, ומהאי טעמא נמי [טפי] איכא (למימר) [למיסר] קודם שתעלה אימרתו. וכיון אבטינס נמי כהיו מתבשמין היה מותר להריח מהאי טעמא דפרישית. ה״ר אלחנן. ורבינו אומר כי בית אבטינס היו קומתן נמוכיים יפה שלא היו מריחין בשעת פיטום כדתניא בכל שעה והמריח בה פטור אלא שמעל, אף אין לריך דיחתא כדפרישית. בהרי המבוור. הרי הגלעד בתרגום של כתובים בוורי מכוור (כורם) [פירוש] דרכן של עזים להיות (רלות) [רועות שם] כדכתיב [שה״ש ו, ה] כעדר העזים שגלשו מן הגלעד. **הנחה אינה מעכבת.** וא״ת לאמר לישנא קמא דלית ליה עליה מעכבא מטעמא דתנא ביה קרא אלא מטעמא דסבר ליה כר׳ נחמיה, מנא ליה דלא מעכבא הלא בהדיא כתיב (הכהן) [ונתן אהרן] על שני השעירים גורלות, ולקמן נמי בשמעתין פטיטה לן לדריך הנחה לכל הפחות למצות ולמה לא מעכבא. וי״ל דוחלל וחס (בכלי) [כבר] מוכרכין שניהם אין שבחא שתעכבה הנחתה. ואימה היכי אמיה כבר הגרלה דבריס הנעשין בבגדי לבן מבחוץ (דהא) [והא] בסוף הוליאו לו [ס, ב] אמיה אפיטה דבריס הנעשים בבגדי לבן בפנים הואיל ולוקר פנים היא. ומיהן ה״ר אלחנן שהיא הגרלה שאינו כמו כן לוקר חוץ לשעיר המשתלח. ועוד מיהן דטעמא דהגרלה לאו עבודה היא מהני לענין זה הטעם לוקר פנים כפנים דמי, ואפילו נחשוב שחיטה לוקר פנים לר׳ יהודה כמו אפיטה כדפי׳ רש״י בסוף הוליאו לו על פלוגתא דר׳ יהודה ור׳ נחמיה דלקמן, ואפ״ג דשחיטה לאו עבודה היא, מ״מ שחיטה עדיפא דשייך בה פיגול ותחיינן עליה בחוץ, אבל הגרלה אינה רק במקום קריאת [שם] ולא שייכא מידי לעבודה. ורבינו מיהן דהגרלה נמי חוץ היא לשעיר הנעשה בפנים לשחיטה וקבלה שעשין אמילה.

אלא להך לישנא דאמרת פליגי בשלמא למאן דאמר לא מעכבא הא מני ר' יהודה היא אלא למ"ד מעכבא הא מני תני מצוה להניח ת"ש מצוה להגריל ולהתודות לא הגריל ולא התודה כשר וכי תימא הכי נמי להניח אימא סיפא רבי שמעון אומר לא הגריל כשר לא התודה פסול מאי לא הגריל אילימא לא הניח מכלל דרבי שמעון סבר הגרלה מעכבא [ו]והתניא מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה דברי רבי שמעון ר' שמעון [ז]לא ידע מאי קאמרי רבנן והכי קאמר להו אי הגרלה הגרלה ממש קא אמריתו פליגנא עלייכו בחדא אי הגרלה דקאמריתו היינו הנחה פליגנא עלייכו בתרתי [ח] ת"ש פר מעכב את השעיר ושעיר אין מעכב את הפר במתנות שבפנים בשלמא פר מעכב את השעיר דאי אקדמיה לשעיר מקמי פר לא עבד ולא כלום אלא שעיר אין מעכב את הפר מאי ניהו אילימא דאי אקדים מתנות דפר בהיכל מקמי מתנות דשעיר בפנים חוקה כתיב בהו אלא לאו דאקדים מתנות דפר בפנים מקמי הגרלה ומדסדרא לא מעכבא עיקרא הגרלה נמי לא מעכבא [א] לא דאקדים מתנות דפר במזבח מקמי מתנות דשעיר בהיכל ורבי יהודה היא דאמר דברים הנעשין בבגדי לבן בחוץ לא מעכבי והא במתנות שבפנים קתני אלא הא מני רבי שמעון היא דאמר הגרלה לא מעכבא ואיבעית אימא לעולם רבי יהודה היא ונהי דבסדרא לא מעכבא הגרלה מיהא מעכבא ואזדו לטעמייהו דתניא

יעמד

אלא להך לישנא דאמרת. אליבא דרבי יהודה פליגי ואמר רבי ינאי מעכבא וכל שכן לרבי נחמיה הא מני לא רבי יהודה ולא רבי נחמיה: **תני מצוה להניח.** ואם לא הניח כשר (ג) והא כולי עלמא מודו דבנתינה לא תנא בה קרא אלא חדא זימנא הוא דכתיב ונתן אהרן וגו' אבל בעלייה תנא בה קרא דכתיב ג) והקריב אהרן את השעיר אשר עליו עליו וגו' וכתיב והשעיר אשר עליו (ג): **והתודות.** על שעיר המשתלח כדכתיב והתודה עליו וגו': **אילימא לא הניח.** בההוא הוא דקאמר רבי שמעון כשר אבל עלייתו מתוך קלפי אית ליה לרבי שמעון דמעכבא: **והתניא מת אחד מהן.** לאחר הגרלה דאי אפשר עוד להגריל אלא אם כן יביא שנים אחרים וילך אחד לאיבוד כדאמרי' בפ' שני שעירי (לקמן דף סב.): **מביא.** אחד מן השוק תחת זה שמת ויהא חבירו של זה העומד (ד) ואין צריך להגריל: **רבי שמעון לא ידע כו'.** לעולם לא הגריל דקאמר תנא קמא כשר לא הניח הוא ודקשיא לך היכי קאמר ר"ש עלה לא הגריל כשר אי הגרלה זו היינו הנחה משמע דאי לא העלה פסול לרבי שמעון לא תקשי דלא הגריל דקאמר ר' שמעון לא הגריל ממש קאמר ולא הוה ידע דלא הגריל דקאמר ת"ק אהנחה הוא דקאי והכי קאמר להו ר' שמעון לרבנן אי לא הגריל כשר דקאמריתו היינו בעלייה דהוא הגרלה ממש פליגנא עלייכו בחדא בלא התודה: **ואי הגרלה דקאמריתו היינו הנחה.** אבל עלייה לדידכו מעכבא פליגנא בתרתי לדידי הגרלה לא מעכבא כלל והוידוי מעכב ולקמן מפרש טעמא דתרוייהו בוידוי: **פר מעכב את השעיר.** אם הקדים אחת מן העבודות של שעיר המאוחרות לשל פר ועשאה קודם לפר הפר אסור לאוי ליקדם לה מעכבא ופוסלה ואינה עולה לו וצריך לחזור ולעשותה לאחר הפר (ה). וסדר עבודותיהן כך היא בפרשה בתחילה מתודה על הפר וידוי ראשון ואח"כ מגריל על השעיר ואחר כך מתודה על הפר וידוי שני ושחטו ומכניס כף ומתחה ונותן את הקטורת על האש וגומר ונותן מדם הפר על הכפורת ואחר כך שוחט את השעיר ונותן ממנו על הכפורת ואחר כך נותן מדם הפר על הפרוכת ואחר כך מדם השעיר ואחר כך מערב דמים ונותן על מזבח הפנימי: **אבל השעיר אינו מעכב את הפר.** אם הקדים עבודת הפר והוא מן המאוחרות לשל שעיר ועשאה לפני שעיר אין השעיר שהיה ראוי ליקדם לה פוסלה: **במתנות שבפנים.** קאמרי דסדר הפר מעכב את השעיר: **אי אקדמיה לשעיר.** על דין הבדים מקמי פר לא עשה כלום: **אלא שעיר אינו מעכב את הפר מאי ניהו.** איזה עבודה מלינו בשעיר הקודמת לשל פר במתנות פנים דנימא עלה שאם שינה להקדים את של פר לפניה אין השעיר הראוי ליקדם לה פוסלה: **בהיכל.** על הפרוכת: **חוקה כתיבא בהו.** דהא אפילו רבי יהודה מודה דאדברים הנעשין בפנים כתיב חוקה והרי שינה זה בעבודות פנים שהרי הקדים לה את של חוץ שהיא מאוחרת לה: **אלא לאו דאקדים מתנות דפר בפנים מקמי הגרלה.** דשעיר דעל כרחך אינך מוצא עבודות שעיר קודם מתנות דפר בפנים אלא זו וקתני דלא מעכבא: **ומדסדרא לא מעכבא הגרלה נמי לא מעכבא.** אפילו עקר לה לגמרי. אלמא איכא למאן דאמר הגרלה לא מעכבא וקשיא למאן דאמר אפילו לרבי יהודה מעכבא וכל שכן לרבי נחמיה הא מני: **דאקדים מתנות דפר.** על מזבח הפנימי כדכתיב (ויקרא טז) ולקח מדם הפר ומדם השעיר וגו' והיה לו לאחרו עד גמר מתנות הפרוכת: **ונהי דבסדרא לא מעכבא.** הגרלה דהא לרבי יהודה לא כתיבה חוקה אדברים הנעשים בחוץ הגרלה מיהא כי עקר לה לגמרי מעכבא (ו) דתנא בה קרא כדאמרן: **ואזדו לטעמייהו.** אפלוגתא דלא התודה קאי ומיקמי תא שמע פר מעכב את השעיר גרסינן ליה:

יעמד

תני מצוה להניח. ה"ג הוה מצי לשנויי הא מני רבי שמעון היא דאמר הגרלה לא מעכבא ואח"כ מצאתי בריש"א זו שנויה בתוספתא [פ"ג] וסמוך לה שנויה פלוגתא דבסמוך דרבי יהודה ורבי שמעון יעמד חי וכו' ומסיק דברי רבי יהודה ורבי שמעון אומר וכו' ומדסיפא ר"ש ריש"א לאו רבי שמעון: **הא** דקאמר תני מצוה להניח. אינו מגיה הבריתא אלא פרושי קא מפרש מאי לא הגריל לא הניח הגורל: **רבי** שמעון לא ידע. תאמר לימא דשפיר ידע ולא הגריל דרבי שמעון היינו עלה כי היכי דמפרשי נמי השתא לא הגריל דידיה עלה אע"ג דלא הגריל דרבנן מספקא ליה אי הוי הניח או עלה וי"ל אי רבי שמעון פשיטא ליה דלא הגריל דרבנן היינו לא הניח א"כ הוה ליה למימר איהו לא עלה הגורל אבל השתא ניחא משום דמספקא ליה דילמא רבנן אמרי לא עלה וקרו ליה לא הגריל נקט נמי לא הגריל:

ואזדו לטעמייהו דתניא יעמד חי כו'. פרש"י דאוידוי קאי ואמר שיש לגרום לאותו לעיל קודם ת"ש פר מעכב את השעיר ול"נ כגירסת הספרים וקאי אהגרלה ומשום דקאמר אי בעית אימא ר"ש דאמר הגרלה לא מעכבא ואי בעית אימא רבי יהודה נהי דבסידרא לא מעכבא הגרלה מעכבא היכא דלא עלה הגורל כלל כו' ואזדו לטעמייהו דכי היכי דפליג ר' יהודה ארבי שמעון היכא דלא עלה הגורל מעולם הכא נמי פליג היכא דעלה הגורל ומת המשתלח קודם מתן דמים דשעיר הפנימי דסבירא ליה לרבי יהודה יש"פ הדם ויביא שנים אחרים ויגריל עליהם בתחילה דתניא יעמד חי עד מתי יהא זקוק לחיות עד מתן דמים של חבירו ולכפר עליו דקרא הוי פירוש עד שיכפרו בחבירו ור' שמעון סבר אין צריך ולכפר עליו אשעיר המשתלח קאי וה"ק והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי עד שיכפר עליו בוידוי ואם מת קודם וידוי מביא אחר בלא הגרלה ואם מת אחר וידוי אין צריך להביא אחר אף ע"פ שלא שילחו עדיין דשילוח אינו מעכב ואם מת המשתלח קודם וידוי וקודם זריקת דמי חבירו יזרק הדם של חבירו ומביא שעיר אחר בלא הגרלה ומתודה עליו ולא יגריל אפילו למצוה דאין הגרלה אלא בשנים כדכתיב על שני השעירים ואם היה מביא שנים היה צריך לשפוך הדם או לאבד את השני ד' (עמו) שיעלה עליו הגורל לשם וכמו שפירש' לרבי יהודה כשמת המשתלח צריך להביא שנים אחרים ולהגריל עליהם בתחילה הכי תנן לקמן בפרק שני שעירי (ד' סב.) ומסיים עלה והשני ירעה עד שיסתאב רבי יהודה אומר תמות ועוד א"ר יהודה מת המשתלח יש"פ הדם ובא"כ נמי איכא בהדיא מת אחד מהם משהגריל יביא שנים אחרים ויגריל דברי רבי יהודה ומהאי קרא נפקא לן לרבי יהודה דמיד בתר פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון גרסינן התם לשלח אותו אחר נשפך הדם ימות המשתלח מת המשתלח יש"פ הדם והאי מילתא אתאן לרבי יהודה דרבי שמעון סבירא ליה מת אחד מהן מביא חבירו

בלא

הגורל ומת המשתלח קודם וידוי אין מביא אחר אלא אם שחט מה שעשה עשוי ויגריל, ולעולם בעי הגרלה על שני השעירים. **ואזדו לטעמייהו דתניא**

הגהות הגר"א

[א] גמ' (לא דאקדים כו' עד שבפנים קתני תא"מ (ועי' בתי"):

מוסף רש"י

מת אחד מהן. משעירי יוה"כ, **מביא חבירו.** מן השוק, שלא בהגרלה. ויקרב זה העומד אם של שם הוא, דאין בעלי חיים נדמין, אע"ג דאבד בגילו ונדמה זה מחר ונראה ואין דימוי אלא בעלי חיים (כריתות כח.).

תוס' ישנים

מביא חבירו עמו שלא בהגרלה דברי ר' שמעון. וא"ת א"כ אמאי קאמר לעיל תני מצוה להניח ליקמה כר' שמעון. י"ל דאכתי לא ידע למילתיה דר' שמעון. ועוד דיש"מ ליה לאוקומיה אליבא דכולי עלמא שאין זו (תימא אלא) [שכבר דימה] לר' שמעון לא ידע מי דבנן הגרלה קאמרי או הנחה קאמרי. ריש"מ. **מקמי מתנות דשעיר בפנים חוקה כתיב בה.** דאע"ג דחוקה לא כתיבה אלא בבגדי לבן הנעשים בפנים לר' יהודה, מ"מ בסדר עבודות של פנים כתיב חוקה ואין לספיקון בעבודת חוץ. **ומדסדרא לא מעכבא הגרלה נמי לא.** ואע"ג דאמרינן לקמן פ' הוליאו לו (ס, ח) דאם הקדים אחת מן מעשה לאחרו לר' יהודה (זה מעשה) [מה שעשה] עשוי בדברים הנעשים בבגדי לבן כגון מתנות שבהיכל ואע"ג (שאין) [שהן] מעכבות ואפילו איתיה אמרינן [להלן ס, ב] אם כלה כפר אם לא כלה לא כפר, הרי איכא קרא שמעכבין הן עצמן מעומעי דוכלה מכפר, אבל אין סדרן[] מעכב דלא כתיב ביה חוקה, אבל הכא כיון דמתנות דפר הם בפנים וכתיב בהו חוקה והגרלה (היא) גם היא חוצה לפנים, אם היא חשובה לעכב ודאי היא הסדר מעכב אלא ודאי (מדבסדר) [מדסיקולא] לא מעכבא כו'. **הגרלה נמי לא מעכבא.** וא"ת היכי מוכח מהאי תירוצא דהגרלה לא מעכבא [אאיתא דאיירי בדעבד מתנות מקמי הגמה]. י"ל דאין רגילות להפסיק בין הגרלה לנחה. ה"ר יוסף. **דאקדים מתנות דפר במזבח מקמי מתנות שעיר בהיכל.** וא"ת אמאי לא תני נמי פר אין מעכב את השעיר כמי האי גוונא כגון דאקדים מתנות שעיר בהיכל מקמי מתנות דפר בהיכל דתרוייהו דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ ויהו ואין הסדר מעכב. י"ל דעדיפא מינה פריך והא מתנות שבפנים קאמר. **דאמר הגרלה לא מעכבא.** ואע"ג דאמלי מסכת שעיר מעכב את הפר, כגון שהקדים (מתנות) של פר בהיכל לשל שעיר בפנים, מ"מ ניחא ליה לימתי דשעיר אין מעכב את הפר ד[אפילו ב]מילי דפנים מסכת (ואין) [דאין] שעיר מעכב הפר. **נהי דבסדרן לא מעכבא הגרלה מיהא מעכבא.** והשתא הדר ביה (אמאי) [ממאי] דס"ד מעיקרא דאי אקדים מתנות דפר בהיכל מקמי דשל שעיר בפנים חוקה כתיבא ביה, דהוה פשיטא ליה לעיל דאע"פ דדברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ (מעכבי) לר' יהודה אדברן לא מעכבא, (ו)מ"מ כיון שמאחר סדר פנים ומפסיק בו מעכב דכתיב ביה חוקה, השתא מיהא ליה ליה הך סברא, דאי אית ליה, הכא נמי כתיבא חוקה שעשה מתנות שבפנים מקמי הגרלה. (ס"כ) [וא"ת] אמאי לא תני (מאחריה) [דאקדים] מתנות דפר בהיכל מקמי מתנות דשעיר. [י"ל] דקאי עליה נקט [ו]בהגרלה הוה קאי. והא דאמר עולא לקמן בפרק הוליאו לו [סא, ח] שעיר שחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום, ליכא לפרושי האי טעמא הואיל ואחאר עבודת פנים וחוקה כתיבא ביה, אלא הוי טעמא לזרוק פנים כפנים דמי, ושחיטה נופה לזרק פנים היא, ומגלא שהיקן סדר עבודות פנים, והאי טעמא קאמר התם על מילתא אחריתי, אבל בהגרלה אע"פ לזרק פנים לא מתיישבן כדפרישית לעיל, וגם לא מעכבא. ומאי דאמר רבינו ר' י"ל דלא הכי ביה (ולמאי) [ממאי] דאמר לעיל דזרקי מתנות [בפר] [דפר בהיכל] לשל שעיר בפנים שמקיפין במתנות פר ושעיר שבפנים כתיבא חוקה, אבל אם מקדים מתנות דפר בפנים מקמי הגרלה שאינו מפסיק מתנות בשום דבר בהא לא כתיבא חוקה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' היינו הנחה פלוגתא עלייכו בתרתי ואזדו לטעמייהו דתניא יעמד חי לפני ה' וכו' בכפרת דברים הכתוב מדבר ת"ש פר מעכב את השעיר ושעיר וכו' הגרלה מיהא מעכבא ת"ש שאלו תלמידיו רבי כל"ל: **(ב)** רש"י ד"ה תני מצוה כו' כשר **דבהא** כ"ע מודו כו': **(ג) בא"ד** והשעיר אשר עלה **ולא** תנא ביה קרא אלא לעכב הס"ד: **(ד)** ד"ה מביא כו' של זה העומד אלמא אין צריך: **(ה)** ד"ה פר מעכב כו' וצריך לחזור ולעשותה לאחר הפר **אבל** השעיר אינו מעכב את הפר **אם** הקדים וכו' שהיה ראוי ליקדם לה פוסלה והדר עבודותיהן כך היא בפרשה כו' ואחר כך מעבר הדמים ונותן על מזבח הפנימי הס"ד ומה"ד במתנות שבפנים הוא הגרלה דאמרינן הדר: **(ו)** ד"ה וכי דבסידרא לא מעכבא הגרלה מיהא מעכבא כיון דתנא בה קרא:

רבינו חננאל

והא ר' ינאי דאמר דברי הכל עליית גורל מעכבת, הא מתניתא [כמאן] מוקים לה. **(ו)**ואי לא תימא מצוה להגריל דמשמע עליית גורל מתוך קלפי אלא אימא מצוה להניח ואם לא הניח כשר. ת"ש מצוה להגריל ולהתודות לא הגריל ולא התודה כשר. [ורש"א לא הגריל כשר] לא התודה פסול. האי דקתני ר' שמעון לא הגריל מהו, אם תאמר לא הניח הוא כמו שהעמדת הברייתא האחרת, מכלל דר' שמעון הנחה לא בעי הגרלה בעי. והתניא בהדיא מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה דברי ר' שמעון. ודחי ר' ינאי הכי, לעולם הגרלה זו הנחה היא, ור' שמעון לא ידע האי הגרלה דתנו רבנן מאי היא, והכי קאמר להו אי האי דקאמריתו מצוה להגריל הנחה (זו) היא וזו היא מצוה, אבל עליית הגורל מעכבת, פליגנא עלייכו בתרתי שהגרלה אינה מעכבת ואם לא התודה פסול. ואי הגרלה עליית גורל קאמריתו שהיא מצוה, בהא מודינא לכו דהגרלה אע"ג דאינה מעכבת מצוה מיהא איתא, ופליגנא עלייכו בהתודה שאם לא התודה פסול. ת"ש פר מעכב את השעיר ושעיר אינו מעכב את הפר כו'. סדר עבודת יום הכפורים, מתודה בפרו ומגריל ונותן הגורלות על השעירים, ומתודה שמה בעדו ובעד ביתו בפרו. ושוחטו ונותן הדם למי שממרס בו, וחותה בגחלים, וחופן הקטורת ומכניס ומקטיר, וחוזר ולוקח דם הפר ממי שממרס בו ומכניס ומזה על הכפורת ולפני הכפורת. ויוצא ושוחט

(ז) גמ' הגרלה לא מעכבא. ופע"ג דאמלי מסכת שעיר מעכב את הפר, כגון שהקדים (מתנות) של פר בהיכל לשל שעיר בפנים, מ"מ ניחא ליה לימתי דשעיר אין מעכב את הפר ד[אפילו ב]מילי דפנים מסכת (ואין) [דאין] שעיר מעכב הפר. **נהי דבסדרן לא מעכבא הגרלה מיהא מעכבא.** והשתא הדר ביה (אמאי) [ממאי] דס"ד מעיקרא דאי אקדים מתנות דפר בהיכל מקמי דשל שעיר בפנים חוקה כתיבא ביה, דהוה פשיטא ליה לעיל דאע"פ דדברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ (מעכבי) לר' יהודה אדברן לא מעכבא, (ו)מ"מ כיון שמאחר סדר פנים ומפסיק בו מעכב דכתיב ביה חוקה, השתא מיהא ליה ליה הך סברא, דאי אית ליה, הכא נמי כתיבא חוקה שעשה מתנות שבפנים מקמי הגרלה. (ס"כ) [וא"ת] אמאי לא תני (מאחריה) [דאקדים] מתנות דפר בהיכל מקמי מתנות דשעיר. [י"ל] דקאי עליה נקט [ו]בהגרלה הוה קאי. והא דאמר עולא לקמן בפרק הוליאו לו [סא, ח] שעיר שחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום, ליכא לפרושי האי טעמא הואיל ואחאר עבודת פנים וחוקה כתיבא ביה, אלא הוי טעמא לזרוק פנים כפנים דמי, ושחיטה נופה לזרק פנים היא, ומגלא שהיקן סדר עבודות פנים, והאי טעמא קאמר התם על מילתא אחריתי, אבל בהגרלה אע"פ לזרק פנים לא מתיישבן כדפרישית לעיל, וגם לא מעכבא. ומאי דאמר רבינו ר' י"ל דלא הכי ביה (ולמאי) [ממאי] דאמר לעיל דזרקי מתנות [בפר] [דפר בהיכל] לשל שעיר בפנים שמקיפין במתנות פר ושעיר שבפנים כתיבא חוקה, אבל אם מקדים מתנות דפר בפנים מקמי הגרלה שאינו מפסיק מתנות בשום

(ח) ר"ל כי להאיגעית אימא עמדה סוגיא כי לר"ש וכו'. **(ט)** [נדל"ל ותמי].

השעיר ומכניס דם השעיר ומזה כאשר הזה מדם הפר וחוזר ונוטל דם הפר ומזה ממנו אחת למעלה וז' פעמים בהיכל על פני הפרוכת. ויוצא ונותנו למי שממרס בו ונוטל דם השעיר ומזה ממנו כאשר הזה מדם הפר. ויוצא ומערה דם הפר לתוך דם השעיר ומזה על המזבח. פירי במתנות שבפנים [בהזאות שמזה בפנים]. **בשלמא פר מעכב לשעיר,** שאם הקדים הזאת השעיר להזאת הפר לא עשה כלום משום דמתנות שבפנים הן, ולדברי הכל מתנות שבפנים מעכבי. **אלא שעיר אינו מעכב לפר** מאי ניהו, שאם הקדים הזאות של פר בהיכל קודם הזאות השעיר לפני ולפנים, חוקה כתיבה ובענין הדברים כתבן. אלא דאי אקדים מתנות של פר בפנים קודם שיגריל בשעיר מה שעשה עשוי, ומדכסידרן [לא מעכבא] ההגרלה אינה מעכבת, מכלל שאינה עבודה ואע"פ שלא יגריל כלל כשר. קשיא לר' יצאי. ודחי ואמר הא ר' יהודה היא, וכגון שהקדים דם הפר במזבח קודם מתנות של שעיר בהיכל, וכיון דעבודת חוץ מקדש הקדשים היא, אע"ג שהיא בבגדי לבן לר' יהודה לא מעכבה. ואקשינן והא מתנות שבפנים קתני. ופריק אלא לעולם הגרלה היא, והא מני ר"ש היא [ד]קסבר הגרלה אינה מעכבת כלל. **ג)** עמדה, כי לר' שמעון הגרלה לא מעכבא כלל, אבל לר' יהודה כסידרן לא מעכבא. כלומר, ההגרלה אינה מעכבת שחיטת הפר אלא אם שחט מה שעשה עשוי ויגריל, ולעולם בעי הגרלה על שני השעירים. **ואזדו לטעמייהו דתניא**

עין משפט נר מצוה

ז א מיי׳ פ״ד מהלכות עבודת יום״כ הל׳ ב:
ח ב מיי׳ שם פ״ב הל׳ ו:
ג [מיי׳ שם פ״ג הלכה ג]:

רבינו חננאל

יעמד חי, עד מתי יהא זקוק להיות חי עד שעת מתן דמו של חבירו דברי ר׳ יהודה. דייק מדקתני של חבירו מכלל שהיה לו חבר בהגרלה ונתברר שזה לה׳ וזה לעזאזל. ר׳ שמעון אומר עד שעת וידוי דברים. כלומר, עד שיתודה עליו שאפילו לא הוגרל עליו ולא היה לו חבר בגורל כשר. במאי פליגי כדתניא בכפרת דברים הכתוב מדבר כו׳ פשוטה היא. שאלו את ר׳ עקיבא עלה הגורל הכתוב בו לה׳ בשמאל, ונתברר העומד בשמאלו כנגדו הוא חטאת לה׳ ושל ימין לעזאזל כו׳. ותריצנה הכי מהו שיחזור [השעיר] של שמאל לימין, והגורל של שמאל לימין שנמצא הגורל שהוא לה׳ בימין וניחוהו על [השעיר] שהחזירו לימין. ואמר להו אל תתנו מקום למינים לדרות. כלומר כיון שתעשו כך, יאמרו כי עזאזל רשות אחרת היא, מיהו [יש] אחת גדולה לפיכך הוצרך לכבדו בימין שהיא משובחת, והן אינן יודעין כי גזירת הקב״ה הן, ואין להם להרהר על זה. ת״ש ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת. פי׳ (אם) [אין] קריאתך על השעיר שם חטאת בלא גורל קובעהו חטאת אלא הגורל קובעו, שנאמר והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה׳ ועשהו חטאת. כלומר עליית הגורל לה׳ הוא עשהו חטאת,

תוס׳ ישנים

לכפר בכפרת דמים הכתוב מדבר. והיא ביימתא דלעיל [לו, ב] דילפא וידוי כפר משעיר המשתלח מה להלן כפרת דבריס אף כאן כפרת דבריס, הא דלא כר׳ יהודה. ור׳ יהודה הוה ליף לה מדמפיק לעיל הכי הוא אומר ודעיין לא נשתנו הפר. **אף כאן בכפרת דמים.** וא״ת אמאי לא ליף מפר דלעיל שהוא כפרת דבריס דכתיקנתא לעיל מוהקריב וכפר. י״ל דעיקר כפרה בדם ואית לן למילף טופי כפרת דמים מכפרת דבריס. **אלא לאו לעכב וש״מ הגרלה מעכבא.** וקשיא לאמאן דאמר דאפילו לר׳ נחמיה לא מעכבא, ולמ״ד לא [מעכבא] לר׳ יהודה יש להקשות מסתם (כפרה) [ספרא] שפיר כדלקמן. **ואין השם עושה חטאת.** ומ״מ (פריך) [נ״ר] לקרות, שאומר לה׳ חטאת כדאמריגן לעיל, [ן]כדתניא בתורת כהנים אלא שהגורל הוא עושה החטאת. **ומה במקום שלא קידש הגורל כו׳.** וא״ת שלא (קידש) [יקדש] השם בשאר מקומות מקל וחומר, ומה במקום שקידש הגורל לא קידש השם כדמפקינן להו מועשהו חטאת, מקום שלא קידש הגורל קובעו ואם כלה לשנותן הרשות בידו (חולין שם) דקי״ל אין הקנין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן (קדושין שם). **קידש השם.** אם אמר בשעת לקיחה זו לחטאת חו לעולה הוקבעו ואם שינה פסול (שם) דמאחר שפירש זה לחטאת הוה לעולה אם שינה פסול, דכתיב (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור, אלמא שם קבע, ואם משנה נמצאת חטאת למעלה ועולה למטה (חולין שם). **מקום שקידש הגורל.** דכתיב ונתן אהרן וגו׳ (קדושין שם). **תלמוד לומר.** שנה עליו לעכב (שם).

מסורת הש״ס

ח) [נקמן סה. עפ. תוספתא פ״ב ה״ז], ט) [תוספתא׳ פ״ב ה״ט], ג) [נסמ״ק: למיגין, וכן לתלן], ד) [ע׳ ערוך ערך רל ו׳ פי׳ ע״ז], ה) קדושין יד. חולין כל. [כריתות כח.], ו) נסמ״ק: למיגין למתלמידי יש הגולרי, ז) [וע״ע תוס׳ נזה לד: ד״ה כין],

תורה אור השלם

1. וְהִשָּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:
ויקרא טז י
2. וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהַקְּרֵיב אֶת הַשָּׂעִיר הֶחָי:
ויקרא טז כ
3. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לֵיְיָ וְעָשָׂהוּ חַטָּאת:
ויקרא טז ט

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה כיון שעלה כו׳ ואיתו לעזאזל היכי מהדר ליה והא סוף אינו צריך: (ב) ד״ה קידש השם כו׳ וזו לחטאת הס״ד ואח״כ מה״ל מקום שקידש הגורל כיון שמצינן שהגורל קובעו כו׳:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) רש״י ד״ה כיון שעלה וכו׳ ואיתו לעזאזל כאן הס״ד ואח״כ מתחיל הדבור שוב. ועי׳ ש״י:

מוסף רש״י

עד מתי יהיה זקוק לעמוד חי. שלא ימות, עד שעת מתן דמו של חבירו. הא אם מת קודם לכן אין כפרת הדם כלום (לקמן סה.). **ועשהו חטאת.** הגורל לה׳ ועשהו חטאת, דמשמע הגורל עושהו חטאת כנפילתו עליו (חולין כד.). **הגורל עושהו חטאת.** שעיר שגורל השם עולה עליו עושה חטאת (קדושין יד.). **ואין השם עושהו חטאת.** אין קריאת השם עושהו חטאת, שאם אמר זה לשם וזה לעזאזל אין נקבעים בכך ומגריל עליהם, אם הגורל משנה את קביעות שם הולכים אחר הגורל (חולין שם) **ואם יפול הגורל על חבירו יהא זה לעזאזל** (קדושין שם). **שיכול והלא דין הוא.** אי לא כתיב הגורל ועשהו אלא קרא קמא דוחק אהכן על שני וגו׳, הייתי יכול לומר והלא דין הוא דהוא הגורל והגורל קובעו יהא אף קריאת השם קובעו (חולין שם וכני״ז קדושין שם). **ומה במקום שלא קידש הגורל.** בכל הקרבנות (בריתות כח.) כגון קיני זבים ויולדות ולאחר לחטאת ואחד לעולה, שאם הגריל עליהם, שכתבו על אבן אחת חטאת ועל אבן אחת עולה והטילו עליהם בגורל, לא מצינו שיהא הגורל קובעו ואם רצה לשנותן הרשות בידו (חולין שם) דקי״ל אין הקנין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן (קדושין שם). **קידש השם.** אם אמר בשעת לקיחה זו לחטאת חו לעולה הוקבעו ואם שינה פסול (שם) דמאחר שפירש זה לחטאת הוה לעולה אם שינה פסול, דכתיב (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור, אלמא שם קבע, ואם משנה נמצאת חטאת למעלה ועולה למטה (חולין שם). **מקום שקידש הגורל.** דכתיב ונתן אהרן וגו׳ (קדושין שם). **תלמוד לומר.** שנה עליו לעכב (שם).

יעמד חי. על כרחך ללמדנו שאם מת אתה צריך להביא אחר דאי לא למאי אתא אם תאמר אלא ישלחנו עד לאחר מתן דמיס ליכתוב יעמד לפני ה׳ לכפר עליו חי למה לי אלא שאם מת צריך להביא אחר: **ועד מתי הוקיקו להיות חי עד שעת מתן דמיס של חבירו.** דכתיב לכפר עד שיכפר בדמו של חבירו אבל משעת מתן דמיס ואילך אע״פ שעדיין לא התודה לפי סדר המקרלות וכלה מכפר וגו׳ (ויקרא טז) וסמך אהרן וגו׳ אם מת אין צריך אחר אלמא וידוי לא מיעכב: **רבי שמעון אומר כו׳.** כדפרים טעמא לקמן. ואני שמעתי ואזדו לטעמייהו בהגרלה מיעכבא ולא מיעכבא ואי אפשר להעמידה: **וכן הוא אומר וכלה מכפר את הקודש.** הוא מתן דמיס והקריב את השעיר החי עד כאן צריך להיות חי: **נכפר עליו.** בכפרה המוטלת עליו הכתוב מדבר והוא הוידוי: **עלה בשמאל.** גורל שם: **אל תתנו מקום לצדוקים.** תלמידים [1] המחלקים על התורה לרדות ולמשול בהן לקפח אתכם בדברים שיאמרו לפי רלונם הם עושים הכל: **הא נאו הכי מהדרינן.** אל עזאזל לשם: **כיון שעלה.** מתוך קלפי ויודע איזו לשם ואיזו לעזאזל א] [2] שוב אינו צריך להיות מונח עליו ואפילו למלוה אבל עלייה והנחה מצוה (היא) מיהא איכא: **ואין השם.** אם קרא לו שם בלא גורל: **במקום שלא קידש הגורל.** בשאר קרבנות הצריכין פירוש כגון קיני זבין וזבות ויולדות שאחד מהן חטאת ואחד מהן עולה שלא קידש הגורל אם כתב על שני גורלות על אחד חטאת ועל ג׳ עולה ונתנן עליהם לא מצינו שהגורל קובעם ולא יכול לשנותן: **קידש השם.** מאחר שקרא לזו חטאת ולזו עולה אין הכהן רשאי לשנותן כדאמרינן לקמן (דף מא.) מולקחה שתי תוריס או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת בשעת לקיחה הן נקבעין זו לעולה וזו לחטאת [3] כאן שמצינו שהגורל קובעו אינו דין שהשם קובעו: סתם

---

[1] יעמד חי לפני ה׳ לכפר עליו עד מתי יהיה זקוק לעמוד חי עד שעת מתן דמו של חבירו דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר [א]עד שעת וידוי דברים במאי קא מיפלגי כדתניא לכפר בכפרת דמים הכתוב מדבר וכן הוא אומר בכפרת דמים הכתוב מדבר את הקדש מה להלן בכפרת דמים אף כאן בכפרת דמים דברי רבי יהודה ר׳ שמעון אומר לכפר עליו [2]בכפרת דברים הכתוב מדבר ת״ש [3]שאלו תלמידיו את רבי עקיבא עלה בשמאל מהו שיחזור לימין אמר להן אל תתנו מקום לצדוקים[ג] [7]לרדות טעמא דאל תתנו מקום לצדוקים לרדות הא לאו הכי מהדרינן ליה והא אמרת הגרלה מעכבא וכיון דקבעתיה שמאל היכי מהדרינן ליה אמר רבא הכי קאמרי עלה הגורל בשמאל מהו שיחזירו לו ולשעירו לימין אמר להם אל תתנו מקום לצדוקים לרדות ת״ש אילו נאמר את השעיר אשר עליו הייתי אומר יניחנו עליו ת״ל עלה כיון שעלה שוב אינו צריך למאי אילימא למצוה מכלל דהנחה מצוה נמי לא אלא לאו לעכב ושמע מינה הגרלה מעכבא הנחה לא מעכבא אמר רבא הכי קאמר אילו נאמר אשר עליו הייתי אומר יניחנו עליו עד שעת שחיטה ת״ל אשר עלה כיון שעלה שוב אינו צריך ת״ש [3]ועשהו חטאת [ה] [3]הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטא׳ שיכול והלא דין הוא ומה במקום שלא קידש הגורל קידש השם מקום שקידש הגורל אינו דין שיקדש השם ת״ל ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת סתם

ביון דקבעתיה שמאל כו׳. ולא בעי לאוקמא ר״ע כרבי שמעון כיון דר׳ יהודה ור׳ נחמיה נמי היו תלמידיו כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (דף סב:):

ועשהו חטאת הגורל עושהו חטאת וכו׳. וא״ת ניתדר ווילף בעלמא מהכא שיקדש הגורל מק״ו ומה במקום שלא קדש השם קדש הגורל במקום שקדש השם א״ל שיקדש הגורל וי״ל דכי היכי דדרשינן מועשהו חטאת הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת כל שכן דנדרוש ועשהו חטאת לזה ולא לאחר תדע דבפ״ק דקדושין (דף טו:) אמרינן גבי עבד עברי הנמכר לנכרי שיהא נגאל בשם מק״ו ומה מי שאין נגאל באלה פי׳ בקרובים כגון עבד עברי הנמכר לישראל נגאל בשם מי שנגאל באלה אינו דין שיהא נגאל בשם ומשני ת״ל באלה באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשם ופריך ואי ס״ד יליף שכיר שכיר אמאי אינו נגאל באלה נילף שכיר שכיר ומשני שאני התם דאמר קרא יגאלנו זה ולא לאחר אלמא אף על גב דפשיטא ליה דדרשינן מיעוטא דיגאלנו זה ולא לאחר ולהכי לא יליפינן ממכר לישראל בק״ו ממכר לנכרי אפילו הכי הוה ליף ממכר לנכרי ליגאל בשם בק״ו ולא קא ממעט ליה מיגאלנו ולמידרש דודו וכן דודו או משאר בשרו יגאלנו ולא בדבר אחר אבל תימה מאי שנא דהכא ממעטינן תרוייהו מועשהו דהכא לא מקדש השם ובעלמא לא מקדש הגורל והתם לא ממעט מיגאלנו אלא דבעלמא לא מהני גאולת קרובים אבל דהכא אינו נגאל בשם ליף לה מקרא אחרינא מואס לא יגאל באלה באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשם ושמא יש לומר דשאני הכא דכיון דכתיב ועשהו חטאת וכתב נמי חוקה אתא ועשהו דכתיב בגורל לגלויי אחוקה דקאי נמי אהגרלה דאע״ג דלרבי יהודה חוקה לא קיימא אהגרלה ועשהו מגלי לן דחוקה נמי קאי אהגרלה ס״ג משום דתנא ביה קרא תרי זימני אשר עלה אשר עלה והכא נמי ניחא מאי דק״ל דמסיק תיובתא למ״ד הגרלה לא מעכבא אבל למ״ד מעכבא ניחא ואמאי לדידיה נמי תיקשי דהכא יליף עיכובא מועשהו ואיהו יליף ליה לעיל מדתנא ביה קרא ולמאי דפריסית ניחא דאי לאו ועשהו דמשמע מיעוטא אע״ג דתנא ביה קרא הוה דרשינן ק״ו לומר דהגרלה לא מעכבא כיון דלא תנא ביה קרא בלשון צווי להכי איצטריך ועשהו ואי לא תנא ביה קרא לא הוה דרשינן ועשהו אלא למעוטי דלא מהני הגרלה בעלמא כי ההוא דיגאלנו כדפירש״י להכי איצטריך דתנא ביה קרא מיהו בלאו הכי מצי למימר דלא פריך למ״ד מעכבא דאיכא למימר טעמייה מהכא והא דקאמר טעמא לעיל משום דתנא ביה קרא אין זה מדבריו אלא בעל הגמרא קא מפרש לטעמא הכי למאי דלא ידע אכתי ברייתא דועשהו וכי האי גוונא יש בפ״ג דשבועות (דף כה.) גבי פלוגתא דרב ושמואל בשבועה שזרק פלוני לרור ליס[ו]: **מאי במקום שלא קידש הגורל כו׳.** הקשה מורי הר״ר שמואל בר מנחם זצ״ל היכי גמר מהכא והא יוס הכפורים דבר שהיה בכלל כל הקרבנות שקידש בהם השם ואלא לידון בדבר החדש בגורל אי אתה יכול להחזירו לכללו ולכולי עלמא איהו לא גמר מכלליה באיזהו מקומן (זבחים מט.) ונראה לי דאפילו יצא לידון בדבר החדש גמרי מהדדי בקל וחומר או במה מצינו אם אין להשיב אבל אם יש להשיב לא גמרינן אבל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא נלמד על עצמו יצא כו׳ כמו הבערה וכיוצא בה גמרינן מיניה אפי׳ אם יש להשיב אין משיבין כמו על ג״ש והיקש שאין משיבין עליהן תדע דבפרק קמא דיבמות (דף ז.) פריך מאי איצטריך עליה למיסר עריות ליבם מהיכא תיתי לישתרו לאיצטריך עליה למיסר קא ס״ד תיתי מאשת אח דהוה ליה דבר שהיה בכלל ויצא ללמד וכו׳ ופריך הא לא דמי אלא ליצא לידון בדבר החדש וכו׳ עד אלא סד״א תיתי אחות אשה במה מצינו מאשת אח והשתא כיון דאמר כבר דהוה ליה דבר החדש היכי הדר תו קאמר תיתי מאשת אח אלא על כרחך מעיקרא הוה ס״ד למימר דניגמר מאשת אח כמו מדבר שהיה בכלל ויצא ללמד דאפילו איכא פירכא לא פרכינן ופריך והלא דבר החדש הוא ואם כן אי איכא למיפרך לא גמרינן מיניה והדר קאמר ואע״ג דדבר החדש הוא ניגמר מיניה דהא מצינו דהא ליכא למיפרך מיניה מידי ולהכי פריך מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורי והיינו פירכא וכיון דאיכא למיפרך לא גמרינן מיניה כיון דדבר חדש הוא: סתם

אשר עלה לגלויי דחוקא עליה מעכבא.

סתם סיפרא. תורת כהנים רבי יהודה היא הכי קאמר בסיהדרין (דף פו.) והא בתורת כהנים היא דהא קרא בספר ויקרא כתיב: **אין הקינין מתפרשות.** איזו לעולה ואיזו לחטאת אלא אי בלקיחת בעלים כו' אם כשקנאן אמר זה אני לוקח לעולה ואת זה לחטאת שוב אין הכהן יכול לשנותן בעשייתן ואם שינה פסול ואם כשקנאן לא פירש אף על פי שקרא להם שם [לאחר מיכן] אין שם אל עליהם ויכול הכהן לשנותן: **ולקחה ועשה.** ביולדת כתיב ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וכן במצורע וגבי זב (ה) ועשה הכהן אחד חטאת ואחד עולה אלמא אי בשעת לקיחה נקבעין אי בשעת עשייתן אבל ביני ביני לא: **והא הכא כו'.** מדקתני כאן (ב) שקידש הגורל אינו דין שיקדש הקרבן אינו דין שיקדש הגורל אינו דין שיקדש הגורל אינו דין שיקדש הגורל

והאי עולה אזלא לנדבה. לאו לנדבת צבור קאמר לקין המזבח דהאמר בפ"ק דשבועות (דף יב:) דאין מקילין בעולת העוף אלא לנדבת יחיד קאמר מיהו הלשון קשה דקאמר אזלא לנדבה דבכל דוכתא אמרינן לנדבה היינו לשופרות לנדבת צבור וי"ל הא דאין מקילין בעולת העוף היינו דאין לוקח לכתחילה מן המעות של הנדבה עופות להקיץ אבל אי מתרמי ממילא כי הכא מקילין בו[ז] אבל קשה אמאי לא מייתי ליה עולת יחיד כי היא דתנן בזיר פרק מי שאמר הריני נזיר ושמע (דף כד.) האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה והפר לה בעלה וכו' עד החטאת תמות העולה תקרב עולה ושלמים יקרבו שלמים וי"ל שאני התם כיון דכבר הפרישה כל קרבנותיה הוקבעו לה לשמה אבל הכא דלא לקח כל קרבנותיו לא הוקבע לו להכי אזלא לנדבת צבור אי נמי נ"ל דהכא קאמר סתמא אזלא לנדבה ולא קאמר תקרב עולה דקאמר התם לפי שאין נפקותא בדבר ואין חילוק בין עולת העוף הבאה בשביל צורך לאותה שהיא באה נדבת צבור לחידי ואידי אין טעונין סמיכה ולא נסכים דעוף אין טעון נסכים ולא סמיכה אבל עולת בהמה שהיא באה בשביל יחיד ועולה טעונין נסכים משלו ואם היא קרבן אנשים טעון סמיכה וכשהיא באה נדבת צבור נסכיה קריבין משל צבור ואין טעון סמיכה ואם היה כהן עבודתה ועורה שלו כשהיא באה בשביל יחיד אבל כשבאה נדבת צבור עבודתה ועורה לאנשי משמר הכי מפורש בתמורה בפרק ואלו קדשים (דף כ:) ואף על גב דאיכא נפקותא לענין עבודתה שמקריבה אפילו במשמר שאינו שלו כיון דאם אין כהן לא נפקא מייניה מידי קאמר סתמא אזלא לנדבה:

שלש לשונות. הא דלא נקט נמי של שעיר הפנימי ז"ל משום דהיא לא הוה אלא כדי שלא יתערב לא הוה לה שיעור כלל אבל הני כיון דיש בהן צורך הוה להו שיעור וזה של שעיר המשתלח היה בו צורך לידע אם הנדין כדכתיב כשלג ילבינו (ישעיה א): כי

מאי איכא למימר לא תימא ואח"כ אמר אלא אימא ואחר כך לקח ואמר לקח מוסיף ומביא חובתו מאי ניהו דפריק ליה והא [א]אין פדיון לעוף אמר רב פפא כגון שלקח פרידה אחת אי עולה זבן מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו והאי עולה אזלא לנדבה אי חטאת זבן אין מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו והאי חטאת אזלא למיתה גופא א"ר אלעזר א"ר הושעיא מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני לא יצא ורבי חגא א"ר הושעיא יצא מיתיבי [ב]מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא עשיר שהביא קרבן עני לא יצא שאני התם דכתיב [1]זאת אי הכי רישא נמי הא רבי רחמנא תורת והתניא תורת לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר יכול אפילו עשיר שהביא קרבן עני ת"ל זאת ונילף מינה מיעט רחמנא [2]ואם דל הוא: **מתני'** [3]קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו בא לו אצל פרו שניה וסומך שתי ידיו עליו [ג]ומתודה וכך היה אומר אנא השם [ד](חטאתי עויתי ופשעתי) לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך אנא השם כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושך ככתוב בתורת משה עבדך [3]כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: **גמ'** איבעיא להו ולנשחט אקשירה קאי או אהעמדה קאי ת"ש דתני רב יוסף קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו שלא יתערב זה בזה ולא יתערב באחרים אי אמרת בשלמא אקשירה קאי שפיר אלא אי אמרת אהעמדה קאי נהי דבחבריה לא מיערב דהאי קטיר ביה והאי לא קטיר ביה באחריני מיהת מיערב אלא לאו שמע מינה אקשירה קאי שמע מינה

מאי איכא למימר. והא הכא לאו בשעת לקיחה ולאו שעת עשייה הוא וקבע ליה: **לא תימא ואחר כך אמר אלא ואח"כ לקח ואמר.** זו למחטאת וזו לעולה דעבדי תנאי דמתסרי מיבה אחת על ידי שכחה ומיתלף להו בין ואחר כך לקח לואחר כך אמר: ופרכינן **לקח.** אם כן מוסיף ומביא חובתו בהמה מדמי חטאתו מאי ניהו שני מעות שכבר לקח הפעוף: **דפריק ליה.** ומוציאו לחולין ומוסיף מביתו וקונה מן המעות בהמה: **והא אין פדיון לעוף.** דהכי תנן במסכת מנחות (דף ק:) אבל העופות והלבונה והכלי שרת אין להם פדיון אלא נאמר אלא בבהמה: **כגון [שלקח] פרידה אחת.** גוזל אחד לקח מן הלבורין דמעות והכי קאמר תנא אי עולה זבן הני מעות דקיימי חטאת מינהו ומוסיף עליהן ומביא חובתו והאי עולה דזבן אזלא לנדבה: **אי חטאת זבן.** הוקבעו מעות לבור השני לעולה על ידי לקיחה זו ואין מוסיף עליהן ומביא מהן חובתו אלא מביא מן המעות עולת נדבה והחטאת שלקח תמות ומביתו יביא מעות ויקח בהמה: **שאני מצורע.** דכתיב (ויקרא יד) זאת תהיה תורת המצורע ולא אחרת: **רישא נמי.** עני שהביא קרבן עשיר: **הכא הא רבי רחמנא** (א). תורה אחת לכל המצורעין כולן יוצאין בקרבן עשיר: **והתניא.** בברייתא: **וגילף מינה.** לטמא מקדש: **ואם דל הוא.** מיעוט הוא מצורע הוא דעשיר שהביא קרבן עני לא יצא אבל שאר חייבי קרבן עולה ויורד לא: **מתני' נגד בית שילוחו.** כנגד שער שהוליאוהו בו: **ולנשחט.** מפרש בגמרא: **גמ' אקשירה קאי.** דקושר לו לשון כנגד צואריו: **או אהעמדה קאי.** (ב) והכי קאמר ואת שעיר החטאת העומד לשחיטה מעמיד כנגד מקום בית שחיטתו: **שפיר.** דתו לא מערבי אהדדי שזה קשור בראשו וזה בצואריו ולא באחריס שאלו קשור עליהן לשון ושל אחריס אינו קשור: **אלא אי אמרת.** ולנשחט אהעמדה הוא דקאי ומשום א] דקשירת שעיר המשתלח לחודיה קאמר אלא יתערבו זה בזה ולא באחריס מיערב (ג) שעיר הפנימי דהאי קשיר ביה והאי לא קשיר ביה באחריני אמאי לא מיערב שעיר הפנימי הא שעיר פנימי ואחריס אין לשון קשור עליהם: **שני לשונות שמעתי.** על שתי לשונות של זהורית שמעתי חילוק ביניהם אחת של פרה אדומה שכתוב בה(במדבר יט) ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **אחת לריכה שיעור.** ושיעורה מפרש לקמן: **ואחת אין לריכה שיעור.** שכשירה בכל שהוא: **דבעי חלוקה.** כדתנן לקמן (דף סז.) מה היה עושה המשלח את השעיר חולק לשון זהורית חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו: **בעי כובד.** שתהא כבידה ותפול לתוך עומק האור דכתיב (שם) אל תוך שריפת הפרה: **תנאי היא.** לקמן בשמעתין: **כילד הוא עושה.** במסכת פרה (פ"ג משנה יא) תנן לה: **כורכן.** לעץ ארז ואזוב: (ד) **[בשירי הלשון].** מדקתני שירי מכלל דאיכא תו: **בוגב הלשון.** סרוקה במסרק ונעשית קנרה לראש האחד כמין זגב: **שקנטרן שלהבת.** ולא נפלו לתוך שריפת הפרה אלא נתבהבו באויר: **ומקדש.** כלומר ונותן שם. כל מעשה פרה קרי לה קידוש: **נקולחת.** אש שיש עליה עמוד שלהבת זקוף למעלה כקלח של עשב גבוה צריך להביא אחר והא דאמר רבי חנין בשירה בנכפפת אש שלהבת (ד) נמוכה וכפופה וסמוכה לגחלתה וקרינן ביה אל תוך: **שיהו כולן באגודה אחת.** דבעינן שיהו נלקחין בבת אחת דכתיב [במדבר יט] ולקח עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **ואחת של מצורע.** דכתיב ביה נמי [ויקרא יד] ושני יודע לפרש אזוב ואין לי לפרש כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יונתן של

א"ר יצחק שתי לשונות שמעתי אחת של פרה ואחת של שעיר המשתלח אחת צריכה שיעור ואחת אינה צריכה שיעור ולא ידענא הי מינייהו אמר רב יוסף ניחזי אנן של שעיר המשתלח דבעי חלוקה בעי שיעור ושל פרה דלא בעי חלוקה לא בעי שיעור מתקיף לה רמי בר חמא דפרה נמי בעי כובד א"ל רבא כובד תנאי היא ודפרה לא בעי חלוקה איתיביה אביי [ה]כיצד הוא עושה [ו]כורכן בשירי לשון אימא בזנב לשון א"ר חנין אמר רב עץ ארז ושני תולעת שקלטתן שלהבת כשרה מיתיבי נתהבהב הלשון מביא לשון אחר ומקדש אמר אביי ל"ק כאן בקולחת כאן בנכפפת רבא אומר כובד תנאי היא דתניא למה כורכן כדי שיהיו כולן באגודה אחת דברי רבי [ז]רבי אלעזר בר' שמעון אומר כדי שיהא בהן כובד ויפלו לתוך שריפת הפרה כי אתא רב דימי א"ר יוחנן שלש לשונות שמעתי אחת של פרה ואחת של שעיר המשתלח ואחת של מצורע אחת משקל עשרה זוז ואחת משקל שני סלעים ואחת משקל שקל ואין לי לפרש כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יונתן של

שעיר המשתלח. של מצורע שנאמר ולקח המטהר שתי צפרים חיות שהן טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב. אחת משקלה עשרה זוז ואחת משקלה שני סלעים ואחת משקלה שקל ואין לי לפרש. מצאנו בתלמוד ארץ ישראל כי עשרה זוז הן שתי סלעים ומחצה, וכך כתוב, ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן ג' לשונות הן, של שעיר בסלע, של מצורע בשקל, של פרה בשתי סלעים. ר' חונייא דבית חוורין ר' אבא בר זבדא בשם ר' שמעון בן חלפתא, של פרה בשתי סלעים ומחצה. ואית דמפקין לה לישנא בעשרה זוז.

ז) אינו מוכן ואולי ל"ל ואם הוא עשיר לא יצא אם הביא בהמה אבל אחר מיירי אפי' עשיר וכו'.

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ה מהל' פסולי המוקדשין הלכה י:

יב ב מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלי' ז [וס"ג הל' ד]:

יג ג מיי' פ"ג מהלכות פרה הלכה ב:

רבינו חננאל

לא תימא ואחר כך אמר אלא אימא ואחר כך לקח. כלומר, קנה אחד, אם מדמי העולה קנאו ונשארו דמי החטאת, מוסיף על אילו המעות וקונה כשבה או שעירה. ואם בדמי החטאת קנה, זה העוף הנקנה לחטאת אזלא למיתה, ובדמי העולה קונה מהן עולה נדבה. גופא אמר רבי אלעזר א"ר אושעיא מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני לא יצא ור' חגא א"ר יאשיה יצא. מיתיבי מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא תיובתא לר' חגא. ופריק שני מצורע דכתיב ביה זאת תהיה. כלומר, זאת כמו שהוא עכשיו אם הוא עשיר לא יביא קרבן עני, [אלא] כשכתוב לא תוסיף ולא תגרע. ואקשינן אי הכי רישא נמי והוא עני שהביא קרבן עשיר אמאי יצא, קרי ביה זאת תהיה ועכשיו עני הוא. ודחינן רבי רחמנא תורת. כלומר, תורת המצורע בשלש בהמות, שני כבשים וכבשה. והנה תניא כך, דתניא תורת לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר, יכול אף עשיר שהביא קרבן עני יצא ת"ל זאת, כלומר זאת לעשיר שלא יפחות העשיר משלש בהמות. ואקשינן ונילף ר' חגא מינה כי כל עשיר שהביא קרבן עני לא יצא. ופריק ר' חגא שני מצורע דמיעט רחמנא ואם דל הוא, כלומר המצורע אם הוא דל יביא בדלות ואם הוא עשיר [ז] לאו (זה לבדו). אבל שאר [חייבין] אפילו עשיר שהביא קרבן עני יצא דתניא ואם דל הוא, שומע אני דל ממה שהיה, [שהיה] עשיר בן ק' מנה ונעשה עכשיו בן נ' מנה, ת"ל ואין ידו משגת, או ואין ידו משגת יש לו ואינו מוצא ליקח, ת"ל ואם דל הוא, הא עד שיאמרו שני כתובים ואם לאו לא שמענו. לפיכך אמרנו שבא ואם דל [הוא] שהוא כתוב במצורע, להוציא שאר חייבין שאפילו אינו דל והביא קרבן עני יצא. קשר [לשון] של זהורית כו'. איבעיא להו האי דקתני במתניתין ולנשחט (כנשחט) כנגד בית שחיטתו [פי' דאיכא] קשור גם בשעיר הנעשה בפנים. [דקשרו] לשון של זהורית בצוארו כנגד בית שחיטתו, כמו שקשר בראש שעיר המשתלח. או דילמא העמידו לנשחט כנגד בית שחיטתו. ופשטנה [דאיכא] קשר בצוארו של שעיר הנעשה בפנים. לשון של זהורית כו'. פי' שירי לשון, כגון שחלקו ונטל ממנו והנותר נקרא שירי לשון. ופריק אימא כרכן **בזנב** הלשון. כלומר הלשון הזה הוא ארוך, והקצר היוצא ממנו נקרא זנב ומחזיר וכורך בו. **כי אתא רב דימי א"ר יונתן** שלש לשונות של זהורית שמעתי, והוא שכתוב בתורה ושני תולעת. של פרה אחת, ושל שעיר המשתלח אחת ושל מצורע אחת. של פרה שנאמר ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה. של שעיר הא דתנן קשר לשון של זהורית בראש

מסורת הש"ס

א) [נגעים פי"ד מי"ב], ב) גיר' ירושלמי ומתודה, ג) [ל"ל עויתי פשעתי חטאתי וכ"ל במשנה שבמגילת ומשנה לעיל ובמשנה לקמן סו. וכ"ל בירושל' וכ"ה בס"ר], ד) [כילד הוא עושה ליתא במשנה דפרה], ה) פרה פ"ג מי"ח, ו) [עיין תוספות לקמן מב. ד"ה כי אתא דגרסי' רבי יונתן], ז) נ"י כ"ר, ח) [וע' תוס' תמורה כג. ד"ה ושמיר],

תורה אור השלם

1. זאת תֹּהֶיה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן:
ויקרא יד ב
1. זאת תּוֹרַת אֲשֶׁר בּוֹ נֶגַע צָרַעַת אֲשֶׁר לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ:
ויקרא יד לב (עיין רש"ש)
2. וְאִם דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לְתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן:
ויקרא יד כא
3. כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ:
ויקרא טז ל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התם הא רבי רחמנא תורת תורה אחת: (ב) ד"ה או אהעמדה קאי. לנשחט דקאמר ואם שעיר החטאת: (ג) ד"ה אלא אי אמרת כו' לא מיערב בשעיר הפנימי: (ד) ד"ה בקולחת כו' בנכפפת אש שלהבת שלה נמוכה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה אלא אי אמרת וכו' דקשירת שעיר המשתלח ל"ל קשירת:

מוסף רש"י

לשון של זהורית. למר פרוק ומשון כמין לשון וכבוע אדום (לעיל לט.).

תוס' ישנים

אימא ואחר כך לקח ואמר. והוא הדין נמי לקח ואמר ואחר כך [בעשיר] אלא נקט ואחר כך לקח ואמר אלא לאשמועינן דיש, דמדקבע אם כן יש אם הביא קרבן עני, והכי נמי הוה מצי למינקט מטמא מקדש עשיר והפרים מעות (לקנות) [לקינו] ואח"כ לקח ואמר כו' לר' חגא דסבר דקבע ואמר אף כשהוא מפריש (בעשיר) [בעשיר], אלא אורחא דמילתא נקט ממנא עני שאותו רגיל להפרים (לקנות) [לקינו] אבל לר' אלעזר א"ר אושעיא דאמר לא יצא לא מצי למינקט הכי דכיון דלא יצא לא קבע) ואפילו הני אמר כך קאמר ר' אלעזר בפרק בתרא דכריתות [שם] הואיל ונדחה ידחה. **מתני'.** קשר לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח. [בשבת פרק ר' עקיבא] (פע, ב) אמאכיה אהאלי קרא אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו'].

גמ'. [אקשירה קאי]. ופיה שחיטתו הייט לומר, או אהעמדה קאי ופיה שחיטתו הייט מקום שנשחטין אותו שם. ושל שעיר המשתלח דבעי חלוקה. פי' אלו בקלע ואלו בין קרניו כדתנן לקמן (סז, א) מאי איכא למימר. והא הכא לאו בשעת לקיחה ולאו שעת עשייה הוא וקבע ליה: **לא תימא ואחר כך אמר אלא ואח"כ לקח ואמר.** זו למחטאת וזו לעולה דעבדי תנאי דמתסרי מיבה אחת על ידי שכחה ומיתלף להו בין ואחר כך לקח לואחר כך אמר: ופרכינן **לקח.** אם כן מוסיף ומביא חובתו בהמה מדמי חטאתו מאי ניהו שני מעות שכבר לקח הפעוף: **דפריק ליה.** ומוציאו לחולין ומוסיף מביתו וקונה מן המעות בהמה: **והא אין פדיון לעוף.** דהכי תנן במסכת מנחות (דף ק:) אבל העופות והלבונה והכלי שרת אין להם פדיון אלא נאמר אלא בבהמה: **כגון [שלקח] פרידה אחת.** גוזל אחד לקח מן הלבורין דמעות והכי קאמר תנא אי עולה זבן הני מעות דקיימי חטאת מינהו ומוסיף עליהן ומביא חובתו והאי עולה דזבן אזלא לנדבה: **אי חטאת זבן.** הוקבעו מעות לבור השני לעולה על ידי לקיחה זו ואין מוסיף עליהן ומביא מהן חובתו אלא מביא מן המעות עולת נדבה והחטאת שלקח תמות ומביתו יביא מעות ויקח בהמה: **שאני מצורע.** דכתיב (ויקרא יד) זאת תהיה תורת המצורע ולא אחרת: **רישא נמי.** עני שהביא קרבן עשיר: **הכא הא רבי רחמנא** (א). תורה אחת לכל המצורעין כולן יוצאין בקרבן עשיר: **והתניא.** בברייתא: **וגילף מינה.** לטמא מקדש: **ואם דל הוא.** מיעוט הוא מצורע הוא דעשיר שהביא קרבן עני לא יצא אבל שאר חייבי קרבן עולה ויורד לא: **מתני' נגד בית שילוחו.** כנגד שער שהוליאוהו בו: **ולנשחט.** מפרש בגמרא: **גמ' אקשירה קאי.** דקושר לו לשון כנגד צואריו: **או אהעמדה קאי.** (ב) והכי קאמר ואת שעיר החטאת העומד לשחיטה מעמיד כנגד מקום בית שחיטתו: **שפיר.** דתו לא מערבי אהדדי שזה קשור בראשו וזה בצואריו ולא באחריס שאלו קשור עליהן לשון ושל אחריס אינו קשור: **אלא אי אמרת.** ולנשחט אהעמדה הוא דקאי ומשום א] דקשירת שעיר המשתלח לחודיה קאמר אלא יתערבו זה בזה ולא באחריס מיערב (ג) שעיר הפנימי דהאי קשיר ביה והאי לא קשיר ביה באחריני אמאי לא מיערב שעיר הפנימי הא שעיר פנימי ואחריס אין לשון קשור עליהם: **שני לשונות שמעתי.** על שתי לשונות של זהורית שמעתי חילוק ביניהם אחת של פרה אדומה שכתוב בה(במדבר יט) ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **אחת לריכה שיעור.** ושיעורה מפרש לקמן: **ואחת אין לריכה שיעור.** שכשירה בכל שהוא: **דבעי חלוקה.** כדתנן לקמן (דף סז.) מה היה עושה המשלח את השעיר חולק לשון זהורית חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו: **בעי כובד.** שתהא כבידה ותפול לתוך עומק האור דכתיב (שם) אל תוך שריפת הפרה: **תנאי היא.** לקמן בשמעתין: **כילד הוא עושה.** במסכת פרה (פ"ג משנה יא) תנן לה: **כורכן.** לעץ ארז ואזוב: (ד) **[בשירי הלשון].** מדקתני שירי מכלל דאיכא תו: **בוגב הלשון.** סרוקה במסרק ונעשית קנרה לראש האחד כמין זגב: **שקנטרן שלהבת.** ולא נפלו לתוך שריפת הפרה אלא נתבהבו באויר: **ומקדש.** כלומר ונותן שם. כל מעשה פרה קרי לה קידוש: **נקולחת.** אש שיש עליה עמוד שלהבת זקוף למעלה כקלח של עשב גבוה צריך להביא אחר והא דאמר רבי חנין בשירה בנכפפת אש שלהבת (ד) נמוכה וכפופה וסמוכה לגחלתה וקרינן ביה אל תוך: **שיהו כולן באגודה אחת.** דבעינן שיהו נלקחין בבת אחת דכתיב [במדבר יט] ולקח עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **ואחת של מצורע.** דכתיב ביה נמי [ויקרא יד] ושני יודע לפרש אזוב ואין לי לפרש. **ואין לי לפרש.** ולאיי יודע לפרש אזוב ואין לי לפרש. ולא"ת אמאי לא תני אלא ולא"תשוב לשון של שעיר בין בעלמא משום איכרא. ואי הוה מפרש דאלוקה הייטו שנתנין אלו בשעיר של שם אחי שפיר דלא תשיג לה אלא חד, אלא כפי' רש"י תנן לקמן בהדיא. **פרה נמי בעיא כובד.** ולא"פ שנוכרכן לעץ ארז ואזוב מכל מקום כל אזוב שיש כובד מעלי עפי. **כובד נמי תנאי היא.** וכיי [ולקמן] אלינא [דתמלן] דאמר דלא בעי כובד אחיי. שקלטתן שלהבת. וכגון שנתכרכו קודם שנפלו בתוך שיקר השריפה, ואפי' לשנא דקלטתן שייך (משני) [בשני] מולעת יותר מכל האחרים. **כאן בקולחת כאן בנכפפת.** פי' רש"י דבקולחת אש שלהבת גבוה ולא הוי תוך שריפה, ובנכפפת הוי תוך שריפה. ואין נראה לרבינו דבקולחת נמי יש לתלק בין זרק מתוך גובה האש לזרק שמתוך לקרקע דהוי תוך השריפה, ובקולחת משמע

א) [ברכות ה: יז. שבת לג. שבועות טו. מנחות קי.], ב) [יבמות לג:], ג) מנחות ו: זבחים יד: סח: ע"ש, ד) [זבחים יד: סח: מנחות ה. ו:], ה) [ע"ז כג: שבועות יא: זבחים יד: סח: מנחות ו: בכורות כה. תמורה כ.], ו) [נקמן מג.], ז) [ל"ל לגגע לרעע], ח) [ל"ל לתוכה], ט) [וער' תוספות לקמן מג. ד"ה הכל כפרים כו'].

הגהות הגר"א

[א] גמ' דאמר ר' זירא. נ"ב אמר רב: [ב] שם אלעזר מילוי מים וקידוש למעוטי מילוי מים וקידוש למעמרת למי נדה כתיב אלא למעוטי אסיפת אפרה והשלכת עץ כו' כל"ל:

מוסף רש"י

ואמר רב עלה. לפרושי למילתיה, מה טעם פסולה, אלעזר וחוקה שנינו בה. דכתיב בשחיטתה ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ושחט וכתיב בפרה חוקה, וכל היכא דכתיב חוקה עבודה (זבחים יד:). שחיטה לאו עבודה היא. מדאתכשרו בה כל הפסולים (זבחים יד:). שאני פרה דקדשי בדק הבית היא. לא קרבה למזבח, ולהכי קרי ליה בדק הבית, כלומר דליין בדק הבית אית לה (תמורה כ.). כלומר מיהא מקדשי מזבח ליקדש קדושת הגוף (שבועות יא:) ועל כרחך אין עבודות שלה תשובות עבודה (זבחים סח:) דטעמא דשחיטה פסולה בזר לאו משום דעבודה היא, דהא קדשי בדק הבית אינה שייכי בהו עבודה, אלא גזירת הכתוב היא דזר פסול בה (מנחות ו:) וחילוק טעם זה אינו מטעם עבודה דהא אינה קדושת מזבח אלא קדושת דמיס בעלמא כקדשי בדק הבית ועל כרחך טעם הפוסל בה לאו משום תורת עבודה אלא גזירת הכתוב בעלמא היא, אבל בקדשי מזבח דשייכי בה עבודות לא אשיבא לחיות עבודה (זבחים יד:). ולאו כל דכן הוא. בקדשי בדק הבית אשובה עבודה בקדשי מזבח לא כל שכן (מנחות ו:). אמר רב שישא. לעולם לאו עבודה היא והאי דנעי כהן גבי פרה לאדומה גזירת הכתוב היא, מידי דהוה אמרעלות נגעים (שם).

תוס' ישנים

שאין לחלק. ונראה לרבינו לפרש דאיפכא דצקולתא הוי תוך הטריפה אבל בכפפת הולכת הלם וחזה ממקומה ואין זה טריפה. כדי שיהא בולין באגודה אחת. פי' ר"י ר"ר יוסף לפי שהן דברים קטנים והיזיר מלוה הוא זה. וריב"א פירש שמא יגפין מאגודת אחוב דמגרים לקיחה לקיחה כי התם דכתיב [שמות יב, כב] ולקחתם לכם אגודת אזוב כדילפינן ממי בפוכה [יא, ב] גבי לוגב לקיחה לקיחה מהתם.

ושל שעיר המשתלח משקל שני סלעים. תימה מי טעמא משום דבעי תלוקה בשני (סלעים) [שקלים] קגי, דהא במלורע לא בעינן אלא שקל, ומאן גמרל גמיר לה דבעינן הכי. חד א[מר] משקל שקל. דקבירא ליה שמא לא בעינ כובד, ומי נמי בעינ כובד קגי ליה בהכי. בשעיר המשתלח פליגי. תימה דהכי נמי [מאי] טעמא דמאן דאמר (ר"ז) [י"] זחיים כי למה צריך כל כך, מי משום תלוקה בשני סלעים קגי כדפרישית לעיל, ובהא איכא למימר דבשיטתא ליה דמשום פרסומי ניסא אמלבנין צריך יותר. רביא בר (קיש) מכפר בשעיר המשתלח. אין זה סימן גמור דהכי נמי הוה מלי למימר כפרה לדוחה [כמ, ת] לאמר דבמועד קטן [כמ, ת] אינה מריים לפרשת פרה לדוחה, מה פרה לדוחה מבכורת אף מיתת לדיקים מבכורת, אלא זה היה יודע שהיו אומרים כשעיר המשתלח. ועוד כי שעיר המשתלח כל עיקרון] לכפרה אבל פרה עיקרה לטהרה נאמרה. אחת בשורה בזר ואחת פסולה בזר. והוה הדין נמי בכהן הדיוט דכיון דאלעזר וחוקה כתיב בפרה ואהרן וחוקה ביום הכפורים דכהן הדיוט פסול. והא דנקט פסולה בזר, משום דנקט זר גבי כשירה נקטיה גבי פסולה. מי נמי מזר אלא קאמר, והכי אמרינן בפ"ב ד' אחין (יבמות לג, ב) בשמעתא (מזר) [דזר] שמיש בשבת קאמר יש כאן משום זרות כו', ומוקי לה בשחיטת פרו בזר פסולה, והא זר קאמר, ומשני דר אלעזר קאמר. שחיטת פרה בזר פסולה. נראה דבעינ שמא בגדי כהונה כשאר עבודות. ולמאן דמכשר שחיטת פרה בזר לא מיקמי מלמנן במסכת פרה [פ"ב מ"ח] שחטה אלא בכהן גדול פסולה ור' יהודה מכשיר, משמע דאפילו מאן דמכשר לא מכשר אלא בכהן הדיוט, דמינו למימר המשתלח. אלא דבעינ שמא בגדי כהונה כשאר עבודות. ולמאן דמכשר שחיטת פרה בזר לא מיקמי מלמנן במסכת פרה [פ"ב מ"ח] שחטה אלא בכהן גדול פסולה ור' יהודה מכשיר, משמע דאפילו מאן דמכשר לא מכשר אלא בכהן הדיוט, דמינו למימר דר' יהודה מכשר אפילו בזר דלאו עבודה היא. שאני פרה דקדשי בדק הבית היא. מכאן קשה לרבינו על הא דאמר בע"ז בפרק אין מעמידין (כג, ב) ש"מ פרה קדשי מזבח היא, דאי קדשי בדק הבית הוא מנא לן דלא בעינ שמא, דאי דק

למשמרת למי נדה כתיב. תימה לי מ״כ מאי איצטריך קרא בשחיטה ובשריפה ובהכי תיתי חדא מתרתי ותלת ולימא למימר דאין הכי נמי דלא צריכי אלא הוו להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין והא דקאמר למעוטי השלכה משום דג׳ כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין חדא דמשמע דקאמר אלא למעוטי השלכת עץ ארז [דומיא] דלמעוטי אסיפת אפרה דמעיקרא דהוה מכח יתור קאמר ולא מכח ג׳ כתובים הבאין כאחד כדפריש״ת ועוד אי מכח ג׳ כתובים קא ממעט השלכת עץ ארז מ״כ מאי איצטריך למימר טעם לדבר דלגו גופה דפרה ניחא וי״ל דשחיטה לא אתיא מכולהו דמה לכולהו שאינן נוהגין בחולין תאמר בשחיטה דלגו עבודה היא שנוהגת בחולין ולהכי נאמר דלא מיפסל היסח הדעת כמו בחולין ושריפה נמי לא אתיא מכולהו דמה לכולהו דין הוא שיפסול בהן היסח הדעת דחזו מיד להזאה דמיד בשעת שחיטה מקבל הדם כדי להזות וכן באסיפת אפרה ומילוי מימיה [וקידוש] ראוין לאתר להזאה משא״כ בשריפה ואסיפת אפרה ומילוי מימיה וקידוש איצטריך למיכתב בהו למשמרת דמכולהו לא אתו דמה לכולהו שפסולים באשה ובלילה ואין להקשות אמאי איצטריך למיכתב בכל שלשתן באסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש [לכתוב] בחד מינייהו ויתו אינך מיניה די״ל דאיזה מהם שלא היה נכתב הייתי ממעטו ולא הייתי ממעט השלכת עץ ארז כדממעטינן השתא כיון דהני כשירין באשה כבאיש והשלכת עץ ארז פסול באשה:

אף אני אביא שחיטה וכו׳ עד והשלכת עץ ארז. תימה לי אמאי לא קאמר מה הזאת מימיה מיוחדת דעבודת גופה דפרה ניחא אף כל דגופה דפרה ונרבי אסיפת אפרה ומילוי מימיה וקידוש ונמעט השלכת עץ ארז וחזוב דלגו גופה דפרה ניחא דה״ל אמרינן לעיל גבי היסח הדעת וי״ל דסברא הוא לרבויי השלכת עץ ארז וחזוב ושני תולעת טפי מאסיפת אפרה ומילוי מימיה וקידוש כיון דהנהו כשירים אפי׳ באשה והכי משני כולי האי דקבעי להו הכי ולעיל נמי גבי היסח הדעת אי לאו דפסיל קרא היסח הדעת בהדיא באסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש הוה מוקמינן בהן מיעוטא ולא בהשלכת עץ ארז תדע דקאמר לעיל מעיקרא אילימא למעוטי אסיפת אפרה כו׳:

[1]למשמרת למי נדה כתיב אלא למעוטי השלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת דלאו גופה דפרה נינהו איתמר שחיטת פרה בזר ר׳ אמי אמר כשרה ור׳ יצחק נפחא אמר פסולה עולא אמר כשרה ואמרי לה פסולה מתיב ר׳ יהושע בר אבא לסיועיה לרב [א]אין לי אלא הזאת מימיה שאין כשרין באשה כבאיש ואין כשרין אלא ביום מניין לרבות שחיטתה וקבלת דמה והזאת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת ת״ל [1]תורה יכול שאני מרבה אף אסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש ת״ל זאת ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט אמרת הרי אנו למדין כולן מהזאת מימיה מה הזאת מימיה אינן כשרין באשה כבאיש ואין כשרין אלא ביום אף אני אביא שחיטתה וקבלת דמה והזאת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת הואיל ואין כשרין באשה כבאיש אין כשרין אלא ביום ומוציא אני [2]אסיפת אפרה [3]ומילוי מים וקידוש הואיל וכשרין באשה כבאיש כשרין נמי ביום ובלילה והאי מאי תיובתא אילימא מדפסולין באשה פסולין נמי בזר הזאת מימיה תוכיח [ד]שפסולין באשה וכשרין בזר אמר אביי היינו תיובתיה אשה מאי טעמא אלעזר ולא אשה זר נמי אלעזר ולא זר אמר עולא כל הפרשה כולה משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא [2]ונתתם אותה אל אלעזר הכהן אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר איכא דאמרי לדורות בכהן גדול ואיכא דאמרי [ה]לדורות בכהן הדיוט בשלמא למ״ד לדורות בכהן הדיוט שפיר אלא למאן דאמר לדורות בכהן גדול מנא ליה גמר חוקה חוקה מיום הכפורים והוציא אותה שלא יוציא אחרת עמה כדתנן [6]לא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ואין מוציאין עמה אדומה שלא יאמרו שתים שחטו [ג]ר׳ אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר [3]אותה [ג]לבדה ות״ק הא כתיב אותה מאן ת״ק ר״ש היא [ד]דדריש טעמיה דקרא מאי בינייהו איכא בינייהו דאפיק

למשמרת למי נדה. משמע דלריכי שימור עד שיזה מהן: **לסיועיה לרב.** דאמר [ע״ב] פרה שחיטתה בזר פסולה: **הזאת מימיה אין כשירה באשה.** לקמן מפרש לה: **ואין כשירה אלא ביום.** דכתיב (במדבר יט) הוא יתחטא בו ביום השלישי: **מניין לרבות שחיטתה וקבלת דמה והזאת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת.** דלא יהיו כשרין אלא ביום דאילו לענין באשה כבאיש (א) אינו אלטריך לרבויי דכולהו כתיב בהו או אלעזר או כהן: **והזאת דמה.** אל נוכח פני אהל מועד שבע פעמים [שם]: **ת״ל תורה.** זאת מקת התורה (שם) תורה אחת לכל עבודתה: **ת״ל זאת.** את הכתוב כאן קיים ואל תוסיף: **אחר שריבה הכתוב ומיעט.** ולא פירש מאי ריבה ומאי מיעט מעתה לא מסרן אלא להתבונן בה את האמת ואת היאך: **אמרת הרי אנו למדין כולן מהזאת מימיה.** שפסול הגילה מפורש בו: **שאין כשרים באשה כבאיש.** כדלקמן ולקח אזוב וטבל במים אים טהור וגו׳ (שם): **והאי מאי תיובתיה.** לשמואל אי נימא מדקתני שחיטה פסולה באשה פסולה נמי בזר: **אשה מאי טעמא.** מגא ליה דשחיטה פסולה באשה בשלמא קבלת דמה והזאת דמה דכתיב (שם) ולקח אלעזר הכהן מדמה היינו קבלה והזה אל נוכח פני אהל מועד היינו הזאתה ושריפה נמי לעיל מינה כתיב כהן והדר ושרף את הפרה לעיניו דאלעזר והשלכת עץ ואזוב כהן כתיב אלא שחיטה מהיכא: **אלעזר ולא אשה.** ועל כרחך ושחט אותה לפניו אלעזר קא דרים ליה תנא כרב דאי שיהא אחר שוחט ואלעזר רואה כדדרים שמואל מהיכא ממעט אשה אלא מאלעזר דרים ליה תנא וכי היכי דממעט אשה מהכא ממעטינן נמי זר: **כל הפרשה כולה.** אל פרה כמו שעבודותיה סדורות זו אחר זו: **משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא.** כשתדקדק בה אינך יכול להשוות שיטת הפרשה בשום שיהיו כל מקרלותיה שוים זה עם זה אלא יש בהן שמשמע מקרא זה מוציא מכלל משמע מקרא שלפניו מה שפסל זה הכשיר זה או מה שהכשיר זה פוסל זה א] ויש בה מקרלות משמעות שמתקיימין ממילא משמעותו שהמשמע עומד במקומו ואינו מוציא מכלל חבירו ולפי סידורן יש לך להבין מהו המוציא מכלל חבירו ומי משמע ממילא ועכשיו דורש והולך את כולה: **לאלעזר.** שהוא סגן: **בשלמא למאן דאמר לדורות בכהן הדיוט שפיר.** דכיון דלא קבע לה קרא בהדיא סגן או כהן גדול כל הנהיגו בשר רגב **שחטו.** וקי״ל שכל מלאכות הנעשות עמה פוסלות אותה כדתנן (פרה פ״ד משנה ד׳) כל העוסק בפרה מתחילה ועד סוף פוסלין אותה במלאכה ולקמן (דף מג.) נמי אמרינן ושחט אותה שלא ישחוט אחרת עמה: **משום שנאמר אותה.** והוציא אותה: **דדרש טעמא דקרא.** בבא מציעא (דף קטו.) אלמנה עשירה ממשכנין אותה עניה אין ממשכנין אותה מפני שאתה צריך להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכיותיה: **לחפיק**

[1]למשמרת למי נדה כתיב אלא למעוטי השלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת דלאו גופה דפרה נינהו איתמר שחיטת פרה בזר ר׳ אמי אמר כשרה ור׳ יצחק נפחא אמר פסולה עולא אמר כשרה ואמרי לה פסולה מתיב ר׳ יהושע בר אבא לסיועיה לרב [א]אין לי אלא הזאת מימיה שאין כשרין באשה כבאיש ואין כשרין אלא ביום מניין לרבות שחיטתה וקבלת דמה והזאת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת ת״ל [1]תורה יכול שאני מרבה אף אסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש ת״ל זאת ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחר שריבה הכתוב ומיעט אמרת הרי אנו למדין כולן מהזאת מימיה מה הזאת מימיה אינן כשרין באשה כבאיש ואין כשרין אלא ביום אף אני אביא שחיטתה וקבלת דמה והזאת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת הואיל ואין כשרין באשה כבאיש אין כשרין אלא ביום ומוציא אני [2]אסיפת אפרה [3]ומילוי מים וקידוש הואיל וכשרין באשה כבאיש כשרין נמי ביום ובלילה והאי מאי תיובתא אילימא מדפסולין באשה פסולין נמי בזר הזאת מימיה תוכיח [ד]שפסולין באשה וכשרין בזר אמר אביי היינו תיובתיה אשה מאי טעמא אלעזר ולא אשה זר נמי אלעזר ולא זר אמר עולא כל הפרשה כולה משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא [2]ונתתם אותה אל אלעזר הכהן אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר איכא דאמרי לדורות בכהן גדול ואיכא דאמרי [ה]לדורות בכהן הדיוט בשלמא למ״ד לדורות בכהן הדיוט שפיר אלא למאן דאמר לדורות בכהן גדול מנא ליה גמר חוקה חוקה מיום הכפורים והוציא אותה שלא יוציא אחרת עמה כדתנן [6]לא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ואין מוציאין עמה אדומה שלא יאמרו שתים שחטו [ג]ר׳ אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר [3]אותה [ג]לבדה ות״ק הא כתיב אותה מאן ת״ק ר״ש היא [ד]דדריש טעמיה דקרא מאי בינייהו איכא בינייהו דאפיק

עין משפט נר מצוה

יח א ב מיי׳ פ״ד מהל׳ פרה הלכה יז סמג עשין לג:

יט ג מיי׳ שם פ״ו הל׳ ב:

כ ד מיי׳ שם פ״י הלכה ו:

כא ה מיי׳ שם פ״ח הלכה יא:

כב ו מיי׳ שם פ״ד הל׳ ג סמג עשין שם:

רבינו חננאל

ואסיקנא למעוטי השלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת, דלאו גופה דפרה נינהו, אלא אסיפת אפרה למילוי המים וקידוש שהוא נתינת אפר במים, היסח הדעת פוסל בהן. מאי טעמא, למשמרת למי נדה כתיב, כלומר, צריכין שימור שלא יסיח דעתו. מתיב רב יהושע לסיועי לרב, אין לי אלא הזאת מימיה שאין כשרין אלא ביום, מנא לן לרבות שחיטתה וקבלת דמה והזאת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת שאין כשרין אלא ביום, ת״ל חוקת התורה. יכול שאני מרבה אף אסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש,שלא יהיו כשרים אלא ביום, ת״ל זאת. ומה ראית לרבות את אילו ולהוציא את אילו, אחר שריבה הכתוב התורה ומיעט זאת, אמרת הרי אנו למדין כולן מהזאת מימיה, מה הזאת מימיה מיוחדין שאין כשרין באשה כבאיש, דתנן הכל כשרין להזות חוץ מטומטום ואנדרוגינוס והאשה, תינוק שאין בו דעת האשה מסעדתו כו׳. ואין כשרין אלא ביום שנאמר והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי, אף אני אביא שחיטה וקבלת דמה כו׳. הא מתניתא כו׳ ישמעאל דמכשיר אסיפת אפרה באשה, דתניא ואסף איש טהור, איש להוציא את הקטן, טהור להביא את האשה דברי ר׳ ישמעאל. רבי עקיבא אומר איש להוציא את האשה. הזאת מימיה כשרין בזר, דתנן הכל כשרין להזות כו׳. ודייקינן מינה שחיטתה מאי טעמא אינה כשרה באשה, משום דכתיב ונתתם אותה אל אלעזר הכהן וגו׳, וכתיב ושחט אותה לפניו, ואמרינן אלעזר ולא אשה, נימא אלעזר ולא זר, מיהא תיובתא לשמואל וסיועא לרב. אמר עולא כל הפרשה כולה משמע מוציא מיד משמע. כלומר, מה שמרבה זה המקרא ממעט האחר, מה שממעט האחד מרבהו האחר. ונתתם אותה אל אלעזר הכהן, אלעזר היה באותה העת סגן, ואמרינן אותה הפרה נעשית בסגן, אבל דדורות אינה נעשית בסגן אלא או כהן גדול או בכהן הדיוט. והוציא אותה שלא יוציא אחרת עמה הנה אותה של נתינה מיעטה הסגן, ואותה של הוצאה מיעטה אחרת.

מסורת הש״ס

(א) פרה פ״ג מ״ז, [במשנה איתא רבי יוסי אומר לא משום זה אלא משום שנא׳ והוציא אותה לבדה. תמנם מפרש״י דהכא ד״ה משום וכו׳ מוכח דהיה לפניהם כגר׳ הספר], (ב) [נס״ל: אותה אותה], (ד) [קדושין סח: וש״נ],

תורה אור השלם

1. וְאָסַף אִישׁ טָהוֹר אֵת אֹפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הוּא:
במדבר יט ט
2. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל:
במדבר יט ב
3. וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו:
במדבר יט ג

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה מכן כו׳ בשאה כבאיש לא אילטריך לרבויי:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] רש״י ד״ה משמע מוליא מיד משמע וכו׳ ויש בה מקרלות משמעות שמתקיימין ממילא שהמשמע כו׳. ל״ל ויש בה משמעות מקרלות שמתקיימין ממילא שהמשמע הראשון כ״כ הש״:

תוס׳ ישנים

המכשר ביולא דופן הויא קדשי בדק הבית ולרבנן הוא דנהוי קדשי מזבח, והשתא קשה דבשמעתין דהכא משמע דקדשי בדק הבית היא אפילו לרבנן דר׳ שמעון, וכן בסוף פ״ק דשבועות (יא, ב) קאמר גבי פרה [נסדיתם] על כל פסול שבה כו׳ שאני פרה דקדשי בדק הבית היא מקמי דלוקי לה התם כר׳ שמעון, וגם בכל שיטת התלמוד פרה קדשי בדק הבית בפ״ק דחגיגה (יד, ב) ובפ׳ דמזבח מקדש) [מטמא הטוף סח, ב] ובפ״ק דמנחות (ו, ב) ובפ״ג דבכורות (כה, א) [גבי] ר׳ יוסי בן המשולם ובתמורה פרק אלו קדשים (ב, א), וכי עגמיד כל התלמוד דלא כרבנן דר׳ שמעון. על כן נראה לרביגו הר״פ התם, דלא מעתה מיפסל ביולא דופן [ביולא דופן] כלומר כיון דפסלה בה רביעה בין [נ]ר׳ אליעזר לחתם לעיל בין לרבנן דדיה אי מטעמא דקדשי מזבח אי מטעם דחטאת קרייה רחמנא מיפסל ביולא דופן אלמא תניא כו׳ ור׳ שמעון מכשיר, ומסתמא אינו חולק על ר׳ אליעזר ורבנן (ו)רבותיו דפסלי לה לעיל בהכיעה והוא יכשירנה, אלא הואיל ומותה פוסל בה כו׳ אלומר לעולם קדשי בדק הבית היא לגולי עלמא ולר׳ שמעון (אינו) [הייני] טעמא משום פוסל בה כו׳ ולרבנן טעמא משום דחטאת קרייה רחמנא, והשתא אמי שפיר הא דאמרינן בפ״ק דחולין (יא, א) גבי מנא לן דחלונין בתר רוחא דחטאת קרייה רחמנא, דהייני כרבנן ור׳ שמעון. ומיהו אף ר׳ שמעון גופיה יכול לחולות שם בשאה כדתנא, דהא בספרי [מקת קכד] מפקינן נמי פסול אלא לשמה דהוי בגופה. ומיהו יש ספרים דגרסי גירסא אחרת בפ״ז פרק אין מעמידין ומשמע מיניה כפי׳ ראשון אלא מעתה מיפסל ביולא דופן כו׳ עד מודה ר׳ שמעון לענין קדשים שאינו קדוש, ואלא מאי קדשי מזבח היא מיפסל ביולא דופן אלמא תניא כו׳ שמעון מכשיר, אלא מי אמרת קדשי בדק הבית היא ולענין רביעה אפילו ר׳ שמעון מודה דפסולה דכתיב בו משמתם בהם וגו׳, וזה משמע כפי׳ ראשון בספרי שבקרבנות. וגם בפ״ק דשבועות בסוגיא שהבאתי לעיל בתר דמסיק התם אלא שאני פרה הואיל ודמיה יקרים [גריס] והאי תנא דסבירא ליה קדשי מזבח היא מני רבנן היא דפליגי עליה דר׳ שמעון בפרק אין מעמידין. ופירוש משום הוא בספרים ואין זה לשון תלמודא דלא מוכח התם מידי שלריך לסבור דפרה קדשי מזבח היא, כי מה שלריך לומר בה שעמא דדמיה יקרים לאו משום דהוא קדשי מזבח כדס״ל מעיקרא, דהא לבסוף מוקי לה כר׳ שמעון דאית ליה קדשי בדק הבית. ובספר רביגו יעקב בע״ז שאני פרה הואיל ומותה כו׳ ואין כתוב בה אלא שאני כו׳. וכן ניחא לפירוש זה שפירשתי בלא אלא דהא דלר ביה מטעמא דחטאת קרייה רחמנא, ואפילו לפי הספרים שכתוב בהם אלא, שפיר אתי דלגיבא דר׳ שמעון מחוב. **ורב חד בשחיטה וחד בשריפה וצריכי.** (משמ׳ רביגו) [מתמה לרב] דאית ליה לקמן דאפילו כהן הדיוט כשר מהזאה ואילך, ולוקמה לקרא דפסולים שיהיה כהן שורף ואלעזר רואה. ״ל דאין הכי נמי אלא ניחא ליה למילרשיהו כולהו בחדא גווונא. ה״ר אלחנן. והא דתניא בספרי [מקת קכד] ושרף את הפרה לעיניו שיהא אחד שוחט ואלעזר רואה, (ד)הייני לא כרב [ושמואל] דהכא. **למעוטי מאי.** וא״ת למה יש לנו לומר שבא למעט, אדרבה אית לן למילף מייניה. ״ל שהמקשה היה יודע דדרשינן היסח הדעת מלמשמרת אלא לא הוה ידע דמוקמינן ליה לאסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש. אי נמי הוה (ליה) מיבעיא ליה דהני קראי למשמרת (והכי) תרי קראי שני כתובין הבאין כאחד ניהו, ועל כרחן באו למעט. ריב״ם.

למשמרת כתיב בהו. דמילוי מים וקידוש נפקי מלמשמרת למי נידה, ואסיפת אפרה נפקא ליה מוסקף אים טהור וגו׳ והיתה לעדת בני ישראל למשמרת וגו׳. **למעוטי השלכת עץ ארז רב׳.** דאי לאו מיעוטא הוה ס״ד לרבויינהו מתורה אי מקל וחומר דאסיפת אפרה ומילוי מים דאמרינן לקמן שכשירין בשאה כבאיש בגילה כיוסה. כל שכן השלכה שאינה כשירה בכל אלו וגם בעיא כהן, ולכך צריך קרא למעוטי. ת״ג אין לנו אלא הזאת מימיה שאין כשירין אלא ביום רב׳. וכן בפירוש ר״ח. וע״ג שאין כשירין בשאה כבאיש שאין כשירין אלא ביום. מנין לרבות שחיטתה רב׳. וא״ת למה לי קרא שאין שחיטתה כשירה אלא ביום תיפוק לי דחטאת קרייה רחמנא, דלעיל (פרק גבי פסולה גופה כולה שפיר דלי) [פרישת דגבי פסולי גופה הוי שפיר לכולי] עגמא דחטאת קרייה רחמנא. ״ל דלענין כשירין אלא ביום. דמה דכתיב לא תעיל בחטאת דהא תניא בתוספתא [פרה פ״ג ה״ח] שחטה היום וזרקה למחר כשירה. ה״ר אלחנן. **מה הזאת מימיה (מאוחרין)** [מיוחדין] בו׳. וא״ת אימא מה הזאת מימיה (מתוחדין) [מיוחדין] שהיסח הדעת פוסל בהן אף פ״ב שהיסח הדעת פוסל בהן. ״ל דהזאת מימיה גופה לא משכחת שיפסול בה היסח הדעת אלא בזה על הטמא ולא מתכוין לטהרו אלא מועיל הזאה. ה״ר יוסף. **גמר חוקה חוקה מיום הכפורים.** ומהאי טעמא ילפינן בספרי [שם קכג] שבגדי לבן היתה נעשית. **איכא דאמרי לדורות בכהן הדיוט רב׳.** פלוגתא היא בספרי [שם] ובמס׳ פרה [פ״ד מ״ח] אי בכהן הדיוט אי בכהן גדול. **שלא יאמרו שתים שחטו.** פי׳ רש״י וקימא לן כל מלאכה הנעשית עמה פוסלתה כדתנן בפרה [שם קכג] אבל העשוקין בפרה מתחילה ועד סוף פוסלין במלאכה. ועשמע שפוסלין אותה במלאכה אומר ריב״א דהוי משום היסח הדעת שע״י מלאכה שמתכוין (לא) [לה] הסיח דעתו (מותה) [מן הפרה], אבל אם אינו מתכוין לאותה מלאכה כשירה, כדאמרינן בהשותפו [מולין לב, א] תתך דלעת עמה בכוונה דברי הכל פסולה שלא בכוונה כשירה, אבל שחיטה היא פוסלת אפילו אין מתכוין לה מגזירת הכתוב לגמלן דמכשר התם שחיטה כשאין מתכוין כדלמרינן התם שחט אחרת [עמה] בכוונה דברי הכל פרה פסולה בהשותפו [מולין לב, א] בהמה כשירה, אלא כוונה לר׳ נתן דמכשר שחיטת בהמה שלא בכוונה פרה פסולה בהמה כשירה, ולרבנן דפסלי שחיטה שלא בכוונה פרה כשירה בהמה פסולה. בתוספות ריב״א.

דאפיק חמור בהדה. דלתנא קמא שרי דליכא שמא יאמרו לרבי אסור דהא אותה כתיב: **ולקח אלעזר הכהן לשמואל.** דדייק לפניו לומר שהזר כשר לשחיטה ליצטריך למיכתב בקבלת דמה לאלעזר להדוריה לאלעזר דאי כתב ולקח מדמה

ח) (והזה באצבעו) הוה משמע דאשחטו קאי: **לרב.** נמי דאמר דאחיטה באלעזר היא לא הוה ליה למיכתב בקבלה אלעזר וכי כתיב הוי מיעוט אחר מיעוט לאלעזר ולא אחר ואין מיעוט אחר מיעוט כו': **ולקח הכהן עץ ארז לשמואל.** דאמר קבלה והזאה באלעזר הואי כתיב בה כהן לאכשורי השלכת עץ ארז בכהן הדיוט הוי האי משמע מוליא מיד משמע וכן כל הני דאמרינן. ולרב דמכשר קבלה בכהן הדיוט הוי האי משמע ממילא ואינו מוליא מכלל מקרא שלפניו ואיצטריך למיכתב ביה כהן דאי כתב ולקח עץ ארז ולא כתיב כהן הוה אמינא ולקח כל מי שירצה ולא הוה מוקמינן ליה אכהן דקבלה סלקא דעתך אמינא הואיל ולאו גופה כו': **הכהן בביהונו.** האי כהן קרא יתירא הוא דלא הוה ליה למיכתב אלא וכבש בנדיו וגו' ואנא ידענא (ח) דאהא דאיירי ביה קאי אלא למסמך כהן אבגדיו כלומר שבגדי כהונה נעשית ולא בבגדי חול: **וטמא הכהן עד הערב.** ללמד על פרה העשית לדורות שצריכה בגדי כהונה: **הניחא למאן דאמר.** לעיל לדורות בכהן הדיוט ולא גמר חוקה (ב) מיוס הכפורים איצטריך למיכתב כהן הכא ללמד על של דורות שתעשה בבגדי כהונה: **אין להכשיר הזר.** משום דלעיל מייה איירי בכהן כתיב הכא אין להכשיר את הזר דאי כתב ואסף את אפר הפרה הוה אמינא א] כהן דלעיל מייה איירי בכהן כתב הכא אין: **להכשיר את האשה.** דאי למעוטי טומא פשיטא דחטאת קרייה רחמנא: **לקדש.** לתת מים על האפר בכלי חרס ט): **ולקחו לטמא.** בתר ואסף אין טהור כתיב זו היא עבודה שאחר אסיפה וכתיב ולקחו (ג) אותם הנאמרים באסיפה זר ואשה ולא חרש שוטה וקטן: **א"כ.** הואיל דלעיל קאי נימא ולקח הא גבי אסיפה בלשון יחיד כתביה: **אשה מנא ליה.** וכן אנדרוגינוס משוס ספק אשה: **ורבנן.** אמרי לך לעולם דלעיל קאי והא דלא כתיב ולקח לשון יחיד דאי כתיב ולקח ונתן הוי אמינא עד דשקיל חד האפר והוא עצמו יתנהו על המים כתיב ולקחו דאפילו שקלי תרי: **ולקח אזוב.** דכתיב בהזאת מימיה והיא עבודה שאחר הקידוש: **לרבנן.** דאמרי הקידוש נעשה באותן של אסיפה ובאסיפה כתיב אין טהור דהיינו זר ואשה על כרחך אין טהור דהכא נאו באשה זר ואשה ומיפסל קטן ולהוי משמע ממילא דאם כן לשמוק קרא מייה ונכתוב ולקח אזוב וטבל במים והזה ואנא ידענא דבהזאה דלעיל מייה קאי וכי כתבינא למדרש אין ולא אשה על כרחך משמע זה מוליא מיד משמע: **טהור להכשיר קטן.** דפסליה בקידוש: **ולרבי יהודה.** דאמר אשה פסולה בקידוש וקטן כשר אתא האי למימרא איפכא אין ולא קטן טהור להכשיר אשה דע"כ ליכא למימר דמשמע ממילא דאם כן לישמוק מייה: כיון

דפרה (משנה י) מסייס עלה ואם אחזה בידו אפילו בשעת הזייה פסול ור"י מסימפוז"ע גימגם בזה בתוספתא משמע דהזאה הוי רבותא

לרב הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. על כרחך צ"ל לרבות כהן הדיוט שיהא כשר בקבלה והזאה אבל בהזאה ושחיטה דווקא אלעזר דהא לכולהו לישני אמרינן לעיל אותה לאלעזר והא דאמר ר' זירא אמר רב לעיל שחיטת פרה בזר פסולה דמשמע הא בכהן כשירה ואפי' בכהן הדיוט יש לומר דלדורות קאמר וסבירא ליה כההוא לישנא דאותה לאלעזר הכהן הא לדורות בכהן הדיוט:

הכל כשרין לקדש. פירש רש"י המיס על האפר ובמסכת פרה בכמה דוכתי משמע שהיו נותנין האפר על המיס והא דכתיב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי דמשמע מים על האפר ב] יש לפרש ט) ונתן עליו בשבילו יתן מים חיים אל כלי ואדרבה משמע שהמים נוגעים בכלי והאפר נותן עליהם מלמעלה:

מאי ולקחו לטמא דאפילו קטן דפסלי לך התם הכא כשר. והא דמכשיר טפי בקטן מבחרש ושוטה יש לומר משום דאתי לכלל דעת: **ונתן ולא נתנה.** אע"ג דכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה ואפילו הכי לא ממעטינן אשה (י) אלא היכא דכתיב אים בהדיא יש לומר דשאני הכא מדשני קרא בדיבוריה דכתיב ולקחו לשון רבים והדר כתיב ונתן להכי דרשינן ולא ונתנה [וע"ע תוס' יבמות עב: ד"ה ונתן]: **עד** דשקיל חד ויהיב חד. פי' ההוא גופיה דשקיל ליה מערב ליה במים (ד): **הכל** כשירין להזות חוץ מטומטום ואנדרוגינוס כו'. תימה לי דהני תרי משניות דהכל כשרין לקדש ולהזות מיתנן במסכת פרה (פ"ה מ"ד וכפי"ב מ"י) מ"ש דבקידוש לא קתני טומטום בהדי אשה ואנדרוגינוס כדקתני גבי הזאה וי"ל דת"ק דרבי יהודה נמי פסיל ליה לטומטום לקדש מפני שהוא ספק ערל כדאמר בפ' הערל (יבמות עב:) טומטום שקידש קידושו פסול מפני שהוא ספק ערל וערל שקידש קידושו פסול אנדרוגינוס שקידש קידושו כשר מפני שהוא ספק אשה רבי יהודה פוסל באשה ואנדרוגינוס ות"ק דרבי יהודה דמתניתין היינו ת"ק דרבי יהודה דברייתא דפרק הערל (גם זה שם) דסבירא ליה כר' עקיבא דמרבי לערל כי טמא והא דלא קתני ת"ק חוץ מטומטום יש לומר אין למידין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ ותנא חוץ מחרש שוטה וקטן ושייר ערל וטמא וטומטום והא דלא פריך ממתניתין למאן דאמר ערל שהזה הזאתו כשירה ופריך מברייתא י"ל משום דבברייתא קתני בהדיא להזאתו פסולה להכי ניחא ליה למיפרך מינה:

אשה מסעדתו. בפרק בתרא דמסכת פרה ט) בתוספתא מפרש כילד מסעדתו אוחזת לו המים אפילו בשעת הזאה ולא מבעיא בשעת טבילת האזוב דהזאה תשיב טפי רבותא מטבילת האזוב משום דקרא דמכשרי' מייה קטן בטבילה כתב דכתיב וטבל במים אים אים טהור ודרשינן מייה טהור להכשיר הקטן וילפינן הזאה מטבילה דאיתקשו להדדי כדאיתא בסוף פרק ג' דמגילה (דף כ.) ומתניתין דפרק בתרא דמשנה ט) מסייס עלה ואם אחזה בידו אפילו בשעת הזייה פסול ור"י מסימפוז"ע גימגם בזה בתוספתא משמע דהזאה הוי רבותא

ח) [לעיל מב.], ב) [ע' תוס' נזקין ס. ד"ה תרי מיעוטין], ג) [מגילה כג: ב"ק פו: ב"מ יד. סנהדרין טו. מו. פו. מכות ט: שבועות ז: מנחות ט: סז. חולין קלב.], ד) [פסחים יח: וש"נ], ה) שבת קלז. ערכין ג. יבמות עב: פרה פ"ה מ"ד, ו) פרה פי"ב מ"י ערכין ג., ז) מ"ת שלין, ח) רש"ת מ"ז, ט) [רש"ש מח"ז], י) [ע' סוטה טז: ובתמורה יב: ופע"ק וכן תמה התי"ט פ"ת מ"ה דתמורה והניח בהפלא' וכן תמה מהרש"ל בסוטה טז: ד"ה גמרא ורבנן כו'], כ) [ניחא בתוספתא] [ותולי ל"ל בסיפא וכן לקמן גימגם בזה בתוספתא ל"ל דבסיפא ועיין בר"ש],

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה הכהן כו' ולא ידענא דהא אכהן לאיירי ביה: (ב) ד"ה הניחא כו' ולא גמר חוקה חוקה מיום"כ: (ג) ד"ה ולקחו כו' וכתי' ולקחו אותם שנכשרו באסיפה זו ואשה: (ד) תוס' ד"ה עד כו' מערב ליה במים. נ"ב ע' ביבמות דף עב דיבור זה להדיא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה אים להכשיר וכו' ה"ל הכן דלעיל וכו' ל"ל ה"ל אכהן קאי דלעיל. וכו': ב] תוס' ד"ה הכל כשרין לקדש וכו' יש לפרש ונתן עליו. נ"ב עשו"ת מ"ל סי' קנ"ד:

מוסף רש"י

שלא יסיח דעתו. משמיכה (לעיל מב.). הכל כשרין לקדש. מי חטאת לתת אפר על המים (שבת קלז.) לערב מים חיים באפר חטאת (ערכין ג.) כל הטהורים כשרים לקדש מי חטאת אפילו אשה, אבל ערל וטמא לא רבי (יבמות עב:).

תוס' ישנים

שלא ישחט אחרת עמה. והייגו עמה ממש בסכין אחוכה. אלא לאחריה (מיכא איכא) [מיד לא פסלה בהכין. בהן גדול בעינן. ק"ו הוא שלריך בכל עבודותיה בגדי כהונה. ונתן ולא ונתנה. ומיותר הוא, ומלשון זכר לא דייק שכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה. כתב רחמנא [ולקחו] ונתן דאפילו שקלי תרי ויהיב חד. אלא כתביהו תרוייהו בלשון יחיד הוה אמינא דהכי עדיף עופי דשקיל חד ויהיב חד מדשקלי תרי ויהיב חד אחריינא, ואי הוה כתיבא בתרוייהו לשון רבים הוה ס"ד דרבים עדיפי, אבל השתא [דכתיב] בלקיחה תרי ובנתיבה [חד לאו] דאשמועינן דדווקא בעינן תרי בלקיחה, אבל משמע ליה לתלמודא שבא לומר דלא קפדינן בין תרי לחד ובין אותו שעשה הלקיחה לאדם אחר, ואי הוה כתיב ונתנו ולקח הוה אמינא דמעיקר עדיפה ובעינא תרי. אשה מסייעתו ומזה. במסכת פרה [פי"ב מ"ו] מצן אשה מסייעתו ומזה ואוחזת לו במים וטובל ומזה, פי' שלא אחזה אלא במים דוקא אבל אם אחזה בידו אחזה פסולה.

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ח מהלכות פרה הלכה יב:
כד ב מיי' שם פ"ד הלכה יח:
כה ג מיי' שם פ"ו הלכה ב:
כו ד מיי' שם פ"י הלכה ח:
כז ה מיי' שם הלכה ו:

תורה אור השלם

1. וּנְתַתָּם אֹתָהּ אֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל מִחוּץ לַמַّחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו:
במדבר יט ג
2. וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים:
במדבר יט ד
3. וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה:
במדבר יט ו
4. וְכִבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד הָעָרֶב:
במדבר יט ז
5. וְאָסַף אִישׁ טָהוֹר אֵת אֲפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא:
במדבר יט ט
6. וְלֹקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי:
במדבר יט יז
7. וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזֶּה עַל הָאֹהֶל וְעַל כָּל הַכֵּלִים וְעַל הַנְّפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וְעַל הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר:
במדבר יט יח

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ונתן וכו' **אלא היכא דכתיב איש בהדיא.** עיין סוכה דף כח ע"ב תוס' ד"ה השוה:

רבינו חננאל

ושחט אותה לפניו, לרב כדאיתיה. ולקח אלעזר הכהן מדמה, ללמד שהזאה באלעזר. ולרב דאמר כי השחיטה נמי באלעזר, הוי מיעוט אחר מיעוט, והיא שחיטה באלעזר ולא בזר. הזאה באלעזר ולא בזר מיעוט אחר מיעוט לרבות כהן הדיוט. ט) פי' כהן בביהונו בלא (מים) [מום] ו[נ]לא טומאה. בביהונו בטכסיס הכהונה בבגדים שהוא מתוקן לעבודה. **ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח להכשיר הזר.** כלומר, כל איש ואפי' זר. טהור להכשיר את האשה. והניח מי שיש בו דעת להניח, לפסל חרש שוטה וקטן. **תנן התם** במס' פרה פרק ה' הכל כשירין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן. ר' יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ובאנדרוגינוס. מאי טעמא דרבנן דכתיב ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי, איתקוש נתינת מים חיים אל כלי לעפר שריפה, מה עפר שריפה הכל כשרין באסיפה חוץ מחרש שוטה וקטן, אף קידושין כן. ור' יהודה אמר לך אם כן היה לך לכתוב ולקח לטמא דשמעינן הוא שאסף את האפר הוא שיטול ויתן המים החיים אל כלי לקדש, מאי טעמא כתיב ולקחו, ללמד דאפילו קטן דפסול באסיפה כשר בקידוש. **ולקח אזוב וטבל במים איש טהור.** לרבנן דמכשירי אשה בקידוש, פסלי הכא בהזאה את האשה. **טהור להכשיר הקטן** דפסלי בקידוש. **לר' יהודה,** איש ולא קטן. טהור, להכשיר את האשה. מה שהכשיר בקידוש והוא הקטן פסלו בהזאה, ומה שפסל בקידוש הכשיר בהזאה. **ואקשינן איני והתנן** בפרה בפרק האחרון בסופו, הכל כשרין להזות חוץ מטומטום ואנדרוגינוס האשה והקטן כו',

ט) נראה לל"ל וכנס בגדיו הכהן כהן בביהונו פי' בביהונו.

כט א מיי׳ פ״ד מהל׳ עבודת יום״כ הלכה ג:
ב [מיי׳ פ״ב מהלכות תמידין הלכה יב]:
ל ג מיי׳ פ״ב מהל׳ עבודת יום״כ הלכה ה:
לא ד מיי׳ שם פ״ד הלכה ג:
לב ה ו מיי׳ שם פ״ב הלכה ה:
לג ו מיי׳ שם פ״ד הלכה ג:

תורה אור השלם

1. וְהִזָּה הַטְּהֹר עַל הַטְּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֹר בָּעָרֶב׃ במדבר יט יט
2. וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד צֵאתוֹ וְכִפַּר בְּעָדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל׃
ויקרא טז יז

מוסף רש״י

טהור. שטהרתי לך כאן, **מכלל שהוא טמא.** לדבר אחר, כגון טבול יום שטמא לתרומה, דאי ס״ד טהור ממש לשמוך קרא מניה ותנא ידענא דטמא אסור בפרה דהא חטאת קרייה רחמנא, אלא מאי טהור טהור כל דהוא, ואשכחן טבול יום דמקרי טהור, דכתיב (ויקרא יז) וכתן במים וטהר (יבמות עג. וכעי״ז זבחים יז:). **דמסיק תעלא.** שועל, **מבי כרבא.** מן המתרגמים, שאינו מוגיא משם אלא אגב כרגליו (נדה סה:). **פוק תני לברא.** לטעות הוא (סנהדרין סב.). **יבא זכאי ויכפר על החייב.** לפיכך ממהרה וידוי לאשון עליו ועל ביתו ולאחר שנעשה זכאי בידוי מחודה עליו ועל אחיו (שבועות יד.).

רבינו חננאל

ולא פליג ר׳ יהודה ומכשיר באשה וטומטום. ופרקינן כיון דאמר מר כל הפרשה כולה משמע מוציא מיד משמע, דבר ברור הוא מה שפסלו בפסוק אחד הכשירו בפסוק אחר. והזה הטהור על הטמא טהור מכלל שהוא טמא טמא לתרומה בלבד. לימד על טבול יום שכשר בפרה. פיר׳ הטהור מכל טומאה והוא שהזה עליו וטבל, ולא נשאר עליו אלא הערבת שמש לאכילת תרומה, כדתניא בספרי ולקח אזוב וטבל במים איש טהור, רבי עקיבא אומר טהור למה נאמר, עד שלא יאמר יש לי בדין, ומה אם האוסף האפר בענין טהור, המזה לא כל שכן, הא מה ת״ל טהור, שהוא טהור מכל טומאה, ואיזה זה זה טבול יום. מכדי כתיב ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על האהל וגו׳ והזה הטהור על הטמא הוי מיעוט אחר מיעוט, טהור ולא טבול יום טהור, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפי׳ טבול יום, לימד שכל הטהור שבפרה טבול יום הוא. ר׳ יוחנן אומר שחיטת פרה בזר כשרה, ואע״ג דתני תנא קמיה פסולה, לא צאית ליה, ואפי׳ לרביה דאמר שחיטת פרה בזר פסולה (אלא אמר) לא צאית, [אלא אמר] לא מצינו שחיטה פסולה בזר. **בא לו אצל פרו שנייה כו׳.** תנאי דבי ר׳ ישמעאל כך מידת הדין נוהגת יבא זכאי ויכפר על החייב כו׳. פי׳ **על הרובד הרביעי**, של היכל מבחוץ. ת״ר וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו,

מסורת הש״ס

כט א) [נמצאת עג. זבחים יז:], ב) [נדה סה:], ג) [שבועות יד.], ד) לקמן מז. זבחים סד. [תמיד כח:], ה) [עי׳ תוס׳ זבחים סד. ד״ה מן וכו׳ דכתבו דלא גרס הכא מן המעולות הפנימיות עתי״ען], ו) [גיר׳ ירושל׳ ומנע״ס והיום עולים בתמנע ויורדים בתמנע וכ״ה גיר׳ גמר׳ לקמן מה. בפיסקא והיום וכו׳], ז) [עי׳ תוספות לקמן מד: ד״ה והיום], ח) [לקמן מד:], ט) [לקמן מה.], י) [פי״ב ה״ה], כ) [להכשיר טבול יום כ״ה שם בינמות בתוס׳ ותוי״ט ע״ג דפרה מ״ז ד״ה במעורבין],

גליון הש״ס

גמרא פוק תני לברא. שבת דף קו ע״א עירובין דף ט ע״א בילה דף יב ע״ב:

הגהות הב״ח

(**א**) מתני׳ בשל מרבעת קבין ומערה בתוך של שלשת קבין והיום מותה בשל שלשת קבין כל״ל וכן בסמוך: (**ב**) שם יורדין במערבו (והיום כ״ג עולה בתמנע ויורד בתמנע) תמ״מ וי״ב ס״א **והיום עולין באמצע** ויורדים באמצע וכן הוא בגמב״ס: (**ג**) רש״י ד״ה על הרובד כו׳ ולפנים קאמר הס״ד ואח״כ מה״ד **וחותה את הגחלים** והיינס:

הגהות הגר״א

[**א**] תוס׳ ד״ה ולא. מכשיר. נמתק ו״ב פוסל (וז״ש המופקו׳ ושמא המקשה כו׳ ועי׳ בת״ר פי״ב דפרה מתני׳ י):

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) גמ׳ תני תנא קמיה דר׳ יוחנן כל השחיטות כשרות בזר מיי׳ פ״א מהל׳ פסה״מ הלכה ג: **ב**) רש״י ד״ה כיון דאמר וכו׳ ומשמע ממילא הוא. נ״ב דא״כ לשתוק מיני׳ וכמ״ש רש״י בדבור הקודם סוף ע״א:

תוס׳ ישנים

לימד על טבול יום שכשר בפרה. בפרק שני דזבחים (יז, ב) מפרש אמאי לא אמרינן ממוסר כפורים דוקא. **בא לו אצל פרו שניה כו׳ עד אני וביתי ובני אהרן כו׳.** [פיתה] למה צריך לומר כאן אני וביתי כיון שאמרו בוידוי קמא, וכי תימא כיון שבא בשביל הכהנים יש לכלול עצמו עמהם, והא לקמן [סו, א] גבי שעיר המשתלח אינא מאן דאמר שמכפר על הכהנים ואפילו הכי אינו מזכיר בוידוי עליו אלא ישראל. ושמא כיון שמודה בכבר על פר זה עצותיו מזכיר עצמו פעם שנית עליו

כיון דאמר כו׳. דאת על כרחך לא מצית למימר בהאי ב] דמשמע ממילא הוא ועל כרחך פליג: **והזה הטהור.** האי טהור יתירא הוא דהא בטהור קאי: **מכלל שהוא טמא.** שיוצא מכלל טומאה: **כי הוו.** כי מדקדקי: **לא מסקי מיניה.** כלומר לא היו מעלין מתוכה דבר חידוש להיות יכולין לאחוז בשיטתה להשוות שיהא מקלותיה כולם מוציאים זה מיד זה לו כולם מתקיימים זה אחר זה: **כמה דמסיק תעלא מבי כרבא.** כמה שמעלה השועל ברגליו כשדורס על שדה ניר: **מדם הדין נותנת.** כלומר כך יפה לומר שאחר שהתודה על עצמו ויהא זכאי ראוי לכפר על אחרים: **מתני׳ למי שהיה ממרס בו.** מיגס בו: **שלא יקרוש.** כשיהה עד שתעשה עבודת הקטורת כמו שסדורות בפרשה: **על הרובד הרביעי.** כל הרצפה עשויה שורות שורות טבלאות אבני שיש וכל שורה ושורה קרויה רובד וקא סלקא דעתיה דעל שורה רביעית שמפתח ההיכל ולפנים קאמר (ג) : **מחפה.** גחלים והיינהו עד שיחפון קטורת ויתן לתוך הכף ואח״כ יכנים כף ומחתה לפנים: **כלל יום.** כשמותה גחלים ממערבה שניה של קטורת להכנים על המזבח הפנימי לקטורת שחרית וערבית: **חוזה כשל כסף.** מפרש טעמא בגמ׳ (ד) : **והיום חוזה וכו׳.** טעמא דיומ״כ בכולהו משום חולשא דהכן גדול: **והיום אלוהה.** כדי שיתן ידו למעה מזרועו ותהא זרועו מסייעתו: **פרש.** חלי מנה: **מוסיף מלא חפניו.** שמכנים לפני ולפנים לבד מפרס שחרית ושל ערבית הניתן על מזבח הפנימי: **והיום דקה מן הדקה.** זו שהיה מכנים לפני ולפנים היה מחזיר ערב יומ״כ למכתשת ושומקה הדק: **כלל יום הכנים.** העולים למזבח עולים בשפת מזרחו של כבש שהמזרח הוא לימין העולה שהרי פניו לצפון כשעולה בכבש שהוא בדרום וכיון דכל תחילת פיוטיו לימין אין נאה שיהא מקיף שלא לצורך ורוחב הכבש שש עשרה אמה עולה במזרח ומקיף את המזבח לעבודתו ויורד לצד שמאל בשפת מערב: **והיום.** כהן גדול מראה כבודו וחיבתו של ישראל שהוא שלוחן ועושה עצמו כבן בית ואם בא לעלות למזבח להקיף כגון למתן דמים תמידין ומוספין ואילו ואיל העם מקיף את כל הכבש לצורך ושלא לצורך: **ארבע מערכות כו׳.** מפרש בגמרא (ד) : **גמ׳ והא כתיב ולא אדם וגו׳.** ומוקמינן לה לקמן בשמעתין בשעת הקטורת ואת אמרת ממרס בו על הרובד רביעי שבהיכל: **אני של היכל.** כשיולא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדין והוי האי רביעי להיכל: יכול

ולא פליג רבי יהודה אמר אביי כיון דאמר מר משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא פליג [1] והזה הטהור על הטמא טהור [ה] מכלל שהוא טמא לימד על טבול יום [א] שכשר בפרה אמר ר׳ אסי כי הוו בה ר׳ יוחנן וריש לקיש בפרה [ב] לא מסקי מינה אלא כמאי דמסיק תעלא מבי כרבא אלא אמרי משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא [א] תני תנא קמיה דר׳ יוחנן כל השחיטות כשירות בזר חוץ משל פרה אמר ליה ר׳ יוחנן [ד] פוק תני לברא לא מצינו שחיטה בזר פסולה ור׳ יוחנן לא מיבעיא לתנא דלא ציית אלא אפי׳ לרביה לא ציית דאמר ר׳ יוחנן משום ר״ש בן יהוצדק שחיטת פרה בזר פסולה ואני אומר כשירה לא מצינו שחיטה שפסולה בזר: בא לו אצל פרו שניה: מ״ש בוידוי ראשון דלא אמר ובני אהרן עם קדושך ומ״ש בוידוי שני דאמר ובני אהרן עם קדושך [ג] תנא דבי ר׳ ישמעאל כך היא מדת הדין נותנת מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב: **מתני׳** [א] שחטו וקבל במזרק את דמו ונותנו למי שהוא ממרס בו על הרובד הרביעי שבהיכל כדי שלא יקרוש [ז] נטל מחתה ועלה לראש המזבח ופנה גחלים אילך ואילך וחותה [ח] מן המעוכלות הפנימיות וירד והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה [ב] בכל יום היה חותה בשל כסף ומערה בתוך של זהב והיום חותה בשל זהב ובה היה מכנים בכל יום חותה בשל ארבעת קבין ומערה [ח] לתוך שלשת קבין והיום חותה בשלשת קבין ובה היה מכנים ר׳ יוסי אומר בכל יום חותה בשל סאה ומערה בתוך שלשת קבין והיום חותה בשלשת קבין ובה היה מכנים בכל יום היתה כבדה והיום קלה בכל יום היתה ידה קצרה והיום ארוכה בכל יום היתה זהבה ירוק והיום אדום דברי רבי מנחם בכל יום מקריב פרס בשחרית ופרס בין הערבים [ג] והיום מוסיף מלא חפניו בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה [ד] בכל יום כהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו [ב] [ט] והיום כ״ג עולה באמצע ויורד באמצע ר׳ יהודה אומר לעולם כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור [י] והיום מן הקיתון של זהב ר׳ יהודה אומר לעולם כ״ג מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב בכל יום היו שם ארבע מערכות והיום חמש דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר [ה] בכל יום שלש והיום ארבע רבי יהודה אומר בכל יום שתים והיום שלש: **גמ׳** והכתיב [2] וכל אדם לא יהיה באהל מועד אמר רב יהודה תני [ו] של היכל תנו רבנן וכל אדם לא יהיה באהל מועד יכול

כיון דאמר כו׳. דאת על כרחך לא מצית למימר בהאי ב] דמשמע ממילא הוא ועל כרחך פליג: **והזה הטהור.** האי טהור יתירא הוא דהא בטהור קאי: **מכלל שהוא טמא.** שיוצא מכלל טומאה: **כי הוו.** כי מדקדקי: **לא מסקי מיניה.** כלומר לא היו מעלין מתוכה דבר חידוש להיות יכולין לאחוז בשיטתה להשוות שיהא מקלותיה כולם מוציאים זה מיד זה לו כולם מתקיימים זה אחר זה: **כמה דמסיק תעלא מבי כרבא.** כמה שמעלה השועל ברגליו כשדורס על שדה ניר: **מדם הדין נותנת.** כלומר כך יפה לומר שאחר שהתודה על עצמו ויהא זכאי ראוי לכפר על אחרים: **מתני׳ למי שהיה ממרס בו.** מיגס בו: **שלא יקרוש.** כשיהה עד שתעשה עבודת הקטורת כמו שסדורות בפרשה: **על הרובד הרביעי.** כל הרצפה עשויה שורות שורות טבלאות אבני שיש וכל שורה ושורה קרויה רובד וקא סלקא דעתיה דעל שורה רביעית שמפתח ההיכל ולפנים קאמר (ג) : **מחפה.** גחלים והיינהו עד שיחפון קטורת ויתן לתוך הכף ואח״כ יכנים כף ומחתה לפנים: **כלל יום.** כשמותה גחלים ממערבה שניה של קטורת להכנים על המזבח הפנימי לקטורת שחרית וערבית: **חוזה כשל כסף.** מפרש טעמא בגמ׳ (ד) : **והיום חוזה וכו׳.** טעמא דיומ״כ בכולהו משום חולשא דהכן גדול: **והיום אלוהה.** כדי שיתן ידו למעה מזרועו ותהא זרועו מסייעתו: **פרש.** חלי מנה: **מוסיף מלא חפניו.** שמכנים לפני ולפנים לבד מפרס שחרית ושל ערבית הניתן על המזבח הפנימי: **והיום דקה מן הדקה.** זו שהיה מכנים לפני ולפנים היה מחזיר ערב יומ״כ למכתשת ושומקה הדק: **כלל יום הכנים.** העולים למזבח עולים בשפת מזרחו של כבש שהמזרח הוא לימין העולה שהרי פניו לצפון כשעולה בכבש שהוא בדרום וכיון דכל תחילת פיוטיו לימין אין נאה שיהא מקיף שלא לצורך ורוחב הכבש שש עשרה אמה עולה במזרח ומקיף את המזבח לעבודתו ויורד לצד שמאל בשפת מערב: **והיום.** כהן גדול מראה כבודו וחיבתו של ישראל שהוא שלוחן ועושה עצמו כבן בית ואם בא לעלות למזבח להקיף כגון למתן דמים תמידין ומוספין ואילו ואיל העם מקיף את כל הכבש לצורך ושלא לצורך: **ארבע מערכות כו׳.** מפרש בגמרא (ד) : **גמ׳ והא כתיב ולא אדם וגו׳.** ומוקמינן לה לקמן בשמעתין בשעת הקטורת ואת אמרת ממרס בו על הרובד רביעי שבהיכל: **אני של היכל.** כשיולא מן ההיכל לעזרה מונה את הרובדין והוי האי רביעי להיכל: יכול

מסורת הש״ס

(**ה**) [נמצאת עג. זבחים יז:], (**ו**) [נדה סה:], (**ז**) [שבועות יד.], (**ח**) לקמן מז. זבחים סד. [תמיד כח:], (**ט**) [עי׳ תוס׳ זבחים סד. ד״ה מן וכו׳ דכתבו דלא גרס הכא מן המעולות הפנימיות עתי״ען], (**י**) [גיר׳ ירושל׳ ומנע״ס והיום עולים בתמנע ויורדים בתמנע וכ״ה גיר׳ גמר׳ לקמן מה. בפיסקא והיום וכו׳], (**יא**) [עי׳ תוספות לקמן מד: ד״ה והיום], (**יב**) [לקמן מד:], (**יג**) [לקמן מה.], (**יד**) [פי״ב ה״ה], (**טו**) [להכשיר טבול יום כ״ה שם בינמות בתוס׳ ותוי״ט ע״ג דפרה מ״ז ד״ה במעורבין],

גליון הש״ס

גמרא פוק תני לברא. שבת דף קו ע״א עירובין דף ט ע״א בילה דף יב ע״ב:

הגהות הב״ח

(**ח**) מתני׳ בשל מרבעת קבין ומערה בתוך של שלשת קבין והיום מותה בשל שלשת קבין כל״ל וכן בסמוך: (**ב**) שם יורדין במערבו (והיום כ״ג עולה בתמנע ויורד בתמנע) תמ״מ וי״ב ס״א **והיום עולין באמצע** ויורדים באמצע וכן הוא בגמב״ס: (**ג**) רש״י ד״ה על הרובד כו׳ ולפנים קאמר הס״ד ואח״כ מה״ד **וחותה את הגחלים** והיינהו:

הגהות הגר״א

[**א**] תוס׳ ד״ה ולא. מכשיר. נמתק ו״ב פוסל (וז״ש המופקו׳ ושמא המקשה כו׳ ועי׳ בת״ר פי״ב דפרה מתני׳ י):

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) גמ׳ תני תנא קמיה דר׳ יוחנן כל השחיטות כשרות בזר מיי׳ פ״א מהל׳ פסה״מ הלכה ג: **ב**) רש״י ד״ה כיון דאמר וכו׳ ומשמע ממילא הוא. נ״ב דא״כ לשתוק מיני׳ וכמ״ש רש״י בדבור הקודם סוף ע״א:

תוס׳ ישנים

לימד על טבול יום שכשר בפרה. בפרק שני דזבחים (יז, ב) מפרש אמאי לא אמרינן ממוסר כפורים דוקא. **בא לו אצל פרו שניה כו׳ עד אני וביתי ובני אהרן כו׳.** [פיתה] למה צריך לומר כאן אני וביתי כיון שאמרו בוידוי קמא, וכי תימא כיון שבא בשביל הכהנים יש לכלול עצמו עמהם, והא לקמן [סו, א] גבי שעיר המשתלח אינא מאן דאמר שמכפר על הכהנים ואפילו הכי אינו מזכיר בוידוי עליו אלא ישראל. ושמא כיון שמודה בכבר על פר זה עצותיו מזכיר עצמו פעם שנית עליו

כיון שלא נשחט הפר ולא נגמרה כפרתו עדיין, אבל בשעיר המשתלח אין להזכיר הכהנים כיון שנשחט כבר הפר שנתודו עליו, ואם מכפר זה עוד עליהם מאי שנא מכל שעירי חטאות שבכל [ה]שנה.

שייך לעמוד הבא

שילה ובית עולמים מנין כו׳. הקשה רבינו הבכמ״ה משמע דצריך קרא לכולהו וכן בפרק שני דשבועות (טו, ב) גבי נכנס למקדש בטומאה לא יליפינן מקדש ממשכן ומצריך קרא לתרוייהו, וכן לקמן בפרק הוציאו לו (נג, א) שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, וקאמר התם דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש ולא צריך קרא לרבויי כל הני. ואומר רבינו דהכי נמי בפ״ק דחולין יש שם הרבה פסוקים שהיו מרבים שילה ובית עולמים דומיא דמשכן אי לאו קרא התם דממעטו להו, וההיא דרש עירובין נמי יש בפסוק הרבה פתח אהל מועד כתיבי דמרבי שילה ובית עולמים, ואיכא למימר קרא לרבויי הכי. ולשון דרשא ר״ל מייס דכל היכא שהדבר אינו תלוי שאין שם אלא שיר ופתיחה דלתות ומקום כגון בפ״ק דחולין שאין שם אלא שיר ופתיחה דלתות ועצלתם והיא דעירובין דמיירי בפתיחה דלתות ההיכל ואין הטעם תלוי בקדושה נפקא לן שפיר

המדבר המדבר המדברה לרבות טוב וגבעון שילה ובית עולמים, וכן בפרק שני דסוטה (טו, א) בקרקע המשכן אינו לרבות טוב וגבעון שילה ובית עולמים, ואילו בסוף פ״ק דחולין (כד, א) בשמעתא דלוים פוסלים בשיט קאמר יכול בשילה ובית עולמים כו׳ ת״ל לעבוד כו׳ משמע מי לאו מיעוטא הוה ליף שילה טוב וגבעון ובית עולמים מאהל מועד, וכן בפ״ק דעירובין (נג, א) שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, וקאמר התם דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש ולא צריך קרא לרבויי כל הני. ולשון דרשא ר״ל מייס דכל היכא שהדבר אינו תלוי שאין שם אלא שיר ופתיחה דלתות ומקום כגון בפ״ק דחולין שאין שם אלא שיר ופתיחה דלתות ועצלתם והיא דעירובין דמיירי בפתיחה דלתות ההיכל ואין הטעם תלוי בקדושה נפקא לן שפיר

יכול אף בכל העזרה. לא יהא אדם עומד כשהכהן מקטיר קטרת לפני ולפנים: **אין לי אלא בשעת הקטרת קטורת.** לקמיה מפרש מאי משמע: **הוי אומר זו הקטרת קטרת.** דאילו מתן דמים אין שוה בכולם שהפר מכפר עליו ועל הכהנים והשעיר על ישראל: **על לשון הרע.** כי ההיא דקרא לשון הרע הוה דכתיב (במדבר יז) אתם המיתם את עם ה' ויסתם לשון הרע בחטאי הוא: **מכין האולם ולמזבח.** מכל אויר כ"ב אמות שביניהם: **ל"ש אלא בשעת הקטרה דהיכל.** דמזבח הפנימי שחרית וערבית שהרי סמוך לו: **אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים.** מהיכל שהוא סמוך לו פרשי אבל מבין האולם ולמזבח שהוא מרוחק לא פרשי: **בשעת מתן פר כהן משיח.** הבא על אחת מכל המצות שבעה בהוראת עצמו ועשה ומתן דמו על הפרוכת ועל מזבח הזהב: **ושעירי עבודה כוכבים.** ליבור שעבדו ע"ז בהוראת בית דין מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת דכתיב בפרשת שלח לך אנשים (שם טו) ואותו שעיר מתן דמו על הפרוכת ואינו נאכל כדילפינן בסיפרא וסיפרי ובמסכת זבחים (דף מז.): **הא מה מעלה יש בו.** האי הא כמו הרי כלומר מעתה [מה] מעלה יש בפרישה בין היכל לבין אולם ולמזבח: **בין בשעת הקטרה בו'.** קא סלקא דעתיה בין בשעת הקטרה דלפני ולפנים בין שלא בשעת הקטרה דלפני ולפנים שלא בשעת מתן דמים דלפני ולפנים: **ומבין אולם ולמזבח אין פורשין.** משום לפני ולפנים שלא בשעת הקטרה אבל לא בשעת מתן דמים: **מאי לאו בו'.** כדפרישית: **לא בשעת הקטרה דהיכל.** קאמר דפורשים מבין האולם ולמזבח והכי קתני כשם שפורשים מבין האולם בשעת הקטרה דהיכל כך פורשין בשעת מתן פר כהן משיח דהוי נמי בהיכל: **אי הכי.** דכשם שפורשין בשעת הקטרה אהיכל קאי ולא אלדלפני ולפנים הא מה מעלה יש בתמיה וכי אין עוד מעלה אלא הא דשלא בשעת הקטרה דלפני ולפנים דקתני שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה בין בהיכל בין לפני ולפנים בין שלא בשעת הקטרה אלא בשעת מתן דמים בין בהיכל בין לפני ולפנים ומבין האולם ולמזבח לא פרשין אלא בשעת הקטרה דהיא שעת מתן דמים דלפני ולפנים אלא בשעת הקטרה בהיכל דהא אפילו בשעת הקטרה יש מעלה דאילו מהיכל פרשי כו': **הא קתני.** בניחותא ה"נ קאמר האי (ג) שלא בשעת הקטרה דקאמר אלא בשעת הקטרה דהיכל קאמר אלא בשעת הקטרה היא לפני ולפנים: **בין בשעת הקטרה.** [דהיכל] והא שלא בשעת הקטרה דקתני תנא אלא בשעת הקטרה דיהיה אלא בשעת הקטרה דלפני ולפנים: בקדושה

בשילה ובית עולמים מניין. וכי האי גוונא אמרינן לקמן בפרק הוליאו לו (דף נג.) גבי מעלה עשן ובפרק שני שעירי (לקמן דף סז:) תניא (ג) (מדבר) המדברה לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים ובפרק שני דסוטה (דף טז. ופס) גבי עפר סוטה ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן קאמר שילה ובית עולמים מניין וכו' ובפ"ב דשבועות (דף טז:) דקאמר מכדי מקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש לימא מו מידי ומידי משכן אלמא אע"ג דמקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש איצטריך תרי קראי חד למקדש וחד למשכן ולא גמירי מהדדי וקשה דבפרק קמא דחולין (דף כד.) גבי שנים שפוסלים בלויים קאמר יכול אף בשילה ובית עולמים כן ת"ל ד' (זאת) ובפ"ק דעירובין (דף ג.) שלמים שאחמן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין במקדש מגה לן אשכחן מקדש דאיקרי משכן וי"ל בהיא דעירובין שמא איכא שום פסוק להשוות מקדש למשכן להיא מילתא וכן בפ' קמא דחולין ובתר דמעטינן שילה ובית עולמים ה' (מזאת) אז נוקי אותו פסוק לדרשא אחריתי וריב"א גרס בפרק שני דשבועות תרי קראי למה לי ולי נראה אע"ג דמקדש איקרי משכן כו' אפי' הכי בהיא דשבועות דאייתי לענין טומאה סד"א לחלק ביניהו כיון דחלוקין הן לענין טומאה דאי כתב מקדש ה"א דין הוא דטמא שנכנס למקדש חייב שהרי איסורו איסור עולם ואפילו בתר דנפיל מחילה חייבין על המקום משום טומאה אבל במשכן לאחר שנסעו משם ופירקוהו והעמידוהו במקום אחר אין חייבין על מקומו הראשון ואי כתב משכן ה"א דין הוא שחייב עליו לפי שנמשך בשמן המשחה ואסור ליגע בו בטומאה אפילו כשהוא מפורק אבל אבני היכל שנסרו מותר ליגע בהם בטומאה והא נמי מיתרצא הא דמצרכינן קרא בפרק היה מביא (סוטה דף טו.) לרבות בית עולמים משום דאפקיה קרא בלשון טומאה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה וכל הלכות שפך טומאה גמרינן מסוטה להכי סד"א כיון דמקדש ומשכן חלוקים לענין טומאה כדפרי' לענין טומאת סוטה נמי יהא חילוק ביניהם ותדע דהיינו טעמא דאיסי בן יהודה [1] דמצריך קרא לרבות שילה ובית עולמים מדפליג עליה התם איסי בן מנחם ואמר אינו צריך ק"ו הוא דמה בטומאת קלות לא חילק הכתוב בין שילה ובית עולמים טומאת אשה חמורה לא כ"ש פירוש טומאות קלות הנכנס למשכן ולמקדש בטומאת הגוף חייב כרת אתרוייהו אע"ג דיש חילוק ביניהן כדפרישית אפילו הכי השוה אותם לענין כרת הנכנס להם ומשום הכי חילוק אין נראה לו לחלק [2] ומדבר המדבר סד"א דווקא במשכן דמעטינן שילה ובית עולמים ובתר דמרבינן שילה ובית עולמים אהל מועד דכתב רחמנא למעוטי עזרות אילטריך:

כך פורשין בשעת מתן פר כהן משיח. ה"נ הוה מצי למימר בשעת מתן פר ושעיר של יום"כ בהיכל אלא לא פסיקא ליה משום דיש מהן נמי לפני ולפנים: **מה** מעלה יש בין היכל וכו'. טובא איכא דמזבח הזהב ומנורה ושלחן ומתן דמים בהיכל מה שאין כן בין האולם ולמזבח אלא לענין פרישה קאמר: **מאי** לאו בשעת הקטרה דלפני ולפנים. תימה לי מ"ש דגזרו לפרוש מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה דלפני ולפנים ולא בשעת הזאה והא בין הקטרה בין הזאה מחד קרא נפקא לעיל וי"ל בהקטרה דכתב בקרא בהדיא טפי גזרו בה רבנן ולא בהזאה דמייתורא דלכפר נפקא:

דאילו

יכול אפי' בעזרה ת"ל באהל מועד אין לי אלא באהל מועד שבמדבר שילה ובית עולמים מנין ת"ל בקודש אין לי אלא בשעת הקטרה בשעת מתן דמים מנין ת"ל בבואו לכפר אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין ת"ל עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל כפרתו קודמת [א] לכפרת ביתו כפרת ביתו קודמת לכפרת אחיו הכהנים וכפרת אחיו הכהנים קודמת לכפרת כל קהל ישראל אמר מר אין לי אלא בשעת הקטרה מאי משמע אמר רבא וכן א"ר יצחק בר אבדימי וכן א"ר אלעזר אמר קרא [1] וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל איזהו כפרה ששוה לו [ב] ולביתו ולאחיו הכהנים ולכל קהל ישראל הוי אומר זה הקטרת הקטורת וקטורת (ג) מכפרת אין דהא תני ר' חנניא (ד) למדנו לקטורת שמכפרת שנאמר [2] ויתן את הקטורת ויכפר על העם ותנא דבי ר' ישמעאל על מה קטורת מכפרת על לשון הרע יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי תנן התם (ה) [3] פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה א"ר אלעזר [4] לא שנו אלא בשעת הקטרה דהיכל אבל בשעת הקטרה דלפני לפנים מהיכל פרשי מבין האולם ולמזבח לא פרשי מתיב רב אדא בר אהבה ואמרי לה כדי ר' יוסי אומר כשם שפורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה [5] כך פורשין בשעת מתן פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודת כוכבים (ו) הא מה מעלה יש בין ההיכל לבין האולם ולמזבח אלא שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה ובין שלא בשעת הקטרה ומבין האולם ולמזבח אין פורשין אלא בשעת הקטרה בשעת הקטרה מיהא פרשי מאי לאו בשעת הקטרה דלפני לפנים לא בשעת הקטרה דהיכל אי הכי הא מה מעלה ותו לא הא איכא הא מעלה דאילו מהיכל פרשי בין בשעת הקטרה' דידיה בין בשעת הקטרה דלפני לפנים ואילו מבין האולם ולמזבח לא פרשי אלא בשעת הקטרה דהיכל הא קתני אלא שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה ובין שלא בשעת הקטרה ומבין האולם ולמזבח אין פורשין אלא

עין משפט
נר מצוה

לד א ב ג מיי' פ"ג מהל' תמידין הל' ג וס"ד מהלכות עבודת יום הכפורים הלכה ב:

רבינו חננאל

ודרישניה דפרישׁ אפילו בשעת הקטרה. ומיבעיא לן, כפרה בהקטרה מנא לן ואמרינן מדכתיב הכא כפרה שנאמר לכפר בקודש, וכתיב ביום הכפורים וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל, איזהו היא כפרה ששוה לו ולביתו ולאחיו הכהנים ולכל קהל ישראל, הוי אומר זו הקטורת, שאם תאמר כפרת דמים, חלוקה כפרתם, הוא וביתו ואחיו הכהנים מתכפרים בפרו וישראל כל [ה]קהל בשעיר. וקטורת מי מכפרה, אין, דכתיב ויתן את הקטורת ויכפר על העם. ותני רב חנניה מיכן למדנו לקטורת שמכפרת. ותנא דבי רבי ישמעאל על מה הקטורת מכפרת על לשון הרע יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי. ועיקר זו השמועה בזבחים סוף פ' המזבח מקדש ובערכין פרק יש בערכין להקל ולהחמיר. ומפרש התם בבירור מבואר כי בגדי כהונה מכפרין, דאמר למה נסמכו בגדי כהונה לקרבנות, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין, כתונת מכפרת אשפיכות דמים. מכנסיים מכפרין על גלוי ערוות. מצנפת מכפרת על גסי הרוח. אבנט מכפר על הירהורי הלב. מעיל מכפר על לשון הרע. חשן מכפר על הדינין. אפוד מכפר על ע"ז. ציץ מכפר על עזי פנים. קשיא לשון הרע אלשון הרע. ופרקינן לשון הרע בצניעותא קטורת מכפרת, לשון הרע בפרהסיא מעיל מכפר. תנן התם בפרק ראשון מסכת כלים פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה. א"ר אלעזר לא שנו שפורשין מבין האולם ולמזבח, אלא בהקטרה דהיכל, אבל כשהקטיר לפניי ולפנים, מהיכל פרשי, מבין האולם [ולמזבח לא פרשי]. ומותבינן עליה מיהא דתני מה מעלה יש בין (האולם) [ההיכל] לבין האולם ולמזבח, אלא שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה בין שלא בשעת הקטרה. ומבין האולם ולמזבח לא פרשי אלא בשעת הקטרה. בשעת הקטרה מיהת פרשי ואפי' בהקטרה דלפני ולפנים. ופרקינן לא הקטרה דהיכל. והא איכא הא מעלה כו'.

תום' ישנים (המשך)

ממה הוא בחטאי יותר (מאותן) [ממתן] דמים שהיו גם שם פוכלין, דוחק לו לפרש (שבאותן) [שנמתן] דמים היה מונה אחת כו' אבל קטרת היה לגמרי בשמיקה. וי"ל דאע"ג דמתן דמים נמי בחטאי, מ"מ קאמר שפיר על קטרת יפה דבר שבחטאי, שהרי אין כפרתו מפורשת על מה כמו בתמיד דמים שכפרתו מפורשת לדבר אחד. כך פירש ה"ר אלחנן. וריב"א פירש דלהכי קרי ליה חטאי טפי מתמן דמים לפי שהוא בשמיקה אבל בתמן דמים היה מונה אחת שתים כו'. **פורשין היו מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרת בו'.** ואע"ג דבשעת מתן דמים נמי פרשי כדלקמן בתמיד, משום דקטרת היה בכל יום נקט קטרת, וגם יש פעמים שפורשין בקטרת שאין פורשין בשעת מתן דמים כדלקמן בתמיד. **הא מה** מעלה יש בו'. הא פשיטא דמעלה יש שאין יכול ליכנס בהיכל אלא לצורך דאית ביה מזהיר בפרק הקומץ רבה [כה, ב], אלא הכא מיירי בפרישה שהיא לצורך עבודה. **בשעת הקטרה מיהא פרשי מאי לאו בלפני ולפנים.** ואע"ג דהשתא לא ידעינן טעמא מאי דבהקטרה פורשין אפילו משל לפני ולפנים ובמתן דמים אין פורשין, (אלא) [ומשל היכל בין] בשעת הקטרה [בין בשעת מתן דמים], מ"מ הך בריתא קשיא ליה לר' אלעזר.

ה) [ערכין טז. זבחים פח:], ו) כלים פ"א מ"ט, ז) [פ"ל במדבר], ד) [פ"ל לעבוד עבודת וגו'], ה) [פ"ל מלעבוד], ו) [סוטה טז.], ז) [פ"ל ובמדבר],

תורה אור השלם

1. וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד צֵאתוֹ וְכִפַּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל: ויקרא טז יז
2. וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וְיְכַפֵּר עַל הָעָם: במדבר יז יב

הגהות הב"ח

(א) **גמרא** הוי אומר זה הקטרת הקטורת וקטורת מי מכפרא: (ב) שם ופר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז ודמים של יוה"כ הא מה מעלה יש כל"ל וכ"כ כך הוא הגירסא בתוס' ע"ז פ"א דכלי' ע"ש: (ג) רש"י ד"ה הא קתני בימותא ה"ג קאמר האי בשעת הקטרה דקאמר בשעת הקטרה דהיכל קאמר והאי שלא בשעת הקטרה דקאמר שלא בשעת הקטרה דהיכל קאמר אבל בשעת הקטרה היא לפני ולפנים והא שלא בשעת הקטרה דקתני תנא וכו' כל"ל והל"ל:

הגהות הגר"א

[א] **גמרא** (לכפרת ביתו כפרת ביתו קודמת) תא"מ: [ב] שם (ולביתו) תז"מ:

מוסף רש"י

ויכפר על העם. במחלוקת קרא שהוא לשון הרע דכתיב בה אתם המיתם וגו' (זבחים פח:). **יבא דבר שבחשאי.** קטורת נעשית בהיכל בחטאי (ערכין טז.) שהיה הכהן לבדו שם כדתנן פורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה, וכל שכן מן ההיכל שנאמר וכל אדם לא יהיה וגו' (זבחים שם). **ויכפר על מעשה חשאי.** לשון הרע בחטאי הוא (ערכין שם). **ואמרי לה כדי.** שם תכס (גיטין פח:).

תוס' ישנים

מחד קרא, אבל הני דמכילתין ושבועות ודסוטה טולהו תלויות בקדושת מקום, וס"ע. ועל הניא דסוטה שבחטאי שמרבה שם טוב וגבעון שילה ובית עולמים, מוחק שם רש"י שילה ונוב וגבעון, משום דקשיא ליה הלא שילה משכן גמור היה למה הוצרך פסוק לרבותו, ונוב גבע וגבעון לא היו משכן קטנות שהרי אין מנחה קריבה בבמה כדאמרינן בזבחים [קיז, א] (ובמגילה). ואין נראה לרבינו למתוק הספרים דהא שילה לא היה ממש משכן שהיה לו בית של אבנים למעה וירישות ומעלה ואיכא נמי למאן דאמר בפרק בתרא דזבחים [שם] מנחה קריבה בבמה, ונוב וגבעון במה, ואלדרבה היה לו להקשות יותר מנוב וגבעון שהיה ממש משכן שלא מצינו שהיה לו בית של אבנים למעה. מיהו הא נמי לאו קושיא היא דרחמנא אמר משכן ממש שיהא עומד בקדושתו כמשפטו שיהא אחרון בבית קדשי קדשים, ונוב וגבעון לא היה אחרון אלא בקרית יערים וזה פי' רש"י בסוטה. **בפרתו קודמת לכפרת ביתו.** ותימה הלא נעשית העבודה הכל בבמה אחת ומתי כפרת ראשון ומתי כפרת האחר. ופירש רבינו שמואל דנקקא מינה הא דאמרינן בפרק בתרא [דהוריות יג, א] דקרבן כהן [משיח] קודם לקרבן ישראל (ולהכי) [ולהכי] צריך האי קרא, אך כפרתו קודמת לכפרת אחיו הכהנים לא אתי שפיר, וכן לכפרת ביתו. ולפי שהיה אומרים לענין ידויו של פר מייני דתניהו ענין לשם, אתי שפיר שצריך לומר תחילה אני ובני אהרן עם קדושך, כי אם לא היה פסוק היה לו להזכיר בפעם שניה מיהא שבטו תחילה ל). **יבא דבר שבחשאי כו'.** תימה לריב"א

ל) עיין שם בהוריות היטב בגמ'. וע"ע בפ"י.

דאילו מהיכל פרשי בין בקדושה דידיה. הכי פירושא לדידך לא הוה ליה למתני האי ליטנא דבין בשעת הקטרה וכו׳ אלא הכי איבעי ליה למתני שבהיכל פורסין בין בקדושה דידיה בין בקדושה דלפני ולפנים דמשמע בין דקטרת בין דמתן דמיס ובין האולם ולמזבח אין פרישה אלא בקדושה דהיכל דקטרת ודמתן דמיס ואמאי נקטה הקטרת דמשמע הקטרת ותו לא בשלמא לדידי דאמרי דפורסין בין האולם ולמזבח אף בשעת הקטרה לפני ולפנים ולא במתן דמיס דלפני ולפנים ניחא הא דנקט הקטרה ומשני שם פרישה אחת היא ותנא הקטרה משום דעיקר קרא איירי בה וה״ה במתן דמיס:

אתיא כפרה כפרה מיוה״כ. תימה לי בשלמא שעירי עבודת כוכבים כתיב בהן כפרה בפרשת שלח אבל פר כהן משיח דלא כתב ביה כפרה אע״ג דאיתקש לפר העלם דבר מגלן למאן דאמר בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נ.) דדבר הלמד בג״ש אין חוזר ומלמד בהיקש והא פר העלם גופיה בגזירה שוה דכפרה כפרה גמר ויש לומר למאן דאמר בזבחים פרק בית שמאי (דף מ:) לפר זה פר העלם ואע״ג דקרא בדידיה איירי אינטריך למיהוי מאי דאמתיא ליה מהיקשא כמאן דכתב בגופיה לדידיה ניחא הכא דאיכא למימר כי היכי דאמרינן דאהני לפר זה בהיקשא מפר כהן משוח למיהוי כמאן דכתב בגופיה הכי נמי אהני להאי מילתא דהכא דגמרינן מיוה״כ למיהוי כמאן דכתב בגופיה ולמאן דאמר לפר זה פר יום הכפורים יש לומר דלדידיה לא קשיא דהא כיון דדרש ועשה לפר זה פר יום הכפורים כאשר עשה לפר זה פר כהן משיח הרי איתקשו פר יה״כ ופר כהן משיח להדדי וגמר מפר יה״כ לפרישה דאף על גב דשעירי עבודת כוכבים דילפינן להו התם מדכתב החטאת בפר העלם ודרשינן מיניה שעירי עבודת כוכבים לא חשיב להו התם כאילו הוקשו לפר כהן משיח אלא לפר העלם דכתב ביה קרא שאני התם דהחטאת ייתורא בעלמא הוא ואין במשמעותו שיהא מוקש לפר כהן משיח אבל פר כהן משיח ופר יום הכפורים בהילוך ליטנא דקרא דמשמע שהוקשו זה לזה ועשה לפר זה דהיינו פר כהן כאשר עשה לפר יום הכפורים וכן פירש שם ריב״ג א״ל אמילתא אחריתי:

בכל יום לא היה לה ניאשתיק. פרש״י טבעת להשמיע קול כדכתיב ונשמע קולו בבואו אל הקודש ובירושלמי גרסינן נרתק אלא יכווה ונראה לריב״א כעין נרתק של עור היה עשוי סביב ידה של מתתה לאחוז בה אלא יכווה משום דכל כלי מתכות אם מקצתו חם כולו ולפיכך היה צריך היום נרתק יותר מבשאר ימים לפי שהיו הגחלים שהיים במתתה זמן מרובה עד שהיתה חמה הרבה ושוב מוציא אותה שהיא אחת מהעבודות הוצאת כף ומתתה ופריך בירושלמי ואינו חוזק ומשני קובעו במסמר כלומר על ידי מסמרין היה נקבע אותו נרתק לבית יד שיהא בעל ויחשב כגוף המתתה: **זהב** טוב. מפרש בירושלמי כשצורפים אותו אינו נחסר כלום זהב מופז על שם מקומו: ח) **והיום** מקיתון של זהב. דאמר בפרק שני דזבחים (דף כב.) דבכל כלי שרת מקדש דכתיב ירחצו לרבות שאר כלי שרת. ריב״ג: רבי

אלא בשעת הקטרה והא איכא הא מעלה דאילו מהיכל פרשי בין בקדושה דידיה בין בקדושה דלפני ולפנים ואילו מבין האולם ולמזבח לא פרשי אלא בקדושה דהיכל אמר רבא שם פרישה אחת היא אמר מר כך פורשין בשעת מתן פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים מנא לן א״ר פדת אתיא כפרה כפרה מיוה״כ אמר רב [6] אחא בר אהבה שמע מינה מעלות דאורייתא והכי גמירי להו דאי ס״ד דרבנן מאי שנא בין האולם ולמזבח דילמא מיקרו ועיילי מכולה עזרה נמי נפרשו דילמא מיקרו ועיילי בין האולם ולמזבח כיון דלא מפסיק מידי לא מינברא מילתא עזרה כיון דאיכא מזבח החיצון דמפסיק מינברא מילתא אמר רבא ש״מ [3] קדושת אולם והיכל חדא מילתא היא דאי ס״ד שתי קדושות נינהו אולם [3] גופיה גזירה וניקום ונגזור גזירה לגזירה לא אולם ובין האולם ולמזבח חדא קדושה היא היכל ואולם שתי קדושות: בכל יום היה חותה בשל כסף וכו׳: מ״ט [7] התורה חסה על ממונן של ישראל: והיום חותה בשל זהב ובה היה מכנים: מ״ט [8] משום חולשא דכ״ג: בכל יום בשל ארבעת קבין וכו׳: תנא [9] נתפזרו לו [2] קב גחלים מכבדן לאמה תני חדא קב ותניא אידך קביים בשלמא הך דתני קב רבנן אלא הך דתני קביים מני לא רבנן ולא רבי יוסי אמר רב חסדא רבי ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה היא דתניא ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר בשל קביים היה מכנים רב אשי אמר אפילו תימא רבי יוסי והכי קאמר בכל יום היה חותה בשל סאה מדברית ומערה לתוך שלשת קבין ירושלמיות: בכל יום היתה כבידה והיום קלה: תנא בכל יום היתה גדלה עבה והיום רך בכל יום היתה קצרה והיום ארוכה מ״ט [3] כדי שתהא זרועו של כ״ג מסייעתו תנא [10] בכל יום לא היה לה ניאשתיק והיום היה לה ניאשתיק דברי בן הסגן: בכל יום היה זהבה ירוק: א״ר חסדא שבעה זהבים הן זהב וזהב טוב [1] וזהב אופיר [2] וזהב מופז [3] וזהב שחוט [4] וזהב סגור [5] וזהב פרוים זהב וזהב טוב דכתיב [6] וזהב הארץ ההוא טוב זהב אופיר דאתי מאופיר זהב מופז שדומה

ירושלמיות נתפזרו לו [ד] קבין ירושלמיות: **היה גדה עבה.** דופנה עבה לכך היתה כבדה: **רך.** דק: **ניאשתיק.** טבעת בראשה שמקשקש ומשמיע קול משוס ונשמע קולו בבואו וגו׳ (שמות כח): **וזהב הארץ ההוא טוב.** מכלל דאיכא זהב שמתא: שדומה

בקדושה. ממן דמיס: **שם פרישה אחת** (ו). כולה חדא מעלה היא דמהיכל פרשי [משום] לפני ולפנים בין בשביל הקטרה ובין בשביל מתן דמיס ומבין האולם ולמזבח לא [פרשי] בשביל לפני לפנים כלל וכיון דאשמועינן דמשום הקטרה דלפני ולפנים לא פרשי לא אינטריך לאשמועינן משום מתן דמיס: **מעלות דאורייתא.** מעלות שמנו חכמים במשנה במסכת כלים בפ״ק (משנה ח) דקאמר התם הר הבית מקודש מירושלים והחיל מהר הבית ועזרת נשים מן החיל ועזרת ישראל משל נשים ושל כהנים משל ישראל ובין האולם ולמזבח מן העזרה וההיכל מבין האולם ולמזבח דאורייתא היינהו הלכה למשה מסיני והכי גמירי להו הלכך לענין פרישה (ב) נמי דקרא לא אינטריך פרישה אלא מהיכל דכתיב [1] וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואתו רבנן וגזור בין האולם ולמזבח דילמא מיקרי ועייל להיכל ולא נמשכה שאר עזרה לאותה גזירה שהרי בין האולם ולמזבח קדושה אחת היא ושאר כל העזרה קדושה אחת ובין האולם למזבח גופה גזירה והויא לה שאר עזרה גזירה לגזירה ואי סלקא דעתך מעלות דקתני התם דרבנן היינו אבל מדאורייתא בין האולם ולמזבח וכל העזרה חדא קדושה היא מ״ש כו׳: **מכולה עזרה נמי [נפרשו].** משום הא גזירה גופה דהא כולה חדא גזירה: **ש״מ.** מדגזר בין האולם ולמזבח פרישה: **קדושת היכל ואולם חדא היא.** ואולם נמי אהל מועד מקרי ועביד הרחקה לפרוש מבין האולם ולמזבח (ג) פרישה לכל העזרה דילמא עייל לאולם וקא עבר אלא יהיה באהל מועד: **אולם ובין האולם ולמזבח חדא היא.** וכי גזור אולם אטו היכל אימשך האויר דבין האולם בהאיגזירה: **חסה על ממונן.** ואנן נמי חסינן וחתיית גחלים שוחקת את הכלי ומחסרתו: **משום חולשא.** שטורח הוא לערות מכלי אל כלי: **קב גחלים.** כשמערה של ארבעת קבין לתוך של שלשה מתפזר לו קב גחלים הוא מכבדו [8] לתוך אמה סילון של עזרה היוצאת לנחל קדרון: **ולא רבי יוסי.** דאי ר׳ יוסי שלשה מתפזרין: **בשל קביין היה מכנים.** וחותה בשל ד׳ קבין כרבנן שאמרו בשל ד׳ קבין היה חותה: **סאה מדברית.** שאת קבין מדבריות וכשאתו לירושלים הוסיפו שמות על המדות ונעשות שאת קבין מדבריות חמש ירושלמיות וכשחותה בשל סאה מדברית ומערה לתוך שלשת קבין

מסורת הש״ס

ו) י״ג אחת, ב) [עירובין ב. זבחים מח:], ג) [ביצה ג. וש״נ], ד) [לעיל לט. וש״נ], ה) תמיד לג.. ו) [מוספתא פ״ב ה״י] [ושם איתא הגיר׳ ושתיק], ז) [ויקרא מז], ח) שיין למשנה לעיל דף מג.;

תורה אור השלם

1. וְגַם אֲנִי חַיִּים אֲשֶׁר נָשָׂא זָהָב מֵאוֹפִיר הַבִּיא מַאפִיר עֲצֵי אַלְמֻגִּים הַרְבֵּה מְאֹד וְאֶבֶן יְקָרָה: מלכים א י יא
2. וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ בְּסֵא שֵׁן גָּדוֹל וַיְצַפֵּהוּ זָהָב מוּפָז: מלכים א י יח
3. וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מָאתַיִם צִנָּה זָהָב שָׁחוּט שֵׁשׁ מָאוֹת זָהָב יַעֲלֶה עַל הַצִּנָּה הָאֶחָת: מלכים א י יז
4. וְכָל כְּלֵי מִשְׁקֵה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה זָהָב וְכָל כְּלֵי בֵית יַעַר הַלְּבָנוֹן זָהָב סָגוּר אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לִמְאוּמָה: דברי הימים ב ט כ
5. וַיִּצַּף אֶת הַבַּיִת אֶבֶן יְקָרָה לְתִפְאָרָת וְהַזָּהָב זָהָב פַּרְוָיִם: דברי הימים ב ג ו
6. וּזְהַב הָאָרֶץ הַהִוא טוֹב שָׁם הַבְּדֹלַח וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם: בראשית ב יב

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה שם פרישה אחת היא. כולה חדא מעלה היא דמהיכל פרשי בין בשביל הקטרה ובין בשביל מתן דמיס דלפני ולפנים ומבין האולם ולמזבח דילמא עייל לאולם כו׳ כל״ל: (ב) ד״ה מעלות כו׳ הלכך לענין פרישה דקרא נמי לא אינטריך: (ג) ד״ה קדושת היכל ואולם חדא היא. ואולם נמי אהל מועד מקרי ועביד הרחקה לפרוש מבין האולם ולמזבח (ד) פרישה לכל העזרה דילמא עייל לאולם וקא עבר אלא יהיה באהל מועד: **אולם ובין האולם ולמזבח חדא היא.** וכי גזור אולם אטו היכל אימשך האויר דבין האולם בהאיגזירה: **חסה על ממונן.** ואנן נמי חסינן וחתיית גחלים שוחקת את הכלי ומחסרתו: **משום חולשא.** שטורח הוא לערות מכלי אל כלי: **קב גחלים.** כשמערה של ארבעת קבין לתוך של שלשה מתפזר לו קב גחלים הוא מכבדו (ויקרא יח) ומאמתם את משמרתי עשו משמרת, כלומר גזרה למשמרתי לתורתי, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזרה לגזרה (ביצה ב.). **התורה חסה על ממונן של ישראל.** שנאמר (ויקרא יד) וזאת הכהן ופנו את הבית וגו׳, על מה חסה תורה, על פכין של כלי חרס שאין לחס טהרה במקוה, א״כ חסה על ממון קל כ״ש על ממון חשוב, א״כ חסה על ממונן של גרי עין, קל וחומר על ממונן של צדיקים (לעיל לט. וע״ש מוסף רש״י).

מוסף רש״י

וניקום ונגזור גזירה לגזירה. הא דאמרינן בכולי הש״ס שאין גחיין גזרה לגזירה, מהאי קרא נפקא (ויקרא יח) ומאמרתם את משמרתי עשו משמרת, כלומר גזרה למשמרתי לתורתי, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזרה לגזרה (ביצה ב.). **התורה חסה על ממונן של ישראל.** שנאמר (ויקרא יד) וזאת הכהן ופנו את הבית וגו׳, על מה חסה תורה, על פכין של כלי חרס שאין לחס טהרה במקוה, א״כ חסה על ממון קל כ״ש על ממון חשוב, א״כ חסה על ממונן של גרי עין, קל וחומר על ממונן של צדיקים (לעיל לט. וע״ש מוסף רש״י).

תוס׳ ישנים (המשך)

להמחיר כמו כן בעזרה כדי שלא יכנס להיכל כיון שהתומרת מן התורה. וכש״י פירש כן משום דכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד, משמע דאפרישה להקטורה לא בעזרי מעלה אלא

תוס׳ ישנים

אתיא כפרה כפרה. תימה אמאי לא מיצעיא ליה דקטרת מנא לן דפורסין בשעת הקטרה, דהא לא אשכחן פרישה אלא בקטרת דלפני ולפנים אבל בקטרת דהיכל אשכחן כמו מתן דמים לא אשכחן פרישה. ריב״ג. ויל״ל כיון דקטרת הוי דבר שבחשאי יש (לפנים) [לפרוש] גם בשביל הקטרה דהיכל. ש״מ מעלות **דאורייתא.** פירש רש״י כל מעלות השנויות במס׳ כלים (פ״ק) מהר הבית ואילך. ואין נראה לרבינו דהא קתני התם עזרת נשים מקודשת ממנו שאין עובדו יום נכנס בשם כו׳ והוא מדרבנן (כדאמרינן ביומא) [ז, ב] תלר תלת[ה] שהחזיר בה דברים ואמרו עובדו יום לא יכנס למתה לויה, וליכא למימר [דבמתה] נמי מעוברת נשים קאמר דהיא מדאורייתא, דהא בסוטה [כ, ב] גבי גזילותיה שלא תעמוד עזרה משמע שאפילו עומדת מת אז מת יכול ליכנס שם. אלא יש לפרש מעלות דמתנה שבינה לו מעלות השנויות בין האולם למזבח דמסקת כלים הוו דאורייתא. ש״מ מעלות **דאורייתא.** פי׳ רש״י מעלות (אחרות) [אחרות] דקדושות אמצעיו בכמה מקומות בעזרה דבין האולם ולמזבח דאורייתא, ולהכי גזור רבנן בין האולם למזבח משאר עזרה שהוא קדוש יותר מן החוצה. אלא לו אמרת דרבנן מינהו אשאר עזרה יותר מן העזרה כלל אלא מדרבנן, בעזרה נמי ליגזור. ואין נראה לריב״ל דהא מעלות טובא איכא ביניהו, דאע״ג דמדרבנן מינהו שהמחיר בין האולם ולמזבח יותר משאר עזרה, הכא נמי אתמיר בו יותר. ועוד דקתני התם [כלים פ״ג מ״מ] ש״ר יוסי בר׳ דברים בין האולם למזבח (עולה) [שוה] לחיכל שאין בעלי מומין ופרועי ראש ושתויי יין ואלא רחוץ ידיים ורגליים [נכנסים לשם], ופורשין [מן]בין האולם למזבח, משמע שכל אלו המעלות שוות וכולהו מדרבנן. ופירש ריב״ל ש״מ הני מעלות דאורייתא מינהו ואגמרא גמירי להו הכי דפורשין, דלא אמרת דבנן מינהו ובין האולם למזבח גזירה שלא יכנס בהיכל, בעזרה נמי ליגזור. מיהו אומר רבינו כי יכול לא״ר לדחות דבאומרא דשתויי יין ואמירו (אתי) [אמת] ליה שפיר שאמרו ליכנס בין האולם למזבח [שמא] יכנס להיכל [כיון שהחומרא מדרבנן, אבל בפרישה יש

ח) עיין כריטב״א בריש סוגיין ד״ה לא שאנו וכדבריו יש להגיה גם כאן. ועי׳ בש״י.

ו) כל״ל, ע״פ העיון ערך נשתק.

שדומה לפז. מלהיב כמרגלית: **שנטווה לחוט.** מפני שהוא רך: **כל החנויות נסגרות.** שאין מכר לזהב אחר מפני זה: **סניף נמי הכי.** דעל שם שדומה לדם הפרים נקרא זהב פרוים בדברי הימים (ג ג): **והלא כבר נאמר.** בשל כל ימות השנה ושחקת ממנה הדק:

אלא דרך ימין. שהוא למזרח שהרי הכבש בדרום לכך עולה במזרחו של כבש שסמוך ליפות ליימין: **משום כבודו** (א). להרחות תשיבותו שהוא כבן בית ומקיף לעורך ושלא לעורך: **שמוסיפין לבו ביום.** ליטול ממנה גחלים לקטורת של לפני ולפנים אבל קטורת של מזבח הפנימי הרי הוא כקטורת של כל השנה: **של קיום האש.** שאם אין אש של מערכה גדולה מתגבר מוסיפין עליו מזה: **אלא נתעלו.** אלא נתנו על מערכה או נתנו ולא הספיקו להתעכל: **להלאם האליאה.** להלית בהן אור מערכה גדולה: **אליאה.** קיסמים דקיס: **ורבי יוסי הלאם אליאה מנא ליה.** שתהא בראשו של מזבח ולא יצית על הרצפה ויעלה כשהן דולקין על המזבח: **ובכלי שרת.** בלבוש בגדי כהונה: **וכי תעלה על דעתך.** מאחר שאתה למד מן האש על המזבח תוקד בו שיהא בראשו של מזבח כלום הוצרכנו למקרא זה להטעינה כהן וכי תעלה על לב שזר קרב לגבי מזבח והלא נאמר (במדבר יח) אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו: **אלא לימד על הלאם האליאה אלא שהיה על האש על המזבח.** ואידך קרא לקיום האש אתא כרבי יוסי וכהונה דכתיב בהאי קרא לגופיה אילטריך לה שמתינת אש לריכה כהן ולא יטעונה זר וזרקינה למזבח: **ורבי יהודה.** אמר לך: **אי מהאש.** מהאש על המזבח כו' אע"ג דשמעינן מינה שהלאתה בראש המזבח לא שמעינן דפסולה בזר הוה אמינא קאי אמזרעא ועביד במפוחא: **מנא ליה.** דבעי מערכה: **נפקא ליה מואש.** וא"ו דריש:

שדומה לפז [ט]זהב שחוט שנטוה כחוט [י]זהב סגור בשעה שנפתח כל החנויות נסגרות [יא]זהב פרוים שדומה לדם הפרים רב אשי אמר חמשה הן וכל חד וחד אית ביה זהב וזהב טוב תניא נמי הכי בכל יום היה זהבה ירוק והיום אדום והיינו זהב פרוים שדומה לדם הפרים: בכל יום מקריב פרס שחרית וכו' בכל יום היתה דקה והיום דקה מן הדקה: תנו רבנן [1]דקה מה ת"ל והלא כבר נאמר [2]ושחקת ממנה הדק אלא להביא דקה מן הדקה: בכל יום כהנים עולין במזרחו של כבש: דאמר מר [ב]אכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח: והיום [ג]

[ג](עולין) באמצע [ד](יורדין) באמצע: מאי טעמא [3]משום כבודו דכהן גדול: בכל יום כהן [גדול] מקדש ידיו ורגליו מן הכיור וכו': מאי טעמא [3]משום כבודו של כהן גדול: בכל יום היו שם ארבע מערכות: תנו רבנן [ה]בכל יום היו שתים מערכות והיום שלש אחת מערכה גדולה ואחת מערכה שניה של קטורת ואחת שמוסיפין בו ביום דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר [ו]בכל יום שלש והיום ארבע אחת של מערכה גדולה ואחת מערכה שניה של קטורת ואחת של קיום האש ואחת שמוסיפין בו ביום רבי [ז](מאיר) אומר בכל יום ארבע והיום חמש אחת של מערכה גדולה ואחת של מערכה שניה של קטורת [ח]ואחת של קיום האש ואחת לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב ואחת שמוסיפין בו ביום דכולי עלמא מיהת תרתי אית להו מנלן [1]אמר קרא [3]היא [ט]העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה זו מערכה גדולה ואש המזבח תוקד בו זו מערכה שניה של קטורת ורבי יוסי קיום האש מנא ליה נפקא ליה מוהאש על המזבח תוקד בו ור' יהודה ההוא להצתת אליתא הוא דאתא דתניא היה רבי יהודה אומר [י]מניין להצתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח תלמוד לומר [4]והאש על המזבח תוקד בו אמר רבי יוסי מניין שעושה מערכה לקיום האש תלמוד לומר והאש על המזבח תוקד בו ורבי יוסי הצתת אליתא מנא ליה נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לרבי שמעון דתניא [5]ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [כ]לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא בכהן כשר ובכלי שרת דברי ר' יהודה אמר לו רבי שמעון וכי תעלה על דעתך [כא]שזר קרב לגבי מזבח אלא לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח ורבי יהודה אי מהתם הוה אמינא קאי אארעא ועביד במפוחא קמ"ל ורבי מאיר איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב מנא ליה נפקא ליה מואש ורבנן [כב]וא"ו לא דרשי ורבנן איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב מאי עביד להו [כג]מהדר להו למערכה גדולה דתניא מניין לאיברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב

שסודרן

רבי יוסי אומר בכל יום ג' והיום ד'. תימה בפרק שני דתמיד (דף כט.) תנן בירכו מסך עלי תאנה וכו' ומוקי לההיא מתניתין כר' יוסי בפרק קדשי קדשים במסכת זבחים (דף נח.) והיכי מתוקמא כרבי יוסי והא קתני סיפא והיאיתו שתי מערכות ירדו ובאו לנסכת הגזית ולרבי יוסי הא קאמר בכל יום היו שם שלש ודומק הוא לומר סבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא וי"ל דאכתי הואי חדא לקיום האש ולא קא חשיב אלא הנך תרתי דדמיין להדדי ומצינתן אותן ביחד ומחד קרא מפיק להו והקשה רבי אלחנן במזבח הנחשת שלא היה מקום מערכה אלא אמה כדאמר בפרק קדשי קדשים (דף סב:) ואמרינן נמי התם גיזרין שעשה משה מרכן ולחבן אמה א"כ כל הני מערכות היכא הוו קיימי ולריך לומר באמה של הילוך רגלי הכהנים והיו מסבבין המערכה גדולה עד הני מערכות: **ורבי תעלה על דעתך שזר קרב אצל המזבח.** הקשה רש"י לדידיה נמי תקשי דמוקי קרא להצתת אליתא הכהן למה לי וכי תעלה על דעתך שזר קרב כו' ותירץ דאיצטריך משום דדרשינן לעיל בסוף פרק קמא (דף כא:) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט וסד"א שיהא כשר בזר ואפשר דקאי אארעא וזריק אש של הדיוט למעלה וקשיא לן א"כ מנא ליה דאתא קרא להצתת אליתא דילמא כוליה קרא לנתינת אש דהדיוט וי"ל דא"כ לכתוב קרא ונתנו בני אהרן הכהן אש וערכו עצים על האש ואתא ידענא דנתינת האש על המזבח הוה מדכתיב וערכו עצים על האש דמערכה בראש המזבח היא על המזבח למה לי אלא למידרש אש על המזבח להצתת אליתא שמבעירין אותה על המזבח ותימה לי והא ר"ש לית ליה סברא דאפשר דקאי אארעא ועביד במפוחא א"כ לא הוה לריך הכהן לנתינת אש דהדיוט דליכא למימר כמו שפרש"י דאפשר דקאי אארעא וזריק דהא ר"ש לית ליה האי סברא וי"ל דבאש דהדיוט שפיר אית ליה דאפשר דקאי אארעא וזריק לה כיון דשל הדיוט היא אבל הצתת אליתא שהבערתה על המזבח לאו אורח ארעא למיעבד במפוחא ברחוק וקשה לי לר' יהודה והאש על המזבח תוקד בו להצתת אליתא שהבערתה על המזבח למה לי מיפוק ליה מונתנו בני אהרן אש על המזבח דהא רבי יהודה גמר מהתם הצתת אליתא שתהא בכהן כשר וכלי שרת וי"ל לא כתב והאש על המזבח תוקד בו לא הוה דרשינן מונתנו אלא נתינת האש דהדיוט על המזבח ושתהא בכהן כשר וכלי שרת אבל הצתת אליתא לא דרשינן אבל השתא דנפקא מוהאש על המזבח הצתת אליתא שתהא בראשו של מזבח גמרינן שפיר מונתנו הצתת אליתא ונתינת אש דהדיוט שלא יהו אלא בכהן כשר וכלי שרת דמסתמא בני אהרן דנפקא לן מייניה כהן כשר וכלי שרת קאי אבל מצות שעל המזבח: סודרן

(דף סא:) תוקד בו לא תכבה. פי' קאי אארעא ועביד במפוחא. כגון שעומד אדם בקרקע העזרה ומנפח בפפוח ארוך של נחושת וכיוצא בו במערכה שעל גבי המזבח ומשלהבה. ור' מאיר דאית ליה מערכה רביעית לאברים ופדרים שלא נתאכלו מבערב, דריש ר' דואש מדהוה ליה למכתב אש וכתיב ו'. ורבנן ו' לא דרשי אלא אברין ופדרין שלא נתאכלו מבערב

[ומסס] לא מכבד לגמרי. וכיון שיתא דיוסלמי דתניגה גחלים מאי מ"ר אבין מפתר בגחלים של יום הכפורים שבמה שהוא מותה הוא מכנים, אבל של כל יום לא, כתבון תמן [תמיד פ"ב מ"ה] נתפזר (ג)קב גחלים היה מכבדו לגמרה, ואיתמר נמי מפני שמקקו לגליין, פי' מתתה זו של זהב שהיא גליין מלרפתן, אבל מתתה של (זהב) [כסף] שאינה גליין לא מלרפתן. ורבינו אומר כי [אפשר] לפרש הירושלמי, גחלים מאי, למה פוסל את כולם כיון שאין לריכין לבלי דהא מתפזר מהם לאחר אע"פ שאין קדושין, ומוקי לה בשל יום [הכפורים] והוא הדין למתתה שניה של בל יום, אלא מילתא דפסיקתא היא [נקנט] ואמ"ג [דאמרינן] בפרק בתרא דתגיגה דמדרבנן מלרף אע"פ שאינו לריך לבלי, איכא למימר דהתם מיירי למאן דאמר דרבנן יכול להיות דאין מועיל אלא מה שלריך לבלי. וקושיא דרבינו [נסיס] אינה קושיא דאין כאן הפסד קדש כיון שאין ההקדש לריך להם, וכדי שתהא הטייה מלאה יפה תקנו לתתות בגדולה ולערות בקטנה. **מכבדן לאמה.** וא"ת והא קא עבר משום לא תכבה ואמרינן בסוף פילקין [מו, ב] דמוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה חייב. י"ל דלרבא אתי שפיר דפטר לקמן היכא דתקיה לאנלותיה, ואפילו לגבי דמחייב פטר הכא כיון דתקיה לאולך לספכו ולפזרו על הריצפה. אי נמי הטפיכה אינה ונאחר שכבו שמא היה מפזון לגמה. [מיהו] הא ליכא למימר דא"כ [הא] דקתני בתמיד [נג, א] בשבת כופה עליו פסקנות, אפילו בחול נמי כיון שלא יכבה יהו בהם שהולכין יחיפים על הרצפה. ועוד אומר ה"ל אלמאן כיון שנעשית כל מלותו אין בהם עוד כלל איסור לא תכבה. **בכל יום לא** היה נשתכר. פירש רש"י כמין עבעוא. וריש"ל פירש כמו גרתקן, וכן פר"ת, והביא ראיה מדברי אשים דבה [פ"ו, ו] שאמר יש לה נשתכר שנאמר בשמש שם אהל בהם, ואמרינן נמי הקו"ב] מערבל תמה מגרתקיתה. וריב"ל הביא ראיה מן הירושלמי [פ"ד ה"ד] דגרים בכל יום לא הוה נרתק היום היה לה נרתק כדי שלא יכובה, נראה פירושו לפי שביא יהה מתתמה מן גחלים המתכת אמרינן [פסחים עד, א] דחס מקלתו חס כולו ולפיכך עושה נרתק שמוגבל מן הכלי, ופריך והלא חוזק, ומשני קובעו במסמר.

היום עולים באמצע. כהן ראש בית אב וקנן שעולים שם כהן גדול או שאר כהנים לפייטנו להפך בפיוטיו או שוש לורך. **ואחת של אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב.** והא דאמרינן בפ"ק [כ, א] דאחר תמות דשוא ליה עיכול, היינו נתעכלו ולא נתעכלו לגמרי דמוקי לה בפרק [שני] דזבחים [פו, א] בשריר, אבל היכא שלא נתעכלו בלל לא תשוי תמות עיכול. ועוד דלעיל מייירי בפקנאו מעל המזבח אבל לא פקנאו נשרפין שם שאינו בתמיד דהאיברים שהן על האש נשרפין לגמרי. **אלא לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח.** והכן דכתיב בנתינת אש, פי' רש"י דקמ"ל שלא יהרקם זר על המזבח. ולאין שייך כאן להקשות לפני מלך בשר ודם אין עושין כן כו'. ורבינו אומר [ד]בפ"ב דזבחים [יח, א] דרשינן מייניה הכן בכיהוטו. וא"ת לר' יהודה אמאי איצטריך תרי קראי, מהאי קרא דזומנתו מיפוח כולה מילתא דתמיד ביה כהונה ורשאו של מזבח. ורבנן וי"ו **לא** דרשי. פי' ר' יהודה ור' יוסי. מה שמקשים דר' יהודה [לא] דרש ו"ו הכא ובעלמא (לא) דרש להו פירשתי בקנקדרין ובערכין ובתמורה.

ג) עיין בתוס' תגיגה כג: ד"ה שאם נגע כו' כי שם הדברים מבואלים. ש"י.

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פי"ד מהלכות תפלה הלכה יג טוש"ע א"ח סימן קכח סעיף יח]:

לח ב ג מיי' פ"ב מהל' עבודת יום"כ הל' ה:

לט ד מיי' פ"ב מהלכות תמידין הלכה ד וס"ב מהל' עבודת יום"כ הלכה ה:

מ ה מיי' פ"ב מהלכות תמידין הלכה ה:

מא ו מיי' שם:

מב ז שם הלכה ט:

מג ח שם הלכה ה:

מוסף רש"י

כל החנויות. שמוכרים שם הזהב (מנחות כט.). מוקדה. לשון מדורת עלים וכן תוקד (לעיל לג.). **זו מערכה שניה של קטורת.** וילמדך שאתה על מזבח המילון ומשם יכניסו גחלים על הפנימי (שם). **להצתת אליתא.** הלאת קיסמים דקים אש שלהן להלית על המזבח בחתת מן המערכות, כגון שקרבה מערכה לכלות שנשרפה כל המדורה (לעיל כד:). **ובכלי שרת.** שיהא לובש בגדי כהונה מרבעה אש כהן הדיוט הוא, ואש כהן גדול הוא שמוה, שהני נאמר כאן הכהנים וכל מקום שנאמר בני אהרן הכהנים בכהונה משמע, בבגדי כהונתם (שם).

רבינו חננאל

רב אשי אמר חמשה הן ובכל אחד יש בו זהב וזהב טוב. **בכל יום** היה מקריב פרס כו'. פרס הוא חצי מנה, כי בכל יום היה מקטיר במזבח הקטרת מנה, חציו בשחרית וחציו בין הערבים, דגרסינן בכריתות פרק א' ת"ר קטרת היתה נעשית שס"ח מנה, שס"ה מנה כנגד ימות החמה מנה בכל יום, שלשת מנין שמהן כהן גדול מכניס מלא חפנים ביום הכפורים, והשאר ניתנין לאומנין בשכרן. ת"ר קטרת היו מחזירין אותה למכתשת פעמים בשנה, בימות החמה בחורה כדי שלא תתעפש. בימות הגשמים צובבה כדי שלא תפוג ריחה. **בכל יום היו שם ד' מערכות והיום הי' דברי** ר' מאיר כו'. תנו רבנן בכל יום היו שם (ה') [ד'] מערכות והיום ה'. מערכה גדולה וקרת קיום האש ומערכה של קיום האש ומערכה לאברים ופדרין שלא נתעכלו מבערב ומערכה שמוסיפין בו ביום. כולי עלמא ר' יהודה ור' יוסי ור' מאיר כולהו שוין בשתי מערכות, שנאמר העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה זו מערכה גדולה. ואש המזבח תוקד בו, זו מערכה שניה של קטורת. ור' יוסי ור' מאיר דאית ליה מערכה שלישית לקיום האש, מפיק לה מדכתיב והאש על המזבח תוקד בו, ור' יהודה דלית ליה מערכה בפני עצמה לקיום האש, מפיק להאי קרא להצתת האליתה והיא הלהבת עצי המערכה שלא תהיה אלא בראשו של מזבח, שנאמר והאש על המזבח

סודרן על גבי כבש או על גבי סובב. אכל על גבי יסוד לא דא"כ היה נפסל בלינה אם ירד אכל סובב שהוא מחלי המזבח ולמעלה הרי הוא כמזבח ואין ליה מועלת בראשו של מזבח וכן כתב ריב"א ועוד אפשר דאיסור יש להורידו מן המזבח אבל כשסודרן על הסובב והכבש לא מיקרי ירידה:

נאמרה אש בקטורת. נ"ל דכתיב גבי קרח אתה ואהרן איש מחתתו ותנו בהן אש ושימו עליהן קטורת:

תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא על מזבח החיצון. תימה לי א"כ ניבעי לה מערכה בפני עצמה כי היכי דמצרכינן מערכה לקטורת בפני עצמה וא"כ נפישי להו מערכות וי"ל כיון דלא היה צריך ליקח שוס גחלים למנורה אלא להדליק הפתילות בעצמן לא מסתבר שיעשו בשביל זה מערכה ולא מסרן הכתוב אלא לחכמים ועוד י"ל מדכתיב תמיד ש"מ שמדליקין אותה משם הדולקת תמיד והיינו ממערכה גדולה דלי עבדינן לה מערכה בפני עצמה מאי איצטריך שתהא דולקת תמיד: **הוי אומר זה מזבח החיצון.** ואין להקשות א"כ מאי איצטריך קרא לקטורת דהיכל שלוקחין לה גחלים ממזבח החיצון נגמר מקטורת לנפני ולפנים די"ל דאיצטריך לאשמועינן דעושין לה מערכה בפני עצמה דאי הוה גמרינן מהכא ה"א ביוה"כ סגי בחדא מערכה לקטורת דהיכל ולפני ולפנים אי נמי מהכא לא מצינו למילף דשאני קטורת דכל יומא כיון דמקטירין אותה על מזבח הפנימי יעשו לה מערכה כמו כן על מזבח הפנימי קמ"ל: **הוה אמינא דוקא מלפני ה'.** הקשה ר"י מאי שנא דהכא אמרינן לפני ה' כנגד הפתח במערבה וכן בגר מערבי פרק שתי הלחם (מנחות דף לח.) וגבי תנופה פרק כל המנחות באות מלה (שם דף סא.) אמרינן לפני ה' במזרח וגבי שחיטה נמי כתיב לפני ה' ושרינן בכל מקום בעזרה ותירץ ר"י דגבי שחיטת קדשים קלים כתיב לפני ה' למעוטי בחוץ אע"ג דנאכלין בכל העיר שחיטתן לפני ה' בפנים במזרח וכן גבי תנופה אבל בהני מזבח ומנורה אי לא אתי לאשמועינן במערב לפני ה' למה לי והקשה רבינו יצחק הבחור מ"מ מאי שנא דתנופה במזרח ושחיטה בכל מקום שנאמר לפני ה' הוי אומר דודאי לפני ה' במזרח כדדרשינן בסיפרי בפרשת נשא גבי תנופת איל נזיר לפני ה' במזרח בכל מקום שנאמר לפני ה' הוי אומר במזרח עד שיפרט לך הכתוב וגבי שחיטת קדשים קלים לא כתיב לפני ה' אלא בסמיכה ושמא סמיכה היא במזרח ואת"ל שחיטה במזרח דילמא היינו טעמא דגמרינן מקל וחומר משחיטה או בהיקישא דוסמך ושחט ושחיטה הויא בכל מקום כדגמרינן באיזהו מקומן (זבחים דף נה.) מקראי להכשיר כל הרוחות ואפשר דאפילו סמיכת עולה היא בכל מקום בעזרה כיון דשירי מנוה היא גמרינן קל וחומר משחיטת שלמים וקרא דלפני ה' דסמיכה לאפוקי חוץ לעזרה וכ"מ בת"כ דדרים לפני ה' וסמך דגבי עולה אע"פ שסמך בחוץ יחזור ויסמוך בפנים והא דכתיב ושחט את בן הבקר לפני ה' גבי עולה לא מצי למימר במזרח דהא פרט לך הכתוב לפון ודרשינן מיניה בן בקר לפני ה' ולא שוחט לפני ה' בפרק כל הפסולין (שם דף לב:) ולפני ה' דכתיב בפר כהן משיח ובפר העלם דרים בת"כ לקבוע להם לפון והיינו עד שיפרט לך הכתוב והאי דדרשינן ליה לפון ולא למזרח משום דאשכחן אחר קדשי קדשים שטעונין לפון ואע"ג דאמר בפרק איזהו מקומן (שם דף מח:) זה בנה אב שכל חטאות טעונות לפון נראה לי דשמא איצטריך משום דכתיב בפר כהן משיח כאשר יורם משור זבח השלמים ולהקטרת אימורים לא איצטריך למילף משלמים שהרי הכל מפורש בגופיה וסד"א דאיצטריך לאקושיה לשלמים להכשיר כל הרוחות לשחיטתו ופר העלם איתקש לפר כהן משיח ואע"ג דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש אין זה אלא גילוי מילתא להכי איצטריך לאהדריהו לכלל שאר חטאות להטעינן לפון [אי נמי] סד"א כיון דמלות שריפתן חוץ לשלש מחנות לא ליבעו לפון קמ"ל לפני ה' וגבי נר מערבי לא קשה מידי שכשאתה אומר לפני ה' במזרח לא אתא לאפוקי אלא לפון ודרוש שלא כנגד היכל וכתליו או שלא יעמוד במזרח ויהפוך פניו לצד לפון ודרוש וגבי גחלים לא שייך למימר הכי שהרי לפונו ודרומו של מזבח היה כל כך כנגד היכל וכתליו כמו מזרחו ואם כן לפני ה' לאפוקי מאי אי לאפוקי שלא יעמוד החותה במזרח ויהפוך פניו לפון ולדרוש א"כ דאגברא קאי הוה ליה למיכתב לפני ה' מדכתיב מלפני ה' שמע מינה דאגחלים קאי ואי גחלים דמזרחו דמזבח קאמר אמאי קרי לה לפני ה' טפי מדלפונו ודרומו אלא שמע מינה במערב קאמר והיינו כמו פרט הכתוב דלאיתא בסיפרי וכן בגרות כולם לפני ה' בין אדם בין גרות אלא שמע מינה גר מערבי קאמר: אבל

שסודרן על גבי מזבח ואם אין מחזיקן שסודרן על הכבש או ע"ג סובב עד שיעשה מערכה גדולה וסודרן ת"ל [1]אשר תאכל האש את העולה על המזבח ור' מאיר עיכולי עולה אתה מחזיר [א]ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת דתני [ב]ר' חנניא בר מניומי בדבי ר' אליעזר בן יעקב אשר תאכל האש את העולה על המזבח ואי אתה מחזיר עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת דכולי עלמא מיהת מוסיפין בו ביום אית להו מנא להו נפקא להו [2]מוהאש ואפילו למאן דלא דריש [ג]וא"ו וא"ו ה"א דריש אש תמיד למאי אתא מבעי ליה לכדתניא [א] [3]אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה [2]לימד על מערכה שניה של קטורת [ד]שלא תהא אלא על המזבח החיצון אש מחתה ומנורה מניין ודין הוא נאמרה [4]אש בקטורת ונאמרה [5]אש במחתה ומנורה מה להלן על מזבח החיצון אף כאן על המזבח החיצון או כלך לדרך זו נאמרה אש בקטורת ונאמרה אש במחתה ומנורה מה להלן בסמוך לו אף מחתה ומנורה בסמוך לו ת"ל אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה [2]אש תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון למדנו אש למנורה אש למחתה מניין ודין הוא נאמרה אש במחתה ונאמרה אש במנורה מה להלן על גבי מזבח החיצון אף כאן על מזבח החיצון או כלך לדרך זו נאמרה אש בקטורת ונאמרה אש במחתה מה להלן בסמוך לו אף כאן בסמוך לו תלמוד לומר [5]ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' איזהו מזבח שמקצתו לפני ה' ואין כולו לפני ה' הוי אומר זה מזבח החיצון ואיצטריך למיכתב מעל המזבח ואיצטריך למיכתב מלפני ה' דאי כתב רחמנא מעל המזבח הוה אמינא מאי מזבח מזבח פנימי כתב רחמנא מלפני ה' ואי כתב רחמנא מלפני ה' הוה אמינא דוקא מלפני ה' אבל

אשר תאכל אש העולה. אם אינו ענין לתחילתה דהא כתיב ג) העולה על מוקדה תנהו לענין סופה: **עיכולי עולה.** פוקעין שפקעו מעל האש וקרי ביה אשר תאכל את העולה על המזבח: **אש תמיד תוקד למאי אתא.** כיון דדרשת כל מוקדות דענינא: **שלא תהא אלא על מזבח החיצון.** דהאי קרא במזבח העולה כתיב: **אש מחתה ומנורה.** אש דיוה"כ דלפני ולפנים ואש דמנורה דהדלקת נרות דכל יומא מניין שתהא ניטלת מעל המזבח החיצון: הכי גרסינן **נאמר כאן אש בקטורת.** דכתיב ד) יקטירנה ואין הקטרה בלא אש: **מה להלן בסמוך לו.** במזבח החיצון הסמוך לפנימי שעליו הקטורת נקטר אף מחתה ומנורה נוטל מן הסמוך לו והוא מזבח הפנימי הסמוך למנורה ולפני לפנים: **אש תמיד.** אש שאמרתי לך בה תמיד והוא של מנורה שנאמר בה ה) להעלות נר תמיד: **נאמר אש בקטורת.** של כל יום: **ולקח מלא המחתה מעל המזבח.** (ויקרא טז) ומהיכן מלפני ה' מלא מערב: הכי גרסינן **איזהו מזבח שמקצתו לפני ה' ואין כולו לפני ה' הוי אומר זה מזבח החיצון.** איזהו מזבח שיש לחלק בו מה ממנו לפני ה' שהוזקק הכתוב לומר מלפני ה' הוי אומר זה מזבח החיצון דאילו פנימי כולו לפני ה': **דוקא מלפני ה'.** כנגד הפתח ממש: אבל

אמרינן לפני ה' במזרח וגבי שחיטה נמי כתיב לפני ה' ושרינן בכל מקום בעזרה ותירץ ר"י דגבי שחיטת קדשים קלים כתיב לפני ה' למעוטי בחוץ אע"ג דנאכלין בכל העיר שחיטתן לפני ה' בפנים במזרח וכן גבי תנופה אבל בהני מזבח ומנורה אי לא אתי לאשמועינן במערב לפני ה' למה לי והקשה רבינו יצחק הבחור מ"מ מאי שנא דתנופה במזרח ושחיטה בכל מקום שנאמר לפני ה' הוי אומר דודאי לפני ה' במזרח כדדרשינן בסיפרי בפרשת נשא גבי תנופת איל נזיר לפני ה' במזרח בכל מקום שנאמר לפני ה' הוי אומר במזרח עד שיפרט לך הכתוב וגבי שחיטת קדשים קלים לא כתיב לפני ה' אלא בסמיכה ושמא סמיכה היא במזרח ואת"ל שחיטה במזרח דילמא היינו טעמא דגמרינן מקל וחומר משחיטה או בהיקישא דוסמך ושחט ושחיטה הויא בכל מקום כדגמרינן באיזהו מקומן (זבחים דף נה.) מקראי להכשיר כל הרוחות ואפשר דאפילו סמיכת עולה היא בכל מקום בעזרה כיון דשירי מנוה היא גמרינן קל וחומר משחיטת שלמים וקרא דלפני ה' דסמיכה לאפוקי חוץ לעזרה וכ"מ בת"כ דדרים לפני ה' וסמך דגבי עולה אע"פ שסמך בחוץ יחזור ויסמוך בפנים והא דכתיב ושחט את בן הבקר לפני ה' גבי עולה לא מצי למימר במזרח דהא פרט לך הכתוב לפון ודרשינן מיניה בן בקר לפני ה' ולא שוחט לפני ה' בפרק כל הפסולין (שם דף לב:) ולפני ה' דכתיב בפר כהן משיח ובפר העלם דרים בת"כ לקבוע להם לפון והיינו עד שיפרט לך הכתוב והאי דדרשינן ליה לפון ולא למזרח משום דאשכחן אחר קדשי קדשים שטעונין לפון ואע"ג דאמר בפרק איזהו מקומן (שם דף מח:) זה בנה אב שכל חטאות טעונות לפון נראה לי דשמא איצטריך משום דכתיב בפר כהן משיח כאשר יורם משור זבח השלמים ולהקטרת אימורים לא איצטריך למילף משלמים שהרי הכל מפורש בגופיה וסד"א דאיצטריך לאקושיה לשלמים להכשיר כל הרוחות לשחיטתו ופר העלם איתקש לפר כהן משיח ואע"ג דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש אין זה אלא גילוי מילתא להכי איצטריך לאהדריהו לכלל שאר חטאות להטעינן לפון [אי נמי] סד"א כיון דמלות שריפתן חוץ לשלש מחנות לא ליבעו לפון קמ"ל לפני ה' וגבי נר מערבי לא קשה מידי שכשאתה אומר לפני ה' במזרח לא אתא לאפוקי אלא לפון ודרוש שלא כנגד היכל וכתליו או שלא יעמוד במזרח ויהפוך פניו לצד לפון ודרוש וגבי גחלים לא שייך למימר הכי שהרי לפונו ודרומו של מזבח היה כל כך כנגד היכל וכתליו כמו מזרחו ואם כן לפני ה' לאפוקי מאי אי לאפוקי שלא יעמוד החותה במזרח ויהפוך פניו לפון ולדרוש א"כ דאגברא קאי הוה ליה למיכתב לפני ה' מדכתיב מלפני ה' שמע מינה דאגחלים קאי ואי גחלים דמזרחו דמזבח קאמר אמאי קרי לה לפני ה' טפי מדלפונו ודרומו אלא שמע מינה במערב קאמר והיינו כמו פרט הכתוב דלאיתא בסיפרי וכן בגרות כולם לפני ה' בין אדם בין גרות אלא שמע מינה גר מערבי קאמר: אבל

הזה פשוטה תחלת פרק היה מביא מנחתה בכפישה מצרית. **ואצטריך** למיכתב מלפני ה' למעט מזבח הפנימי שהוא כולו לפני ה', ואצטריך למיכתב מעל המזבח לרבות כל הגחלים שבמזבח, ואפי' אותם שבצדדין שאינן מכוונים כנגד פתח ההיכל שהוא לפני ה'.

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ג מהל' תמידין ומוספין הלכה ב:
מה ב סש"ג הל' ה ופ"ב הל' ד והלכה ח:
מו ג סש"ג הל' יג:

תורה אור השלם

1. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג
2. הָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֲלְבֵי הַשְּׁלָמִים: ויקרא ו ה
3. אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:

ויקרא ו ו

4. וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: שמות ל ז
תּוּנוּ בָהֶן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קְטֹרֶת לִפְנֵי יְיָ מֻחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי:

במדבר טז ז

5. וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְיָ וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבַּית לַפָּרֹכֶת:

ויקרא טז יב

רבינו חננאל

סודרן בצידי המזבח, עד שיסדר המערכה גדולה, ואחר כך מחזירן עליה, שנאמר אשר תאכל האש את העולה על המזבח. כלומר, מחזירם על גבי המערכה שבמזבח. ור' מאיר האי קרא אשר תאכל האש, מפיק לה לדרשא אחרינא, כדתני רב חנניא בר מניומי בדבי ר' אליעזר בן יעקב אשר תאכל האש את העולה על המזבח, עיכולי עולה אתה מחזיר על המזבח ואי אתה מחזיר עיכולי קטורת, וכר' יגאי דאמר קטורת שפקעה ממזבח הקטרת אפילו קרטין שבהן אין מחזיריין אותה על גבי המזבח. **דכולי עלמא** מיהת שוין שמוסיפין ביום הכפורים מערכה יתירה על כל הימים, מנא להו. ופרשינן **מוהאש.** היה לו לכתוב אש ולמה כתב והאש, אלא לומר שמוסיפין ביום הכפורים מערכת אש אחרת. **הנה** דרשנו הני קראי ואש המזבח תוקד בו, והאש של המזבח תוקד. האי קרא אחרינא אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה **למאי אתא.** לכדתניא ואש המזבח תוקד בו לימד על מערכה שניה של קטרת שתהיה במזבח החיצון. אש **מחתה,** שנאמר ולקח מלא המחתה גחלי אש. ומנורה, דכתיב בה להעלות נר תמיד, והיא הדלקת נרות באש. מנא לן שהיא ממזבח החיצון. ללמד בהן מן הדין בזה הדרך, נאמר תן אש בקטרת ונאמר תן אש במחתה ומנורה כו'. **ודחינן** כלך לדרך זו כו', כלומר כך למוד מהמזבח, הקטרת האש שאתה נותן ומקטיר עליה, אינך מכניסה אלא מן הסמוך לה, דהוא מזבח החיצון כמו שאמרנו במסכת זבחים (תחילת פרק איזהו מקומן של זבחים) [בפ' קדשי קדשים] ר'

מסורת הש"ם

א) מנחות כו: [זבחים פג:], ב) [יומא עב: מנחות נא: פז:], ג) [ויקרא ו], ד) [שמות לז], ה) [שמות כז],

גליון הש"ם

גמרא שלא תהא אלא על המזבח החיצון. עיין לעיל דף לג ע"א תוס' ד"ה מכללו:

הגהות הגר"א

[א] גמרא לכתמיה. (אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה) תא"מ וי"ב ואש המזבח תוקד בו (וכ"ה בתורת כהנים וכמ"ש לעיל עמוד ז' ובדף לג ע"):

מוסף רש"י

אשר תאכל האש. קרא ימיה דפסיקא דדקן מאכל תאכל אש הוא, אלא לדרשא אשר תאכל אש ותפקעם העולה מעל המזבח חזור והעלם על המזבח (זבחים פג:) קרי ביה תעולה (מנחות כו:).

רבינו חננאל (המשך)

יוסי היא דתניא ר' יוסי אומר כל הניטל מבחוץ לינתן בפנים אינו ניתן אלא בסמוך שלפנים. וכן אמרו למעלה בענין סידור המערכה כריש לקיש דאמר אין מעבירין על המצות, וכי עייל בהיכל במזבח הקטורת פגע ברישא, כדתניא שולחן בצפון משוך מן הכותל כו'. וכבר פירשנוהו שם בפרק אמר להם הממונה. כן אש מחתה ומנורה לא תהיה אש אלא ממזבח הזהב הסמוך להם. לכך בא זה אש תמיד תוקד על המזבח, ללמד כי האש שכתבתי לך תמיד, והיא אש של מנורה כדכתיב להעלות נר תמיד, לא תהא אלא ממזבח החיצון. למדנו אש למנורה דכתיב הכא אש תמיד, ובמנורה כתיב להעלות נר תמיד. **אש מחתה מניין,** ולא אשכחן בה טעם אלא מגופה, שנאמר ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ודייקינן מדכתיב לפני ה' שמעינן מינה דבעינן אש ממזבח שאין כולו לפני ה'. ואמרינן איזהו מזבח שאין כולו לפני ה', הוי אומר זה מזבח החיצון, אבל מזבח הפנימי כולו לפני ה' הוא, שנאמר ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב, לפי שהמזבח החיצון יש בו ל"ב, ופתח ההיכל אינו רחב אלא י' אמה ומה שהוא כנגד הפתח הוא לפני ה' והשאר לאו. וכבר אמרו מזבח ממוצע באמצע עזרה. וזה דבר ברור הוא. וכעניין

אבל מהאי גיסא. דפתח לה ואע"ג דלד מערבי הוא: הכי גרסינן **אומר היה ר"מ איברי עולה שניפוחרו כו'.** ולא גרסינן עולת (ה) חול דאי גרסי' ליה מאי תנינא דקא פריך ליה הא אתא לאשמועינן שבת ואם תאמר הכי פריך ליה בכל יום תנן ואפילו בשבת הא הדר פריך ליה תו אפילו בשבת פירכא אחריתי: **מאי קמ"ל.** דקאמר עושה להן מערכה בחול תנינא בכל יום היו שם ד' מערכות וחדא מיניייהו לאיברים שניתותרו: **לפסולין.** הגך דאם עלו לא ירדו: **שמשלה בהן האור.** דמהיא שעתא נעשו לחמו של מזבח: **תנינא היום חמש.** והרי יום"כ כשבת וקתני דאיברי תמיד של ערב יום"כ עושה להן מערכה ביום"כ: **בכל יום.** היו ארבע מערכות תנן ואפילו שבת במשמע: **ופליגא דרב הונא.** אדבר קפרא ואדרבא דאמר בכל יום דמתניתין דווקא הוא ואפי' בשבת דרב הונא סבר בכל יום לגבי משבת: **אפילו דוחה.** תמיד של שבת נשחט בשבת וקרב בשבת: **סופו אינו דוחה.** תמיד של ערב שבת אין איבריו נקטרין משתחשך אלא מעלן מבעוד יום: הכי גרסינן **גופא אמר רב הונא כו': מאי אינו דוחה.** אינו דוחה את הטומאה הקטר אבלים ואימורין אלא זריקת דמו בלבד. לישנא אחרינא תחילתו הקטר אבלים סופו איברים שניתותרו מבערב וזה שמעתי והראשון נראה בעיני: טומאה

אבל מהאי גיסא ומהאי גיסא אימא לא צריכא א"ר אלעזר משום בר קפרא אומר היה רבי מאיר איברי עולה שנתותרו עושה להן מערכה בפני עצמה וסודרן (ו) ואפילו בשבת מאי קמ"ל תנינא בכל יום היו שם ארבע מערכות א"ר אבין לא נצרכה אלא לפסולין ודוקא שמשלה בהן האור אבל לא משלה בהן האור לא איכא דאמרי אחד כשירין ואחד פסולין אי משלה בהן האור אין ואי לא לא ואפילו בשבת תנינא והיום חמש אמר רב אחא בר יעקב איצטריך סלקא דעתך אמינא הני מילי היכא דחל יום הכפורים להיות אחר השבת (ז) דחלבי שבת קרבין ביום"כ אבל באמצע שבת לא קמ"ל אמר רבא (ח) מאן האי דלא חייש לקמחיה הא בכל יום תנן קשיא ופליגא דרב הונא דאמר תחילתו דוחה סופו אינו דוחה גופא אמר רב הונא (ט) תמיד תחילתו דוחה סופו אינו דוחה מאי אינו דוחה רב חסדא אמר דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה (י) (ורבא) אמר (יא) דוחה את הטומאה ואינו דוחה את השבת (יב) אמר ליה אביי (יג) (לרבא) לדידך קשיא ולרב חסדא קשיא לדידך קשיא מאי שנא טומאה דכתיב (יד) במועדו (טו) ואפי' בטומאה שבת נמי במועדו ואפי' בשבת ולרב חסדא קשיא מאי שנא שבת דכתי' במועדו אפי' בשבת טומאה נמי במועדו ואפי' בטומאה אמר ליה לא לדידי קשיא ולא לרב חסדא קשיא לדידי לא קשיא סופו כתחילתו טומאה

(ה) קרבנותיו קאמר ומימורא דבשבתא דרשינן חלבי שבת קריבין ביו"ט או ביום"כ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא נראה לריב"א ולר"י דהא דאמר ולא עולת חול בשבת היינו בלא משלה בהן אור וההוא דלמישרי איברים ופדרים הוא דאתא במשלה בהן האור וא"כ הא דקאמר הכא לנישנא קמא דווקא משלה בהן האור ודווקא פסולין אבל כשרין לא לא בעי למימר אבל כשרין אפילו לא משלה בהן האור אלא ה"ק אבל כשרין לא איצטריך למימר דשרי היכא דמשלה בהן האור ומיהו אפי' לנישנא קמא לא שרי אפילו בכשרים אלא במשלה בהן האור דווקא ומיהו יכולני ליישב אלא יקשה לפירוש הרב פורת דודאי אי לא הוה כתב קרא דלא תבערו למישרי איברים ופדרים מקרא דעולת שבת בשבתא הוה דרשינן ליה הכי אם נאנסו ולא שחטו תמיד של שבת ושחטוה (טו) אותו ביום"כ ולמר ביו"ט היכא דחל יום"כ אז יו"ט אחר השבת אבל בתר דנפקא לן מלא תבערו למישרי איברים ופדרים בתמיד של שבת מהשתא מוקמינא קרא דעולת שבת בשבתא אף לאיברים ופדרים לומר דחלבי שבת קריבין ביום"כ או ביו"ט למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ולריך לומר לפי' כמו כן דמודה הוא לאפי' דחול שרי בשבת היכא דמשלה בהן האור כדמשמע בשמעתין לכ"ע ולכל הפי' נ"ל דוחק שאנו לריכין לפרש לנישנא קמא דהכא דקאמר לא נצרכה אלא לפסולין דפסולין דנקט לאו דווקא וה"ה כשרין אלא דבכשרין לא איצטריך לאשמועינן ונראה לי דהא דאמר ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט היינו בלא שבת או בלא יו"ט דלא ניתנו שבת ויו"ט לדחות בהיא שעתא אבל שום קרבן והא דאמר למישרי איברים ופדרים הוא דאתא איכא לאוקמי קרא לדמיסתבר דהיינו סמוך לנקר כי מסדר מערכה דיומיה וכיון דבלאו הכי מצטרף אם המערכה לצורך תמידין דיומא אמרינן דקרא דלא תבערו אתא למישרי איברים ופדרים דחול שניתותרו ואפי' לא משלה בהן האור כשרין לנישנא קמא דהכא ופסול במשלה בהן האור ולאיכא דאמרי אחד (יד) כשירה ואחד פסולה דווקא משלה בהן האור והא דאמר חלבי שבת קריבין ביום"כ וביו"ט היינו אפילו בתחילת הלילה מעלן ומקטירין מה שאין כן בעולת חול ביום"כ וביו"ט: **תחילתו** דוחה **וסופו אינו דוחה רב חסדא אמר דוחה את השבת כו'.** פרש"י תחילתו תמיד שחיטה וזריקה דוחה את הטומאה סופו דהיינו הקטרתו אינו דוחה הטומאה אבל שבת דוחה אפילו סופו ורבה אמר תחילתו דוחה תמיד של שבת שחיטה וזריקה דוחה את השבת וקרב בשבת סופו תמיד של ערב שבת אינו דוחה דאין איברים נקטרים משתחשך אלא מעלן מבעוד יום וזה הפי' תופש עיקר והקשה ר"י דהתנן בפרק כילד צולין (פסחים דף עו:) חמשה דברים באין בטומאה ועל כרחך אפילו הקטרת אימורים קאמר מדקאמר ואינן נאכלין בטומאה מכלל דכל השאר בא בטומאה שחיטה וזריקה והקטרה ועוד דהקתני בהדייהו עומר דהיינו הקטרה ולעיל נמי בפ"ק (דף ו.) אמרינן היה מקריב מנחת פרים ואילים וכבשים ונטמאת בידו וכו' עד אומרים לו הוי פקח ושתוק אלמא הקטרה היא בטומאה מיהו י"ל דלא קשה דהקטרת קומץ דמנחה במקום זריקת דם דזבח וכי היכי דזריקה דוחה טומאה הכי נמי הקטרת קומץ כדאמר בזבחים בפ"ק (דף יג.) מקטיר נמי היינו זורק ומאין נאכלין בטומאה ניחא דיש לומר דנקט לישנא דשייך בכולהו דכולהו אין נאכלין בטומאה אבל לענין הקטרה יש מהן שנקטרת בטומאה כגון מנחת העומר ומיהו קשה דרב חסדא מפרש למילתא הכל בתמיד דכל יומא ויומא תחילתו שחיטה וזריקה דוחה הטומאה סופו אינו דוחה טומאה דהיינו הקטרה ולא מיירי באיברים שניתותרו ורבה מפרש תחילתו דוחה שבת תמיד דשבת סופו אינו דוחה איברים שניתותרו ועוד מאי קאמר תחילתו דוחה שבת שחיטה וזריקה אפי' סופו נמי דחי שבת הקטרה דתמיד דשבת ועוד דלרבה דתחילתו דוחה שבת

אבל דהאי גיסא ודהאי גיסא אימא לא צריכא. נהי דמסיק הכא דלאפי' דהאי גיסא ודהאי גיסא כשר הני מילי דיעבד אבל לכתחילה בעינן כנגד הפתח כדמשמע בזבחים ריש פרק קדשי קדשים (דף נח.) ות"ת מאי איצטריך קרא למימר דלא מעכב אי שקיל להו אלא כנגד הפתח מהיכא תיתי עיכובא והלא לא שנה עליו הכתוב לעכב ואי מדכתיב חוקה לרבי יהודה דאמר (לקמן דף ס.) לא קאי חוקה אלא אדברים שנעשים בבגדי לבן בפנים למה לי קרא וי"ל כיון דהוי לורך פנים כפנים דמי מידי דהוה אקטורת שחפנה קודם שחיטת הפר דלא עשה ולא כלום אפי' לר' יהודה לצורך פנים כפנים דמי: **אבל לא משלה בהן האור לא.** ולא דווקא פסולין הוא הדין אפי' כשרין אי לא משלה בהן האור לא דקאמר (ו) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ומקשים והאמר בפ"ק דשבת (דף כ.) בכל מוקדותיכם למישרי איברים ופדרים הוא דאתא ועל כרחך הייגו איברים ופדרים דחול דאי של שבת מעולת שבת בשבתו נפקא ותירץ הרב רבי יוסף פור"ת זל"ל דלמישרי איברים ופדרים הייגו של שבת דאי מעולת שבת בשבתו הויא מיירי בשחיטה וזריקה ולא נהירא לר"י דא"כ היכי גמרינן מיניה בפרק אלו קשרים (שם דף קיד.) דחלבי שבת קריבין ביו"ט או ביום"כ ואי קרא בשחיטה וזריקה איירי אמו אבל בכרבן שבת נשחט בי"ט וביום"כ אלא על כרחך אהקטרת תמיד דשבת דרשינן גופיה מקרא כדדרשינן בפרק אלו דברים (פסחים דף סו.) עולת שבת על עולת התמיד מכלל דתמיד דחי שבת ומסתמא בכל

(א) [עי' תוספות מנחות מ: ד"ה תכלת], ב) [שבת קיג. סוכה מד:], ג) [פסחים פד. ע"ש פרש"י סוכה מד. ע"ש פרש"י יומא מב: ע"ש פרש"י], ד) [ל"ל רבה וכ"ל בתוס' דסבת ד"ה תחילתו], ה) [ל"ל לרבה], ו) [פסחים עז. מנחות עב:], ז) [פסחים פג: ע"ש תוס' ד"ה ולא]. וכאן בתו"ק], ח) ל"ל הקרבותיו, ט) בס"א: יסחטו, י) ל"ל כשרין ואחד פסולין,

תורה אור השלם

1. צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: במדבר כח ב

גליון הש"ס

גמרא אמר ליה אביי **לרבא** לדידך קשיא. כעין זה עיתוסין דף מט ע"ב בפסחי' דף לג ע"ב ב"ב דף קכד ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג אומר כו' ולא גרסינן עולת שבת דאי גרסינן ליה:

מוסף רש"י

דחלבי שבת. של תמיד של בין הערבים, קרבין **ביוה"כ.** שחל במוצאי שבת (סוכה נד:). **דלא חייש לקמחיה.** למה שהוא עוחן ומוליא מפיו, כלומר לדיבורו (יבמות מב:) למה שהוא עוחן, אם תעין אם פקולת (פסחים פד.) עוחן ומוליא סודין ואינו חושש, כלומר מרבה דברים (סוכה נד.). **במועדו.** משמע לא יעבור זמנן ואפילו הן טמאין ואפילו הוא שבת (פסחים עז.).

תוס' ישנים

אבל מהאי גיסא ומהאי גיסא אימא לא צריכא. וא"ק מדלתמרינן בזבחים פרק קדשי קדשים (נח, ב) בירור משם עני אתה יפין למערכה שויה של קטרת כנגד מערבית דרומית משוך קימעא כלפי לפון כו', ומוכח התם דבעינן שתהא המערכה מכוונת ממש כנגד פתח של היכל לפני ה' ממש. ומינו למימר דהתם למלוה. ומיהו רש"י יפה פירש דש"ד דבהיא מערכה נופה שהיא לפני ה' (ממש, הלי גיסא (מלינו) [מלפון] ומדרום [הלא] גיסא לא, לריכא). **אפילו בשבת.** הקשה רבינו יעקב מדתניא בשבת פרק במה מדליקין (כד, ב) ובפרק (כל כתבי' [ר' אליעזר דמילה קלג, ב]) ובפסחים פרק כילד צולין (פג, ב) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול ביום טוב. ועוד קשה על הך בריי"תא דכילד צולין מהך דרשא דסוף פ"ק דשבת (ב, ב) דמוקמי ליה לקרא דלא תבערו אם כבל מוטבומיכם למישרי אברים ופדרים שניתותרו מבערב, אלמא עולת חול בשבת שרי. ועל הך קושיא דשבת מירץ ה"ר יוסף דקרא דספ"ק דשבת דבכל מוטבומיכם לא אתא אלא למישרי איברים ופדרים של תמיד שבת עצמו, דס"ל דין שיכול להמתינם עד הלילה של מוצאי שבת שלא יהוו שבת אחרת. ואין נראה דקשה משמעתין דהכא דבפרישית, ועוד דפשט עולת שבת בשבתו משמע שיכולין להקטיר כל איברי התמיד בשבת ולא צריך קרא אחרינא, ואפילו רבה ורב חסדא דפליגי לקמן בשמעתין הייגו דוקא לענין מערכה בפני עצמן אבל בחשיית שבת במערכה גדולה לא אשכחן דפליגי. ואומר רבינו יעקב וכן פירש ריב"ש דלא קשה מידי, דהכא והכא דסוף פ"ק דשבת מיירי לענין איברים ופדרים שמשלה בהם האור מערב שבת דנעשו לחמו של מזבח כדאמרינן הכא במשלה בהם האור, ואפילו לנישנא דמפליג בין כשרים בין פסולין לענין משלה בהם האור, הייגו לענין מערכה בפני עצמן אבל לא לענין חמיש שבת. וא"ש הא דקאמר כמוך במועדו ואפילו בשבת (במאמר) לא מייתי קרא דבמוטבומיכם. י"ל דמהתם לא שמעינן עיקר חמיש התמיד אלא מג"ש דבמועדו במועדו לפיגן ליה בפרק אלו דברים (פסחים סו, ב), וממוטבומיכם שמעינן דיין שמשלה בהם האור נעשו לחמו של מזבח כתמיד עצמו. **ואפילו בשבת תנינא.** מדקאמר ואפילו בשבת משמע ליה דתרי מילי ניינו. **תנינא.** ואפילו דתניין בכשירין ולא בפסולין מ"מ כיון דאשמען [דפסולין] לכי משלה בהם [האור הוו ככשרין, משמעתי שאין חילוק בזה בין חול לשבת]. **ופליגא דרבי הונא כו'.** אליגא דרבא דמפרש דוחה את הטומאה ולא את השבת קאמר דפליגא, אבל לרב חסדא דמפרש דוחה את השבת לא פליגא. **תחילתו דוחה.** פי' רש"י

מז א ב מיי' פ"ש מהל' תמידין הלכה ז:

רבינו חננאל

א"ר אלעזר משום בר קפרא, אומר היה רבי מאיר איברי עולות שנתותרו עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן ואפילו בשבת. מאי קמ"ל תנינא כו'. אמר רבינא לא נצרכה אלא לפסולין כו' ודברים פשוטין הן. ובא רב אחא ואמר אצטריך, סד"א הא דתנינן היום חמש מערכות אחת מהן לר' מאיר לאברין ופדרין שלא נתאכלו מבערב היכא דחל יום הכפורים להיות אחר השבת, דחלבי שבת קריבין ביום הכפורים. אבל באמצע שבת אם חל יום הכפורים אימא לא א"ר מאיר שעושה מערכה לאיברים ופדרין, קמ"ל ר' אלעזר אפילו בשבת. ובא רבא ואמר זה הטעם אין צורך להיאמר דהא בכל יום תנן בין בשבת בין בחול הדין אחד. ואמרינן כי האברין של עולות הנותרין מן החול עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן ואפילו בשבת, פליגא עליה הא דרב הונא דאמר תמיד תחילתו דוחה סופו אינו דוחה ואילו האברים שנותרו סופו הן, מאי סופו אינו דוחה. רב חסדא אמר אינו דוחה טומאה אבל שבת דוחה. רבה אמר סופו אינו דוחה שבת אבל טומאה דוחה. ואקשינן עלייהו והא במועדו כתיב ביה בתמיד, מאי שנא טומאה מאי שנא שבת אי דחי הא דחי הא. ופריק רבה לדידי האי דכתיב במועדו בתמיד לא קשיא, אנא מקישנא סופו לתחילתו,

תוס' ישנים (המשך)

בשם רבותיו תחילתו הקטרת איברין, סופו איברים שניתותרו. וקשה לר"ש דמדקאמר לקמן בסמוך תחילתו דשיקר כפרה דמי, והיכי קרי עיקר כפרה להקטר איברים (מלא) [הלא] אין כפרה אלא בדם. ואין נראה לרבינו קושיא, דהא קרי ליה שפיר עיקר כפרה כיון שהוא מקטיר גוף הקרבן ושיקרו, והכי נמי אשכחן לעיל סוף פרק שני [כו, ב] גבי מנין לבפשע ושיתוה שכשירין בזר, ואמתי איצטריך קל"ל כיון דלאו עבודה דמעכבא כפרה היא לא מיבעיא כהונה, קמ"ל דבעיא כהונה, משמע אבל בפשע ושיתוה [ד]מעכבא כפרה ולאי בעי כהונה. ואפילו לפי' אחר שפיר' לעיל שאין משם ראיה, מ"מ כיון שהקטרה הוא עיקר גוף הקרבן ואמי גם טומאה קרי ליה שפיר מעכב כפרה. אבל רש"י מפרש מפי עצמו תחילתו כגון שחיטה וזריקה של תמיד השבת, סופו כגון איברים שניתותרו מערב שבת דתמיד של שבת [אלא] קאמר, דהא אין שום אמורא חולק דפשיטא דאמי כדאמרינן בחלו דברים

(פסחים סח, ב) שהרי הקטר חלבים ואיברים כשירין כל הלילה [ו]אין ממתינין להם עד שתחשך גבי פסח שחל להיות בשבת, ועוד [מאי] קאמר שבת דתחילתו לאו בר מילתי שבת הוי, אלא בשל ע"ש מייני. אבל קשה לרבינו דקאמר דופו דלאו עיקר כפרה הוא לא דחי טומאה, והא תנן בפרק כילד צולין (שם עו, ב) תמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה, אלמא אפילו הקטרה דוחה טומאה, ותניא נמי לעיל בפ"ק דיומא (ז, א) היה מקריב מנחת פרים אילים וכבשים ונטמאת בידו כו' אומר לו הוי פיקח ושתוק, ועוד קשה כי לפירוש רש"י לא הוי השתא סופו דלענין טומאה כניתותרו כמו לענין שבת. אבל אין להקשות אם אין הקרבנות אם אין הקרבנו דוחה טומאה אין זריק הדם לר' יהושע דאמר אם אין בשר אין דם, דמצינו למימר דטומאת חלב קודם זריקה או דוחה טומאה (לפי) הקרבנו, אבל טומאת אחר זריקה שנגמרו עבודות הדם אז לא יהא טומאה. וכפי' רבותיו של רש"י הוא שיקר. במועדו **אפילו בשבת.** מימה לרבינו דהכא ובפרק אלו דברים (שם סו, א) מפיק ליה מבמועדו ואילו בפרק כילד צולין (שם עו, ב) ה' דברים באין בטומאה מפיק ליה מבמועדיכם, ולא ידענא מאי קשה דבתמיד ופסח מפקי התם ודאי מבמועדו, אבל שאר קרבנות ציבור נפקא לן מבמועדיכם. **במועדו ואפילו בשבת.** לאו ממשמעותא דרש הכי אלא מעולת שבת בשבתו נפקא לן בפרק אלו דברים [שם] דתמיד דחי שבת ופסח יליפינן מג"ש מועדו מועדו, ושאר קרבנות ציבור יליפינן מבמועדיכם.

שבת היינו אפילו סופו הקטרתו ולרב חסדא תחילתו דוחה טומאה היינו דווקא שחיטה וזריקה וליכא למימר דלרבה נמי תמיד דשבת תחילתו דוחה שבת שחיטה וזריקה סופו הקטרתו אינו דוחה דהאמר בפרק אלו דברים (פסחים דף סח:) בא ורואה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואימורים כשרים כל הלילה ואין ממתין להם עד שתחשך ועוד מאי קאמר רבה שבת תחילתו לאו בר מידחי שבת הוא סופו נמי לא דחי ואי סופו אין דחי דקאמר אפילו בתמיד דשבת מאי קאמר דלאו בר מידחי שבת הוא הא בר מידחי שבת הוא על כן נראה לר"י פירוש שני שפירש"י תחילתו וסופו הכל על הקטר חלבים קאי וקאמר רב חסדא הקטר חלבים אלא ניתותרו דוחין טומאה סופו איברים שניתותרו אינן דוחין הטומאה לעשות להם מערכה בפני עצמן ולהקטיר בטומאה אלא מקטירין בטומאה על המערכה גדולה דכיון דטמאים הן אינן דוחין הטומאה דלא חשיב כתמיד דיומיה ודוחה את השבת כדגמרינן (שבת כ.) מבכל מושבותיכם ועושין להם מערכה בפני עצמן כיון דכשרים הן ורבה ס"ל תחילתו דוחה את השבת איברים דתמיד דיומיה סופו איברים שניתותרו אינן דוחין שבת לעשות מערכה בפני עצמן אפילו אם הן טהורין אבל דוחה את הטומאה אם ניתותרו בחול עושין להם מערכה בפני עצמן ומקטירין בטומאה והיינו פלוגתא דעיל קאמר אפילו פסולין עושין להם מערכה בפני עצמן ואפילו בשבת והיינו פלוגתא דרב הונא בין לרבה בין לרב חסדא ורבה דאמר סופו אינו דוחה שבת לית ליה פירכא [6] דרבה דאמר בכל יום תנן אלא סבירא ליה לבר משבת ומה שכתב רש"י הראשון עיקר נראה כי הוקשה לו על פירוש שני דקאמר תחילתו דעיקר כפרה ואי אאיברים קאמר הני לאו עיקר כפרה נינהו ומיהו לא קשה דבהקטרה נמי איכא כפרה ועיקר כפרה קרי לתמיד דיומיה וגדולה מזו אמרינן לעיל בפ"ב (דף מז.) איסטרין ס"ד אמינא כיון דעבודה דלא מעכבא כפרה היא כו' אבל הפשט וניתוח דמעכבא כפרה בעי כהונה אלמא אפילו הפשט וניתוח קרי עיקר כפרה לגבי נתינת אם דהדיוט אף על גב דעיקר כפרה בדם היא כל שכן בהקטרה דיומיה ניחא דקרי ליה עיקר כפרה לגבי איברים דניתותרו:

כי פליגי דאחתה אארעא וכבייה אביי אמר חייב. הקשה רבינו שמחה דאמר לעיל (דף מד:) נתפזר הימנה קב גחלים מכבדן לאמה ופרש"י לאמת המים שבעזרה וקשה לאביי ופי' דלאמה דלעיל אין זה אמת המים אלא מקום הוא ולי נראה דלא קשיא דלא מיחייב משום דכיון דבמתכוין חותה בשל ד' קבין ומערה לשל ג' קבין ונתפזר מהן קב ומה שנתפזר אינו עומד לאוספן אפי' אביי מודה כיון דאינתיק אינתיק אבל אם דמחתה ודמנורה מיירי דאחתה אארעא ובכלי וחזי למלותה ולהכי חייב לאביי ולרבא פטור דלא מיחייב אלא אי בראש המזבח או אפילו למטה היכא דקאי לאהדוייה כמו המוריד גחלת וכיבה דחזיא לאהדורה ושוב מלאתי בתוספ' תמיד של רבי ברוך ברבי יצחק שהקשה הקושיא ותירץ כמו שתירצתי עוד תירץ דמכבדן לאמה לאחר שכבו וכתב שרבינו נסים ז"ל הקשה אותה במגילת סתרים וזהו לשונו הא גחלים קדושים הן כדתנן (חגיגה דף כג:) הוסיף ר"ע הסלת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן וא"כ איך מכבדן לאמה והלא מפסיד קדשים ותירץ דבירושלמי מקשה זאת הקושיא בפרק בתרא דחגיגה וה"ג התם תינח קטורת ולבונה גחלים מאי פירוש אמאי פסל את כולן והלא אינם קדושים אמר רבי בון בר רב כהנא תיפתר בגחלים של יום הכפורים שבמה שהוא חותה את כולן הוא מכניס אבל גחלים של כל יום לא כהתיא דתנינן נתפזר הימנה קב גחלים מכבדן לאמה פי' גחלים של יום הכפורים בכלי שחותה בו הוא מכניס להכי הכלי מגרפן אבל מחתה של כסף שאין כליין לא מגרפן להו ואינן קדושים ולכן מכבדן לאמה ומיהו רבינו ברוך פירש פירוש הירושלמי בע"א דבעי למה פסל את כולן והלא אינו צריך לכלי שהרי נתפזר מהן קב גחלים ואפילו למאן דאמר בחגיגה (דף כד.) דכלי מגרף אפילו שאין צריך לכלי היינו למאן דאמר צירוף דאורייתא דאז הוסיפו חכמים אפילו שאין צריך לכלי אבל למ"ד צירוף דרבנן לא וכדמוכח בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כד.) ומשני בשל יום"כ שהיו כולם קדושים והוא הדין דהוה מלי לתרוצי במחתה שניה של ג' קבין שמאותה לא נתפזר כלל ורבינו תם משיב להרב רבי יעקב ישראל בע"א דלכך מכבדן לאמה דכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת ולא מיקדשי הנך גחלים וקשה דאם כן תקשה מכאן למאן דאמר פרק לולב וערבה (סוכה דף מט:) כלי שרת מקדשין אלא מדעת מיהו בפרק קמא דמנחות (דף ז.) דייק רבי יוחנן מברייתא זאת דאומרת כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת ושמא סבור ההיא ברייתא והכי נמי אין לומר דמחתה ראשונה של ד' קבין לא היתה כלי שרת דהא כתיב ולקח מלא המחתה גחלי אש משמע שהיתה כלי שרת ולא יתכן לומר דווקא דיום הכפורים קדושה דביום כפור כתיב קרא ועוד כיון דהוו על המזבח מקדש את הראוי לו ודוחק לומר דהיינו דווקא בקרבנות[1]:

הדרן עלך טרף בקלפי

טומאה דתחילתו בר מידחא טומאה הוא סופו נמי דחי שבת דתחילתו לאו בר מידחא שבת הוא סופו נמי לא דחי לרב חסדא לא קשיא סופו כתחילתו (תחילתו) ליה שבת דהותרה היא בציבור סופו נמי דחי טומאה דדחויה [6]**היא בציבור תחלתו דעיקר כפרה דחי סופו דלאו עיקר כפרה לא דחי איתמר המכבה אש מחתה ומנורה אביי אמר חייב רבא אמר פטור דכבייה בראשו של מזבח דכולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי דאחתיה אארעא וכבייה אביי אמר חייב אש המזבח הוא רבא אמר פטור כיון דנתקה נתקה אלא הא דאמר** [3]**רב נחמן אמר רבה בר אבוה המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה חייב כמאן כאביי אפילו תימא כרבא התם לא אינתיק למצותה הכא אינתיקה למצותה איכא דאמרי דאחתיה אארעא וכבייה דכולי עלמא לא פליגי דפטור כי פליגי דכבייה בראשו של מזבח אביי אמר חייב אש המזבח הוא** [4]**רבא אמר פטור כיון דנתקה נתקה אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה** [2]**המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכבה חייב כמאן לא כאביי ולא כרבא התם לא אינתיק למצותה**

[2]**הכא אינתיק למצותה:**

הדרן עלך טרף בקלפי

טומאה (ו) **דתחילתו.** מה תחילתו בר מדחי טומאה הוא אם אין כהן טהור לזרוק דמו: **שבת דתחילתו.** דתמיד דערב שבת לאו בר מידחא שבת שהרי אין הערבים נשחט ודם נפסל בשקיעת החמה: **דחויה היא בציבור.** בקושי הותרה וכל כמה דאפשר מהדרינן אטהורין: **המכבה אש מחתה ומנורה.** לאחר שחתה גחלים למחתה או למנורה כיבן: **חייב.** משום לא תבערו (ג): **אינתיק למצותה.** לשום (ד) למחתה ומנו לא קרינן ביה אש המזבח (ד): **דכבייה בראשו של מזבח.** לאחר שניתקה ממערכתה:

הדרן עלך טרף בקלפי

עין משפט נר מצוה

מח א ב ג מיי' פ"ב מהל' תמידין ומוספין הל' ו:

רבינו חננאל

מה תחילתו אע"פ שהוא תמיד של חול דוחה טומאה, דכתיב ביה במועדו ואפילו בטומאה, כך סופו דוחה טומאה ואינו [דוחה] שבת כתחלתו, מה תחלתו תמיד של ערב שבת, אם נאנסו ולא הקריבוהו אינו קרב בשבת עם תמיד של שבת, כך סופו אינו דוחה שבת. לרב חסדא נמי האי דכתיב במועדו לא קשיא סופו כתחילתו לית ליה, שבת דהותרה בציבור שנאמר וביום השבת שני כבשים סופו נמי דוחה שבת, טומאה דדחויה היא בצבור כדאסיקנא בפרק ראשון לרב ששת דדחויה היא, תחילתו דעיקר כפרה היא דחי, סופו דלאו עיקר כפרה לא דחי. מאחרי שנתברר כי לא בא זה הפסוק אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה אלא לאש מחתה ומנורה. אתמר המכבה אש הנלקח מעל המזבח למחתה או להדליק המנורה, אביי אמר חייב אע"ג דאחתה לארעא וכביא, אש המזבח קרינן ביה, וכתיב לא תכבה. רבא אמר כיון דאחתה נעתקה מאש המזבח ופטור. ואקשינן אלא הא דאמר רב נחמן המוריד גחלת מעל המזבח וכיבה חייב, כמאן כאביי, כלומר הלכתא כרב נחמן, וקימא לן אביי ורבא הלכתא כרבא וקשיא הלכתא אהלכתא. ופרקינן התם לגבי רב נחמן אפילו רבא מודה שחייב, כיון דשלא לשום מצוה הורידה, אש המזבח קרינא ביה וחייב. כי קאמינא דפטור היכא דנתקה למצוה למחתה או למנורה (דכיון דנתקה למצוה למחתה או למנורה) דכיון דנתקה למצותה, לאו אש מזבח היא. ובמנורה ובמחתה לא אשכחנן בה קרא לא תכבה. **איכא דאמרי** היכא דאחתי גחלת לארעא וכביה דברי הכל פטור, כי פליגי במכבה גחלת למזבח, אביי אמר חייב, אש מזבח היא. רבא אמר פטור, כיון דנתקה למחתה או להדלקת המנורה יצאה מתורת אש מזבח ונעשית אש מחתה ומנורה.

הדרן עלך טרף בקלפי

מסורת הש"ס

(א) [לעיל ו: וש"נ], (ב) [זבחים לא:], (ג) [ויקרא ו:], (ד) [שם], (ה) ל"ל דרבא, (ו) [ועי' תוספות חגיגה כג: ד"ה אלא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה טומאה סופו כתחילתו מה תחילתו: (ב) ד"ה אימתי למלותה לשום אותו למחתה:

מוסף רש"י

דדחויה היא בציבור. אף על פי שהקרבן איבור דוחה אותה, בקושי הותרה ולא היתר גמור הוא וכל מה דמצינו להלורי מהדרינן שיעשה בטהרה (לעיל ו:) אע"ג דאכשרה רחמנא למיתי בטומאה, לאו היתר גמור הוא, אלא היכי דלא משתכחי טהורין (פסחים עז.) כלומר בקושי נדחית אצלה דיחוי בעלמא על ידי נשיאות עון שהציץ מרצה, ולא היתר גמור (זבחים לג.).

הדרן עלך טרף בקלפי

תוס' ישנים

המוריד גחלת מעל המזבח וכיבה חייב. הקשה ה"ר אלחנן מהא דתנן בפרק המזבח מקדש [זבחים פו, א] גחלת שפקעה מעל המזבח לא יחזיר וכיון דלא יחזיר נשלמה מלותה ואיך חייב [משום] מכבה. ואמר לו רבינו שיש חילוק בין פקעה מעל המזבח לחוליה.

הדרן עלך טרף בקלפי.

הוציאו לו. מלשכת הכלים: **וכך היתה מדתה.** מפרש בגמ': **גמ' מחתה דקטורת.** לחפון ממוכה: **נעייל.** מחתה והדר נעייל קטורת בחפניו: **הבאה אחת אמר רחמנא.** בגחלים ובקטורת ולא שתי הבאות דכתיב (ויקרא טז) ולקח א[1] הכהן מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח ומלא חפניו וגו' והביא מבית לפרוכת: **דלאשכחן בנשיאים.** כף אחת מלאה קטרת [2]: **מרובה.** וכבידה ליקח לריכה ימין: **אפי' בזמן שבניהם שוין.** כהן שחפניו גדולים וחופן שלשת קבין אפילו הכי כיון דברוב כהנים גדולים גחלים מרובים מחפניו נוטל כף בשמאל: **קימחיים.** שם אמו: **עלה לגג.** גבר על כולן: **איכא דאמרי.** האי זרד בערסן קאמר ויפה הוא לאוהלה ופתם נשים מעובדות חולות ואוכלות [3] זריד וערסן שהן מיני מאכל חיטין כדאמרינן במסכת [4] (ברכות (דף נ:)) חילקא חיטי דמיתבדי באסיתא לתרי תרי טרגיס לתלת תלת זריד לארבע ארבע ערסן לחמש חמש והכי קאמר כל הנשים מעובדות תקנו להם זריד וערסן להברות אותן והעובדים ואותן של אמי גבר על כולן: [5] **איכא דאמרי בשלבא זרע.** קאמר שאין ילירת הוולד מכל הטיפה אלא מן הבירור שבה זרד לשון חבילי זרדים עודי"ל כלומר בירור טיפה שקלטה אמי הזרד [6] גדל ועלה לגג: **ופורני.** לשון זורה את גורן השעוריס (רות ג) מבדר את הטיפה: **ווירזפני.** הזרתני מן הבירור שבה: **פעם אחת.** יוה"כ היה: **ליגורא.** רוק: **לא ראו קורות ביתי כו'.** ראיתי בהש"ס ירושלמי [7] כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה אשה לעוטה ראויה לגאת ממנה כהן גדול הלבוש משבצות זהב: הכי גרסינן **הנו רבנן בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ.** והריס ממנו בקומצו ולא שיעשה כלי למידת קומצו וימדוד בו קומץ מן המנחה: **אבל הכא לא רמיב בחפניו.** ואם עשה מדה מחזקת חפינתו מלא חפניו והביא קריון ביה: **ליף מלא.** דכתיב קרא אחריינא וקמץ משם מלא קומצו (ויקרא ב) מה להלן בקומצו יקמוץ ולא במדה אף כאן בחפניו: **מאי נאו.** וכך היתה מדתה דקתני הכי קאמר אם בא לעשות מדה לחפינה כן יעשה הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו: **לא הכי קאמר וכך היה חוזר וחופנה לפנים.** מערה אותה לתוך חפניו מן הכף ונותנה על הגחלים שבמחתה: **שמעת מינה כו'.** ולקמן (דף מט.) בעינן לה: **דילמא שאם רצה כו'.** כלומר לא הא ולא הא הפשוט מינה דדחינן לך להכא ולהכא: **אי נמי.** הכי קאמר כך היתה מדתה מלא חפניו מלומלמין: **מבורך.** מבלבלין מכל לד ויולא: **אי בקומצו.** דדייקינן יכול בראשי אצבעותיו יקמוץ מעט וכל כמה דמחוסר טפי מעלי ת"ל מלא:

הוציאו לו [1] את הכף ואת המחתה חפן מלא חפניו ונתן לתוך הכף הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וכך היתה מדתה נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו: **גמ'** מחתה [2] תנא ליה [3] נטל את המחתה ועלה לראש המזבח וחותה ויורד התם מחתה דגחלים והכא מחתה דקטורת דתניא הוציאו לו [4] כף ריקן מלשכת הכלים ומחתה גדושה של קטורת מלשכת בית אבטינס: חפן מלא חפניו ונותן לתוך הכף הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו וכך היתה מדתה: כף ביום הכפורים למה לי [1]מלא חפניו והביא אמר רחמנא משום דלא אפשר דהיכי נעביד נעייל והדר נעייל הבאה אחת אמר רחמנא ולא שתי הבאות נשקליה לקטורת בחופניו ונחתיה [למחתה] [5] עלה וליעול כי מטי התם היכי לעביד נשקליה בשיניה ונחתיה למחתה [6]השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה על אחת כמה וכמה הלכך לא אפשר וכיון דלא אפשר עבדינן כדאשכחן בנשיאים: נטל את המחתה בימין ואת הכף בשמאל: [7]יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא [2]זו מרובה וזו מועטת ואפילו בזמן ששניהן שוין וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית [3] [8]זו חמה וזו צוננת אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית שהיה חופן ארבעת קבין במלוא חפניו ואומר כל הנשים זרדו וזרד אימא עלה לגג איכא דאמרי בערסן וכדרבה בר יונתן דאמר [9]רבה בר יונתן אמר רבי יחיאל ערסן יפה לחולה ואיכא דאמרי בשכבת זרע וכדרבי אבהו [10]דרבי אבהו רמי כתיב [2]ותזרני [חיל] למלחמה וכתיב [11] [3]המאזרני חיל למלחמה אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע זריתני וזרזתני אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית [12]פעם אחת סיפר דברים עם ערבי אחד בשוק ונתזה צינורא מפיו על בגדיו ונכנס ישבב אחיו ושמש תחתיו וראתה אמן שני כהנים גדולים ביום אחד ושוב אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קמחית פעם אחת יצא וסיפר עם אדון [13] אחד בשוק ונתזה צינורא מפיו על בגדיו ונכנס יוסף (עם) אחיו ושמש תחתיו וראתה אמן שני כהנים גדולים ביום אחד ת"ר שבעה בנים היו לה לקמחית וכולן שמשו בכהונה גדולה אמרו לה חכמים מה עשית שזכית לכך אמרה להם מימי לא ראו קורות ביתי קלעי שערי אמרו לה הרבה עשו כן ולא הועילו ת"ר [4]בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ איבעיא להו מהו שיעשה מדה לחפינה התם הוא דכתיב בקומצו אבל הכא דלא כתיב בחפניו אלא [5]מלא חפניו קטורת סמים דקה לא או דילמא יליף מלא מלא מקומצו ת"ש וכך היתה מדתה מאי לאו שאם רצה לעשות מדה [6] אחרת עושה לא ה"ק וכך היה חוזר וחופנה לפנים שמעת מינה [7]חופן וחוזר וחופן דילמא שאם רצה לעשות מדה עושה אי נמי שלא יחסר ושלא יותיר ת"ר [8]מלא קומצו יכול מבורך ת"ל בקומצו אי בקומצו יכול אפילו בראשי אצבעותיו תלמוד לומר מלא קומצו כדקמצי אינשי [9]הא כיצד חופה שלש אצבעותיו על פיסת ידו וקומץ ובמחבת

הוציאו לו. השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן. תימה לי והאמר לקמן (דף מט:) נוטל הבזך בראשי אצבעותיו ויש אומרים בשניו והיכי עביד הכי השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן ויש לומר דהתם אינו אלא מושך הבזך אצלו והבזך אינו מונח באויר אלא על ידו הוא מונח ומושכו אצלו בשניו כדי לחפון פעם אחרת אבל לימשוך למחתה בשניו ולאחותה אארעא לאו אורח ארעא אבל תימה לי לעביד למחתה בית יד אורוך דבלאו הכי אמרינן לעיל דביום הכפורים ידה ארוכה ויעשה לה בית יד ארוכה שתגיע עד בית השחי ויתפוש אותה בבית השחי ולא המחתה תהא מונחת על ידיו או על זרועו השמאלי וכי מטי לפניס ישלשל ידיו עד הרצפה וישמוט ידיו בנחת מתחת המחתה ויושיב המחתה על הרצפה וי"ל כיון דבעינן מלא המחתה גחלי אש אי אפשר שלא יפזר מהן קצת אי הוה עביד הכי אי נמי י"ל לפני מלך בשר ודם אין עושין כן כו':

וכך היתה מדתה מאי לאו שאם רצה לעשות מדה עושה כו'. תימה אמאי לא קאמר כך היה מדתה של הכף כשיעור חפניו של כל כהן גדול הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו היו עושין כל שעה כף אחת כפי אותו שיעור יש לומר דלמה היה להם לעשות כן אדרבה טפי ניחא אם הכף היתה גדולה יותר דאי שוה אם הכף אחפניו היתה אם כן כשמערה מחפניו לתוכה אי אפשר שלא יתפזר ויפול לארץ מעט: [10] **וזו היא עבודה קשה שבמקדש.** סגירא ליה כמאן דאמר בפרק אלו מנחות (דף עה:) שהיה קופל אחד לשנים ושנים לארבעה אבל לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר פותחן עד שמאזילן לסולתן אינה עבודה קשה יותר משאר מנחות: הדר

לנושאה, והקטורת מלא חפניו רצוננת. פי' זרד זרדו. לשון זרד הם עשבים כגון חבילי זרדין. כלומר, [6] רבתי חבילת קמחית עלה לגג. דתנו רבנן החולש עשבים והמזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי הגדי. ומפני מה היו בניה בעלי כח. יש אומרים שגידלתן בערסן שהוא שני לסולת ומאמץ הכח, ויש אומרים בשכבת זרע כמו שהיתה עושה בת שבע אם שלמה כדכתיב ותזרני חיל למלחמה. כלומר זריתני כדכתיב זורה את גורן השעורים, וזירזתני איצמבתני. כל העולם נוצרים מן הברור שבטיפה של שכבת זרע ואני מן הברור שבברור. ואמרה זכיתי לשבעה בנים הללו, כי לא ראו קורות ביתי קלעי שער. ואמרה שהיתה צנועה ביותר. תנו רבנן מלא קומצו [בקומצו] שיהא קומץ ונוטל בקומצו, שלא יעשה מידה לקומץ ויהיה קומץ בה אלא לעולם לא תהיה קמיצה אלא בידו של כהן. **איבעיא להו מהו לעשות מידה לחפינה.** ת"ש מדתנן וכך היתה מידתה, ש"מ שאם רוצה לעשות לה מידה עושה. ודחינן לא הכי קתני וכך היתה מידתה בפנים (הדרך) [כדרך] שמדידתה בחוץ. ואקשינן וכי החופן בחוץ חוזר עוד וחופן בפנים להקטיר. ודחינן לא דילמא שאם רצה לעשות מידה מקודם כדי שיהא מודד באותה מידה עושה. אי נמי שלא יחסר ושלא יותיר, אלא יכניס מלא חפניו, ולעולם אם חפן בחוץ אינו חוזר וחופן בפנים [3] על המחתה אלא בחפניו. ת"ר וקמץ משם מלא קומצו מסלתה משמנה. יכול מבורך, כלומר יהיה שותת יורד מאחרי אצבעותיו, ומחוץ של אצבעותיו. תלמוד לומר והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה. כלומר אין לך אלא מה שבתוך הקומץ. הא כיצד, חופה שלש אצבעותיו על פיסת ידו וקומץ

א) לקמן מח: לעיל מג: זבחים סד. [ממיד כח:], ב) [שבת עד: פסחים עח:], ג) [עירובין ט. ב"ק מב.], ד) [נדרים מא:], ה) נדה לא., ו) [ל"ל ותמזרני], ז) [תוספתא פס"ג ע"ש], ח) [בס"א: הגמון], ט) [לקמן מט.], י) מגמות יא., כ) [במדבר ז], ל) [ל"ל מו"ק יג:], מ) [יומא פ"א ה"א], נ) שיך לע"ב,

הגהות הב"ח

(א) גמ' מחתה הא מנא ליה עגל כו': (ב) שם הוציאו לו את הכף ריקן מלשכה: (ג) שם נשקליה לקטורת בחפניו ונחתיה למחתה דגחלים עליוה וליעול כי מטי להתם היכי לעביד: (ד) שם וכמעשה דרבי ישמעאל בן קמחית (זז חמה חזו לוגנא) תא"מ וי"ב מפי' רש"י משמע דלא גרס ליה: (ה) שם מאי לאו שאם רצה לעשות מדה עושה כל"ל ותיבת אחרת נמחק: (ו) רש"י ד"ה הבאה כו' דכתיב ולקח מלא המחתה וכו' כל"ל ותיבת הכהן נמחק: (ז) שם ד"ה איכא דאמרי הא' כו' ואוכלות (זריד) תז"מ וי"ב ס"ל ואוכלות מעשה קדרה וערסן: (ח) שם ד"ה ואיכא דאמרי כל"ל: (ט) שם שקלטה אמי הזרד גבר ועלה לגג:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) רש"י ד"ה הבאה אחת וכו' ולקח הכהן. מלא הכהן נמחק וי"ב עי' ש"י:

לעזי רש"י

טודי"ל. קנה, גבעול.

תוס' ישנים

הבא מחתה דקטורת, הקשה ה"ר אלחנן הכא משמע שהיו מקטירין הקטורת בתוך המחתה וכן משמע נמי בקרא דכתיב [ראה במדבר טו, ו:יז] וקחו איש מחתתו ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת, וכן גבי נדב ואביהוא, ואילו בסדר תמיד משמע שהיו עושין אותו ע"ג מזבח הפנימי, דתנן התם [תמיד לג, א] מי שזכה במחתה לבר את הגחלים על המזבח הפנימי וירדן בשולי המחתה, ואמרינן נמי בשהיו מוחזין הכהנים המכניסין את הקטורת בפנים והמחתה ביד אחד, אלמא לא היה שם שדף, ועוד מדע שהיה לריך מזבח הפנימי. ואומר רבינו כי של יוה"כ וודאי היה שדף בתוך המחתה מלאה גחלי אש כי לא היה מזבח לפני ולפנים כי אם אחרון אז אחן שתיה בבית שני, אבל של כל יום ויום וודאי שדף על המזבח, [וקטורת] דנדב ואביהוא ועדת קרח שהקריבו במחתה הוראת שעה היתה וגם היה על המזבח המיוחן ולכך היה לריך להיות שם מעתה. **ואפילו בזמן** ששניהם שוין כגון [דר'] ישמעאל כו'. התם נמי היה קטורת מרובה שהיה חופן ד' קבין ובמחתה לא היה רק ג' קבין, אלא לא דק. **זריתני וזרזתני,** לשון זריזות הוא ולא מלשון זרד זרוזן], ואע"ג דמייתי ליה עלה, ולא דפי' הקונטרס ב). . **וכולם שימשו בכהונה גדולה.** כגון שאירע פגול באחד מהן ולא היה לו אותו שמשמש לאשון במקום כ"ג שם, דהא פשיטא שלא קבלתם מלשבח הוה לה. **לא ראו** קורות ביתי קלעי שערי. בשעה שהיתה יכולה לכוסתם. **שלא עשה מדה לקומץ.** פירש בקונטרס שלא יעשה כלי למדת קומצו, ואין נראה לרבינו שמואל דקומץ [דוקמץ] משמע שיש לו לקמוץ בידיו ולא שיעשה מדה לקומץ, ועוד דפסיטא ליה דחופן וחוזר וחופן גבי קטורת, ואי כפירוש הקונטרס יש לחוכיח משם דליפינן מלא מלא מקטורת (מקומץ), דאי לא ליפינן מלא מלא מקומץ (ו)אין לריך לחפון כלל אלא יעשה כלי (מלא) מחזיק מלא מדת חופניו למה לריך להיות חופן וחוזר וחופן שוב הרי עבודה קשה שבמקדש כדאמרינן בסמוך, אלא ודאי אין מלא חפניו בין מלא קומצו משמע ממילא שלריך לחפון ולקמוץ. על כן נראה לרבינו שמואל לפרש שלא יעשה מדה לקומץ היינו שלא יתן תחלה מדת קומצו בכלי ואח"כ יקמוץ אלא בקמיצתו יש לו למוד. וטעמא דחופן וחוזר וחופן משמע ליה משום דכתיב מלא חפניו והביא מבית לפרוכת שמלא חפניו יש לו להביא לפני ולפנים ולא בכלי, ומה שהתרנו להביא בכלי היינו משום דלא אפשר כדאמרינן לקמן, הלכך לריך לחפון בפנים ולהיותו בחופניו ובביקה לקרא דהוא דמיק ומוקי אגפשיה. ה"ר יוסף.

א) עיין בפ' המפלגת דף לא ובגר"א שם ודברי התו"י כאן ממוה ועי' ש"י.

ב) עיין רבינו בכאן הוא מעולג הבנה ואולי נפל אחה בס"ש בדבריו וא"ש.

ג) נראה דל"ל זרדי חבילת קמחית. ד) לשון רבינו בכאן הוא מעולג הבנה ואולי נפל אחה בס"ש בדבריו וא"ש.

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ד מהל' עבודת יום"כ הל' א:

ב ד מיי' פי"ג מהלכות מעשה קרבנות הל' יג:

תורה אור השלם

1. וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּפְנֵי יְיָ וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבַּית לַפָּרֹכֶת:
ויקרא טז יב
2. וַתְּזָרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי:
שמואל ב כב מ
3. וַתְּאַזְּרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי: תהלים יח מ
4. וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקֹמְצוֹ מְסֹלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֶת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיְיָ:
ויקרא ו ח
5. וְהֲבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֹמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:
ויקרא ב ב

מוסף רש"י

יציבא. מזרחי (ערובין מ).

ותזרני. מסר מ' לשון מזרה (נדה לא.). **ותאזרני.** לשון חגירת כח במתניס (שם). **זריתני.** מן הכיור ואמר כך זירזתני (שם). יכול מבורך. מבלבלן ויולא לכל לד (ויקרא ב ב) גדוש, ליעבא אחריינא שיש קמא בין ראשי אצבעותיו לפס ידו (מנחות יא. לגי' הב"ח). **ת"ל בקומצו.** והריס ממנו בקומצו (שם) אין לך בסר אלא מה שבתוך הקומץ (ויקרא ב ב). **בראשי אצבעותיו.** מעבו עד שלא יגיע עד פס ידו (שם). **כדקמצי אינשי.** מכניס לידי אצבעותיו ודוחק בקמצא והקמצא נכנס בתוך ידו (שם). **חופה שלש אצבעותיו על פיסת ידו וקומץ.** חהו קומץ במשמע לשון הטבלית (ויקרא ב ב).

רבינו חננאל

הוציאו לו את הכף ואת המחתה כו'. ואוקימנא למחתה דמתניתין מחתה של קטורת כדתניא ומחתה (גרועה) [גדושה] מליאה קטורת מלישכת בית אבטינס. כף למה לי ומלא חפניו כתיב. ואסיקנא משום דלא איפשר כו' פשוטא [היא]. **יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא** משל הוא כלומר האורח למטה והגר למעלה, הגחלים בימין והקטרת בשמאל. ושנינן מחתת הגחלים כבידה שיש בה גחלים שלש סאין. ועוד היא [חמה] (ורוצה) [ורצין] כוח לנושאה, והקטורת מלא חפניו רצוננת. פי' זרד זרדו. לשון זרד הם עשבים כגון חבילי זרדין. כלומר, [6] רבתי חבילת קמחית עלה לגג. דתנו רבנן החולש עשבים והמזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי הגדי. ומפני מה היו בניה בעלי כח. יש אומרים שגידלתן בערסן שהוא שני לסולת ומאמץ הכח, ויש אומרים בשכבת זרע כמו שהיתה עושה בת שבע אם שלמה כדכתיב ותזרני חיל למלחמה. כלומר זריתני כדכתיב זורה את גורן השעורים, וזירזתני איצמבתני. כל העולם נוצרים מן הברור שבטיפה של שכבת זרע ואני מן הברור שבברור. ואמרה זכיתי לשבעה בנים הללו, כי לא ראו קורות ביתי קלעי שער ואני מן הברור שבברור. ואמרה זכיתי לשבעה בנים הללו, כי לא ראו קורות ביתי קלעי שער ראשי שהיתה צנועה ביותר. **תנו רבנן מלא קומצו [בקומצו]** שיהא קומץ ונוטל בקומצו, שלא יעשה מידה לקומץ ויהיה קומץ בה אלא לעולם לא תהיה קמיצה אלא בידו של כהן. **איבעיא להו מהו לעשות מידה לחפינה.** ת"ש מדתנן וכך היתה מידתה, ש"מ שאם רוצה לעשות לה מידה עושה. ודחינן לא הכי קתני וכך היתה מידתה בפנים (הדרך) [כדרך] שמדידתה בחוץ. ואקשינן וכי החופן בחוץ חוזר עוד וחופן בפנים להקטיר. ודחינן לא דילמא שאם רצה לעשות מידה מקודם כדי שיהא מודד באותה מידה עושה. אי נמי שלא יחסר ושלא יותיר, אלא יכניס מלא חפניו, ולעולם אם חפן בחוץ אינו חוזר וחופן בפנים [3] על המחתה אלא בחפניו. ת"ר וקמץ משם מלא קומצו מסלתה משמנה. יכול מבורך, כלומר יהיה שותת יורד מאחרי אצבעותיו, ומחוץ של אצבעותיו. תלמוד לומר והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה. כלומר אין לך אלא מה שבתוך הקומץ. הא כיצד, חופה שלש אצבעותיו על פיסת ידו וקומץ

הדר פשטה בין הבינים ספק. לא ידענא מאי קאמר הדר פשטה הא מעיקרא נמי כי הוה מיבעי ליה ספק הוא ושמא יש לומר דמעיקרא מספקא והוה סלקא דעתך למיפשט האי בכלל קומץ הוא או בכלל שיריים והדר פשטה לספק הוא ואינו בא לחזור ולפשוט הבעיא אי ודאי קומץ אי ודאי שיריים אלא בודאי ספק הוא ואין אדם יכול לעולם לעמוד עליו אי נמי נראה לי דמעיקרא מיבעיא ליה אי טיבלא הוי כדמעיקרא אי ספק הוי ספק קומץ ספק שיריים אי טיבלא הוי כמו מרבה במעשרות דאמר (קדושין דף נא.) פירותיו מתוקנין ומעשרותיו מקולקלות דכל מאי דשקיל טפי מדייניה ואינו נראה בחוץ בדעתיה [ב] דכהן תליא מילתא ואין דעתו שיהא קומץ אלא דגוף ומה שנשאר בכלי ומאי דבראי להוו שיריים אבל דביני ביני טיבלא הוי כדמעיקרא קודם קמיצה או דילמא פשיטא דטיבלא לא הוי אלא ספק או קומץ או שיריים הדר פשטה דספק הוא ונפקא מינה אי טיבלא הוי אם נתערב בחולין שבעזרה הנאכל עם המנחה כדאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כא.): יאכלו שיאכלו עמה חולין כדי שתהא נאכלת על השובע לא בטיל ומבל במשהו ואי ספיקא הוי בטיל: **ואמר** מר שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירין עליהן את הקומץ. ואפי׳ רבי יוחנן דאמר פ״ק דמנחות (דף ט.) מקטיר קומץ עליהן מודה הוא דאותם שיריים אסורים באכילה כדיליף התם מקרא והכי קאמר אין מקטירין עליהן כלומר אין מקטירין בשבילן את הקומץ כדי להתירן באכילה ולהכי שני בלישניה דהתם קאמר אין מקטירין קומץ עליהן דסמיך לשון הקטרה אצל הקומץ דעיקר הקטרה דהתם בשביל קומץ היא והכא יש ברוב ספרים אין מקטירין עליהן [1] כו׳ ולהכי קאמר דלא לקטיר בין הבינים בריבא דל״ב מפסיד להו לשיריים מאכילה: **אלא רב פפא הכי קא מבעיא ליה מלא חפניו אמר רחמנא.**

פי׳ אמ״ל דגבי קומץ פסול משום דכתיב וקמץ הכהן ולא בין הבינים דלאו כהן קומץ אלא ממילא עייל להתם אבל בחפינה לא כתיב ולקח מלא חפניו אלא מלא חפניו דמשמע אפי׳ בא ממילא לתוך חפניו דקרא ולקח גבי גחלים כתיב ולא אקטרת או דילמא ולקח והביא כלומר ולקח דריסיה דקרא קאי נמי אקטרת כמו אגחלים:

קמץ בראשי אצבעותיו מהו. לאו היינו כמו ההוא דלעיל יכול אפי׳ בראשי אצבעותיו דההוא דלעיל היינו שאין לו סלת אלא בראשי אצבעותיו והכא בעי למימר שהתחיל לקמוץ בראשי אצבעותיו ונוטל סלת כל כך עד שחופה אצבעותיו על פס ידו: **מלמטה** למעלה מהו. פרש״י שהכניס ראשי אצבעותיו בסלת וגב ידו כנגד הקמח וקמץ ואין זה בראשי אצבעותיו דקא מיבעיא ליה מעיקרא דההוא הוי פירוש שקמץ בראשי אצבעותיו ופס ידו כנגד הקמח:

חפן בראשי אצבעותיו מהו. אין להקשות כיון דכבר איבעיא ן גבי קמילה מאי הדר תו מבעיא ליה בחפינה היינו הך כדפריך לעיל וי״ל דפשיטא גוף החפינה והקמילה אינם שוו להדדי דהאי דקמקמי אינשי והאי דחפני אינשי ולהכי הדר תו מיבעיא ליה אפי׳ אמ״ל דרך קמילה בכך או אין דרך קמילה בכך אם לא: בעי

ובמחבת ובמרחשת. שהוא מיני טיגון שהן אפויות תחילה וחוזר ופותתן וקשה קמילתן מלהיות מבולגת יותר מקמילת מנחת סולת שבילוגיה נופלין מאליהן לריך להיות מוחק בגודלו של מעלה ובאצבעו קטנה בילוגין של מטה: **והאיכא מליקה.** דתניא בה נמי וזו היא עבודה קשה [1] (בהכל שוחטין): **והא איכא חפינה.** שבפנים דתניא בה נמי לקמן בפירקין (דף מט.): וזו היא עבודה קשה: הכי גרסינן **אימא זו היא עבודה מעבודות קשות שבמקדש: בין הבינים.** הנכנס בין האצבעות מהו קומץ הן או שיריים הן: **ואמר מר.** במנחות בפ״ק (דף ט.): **שחסרו.** שנתפזרו מהן: **אין מקטירין בו׳.** דתניא (מנחות דף ט.): מן המנחה פרט לשחסרה היא או שחסר קומצה: **כל שממנו נאשים.** מאחר שנתת לאש כל משפטו הרי השיריים בכל תקטירו דכתיב (ויקרא ג) לא תקטירו ממנו אשה לה׳ לא תקטירו דבר שניתן ממנו לאש: **דמקטיר ליה לשום עצים.** דמתנה ואומר אי שיריים נינהו הרי הן כשאר עצים: **רבי אליעזר.** דפליג במס׳ זבחים (דף עז.): בתיבדי חטאת שהן שיריים מאחר שהוקטרו אימורים ונתערבו איבדי חטאת בתיבדי עולה שהן כליל ר׳ אליעזר אומר יתן הכל למעלה ורואה אני את בשר חטאת למעלה כאילו הן עצים ויליף טעמא מהאי קרא ואל המזבח לא יעלו וגו׳ בתריה דהאי קרא לא תקטירו ממנו כתיב: **דקמלי שמיני.** כהנים שמיני שבשר אצבעותיהן בולע ודוחק זה לתוך זה ואין שם בין הבייניים: **לר׳ אליעזר נמי לכתחילה דקמלי שמיני.** אלא התיר רבי אליעזר להעלות שיריים לשם עצים אלא מפני תערובת איבדי עולה שלא יעלו לבית השריפה כדקאמרי רבנן: **אי גמר מנא מנא.** מה קומץ בילוגיו אינו נקטר אף חפינה בילוגיה פסולין: **היינו דך.** דבעינן לעיל [2] מהו שיעשה מדה לחפינה דהני תרוייהו חדא טעמא הוא דבילוגין ומדה לקומץ מקומצו נפקא לן כדאמרינן לעיל [3] בקומצו שלא יעשה מדה לקומץ וגבי בילוגין נמי תנינא לעיל [4] יכול מבורך ת״ל בקומצו ואי איפשטא לן דמייתינן לחפינה דרשה דבקומצו בגזירה שוה כאילו כתיב בחפניו תרוייהו מיפשטי מינה: **רב פפא הכי בעי.** להא בלא גזירה שוה דמלא מלא איכא למיבעיא להא אי נמי לא מייתי בחפניו לגבי חפינה [5] אבל הכיא דלעיל לעשות מדה לחפינה ליכא למיבעיא אלא מגזירה שוה דמולקח [6] לא שמעינן שלא יעשה מדה לקומץ דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה במסכת סוכה (דף לז.): **והא ליכא.** שמאיליו נכנס לבין הבייניס והוא לא נתכוון: **דקמלי אינשי.** לידו של אצבעותיו למטה: **בראשי אצבעותיו.** ותחב אצבעותיו בסלת וקמץ קומץ שלם עד שמילא כל אורך פס ידו: **מלמטה למעלה.** שהפך גב ידו למטה והעלה הקומץ בראשי אצבעותיו לתוך פס ידו: **מן הצד.** כלומר שלא כדרך הקומצין [7] גב ידו למטה ולא תחב אצבעותיו בסלת אלא מוליך א] על גב ידו בדוחק והסלת נכנס בפס ידו דרך אצבעותיו: **דחפני אינשי.** חודה של פס היד למטה: דבקיה

ובמחבת ובמרחשת מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה וזו [8] היא עבודה קשה שבמקדש זו היא ותו לא והא איכא מליקה והא איכא חפינה אלא זו היא מעבודות קשות שבמקדש א״ר יוחנן בעי רבי יהושע בן עוזאה בין הבינים של מלא קומצו מהו א״ר פפא דגואי לא תיבעי לך דודאי קומץ הוא דבראי לא תיבעי לך דודאי שירים הוא כי תיבעי לך דביני ביני מאי א״ר יוחנן הדר פשטה [9] יהושע [בן] עוזאה בין הבינים ספק נינהו היכי עביד אמר רבי חנינא מקטיר קומץ לחודיה תחלה והדר בין הבינים דאי אמרת בין הבינים ברישא דילמא שירים נינהו והוו להו שירים שחסרו בין קמיצה [להקטרה] ואמר מר [10] שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירין עליהן את הקומץ אי הכי השתא נמי איקרי כאן [11] כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו א״ר יהודה בריה דר״ש בן פזי דמקטיר ליה לשום עצים כרבי אליעזר דתניא [12] רבי אליעזר אומר [13] לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשום עצים הניחא לרבי אליעזר אלא לרבנן מאי איכא למימר אמר רב מרי דקמצי שמיני השתא דאתית להכי רבי אליעזר נמי לכתחילה דקמצי שמיני: (בין הבייניי״ם פש״ט ומח״ץ ופז״ר וחש״ב בחפינ״ת חביר״ו סימן): בעי רב פפא בין הבינים של מלא חפניו מהו מאי קא מבעיא ליה אי גמר [2] מלא [3] מלא מהתם היינו הך רב פפא הכי בעי ליה מלא חפניו והביא בעינן והא איכא [4] או דילמא ולקח והביא בעינן והא ליכא תיקו אמר [5] רב פפא פשיטא לי מלא קומצו כדקמצי אינשי בעי רב פפא קמץ [6] בראשי אצבעותיו מהו מלמטה למעלה מהו מן הצדדין מהו תיקו אמר רב פפא פשיטא לי מלא חפניו כדחפני אינשי בעי רב פפא [7] חפן בראשי אצבעותיו מהו מלמטה למעלה מהו מן הצד מהו חפן בזו ובזו וקרבן זו אצל זו מהו תיקו בעי רב

עין משפט נר מצוה

ג א מיי׳ פי״ח מהלכות פסולי מוקדשין הלכה כ: ד ב מיי׳ פ״ה מהלכות מאכלות אסורות הל׳ ה: ב [מיי׳ שם הלכה ג]: ה ג מיי׳ פי״ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יג: ו ד מיי׳ פ״ה מהלכות עבודת יום״כ הל׳ כח:

רבינו חננאל

במנחת מחבת ומרחשת שהן קשין, כדתניא מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשים, ומחבת צפה ומעשיה קשין, מוחק בגודלו מלמעלה וחותך היוצא למעלה מאצבעותיו, ובאצבעו קטנה חותך היורד ויוצא חוץ מן הקמיצה. וזו היא עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש .פי׳ מבורך, שהוא הנמשך ושופע יוצא ויורד אחרי אצבעותיו. וכמו שפירשנו הוא מפורש במנחות פרק שתי מדות של יבש (כלומר הלכתא) מידות הלח בירוציהן קודש, מדות היבש בירוציהן חול כו׳, עד ר׳ יוסי לא מן השם הוא זה אלא שהלח נעקר אחרי שנכנס בכלי ונקדש נעקר ונשתת לאחוריו לפיכך הוא קודש שכבר קדש, והיבש אינו נעקר. וכיון שנתברר כי אינו קדוש בירוץ הקומץ, מיבעיא לן המתקבץ מן המנחה בין האצבעות ביני (קדם) [סדק] הנראה כמו נקב מפולש מהו, מן הקומץ חשוב או לא. ופשטנה דלכתחילה לא קמצי אלא כהנים בעלי בשר שמינים שאצבעותם עבות מלמטה, וכשסותם אצבעותיו וקומץ (ו)אין שם סדק כלל. ואם קמצו כחושין לר׳ אליעזר ההוא דביני ביני מעלה לשום עצים [8] ומקטיר הקומץ ואוכל המנחה, אבל לרבנן ספק הוא, יש לומר שיריים הוא וכל שממנו לאשים השיריין שלו אסורין להקטיר מהן, כי קומץ אמרה תורה הקטר ולא שיריים, ויש לומר קומץ הוא ואין המנחה ניתרת אלא אחרי הקטרת הקומץ, לפיכך אין לה תקנה. היכי דמי כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו, כגון חטאת ואשם שיש אימורין לגבוה שהוא לאשים, אם (אמר אעלה) [חזור והעלה] את כולה עובר בבל תקטירו, אבל עולה שכתוב בה והקטיר הכהן את הכל המזבחה, [מקטיר את כולה על גבי המזבח]. וכן כל המנחות כולן מקטירין מהן קומץ, אם חזר והקטירם עובר בבל תקטירו. אבל חביתי כהן גדול שכתוב בהן כליל תקטר. וכן קומץ לבונה כדקאמרינן [9] (בהוציאו לו). ואיבעיא לן מלא חפניו דביני וביני מהו ועלתה בתיקו. ועוד בעי מי שקמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין של אצבעותיו מהו. וכן מי שחפן בראשי אצבעותיו או מקצת אצבעותיו עד שמעלה (ומעלה) [לתוך] חפניו. או חפן בידו אחת ובידו אחת וקירבן זו אצל זו מהו, ועלו כולן בתיקו.

מסורת הש״ס

[1] זבחים סד: [לקמן מט: מנחות יח.], [2] מנחות ט. קו., [3] סוטה כג. מנחות נמ. יומא ק. זבחים עו.; [4] [שם], [5] [מנחות יח.], [6] [ל״ל בפ׳ קדשי קדשים (דף סד:)], [7] [ע״ש], [8] [שם], [9] [שם], [10] [ויקרא טז], [11] [מנחות כד:], [12] ולהכי קאמר כו׳ כל״ל.

תורה אור השלם

1. קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיְיָ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ:

ויקרא ב יב

2. וְלָקַח מִלֹּא הַמַּחְתָּה גֶּחָלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְיָ וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת:

ויקרא טז יב

3. וְהֶבִיאָה אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֹמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:

ויקרא ב ב

גליון הש״ם

גמרא או דילמא ולקח והביא בעינן. עיין לקמן דף מט ע״א תוס׳ ד״ה בעי רב פפא:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ א״ר יוחנן הדר פשטה ר׳ יהושע עוזאה: (ב) רש״י ד״ה רב פפא כו׳ בתפיני לגבי חפינה בקומצו גבי קמיצה אפ״ה יש סברא לאסור בין הבינים אבל ההיא דלעיל: (ג) ד״ה מן הצד כו׳ הקומצין שגב ידן למטה:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) רש״י ד״ה מן הצד וכו׳ אלא מוליך על גב ידו. מלת על נמחק:

תוס׳ ישנים

דגואי לא תבעי לך. מה שנראה בפנים, דבראי מה שנראה בחוץ. **הדר פשטה בין הבינים ספק הוא.** מספקא ליה לרבינו אריה מאי פשיטותא היא זו דמ״מ ספק הוא לומרא ולא פשט בעייתו ומספק יש לו לעשות כן דמדאורייתא ודאי לא אייתי דקמי שמיא גליא אם הוא מן הקומץ או לא. **חפן בראשי אצבעותיו מהו.** וא״ת מאי קמיבעיא אי יליפינן מלא מלא מקטורת היינו הך, י״ל דמיבעיא ליה אפילו לא יליפינן מלא מלא מקטורת אי (נמי משמעות בחפינה דמשמע) [ומא משמעות בחפניו משמע] ליה חפינה בכי האי גוונא, ועוד דמוסיף על בעיותיו חפן בזו ובזו וקרבן זו אצל זו כו׳.

ז) בגמ׳ איתא דמקטיר הקומץ ואח״כ מעלה היא דבינו וביני לשום עצים ואפשר דרבינו לא איירי בסדר הקרבה כלל רק ר״ל דלבר״ש מקטיר שניהם. ב) נראה דל״ל כדתנן (בזבחים קט ע״ב) מקטיר את כולן.

דנקיה לקומץ בדופניה דמנחה. קיי"ל במסכת מנחות (דף כו.) שהקומץ טעון מתן כלי וקומץ מתוך כלי זה ומקדשו לתוך כלי אחר ואם לא נתנו בשוליו ונתנו בדופניו ודבקו מהו: **טפופות.** לשון דבר לף בגובה מעט כמו על דלתפת מטפוף (אבות פ"ב משנה ו): **נשפך הדם על הרצפה.** ולא נתקבל בכלי: **מן הכלי כו'.** משנה היא לעצמה בפרק אחר (דף לב.) ומינן זו בגד זו ושתיהן במסכת זבחים: **מנא הני מילי.** דבעינן שירד מצואר בהמה לכלי: **מדם הנפש.** דם קילוח שהנפש יוצאה בו: **גורעין.** אות מתיבה זו ומוסיפין על תיבה זו ודורשין: **חישב בחפינה קטורת.** על מנת להקטירה למחר: **מי יליף מלא ממנחה.** מה התם מהניא מחשבה בקמיצתה דנפקא לן במנחות (דף פג.) מזאת התורה לעולה ולמנחה וגו' הוקשו לשלמים מה שלמים מפגלין ומתפגלין אף מנחה וכו': **והכא נמי מהניא מחשבה.** בחפינתה או לא. והכא ליכא לאקשויי היינו הך דלאקשי לעיל דהנהו תרוייהו בעיי הוו להו בחד טעמא א] לאיתויי הכא בחפיניו כדהתם בקומצו אבל הך מילתא אחריתי היא ואי נמי לא דרשי גזירה שוה לענין בקומצו דילמא דרשי לה לענין מחשבה: **פוסל את כולם.** שזו היא מאחת עשרה מעלות שנאמרו בחומר בקדש (חגיגה דף כ:) שהכלי מצרף כל מה שבתוכו להיות כאלו נגע בכולו: **קס"ד מדפסיל טבול יום.** אלמא קידשה הכלי קדושת הגוף פסלה נמי ליה וכיון דפסלה ליה פסלה נמי מחשבת ליה כשחישב להקטירה למחר. וקשיא לי דשבקיה למתניתין דמעילה (דף י.) דתנן בה בהדיא הקומץ והקטורת ומנחת כהנים מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה והכא דחיק לאיתויי בקא ס"ד מטבול יום:

חישב

בעי רב פפא דבקיה לקומץ בדופניה דמנא וכו'. בתר הכי גרס בעי מר בר רב אשי אפכיה למנא ודבקיה לקומץ בארעיתיה דמנא מאי הנחה בתוכו בעינן והא איכא או דילמא דגרסינן נמי לבעיא דמר בר רב אשי ותימה לי דבפרק המזבח מקדש (זבחים דף פח.) אמר שמואל כלי שרת אין מקדש אלא בפנים ופר"ח למעוטי מקק מושבו מבחוץ ושמא יש לומר דהוא היה מפרש כאן שהיפך הכלי כי כיתונת ועשה תוכו בדו ובדו תוכו שפיר מקדש ורש"י פי' שם אלא בפנים בעזרה וקשה דהוה ליה למימר בקודש כדתנן התם:

גורעין ומוסיפין ודורשין. לא שייך למיפרך סברא חריפא דמפסקא לקראי כדפריך בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קיא:) דהתם [נמי] נסיב וי"ו דונחלתו ולמ"ד דלשמואל ועושה תיבה בפני עצמה. בפ"ב דזבחים (דף כה.) גרס אמר רב יהודה אמר שמואל השוחט צריך שיגביה סכין למעלה שנאמר ולקח מדם הפר ולא מדם הפר ודבר אחר ותימה מדמעטינן דם הסכין כל שכן שעל הרצפה וי"ל דילמא דם הסכין גרע טפי שנתקבל בפסול כדאמרינן במנחה לא בגד כשר ואם בגלה חוץ לחומת העזרה איכא למאן דאמר פסולה בפ"ק דמנחות (דף ט.) אי נמי אי לאו טעמא דגורעין ומוסיפין ודורשין ה"א דמדם הפר ודבר אחר אתא למעוטי שעל הרצפה אבל דסכין שפיר דמי הא דלא מיבעיא לן הכא אין לי אלא קדשי קדשים קדשים קליס מניין כדקא מיבעיא בפרק שני דזבחים (דף כה:) גבי הלורס אחון הפר ואחר כך קיבל דמו פסול שנאמר הפר שהיה כבר דכיון דגלי בחד מינייהו דה"ה קדשים קליס הכי נמי בחידן: **אן** דילמא בכלי שרת דמי ולא פסולה. תימה לי תיפשוט מדקא מייתי ליה לפני ולפנים בכף ולא מייתי ליה בחפיניו ואמר לעיל משום דלא אפשר ואי ידיו ככלי שרת דמו נעייל בחפיניו ונגחה למחתה עילויה וכי מטי התם ירפה קצת ידיו זו מזו ויניח לקטורת ליפול על הרצפה והמחתה תשאר עדיין בידיו ולישקלה למחתה ולותבה לארעא והדר יגביה הקטורת מן הקרקע ויתנה על הגחלים כיון דידיו ככלי שרת דמו וי"ל אפילו אמ"ל דידיו ככלי שרת דמו ולא מיפסיל אי נפלה לארעא ואספה מכל מקום לאו אורחא לארעא לעשות כן לכתחילה בכל שנה ושנה השתא לפי מלך ב"ו אין עושין כן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עאכ"ו:

מי יליף מלא מלא מהתם. פירש"י ומנחה מתפגלת בקמיצה דילפא בהיקשא מזאת התורה לעולה ולמנחה וגו' דהוקשה לשלמים שמפגלין ומתפגלין ותימה לי והאמרינן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף מט:) דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש בקדשים וי"ל לפרש דפשיטא ליה דשייך בה פיגול בהליכתה ובהקטרתה למ"ד במנחה הקטרה מפגלת הקטרה בפרק הקומץ זוטא (מנחות דף יז.) כיון דכל הני עבודות דמו לגמרי לעבודת המנחה ואע"ג דלא איתקש לשלמים הא כתב בתר קרא דזאת התורה ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם (ויקרא ז) ודרשינן מיניה זה בכור מעשר ופסח וכל מידי דשייך ביה הקרבה והקטרה עד שאני מרבה לוג שמן של מצורע דמוכח בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כח.) דבעינן לשמו ושאל הרב רבי יום טוב הקדוש את ריב"ל מגלן והשיב לו מביום צוותו להקריב את קרבניהם נפקא דאיהו נמי איקרי קרבן דכתיב (ויקרא יד) והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן ודרשינן בפרק בית שמאי (זבחים דף מד:) כל קרבנם (במדבר יח) לרבות לוג שמן של מצורע כ"ש קטורת דאיהי גופה קריבה לאשים וכתב בה לשון הקטרה ולא מיבעיא ליה הכא אלא אי חשיבא חפיניה עבודה כמו קמיצה דבקמיצה פשיטא לן דהיא עבודה ומפגלין בה כמו שחיטה בזבח שהשחיטה היא מפרשת חלק גבוה הדם מחלק הדיוט כך קמיצה מפרשת הקומץ מן המותר אבל בחפיניה לא שייך למימר הכי דאפילו מה שנשאר במחתה הוא חלק גבוה ובפעם אחרת מקריב אותה אבל מספקא ליה אי גמר מלא מלא והשיבא כמו קמיצה או לא ופשיט רב שימי בר אשי מדפסלה בה ליה פסלה בה מחשבה ככלי[ה] עבודה ואם כן בחפיניה נמי פסלה בה מחשבה: **מדפסיל** בה טבול יום פסלה בה לינה. תימה האמר בפ"ק דשבועות (דף יח:) נתנה למכתשת נפסלת בטבול יום ואפילו הכי לא פסלה בה לינה אבל האי דהכא מדאורייתא כמו שאפרש הקשה רש"י אמאי מייתי מדיוקא מדפסיל בה טבול יום פסל בה ליה לייתי ממתניתין דפ"ב דמעילה (דף י.) דקתני בהדיא הקומץ והלבונה והקטרת מנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה ולא תירץ ריב"ל תירץ דהתם איכא למימר דאיירי

בעי רב פפא[ו] דבקיה לקומץ בדופניה דמנא מאי תוך כלי בעינן והא איכא או דילמא הנחה בתוכו כתקנו בעינן והא ליכא תיקו בעי מר בר רב אשי [ז]אפכיה למנא ודבקיה לקומץ בארעיתיה דמנא מהו הנחה בתוכו בעינן והא איכא או דילמא הנחה כתקנו בעינן וליכא תיקו בעי רב פפא מלא חפניו שאמרו מחוקות או גדושות א"ל רבי אבא לרב אשי ת"ש [ח]מלא חפניו שאמרו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות תנן התם [ט]נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול [י]מן הכלי על הרצפה ואספו כשר מה"מ דת"ר [יא]ולקח מדם הפר [יב]מדם הנפש ולא מדם העור ולא מדם התמצית מדם הפר דם מהפר יקבלנו דאי סלקא דעתך מדם הפר מדם ואפילו מקצת דם והאמר [יג]רב יהודה [יד]המקבל צריך שיקבל את כל דמו של פר שנאמר [טו]ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח אלא ש"מ מאי מדם הפר דם מהפר יקבלנו וקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין בעי רב פפא [יז]נתפזר הקטורת ממלוא חפניו מהו ידו כצואר בהמה דמי ופסולה או דילמא ככלי שרת דמי ולא פסולה תיקו בעי רב פפא חישב בחפינת קטורת מהו מי אמרינן יליף [יח]מלא [יט]מלא ממנחה מה התם מהניא בה מחשבה הכא נמי מהניא בה מחשבה או לא א"ל רב שימי בר אשי לרב פפא ת"ש [כ]הוסיף רבי עקיבא [כא] א(הקומץ) והקטורת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן קא סלקא דעתך מדפסל טבול יום פסלה נמי לינה ומדלינה [כב]פסלה נמי מחשבה בעי רב פפא חישב

בפרק קמא דמנחות (דף יח.) אימא בכל הספרים וכיון דמייתי לבולה מילתא דהתם הכא אגב גרדא נראה דגרסינן נמי לבעיא דמר בר רב אשי ותימה לי דבפרק המזבח מקדש (זבחים דף פח.) אמר שמואל כלי שרת אין מקדש אלא בפנים ופר"ח למעוטי מקק מושבו מבחוץ ושמא יש לומר דהוא היה מפרש כאן שהיפך הכלי כי כיתונת ועשה תוכו בדו ובדו תוכו שפיר מקדש ורש"י פי' שם אלא בפנים בעזרה וקשה דהוה ליה למימר בקודש כדתנן התם:

נשפך הדם על הרצפה. מגולאר בהמה מגולאר בהמה שלא נתקבל בכלי (זבחים כה.) **דם מהפר יקבלנו.** שאם נשפך מן הגולאר על הרצפה ואספו פסול שהרי לא נתקבל מהפר (שם). **דאי סלקא דעתך.** דהאי מ"ם דמהפר מבדל במדם דרשין ליה כדמתיב, דמשמע מקצת הדם יקבל (שם). **גורעין.** אות מתיבה זו, ומוסיפין. אותה על חברתה ודורשים (שם). **הוסיף רבי עקיבא.** בעדות (פסחים יט.) ריש"ל קתני הטיל ר"ש על אפר מטאת שנגע טמא במקצתו פסל את כולו (חגיגה כב.): **והלבונה והגחלים.** אע"ג דלאו אוכלין הינהו חיבת הקודש מכשרתן ומטוא להו אוכל (פסחים וחגיגה שם).

רבינו חננאל

דבקיה לקומץ בדפניה דמנא או בארעיתו מהו, ועלו בתיקו. תניא מלא חפניו לא מחוקות ולא גדושות (ולא) [אלא] טפופות. **תנן התם** נשפך הדם מבית הצואר של פר על הרצפה ואספו פסול כו'. מנא לן דתנו רבנן ולקח מדם הפר, (ז)מדם הנפש ולא מדם העור כו'. ואסיקנא מדם הפר קרי ביה דם מהפר, כלומר מדם שכתוב בפסוק קח הס"מ ממנו ונשאר דם והוסף אותו על הפר שנמצא הפסוק דם מהפר. קסבר גורעין המ"ם ומוסיפין אותו על הפר ודורשין אותו דם מהפר. ודהו שאמר רב יהודה השוחט צריך לקבל כל דם הפר מהפר. ואם קיבל דם הפר בכלי ונשפך מן הכלי ואספו כשר כי הכלי קידשו כבר. וזה שמועה מפורשת בשחיטת קדשים פרק שני. **נתפזרה** הקטורת ממלא חפניו מהו תיקו. ומיבעיא לן חישב בחפינת קטרת להקטירם למחר מהו, יליף מלא [מלא] מקומץ, מה קומץ פסל בה מחשבה, דתנן בתחילת מנחות הקומץ את המנחה להקטיר קומצה למחר ויפסל בחשיבה, ויש"ל פיר' דלהכי לא בעי לאיתויי משום דמיירי בקטורת של כל השנה מדקתני התם קדשו בכלי לכך פסלה בה ליה לפי שמתקדשת בכלי שרת, אבל הך דהכא מיירי בקטורת של יום הכפורים דעיקרה אינה בכלי אלא משום דלא אפשר כדאמרינן לעיל ואין כאן בכלי שרת לקדשה, לא הוה אמרינן דמפסלא בלינה, ועוד דומיא דגחלים דמיירו בגחלים של יום"כ כדמשמע בירושלמי [חגיגה פ"ג ה"ב] וכדפירשתי לעיל [מד, ב]. אך קשה קצת דמשמע דחפיני קדשי כמו כלי שרת, ועוד דסוף סוף נותנה בכף שהוא כלי שרת. **מדפסיל טבול יום פסלה נמי ליה לינה.** קשה לרבינו הרי קטרת שנפקלא בטבול יום משמעתה במכתשת דלאמרינן בפ"ק דשבועות (יח, א) ואפילו הכי לא פסלה בלינה עד שקדשה בכלי כדתנן בפרק שני דמעילה (י, א). י"ל דמדרבנן הוא דמפסלא (מאו) בטבול יום וה"י מוקמינן הכיא דמעילה לפירוש רבינו דמדרבנן. והא דקתני וחייבין עליהן משום טומר כו' היינו מכת מרדות מדרבנן דלאמרינן בפ"ג דכריתות (יב, ב) אבל אוכלין טומאין ושתה משקין טומאין כו' עד ובכנס למקדש חייב והיינו מדרבנן דפסול גויה דרבנן דלאמרינן לקמן בפרק בתרא (פ, ב), אבל הכא מיירי בדאוריתא מדפסיל טבול יום ע"י לינה דמדרבנן לא מחמרינן בפסול ע"י לינה. מיהו תימה אמאי לא פשיט דפסלה ביה מחשבה מדתנן התם בפיפא ואפילו לו מתירין חייבין עליו משום טומר וטומא ופיגול אין בו, ואמה לי טומאה לפי שאין לו מתירין חיטוף לי דלא שייכא ביה כלל מחשבה אפילו ליפסל, אלא ש"מ דשייכא ביה מחשבה לפסול, מיהו י"ל דלא אצטריך האי טעמא אלא משום (אחרינא) [אחריני] ומ"מ בקטורת שייך האי טעמא אע"ג דלא צריך התם. וא"ת איך חוטיל כלל מחשבה בקטורת והלא מיהו על מזבח המיזון כאלמים, י"ל דפסול מיהא הוי [ד]מודה ר"ש לפסול מק"ו בפ"ק דזבחים (יד, א). [ומדלינה פסלה פסלה נמי מחשבה. וא"ת (ומדלאמרינן) [הא דאמרינן] בזבחים פרק בטבול יום [קד, ב] לינה מהו שתוטיל בפרים הנשרפים ובשעירים הנשרפים ופשיט(א)

מחשבה. וכן המחשב בחתיית גחלי המחתה מהו, ופשטינן לה מיהא דתנן בעדיות פרק (ר)[ח] הוסיף ר' עקיבא הסולת והקטורת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן, ומדפסיל בהו טבול יום פסיל בהו נמי לינה, ומדפסלה בהו לינה פסלה בהו נמי מחשבה.

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פי"ז מה"מ פסולי מוקדשין הל' כה:
ח ג מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הל' ז:
ט ד מיי' פ"א מהלכות פסולי מוקדשין הלכה כה:
י ה שם הלכה כו:
יא ו מיי' פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח:
יב ז מיי' פ"ה מהלכות עבודת יום הכפורים הלכה כח:
ז [מיי' פ"ש מהלכות טומאת אוכלין הלכה ט]:
יג ח מיי' פ"ה מה"מ עבודת יום"כ הלכה מ:

מוסף רש"י

דבקיה לקומץ. בשעת קידושו בכלי, **בדופניה דמנא.** מבפניס (מנחות יא.). **בארעיתיה דמנא.** כגון שהיה לכלי בית קיבול מאחוריו כמו שיש בקעורות (שם) ולי נראה מארעתא דמנא שהפך הכלי ודבקיה לקומץ בארעית דמנא מתוכו (שטמ"ק שם מרש"י כת"י). **נשפך הדם על הרצפה.** מגולאר בהמה שלא נתקבל בכלי (זבחים כה.) **דם מהפר יקבלנו.** שאם נשפך מן הגולאר על הרצפה ואספו פסול שהרי לא נתקבל מהפר (שם). **דאי סלקא דעתך.** דהאי מ"ם דבמדבר דמדם דרשין ליה כדמתיב, דמשמע מקצת הדם יקבל (שם). **גורעין.** אות מתיבה זו, ומוסיפין. אותה על חברתה ודורשים (שם). **הוסיף רבי עקיבא.** בעדות (פסחים יט.) ריש"ל קתני הטיל ר"ש על אפר מטאת שנגע טמא במקצתו פסל את כולו (חגיגה כב.). **והלבונה והגחלים.** אע"ג דלאו אוכלין הינהו חיבת הקודש מכשרתן ומטוא להו אוכל (פסחים וחגיגה שם).

הוציאו לו פרק חמישי יומא

חישב בחתיית גחלים מהו מכשירי מצוה כמצוה דמו או לא תיקו בעי[ו] מיניה מרב ששת הולכה בשמאל מהו אמר להו רב ששת תניתוה [ז]נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו ונפשוט להו מהא דתנן [ח]הרגל של ימין בשמאל ובית עורה לחוץ אי מהתם הוה אמינא הני מילי הולכה דלא מעכבא כפרה אבל הולכה דמעכבא כפרה לא קמשמע לן מיתיבי

[א]חישב בחתיית גחלים מהו מכשירי מצוה כמצוה דמו. מהו להפסיל הקטורת: **למלוה דמי.** והוי ליה כמחשב בעבודה. לשון אחר חישב בחתיית גחלים מהו שיפסלו גחלים במחשבה זו מלהקטיר עליהן. ליה שמעינן דפסלה בהו מדפסיל טבול יום כדתנן לעיל מיהו הא מיבעיא לן אי הוי חתייתן עבודה למיפסל בה מחשבה: **מכשירי מצוה למלוה דמו.** וכי היכי דמחשבת חתיה פסלה בקטורת מחשבת חתייה נמי פסלה בגחלים: **הולכה בשמאל מהו.** הולכת הדם מיבעי ליה קבלה וזריקה דכתיב בהו כהונה פשיטא לן דכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינה אלא ימין אבל הולכה לא כתיב בהדיא ומדאפקה רחמנא לקבלה בלשון הולכה דתניא והקריבו [ד] זו קבלת הדם נפקא לן במסכת חגיגה (דף יא.). שהיא עבודה ומיהו שמאל איכא למימר דלא פסיל דהא לא כתב בה כהונה בהדיא: **אם הכף בשמאלו.** אלמא כשירה בשמאל: **ופשטו ליה מהא.** דבגופו של מזבח [ה] קמיירי: **הרגל של ימין בשמאל.** מי שזכה להעלות לכבש הראש והרגל מקבל מיד הממנתה את הראש בימינו ואת רגל הימנית של תמיד מקבל בשמאלו: **ובית עורה לחוץ.** ומקום חתך לפנים כלפי כהן וכן נאה: **הני מילי הולכה וכו'.** הולכת אברים דלא מעכבא כפרה שאין כפרה אלא בדם והוא עצמו שלא הוקטרו אבריו כשר: **אבל הולכת דם דדם מעכב כפרה הוא.** אימא לא נתכשר בשמאל:

זר

שגגת טמא במקצתו טימא את כולו אע"ג דאפר חטאת אין לו טומאה דאורייתא [ט] ואי משום חיבת הקדש הא לא שייכא בה כשנעשית אפר כדמשמע ס"פ התכלת (מנחות דף נא:) גבי ועל הפרה שלא יהו מועלין באפרה מיהו יכילנא לשנויי דהני דבטמא גזרו רבנן בטבול יום דקליפה טומאתו לא הוי גזרי' ואדרבה יש לאיסר משם מדקתני בריש אפר חטאת טמא ובסיפא קתני טבול יום ורבינו יצחק בן אברהם מפרש דהכא דייק מדפסיל ביה טבול יום ע"י לירוף לכלי הוא דאי לא לריך לכלי לא היה כלי מלרפו כדאיתא בפרק בתרא דחגיגה (דף כד.) ואע"ג דאמר התם דהוי דרבנן וכגון שנגרו על גבי קטבלייא ודאורייתא יש לו תוך דווקא ואתו רבנן וגזור אפי' אין לו תוך היינו דעשו דאין לו תוך כיס לו תוך אבל לא עשו אין לו תוך יותר חשוב מיס לו תוך ולעולם לריך לכלי בעינן וכיון דלריך לכלי פסלה [י] ביה ליגה כדאמר בפרק התכלת (מנחות דף נא.) על מחבת בשמן מלמד שטעונה כלי ואי אפיה לה מאתמול איפסלא [כ] לה בליגה וכיון דפסלה בה דאורייתא פסלה בה מחשבה ולהכי לא מייתי מההיא דמעילה דע"ג דקתני קדשו בכלי הוה אמינא מדרבנן ואע"ג דכתיב כף אחת לא הוה ילפינן דורות משעה אי נמי משום דלא כתב בלשון ליווי ה"א דאינה טעונה כלי ומיהו [ו] (קשה) למאי דאוכחן ממתניתין דמסכת עדיות [ו] דטעונה כלי מהתם ילפינן מדכתיב כף אחת ו"ל דלא הוה מצי לאיתויי ממתניתין דמעילה דהוי אמר הא דקתני קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה לא קאי אקטורת אלא אשארא ולהא מילתא לחודה הוא קתני התם קטורת לענין דמועלין בה משהוקדשה ותדע דלא קאי אקטורת דקתני קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום [ו] [ו] וקטורת נפסלת בטבול יום מיד שנתנה במכתשת כדאמר בפ"ק דשבועות (ד' יא.) ומיהו הא לאו דאיה היא דשאני התם דהכי דקטורת מיפסלא מעיקרא משנתנה למכתשת מ"מ נקט קדשו בכלי הוכשרו כו' דאפי' בקטורת שייך האי ליפנא דבקדושת כלי דמכתשת מיפסלא בטבול יום ובמחוסר כפורים ובקדושת כלי דמחתה מיפסלא בלינה מיהו בלא זה איכא טובא בהש"ס דקאמר אשארא היכא דלא מצי קאי אכל מאי דקתני והא דפריך בפ"ק דשבועות (גם זה שם) אלא מאי קדושת הגוף היא דתיפסל בלינה אלמה תנן הקומץ והלבונה והקטורת כו' קדשו בכלי אין לא קדשו לא ממה נפשך דייק שפיר אי לקטורת נמי קאי אם כן משמע לא קדשו בכלי לא מיפסלי בלינה ואי לא קאי אקטורת דבקטורת אפילו קדשו בכלי לא מיפסלא בלינה אף לאחר שקדשו בכלי כל שכן דקשה טפי אמאי לא מיפסלא בלינה [מ] כדמפרש הכא בקא סלקא דעתך ולמאי דדייקינן הכא דמיפסלא בלינה בההיא דהוסיף ר"ע אז נימא נמי דההיא דמעילה נמי קיימא לקטורת קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בלינה מיהו לענין טבול יום לאו דווקא קדשו בכלי דאפילו מעיקרא נמי משנתנה למכתשת נפסלת בטבול יום והא דנקט קדשו בכלי ולא נקט אפילו קודם קידוש כלי משום הכי דמיתני בהדה דלא מיפסלי קודם קידוש כלי:

חישב בחתיית גחלים מהו. הקשה רש"י אמאי לא פשיט נמי מההיא דהוסיף רבי עקיבא מדפסל בהו טבול יום פסיל בהו לינה פסיל בהו מחשבה ולי נראה דהני לינה פסלה בה אי לא חשיבא עבודה לא פסלה בה מחשבה ודאי מנחה והנחתה בביסא פסלה בה טבול יום ולינה ואפ"ה אם חישב בשעת הנחתה לא פסלה בה מחשבה וכן בשעת יציקה ובלילה לא פסלה בה מחשבה אלא דר' עבודות שבמנחה שיש כוגדן בזבח ולהכי מיבעיא ליה את"ל חפינת קטורת חשיבא עבודה כמו קמיצה חתיית גחלים מהו מכשירי מצוה כמצוה דמו וחפינה אריכתא היא והוי חתיית גחלים וחפינה במקום קמיצה או לא. בס"פ טבול יום (זבחים דף קד:) בעי רבי ירמיה ליגה מהו שתועיל בבשר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים וכו' עד ושוין שאם חישב באכילת פרים ובשריפתן לא עשה ולא כלום מאי לאו מדמחשבה לא פסלה ליגה נמי לא פסלה ולחי לה מחשבה לא פסלה ותימה א"כ היכי פשיט הכא מדפסלה בהו ליגה בחפינה פסלה בה מחשבה וי"ל הכא כיון דאכילת מזבח היא מדפסלה בה ליגה פסלה בה מחשבה אבל בשר פרים ושעירים הנשרפים אינם חוץ לג' מחנות נהי דליגה פסלה בהו דילמא מחשבה לא פסלה בהו וא"ת דהכא מסקינן דמחשבה פסלה בקטורת ובזבחים פרק בית שמאי (דף מב:) תנן אלו דברים שאין חייבין עליהן משום פיגול הקטורת כו' יש לומר דאין חייבין דקתני התם היינו להתחייב כרת האוכלן מיהו מיפסל על ידי מחשבת פיגול דלהכי אהני גזירה שוה דמלא מלא ממנחת חוטא וכי האי גוונא אמרינן בסוף פרק קמא דזבחים (דף יד.) ר"ש אומר כל שאין על מזבח החיצון אין חייבין עליו משום פיגול ואפילו הכי קאמר התם מודה רבי שמעון ליפסול מקל ומומר דשלא לשמן:

הולכה בשמאל מהו. תימה אי לא אסיק אדעתא למיפשטא מלקח את הכף בשמאלו מאי קמבעיא ליה האמר בפ"ק דזבחים (דף ד.) דלכל מילי הולכה לא נפקא מכלל קבלה וי"ל דהיא גופה מספקא להו אי גמרינן מכף או איכא שום סברא שאין ללמוד משם ונימא הולכה לא תפקא מכלל קבלה ופשיט להו רב ששת דגמרינן מינה דכיון דכתב רחמנא הבאה אחת בקטורת ואי אפשר לעשות בהבאה אחת אא"כ יולך הכף בשמאלו אלמא הולכה בשמאל כשירה וטפי הוי סברא למיגמר הולכה מהולכה מלמיגמר הולכה מקבלה:

זר

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' כז:
טו ב מיי' פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא:

רבינו חננאל

בעו מיניה מרב ששת הולכת הדם בשמאל כדי להזותו במזבח מהו. ופשט ממתניתין דקתני ואת הכף בשמאלו, שמע מיניה אפילו הולכת הקטורת דמעכבה כפרה כדאמרן דקטורת מכפרה שנאמר ויתן את הקטורת ויכפר על העם כשרה. וכל שכן הולכת איברים שאין בהם כפרה, שאין כפרה אלא בדם שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר.

תוס' ישנים

ליה מדאמריגן דשון שאם חשב בחכילת פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים לא עשה ולא כלום, מאי לאו מדמחשבה לא פסלה לא פסלה נמי ליגה, (והא) [ולחי] דלמא מחשבה לא פסלה ליגה פסלה, ותומר רבינו הי"ג לא פשיטא לן מדפסלה ליגה פסלה נמי מחשבה, ולהכי קאמר קס"ד לפי שאין פשיטא לן כ"כ והתלמוד לא חש לדחות ולהאריך כאן. **ומדפסיל טבול יום פסלה נמי מחשבה כו'.** וא"ת כיון דמליג המחשבה בטבול יום אמאי לא בעי רב פפא בטבול יום ובליגה וממילא תפשוט מחשבה, ומאן דר' הכא הא מליג לא פשיטא ליה דקס"ד הוא דקאמר כדפי' לעיל, ועוד שמא אפילו לא פסיל טבול יום הוה פסלה נמי מחשבה. **מחשבה נמי פסלה.** וא"ת הרי אברים ופדרים דליגה פסלה בהו אם אינם בראשו של מזבח ומחשבה לא פסלה בהו אם מקטיר ע"מ להקטיר כזית למחר או לאכול מן הצלמים שלא בזמנם. ה"ר יוסף. ורבינו אומר דלא דמי להקטרה שאינה מתרת בקרבן ועיקרו כבר נעשה בדם, אבל הכא קמיצה וחפינה במקום עבודות קיימי.

חישב בחתיית גחלים מהו. וא"ת תפשוט ליה מדלעיל (ג)[ד]קתני גחלים ומדפסיל (ג)טבול יום פסלה נמי ליגה ומדפסיל ליגה כו'. י"ל דדווקא במילי דהקרבה הוא דפשטינן הכי, אבל לא בגחלים שאינן גוף הקרבן.

מסורת הש"ם

א) [נכ"ל: כעו], ב) [לעיל מז.], ג) זבחים כד: מנחות י. תמיד לא:, ד) [ויקרא ז], ה) [זבח רש"ש], ו) רש"ל מ"ז, ז) [והא לפילו נתנו במכתשת הוכשרה לפסול בטבול יום כדאמר בפ"ק כל"ל] רש"ל,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מדפסיל בה טבול יום וכו' עד ע"ב ואי משום חיבת הקדש הא לא שייכא בה כשנעשית אפר. עיין חגיגה דף כג ע"ב תוס' ד"ה והא דרבנן. ובטורי אבן שם דף כג ע"א ד"ה לא יעלה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בע"א) מדפסיל כו' ובליגה מדקתני קדשו בכלי: (ב) **בא"ד** כדאמיתא בפ"ב דיומא אבל הכא דייק שפיר מדפסיל בה בטבול יום דאורייתא פסל בה ליגה ובמחשבה נמי דאורייתא דאי דרבנן לא הוי מחמרי כולי האי דליטמא אפילו על ידי צירוף והקשה ריא"ל פ"ל: (ג) **בא"ד** העיד ר' יהושע בן בתירא וכו' במקצתו שטימא את כולו: (ד) **בא"ד** פסלה בה ליגה דאורייתא כדאמר בפרק: (ה) **בא"ד** ואי אפי' לה מאתמול איפסלה בליגה וכיון דפסלה בה ליגה דאורייתא: (ו) **בא"ד** דאוכחן ממתני' דמסכת עדיות מהתם ילפינן דטעונה כלי מדכתיב כף: (ז) **בא"ד** הוכשרו ליפסל בטבול יום ובבריתא קתני נתנה במכתשת נפסלה בטבול יום דאמר בפ"ק דשבועות כל"ל והשאר נמחק: (ח) **בא"ד** דקשה טפי אמאי לא מיפסל בלינה אף לאחר שקדשו בכלי ולמאי דדייקינן הכא דמיפסלה בלינה מההיא דהוסיף ר"ע אז ניחא נמי דההיא כו' כל"ל:

מוסף רש"י

הרגל של ימין בשמאל. הרגל של ימין נותן ביד שמאל לכבש, משום לרגל ימין קרבה תחלה עם הראש, כדקי"ל בפ"ב דסדר יומא (לעיל כה.) והלכך מוליך הראש בימינו שהוא חשוב והרגל בשמאל (זבחים כד:) והאי רגל מדאחיל בהדי ריש ולאי רגל של ימין הוא דמשיב הלכך הראש שהוא כבד וחשוב היה מוליך בימינו והיינו בשמאל ואע"ג דכתב בהו כהן (מנחות י.). **ובית עורה לחוץ.** כלפי העם ומקום החתך כלפי המוליך דהכי אפיר שלא יראה החתך (זבחים שם).

זר ואונן שיכור ובעל מום. כולהו נפקי לן מקרא דמחלי עבודה בפ"ב דזבחים (דף טז.): **וכן יושב.** דבעי לעמוד לשרת (דברים יח): **והא רב ששת הוא דאותבה.** להא מתני' לאמוריה דרב חסדא ואזיל אלמא שמיעא ליה והיכי טעי למיפשט דכשרה בשמאל: **ויזרקו הכהנים.** (ב) הדם מידם של שוחטים שהם זרים (ג) וחזרו וקבלו הדם מיד הכהן המקבל והוליכוהו אל הזורק: **ומשיב רב ששת** גרסינן: **בתר דשמעה.** דאותבוה ניהליה הכא הדר אותבה אריה לרב חסדא: **מעשה איצטבא.** המקבלים היו מושיבים את הדם ביד הזרים ואין הזרים מקרבין אותו לגד המזבח כלל אלא מושיבים הדם על ידם כאשר על גבי איצטבא: **או דילמא ונקח והביא.** דולקח נמי אמרא חפניו קאי: **מהו שיכנס אחר.** כהן המשמש תחתיו מהו שיכנס לפנים בחפינה זו שנתן הראשון לתוך הכף ואין צריך לחזור ולחפון: **א"ר חנינא.** לתלמידים בא וראה שהדור האחרון זוכה להתחכם כדורות הראשונים שאף אני הייתי שואל שאילה זו ועכשיו שאלה רבי יהושע בן לוי שהוא מן הראשונים: **שחלייס.** קרשון: **לשחוק ולשחוט: אימא ואיים.** המכה: **שמע מינה.** דרבי יהושע בן לוי לא הוה קשיש מדקרי ליה רבי דקאמר לי התיר רבי חנינא ולא היה דרך הזקנים לומר על הבחורים רבי אלא לי התיר חנינא היה אומר כלומר לי אמר חנינא שהיא רפואה: **אלא הכי קאמר.** ר' חנינא לתלמידיו בא וראה ששאלתן של אחרונים כששאלתי שאני מן הראשונים שאף אני הייתי מתקשה: **ומי אמר רבי חנינא הכי.** מי מספקא ליה אי נכנס אחר בחפינתו אי לא: **בפר ולא בדמו של פר.** בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר (ויקרא טז) ולא בדמו של פר אשם שחט פרו ומת אין המשמש תחתיו נכנס באותו דם לפנים אלא צריך להביא פר אחר ולשחוט וכיון דצריך להביא פר אחר צריך לחפון לאחר שחיטתו (ד): **ואמר רבי חנינא קטורת שחפנה קודם שחיטה לא עשה ולא כלום.** שכן סדר העבודות א) בענין חפן ומת נמי אי אפשר שלא שחט פרו אחר שזה הבא אחריו צריך להביא פר אחר ואי אמרת יכנס בחפינתו של ראשון נמצאת חפינה זו קודם שחיטת פרו של שני: **הכי קאמר רבי חנינא.** מדקא מבעיא ליה לרבי יהושע בן לוי הא מכלל דס"ל דאין צריך להביא פר אחר דאם כן הויא לה קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר (ה): **ומאי דס"ל.** יפה שאל כשאילת הראשונים אותן שנחלקו עלי בפר ואפילו בדמו של פר אף להן נשאל שאילה זו: **מאי הוי עלה.** חפן ומת מהו שיכנס אחר בחפינתו: **אי חופן חוזר וחופן.** אי מפשטא לן בעיין דאיבעיא לן גבי חפינת פניס אם צריך לחזור ולחפון או לא ותימצי לומר דצריך לחזור ולחפון חבירו נכנס בחפינתו דהא מיקיימא חפינה: **אדרבה אי חופן וחוזר וחופן.** אז אין חבירו נכנס בחפינתו אמי אפשר שלא יחסיר חבירו ושלא יותיר (ו) ו) חפניו של ראשון שוין לחפניו של שני: כיצד

ז **ר ואונן שיכור ובעל מום** מיתיבי א"ר ב"ואונן ג"שיכור ד"ובעל מום בקבלה ובהולכה ובזריקה פסול ה"וכן יושב ו"וכן שמאל פסול תיובתא והא רב ששת הוא דאותבה דאמר ליה רב ששת לאמוריה דרב חסדא דאמר ליה רב ששת לאמוריה דרב חסדא ז"בעי מינה מרב חסדא הולכה בזר מהו אמר ליה כשירה ומקרא מסייעני [1]וישחטו הפסח ויזרקו הכהנים מידם והלוים מפשיטים ומותיב רב ששת זר ואונן שיכור ובעל מום בקבלה ובהולכה ובזריקה פסול וכן יושב וכן שמאל פסול בתר דשמעה הדר אותבה והא רב חסדא קרא קאמר דעבוד מעשה איצטבא בעי רב פפא ח"חפן חבירו ונתן לתוך חפניו מהו [2]מלא חפניו בעינן והא איכא או דילמא [2]ולקח והביא בעינן והא ליכא תיקו בעי רבי יהושע בן לוי ט"חפן ומת מהו שיכנס אחר בחפינתו א"ר חנינא בא וראה שאלת הראשונים למימרא דרבי יהושע בן לוי קשיש והאמר רבי יהושע בן לוי לי התיר רבי חנינא לשתות שחליים בשבת לשתות פשיטא דתנן י"כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה אלא לשחוק ולשתות שחליים בשבת היכי דמי אי דאיכא סכנתא משרא שרי ואי דליכא סכנתא מיסר אסיר לעולם דאיכא סכנתא והכי קא מבעיא ליה מי מסיא דניחול עלייהו שבתא או לא מסיא ולא ניחול עלייהו שבתא ומאי שנא רבי חנינא משום דבקי ברפואות הוא דאמר ר' חנינא י"מעולם לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וחיה והא קא חזינן דחיי אימא וחיית והא קא חזינן דמיתסי בסומקן אינהו וחיורן ריש כרעיהו קאמרינן מכל מקום שמע מינה דרבי חנינא קשיש אלא הכי קאמר שאלתן כשאילה של ראשונים ומי אמר רבי חנינא הכי והאמר רבי חנינא [3]בפר ולא בדמו של פר ז"ואמר רבי חנינא קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה ולא כלום הכי קאמר מדקא מיבעיא ליה הא מכלל דקסבר בפר ואפילו בדמו של פר ולמאי דסבירא ליה שאילתו כשאילת הראשונים מאי הוי עלה אמר רב פפא אי חופן חוזר וחופן חבירו נכנס בחפינתו דהא מקיימא חפינה אי אין חופן וחוזר וחופן תבעי לך אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אדרבה אי חופן וחוזר וחופן לא יכנס אחר בחפינתו אי אפשר שלא יחסר ושלא יותיר ואי אין חופן חוזר וחופן תיבעי לך דאיבעיא להו ט"חופן חוזר וחופן או לא תא שמע כך היתה מידתה מאי לאו כשם שמדתה מבחוץ כך מדתה מבפנים לא דילמא שאם רצה לעשות מדה עושה אי נמי שלא יחסר ושלא יותיר תא שמע

כיצד

זר ואונן שיכור. בספ"ק דזבחים (דף יד.) נמי מייתי לה ופירש שם רש"י שיכור שתויי יין והקשה רבינו חיים כהן ז"ל דבפ"פ אלו מומין (בכורות דף מה:) תנן החרש והשוטה והשיכור פסולין באדם וכשרים בבהמה וכו' ופריך בגמ' שיכור אחולי מחיל עבודה ובהדי מומי בעי למיתשביה ומוקי לה בשאר דברים המשכרים ולא כרבי יהודה דאמר חייב מיתה אף בשאר דברים המשכרים על כן פירש רבינו חיים דהכא נמי מיירי בשאר דברים המשכרים וריצב"ח פי' דפרש"י עיקר ואדרבה מהתם יש ראיה לפירושו מדפריך סתמא שיכור אחולי מחיל עבודה וכו' אלמא דסתם שיכור מיירי בשתויי יין והתם דקשיא ליה בהדי מומין בעי למיתשביה להכי מוקי ליה בשאר דברים המשכרים אבל הכא דקתני ליה בהדי מחללי עבודה מוקמיה בשתויי יין כמו סתם שיכור דבכל דוכתא: **בעי רב פפא חפן חבירו ונתן לתוך חפניו מהו מלא חפניו בעינן וכו'.** תימה לי הא איצטבא ליה לעיל כבר כי האי גוונא גבי בין הביניים וי"ל בתמ"ל קאמר אמ"ל בין הביניים לא דלא קרי ביה ולקח והביא כיון דלא אתי מכח גברא הכא מאי מי אמרינן אע"ג דלאו איהו חפן מ"מ כיון דמכח גברא קאתי שפיר דמי ושפיר קרינן ביה ולקח הלוקח מי שהוא ושיש בחפניו של כ"ג והדר נעייל הוא וקרי ביה מלא חפניו והביא או דילמא ולקח והביא בעינן שהלוקח יביא: **אי** חופן וחוזר וחופן נכנס חבירו בחפינתו. תימה אי חובה הוא לחפון פעמיים אחד מבחוץ ואחד מבפנים היכי עייל חבריה בחפינתו מ"מ הרי לא חפן כהן אחד תרי זימני ונראה דה"פ אי חופן וחוזר וחופן לפי שמן התורה אין לדבר קצבה שיכול לחפון כל כך פעמים כמו שירצה ובלבד שלא יחסיר ולא יותיר ולהכי תקינו רבנן שיחזור ויחפון בפניס שמא נתפזר לו מן הקטורת בדרך ונחסר קצת ואי"כ אם חפן ונתן לתוך הכף ומת בתוך חוזר חבירו וחופן פעם שנית וחוזר ונותן לכף ונכנס דקרינן ביה מלא חפניו והביא דליכא אלא הבאה אמת ואי אין חופן וחוזר וחופן משום דמשמע מלא חפניו אד אמר רחמנא ולא תרי זימני מלא חפניו א"כ אין חבירו נכנס בחפינתו: והאיכא

בז א מיי' פ"ט מהלכות מעשה מקדש [הלכה א] והלכה ה והלכה טו [ופ"א מהל' פסולי מ"ק ה"ג] סמג לאוין שט:

יז ב מיי' פ"ט מהל' מעשה מקדש הלכה טו ופ"ב הלכה ז סמג לאוין שג:

יח ג מיי' פ"א מ שם הלכה א ופ"ט הלכה טו סמג לאוין שו:

יט ד מיי' שם פ"ו הלכה א ופ"ט הלכה טו סמג לאוין שו:

כ ה מיי' שם פ"ה הלכה טו ז ופ"ט הלכה טו:

כא ו מיי' שם פ"ה הלכה יח ופ"ט הלכה טו ופ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה א:

כב ז ח מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הלכה כח:

כג ט מיי' פכ"א מהל' שגגת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף לז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכל המשקין שוחה אדם לרפואה אלא לשחוק: (ב) רש"י ד"ה ויזרקו הכהנים מידם כו' כל"ל ותיבת הדם נמחק: (ג) בא"ד שהם זרים שהחזרו וקבלו: (ד) ד"ה בפר כו' לאחר שחיטתו דאמר כו' חנינא כל"ל והד"א: (ה) ד"ה הכי קאמר כו' הד"א עם ד"ה ולמאי כו' שנחלקו עלי בפר דס"ל ואפילו בדמו של פר: (ו) ד"ה אדרבה כו' ואלא יומיל שיהיו חפניו של ראשון:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה ואמר ר' חנינא וכו' בענין חפן. כ"ב ל"ל בענין לחפן וכ"כ הש"י:

מוסף רש"י

ויזרקו הכהנים מידם. מידם של שוחטין משמע ושוחטין זרים ניתנו ומשמעינן קרא שהזרים לוקחין אותו מיד המקבל ומוליכין אותו לזורק, שהמקבלים המקבלים את הדם היו כהנים והזרים היו מוליכין לזורק (זבחים יד.). **שיכור.** היינו שתוי יין (שם יד:). **מעשה איצטבא.** עומדין במקומן הזר אצל הכהן המקבל והכהן נותנו לו ואותו עד שבא הזורק ונוטלו מידו ואין הזר מקרבו אצל המזבח לא בהולכת רגל ולא בהושטת יד אלא באיצטבא זו שמניחין כלי עליה (שם). **לא שאלני.** ר' חנינא רופא היה (חולין ז:). **וחיה.** משמע שמת המוכה (שם). **וחיית.** לשון נקבה ואמכה קאי, שאין המכה מתרפאת (שם).

תוס' ישנים

ושיכור. אפילו לא הוי שתוי יין כגון אלא שתה בעידן ביאה. וכן **שמאל קשיא.** וממתניתין אין ראיה דהייטו משום דלא אפשר, וקרינן לה נמי בהקומץ רבה [מנחות כה, א] דומר מכללו אצל יוה"כ. **והלוים מפשיטין.** והשפטו ומיתות כשירין בזר כדנפקא בסוף פ"ב לעיל [כו, ב] מקרא, [ו][מדברי קבלה לא ילפינן ליה. **בעי רב פפא חפן חבירו בו'.** תימה אמאי לא (קאמר) [קא מיבעיא] ליה הכי [גבי] הקן בעוות דרך פפא דלעיל, ועוד (לתיבה) [לתיבה] נמי כי הך בעיא לעיל בין הביניים כו' והביא בעיון כו'. **חפן ומת בו'.** הכי נמי הוה מצי למיבעי חפן ונטמא. א"נ כיון שכ"ג יכול ליכנס אחר בעבודתו הואיל ועדיין הוא קיים ולאו לעבודה ויש כאן חפינה של כ"ג, אבל כשמת אין כאן חפינה משום אדם בעולם. ה"ל יוסף. **חבירו נכנס בחפינתו.** דקא מקיימא חפינה, ואע"ג דלא מקיימא חפינה (לחשובה) [לאשובה] אע"פ שהיא עיקר המשכנה אפילו בה ואמרן נמי לעיל דשמא אינו יכול לעשות מדה לחפינה. ואפילו יכול לעשות מדה (פרקן) [הא פרישתא] לעיל [מא, ב ד"ה שלא] שצריך לחפון, מ"מ כיון שכ"ג חפן חפינה לאשובה וכ"ג (שיכבר) [שיכנס] יחפון עוד, סברא הוא שלא הקפיד הכמוב בתוחו כהן עלמו דהכי סברת רב פפא. ה"ל יוסף.

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ט מהלכות מעשה מקדש [הלכה ח] והלכה ה והלכה טו [ופ"א מהל' פסולי מ"ק ה"ג] סמג לאוין שט:

יז ב מיי' פ"ט מהל' מעשה מקדש הלכה טו ופ"ב הלכה ז סמג לאוין שג:

יח ג מיי' פ"א מ שם הלכה א ופ"ט הלכה טו סמג לאוין שו:

יט ד מיי' שם פ"ו הלכה א ופ"ט הלכה טו סמג לאוין שו:

כ ה מיי' שם פ"ה הלכה טו ז ופ"ט הלכה טו:

כא ו מיי' שם פ"ה הלכה יח ופ"ט הלכה טו ופ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה א:

כב ז ח מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הלכה כח:

כג ט מיי' פכ"א מהל' שגגת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף לז:

תורה אור השלם

1. וַיִּשְׁחָטוּ הַפָּסַח וְזָרְקוּ הַכֹּהֲנִים מִיָּדָם וְהַלְוִיִּם מַפְשִׁיטִים:

דברי הימים ב לה יא

2. וְלָקַח מְלֹא הַמַּחְתָּה גֶּחָלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּפָנֵי יְיָ וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבַּית לַפָּרֹכֶת:

ויקרא טז יב

3. בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה:

ויקרא טז ג

לעזי רש"י

קרשו"ן [קרישו"ן]. שחלים.

רבינו חננאל

ומותבינן עליה [מ]הא דתני זר ואונן שכור ובעל מום בקבלה ובהולכה ובזריקה פסול וכן יושב וכן שמאל תיובתא. ואקשינן וכי רב ששת לא הוה ידע להא מתניתא דהא רב ששת הוא דאותבה לרב חסדא במסכת שחיטת קדשים באחרית פרק ראשון בעידנא דפשט הולכה בזר כשרה, ומקרא מסייעני וישחטו הפסח ויזרקו הכהנים מידם והלוים מפשיטים. דייקינן מדכתיב ויזרקו הכהנים מידם, מכלל שלא היתה הולכה בכהנים אלא הזריקה בלבד. ואותביה רב ששת הא מתניתא ופרקינן בתר דאיתותב בה רב ששת הדר הוא ואותבה לרב חסדא. ואוקימנא לרב חסדא דעביד מעשה איצטבא, כלומר כולם עומד' בשורה זה מושיט לזה וזה מושיט לזה. והולכה שלא ברגל כי האי גוונא [לא הוי הולכה] ואין הולכה (בהם) [כזו פוסלת בזר] כלל. **חפן** כהן אחר ונתן בחפני כהן גדול מהו להביא ולהקטיר בהן, או צריך לחפון הוא, תיקו. **בעי ר' יהושע בן לוי חפן ומת מהו להיכנס** אחר בחפינתו כו'. א"ר חנינא בוא וראה שאילת הראשונים. ואקשינן למימר דר' יהושע בן לוי קשיש מר' חנינה הוה, והאמר ר' יהושע בן לוי התיר לי ר' חנינא לשחוק שחלים בשבת דהואי סכנה. ובעאי מיניה משום דהוה בקי ברפואות, מי אסו שחלים דניחול שבתא ונשחקינהו, אי לא וא"ל מאסו. הנה ר' חנינא יותר זקן מר' יהושע בן לוי. **ופרקינן** הכי קאמר ר' חנינא לתלמידיו שאילתן כשאילת הראשונים מכם, כלומר שאלוהו תלמידיו זו השאילה, ואמר להן כבר שאלו את הגדולים מכם, והוא ר' יהושע בן לוי. ולא איפשיטה ליה. ומי מספקא ליה הא לר' חנינה, והא מדאמר ר' חנינא, קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה כלום, ואמר נמי בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר, בפר ולא בדמו של פר. כלומר, אם שחט כהן גדול פרו ומת, אין אחר נכנס בדם זה הפר, אלא צריך להביא פר אחר ולשחטו ולהכנס בדמו, ממילא שמעינן דאפילו אי חפן איהו קמיה שחיטת פרו (ו)לא עשה כלום, כל שכן אם חפן כהן אחר שלא עשה כלום. ואמאי לא פשט להו משמעותיו. ושנינן ה"ק מדקא מיבעיא ליה לר' יהושע בן לוי הא, ש"מ דקסבר בפר ואפי' בדמו של פר, וחפינה הוא דקא מיבעיא ליה. ולמאי דסבירא ליה [שאילתן] כשאילת הראשונים. כלומר מן דסבר בפר ואפילו בדמו של פר מאי הוי עלה. אמר רב פפא אי חופן וחוזר וחופן נכנס השיני בחפינתו של ראשון, דהא לא אפשר דלא חפין ליה השיני בשעת הקטרה וקא מקיימה חפינה בכהן המשמש בקטורת. אי אין חופן וחוזר וחופן תיבעי לך. ואקשינן עליה אדרבא, אי חופן בחוץ חוזר וחופן בפנים, שאי איפשר שלא יחסיר ושלא יותיר, ובענין להכנים מלא חפניו של מקטיר ממש לא פחות, דהא מלא חפניו כתיב, ולא יתר, דהא חפניו כתיב. אי אין חופן בחוץ חוזר וחופן בפנים, אלא מערה הקטורת מן הכף אל המחתה ודיו, תבעי לך, דאיבעיא להו החופן בחוץ חוזר וחופן בפנים אי לא.

מט: הוציאו לו פרק חמישי יומא

והאיכא קמיצה. ומה שמקשה ר"י דכפ' קמא דמנחות (דף יח.) אמרינן גבי מנחת מאפה ומחבת ומרחשת זו היא עבודה קשה שבמקדש ובפרק כל המנחות בחות מלה (שם דף נד.) אמרינן אין לך שקשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא נראה לי דהכי ג' דקא חשיב הכא עבודות קשות הם לכהן לעשות שיש בהן צער מליקה למלוק בצפורנו לחתוך המפרקת וכן קמיצה דמנחת מאפה שיש לו צער לכהן למחוק בגודלו מלמעלה ובאצבע קטנה מלמטה ולהשוות דבר קשה וכן בחפינה כדמפרש שנוטל הבזך בשיניו ועוד מפרש לקמן שהיה צריך ליזהר מאד שלא יכוה מחוט הגחלים אבל גבי מנחת חוטא לא קאמר אין לך עבודה קשה יותר ממנחת חוטא אלא קשה לקמיצה קאמר לפי שאין מגובלת אין יכול להשוות בשעת קמיצה אבל צער אין לו:

שאני התם דיליף שה שה מפסח. מכאן יש לדקדק הא דקאמר רבא במרובה (ב"ק דף עז:) זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים היינו שה [דפסח] כדאמרינן הכא דילפינן מינה שה דפטר חמור ובמרובה מסקינן דבנין אב דרבא לפטר חמור אינטריך וכדתנן אין פודין לא בעגל וכו' ולא כמו שפירש"י בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עח:) דבנין אב דרבא משה כשבים ושה עזים עד שיהא אביו ואמו שניהם כשבים ושה עזים ועוד קשה לפירושו מהא דמרובה גופה דפריך התם ולרבי אלעזר דמתיר בכלאים מפני שהוא שה בנין אב דרבא למאי אתא ומשני לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ולא כרבי יהושע דאי רבי יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא שמע מינה דבנין אב דרבא לא הוי משה כשבים ושה עזים על כן נראה כמו שפירשתי דמשה דפסח נפקא אבל תימה דרבא קרי ליה בנין אב ובן בג בג פ"ק דבכורות (דף יב.) קרי ליה גזירה שוה דקאמר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה מה להלן פרט לכל השמות הללו וכו' ועוד מאי שנא דנקט רבא להוציא כלאים טפי מטריפה ושחוטה ועוד דבאותו ואת בנו דכתיב ביה שה למעט טריפה כמו שהיינו ממעטי' כלאים אי לאו דכתיב או שה לרבות הכלאים כדאיתא בפ' אותו ואת בנו ובמרובה אלמה תנן[מ] אותו ואת בנו נוהג בטריפה ואפילו ר"ש לא פטר בטריפה אלא משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אבל ממשמעות שה לא פטר לא באותו ואת בנו ולא בשלומי ד' וה' וכן רבי יוחנן[מ] אמאי מחייב בד' וה' מוכר את הטריפה ועוד רבי אלעזר דמתיר בכלאים לפדות ומוקי בנין אב דרבא לטמא שנולד מן הטהור מנא ליה דאין פודין בשחוטה וטריפה ועוד כי פריך במרובה לרבי אלעזר בנין אב דרבא ל"ל לימא דאינטריך למעוטי שחוטה וטריפה וליכא למימר דהני בלא בנין אב נפקא ממשמעותא דשה דהני לאו שה נינהו דהאמר בשמעתא דפר שחוט נמי מיקרי פר וי"ל דבנין אב דרבא וגזירה שוה לאו חדא מלתא היא אלא דתרוייהו נפקי מפסח דכתיב[נ] שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו והשתא בנין אב דרבא נפיק מיתורא דמן הכבשים ומן העזים דמשמע עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה דמגזירה שוה לא הוה מסתבר למעוטי כלאים דהוה שריגן לה כרבי אלעזר אי לאו משום בנין אב מפני שהוא שה והוה מרבינן ליה מתפדה תפדה ריבה ואע"ג דטריפה ושחוטה מיקרו שה ולא מרבינן להו כלאים מסתבר להו לרבויי אבל מבנין אב דמן הכבשים ממעטינן שפיר דלגופיה דפסח לא אינטריך דמשאר קדשים נפקא דממעטינן בהו כלאים משור או כשב או עז ואע"ג דהאי קרא דמן הכבשים במלרים נאמר ועדיין לא נאמרו קדשים מ"מ בתר דנכתבו קדשים לא אינטריך למיכתב להאי קרא אלא זה בנה אב שכתב שה וכתב אלו מן הכבשים כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא הכלאים ואם תאמר תמים דכתיב בהאי קרא למה לי תיתי משאר קדשים נראה לי דאינטריך לכדדרשינן בפרק שני דזבחים (דף כה:) הלורם אחז הפר ואחר כך קיבל דמו פסול שנאמר ולקח מדם הפר הפר שהיה כבר אין לי אלא קדשי קדשים קלים מניין דכתיב זכר תמים בן שנה יהיה לכם שיהו כל הויותיו תם וכן שנה ואף על גב דפריך עלה מכל הזבחים שנשחיר בהם כזית חלב זורק הדם אלמא לא בעינן שלם בשעת זריקה ומשני תרגמא אבן שנה נהי דכל הויותיו לא בעינן שיהא תם קבלה מיהו גמר מיניה דילמד סתום מן המפורש כיון דגלי לן בפר דבעינן שיהא תם בשעת קבלה והשתא ניחא לרבי אלעזר אע"ג דשרי בכלאים ולא מוקי בנין אב לפטר חמור אסר באחריני מגזירה שוה והא דקאמר התם נאמר כאן שה ונאמר להלן שה מה להלן פרט לכל השמות הללו לאו דווקא דכלאים לא מגזירה שוה נפקא אלא מבנין אב אלא ניחא ליה לכלול כולם יחד דהא עגל וחיה נמי לא נפקי מגזירה שוה אלא ממשמעות דשה וניחא נמי הא דאותו ואת בנו נוהג בטריפה וכן תשלומי ד' וה' דבנין אב לא הוי אלא מכלאים וא"ת מכל מקום ליתי בגזירה שוה דשה שה כדילפינן פדיון פטר חמור יש לומר דשה דידהו לא מופנה לגזירה שוה ותימה דקא דייק במרובה בנין אב דרבא למה לי אי לקדשים בהדיא כתב בהו ומשמע דאי לא הוה כתב בהו בהדיא אלא ילפינן בנין אב דרבא הוה ניחא ליה ואמאי הא אי לא כתב בקדשים אז לא היה מיותר מן הכבשים ומן העזים דהוה צריך למעוטי כלאים בגופיה ואומר ר' יצחק דדרך הגמרא להקשות כן לפי מה שלא פירש רבא בבנין אב שלו וה"ק אי לקדשים ותימה דמן הכבשים ומן העזים מיותר בלא מילף מקדשים אלא מקרא אחריני אפילו אי אמרינן הכי לא ניחא דהא בהדיא כתב בהו וכי האי גוונא איכא בכתובות בפרק נערה (כתובות דף מו:) וברישא מסכת קידושין (דף ג:) גבי כסף קידושיה מנלן דאבוה הוה אי מבושת ופגם ואף על גב דבושת ופגם גופייהו לא ק"ל בכתובות בפרק אלו נערות (כתובות דף מ: ושם) דאבוה הוו אלא מקדושין דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין אלא לרווחא קאמר גמרא אפילו את"ל דבושת ופגם מקרא אחרינא נפקא לא מצי למילף כסף קידושיה מהתם דמה להנך שכן אבוה שייך בגוייהו מיהו יש פירושים הרבה לשם ואין להאריך כאן בזה ולא ידענא מאי קשה מהאיא דמרובה דאפילו אי לא הוה כתב בהו בהדיא אלא משום דגמרינן מקדשים ניחא הא דקאמר אי לקדשים אי לא הוה כתב בהדיא בהו הוה אמרינן נהי דאינטריך מן הכבשים לגופיה קדשים גמרינן שפיר מהכא דקדשים מקדשים גמרינן בהיקשא דוחא התורה לעולה וגו' וא"ת מאי קמיבעיא ליה בפ"ק דבכורות (דף יב.) לרבנן דאסרי בכלאים מהו לפדות בנדמה והא כלאים לא ממעטינן מגזירה שוה אלא מבנין אב ואם כן נדמה מהיכא מיתי וי"ל כיון דכלאים הוה מיסתבר לרבויי מתפדה תפדה ואתא בנין אב למעוטי מהשתא נמעט נמי נדמה מגזירה שוה ונימא דג"ש דווקא ולא גרבייה מתפדה תפדה: איתיביה

כיצד הוא עושה [א]אוחז את הבזך בראש אצבעותיו ויש אומרים בשיניו [א] ומעלה בגודלו עד שמגעת לבין אצילי ידיו [ב]וחוזר ומחזירה לתוך חפניו [ג]וצוברה [ד]כדי שיהא עשנה שוהה לבוא ויש אומרים מפזרה כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא וזו [ה]היא עבודה קשה שבמקדש זו היא ותו לא והא איכא מליקה והא איכא קמיצה אלא זו היא עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש שמע מינה חופן וחוזר וחופן שמע מינה איבעיא להו שחט ומת מה הוא שיכנס אחר בדמו מי אמרינן [ו]בפר ואפילו בדמו של פר או דילמא בפר ולא בדמו של פר רבי חנינא אומר [ז]בפר ולא בדמו של פר וריש לקיש אמר [ח]בפר ואפילו בדמו של פר רבי אמי אמר בפר ולא בדמו של פר רבי [ט]יצחק אמר בפר ואפילו בדמו של פר איתיביה רבי אמי לרבי יצחק נפחא [י]נמנין [יא]ומושכין ידיהן ממנו עד שישחט ואם איתא עד שיזרוק מיבעי ליה [יב] שני התם דכתיב [2]מהיות משה מחיותה דשה מתיב מר זוטרא [יג][יד]אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי אלא בשה שאני התם דיליף [3]שה שה מפסח [טו]אי מה להלן זכר תם ובן שנה אף כאן זכר תם ובן שנה ת"ל [3]תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפילו כולהו נמי אם כן שה מאי אהני ליה איתיביה

בילד הוא עושה. חפינה שניה שבפנים מן הבזך לתוך חפניו אוחז את ראש הבזך בראשי אצבעותיו לאחר שהניח את המתתה בארץ וילה של בזך כלפי בין זרועותיו ומעלה בשני גודליו ומושך את ילה בגודליו ולא גופו מעטו מעטו עד שמגיע ראש ילה לבין אצילי ידיו וראש הבזך מגיע לגובה פס ידו וחוזר ומחזירה דרך לדה לתוך חפניו ולוברה על הגחלים: **וימנין.** על הפסח מי שרוצה לימנות ומושך ידיו ממנו מי שרוצה לימשך עד שישחט: **ואם לאיחא.** דלאחר שחיטה נמי קיימן ביה על הסה עד שיזרק מיבעיא ליה: **ואם ימעט הכיס.** אם בעו מנויין להימעט ולמשוך את ידיהם: **מהיות משה.** בעוד שהוויתו קיימת ימעטנו ולא משישתו: **אין פודין.** פטר חמור: **לא בעגל ולא בחיה.** דשה כתיב: **ולא.** בשה שחוטה: **ולא בכלאים.** דעז ורחל ואע"ג דמשני לדדיו הוא שה: **ולא בכוי.** דתיש ולבייה. קתני מיהת ולא בשחוטה אלמא שחוטה לאו שה הוא: והוליא

(א) גמ' בשיניו ומערה בגודלו לתוך חפניו. כל"ל ובנמהיים סגור בעגולים (ועיינמב"ם הלכות עבודת יום"כ פ"ד הלכה ז' ובלח"מ שם):

הגהות הגר"א

(א) גמ' בשיניו ומערה בגודלו לתוך חפניו. כל"ל ובנמהיים סגור בעגולים (ועיינמב"ם הלכות עבודת יום"כ פ"ד הלכה ז' ובלח"מ שם):

תוס' ישנים

שחט ומת כו'. וה"ה נמי שחט ונטמא אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמטמא שאמו בעליה לזיבור היא ולא למיתה אלא כדלקמן, ועוד כיון שהראשון חי והקרבן משלו כדפירשנו לעיל [יב, ב ד"ה אין] היינו (משלו) [כמלו] שאינו אלא שלומו של ראשון ופר עצמו מיבעי ליה. עד שיזרק מיבעי ליה. ור' שמעון קתני התם עד שיזרק, ומיהו פריך ליה מדרבנן עד שיזרק מיבעי ליה אלא ש"מ דמחיות משה עד שעת שחיטה קרוי שה. ומשני שאני התם דכתיב מהיות משה, מחיותה דשה, ור"ש אומר עד שיזרק דרש מהויותה דשה. אבל הקונטרס שהביא בהן פירכא על הא לא דק דמייתי לה משני הכא (מייתי) [מידי] דמכוסו על הדם מישתעי בהמנהה ולא במשיכה ובהכוא מולו ר"ע דתלי בשחיטה דכתיב במנכתא (וכהי) [והכהן] מכוסו, אבל ממשיכה פריך הכא דמחיות משה מטמע ליה משיכה כדדרשינן בפרק האשה [פסחים פט. ב], אבל מכוסו פשיטא ליה לתלמודא דהוי עד שעת שחיטה מדכתיב במנכתא והכהן מכוסו ולהכי לא פריך מייתי. **שאני התם דיליף שה שה מפסח.** תימה על הא דאמרינן בב"ק פרק מרובה [עז, ב] אמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים, ומפרש רבינו דהיינו שה של פסח דכתיב שה תמים זכר מן הכבשים ומן העזים, לומר שאינו כלאים ומיותר הוא הא שה מדכתיב מן הכבשים ומן העזים דמשמע דבו כלאים לא דילפינן דילפינן ליה משאר קדשים דממעטי בהו כלאים בפרק מרובה ומאו, והשתא קשה ל"ל בנין אב דרבא, מהכ"ר ש"מ דשה שה מפסח נפקא וג"ש זו בן בג בג קאמר לה בפ"ק דבכורות [יב, ב], ועוד אמאי קאמר רבא להוציא את הכלאים ולא קאמר כל השמות הללו דעגל חיה שחוטה וטריפה, ועוד רבי אלעזר שמתיר בכלאים אמאי לא שרי בכל אחריני דשה שחוט מיקרי שה כדאמרינן הכא דכ"ש בעור ובשר ופרש הוי פר גמור וה"ה שה, ובבהמה המקשה [חולין עד, ב] גבי מהו לפדות בבן פקועה פשיטא [ליה] דאין פודין לפי שהוא כשחוט וכבשרא בדיקולא (ולפנין) [דילפינן] שה שה מפסח, ועוד כי פריך תלמודא בפרק מרובה לר"א דאין בנין אב דרבא לאמאי אלמא [לימא] דאתא למעט האחרים לגבי מכלאים, ועוד בכל מקום שם (שם) [שה] כגון גבי אותו ואת בנו וגבי תשלומי [ד' וה' אמאי] לא נמעטינן טריפה כי היכי דממעטינן כלאים במרובה ואמאי מחייב רבי יוחנן התם בטבילה דטריפה, וכן גבי אותו ואת בנו [אמאי מחיינן] בטריפה לרבנן דר"ש. על כן נראה לרבינו דתרוייהו לריכי שפיר ג"ש זו ובנין אב דרבא, דמגזירה שוה נבנה מינייהו, ומאי קשיא כלאים [מרבינן] מתפדה ולא נדמה, וי"ל דנדמה פשיטא ליה דלא גרע מכלאים, כן פיר' בבבא קמא.

עין משפט נר מצוה

כד א ב ג מיי' פ"ד מהל' עבודת יום"כ הלכה ח:

כה ד מיי' שם פ"ה הלכה יג:

כו ה מיי' פ"ג מהלכות קרבן פסח הלכה יד:

כז ו מיי' פי"ג מהלכות בכורים הלכה מ [טוש"ע י"ד סימן שכא סעיף ג]:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

ת"ש כיצד הוא עושה אוחז הכף בראשי אצבעותיו ויש אומרים בשיניו ומערה בגודלין, עד שמעלה לבין אצילי ידיו, וחוזר ומרכינה, ומערה לחפניו וצוברה על גחלי המחתה, כדי שתהא מעובה על הגחלים שיהא עשנה שוהה לעלות. ויש אומרים מפזרה כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא, וזו היא מעבודות קשות שבמקדש. ואסיקנא ש"מ חופן בחרץ חוזר וחופן בפנים ש"מ. שחט ומת מהו שיכנס אחר בדם זה הפר, פליגי בה ר' חנינה ורישׁ לקיש, ור' אמי ור' יצחק נפחא. ומותבינן למאן דאמר בפר ואפילו בדמו של פר, הא דתנן בפסח מנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחוט. ואם (ה)דמו כמותו עד שיזרק הדם היה לומר. ודחינן שאני התם משה דדרשינן ביה מחיותיה דשה. תוב מותבינן הא דתנן אין פודין פטר חמור לא בעגל כו'. ופשוטה היא.

תוס' ישנים

שחט ומת כו'. וה"ה נמי שחט ונטמא אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמטמא שאמו בעליה לזיבור היא ולא למיתה אלא כדלקמן, ועוד כיון שהראשון חי והקרבן משלו כדפירשנו לעיל [יב, ב ד"ה אין] היינו (משלו) [כמלו] שאינו אלא שלומו של ראשון ופר עצמו מיבעי ליה. עד שיזרק מיבעי ליה. ור' שמעון קתני התם עד שיזרק, ומיהו פריך ליה מדרבנן עד שיזרק מיבעי ליה אלא ש"מ דמחיות משה עד שעת שחיטה קרוי שה. ומשני שאני התם דכתיב מהיות משה, מחיותה דשה, ור"ש אומר עד שיזרק דרש מהויותה דשה. אבל הקונטרס שהביא בהן פירכא על הא לא דק דמייתי לה משני הכא (מייתי) [מידי] דמכוסו על הדם מישתעי בהמנהה ולא במשיכה ובהכוא מולו ר"ע דתלי בשחיטה דכתיב במנכתא (וכהי) [והכהן] מכוסו, אבל ממשיכה פריך הכא דמחיות משה מטמע ליה משיכה כדדרשינן בפרק האשה [פסחים פט. ב], אבל מכוסו פשיטא ליה לתלמודא דהוי עד שעת שחיטה מדכתיב במנכתא והכהן מכוסו ולהכי לא פריך מייתי. **שאני התם דיליף שה שה מפסח.** תימה על הא דאמרינן בב"ק פרק מרובה [עז, ב] אמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים, ומפרש רבינו דהיינו שה של פסח דכתיב שה תמים זכר מן הכבשים ומן העזים, לומר שאינו כלאים ומיותר הוא הא שה מדכתיב מן הכבשים ומן העזים דמשמע דבו כלאים לא דילפינן דילפינן ליה משאר קדשים דממעטי בהו כלאים בפרק מרובה ומאו, והשתא קשה ל"ל בנין אב דרבא, מהכ"ר ש"מ דשה שה מפסח נפקא וג"ש זו בן בג בג קאמר לה בפ"ק דבכורות [יב, ב], ועוד אמאי קאמר רבא להוציא את הכלאים ולא קאמר כל השמות הללו דעגל חיה שחוטה וטריפה, ועוד רבי אלעזר שמתיר בכלאים אמאי לא שרי בכל אחריני דשה שחוט מיקרי שה כדאמרינן הכא דכ"ש בעור ובשר ופרש הוי פר גמור וה"ה שה, ובבהמה המקשה [חולין עד, ב] גבי מהו לפדות בבן פקועה פשיטא [ליה] דאין פודין לפי שהוא כשחוט וכבשרא בדיקולא (ולפנין) [דילפינן] שה שה מפסח, ועוד כי פריך תלמודא בפרק מרובה לר"א דאין בנין אב דרבא לאמאי אלמא [לימא] דאתא למעט האחרים לגבי מכלאים, ועוד בכל מקום שם (שם) [שה] כגון גבי אותו ואת בנו וגבי תשלומי [ד' וה' אמאי] לא נמעטינן טריפה כי היכי דממעטינן כלאים במרובה ואמאי מחייב רבי יוחנן התם בטבילה דטריפה, וכן גבי אותו ואת בנו [אמאי מחיינן] בטריפה לרבנן דר"ש. על כן נראה לרבינו דתרוייהו לריכי שפיר ג"ש זו ובנין אב דרבא, דמגזירה שוה נבנה מינייהו, ומאי קשיא כלאים [מרבינן] מתפדה ולא נדמה, וי"ל דנדמה פשיטא ליה דלא גרע מכלאים, כן פיר' בבבא קמא.

מסורת הש"ס

(א) [לקמן נב:], **(ב)** [לעיל מז: שבת סד: מנחות יח.], **(ג)** [מנחות טז.], **(ד)** [ל"ל ילחק נפחא], **(ה)** גיטין כה. פסחים ס: פט., **(ו)** ב"ק עח. ע"ש, **(ז)** בכורות יב. [חולין עד:], **(ח)** [חולין פז:], **(ט)** [ב"ק עז:], **(י)** [שמות יב],

תורה אור השלם

1. בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: ויקרא טז ג
2. וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיֹת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נֶפֶשׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכֻסּוּ עַל הַשֶּׂה: שמות יב ד
3. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִּפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: שמות יג יג

הגהות הב"ח

(מ) גמ' שאני התם דכתיב:

תוס' ישנים (המשך)

נפקא לן דאין פודין לא בעגל ולא בחיה ושחוטה טרפה וכו', אבל כלאים לא נפקא לן מהתם דאין פודין דתפדה תפדה דיהא כדאמרינן הכא גבי תם זכר ובן שנה ולכך צריך בנין אב דרבא למעוטי כלאים, ומעמא דר"ש דמרבי כלאים היינו משום דאית ליה תפדה תפדה ומג"ש למעטו האחרים ויש לו טעם בכך, ובנין אב דרבא מוקי ליה ר"ש במרובה לגולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ולא כר' יהושע, והא דלא ממעטינן טריפה גבי תשלומי אדרבא ומשה ואותו ואת בנו, משום דאינו מופנה כמו שה דגבי פדיון פטר [חמור]. וא"ת למאי דפריש"ת דשה מבנין אב דרבא הייט שה דפסח דלא צריך לגופיה דהא מיעט כלאים גבי קדשים, א"כ מאי האי דקאמר דבפרק מרובה ואלא הא דאמר רבא זה בנה אב כו' למאי אלמא אי לקדשים בהדיא כתיב שור או כשב כו', משמע דאי לא כתיב מיעטו כלאים גבי קדשים הוה ניחא ליה דבנין אב דרבא בא לאמעטו כלאים דקדשים, והא פרישת אלא היה בנין אב דרבא אי לא מייתר משום דכתיב מיעטו אבל קדשים. ואומר רבינו שכן דרך[ך] תלמודא שמקשה כמו שהיה פשוט לו (מבנין) [הבנין] אב ממקום אחר, וקאמר דלקדשים לא אינטריך אפילו היה פשוט לו (דבנין) [הבנין] אב ממקום אחר דכי האי גוונא פריך תלמודא בריש קידושין [ג, ב] וא"ת נילף מבושת ופגם, פירוש דקדושי קטנה לאביה כמו בושת ופגם מה לבושת ופגם כו' והיכי הוה יליף מבושת ופגם והא לא קיס לן דבושת ופגם לאביה אלא מכח שבידו לאוסרה למעוט ומוכה שחין, אלא כך דרך התלמוד לאוכיח שאפילו היה לו [לימוד] ממקום אחר שבושת ופגם לאב לא היה יכול ללמוד קידושין מבושת ופגם. מיהו לשם דקדקתי בענין אחר. וא"ת והלא שאר קדשים לא נאמרו עדיין והולרך לכתוב שה נאמרו אלא לגבי כלאים לא נפקא לן מהתם דאין פודין דתפדה תפדה ריבה כדאמרינן הכא גבי פדיון דמפדה נפקא לן מהתם דאין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי אלא בשה שאני התם דיליף שה שה מפסח ומיהו אי מה להלן זכר תם ובן שנה אף כאן זכר תם ובן שנה ת"ל תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפילו כולהו נמי אם כן שה מאי אהני ליה איתיביה

מבושת ופגם. מיהו לשם דקדקתי בענין אחר. וא"ת והלא שאר קדשים לא נאמרו עדיין והולרך לכתוב שה נאמרו אלא לגבי כלאים לא נפקא לן מהתם דאין פודין דתפדה תפדה ריבה כדאמרינן הכא גבי פדיון דמפדה נפקא לן מהתם דאין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי אלא בשה שאני התם דיליף שה שה מפסח ומיהו אי מה להלן זכר תם ובן שנה אף כאן זכר תם ובן שנה ת"ל תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפילו כולהו נמי אם כן שה מאי אהני ליה איתיביה

הוציאו לו פרק חמישי יומא

והוליא אם כל הפר. אלמא לאחר שחיטה פר קרי ליה: **שיוליא אם כולו.** תירוצא הוא כלומר לאו דאיקרי פר אלא הכי קאמר יוליא את כל הנשאר ממנו: **ואם פר החטאת.** קושיא הוא והכתיב (ויקרא טז) ואת פר החטאת גבי יום הכפורים ולאחר מתן דמו משמעי קרא להוליאם לשריפה: **בעור ובשר ופרש.** היכא דמשמעי קרא בגוף הפר שעורו ובשרו ופרשו כולן יחד כי התם כולי עלמא לא פליגי דמיקרי פר: **כי פליגי.** לגבי בית פנים שאינו מכניס שם אלא הדם: **במה הוכשר נצא.** מה יעשה כדי שיהא ראוי ליכנס יביא פר חי לעזרה ויעשה עבודות שבענין: **ותיפוק ליה.** בעיין דבענין לעיל דעל כרחין אין אחר נכנס בשחיטתו דהא חטאת שמתו בעליה היא: **חטאת צבור היא.** הואיל ועליו ועל אחיו הכהנים בא (ועל כל קהל ישראל) דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו (ובעד כל קהל ישראל) (שם): **אמר לו רבי מאיר.** בגמ' תמורה (דף יד.) היא: **נאו מכלל דאיכא למאן דאמר דצבור.** נאו מכלל דשמעיה לתנא קמא דאמר דצבור היא והיינו טעמא דדחי: **אמר לו רבי יעקב.** לתנא קמא דר' מאיר תרוייהו לחד תנא קמהדרי דאמר קרבן צבור דוחה קרבן יחיד אינו דוחה: **חגיגה.** מפרש לקמיה (א) מאי טעמא קרי ליה קרבן צבור: **חביבי הן גדול.** זמנן קבוע בכל יום כתמיד חגיגה אין זמנה קבוע לדחות שבת שהרי יש לה משלומין כל שבעה: **כולן יומוס.** דהויא לה חטאת שכפרו בעליה וחמש חטאות מתות ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ושכפרו בעליה ושעברה שנתה: **אלין חטאת צבור מהם.** וכי גמירי חמש חטאות מתות ביחיד גמירי: **לנדבה.** לקיץ המזבח והיא קרויה נדבת צבור ובאה מן המותרות של כל הרשעות האמורות בכל מקום: ה"ג **והתניא פר יום הכפורים ושעיר יום הכפורים: אלין חטאת השתפין מהם.** דרבי שמעון סבר חמש חטאות המתות בחד מקום אגמריהו רחמנא למשה מה תמורת חטאת מתה ליתא בשותפות אלין קרבן השותפות עושה תמורה (ב) דכתיב ואם המר ימיר (ויקרא כז) לשון יחיד אף כולן אינן מתות בצבור ולא בשותפין אפילו המצויות בהן והכי מפרש בהוריות (ו.): **ומאי נפקא מינה.** כיון דסוף סוף לאו למיתה אזיל ואפיר תריך רב עמרם לעיל להא דקשיא לן מיפוק לי דחטאת שמתו בעליה היא מאי נפקא ליה לרבא לסלוקיה לרב עמרם ממאי דקרייה חטאת צבור ולוקמי' בחטאת השותפין: **דלא מייתי הכנים פר בהוראה.** כלומר בבעיין ודאי (ג) מודינן דמתרלי דין אי איקרי חטאת צבור דין אי איקרי חטאת השותפין אבל לא ניחא ליה לרבא לקרותן צבור כדי שלא יאמרו התלמידים שאם הורו בית דין א) של כהנים לעבור על אחת מן המצות ועשו כהנים על פיהם שיהו מביאין פר העלם דבר כאחד מכל השבטים דקיימא לן (הוריות דף ה:) שבט אחד איקרי קהל כהנים ודאי לאו איקרו קהל אלא אותן שנטלו נחלה: לדברי

איתיביה רבי יצחק נפחא לר' אמי [1]והוציא את כל הפר שיוציא את כולו [2]ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אמר רב פפא בעור ובשר ופרש דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי בדם מר סבר דם איקרי פר ומר סבר דם לא איקרי פר אמר רב אשי מסתברא כמאן דאמר דם איקרי פר דכתיב [3]בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר אטו בקרניה מעייל ליה אלא בדמו וקרי ליה פר ואידך במה הוכשר אהרן לבא אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ותיפוק ליה דחטאת שמתו בעליה היא [4]וחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא א"ל רבין בר רב אדא לרבא אמרי תלמידיך אמר רב עמרם חטאת צבור היא ולא למיתה אזלא [5]דתנן [6]אמר לו ר"מ והלא פר יום הכפורים וחביתי כהן גדול ופסח דקרבן יחיד הוא ודוחה את השבת ואת הטומאה לאו מכלל דאיכא למאן דאמר דצבור ולטעמיך דקתני [7]אמר לו רבי יעקב והלא פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים וחגיגה דקרבן צבור ואין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה מכלל דאיכא למאן דאמר דיחיד אלא לתנא קמא קא מהדר ליה דשמעיה דקאמר קרבן צבור דוחה את השבת ואת הטומאה וקרבן יחיד אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה אמר לו רבי מאיר קרבן יחיד כללא הוא והלא פר יום הכפורים וחביתי כהן גדול ופסח דקרבן יחיד הוא ודוחין את השבת ואת הטומאה ואמר לו רבי יעקב קרבן צבור כללא הוא והלא פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים וחגיגה דקרבן צבור הוא ואין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה אלא [8]נקוט האי כללא בידך [9]כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה אפילו ביחיד וכל שאין זמנו קבוע אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה ואפילו בצבור איתיביה אביי [10]פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולם ימותו וכן שעירי עבודת כוכבים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולם ימותו דברי רבי יהודה רבי [11](אליעזר) ורבי שמעון אומרים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת צבור מתה אמר ליה מאי פר פר העלם דבר של צבור והא של יוה"כ קתני כי קתני אדשעיר והתניא פר של יוה"כ ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולם ימותו דברי רבי יהודה רבי [12](אליעזר) ורבי שמעון אומרים [13]ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת צבור מתה לא תימא שאין חטאת צבור מתה אלא אימא [14]שאין חטאת השותפין מתה ומאי נפקא מינה דלא מייתו כהנים פר בהוראה ת"ש דבעי ר' [15](אליעזר) לדברי

מינה דלא מייתו כהנים פר בהוראה. כדגרסינן בהוראות פרק ראשון, א"ל אביי לרב יוסף שמענא ליה לר' שמעון דאמר חטאת השותפין לא אזלה למיתה, דתניא פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי ר' יהודה, ר' אליעזר ור' שמעון אומרים ירעו עד שיסתאבו, א"ל רב יוסף כהנים קאמרת שני כהנים דכהנים עם לעצמן איקרו, שנאמר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר. אלא מעתה לייתו פר בהוראה, וכי תימא הכי נמי, אי הכי נפישא להו פרים

[פעם] פר העלם דבר של צבור לשון יחיד ושעירי ע"ז מזכיר בלשון רבים ואע"פ שלא היה כי אם אחד. ושמא לא ניחא ליה לישנא (לאהרוכי) [לאלכורכי] פר בלשון רבים ולומר פרי העלם דבר של צבור, אבל אי הוה אמר פרי ע"ז היה מוכיחים בלשון רבים כמו שעירי, אבל פרי העלם אינו לשון יפה. [לא תימא שאין חטאת צבור מתה. פי' רש עמרם (ו)לא יתכן כן לעיל אלא אימא שאין חטאת שותפין מתה, דפרו של אהרן חטאת שותפין היא]. ומאי נפקא מינה דלא מייתו כהנים פר בהוראה. דלמא צבור ניתהו. וקשה לרבינו הא נפקא מינה טובא, דאי אי צבור הוא אינה מתה אלא מתה דאין מיתה בצבור ונפקא לן בס"ק דהוריות (ו, ב) מכפר לעמך ישראל, ואי אי שותפין היא מתה כשמתו בעליה דבצבור דוקא מפקינן מההוא קרא, דהכי משמע בספ"ק דהוריות (ו, ב) דתניא התם מת אחד מש"ד פטורין, אחד מן הצבור מתיבין, ומוקי לה רב כרבי מאיר, ומתקיף לה רב יוסף (דילמא) [דמוקמת כ]רבי שמעון דאמר ב"ד מביאין בן הצבור, מת אחד (מבין) [מב"ד] פטורין דהוי חטאת השותפין שמת אחד מהן, אחד מצבור מתיבין דאין חטאת צבור מתה, וא"ל מבי מבייא לה לר"ש

לדברי האומר פר יום הכפורים קרבן יחיד עושה תמורה או אינו עושה תמורה כו'. מכלל דאיכא מאן דאמר דשותפות. אף על גב דאיכא למימר דהא דקרי ליה רבי מאיר קרבן יחיד לא אתא אלא לאפוקי מת"ק דקא סתים למילתיה וקאמר קרבנות צבור דוחה שבת וטומאה וקאמר ליה רבי מאיר לא היה לך לומר בהאי לישנא דאין הדבר תלוי בזה כדאמר לעיל אבל מודה הוא דקרבן שותפין הוי ואינו עושה תמורה לדידיה כמו לת"ק ור' [1] אליעזר משמע ליה דקרבן יחיד ממש הוי מדקרי ליה קרבן יחיד דאי לא אתא אלא לאפוקי מת"ק הכי הוה ליה למימר והלא פר יום הכפורים וחציתי כהן גדול ופסח שאין קרבן צבור ודוחה שבת וכו' ומסקנא דמסקינן דרבי [2] אליעזר מיבעיא ליה אי מקיבעא מכפרי או מקיבעא הייגו ספיקי' דמספקא ליה אי קרבן יחיד דר"מ דווקא או לאו דווקא אלא לאפוקי מת"ק קאתי כדפי': **אחין הכהנים בקביעותא מכפרי או בקופיא מכפרי.** הכא משמע אי מקופיא מכפרי אז עושה תמורה אע"ג דאיכא טובא דמכפרי הא מקופיא לא חשיב קרבן שותפין ועושה תמורה ותימה דאמרינן בזבחים בפ"ק (דף ה:) הניח בהמה לשני בניו ומת קריבה ואין ממיירין בה משום דאין שותפין עושין תמורה אע"ג דמסיק התם דיורש לא מכפר אלא מקופיא ויש לומר התם דליכא אלא יורשין דמכפרי היא מקופיא חשיב קרבן שותפין אבל הכא דאיכא כהן גדול דמכפר היא מקיבעא לא חשיבא כפרה דידהו כלום וכמאן דליתא דמי ולא חשיב קרבן שותפין ומימר הא [3]: **או דילמא מקופיא מכפרי.** ובימו נמי מקופיא מכפרי דאי לאו הכי הויא ליה דשותפין ואין עושין תמורה: **חומר** בתמורה כו'. תימה לי למאי לא חשיב שהתמורה חלה אפילו בטעות דאמר יהיה (ויקרא כז) לרבות שוגג כמזיד מה שאין כן בזבח דהקדש טעות אינו הקדש באותו זבח שבת וטומאה ואע"ג דמעשר בהמה נמי ישנו בטעות שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין הכא לא איירי במעשר שהרי אינו דוחה שבת וטומאה ויש לומר דשמא תנא ושייר דאיכא נמי מילי אחריני אי נמי לא קא חשיב אלא מילי דאידי ואידי חיילא אלא דהאי עדיף וחמור מהאי אבל בטעות דתמורה חיילא וזבח לא חייל כלל לא קא חשיב: **תמורת חטאת היא ותמורת חטאת למיתה אזלא.** ולא מצי לשנויי רבי שמעון היא [4] דלית ליה מיתה בחטאת שותפות דמ"מ רעייה אית ליה: **ואי** ס"ד מאי זבח שם **זבח האיכא בבור ומעשר וכו'.** הא דלא אוקמה בזבח שלמים דנוהגין בצבור כביחיד דאיכא שלמי צבור ואיכא שלמים דדחו שבת וטומאה כגון כבשי עצרת ואיכא שלמים דעושין תמורה כגון שלמי יחיד יש לומר כיון דלא שוו להדדי שלמי צבור דזה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים לזכרי כהונה וקדשי קדשים ושלמי יחיד לשני ימים ולילה אחד ובכל העיר לכל אדם וקדשים קלים הן לא הוה כייל להו תנא למיקרינהו זבח סתמא ובעולה או בחטאת לא אוקמיה שבאין בצבור כביחיד יש מהן מן העולות והחטאות שדוחין שבת וטומאה ויש מהן עושין תמורה יש לומר כיון שאין כל אלו הדרכים נוהגין בכל העולות לא הוה קרי ליה תנא זבח בסתם: נוקמה דלבור או דיחיד שזמנו קבוע ויש זבח שעושה תמורה כגון קרבן

לדברי האומר פר יום הכפורים קרבן יחיד עושה תמורה או אינו עושה תמורה לאו מכלל דאיכא למאן דאמר דצבור לא מכלל דאיכא למאן דאמר דשותפין גופא בעי רבי [5] (אליעזר) לדברי האומר פר יוה"כ קרבן יחיד עושה תמורה או אינו עושה תמורה מאי קא מיבעיא ליה אי בתר מקדיש אזלינן אי בתר מתכפר אזלינן פשיטא דבתר מתכפר אזלינן דא"ר אבהו א"ר יוחנן [6] א המקדיש מוסיף חומש ב והמתכפר עושה בה תמורה ג והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו לעולם פשיטא ליה דבתר מתכפר אזלינן והכי קא מיבעיא ליה אחיו הכהנים בקביעותא מתכפרי או דילמא בקופיא מתכפרי ת"ש חומר בזבח מבתמורה וחומר בתמורה מבזבח חומר בזבח שהזבח נוהג [7] ביחיד [8] כבצבור ודוחה את השבת ואת הטומאה ועושה תמורה מה שאין כן בתמורה חומר בתמורה מבזבח [9] שהתמורה חלה על בעל מום קבוע [10] ואינה יוצאה לחולין ליגזז וליעבד משא"כ בזבח האי זבח היכי דמי אילימא דיחיד מי דחי שבת וטומאה אלא דצבור מי עושה תמורה אלא לאו דפר ודוחה את השבת ואת הטומאה דקביע ליה זמן ועושה תמורה דקרבן יחיד הוא אמר רב ששת לא [11] באילו של אהרן הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך דפרו תמורה דפר שבת וטומאה הוא דלא דחיא הא בחול מקריב קרבה הא [12] תמורת חטאת היא ותמורת חטאת למיתה אזלא לא לעולם פרו ומאי תמורה שם תמורה אי הכי זבח נמי שם זבח שם זבח לא קתני ממאי מדקתני חומר בתמורה שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואינה יוצאה לחולין ליגזז וליעבד ואי סלקא דעתך מאי זבח שם זבח והא איכא בבור

לדברי האומר וכו'. רבי מאיר קרייה לעיל קרבן יחיד: **מאי קמיבעיא ליה.** הא ודאי פשיטא לן דאחיו הכהנים מתכפרים בו וקרבן השותפין אין עושין תמורה ומאי מספקא ליה בגוה: **אי נימא אי בתר מקדיש אזלינן.** לענין תמורה והאי יחיד אקדשיה דמשלו הוא בא ולא משל שותפות: **אי בתר מתכפר אזלינן.** והרבה מתכפרים בו: **פשיטא.** לענין תמורה מתכפר הוי בעליו: **דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן.** שאפה דבריס בנותן משלו את חובת חבירו: **המקדיש.** בהמתו לגאת בו חבירו חובה שעליו המקדיש הוי בעלים לענין חוספת חומש אם הוממה וגא לחללה אבל אם בא המתכפר לחללה אינו צריך להוסיף חומש דגבי חומש כתיב (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל וגו' מקדיש ולא מתכפר: **והמתכפר עושה בה תמורה.** אבל המקדיש אם המיר בה אינה תמורה דאין ממירין בשל אחריס והאי לאו בעלים דידיה הוא: **והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו.** בידו לתתה לכל כהן שירצה ואם בא אחר ואמר הילך סלע זה ותן תרומה זו לכן בני כהן של זה היא שתרומה שלו שנאמר כי תבלה לעשר את כל מעשר תבואתך [וגו'] ונתתה ללוי וגו' (דברים כו) הלא הכתוב הגתינה במי שמעשרה משלו: **בקביעותא מתכפרי.** כשאר המכפרים שהפרישו אחריס עליהן שהקנו להס הבהמה לכפרה אף כאן נקנה להן חלק בו והויא לה חטאת השותפין לענין תמורה: **או דילמא בקופיא מתכפרי.** כלומר אין כפרתן קבועה בו אלא לפה על גב כפרת כהן גדול כדבר הלף על פני המים ואין הקרבן נקרא על שמס וקרבן יחיד הוא. ויליף הברזל (מ"ב ו) מתרגמא וקפא פרזלא: **חומר בזבח.** שבא תחילת הקדש מבתמורה שהומרה בו: **שהזבח וכו'.** ולקמיה מפרש ואזיל בהי זבח משכחת לה: **מה שאין כן בתמורה.** שהתמורה אינה בצבור ואינה דוחה שבת שאין זמנה קבוע ואינה עושה תמורה דכתיב [13] והיה הוא ותמורתו ולא תמורת תמורתו: **שהתמורה חלה.** עלה קדושת הגוף אפילו היא בעלת מום קבוע בשעת התמורה ואם בא לחללה אינה יוצאה לחולין אלא לענין זביחה ואכילה בלבד אבל לא ליגזז וליעבד שאין חילוק בה בין חס לבעל מום דכתיב (ויקרא כז) [1] רע בטוב או טוב ברע ואם המר ימיר וגו': **משא"כ בזבח.** שהזבח אם קדם הקדישו את מומו אין יוצא בפדיונו לחולין ליגזז וליעבד דכתיב בפסולי המוקדשין (דברים יב) תזבח ואכלת בשר תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב אבל קדם מומו להקדישו הרי הוא כמקדיש עצים ואבנים לדמי עולה שאין קדושת הגוף עליהן אלא קדושת דמיס בלבד ויוצאין בפדיונן לחולין גמורין כדתנן בבכורות (דף יד.) ובשחיטת חולין (דף קל.): **אלא לאו דפר.** יום הכפורים נוהג בצבור כביחיד לחטאת היא וחטאת נוהגת בצבור ועושה תמורה אלמא פר יום הכפורים עושה תמורה: **באילו של אהרן.** דיום הכפורים: **מאי תמורה שם תמורה.** לעולה בפר והאי חומר בזבח מבתמורה דקתני לאו אתמורה דידיה קאי אלא הכי קאמר חומר בזבח משם תמורה שאין לך דבר ששמו תמורה דוחה שבת ואפילו התמורות הקריבות: **אי הכי.** דשם קתני זבח נמי שם זבח קתני וכיון דשם זבח תני תנא מאי דוחקיך לאוקומי בחד זיבחא דתשמע מינה דבפרו של אהרן או באילו מיירי דילמא הכי קאמר תנא חומר בדבר ששמו זבח מדבר ששמו תמורה שיש זבח נוהג בצבור כביחיד ויש זבח (תמורה) שדוחה שבת כגון יחיד: **שם זבח לא קתני.** האי תנא אלא בחד זיבחא נקט למילתיה: דוחק כאן תלמודא לאשכומי נפקותא. וגראה לרבינו דהכא בשמעתין לא מצי משכח הך נפקותא דוודאי גבי פר יום הכפורים ב"ד כגון פר הבא על חטאת חלב ודם יש מילוק בין מת אחד מב"ד למת אחד מן [הציבור] הבאין גבי פר חטאת דיוה"כ שאינו בא על חטאת [מבורר] אין מיומן מלהביאה בשביל אותו ב"ג שמת [ד]אית לן למימר דבין לר"י בין לר"ש דאיתה לא בשביל מיתת האחד ואין מילוק בין צבור לשותפין בזה, ואף על גב דבעי לאיתויי דאיה התם לעיל משעיר דאם תמרוחת הלבה שאינו בא על חטאת מבורר ותש"ג דאיכא אינים דמיים ומייתין ליה מדידיה ולא אתריבן דאין מיתתו דוחה אותו, התם ודאי יש לחוש כי שמא כל המעות שלו וכי האי גוונא ודאי קפדינן, אבל [כ]שאין לו אלא חלק בו לא קפדינן כי הכא בפרו של אהרן. ולי נראה דלא קשיא ולא מידי דעבי דוחקא ר"מ בין צבור לשותפין הייגו כגון שני אדם או אנשים או כגון ב"ד שיכולין למות כולן, וכיון שמת אחד מהן נדחה הקרבן, אבל פר הבא על כל הצבור בהא ודאי לא ר"מ מי מיקרו שותפין אף לר"ש בין הכא לגבי חטאת דמה לפי שאין מיתה בצבור בהא הדין נמי בצבור אחד מהאי טעמא דלצבור ניתנו כדאמרינן בבבא בתרא [קטו, ב] גמירי דלא כלה שבטא וקרינא בהן שפיר דאייה בפרה זו אתכפר על יולאי מצרים, והא דקתמר תנאי בסוף פרק קמא דחוליות [ו, א] דחטאת השותפין (מתה) שמעינן ליה לרבי שמעון דלא [ב]מיתה אזלא ומייתי [בבריתא] דפר ושעיר של יום הכפורים כו' ודמי ליה רב יוסף הכאים קאמרת שאני הכאים דעם לעצמן הן וחטאת לצבור מינהו, אבל תנאי הכא סבור דשותפין מינהו, וא"ג כי הכא דאי גרס ליה הוה מצינן למימר דלא מייתי דאיה מפר אבל יום הכפורים דהכוא ודאי אי לצבור מיקרי אלא מייתי דאיה משעיר ע"ז דאיה ליה ב"ש דבית דין נמי מייתי, והילכך קרי ליה חטאת השותפין ומשום בית דין, אבל פר של יום הכפורים חטאת לצבור הוא, והשתא אתי שפיר דלא מיקרי דמאי שנא [ד]קרי [ליה] אנאי הכא (ליה) חטאת לצבור (והשתא) [ו]התם קאמר [שמעינן] ליה לרבי שמעון דאמר חטאת השותפין לא למיתה אזלא כו' וקרי ליה חטאת השותפין, דהתם קאי אפר יום הכפורים, אבל התם אין לגרוס שעירי ע"ז ולומר דפריך מינה מדדחי אמר רב יוסף הכאים (קאמרי) [קאמרת], ומהאי טעמא נראה לי(ה) דל"ג ליה הכא דאי גרס ליה היה יכול תנאי להקשות (תימה) לו משעירי ע"ז דב"ד מייתי אם לא אתמר דקאמר אהני [דמן]של צבור, מיהו שמעתין אתיא שפיר דבעינן דקאמרינן דקאמרת הכא מאי ר"מ מי קרינן לפר

לב א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה ד:

לג ב מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה ד:

לד ג מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה ב:

לה ד ה מיי' פ"ג מהל' תמורה הלכה ה:

לו ו מיי' שם פ"א הלכה י:

לז ז מיי' פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א ופ"ג מהלכות תמורה הלכה א:

רבינו חננאל

לדברי האומר פר של יום הכפורים קרבן יחיד הוא עושה תמורה או לא. כלומר אם ימירהו כהן גדול נתפסה תמורתו אי לא. [1] (ולעולם ר' אלעזר היא דא"ר אלעזר) המקדיש כשפודה הקדישו מוסיף חומש והמתכפר הוא הממיר. התורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו. כלומר נותנו לכל כהן שירצה. [ושנינן] הא דא"ר יוחנן פשיטא ליה לר' אלעזר, מיהו הכי קמיבעיא ליה לר' אלעזר, אחיו הכהנים בקביעותא מתכפרים, וכיון שנקבעו בזבח נעשה זבח של שותפין ואינו יכול המקדיש להמיר שהרי גם אחרים מתכפרים בו. ותנן (לא) [דאין] השותפים עושים תמורה. אז דלמא בהיקיפא מתכפרים, כלומר אין לאחיו הכהנים בפר כהן גדול כלום עד שעת הקפת הוידוי, וכשמתקבצין ביום הכפורים להאזין הוידוי באותה שעה מתכפרים, ואם מימר מקודם לכן תמורתו תמורה אי לא. ת"ש מיהא דתני בתוספתא בתמורה חומר בזבח מבתמורה שהזבח דוחה שבת וטומאה ונוהג ביחיד כבצבור ועושה תמורה, מה שאין כן בתמורה. ותנינן בסוף תורת כהנים והיה הוא, הוא הקודש עושה תמורה ולא תמורתו עושה תמורה, ומוקים לה להאי זבח דקתני הכא פר כהן גדול הוא, ודחי שבת וטומאה משום דקביע ליה זמן. ותנינן כל הקבוע לו זמן מן התורה דחי שבת ודחי טומאה ועושה תמורה דקרבן יחיד הוא, ש"מ בהיקיפא מתכפרי. ודחי רב [ששת] ואמר הכי, האי זבח לא יכלת למימר דפר כהן גדול הוא, אלא האי זבח אילו של כהן גדול הוא שהוא עולה, ותמורת עולה אע"ג דקרבה עולה, כדתנן תמורת עולה ולדותיה הרי הן כעולה טעונה הפשט וניתוח, אינה דוחה לא שבת ולא טומאה דלא קביע לה זמנא, אבל הפר של כהן גדול ביום הכפורים חטאת היא ותמורת חטאת למיתה אזלה, דתנן בתמורה תחלת פרק ד' וולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה כולן ימותו וכיון דלמיתה אזלו [למאי] הוצרך לומר שאינה דוחה לא שבת ולא טומאה. ופרקינן מאי תמורה שום תמורה. פי', לעולם פר כהן גדול הוא והאי דאמרת תמורתו למיתה אזלא ודאי הכי הוא, אלא האי דקתני מה שאין כן בתמורה לאו אהאי דא' ועושה תמורה קאי, אלא אתמורה דעלמא דחיילא עלייהו תמורה, עלה תני אינה דוחה את השבת ולא את הטומאה. ואקשינן אי הכי האי דקתני זבח נוקמה שם זבח ולא פר כהן גדול, וא"ל לא יכלת למימר שום זבח קתני, דקתני סיפא דהא מתניתא חומר בתמורה שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואין יוצא לחולין וליעבד, מה שאין כן בזבח. ואי ס"ד שום זבח, הא איכא בבור ומעשר דחלין על בעל מום קבוע ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד, אלא שום זבח לא קתני ומאי שנא.

[1] נראה דל"ג ופרכינן הא דר"ש דר"י הוא דאמר ר' יוסנן המקדים וכו'.]

מסורת הש"ס

[1] [ל"ל אליעזר], [2] תמורה ב:. זבחים ו. נדרים לו:, [3] ס"ל בצבור כביחיד, [4] ובצבור. רש"ל, [5] [ויקרא כז], [6] [ל"ל טוב ברע או רע בטובו], [7] ל"ל אליעזר, [8] ל"ל אליעזר, [9] [ועי' תוס' זבחים ו. ד"ה מקופיא], [10] [תמורה טו.].

הגהות מהר"ב רנשבורג

[1] בת"י ד"ה ומאי וכו' ומיהו אומר רבי דהתם מעיקרא בהוריות וכו' כל"ל: [2] באא"ד שאינו בא על חטאת אין מימיון וכו'. ל"ל שאינו בא על חטאת מבורר אין מימיון וכו': [3] צ"ל דבעיין וכו':

מוסף רש"י

המקדיש מוסיף חומש. אדם שגדל קרבן והפרישו מביתו משלו להתכפר בו הגדר והומס וגא לחללו, אם המפרים מחללו מוסיף חומש ואם המתכפר מחללו אינו מוסיף חומש, דתנייא רחמנא לחומש במקדיש דכתיב (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישיתו ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אומו (זבחים ו.) אי: שאם רוצה לפדות הקדשו כגון שגאל בו חומס, יכול לפדותו ומוסיף חומש, אבל ממיר אינו מוסיף חומש דכתיב אם המקדיש וגו', על הקדש ראשון אתה מוסיף חומש ולא על הקדש שני כגון תמורה, ע"א שאם הקדיש בית או שדה ואתו בעלים לפדותו לא פרקי בלא חומש דכתיב ואם המקדיש יגאל ויסף חמישיתו, אבל אם גאלו אחר לא מייביה רחמנא ליתן חומש (תמורה ב:). **והמתכפר עושה בה תמורה.** שאם הפרים יגאל קרבן כדי שיתכפר בו חביבו יגאל ואמר המתכפר זו תחת זו תמורתו תמורה ולוקה, דכיון שהופרש לגרבו קריבא ביה קרבנו דבתר המתכפר אזלינן (שם) דאיהו הוי בעלים דידיה (זבחים ו.). **והתורם משלו על של חבירו.** מתנותה שלו על טבלין של חבירו לפוטרו מן המעשרות, טובת הנאה שלו. שלו מוסיף, שיכול ליתנו לכל כהן שירצה, אי נמי אם אמר לו ישראל הילך סלע זה ותנה לכן בני כהן, הוי אותו סלע של מוסיף ולא של המתכפר בשבילו ולא מלי טעין הלה כיון שנתרצה על עבל שלי נמלא דנותן סלע על של עצמו. הך מילתא דר' אבהו תלת מילי מינהו (תמורה ב: וכעי"ז שם י.).

תוס' ישנים

שייך לעמוד קודם

דהתם (איכא למימר התם ד) מעיקרא בהוריות אבל בעל מעשה דר"ש משום דאין מילוק בין שותפין לצבור, אבל לפי מסקנא דספ"ק בהוריות מצינו למימר דלר"ש נמי מת אחד מן השותפין (דמוקמינן) [ומוקמינן] לה להך בריתא דהתם כר"ש דלמוקמא רב יוסף לעיל, והשתא קשה דר"מ טובא בין השותפין לבל צבור ואפילו לר"ש כדפרישית ומה

דעבי דוחקא ר"מ בין צבור לשותפין הייגו כגון שני אדם או אנשים או כגון ב"ד שיכולין למות כולן, וכיון שמת אחד מהן נדחה הקרבן, אבל פר הבא על כל הצבור בהא ודאי לא ר"מ מי מיקרו שותפין אף לר"ש בין הכא לגבי חטאת דמה לפי שאין מיתה בצבור בהא הדין נמי בצבור אחד מהאי טעמא דלצבור ניתנו כדאמרינן בבבא בתרא [קטו, ב] גמירי דלא כלה שבטא וקרינא בהן שפיר דאייה בפרה זו אתכפר על יולאי מצרים, והא דקתמר תנאי בסוף פרק קמא דחוליות [ו, א] דחטאת השותפין (מתה) שמעינן ליה לרבי שמעון דלא [ב]מיתה אזלא ומייתי [בבריתא] דפר ושעיר של יום הכפורים כו' ודמי ליה רב יוסף הכאים דעם לעצמן הן וחטאת לצבור מינהו, אבל תנאי הכא סבור דשותפין מינהו, וא"ג כי הכא דאי גרס ליה הוה מצינן למימר דלא מייתי דאיה מפר אבל יום הכפורים דהכוא ודאי אי לצבור מיקרי אלא מייתי דאיה משעיר ע"ז דאיה ליה ב"ש דבית דין נמי מייתי, והילכך קרי ליה חטאת השותפין ומשום בית דין, אבל פר של יום הכפורים חטאת לצבור הוא, והשתא אתי שפיר דלא מיקרי דמאי שנא [ד]קרי [ליה] אנאי הכא (ליה) חטאת לצבור (והשתא) [ו]התם קאמר [שמעינן] ליה לרבי שמעון דאמר חטאת השותפין לא למיתה אזלא כו' וקרי ליה חטאת השותפין, דהתם קאי אפר יום הכפורים, אבל התם אין לגרוס שעירי ע"ז ולומר דפריך מינה מדדחי אמר רב יוסף הכאים (קאמרי) [קאמרת], ומהאי טעמא נראה לי(ה) דל"ג ליה הכא דאי גרס ליה היה יכול תנאי להקשות (תימה) לו משעירי ע"ז דב"ד מייתי אם לא אתמר דקאמר אהני [דמן]של צבור, מיהו שמעתין אתיא שפיר דבעינן דקאמרינן דקאמרת הכא מאי ר"מ מי מיקרו שותפין אף לר"ש בין הכא לגבי חטאת דמה לפי שאין מיתה בצבור בהא הדין

בכור. קדושתו מרחם בין תם בין בעל מום ואין לו שום פדיון דכתיב ביה (במדבר יח) אך בכור שור לא תפדה. ובמעשר בהמה נמי כתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע אלמא חל על בעל מום ופדיון אין לו דכתיב (שם) לא יגאל: **אלא שם זבח לא קפיד.** אלא בחד זבחא נקט למילתיה וקאמר חומר בו מה שאין בשם תמורה וחומר בשם תמורה שאין באותו זבח שאנו עסוקין כאן: **מאי שנא.** דלינקוט תנא מילתיה בתרי גווני: **שם תמורה אחת היא.** כל התמורות שוות בכל הנך דקתני הכא בציבור ובדחיית שבת ובעשיית תמורה ובגיזה ובעבודה אבל זבח לא מצי למיתני שם דהא קתני גיזה ועבודה דלא מצי למימר מה שאין כן בשם זבח דהא איכא בכור ומעשר: **קסבר אין שוחטין פסח על היחיד.** כר' יהודה דאמר הכי במסכת פסחים (דף לא.) ויליף לה מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד וכיון דאינו בא בלא שותפות אין עושה תמורה: **מי דחי טומאה.** איכא למאן דאמר נקמן בשמעתין דלא דחי: **ותנא מאי שנא חגיגה וכו'.** ההוא תנא דתמורה דגבי רבי מאיר ורבי יעקב דאייתי לעיל (א): **בכנופיה.** ברגליים: ותיפוק

בכור ומעשר [א]דחלין על בעל מום קבוע [ב]ואין יוצאין לחולין ליגזז וליעבד אלא שם זבח לא קתני ומאי שנא תמורה שם תמורה אחת היא זבח איכא בכור ואיכא מעשר ולרב ששת אדמוקים לה באילו של אהרן לוקמה בפסח [ג]דדוחה את השבת [ד]ואת הטומאה ועושה תמורה דקרבן יחיד הוא קסבר [ה]אין שוחטין הפסח על היחיד ונוקמיה בפסח שני מי דחי טומאה אמר ליה רב הונא ברירה דרב יהושע לרבא ותנא מ"ש פסח דקרי ליה קרבן יחיד ומ"ש חגיגה דקרי לה קרבן [ו]ציבור אי משום דאתי בכנופיא פסח נמי אתי בכנופיא איכא פסח שני דלא אתי בכנופיא אמר ליה אם כן יהא דוחה את השבת ואת הטומאה אמר ליה אין כמאן דאמר דחי דתניא [ז]ה"פסח שני דוחה את השבת [ח]ואינו דוחה את הטומאה ר' יהודה אומר אף דוחה את הטומאה מ"ט דתנא קמא אמר לך מפני טומאה דחיתו ויעשה בטומאה ורבי יהודה אמר לך אמר קרא [ט]ככל חקת הפסח יעשו אותו ואפילו בטומאה התורה החזירה עליו לעשותו בטהרה לא זכה יעשנו בטומאה ותיפוק

נוקמה בפסח. גרלה משום דחטאת ואילו של אהרן לא הוה ליה למיתניהו בלשון זבח סתמא דלא אשכחן דאיקרי זבח אבל פסח כתיב זבח פסח הוא תימה לי לוקמה בפסח דראשון וימא דהכי קאמר חומר בזבח שיש זבח אחד דשייך ביה כל הני מילי דקא חשיב דהיינו ציבור כציבור ודוחה שבת וטומאה ועושה תמורה אם לא קרב בזמנו דהוה ליה מותר פסח וממילא בו אפילו למאן דאמר דאין שוחטין הפסח על היחיד משום משהו עליו אלא אחד עושה תמורה כדאמרי' בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף לו:) דפסח בשאר ימות השנה עושה תמורה מה שאין כן בשום תמורה חומר בתמורה שכן חלה על בעל מום קבוע ואינו יוצא לחולין ליגזז וליעבד מה שאין כן בזבח פסח שאמרנו וי"ל דמותר פסח נמי חל על בעל מום קבוע דאם הפרישם פסח והומם ועבר עליו הפסח הוי מותר פסח ואין יוצא לחולין ליגזז וליעבד כיון דקדש הקדישו דפסח למומו: **דוחה השבת ואין דוחה הטומאה.**

ג"ל דבין רבי יהודה ובין רבנן גמרי מכלל חקת הפסח ובהא סברא פליגי דתנא קמא סבר ככל חקת פסח דראשון אין דוחה טומאה אלא ברוב ציבור אבל במיעוט ציבור נדחה מפני הטומאה אף פסח שני ורבי יהודה סבר ה"ק מה פסח ראשון אין בטל לגמרי אף וכו' אבל מבמועדו במועדו בגזירה שוה לא גמרינן חדא דלמה לי ג"ש הא אתיא שפיר מכלל חקת הפסח ועוד אי מגזירה שוה מאי טעמא דתנא קמא דלא דחי טומאה ניגמר מגזירה שוה דדחי שבת וטומאה וליכא למימר דאדרבה גמרינן מפסח ראשון מה פסח ראשון לא דחי טומאה ביחידים אף פסח שני דאסר כן מנלן דפסח דחי שבת אפילו כשהוא בא ביחיד כגון שרוב ציבור זבין ומיעוטן עושין את הראשון בשבת מנלן הא מתמיד ליכא למיגמר אלא כשכל ישראל עושין פסח דומיא דתמיד דהוי קרבן של כל ישראל וימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן כל ישראל אף כאן כל ישראל דווקא אלא על כרחך כיון דגמרינן בג"ש הכי גמרינן מה להלן במועדו אפילו בשבת ואינו בטל בשביל שהוא שבת אף בפסח לא יתבטל בשבת ואם היו כל ישראל זבין או בדרך רחוקה חוץ מאדם אחד או שנים וחל ע"פ בשבת אי אמרת לא דחי שבת ביחיד הרי הוא בטל לגמרי הכי נמי ימא גבי פסח שני אלא יתבטל מפני הטומאה כמו פסח ראשון שאין בטל לגמרי בשביל טומאת מת וליכא למימר דת"ק סבירא ליה דבמועדו קאי אפסח ראשון וכרבי נתן דפרק מי שהיה טמא (פסחים דף לג.) וא"כ בפסח שני לא כתב במועדו וגמר מכלל חקת הפסח אבל ר' יהודה גמר שפיר מבמועדו דסבר דאפסח שני קאי דהא בשמעתא קאמר ורבי יהודה אמר לך אמר קרא ככל חקת אלמא מכלל חקת הפסח נפקי ליה נמי לר' יהודה על כן נראה לי דכי לא הקריב ה' לא הקריב במועדו (במדבר ט) לא מיסתבר כלל לדרוש אותו לגזירה שוה אליבא דשום תנא דלא דמי לאיך שנכתבו בלשון זווי תשמרו להקריב לי במועדו (שם כמ) ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו (שם ט) אלה תעשו לה' במועדיכם (שם כט) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל (ויקרא כג) לעשות המועדות אבל האי קרא כתב כי קרבן ה' לא הקריב במועדו אבל מכלל חקת הפסח גמרינן שפיר ובסברא פליגי כדפי' וא"ת והא פסח ראשון לא נפקא לן דדחי שבת אלא מגזירה שוה מתמיד והיכי גמר פסח שני מיניה בהיקשא הנימא לומר דבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש אלא לומר דאמר אינו חוזר ומלמד מאי איכא למימר ויש לומר דסבירא ליה הימנו ודבר אחר לא הוי היקש כיון דמכלל חקת הפסח גמרינן דברים שכתובים בפסח ראשון גופיה גמרינן מיניה נמי מידי דגמרינן בה בגזירה שוה אבל קשה למאן דאמר בש"פ איזהו מקומן (זבחים דף מז.) הימנו ודבר אחר הוי היקש וליכא למימר דאיהו סבירא ליה דדבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש דא"כ מאי טעמא פליגי בה אמוראי בפ' איזהו מקומן (שם דף ג.) תיפשוט דחוזר ומלמד בהיקש מדר' ישמעאל דאית ליה הימנו ודבר אחר הוי היקש וקריכין אנו לומר לדידיה דדבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש ודוחק הוא לומר דלר' ישמעאל פסח שני אינו דוחה לא שבת ולא טומאה דא"כ הוו להו שלש מחלוקות בדבר וי"ל כיון דכתיב ככל חקת הפסח יעשו אותו לריכים אנו ללמוד כמו כן ממנו דבר שלמדנו בו בגזירה שוה שאם לא כן איך מקיים ככל חקת הפסח וכי האי גוונא משני לקמן בפירקא (דף מז.) חוץ מבפנים בחד זימנא גמר כלומר כיון דכתיב וכן יעשה להאל מועד בפר כל מה שעשה לפני ולפנים וכן בשעיר ואפילו דבר שלמדו בהיקש דאם לא כן לא קרינן ביה וכן יעשה אבל יש פירוש בפסחים שמוגה בהם דבמועדו גמרי בגזירה שוה וכן נמצא בספרי כי קרבן ה' לא הקריב במועדו בא הכתוב ולימד על פסח שני שדוחה את השבת או ידחה את הטומאה אמרת כל עצמו אינו בא אלא בשביל הטומאה וסתמא כרבנן ולריך אני לייסד מהא שהקשיתי לעיל דודאי פסח גמר שפיר מתמיד דאפילו יחיד עביד בשבת דהא תמיד כל שעה יבא בשבת אף פסח כל שעה יבא בשבת ואפילו יחיד ואע"ג דתמיד לא אתו ביחיד בשבת היינו משום דלא משכחת ליה ביחיד כלל אבל פסח שהוא בא ביחיד יש לך ללמוד הימנו דניתי בשבת בין ביחיד בין בציבור אבל בטומאה כיון דפסח ראשון גופיה זמינין דלא דחי טומאה כגון במיעוטו ציבור דעבדי בטהרה ולא עבדי בטומאה הכי נמי פסח שני וא"ת למה לי אתיא שהוא כמכלל חקת הפסח יש לומר דסבירא ליה דמימעטיו מכעין הפרט דמלות ומרורים מה הפרט מפורש מלות עשה דלא דחי לא תעשה שיש בו כרת אף כל למעוטי שלא ידחה שבת שהוא לא תעשה שיש בו כרת מיהו לר' נתן דאמר במועדו אפסח ראשון מאי לריך לומר דפסח שני דדחי שבת דנקא ליה מכלל חקת הפסח כרבי יהודה דשמעתין דנפקא ליה נמי מהתם ואפשר דרבנן דרבי יהודה נמי סבירא להו הכי כרבי נתן ולא כתב במועדו אפסח שני ונפקא להו מכלל חקת או סבירא להו כר' חנניא בן עקביא ורבי דדרשי במועדו בפסח שני ונפקא להו מבמועדו כדאיתא בספיפי מיהו קשה לי דבספרי קאמר מעיקרא כי קרבן ה' לא הקריב במועדו על פסח ראשון עונש כרת אתה אומר על פסח ראשון או אינו אלא על פסח שני אמרת איזהו מועדו זה ראשון ובתר הכי קאמר דבמועדו בפסח שני כתב ושמא היינו דקאמר דבר אחר בא הכתוב ולימד על פסח שני שדוחה השבת ודרשא קמייתא לנמן דאמר דאפסח ראשון קאי ודבר אחר דקאמר לנמן דאמר דאפסח שני קאי מיהו קשה דא"כ הוה ליה למימר בא הכתוב ולימד על פסח שני לענין כרת דאיירי ביה מעיקרא מאי טעמא שבקיה לכרת ונקט מילתא אחריתי כיון דלמאן דאמר דאשני קא אייר והא אינהו פליגי לענין כרת בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף לג.) ועוד אי סבור שיש מקום בבריתא אחת שדורש שתי דרשות בפסח שני דתמורה (ט, ב) ומודע להם על ידי דהוה קים להו שבמקום שנאמרה מיתה יש חמש מיתות ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ובעליה ובעליה שנאמר מתוך כך מתברר להם שבחיות נאמרה מיתה ובלבור רעייה, אבל הטעם של רעייה לא אלאו הקב"ה בסיני (ו)לא בולד (ולא ב)תמורה שלון בלבור ולא בשותפות, דתסתמא דטעם[ן] שנאמרה בסיני אר"ש בברייתא והוא אלה הטעם כמו שאין חטאת לבור מתה ל"ש כך נאמר בסיני חטאת יחיד מתה וחטאת לבור רועה, שאם נאמר בסיני חטאת לבור ושותפין רועה כך היה לו לומר לר"ש שאין חטאת לבור ושותפין מתה הואיל ונאמר בסיני שאין חטאת [מתה] אלא במקום שממשמן יכולין להיות בעונין זה כמו כן היה לו לר"ש לשנות, אלא אין אלא המלה הטעם של רעייה בסיני אלא כמה שהיא אבל לבור (ודמייתו) [ומדמייתו] רואה מחטאת לבור שנאמרה בה רעיה בסיני לחטאת השותפין אלמא חטאת לבור וחטאת שותפין שוות, ומעמנו מינה דש"ס כמו שחטאת לבור אין מיתת אחד בה מעלה ולא מוריד לענין החטאת וגם בחטאת השותפין כמו כן, ודחי רב יוסף התם בסוריות דלא מייתי ר"ש רואה מינה לשותפין אלא בהדם גופייהו שהפר של יוה"כ מכפר עליהם (ומשני לימוד) [שאחי דלימוד הם] דאיקרו קהל לגבי הפר דאיתקש לקהל לענין כפרה פר יוה"כ, (מדמקרי') [ומסקינן] ובעי מאי הוי עלה אי כאחי דאמר דמייתי ר"ש רואה מלבור לשותפין וגלמוד משם שחטאותיהם שוין גם לענין שאין (מיתה) מועלת בשותפין כמו שאינה מועלת בלבור, אי כרב יוסף דאמר דפר יוה"כ חטיב לבור ולא לשותפין, ומסקינן כאחיי דבחד מקום גמיר להו אלמא חטאת דש"ד נמי אינה מתה וש"ד ליכא למימר [דליבור וינהו] אלא ודאי חטאת שותפין כחטאת לבור

מסורת הש"ס

(א) [פסחים לא. לה. לט. קידושין מב.], ב) [עי' תוס' מגיגה ו. ד"ה קרבן יחיד], ג) פסחים לה.;

תורה אור השלם

1. לא יַשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ כְּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: במדבר ט יב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ותנא כו' לאייתי לעיל. ע"כ בדף נ ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) בתו"י דלעניין אין מיתה בלבור לא קשה לן מידי דלבור מינהו וכו' ומחוכת לתרץ בין ההיא דהכא וכו' כל"ל:

מוסף רש"י

דאתי בכנופיא. בלתיפת מבריס ברגל (פסחים עו:). פסח שני דוחה את השבת. דבשני כתיב ביה במועדו, למ"ד קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני (פסחים צה:). מפני טומאה דחיתו ויעשה בטומאה. בתמיה, אלא מוטב ידחה לגמרי (שם).

תוס' ישנים

לדף נ' ע"א

של יוה"כ חטאת שותפין או חטאת לבור לענין אין מיתה בלבור לא נקרא אלא מתוך כך מתברר להם שבחיות נאמרה מיתה ובלבור רעייה, אבל הטעם של רעייה לא אלאו הקב"ה בסיני (ו)לא בולד (ולא ב)תמורה שלון בלבור ולא בשותפות, דתסתמא בסיני אר"ש בברייתא והוא אלה הטעם כמו שאין חטאת לבור מתה ל"ש כך נאמר בסיני חטאת יחיד מתה וחטאת לבור רועה, שאם נאמר בסיני חטאת לבור ושותפין רועה כך היה לו לומר לר"ש שאין חטאת לבור ושותפין מתה הואיל ונאמר בסיני שאין חטאת [מתה] אלא במקום שממשמן יכולין להיות בעונין זה כמו כן היה לו לר"ש לשנות, אלא אין אלא המלה הטעם של רעייה בסיני אלא כמה שהיא אבל לבור (ודמייתו) [ומדמייתו] רואה מחטאת לבור שנאמרה בה רעיה בסיני לחטאת השותפין אלמא חטאת לבור וחטאת שותפין שוות, ומעמנו מינה דש"ס כמו שחטאת לבור אין מיתת אחד בה מעלה ולא מוריד לענין החטאת וגם בחטאת השותפין כמו כן, ודחי רב יוסף התם בסוריות דלא מייתי ר"ש רואה מינה לשותפין אלא בהדם גופייהו שהפר של יוה"כ מכפר עליהם (ומשני לימוד) [שאחי דלימוד הם] דאיקרו קהל לגבי הפר דאיתקש לקהל לענין כפרה פר יוה"כ, (מדמקרי') [ומסקינן] ובעי מאי הוי עלה אי כאחי דאמר דמייתי ר"ש רואה מלבור לשותפין וגלמוד משם שחטאותיהם שוין גם לענין שאין (מיתה) מועלת בשותפין כמו שאינה מועלת בלבור, אי כרב יוסף דאמר דפר יוה"כ חטיב לבור ולא לשותפין, ומסקינן כאחיי דבחד מקום גמיר להו אלמא חטאת דש"ד נמי אינה מתה וש"ד ליכא למימר [דליבור וינהו] אלא ודאי חטאת שותפין כחטאת לבור

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פ"ו מהל' מעילה הלכה ט:

לט ג מיי' פ"ו מהלכות קרבן פסח הלכה ח:

מ ד מיי' שם פ"ז הלכה ג:

מא ה ו מיי' שם פ"ב הלכה ו) וס"ו הלכה טו:

רבינו חננאל

ושנינן כל שום תמורה אחת היא, אבל זבח האיכא זבח ואיכא בכור ואיכא שלמים ואיכא מעשר. ואקשינן ולרב ששת אדמוקים לה באילו של אהרן נוקמה בפסח כו'. ושנינן פסח אינו קרבן יחיד דקתני אין שוחטין את הפסח על היחיד. ופסח שיני נמי לא דחי טומאה דתניא הראשון דוחה טומאה השיני אינו דוחה טומאה. ואקשינן לר' יעקב מאי שנא פסח דקרי ליה קרבן יחיד, וחגיגה קרי לה קרבן צבור. אי משום דאתי בכנופיא, כלומר בבוא כל ישראל לחגג. פסח נמי בכנופיא אתי, דהא כל ישראל חייבין לעשות הפסח. ודחי האי פסח דקתני ר' יעקב פסח שני הוא דליתיה בצבור. ומי דחי טומאה סבר לה כר' יהודה דתניא השני דוחה שבת ולא את הטומאה דהאי מפני טומאה דחיתו, יחזור ויעשנו בטומאה. ר' יהודה אומר דוחה אף את הטומאה התורה הזהירה עליו לעשות בטהרה, לא זכה יעשנו בטומאה שנאמר ככל חקת הפסח יעשו אותו.

תוס' ישנים (המשך)

רועה. הכי אתיא שפיר קוגיא דסוריות. וה"נ בשמעתין אתי שפיר להאי פירושא דלא מצי למימר הטמא אליבא דר"ש יוה"כ חטאת לבור בין אין מיתת אחד בה מעלה ולא מוריד לענין אימוי פר הוראה, אבל לענין מיתת אחד מן הבעלים אין מלוק לר"ש בין לבור לשותפין כלמסקין בסוריות כאחיי ולא כרב יוסף, ומיהו לרבי יהודה הוי מצי למימר בפקוחא אי הוי פר יוה"כ חטאת השותפין (מאלבנא היה מיתה) [הקרבן היה נאכל במיתת] אחד מן הבהמים אם מת אחר שהופרש הפר וימות הפר, ואי הוא חטאת לבור לא (מלרכא) ביה מידי ויקרב לאין לבור מתיס כדבפקא לן מכפר לעמך ישראל, אבל מקרבן לא מיפטרי במיתת אחד מהם (אי מת) [כמת] אחד מב"ד שפטורין מפר העלם דבר, ואע"ג דמלי משכח האי נפקותא לרבי יהודה כדפרישית ניחא ליה טפי דאיכא לרבי יהודה אין למצות נפקותא אחרת אלא זאתה שאומר התלמוד אבל הטעם אינו ידוע לי כי לומר לא יעמוד הפר במיתת אחד מן הבהמים אם הן שותפין כמו שאומר התלמוד בסוריות [ו, א] דשעיר ר"ש לא היה לו ליקרב אם מת אחד מן הבהמות אי לאו דגלי קרא דאין לבור מתיס ומתמה בשביל שהפר קנוי לכ"ג יותר מלשאר הבהמות לפי שממנו הוא בא לכך לא תפקלנו מיתת אחד מהם אלא מיתת כ"ג לבדו תפקלנו לרבי יהודה. לשון רבינו. ושוב כתב מה שכתבתי לעיל שהלכה נאמרה חטאת המתה ביחיד ולא בלבור אינו מיושב, שאם כן לא היה להם להסתפק בימי אבלו של משה בולד חטאת ותמורת חטאת ומתו בעליה, כי בחטאת מעותן לא היה רואי לשנות ביחיד נאמרה ולא בלבור דהא ליתא בלבור כלל, וכתב רבינו [כ"ו] שוב פירשה בענין אחר ואותו ענין לא ראיתי אבל כדפרישית לעיל הוא שפיר וכנון ונראה. **אימא לפי שאין חטאת השותפין מתה.** ותאני קרי לה לבהמים לבור, ואף על גב דבפרק [קמא] דסוריות [ו, א] קרי לה לבני שותפין, הכא קרי להו לבור לבתר דשמעה מרב יוסף דהתם. וא"ת והא לקמן פרק שני שעירי [סה, א] פריך אבני מהא מילתא (ופר) [ופר] ושעיר כו' ומשני שאני קרבנות לבור כדרבי עני כו' הא [מינה] שעיר פר מאי איכא לבור פר קרבן לבור, י"ל דאליבא דרבא אייני התם לא קרי ליה קרבן לבור. מ"ר. א"ל לענין תרומת הלשכה כ"ש מודו דלא הוי אל לבור ובי גזא דאתיא בעינן דאסר לה כתיב, לא שייך התם תרומה מדשה. דלא מייתו בהנים פר בהוראה. פי' שאם תקריבהו קרבן לבור יכול לעשות ולקרותו פר לבור שיביאו הכהנים פר בהוראה, ומ"מ אפילו מאן דקרי ליה קרבן לבור לא מייתו הכהנים פר בהוראה כדאמרינן פ"ק דסוריות [ו, א] משום דלאו קהל אקרי, (הרמוזין) [אבל רמוזין] לכפרה ניכוו. ע"כ לדף נ' ע"א

לדף נ' ע"ב **לדברי האומר פר יוה"כ בו'.** דפליגי לעיל אי קרבן לבור הוא או לא ודלא כרבא דאמר לעיל פליגתא בהא. **עושה תמורה או אין עושה.** ל"ע אמאי לא מיבעיא ליה אי מתה אי לא ואמאי פטיטא ליה במתה טפי מבתמורה. **ודוחה את השבת.**

מב א ב מיי' פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הלכה ג:
מג ג סמ"ג עשה פ"ד הלכה ח:
מד ד ה מיי' פ"ד מה"ל בית המקדש הלכה ב:
מה ו מיי' שם פ"ג הלכה יב:

רבינו חננאל

ותיפוק ליה דפר כהן גדול אשר לו אשר לו כתוב ביה, הכתוב שנה אשר לו לעכב שלא יביא משל צבור ולא משל אחיו הכהנים אלא משלו ממש. ואמרינן ואי לא קנו להו לכהנים בפר היכי מתכפרי ביה אלא משום דאמרינן בי גזא דכהן גדול אפקריה רחמנא גבי כהנים, ש"מ (קמיה) [קניה] אית להו בגוויה. היה מהלך בהיכל וכו'. סוגיא דשמעתא, במשכן היתה פרוכת אחת מבדלת בין הקודש ובין קודש הקדשים. במקדש ראשון היה במקום הפרוכת כותל רחבו אמה, במקדש שיני נסתפק להן זו האמה מקום הכותל או כלפנים קדושתה, או כהיכל. לפיכך עשו ב' פרוכות וביניהם אמה והיתה נקראת אמה טרקסין והוא לשון יון פנים וחוץ. וכך מפורש בתלמוד ארץ ישראל. ור' יוסי פשיטה ליה דקדושתיה כקדושת ההיכל. ת"ר בין המזבח למנורה היה מהלך כהן גדול בשעה שהיה נכנס לבית קודש הקדשים ו) דברי ר' מאיר. מאי טעמא קסבר פתח הקדש בכותל טרקסין בדרום היה פתוח, והמנורה נתונה בדרום, לפיכך כיון שהיה נכנס בהיכל והפתח בדרום היה מהלך כנגדו בין מזבח הזהב למנורה עד הפתח. ובין המנורה למזבח הזהב שש אמות, שהיה רוחב הבית כ' אמות, והייתה המנורה נתונה בדרום משוכה מן הכותל ב' אמות ומחצה. והשלחן היה נתון בצפון משוך ב' אמות ומחצה, הרי ה' אמות, ומקום המזבח והמנורה והשולחן בשלש אמות, והמזבח ממוצע ביניהן. נמצא ביניהן השיעור שאמרנו. ולפיכך לא היה מהלך בין הכותל למנורה שהיה מקום צר ב' אמות ומחצה ומטנפי בגדיו מן המנורה, והיה מהלך בין המנורה למזבח שהמקום מרווח ולא יבא להתחבר במנורה כדי שיטנפו כליו. ור' יוסי אומר בין שלחן לכותל היה מהלך, קסבר פיתחא דכותל המבדיל בין ההיכל ובין קודש קדשים ז) בצפון קאי, שנכנס מהלך כנגדו ונכנס בקדש אצל הארון. ופשוטה היא. אבל ר' יהודה שהיה אומר בין המזבח לשולחן היה מהלך אמר מאי טעמא, אי קסבר פתחא בדרום קאי ליעביד כר' מאיר. אי קסבר פיתחא בצפון קאי ניעביד כר' יוסי. לפיכך הוצרכנו לפרש טעמו. ואמרינן לעולם ר' יהודה פתחא בצפון קאי, וקסבר שולחנות בצפון ודרום היו מונחין ומפסקי ליה ולא מתעייל ליה. ומפורש כך במנחות פרק שתי הלחם באחריתו, ת"ר מזרח ומערב מונחין דברי רבי, ר' אליעזר בר"ש אומר צפון ודרום, מ"ט דרבי גמר ממנורה מה מנורה מזרח ומערב כו'. ואמרינן התם בשלמא [למ"ד מזרח ומערב היינו דהוו יתיבי עשרה בעשרים, אלא] למאן דאמר צפון ודרום עשרה בעשרין היכי יתבי כהנים היכי הוו עיילי. ופרקינן מי סברת דרא חדא הוו, תרי דרי הוו כו', וכיון שלא היה יכול ליכנס בין שלחן לכותל, אלא אינו דרך ארץ ליכנס אדם ולעבור כנגדו עד שיטה כמעט, לפיכך מטה כמעט ומהלך.

ו) גי' רבינו ז"ל דברי ר"מ וכ"ה בירושלמי. ז) גרשה דע"ל בצפון קאי לפיכך מהלך כנגדו וכו'.

שסותרין זו את זו ובתרי תנאי בהרבה מקומות יש דבר אחר אחר דבר אחר דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים אבל כי האי גוונא לא אשכחן וגרשה לי דההיא דרשא דספרי כרבי אחיא וה"פ או אינו אלא על פסח שני כלומר שלא יתחייב כרת ארשאון לחודיה אלא אפסח שני משום דקרא בפרשת פסח שני כתיב וגימא דאפסח שני מייב כרת אפילו היכא דשגג בראשון והזיד בשני ולא בראשון אפילו הזיד בראשון ושגג בשני אמרת איזהו במועדו זה ראשון כלומר אינו סברא כלל לומר דאשני קאי ולא בראשון דעיקר במועדו בראשון כתיב ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו וא"כ קאי נמי בראשון ואי לא כתב חטאו ישא הוה אמינא בראשון לחודיה קאי השתא דכתיב חטאו ישא דריש ליה נמי בפסח שני דכתיבא בפ' מי שהיה טמא וגלי לן חטאו ישא דבמועדו אתרוייהו קאי ואי לא כתיב במועדו הוה אמינא דכרת אפסח שני לחודיה קאי והשתא קאמר שפיר דבר אחר במועדו איצטריך למימר דפסח שני דוחה שבת עוד נראה לקיים הכל דהא דדחי שבת נפקא לן מכלל חוקת ומבמועדו דאי מכלל חוקת איכא למימר כדפרישית לעיל ואי מבמועדו איכא למימר כדפר' לעיל להכי צריכי תרוייהו ובא זה ולימד על זה ובא זה ולימד על זה מיהו לרבי נתן מכלל חוקת לחודיה נפקא:

תיפוק לי דאשר לו אמר רחמנא משלו הוא מביא דתניא כו'. תימה לי מאי איצטריך לאתויי ברייתא לומר דדרשינן הכי משלו הוא מביא כל שכן אי לא דרשינן הכי א]לא הוה דרשינן אשר לו שהוא מתכפר לו דתקשי לן טפי ועוד דבכל הספרים יצאים גרסינן בסמוך שאני בי גזא דאהרן וא"ג אלא אלא שרש"י גרס אלא ונראה לי דהכי פירושו תיפוק לי דאשר לו אמר רחמנא דמשמע שהוא מתכפר בו ומשמע אבל אחרייני לא מכפרי ומשני האי אשר לו דרשינן משלו הוא מביא אבל לעולם אימא לך דאיתיהו נמי מכפרי מקיבעא כדתניא וכו' והדר פריך ולטעמיך הא דמייתי מברייתא דלא דרשינן ליה להאי אשר לו לומר שהוא נדבו מתכפר בו אלא לומר משלו הוא מביא ומברייתא משמע דאחיו מתכפרין בו מה תירצת לי בזה והא הא בהא תליא כיון דמודית לי דמשלו הוא מביא א"כ אחיו הכהנים לא מכפרי ביה דאי לאו דקנו ליה בגוויה היכי מכפרי ביה ומשני שאני בי גזא וכו':

טרקסין. פרש"י פנים [וחוץ] וי"מ טרקסין מלשון טרוקו גלי (פרכות כח.) שסגור היה לפנים הימנו הלוחות שניתנו בסיני ו):

ועבוד שתי פרוכת. תימה ולישבוד פרוכת אחת שעוביה אמה ולי נראה דמשמע להו לרבנן פי' דקרא והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש וגו' (שמות כו) שמלא חילון של פרוכת יהא קדש ומתחילת עוביה ולפנים יהא הכל קדש קדשים ולהכי לא מצי למיעבד פרוכת אחת שעוביה אמה ולאוקומה במקום אמה טרקסין דילמא קדושתה כלאחן ונמצא דמתחילת עוביה ולפנים אינו הכל קדש קדשים אע"ג דבמקדש ראשון אוקמוה התם אמה טרקסין ע"פ הדבור עביד כדכתיב הכל בכתב ואי בעו למיעבד פרוכת לריכין לעשות כמו שעשו במשכן כדאיתא בפ' קמא דבבא בתרא (דף ג:) גמירי אי כוליה בפרוכת אי כוליה בבנין הכי נמי גמירי דאי בעי למיעבד פרוכת ליעבדו כי היכי דעבדו במשכן דמתחילת עודי הפרוכת ולפנים הוה קדש קדשים אבל השתא דעבוד שתי פרוכת ניחא הדא אוקמוה בתחילת מקום אמה טרקסין והשנייה בסוף אמה טרקסין בקדש הקדשים בסוף חצי העשרים של קודש הקדשים נגד החוץ דבוקה למקום סוף אמה טרקסין דאי מקום אמה טרקסין כלפנים הרי מעובי פרוכת החיצונה ולפנים הוה קדש הקדשים הכל ואי מקום אמה טרקסין כלאחן מעובי הפרוכת השניה ולפנים הוי קדשי הקדשים אבל רבי יוסי סבירא ליה והבדילה הפרוכת היינו בין חצי לחצי דחצי שחוצה לה קדש וחצי שלפנים הימנה קדשי הקדשים דעביד עוביה אמה אי נמי דילמא פשיטא ליה דקדושת אמה טרקסין כלפנים נמצא דלדידיה דמתחילת עוביה ולפנים הוי קדש קדשים:

ותיפוק לי [1]דאשר לו אמר רחמנא משלו הוא מביא דתניא אשר לו [6]אמשלו הוא מביא ולא משל ציבור יכול לא יביא משל ציבור שאין הציבור מתכפרין בו אבל יביא משל אחיו הכהנים שהרי אחיו הכהנים מתכפרים בו ת"ל אשר לו יכול לא יביא ואם הביא כשר ת"ל שוב [2]אשר לו [3]שנה הכתוב עליו לעכב וליטעמיך אחיו הכהנים אי לאו דקנו בגוויה היכי מכפר להו [4] אלא שאני בי גזא דאהרן [5]דאפקריה רחמנא גבי אחיו הכהנים הכא [גבי תמורה] נמי שאני בי גזא דאהרן דאפקריה רחמנא גבי אחיו הכהנים [3]:

מתני' [7]היה מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שתי הפרוכת המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים וביניהן אמה ר' יוסי אומר לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר [8]והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים: **גמ'** שפיר קאמר להו רבי יוסי לרבנן ורבנן אמרי לך הני מילי במשכן אבל במקדש שני כיון דלא הואי אמה טרקסין [9]ובמקדש ראשון הוא דהואי ואיסתפקא להו לרבנן בקדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ [10]ועבוד שתי פרוכת תנו רבנן בין המזבח למנורה היה מהלך דברי ר"י ר"מ אומר בין שלחן למזבח ויש אומרים בין שלחן לכותל מאן [11]יש אומרים אמר רב חסדא רבי יוסי היא דאמר [7]פיתחא בצפון קאי ורבי יהודה אמר לך [7]פיתחא בדרום קאי ורבי מאיר כמאן סבירא ליה אי כרבי יהודה סבירא ליה ניעול כרבי יהודה אי כרבי יוסי סבירא ליה ניעול כר' יוסי לעולם כרבי יוסי סבירא ליה ואמר לך [12]שולחנות צפון ודרום מונחין ומפסקא ליה שלחן ולא מתעייל ליה ואיבעית אימא [13]לעולם מזרח ומערב מונחין ומשום שכינה לאו אורח ארעא למיעל

צפון (שמות כו) אלא של משה באמצע חמש מימינו וחמש משמאלו ופליגי בה תנאי איכא למאן דאמר מזרח ומערב מונחין ואיכא למאן דאמר צפון ודרום מונחין ור"מ סבירא ליה כמאן דאמר צפון ודרום. דאשי שולחנות מן הצפון לדרום היו חמש בשורה אחת פונות לראשה של זו לראשה של זו והשולחן אמתים ארכו חצי עשר אמות ועל כרחך צריך היה לסמוך ראש השולחן הצפוני לכותל שאם אתה מושכו להלן מן הכותל נמצא מן השולחן הדרומי מקצתו יושב בדרום שהחיצל רחבו עשרים אמה נמצא צפון שלו עשר אמה ואי אפשר להיות כלום מן השולחן בדרום הלכך מפסקי שולחנות את הדרך ולא מתעייל ליה בין שולחן לכותל ואם תאמר אף בין המזבח לשולחן אין דרך שהרי המזבח באמצע ההיכל ראש השולחן הדרומי סמוך למזבח הא אמרן בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לג:) שאין המזבח מכוון כנגד השולחן אלא משוך קימעא כלפי חוץ: למיעבד

ותיפוק לי. בעיא דרבי אלעזר דלעיל דפר יום"כ דהכהנים בקופיא הוא דמתכפרי ביה דהא אשר לו כתב ביה תלתא זימני למעוטי ליבור ואחיו הכהנים דלא מדידהו אתי. תלתא אשר לו כתיבי ביה בתרי קרא והקריב אהרן וגו' והקריב תנייא ואשחט את פר החטאת אשר לו: **אלא שאני בי גזא וכו' גרסינן: אפקוריה אפקריה.** לגבי הך כפרה: **מתני' מהלך בהיכל.** נכנס ומהלך לתוכו למערב: **שפי הפרוכת.** פרוכות ו) מן הצפון לדרום אחת חילונה ואחת פנימית: **וביניהן.** תויר אמה: **גמ' אמה טרקסין.** כך נקראת כותל מחילה ז) שהפסיק במקדש ראשון אבל במקדש שני שהיה גבוה ח) (מאה) אמה לא עשאוהו לפי שלא היו עוביה אלא אמה ואינה יכולה לעמוד בגובה ט) (מאה) אמה ולהוסיף על עוביה אי אפשר דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (דה"ל כח): **ואיסתפקא להו.** במקום הממחילה אי כלפנים אי כלחוץ: **ועבוד שתי פרוכת.** לקלוט ביניהן תויר מקום הממחילה: **בין המזבח ולמנורה היה מהלך.** כשבא ליכנס היה בוקע בהיכל דרך הדרום ולהלך בין מזבח הפנימי ולמנורה שהיא בדרום והולך עד הפרוכת: **בין שולחן ולמזבח.** דרך הצפון: **רבי יוסי היא.** דאמר במתני' לא היתה שם אלא פרוכת אחת ואלו הכותל הצפוני היה רחבה כפול ופרופה בקרס זהב כלפי החוץ וכו' ונכנסין לפני ולפנים כדתני מתני' אליבא דרבנן המילונה פרופה מן הדרום הפנימית מן הצפון ורבי יוסי דאמר אין שם אלא אחת פריפתה בצפון היא דבהא לא פליג דכיונסתו לתוך חלל בית קדשי הקדשים בצפון הוה: **פיתחא בדרום קאי.** דשתי פרוכת היו שם והמילונה פרופה מן הדרום כדתנן מתני' ולקמן [נב.] פריך לר' יהודה ניעול בין מנורה לכותל: **שולחנות לפון ודרום מונחין.** עשר שולחנות עשה שלמה שנאמר (דה"ב ד) חמש מימין וחמש משמאל ותניא במנחות (לא:) אי אפשר לומר חמש מימין הפתח וחמש משמאל הפתח שאם אתה אומר כן מלינו שולחן בדרום והתורה אמרה והשולחן תתן על צלע

ואינו יוצא להחליף לינוח ולי"עבד. מדא מילתא היא שחלה על בעל מום קבוע שאינו יוצא לחולין לינוח ולי"עבד. ע"כ דף ל' ע"ב

שייך לדף נא ע"א **ונוקמה בפסח.** הקשה ר"ל (אלעזר) דבפסח היכי מיתוקמא הא קתני טהא בליבור כביתיר, ואי בעי למימר כמו שטהא ביתיר בפסח שני כן טהא בליבור בראשון, אדרבה הראשון עיקר. ואומר רבינו אלר' נתן דאמר בפסחים (עח, ב) כל ישראל יוצאין בפסח אחד אחי שפיר לתמילה לא מעכבא, והכי קאמר וטהא בליבור ואע"ג שאין כולה מוכלין כביתיר. והוה מצי לשנויי דלית ליה דר' נתן, וכמה משניות יש בפסחים דלית להו הכי מן נתן. **פסח שני מי דחי (שבת ו) בטומאה.** מ"ר. ע"כ מעמוד קודם

הטומאה, מ"מ פסח משנה בפרק מי חטאת (פסחים לה, א) דלא דחי טומאה. מ"ר. **מספקא ליה קדושתיה אי בלחוץ ולבך עבוד שתי פרכות.** ולכ' יוסי לא מספקא ליה לכך

ת"ל **אשר לו הכתוב שנה עליו לעכב.** וא"ת אימא דלו שני לעכב בשל ליבור ולו שלישי בשל אחיו הכהנים למלוה. יל דטפי משמע לו שני לו ממש מלעכב בשל ליבור. מ"ר. **מספקא** ליה קדושתיה אי בלחוץ ולבך עבוד שתי פרכות.

תורה אור השלם

1. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:
ויקרא טז ו
2. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ:
ויקרא טז יא
3. וְנָתַתָּה אֶת הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבַּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדֻת וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים:
שמות כו לג

הגהות הב"ח

(א) גמ' היכי מכפר להו אף בקופיא אלא שאני: (ב) שם גבי אחיו הכהנים ויש לומר דמתכפרה בקביעותא מתני' וכו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה תיפוק לי וכו' כ"ש אי לא דרשינן הכי לא. נמקתן לא בתנא וכ"כ ל"ל אלא. וכ"כ הש"י ישוש"ס:

מוסף רש"י

אשר לו. תלתי כתיבי בפר (שבועות יד.). **ת"ל אשר לו.** מגיעה (שם). **ת"ל שוב אשר לו.** הבלגי לעכב (שם). **לבין שתי הפרוכות.** שהיו במקדש שני במקום אמה טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון, ואנשי הגולה עשו את ההיכל גבוה מאד ולא יכול בנין בעובי אמה להתקיים בגובה כזה, והרחיבו לא יכלו לפי שמקלרים את ההיכל או את קדשי הקדשים, ועשו שתי פרוכות וביניהם אמה (כתובות קו:).

תוס' ישנים

משל"כ בתמורה דלא דחיא שבת. ותימה לרבינו מדתנן פרק מי שהיה טמא [פסחים לו, ב] הפסח שנמלא קודם שחיטת הפסח יעבה וכן תמורתו, פירוש שנראה לשחיטת הפסח ונדחה כיון שנשחט אחר שוב אין מוחר ונראה, משמע הא אם שחט התמורה לשם פסח דמהני, ואם כן כשחל ערב פסח להיות בשבת קרבה לשם פסח ודחיא שבת. ואומר רבינו דאינה

מנורה מזרח ומערב כו'. ואמרינן התם בשלמא [למ"ד מזרח ומערב היינו דהוו יתיבי עשרה בעשרים, אלא] למאן דאמר צפון ודרום עשרה בעשרין היכי יתבי כהנים היכי הוו עיילי. ופרקינן מי סברת דרא חדא הוו, תרי דרי הוו כו', וכיון שלא היה יכול ליכנס בין שלחן לכותל היה מהלך בין השלחן ולמזבח. **איבעית אימא** לעולם מזרח ומערב היו מונחין, ויש לו ריוח להלך בין שלחן לכותל, אלא אינו דרך ארץ ליכנס אדם ולעבור כנגדו עד שיטה כמעט, לפיכך מטה כמעט ומהלך.

למיעל להדיא. ולכך אלא הכותל הצפוני כל אורך ההיכל וכל שעה עיניו נזונות מבית קדשי הקדשים דרך הפריפה שבנגדו: **ור׳ יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב נשליח.** אלא כל אחד ואחד מתפלל על עצמו שנאמר אשר ידעון איש נגע לבבו ופרש כפיו אל הבית הזה (מלכים ח׳ ח׳) הלכך חביב הוא שלוחן ליבנס לפומבי: **משחרי מאניה.** בגדיו משחירין מעשן המנורה שהשחיר את הכותל: **טרקסין.** לשון פיס וחוץ הוא כך ראיתי בתלמוד ירושלמי וראיה לדבר חסידים הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבם במעשר (ברכות דף לה:) למדנו שהטרק לשון כיסת פיס הוא: **דביר.** היא המחילה. לפני הדביר חלל בית קדשי הקדשים שהוא לפנים מן המחילה: **קחשיב** (א) **לדידיה.** למקום המחילה לבד מן הששים: **כותל אולם.** כותל החילון למטה רוחב היסוד והאסקופה ולמעלה מגובה כיפת הפתח עודי החומה שעולה עד ק׳ אמה לבד רוחב כיפת החלל שהיא י״א אמה לבד רוחב (ב) כיפת עודי החומה: **והתא שש.** יליע שאחורי בית הכפרת: **היכי קאמר קרא.** מי אמרינן ה״ק ודביר בתוך הבית מחילה עשה שמפסקת בתוך הבית: **מפנימה הכין.** ולפנים מאותה מחילה הכין מקום חללה והזמינו לתת שם את הארון אלמא דביר גופיה לאו מקדושת פנים הוא: **או דילמא ה״ק ודביר בתוך הבית מפנימה.** דמקום הדביר גופיה משל פנים הוה ואותו הכין לתתו שם באותה כניסה את הארון: **אין להם הכרע.** לדעת היכן הן נוטין: שאת

למיעל להדיא ורבי יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח ור׳ יהודה נמי ניעול בין מנורה לכותל משחרי מאניה א״ר נתן אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ מתקיף לה רבינא מ״ט אילימא משום דכתיב [1]והבית אשר בנה המלך שלמה להי׳ ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב [2]וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני וכתיב [3]ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב ועשרים אמה קומתו ולא ידעינן אמה טרקסין אי מהני עשרים ואי מהני ארבעים ודילמא לא מהני עשרין ולא מהני ארבעין וחללא קא חשיב כותלים לא קא חשיב תדע דכל היכא דקא חשיב כותלים חשיב ליה לדידיה (ג) דתנן [4]ההיכל מאה על מאה ברום מאה כותל אולם חמש והאולם אחת עשרה כותל ההיכל שש (ד) וארכו ארבעים אמה ואמה טרקסין וכ׳ אמה בית קדשי הקדשים כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש אלא קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ והיינו דאמר רבי יוחנן בעי יוסף איש הוצל [4]ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם את ארון ברית ה׳ איבעיא להו היכי קאמר קרא ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם או דילמא הכי קאמר ודביר בתוך הבית מפנימה ומי מספקא ליה והתניא איסי בן יהודה אומר (ה) חמש מקראות בתורה אין להן הכרע

ועשרים אמה קומתו. רש״י פי׳ בפי׳ מלכים דהא דאמר לעיל ושלשים אמה קומתו היינו כל הבית עד הגג והא דכתיב ועשרים אמה קומתו היינו עד עליית בית קדשי הקדשים ובב״ב פרק המוכר פירות (דף נח:) פריך ליה ומשני עשרים אמה קומתו משפת כרובים ולמעלה שהכרובים שעשה שלמה העומדים בקרקע משני לדי הארון גבהם עשר אמות (ג):

כותל ההיכל שש והתא שש וכותל התא חמש. ותימה והכתיב היליע התחתונה חמש באמה רחבה (מלכים ח׳ ו׳) וי״ל דהכא מיירי בתא האמצעי דכתיב והתיכונה שש באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב ופר״י דה״פ דקרא שעודי כותל ההיכל לא היה שוה בכל מקום אשר כן היו לריכות לנקב החומה לתחוב בה לאשי הקורות של התא וזה לא רצו לעשות פן ירקבו אלא עשו את חומת ההיכל במערב למטה שבעה אמות והוצרכו לגרוע ממנה אמה כנגד תקרת התא האמצעי להניח לאשי הקורות על אותה כניסה ושוב הוצרכו לגרוע עוד אמה כנגד תקרת תא השליש לפיכך התחתונה חמש באמה רחבה והתיכונה ו׳ באמה רחבה והג׳ ז׳ באמה רחבה והיינו דתנן במס׳ מדות [פ״ד מ״ד] התחתונה רחבה חמש והרובד ששה רובד ששה היינו התקרה המפסקת בינה לתא התיכונה שעל גבה והאמצעית שש והרובד ז׳ והקשה ר״י בר מרדכי אי למטה קא חשיב הכא לשש לא היתה התא שש אלא חמש ואי בתיכונה קא חשיב מאי קאמר כותל ההיכל שש והא כבר נגרע ממנה כנגדה ולפי מה שפירשנו ניחא דכותל ההיכל כנגד תא התחתונה היה עודיה ז׳ וכנגד התיכונה עודיה ו׳ כי כבר נגרע ממנה אמה והכא כנגד התיכונה קא חשיב דהוי התם כותל ההיכל ו׳ והתא ו׳ וח״ת ואמאי לא קא חשיב למטה כותל ההיכל ז׳ והתא ה׳ ואידי ואידי חד שעורא הוא י״ל דניחא ליה למיחשב במקום שהיה כותל ההיכל ו׳ כמו כותל מזרחי של היכל שהיה כמו כן ו׳ אי נמי נראה לר״י שהמגרעות היו בכל הכתלים בכותל ההיכל ובשלשת כותלי התא וכותל ההיכל היה למטה ו׳ אמות ומחלה וכותל התא ה׳ אמות ומחלה וכשהיה מגרע חלי אמה מכל כותל כדכתיב כי מגרעות נתן לבית סביב נמצא התא התחתונה חמש על חמש והתיכונה שש על שש והשליש שבע על שבע והא דקתני רובד שש ורובד שבע אור״י דהיינו אורך המגרעת הראשונה היא שש והמגרעת השניה ארכה שבעה וקרי להו רובד לפי שהמגרעת כעין שורה בולטת כעין ששיינו במסכת תמיד בפ״ק (דף כה:) בית גדול היה ומוקף רובדים וקאמר בגמ׳ (ד) רובדים מאי ניהו (ה) גורתא דאיקטוותא דסלקי בהו לאקטוותא שהיו עושין כעין אקטוואות שהיו לפנים מסטיו מעלותם של אבנים שקורין דגוריל ולשון רובד הוא שורה עוד פר״י דנראה לו דכותל ההיכל שש והתא שש למטה לגמרי קא חשיב ואע״ג דכתיב במשכנה דמלכים חמש באמה רחבה של מסכת מדות דבית שני היו חלונים משל שלמה כמו שהיו חלונים ממשכנה דיחזקאל דלעתיד דכתיב ביחזקאל (מא) בתר דפרים היכל ובית קדשי הקדשים כתיב ורחב הצלע ד׳ אמות וצלע היינו תא כדאמר פ׳ המוכר הבית (ב״ב דף פא.) וכתיב נמי התם (שם) והצלעות צלע אל צלע (ו) שלשים ושלש פעמים אלמא דלא הוו בהיכל אלא ל״ג תאים ובמסכת מדות [פ״ד מ״ג] תנן ל״ח תאים היו שם ט״ו בצפון וט״ו בדרום ושמנה במערב והר׳ יצחק בר מרדכי פי׳ דלא בהיכל היו המגרעות אלא בתא היו והא דתנן רובד שש היינו שורות אבנים עליונים של כותל היליע התחתונה שעליה מונחים ראשי הקורות וכשהיתה אותה שורה רחבה שש נמצאת שהיתה בולטת אמה שעודי כותל התא לא היה אלא ה׳ אמות ולכך בולטת אמה מבחוץ לפי שהיו לריכין לכנוס אמה מקום הנחת הקורות לבלתי אחוז בקירות הבית ומצא דעכשיו נמי כשהיו כונסין אמה היתה החומה מכל מקום עדיין עודי ה׳ אמות לפי שבמקום אמה הכניסה נתוספה אמה מבחוץ ולא נהירא לר״י דלמה היו מוסיפין אמה אי מחמת חוזק החומה כדי שתהא בכל מקום לכל הפחות ה׳ אדרבה אותה תוספת היא גרעון שהיה בנין העליון בולט אמה חוץ לתחתון ומכביד עליו ועוד קשה התינח רובד שש אבל רובד שבע למה וכשהיה רובד שבעה ז׳ ונמצא שהיה בולט חוץ לחומה שתי אמות שעודי החומה חמש ומה היו לריכין לבליטת שתי אמות והלא לא היו כונסין ביליע השלישית אלא אמה שהיה שבע אמות ראבה אמה אחת יותר מן התיכונה ועוד לפי דבריו היו נוקבין כותל ההיכל ויותר היה נכון לנקוב כותלי התא ועוד דלישנא דקרא כי מגרעות נתן לבית משמע היכל ולא תאים דלא איקרו בית מיהו הא לא קשיא דמלינו למימר מגרעות נתן לדביר שהיה לבית סביב דהיינו לכותלי התאים ואי שמעתי בשם רבינו יצחק הבחור שלא היה בכותל ההיכל לא מגרעות ולא כניסה ולא בליטה וראשי הקורות היו מונחין מכותל תא לכותל תא שבנגדו ובמקום הנחת הקורות היה כניסה בכותל התא חלי אמה מזה וחלי אמה מזה וכל התאים היו שוים ממזרח למערב שש אמות בין התחתונה [בין] התיכונה בין השלישית וכותל התא חמש אבל מצפון לדרום התחתונה ה׳ והתיכונה ו׳ והשלישית שבע והשתא ניחא כותל ההיכל ו׳ והתא שש וכותל התא [חמש] דבין התחתונה בין התיכונה בין השלישית היו שש ממזרח למערב וכותל היכל שש וכותל התא חמש בין למטה בין למעלה:

שאת

מסורת הש״ס

א) מדות פרק ד משנה ו׳ וח׳, ב) ס״א ותוכו, ג) [וע״ש תוס׳ סוכה ה: ד״ה בשלים], ד) [שם כו:], ה) [לפנינו איתא גזרתא], ו) [ל״ל שלוש ושלשים],

תורה אור השלם

1. וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיְיָ שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ:
מלכים א ו ב

2. וְאַרְבָּעִים בָּאַמָּה הָיָה הַהֵיכָל לְפָנָי:
מלכים א ו יז

3. וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיְצַפֵּהוּ זָהָב סָגוּר וַיְצַף מִזְבַּח אָרֶז:
מלכים א ו כ

4. וּדְבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה הַכִּין לְתִתַּן שָׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְיָ:
מלכים א ו יט

גליון הש״ם

גמ׳ חמש מקראות בתורה אין להם הכרע. עיין ירושלמי פרק אין מעמידין:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה קחשיב ליה לדידיה: (ב) ד״ה כותל כו׳ י״א אמה לבד רוחב עודי החומה כל״ל ותיבת כיפת נמחק:

תוס׳ ישנים

לא עבוד אלא חדא, אבל לא יהעינן לדידיה קדושתיה אי כלפנים אי לאחוץ, ולרבנן נמי אי לא הוה מספקא לן לא הוו עבדי שתי פרכות אחין לחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או בית קדשי הקדשים. וא״ת בשלמא לגר פיס אסור לעשות פרוכת דדילמא נכנסין שם לגרוע עבודות היכל והוא קדוש קדושת פנים, אלא לגר חוץ למה לא יעשוה מה יש לחוש. ״ל כי פעמים יכנס (שוס דבר) [שם כדי] להקטיר קטרת (שב) [ועב] בין הבדים [שבולטין] בפרוכת כמין שני דלי אשה כלקחן ואם [כן] היה מקטיר בחוץ. ריב״ם. **עבוד שתי פרכות.** אלא היו יכולין (להשוות) [לעשות] שם חומה שעוביה אמה בלבד מפני גובה [ה]בנין, ולקבר בחלל היכל [או] קדשי הקדשים לא היו יכולין להכל בכתב. אבל הגובה הוסיפו על פי בנין דכתיב גדול יהיה כבוד הבית ופלוגתא היא בבבא בתרא [ג, א] חד אמר (אפיריין) [בבנין] אלו והיינו בגובה. **ניעול בין המנורה לכותל.** הוה מצי למימר דלאו אורח ארעא, אלא משום טעמא אפילו אבריא לן כר׳ יוסי. אי נמי לר׳ יוסי דאמר אלא היה אלא פרוכת אחת צריך לומר כן, אבל לרבנן דאמרי שתי פרכות (ו)שלא עייל בהדיא מיקרי.

עין משפט נר מצוה

מו א מיי׳ פ״ד מהלכות בית הבחירה הלכה ג:

רבינו חננאל

ור׳ יוסי אמר לך חביבין ישראל שלא הצריכן הק׳ לזה. הלא תראה כי בכל השנה הצריכו הק׳ לכהן במקום שליח הקשת הרמונים בתוך הפפומנים, כי בשעה שיבא אל הקדש ללבוש המעיל שהוא כשליח המגיד, כלומר רוצה ליכנס, כדכתיב והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה׳ ובצאתו ולא ימות, ועכשיו ביום הכפורים בבואו לפניי ולפנים לא הצריכו לזה המעיל, לפיכך לא חיישינן להא דקאמר ר׳ יהודה. א״ר נתן אמה טרקסין לא הכריעו בו חכמים אי כלפנים אי כלחוץ. ופשוטה היא. ואסיקנא קדושת זו האמה איני יודע אי כקדושת ההיכל היא, אי כקדושת קודש הקדשים היא. והיינו דא״ר יוחנן בעי ר׳ יוסי איש הוצל, כתיב ודביר בתוך הבית מפנימה וגו׳ היכי פשטיה ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה׳, דמשמע שהדביר כלחוץ. או דלמא הכי קאמר, ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם ארון ברית ה׳, ו) דמשמע מבפנים. ואמרינן ומי מספקא ליה ליוסף איש הוצל פשטיה דהאי קרא. והתניא איסי בר יהודה אומר ה׳ מקראות בלבד אין להם הכרע מן התורה

ו) נראה לל״ל דמשמע דמקום הדביר גופיה הוא מבפנים.

תוס׳ ישנים (המשך)

חביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח. פרש״י שכל אחד מתפלל לעצמו, שנאמר [מ״ש ח, ל״ח] אשר ידעון איש נגע לבבו כו׳. ואין נראה דאדרבא בהא כתיב חביבותא טפי גבי אומות העולם דכתיב [שם פסוק מג] ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי. על כן נראה כפירוש ר״ש שלא הצריכן הכתוב לשלוח ביום הכפורים שבכל [ה]שנה היו פעמוני זהב ורמון כשנכנס להיכל להשמיע קול כלפיד שנולה שליח להודיע שהוא בא אצל ביאה״ב היה נכנס בבגדי לבן בפנים ולא היה נשמע קולו בבואו אל הקודש, ולכך היין לאיכל חביבות כל כך מלי עייל להניח. מ״ר. **חמשה מקראות אין להם הכרע** בו׳. בב״מ [שם, ח] ובפסחים [נא, ב] פירשתי אמאי לא אמרינן דקאי אדלעיל ואדלרע כמו את כספך לא תתן לו בנשך וגו׳, ושם אתרכאי וגם בפ״ק דקידושין [לב, ב].

שאת משוקדים מחר ארור וקם. תימה הוא דלא נקטינהו כסדר שהן כתובים בתורה והכי הוה ליה למימר שאת ארור מחר משוקדים וקם וא"ת אמאי לא דרשינהו להו לפניהם ולאחריהם כמו בנשך ובמרבית (ויקרא כה) דדרשינן ליה בפרק איזהו נשך (ב"מ סא.). לפניו ולאחריו וכמו ורחץ דדרשינן ליה בפ' אמר להם הממונה (לעיל דף לא:) אופשטא ואוקמא י"ל גבי שאת אי קאי אאת תיטיב אז הוא לשון סליחה ואי קאי אואם לא תיטיב אז הוא לשון נשיאות עון וכן ארור אי קאי אשור אז קאי אשכם שהוא כנען דכתיב ארור כנען ואי קאי אאפס אז קלל אפס וכן מחר אי קאי אמלחמה ואנכי נצב על ראש הגבעה היום להתפלל קודם המלחמה דכתיב היערוך שועך לא בצר (איוב לו) או קאי אאנכי נצב מחר להתפלל וכן וקם ולפי שאין פירושם שוה ע"כ אין להם הכרע אבל אמשוקדים קשה וי"ל משום דאיכא אתנאתא בגבעים ובמנורה ארבעה גביעים ומשמעו משוקדים כפתוריה ופרחיה וקרא אחרינא מוכחא דמשוקדים לא קאי אלא אגביעים דכתיב שלשה גביעים משוקדים ולהכי אין לו הכרע והא דפליגי תנאי בזבחים בפ' שני (דף כד.) גבי ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן (ויקרא ד) דאיכא דמוקי באצבעו אלקיחה ואיכא דמוקי אנתינה יש לפרש טעמא דמאן דמוקי ליה אתרוייהו משום דפשטא דקרא אלקיחה דלפניו קאי ומוקמינן ליה נמי אנתינה דלאשכחן במלואים דכתיב ולקחת מדם הפר ונתתה על קרנות המזבח באצבעך (שמות כט) והתם על כרחך קאי אנתינה ומאן דלא מוקי ליה אלא אלקיחה כמשמעותיה ומאן דמוקי ליה אנתינה יליף ממלואים דהתם לא קאי אלא אנתינה דלפניו ולאו אלקיחה דלפניו פניו[6]:

הוא יוסף הבבלי בו'. והא דאמר ליה רב אסי לרבי שילא בפ' בנות כותים נדה (דף לו:) אנא הוא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גור אריה דהוא איסי בן גמליאל דהוא איסי בן מהללאל אסיתא דנשא דלא שליט ביה רוקבא ולא קאמר נמי דהוא יוסף הבבלי דהוא יוסף איש הוצל שהרי כל השמות הללו היה לו כדמשמע הכא י"ל דלא קא חשיב התם אלא שמות דאיסי דדמיא לשמו של רב אסי[7]: **יצא** ובא לו דרך בניסתו. אע"ג דביאה דרך אחוריו לא שמה ביאה כדאמר פ' שני דשבועות (ד' יח:) הכנסם לבית המנוגע אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור מדאצטריך והבא אל הבית (ויקרא יד) דרך ביאה אסרה תורה יציאה דרך אחוריו שמה יציאה כדאמר הכא דאע"ג דכתיב ויצא אל המזבח (ויקרא טז) יוצא דרך אחוריו כתלמיד הנסטר מרבו[8]: אלא

מסורת הש"ס

מז א ב ג ד מיי פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה ח:

מח ה ו ז ח ט מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הלכה ח:

מט י מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה ח:

נ כ מיי' שם ופ"ג מהל' תמידין הלכה ח:

מוסף רש"י

יצא ובא לו בדרך בית בניסתו. פניו כלפי לפנים, כדרך שנכנס בן מחזר ויוצא דרך אחוריו (חולין יז). שנאמר ראת כלי הזהב וגו'. מדכתיב בתרגו מצלו, אלמא כל היכא דהוי ארון הוי תרגו בהדיה וכי תיגניז תיגניז בהדיה (ברייתות ה:). תנו את ארון הקודש וגו' אין לכם משא בכתף. וגרסינן במסכת שקלים אמר להם אם גלה עמכם לבבל שוב אין אתם מחזירין אותו בכתפיכם וגמו (שם). ואתיא משמרת משמרת. כתיב במקל למשמרת לשון לבני מרי, בצנצנת למשמרת לדורותיכם (שם).

רבינו חננאל

ואילו הן, שאת משוקדים מחר ארור וקם. ותניא הוא בן יוסף איש הוצל הוא איסי בן יהודה. ופרקינן באורייתא ליכא אבל בנביאי איכא קראי טובא דלית להו הכרע. והא דבעי רב חסדא כתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו', האי בעיא בחגיגה היא בפרק ראשון, ואמרינן בה למאי נפקא מינה, מר זוטרא אמר לפיסוק טעמא, רב אחא אמר לאומר הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר מאי, פרים הוו או כבשים הוו, תיקו. החיצונה פרופה מן הדרום כו'. תנן סתמא כר' מאיר דאמר בין המזבח למנורה היה מהלך. ב) סוגיאנא, במקדש ראשון היה בו הארון והיה כותל ולא היה בו פרוכות ובמקדש שני היו פרוכות ולא היה בו ארון, כי יאשיהו גנזו שנאמר ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית [אשר בנה] שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל. ותניא משנגנז ארון נגנזה עמו וצנצנת שמן המשחה וצלוחית של אהרן בשקדיה ופרחיה, וארגז ששיגרו הפלשתים דורון לאלהי ישראל, וכל כלי הזהב. וא"ר אלעזר אתיא שמה שמה. נאמר בארון והבאת שמה מבית לפרוכת את ארון העדות, ובצנצנת נאמר קח צנצנת ותן שמה, ונאמר במקלו של אהרן והנתחם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה, ונאמר בשמן המשחה ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם. ובמטה אהרן נאמר ויאמר ה' אל משה השב את מטה אהרן למשמרת לדורותיכם. צבר את הקטורת על גבי גחלים. תנן כמאן דאמר צוברה לאפוקי ממאן דאמר מפורה. וכשמקטיר עומד אחוריו למזרח ופניו למערב, וצובר הקטורת כלפי המערב שהוא פנים הבית, ולפיכך אומרים לו הזהר אל תתחיל מלפניך שמא תכוונה מן השלהבת העולה ומן העשן.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותניא הוא יוסף איש הוצל: (ב) רש"י ד"ה הגיע לפפון ומשנכנס לתוך חלל בית קדש הקדשים הפך פניו לדרום כו' לכל רוח ורוח והבדים היו ארוכים עד הפרוכת וכו' ואורך אמתים ומלי של אהרן פייהן הס"ד ואח"כ מה"ד מהלך לשמאלו כו' והפרוכת היתה במזרח נמצא שמהלך עם הפרוכת הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה מהלך לשמאלו וכו' היתה לו למזרח החלל כאן הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור בין שני הבדים וכו'. וכ"כ הש"י:

תוס' ישנים

שאת. דמשמע ליה דקאי אאם תיטיב (אי שום שאת וי"ו) [והוא לשון סליחת עון אז קאי אואם לא תטיב והוא לשון נשיאות עון, ווי"ו] של ואם יתיה. ובירושלמי [ע"ז פ"ב ה"ז] ראיתי שכתוב עוד מקרא [בראשית לד, ז] וכפי יעקב נאו מן השדה כשמעם אז כשמעם וגו'. וקם העם. [קשה דבחלק אבהדרין ג, ב] משמע [מד]כי' יהושע דקאי אתרוייהו דקאמר שאלו רומיים את ר' יהושע מנין שהקב"ה מחיה מתים ויודע מה שעתיד לבוא, אמר להם הגך שוכב עם אבותיך וקם וילמדנו וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו ועזבני והפר את בריתי אשר כרתי אתו: דברים לא לז 6. וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו זבחים שלמים לייי פרים: שמות כד ה 7. ולקחתם את ארון ייי ובתתם אותו אל העגלה ואת כלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארגז ושלחתם אתו והלך: שמואל א ו ח 8. יולך ייי אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבתיך ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן: דברים כח ל 9. ויאמר לוים המבינים לכל ישראל הקדושים לייי תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ייי אלהיכם ואת עמו ישראל: דברי הימים ב לה ג 10. ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על ארון העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה: שמות ל ו 11. ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אתו לפני ייי למשמרת לדרתיכם: שמות טז לג 12. ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי לדרתיכם: שמות ל לא 13. ויאמר ייי אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימותו: במדבר יז כה

1 הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵּיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ: בראשית ד ז 2. וּבִמְנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: שמות כה לד 3. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק מָחָר אָנֹכִי נִצָּב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: שמות יז ט 4. בִּסְדָם אֶל תָּבֹא נַפְשִׁי בְּקָהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי כִּי בְאַפָּם הָרְגוּ אִישׁ וּבְרִצֹנָם עִקְּרוּ שׁוֹר: בראשית מט ו 5. וַיֹּאמֶר ייי אֶל מֹשֶׁה הִנֵּךְ שֹׁכֵב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכָר הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבַנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ: דברים לא טז 6. וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַייָ פָּרִים: שמות כד ה 7. וּלְקַחְתֶּם אֵת אֲרוֹן ייָ וְנִתַּתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגָלָה וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֲשֵׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם תָּשִׂימוּ בָאַרְגֹּז וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ: שמואל א ו ח 8. יוֹלֵךְ ייָ אֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבֹתֶיךָ וְעָבַדְתָּ שָׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֵץ וָאָבֶן: דברים כח ל 9. וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּם הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדֹשִׁים לַייָ תְּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִיד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַּכָּתֵף עַתָּה עִבְדוּ אֶת ייָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: דברי הימים ב לה ג 10. וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה: שמות ל ו 11. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח צִנְצֶנֶת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מְלֹא הָעֹמֶר מָן וְהַנַּח אֹתוֹ לִפְנֵי ייָ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: שמות טז לג 12. וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: שמות ל לא 13. וַיֹּאמֶר ייָ אֶל מֹשֶׁה הָשֵׁב אֶת מַטֵּה אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמֶרֶת לְאוֹת לִבְנֵי מֶרִי וּתְכֹל תְּלוּנֹתָם מֵעָלַי וְלֹא יָמֻתוּ: במדבר יז כה

1) שאת 2) משוקדים 3) מחר 4) ארור 5) וקם (א) 6) והתניא הוא יוסף איש הוצל הוא יוסף הבבלי הוא איסי בן יהודה הוא איסי בן גור אריה הוא איסי בן גמליאל הוא איסי בן מהללאל ומה שמו איסי בן עקיבא שמו בדאורייתא ליכא בדנביאי איכא ובדאורייתא ליכא והא איכא 2) דבעי רב חסדא 3) וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות כבשים ויזבחו זבחים שלמים 4) פרים או דילמא אידי ואידי פרים לרב חסדא מספקא ליה לאיסי בן יהודה פשיטא ליה: **מתני' החיצונה פרופה מן הדרום.** החיצונה היתה פרופה מן הדרום ופנימית מן הצפון מהלך ביניהן עד שמגיע לצפון הגיע לצפון הופך פניו לדרום מהלך לשמאלו עם הפרוכת עד שהוא מגיע לארון 1) הגיע לארון נותן את המחתה בין שני הבדים 2) צבר את הקטרת על גבי גחלים ונתמלא כל הבית כולו עשן 3) 4) יצא ובא לו בדרך בית כניסתו 5) ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון 6) ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל: **גמ'** במאי עסקינן אילימא 7) במקדש ראשון מי הוו פרוכת אלא במקדש שני מי הוה ארון והתניא 8) 9) משנגנז ארון נגנזה עמו 10) צנצנת המן 11) וצלוחית שמן המשחה 12) ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל שנאמר 13) 14) וכלי הזהב אשר השיבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו ושלחתם אותו והלך ומי גנזו 15) יאשיהו גנזו מה ראה שגנזו ראה שכתוב 16) יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך עמד וגנזו שנאמר 17) ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל ואמר ר' אלעזר אתיא 18) שמה 19) שמה ואתיא 20) דורות ואתיא 21) משמרת 22) משמרת לעולם במקדש שני ומאי הגיע לארון מקום ארון והא קתני נתן את המחתה לבין שני הבדים אימא כבין שני הבדים: צבר את הקטרת על גבי גחלים: תנן כמאן דאמר צוברה תני חדא צוברה פנימה שהיא חוצה לו ותניא אידך צוברה חוצה שהיא פנימה לו אמר אביי תנאי היא ואמר אביי מסתברא כמאן דאמר פנימה שהיא חוצה לו 23) דתנן 24) מלמדין אותו הזהר שלא מגגנגת במשמרת משמרת דכתיב ביה למשמרת לאות לבני מרי (במדבר יז): **כבין שני הבדים.** כאילו היו שם נותנה ביניהם: **תנן.** מתני' כמ"ד בברייתא דלעיל (דף מט:) לוברה כדי שיהא עשנה שוהה לבא: **תני חדא לוברה פנימה שהיא חולה לו.** מתחיל לוברה בראש המחתה של לד פיס שאותו ראש המחתה אינו לבד ידו ולולב ולוכר תמיד במשיכה עד ראש המחתה השני אשר אצל בית ידה: **ותניא אידך.** מתחיל לוברה בראש הפונה חולה לבד כדרך שהיא פנימה לו בבד גופו והולך ולוכר תמיד הלאה עד ראש המחתה השני: שלא

נקטון מיהא פלגא בידך, משמע דקאי אדלעיל ואדלרע, וי"ל דפשיטא ליה דלא קאי אלא אדלעיל ויודע מה שעתיד לבוא פסיק להו מדכתיב וזנה אחרי אלהי נכר. **או דילמא אידי ואידי פרים.** ופס"ק דחגיגה [ו, ב] מפרש למאי נפקא מינה. **החיצונה פרופה מן הדרום.** אבל איפכא לא מצינו למיעבד שתהא מיצונה פרופה מן הצפון ופנימית מן הדרום דאם כן אמאלו כלפי אחרון ואין זה דרך כבוד. ריש"ל. **והתניא משנגנז הארון כו'.** הוה מצי לאתויי בריימתא (ב)דלקמן דאחרון גלה לבבל דל"ל דאין משנה כותבה דקתני בה משנינו אחרון. מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה. תמהני למה מזכיר ופרחיה והלא גמל שקדים, ונראה כי מקצת הפרחים בשאתו שלא גמלו שקדים ונשאתו פרחים. **אתיא שמה שמה.** וא"ת למה לי ג"ש הא כתיב [שמות טז, לד] ויניחהו אהרן לפני העדות, משמע שצוותה צריך שיהא פנימה לון). [חוצה שהיא פנימה לו. ה"ר יוסף.] דס"ל דהאי תנא שאין מעבירין לבזה חולה לו קודם שיפוח פנימה לון).

פמוך לו, וי"ל דהוה אמרינן לפני העדות הייט מרחוק, קמ"ל ג"ש דבעי שלשלה בעינן פמוך לו. ה"ר יוסף.

שלא תתחיל מפניך. לגבור ולילך הלאה: **שמא תכוה.** שהקטורת שנברת לגדך בוערת תמיד וחרועך המתפשט והולך להלן נכוה בתימור העולה: **כי בענן.** אל יבא כי אם בענן של עשן הקטורת: **מעלה עשן.** שם עשב שגורם לעשן לעלות זקוף כמקל: **ומנין שנותן בה וכו'.** לקמן פריך ל"ל הא נפקא ליה: **הא אם לא נתן וכו'.** הא למדנו מכאן שנאמר [1] ולא ימות שאם לא נתן וכו': **או שחיסר.** דכתיב הקטורת שלימה ולא חסירה: **פיפוק ליה.** דאי נמי לא כתב הכא ולא ימות מיתייב מיתה אקטורת חסירה דאשכח דעייל ביאה ריקנית שלא לצורך וכתיב [2] ואל יבא בכל עת ולא ימות: **שגג בביאה.** ריקנית אבל ידע שיש מיתה במקטיר קטורת חסירה ואין עונש מיתה על השוגג: **דעייל שתי הקטורות.** בביאה אחת: **קרא לקרא.** הא נפקא ליה מכי בענן: **עיקר.** שורש: **והא איפכא תניא.** שהשורש יפה מן הענין: **נשמי קורס.** לשון שמיס: **ממשמש בכתלים.** כן דרך העשן כשאינו יכול לצאת כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא אולם הבית למעלה מכותל לכותל וכשאין לו עוד מקום ממשמש ויורד אצל הכתלים: **האי מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא.** אל מקום שיהא שכני אתם יעשו כן: **חד לעונש וחד לאזהרה.** ואל יבא כי בענן אזהרה וכשה ענן ולא ימות זה עונש ואילו לא ימות דאל יבא לאו אתסרון ענן כתיב אלא אביאה ריקנית: **תניא ר' אלעזר אומר.** וכשה ולא ימות זה עונש מעלה עשן: **יכול יהו שניהן אמורים קודש מיתם בני אהרן.** ונאמר שבעון מעלה עשן שלא נתנו מתו: **ועדיין לא נראה.** אראה משמע לעתיד אלמא כשנאמר מקרא זה עדיין לא נראה ואי לאחר מיתתן כבר נראה בו ביום שנאמר ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט): **מלוה להביא מן ההדיוט.** ואע"פ שהוכו כראוי נענשו שלא נטלו רשות: **נמשה אשר בגבעון לירושלים.** היה לו ליכתוב מירושלים או מן הבמה אשר בגבעון לירושלים. בגבעון היתה קדושה שאם מזבח שעשה משה והיה הולך ומקריב שם: **מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון.** והכי משמע קרא ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון דרך הליכתו וכן לירושלים בשובו מגבעון היתה כביאה ראשונה: **וישראל במעמדם.** העומדים בעזרה במקום כל ישראל על קרבן התמיד בכתיב תשמרו להקריב לי (במדבר כח) היו עומדים ומשמרים על קרבנכם: **עד דהוה מכסי מיניה ר' יוחנן.** שאין ר' אלעזר רואהו (ז): **מיניה דר' יוחנן.** שאין ר' יוחנן רואהו מחזיר פניו: אמרו

שלא תתחיל מפניך שמא תכוה. לא ידענא מאי קאמר מסתברא כמאן דאמר מדתניא הכא כוותיה דילמא הא ברייתא ט) איהו נמי תני לה כמו ההיא דלעיל ואי מייתי ראיה מן הטעם המפורש בה שלא תכוה ולהכי קא מסתברא כמאן דאמר בלא ברייתא נמי הוי מצי למימר האי טעמא וניימא דמהאי טעמא מסתברא כוותיה ושמא י"ל דאי לאו ברייתא לא הוה אמרינן אותה סברא למיחש לשעה קלה כל כך שמא יכוה אי נמי י"ל הכי תרי ברייתות דמייתי מעיקרא לא מיתני בי רבי חייא ורבי אושעיא ומייתי מהא דמיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא: **חד למצוה וחד לעכב.** תימה לי מאי איצטריך קרא לעכב הא אוקה כתיב בפרשה וי"ל דאוקה לא קאי אלא איום הכפורים אבל קטורת דכל השנה איצטריך קרא לעכב ואין זה מענין התירון דמעיקרא קאמר דחד קרא ליום הכפורים וחד קרא לשאר ימות השנה והשתא קאמר דתרוייהו בין ביום"כ (ג) בין בשאר ימות השנה: **שהורו הלכה בפני משה רבן.** בת"כ איכא פלוגתא דתנאי טובא מ"ט איענוש איכא מאן דאמר מסיני נטלו [ואית דאמרי מפני] שאמרו מתי ימותו שני זקניה הללו ואני ואתה נגיהנ את הדור וכו' ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נב.) נמי מייתי לה ואיכא מאן דאמר פרועי ראש היו ואיכא מ"ד שתויי יין היו ואיכא מאן דאמר מחוסרי בגדים היו: וכי

שלא תתחיל מפניך שמא תכוה הקטורת על האש לפני ה' [6] שלא יתקן מבחוץ ויכנים [8] להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחוץ ויכנים מאי דרוש [2] כי בענן אראה על הכפורת למדמ שיתקן מבחוץ ויכנים אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ונתן את הקטורת על האש לפני ה' אם כן מה ת"ל כי בענן אראה על הכפורת [3] למדמ שנותן בה מעלה עשן ומניין שנותן בה מעלה עשן שנאמר [1] וכסה ענן הקטורת את הכפורת [4] הא לא נתן בה מעלה עשן [3] [7] או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ותיפוק ליה [7] דקא מעייל ביאה ריקנית אמר רב ששת הכא במאי עסקינן [9] כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רב אשי אמר אפילו תימא הזיד בזו ובזו [9] כגון דעייל שתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסירה אביאה לא מיחייב דהא עייל ליה שלימה אהקטרה מיחייב דקא מקטר קטורת חסירה אמר מר ומניין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכסה קרא לקרא אמר רב יוסף הכי קאמר אין לי אלא עלה מעלה עשן עיקר מעלה עשן מניין ת"ל וכסה א"ל אביי והא איפכא תניא דתניא נתן בה עיקר מעלה עשן היה מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה כיון שהגיע לשמי קורה ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן שנאמר [3] והבית ימלא עשן אלא אמר אביי הכי קאמר אין לי אלא עיקר מעלה עשן עלה מעלה עשן מניין ת"ל וכסה רב ששת אמר אין לי אלא אהל מועד [5] שבמדבר שילה ובית עולמים מניין ת"ל וכסה האי [4] מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא אלא הכי קאמר אין לי אלא ביום הכפורים בשאר ימות השנה מניין ת"ל וכסה רב אשי אמר חד למצוה וחד לעכב רבא אמר חד לעונש וחד לאזהרה תניא ר"א אומר ולא ימות עונש כי בענן אראה אזהרה יכול יהיו שניהם אמורין קודם מיתת בני אהרן ת"ל [5] אחרי מות שני בני אהרן יכול יהיו שניהם אמורים אחר מיתת שני בני אהרן ת"ל כי בענן אראה על הכפורת הא כיצד אזהרה קודם מיתה ועונש אחר מיתה מאי תלמודא אמר רבא אמר קרא כי בענן אראה ועדיין לא נראה ואלא מ"ט איענוש [7] כדתניא ר"א אומר לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש [6] ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [8] אע"פ [9] שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: יצא ובא לו דרך כניסתו: מנא הני מילי א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן אמר קרא [7] ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי במה כדרך ביאתו אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו וכן [10] כהנים בעבודתן [11] ולוים בדוכנן [12] וישראל במעמדן כשהן נפטרין לא היו מחזירין פניהן והולכין אלא מצדדין פניהן והולכין [13] וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך כי הא דר' אלעזר כד הוה מיפטר מיניה דר' יוחנן [14] כד הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה גחין קאי ר' אלעזר אדוכתיה עד דהוה מיכסי ר' יוחנן מיניה וכד הוה בעי ר' אלעזר לסגויי הוה קא אזיל לאחוריה עד דמכסי מיניה דרבי יוחנן רבא כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד [11] דמנגפן כרעיה ומתווסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא אמרו

נא א מיי' פ"ח מהלכות עבודת יום"כ הלכה ז:
נב ב מיי' פ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ב ג סמג עשין קסז:
נג ג מיי פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הלכה כה:
ד [מיי' פ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ח]:
ה ו ז מיי פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הלכה כה:
נד ח מיי' פ"ב מהלכות מדיר הלכה ח:
נה ט י כ מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה ד:
נו ל מ מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ו טוש"ע יו"ד סי' רמב סעיף טו [רב אלפס קידושין פ"ח דף רכז. [סי' תרי"ג] וע"ש הגריקא בענין אחר הרא"ש שם סימן נג]:

מוסף רש"י

שלא יתקן. הקטורת מלא תפיתה הימנה ביום"כ על המתפה כדכתיב ומלא תפיו וגו' ונתן את הקטורת על האש וגו', מבחוץ. בהיכל היו נותנין אותה לדוקין על האש ואחר כך מכניסין, שהיו דורשין אל יבא כי אם בענן כי בענן אראה, וכתיב בראשה דקרא ואל יבא בכל עת אל הקדש, ומשמע כי בענן עשן הקטרת יבא ואז אראה על הכפרת (לעיל יט:). **או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה.** כי עייל ביום"כ, דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' ולא ימות וגו' בזאת יבא אהרן וגו' וכי מעייל קטרת שלא בהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה (כריתות ו.). **הנפטר מרבו.** פורש ומפליג (ע"פ רש"י גיטין פז.).

רבינו חננאל

ת"ר ונתן את הקטרת על האש לפני ה'. כלומר, הבא אש לפני ה' ואחר כך תן עליה הקטרה. כי בענן אראה על הכפורת, מלמד שנותן בקטורת סם שהוא מעלה עשן, להוציא מליבן של צדוקין, שנאמר כי בענן אראה על הכפורת, מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס כשהעשן עולה כולה. ותרוצנה הכי ונתן את הקטורת על האש לפני ה' כי בענן אראה על הכפורת. אין לי אלא עיקר מעלה עשן. כלומר, השורש שהוא חזק שהוא מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה, וכיון שהיה מגיע לשמי קורה היה ממשמש בכתלים ויורד עד שנתמלא הבית עשן שנאמר וימלא הבית את הענן וגו'. אין לי אלא עיקר מעלה עשן, [עלה] מעלה עשן שחוקה מנא לן. ת"ל וכסה ענן הקטורת וגו', כלומר כיון שהיא שחוקה נתערבה ונתכסת. ואסקה רב אשי הני תרי קראי חד למצוה וחד לעכב. **רבא** אמר כי בענן אראה על הכפורת לאזהרה. וכסה ענן הקטורת

תורה אור השלם

1. וְנָתַן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי יְיָ וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת וְלֹא יָמוּת:
ויקרא טז יג
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל יָבֹא בְכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז ב
3. וְיָנֻעוּ אַמּוֹת הַסִּפִּים מִקּוֹל הַקּוֹרֵא וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן:
ישעיהו ו ד
4. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:
ויקרא טז טז
5. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי יְיָ וַיָּמֻתוּ:
ויקרא טז א
6. וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל הָאֵשׁ:
ויקרא א ז
7. וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלִָם מִלִּפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל:
דברי הימים ב א יג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד דהוה כו' רואהו הס"ד ואח"כ מה"ד עד דמיכסי מיניה דר' יוחנן: (ב) תוס' ד"ה אל יבא כו' דתרוייהו בין ביום הכפורים. נ"ב עיין בזה בשו"ת ב"מ סי' ר"ל:

תוס' ישנים

ותיפוק לי דקא מעייל ביאה ריקנית. דקבילת ליה לאלי מקשה כבר אשי דאמר לקמן לאוכל עיכוכא דלי [ליכא עיכוכא אין כאן ביאה ריקנית. אי נמי] לגולי עלמא ואפילו לרבא ואף על פי דלא נפקא ליה מן[הא] קרא נפיק ליה מקרא אחרינא. תימה על מה שמיגו בפטוס הקטורת והיא בריאתה שעיה בירושלמי [פ"ד ה"ד] אסר מכל סימן ואסימן או שלא נתן לאוכה מעלה עשן או שחסר [אחת מכל סממניה] חייב מיתה. (מ"ל) [מ"ר] דגזרת [ועוכר] משום הכנסה הכנסה יתירה. מאי [הא] דאמר משום הכנסה יתירה, אי דהזיד על הביאה, ואי דשגג בביאה אם מקטירה חייב על הקטורה שפסולה ואי אין מקטירה מאי חיובא איכא. ואומר רבינו הכנסה היא ביאה שנכנס לאיכל בתוכ (כמון) [כמו] פועל בכניסתו [משלו] וחייב משום ביאה ריקנית. מ"ר. וה"ר מנחם פי' משום הכנסה יתירה כמו בהכנסה יתירה, כלומר בהכנסה יתירה של יוה"כ שנכנס בה לפני ולפנים, דבהיא דוקא כתיב בה מעלה עשן, ואין נראה דבכל יום נמי הוה [שם] מעלה (שם) עשן ומהאי קרא ולאי ולפיון, וה"כ חיוב מיתה נמי ילפינן מיניה, ועוד דבירושלמי דמכילתין פרק טרף בקלפי קתמר ת"ר זעירא עובר משום הכנסה יתירה, אלמא לאו איום הכפורים קאי. ה"ר אלחנן. ועוד קשיא לי, לפי סברתו שפוכר שלא היה מעלה עשן אלא בשל יום הכפורים מאי האי דקתמר בסמוך יכול שניהם אמורים קודם מיתת בני אהרן, ת"ל אחרי מות שני בני אהרן, פי' שלא (יהיה) [הין] עונש[ין] על מעלה עשן שלא נעשוה, ואי ס"ד שלא נעשוה [שלא בשל יוה"כ] והלא מתו בשמיני לנלואים בניסן ויום הכפורים היה אחר כך ומה מפרש ר"[ת], אלא ודאי הוה ס"ד (שנעשוה) [שנעשוה] על מעלה עשן שלא שמו בקטורת חוץ ושל זה (היה) [הוא] מפרש שהעונש נכתב אחרי מיתה. הג"ה. **שנאמר והבית ימלא עשן.** אין זה אלא דמיון בעלמא דקבלת גבי ערפים כתיב ולא שגבי קטורת. **האי מוכן יעשה לאהל מועד נפקא.** לעיל [מד, ת] אין שייך לאקשויי הכי גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא [אהל מועד שבמדבר כו' הוכח לא מיירי אלא בהזאות והקטרות, ועוד דוקן יעשה משמע עשיה אבל לא (יצוה) [יהיה] הייני לא יעשה (אלא) [שלא] יכנס אחר עמו. **וחד לעכב.** ואע"ג דכתיב עיכוכא כמה שנעשה בנגדי לבן בפנים לגולי עלמא, הכא לא שייך למימר הכי, אתיקן[ן] הקטורת אין חובה עליו לעשותו בו ביום אלא מאתמול, וכן משמע לקמן בריש שני שעירי [סב, ב] דלא מפקינן עיכוכא למה שנריך שיהו אתיקן שוין [ן]לאיתקן כאחד. **ונתנו בני אהרן הכהן אש.** ואע"ג דמוקמי ליה לעיל גבי כאתת אחליתא במזבח המיזון מ"מ ה"ר דבכל מקום מלוה להביא מן ההדיוט. **אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט.** הקשה ה"ר (אלעזר) [אלחנן] והלא [שנלא] אין בהקטרה אלא על מזבח המיזון הוא דהוה אבל על מזבח הפנימי לא היה שם אלא מן הגחלים של מזבח המיזון, וא"ל רבינו כי קטורת נתשון היה שעשו על מזבח המיזון כדאמרינן במדרש שמיתי ייני מן חלבי בקטורת נשיאים שהיה על מזבח המיזון עם שאר קרבנות בשביל חיתמן של ישראל, ומהאי טעמא נמי לא מיקבי למה יה שם שתי מתחות לקטורת וגם [למה היה שם] מתחה (כו') [כלל] יותר משאר קטורת שבכל יום שהיה על גב מזבח הפנימי, דאיכא למימר דהוצאת שעה היתה להיות בשתי מתחות [ולהקטיר] (ו)בשתחה בשביל שהיה על מזבח המיזון, מיהו איכא תנא דאמר [בפו"כ] שבפנים ממו ואם כן הלכו להקטיר בפנים ופליגא אהך דהכא כי אם של שמים לא היה שם, ומיהו הא ודאי הוצאת שעה היתה ממה שהיה נרך מתתה.

ז) [לעיל יט:], ב) [כריתות ו.], ג) [עי' תוס' לעיל מד. ד"ה בשילה], ד) עירובין סג., ה) לעיל כח:, ו) [גרי' הענוך דהוה מינקפן], ז) [ויקרא מז], ח) [שם], ט) [דבני תוס' הם תמוהים וכן הגיה התוי"ט בפ"ו מ"ג דתמיד דבריהם בפלאתה],

ז) [כמין] פועל בכניסתו [משלו] וחייב משום ביאה ריקנית. מ"ר. וה"ר מנחם פי' משום הכנסה יתירה כמו בהכנסה יתירה, כלומר בהכנסה יתירה של יוה"כ שנכנס בה לפני ולפנים, דבהיא דוקא כתיב בה מעלה עשן, ואין נראה דבכל יום נמי הוה [שם] מעלה (שם) עשן ומהאי קרא ולאי ולפיון, וה"כ חיוב מיתה נמי ילפינן מיניה, ועוד דבירושלמי דמכילתין פרק טרף בקלפי קתמר ת"ר זעירא עובר משום הכנסה יתירה, אלמא לאו איום הכפורים קאי. ה"ר אלחנן. ועוד קשיא לי, לפי סברתו שפוכר שלא היה מעלה עשן אלא בשל יום הכפורים מאי האי דקתמר בסמוך יכול שניהם אמורים קודם מיתת בני אהרן, ת"ל אחרי מות שני בני אהרן, פי' שלא (יהיה) [הין] עונש[ין] על מעלה עשן שלא נעשוה [שלא בשל יוה"כ] והלא מתו בשמיני לנלואים בניסן ויום הכפורים היה אחר כך ומה מפרש ר"[ת], אלא ודאי הוה ס"ד (שנעשוה) [שנעשוה] על מעלה עשן שלא שמו בקטורת חוץ ושל זה (היה) [הוא] מפרש שהעונש נכתב אחרי מיתה. הג"ה. **שנאמר והבית ימלא עשן.** אין זה אלא דמיון בעלמא דקבלת גבי ערפים כתיב ולא שגבי קטורת. **האי מוכן יעשה לאהל מועד נפקא.** לעיל [מד, ת] אין שייך לאקשויי הכי גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא [אהל מועד שבמדבר כו' הוכח לא מיירי אלא בהזאות והקטרות, ועוד דוקן יעשה משמע עשיה אבל לא (יצוה) [יהיה] הייני לא יעשה (אלא) [שלא] יכנס אחר עמו. **וחד לעכב.** ואע"ג דכתיב עיכוכא כמה שנעשה בנגדי לבן בפנים לגולי עלמא, הכא לא שייך למימר הכי, אתיקן[ן] הקטורת אין חובה עליו לעשותו בו ביום אלא מאתמול, וכן משמע לקמן בריש שני שעירי [סב, ב] דלא מפקינן עיכוכא למה שנריך שיהו אתיקן שוין [ן]לאיתקן כאחד. **ונתנו בני אהרן הכהן אש.** ואע"ג דמוקמי ליה לעיל גבי כאתת אחליתא במזבח המיזון מ"מ ה"ר דבכל מקום מלוה להביא מן ההדיוט. **אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט.** הקשה ה"ר (אלעזר) [אלחנן] והלא [שנלא] אין בהקטרה אלא על מזבח המיזון הוא דהוה אבל על מזבח הפנימי לא היה שם אלא מן הגחלים של מזבח המיזון, וא"ל רבינו כי קטורת נתשון היה שעשו על מזבח המיזון כדאמרינן במדרש שמיתי ייני מן חלבי בקטורת נשיאים שהיה על מזבח המיזון עם שאר קרבנות בשביל חיתמן של ישראל, ומהאי טעמא נמי לא מיקבי למה יה שם שתי מתחות לקטורת וגם [למה היה שם] מתחה (כו') [כלל] יותר משאר קטורת שבכל יום שהיה על גב מזבח הפנימי, דאיכא למימר דהוצאת שעה היתה להיות בשתי מתחות [ולהקטיר] (ו)בשתחה בשביל שהיה על מזבח המיזון, מיהו איכא תנא דאמר [בפו"כ] שבפנים ממו ואם כן הלכו להקטיר בפנים ופליגא אהך דהכא כי אם של שמים לא היה שם, ומיהו הא ודאי הוצאת שעה היתה ממה שהיה נרך מתתה.

ח) [ויקרא מז], ט) [שם], י) [דברי תוס' הם תמוהים וכן הגיה התוי"ט בפ"ו מ"ג דתמיד דבריהם בפלאתה],

ז) בירושלמי לפניו הגי' בוהלה בהגלו וגי' רבינו בגולו והוא הנכון.

וכי תימא אורחא דמילתא למיתב לימין. נ"ל לפרש כלומר מדרכה כי היכי דהתם יהב קודשא בריך הוא מימינו הכא נמי המתפלל יתן שלום לימין שלו ברישא ת"ל יפול מצדך אלף אלמא דיש לבקש על נגד השמאלי בריש והדר לימין וטעמא הוי דהוי לימין הקב"ה בריש: **תנן** כמאן דאמר ארון **גלה לבבל.** מע"ג דרבי יהודה אומר במקומו נגנז ופליגא בסיפא גבי כן ולא פליג בריש אארון י"ל פליג בברייתא בריש אארון:

ופליגא דעולא. דאמר לר"ש גלה לבבל פליגא דעולא דאמר לר"ש דאארון נגנז: כרובים

אמרו ליה לרב יוסף הכי עביד רבא אמר ליה יהא רעוא דתרום רישך אכולה כרכא אמר רבי אלכסנדרי אמר רבי יהושע בן לוי [א]המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו ואחר כך יתן שלום ואם לא עשה כן ראוי לו שלא התפלל ומשום [ב] שמעיה אמרו [2]שנותן שלום לימין ואחר כך לשמאל שנאמר [1]מימינו אש דת למו ואומר [2]יפול מצדך אלף ורבבה מימינך מאי ואומר וכי תימא אורחא דמילתא היא למיתב בימין ת"ש יפול מצדך אלף ורבבה מימינך רבא[ג] חזייה לאביי דיהיב שלמא לימינא ברישא א"ל מי סברת לימין דידך לשמאל דידך קא אמינא דהוי ימינו של הקב"ה אמר רב חייא בריה דרב הונא חזינא להו לאביי ורבא דפסעי להו שלש פסיעות בבריעה אחת: ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון: [3]מאי מצלי רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב אמרי יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא שנה זו [4]גשומה ושחונה שחונה מעליותא היא אלא אימא [5]אם שחונה תהא גשומה [6]רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה לא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים רבי חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא שדא מטרא עליה אמר רבש"ע כל העולם כולו בנחת וחנינא בצער פסק מיטרא כי אתא לביתיה אמר רבש"ע כל העולם כולו בצער וחנינא בנחת אתא מיטרא א"ר יוסף מאי אהניא ליה צלותיה דכהן גדול לגבי ר' חנינא בן דוסא תנו רבנן [7]מעשה בכהן גדול אחד שהאריך בתפלתו ונמנו אחיו הכהנים ליכנס אחריו התחילו הם נכנסין והוא יוצא אמרו לו מפני מה הארכת בתפלתך אמר להם קשה בעיניכם שהתפללתי עליכם ועל בית המקדש שלא יחרב אמרו לו אל תהי רגיל לעשות כן שהרי שנינו לא היה מאריך בתפלתו כדי שלא להבעית את ישראל: **מתני'** [8]משניטל ארון [9]אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה היתה נקראת גבוה מן הארץ שלש אצבעות ועליה היה נותן [10]נטל את הדם ממי שהיה ממרס בו נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד [11]והזה ממנו [12]אחת למעלה ושבע למטה [13]ולא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף [14]וכך היה מונה אחת אחת ואחת אחת ושתים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע [15]יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל [16]הביאו לו את השעיר שחטו וקבל במזרק את דמו נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה [א] [17] וכך היה מונה אחת אחת ואחת אחת ושתים וכו' [18]יצא והניחו על כן הזהב השני שבהיכל רבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד נטל דם הפר והניח דם השעיר והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלה ושבע למטה ולא היה מתכוון וכו' וכך היה מונה וכו' נטל דם השעיר והניח דם הפר והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ אחת למעלה ושבע למטה וכו' [19]עירה דם הפר לתוך דם השעיר ונתן את המלא בריקן: **גמ'** משנגנז לא קתני אלא משניטל תנן כמאן דאמר ארון גלה לבבל דתניא [20]רבי אליעזר אומר ארון גלה לבבל שנאמר [3]ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנאצר ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה' רבי שמעון בן יוחאי אומר ארון גלה לבבל שנאמר [4]לא יותר דבר אמר ה' אלו עשרת הדברות שבו רבי יהודה [21](בן לקיש) אומר ארון במקומו נגנז שנאמר [5]ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו מן הקדש על פני הדביר ויהיו שם עד היום הזה ופליגא דעולא דאמר עולא שאל רבי מתיא בן חרש את רבי שמעון בן יוחאי ברומי וכי מאחר שרבי אליעזר מלמדנו פעם ראשונה ושניה ארון גלה לבבל ראשונה הא דאמרן [3]ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה' שניה מאי היא דכתיב [6]ויצא מבת ציון כל

אמרו ליה לרב יוסף. שהוא היה מאור עינים ואינו מכיר בדבר: **תרום רישך.** תהיה ראש ישיבת הכרך: **התם מיבעי ליה למיקם.** במקום שהפסיעות כלות ולא לחזור לאחתר: **ואם לא עשה כן.** נראה כמי שלא נטל רשות להיפטר וראוי לו שלא התפלל: **ראוי לו שלא התפלל** גרסינן. כלומר נוח היה לו אם לא לא התפלל כמו ראוי לו שלא בא לעולם: **מימינו אש דת.** אלמא ימין עדיפא: **ורבבה מימינך.** הימין סובלת רבבה מזיקין: **וכי תימא אורחא הוא.** שהימין מוכנת להשתמש בה לכך ניתנו הלוחות בימינו ולוחות חשיבותא דימין היא: **נשמאל דידך.** דהיא ימינו של הקב"ה שהמתפלל רואה עצמו כאילו שכינה למול פניו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז): **שחונה.** חמה: **עביד שולטן.** עושה ממשלה: **עוברי דרכים.** מתפללים שלא ירדו גשמים: **וחנינא בנחת.** שאין לי זריעה בשדות: **מתני' נגיחים הראשונים.** דוד ושמואל מפרש במס' סוטה (דף מח:): **ושתייה היתה נקראת.** מפרש בגמ' (ג): **למקום שנכנס.** לבית קדשי הקדשים: **במקום שעמד.** בין הבדים: **ולא היה מתכוון להזות לא למעלה וכו'.** שהיא אחת למעלה בחודה של כפורת העליון והשבע למטה מאמצעה (ג) שהרי לא על הכפורת נוגעים אלא לארץ נופלות: **אלא למצליף.** בשורה זו תחת זו כל שמונה הזאות. כמצליף לא ידעתי לשונו: **וכך היה מונה.** בגמרא (ד) מפרש טעמא: **נטל דם הפר תחילה והניח דם השעיר.** מסקנא דמילתיה דר' יהודה היא דאמר לא היה שם אלא כן אחד ולריך ליטול דם הפר תחילה (ד): **על הפרוכת.** כדכתיב וכן יעשה לאהל מועד (ויקרא טז): **עירה דם הפר וכו'.** כדכתיב במתנות המזבח ולקח מדם הפר ומדם השעיר מדם שניהן יחדיו: **ונתן המלא וכו'.** בגמרא (ה) מפרש חוזר ומעבה מזרק מלא לתוך הריקן כדי לערבן יפה: **גמ' ויביאהו בבלה.** ליהוידין: **עם כלי חמדת** (ה). הוא ארון: **ויאריכו הבדים וגו'.** סיפיה דקרא ויהיו שם עד היום הזה: **ופליגא דעולא.** הא דתניא ר' שמעון אומר ארון גלה לבבל: **ראשונה ושניה.** כלומר משני מקראות: כל

עין משפט נר מצוה

נז א ב מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה י [וסה"מ הל' ג] סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קכג סעיף א [רב אלפס ברכות פ"ה דף מז: [סי' קלב] רא"ש שם סי' כג]:

נח ג ד ה מיי פ"ד מהל' עבודת יו"כ הלכה א:

נט ו מיי' שם הלכה ב:

ס ז ח ט מיי' שם פ"ג הלכה ה וסה"מ מהל' מעשה קרבנות הלכה יב:

סא י מיי' פ"ד מהל' עבודת יום"כ הלכה ב:

סב כ מיי' שם פ"ג הלכה ה:

סג ל מ מיי' שם פ"ד הלכה ב וסה"מ הלכה ה:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמַר יְיָ מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וְאִתָּה מִרְבְּבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ: דברים לג ב
2. יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבָבָה מִימִינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ: תהלים צא ז
3. וְלִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר וַיְבִאֵהוּ בָבֶלָה עִם כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית יְיָ וַיַּמְלֵךְ אֶת צִדְקִיָּהוּ אָחִיו עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם:
דברי הימים ב לו י
4. הֲנֵה יָמִים בָּאִים וְנִשָּׂא כָּל אֲשֶׁר בְּבֵיתֶךָ וַאֲשֶׁר אָצְרוּ אֲבֹתֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה בָּבֶל לֹא יִוָּתֵר דָּבָר אָמַר יְיָ: ישעיהו לט ו
5. וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיְהִיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
מלכים א ח ח
6. וַיֵּצֵא מִבַּת צִיּוֹן כָּל הֲדָרָהּ הָיוּ שָׂרֶיהָ כְּאֵילִים לֹא מָצְאוּ מִרְעֶה וַיֵּלְכוּ בְּלֹא כֹחַ לִפְנֵי רוֹדֵף:
איכה א ו

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ראוי לו שלא התפלל ומשום רב שמעיה אמרו: **(ב)** מתני' הניחו לו את השעיר כו' אחת למעלה וכו' ג"ר ולא היה מתכוון ס"ל ולא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף: **(ג)** רש"י ד"ה ולא היה מתכוון כו' והשבע למעה ממצעה בעוביה שהרי לא על כו': **(ד)** ד"ה נטל כו' דם הפר תחילה כדי להניח דם השעיר בכן שהיה עליו דם הפר הס"ד: **(ה)** ד"ה עם כלי חמדת בית ה' הוא הארון:

הגהות הגר"א

[א] במשנה הניחו וכו' והשבע למעה. נ"ב וכו' (כנ"ל ולא היה מתכוון כו. וכ"ה במשניות):

מוסף רש"י

שחונה. חמה, כמו (ישעיה מד) המותי ראיתי אור, מרגש יומתן בן עזיאל אמיתא (תענית כד:). **אם שחונה תהא גשומה.** כשהיא חמה נריכה הארץ לגשמים מלמד ומדיר (שם). ר' חנינא בן דוסא. תנא הוא (שם). **כל העולם כולו בצער.** שמבקשין מים לגשומיהן (שם). **וחנינא בנחת.** שאני יושב בביתי ואיני צריך לגשמים לפי שאין לי שדות (שם). מאי אהניא ליה צלותיה דכהן גדול. כשהיה מתפלל תפלה קצרה ביום הכפורים שהיה אומר אל יכנס לפניך תפלת עוברי דרכים. דרכים, דר' חנינא מבטל ליה לצלותיה דכהן גדול, שאעפ"כ שמע הקב"ה תפלתו ופסיק מיטרא (שם). **אבן היתה שם.** מתא הארון (סנהדרין כו:). **ושתייה היתה נקראת.** שממנה נשתת עולם שנאמר (תהלים ג) דיבר ויקרא ארץ, ומומר מציון מכלל יופי (סנהדרין שם ע"פ הגמ' לקמן נד:). **אחת למעלה ושבע למטה.** כדכתיב על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים (זבחים לח.).

תוס' ישנים

מאי מצלי. בירושלמי [פ"ה ה"ב] מסיים בה ולא יגביהו שררה זה על זה, וחזו שיסד הפייטן בסדר יום"כ לגל דלות עם קדם רב בעצירי. **מעשה בכהן אחד שהאריך בתפלתו.** בירושלמי [שם] אמר שמעון הלדיק היה.

מסורת הש"ס

א) [רבה יבב"ן], **ב)** תענית כד:, **ג)** בס"י לר' שמואה וגשומה, **ד)** [מוספפתא פ"ב הי"ל], **ה)** [מנהדרין כו:], **ו)** [לעיל טו. זבחים לח.], **ז)** [עי' תוס' לקמן מ:] ד"ה עיהם], **ח)** [מוספ' שקלים ספ"ב ע"ש ותוספ' סוטה פי"ג ה"ב], **ט)** רש"ל מ"ז [בתוספ' אימתא רבי יהודה בן לקיש ומעמה מיומד קומת המוס' ד"ה תנן וכן מזכר תנא זה לקמן פה. דתניא אין מלינן כו' ובשבת מג: כתנאי אין כו' רבי יהודה בן לקיש כו' ותגיגה ט: מיהו בירושלמי דשקלים ריש פ"ו אימתא ר' יהודה בר אלעאי], **י)** [גיר' רש"י ריש דקרא ויאמריהו הכבדים וכן הוא בע"ז], **כ)** [לקמן מד:], **ל)** [לקמן נה.], **מ)** [לקמן נח.],

רבינו חננאל

אודעוה לרב יוסף דהוה הוא סגי נהורא, אמר יהא רעוא דתירום רישא אכולא כרכא. וי"א שתהיה בכל הלכה כרבא. **אמר ר' יהושע בן לוי המתפלל צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו,** ואחר כך יתן שלום. תניא נמי הכי המתפלל צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו ואחר כך יתן שלום, ואם לא עשה כן ראוי לו כאילו לא התפלל. ומשום שמעון אמרו נותן שלום לימינו ואחר כך לשמאלו. וא"ל רבה לאביי לימין הקב"ה שהוא שמאלך. **אביי ורבא** הוו פסעי להני שלש פסיעות בכריעה אחת. ואמר רב מרדכי כיון שפסע ג' פסיעות לאחוריו התם איבעי ליה למיקם. משל לתלמיד הנפטר מרבו אם חזור לאלתר דומה לכלב שב על קיאו. **ומתפלל תפלה קצרה כו'.** מאי היא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שאם תהיה זו השנה שחונה תהיה גשומה ואל יכנס לפניך תפילת עוברי דרכים שמבקשים שיפסקו גשמים. ירושלמי ולא יגביהו עמך ישראל שררה זה על זה. **ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה.** ולא יהו עמך ישראל צריכין להתפרנס זה מזה. מעשה בר' חנינא בן דוסא שהיה מהלך בדרך וירדו גשמים, ואמר רבון כל העולם, הכל בנחת וחנינא בצער פסק מיטרא כו'. ת"ר מעשה בכהן גדול שהאריך בתפילתו כו', ואמרו לו אל תהי רגיל לעשות כן שלא להבעית את ישראל. **משניטל הארון** כו'. תנן כמאן דאמר ארון גלה לבבל דתניא ר' שמעון בן יוחאי אומר ארון גלה לבבל שנאמר ויביאהו בבלה עם כלי חמדת בית ה'. וכן א"ר אליעזר ארון גלה לבבל. ראשונה הא דאמרן, שנאמר ולא יותר דבר אמר ה', אילו עשרת הדברות שבתוכו. [שניה מאי היא דכתיב] ויצא מבת ציון כל הדרה. ופליגא דעולא דאמר דרבי מתיא בן חרש לר' שמעון בן יוחי

כל הדרה. הגנוז בחדרי חדרים: **נ"ב אמה.** היו מחרבות ירושלים בגלות לדקיהו עד פקידת כורש שעלו לבנות הבית שהרי לסוף ע' לגלות יהויקים היתה הפקידה כמו ששנינו במגילה (דף יח:) וי"ח שנה היה מכיבוש יהויקים עד חרבות ירושלים דאמר מר גלו בשבע גלו בשמונה גלו בשמונה עשרה גלו בתשע עשרה ופירושו גלה יכניה בשבע לכיבוש יהויקים שהוא שמונה לנבוכדנצר גלו לדקיהו וגלותו בחרבות ירושלים בשמונה עשר לכיבוש יהויקים שהוא תשע עשרה לנבוכדנצר דאמר מר שנה ראשונה כיבש מיעוט שניה עלה וכיבש יהויקים: **עד בהמה.** בהמה בגימטריא חמשין ותרין: **הגביר לרבים.** בספר דניאל כתיב והכי מפרש ליה ר' יוחנן אותו ברית האמור בגפרית ומלח שנאמר בו על אשר עזבו את ברית הגבירו האויב על ישראל שבוע אחד: **לרבים.** לשרים כמו כל רבי מלך בבל (ירמיה לט): **מתעסק.** בטיול ושחוק: **רלפה משונה.** אחת מן הטבלאות של שיש שברלפה רואה גבוהה מחברותיה והבין שסילקוה מאחר שנסדרה שם: **ניחוד.** בברור: **מפליעין בעליס.** דתנן (מדות פ"ב משנה ה) כל עץ שיש בו תולעת פסול למזבח: **בעלי מומין.** שאין ראויין לעבודה אחרת: **גראין ואין גראין.** כדמפרש ואזיל בברייתא שהיו דוחקין ובולטין בפרוכת וגראין כשני דדי אשה שבולטין מתחת חלוקה: **ויוצאין בפרוכת.** הפרוסה כנגד פתח שבמחיצת אמה טרקסין. והפתח באמצע אמה טרקסין היה במקדש ראשון: **הכרובים.** מדובקין זה בזה ואחוזין ומחבקין זה את זה כזכר החובק את הנקבה: **מעוריס.** לשון ליבוק כמו (עוקצין פ"ג משנה ח) אילן שנפשח ומעורה בקליפה ובמס' בילה (דף ז.) אם היו מעורות בגידין אסורות: **ולא יבאו גראות.** הלויס שבמדבר. אף על פי שהיו עושין כלי הקודש בכתף לא היו רשאין ליכנס בשעת סילוק מסעות שהיו מפרקין את הארון והמזבח להסיעו ממקומו עד שהיו אהרן ובניו מכסין אותו בגרתיקין כמו שכתוב בפרשה וכסו אותו במכסה עור תחש ולקחו בגד תכלת וכסו וגו'. כבלע לשון כיסוי: **בגיס אחיה.** באירוסיה. אף ישראל במדבר עדיין לא היו גסין בשכינה: **נתגרשה קאמרת.** האי מעשה בבית שני הוה לאחר שנתגרשו וחזרו: **לחיבתה ראשונה.** לתחילת חיבתן שאין גסין זה בזה: **במאי עסקינן.** האי מגללין להן הפרוכת ומראין להן הכרובים: **מי הוו כרובים.** דקס"ד בכרובים שעשה שלמה אצל הארון מזה ומזה קאמר: **דבני.** שכנגד הפתחים פתח אולם והיכל ובית קדשי הקדשים: **שנע עשרה פרוכות היו במקדש שני.** שבעה לשבעה שערי העזרה שתים בדביר במקום אמה טרקסין ושתים כנגדן לחוץ בין עליית ההיכל לעליית בית קדשי הקדשים וכי היכי דבמקדש שני היו פרוכות כנגד הפתחים הכי נמי במקדש ראשון: **כרובים דצורתא.** מצויירין בכותל במיני סממנים או חקוקין בקירות העץ מלפניס מכותלי האבנים: **מסב קלע.** צורות רשתות וקליעות: כאיש

כל הדרה מאי כל הדרה חדרה אתה מאי אתה אומר אמר לו אשני אומר ארון במקומו נגנז שנאמר [1]ויאריכו הבדים [ח]וגו' אמר ליה רבה לעולא מאי משמע דכתיב [1]ויהיו שם עד היום הזה וכל היכא דכתיב עד היום הזה לעולם הוא והכתיב [2]ואת היבוסי יושב ירושלם לא הורישו בני בנימין וישב היבוסי את בני בנימין בירושלם עד היום הזה הכי נמי דלא גלו והתניא [ט]ר' יהודה אומר חמשים ושתים שנה לא עבר איש ביהודה שנאמר [3]על ההרים אשא בכי ונהי ועל נאות מדבר קינה כי נצתו מבלי איש עובר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו בהמה בגימטריא חמשין ושתים הוו ותניא ר' יוסי אומר שבע שנים נתקיימה [4]גפרית ומלח בארץ ישראל ואמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבי יוסי אתיא ברית ברית כתיב הכא [5]והגביר ברית לרבים שבוע אחד וכתיב התם [6]ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם אמר ליה הכא כתיב שם התם לא כתיב שם וכל היכא דכתיב שם לעולם הוא מיתיבי [7]ומהם מן בני שמעון הלכו להר שעיר אנשים חמש מאות ופלטיה ונעריה ורפיה ועוזיאל בני ישעי בראשם ויכו את שארית הפליטה לעמלק וישבו שם עד היום הזה וכבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל כל הארצות שנאמר [8]ואסיר גבולות עמים [י]ועתודותיהם שושתי תיובתא אמר רב נחמן תנא וחכמים אומרים ארון בלשכת דיר העצים היה גנוז אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא [כ]מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וראה רצפה משונה מחברותיה ובא והודיע את חבירו ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו וידעו ביחוד ששם ארון גנוז מאי הוה עביד אמר רבי חלבו מתעסק בקרדומו היה תנא דבי רבי ישמעאל שני כהנים בעלי מומין היו מתליעין בעצים ונשמטה קרדומו של אחד מהם ונפלה שם ויצתה אש ואכלתו רב יהודה רמי כתיב [1]ויראו ראשי הבדים וכתיב [1]ולא יראו החוצה הא כיצד נראין ואין נראין תניא נמי הכי [7]ויראו ראשי הבדים יכול לא יהו זזין ממקומן ת"ל ויאריכו הבדים יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין ת"ל ולא יראו החוצה הא כיצד דוחקין ובולטין ויוצאין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה שנא' [9]צרור המור דודי לי בין שדי ילין אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל [ה]מגללין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה מתיב רב חסדא [10]ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ואמר רב יהודה אמר רב בשעת הכנסת כלים לגרתק שלהם אמר רב נחמן משל לכלה כל זמן שהיא בבית אביה צנועה מבעלה כיון שבאתה לבית חמיה אינה צנועה מבעלה מתיב רב חנא בר רב קטינא מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וכו' אמר ליה נתגרשה קא אמרת נתגרשה חזרו לחיבתה הראשונה במאי עסקינן אי נימא [ו]במקדש ראשון מי הואי פרוכת אלא במקדש שני מי הוו כרובים לעולם במקדש ראשון ומאי פרוכת פרוכת דבבי דאמר רבי זירא אמר רב [ז]שלשה עשר פרוכות היו במקדש שבעה כנגד שבעה שערים שתים אחת לפתחו של היכל ואחת לפתחו של אולם שתים בדביר ושתים כנגדן בעליה רב אחא בר יעקב אמר לעולם במקדש שני וכרובים דצורתא הוו קיימי [מ]דכתיב [11]ואת כל קירות הבית מסב קלע (ח) [11]כרובים ותמרות ופטורי ציצים וצפה זהב מישר על המחוקה וכתיב [12]כמער איש ולויות מאי כמער איש ולויות אמר רבה בר רב שילא

1. וַיִּאָרְכוּ הַבְּדִים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבְּדִים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיְהִיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
מלכים א ח ח
2. וְאֶת הַיְבוּסִי יֹשֵׁב יְרוּשָׁלִַם לֹא הוֹרִישׁוּ בְּנֵי בִנְיָמִן וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת בְּנֵי בִנְיָמִן בִּירוּשָׁלִַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
שופטים א כא
3. עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וָנְהִי וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצְּתוּ מִבְּלִי אִישׁ עֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֵה מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלְכוּ:
ירמיהו ט ט
4. גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָּל אַרְצָהּ לֹא תִזָּרֵע וְלֹא תַצְמִיחַ וְלֹא יַעֲלֶה בָהּ כָּל עֵשֶׂב כַּמְהֲפֵכַת סְדֹם וַעֲמֹרָה אַדְמָה וּצְבוֹיִם אֲשֶׁר הָפַךְ יְיָ בְּאַפּוֹ וּבְחֲמָתוֹ:
דברים כט כב
5. וְהַגְבִּיר בְּרִית לָרָבִים שְׁבוּעַ אֶחָד וְחֲצִי הַשָּׁבוּעַ יַשְׁבִּית זֶבַח וּמִנְחָה וְעַל כְּנַף שִׁקּוּצִים מְשֹׁמֵם וְעַד כִּלָּה וְנֶחֱרָצָה תִּתַּךְ עַל שֹׁמֵם:
דניאל ט כז
6. וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
דברים כט כד
7. וּמֵהֶם מִן בְּנֵי שִׁמְעוֹן הָלְכוּ לְהַר שְׂעִיר אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלַטְיָה וּנְעַרְיָה וּרְפָיָה וְעֻזִּיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֹאשָׁם: וַיִּכּוּ אֶת שְׁאֵרִית הַפְּלֵטָה לַעֲמָלֵק וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
דברי הימים א ד מב-מג
8. כִּי אָמַר בְּכֹחַ יָדִי עָשִׂיתִי וּבְחָכְמָתִי כִּי נָבֹנְתִּי וְאָסִיר גְּבוּלֹת עַמִּים וַעֲתוּדוֹתֵיהֶם שׁוֹשַׁתִּי וְאוֹרִיד כַּאַבִּיר יוֹשְׁבִים:
ישעיהו י יג
9. צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין:
שיר השירים א יג
10. וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ:
במדבר ד כ
11. וְאֶת כָּל קִירוֹת הַבַּיִת מֵסַב קָלַע פִּתּוּחֵי מִקְלָעוֹת כְּרוּבִים וְתִמֹרֹת וּפִטֻּרֵי צִצִּים מִלִּפְנִים וְלַחִיצוֹן:
מלכים א ו כט
12. וְקָלַע כְּרוּבִים וְתִמֹרוֹת וּפִטֻּרֵי צִצִּים רִצְפָּה זָהָב מְיֻשָּׁר עַל הַמְּחֻקָּה:
מלכים א ו לה

כרובים דצורתא. גשאלתי על אותם שמצייריס במחזורים צורות חיות ועופות אם יפה עושים אם לאו והשבתי נ"ל דודאי לא יפה עושים שמתוך שמסתכלים בצורות הללו אין מכוונין לבם לאביהם שבשמים מיהו אין כאן איסור דלא תעשה לך פסל וגו' (שמות כ) דהא מסקינן בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מג.): שאני הכא גמליא דאחרים עשו לו ואפילו חשדא ליכא בגיליוריס

מסב קלע. גזרות רשתות וקליעות כאיש

גליון הש"ס

גמ' ועתודותיהם שושתי תיובתא. עיין סוטה דף מו ע"ב בתס"י ד"ה ויקרא שמה וע"ש:

הגהות הב"ח

(**ח**) גמ' דכתיב ואת כל קירות הבית מסב קלע פתוחי מקלעות כרובים ותמורות ופטורי ציצים וכתיב ולפה זהב מישר:

רבינו חננאל

וא"ל ארון במקומו נגנז שנאמר ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקדש אל פני הדביר ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום הזה. איני והכתיב ואת היבוסי יושב ירושלם לא הורישו וכו' ועלתה בתיובתא, דמקשה וכל היכא דכתיב עד היום הזה לעולם הוא, והתניא ר' יהודה אומר נ"ב שנה לא עבר איש ביהודה שנאמר על ההרים אשא בכי ונהי וגו' בהמה בגימטריא נ"ב הוי, ותניא ז' שנים נתקיימה גפרית ומלח בארץ ישראל שנאמר על אשר עזבו את ברית ה' וגו', וכתיב והגביר ברית לרבים שבוע [אחד], מה ברית זו שבוע אף ברית זו שבוע. אמר רב נחמן תנא ארון בלשכת דיר העצים הוא גנוז. דתנן בשקלים מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק וראה זו הרצפה משונה מחבירותיה כו'. תנא שני כהנים מתליעין בעצים היו ונפל קרדום אחד מהן ויצאה ואכלתו. תניא כיצד היו הבדים נראים בארון היו דוחקין ובולטין ויוצאין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה שנאמר בין שדי ילין. וכשהיו ישראל עולין לרגל היו מגללין הפרוכת ומראין להם הכרובין מעורים זה בזה, שנאמר כמער איש ולויות. ואין מראין להם הכרובין והכתיב ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו, ואמרינן בשעת הכנסת כלי הקדש לנרתיקו כו'. ואמרינן

מוסף רש"י

חמשים ושתים שנה. מגגלו מימי לדקיה מחרבות ירושלים עד שנפקדו מימי כורש ומן עלו מהם לייסד את הבית י"ח שנים קודם גמר הבנין שהיא לסוף ע' שנה בשתא שתים לגרויש דלמתרין במגילה (שבת קמה:). **יכול יהו מקרעין בפרוכת.** פרוכת היתה פרוסה בפתח בית קדשי קדשים לגניעות בעלמא ולא משום מחיצה, דהא אמה טרקסין הואי במקדש ראשון, וכ"ת לוקמה במקדש שני דהוי פרוכת, ליכא למימר דבמקדש שני לא הוה ארון ובדיש דיתאשיהו גנוז, ועוד דקרא במקדש ראשון כתיב (מנחות צח.). **דוחקין ובולטין ויוצאין בפרוכת.** לפי שהיה הארון כנגד הפתח דלמתרין במגילה (יב:). ארון עשה משה כשמונה בדביר היה לו עשר אמות ריוח ממנו לכותל לכל לד והדביר היה עשרים על עשרים ומקום ארון אינו ממעט בדביר דבנכם היה עומד, אלמא באמצע הדביר קאי והפתח נמי היה באמצע בכותל מזרחי והיו הבדים בולטין בפרוכת שבפתח (מנחות צח.). **במקדש ראשון מי הואי פרוכת.** אמה טרקסין הוה (לעיל נב:). **שתים בדביר.** תחת אמה טרקסין, ושתים כנגדן בעליה. להבדיל בין עליית היכל לעליית קדשי הקדשים וגם הן במקום אמה טרקסין (כתובות קו.).

תוס' ישנים

מתעסק ושוחק בקרדומו היה. דוחקין ובולטין בפרוכת כו'. במקדש ראשון מיירי ופרוכת (דברי) [דבני], שהיה פתח בית קדשי הקדשים מכוון באמצעיתו וסס היה פרוכת כדלקמן, אבל במקדש שני לא היה ארון. **ונראין להם שהיו מעורין.** וא"ת אמאי לא חשיב לה בפ"ק [כא, א] בהלי מיסי [ברא"י] כיון שהיו מראין אותן לעולי רגלים למאי (ס"ד) [דס"ל] שהן הכרובים שעשה שלמה מזה ומזה מראים כמו אותו מעורים לעיל גבי לחם הפנים, י"ל שאותם שהיו מעורין זה בזה אין זה גם שכך עשאם שלמה כמו הא (בלורתם) [דלורתם] דלקמן לרבי אחא, ומקום ארון שלא היה מן המדה לא היו מכירין שלא היה מגביהין להם כל כך וגם לא היו (מוריין) [מודיעין], וגוף הכרובים שלא היו מן המדה שהיו כנפיהן ה' אמות מימין וה' אמות משמאל גם בזה לא היו מכירין כל כך. מ"ר.

בגיורים שהם מיני צבעים בעלמא ואין בהם ממשות כלל דלא חיישינן לחשדא אלא בחותם בולט ולא בחותם שוקע וכל שכן בדבר זה שאינו לא שוקע ולא בולט אלא מין צבע בעלמא [9] ונראה לי דאפילו ישראל מותר לצור צורות במיני צבעים ואין בזה משום לא תעשה לך פסל דלא אסר אבל אלא פרצוף גמור חקוק בשאר אבל במיני צבעים מותר כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף נד.) הלר צורה בנכסי הגר קנה דרב לא קנה לגיתא דבי רב אלא בצורתא והקשה שם רבינו שמואל והאמרת [1] דכיור לא קנה אלא בחמה כנגד הפתח ותירץ דהתם לאו היינו צורת בריה אלא ציורין בעלמא מעשה צעצועים ופרחים אבל צורת חיה או עוף חשיבא ולא בעינן חמה כנגד הפתח אלמא דרב צייר צורת חיה ועוף אלא ודאי במיני צבעים מותר והא דתניא במכילתא לא תעשה לך פסל וכו' עד לא יעשה לו גלופה אבל יעשה לו אטומה תלמוד לומר וכל תמונה וכו' עד אפילו בהמה חיה ועוף ודגים וחגבים ואפילו הבובים ואפילו הסורזירים כו' נראה לי דהכי פירושו גלופה היינו צורה בולטת אטומה צורה שוקעת ואשר במים מתחת לארץ להביא את הבובים פי' שעושה צורה וחוקק דמות בבובה שבמים דסד"א דוקא אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת לרקיע אבל צורת דמות בבובה שבמים לא תלמוד לומר ואשר במים ויש אומרים להביא הסורזירים נראה שהוא מין שד שבמים שקורין נימס' בלשון אשכנז וכל אילו אינן אסורין לעשותם אלא פרצופים חקוקין אבל לא ממין הצבעים כמו שהוכחתי אמנם על כסא שלמה אני תמיה דכתיב ושנים אריות עומדים אצל הידות ושנים עשר אריים וגו' (מלכים ח י) ואין לומר דעל פי הדיבור הוה דכתיב ויעש שלמה על כסא ה' למלך (דה"ח כט) שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ואיכא למימר בהא מיגדרא מילתא שאני כמו אליהו בהר הכרמל ושמא בהא מילתא נמי איכא למיגדר מילתא שכשהיו עדים באים להעיד בפניו היו אריות שוחגים ונוהמים כמו שיש במדרש ומתוך כך היו מתפחדים להעיד עדות שקר אי נמי יש לומר אחרים עשו לו והשתא ליכא דרבים שכיחי גביה כדאמר גבי ר"ג ומה שעשו בכותלי היכל וקדשי קדשים ציורים חקוקים בכותל סביב פני הכפיר אל התימורה מפה ופני אריה אל התימורה מפה יש לומר על פי הדיבור הכל בכתב (דה"ח כח) אי נמי יש לומר דלא שייך לא תעשה לך פסל אלא בתלוש אבל על הכותל במחובר לא דאינו אלא לגוי בעלמא ובטל לגבי הכותל ואע"ג שאני מדמה לא הייתי עושה מעשה כמו זה התירון האחרון ועוד נראה לי דלפי סוגיית פרק כל הצלמים (ע"ז דף מג:) מוכח דכל מיני פרצופין מותר לעשות אפילו חקוקין וחותמה בולט חוץ מפרצוף אדם לחודיה או דמות ארבעה פרצופין בהדי הדדי שבכסא הכבוד אדם אריה שור נשר ודמות שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון ותשמישי מקדש לעשות כמותו בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם כמדתן בארכו ורחבו שולחן תבנית שולחן מנורה תבנית מנורה אבל מילי אחריני שרי תדע דאמר אביי התם לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן והדר אמר אביי לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי והדר אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון ופריך ושבמדור התחתון מי שרי והתניא אשר בשמים (שמות כ) לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת ומשני כי תניא ההיא לעובדם ופריך לעבדם אפילו שלשול קטן נמי ומשני אין הכי נמי ומשני אינו אלא בארץ לרבות ימים ונהרות הריס וגבעות מתחת לרבות שלשול קטן ופריך ועשייה גרידתא מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני כו' ומשני שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו וכו' והשתא מדלא קאמר אלא [2] ككל הנך שנויי שמע מינה דלא הדר ביה מכל מאי דשני מעיקרא ולא מסרו הכתוב אלא לחכמים ושמשין שבמקדש לא אסירי אלא כמותן דוקא כמדת ארכו ורחבו דאי לאו הכי לא יוכל שום אדם לעשות בית ושלחן וכלים לפי שהיו במקדש אלא ודאי לא אסרה תורה אלא כמותן ממש ועוד כיון דאפשר לעשות כמותן מסתמא לא אסרה אלא כיוצא בהן אבל שמשין שבדרקיע שאי אפשר לעשות כמותן אסרה תורה לעשות דוגמתן ואע"פ שאינו עושה כמדת ארכו ורחבו לפי שאי אפשר ושמשין שבמדור העליון כגון חיות שרפים ואופנים ומלאכי השרת אסור אפילו היכא דאחרים עשו לו ואפילו ליכא אשדא היכא דשכיחי רבים גביה משום דכתיב לא תעשון לא תעשון תרי זימני לדרשה לא תעשון אתי שמשין שאתי דהיינו שבמדור העליון לא תעשון כלל וקרי ביה לא תעשון אותי ולהכי פרצוף אדם לחודיה אסור וארבעה פרצופין אדם אריה שור ונשר אסור ולעבור עליו בשתים משום פרצוף אדם ומשום ארבעה פרצופין בהדי הדדי דהיינו דמות החיות ולא תעשו לכם אינטריך לשמשין שבמדור התחתון כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות ודוקא לכם לעצמכם אבל אחרים עושין לכם אי נמי דרשינן איפכא כי מן השמים דברתי עמכם וסמיך ליה לא תעשון דהיינו כל שמן השמים לא תעשון דהיינו אפילו שמשין שבמדור התחתון ודוקא אתם לא תעשון אבל אחרים עושין לכם ואת אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם נדרוש לשמשין שבמדור העליון לאסור אפילו כשאחרים עושין לכם דמשמע לכם לא יעלה לכם וכי האי גוונא דריש בתורת כהנים בפרשת קדושים תהיו אלהי מסכה לא תעשו יכול יעשו אחרים תלמוד לומר לכם והא דתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת ומוקי לה לעובדם היינו אפילו כשאחרים עשו לו לעובדם לעבור עליהם משעת עשיה ואע"ג דמלאכי השרת עובר בלא תעבדם אפילו כשאחרים עשו לו [3] (דהיינו פרצוף אדם) יש לומר לעבור עליו בשתים אי נמי אפילו אם הוא של פרקים דמשום עשייה לחודה לא עבר כדאיתא בפרק כל הצלמים (ע"ז דף מג:) מכל מקום כי עביד להו לעובדם חייב: **אלו** ואלו מציון נבראו. פירוש שאמצעיתן של עולם והלדדין מציון נברא:

אלא

1. חֲטֵא חֲטֹאָה יְרוּשָׁלִַם עַל כֵּן לְנִידָה הָיָתָה כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ כִּי רָאוּ עֶרְוָתָהּ גַּם הִיא נֶאֱנָחָה וַתָּשָׁב אָחוֹר: איכה א ח
2. בְּצֻקַת עָפָר לַמּוּרָצָק וּרְגָבִים יְדֻבָּקוּ: איוב לח לח
3. כִּי לִשְׁלָג יֹאמַר הֱוֵא אָרֶץ וְגֶשֶׁם מָטָר וְגֶשֶׁם מִטְרוֹת עֻזּוֹ: איוב לז ו
4. עַל מָה אֲדָנֶיהָ הָטְבָּעוּ אוֹ מִי יָרָה אֶבֶן פִּנָּתָהּ: איוב לח ו
5. מְזַמּוֹר לְאָסָף אֵל אֱלֹהִים יְיָ דִּבֶּר וַיִּקְרָא אָרֶץ מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ: תהלים נ א
6. מִצִּיּוֹן מִכְלַל יֹפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ: תהלים נ ב
7. אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְיָ אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: בראשית ב ד

גליון הש"ם

תוס' ד"ה כרובים כו' ונראה לי דאפילו ישראל מותר. ק"ל דלפי דסברי תחלה דלישראל אסור לגיירן אף ע"י אחרים ליתסר דאמירה לנכרי שבות עי' תוס' ר"ה כל ע"ב ד"ה אמי ר"ג ואחרים עשו לו דמילו במקום מצוה שאני והכא דל"ש כן ליתסר:

תוס' ישנים

שבכתבן ברבה וקללתן קללה. דכתיב [ראה במדבר כד, ט] ארוריך ארור ומברכיך ברוך, ומשיגותן גדול כל כך. **וחכמים אומרים אלו ואלו מציון נבראו.** ולא[מצע] עולם ואחן פנה שבתהום קאי שהתחיל בנגד ציון. הר"ר יוסף לא היה גורס בהך ברייתא קמייתא אלו ואלו. **ולא היה מתכוין להזות לא למעלה בו'.** לעיל בפ"ק [טו, א] פירשתי (דמשמע) [ומשנה] דכל ז' ימים זורק כו' (אינו אלא פני קדיש).

כאיש המעורה בלוייה שלו. הנלבבן וחבוק באשתו בין זרועותיו: **הוליאוהו לשוק.** קיפלוהו מן הכותל: **מליון נברא.** ליון נברא תחילה וסביביה נדבקו רגבים עד סוף העולם מכל לד: **בלקה עפר למולה.** מולק אחד היה לו ומשם נדבקו רגבים סביביו: **מן הלדדין נברא.** מלבד מולקות היו לו ונמתח והלך מכל לד עד שנדבק באמצעיתו: **כי לשלג יאמר הוא ארץ.** תעשה ארץ. ומהיכן גשם מטר וגשם מטרות מארבע לדדין הורידו והגשימו להעשות ארץ: **מליון מכלל יופי.** בתריה כתיב: **תולדות השמים.** מאורות וכוכבים: ה"ג **תולדות השמים משמים נברא ותולדות הארץ מן הארץ נברא:**

כמנגדנא

כאיש המעורה בלוייה שלו. **ובשעה שנכנסו** גרים להיכל ומצאו כרובין מעורין זה בזה אמרו לו הללו הן שברכתן ברכה וקללתן קללה. הזילום דכתיב כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה. **ואסיקנא** במקדש ראשון שהיה הארון והכרובים [ופרוכת], ומאי פרוכת, פרוכת של פתח פתוח בכותל הנקרא טרקסין היו בו פרוכות כר' זירא דאמר י"ג פרוכות הם במקדש, ד' בז' שערים ואחת בפתח ההיכל, ואחת בפתח האולם, ושנים בדביר אילו שאמרנו שהיו בפתח שנכנסין בו לקודש הקדשים ושתים כנגדו בעליה. רב אחא אמר במקדש שיני, ומאי כרובים, כרובים מצויירין בקיר, כדכתיב וקלע עליהן מקלעות כרובים ותימורות ופטורי ציצים וגו'. **משניטל הארון.** ירושלמי תני עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון, ומשניטל היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא. **אבן היתה שם ושתייה היתה נקראת** שממנה העולם נשתת. תנן כחכמים שאומרים מציון נברא העולם, שנאמר אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ וגו' מציון מכלל יופי אלהים הופיע, וכתיב לכן כה אמר ה' הנני יסד בציון אבן וגו'. **תניא** אידך ר' אליעזר אומר אלה תולדות השמים והארץ, מן השמים נבראו תולדות השמים ומן הארץ נבראו תולדות הארץ. וחכמים אומרים אילו ואילו מציון נבראו, שנאמר מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר וגו' מציון הוכלל יופיו של עולם, כל אילו הדברים פשוטין הן. **נטל את הדם** ממי שהוא ממרס. כגון בוחש כדאמרינן שבוחשין את השתית.

רבינו חננאל

כאיש המעורה בלויה שלו. **ובשעה** שנכנסו גרים להיכל ומצאו כרובין מעורין זה בזה אמרו לו הללו הן שברכתן ברכה וקללתן קללה. הזילום דכתיב כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה. **ואסיקנא** במקדש ראשון שהיה הארון והכרובים [ופרוכת], ומאי פרוכת, פרוכת של פתח פתוח בכותל הנקרא טרקסין היו בו פרוכות כר' זירא דאמר י"ג פרוכות הם במקדש, ד' בז' שערים ואחת בפתח ההיכל, ואחת בפתח האולם, ושנים בדביר אילו שאמרנו שהיו בפתח שנכנסין בו לקודש הקדשים ושתים כנגדו בעליה. רב אחא אמר במקדש שיני, ומאי כרובים, כרובים מצויירין בקיר, כדכתיב וקלע עליהן מקלעות כרובים ותימורות ופטורי ציצים וגו'. **משניטל הארון.** ירושלמי תני עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון, ומשניטל היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא. **אבן היתה שם ושתייה היתה נקראת** שממנה העולם נשתת. תנן כחכמים שאומרים מציון נברא העולם, שנאמר אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ וגו' מציון מכלל יופי אלהים הופיע, וכתיב לכן כה אמר ה' הנני יסד בציון אבן וגו'. **תניא** אידך ר' אליעזר אומר אלה תולדות השמים והארץ, מן השמים נבראו תולדות השמים ומן הארץ נבראו תולדות הארץ. וחכמים אומרים אילו ואילו מציון נבראו, שנאמר מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר וגו' מציון הוכלל יופיו של עולם, כל אילו הדברים פשוטין הן. **נטל את הדם** ממי שהוא ממרס. כגון בוחש כדאמרינן שבוחשין את השתית.

מסורת הש"ם

א) [תוספ' פ"ב ה"י ב"ב], ב) [ל"ל הוא], ג) בע"י ליתא וכל"ל, ד) [וכילקוט מיוב רמז תתקנ"ד אות' ר' יהודה אומר מציון כו'], ה) לעיל טו. [(נקמן מ:)] ו) [ל"ל בכלן], ז) רש"ל מ"ז, ח) [תוספ' פ"ב ה"י ב"ב], ט) [ל"ל הוא], ג) בע"י ליתא וכל"ל, ד) [וכילקוט מיוב רמז תתקנ"ד אות' ר' יהודה אומר מציון כו'], ה) לעיל טו. [(נקמן מ:)] ו) [ל"ל בכלן], ז) רש"ל מ"ז, ח) [תוספ' פ"ב ה"י ב"ב],

למנגדנא. כמכה בלועה שמתחיל מן הכתפים ומכה והולך למטה: **אינו מזה על הכפורת.** על גבה אלא כנגד עוביה ולא היו דמיס נוגעין בה: **כשהוא מזה.** אחת למעלה מלדד גב ידו למטה ומזה כלפי למעלה וכשהוא מזה השבע למטה מלדד ידו למעלה ומזה למול פניו אחת גבוהה ואחת בנמוך הימנה וכולן נופלות לארץ: **מנא הני מילי.** דאינו מזה על הכפורת אומן שתיים אחת של מעלה בפר ואחת של מעלה בשעיר על גג הכפורת ממש: **לא יאמר למטה בשעיר.** לא יאמר ולפני הכפורת דהיינו למטה דשעיר דכתיב ביה והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת דלא צריך דסוף סוף גמר ממטה דפר שהרי לא פירש בו כמה הזאות וילפינן ליה לקמן ממטה דפר דכתיב ביה ולפני הכפורת יזה שבע פעמים וכיון דסוף סוף גמר מייניה לישתוק קרא מייניה וליגמרה לכולה מילתא דמטה דשעיר ממטה דפר דאיתקוש להדדי דכתיב ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר דבשלמא למעלה דיליה איצטריך דמפורש בו אחת דכתיב והזה אותו על הכפורת ואותו חדא משמע ובמעלה דפר לא פירש אחת: **למה נאמר.** למטה דשעיר לאקושי ליה מעלה דשעיר ואומר על הכפורת כלפי הכפורת מה לפני דלאו ממש נוגע בכפורת דהא לפני על הארץ משמע אף על גב דלא ממש נוגע בכפורת אלא לענין שיהא מלדד ידו למטה: **אדרבה לא יאמר למעלה בפר דלא צריך.** דסוף סוף גמר לקמן ממעלה דשעיר שפירש בו אחת: **למה נאמר לאקושי.** לפני דפר לעל דפר שהמופנה בא ללמד: **מה על על ממש.** דהא על פני הכפורת כתיב אף לפני על ממש שיהו דמיס נוגעים בעביה של כפורת: **אי אמרת בשלמא למטה דשעיר לאקושי.** כדאמרן למעלה דפר דקשיא לך לא יאמר מיבעי ליה לכדתניא וכו': **למדנו למעלה בשעיר אחת.** דאותו חדא משמע: **שאין אלמוד לומר וכו'.** שהרי אף כאן פורש והזה ועל ולפני: **מר כי אתריה וכו'.** בתתריה דרבי מאיר מוין מנין כלל תחילה ואחר כך פרט כגון עשרים ואחת עשרים ושתים ובתתריה דרבי יהודה פרט תחילה שתים ועשרים שלש ועשרים: **שלא יטעה.** שיהא לו שהות בנתיים לתת לבו למנין שלא יטעה: **לימד על הזאה וכו'.** וכתיבא חוקה לעיכובא: **לא היו שופרות לקיני חובה.** שופר לתת לתוכו מעות מי שעליו קן חובה של זב וזבה ויולדת או מטמא מקדש כשם שהיו שופרות לקן נדבה כדתניא לקמן בשמעתין ו) והכהנים לוקחין במעות קינין ומקריבין אותן: **מפני תערובת חובה בנדבה.** שמא יתחלף שופר בשופר ויקריב ממעות שופר החובה נדבה או משל נדבה חובה ותיפסל שהחובה אחת לחטאת ואחת לעולה והנדבה כולן עולות ואין מעשה עולה ומעשה חטאת שוין:

כמנגדנא תנא [א]כשהוא מזה אינו מזה על הכפורת אלא כנגד עוביה של כפורת כשהוא מזה למעלה מצדד ידו למטה וכשהוא מזה למטה מצדד ידו למעלה מנא הני מילי אמר רב אחא בר יעקב אמר רבי זירא אמר קרא [1]והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת לא יאמר למטה בשעיר דלא צריך דגמר ממטה דפר למה נאמר לאקושי על ללפני מה לפני דלאו על אף על דלאו על אדרבה לא יאמר למעלה בפר דלא צריך דגמר ממעלה דשעיר למה נאמר לאקושי לפני לעל מה על על ממש אף לפני על ממש האי מאי אי אמרת בשלמא למטה דשעיר לאקושי למעלה דפר מיבעי ליה לכדתנא דבי רבי אליעזר בן יעקב [ב]דתנא דבי רבי אליעזר בן יעקב [2]על פני הכפורת קדמה זה בנה אב כל מקום שנאמר פני אינו אלא קדים אלא אי אמרת למעלה דפר לאקושי למטה דשעיר למאי אתא תנו רבנן והזה אתו על הכפורת ולפני הכפורת למדנו כמה למעלה בשעיר אחת למטה בשעיר איני יודע כמה הריני דן נאמרו דמים למטה בפר ונאמרו דמים למטה בשעיר מה למטה בפר שבע אף למטה בשעיר שבע או כלך לדרך זו נאמרו דמים למעלה בשעיר ונאמרו דמים למטה בשעיר מה למעלה בשעיר אחת אף למטה בשעיר אחת נראה למי דומה דנין מטה ממטה ואין דנין מטה מלמעלה אדרבה דנין גופו מגופו ואין דנין גופו מעלמא תלמוד לומר [1]ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר שאין תלמוד לומר כאשר עשה ומה תלמוד לומר כאשר עשה שיהיו כל עשיותיו שוות כשם שלמטה בפר שבע כך למטה בשעיר שבע למדנו כמה למטה בפר ובשעיר שבע למעלה בפר איני יודע כמה והריני דן נאמרו דמים למעלה בשעיר ונאמרו דמים למעלה בפר מה למעלה בשעיר אחת אף למעלה בפר אחת או כלך לדרך זו נאמרו דמים למטה בפר ונאמרו דמים למעלה בפר מה למטה בפר שבע אף למעלה בפר שבע נראה למי דומה דנין מעלה ממעלה ואין דנין מעלה ממטה אדרבה דנין גופו מגופו ואין דנין גופו מעלמא תלמוד לומר ועשה את דמו כאשר עשה שאין תלמוד לומר כאשר עשה ומה ת"ל כאשר עשה שיהיו כל עשיותיו שוות כשם שלמטה בפר שבע כך למטה בשעיר שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת כך למעלה בפר אחת: אחת אחת ואחת אחת ושתים: [3]ת"ר [3]אחת אחת ואחת אחת ושתים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע דברי רבי [3]מאיר ר' יהודה אומר אחת אחת ואחת שתים ואחת שלש ואחת ארבע ואחת חמש ואחת שש ואחת שבע ואחת ולא פליגי [7]מר כי אתריה ומר כי אתריה דכולי עלמא מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת מאי טעמא רבי אלעזר אמר [2]שלא יטעה בהזאות רבי יוחנן אמר אמר קרא [2]ולפני הכפורת יזה שאין תלמוד לומר יזה ומה ת"ל יזה לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת מאי בינייהו איכא בינייהו דלא מנה ולא טעה: יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל: [5]תנן התם רבי יהודה אומר [1]לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות מאי מפני התערובות אמר רב יוסף מפני תערובת חובה בנדבה אמר ליה אביי ונעביד תרי ונכתוב עלייהו הי דחובה והי דנדבה רבי יהודה

אלא אי אמרת למעלה דפר לאקושי בו'. ואם תאמר ומנלן דאחת למעלה דפר לא נגע אילימא מהיקש דשעיר כדלקמן והא שעיר גופיה גמר בהיקשא דאיתקש על ללפני ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש וי"ל גילוי מילתא הוא דעל דהכא כדהתם אי נמי כיון דאשכחן דעל דשעיר לאו דווקא מקשינן נמי גבי פר על ללפני:

מפני תערובת חובה בנדבה. אבל תערובת חובה בחובה ליכא למיתש שיקח מקצת ממעות רחל ומקצת ממעות לאה ויקריב בשביל לאה דאפשר דכל אחת צורכת מעותיה לעצמה ונותנת בשופר וכך עושין לרבנן דרבי יהודה דסבירא להו שופרות היו לקיני חובה וכשהכהן לוקח מכל צרור קן אחד מקריב כל קן וקן לשם מי שהוא:

מפני תערובת חובה בנדבה. אין להקשות לומר איפכא לא היו שופרות לנדבה מפני התערובות אבל לחובה תקנו שופרות די"ל לנדבה נפישי ועוד דזימנין שלא היו מקריבין נדבה ימיס רבים כשלא היה המזבח בטל ובתוך כך היו שומרים מעות הנדבה להכי צריכי שופר אבל חובה יכולין להקריב לאלתר: קיינ

כמנגדנא תנא [א]כשהוא מזה אינו מזה על הכפורת אלא כנגד עוביה של כפורת כשהוא מזה למעלה מצדד ידו למטה וכשהוא מזה למטה מצדד ידו למעלה מנא הני מילי אמר רב אחא בר יעקב אמר רבי זירא אמר קרא [1]והזה אותו על הכפורת ולפני הכפורת לא יאמר למטה בשעיר דלא צריך דגמר ממטה דפר למה נאמר לאקושי על ללפני מה לפני דלאו על אף על דלאו על אדרבה לא יאמר למעלה בפר דלא צריך דגמר ממעלה דשעיר למה נאמר לאקושי לפני לעל מה על על ממש אף לפני על ממש האי מאי אי אמרת בשלמא למטה דשעיר לאקושי למעלה דפר מיבעי ליה לכדתנא דבי רבי אליעזר בן יעקב [ב]דתנא דבי רבי אליעזר בן יעקב [2]על פני הכפורת קדמה זה בנה אב כל מקום שנאמר פני אינו אלא קדים אלא אי אמרת למעלה דפר לאקושי למטה דשעיר למאי אתא תנו רבנן והזה אתו על הכפורת ולפני הכפורת למדנו כמה למעלה בשעיר אחת למטה בשעיר איני יודע כמה הריני דן נאמרו דמים למטה בפר ונאמרו דמים למטה בשעיר מה למטה בפר שבע אף למטה בשעיר שבע או כלך לדרך זו נאמרו דמים למעלה בשעיר ונאמרו דמים למטה בשעיר מה למעלה בשעיר אחת אף למטה בשעיר אחת נראה למי דומה דנין מטה ממטה ואין דנין מטה מלמעלה אדרבה דנין גופו מגופו ואין דנין גופו מעלמא תלמוד לומר [1]ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר שאין תלמוד לומר כאשר עשה ומה תלמוד לומר כאשר עשה שיהיו כל עשיותיו שוות כשם שלמטה בפר שבע כך למטה בשעיר שבע וכשם שלמעלה בשעיר אחת כך למעלה בפר אחת: אחת אחת ואחת אחת ושתים: [3]ת"ר [3]אחת אחת ואחת אחת ושתים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע דברי רבי [3]מאיר ר' יהודה אומר אחת אחת ואחת שתים ואחת שלש ואחת ארבע ואחת חמש ואחת שש ואחת שבע ואחת ולא פליגי [7]מר כי אתריה ומר כי אתריה דכולי עלמא מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת מאי טעמא רבי אלעזר אמר [2]שלא יטעה בהזאות רבי יוחנן אמר אמר קרא [2]ולפני הכפורת יזה שאין תלמוד לומר יזה ומה ת"ל יזה לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת מאי בינייהו איכא בינייהו דלא מנה ולא טעה: יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל: [5]תנן התם רבי יהודה אומר [1]לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות מאי מפני התערובות אמר רב יוסף מפני תערובת חובה בנדבה אמר ליה אביי ונעביד תרי ונכתוב עלייהו הי דחובה והי דנדבה רבי יהודה

ובעינן דנגע בכפרת. נוסח אחר מה פני פני ממש אף על על ממש. ופירושה כדרך הראשונה. **ודחינן האי מאי אי אמרת** למטה דשעיר לאקושי, ולמדנו שאין זה בזה ולא בזה שהקישן הכתוב זה [לזה], ולמה בא למעלה דפר, ללמד שכל מקום שנאמר פני קדמה הוא, ואינו אלא פני המזרח ממש. אלא אי אמרת למעלה דפר להקשה וללמד כי כל מקום שכתוב בו על, למעלה ממש הוא, וכל מקום שכתוב בו לפני, למטה ממש הוא, ותרווייהו על גופא של כפורת, כבר למד זה מזה כמו שאמרנו למטה דשעיר למה לי, אלא ודאי למטה להיקישא. ועמדה ההלכה כי כל ההזאות במקום אחד הן והכל בקרקע. ת"ר **והזה אותו על הכפרת** וגו'. דייקינן דוקיא דקרא מדכתיב אותו, דלא הוה צריך ליה אותו ש"מ כי הזאה אחת בלבד מזין ממנו למעלה. הנה מצאנו מפורש בשעיר למעלה הזאה אחת, ומצאנו למטה בפר שבע הזאות, שנאמר ולפני הכפורת יזה שבע פעמים, וגמרי מהדדי דהא הקישן הכתוב כו' עד ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר שיהו כל עשיותיו שוות, כשם של מטה בפר ז', כך למטה בשעיר ז', וכשם שלמעלה בשעיר אחת, כך למעלה בפר אחת ופשוטה היא כולה.

יומא ת"ר **אחת, אחת ואחת, אחת ושתים** כו'. כולי עלמא הזאה ראשונה צריכה להימנות עם כל אחת ואחת. מאי טעמא, ר' אלעזר אומר מן התורה, מאחר שכתוב והזה באצבעו על פני הכפורת קדמה, לא היה צריך לכתוב ולפני הכפורת יזה שבע פעמים, ואנן ידעינן דבהזאות קא משתעי קרא. יזה דכתב רחמנא למה לי, ללמד על ההזאה ראשונה שצריכה להימנות עם כל אחת ואחת. ואמרינן מכל מקום תרווייהו אית להו האי סברא דצריכה להימנות הראשונה עם כל אחת ואחת מאי בינייהו. ואמרינן איכא בינייהו דלא מנה אותה הראשונה עם כל אחת ואחת ולא טעה, לר' אלעזר יצא ידי חובה, לר' יוחנן לא עשה כלום. **יצא והניחו על כן השיני כו'.** תנן התם ר' יהודה אומר לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות. ואוקימנא תערובת חובה בנדבה.

ח) מנחות כז:, ב) [תוס' סע"ב ושם גי' אחרת], ג) [ביקונו איתא דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר אחת כו' וע"ש], ד) [פסחים ג. וש"נ], ה) [ליתא במשנה אמנם בירושלמי משקלים איתא וכן במופסקת שקלים פ"ג ה"ב], ו) ירוש' שקלים פרק שני הלכה ד, ז) [ע"ב],

תורה אור השלם

1. וְשָׁחַט אֶת שָׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת דָּמוֹ אֶל מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת:
ויקרא טז טו

2. וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ:
ויקרא טז יד

מוסף רש"י

כמנגדנא. כשליח כ"ד המכה בלועה, זו למטה מזו, שאינו מכה במקום אחד, ולשון מגלוף לא נודע לי (לעיל טו. וכעי"ז זבחים לח.). **זה בנה אב.** זה בנה הקב"ה אב ומלמד לכל פני שבתורה דקדים הן כי היכי דבהאי פני כתיב קדמה (מנחות כז:).

תוס' ישנים

טר כי אתריה ומר כי אתריה. וגם בלשון המקרא פעמים שמקדים חשבון מועט למרובה ופעמים איפכא. לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין. מפרש בת"כ [מתני פרק ג, יג] מדכתיב שבע פעמים ולא כתיב שבע טיפין, [ולשון] פעמים משמע ליה שם מנין. **שלא יטעה בהזאות.** ואומר ריב"א דבהא אתי למיטעי אתם לא ימנה הזאה ראשונה של מעלה לעצמה עם כל שבע של מטה יצא שיטעה ויכלול הזאה ראשונה לחשבון שבע של מטה ויתחיל לומר בהזאה ראשונה שלמטה שיש ולאו אדעתיה להפסיק ולהתחיל פעם שניה אחת בממנות שלמטה. וא"ת אי לא מישיגן למה לא יכלול הזאה ראשונה (לכלל) [בכלל] אלו שבע דלמטה וימנה עד ז' ולא אתי למיטעי. י"ל דהא לא אפשר דמצוה להפסיק במתנות שלמטה מתוך ז' ולא מתוך ח'. וכ"ג משמע בירושלמי [פ"ה ה"ד] דגרס התם א"ר יוחנן כדי שלא יטעה, א"ר זעירא כדי שיגמור הזאתו מתוך שבעה, משמע שרוצה לומר כאן כמו שפירשנו שאין לו למנות עד שמונה אלא עד שבעה [ו]ראשונה מונה עם כולן שלא יטעה. ריב"ן. **לא היו שופרות לקיני חובה.** בשאר קרבנות (נדבות) לא היה צריך לומר שלא היו (קנין) [שופרות], שהרי כיון שהן של בהמה טעונין סמיכה ואינו יכול להסיחם ביד כהן לנקות לו בנדבה. **מפני תערובת חובה** ו"א בשל חובה עצמו איכא תערובת מעות של שנים ויקנה שני קינין לשניהן ויתן חצי [מעות] של זה לזה וחצי מעות של זה לזה, וכי תימא שמתחילתה התנו כך שכל קן שיקריב הכהן לשם בעליו יהיה שלו, הא תינח למאן דאית ליה בריה שלא לר' יהודה דלית ליה (מאי איכא למימר) [בריה] ואית ליה הך דהכא שהיו עושין שופרות לקיני חובה כי לאו מטעמא דלקמן דחטאת שמתו בעליה כו' [מאי איכא למימר], ואומר רבינו שלרורות היו מעות (שלה שכל) [של כל] אחד ואחד והיו מפרישין מעות כל קן וקן לשם מי שהוא. מ"ר. וכן פירש ה"ר יוסף. וה"ר אלחנן פירש דנשיי שפיר בלא צרורות ואפילו למאן דלית ליה בריה מתחילה אם יקח הכהן המעות של כל אחד ואחד מוטב ואם לאו יתנו מעות שלוקח הכהן לתוכו הקן בנעורון (שב) [עב] אלו בכל מקום שהן ויתן מעות אלו שהן חולין למוכר וזה מבורר מתחילה שהמעות שלו יתחלל כולם על הקן.

עין משפט נר מצוה

סד א ב ג מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום"כ הלכה ה:

רבינו חננאל

במצליף כמנגדנא. פירוש כגון המכה שמרים ידו ואינו מכה עד ב) שיוריד. ירושלמי כמסברר. פי' יש מי שאומרים שמטה ידו עד טבורו. ת"ר כשמזה אינו מזה על גגה של כפרת אלא כנגד טיפחה של כפרת, הוא עוביה והוא ג) מצחה הכל אחד הוא, שיש נוסחאות מתחלפות לפיכך הוצרכו להודיע שהכל טעם אחד הם. **כשהוא מזה למעלה מצדיד ידו למטה וכשמזה למטה מצדיד ידו למעלה.** מנא לן שמזה למעלה ומזה למטה. ופרשינן מדכתיב **והזה** (עליו) באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים, כל מקום שנאמר על הוא למעלה וכל מקום שנאמר לפני הוא למטה, והכל במקום אחד הן אלא הצדדת [הידן] הין היא כיצד כשמזה למעלה מצדיד ידו למטה. פי' נותן כף היד למטה ואצבעותיו כלפי למעלה ומזה, וההזאה שהוא מזה עולה למעלה מן כפרת כנגד הכפרת מחוץ (הכפורת) [לכפורת] וחוזר ונופל למטה בקרקע. **וכשהוא מזה למטה** בקרקע) מצדיד ידו למעלה כלומר כף היד למעלה ואצבעותיו למטה. ומזה כנגד עוביה של כפרת שהיא מצחה והיא טיפחה כדגרסינן ארון ט' וכפרת טפח הרי עשרה, והזאה שמזה יורדת ונופלת בקרקע מחוץ של ארון כנגדו. **ואמרינן לא יאמר למטה בשעיר כו'.** כלומר לא היה צריך לכתוב בשעיר לפני הכפרת, דמשמע כי מזה מדם השעיר למטה, דגמר מטה דשעיר ממטה דפר שכבר כתביה ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר. למה נאמר לפני הכפרת בשעיר, להקיש על הכפרת שכתוב בשעיר ללפני הכפרת שכתוב בו, מה לפני שכתוב בו למטה הוא ולא למעלה, אף על נמי שכתוב בו למטה הוא ולא למעלה. פי' זה שכתבתי לך בשעיר והזה אותו על הכפרת, אינו על הכפורת ממש אלא כמו ולפני הכפורת, כשם שלפני למטה, כך על הכפרת שכתב למטה הוא, כמו שכבר פירשנו למה נקרא זה למעלה וזה (למעלה) [למטה] בהצדדת הכף היד והגבהת אצבעות והורדת אצבעותיו בלבד, [ד]לאו דם נוגע בכפרת כלל ולא למעלה ממש הוא. **ואמרינן אדרבא לא יאמר** ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפורת קדמה שהוא למעלה בפר, שאינו צריך אתו, דגמר ממעלה דשעיר שהרי הכתוב הקישם שנאמר ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר. נמצא למד למעלה דפר ממעלה דשעיר, למה נאמר למעלה בפר לאקושי (על לפני) [לפני לעל], מה על על ממש אף פני ממש.

קינין הן תורין. המתנדב תורין מביא ונותן בשופר שכתוב עליו קיינן והמתנדב בני יונה נותן מעות לתוך שופר שכתוב בו גוזלי עולה: **והתנן** השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים. תימה לי והאמר התם בפרק כל הגט (גיטין דף כח.) בגמ' לא שנו אלא שלא הגיע לגבורות אבל הגיע לגבורות לא ואם כן יימא דמשום דילמא איכא זב וזבה ומצורע ומטמא מקדש ושמיעת קול וציטוי שפתים שהגיעו לגבורות דמיישינן בהו שמא ימות אחד מהם וי"ל דאינו סברא דליחוש כולי האי דלא שכיחא הוא אי נמי יש לומר דהא דקאמר התם אבל הגיע לגבורות לא ה"מ במביא גט משום חומר דאשת איש אבל בשולח חטאתו אין חילוק בין הגיע ללא הגיע ותדע דאמתני' דהמביא גט קאמר לה התם ולא אמתניתין דהשולח חטאתו: **אלא** בחטאת שמתו בעליה ודאי. תימה מאי טעמא הדר ביה לימא לעולם טעמא דילמא ימות אחד מהן והא דתנן מקריבין אותן בחזקת שהוא קיים הא אמר התם שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן דהא חזינן דחיים רבי יהודה לבקיעת הנוד [9] וי"ל כיון דשמא מת לא חיישינן אם כן נעביד שופרות לקיני חובה וכל שעתא ושעתא ליפתרי לאקרובי כיון דשמא מת לא חיישינן ולא דמי לההיא דפרק כל הגט (גם זה שם) דהרי זה גיטך קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד משום שמא ימות דהתם כי אמרינן שמא ימות בזאת השעה אסורה לאכול שהרי אמר שעה אחת קודם למיתתו אבל הכא לא הויא חטאת שמתו בעליה אלא לאחר מיתה מיד ממש ואם כן אפילו כי אמר כל שעתא שמא ימות בזו השעה השתא מיהא לא שכיח ושרי לאקרובי:

ונברור ד' זוזי. פירש רש"י משום דאמר פרק קמא דכריתות (דף מ.) ועמדו קינין בו ביום ברבעתים וד' זוזי הם דמי החטאת משמע מתוך פי' דבעי למימר דשני הפרדיס עמדו ברובע אלא שזהו דינר צורי שהם מ' זוזי מדינה ונמצא החטאת בד' זוזי ובספ"ב דכריתות (דף י:) אינו משמע כן דקאמר מדחם רחמנא עליה בדלות חד משיתסר בעשירות דבעשירות מייתי כשבה או שעירה בסלע ובדלות ברבעתים בדלי לות נמי מייתי חד מי"ו דדלות אלמא רבעתים רובע דינר קאמר דהיינו חד מי"ו בסלע והא דנקט הכא ד' זוזי דוקא קאמר אלא אורחיה דגמרא הוא למימר הכי וכי האי גוונא איכא בערכין בפרק המקדיש שדהו (דף כט.) גבי ההוא גברא דאחרמיניה לגיכסיה אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה זיל שקול ארבע זוזי אחיל עלייהו ושדי בנהרא וכן בפרק כל הנלמים (ע"ז דף מט:) ההוא גברא דאיערב ליה חביתא דחמרא דאיסורא בחמריה אתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה זיל שקול ד' זוזי ושדי בנהרא: **הלוקח** יין מבין הכותיים. דתניא גרסינן ולא גרסינן דתנן שאינה משנה בשום מקום ובמסכת דמאי פ"ז (משנה ד) יש משנה אחת שלא נשנו בה אלא דברי רבי מאיר סתמא ואע"ג דרבי מאיר גזר על יין בפרק קמא דחולין (דף ו.) הכא קודם גזירה איירי ור' יוסי ור' שמעון אף על גב דסבירא להו במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סו:) תורמין משל כותים על של נכרים ומשל נכרים על של כותים דכותים גרי אריות הן מכל מקום כיון דפורשין מע"ז יותר מנכרים ומחזיקין בתורה שבכתב גם את אלהיהם אינם עובדים כמו שהיו עושין בדת ראשון משום הכי כשגזרו על סתם יין של נכרים לא גזרו על של כותיים אף על פי שגזרו על פיתן כמו לר"מ קודם שגזר עליהם שהיה יין מותר ופיתן אסור אי נמי הכא מיירי במעבר יין ודוקא נקט מדין הכותים אבל מדין עם הארץ דין אחר יש לו דקתני בסמ' דמאי בסיפא דבדמאי לא קתני שני לוגין שאני עתיד להפרישׁ לפי שעתי הארץ לא נחשדו על התרומה דלאיתא בשלהי מסכת סוטה (דף מח.) אף על גב דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מז:) הני כותאי עשורי מעשרי דבמאי דכתב באורייתא מזהר זהירי הני מילי כשהם בעצמם אוכלין אבל כשמוכרין לאחרים לא חיישי על לפני עור לא תתן מכשול ואף על פי שאינן חשודים על הגזל עמי הארץ נמי לא חשידי על הגזל ואפילו הכי חשידי על המעשרות דלא חשיב להו גזל לפי שהוא ממון שאין לו תובענין ועוד כל כמה דלא הופרש לא חשיב להו גזל ועוד סומכים הכותים אהא דדרשינן פרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פח:) ואכלת ולא מוכר עוד יש חילוק אחר בין דמאי לודאי דבדמאי קתני שאני עתיד להפרישׁ למחר ובודאי לא קתני למחר לפי שבערב שבת איירי כמו שפירש רש"י וכמו שמוכחת הרישא במסכתא דמאי ובשבת לא מצי להפרישׁ ואע"ג דדמאי נמי אין מפרישין אותו בשבת אלא בספק חשיבה כדתנן פרק במה מדליקין (שבת דף לד.) ובמסכת דמאי (פ"א משנה ד) נמי תנן כי האי גוונא ומייתינן לה פרק במה מדליקין (שבת דף נג.) הדמאי מפרישׁ אותו ערוס ובין השמשות אבל בשבת לא ה"מ היכא דלא קרא סס מבעוד יום אבל ודאי אפילו קרא לו סס מערב שבת אסור להפרישו בשבת

לית ליה כתיבה דתנן רבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד תרי מאי טעמא לא משום דמחלפי ונעביד תרי וליכתוב עלייהו הי דפר והי דשעיר אלא לרבי יהודה לית ליה כתיבה מיתיבי [6] אשלש עשרה שופרות היו במקדש והיה כתוב עליהן תקלין חדתין ותקלין עתיקין וקינין וגוזלי עולה ועצים ולבונה וזהב לכפורת וששה לנדבה תקלין חדתין אלו שקלים של כל שנה ושנה תקלין עתיקין מי שלא שקל אשתקד ישקול לשנה הבאה קינין הן תורין גוזלי עולה הן בני יונה וכולן עולות דברי ר' יהודה כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא גזירה משום חטאת שמתו בעליה ומי חיישינן והתנן [3] בהשולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים אלא משום חטאת שמתו בעליה ודאי [3] ונברור ארבעה זוזי ונשדי במיא והנך נישתרו רבי יהודה [7] לית ליה ברירה מנא לן אילימא מהא דתנן [8] הלוקח יין מבין הכותיים ערב שבת עם חשכה עומד ואומר שני לוגין שאני עתיד להפרישׁ הרי הן תרומה עשרה

מצינ מעות ונותן לתוך שופר לבונה ולוקחים מהן לבונה ומקטירין אותן נדבה על המזבח החיצון והב לכפורת המתנדב זהב ונותן מעות לתוך שופר ולוקחין מהן זהב לכלי שרת והן המזרקות הקרויין כפורי זהב בעזרא (ה) ודברי הימים (ה כח): **ושאר נדבה.** לקין המזבח לתת לתוכן מעות שלוקחין מכל הרועות של מותר אשמות וחטאות שאינו בהן יראה וימכר ויפלו דמיו לנדבה ובפרק בתרא דמנחות (דף קז:) שאר שופרות כנגד שאר בתי אבות שבכל משמר ומשמר וכל אחד ואחד מכיר את של יומו ואם היה מזבח בטל ביומו אין אים מביא קרבנות לוקחין בני בית אב מעות שופר שלהן ולוקחין מהן עולות והוא קין המזבח. שמע מינה מיהת דר' יהודה לית ליה כתיבה דקתני והיה כתוב עליהן: **גזירה משום חטאת שמתו בעליה.** שמא מת אחד מן הבעלים שנתנו מעות בשופר וכיון דיש בהן חטאות הוה להו מעות חטאת שמתו בעליה והן הולכות ליס המלח ומתלאו מעורבות עם הכשרות ופוסלות אותן והיינו מפני התערובות: **שמתו בעליה ודאי.** שאנו יודעין בו שמת שנתנו מעות לשופר ועדיין לא קרבן [1]: **ונברור ארבע זוזי.** דמי החטאת. וזוזי פשיטי קאמר זוזי מדינה שיש מ' מהן בזוז צורי והן דמי פרידה אחת דתנן עמדו קינין בו ביום ברבעתים (כריתות ח.) והרובע הוא חצי דינר צורי שהוא ארבעה זוזי מדינה: **ליח ליה ברירה.** לא סמכינן אברירה למסרי איסורא: **הלוקח יין מבין הכותיים.** קודם שגזרו עליהם ואין לו כלים להפרישׁ לתוכן תרומות ומעשרות: **הרי הן תרומה.** בתוכו:

ומיחל

מסורת הש"ס

סה א מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה ב:

סו ב מיי' פ"ד מהלכות פסולי מוקדשין הלכה יד:

רבינו חננאל

ואקשינן וניכתוב עלייהו האי דחובה והאי דנדבה. ופרקינן לר' יהודה לית ליה כתיבה בכלים שבמקדש. ודייקינן ממתניתין דקתני לא היה שם אלא כן אחד כדי שיהא נוטל אחד ומניח אחד, אבל אינו עושה שניהם שמא יתחלפו לו. ואמרינן ויכתוב מזרק באחד פר ובאחד שעיר. אלא ש"מ דלית ליה לר' יהודה כתיבה. איני דלית ליה, והתנן בשקלים פ"ו ושלש עשר שופרות. פירוש אילו השופרות תיבות הן שמניתין בהן מעות. ושלשה עשר היו במקדש והיה כתוב עליהן תקלין חדתין כו' עד דברי ר' יהודה. הא אית ליה כתיבה. ופרקינן לאו משום דחייש ר' יהודה לתערובות חובה בנדבה, [דר]לא חייש משום תערובת בחטאת, [אלא] גזירה שמא מתו בעליה, דכתיבה כי האי גוונא לא מהניא ולא מידי. ואקשינן ומי גזרינן כי האי גוונא והתנן במס' גיטין פ"ג השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים. הנה לא חיישינן. ופרקינן משום תערובת חטאת דודאי מתו בעליה. ואקשינן וליקשיל ד' זוזי מן השופר וישליכם בנהר וראמר אילו הן המעות שמתו בעליהן והשאר יקרבו. ודחינן ר' יהודה לית ליה ברירה. כלומר, מי יברר לנו שאותן ד' זוזי שלקח והשליכם בנהר שהן בעצמן היו לאותו האיש המת, שמא אותן שהשליך מעות של אחרים היו ומעות של מת בשופר נשארו. ואמרינן מנא לן דלית ליה לר' יהודה ברירה. אילימא מדתנן הלוקח יין מן הכותים אומר שני לוגין וכו' כבר פירשנוהו בכמה מקומות

תוס' ישנים

קינין הן תורין. שהמתנדב בני יונה והביא תורין לא יצא ידי חובתו לו איפכא, והלכך אע"פ שכולן נדבה עולות צריך כתיבה לרבי יהודה. ובוזלי עולה הן בני יונה. רבנן פליגי על ר' יהודה בשקלים (ע. א) ואמרי דקינין הם חובה אחד לעולה ואחד לחטאת וגוזלי עולה הן כולן עולות נדבה, ולדידהו אתי שפיר למה הן כותבין כאן קינין וכאן גוזלי עולה דקינין משמע ליה אחד לעולה ואחד לחטאת, אבל ר' יהודה לאית ליה כולן עולות, פירש למה לא היו כותבין כאן תורי עולה כמו כאן גוזלי עולה. ריב"ל. וגם ג"ע נדבה של תורים כמו לשל בני יונה כיון שמתנדב מין זה [והביא מין זה לא יצא] כדאמרינן בפרק קמא דחולין [כב. א]. ה"ל אלמנו. **וזהב לכפורת.** פי' רש"י כמו כפורי זהב שנשים. וריב"ם גרס לכפורת והיינו ריקוע פחים לפני לבית קדשי הקדשים ולכפורת היינו לבית הכפורת כמו אחורי בית הכפורת, ואומר רבינו דהכי משמע בהדיא בירושלמי, ובמסכת שקלים פרק התרומה [מ"ד] קתני שמתרומה התרומה היו עושין לבית קדשי הקדשים. **ונברור ארבע** זוזי ונשדי **במיא.** אומר רבינו שיתנו אותם שם יומת אחד יהיו אותם המעות שיעלו ליס המלח (יהיו) קדושים בעבורו ושלו יהיו קדושים לגורך (אלו) [אאחר] ולדעת כן יתנו בקן לר' יהודה על כן (ו)נמצא שנכפוף שהשליכו לבדבעה זוזי ליס המלח לא היו קדושין אלא לגורך (המתמרין) [המת כיון] דס"ל דיש ברירה. ול"ת כיון שיש [מצלי] אפילו אין ברירה נמי דאמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין לו. ב) וסבר ר' יוסי אין ברירה והתנן שני נשים שלקחו קיינין [בעירוב לו שנתנו דמי קיינין] לכהן, לאחזה שיילה כהן יקריב חטאת ולאחזה שיילה כהן יקריב עולה, ומוקי לה רבה בשהתנו אלמא כשהתנו אין צריך ברירה והכא בעינן דיתנו ואפ"ה צריך ברירה [ד]הכי איתיה (שמתנדב) [שמתנה] כגון אם בא מכס למזרח וכן שני לוגין שאני עתיד להפרישׁ כו', ועוד הקשה מ"ר היכי ס"ל דשייריי מעיקרא בלא התנו הכלא יכול הכהן לעשות עולה [בשם] זו ומתאת בשם זו כיון שנתנערבו הדמים, ואולי יקנה מציו אחת ומציו משל זאת, אף כי יש לומר דהוה מלי למימר ולטעמיך. ומפרש רבינו דאתם בשהתנו אלומר שהיו להם דמי קיינין קדש בשותפות ובשעת לקיתתן התנו וכרו זה הקן יהא קנוי ללאה מתלקה שבמעות וזה יהא קנוי

מצלא לאחר חטאת ולאחר עולה. מ"ר. וכדפרשינן דבמצאי מיירי צריך לפרש, [ד]בלא תנאי [מצלי] פריך ואיסקנא דרבעה דתנן ואיתמר שיהו לאחר אותו שמת ואמרו שהיו לאחיים, דהא אפילו מצלן דאית בה ברירה לא מהני מידי כיון (שיהיו) [שהיו] מעורבין, דהא זהו דבר פשוט שאם יש כאן איסור מעורב אלא יוכל לומר זה האיסור יושלך ליס המלח והשאר יהיו היתר כגון תרומה בחולין אין יכול לומר זו יהי של תרומה וזו יהא של חולין כיון בשעתבר. ועוד הביא ריב"ל דאיה לדבר מדתנא בתוספתא דמעילה [פ"א ה"ה] מזר שהפרים מעותיו ואמר אילו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי [ונתערבו] אין לו תקנה, מה יעשה [ריבא] שלא בהמות בין ממקום אחד בין מאיש ובלאה מקומות, ומחלל דמי חטאת על חטאת דמי עולה על עולה דמי שלמים על שלמים, פי' ואיכא לו המעות לחולין ויתן לכל מוכר כפי חלקו, אבל לא היה יכול ליתן לו המעות על הבהמה בשלוקחה ואיתמר זאת הבהמה תהיה עבור החטאת הזאת ודאי לא מהני מידי. ועוד פירש ריב"ל שאין לפרש דהכי פריך שיקחו כל הקנין בתחלה ואיתמר מעות שבשופר שעתידין לבוא עד אחר הקרבה יהיו מחוללין על קינין אלו ומעות של אותן שעתידין לנות יעמדו בקדושתן ולא יתחללו על האחרים ואותן קנין עדיין הם חולין ובכשיו הוכרר הדבר שכל אותן שקרבו

מסורת הש"ס

פ) שקלים פ"ו מ"ה, ג) גיטין כח., ג) [עיין תוספות סוטה יח. ד"ה מזר וכו' ותוס' תמורה ל. ד"ה ואיתן], ד) [ב"ב מז:], ה) גיטין כה. ה. ב"ק סט: [דמאי פ"ז מ"ד] סוכה כג: עירובין לו: מעילה כב. חולין יד. תוספ' דמאי [פ"א ה"ה], ו) בס"ת: קרבו,

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא בחטאת וכו' וי"ל בין דשמא מת לא חיישינן. עיין קדושין דף מה ע"ב תוס' ד"ה בפירוש אמר:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה תקלין כו' ובפרוס הגז ומי שלא שקל אשתקד ישקול לשנה הבאה כל"ל והל"ל:

מוסף רש"י

מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים. ולא חייסינן שמא מתו בעליה ונמיסה אחזא (גיטין כח:). **הלוקח** יין מבין הכותים. בערב שבת בין השמשות כדתניא בתוספתא (דמאי פ"ז) וקדש עליו היום ואין לו מה לשתות בשבת ואין לו פנאי להפרישׁ (ב"ק סט:) אי אין עמו כלים עטורים להפרישׁ לתוכן תרומה ומעשר (סוכה כג.) וכותים גירי אמת הם שיש להו ואין ס"י נפקעת מקדושתה על ידיהם והם חשודים על המעשרות ועל התרומה, ולא כעמי הארץ שרובן מעשרין וכולן מפרישין תרומה, אבל כותים חשודים על הכל והלוקח מהם צריך לעשר ודאי (גיטין כח.) ואשמעינן הכא דכותים חשידי אתרומה דלקתני שני לוגין שאני עתיד להפרישׁ כו' (חולין יד.). **שני לוגין שאני עתיד להפרישׁ.** מן המלח (ערובין לו.). **הרי הן.** בתוכו (שם) תרומה. גדולה, ואמר כך עושה ממה שנשתייר מאה מדות, מפרש עשרה למעשר ראשון ונשתיירו תשעים מדות ומפרש מהן תשעה למעשר שני (מעילה כב.).

תוס' ישנים (המשך)

לרחל מחלקה, ופרקינן התם מאי לימיכל ומשני מהו דתימא לגזור זמנין דלא התנו פי' שיעשו (הנשים) [לבנים] הקדמן בתערובת בשעת לקיחת הקנין כמו שהיה עד עכשיו הוא בטעות קמ"ל, וכרב חסדא נמי קמ"ל שהכהן יש (לפרש בידו) [בידו לפרש] איחסו חטאת ואיחסו עולה, ורב חסדא יכול להשמיענו בשאם אחת ולא נקט שני נשים אלא לאשמעינן דלא גזרינן משום דיתמין דלא התנו, ורגרסינן וכרב חסדא ס"ר, דאתמא לאשמעינן דבהדי [דלא] (ד)גזרינן אנו לא התנו משמע נמי דרב חסדא, דאם לא כן למה הזכיר (ביחוד) [ביחוד] חטאת ועולה. וא"ת ומה שייך להזכיר לענין התירא דאשמעינן כדרב חסדא יותר מתחילת. י"ל דטובא צריך משום דמעיקרא ס"ל שהכהן מברר בהקרבתן איזה של רחל ואיזה של לאה, והשתא כי אוקמי בשהתנו הכי מצורר משעת לקיחתן, להכי אילטעוך לפרושי בשיטייא שאין הכהן מברר עוד

בשבת עוד חילוק אחר דגבי דמאי קתני ושאר מעשר סמוך לו זה שעשיתי מעשר עליו תרומת מעשר עליו פי' מדה אחת שאני עתיד להפריש למחר יהא מעשר ושאר מעשר דהיינו ט' יהא סמוך לו אותה מדה שעשיתי תחילה מעשר יהא תרומת מעשר על הט' ומפרש למחר אותה מדה של תרומת מעשר ושותה הכל ואפילו אותם התשעה שהן מעשר למאן דאמר מעשר ראשון מותר לזרים ולרבי מאיר דאמר אסור לזרים אם הוא לו שותהו אבל בודאי לא יועיל לו שהרי אינו יכול להפרישם אותה מדה בשבת ובלא הפרשה אינו יכול לשתות אותם התשעה כדקתני אי אתה מודה שמא יבקע הגוד ונמצא שותה טבלים למפרע ואם כן אם היה שותה המעשר כל כמה דלא הופרש הוה ליה כבקיעת הגוד אי נמי בודאי טבל הוא זקוק לגזירה ולומר זה היה התרומה והוא שתה חולין: ליתן המעשר לזרי לקיים מצות נתינה עוד יש חילוק דגבי דמאי קתני מעשר שני בצפונו או בדרומו וגבי כותים הן קתני אלא תשעה לכשיבקע

ומיחל. מעשר שני על המעות דמה שיש בידו לתקן יתקן ושותה מן התערובת וכשיהיו לו כלים יפרישם כל התרומה ומעשר דסמכינן

עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי רבי מאיר רבי

מעשר שני ואין קובע להם מקום והיינו טעמא דקבעינא מקום הוי כמו הפרשה ובגין השמשות איירי כדקתני בתוספתא (דדמאי פ"ח) [ז] וקדש עליו היום ובספק חשיכה מעשרין את הדמאי לא את הודאי ומהאי טעמא נמי לא קתני גבי כותים כדקתני התם ומחולל על המעות אלא ומיחל ושותה מיד פי' מתחיל או כמו שפירש הר"ר משולם זצ"ל ומיהל בה"י מזוג מלשון סבאך מהול במים (ישעיה ה) אבל לחלל אינו יכול כיון שלא קבע לו מקום כדתניא בתוספתא דמסכת מעשר שני [פ"ג] מע"ש שנפקע זה יהא מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום ר' שמעון אומר קרא שם וחכ"א עד שיאמר לנפוח או לדרומו ומייתי התם עובדא דרשב"ג ורבי יהודה ורבי יוסי שנכנסו אצל בעל הבית אחד בכויב והיה מחלל בעניין זה ואמרו לו לא ואכול מעותיך השכרת מעות אינדתא נפשות ואפילו רבי שמעון דאמר קרא שם י"ל דמיירי כגון שאמר בתוכו דחשיב כקביעות מקום דהוי כעין פלוגתייהו דפליגי במסכת תרומות (פ"ג משנה ה) ומייתי לה בפרק בכל מערבין (עירובין דף ל:) האומר תרומת הכרי זה בתוכו רבי שמעון אומר קרא שם ומפרש התם דכי אמר בתוכו כאילו אמר באמצעיתו דקבע מקום ולא כמו שפרש"י ומיהל מחלל דאינו יכול לחלל כדפרישית ועוד אם היה שותהו בחילול בלא הפרשה היה שותה טבלים למפרע כדפרישית לעיל וכן משמע הלשון דקאמר שאני עתיד להפרישם אלמא כולהו צריך סיפו להפרישם וליכא למימר דשאני עתיד להפרישם לא קאי אלא אתרומה דאי הוה חיילא בלא הפרשה אם כן היתה מדמעת ואוסרת הכל אם כן מעשר ראשון נמי ג) (דכתיב) ביה תרומת מעשר וליכא למימר דאתרומה ומעשר ראשון קאי ולא אמעשר שני דמאיזה טעם הוה לן למימר הכי הא לא קתני אלא חדא זימנא שאני עתיד להפרישם ואי קאי אתרי קאי אכולהו ועוד בתוספתא ג) קתני עשרה הבאים אחריהם תשעה הבאים אחריהם אחריהם משמע אחריהן מן החבית ומיהו הניא ראיה דתוספתא ודמסכת תרומות יש לדחות דכיון דמזכיר סכום התרומה והמעשר חשיב קרייתא שם טפי ולא בעינן קביעות מקום ואיכא נמי למאן דאמר במסכת תרומות פ' שלישי (מ"ה) [האומר] תרומת הכרי ממנו עליו קרא שם ועוד תנן במסכת מעשר שני פרק רביעי (משנה ז) הפודה מעשר שני ולא קרא שם רבי יוסי אומר דיו ומיהו שאר הקושיות קשו לפרש"י ועוד דהך משנה גופא בעיא קבעות מקום מדקתני סיפא נצפונו או בדרומו:

עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני. לאו דווקא שהרי כיון שכבר נטל מן הק' שני לוגין לתרומה אינו עולה י' שלימים למעשר ראשון ותשעה למעשר שני מן הנותרים ואין לומר דחיישינן שמא הכותי תרם תרומה גדולה ולהכי אין למעט בשביל התרומה ממעשר ראשון וממעשר שני ולריך לתקן עדיין אותם שני לוגין דשמא כבר הורמה התרומה ונמצא שהם זקוקים למעשר והמעשרות נמי לריך לחזור ולתקן דילמא הוה ליה מרבה במעשרות אין לומר כן דאם תיקן הכותי תיקן כראוי ואם לא תיקן לא תיקן כלל כדפי' לעיל:

דברי ר' מאיר. משמע הכא דאית ליה לר' מאיר בריה ובפ' יש בכור (בכורות דף מח.) אמר דסבירא ליה כרב אסי דאמר שחלקו

מחלה יורשים ומחלה לקוחות דמסקינא ליה אי כלקוחות אלמא מספקא ליה אי אית בריה אי לא ויש לחלק בין הכא שמתנה ומבדר דבריו להיות דהאחין שחלקו שאינן מתנין ומבדרין כלום ובהא מיתלגא דרבא מוקי התם ר' מאיר ור' יהודה כרב אסי ובפ' כל הגט (גיטין דף כה:) קאמר רבא דתרוייהו אית להו בריה וכן יש לתרץ דשמואל דאמר בפ' בתרא דבילה (דף ל:) דאפילו בדרבנן לית להו בריה גבי שנים שנלקחו חבית ובהמה בשותפות ובפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אתקין שמואל בגיטא דשביב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא דאפילו בדאורייתא אית ליה בריה דכי האי גוונא דייקינן בר"פ כל הגט (שם דף כה:) ופרש"י שם הטעם דחשיב ליה בריה משום דאין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימו כשהוא מתנה עליהם וכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו משום בריה הוי גט אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאיליו אי לאו משום בריה לא הוי גט עכ"ל והא דפריך בפ' בכל מערבין (עירובין דף ל:) אלא מעתה היו לפניו שני רמונים של טבל ואמר אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה [ואם לאו יהא זה תרומה על זה] הכי נמי דלא הוי תרומה דמשמע שפשוט לו דהויא תרומה למאן דאית ליה בריה קאמר אי נמי אפילו למאן דלית ליה בריה קאמר כיון דמתנה בין ירדו בין לא ירדו אשיב טפי והשתא לפי החילוק שחילקנו בין היכא שמבדר דבריו להיכא דלא קאמר מידי ניחא נמי דשמואל דבהיא דחבית ובהמה לא קאמר מידי וא"ת א"כ מאי פריך במרובה (ב"ק דף סט:) דר' יוחנן אדר' יוחנן דאית ליה בריה בהיא דכל המתנלקט ובהיא דהאחין שחלקו לית ליה בריה ליטני דיש חילוק בין היכא שמבדר דבריו בהיא דכל המתנלקט וחוזר בו הגמרא מתוך קושיא זו יש לומר משום דניחא ליה למימר לעולם כל הנלקט כדקתני במשנה וניחא ליה נמי למימר לא תיפוך ועוד כי הוה משני נמי הכי אכתי הוה קשה ליה מהיא דכל הגט (גיטין דף כה.) דדייקינן התם דרבי יוחנן לית ליה בריה דאמר אף אחרון נמי אין פוסל אע"ג דהתם נמי מבדר דבריו ומתנה לאיזה אחרת אגרש בו ומיהו כי עביד התם צריכותא בתרי מילי דר' יוחנן הוה מצי למימר אי איתמר היא דהאחין שחלקו ה"א התם הוא דאין בריה משום דלא מבדר דבריו אלא בלאו הכי עביד צריכותא שפיר ועוד יש לתרץ דהיא דשמואל בעניין אחר דבגיטין הדבר עומד להתברר שהרי או יחיה או ימות אבל היא דחבית ובהמה שמא לא יחלקו לעולם וכן אנו צריכין לומר דלא מיקשי דר' יוסי דהכא אדרבי יוסי בפרק מי שאחזו (שם דף עב.) דקאמר מה היא באותן הימים ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש בריה ומיהו בלאו הכי לא קשה דמצי לאחלק בין היכא דאולה בדעת עצמו לית ליה בריה אבל היכא דאולה בדעת אחרים בהקדוש ברוך הוא שהיו ומותו תלוי בידו יש בריה ולמאן דלא מפליג בין דעת עצמו לאולה בדעת אחרים לישני דטעמא דר' יוסי הכא משום בקיעת הגוד אבל קשה למאן דלא מפליג דשמעינן לרבי יוסי דלית ליה בריה אע"פ שמתנה ומבדר דבריו בפ' בכל מערבין (עירובין דף ל:) האומר מעשר שני שיש לי בבית יהא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס רבי יוסי אומר לא חילל ולפי תירוץ שני שחלקו ניחא דבפרק מי שאחזו עומד להתברר או יחיה או ימות אבל התם שמא לא תעלה סלע בידו מן הכיס דשמא יגנב או יניח אותו כך לעולם ומה שהולרכנו לחלק אליבא דשמואל דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עב:) אית ליה בריה היינו לפרש"י דפי' דבכי האי גוונא נמי שייך בריה ולא דמי לשאר תנאי דעלמא אבל אי אמרינן דכל דבר שהוא כעין תנאי לא שייך ביה בריה כי הניא דשמואל דשם אחזו (שם) לא קשה מידי והא דדייק בפרק כל הגט (שם דף כה:) מהניא דמה היא באותן הימים וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש בריה היינו משום דמוקמינן לה בפרק מי שאחזו (שם דף עב:) דאומר מעת שאני בעולם כלומר שעה אחת קודם למיתתו אם ימות ואם כן בשעה שיש לו לגט לחול לא מוכחת מילתא אם חייל אם לא אלא שלאחר מיתה אמרינן הוברר הדבר למפרע שזו היתה שעה אחת קודם למיתתו ומיהו קשה מהניא דאם מכס למזרח שהוא דרך תנאי וקרי ליה בריה ויש לחלק לפי שמניח שני עירובין ואין נראה ועוד קשה הא דאמר בפרק כל הגט (שם דף כה:) הריני בועלניך על מנת שירלה אבא שהוא דרך תנאי וקרינן ליה בריה אלא פרש"י עיקר דאף על גב דדרך תנאי הוא כיון דתולה אותו בדבר שאינו בידו קרינן ליה בריה

ומיחל. מעשר שני על המעות דמה שיש בידו לתקן יתקן ושותה מן התערובת וכשיהיו לו כלים יפרישם כל התרומה ומעשר דסמכינן אבריה ולומר זה היה התרומה והוא שתה חולין: ליתן המעשר לזרי לקיים מצות נתינה עוד יש חילוק דגבי דמאי קתני מעשר שני בצפונו או בדרומו וגבי כותים הן קתני אלא תשעה לכשיבקע

מעשר שני ואין קובע להם מקום והיינו טעמא דקבעינא מקום הוי כמו הפרשה ובגין השמשות איירי כדקתני בתוספתא (דדמאי פ"ח) [ז] וקדש עליו היום ובספק חשיכה מעשרין את הדמאי לא את הודאי ומהאי טעמא נמי לא קתני גבי כותים כדקתני התם ומחולל על המעות אלא ומיחל ושותה מיד פי' מתחיל או כמו שפירש הר"ר משולם זצ"ל ומיהל בה"י מזוג מלשון סבאך מהול במים (ישעיה ה) אבל לחלל אינו יכול כיון שלא קבע לו מקום כדתניא בתוספתא דמסכת מעשר שני [פ"ג] מע"ש שנפקע זה יהא מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום ר' שמעון אומר קרא שם וחכ"א עד שיאמר לנפוח או לדרומו ומייתי התם עובדא דרשב"ג ורבי יוסי שנכנסו אצל בעל הבית אחד בכויב והיה מחלל בעניין זה ואמרו לו לא ואכול מעותיך השכרת מעות אינדתא נפשות ואפילו רבי שמעון דאמר קרא שם י"ל דמייר כגון שאמר בתוכו דחשיב כקביעות מקום דהוי כעין פלוגתייהו דפליגי במסכת תרומות (פ"ג משנה ה) ומייתי לה בפרק בכל מערבין (עירובין דף ל:) האומר תרומת הכרי זה בתוכו רבי שמעון אומר קרא שם ומפרש התם דכי אמר בתוכו כאילו אמר באמצעיתו דקבע מקום ולא כמו שפרש"י ומיהל מחלל דאינו יכול לחלל כדפרישית ועוד אם היה שותהו בחילול בלא הפרשה היה שותה טבלים למפרע כדפרישית לעיל וכן משמע הלשון דקאמר שאני עתיד להפרישם אלמא כולהו צריך סיפו להפרישם וליכא למימר דשאני עתיד להפרישם לא קאי אלא אתרומה דאי הוה חיילא בלא הפרשה אם כן היתה מדמעת ואוסרת הכל אם כן מעשר ראשון נמי ג) (דכתיב) ביה תרומת מעשר וליכא למימר דאתרומה ומעשר ראשון קאי ולא אמעשר שני דמאיזה טעם הוה לן למימר הכי הא לא קתני אלא חדא זימנא שאני עתיד להפרישם ואי קאי אתרי קאי אכולהו ועוד בתוספתא ג) קתני עשרה הבאים אחריהם תשעה הבאים אחריהם אחריהם משמע אחריהן מן החבית ומיהו הניא ראיה דתוספתא ודמסכת תרומות יש לדחות דכיון דמזכיר סכום התרומה והמעשר חשיב קריאת שם טפי ולא בעינן קביעות מקום ואיכא נמי למאן דאמר במסכת תרומות פ' שלישי (מ"ה) [האומר] תרומת הכרי ממנו עליו קרא שם ועוד תנן במסכת מעשר שני פרק רביעי (משנה ז) הפודה מעשר שני ולא קרא שם רבי יוסי אומר דיו ומיהו שאר הקושיות קשו לפרש"י ועוד דהך משנה גופא בעיא קבעות מקום מדקתני סיפא נצפונו או בדרומו:

עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני. לאו דווקא שהרי כיון שכבר נטל מן הק' שני לוגין לתרומה אינו עולה י' שלימים למעשר ראשון ותשעה למעשר שני מן הנותרים ואין לומר דחיישינן שמא הכותי תרם תרומה גדולה ולהכי אין למעט בשביל התרומה ממעשר ראשון וממעשר שני ולריך לתקן עדיין אותם שני לוגין דשמא כבר הורמה התרומה ונמצא שהם זקוקים למעשר והמעשרות נמי לריך לחזור ולתקן דילמא הוה ליה מרבה במעשרות אין לומר כן דאם תיקן הכותי תיקן כראוי ואם לא תיקן לא תיקן כלל כדפי' לעיל:

דברי ר' מאיר. משמע הכא דאית ליה לר' מאיר בריה ובפ' יש בכור (בכורות דף מח.) אמר דסבירא ליה כרב אסי דאמר שחלקו

מחלה יורשים ומחלה לקוחות דמסקינא ליה אי כלקוחות אלמא מספקא ליה אי אית בריה אי לא ויש לחלק בין הכא שמתנה ומבדר דבריו להיות דהאחין שחלקו שאינן מתנין ומבדרין כלום ובהא מיתלגא דרבא מוקי התם ר' מאיר ור' יהודה כרב אסי ובפ' כל הגט (גיטין דף כה:) קאמר רבא דתרוייהו אית להו בריה וכן יש לתרץ דשמואל דאמר בפ' בתרא דבילה (דף ל:) דאפילו בדרבנן לית להו בריה גבי שנים שנלקחו חבית ובהמה בשותפות ובפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:) אתקין שמואל בגיטא דשביב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא דאפילו בדאורייתא אית ליה בריה דכי האי גוונא דייקינן בר"פ כל הגט (שם דף כה:) ופרש"י שם הטעם דחשיב ליה בריה משום דאין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימו כשהוא מתנה עליהם וכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו משום בריה הוי גט אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאיליו אי לאו משום בריה לא הוי גט עכ"ל והא דפריך בפ' בכל מערבין (עירובין דף ל:) אלא מעתה היו לפניו שני רמונים של טבל ואמר אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה [ואם לאו יהא זה תרומה על זה] הכי נמי דלא הוי תרומה דמשמע שפשוט לו דהויא תרומה למאן דאית ליה בריה קאמר אי נמי אפילו למאן דלית ליה בריה קאמר כיון דמתנה בין ירדו בין לא ירדו אשיב טפי והשתא לפי החילוק שחילקנו בין היכא שמבדר דבריו להיכא דלא קאמר מידי ניחא נמי דשמואל דבהיא דחבית ובהמה לא קאמר מידי וא"ת א"כ מאי פריך במרובה (ב"ק דף סט:) דר' יוחנן אדר' יוחנן דאית ליה בריה בהיא דכל המתנלקט ובהיא דהאחין שחלקו לית ליה בריה ליטני דיש חילוק בין היכא שמבדר דבריו בהיא דכל המתנלקט וחוזר בו הגמרא מתוך קושיא זו יש לומר משום דניחא ליה למימר לעולם כל הנלקט כדקתני במשנה וניחא ליה נמי למימר לא תיפוך ועוד כי הוה משני נמי הכי אכתי הוה קשה ליה מהיא דכל הגט (גיטין דף כה.) דדייקינן התם דרבי יוחנן לית ליה בריה דאמר אף אחרון נמי אין פוסל אע"ג דהתם נמי מבדר דבריו ומתנה לאיזה אחרת אגרש בו ומיהו כי עביד התם צריכותא בתרי מילי דר' יוחנן הוה מצי למימר אי איתמר היא דהאחין שחלקו ה"א התם הוא דאין בריה משום דלא מבדר דבריו אלא בלאו הכי עביד צריכותא שפיר ועוד יש לתרץ דהיא דשמואל בעניין אחר דבגיטין הדבר עומד להתברר שהרי או יחיה או ימות אבל היא דחבית ובהמה שמא לא יחלקו לעולם וכן אנו צריכין לומר דלא מיקשי דר' יוסי דהכא אדרבי יוסי בפרק מי שאחזו (שם דף עב.) דקאמר מה היא באותן הימים ר' יוסי אומר מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש בריה ומיהו בלאו הכי לא קשה דמצי לאחלק בין היכא דאולה בדעת עצמו לית ליה בריה אבל היכא דאולה בדעת אחרים בהקדוש ברוך הוא שהיו ומותו תלוי בידו יש בריה ולמאן דלא מפליג בין דעת עצמו לאולה בדעת אחרים לישני דטעמא דר' יוסי הכא משום בקיעת הגוד אבל קשה למאן דלא מפליג דשמעינן לרבי יוסי דלית ליה בריה אע"פ שמתנה ומבדר דבריו בפ' בכל מערבין (עירובין דף ל:) האומר מעשר שני שיש לי בבית יהא מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס רבי יוסי אומר לא חילל ולפי תירוץ שני שחלקו ניחא דבפרק מי שאחזו עומד להתברר או יחיה או ימות אבל התם שמא לא תעלה סלע בידו מן הכיס דשמא יגנב או יניח אותו כך לעולם ומה שהולרכנו לחלק אליבא דשמואל דבפרק מי שאחזו (גיטין דף עב:) אית ליה בריה היינו לפרש"י דפי' דבכי האי גוונא נמי שייך בריה ולא דמי לשאר תנאי דעלמא אבל אי אמרינן דכל דבר שהוא כעין תנאי לא שייך ביה בריה כי הניא דשמואל דשם אחזו (שם) לא קשה מידי והא דדייק בפרק כל הגט (שם דף כה:) מהניא דמה היא באותן הימים וכו' ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש בריה היינו משום דמוקמינן לה בפרק מי שאחזו (שם דף עב:) דאומר מעת שאני בעולם כלומר שעה אחת קודם למיתתו אם ימות ואם כן בשעה שיש לו לגט לחול לא מוכחת מילתא אם חייל אם לא אלא שלאחר מיתה אמרינן הוברר הדבר למפרע שזו היתה שעה אחת קודם למיתתו ומיהו קשה מהניא דאם מכס למזרח שהוא דרך תנאי וקרי ליה בריה ויש לחלק לפי שמניח שני עירובין ואין נראה ועוד קשה הא דאמר בפרק כל הגט (שם דף כה:) הריני בועלניך על מנת שירלה אבא שהוא דרך תנאי וקרינן ליה בריה אלא פרש"י עיקר דאף על גב דדרך תנאי הוא כיון דתולה אותו בדבר שאינו בידו קרינן ליה בריה

תוס' ישנים

כבר מחיים הוקדשו ואותם שנאמרו ומתו הוכרר הדבר שנקנין שמתו שעדיין חולין הן שלהן ואחר כך לוקחין ממעות שבשופר חוץ מנגד אותם של מתים ואומרים אם נשארו מעות של מתים בשופר [מותר, ואם אינם בשופר] אלא הם בידינו הרי הן מחוללין על מעות הקנין הללו (על) [של] השופר שכבר הם חולין שנתחללו אלא יוצאים הם המלח, [ליכא למימר הכי דכיון דמתו בעליהן ואסורין בהנאה אין להם פדיון] ואין מיזלו מועיל בהם כמו אלוקי הנאה שאין להם פדיון, והניא ראיה על זה מדתנן במסכת זבחים בפרק התערובת (ע, ב) כל הזבחים שנתערבו בחטאת המיתות או בשור הנסקל אפילו באלף ימותו הולן, מתערבו בשור שנעבדה בולן בעבירה ירעו עד שיקטלנו כו', מכלל דבריהן אין להם פדייה אפילו נפל בהן מוס מדלא קתני ירעו. מיהו יש לחלק בין מעות דהכא לבהמה דהתם שאין להן) פדיון לפי שיש לה קדושת הגוף וגם לאחר פדיון אסורה בגיזה ועבודה, ועוד שיש לנו לקיים בהם מצות הכנסה לכיפה לנקוף השור והאי טעמא לא שייך הכא. אבל הניא על זה מדתנן ממסכת מזיר פרק מי שאמר (סו, ב) דקתני התם מי שהיה מחוייב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפרים ואמר כו' עד שמומין יצאו ליש המלח, פי' טולן, דאי אליים אפילו אפוקרשין נמי יצאו הם חטאת לשם המלח, ומה יצאו כולם לשם המלח, יקח בהמה אחת ויאמר דמי עולה יהו מחוללין על בהמה זו בכל מקום שהן ויקח אלה המעות ויאמר אם אלו של עולה מוטב אם לאו יהו מחוללין על של עולה ויתנם למוכר והשאר יוליך לשם המלח, אלא ש"מ שאין להם פדייה. ריב"ם. (וודאי) [וניבריר] ונישקול ונישדי בנהר. וא"ת אמה יטלוך אותם בשים והא אמרינן בפרק ולד בעטלא (ע, ב) ובפרק הריטי מזיר (כד, ב) מעות שתומין יפלו לנדבה והני שתומין הן דאי אפוקרשין הן הא דמי חטאת ועולה מעורבין זה בזה ואפילו הן בלרורות מ"מ לא ידע איזה שהי דינרין לחטאת ואיזה שני דינרין לעולה, ועוד אמה לי למימר לי יהודה לית ליה בריה אפילו אין בריה יכולין לתקן ויפלו של מה לנדבה שיקנו כל מעות (החיות) [החיים] ויאמרו דכל היכא דאיתנהו יהו מחוללין על הקינין הללו, ושל מת אם הם ממעות שנשארו בשופר מוטב ולא נאו יתחללו כל היכא דאיתנהו על אותם שבשופר שנתחללו כבר על הקינין ושל מת יתחללו עליהם ויפלו לנדבה, (ויכן) [ולזה ר"ל דהן] מתקנא יכולה להיות אם קנו קנין אחר שמת, אבל אם קנו קנין קודם שמת ואחר כך מת קודם הקרבה אי אפשר לו לתקן אלא ע"י בריה שיקרבו אותם מתחילתם לשם אותם שהם עתידין (להיות) [לחיות] עד אחר הקרבה ואותם שמתו קודם הקרבה הוברר הדבר אלא נקנו לגרמה. וי"ל שלעולה מפורשין הן כגון שאומר אלו לחטאתי ולעולתי והן בכים אחד כדאמרינן בזיר בהכאן שמעתא אמר רב אחי הא דאמרת מפורשין לא תימא עד דאמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי, פי' ואינו מיחד, אלא אפילו אמר אלו לחטאתי [ואלו] (ו)לעולתי ולשלמי מפורשין הן ואיכא דאמרי אפילו אמר אלו לחוטמי מפורשין הן כיון דלא אמר אלו יהו לזריותי הלידתי. מ"כ. ועוד דבלאו הכי נמי (דבמפורשין) הן, שאם הן בלרורות יקנה הכהן לן אחד מאותן המעות שני בני יונה (וא"ת) [ויאמר] מעות חטאת יהו מחוללין על זה ומעות עולה על זה ואם מעורבין מעות כולם (בלא) בשופר בלא בלרורות בשעה שיקח אותם הכהן לן ראשון ויאמר שיתחללו מעות הראשון על זה זה דמי חטאת על יונה זו ודמי עולה על זו בל היכא דאיתנהו ואם לאו יתחללו אותם (שביד שב) [שבשופר על] מעות שבידי של ראשון שחללתי כבר על הקן [ו]אם הלי גווניא פרישית לעיל אם נעמיד מעות של שופר בלא בלרורות כדפי' ר"ב אלחנן. ונישקול ארבע זוזי ונישדי בנהרא. פי' רש"י אדבע זוזי הוי אמר הקן והפרידה הוי שני דינרין שהוא רובע (סלע) [דינר] לרי דהוי מ' דינרים, והיינו הא דאמרינן בכריתות (ח, ב) ועמדו קנין בו ביום ברבעתיים שני רבעים לשני פרידות, ואמרינן נמי (שם ט, ב) גר מומן הזה לריך שיפרש רובע לקנינו. וקשיא לי מדאמרינן בפרק שני בכריתות (ז, ב) בשמעתא מיכן אתה דן לעשירית האיפה בפרוטה, מדאמר רחמנא אין בן שתי שנים בכסף שקלים מכלל דכסף בן שנתו בסלע מדחסם רחמנא עליה דלות למיהוי [חד] משיתא(ת)עשר (בעשיריות) דתנן ומעמדו קנין בו ביום ברבעתיים (אמר) [מסן] רחמנא כו', אלמא רבעתיים הייט משיתסר בסלע והיינו רובע דבינר. וא"ת והא אמרינן בבבא מציעא פרק האזה (נב, א) בדינר עד רובע ומפרש התם דרובע שקל מלגא קאמר עד רבע ומאי קושיא והא פריך הכא דרובע הייט רובע דינר. י"ל דהתם לייט (מלה כו') [מדהוכיר] דינר הוה ליה למימר רבעיון [ו]מדקתני רובע ש"מ רובע שקל קאמר, אבל בעלמא הוי רובע רבע דינר. וא"ת א"כ אמאי נקט הכא אדבע זוזי והכ' לפלגיא דינרי שהוא רובע (סלע) [דינר] לרי דהוי מ' דינרים, והיינו הא דאמרינן בכריתות (ח, ב) ועמדו קנין בו ביום ברבעתיים שני רבעים לשני פרידות, ואמרינן נמי (שם ט, ב) גר מומן הזה לריך שיפרש רובע לקנינו. וקשיא לי מדאמרינן בפרק שני בכריתות (ז, ב) בשמעתא מיכן אתה דן לעשירית האיפה בפרוטה, מדאמר רחמנא אין בן שתי שנים בכסף שקלים מכלל דכסף בן שנתו בסלע מדחסם רחמנא עליה דלות למיהוי [חד] משיתא(ת)עשר (בעשיריות) דתנן ומעמדו קנין בו ביום ברבעתיים (אמר) [מסן] רחמנא כו', אלמא רבעתיים הייט משיתסר בסלע והיינו רובע דבינר. וא"ת והא אמרינן בבבא מציעא פרק האזה (נב, א) בדינר עד רובע ומפרש התם דרובע שקל מלגא קאמר עד רבע ומאי קושיא והא פריך הכא דרובע הייט רובע דינר. י"ל דהתם לייט (מלה כו') [מדהוכיר] דינר הוה ליה למימר רבעיון [ו]מדקתני רובע ש"מ רובע שקל קאמר, אבל בעלמא הוי רובע רבע דינר. וא"ת א"כ אמאי נקט הכא אדבע זוזי והכ' לפלגיא דינרי שהוא רובע דינר. מי נמי אדבע זוזי לא קושיא אלא כן דרך התלמוד כמו שקול אדבע זוזי והכ' לפלגיא

תוס' ישנים (המשך)

[ב"מ סט, ב]. ועל הזוא דהתם דאמר כבש בסלע קשיא לי מדאמרינן בריש אחיהו מקומן [זבחים מח, א] דחטאת בת דנקא וכן בכריתות פרק [דם] שחיטה [כב, ב] ומשמע דדוקא קאמר דאמרינן בחגיגה [ב, א]. כסף בפ"ק דחגיגה [ב, א]. וי"ל דמלה מן המובחר בסלע אבל לגבי הפחות יש לך להביא בת דנקא. ועוד קשה לרבינו דאמרינן בפרק בתרא דכריתות [כז, א] מפני מה לא נתנה תורה שיעור למתנות כסף. [שמא החלו] טלאים ואין להם תקנה לאכול בקדשים, ואילו בפרק שני דכריתות [ז, ב] קאמר על חטאת יולדת שהיא ממתנות כסף שהוא בסלע. י"ל דודאי יש לו להביא [בסלע, מיהו] אם מצא בחטאת מדנקא מיהא שפיר דמי. וא"ת מדתנן בפרק בתרא דמנחות [קז, ב] כבש יפיה הוא ונסכיו בסלע, אלמא כבש עם הנסכים בסלע. י"ל דלעולם הוי סתם כבש בסלע בין יש בו נסכים בין אין בו נסכים. מ"כ. ונישקול ד' זוזי ונישדי במא. ויש פפרים דגרסי לנהרא. וגרסה דעל ידי שחיקה קאמר ד[נ]פסחים פרק כל שעה [כד, א] [מוכח] דבין לנבה בין לנבי יוסף בשאר הרוח בעו שחיקה או יטיל לים המלח בעיניה, ואמרינן נמי (במעין ובנהר) [במעילה ומנחר] גבי פפרים מעות למירותו ומא יולין הנאה לים המלח, וגם נזמן הזה כשאנו מחללין כרם רבעי לריך לשמוח הפרוטה והשאליה לנהר. מ"כ. ה"נ דתניא הלוקח יין בו'. וכריתה היא כי במשנה לא מסיים בה דברי ר' מאיר וכו'. מבין הבותים. וקודם שגזר ר' מאיר על יין כפרים"ר. וא"ת מ"מ לר' יוסי ור' שמעון דהכא סבירי דגרמי אריות הן בנמנתו פרק העומר [סו, ב], ואין שותין מיינן. י"ל במטהר יינו על כך. א' נמי אע"פ [שגזרו] אם יש דבכרים [ש]לא גזרו על יינן [דבכרים] [דחוחים] לפי שלא לוהוען לנפך אחר ע"ז כלאשכחן גבי בעת הוחים ידוח מעריסקן וגם בעת נכרים שאחי גזירות היו בפרק בעת הוחים. [ו]אע"פ שגזרו על פת הוחים כשעלו מן הגולה כמו שמפורש בפרקי דרבי אליעזר [פל"מ] שהיו אז מבכנין לבוני הבית מ"מ על יין לא גזרו. מ"כ. מבין הבותים. אבל מעם אחרן הוא ולאי מפרש מרוחה גדולה דלאמרינן בסוטה [מח, א] [ו]לא אמרינן נמי (מעם) [בעם] אחרן שיתמין למולאי שבת אלא יכול לאכפרים למחר בשבת כדתנן בפרק בתרא דדמאי [מ"מ] המומנין את חבירו שיאכל אצלו ואינו מאמינו על המעשרות אומר מערב שבת מה שאני עתיד להפרים למחר כו', אבל הכא מיירי מה שאני עתיד להפרים למולאי שבת מדקתני סיפא אי אתה מודה שמא יבקע הגוד ואי הכא יפרים והלא יפרים בשעת שמיה. מ"כ. ומה שמחשבו הוחים על המרוחות ומעשרות הייט משום דלית להו לאו לאפוי עור לא תתן מכשול. וא"ת הא איכא לאו דלא תגזול. י"ל דהוי ממון שאין לו חובענין, ועוד כל זמן שלא הופרש אינו רשאי ליתנו לא לכהן ולא ללוי. [ו]ה"ר אליעזר פי' דדרשי עשר תעשר ולא מוכר, תבואת זרעך ולא לוקח, כדדרשינן בהשוכר את הפועל [ב"מ פח, ב] עשר תעשר ואכלת [ולא מוכר]. ב"מ מעמוד קודם

[עשרה מעשר ראשון]. וא"ת כיון שהופרש כבר שני לוגין אם כן אין העשרה אל מעשר שלימין. וי"ל דיעשה מדות קטנות. אי נמי כי שני לוגין אינו אלא בספק כי שמא הפרים הטמוי תרומה למאכלו ולריך להפרים ממתה אלו עשרה שלימין, והוו השני לוגין ספק טולן תרומה ספק מעשר מעורב בהן ואותן לכהן, מיהו זה המירון אין נראה לה"ר אלחנן] דהא אמרינן בפ' שלשה שאכלו [ברכות מז, ב] דנמלאי דבמיני בתוריתא מזהר זהירי ואם הפרים למאכלו אם כן הפרים הכל ואין לריך לעשר כלל ואם למכור הא הפרים כלום ולריך לחזור ולהפרים הכל, אלא ודאי עשרה קטנים קאמר, ועוד הקשה דהא רבי שמעון אית ליה בפרק השוכר במנחות [קו, ב] דכותים גרי אריות הן ואית ליה במסכת תרומות ומייתי לה בפרק שני דקידושין [מא, ב] דעכו"ם [ליתא] בתרומה דבפשיה, אם כן מה מועיל אם שהפרים. על כן נראה תירוץ ראשון, והא דנקט כותים דלפרוכם הן דליתיה בתרומה דבפשיה אפילו עבל גמור נמי אינה למימר מאי דתנן הכותי והנכרי [ומיחל. מועיל מעשר שני לאחולן על מעות שיש לו בבית, דמה שיש לו פנאי לתקן יתקן דהא באמירה בעלמא אני (ב"ק סט:) הואיל ויכול לתקנו באמירה בעלמא ולומר הרי הוא מחולל אמעות שיש לי בתוך הבית לא התירו לו חכמים לשתותו ולסמוך על הבריה, אבל בתרומה ושאר מעשרות שמכינן אבריה ולאחר השבת כשיפרישם אמרינן הוברר הדבר שזו היא התרומה וחה לא שתה אלא חולין (חולין יד.). ושותה מיד. ולאחר זמן יפרים התרומה והמעשר ואמרינן הוברר הדבר שזהו תרומה (ערובין לז.) דמאחר שקרא שם יפא לו מידי טבל וכשהוא מועיל יין לשתייתו הוא הנברר לאחולן ולכשיהיו לו כלים ויוציא מן הנוד לתרומה הוא הנברר לתרומה ויש בריה (גיטין כה:).

הוציאו לו פרק חמישי יומא

רבי יהודה ור' יוסי ור' שמעון אוסרין. תימה מנא ליה דטעמייהו משום דאין ברירה הא קתני בהדיא טעמייהו משום בקיעת הנוד ויו"ל דלא היה נ"ל שזה יהא עיקר טעם לאוסר בקיעת הנוד ליום אחד ומה שהקשו לו מבקיעת הנוד אע"ג דאינהו גופייהו לית להו האי טעמא י"ל שהיו ברגון מחזירין אותו והיו מקשים לו כל מה שהיו יכולין רק שיחזור בו וכי האי גוונא הויא ההיא דפ' התערובת (זבחים דף עז:) דקאמר רבי אליעזר לרבנן גבי איברי בעל מום שנתערבו באברים תמימים ונתנן למעלה כו' לדידי מדכתב מום בם הוא אלא ירלו הא על ידי תערובת ירלו אלא לדידכו דדרשתו מום בם לדרשה אחריתי אודו לי מיהת דבשר בעלת מום כעצים דמי אע"ג דאיהו גופיה לא סבירא ליה האי טעמא מדמצריך קרא וכי האי גוונא איכא בספ"ק דגיטין (דף יד.) הולך מנה לפלוני רב אמר מייב באחריותו ואם בא לאחזור [אינו] חוזר ושמואל אמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לאחזור (אינו) חוזר ומפרש דבהולך וכזכי דמי קא מיפלגי דלשמואל הולך [לאו] כזכי והא דקאמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לאחזור (אינו) חוזר לדבריו דרב קאמר אע"ג דאיהו גופיה אי הוה סבירא ליה כרב (דלאו) דכזכי דמי לא הוה אמר (אינו) חוזר מהאי טעמא וכי האי גוונא איכא בפ"ג דשבועות (דף כא:) בפלוגתא דר' שמעון ורבנן בשבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא וכן בפרק בתרא דמכות (דף יז.) בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן באוכל טבל כל שהוא ומה שמקשין לרבי יהודה דלית ליה ברירה וסבירא ליה בפ' המובל (ב"ק דף ל.) גבי דין יום או יומים קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי האיך מצא ידיו ורגליו דלא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון וכן לרבי יוסי דמספקא ליה התם אי כקנין הגוף דמי ואת"ל אלו כקנין הגוף האיך מצא ידיו ורגליו דכי האי גוונא פריך לרבי יוחנן בספ"פ השולח (גיטין דף מח.) מפורש בפרק

רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון [א]אוסרין אלמא אין ברירה ממאי דילמא שאני התם [ב]כדקתני טעמא אמרו לו לר' מאיר אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע ואמר להם לכשיבקע אלא מדתני איו [ג]דתני איו ר' יהודה אומר אין אדם מתנה על שני דברים כאחד אלא אם בא חכם למזרח עירובו למזרח למערב עירובו למערב אבל לכאן ולכאן לא והוינן בה מאי שנא לכאן ולכאן דלא דאין ברירה למזרח ומערב נמי אין ברירה ואמר ר' יוחנן כשכבר בא חכם והשתא דאמרינן לרבי יהודה אין ברירה הא כתיבה אית ליה יום הכפורים נמי נעביד תרי ונכתוב עלייהו משום חולשא דכהן גדול לאו אדעתיה דאי לא תימא הכי בלא כתיבה נמי האי נפיש והאי זוטר וכי תימא לא מקביל ליה כוליה והאמר רב יהודה [ג]השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר שנאמר [1]ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד [ד]המזבח וכי תימא דילמא משתפיך מיניה האי חיור והאי סומק אלא משום חולשא דכ"ג לאו אדעתיה הכא נמי משום חולשא דכהן גדול לאו אדעתיה ההוא דנחית קמיה דרבא אמר יצא והניחו על כן שני שבהיכל נטל דם הפר והניח דם השעיר אמר ליה חדא כרבנן וחדא כרבי יהודה [ה]אימא הניח דם השעיר ונטל דם הפר: והזה ממנו על הפרוכת כנגד ארון מבחוץ: תנו רבנן [2]וכן יעשה לאהל מועד מה תלמוד לומר [ו]כשם שמזה לפני לפנים כך מזה בהיכל מה לפני לפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר כך מזה בהיכל [7]וכשם שלפני לפנים אחת למעלה ושבע למטה מדם השעיר כך מזה בהיכל [2]השוכן אתם בתוך טומאתם אפילו בשעת שהן טמאים שכינה עמהם אמר ליה ההוא צדוקי[1] לר' חנינא השתא

לכשיבקע. נחוש לו כלומר לא חייסינן לשמא יבקע דלאפסר דמסר ליה לשומר: **אין אדם מתנה על שני דברים.** להיות שני עירובין אחד למזרח ואחד למערב שמא אם יבאו שני חכמים אחד למזרח ואחד למערב ולומר לאי זה מהן שאלתה אלך למחר לפי שקניית עירוב בין השמשות היא וכשזה בורר למחר אותו שיראה לא סמכינן אברירה לומר הוברר שהעירוב לגד חכם זה קנה שביתה אמש. אלא על חכם אחד ואינו יודע לאיזה רוח יבא הוא מתנה אם בא למזרח עירובי של מזרח יקנה ואם בא למערב עירובי של מערב יקנה ואינו לכאן ולכאן על שני חכמים למקום שאלתה אלך לא דאין ברירה: **והוינן בה.** דקס"ד בין השמשות עדיין חכם לא בא והוה באלכסון ויכול לבא משתחשך למזרח ולמערב ובא לו לאחד מהן: **מזרח ומערב נמי.** כשאלה זה עירובו בדעת החכם לומר יקנה עירוב לרוח שהחכם בא לה אין ברירה שמא בין השמשות היה בדעתו של חכם לרוח שכנגדה: **ואמר רבי יוחנן כשכבר בא חכם.** בין השמשות דקנה עירוב לאותו הרוח שכך התנה זה מבעוד יום: **והשתא דאמרת.** טעמא דר' יהודה בקבי חובה משום דברירה לית ליה אבל כתיבה אית ליה: **יום הכפורים.** דקאמר לא היה שם אלא כן אחד ליעביד תרי וכו': **לאו אדעתיה.** לעיוני בכתיבה: **דם הפר.** סומק כדאמרן בגידן פירקין (דף מה.) שדומה לדם הפרים: **ההוא.** שליח לבור דנחית קמיה דרבא והיה אומר סדר יום הכפורים בתפלה כמו שאנו אומרים: **חדא כרבנן.** דאמרת כן השני: **וחדא כרבי יהודה.** דאמרת נטל תחילה ואחר כך הניח אלמא לא היה כן שני להניחו (ח) לכך הוצרך ליעול תחילה:

השתא

[1] רש"י ד"ה ומדא כו' יהוד' כו' כן שני להמיחו עליו לכך הוצרך:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים (המשך)

[בתוספתא] בתר (הכי דקתני [דקתני] שני לוגין שאני עתיד להפרים כו' הנאין אחריהן אחריהן מעשר שני מעשר לשאון כו' הנאין אחריהן מעשר שני משמע בהדיא (המעשר) דאשאני עתיד להפרים [קאי נמי אמעשר] ואין כאן בירור מקום, ואין לפרש הכי קאמר הנאין אחריהן היינו הסמוכין להם שהוא בירור מקום כמו לעפוות ולדרומו דלא משמע כלל הכי, ועוד הנאין אחריהן דמעשר דאשון היינו (שניהן) [שיפרים] אחריהן למולאי שנת הליכה לפרוסי שסמוכין להם עכשיו שהרי יתערבו בכל החנים ונמצא שותה טבלים. עוד כן נראה לרבינו כמו [שפי'] רבינו אלחנן בן הר"י בן רבינו מאיר (מיכו) [מיחל] לשון מתמה כמו (על הגיר) [בגיר] אשר נקרא שמי עליה אנכי מחל וגו' [ירמיה כה, כט]. ובעבור גרם בשם רב אלי גאון מיכל ושותה מיד לומר מוזג ושותה כמו שבאר מהול [שעיה ג, כב], ונראה דקמ"ל דמוזג ויכול לשתות ממנו קנא דמוזגה קונעת למעשר כדאיתא בפ"ק דשבת [יא, ב] מיכו אי אבא קונעת מן התורה אין זה מידוש ולא נקט מזיגה בשביל כך. וא"ת מאי שנא דהכא לא קתני לפנוו דלומו ומחולל על המעות כי היכי דקתני בכמה משניות במס' דמאי גבי דמאי, ואומר רבינו דשאני גבי דמאי דאשוחה הכל ואין נותן לכהן כלום אלא תרומת מעשר שני [ד]תרומה גדולה (גבי) [כבר] הפרש עם האחין [ולהכי] קתני מקנאת דמעשר שני כדי שיוכל לאוכלו מיד, אבל גבי יין נסיכים ובוכר ולאלי צריך ליתן לכהן ולוי ולמה יקנא מקום ויחלל כיון שאינו אוכלו. מ"כ. וא"ת כיון דטעמא דהך בריתא משום דאין ברירה ל' יהודה, מ"כ מאי קאמרי בברייתא אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע כדאמרינן בעירובין ובוכרה ומאי קושיא הכא הכי הא לא אמרינן דהכא לא אמרינן דאין ברירה, אבל אי הוו מודאי יש ברירה לא היו מודאין לבקיעת הנוד ולמה מקשין ליה לר"מ טעם אחינו (אחמ) [אחמ], ואומר רבינו דה"ל דאשכחן בזבחים פ' התערובת [נז, ב] שמקשה רבי אליעזר לחכמים טעם אחינו מופס (אחמת בזבחים פרק התערובת) [אחמ] גבי איברי בעלי מומין שנתערבו באיברי תמימין כו' גם בכמה מקומות פירש בזה הענין ואין לי להאריך פה

כאן. ע"כ מעמוד קודם

רבי יוסי ור"ש אוסרים דאין ברירה. והכי מסקינן בפרק בכל מערבין (לא, ב) דלית ליה לרבי יוסי ברירה. וקשה לרבינו דרבי יוסי דלרבי יוסי דנגיעין בפרק מי שאחזו (עג, ב) גבי מה היא בתוכן הימים וא"ל רבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת ואינה מגורשת ולכי מיית הוי גט, אלמא דלרבי יוסי ל' בברירה דהכי דייק בפ' כל הגט (שם כה, א) על רבי יהודה, ואין נראה לומר דלרבי יוסי הוי ספק אף לכי מיית, דהא כי סבירא ליה יש ברירה דהכי דייק בפ' כל הגט (שם כה, א) על רבי יהודה, ואין נראה לומר דלרבי יוסי הוי ספק אף לכי מיית, דהא כי הכא אמרינן דאין ברירה אלמא דלרבי יוסי אין ברירה. ולא דמי לבקיעת הנוד דה

ה) [זבחים מא. מנו: נה.], ב) [מנחות עח.], ג) זבחים מ:, ד) מעילה יז:, ה) פסחים לד: זבחים ס: מנחות נב. [נכורות כה: כתובות עה.], ו) [ויקרא טז], ז) [לעיל טו. נד:], ח) [ע"ע תוס' זבחים מ: ד"ה ואבל"ן],

תורה אור השלם

1. טֻמְאָתָה בִּשׁוּלֶיהָ לֹא זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ וַתֵּרֶד פְּלָאִים אֵין מְנַחֵם לָהּ רְאֵה יְיָ אֶת עָנְיִי כִּי הִגְדִּיל אוֹיֵב: איכה א ט

2. וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: ויקרא טז טז

3. וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת הַשָּׂעִיר הַחָי: ויקרא טז כ

גליון הש"ס

רש"י ד"ה **אני** ראיתיה ברומי. ושם ראה כלי בית המקדש. בתוס' דר"ג פ' מ"ל מכמסת של בית אבטינס שלחן ומנורה ופרוכת ולקן עדיין מונחים ברומי: **תוס'** ד"ה חוץ וכו' **שאם** לא כן אז לא הייתי מקיים. עיין לעיל דף נא ע"א תוס' ד"ה דומה:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה תימנו כו' שלין מחזר ומלמד בהיקש כגון אם לא:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים

שייך לעמוד קודם

היכי דלרבי יהודה דהוא כאשם אם לבי מיים מגולגלת ה"נ מסתמא לרבי יוסי. ואומר רבינו דשאני התם כי הדבר עומד להתברר ממילא אם יומת אם יחיה ולכך יש ברירה אבל כאן אין הדבר עומד להתברר, וכן בהיא דעיר הדיחו דמעבר שני זה מחולל על הסגא שעבדה מן הכיס דמסקינן התם לרבי יוסי דלא חילל שייגו ממי דבר שאינו עומד להתברר, מיהו כי האי גוונא קאמר ברים כל הגבו [ביטין כה, א] על רבי יהודה ומפליג בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו, (מהי) [והאי] שיטת דעומד להתברר דפירש [הוי] מצינו לעומר התם, אבל על רבי שמעון לא היה יכול לומר אם זה המחילוק. הגה"ה. ומכח זה מתרץ רבינו הא דקאמר ליה דשמואל לאבמואל דאתא ליה ברירה בביטין פרק מי שאחזו גבי הא דאתקין בגיטא דשביב מרע אם מתי הוי גיטא, אלמא אית [ליה] ברירה ואילו בשלהי ביצה [לו, ב] ליה ליה לשמואל ברירה גבי שיש שאלו בהמה וחבית בשותפות, ואומר רבינו דשאני בהיא דבילה שאין הדבר מיכר שיהא עומד להתברר שיתלקוה מלק פלוני לזה ומלק פלוני לזה קודם שתלקו, אבל גבי אם לא מתי הדבר עומד להתברר אם יחיה או לא. מיהו קשה לרבינו מדאמרינן בב"ק פרק מרובה [נט, ב] מי הכי קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דאמר ר' יוחנן כל המתלקט כו' והא אמר ר' אבא אמר ר' יוחנן האמיץ שתלקו לקומות הוי כו', ומאי קושיא והלא גבי כל שיתלקו עניים היום הדבר עומד להתברר אחזה לקמו לא יקמו אבל גבי אחין אין [עומד להתברר] לעולם אלא הרחוי לכל אחד ואחד, ועוד אמאי בעי למימר מעיקרא דמהפכינן בריאת כל שיתלקו משום הבית דהלוקה יין, והלא התם אין הדבר עומד להתברר כי [אפשר] יבקע הגוד כמו שהוא עומד להתברר גבי יקמו. ואומר רבינו שהיה יכול לומר כן אלא שרוצה לעמוד שם מירון אחר. אבל קשה לה"ר אלחנן דר' אמיר אדרבה מאיר דבהן דהלוקה יין אית ליה ברירה ובכורות פרק יש בכור [מח, א] בגמרא מי שלא בירבה כו' מפקפק ליה אי יוחנן הוי אי לקומות הוי אלמא מפקפק ליה אי יש ברירה אי לא, ועוד קשה דרבא אדרבה דקאמר התם בפרק יש בכור דר"מ ורבי יהודה אית להו דבא אמר אמר אי לקומות הוי ובכרים כל הגבו קאמר רבא דבין לרבי יהודה בין לר' שמעון אית להו ברירה וטעמא דהלוקה יין משום דינקב הגוד. ועל כן נראה לרבינו דאפילו אמר דאית ליה אין ברירה יכול לסבור דיש ברירה [כ]שהתנה בפירוש בגון ג' נוזין שאני עתיד כו' והרייני מוצלין דפרק כל הגבו והרי זה גיטין מהיום כו' [דפרק מי שאחזו], ובתירוץ זה מיתרצא קושיא (דרבי יוסי אדרבי יוסי) [דרבי מאיר אדרבי מאיר] ודשמואל אדשמואל דאשלחי גבי גבו דשביב מרע שהתנה מתחלה. ועוד הקשה ה"ר אלחנן למה מקשה בבבא קמא מדרבי יוחנן דכל המתלקט להיות דאמרין שאלקוה ליסי ליה דגבי מתלקט אינה מגאי, ו"ל כדפרישית לעיל מוסב תירוצו של איפוך עיקר. ולפירוש רבינו דמפרש בשמעתין דברירה גבי הדא דלא מצא ידיו ורגליו דרבי יוחנן (יש) [אין] לו ברירה כו' שאפילו אותן תנאים שסובריס אין ברירה לא היו מודים לרבי יוחנן דאין ברירה גבי אחין שאלקוה אלא לפנים מתלוקת אדר יאשלא אתי שפיר שסובר התלמוד דרבי (יוסי) [יוחנן] סבר דאין ברירה ויש לנו

ה) עי' לעיל טו. ויג: פלגות רש"י ז"ל ועיין ש"י.

ו) עי' לעיל נד. מ"ל דלעיל סבירא לה דהימנו ודבר אחר הוי היקש וקל לה דהיי: **חוץ מפנים בדבר אחד גמר.** פי' רש"י מידי דיתן היקש לידרש בדברים המפורשין בפנים כגון למטה בפר ומעלה בשעיר נלמוד בנת אחת אף אלמד בהיקש עמו ותימה הוא לומר כן דהא יותרת הכבד ושתי הכליות דגמרינן שעירי ע"ז מפר העלם ופר העלם גמר מפר כהן משיח תשיב היקש מהיקש בזבחים פרק ב"ש (זבחים דף מא.) אע"ג דגמרינן שעירי ע"ז מפר העלם לענין הזאות דכתיבן בגופיה וכן בפ' איזהו מקומן (שם דף נה.) דלא גמרינן זבחי שלמי צבור שהן קדשי קדשים ובעי לפון מדאיתקש לחטאת ואע"ג דנפקא לן מהיקישא שאין נאכלין אלא לזכרי כהונה דכתיב בחטאת (ויקרא ו) בגופיה וכן אשם לא יליף התם לפון מדאיתקש לחטאת אע"ג דגמרינן נמי מההוא היקשא סמיכה דכתיב בגופיה דחטאת מיהו כל זה ר"ל לתרץ דלא דמו להא דהכא דהכא כל הזאות תשיב מד עניינא וכיון דגלי מקלת בגופיה גמרינן נמי בחד זימנא אפילו מאי דליף בהיקש אבל הנך לאו חד עניינא נינהו ור"י פי' דמאחת למעלה דכתב בשעיר יליף מבחון בין בפר בין בשעיר ומשבע למטה דפר יליף בחון בין בפר בין בשעיר דהכי מסמע ליה וכן יעשה באחל מועד בשתי הבהמות כמו שעשה אחת למעלה בשעיר בפנים וכן כאשר עשה בפר בפנים למטה יעשה לשתי הבהמות באחל מועד ולא נהירא לריב"ל לשון בחד זימנא גמר דהכי הוה ליה למימר פר בחון למעלה משעיר גמר ושעיר בחון למטה מפר גמר ורמאה לו פי' רש"י ולא דמי לכל הנך שהביא ר"י דהכא כיון דכתיב וכן יעשה באחל מועד מסתמא קאי אהזאות דכתיב בגופייהו דהיינו אחת למעלה בשעיר ושבע למטה דפר שהרי לא היה עושה לפני ולפנים אלא הזאות ואהא כתב וכן יעשה וא"כ צריכין אנו ללמוד בחד זימנא גם מה שאמרנו בהיקש ® שאם לא כן אז לא הייתי מקיים וכן יעשה דמשמע לגמרי יעשה באחל מועד

השתא ברי טמאים אתון ואין אכינה ביניכם שורה בטומאה: וכי דבר הלמד בהיקש. כגון פר שלמד במתנות פנים אחת למעלה מן השעיר בהיקש והשעיר שבע למטה בהיקש מן הפר חוזרין ומלמדין מתנות שבפנים על מתנות הפרוכת בהיקש דוכן יעשה לאהל מועד ו) וקיימא לן במסכת זבחים (דף מט.) דאין למדין בקדשים היקש מן ההיקש: **הימנו ודבר אחר.** היקש הראשון לאו היקש הוא שהרי אין בפר בין בשעיר כתיב מעלה ומטה ולא הוצרכו ללמוד זה מזה אלא את המנין הלכך כל חד וחד מעלמא למד מקלת ודבר אחר מסייעו במקלת ואין זה למד בהיקש. והיכי דמי היקש שאין חוזר ומלמד (ז) בהו כגון אם לא נאמר למטה בשעיר כלל או למעלה בפר לא נאמר כלל ולמדו הבהמות זו מזו בהיקש היינו היקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש: **הניחא למאן דאמר וכו'.** פלוגתא בזבחים בפרק איזהו מקומן (דף מז.): **מקומות הוא דגמרי מהדדי.** אין זה היקש הלמד מן ההיקש שהרי בהיקש הראשון למדו בהמות זו מזו ועשה את דמו כאשר עשה לדם הוקש שוס דבר לאחת מן הבהמות ללמוד ממנה מה שלמדה בהיקש מחברתה אלא המקומות הוקשו זה לזה וכן יעשה לאהל מועד כאשר כפר על הקודש והקודש לא למד כלום מתחלה בהיקש אלא הפר הוקש לשעיר והשעיר לפר במתנות הקודש: **ואי בעית אימא חוץ מפנים בחד זימנא גמר.** אי נמי סבירא לן דפנים בהיקש למד יכול לחזור וללמוד על ההיכל בנת אחת מה שכתוב בו בפירוש כגון אחת למעלה בשעיר ושבע למטה בפר ועמהם אף מה שלמד בהיקש והיכי דמי היקש שאינו למד מן ההיקש כגון אם לא הוצרך היכל ללמוד מן לפני ולפנים אלא מה שלמד בהיקש אבל השתא דהוצרך ללמוד ממנו את המפורש בו למד הכל בנת אחת: **אני ראיתיה ברומי.** במסכת מעילה (דף יז.): גבי בן תלמיון עשה נס לר' אלעזר ברבי יוסי שריפא את בת מלך רומי שנכנס שד בגופה שמנו בן תלמיון והכניסוהו לאותר המלך ליטול כל מה שילה ולא היה חפץ אלא ליטול משם איגרות שכתבו גזירות שגזרו על ישראל ומלאם וקרעם ® ושם ראה כלי בית המקדש באותר: **לסדרן.** מלמעלה למטה ו) כמצליף: **דמים דדמים.** של פר ושל שעיר קודש שנתן בפנים כלום: **נאחרא דאשותא.** בבבל שהיא מגולה: **הא קא יהיב למעלה דשעיר.** שנותן אחת למעלה לשם פר ולשם שעיר: **ולא מכפר.** כלה הכפרות כמו שהן אמורות בענין: **במתנות אחרונות.** אחר שנתן אחת למעלה מן הפר:

כוסות

המנות דהכן משיח מקריבו ולא מרובה בגדים ותירץ דבבית ראשון הוה ובפרוכת דבני אהרן ור"י תירץ דבבית שני הוה וההיא דמגילה אהרן בהוראת הכן משיח לעצמו דקיימא לן הוראת הכן משיח לעצמו בהוראת בית דין לגבור דמייתי פר אם טעה ועשה בהוראת עצמו ודוקא משיח דכתיב ואם הכהן המשיח אבל מרובה בגדים הרי הוא כשאר יחיד ומייתי כשבה או שעירה אבל פר העלם דבר של גבור אפילו הכן הדיוט מני לאקרוביה כדאיתא בפ"ב וכן מוכח דבבית שני אהרן דאשון נימא של פר הכן משיח אלא ע"כ בבית שני אהרן והכי לא קאמר נמי של פר הכן משיח הכהן משיח בבית שני לא הוה דאשאיהו גנז שמן המשחה [לעיל נב.]:

בלה דם הפר ואח"כ בלה דם השעיר. לא ידענא מאי אינטריך לאתויי האי קרא תיפוק ליה מדכתיב מתנות דם הפר בראשה וכתיב חוקה ושמא י"ל דלהכי אייתי האי קרא דאי מדכתיב חוקה ה"א מחוקה לא יליפינן אלא היכא דשייה הסדר של מעשה שלא כגון אם הקדים כל עבודת שעיר דבחד מקום מקמי מתנות דפר אבל כי האי גוונא אשאינו מקדים אלא אחת ממתנות דשעיר מקמי מתנות דפר לא מעכב להכי מייתי מדכתיב וכלה התורה אמרה כלה דם הפר לגמרי ואח"כ כלה דם השעיר והוי כמו שיהא הכתוב עליו לעכב:

הימנו ודבר אחר לא הוי היקש. להאי שיטא קשה הא דקאמרינן לעיל בברייתא לא יאמר למטה בשעיר וכו' דל"ל לא הוה יליף אלא מהיקשא דפר דהשתא לא הוי הימנו ודבר אחר וי"ל דברייתא דלעיל סבירא לה דהימנו ודבר אחר הוי היקש וקל לה דהיי:

רש"י מידי דיתן היקש לידרש בדברים המפורשין בפנים כגון למטה בפר ומעלה בשעיר נלמוד בנת אחת אף אלמד בהיקש עמו ותימה הוא לומר כן דהא יותרת הכבד ושתי הכליות דגמרינן שעירי ע"ז מפר העלם ופר העלם גמר מפר כהן משיח תשיב היקש מהיקש בזבחים פרק ב"ש (זבחים דף מא.) אע"ג דגמרינן שעירי ע"ז מפר העלם לענין הזאות דכתיבן בגופיה וכן בפ' איזהו מקומן (שם דף נה.) דלא גמרינן זבחי שלמי צבור שהן קדשי קדשים ובעי לפון מדאיתקש לחטאת ואע"ג דנפקא לן מהיקישא שאין נאכלין אלא לזכרי כהונה דכתיב בחטאת (ויקרא ו) בגופיה וכן אשם לא יליף התם לפון מדאיתקש לחטאת אע"ג דגמרינן נמי מההוא היקשא סמיכה דכתיב בגופיה דחטאת מיהו כל זה ר"ל לתרץ דלא דמו להא דהכא דהכא כל הזאות תשיב מד עניינא וכיון דגלי מקלת בגופיה גמרינן נמי בחד זימנא אפילו מאי דליף בהיקש אבל הנך לאו חד עניינא נינהו ור"י פי' דמאחת למעלה דכתב בשעיר יליף מבחון בין בפר בין בשעיר ומשבע למטה דפר יליף בחון בין בפר בין בשעיר דהכי מסמע ליה וכן יעשה באחל מועד בשתי הבהמות כמו שעשה אחת למעלה בשעיר בפנים וכן כאשר עשה בפר בפנים למטה יעשה לשתי הבהמות באחל מועד ולא נהירא לריב"ל לשון בחד זימנא גמר דהכי הוה ליה למימר פר בחון למעלה משעיר גמר ושעיר בחון למטה מפר גמר ורמאה לו פי' רש"י ולא דמי לכל הנך שהביא ר"י דהכא כיון דכתיב וכן יעשה באחל מועד מסתמא קאי אהזאות דכתיב בגופייהו דהיינו אחת למעלה בשעיר ושבע למטה דפר שהרי לא היה עושה לפני ולפנים אלא הזאות ואהא כתב וכן יעשה וא"כ צריכין אנו ללמוד בחד זימנא גם מה שאמרנו בהיקש ® שאם לא כן אז לא הייתי מקיים וכן יעשה דמשמע לגמרי יעשה באחל מועד

כמו לפני ולפנים וקרובים תירוץ זה ותירוץ שכתבתי אני למעלה להיות שוין ז): **אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טפי דמים מפר העלם דבר.** הקשה ריב"א והא בבית ראשון לא הוו פרוכת ובבית שני דהוו פרוכת לא היו מקריבין פר העלם דבר כתתן בפ"ק דמגילה (דף ט:) אין בין כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל

אלא בהיקשא כלשון הראשון ולא מרבויי הכתובים. ואמרינן התם במאי פליגי בהימנו ודבר אחר, ר' שמעאל סבר לא הוי היקש, ור' עקיבה ור' יוסי הגלילי סברי הוי היקש. בשלמא למאן דאמר לא הוי היקש, [היינו] דכתיב דכן יעשה לאהל מועד, שהקיש הכתוב דם שעיר לדם הפר, ולא חזר ולמד מדם השעיר, אותו הדבר שלמדו מדם הפר אלא ההזאות שכתובים בגופן בפירוש בהימנו ודבר אחר הוא זה. כשם שמזה לפני ולפנים מדם הפר ומדם השעיר כך עושה ומזה בהיכל, אלא למאן דאמר הוי היקש מאי איכא למימר. ופרקינן מקום ממקום גמר. כלומר ההיכל גמר מקדש הקדשים כך כתיב וכפר על הקדש זה קדש הקדשים, וכן יעשה לאהל מועד זה ההיכל, ולא גמר הזאות הזאות אלא כשם שלפנים כך וכך הזיות, כך בהיכל. **איבעית אימא** אינא חוץ ופנים בחד זימנא גמר. כלומר אמר רחמנא כפרה בפנים מדם הפר ומדם השעיר, וכפרה בהיכל. וכתיב אחר כך ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר. גמרי מהדדי כי בכל מקום עשייתן שוה. ואמרינן התם בשלמא למאן דאמר לא הוי היקש, היינו דכתיב בשלמי צבור במושבותיכם תביאו לחם תנופה, שאין ת"ל תביאו, כלומר, דיי לו הקרבתם מנחה חדשה לה' במושבותיכם (תביאו) לחם תנופה שתים שני עשרונים. מה ת"ל תביאו, לרבות לחמי תודה (שאין) [שהן] לחם שלמים כזה שיהיו כמות זה, מה זה הלחם עשרון לחלה שנאמר שתים שני עשרונים, אף חלות תודה עשרון לחלה. אימא שלמי צבור הכל שני עשרונים, אף לחמי תודה כן, ת"ל תהיינה, כלומר אלו שני עשרונים ולא לחמי תודה שני עשרונים. ולמדנו שלחמי תודה הן עשר חלות חמץ, מדכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה', ולמדנו תרומת ה' מתרומת מעשר. הנה למדנו שהן עשר, שלא מצאנו דבר שחייב להוציא ממנו תרומה בפחות מעשרה. ולמדנו עשרה עשרונות לחמץ משלמי צבור שהן עשרון לחלה ג) (והוא זה זוה) חלת לחם חמץ. אבל עשרה עשרונות למצה של

סט א מיי' פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הלכה י:

רבינו חננאל

ואקשינן וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. כלומר, הפר והשעיר תרוייהו גמרי מהדדי אחת למעלה ושבע למטה מבית לפרוכת בהיקש, דכתיב ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר, גמרינן שיהיו עשיותיהן שוין, היאך חוזרין ומלמדין בהיקש, מדכתיב וכניעשה לאהל מועד להזות אחת למעלה ושבע למטה מדם הפר וכן מדם השעיר באהל מועד כנגד הפרכת, והא קיימא לן בין לרבינא בין לרבא דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בהיקש. וזה מפורש בשחיטת קדשים פרק איזהו מקומן של זבחים כו' בתחילתו בענין שחיטת קדשים בצפון. וכך סוגיא דשמעתא במקומה, נאמר בעולה ושחט אותו על ירך המזבח צפונה, ונאמר בחטאת ושחט את החטאת במקום העולה, דכתיב זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה', הנה גמרה החטאת שחיטה בצפון בהיקש מן העולה. וכתיב באשם מצורע ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העולה. ואמרינן למה לי לאקושי לחטאת ולעולה. ואמר רבינא צריכי, דאי אקשיה לחטאת ולא אקשיה לעולה, הוה אמינא חטאת מהיכן גמר מעולה, וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ו[מ]למד בהיקש. וליקשיה לעולה, א"ל אי אקשיה לעולה הוה אמינא דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. ואמאי לא אקשיה לחטאת, משום דניחא ליה לאקושיה לעיקר ולא לטפל. כיון דאיכא למימר הכי, להכי אקשיה לחטאת ולעולה, דלא ליהוי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש. רבא אמר דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש מהכא, כאשר יורם משור זבח השלמים כו', ואסיקנא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש אי מדרבא אי מדרבינא. ופרקינן אינו זה חוזר ומלמד בהיקש, ממנו ודבר אחר הוא. כלומר, זה שאתה למד ממנו דבר אחר, אינו אותו הדבר שלמד הוא בהיקש אלא זולתו הוא, וכי האי גוונא לא הוי היקש. הניחא לר' עקיבא דסבר כי האי גוונא הוי היקש, שנאמר ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וגו'. ואמרינן הקיש הכתוב את הבכור לחזה ושוק של שלמים, מה חזה ושוק של שלמים לב' ימים ולילה, אף הבכור לב' ימים ולילה. ובא ר' יוסי הגלילי להקישו לחזה ושוק של תודה ליום ולילה. ולא מצא ר' עקיבא להשיבו אלא כתיב ובשרם יהיה, שאין ת"ל יהיה, מה ת"ל יהיה הוסיף הכתוב הויה אחרת לבכור כלומר יום אחד. מכלל דתרוייהו סבירא להו דבכה"ג הוי היקש. ובא ר' ישמעאל ואמר עקיבא טעיתה, שלמים למדו ד) ממעשר בהמה לענין (חמורה) [חמורה], ואמרת בחמיה וכי הלמד בהיקש וחוזר ומלמד בהיקש זה דבר אחד הוא. הא אין עליך לדון

ד) הגר' לפנינו בזבחים שם תוס' מהיכן למדה משלמים וכי דבר הלמד בהיקש וכו' וכ"ה בספרי בפ' קרח ולפי זה אלדבה ר"י סובר דהוי היקש אבל רבינו נראה שהיה לו גי' אחרת שם ה"ע. ג) נראה דל"ל מזה זוה הוא חלת לחם חמץ.

אלא אמר רבא נותן שבע למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה כו'. דעולין אינן מצטרפין זה אל זה ולא דמי להא דתנן בפ' התערובות (זבחים דף עט:) הניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה דסבירא להו לרבנן דרבי אליעזר יספכנו לאמה דיש לומר דשאני הכא דהי היה אשתא לאחר שנתן למעלה דפר הוה ליה ניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה מ"מ כיון דמעיקרא הן שוין במתנותיהן אפילו רבנן דר"א מודו הכא דיתן למעלה ורוצה אני דם הפר למעלה כאילו הוא מיס: **נותן** וחוזר ונותן וחוזר ונותן. פי' רש"י וכן בהיכל משמע דאיירי נמי בנתערבו כוסות בכוסות קודם שנתן לפני ולפניים וקשה דהא אמרינן לקמן בפירקין [ט] שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום אלא יש לומר דלא איירי גלפני ולפניים אלא בהיכל:

[1] **עירה** דם הפר לתוך דם שעיר. תימה דאמרינן בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כב.) הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדם שעיר אלא מכאן לעולין שאין מצטרפין זה אל זה וכיון דעירה דם פר לתוך דם שעיר א"כ איפכא הוה ליה למימר דאע"ג דדם פר מרובה הוה לן למימר ראשון ראשון בטל כדאמר בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עג.) המערה יי"ג מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל אלא הכא משום דאין עולין מצטרפין זה אל זה וי"ל האיכא למאן דאמר התם דוקא המערה מפי גרגור דלא נפיש עמודיה אבל מפי חבית דנפיש עמודיה לא ואפילו למאן דאמר אפילו מחבית דנפיש עמודיה מ"מ היכא דמערה מדבר דנפיש עמודיה טפי מפי חבית מודה דלא אמרינן ראשון ראשון בטל והכא היה מערה מן המזרק דנפיש עמודיה:

תניא דלא כשנויין. הכי נמי הוה מצי לאתויי ברייתא דמייתי בזבחים פרק בית שמאי (דף מב:) ובפרק הקומץ זוטא (מנחות דף טו:) ארבעים ושבע של יו"כ ועוד מייתי התם ברייתא דתניא ארבעים ושמנה של יום"כ דעל כרחיך סבירא להו להך ברייתא דאין מערבין לקרנות דבעין אחר לא משכחת להו והכי מוקי להו התם אלא ניחא ליה לאתויי הך ברייתא אר' יונתן בעלמו מוזכר בה השתא מסקינן דלר' יונתן אין מערבין ותימה דבפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט.) אמרינן דר' יהודה מספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא ואם תמצא לומר דחוששין לזרע האב אם כן היינו כחנניה דהתם וחנניה ס"ל כרבי יונתן דלא בעי או לחלק כדקאמר התם וא"כ היכי קאמר ר' יהודה בפ' הקומץ רבה (מנחות דף כב.) מולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות וכו' דמין במינו לא בטיל והא כיון דסבירא ליה לרבי יונתן אם כן אין מערבין לקרנות ויש לומר הכי דרבי יונתן לא דרשי אחת לר' יהודה דדרשי אחת קסבר מערבין אבל תימה אמאי קסבר רבי יונתן אין מערבין הכי דלא דרשי אחת מכל מקום כיון דכתיב מדם הפר ומדם השעיר נימא מערבין דאמר בפ' שתי מדות (מנחות דף לא.) דלר' יונתן דאיצטריך למיכתב גבי נסכים (במדבר טו) מן הבקר או מן הצאן דלא תימא כיון דכתיב בויקרא מן הבקר ומן הצאן כמאן דכתיב יחדיו דמי ורש"י פירש התם דלאו מוי"ו קא דרשי אלא מדשני קרא בדיבוריה דברישא כתיב מן הבהמה מן הבקר והדר כתיב ומן הצאן ולא כתיב ומן הבקר ומן הצאן ש"מ לערב בקר וצאן ולא נהירא דלא הוה מצי למיכתב ומן הבקר דהא בקר וצאן הוא פירוש דמן הבהמה וא"כ איצטריך למיכתב מן הבקר והשתא הוי מן הבקר ומן הצאן כמו מדם הפר ומדם השעיר וי"ל דלא דמו דאיתו כתיב הכא מדם הפר והשעיר אז הוה דמי למן הבקר ומן הצאן אבל ומדם השעיר מדם הפסיק הענין לרבי יונתן אי נמי י"ל מדכתיב גבי בן צאן מן הכבשים או מן העזים ובבן עוף נמי כתיב מן התורים או מן בני היונה והכא לא כתיב או מן הצאן ש"מ לערבן ולהכי איצטריך בפרשת נסכים או לחלק ואז מוקמינן ומן הצאן להוציא את הטוגה [ועיין תוספות מנחות לא. ד"ה הואיל]:

רבי

[1] **אלא** אמר רבא [8]נותן [6]שבע למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר [2]נתערבו לו כוסות בכוסות [4] נותן וחוזר ונותן וחוזר ונותן שלשה פעמים מקצת דמים נתערבו לו ומקצת דמים לא נתערבו [לו] פשיטא כי יהיב מודאין יהיב מיהו הנך שירים הוו וליסוד אזלי או דילמא דחויין הוו ואזלי לאמה [3]אמר רב פפא אפילו למאן דאמר כום אחד עושה חבירו שירים הני מילי היכא דאי בעי למיתב מצי יהיב אבל האי דאי בעי למיתב לא מצי יהיב לא אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אדרבה אפילו למאן דאמר כום אחד עושה חבירו דחוי הני מילי דדחייה בידים [3] אבל היכא דלא דחייה בידים לא דתניא [3]למעלה הוא אומר [1]ואת דמו ישפוך ולמטה הוא אומר [2]ואת כל דמה ישפוך [7]מניין לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות ונתן מזה אחת ומזה אחת שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך יכול אפילו נתן ארבע מתנות מאחת מהן ת"ל ואת דמו ישפוך [7]הוא נשפך ליסוד והן נשפכין לאמה רבי אליעזר בר"ש אומר מניין לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות ונתן ארבע מתנות מאחד מהן שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך ולרבי אליעזר בר"ש הא כתיב ואת דמו ישפוך אמר רב אשי למעוטי שירים שבצואר בהמה: עירה דם הפר לתוך דם השעיר: תנן כמאן דאמר מערבין לקרנות דאיתמר רבי יאשיה ורבי יונתן [3]חד אמר מערבין וחד אמר אין מערבין תסתיים דר' יאשיה הוא דאמר מערבין דאמר אע"ג דלא כתיב יחדיו כמאן דכתיב יחדיו דמי אפילו תימא רבי יונתן הוא שאני הכא דכתיב [3]אחת [7]תניא דלא כשנויין [4]ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהיו מעורבין דברי רבי יאשיה רבי עושה את חבירו שירים: **מערבין לקרנות.** מערבין דם פר בדם שעיר כשבא ליתן מתנות קרנות מזבח הפנימי: **אין מערבין.** דמשמע ליה ולקח מדם הפר ומדם השעיר מכל אחד בפני עצמו: **דאמר אע"ג דלא כתיב יחדיו וכו'.** דתניא (סנהדרין דף סו.) איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו קילל אמו קילל דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר משמע שניהן כאחד ומשמע כל אחד ואחד בעצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. אלמא לר' יאשיה אי לא הדר כתיב אביו ואמו קילל הוה אמינא רישיה דקרא שניהן כאחד משמע הכא נמי מדם הפר ומדם השעיר שניהן כאחד משמע: **דכתיב אחת.** והכי אהכי על קרנותיו אחת בשנה (שמות ל:) ולא אתיס: **תניא דלא כשנויין.** אלא כמה דסלקא דעתך מעיקרא דר' יאשיה הוא דאמר מערבין: וקבל

[1] **עירה** דם הפר לתוך דם שעיר. תימה דאמרינן בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כב.) הדבר ידוע שדמו של פר מרובה מדם שעיר אלא מכאן לעולין שאין מצטרפין זה אל זה וכיון דעירה דם פר לתוך דם שעיר א"כ איפכא הוה ליה למימר דאע"ג דדם פר מרובה הוה לן למימר ראשון ראשון בטל כדאמר בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עג.) המערה יי"ג מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל אלא הכא משום דאין עולין מצטרפין זה אל זה וי"ל האיכא למאן דאמר התם דוקא המערה מפי גרגור דלא נפיש עמודיה אבל מפי חבית דנפיש עמודיה לא ואפילו למאן דאמר אפילו מחבית דנפיש עמודיה מ"מ היכא דמערה מדבר דנפיש עמודיה טפי מפי חבית מודה דלא אמרינן ראשון ראשון בטל והכא היה מערה מן המזרק דנפיש עמודיה:

תניא דלא כשנויין. הכי נמי הוה מצי לאתויי ברייתא דמייתי בזבחים פרק בית שמאי (דף מב:) ובפרק הקומץ זוטא (מנחות דף טו:) ארבעים ושבע של יו"כ ועוד מייתי התם ברייתא דתניא ארבעים ושמנה של יום"כ דעל כרחיך סבירא להו להך ברייתא דאין מערבין לקרנות דבעין אחר לא משכחת להו והכי מוקי להו התם אלא ניחא ליה לאתויי הך ברייתא אר' יונתן בעלמו מוזכר בה השתא מסקינן דלר' יונתן אין מערבין ותימה דבפרק אותו ואת בנו (חולין דף עט.) אמרינן דר' יהודה מספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא ואם תמצא לומר דחוששין לזרע האב אם כן היינו כחנניה דהתם וחנניה ס"ל כרבי יונתן דלא בעי או לחלק כדקאמר התם וא"כ היכי קאמר ר' יהודה בפ' הקומץ רבה (מנחות דף כב.) מולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות וכו' דמין במינו לא בטיל והא כיון דסבירא ליה לרבי יונתן אם כן אין מערבין לקרנות ויש לומר הכי דרבי יונתן לא דרשי אחת לר' יהודה דדרשי אחת קסבר מערבין אבל תימה אמאי קסבר רבי יונתן אין מערבין הכי דלא דרשי אחת מכל מקום כיון דכתיב מדם הפר ומדם השעיר נימא מערבין דאמר בפ' שתי מדות (מנחות דף לא.) דלר' יונתן דאיצטריך למיכתב גבי נסכים (במדבר טו) מן הבקר או מן הצאן דלא תימא כיון דכתיב בויקרא מן הבקר ומן הצאן כמאן דכתיב יחדיו דמי ורש"י פירש התם דלאו מוי"ו קא דרשי אלא מדשני קרא בדיבוריה דברישא כתיב מן הבהמה מן הבקר והדר כתיב ומן הצאן ולא כתיב ומן הבקר ומן הצאן ש"מ לערב בקר וצאן ולא נהירא דלא הוה מצי למיכתב ומן הבקר דהא בקר וצאן הוא פירוש דמן הבהמה וא"כ איצטריך למיכתב מן הבקר והשתא הוי מן הבקר ומן הצאן כמו מדם הפר ומדם השעיר וי"ל דלא דמו דאיתו כתיב הכא מדם הפר והשעיר אז הוה דמי למן הבקר ומן הצאן אבל ומדם השעיר מדם הפסיק הענין לרבי יונתן אי נמי י"ל מדכתיב גבי בן צאן מן הכבשים או מן העזים ובבן עוף נמי כתיב מן התורים או מן בני היונה והכא לא כתיב או מן הצאן ש"מ לערבן ולהכי איצטריך בפרשת נסכים או לחלק ואז מוקמינן ומן הצאן להוציא את הטוגה [ועיין תוספות מנחות לא. ד"ה הואיל]:

[2] **נתערבו לו כוסות בכוסות.** שאינו מכיר איזה כוס של פר ואיזה כוס של שעיר: **נותן וחוזר ונותן וחוזר ונותן.** בכל עבודה ועבודה נותן אחת למעלה ושבע למטה מן האחד וחוזר ונותן מן השני וחוזר ונותן מן הראשון דמה נפשך אם ראשון של פר היה ושני שעיר יצא בראשונה ובשניה ואי ראשון של שעיר הוא והרי הוא כמו שאינו כדתניא [3] פר מעכב את השעיר יצא בשניה ובשלישית שהרי קדם פר לשעיר וכן בהיכל: **מקצת דמים נתערבו.** כגון שנשפך משני מזרקות לתוך מזרק שליש ריקם ונשתייר בהם בכל אחד ואחד: **פשיטא לי דהי יהיב.** מתנות מודאין יהיב ממה שנשאר במזרקות: **מיהו.** הא מיבעיא לן הנך שנתערבו בשליש שיריים הוו כאילו לא נתערבו וליסוד מזבח החיצון אזלי כדתנן (זבחים דף מז.) שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון: **או דילמא דחויין נינהו.** הואיל ואין מתנות הראשונות ניתנו ממנו ולאמה שבעזרה המציאה את כל ליכלוך העזרה לנחל קדרון אזלי: **אפילו למאן דאמר.** בברייתא לקמן כום אחת וכו' כגון קיבל הדם בשתי כוסות ונתן את כל מתנות הקרנות מכוס אחת: **אבל האי דיהיב מיניה.** שהרי הדמים הללו שבמזרק שלישי נתקבלו בשני המזרקות שנתן מהן המתנות: **דחייה.** פלוגתא דכום עושה חבירו דחוי או שירים דאמרן לעיל אפילו למ"ד וכו': **למעלה הוא אומר.** בתוספתא דשעיר נשיא (ויקרא ד) ואת דמו ישפוך וגו' ובשירים כתיב ולא כתיב הכא כל ולמטה בחטאת יחיד בשירים דילה כתיב כל: ה"ג **מנין לחטאת שקבל דמה בארבע כוסות ונתן מזה אחת ומזה אחת שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך יכול אפילו נתן ארבע מתנות מאחת מהן ת"ל ואת דמו ישפוך הוא נשפך ליסוד והן נשפכין לאמה ר"א בר"ש אומר מנין לחטאת שקיבל דמה בארבע כוסות ונתן ארבע מתנות מכוס (ד) ראשון שכולן נשפכין ליסוד ת"ל ואת כל דמה ישפוך.** ת"ק סבר כוס עושה את חבירו דחוי ור"א בר"ש סבר כוס עושה את חבירו שירים: **מערבין לקרנות.** מערבין דם פר בדם שעיר כשבא ליתן מתנות קרנות מזבח הפנימי: **אין מערבין.** דמשמע ליה ולקח מדם הפר ומדם השעיר מכל אחד בפני עצמו: **דאמר אע"ג דלא כתיב יחדיו וכו'.** דתניא (סנהדרין דף סו.) איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל אביו קילל אמו קילל דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומר משמע שניהן כאחד ומשמע כל אחד ואחד בעצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדיו. אלמא לר' יאשיה אי לא הדר כתיב אביו ואמו קילל הוה אמינא רישיה דקרא שניהן כאחד משמע הכא נמי מדם הפר ומדם השעיר שניהן כאחד משמע: **דכתיב אחת.** והכי אהכי על קרנותיו אחת בשנה (שמות ל:) ולא אתיס: **תניא דלא כשנויין.** אלא כמה דסלקא דעתך מעיקרא דר' יאשיה הוא דאמר מערבין:

[3] **אחת** דמים. מ"ר. גי'. ואני תיימי רוצה לומר דמעמיד בין תולה בדעת אחרים לדעת עצמו דהשתא דשקלים תולה בדעת אחרים היא ליתא מקמי דהיא דעירובין דתבר תנאי בדעת עצמו, ולסבי קאמר ליתא מתני' מקמי דאיי, ואמאי מילוקא מתלק בפרק בן הגבר [כב. ת"ל]. וה"ת ומאי פריך ומאי שנא לכאן ולכאן דאין בריה כו' שאני הכא דתולה בדעת אחרים, וי"ל דכולה ר' יוחנן מסוק לה דלית ליה מילוק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים כדמוכח במרובה [ב"ק קט. ת"ל]. וה"ת הא בשלהי ביצה [לו. ת"ל] קאמר לאיפוך רבי יוחנן אמר יש בריה ורבי [הושעיא] אמר אין בריה ופריך התם מדאיי דר"ל יוחנן וכבר בא חכם אלמא אית ליה לרבי יוחנן דאיי וכדמתרץ גופיה, וי"ל דהוה מצי לתמויי דר' יוחנן ליה דאיי אע"ג דמתרץ לה דעל כרחין לאו קושיא היא דהתם הוי מצי לתמויי דר' יוחנן [כקן] דלא סבירא ליה דאיי כו' דרב אחא דאמר לבריית ה' דרב אחא דאמר ש"מ דלא ליה בריה ואילו בשלהי ביצה קאמר גבי שנים שנלקו בהתם ואמרינן בתוספתא דאית ליה לרב בריה, אלא ש"מ דרב אלינא דר' יהודה אחיי דלא סבירא ליה, אבל קשה לרבינו משמעתן [דהיכי מדמינן] הכיא דלא היו שופרות לקיני תורה כו' שהדבר תלוי בדיני שמים דהכיא דאיי שהדבר תלוי בדיני עצמו, וכן הלוקח יין, ואם איכא נמי קשיא למאן דמפליג בריה בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, ומ

וקבל בו אם הדם. כל קבלות של כל ימות השנה כמצעיא ליה: **מין במינו.** מזרק במזרק: **תולן.** ומנלא שאין קבלה זו בכהן שהרי אינו אוחז במזרק שהדם בו: **מאי לאו הושיב מזרק המלא בסוך הריקן.** שעירה ממנו והא הכא נמי ולקח כתיב [ויקרא ט"ז] ולקח מדם הפר ומדם השעיר והך לקיחה אחיתת המזרק היא: **לא עירה מזרק מלא.** לאחר שעירה דם הפר לדם השעיר אחר ומערה מזרק מלא לתוך מזרק ריקן: **עומד על גבי כליס וכו'.** תנא דבי רבי ישמעאל הואיל ורלפה מקדשים וכלי שרת מקדשים מה כלי שרת לא יהא דבר חולן בינו ובין כלי שרת אף רלפה לא יהא דבר חולן בינו לבין הרלפה במס' זבחים (דף כד.): **על גבי רגל חבירו.** אלמא מין במינו חולן: **דלא מבטל ליה.** חבירו את רגלו עד שיגמור עבודתו: **כלי השרת.** שני כליס במשמע ושירות אחת: **סיב.** הגדל סביב הדקל וגכרך עליו סביב כמין לולבין בגפנים והוא רך וסופג את הדם והדם יולא מכל עבריו ואינו חולן כל כך מי הוא כי האי גוונא תליגה או לא: **זולף והולך וכו'.** ריש"א דמתני' הכי (פרה פ"ו מ"ג) המקדש בשוקת והיה ספוג לתוכו מים שבספוג פסולין כילד יעשה זולף והולך עד שמגיע לספוג. שוקת היא אבן חלולה על שפת המעיין והמים נכנסין לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה בהמות ומקדשין בה אפר חטאת לתוך מים חיים והיא הכלי. מים שבספוג פסולין דחיים אל כלי ד) בעינן שיהו המים נוגעין בכלי כילד הוא עושה כשבא ליטול את המים וליתנם בגלוחית ובספופרת זולף וגומר את כל המים אשר בשוקת עד שמגיע לספוג. זולף ה) שולף עד המלוי אגוטי"ר בלע"ז וכדלמרינן במועד קטן (דף יא.): זולף וגומר כדרכו. אלמא ספוג לא חיץ ולא פסיל אלא הנבלעים בתוכו והוה הדין לסיב: **שאני מיא דקליש.** ויוצאות מכל עבריו וכנסות בינו לבין הכלי אבל דס עב הוא: **בדס שבר.** דקלים: **בקומץ פסול.** בקידוש שהקומץ טעון להתקדש בכלי לאחר הקמילה והוא כנגד קבלה בדם פסול דחיץ: כפרות מיהו מה שהקשיתי ממתי דקאמר סתמא כרבי יאשיה בלאו הכי ניחא דהא לא קאמר רבי יאשיה היא אלא כרבי יאשיה פירוש דסבירא ליה כוותיה דמערבין לקרנות ולאו מטעמיה דלדידיה נפקא ליה בלא דרשא אחת ודילמא רבי יהודה היא דאית ליה מערבין אע"ג דמשמע ליה כל אחת ואחת בפני עצמה כרבי יונתן נפקא ליה מאחת דמערבין כדפר' לעיל והא דקאמר סתמא כרבי יאשיה הכי נמי הוה מלי למימר רבי יהודה היא דמערבין אלא מפני שלא הובא בשמעתין נקט רבי יאשיה שהזכירו לעיל במחלוקת עם רבי יונתן וא"ת למ"ד אין מערבין לקרנות מנא ליה דעולין אין מבטלים זה את זה יש לומר נפקא ליה מדם דס בפרק התערובת (זבחים דף פא.): ואין לתמוה מאי שנא דשבע על טיהרו מערבין לכולי עלמא ובקרנות פליגי ויש לומר בלפני ולפנים על כרחך אין מערבין כדמוכח קרא בהדיא דלאחר שנתן מדם הפר שוחט את השעיר ואם כן גם בהאל מועד כן כדכתיב וכן יעשה באהל מועד ולקרנות כתיב מדם הפר ומדם השעיר משמע ליה מזה בעצמו ומזה בעצמו דומיא דאיתך כיון דהזכיר בהדיא פר ושעיר אבל בשבע על טיהרו כתיב והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים משמע מכל הדם מזה שבע פעמים ותו לא: **מיין במינו חוצץ או אינו חוצץ.** אבל שאינו מינו פשיטא דחוצץ ולא קרי ביה ולקח וכן בפרק שני דזבחים (דף כ.) אלא יהא דבר חולן בינו לבין כלי שרת וכן בפרק מקום שנהגו (פסחים נז.): גבי ששכר אים כפר ברקאי דהוה כריך ידיה בשירקי ותימה דבפרק לולב הגזול (סוכה לז.) מסקינן דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ויש לומר דהתם מיירי שכורך סודר סביב הלולב ומאריך בו ועושה מן הסודר כמו בית יד וחוזר בו אבל היכא דכריך ידיה בסודר ותופס הלולב כך לא שמה לקיחה ומזרק בתוך מזרק דהכא דמשמע דפשיטא ליה לי הוה שאינו מינו היה חולן לא מיירי שחוזר החילון בשפתותיו דאז ודאי לא חייץ דהוה ליה כמו בית יד אלא שחוזר למטה בשוליו וכן צריך לומר מתוך דהיא שמעתא גופא בפרק לולב הגזול כמו שחילקנו דאי לא תימא הכי אלא נימא דבכל ענין לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה אם כן מיקשי דרבא אדרבא אמר בתר הכי מין במינו אינו חולן הא שאין מינו חולן ולעיל אמר גבי סודר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה ואפילו שאינו מינו וק"ל מאי פריך מאי לאו נתן מזרק המלא לתוך הריקן לימא אין הכי נמי ואין אוחז את החילון בשוליו אלא בשפתותיו ויש לומר דפשיטא ליה שלא היה יכול לאוחזו כך ביד אחת שתי מזרקות כבידות שיש בהן כל דס הפר והשעיר וילינ"ל דאיר דבשמעתא גבי כלי שרת מין בשאינו מינו חולן בכל ענין דאפילו אם תמלא לומר דגבי לולב יש חילוק כדפיר' גבי כלי שרת בכל ענין מין בשאינו מינו חולן דנהי דכי עביד כענין בית יד מיקרי לקיחה גבי כלי שרת דכתיב ולקח הכהן לא מיקרי לקיחה בעצמו של כהן: דאמר

רבי יונתן אומר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו. תימה לי והא רבי יונתן אית ליה דמשמע שניהן כאחד ומשמע אחד אחד בפני עצמו והכא משמע דאית ליה דווקא מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו ונראה לי כיון דמשמע הכי ומשמע הכי ילמד סתום מן המפורש כי היכי דלפני ולפנים ובהיכל נותן מזה בעצמו ומזה בעצמו ה"נ לקרנות דכתיב מדם הפר ומדם השעיר משמע מזה בעצמו ומזה בעצמו והא נמי מיתרצא מאי דק"ל דמייתי בסמוך תניא אידך וכו' עד תלמוד לומר אחת וסתמא כרבי יאשיה והיכי אתיא כרבי יאשיה והא לרבי יאשיה בלא אחת נמי סבירא לי' כמאן דכתיב יחדיו דמי בשלמא הא דאמר ליה ר' יאשיה לר' יונתן והלא כבר נאמר אחת איכא למימר לדר' יונתן קאמר ליה אבל לדידיה בלא אחת נמי אלא יש לומר אע"ג דמעיקרא הוה סלקא דעתך דלרבי יאשיה מערבין בלא קרא דאחת בתר דאייתי קרא דאחת הדר ביה וסבירא ליה דאי לאו אחת ה"א אין מערבין, דאע"ג יאשיה דאמר מערבין, דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי. דתניא אביו ואמו קילל אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה כו'. פירי' כתיב איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו סמך הקללה לאב. עוד כתיב אביו ואמו קילל, חזר סמך הקללה לאם. ב) ש"מ כי את זה מהן קלל חייב מפני שסמך הקללה לזו ולזו, אבל לא סמך הקללה לשניהם, הייתי אומר לעולם אינו חייב עד שיקלל שניהם, דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי. ודחינן לעולם מתני' ר' יונתן היא, ואע"ג דבעי יחדו, שאני הכא דכיון דכתיב וכפר על קרנותיו אחת בשנה מדם הכפורים כמאן דכתיב יחדו דמי. ואקשינן ר' יונתן ולא ר' יאשיה, והא ר' יאשיה שמעינן ליה בהדיא דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי. ומשנינן שאני הכא כיון דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר חלקינהו קרא. תניא דלא כשנויין ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהו מערבין דברי ר' יאשיה כו'. ופשוטה היא. עד כאן שייך לעמוד קודם.

הניח מזרק בתוך מזרק וקיבל בו את הדם פשיטא לי דודאי מין במינו אינו חוצץ, מיהו דרך שירות בכך אי לא. ופשטנא מיהא ואת כל כלי השרת וגו', שני כלים בשירות אחת. אבל הניח בכס שהוא אדליף במזרק וקיבל בו את הדם, כיון דמחלחל ויורד בקרקעית הכלי אינו חוצץ. אבל אם הוא קומץ שהוא סולת שאינו יורד פסול.

ב) ש"מ כי אחו מסס שקלל מיב.

תום' ישנים (המשך)

לעמוד קודם **למעלה הוא אומר ואת דמו ישפוך כו'.** הא לא מצית למימר דדוקא מתיתי למעלה אין צריך כל דמו אבל למטה צריך, דהא פשיטא דשוין הן, ועוד דמוקשים הם דכתיב למטה ומפ נפש ומאריגן [ר"] (ג)מוסיף על ענין ראשון. עירה דם הפר כו'. מדקתני הכי ולא נקטו עירה בדמיה זה בזה אלא דוקא נקטו הכי אבל חיפכא לא, ושמא לפי שהדם הפר מרובה ונופל שם הסובד היה מתערב יפה ומשום הכי נמי היו אחזרין ונותנין אותן לתוך הכריון. דאיתמר רבי יאשיה ורבי יונתן כו'. ואע"פ שתנאים הן קאמר בגמרא מיימרא, ונראה שהיו תנאים אחרונים כמו ר' חייא ור' שמעון בריבי. ואפ"ל תיבא ר' יונתן דאמר מערבין. ור' יאשיה אל כחתן אין מערבין אית ליה דאם לא כן כמאן מיתי הא דתניא אין מערבין. ואע"ג [דלדידיה אע"ג] דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי, שאני הכא דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר ולא כתיב והשעיר ש"מ דחלקינהו קרא, והכי קאמר בסמוך והא כבר נאמר כו' וכן בפי' ר"מ ותקשינן ר' יונתן ולא ר' יאשיה והא בהדיא שמעינן ליה דאע"ג [דלא כתיב יחדו כמאן] דכתיב יחדו דמי ושינן כיון דכתיב ולקחו מדם הפר ומדם השעיר [ש"מן] דחלקינהו קרא. מ"ר. ואפ"ל תיבא ר' יונתן כו'. ודווקא במערבין לקרנות פליגי הכי מגאי אבל כל הזאות אחרונות שעושה על טיהרו של מזבח מודו כולי עלמא (דאפילו) דמערבין. והא דזבחים פרק התערובות (פח, ב) אינא מגאי דלא בעו למילף מהכי קראי דאין עולין מבעלין זה את זה ולא מין במינו [לא] בטל אלא מקראי אחריני וקאמר התם הייטו (לא) סבירא להו דאין מערבין לקרנות ולא מצו ילפי מיניה (ד)אע"ג דעל טהרו של מזבח. שאני התם דכתיב אחת. בפ"ק דשבועות [יד, א] דרש כפרה זו לא תהא אלא פעם אחת בשנה מוכפר על קרטיתו (פעם) אחת ומאחת בשנה מפיק כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות, הנהו דרשות דרש מדסמכינהו לוכפר אבל הכא דרש ממשמעות לאחת. ע"כ לעמוד קודם

אחת ולא שתים מדם הפר. וא"ת (וכי) [והיכי] פ"ד שיתן שתים על כל קרן. וי"ל דמיירי כגון שנשפך דם הפר והביא אחר אלא שהא מתקנו שפפק כדאמרי' ר' אליעזר ור' שמעון בפרקין, ואמרינן נמי לקמן דטעמא משום דכתיב חטאת אחת ולא תני חטוין. מ"ר. ותמא רבי יאשיה. ואחת משמע לאפוקי דלא תיתא מכפר אלא אחת ולא שתים דכתיב מדם הפר ומדם השעיר אבל בעלמא אע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב דמי. מין במינו חוצץ. וא"ת לא מי אלא, והא הוה ליה לקיחה על ידי דבר אחר [ד]שמה לקיחה, ואע"ג דלא כתיב בעלמא כדאמרינן בדרש השנה (כח, ב) לא אמר כל תוסיף אלא כשהוא בעצמו, ועוד דפסיקא הוא. ע"כ לדף נז ע"א

תורה אור השלם

1. וְכִפֶּר עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ׃

שמות ל י

2. וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וְכִפַּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ ויקרא טז יח

3. וְלָקְחוּ אֶת כָּל כְּלֵי הַשָּׁרֵת אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתְנוּ אֶל בֶּגֶד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אוֹתָם בְּמִכְסֵה עוֹר תְּחַשׁ וְנָתְנוּ עַל הַמּוֹט׃

במדבר ד יב

גליון הש"ם

גמ' שאני רגל דלא מצי מבטל. עי' זבחים דף ק"י ע"ב תוס' ד"ה מין במינו:

לעזי רש"י

אגוטי"ר. לשאוב.

מוסף רש"י

מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו. אין מערבין דם הפר ושעיר לקרנות המזבח דפעמים, אלא נותן זה בעצמו וזה בעצמו (תמורה ה:).

תוס' ישנים

לדף נז ע"א

הניחא למאן דאמר הימנו ודבר אחר לא הוי היקש. כי הכא דבין בפר ובין בשעיר כתיב מעלה ומטה, אלא (שהמעיט) [שהמעין] לא (סבר) [כתיב] שם. וא"ת לדידיה נמי מי ניחא והא קאמר בסוף אבל לא יאמר מעלה בפר דגמיר ממעלה בשעיר כו' והיכי הוה גמיר אי לאו הוה כתיב ביה [ב]פירוש והא דבר אלמד בהיקש אין מוחז ומלמד בהיקש. וי"ל כי התלמוד לא מצ להאריך בכך קוגיא ושיטת התלמוד לדעיל, אלא שמתמא פריך דלכאי תנא אחי שפיר האי אבל לאידך תנא מאי איכא למימר, ובמסקנא מיתרצא שפיר. חוץ מפנים בחד זימנא נמר. ופי' רש"י אי נמי סבירא לן דפיסא בהיקש למד יכול ללמוד על הסיכל בבא אחת [מה] שכתוב בפירוש כגון אחת למעלה בשעיר ובבא למטה בפר ובמהכא לף [מה] אלמד בהיקש. וא"ע בכל דוכתא אמוזכיר למד מן הלמד (למד) אלא יביאנו (עד) [הלמד] על דרך זה) [ו]כעין פירוש זה (ו)פי' ר"ח כלומר הא דגמריגן בהיקש שיהא אחת למעלה ובבא למטה בפר ושעיר גמריגן כו' בהיקש שיהא כן בחוץ בפנים. ויש ספרים דגרסי [חוץ] ופנים בחד זימנא גמר וזה הלשון דחוץ ופנים משמע דבפרשיות. מ"ר. ה"נ **תניא נמי גבי פר העלם דבר של ציבור.** כי זו אינה משנה. [והיו עליה כמה טיפי דמים של פר העלם **דבר של ציבור.** שכאן במרובה בגדיס דמתני' לא נתו"כ (ויקרא) דיבורא דחטאות פרשתא ג, ז], אבל מה שמעינו במגילה (ע, ב) אין בין פר כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות, הייטו כגון אחטא משיח עצמו שהוא עצמו מביאו ולא מרובה בגדים. ולא כפי' ריש"ל). והיו עליה כמה טיפי דמים של פר כו'. ופליג ר' אליעזר אתנא קמא. וא"ת מאי קושיא דלימא אלא אתמכתון עשו דלקמן נמי ואם נגעו נגעו. י"ל שכולן לא היו נוגעין כיון שלא במתכוין עושה כן ועוד שהכהנים זריזין הן. מ"ר. **שלא בכדרך.** שלא היו אחת ושבע למעה בפר ושעיר גמריגן כו' בהיקש שיהא כן בחוץ בפנים. ויש ספרים דגרסי [חוץ] ופנים בחד זימנא גמר וזה הלשון דחוץ ופנים משמע דבפרשיות. מ"ר. **אלא בכדרך.** שלא היו יכולין לאוחזו כך ביד אחת שתי מזרקות כבידות שיש בהן כל דם הפר והשעיר וילינ"ל דאע"ג דבשמעתא גבי כלי שרת מין בשאינו מינו חולן בכל ענין דאפילו אם תמלא לומר דגבי לולב יש חילוק כדפיר' גבי כלי שרת בכל ענין מין בשאינו מינו חולן דנהי דכי עביד כענין בית יד מיקרי לקיחה גבי כלי שרת דכתיב ולקח הכהן לא מיקרי לקיחה בעצמו של כהן: דאמר

עד א מיי' פ"ז מהל' פסולי מוקדשין הלכה כח:

עה ב מיי' פ"ה מהל' איסורי מזבח הלכה י' סמג לאוין שט:

עו ג ד מיי' פ"ז מהל' פסולי מוקדשין הלכה כח:

רבינו חננאל

דחייה הוא לא ליהוי דחוי. דתניא למעלה הוא אומר ואת דמו ישפוך. למטה הוא אומר ואת כל דמה ישפוך. חטאת שקיבל דמה בד' כוסות כו' ופשוטה היא. עירה דם הפר לתוך דם השעיר נתן את המלא בריקן. פי', עוד החזיר הדם מן המזרק המלא במזרק הריקן למה הא כבר עירה דם הפר בדם השעיר כדי לערבו יפה יפה, ויצא להזות על קרנות מזבח הזהב. תנן כמאן דאמר מערבין לקרנות. דאתמר ר' יאשיה ור' יונתן חד אמר מערבין, וחד אמר אין מערבין. תסתיים דר' יאשיה דאמר מערבין, דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי. דתניא אביו ואמו קילל אביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשיה כו'. פירי' כתיב איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו סמך הקללה לאב. עוד כתיב אביו ואמו קילל, חזר סמך הקללה לאם. ג) ש"מ כי את זה מהן קלל חייב מפני שסמך הקללה לזו ולזו, אבל לא סמך הקללה לשניהם, הייתי אומר לעולם אינו חייב עד שיקלל שניהם, דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי. ודחינן לעולם מתני' ר' יונתן היא, ואע"ג דבעי יחדו, שאני הכא דכיון דכתיב וכפר על קרנותיו אחת בשנה מדם הכפורים כמאן דכתיב יחדו דמי. ואקשינן ר' יונתן ולא ר' יאשיה, והא ר' יאשיה שמעינן ליה בהדיא דאע"ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב יחדו דמי. ומשנינן שאני הכא כיון דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר חלקינהו קרא. תניא דלא כשנויין ולקח מדם הפר ומדם השעיר שיהו מערבין דברי ר' יאשיה כו'. ופשוטה היא. עד כאן שייך לעמוד קודם.

הניח מזרק בתוך מזרק וקיבל בו את הדם פשיטא לי דודאי מין במינו אינו חוצץ, מיהו דרך שירות בכך אי לא. ופשטנא מיהא ואת כל כלי השרת וגו', שני כלים בשירות אחת. אבל הניח בכס שהוא אדליף במזרק וקיבל בו את הדם, כיון דמחלחל ויורד בקרקעית הכלי אינו חוצץ. אבל אם הוא קומץ שהוא סולת שאינו יורד פסול.

ג) ל"ל ש"מ כי אחו מסס שקלל מיב.

מתני' [1]ויצא אל המזבח אשר לפני ה' זה מזבח הזהב התחיל מחטא ויורד [2]מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית [3]מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון [4]משם [5]היה גומר על מזבח הפנימי רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא [6]ועל כולן היה נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שהיה נותן מלמעלה למטה הזה [7]ה[8]על טהרו של מזבח שבע פעמים [9]ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון [10]ושל מזבח החיצון היה שופך אל יסוד דרומי [11]אלו ואלו [12]מתערבין [13]באמה ויוצאין לנחל קדרון [14]ונמכרין לגננין לזבל [15]ומועלין בהן:

גמ' תנו רבנן ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר ויצא אל המזבח היכן היה [2]לפנים מן המזבח תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר ושעיר של יום הכפורים שכהן עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרוכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר [2]מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' הא כיצד עומד חוץ למזבח ומזה: התחיל מחטא ויורד וכו': תנו רבנן התחיל מחטא ויורד מהיכן היה מתחיל מקרן מזרחית דרומית דרומית מערבית מערבית צפונית צפונית מזרחית דברי רבי עקיבא רבי יוסי הגלילי אומר מקרן מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית דרומית מזרחית מקום שרבי יוסי הגלילי מתחיל שם רבי עקיבא פוסק מקום שרבי עקיבא מתחיל שם רבי יוסי הגלילי פוסק דכולי עלמא מיהא בההוא קרן דפגע ברישא לא עביד מאי טעמא אמר שמואל דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח ולרבי עקיבא נקיף דרך ימין לימא בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי דאמר רמי בר יחזקאל [16]ים שעשה שלמה [3]עומד על שנים עשר בקר שלשה פונים צפונה ושלשה פונים ימה ושלשה פונים נגבה ושלשה פונים מזרחה והיום עליהם מלמעלה וכל אחוריהם ביתה הא למדת [17]שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח מר אית ליה דרמי בר יחזקאל ומר לית ליה דרמי בר יחזקאל לא דכולי עלמא אית להו דרמי בר יחזקאל והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן פנים מחוץ ומר סבר לא ילפינן פנים מחוץ ורבי עקיבא נהי דלא יליף פנים מחוץ אי בעי הכי נעביד אי בעי הכי נעביד אמר לך רבי עקיבא מדינא בההוא קרן דפגע ברישא בההוא עביד ברישא דאמר ריש לקיש [18]אין מעבירין על המצות ואמאי לא עביד משום דכתיב ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח וכיון דיהיב בההוא קרן הדר אתי לההוא קרן דאיחייב למיתב ברישא ואי

מתני' זה מזבח הזהב. דאילו מזבח החיצון נאו לפני ה' הוא: **התחיל מחטא ויורד.** משום דסבירא ליה להאי תנא הקפה ברגל כדאמר בגמרא [1] וכל מתנה ומתנה היתה בקרן שלפניו וסמוך לו וצריך ליתן מלמעלה למטה כי היכי דלא נתוחוסי מאיגיה שהמזבח גבוה אמתים ואי אפשר לנדד ראשי אצבעותיו למטה ולתת המתנה בקרן מלמטה למעלה ועל כרחו ראשי אצבעותיו למעלה וכשהוא נותן באצבע כנגד חודה של קרן ונותן מתנה מרוכה ומשוכה אם מושך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתותת שלו וצריך ליתן מלמעלה למטה נקט לשון מחטא ויורד. מחטא לשון ירידה היא כדאמרינן במנחות [סו:] נושא עולה ומתחטא: **מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החילון.** דהיינו בקרן דרומית מזרחית כדתנן באיזהו מקומן (זבחים דף נג.) שם גומר על מזבח הפנימי וטעמא אמרי' בגמ': **ר' אליעזר אומר.** לא היה מקיפו ברגליו שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה מרובעת וכיון שאין אלא אמה הקרנות סמוכות לו יכול ליתן מלמטה למעלה: **חוץ מזו.** שהוא עומד אצלה שהיא לפניו שאי אפשר לו לנדד ראשי אצבעותיו למטה אלא למעלה וצריך למשוך המתנה מלמעלה למטה שאם מושכה מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית יד כתנתו: **הזה על טהרו.** אחר שגמר מתנות הקרנות מזה עליו שבע פעמים כדכתיב (ויקרא ט:) והזה עליו מן הדם וגו': **טהרו.** מפרש בגמ': **של מזבח החילון.** שירי דמי חטאות החילונות היה שופך על יסוד דרומי וטעמא מפרש בגמרא: **אלו ואלו.** דמיים החילוני והפנימיים הנשפכים על יסוד מזבח העולה היו שותתין ונופלים מן היסוד על הרצפה: **ומתערבין באמה.** שילון שבעזרה היוצא לנחל קדרון: **לגננין.** בעלי גנות: **ומועלין בהן.** יש בהן איסור ליהנות בלא דמים: **גמ' תנו רבנן וכו'.** הכי גר' לה בת"כ [2] ויצא אל המזבח מה ת"ל אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שהוא עומד חוץ למזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן ת"ל ויצא אל המזבח היכן היה לפנים מן המזבח תניא אידך לפני ה' מה תלמוד לומר אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר יום הכפורים שהוא עומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרכת בשעה שהוא מזה יכול אף זה כן תלמוד לומר מזבח קטרת הסמים [4] (אשר) לפני ה' ואין הכהן לפני ה' הכי גרסינן נמי להך גבי פר כהן משיח בת"כ. והכי פירושה דתרווייהו ויצא אל המזבח מה תלמוד לומר היה לו לכתוב וכפר על המזבח אשר לפני ה' מה ת"ל ויצא אמר רבי נחמיה לפי שמצינו בפר כהן משיח ופר העדה שהכהן עומד חוץ למזבח כשהוא מזה הזאות שעל הפרוכת ואינו עומד בין המזבח לפרוכת דקתני בהן אידך ברייתא לקמן תלמוד לומר ויצא אל המזבח למדנו שעד עכשיו היה עומד בפנים מן המזבח תניא אידך גבי פר כהן משיח לפני ה' מה תלמוד לומר ליכתוב ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים יודע אני שהיא לפני ה' מה תלמוד לומר לפני ה' מזבח לפני ה' ואין כהן לפני ה' המזבח מפסיק בין הכהן לפרוכת בשעת מתן הקרנות וכשהזה על הפרוכת באותו מעמד עלמו היה שהרי לא נאמרה יציאה בינתייים למדנו שהיה עומד חוץ למזבח ומזה ואם תאמר והלא לא כתיב אשר לפני ה' אלא לפני ה' ואיכא למימר דאתגיהנא קאי והכהן לפני ה' אי אפשר לומר כן שהרי בפר העדה נאמר אשר לפני ה' ועל כרחיך אמזבח קאי ועבודת שניהן היה שוה: **מהיכן מתחיל מקרן מזרחית דרומית.** קסבר שתי פרוכת היו והחיצונה פרוסה מן הדרום כדתנן בתמיתין [5] וכשיצא מבית קדשי הקדשים דרך הדרום הזה על הפרוכת וכשהשלים בא לו למזבח לדרומית מערבית שהיא ראשונה לו ואם לא היה נותן כדאמרינן לקמן דבעינן ויצא עד דנפיק מכוליה מזבח לפיכך יוצא למזרחית דרומית ומתחיל אם וחוזר דרך שמאל למערבית דרומית ולקמן פריך לקיף דרך ימין: **ר"י הגלילי אומר כו'.** סבר לה כרבי יוסי דתמתי' [6] דאמר לא היתה אם אלא פרוכת אחת ופרופה מן הלפון וכשגמר מתנות פניס ויצא דרך הלפון פגע תחילה בלפונית מערבית דמזבח ואם לא נתן עד שיצא ובא לו למזרחית לפונית ונותן אם וחוזר ללפונית מערבית דרך ימין: **דבולי עלמא וכו'.** דהא ע"כ מן המערב הוא בא ובמערבה של מזבח פוגע תחילה: **לימא.** רבי עקיבא שמקיף לשמאל ורבי יוסי הגלילי המקיף לימין בדרמי בר יחזקאל קא מיפלגי: **עומד על שנים עשר בקר.** כיס של נחושת שעשה שלמה כתיב אלשה פונים [7] (לפון) וגו' (דה"ב ד) מקרא זה מונה והולך דרך ימין. המקיף את היס ובא מלפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח דרך ימין מקיפה: **דרך ימין למזרח.** לא שייך למתני הכא למזרח אלא בתמ' דמייתי לה להא מתניתא על הכבש שהוא בדרום והעולה לו ופונה לימין למזרח הוא פונה ואגב ריסטא דההיא גירסא נקיט לה בכולה הש"ס: ואי

---

[1] [גי' ירו' שם], [2] [עי' תוי"ט], [3] לעיל טו. [זבחים לח.], [4] [פסחים כב. ע"ז מד.], [5] [על שהיתה כתפה אמה נקרא"ם כך. רשב"ם פסחים קט: ד"ה היכין], [6] [זבחים סב.], [7] [לעיל טו: יח: מה. סוטה טו: זבחים סב:], [8] לעיל לג. [וש"נ], [9] [לקמן עט.], [10] [אחרי פרשה ג], [11] [לעיל נב:], [12] [לעיל נא:], [13] [ל"ל לפונה],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנו רבנן כו' ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה' כל"ל ותיבת אשר נמחק:

מוסף רש"י

אלו ואלו. שירי דם חטאות הפנימיות הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החילון ושירי דם חטאות החילונות הנשפכין על יסוד דרומי, יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים ומתערבין באמה, שילון שהיה עובר בעזרה, ויוצאין לנחל קדרון. כמו לגחל אילון, עמק (פסחים כב.). **לזבל.** לזבל גומיהן (ע"ז מד.). **ומועלין בהן.** לאו קרבן מעילה קאמר, דאין מעילה בדם קדשים, אלא אסור ליהנות מהן אלא בדמים (שם) כלומר אסור ליהנות מהן אלא דמים מפני שהן של הקדש (פסחים כב.). **עד דנפיק מכוליה מזבח.** שלא יעמוד בין המזבח לפרוכת בשעת מתנות המזבח אלא בין המזבח ולפתח ולכך המזבח (זבחים פא.). **אין מעבירין על המצות.** הפוגע במצוה לא יעבור ממנה ונפקא לן במכילתא מושמרתם את המצות קרי ביה את המצוות, לא תמתין לה עד שתמצא ותיקנם (לעיל לג. וכעי"ז מגילה ו:).

רבינו חננאל (המשך)

ומדי עליה, והולך בקרן ומזה הקרן מערבית דרומית. וזהו טעם דר"ע מדמדי אקרן (דינא א') [שיצא] ליה חוזר ומזה בההוא דאיחייב בה ברישא. ומתניתין שייכא כר' יוסי הגלילי וכו' אבל מזבח החיצון תנן וכבש היה לדרומו של מזבח, לפיכך כהן שעולה להזות כשעולה בכבש שהוא לדרום פונה על הסובב ומקיף בו וימינו למזרח, וכי פגע ברישא בקרן מזרחית דרומית פגע ומתחיל להזות עליו, ומהלך עוד וימינו למזרח, עד שמגיע לקרן מזרחית צפונית, ומזה אחריה (מזה) בקרן צפונית מערבית, ואחריה בקרן מערבית דרומית נמצא מקום שהתחיל במזבח החיצון והוא דרומית מזרחית, שם ר' יוסי הגלילי גומר במזבח הזהב. הניחא לר' יוסי הגלילי מקיף דרך ימין אלא לר' עקיבא מאי טעמא מקיף דרך שמאל, נימא בדרמי בר יחזקאל פליגי דאמר ים שעשה שלמה היה עומד על י"ב בקר, שלשה פונים בצפון כו', הא למדת שכל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזרח, ר' יוסי הגלילי אית ליה דרמי בר יחזקאל ור' עקיבא לית ליה. ודחי לא כולי עלמא אית להו דרמי וכי אמר רמי בחדא. ר' יוסי הגלילי סבר ילפינן פנים מחוץ, ור' עקיבא סבר לא ילפינן פנים מחוץ. למה מחייבו דרך שמאל איבעי דרך ימין נמי לייעביד. ומשנינן ר' עקיבא אמר לך מן הדין להזות בתחילה בקרן מערבית דרומית שבו פגע בתחילה בצאתו מן קדש הקדשים, ונתחייב להזות בו כריש לקיש דאמר אין מעבירין על המצות, ומאי טעמא לא מדי התם, דרחמנא אמר ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח והדר מדי. הילכך מדי ברישא בההוא קרן דנפיק ליה מכוליה מזבח, והוא דרומית מזרחית, והדר מדי בההוא קרן דאיחייב ביה ברישא וההוא קרן דרומית מערבית.

ג) נראה דל"ל ת"ל ויצא אל המזבח.

דאית ליה לרבא התם אלילה (וכי) [גבי] מין בשאינו מינו דקאמר בפרק נולד הגזול [קוכה לז, ב] [לא] ליתקוט אינים הושענא בשולרין כו' רבא אמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה, אלמא מהני אע"ג דסודרא מוקץ, ואם מימא מלאמר (רבא) [רבה] התם לא (ליכורך) [לידון] אינים הושענא כו' ורבא אמר מין במינו אינו אינו מוקץ הא מין בשאינו מינו מוקץ, ואמאי הא רבא הוא דאמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. על כן נראה לי דאמר דאמיילי התם (שמתרץ) [שמכרן] לנוכל בסודרו ולאחוה לנוכל על ידי אחיות הסודר, [דומיא] דאמיילי התם היה מוחזב קלר מספקין בחוצ כו', אבל בסודר (סכי) [סבוב] יהו הוי מין בשאינו מינו ומוקץ. והשתא קשיא דאמאי לא הוא הכא לקיחה על ידי דבר אחר. וי"ל דאמיילי אמוקץ בתוך מוקץ (ומסיק) [ומעיק] ידיו מתח שולי המוקץ ואינו אוחז דרך ידו. ובעיבורין ובפסחים אלכרכתי קלא. מ"כ. **מין במינו חוצץ או אינו חוצץ.** ואע"ג דרבא אית ליה בפרק נולד הגזול [קוכה לז, ב] מין במינו אינו מוקץ, [הוא לא] ואיכא ליתנא אחרינא דאמיילי דעבדא דמשום (דבכלל בתותו) אינו מוקץ ורבא נמי פליג אדרבא ולהכי (מיתניא) [מיתניא] ליה הכא. **שני כלים ושירות אחת.** וא"ת אמאי לא פשיט מהך ברייתא לגיסנא קמא דמין במינו אינו מוקץ ומתמתא (שמעינן) [שמעינן] ליה מדפשיט מינה ליתנא בתרא. ושמא מצי לפרוכי דמיילי כגון שאוחז ביד כלי החיטון ולקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה

תוס' ישנים

כדפרש"י לעיל דליכא תפילה. אי נמי מיירי בענין דלא הוי תפילה. מ"כ. **מין בשאינו מינו חוצץ או אינו כו'.** וא"ת (לא קא בעיא) [מאי קא מיבעיא] ליה הא תפילו בעלמא ליכא מאן דפליג דמין בשאינו מינו אינו מוקץ. י"ל דהכא לא הוי תפילה דלמולין מיתלמא דרך (קביב) [הסיבב]. בקומץ **פבול.** מיתה לריב"א למה הוצרך לומר בקומץ פסול פטיטא דאפילו בעלמא פריש דמין (במינו אינו) [בשאינו מינו] מוקץ. י"ל דסולת נמי דק מאד ופעמים שיוצא דרך (כריכה) [הסיבב] שאינו נדבק יפה זה בזה. ע"כ לענוד קודם **היה מחבא.** רש"י פי' לשון ירידה (כמי תשא) [כמו נושא] (ו)שולה [ו]מתמתא (ויורד דבכורות) [דמנחות סו, ב]. מיכו שם [בבכורות נז, ב] פירש רש"י ג"כ וכן [מלינו] מתמתא לשון טייול כמו בן המתמתא לפני אביו. (וה"ר) [וכה"ר] פי' מתמתא לשון מיטוי כמו ומטמא (אם) [על] המזבח [שמות כט, לו], דהא רבי אליעזר דאמר במקומו עומד ומתמתא אית ליה דעל כולן היה עומד ממנה למעלה כו', וא"כ לדידיה ודאי אינו לאחר לאכל (קרקעות) [קרעות] המזבח קאי. **כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין.** הא"ג **מן דינא בההוא קרן דפגע ברישא עביד** ול"ג **מודינא.**

עין משפט נר מצוה

עז א ב מיי' פ"ד מהל' עבודת יום"כ הלכה ב ופ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:

עח ג מיי' שם הלכה י:

עט ד מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה ב:

פ ה ו מיי' שם ופ"ג הלכה ה ו ופ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא יב:

פא ז מיי' פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הלכה י:

פב ח מיי' פ"ב מהלכות בית המקדש הלכה יא:

פג ט י מיי' פ"ג מהל' מעילה הלכה יא סמג עשין רי:

פד כ מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הלכה ב:

תורה אור השלם

1. וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא טז יח

2. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד ז

3. עוֹמֵד עַל שְׁנֵים עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פָנִים צָפוֹנָה וְשֹׁלוֹשָׁה פָנִים יָמָּה וְשֹׁלוֹשָׁה פָנִים נֶגְבָּה וְשֹׁלוֹשָׁה פָנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בְּיָתָה: דברי הימים ב ד ד

רבינו חננאל

ת"ר ויצא אל המזבח מה ת"ל א"ר נחמיה לפי שמצינו בפר הבא על כל המצות שכהן עומד חוץ למזבח ומזה על הפרוכת, יכול אף זה כן, ת"ל מזבח קטורת הסמים לפני ה', מזבח לפני ה' ולא כהן לפני ה', הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה. ופשוטות הן לא כתבנום אלא שיש נוסחאות שלא כזה העניין ונסחאות מתורת כהני'. **התחיל [מחטא] ויורד כו'.** ת"ר התחיל מחטא ויורד מ[נ]הן כן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית, צפונית מערבית, [מערבית] דרומית, דרומית מזרחית ר' יוסי הגלילי. ר"ע אומר מקרן מזרחית דרומית, דרומית מערבית, מערבית צפונית צפונית מזרחית. מקום שר' יוסי הגלילי מתחיל בקרן מזרחית צפונית שם ר"ע גומר ומקום שר"ע מתחיל בקרן מזרחית דרומית שם ריה"ג גומר. תרוייהו אית להו עד דנפיק מכוליה מזבח, כדכתיב ויצא אל המזבח עד שיצא את המזבח כו', מיהו ר' יוסי הגלילי בעי עד דנפיק ארוכיה ופותיה דכוליה מזבח, הילכך כי נפיק כהן גדול מקדשי הקדשים, פגע תחילה בקרן מערבית דרומית, ונפיק מכוליה מזבח לארוכו עד דמטי בקרן דרומית מזרחית, ונפיק תוב לפותיה וימינו למזרח עד דמטי מזרחית צפונית ומדי עליה, ואזיל לימינו למזרח עד דמטי לקרן צפונית מערבית ומדי, וכן לקרן מערבית דרומית ודרומית מזרחית. וי"ע לא סבר דבעי למיפק אלא מארכו דכוליה מזבח ולא מרחבו, הילכך כי נפיק מקדש הקדשים פגע תחלה בקרן מערבית דרומית, ומן הדין הוה לאודויי עליה תחלה, דאין מעבירין על המצות. אלא כיון דכתיב ויצא אל המזבח בעי למיפק מכוליה מזבח ולאודויי עליה, הילכך נפיק ואזיל מערבית דרומית כוליה מזבח, עד דמטי בקרן מזרחית דרומית

מסורת הש"ס

(א) [גי' ירו' שם], (ב) [עי' תוי"ט], (ג) לעיל טו. [זבחים לח.], (ד) [פסחים כב. ע"ז מד.], (ה) [על שהיתה כתפה אמה נקרא"ם כך. רשב"ם פסחים קט: ד"ה היכין], (ו) [זבחים סב.], (ז) [לעיל טו: יח: מה. סוטה טו: זבחים סב:], (ח) לעיל לג. [וש"נ], (ט) [לקמן עט.], (י) [אחרי פרשה ג], (כ) [לעיל נב:], (ל) [לעיל נא:], (מ) [ל"ל לפונה],

ואי בעית אימא אי סבירא לן. דהקפה במזבח הפנימי ברגל היא כהקפה דחילון דכולי עלמא יליפינן פנים מחוץ לענין ימין אלא סבירא להו להני תנאי דהקפה ביד ובמקומו עומד ומחטא לכל הקרבנות לפי שאינו צריך להקיף ברגל שהרי כולו אינו אלא אמה על אמה: **מכלל דס"ק.** לא שני ליה בין הקפת פנימי לחילון אלא שניהן ברגל ותנא קמא דמתני' רבי יוסי הגלילי היא דהא כוותיה קאמר בברייתא: **סביב דמזבח הפנימי.** דכתיב ביה על קרנות המזבח סביב (ויקרא ט:ז): **לסביב דמזבח החילון.** מה זה ברגל אף זה ברגל: **במקום הדא קרן.** שהקרן של חילון אמה על אמה: **מפניתין רבי יהודה היא.** דשמעינן ליה דאמר משום רבי אליעזר הכי: **ועל כולן הוא נותן מלמעלה למטה.** דזו שלפניו על כרחו כדי שלא יזוב הדם לתוך בית ידו דהואיל וגבוה היא יותר מידו צריך להיות רחשי אצבעותיו למעלה ואם מושך מלמטה למעלה הדם זב לתוך בית ידו ובאותן של גדין נותן כדרך שהתחיל בזו חוץ מאותה שבאלכסון שהיא רחוקה ואם בא למשוך מלמעלה למטה טורח הוא לו להיות כפוף ופושט זרועו עד כלות המתנה אלא משכופף גופו ופושט זרועו מתחיל למטה ומקף והולך למעלה: **ועל כולן נותן מלמטה למעלה.** שכך נוח לו לכל הרחוקות: **דלא ניחוושי מאניה.** כדפרישית: **אפלגיה דמזבח.** באמצע גובה כתלו: **טהר טיהרא.** תרגום של להריס (בראשית מג) שהוא בחלי היום: **חגניה אומר בלד לפויי היה נותן.** כל שבע הזאות. חגניה סבר פתח דפרוכת בדרום וכי נפיק במערבית דרומית פגע והתם לא יהיב ברישא חיטוי דקרנות דלמזרחית דרומית ויהיב והדר למערבית דרומית לשמאל משום דבהא איחייב ברישא כדאמרן לעיל ומשם למערבית לפונית לפונית מזרחית והתם דגמריה לחיטוי יהיב שבע הזאות: **ורבי יוסי סבר פתח בצפון.** כדקאמר במתני' הלכך במזרחית לפונית מתחיל ובדרומית מזרחית מסיים והתם יהיב להזאות: **במקום שקידשו.** בקרנותיו שם טהרו בהזאות: **דאמר קרא.** גבי פר כהן משיח ואת כל דם הפר וגו' (ויקרא ד) ותניא בתורת כהנים ג) הפר לרבות פר יום הכפורים שיהו שריו נשפכין ליסוד אשר פתח אהל מועד זה יסוד מערבי: **יסוד המזבח.** האמורה בחטאת החילונה: ה"ג **אמרת ילמד ירידתו מן הכבש וכו'.** ירידתו מן הכבש בחילונות ליציאתו מן ההיכל ושריר הפנימיים בידו: **זה וזה.** חילונות ופנימיות: **ילמד סתום.** חילונות שלא פורש בהן לאיזה יסוד: **מן המפורש.** מן הפנימיות שכתוב בהן אל יסוד המזבח אשר פתח אהל מועד (שם) והוא יסוד מערבי: **קסבר פיתחא.** דהיכל בדרומו של מזבח קאי הלכך יסוד אשר פתח אהל מועד היינו דרומי: **תנא דבי רבי ישמעאל בדבי ר' שמעון בן יוחי זה וזה יסוד דרומי.** בבית מדרשו של ר"ש בן יוחי היו שונין משנת רבי ישמעאל וגורסין בה זה וזה יסוד דרומי לומר חזר בו רבי ישמעאל: **וסימן.** שלא תטעה לומר זה וזה יסוד מערבי היו שונין: **משכוה גברי לגברא.** תלמידי ר' שמעון משכו את ר' ישמעאל לומר כדבריהן אלא

דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. ולא גרסינן בההוא פגע ביה ברישא ולעיל בפרק אמר להם הממונה (דף נג.) פי' אין מעבירין על המצות גרסינן: **משכוה** גברי לגברא. בפ' איזהו מקומן (זבחים דף נג:) איתא נמי וגרס רש"י התם זה וזה יסוד מערבי וסימן משכוה גברי לגברא ומפרש רש"י וזה לשונו תלמידי רבי ישמעאל שהן רבים משכו את ר"ש בן יוחי לומר כדבריהם ולא נהירא לר"י דבפרק בתרא דזבחים (דף קיט:) פליגי נמי רבי ישמעאל ור"ש בקרא דאל הממונה ואל הנחלה דר' ישמעאל אומר דזו וזו שילה ור' שמעון אומר זו וזו ירושלים תנא דבי ר' ישמעאל בדבי רבי שמעון זו וזו ירושלים וסימן משכוהו גברא לגברי ומפרש רש"י ר' שמעון בן יוחי שהוא יחידי משך את תלמידי ר' ישמעאל להניח דברי רבם והשתא קשה הדא אין זה סימן דאדרבה דרך הוא שרבים מתגברין ומושכין את היחיד ואי"כ אתי למיטעי ולומר איפכא גברי לגברא אי"כ מה סימן הוא ועוד דהא בהאיזהו מקומן הוי איפכא גברי לגברא אי"כ אתי למיטעי ע"כ נראה כמו שפרש"י כאן זה וזה יסוד דרומית מיהו ה"ג משכו גברי לגברא פירוש ר"ש בן יוחי שהוכיח שמו ושם אביו משך תלמידי רבי ישמעאל שהוכיח שמו ולא שם אביו לומר כדבריו וה"ג נמי בפרק בתרא דזבחים (ג"ז שם) וכן פי' בערוך בערך משך ואפילו אי גרסינן בתרוייהו גברא לגברי כגירסת רש"י דהתם נראה דלא קשה מה שהקשיתי הא אתי למיטעי ולהפך הסי' ולומר גברי לגברא דא"ל דזה היה ידוע שרבי שמעון האריך ימיס אחר רבי ישמעאל ותלמידי רבי ישמעאל נמשכו ללמוד לפניו אחר פטירת רבם ואורחא דמילתא הוא כל הנמשך אחר חבירו לביתו בין שהם רבים בין שהוא יחיד יש לו לומר כדברי מי שהוא נמשך אללו:

עד

ואי בעית אימא אי סבירא לן הקפה ברגל דכולי עלמא לא פליגי דילפינן פנים מחוץ והכא בהא קא מיפלגי מר סבר הקפה ביד ומר סבר [8]הקפה ברגל ואי בעית אימא דכ"ע הקפה ביד והכא בהא קא מיפלגי מר סבר ילפינן יד מרגל ומר סבר לא ילפינן וסבר ר' יוסי הגלילי הקפה ביד והא מדקתני סיפא ר' אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא מכלל דתנא קמא לא סבירא ליה אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא מר סבר הקפה ביד ומר סבר הקפה ברגל [א] ואי בעית אימא [ב] בהא קא מיפלגי מר סבר סביב דמזבח פנימי כסביב דמזבח החיצון ומר סבר כוליה מזבח פנימי במקום חדא קרן דמזבח חיצון קאי תניא אמר ר' ישמעאל שני כהנים גדולים נשתיירו במקדש [ג] ראשון זה אומר בידי הקפתי וזה אומר ברגלי הקפתי זה נותן טעם לדבריו וזה נותן טעם לדבריו זה נותן טעם לדבריו סביב דמזבח פנימי כסביב דמזבח החיצון וזה נותן טעם לדבריו כוליה מזבח פנימי במקום חדא קרן דחיצון קאי: רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא: מתניתין מני ר' יהודה היא דתניא ר' מאיר אומר רבי אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן היה נותן ממעלה למטה חוץ מאותה שבאלכסון שנותן ממטה למעלה רבי יהודה אומר ר' אליעזר אומר במקומו עומד ומחטא ועל כולן הוא נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו ממש שנותן ממעלה למטה כי היכי דלא ניתווסן מאניה: הזה ממנו על טהרו של מזבח: מאי [ו]טהרו אמר רבה בר רב שילא פלגיה דמזבח כדאמרי אינשי טהר טיהרא והוי פלגיה דיומא מיתיבי [ז]כשהוא מזה אינו מזה לא ע"ג האפר ולא ע"ג הגחלים [ח]אלא חותה גחלים אילך ואילך ומזה אלא אמר רבה בר רב שילא על גלויה דמזבח כדכתיב [1]וכעצם השמים לטוהר תניא חגניא אומר בצד צפוני הוא נותן רבי יוסי אומר [2]בצד דרומי הוא נותן במאי קמיפלגי מר סבר [3]פיתחא בדרום קאי ומר סבר [7]פיתחא בצפון קאי דכ"ע מיהא היכא דגמרן מתנות דקרנות התם יהיב על גגו מאי טעמא אמר קרא [2]וטהרו וקדשו מקום שקדשו שם טיהרו: שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון: דאמר קרא [3]ואת כל דם הפר ישפוך וכי נפיק בההוא פגע בריש: ושל מזבח החיצון היה שופך על יסוד דרומית: [6]ת"ר [4]יסוד המזבח זה יסוד דרומית אתה אומר יסוד דרומית או אינו אלא יסוד מערבית אמרת ילמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו ואי זה זה יסוד מערבי אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו ואי זה זה יסוד דרומי תניא ר' ישמעאל אומר זה וזה יסוד מערבי ר' שמעון בן יוחאי אומר זה וזה יסוד דרומי בשלמא ר' ישמעאל קסבר ילמד סתום ממפורש אלא ר' שמעון בן יוחאי מאי טעמא אמר רב אשי קסבר פתחא בדרום קאי תנא דבי רבי ישמעאל בדבי רבי שמעון בן יוחאי זה וזה יסוד דרומית וסימנך משכוה גברי לגברא: אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין וכו': תנו רבנן [9]מועלין בדמים דברי ר' מאיר ור' שמעון וחכ"א [ד]אין מועלין בהן

עד

מזבח קאי הלכך יסוד אשר פתח אהל מועד היינו דרומי: **תנא דבי רבי ישמעאל בדבי ר' שמעון בן יוחי זה וזה יסוד דרומי.** בבית מדרשו של ר"ש בן יוחי היו שונין משנת רבי ישמעאל וגורסין בה זה וזה יסוד דרומי לומר חזר בו רבי ישמעאל: **וסימן.** שלא תטעה לומר זה וזה יסוד מערבי היו שונין: **משכוה גברי לגברא.** תלמידי ר' שמעון משכו את ר' ישמעאל לומר כדבריהן: אלא

פגע בריש פי', הא דאמר מפורש הוא דם הפר שנשפך ביסוד מערבי, שנאמר ואת כל הדם ישפוך אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. הנה מפורש ביסוד המזבח שהוא כנגד פתח אהל מועד והוא יסוד מערבי של מזבח החיצון. וסתום הוא דם העולה ושאר הזובחים שעל מזבח החיצון שנאמר בהם ואת כל הדם ישפוך אל יסוד המזבח סתם, ולפיכך אמר ר' ישמעאל זה מפורש וזה סתום ילמד סתום מן המפורש. ור' שמעון בן יוחי אמר כוליה מזבח בצפון קאי שנמצא יסוד דרומי הוא המכוון כנגד פתח אהל מועד, כי כל המזבח בצפון, וכשיוצא מפתח אוהל מועד כנגדו, דרום המזבח אינו מגיע למערבו אלא אם כן הופך פניו לצדדין, מזרח ההיכל לימינו ומערב המזבח לשמאלו. דבי ר' ישמעאל הם חכמים הרבה, ור' שמעון בן יוחי איש אחד, ומשכוה גברי לגברא ושנו הכל כר' שמעאל זה וזה יסוד מערבי. אילו ואילו מתערבין באמה. כלומר, כל הדמים מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל הנהנה מהן בלא פדיון מועלין בהן, חייבין קרבן מעילה.

ת"ר מועלין בדמים דברי ר' מאיר ור' שמעון, וחכמים אומרים אין מועלין.

מר סבר ילפינן יד מרגל. הקשה ה"ר יוסף מנא לן דילפינן יד מרגל דילמא לעולם לא ילף ונעמא משום לאיש ליה לרבי יוסי הגלילי כר' יוסי דאמר פתחא נצפון קאי כדפי' רש"י לעיל, וא"כ על כרחיה מקיף דרך ימין דמן דיגא בההוא קרן פגע בריש, ועוד הקשה דמתני' סברא לעיל החיצונה פרופה מן הדרום, וא"כ איך טוכל לומר טעם משמעון דסבר' כר' יוסי הגלילי כיון שנפרש טעמו דפתחא בצפון קאי, וכי נצטרך לומר דסתמא הך משנה הכא כר' יוסי (הגלילי) [דלא כמתני'] לעיל, ועוד קשה לרבינו מאיר מאי שנא דגבי חגניא ור' יוסי מפרש לקמן בשמעתא דפליגי בהך אי פתחא בדרום קאי אי בצפון וגבי ר' עקיבא ור' יוסי הגלילי דפליגי נמי בהכי לא מפרש ליה. על כן נראה לרבינו שאפילו לר' יוסי הגלילי פתחא בדרום קאי ומשמע ליה דאל המזבח עד שיצא ויעמוד במזרחו של מזבח דאז נפק לגמרי מכולי מזבח ומשום דדרך ימין צריך להקיף מתחיל בקרן דפונים שכשיצא כל גופו חוץ למזבח ועומד במזרח ופניו למערב אם יושיט ימינו לקרן דפונים הוה ליה דרך ימין, אבל אם יושיט ידו ימנית לקרן דרומית זהו דרך שמאל, והא דקתמר לקמן טעמא דר' יוסי משום דפתחא בצפון קאי איירשו משום דשמעינה במתני' דתמר בהדיא הכי, אבל מי לא דשמעינה במשנה דתמר הכי לא הייט תולין טעמו אלא כמו שפירשתי לר' יוסי הגלילי, אבל השתא דשמעינה בהדיא ניחא ליה לפרושי דלא פליג ר' יוסי אדר' עקיבא דציה במילף פנים מחוץ ומילף יד מרגל. מ"ר. שני כהנים גדולים שנשתיירו כו'. קשיא לי דהא בפ"ק דתמורה [טו, ב] אמרינן כי מימות משה ועד שמת יוסף בן יוחנן לא היתה מתלוקת כיצחק, והא דלא יליפינו בקמיצה כקוף שניה (דלויקא לד) [דלויקאנר] נבא ולאילו הכא משמע דלא יליפינו מי מקפה ביד לו מרגל, והיינו נמי (אי) פליגתא דר' עקיבא ור' יוסי הגלילי. ואמתא אם היו בתין לתניין (אין) [הין] יכולין לחסכים על האמת. אי נמי אי עבד הכי עבד אי עבד [הכי] עבד לר' שמעאל. וכן מצאתי בירושלמי [פ"ב ה"ו] דלר' שמעאל לא פליגי. אינו מזה **על אפר.** בירושלמי [שם] מפיק ליה מן הזה עליו ולא על אפרו. **וכי נפיק בההוא פגע בריש.** מימה אמאי צריך הא טעמא דבקרא מביא בהדיא אל פתח אהל מועד והיינו כלפי מערב בפתח ההיכל, ועוד מאי דקתמר לקמן אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו, מיפוק לי דבההוא מקום פגע בריש ולמה לי למילף מליאתו מן הכיסל. **אלו ואלו מתערבין באמה כו'.** כדמפרש במסכת מידות [פ"ג מ"ח] דקתני התם ויסוד היה מהלך על פני כל הלפון כו'.

ח) זבחים לח: לעיל טוי., ט) [תוספ' פ"ג ה"ב], י) [לעיל נח:], א) [שם], ב) זבחים נג., ג) [לעיל נח:], ד) [שם], ה) זבחים נג., ו) זבחים מו. מעילה יח., ז) [ויקרא דבורא דמובא פרשה ג],

תורה אור השלם

1. וְיָרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר: שמות כד י
2. וְהִזָּה עָלָיו מִן הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ויקרא טז יט
3. וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן הַדָּם עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא ד ז
4. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ד ל

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ואי בעית אימא) תפ"מ: [ב] שם בהא ל"ל וכהא: [ג] שם (ראשון) תז"מ (וע' מ"י):

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים

מר סבר ילפינן יד מרגל. הקשה ה"ר יוסף מנא לן דילפינן יד מרגל דילמא לעולם לא ילף ונעמא משום לאיש ליה לרבי יוסי הגלילי כר' יוסי דאמר פתחא בצפון קאי כדפי' רש"י לעיל, וא"כ על כרחיה מקיף דרך ימין דמן דיגא בההוא קרן פגע בריש, ועוד הקשה דמתני' סברא לעיל החיצונה פרופה מן הדרום, וא"כ איך טוכל לומר טעם משמעון דסבר' כר' יוסי הגלילי כיון שנפרש טעמו דפתחא בצפון קאי, וכי נצטרך לומר דסתמא הך משנה הכא כר' יוסי (הגלילי) [דלא כמתני'] לעיל, ועוד קשה לרבינו מאיר מאי שנא דגבי חגניא ור' יוסי מפרש לקמן בשמעתא דפליגי בהך אי פתחא בדרום קאי אי בצפון וגבי ר' עקיבא ור' יוסי הגלילי דפליגי נמי בהכי לא מפרש ליה. על כן נראה לרבינו שאפילו לר' יוסי הגלילי פתחא בדרום קאי ומשמע ליה דאל המזבח עד שיצא ויעמוד במזרחו של מזבח דאז נפק לגמרי מכולי מזבח ומשום דדרך ימין צריך להקיף מתחיל בקרן דפונים שכשיצא כל גופו חוץ למזבח ועומד במזרח ופניו למערב אם יושיט ימינו לקרן דפונים הוה ליה דרך ימין, אבל אם יושיט ידו ימנית לקרן דרומית זהו דרך שמאל, והא דקתמר לקמן טעמא דר' יוסי משום דפתחא בצפון קאי איירשו משום דשמעינה במתני' דתמר בהדיא הכי, אבל אי לא דשמעינה במשנה דתמר הכי לא הייט תולין טעמו אלא כמו שפירשתי לר' יוסי הגלילי, אבל השתא דשמעינה בהדיא ניחא ליה לפרושי דלא פליג ר' יוסי אדר' עקיבא דציה במילף פנים מחוץ ומילף יד מרגל. מ"ר. שני כהנים גדולים שנשתיירו כו'. קשיא לי דהא בפ"ק דתמורה [טו, ב] אמרינן כי מימות משה ועד שמת יוסף בן יוחנן לא היתה מתלוקת כיצחק, והא דלא יליפינו בקמיצה כקוף שניה (דלויקא לד) [דלויקאנר] נבא ולאילו הכא משמע דלא יליפינו מי מקפה ביד לו מרגל, והיינו נמי (אי) פליגתא דר' עקיבא ור' יוסי הגלילי. ואמתא אם היו בתין לתניין (אין) [הין] יכולין לחסכים על האמת. אי נמי אי עבד הכי עבד אי עבד [הכי] עבד לר' שמעאל. וכן מצאתי בירושלמי [פ"ב ה"ו] דלר' שמעאל לא פליגי. אינו מזה **על אפר.** בירושלמי [שם] מפיק ליה מן הזה עליו ולא על אפרו. **וכי נפיק בההוא פגע בריש.** מימה אמאי צריך הא טעמא דבקרא מביא בהדיא אל פתח אהל מועד והיינו כלפי מערב בפתח ההיכל, ועוד מאי דקתמר לקמן אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו, מיפוק לי דבההוא מקום פגע בריש ולמה לי למילף מליאתו מן הכיסל. **אלו ואלו מתערבין באמה כו'.** כדמפרש במסכת מידות [פ"ג מ"ח] דקתני התם ויסוד היה מהלך על פני כל הלפון כו'.

עין משפט נר מצוה

פה א ב ג מיי' פ"ד מהל' עבודת יום"כ הל' ב:
פו ד מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה יא:

רבינו חננאל

איבעית אימא אי סבירא לן דהקפה במזבח הפנימי ברגל הוא ילפינן פנים מחוץ, והכא בהא פליגי, ר' יוסי הגלילי סבר הקפה ברגל ור' עקיבא סבר הקפה ביד. **ואיבעית אימא** כולי עלמא הקפה ביד, ונדחה, דליכא למימר דר' יוסי הגלילי סבר הקפה ביד, דהא מתניתין לר' יוסי הגלילי היא. וקתני סיפא ר' אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא. כלומר, בידו היה מקיף ולא ברגל, מכלל דתנא קמא דהוא ר' יוסי הגלילי סבר הקפה ברגל, דאם כן הוה ליה למימר ר' אליעזר מאי אתא לאשמועינן היינו תנא [קמא] אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא, והוא [ד]ריה"ג סובר הקפה ברגל ור' עקיבא סבר הקפה ביד. **איבעית אימא** אי סבירא לן הקפה ברגל כולי עלמא ילפינן פנים מחוץ, והכא בהא פליגי ר' יוסי סבר סביב דמזבח הפנימי בענין דרך ימין כסביב דמזבח החיצון. ור"ע סבר סביב דמזבח הפנימי במקום חדא דקרן מזבח החיצון קאי כולו מזבח הפנימי אמה הוא וקרן מזבח החיצון אמה. **תניא** שני כהנים נשתיירו ששימשו במקדש ראשון אחד אומר בידי היקפתי ואחד אומר ברגלי היקפתי. כלומר, אירע קרי באחד מהן ונכנס השיני ושימש תחתיו, ונשתיירו שניהם. ר' אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא ועל כולן היה נותן ממטה למעלה חוץ מזו שהיתה לפניו שנותן ממעלה למטה. מתניתין מני ר' יהודה היא, דתניא ר' יהודה אומר, ר' אליעזר אומר על כולן הוא נותן ממטה למעלה חוץ מזו שהייתה לפניו ממש, שנותן ממעלה למטה, כי היכי דלא נתווסן מאניה, כלומר אם יזה ממטה למעלה חיישינן שמא יפול הדם על בגדיו ויטנפו כליו. **הזה על טהרו של מזבח ז' פעמים** כו' אתינן לאוקומיה פלגא דמזבח ונדחית, ואוקמינא גיליא דמזבח. וכיון שהעמדנו טהרו של מזבח גילויו, כלומר אינו מזה על גבי הגחלים ולא על גבי אפר, אלא חותה אילו ואילו ומגלה גוף המזבח ומזה על הזהב עצמו. **ובאיזה** המקום במזבח מזה. תניא ר' חגניא אומר בצד דרומו היה מזה ר' יוסי אומר בצפונו, ולדברי הכל הקפה ביד ולא ילפינן הקפה מרגל. ור' חגניא סבר פתחא בדרום קאי ומהיכא דנפיק התם מדי. ור' יוסי סבר פתחא בצפון קאי כו'. ודכולי עלמא מיהא היכא דגמרן מתנות דקרנות התם יהיב ברישא מאי טעמא אמר שמואל **דאמר קרא** ושהרו וקדשו במקום שמקדשו שם וטהרו. **שירי הדם היה שופך אל יסוד מערבי.** דקיימא לן אין מעבירין על המצות, וכי נפיק מן ההיכל ביסוד מערבי פגע ברישא. ושל מזבח החיצון ביסוד דרומי, כדתנן שהכבש היה לדרומו של מזבח. וכי נחית מן הכבש ליסוד דרומי

עד כאן לא פליגי אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אין מועלין. דאי מדאורייתא לא יצאו מידי מעילה היאך נמכרין לגבוה: הוא לפני כפרה כלאחר כפרה. הקשה רבינו תם דבמסכת מעילה פרק ולד חטאת (דף יב:) אמר [ד] זעירי המקדש דם לבהמת קדשים מועלין בו וליכא למימר דההיא מעילה מדרבנן דהתנן בפרק ולד חטאת (שם יח.) דם מתמילה אין מועלים בו יצא לגחל קדרון מועלין בו ומעילה דיוצא לגחל קדרון הויא דרבנן מכלל דמעיקרא אפילו מדרבנן ליכא מעילה ותירץ דהא דאמרינן הכא לפני כפרה כלאחר כפרה היינו לאחר שחיטה דשייכא ביה כפרה אבל מחיים לא והא דפריך ברישא מסכת מעילה (דף ג:) ומי איכא מעילה דרבנן ומשני אין כדעולא דאמר עולא קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה הוה מצי לאיתויי מדם לאחר שיצא לגחל קדרון דמועלין בו מדרבנן אלא משום דקדשי קדשים שמחטן בדרום קאמר התם כמאן דמנקינהו דמי ופריך מי איכא מעילה דרבנן בדבר דלא היו צריכין לגזור דבלאו הכי בדילי מייניהו ומייתי מקדשים שמתו דדמו להדדי והא דפריך בשילהי תמורה (דף לב:) גבי מקדשים עולה לבדק הבית מועלין בה שתי מעילות ומוקי לה מדרבנן ומי איכא מעילה דרבנן ה"פ כיון דאיכא מעילה בלאו הכי מדאורייתא משום עולה ובלאו הכי בדילי מיניה אמאי תקינו רבנן מעילה אחריתי ומשני דאי מעילות דתיקון רבנן מעילה לעבר משום דליכא מעילה מדאורייתא אלא בבשר ורבינו חייס ז"ל פירש דיצא לגחל קדרון מועלין בו מדאורייתא לפי שבית דין מקדישין אותו וקשה אם כן במעילה פרק ולד חטאת (דף יב.) דקאמר ומי איכא מידי דמעיקרא לית ביה מעילה ולבסוף אית ביה מעילה ופריך ולא והרי דם דמעיקרא לית ביה מעילה וכו' ומאי פריך ליימא שאני התם לפי שבית דין מקדישין בזה אבל אם כן מעילה מדרבנן בפרק התכלת (מנחות ד' נב.) דקאמר מעיקרא תקינו מעילה גבי אפר פרה והתם ליכא למימר תקינו ביה מעילה מחמת שהיו מקדישין אותו דאם כן הוי הקדש גמור ואין היו מזין ממנו: **אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו.** וא"ת אדרבה ליימא דאיכא לאחר כפרה כלפני כפרה דאין לך דבר שלא נעשית מצותו ואין מועלין בו וכי תימא האיכא קדשים קלים בהו מעילה אלא באימורין לאחר זריקת דמיס התם משום דלאו קדשי ה' ניתנו וי"ל איכא עגלה ערופה דקודם מצותה מותרת אבל מדשן אין להביא ראיה דקודם תרומת הדשן אין מועלין בו דאדרבה במעילה פ"ב (ד' ט.) משמע הנהנה מאפר תפוח קודם תרומת הדשן לבולי עלמא מועלין בו: **והרי תרומת הדשן.** הקשה ר"י דהכא משמע דתרומת הדשן מועלין בו לאחר שנעשית מצותו ובפרק ולד חטאת במעילה (ד' יח:) תנן דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין וקתמרינן בגמרא בשלמא מזבח החיצון דכתיב ושמו אשר המזבח וכו' והשתא קשה דמשמע דמזבח החיצון נמי לא נהנין ולא מועלין ומפרש ר"י משום דקתני דישון מזבח הפנימי והמנורה לא מועלין משמע דווקא בתר דישון לפי שהדישון מוציאו מידי מעילה לפי שנעשית מצותו אלמא מצוה לדשן והא קאמר בשלמא מזבח החיצון מצוה לדשנו דכתיב ושמו אשר המזבח ואדרבה אפילו מעילה אית ביה מדכתיב ושמו ודרשינן בסוף תמורה (ד' לד.) ושמו בנחת ושמו שלא יתפזר אבל מזבח הפנימי מנלן שמצוה לדשנו וריצב"ץ מפרש דלאו אדיוקא קאי אלא אלא נהנין ולא מועלין מדאורייתא קאי דליכא למימר לא נהנין מדרבנן כמו[ו] לא נהנין שבתש"ס דבירושלמי דיומא פרק שני מוכח דלא נהנין מדאורייתא דגרסינן התם מניין לדישון מזבח הפנימי דכתיב והסלין אותה אשר המזבח קדמה אל מקום הדשן שאינו צריך אם לקבוע לה מקום פירוש למוראה ונוצה כבר כתוב אשר המזבח ואם נלמדך שתהא במזרחו של כבש כתיב קדמה ואף הוא דרש אשר אשר פירוש ואם נלמד שתהא תרומת הדשן במזרחו של כבש מדכתיב אל מקום הדשן וניעמא הרי זה בא נלמד ומנא למד דהא לא איצטריך דתיפוק ליה מגזירה שוה גמור כאן אשר המזבח ואשר המזבח מה כאן במזרחו אף הכאן אם כן אל מקום הדשן למה לי ש"מ למזבח הפנימי שהוא אסור (לו) בהנאה אל מקום טהור שיהא מקומו טהור ואיכא דמפיק ליה בקל וחומר ומה מזבח החיצון אסור בהנאה מזבח הפנימי לא כל שכן אלמא דאסור בהנאה מדאורייתא במזבח[ז] החיצון והשתא הכי פירושו בשלמא מזבח החיצון אסור בהנאה מדאורייתא מדכתיב ושמו אלא מזבח הפנימי מנלן שיהא אסור בהנאה לאחר שנידשן ואפילו קודם דישון מנלן שיהא אסור דאפילו גופיה לא יהנינן שיהא מצוה לדשנו ואם כן משנעשה אפר נימא דנעשית מצותו ויהא מותר בהנאה ומשני דמדשן נפקא וא"ת מאי קא פשיט ליה מדשן אכתי תיבעי לך מנלן דאסור בהנאה וי"ל דגמרא דידן לא חשש אלא להביא פסוק שצריך דישון ומסברא ידע דכל הדשנים שוין ליאסר בהנאה או מקל וחומר כדאיתא בירושלמי או משום דעיקר פשטיה דקרא בדשן מזבח החיצון אלא דמחמת ייתור לא צריך למיכתביה ומוקמינן ליה בפנימי ומנורה וחשיב ליה כמין היקש לתיתקוש כולהו לחיצון ואם תאמר אם כן ליימא הכא משום דהוה ליה מזבח החיצון ופנימי ומנורה שלשה כתובין הבאין כאחד י"ל דאין כאן פסוק מיותר דהא איצטריך למצות דשן להניח אצל המזבח ועוד נראה דאחר שנמדנו מצות דישון פנימי ומנורה להניח אצל המזבח חשיב כל הדשנים כמו דבר אחד דאל"כ היכי נפיק בירושלמי מק"ו הא שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין ואל תתמה על מה שפי' דתרומת הדשן לית בה מעילה אלא איסור הנאה אע"ג דהכא קאמר מועלין בו' הא קאמר נמי עגלה ערופה מועלין בה ובההיא לית בה מעילה אלא איסור הנאה קאמר וכה"ג איכא נמי במעילה פ' ולד חטאת (דף יב:) חלב המוקדשין וגיאי תורין לא נהנין ולא מועלין וקאמר בגמ' [ח] דגמר אמו אמו מבכור מה בכור מועלין בו אף חלב המוקדשין מועלין בו ובכור הוא קדשים קלים ולית ביה מעילה וחלב המוקדשין נמי ליתביה מעילה כדתנן התם דלאו קדשי ה' מיקרי אלא מועלין דקאמר לאו דוקא אלא איסור הנאה וא"ת כיון דפרישת דיש בו איסור הנאה מדאורייתא היכי קתני בפרק ולד חטאת (מעילה דף יא:) המקדיש דישון בתחלה מועלין בו והיכי חייל עליה הקדש כיון דאיסור הנאה מדאורייתא י"ל דלאו בדישון מזבח איירי מדקאמר בתחלה משמע דאיירי בדבר שלא הוקדש מעולם אלא במקדיש דשן כיצרתו וכן פרש"י ואיצטריך לאשמועינן דקדושה אף על גב דאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית כדקתני התם בסיפא כל הראוי למזבח כו' אי נמי אפילו את"ל דלאו בדשן כיצרה איירי דאם כן לא הוה ליה למימר דישון סתמא איכא למימר דאיירי בדשן מזבח לאחר שהוליאוהו חוץ לשלש מחנות ואשמעינן דלא הוי כשאר דשן ליאסר לעולם ולמאי דפרישית דליכא מעילה בתרומת הדשן ניחא הא דתנן במעילה (דף יט:) אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת בלבד ומקשים ליחשב נמי תרומת הדשן דיש בו מועל אחר מועל ומתרץ ר"י דהוי בכלל בהמה דמאפר קדשים הוא בא ומיהו גם לפי' ריצב"ץ ל"ל מיהו ר"י דגהי דבתרומת הדשן ליכא מעילה מ"מ ליחשב אפר תפוח לבולי עלמא אמר בפ"ב דמעילה (שם דף ט.) דמועלין בו קודם תרומת הדשן וא"ת מאי שנא דדישון מזבח הפנימי אפילו קודם דישון לית ביה מעילה כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף פו.) דקטרת לאחר שתעלה מיתמרותו אין בו משום מעילה ודשן מזבח החיצון מועלין בו לבולי עלמא קודם דישון וי"ל דדשן מזבח החיצון מועלין בו כיון שמחוסר עבודה שצריכה בגדי כהונה כדכתיב ולבש הכהן מדו בד וגו' אבל דישון מזבח הפנימי אע"פ שמחוסר דישון אין זה חסרון עבודה דלא אשכחן שיהא צריך בגדי כהונה ואע"פ שהשוינו כל הדשנים היינו לאחר שהניחם אבל המזבח דאז נעשית מצות כולן דאפילו בתרומת הדשן אין בה עוד שום עבודה ואפילו הכי אסורה בהנאה כדכתיב ושמו אבל המזבח אלא דמעילה ליתביה בה דלאו קדשי ה' קרינן ביה כיון דלא מיחסר ביה תו שום עבודה וה"ה בדישון מזבח הפנימי דאסור בהנאה מק"ו כדפרישית אבל לענין שיהא צריך בגדי כהונה אין לעשות ק"ו כיון דלא אשכחן בו שום עבודה אחר שנעשה דשן רק מצות דישון דלאשכחן בחיצון דצריך הרמה והשתא נמי ניחא הא דאמר בשילהי מסכת תמורה (דף לד.) עולת העוף שנתמלה דמה מורלה ונולה יצאו מידי מעילה ואמאי והא לא נעשית מצותה דאכתי מחוסר השלכה אבל המזבח ולמאי דפרישית ניחא דכיון דהשלכה לא אשכחן דבעי בגדי כהונה כנעשית מצותו חשבינן ליה ור"י תירץ דשאני התם שעבודת הדם מתירות אותם. כ"ז דקדק ריצב"ץ:

[ו] [מעילה יא. זבחים מו. חולין קיז.], [ז] [במעילה יא. וזבחים מו. חולין קיז. וזבחים מו. מיתה שמעצמן], [ח] [סוכה מט:], [ט] [לפנינו במעילה מיתה רב. תקן בברכות לא. מיתה רב הונא ר"ל זעירא], [י] [עי' תוס' חולין קיז. ד"ה אין לך וכו'], [כ] [כמו כל רש"ס], [ל] [נדל"ל כמזבח], [מ] [דף יג.],

תורה אור השלם

1. כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הוּא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר:

ויקרא יז יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוא כו' הוא בהווייתו יהא לפני כפרה:

מוסף רש"י

שלכם יהא. כחולין שלכם שאין בהן מעילה (זבחים מו.) אלמא נמי קדשי גבוה הוא (חולין קיז.). **לכפרה נתתיו.** בתוכת קדשים, **ולא** למעילה. לענין מעילה אין בו דין קדשים (זבחים מו.) ולא שיבא קרוי שלי למעול בו, שאינה עומדת אלא לכפר בשבילכם (חולין שם). **אמר קרא הוא.** דמו בנפשו הוא (ויקרא ז) בהוייתו יהא (זבחים שם) הוא משמע בהוייתו יהא לעולם דינו שוה בין לפני כפרה ובין לאחר כפרה, שנתן מתנותיו ונשארו הבשרים (חולין שם). **מה לאחר כפרה אין בו מעילה.** דפשיטא לן דיין דנעשית מצותו אין מועלין בו, דכיון דלית ביה תו צורך גבוה לא קריבן ביה קדשי ה' (זבחים שם) דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו, שהרי כבר נעשה צורך גבוה ממנו ולא קדשי ה' קרינא ביה (חולין שם). **אין לך דבר וגו'.** אלבך על כרחך לא תדרשיה הכי אלא איפכא (זבחים שם). **והרי תרומת הדשן.** בכל יום מוציא במזבח ומוציא את הדשן אלא המזבח ממנה ונותן במזלבו של כבש, כדכתיב ושמו משמע שם בגיזתן ושם נבלע במקומן, אלמא אסור בהנאה (שם וכנע"ז חולין שם).

תוס' ישנים (המשך)

דה"פ דישון מזבח הפנימי לא נהנין מן המורה ולא מועלין [ושהתא ה"ק בשלמא מזבח החיצון אסור בהנאה מדאורייתא דכתיב ושמו אלא מזבח הפנימי מנ"ל שאסור בהנאה מן המורה, ומשני דמדשן נפקא. וא"ל מ"ב לימא הכא דה"ל מזבח החיצון ופנימי ומנורה ג' כתובים הבאים כאחד, די"ל דאחר שלמדנו דישון מזבח הפנימי ומנורה כו' תשיבי כולהו כדבר אחד, ומועלין דקתני הכא בתרומת הדשן לאו דוקא אלא איסור הנאה קתני) (תע"ג דתוריתא דלי לאיכוב לתה לי לתקדיגו ג' כתובין הבאים כאחד) ואע"ג דליכא מעילה איכא דבעינא ערופה ליכא נמי אלא איסורא בעלמא. ואומר רבינו כי נראה דבדישון מזבח הפנימי והמנורה יש בה מעילה קודם דישון ולאחר דישון שהניחם במקומם אין בו מעילה כלל מן הסתם, ודייק בגמר' בשלמא מזבח החיצון יש בו מעילה קודם דישון וגם תרומת הדשן אסורה בהנאה, אלא דישון מזבח הפנימי והמנורה שמועלין בו קודם דישון לא נאסר אפר מנלן, ומשני הכא. וא"ת מאי שנא דמועלין בדישון מזבח הפנימי והמנורה אף אחר שעשין אפר קודם דישון ואילו גבי קטרת אמרינן בפ' כל שעה (פסחים כו, א) דמשפעלה תמרתו אין מועלין בו. וי"ל שבראש אין בו מעילה שלא ניתנה תורה למלאכי השרת שאי איפשר שלא יהנו ממנו בחפיזה ובהקטרה ורבנן הוא דגזרו ביה, אבל אחר שנעשית מצותו לא גזרו ביה מידי. אי נמי ריח אין בו ממש וכגון [קול] ומנחה, אבל דישון מזבח הפנימי והמנורה יש בו ממש כי אם נראה לומר שיהא (בו) [בריח] ממש מקול ומראה לפי שנכנס בגוף יותר. ולפי טעם דישון ולאחר דישון שהניחם במקומם אין בו מעילה כלל מן הסתם, ודייק בגמר' בשלמא מזבח החיצון יש בו מעילה קודם דישון [ולאחר דישון שהניחם במקומם אין בו מעילה כלל מן הסתם] מעולין בו' אלא דישון מזבח הפנימי [מע"ל כו' משמע דאין מועלין בתרומת הדשן]. ונראה לי"ר

א) עי' בתוס' חולין קי"ז א חבזחים מ"ז א ומעילה י"א ב וכתוס' דסוגיין ויתבארו דברי הש"י. וכסוף ל"ל כמו כן בפיר כיון שהוא מדשן. ועיין ש"י.

מסורת הש"ס

(א) [מעילה יא. זבחים מו. חולין קיז.], (ב) [במעילה יא. וזבחים מו. חולין קיז. וזבחים מו. מיתה שמעצמן], (ג) [סוכה מט:], (ד) [לפנינו במעילה מיתה רב. תקן בברכות לא. מיתה רב הונא ר"ל זעירא], (ה) [עי' תוס' חולין קיז. ד"ה אין לך וכו'], (ו) [כמו כל רש"ס], (ז) [נדל"ל כמזבח], (ח) [דף יג.],

ובגדי להונה. מרבעה בגדי לבן דכ"ג ביום הכפורים דכתיב בהו והניחם שם (ויקרא טז): **ראוין הן לכהן הדיוט.** וקיימנא לן [ט] בגדי כהונה אין בהן מעילה מפני שלא נימנה תורה למלאכי השרת שיהו זריזין לפושטן מיד: **עגלה ערופה.** כתיב בה שם שם תהא גניזתה:

הערופה. זו ולא אחרת: **אלא קרא כתיבי.** לכם לכפר הוא: **חד למעוטי מנוסר.** שאם אכל דם נותר בשוגג אינו חייב אלא אחת משום דם וכן אם אכל דם קדשים בטומאת הגוף שהיא בכרת בכולן אינו חייב אלא אחת משום דם וכן אם שגג בדם והזיל באחת מאלו פטור מכרת: **אכל מפיגול לא צריך למעוטי.** שאם אכל דם מקרבן פיגול ממילא אחריתי נפקא לן דפטור מכרת דפיגול: **בין לאדם בין למזבח.** שאחרים מתירין אותן או לאכילת אדם כגון בשר קדשים הנאכל שאנוי בזריקת הדם שכל זמן שלא נזרק אסור באכילה דכתיב ודם וכתיב ישפך (דברים יב) והדר והבשר תאכל או מתירין למזבח כגון אימורין שזריקת הדם מכשרתן למזבח דכתיב (ויקרא ז) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' והדר והקטיר החלב לריח ניחוח חייבין עליו משום פיגול אם אכל מהן מקרבן מפוגל חייב כרת דכתיב (שם ז) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא אבל מתיר את אחרים כגון הדם והקומץ אין חייבין עליו משום פיגול דגמרינן משלמים דפיגול בשלמים כתיב ולשלמים יש להן מתירין למזבח ומתירין לאדם שהדם מתיר את אימוריהן למזבח ובשרם לאכילה: **מתני' האמורין על הסדר.** במשנתנו: **וכן בהילכ.** נתן מקלת מתנות על הפרוכת ונשפך הדם יביא פר אחר ויתחיל מתנות הפרוכת ואין צריך לחזור ולהתחיל בכפורת: **שהוא לפרה בפני עצמן.** לפיכך כפרה שנגמרה נגמרה: **ממקום שפסק.** ואפילו לא נגמרה אותה כפרה אין צריך לחזור וליתן מה שנתן: **גמ' מכפניס.** לפני ולפניס: **בבגדי לבן מבחוץ.** כגון הגרלה וידוי ופפיכת שירים וכל מתנות הפרוכת ומזבח הזהב אם הקדיש להן דבר מאוחר אין אלו מעכבין עליו לפוסלו אבל בשחיטה ובחפיינה מודה הוא לצורך פנים כפנים דמי: **בבגדי זהב מבחוץ.** כגון אילו ואילו העם שהקדיש להן הוצאת כף ומחתה אין מעכבין עליו לפסול: **אחת בשנה.** אלמא כי כתיב חוקה לעיכובא אחת בשנה כתיב:

משום דהוי להו תרומת הדשן ובגדי כהונה כו'. ובמעילה פרק ולד מטמא (דף יא.): קאמר משום דהוו תרומת הדשן ואיבריי שעיר המשתלח וכו' ופריך הניחא למאן דאמר אין נהנין אלא למאן דאמר נהנין מאי איכא למימר:

אלא למאן דאמר מלמדין מאי **איכא למימר.** הוה מצי לשנויי דמאן דאמר מלמדין סבר לה כרבנן דרבי דוסא דהוו להו להשתא שלשה כתובין אלא בעי לשנויי אפי' אם תמצא לומר דסבר כרבי דוסא: **תרי מיעוטי כתיבי.** בחד הוה סגי וכן בסוף פרק כל הבשר (חולין דף קיג.) גבי עזים העזים וע"ל דאי לא כתיב אלא חד מיעוטא ה"א נהי דאי לא כתיב מיעוטא לא ממעטינן מידי דשני כתובין הבאין כאחד מלמדין מכל מקום השתא דכתיב מיעוטא בחד מייתיהו הוו להו שלשה כתובין הבאין כאחד ונהי דשלשה כתובין אין מלמדין הני מילי כי לא כתיבי בחד דוכתא אבל הכא דתרי מייתיהו כתיבי בחד דוכתא הוה ליה מיעוטא אחר מיעוטא ואין מיעוטא אחר מיעוטא אלא לרבות להכי איצטריך אידך מיעוטא ואין להקשות היכי הוה ס"ד לומר אין מיעוטא אחר מיעוטא אלא לרבות דא"כ ליתמוך מייתיהו לגמרי ומהיכא תיתי למעוטי דאיצטריך מיעוטא אחר מיעוטא לרבות י"ל הא לא קשיא דבכל דוכתא דאיצטריך מיעוטא אחר מיעוטא מקשה רבינו שמואל כך ומתרץ דשמא הוה ממעטי' מכח שום דרשה או ק"ו או בנין אב להכי איצטריך מיעוטא אחר מיעוטא לרבות כן יש לתרץ כמו כן בכאן וזה אין להקשות אי דרשי ליה למיעוטא אחר מיעוטא אידך קרא אליבי למאי אתא די"ל כמו פרשה שנאמרה ונשנית תדע דלדידהו כיון דסבירא להו שני כתובין הבאין כאחד מלמדין היכא דליכא אלא שני כתובים כתוב שני למאי איצטריך אלא ע"כ י"ל דדפרישית אי נמי אי לא כתיב אליבי לא הוה דרשינן להו הגך תרי למיעוט אחר מיעוטא דאי לא כתיב אלא תרומת הדשן ומיעוטא שלה תרומת הדשן ולא מיעוטא הוא אבל השתא מכח דכתיב עגלה ערופה דהשתא הוו להו שלשה כתובין הוה ליה כל חד כמו מיעוטא ואם הוה ליה תרומת הדשן ומיעוטא שלה כמו מיעוטא אחר מיעוטא[ט]: **חד למעוטי מנותר וחד למעוטי מטומאה.** תימה דבחד קרא סגי למעוטי תרוייהו דכיון דאימעיט חד מייתיהו לעפין אידך מייתי בג"ם דחילול כדילפינן להו מהדדי בפרק בית שמאי (זבחים דף מה.) גבי קדשי נכריס ולי קשה דלא הוה צריך קרא לא לנותר ולא לטומאה דכיון דפיגול לא צריך קרא דהוה ליה דבר שאין לו מתירין ניתו בק"ו ומה פיגול שהוא בקבועה ובידיעה אחת ולא הותר מכללו אינו חייב עליו טומאה שהיא בעולה ויורד ובשתי ידיעות דוקא והותר מכללו לא כל שכן וכיון דנפקא לן טומאה בקל וחומר מפיגול הדר ילפינן נותר בחילול חילול דדבר הלמד בק"ו חוזר ומלמד בג"ם כדאיתא בפרק איזהו מקומן (שם דף נ:) ונראה לי דאע"ג דעביד גמרא קל וחומר זה לפטור בדבר שאין לו מתירין משום טומאה קל וחומר פריכא הוא דאיכא למיפרך מה לפיגול שאינו נהנה ולאחר זריקה ושאין פסולו בגופו אלא במחשבה בעלמא ושאינו מטמא תאכל בטומאה דשייכא אפילו לאחר זריקה ופסולו בגופו ושכן מטומאה והא דעביד התם האי קל וחומר עיקרו אג"ם סמיך דמצי למילף חילול חילול מנותר ונותר עון עון מפיגול והא דיליף לה מק"ו ולא קאמר בהדיא מג"ם י"ל משום דס"ד למילף בע"א מהיקשא דאיתקשו אכילת קודש בטומאה לשימוש בטומאה בקרא דויזרו כמו שפירש ר"י שם ברש"י פ"ב דזבחים (דף טו: ד"ה אלא) וסד"א כי היכי דעיקר שימוש בטומאה הוי אף בדבר שאין לו מתירין הכי נמי אכילת קודש בטומאה ואע"ג דג"ם עדיפא שאני הכא כיון דהיקש לא איצטריך למילי אחריני וג"ם איצטריך למילי אחריני היקישא עדיפא ולהכי קאמר קל וחומר דכיון דפיגול חמור בכמה ענינים ואינו חייב אלא בדברים שיש לו מתירין א"כ מיסתברא למיגמר טומאה מיניה בג"ם ולא נידרוש היקישא כלל דאינו כל כך היקש גמור כיון שלא הוזכרו אכילה בקרא דויזרו אכילה ושימוש אבל הא קשיא לי מאי איצטריך למימר אבל פיגול לא צריך קרא משום דהוה ליה דבר שאין לו מתירין ליפמ"ל דלא צריך קרא משום דגמר עון עון מנותר אלא מ"ל] דגזירה שוה דעון עון וחילול חילול לא ניתנה אלא למאי דכתיב בהדיא אבל הני דרשות דלכם והוא לכפר לא משמע אלא לאפוקינהו ממעילה והא דדרשינן מייתיהו נותר וטומאה היינו באם אינו ענין למעילה וכיון דלא נפקי אלא באם אינו ענין לא גמרינן מייתיהו בגזירה שוה:

משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהונה [ט] שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין [ג] הניחא לרבנן דאמרי [1] והניחם שם מלמד שטעונין גניזה אלא לרבי דוסא דאמר בגדי כהונה ראוין הן לכהן הדיוט מאי איכא למימר משום דהוי תרומת הדשן ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למ"ד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר תרי מיעוטי כתיבי [2] ושמו [3] הערופה [ג] והני תלתי קראי בדם ל"ל חד למעוטי [א] מנותר וחד למעוטי ממעילה וחד למעוטי [ב] מטומאה אבל מפיגול לא צריך למעוטי קרא [ד] דתנן [ג] כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח חייבין עליו משום פיגול ודם עצמו מתיר הוא: **מתני'** כל [ה] מעשה יוה"כ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום [ו] הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר [ז] ואם עד שלא גמר את המתנות שבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור בתחילה מבפנים וכן בהיכל וכן במזבח הזהב שכולן כפרה בפני עצמן רבי אלעזר ור"ש אומרים [ח] ממקום שפסק משם הוא מתחיל: **גמ'** ת"ר [ט] כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר [י] אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום א"ר יהודה [יא] אימתי בדברים הנעשין בבגדי לבן מבפנים אבל דברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי רבי נחמיה אומר בד"א בדברים הנעשים בבגדי לבן בין מבפנים בין מבחוץ אבל בדברים הנעשים בבגדי זהב מבחוץ מה שעשה עשוי אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [4] והיתה זאת לכם לחוקת עולם אחת בשנה רבי

[שני] כתובים כו'. לאו במעילה כי לא מצינו דשייכא מעילה בעגלה ערופה, [אלא] איסור הנאה מן התורה קתמר. [ו]אפילו היה שם מעילה ממש לא מיקשי דילקי דמתא נמי מש שם מעגלה, דבמתא לא שייכא (מה) [ביה] מעילה שאינו הקדש. הקשה ר"ר אלחנן דאמאי לא חשיב נמי הוה דפ"ק דכריתות (ז, ב) דתני רב תנויה כהן גדול שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מעיו שנאמר על בשר אדם לא יישך, אלמא מע"פ שנעשית מצוה מועלין בו, ואמאי לא חשיב לה מ"ש ג' מתנות דמעילה ולא מצינו מין נעשית מצוה דמשקין מצוה דהוו תרומת הדשן ועגלה ערופה אינה אלא ביום [אחר], כדדרשינן בסוף פ"ב דמגילה (כא, ב). וא"ת נמי דפרישת [לעיל] דלא הוה אחרינן עגלה ערופה [לעריפתה] אינה אלא ביום [אחר], כדדרשינן בסוף פ"ב דמגילה (כא, ב). וא"ת נמי דפרישת [לעיל] דלא הוה אחרינן עגלה ערופה [לעריפתה] אינה אלא ביום [אחר], כדדרשינן בסוף פ"ב דמגילה (כא, ב). גבי (הכהו מיתי דנפל עליה יין נסך) [הכהו גברא דיהבו ליה מיתי בגמריה] ופריך וליקברינהו [בעייתיהו] מי לא תנן אחד עץ שנתלה כו' משמע מאחר שטעונין קבורה אסורין בהנאה, וא"כ הכא נמי מאחר שטעונין קבורה עגלה ערופה מטילא דאסורה בהנאה. ו"ל דשלא התם לאיתקשו למת מקבור מקברנו, וכן ע"ז שטעונה גניזה דרשינן ליה בע"ז פרק רבי ישמעאל (נב, ב) משם בשתה, והיינו נמי איסור הנאה. והא דקתמר בפ"ק דכריתות ושרפו שם מלמד שטעונה גניזה (כמו) [לאו] משום דמשם שמעינן איסור הנאה (כדפרישית אלא לפי) [אלא כדפרישי ולפי] האמת נקט שאסורה בהנאה. מ"ר. וא"ת אמאי לא דרשינן שם שם מעגלה ערופה ויטענו גניזה בגדי כהונה לר' דוסא. י"ל דצ"ל אינה אלא משום מיתה בעלמא דעריפה ומיתה תלא. אי

פז א ב מיי' פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה יח:

פח ג שם הלכה ז:

פט ד מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' ד:

צ ה שם הלכה ה:

צא ו שם הלכה ח:

תורה אור השלם

1. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: ויקרא טז כג
2. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבָּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו ג
3. וְכל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל הַחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה בַּנָּחַל: דברים כא ו
4. וְהָיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: ויקרא טז לד

גליון הש"ס

מתני' הקדים דם השעיר. עיין מנחות דף ה ע"א תוס' ד"ה ולא אין מתוסר זמן: **גמ'** אם הקדים מעשה לחבירו. עיין סוטה דף י"ז ע"ב תוס' ד"ה קודם שתקבל:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

תוס' ישנים

משום דהוו תרומת הדשן ובגדי כהונה כו'. בפרק ולד מטמא [מעילה יא, ב] קאמר תרומת הדשן ושעיר המשתלח שני כתובים ופריך הניחא למאן דאמר [אין] נהנין מאיבריו אלא למאן דאמר (אין) נהנין מאי איכא למימר, אלא תרומת הדשן ובגדי כהונה כו'. וכאן לא חש להאריך. הא דלא חשיב הכא שחוטה לפרי מצוה שאסורה לפי שאין זה קדשים אלא מעשה חוץ לגבי שעיר המשתלח נקרב בפנים. ועגלה ערופה אע"פ שמעשיה חוץ כתיב בה כפרה כקדשים. מ"ר. **ועגלה ערופה.** פי' רש"י דערופה אסורה בהנאה דכתיב ושרפו שם שם תהא קבורתה, (ואמנם) [ואיתמא] הכיא [דרשה] בפ"ק דכריתות (ז, א). לך תימה לר"י (אלעזר) [אלחנן] למה לי לך דרשא מיפוק לי דכפרה כתיב בה כקדשים, ומינה ילפינן בע"ז פרק אין מעמידין [כט, ב] איסור הנאה בתמ דכתיב שם שם מעגלה ערופה. ותימה דתרוייהו לריכי דמשם שמעינן קבורה אבל לא איסור הנאה הילכך כתיב בה כפרה, ואי קבורה. וא"ת למאן דאמר עגלה ערופה אינה אסורה למה לי קרא דושרפו שם לימד שאסורה איסור הנאה מן התורה קתמר. [ו]אפילו איסור הנאה לא מצינו דשייכא בעגלה ערופה, [אלא] איסור הנאה מן התורה קתמר. הקשה ר"ר אלחנן דאמאי לא חשיב נמי הוה דפ"ק דכריתות (ז, ב) דתני רב תנויה כהן גדול שנטל משמן המשחה שעל ראשו ונתן על בני מעיו שנאמר על בשר אדם לא יישך, אלמא מע"פ שנעשית מצוה מועלין בו, ואמאי לא חשיב לה מ"ש ג' מתנות דמעילה ולא מצינו מין נעשית מצוה דמשקין מצוה דהוו תרומת הדשן ועגלה ערופה אינה אלא ביום [אחר], כדדרשינן בסוף פ"ב דמגילה (כא, ב). וא"ת נמי דפרישת [לעיל] דלא הוה אחרינן עגלה ערופה [לעריפתה] אינה אלא ביום [אחר], כדדרשינן בסוף פ"ב דמגילה (כא, ב). גבי (הכהו מיתי דנפל עליה יין נסך) [הכהו גברא דיהבו ליה מיתי בגמריה] ופריך וליקברינהו [בעייתיהו] מי לא תנן אחד עץ שנתלה כו' משמע מאחר שטעונין קבורה אסורין בהנאה, וא"כ הכא נמי מאחר שטעונין קבורה עגלה ערופה מטילא דאסורה בהנאה. ו"ל דשלא התם לאיתקשו למת מקבור מקברנו, וכן ע"ז שטעונה גניזה דרשינן ליה בע"ז פרק רבי ישמעאל (נב, ב) משם בשתה, והיינו נמי איסור הנאה. והא דקתמר בפ"ק דכריתות ושרפו שם מלמד שטעונה גניזה (כמו) [לאו] משום דמשם שמעינן איסור הנאה (כדפרישית אלא לפי) [אלא כדפרישי ולפי] האמת נקט שאסורה בהנאה. מ"ר. וא"ת אמאי לא דרשינן שם שם מעגלה ערופה ויטענו גניזה בגדי כהונה לר' דוסא. י"ל דצ"ל דאינה אלא משום מיתה בעלמא דעריפה ומיתה תלא. אי

עין משפט נר מצוה

פז א ב מיי' פי"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה יח:

פח ג שם הלכה ז:

פט ד מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' ד:

צ ה שם הלכה ה:

צא ו שם הלכה ח:

רבינו חננאל

ושנינן שני תרומת הדשן משום דהויא היא ובגדי כהונה שני כתובים הבאים כאחד. פי' הכא כתיב ושמו אצל המזבח, ובבגדי כהונה כתיב והניחם שם. וכיון דאשכחנן בתרוייהו כתוב גניזה, לא גמרינן מיניהו, דקיימא לן דכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין, שהיה לו לכתוב באחד וללמד השיני ממנו, שכן התורה נדרשת, וכיון שכתיב עוד פעם אחרת, גילה לנו שזה הדין באילו בלבד ולא בזולתם. ודחינן כי בגדי כהונה לר' דוסא אין שטונין גניזה. ואוקימנא עגלה ערופה במקומם, שנאמר וערפו שם את העגלה וגו'. ולמאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר. כלומר קשיא לר' יוחנן. ופריק [תרץ] מעוטי כתיבי, ואינך יכול ללמד מהם. בתרומת הדשן כתיב ושמו, זו אפי' נעשית מצוותה בקדושתה קיימא ומועלין בה ולא זולתה, וכן הערופה כמותה, זו ולא זולתה. **והני** ג' קראי בדם, לכם ולכפר והוא, חד למעוטי מנותר שאין דין נותר בדם, ולא דין מעילה, ולא דין טומאה, כמו בשר קדשים וחלבם. אבל שאין בו דין פיגול אין צריך קרא למעוטי דהא תנן כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח חייבין עליו משום פיגול. פי' מתירין, בשר הקדש לאדם והחלב למזבח, כי אין מותרין הבשר ולא החלב עד שיזרק הדם. אבל הדם הוא מתיר ואין אחרים מתירין אותו. **מתני'** כל מעשה יום הכפורים כו'. ת"ר כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום. פי' אם שינה מן הסדר שכתוב בתורה והקדים המאוחר לא עשה כלום. אמר ר' יהודה במה דברים אמורים בדברים הנעשין בבגדי לבן לפני ולפנים, אבל דברין הנעשים בבגדי לבן בחוץ כגון שחיטה והגרלה וכיוצא בהן ואפי' בהיכל מה שעשה עשוי. א"ר נחמיה במה דברים אמורים בדברים הנעשים בבגדי לבן בין בחוץ בין בפנים. אבל הנעשין בבגדי זהב אם הקדים מעשה לחברו מה ששעשה עשוי. א"ר יוחנן ושניהן מקרא אחד דרשו והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל אחת בשנה.

תוס' ישנים (המשך)

נמי הכוא שם דבגדי כהונה אינו מופנה, ואמרינן בפ' המפלת (נדה כב, ב) דשבקינן מופנה מלא אחד ועבדינן ג"ם ממופנה משני לדדין. אי נמי הכיא דעגלה אינו מופנה, ואינו מופנה אלא הוה דמת גרידא. מ"ר. **ועגלה ערופה**

תנא רבי נחמיה כדברי האומר שירים מעכבי. משמע דוקא משום דמעכבי הא אי לא מעכבי לא מיחייב עלייהו בחוץ ותימה דמשמע בזבחים פרק בית שמאי (דף לט.) דרבי נחמיה בשיריים החיצונים ליירי והתם מייתי בריתא דמים הנשפכים לאמה אין חייבין עליהן בחוץ ואין מחשבה פוסלת בהן ואין טעון כיסוי ופריך ליפלוג וליתני בדידה אפילו בדמים כשירים בשלא מתנות שבחטאת דאין טעון כיסוי ואין מחשבה פוסלת בהן ואין חייבין עליהן בחוץ ומשני הא מני רבי נחמיה היא דאמר שיר הדם שהקריבן בחוץ חייב ולא מיתני ליה תלתא פטורי בהדי תלתא חיובי אלמא לרבי נחמיה אלשה מתנות שבחטאת אין טעון כיסוי ואין מחשבה פוסלת בהן א"כ הוא הדין נמי דלא מעכבי ואפי' הכי הקריבן בחוץ חייב אם כן הוא הדין שירים אע"ג דלא מעכבי ליחייב עלייהו בחוץ ועוד איך יתכן זה לרבי נחמיה שלשה מתנות שבחטאת לא מעכבי ושירים מעכבי ועוד דמשמע בריש פרק בית שמאי (שם לח.) ולעיל בפ"ק (דף טו.) דלא מצינו דמיים שחייבין למטה וחייבין למעלה בחד מקום שיהו מעכבין ולפי זה הרי מצינו לרבי נחמיה ועוד הקשה רבינו יעקב מאורלייני"ש דבפרק בית שמאי (גז"ש) משמע דבחיצונים ליירי ובפרק השוחט והמעלה (שם דף קיא.) אמרינן והשתא דאמר רב אדא בר אהבה מחלוקת בשיריים הפנימים אבל בשיריים החיצונים דברי הכל אין מעכבין כי קאמר ר' נחמיה בשיריים הפנימים ועוד דבסוף פרק השוחט והמעלה (שם דף קיב.) גבי חטאת שקיבל דמה בשני כוסות דמוקי לה כרבי נחמיה וקאמר משום למה הדבר דומה וכו' ומוקי לה בשעיר נשיא אלמא רבי נחמיה בחיצונים ליירי דומיא דשעיר נשיא מיהו הא לא קשיא דאע"ג דהמשל הוי בשעיר נשיא איכא למימר רבי נחמיה בפנימיים ליירי מכל מקום שאר הקושיות תיקשי לן ואין לתרץ דסוגיא דריש פרק בית שמאי (שם דף לח:) דלא כרבי יוחנן כיון דבפרק השוחט והמעלה (שם קיא.) במסקנא מיתוקמא מילתא דרבי יוחנן בתר דאמר רב אדא בר אהבה כו' ותירץ רבינו חיים כהן ז"ל דה"ק רבי יוחנן תנא רבי נחמיה כדברי האומר שירים מעכבין ואילו היה עושה אותן בחוץ חייב מ"כ יש לחייב בחיצונים בחוץ אע"ג דלא מעכבין דגמרינן מאיברים ופדרים דאי פרכת מה לאיברים ופדרים שכן תחילת עבודה שירים הפנימיים יוכיחו ואי פרכת מה לשירים הפנימיים שכן מעכבין איברים ופדרים יוכיחו ולא נהירא לריצב"ג דהיכי קאמר שירים הפנימים יוכיחו שהן סוף עבודה והלא תחילת עבודה קורא אותם בהשחטו והמעלה למאן דאמר פנימיים מעכבי על כן פירש ריצב"ג דלמסקנא דמסקינן דשירים החיצונים לרבי נחמיה לא מעכבי ה"פ תנא רבי נחמיה כדברי האומר שירים הפנימיים מעכבין וכיון דמעכבין מסתבר לעשות חיצונים כמו תחילת עבודה ולדמות לאיברים ופדרים דכיון דרחמנא אחשבינהו כולי האי לפנימיים דמעכבי יש לנו לעשות חיצונים כתחילת עבודה כיון דלא הוו במקום המתנות אלא ע"ג אילטבת היסוד הוו להו תחלת עבודה אחרת ואין סוף עבודה ראשונה ואע"ג דלא מעכבין מייחיב עליהם בחוץ מידי דהוה לאיברים ופדרים דלא מעכבי וחייבין עליהם בחוץ והיינו דאמר פרק בית שמאי (דף לח:) אימור דשמעת ליה לרבי נחמיה לענין העלאה בחוץ מידי דהוה לאיברים ופדרים דמאיברים ופדרים לגחוליהו יליף כדפרישית ואע"ג דפריכה רבי עקיבא לא אם אמרת באיברים ופדרים שכן תחילת עבודה ולא אהדר ליה ולא מידי היינו משום דלא צריך דפריכה דר' עקיבא לא הוה פריכה אלא אליבא דנפשיה דקסבר שירים הפנימיים אינן מעכבין והא דפריך ליה מעיקרא נמי רבי עקיבא והלא שירי הדם שירי מצוה הן אליבא דנפשיה קאמר פי' אפילו בפנימיים ורבי נחמיה איברים ופדרים יוכיחו ולדבריו דרבי עקיבא קאמר כדמפרש התם ולא לגמרי לדבריו לחפי' לדברי עצמו צריך ראיה מאיברים ופדרים אלא בהא הוא לדבריו דמשמע דמודי ליה במאי דקרי ליה שירי מצוה ואיהו לא ס"ל הכי אלא ס"ל דפנימיים מעכבין ומייתיהו ליף חיצונים לחייב בחוץ כדפרי' והשתא אתי שפיר דקתני שירי הדם סתמא במתני' ובברייתא דחייב דמשמע דבכולהו מחייב ר' נחמיה ומאותו טעם שפירש"ש דתחילת עבודה חשיב לחייב בחוץ וגמרינן להו מאיברים לפי שאינן במקום תחילת המתנות אלא על גב היסוד מההוא טעמא הוה ס"ד מעיקרא דמעכבין חיצונים דאם לא כן מאיזה טעם הוה סבור לומר דמעכבי מקמי דאייתי מילתא דרב אדא והוה ס"ד דאפילו חיצונים מעכבי והא ליכא קרא אלא בפנימיים וכלה מכפר אם כלה כפר אלא ע"כ מטעמא דפרישית ור"ת פירש בע"א וקשה טובא לפי' לכן לא כתבתיו ובזבחים פרק בית שמאי (גז"ש) מפורש בתוספות: [ח] **וכפר** את מקדש הקודש זה לפני ולפנים. פרש"י אטומאה דלפני ולפנים ולא נהירא דהא אמתנות דלפני ולפנים והיכל מייתי לה לומר דכל מתנות דלפני ולפנים חדא חשיבי דאם שנפך הדם קודם שגמר כל מתנות לפני ולפנים מציא פר אחר ומתחיל בתחילה אלא י"ל לענין נשפך הדם לפני ולפנים דכולהו כחדא מתנה חשיבי דהיכל כחדא מתנה וכן דמזבח מיהו טוכל לייחס פירוש רש"י דה"ק זה לפני ולפנים דמתנות דלפני ולפנים חדא חשיבי ומכפר על טומאה שאירעה שם וכן בהיכל חדא חשיבי ומכפר על טומאה שאירעה בהיכל מזבח כמשמעו חדא חשיבי ומכפר על שנטמא בפנים ולא שהה כשיעור השתחויה ועבד עבודה ומשום דפשטיה דקרא מיירי בכפרה שמכפר על מקדש הקודש על הכהנים ועל עם הקהל כו' על כן פירש רש"י כן:

דברי

מעכבי איכא בינייהו, לר' עקיבא דסבר שירים לא מעכבי, ור' יהודה סבר מעכבי, דהא בהדיא קתני שאם חיסר אחת מן המתנות לא עשה כלום. דייקינן מינה דשירים מעכבי. א"ר חנינא קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה כלום, [כמאן], דלא כר' יהודה דהא שחיטת הפר עבודה חוץ היא ולא מוקים ר' יהודה ואמר כי כתיבה חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים, אבל עבודת חוץ לית בה חוקה. ופרקינן אפי' תימא ר' יהודה צורך פנים כלפנים הוא, ושחיטה צורך פנים הוא, ושחיטה פנים הוא. וקשקינן על ר' חנינא דאמר קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה כלום, תנן ואם עד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם כו'. ומשני האי תנא בפר קא מיירי, בקטורת לא קא מיירי.

ח) לשון רבינו הוא משולב הנה קצת ומלאה דל"ל ר"י סבר זאת חוקה מיעוטא הוא כלומר וכו' אפילו בגדי לבן אחת בשנה נמי מיעוטא היא כלומר עבודה וכו'. ב) לפנינו שם בזבחים ליתא כלל כהן ליפנה ע"ש וגירסת רבינו שם ל"ע רב.

רבי יהודה סבר מקום שמתכפרין בו פעם אחת בשנה ור' נחמיה סבר דברים המתכפרין בהן פעם אחת בשנה אטו לר' יהודה מקום כתיב אלא היינו טעמיה דרבי יהודה כתיב זאת וכתיב אחת חד למעוטי בגדי לבן מבחוץ וחד למעוטי בגדי זהב ור' נחמיה חד למעוטי בגדי זהב וחד למעוטי שירים דלא מעכבי ור' יהודה אי מעכבי מעכבי ואי לא מעכבי לא מעכבי [6] **כדתניא** [1] **וכלה מכפר את הקודש אם כפר כלה ואם לא כפר לא כלה דברי ר'** [2] **עקיבא אמר לו ר' יהודה מפני מה לא נאמר אם כלה כפר ואם לא כלה לא כפר שאם חיסר אחת מן המתנות לא עשה ולא כלום** [3] **ואמרינן מאי בינייהו רבי יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר משמעות דורשין** [4] **איכא בינייהו וחד אמר** [7] **שירים מעכבי איכא בינייהו ומי אמר ר' יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן** [5] **תנא ר' נחמיה כדברי האומר שירים מעכבי קשיא אמר** [1] **רבי חנינא** [8] **קטורת שחפנה קודם שחיטתו של פר לא עשה ולא כלום כמאן דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה האמר כי כתיבא חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים הוא דכתיבא אפי' תימא ר' יהודה** [2] **צורך פנים כפנים דמי תנן אם עד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחילה מבפנים ואם איתא יחזור ויחפון מבעי ליה בקטורת**

רבי יהודה סבר. אמקום שכפרתו אחת בשנה כתיבא חוקה אבל אהיכל ואעזרות אפי' דברים הנעשים בבגדי לבן שאין כפרתן בכהן גדול אלא אחת בשנה לא כתיבא חוקה: **דברים המתכפרים בהן אחת בשנה.** בין אמקום בין אבגדים: **כתיב זאת.** משמע חוקה על זאת כתובה ולא על אחרת: **למעוטי שירים.** שפיכת שירים דלא מעכבי דבר המאוחר להם אם הקדימו להם ואע"פ שהן נעשין בבגדי לבן אין סדרן מעכב: **ור' יהודה אי מעכבי.** שאר דברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ בכסדרן מעכבי אף שירים כסדרן: **ואי לא מעכבי.** שאר דברים הנעשים בבגדי לבן לא מעכבי הני דאיתהו נמי עבודה המעכבת כפרה היא ומאי חזית למעוטה: **דמסיפא.** דלרבי יהודה שירים מעכבי כפרה כשאר המתנות אי עקר להו לגמרי הלכך אי חוקה אשארא כתיבא אדידהו נמי כתיבא: **מפני מה לא נאמר.** מי מעכב על ידינו שלא נדרוש בלשון זה אם כלה כפר ואם לא כלה לא כפר: **ואמרינן.** באיזהו מקומן (זבחים דף נב:): **משמעות דורשין.** מר משמע ליה הכי ומר משמע ליה הכי: **שירים מעכבי איכא בינייהו.** רבי עקיבא סבר שירים לא מעכבי והכי קאמר אם כפר עיקר המתנות כלה ואפי' לא שפך שירים ורבי יהודה סבר מעכבי והכי קאמר אם כלה הכל אז כפר ואם לא [6] כפר הכל אין הכפרה של מתנות כפרה: **ומי אמר רבי יוחנן הכי.** דלרבי נחמיה שירים לא מעכבי דקאמרינן לעיל שניהן מקרא אחד דרשו ומסקנא לר' נחמיה חד למעוטי שירים דלא מעכבי: **והאמר רבי יוחנן.** במסכת זבחים בפרק השוחט והמעלה בחוץ (שם קיא.) תנא רבי נחמיה כדברי האומר שירים מעכבי דקאמר רבי נחמיה התם שירי הדם שהקריבן בחוץ חייב דמיא דמתנות דבפנים וקרינן בהו (ויקרא ז) ואל פתח אהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת: **יביא דם אחר ויחפון.** והרי כבר נקטר הקטורת וזה שוחט פר [1]: בקטורת

מסורת הש"ס

ח) זבחים מ. נב:. ב) [בילקוט אמתא דברי ר' יהודה אמר לו ר' נחמיה מפני מה וכו'], ג) [שם נב:], ד) [מנחות טו:], ה) זבחים נב: קיא., ו) [לעיל מט.], ז) עיין רש"י לעיל דף מ. ד"ה פר, ח) שיין לקמן סמ.,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שיריים כו' ואם לא כלה הכל אין הכפרה וכו':

מוסף רש"י

וכלה מכפר את הקודש. קרא ימירא הוא דלא הוה ליה למיכתב אלא והקריב את השעיר סתי לבחים מ.). **אם כיפר.** כפרה המעכבת בשאר מקומות כגון מתנת הדמים מתן שבע ומתן ד', כילה. אע"פ שלא שפך שיריים ליסוד מזבח חיצון (שם). **מפני מה לא נאמר.** נדרוש המקרא כסדר מכתבו ונאמר אם כילה הכל אפילו שפיכת שיריים כיפר (שם). **משמעות דורשין איכא בינייהו.** תרוייהו לגמד על המתנות שמעכבות קאמרי, אלא מר משמע ליה הכי ומר משמע ליה הכי, ר' עקיבא משמע ליה מדסיפא לריש אלא מדריש בכפרה, דהייטו במתנות תלויה הכלמה ושיריים לא מעכבי, ור' יהודה נמי שיריים לא מעכבי אית ליה וה"ק מ"מ מדלא הכי דהשתא לא שמעינן מינה שכל מתנותיו מעכבות דאיכא למימר בכפרת מתנה אחת קאמר דומיא דחטאות החיצונות, אלא דרוש הכי אם כלה הכל כמה שכתב הוא דיכיר ואם לא כלה כל מה שבעבון לא כיפר, ולמדנו שאם חיסר אחת מן המתנות לא עשה כלום ושיריים לא מעכבי שאינן תמורין בענין זה דגבי פר כהן משיח הוא דאיתרבי פר יום הכיפורים לשיריים, ור' יהודה אינורין לגילף עיכוב מתנות מהכא משום דאמר כי מתיבא חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן לפני ולפנים הוא דכתיב (זבחים נב:). **שירים מעכבי איכא בינייהו.** ור' עקיבא לא מעכבי וה"ק אם כיפר שאם חסר בענין כלה, דכתיב חוקה לעיכבא, אבל שיריים שאינם אמור בענין לא מעכבא, ואתא ר' יהודה למימר אם כלה כל צורכי עבודותיו ואף המלמדין לו ממקום אחר כיפר ואם לא כלה לא כיפר, שאם חיסר אחת מכל המתנות כו' ואפילו במתן יסוד המזבח (שם). **לא עשה ולא כלום.** שכן מצד העבודות (לעיל מט.).

תוס' ישנים

מהעבודה ואיכא למידרש מגופא דקרא ומיתורא דה' ומסמיכת התיבות. מ"ר. חד **למעוטי מנותר** וחד **למעוטי מטומאה.** הקשה ה"ר אלחנן למה לי תרי קראי (ליכתוב) חד למעוטי נותר וטומאה גילף קדש קדש מנותר, (והא) [והכי] גז"ש יליפין כן בפרק בית שמאי (מה, א) ובכמה דוכתי, ואין לומר דלא מעבדי אינה בינייהו, לר' עקיבא דסבר שירים לא מעכבי, ור' יהודה סבר מעכבי, דהא בהדיא קתני שאם חיסר אחת מן המתנות לא עשה כלום. דייקינן מינה דשירים מעכבי. א"ר חנינא קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה כלום, [כמאן], דלא כר' יהודה דהא שחיטת הפר עבודה חוץ היא ולא מוקים ר' יהודה ואמר כי כתיבה חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים, אבל עבודת חוץ לית בה חוקה. ופרקינן אפי' תימא ר' יהודה צורך פנים כלפנים הוא, ושחיטה צורך פנים הוא, ושחיטה פנים הוא. וקשקינן על ר' חנינא דאמר קטורת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה כלום, תנן ואם עד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם כו'. ומשני האי תנא בפר קא מיירי, בקטורת לא קא מיירי.

וחד למעוטי שירים דלא מעכבי. פי' רש"י דלא מעכבי קדקן. ואין נראה דהא איכא גופייהו לא מעכבי לר' נחמיה מדפריך (לוקמה) [לקמן] והא ר' יוחנן תנא (לדברי) [ר' נחמיה כדברי] האומר שיריים מעכבין, ואם כפירוש רש"י מה פריך הא מודה ר' נחמיה דאיכא גופייהו מעכבי, אלא דקדקן לא מעכב. אלא י"ל דלא מעכבי כלל לר' נחמיה. מ"ר. **אי מעכבי מעכבי ואי לא כו'.** כלומר דמהכי קרא ליכא למימר מידי דלאו דהכי הוא דאתמא. מיהו לא ידענן לר' יהודה אי שירים מעכבי או לא דפלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי בסמוך הוא אליבא דר' יהודה ו[ו]לא איפשיטא לן מסברא דר' יהודה לר' יוחנן דסבא.

מסורת הש"ס

ט) [בילקוט אמתא דברי ר' יהודה אמר לו ר' נחמיה מפני מה וכו'], ג) [שם נב:], ד) [מנחות טו:], ה) זבחים נב: קיא., ו) [לעיל מט.], ז) עיין רש"י לעיל דף מ. ד"ה פר, ח) שיין לקמן סמ.,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שיריים כו' ואם לא כלה הכל אין הכפרה וכו':

מוסף רש"י

וכלה מכפר את הקודש. קרא ימירא הוא דלא הוה ליה למיכתב אלא והקריב את השעיר סתי לבחים מ.). **אם כיפר.** כפרה המעכבת בשאר מקומות כגון מתנת הדמים מתן שבע ומתן ד', כילה. אע"פ שלא שפך שיריים ליסוד מזבח חיצון (שם). **מפני מה לא נאמר.** נדרוש המקרא כסדר מכתבו ונאמר אם כילה הכל אפילו שפיכת שיריים כיפר (שם). **משמעות דורשין איכא בינייהו.** תרוייהו לגמד על המתנות שמעכבות קאמרי, אלא מר משמע ליה הכי ומר משמע ליה הכי, ר' עקיבא משמע ליה מדסיפא לריש אלא מדריש בכפרה, דהייטו במתנות תלויה הכלמה ושיריים לא מעכבי, ור' יהודה נמי שיריים לא מעכבי אית ליה וה"ק מ"מ מדלא הכי דהשתא לא שמעינן מינה שכל מתנותיו מעכבות דאיכא למימר בכפרת מתנה אחת קאמר דומיא דחטאות החיצונות, אלא דרוש הכי אם כלה הכל כמה שכתב הוא דיכיר ואם לא כלה כל מה שבעבון לא כיפר, ולמדנו שאם חיסר אחת מן המתנות לא עשה כלום ושיריים לא מעכבי שאינן תמורין בענין זה דגבי פר כהן משיח הוא דאיתרבי פר יום הכיפורים לשיריים, ור' יהודה אינורין לגילף עיכוב מתנות מהכא משום דאמר כי מתיבא חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן לפני ולפנים הוא דכתיב (זבחים נב:). **שירים מעכבי איכא בינייהו.** ור' עקיבא לא מעכבי וה"ק אם כיפר שאם חסר בענין כלה, דכתיב חוקה לעיכבא, אבל שיריים שאינם אמור בענין לא מעכבא, ואתא ר' יהודה למימר אם כלה כל צורכי עבודותיו ואף המלמדין לו ממקום אחר כיפר ואם לא כלה לא כיפר, שאם חיסר אחת מכל המתנות כו' ואפילו במתן יסוד המזבח (שם). **לא עשה ולא כלום.** שכן מצד העבודות (לעיל מט.).

תוס' ישנים

מהעבודה ואיכא למידרש מגופא דקרא ומיתורא דה' ומסמיכת התיבות. מ"ר. חד **למעוטי מנותר** וחד **למעוטי מטומאה.** הקשה ה"ר אלחנן למה לי תרי קראי (ליכתוב) חד למעוטי נותר וטומאה גילף קדש קדש מנותר, (והא) [והכי] גז"ש יליפין כן בפרק בית שמאי (מה, א) ובכמה דוכתי, ואין לומר דלא

הוציאו לו פרק חמישי יומא

סא.

בקטורת לא קא מיירי אמר עולא [א]שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה ולא כלום תנן הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר אחר דם הפר [ב] ואם איתא יחזור וישחוט מבעי ליה תרגמא עולא במתנות שבהיכל וכן אמר ר' אפס במתנות שבהיכל: וכן בהיכל וכן במזבח וכו': [ג]ת"ר [1]וכפר את מקדש הקודש זה לפני ולפנים אהל מועד זה היכל מזבח כמשמעו יכפר אלו עזרות הכהנים כמשמען עם הקהל אלו ישראל יכפר אלו הלוים הושוו כולן לכפרה אחת שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות [3]דברי ר' יהודה ר"ש אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו כך דם הפר מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו וכשם שוידוי של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידוי של פר מכפר על הכהנים בשאר עבירות ת"ר [2]וכלה מכפר את הקודש זה לפני ולפנים אהל מועד זה היכל מזבח כמשמעו מלמד שכולן כפרה כפרה בפני עצמן מכאן אמרו [ג]נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחלה במתנות שבפנים רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים אינו מתחיל אלא ממקום שפסק [2]גמר את המתנות שבפנים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחלה במתנות שבהיכל נתן מקצת מתנות שבהיכל ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחלה בהיכל רבי אלעזר ור' שמעון אומרים אינו מתחיל אלא ממקום שפסק [2]גמר מתנות שבהיכל ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחלה במתנות המזבח נתן מקצת מתנות שבמזבח ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחלה במתנות המזבח רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ד]גמר מתנות שבמזבח ונשפך הדם דברי הכל לא מעכבי אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [3]מדם חטאת הכפורים אחת בשנה רבי מאיר סבר חטאת אחת אמרתי לך ולא שתי חטאות רבי אלעזר ורבי שמעון סברי חטוי אחד אמרתי לך ולא שני חטויין תניא אמר רבי לי חלק ר' יעקב בלוגין ולא והתניא [ה]נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בתחלה במתנות שבהיכל רבי אלעזר ור"ש אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ו]גמר מתנות שבהיכל ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בתחלה במתנות שבבהונות [ז]נתן מקצת מתנות בבהונות ונשפך הלוג יביא לוג [אחר] ויתחיל בתחלה במתנות שבבהונות רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ח]גמר מתנות שבבהונות ונשפך הלוג דברי הכל מתנות הראש לא מעכבות אימא לי שנה ר' יעקב בלוגין אמר מר מתנות הראש אין מעכבות מאי טעמא אילימא משום דכתיב [4]והנותר מן השמן אלא מעתה [5]והנותרת מן המנחה הכי נמי דלא מעכבי שאני התם דכתיב [6]ומיתר והנותר אמר רבי יוחנן אשם

בקטורת לא קא מיירי. ומיהו ודאי צריך להקטיר קטורת אחרת אחר שחיטת פר זה: הקדים דם השעיר. קא סלקא דעתך במתנות שבפנים קאמר דהוה ליה שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר: **תרגמא עולא.** דבמתנות שבהיכל קאמר אבל שחיטת השעיר במקומה היתה לאחר מתן דם הפר בפנים: **זה לפני ולפנים.** כפר בדמים הללו על טומאה שאירעה לפני ולפנים אם נכנס אדם שם בטומאה ואין בה ידיעה בסוף אבל הוה (ג) ידיעה בתחילה. **ולפינן מקראי בפ"ק דשבועות** (דף ז:) **שעיר זה תולה עליה להגין מן היסורין עד שיודע לו ויביא בעולה ויורד: זה היכל.** על טומאה שאירעה בהיכל: **ואם המזבח כמשמעו.** על טומאה שאירעה לאדם במזבח והאם כדי השתחויה שזהו שיעור שהייה למי שנטמא בעזרה: **הושוו כולן.** בהאי יכפר בתרא הכהנים ליום וישראלים ובטומאת מקדש וקדשיו אי אפשר להשוותן שהרי הפר מכפר על הכהנים והשעיר הנעשה בפנים על ישראל ובאיזה כפרה הושוו מלמד שכולם מתכפרים בוידוי של שעיר המשתלח בשאר עבירות דברי רבי יהודה: **ר"ש אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשיו.** ואין עמו וידוי: **כך דם הפר.** בלא וידוי מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשיו: **וכשם שוידוי של שעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות כך וידוי של פר מכפר על הכהנים.** ובמס' שבועות (דף יג:) פרכינן ולר"ש הא ודאי הושוו ומשנינן הושוו דבני כפרה ניהו מיהו כל חד מכפר בדידיה: **וכלה מכפר את הקודש זה לפני ולפנים.** אלו הזאות של בין הבדים: **זה היכל.** הזאות שעל הפרוכת: **מכאן אמרו וכו'.** לאו אנתן מקצת מתנות קאי אלא אגמר מתנות שבפנים ונשפך הדם (ג) דאמר מכאן דאין צריך לחזור ולעשות את זאת שגמר שהרי כפרה בפני עצמה היא: **חטאת אחת אמרתי לך.** להתכפר הכפרה בה ולא לעשות כפרה אחת משתי בהמות: **ולא שני חטויין.** לשנות הזאה שתי פעמים: **לי חילק רבי יעקב בלוגין.** לי נתן רבי יעקב חילוק בלוג שמן של מצורע שלא הושוו לשמן דמיים של יה"כ ושנה לי לא נחלקו ר"מ ורבי אלעזר ור"ש בעבודות החלוקות בו שבע הזאות שבפנים ומתן בהונות דלא אמרינן ממקום שפסק הוא מתחיל דכתיב לוג אחד שמן (ויקרא יד) לוג אחד אמרתי לך להיות הכפרה בו ולא שני לוגין דהתם הוא דאיכא למידרש חיטוי אחד אמרתי לך אבל הכא ליכא למימר הכי: **מתנות שבפנים.** דכתיב (שם) והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים: **ויתחיל בתחילה בבהונות. שהיא עבודה שניה כדכתיב** (שם) ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן וגו': **מתנות הראש.** והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר (שם): **לי שנה ר' יעקב.** את המחלוקת הזה שבמשנתנו בלוגין של מצורע: **אילימא משום דכתיב והנותר.** דקרי להו שיריים: **ה"נ דלא מעכבי.** והאמר מר (מנחות דף ט.) שיריים שחסרו בין קמילה להקטרה אין מקטירין את הקומץ עליהן: **שאני הכא דכתיב ומיתר השמן והנותר.** מתנות בהונות קרויין שיריים דכתיב בהו ומיתר השמן וגו' ומתנות הראש קרויין שיריים דכתיב בהו והנותר בשיריים הראשונים יתן על ראש המטהר:

דברי הכל מתנות הראש אינו מעכב. מכאן קשה למה דאמרי' פ"ק דזבחים (דף ו:) והנותר בשמן יתן על ראש המטהר אם נתן כפר ואם לא נתן לא כפר דברי ר"ע רבי יוחנן בן נורי אומר מעלה עליו כאילו לא כפר וכפר ומפרש התם מאי כאילו לא כפר וכפר כפר מתן בהונות לא כפר מתנות הראש ופירש רש"י ויביא אחר בתחילה במתנות הראש ולר"ע אף מתנות בהונות שנתן לא עלו לו ויביא לוג אחר ויתחיל בבהונות וקשה דא"כ [ד] [זהו דלא כתנאי דהכא דע"כ נראה] רבי יוחנן בן נורי דאמר התם דמתנות הראש שירי מנחה הן סבר כתנא דהכא והכי פירושא מעיקרא כי בעי למימר כפר גברא לא כפר קמי שמיא כפר גברא שטיהר מלרעתו ולא כפר קמי שמיא מעונש שבידו והדר קאמר אפילו מעונש שבידו איכפר ליה אלא כפר מתן בהונות שעשה כמצותה לא כפר מתנות הראש שחיסר מצוה ולא עשאה כמאמרה ויש מפרשים דמעיקרא סלקא דעתך לא כפר קמי שמיא מתן בהונות עצמן אע"פ שנתן אין בהן ריצוי גמור אע"ג דמתנות הראש לא מעכבי והדר קאמר לא כפר מתנות הראש ריצוי גמור אבל מתן בהונות כפר ריצוי גמור: **אלא** מעתה והנותרת מן המנחה. הכי נמי הוה מצי למיפרך מומיתר השמן דקאי ביה אלא ניחא ליה למיפרך מוהנותרת דהוי דומי' דוהנותר: אשם

ורבי שמעון אומרים אינו מתחיל אלא ממקום שפסק [2]גמר את המתנות שבפנים ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבהיכל נתן מקצת מתנות שבהיכל ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה בהיכל רבי אלעזר ור' שמעון אומרים אינו מתחיל אלא ממקום שפסק [2]גמר מתנות שבהיכל ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות המזבח נתן מקצת מתנות שבמזבח ונשפך הדם יביא דם אחר ויתחיל בתחילה במתנות המזבח רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ד]גמר מתנות שבמזבח ונשפך הדם דברי הכל לא מעכבי אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [3]מדם חטאת הכפורים אחת בשנה רבי מאיר סבר חטאת אחת אמרתי לך ולא שתי חטאות רבי אלעזר ורבי שמעון סברי חטוי אחד אמרתי לך ולא שני חטויין תניא אמר רבי לי חלק ר' יעקב בלוגין ולא והתניא [ה]נתן מקצת מתנות שבפנים ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבהיכל רבי אלעזר ור"ש אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ו]גמר מתנות שבהיכל ונשפך הלוג יביא לוג אחר ויתחיל בתחילה במתנות שבבהונות [ז]נתן מקצת מתנות בבהונות ונשפך הלוג יביא לוג [אחר] ויתחיל בתחילה במתנות שבבהונות רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים ממקום שפסק הוא מתחיל [ח]גמר מתנות שבבהונות ונשפך הלוג דברי הכל מתנות הראש לא מעכבות אימא לי שנה ר' יעקב בלוגין אמר מר מתנות הראש אין מעכבות מאי טעמא אילימא משום דכתיב [4]והנותר מן השמן אלא מעתה [5]והנותרת מן המנחה הכי נמי דלא מעכבי שאני התם דכתיב [6]ומיתר והנותר אמר רבי יוחנן אשם

ורבינו חננאל

אמר עולא שחט השעיר קודם מתן דם הפר לא עשה כלום. כמאן דלא כר' יהודה אפי' תימא ר' יהודה צורך פנים הוא כו'. תנן הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר אחר דם הפר. ואם איתא לדעולא יביא אחר ישחוט מבעי ליה. ומשני עולא הא דקתני הקדים דם השעיר במתנות שבהיכל שהיא עבודת חוץ, כי קאמינא אנא במתנות שבפנים. וכן בהיכל וכן במזבח הזהב שכולם כפרה כו', ת"ר וכפר את מקדש הקודש זה לפני ולפנים. אהל מועד זה היכל. מזבח כמשמעו מיכן אמרו חכמים אם עד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם, יביא אחר ויתחיל מבפנים. ר' אלעזר ור' שמעון אומרים ממקום שפסק משם מתחיל גמר מתנות שבפנים כו' עד גמר מתנות שבמזבח ונשפך הדם דברי הכל שיריים לא מעכבי. א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו מדם חטאת הכפורים אחת בשנה. ר' מאיר סבר חטאת אחת. כלומר, מחטאת שתתן בפנים ממנה תהא מזה בהיכל ובמזבח ר' אלעזר ור' שמעון סברי חיטוי אחד. כלומר, הזאה אחת והן אחת למעלה ושבע למטה בין מחטאת אחת בין משתים לא תוסיף הזאה על זה המניין. תניא אמר ר' לא חילק לי רבי יעקב בלוגין. כלומר לא שנה לי בהן חלוקה אלא הכל מודים. ואמרינן ולא והתניא אם עד שלא גמר שבע [הזיות] כדכתיב במצורע והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה', נשפך הלוג יביא אחר ויתחיל בתחילה במתן שבע לפני ה'. ר' אלעזר ור' שמעון אמרו ממקום שפסק משם מתחיל כו'. הנה חלוקתם בלוגין כאשר חלוקתם בדמים של יום הכפורים. ומשנינן מאי לא חילק לי בלוגין לא שינה לי בלוגין. כלומר לא שנה לי בהן חלוקה בין הלוגין לדמים של יום הכפורים. ומשנינן מאי לא חילק לי בלוגין לא בלוגין. **מתנות הראש** של מצורע לא מעכבי מאי טעמא מכדי כתיב ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן וגו', למה לי למיכתב עוד והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר וגו', ללמד שאם [לא] נשאר כלום לא מעכבי.

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פ"ה מה"ל עבודת יום"כ הל' ג:
צד ב שם הלכה ו:
צה ג שם הלכה ז:
צו ד שם הלכה ח:
צז ה ו ז ח מיי' פ"ה מה"ל מחוסרי כפרה הלכה ה:

מוסף רש"י

וכפר את מקדש הקודש. בעבודת פר ושעיר של יום הכפורים כתיב המכפרת על טומאת מקדש וקדשיו, זה לפני ולפנים. על טומאה שאירעה לפני ולפנים כגון נטמא לפני ולפנים ושהה כדי השתחואה, דמחייבת ליה על שייחוי (שבועות יג:). זה היכל. אם נטמא בהיכל (שם). מזבח כמשמעו. זה מזבח הזהב אם הקטיר קטורת בטומאה ובשייה (שם) אי: על מי שעבד בטומאה במזבח בלא חיוב מקדש כגון נטמא במקדש דעבד בלא שהייה לתוך כלן טומאת מקדש, דהיכל דנטמא בעזרה ק"ל בשבועות (טו.). הלכה למשה מסיני בלא מחייב עד שיהיה כדי השתחואה (חולין קלא:) שמכפרים על טומאה שנעשה במזבח, וכגון שהיה לו ידיעה בתחלה כשנטמא ונעלם ממנו טומאה זו, אי: הנעלם קודם ונגע בו ושעיר הנעשה בפנים מכפר עד שיודע ויביא קרבן עולה ויורד, כדאמר בשבועות (מנחות צב. מכת"י). **יכפר אלו** עזרות. נכנס לעזרה בטומאה (שבועות יג:) אי: על טומאה שאירעה בעזרה (חולין שם). **הכהנים כמשמען.** על הכהנים שנגנו ונכנסו טומאים לעזרה, וכן לויים וישראלים ועבדים, קרבי ימיני קדיים (שם) ומכפר דם השעיר על ישראל ודם הפר על הכהנים (מנחות צב.). **הושוו כולן לכפרה אחת.** בהא יכפר בתרא הוה כהנים ליום וישראלים, מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות, ובאלו עבירות, ואילו בטומאת מקדש וקדשיו ליכא למימר דהושוו שהרי הפר מכפר על הכהנים ושעיר הפנימי על ישראל (שבועות יג:). **כשם שדם השעיר.** לבדו, מכפר על ישראל. בטומאת מקדש בלא שום וידוי, שהרי אין שום וידוי בשעיר הפנימי, כך דם הפר. לבדו בלא וידוי, מכפר על הכהנים. ואיתיה ליה וידוי הפר לשאר עבירות (שם). **וכשם שוידוי כו'.** בהאי שעיר קאמרת דבטומאת מקדש וקדשיו לא הושוו, דכשם שדם השעיר וכו' אבל בהא פלגינא עלך כשם שוידוי כו' (מנחות צב. מכת"י).

ה) שבועות יג: מנחות לב. מולין קלא:, **ב)** [לקמן סו.], **ג)** [מוספ' פ"ג ה"ד], **ד)** רש"ל,

תורה אור השלם

1. וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: ויקרא טזיב לג
2. וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת הַשָּׂעִיר הֶחָי: ויקרא טז כ
3. וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיְיָ: שמות ל י
4. וְהַנּוֹתָר מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְיָ: ויקרא יד כט
5. וְהַנּוֹתֶרֶת מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְיָ: ויקרא ב ג
6. וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דַּם הָאָשָׁם: ויקרא יד יז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ואם איתא יחזור וישחוט מיבעי ליה. נ"ב וכאן לא משני בשמיטה לא קמיירי כדמשני לעיל בקבוצת דמדמשנה הלשון ואמר יחזור ויזה מדם השעיר ולא אמר יביא דם אחר ויחזור ויזה כמו שאמר בנשפך הדם קודם שנגמר מתנות שבפנים אע"כ יחזור ויזה מאותו דם קאמר וק"ל: (ב) רש"י ד"ה זה לפני כו' אבל הוה ליה ידיעה בתחלה: (ג) ד"ה מכאן אמרו כו' ונשפך הדם וקאמר מכאן אמרו דאין צריך לחזור:

תוס' ישנים

בקטורת לא קא מיירי. וא"ת מ"מ מיקמי מלקמני מיפיא וכן בהיכל וכן במזבח, וא"כ אפ' לפני שחיטת הפר, וכי תימא שיחזור ויחפון, הא לא מסתבר שיחפון ויחזור אחר שנתן בפנים, ועוד כי אמרת היתה החפיה פסולה אם יחזור ויחפון אחר מתנות שבפנים. י"ל כיון שעשה מתנות שבפנים נעשית השמיטה בהילכתה ונעשית החפיה בטוב לאחר שחיטת הפר ושמיטה אחרונה אינה אלא לפיים ההזאות. תדע דהא בשעיר שנשפך דמו במתנות היכל או של מזבח ולא דם הפר ושחט שעיר אחר נמצא שקדמו מתנות דבפר (בהיכל) לדפני ולפנים וגם בהיכל לשחיטת השעיר, ומשמע שאם נשפך דם השעיר אחר מתנות [הפר] שבהיכל שלא היה חוזר ומתמלי מתנות הפר בהיכל, אלא ודאי נעשית כדפריש שחיטה ראשונה משובה היא כיון שהתחיל לעשות מתנות בדם כי שחיטה זו אינה אלא לפיים ההזאות. הריב"ל. **וכפר את מקדש הקדש זה לפני ולפנים.** פי' רש"י דמייריי לענין טומאה שאירעה לפני ולפנים וכן בהיכל ועזרה. ואין נראה לרבינו דהא כל הני דאלי לתה לי דמסתמא (חד) כל מתנה שבינה מחד קרא נפיק, ואמרינן נמי בפרק שני דשבועות (נח, ב) משכן דאיקרי מקדש מקדש דאיקרי משכן, תרי קראי לתה לי, ואם אינו ענין לטומאה שבחוץ תניהו לשבועות הא מלגיך קראי לכל הני שבפנים, ועוד גבי מזבח היכי שייך לאדכורי טומאה אם אינם בטומאה (מה) [טמא] שאינם אינו מתכפר בשעיר שהרי אינו מ(ת)כפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו ולא על הבאים המתאמאים בטומאה, ואם שהה על המזבח כדי השתחואה מאי שייך זה למזבח הא לא שייך זה אלא לבהיכל, ועוד דקאמר בפ"ק דשבועות (ז, א) יש לי בענין הזה להביא ג' טומאות ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים, ופריך אמאי לא מוקי הכא דאיכי מיתוקים (כלון) [בהן] קרא כיון דמייריי בטומאה. על כן נראה לרבינו לפרש דמייריי בהזאות ולענין עכיבה מייריי, דלמעוה נפקא לן מדכתיב והזה כל אלו הזאות שיהי הדם היה שופך על יסוד מערבית של מזבח החיצון, ועזרות דנקט לשון רבים, לפי שהעזרה אלוקה היא בקדושתה עזרת הכהנים ועזרת ישראל, וכן משמע כאן דמתני' הך בריית גבי הזאה דמתני'. ומיהו לפי' רש"י אינה קושיא שהרי אינו מביא אלא פסוק שהכל בפרה אחת היא, וא"ת נמה לי אלי קרא, אי לטעוה נפקא לן מדכתיב והזה על הכפורת ולפני הכפורת וכן יעשה לאהל כו', (והוי) [ואין] לעיכובא נפקא לן מוכלה מכפר דבסמוך. י"ל דהאי קרא דוכתר את הקדש אלינתר משום דבכולה פרשתא כתיב אהרן ואלינתר לרבויי כל משום בשמן המשחה מיכן ואילך ומרובה בגדים לעשות לכל הזאות וכל אילו הענינות כדתניא בתו"כ [אחרי פרק ח:ד] וכפר אשר יעשה אותו מה ת"ל לפי שכל הפרשה אמורה בהיכון כו'.

מ"ר. הושוו כולן לכפרה אחת מלמד שכולן מתכפרין בשעיר המשתלח. ולשעיר הפנימי לא הושוו דהא כתיב ביה אשר לעם ובדרשון מיניה בפ"ק דשבועות (יג, ב) לעם ולא לכהנים. **חטאת אחת אמרתי לך ולא שתי חטאות.** וא"ת והא נפקא לעיל מקרא דוכלה מכפר את הקדש. י"ל דשמא אתא לשוס דרשא אחריתי, דר' אלעזר ור' שמעון על כתיבין מוקמיה ליה לדרשא אחריתי. **בפר"ח גרס לא חילק ר' (עקיבא) [יעקב]** בלוגין ולא כו'. (בפ"ד) [דס"ד] דקאמר דהתם לא היו מולקין חטאים, ומשני אימא לא שיבא ר' (עקיבא)

סא: הוציאו לו פרק חמישי יומא

אשם מצורע ששחטו שלא לשמו. תמה ריב"ל מאי קא מדמי דכיון דלא נשחט לשמו ולא עלה לבעלים כלל לשם חובה מאי שייך הכא אשם אחד אמר רחמנא כמו לעיל חטאת אחד אמר רחמנא והא כל מה שנתן ממנו כמאן דליתיה דמי על כן נראה לו כגירסת ר"ח אשם מצורע שנשפך דמו קודם מתן בהונות באנו למחלוקת ר"מ ורבי אלעזר ור"ש דהא דמי לפר שנשפך דמו קודם גמר מתנותיו וקמ"ל כי היכי דפליגי במתנות השמן דלא כתיב אותו הכא נמי פליגי במתן דם אשם אע"ג דכתיב אותו דמשמע אחד ותו לא אפילו הכי מביא אחר וטעמא הוי כמו שאפרש בסמוך ופריך והא אותו כתיב ובין לר"מ ובין לרבי אלעזר ור"ש לא הוה ליה לאתויי אחרים והא דמייתי תניא כוותיה לאו מדקתני אשם ששחטו שלא לשמו דבהא כולי עלמא מודו אלא מהאי שלא נתן מדמו על הבהונות צריך אשם אחר להכשירו אלמא אע"ג דכתיב אותו איכא מאן דאמר מביא אשם אחר ותימה והא רבי יוחנן גופיה קאמר לעיל דטעמא דרבי אלעזר ור"ש גבי פר יום"כ משום דמיטוי אחד אמר רחמנא והכא דלא מצינו למידרש הכי מאי טעמייהו ושמא מהתם נמרי כי היכי דהתם איכא כמה מיני מתנות גלי לן קרא ממקום שפסק מתחיל הכי נמי בין בגלוג שמן בין באשם:

נזיר ממורט בש"א צריך העברת תער. בפרק שלשה מינין (נזיר דף מו:) גרס איפכא בכל הספרים בש"א אין צריך ובה"א צריך ומהלכות הפוכות הוא כי הכיא לידיס שאין מוכיחות דאיפליגו אביי ורבא בפ"ק דנדרים (דף ה:) ובפרק בתרא דנזיר (דף סב.) הפכו דבריהם וכן בפ"ק דבכורות (דף ג.) בפלוגתא דרב הונא ע) (ורבה) ורב חסדא בדבר שעושה אותה נגילה וטריפה דפליגי בטריפה חיה ואינה חיה ובפ"ק דתמורה (דף יא:) איפכא והכנה רבות בהש"ס ע) והם כמו איכא דאמרי: **מה נתינה בעצמו של כהן.** גריס פרק איזהו מקומן (זבחים דף מז:) פירש רש"י דכתיב אלבע גבי שמן ויליף דם מיניה ואין זה אלא כמו ילמד סתום מן המפורש דאי בגין אב הא בעיא היא התם ב) אי דבר הלמד בבנין אב מחר ומלמד בהיקש **אף** לקריחה בעצמו של כהן. ואע"ג דגבי חטאת נמי כתיב ולקח ונתן ולא דרשינן הכי יש לומר דהתם נמי הוה לן למימר הכי אלא משום דולקח טובא כתיבי בשעיר נשיא וכשבה ושעירה וכיון דלא מצינו למידרש כולהו לא דרשינן להו: **מה חטאת טעונה כלי.** פירש רש"י ג) דילפא מעולה שיני בגזירה שוה דקיחה קיחה ותימה דבעיא היא בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נ.) אי דבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש או לא למ"ד בתר מלמד אזלינן ומיפשוט מהכא דחטאת הלמודה בגזירה שוה חוזרת ומלמדת בהיקש על אשם מצורע ואומר ריש"ל כיון דבלא גזירה שוה הוה נפקא לן חטאת מהיקשא דוחתא התורה כדאיתא בסוף פרק דם חטאת (זבחים דף ל:) מה עולה טעונה כלי מאי היא אילימא מזרק בזבחי שלמי ציבור נמי כתיב וכו' וכיון דמהיקשא יליף אם כן הוא לה גזירה שוה כמאן דכתיב בגופה ויליפינן שפיר אשם מחטאת ונמ"ד דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בהיקש מ"מ איצטריך היקש לשאר קרבנות ובלא גזירה שוה לא סגי דא"כ הוא היקש מהיקש ולא הוי מצי למילף אשם מחטאת הקשה ריש"ל לר"ש דסבר זרק בשמאל כשר בפרק ב' דזבחים (דף כד:) דס"ל כהוה בעיא אלבע ואמאי לכך נאמר בו כי כחטאת האשם הוא כחטאת האשם טעונה מתן דמים ואימורים אף זו טעונה מתן דמים ואימורים אף זה טעון מתן דמים ואימורים יכול אף דם הניתן על המזבח לא יתקבל בכלי ת"ל כי כחטאת האשם הוא לכהן **מה חטאת טעונה כלי.** לקבלת דמה דכל הקרבנות נפקי לן בהיקישא (זבחים דף לז:) דזאת התורה לעולה ולמנחה לחטאת ולאשם ובעולה ובשלמים כתיב ויסס באצבעות (שמות כד) ואשם נמי מהיכא דגמר חטאת גמר איהו אלא אשם מצורע משום דיצא לידון בדבר החדש בבהן יד ובהן רגל ואזן יתמית הוצרך להחזירו לכללו בהיקישא דכחטאת האשם: **וכולן מטמאין בגדים.** כל הפרים והשעירים השנויים במשנתנו גבי נשפך הדם לאחר כפרה זו והביא פר שני לפרכת וגמר מתנות הפרכת ונשפך הדם והביא שלישי למתנות המזבח כולן נשרפין חוץ לשלש מתנות אבית הדשן ומטמאין בגדים העסוקין בשריפתן דכתיב (ויקרא טז) ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם וגו' והשורף אותם יכבס בגדיו (ג) במים: **כמה [שעירים] משלח.** אם נשפך דם השעיר לאחר שגמר מתנות פניס והוצרך להביא פניס ולהגריל עליהן ושחט את של שם ונתן מתנות הפרוכת ונשפך הדם והוצרך עוד להביא פניס ולהגריל עליהן ושחט את של שם למתנות המזבח הרי כאן שלשה שעירי עזאזל משלשה זוגות: **וכי עדרו משלח.** לא הזקיק הכתוב לשלח אלא אחד: וכי

אשם מצורע ששחטו שלא לשמו ומאיר ור' אלעזר ור' שמעון ר' מאיר דאמר יביא אחר ויתחיל בתחילה הכא נמי יביא אחר וישחוט ולר' אלעזר ור' שמעון שאומרים ממקום שפסק משם הוא מתחיל הכא אין לו תקנה מתקיף ליה רב חסדא והא [1]אותו כתיב קשיא תניא כוותיה דרבי יוחנן ע) אשם מצורע ששחטו שלא לשמו או שלא נתן מדמו לגבי בהונות הרי זה עולה לגבי מזבח וטעון נסכים וצריך אשם אחר להכשירו ורב חסדא אמר לך מאי צריך צריך ואין לו תקנה ותני תנא ג) צריך ואין לו תקנה אין ג) והתניא נזיר ממורט ב"ש אומרים צריך העברת תער [2]וב"ה אומרים אין צריך העברת תער וא"ר אבינא כשאומרים בית שמאי צריך צריך ואין לו תקנה ופליגא דר' פדת דאמר רבי פדת בית שמאי ורבי אלעזר אמרו דבר אחד בית שמאי הא דאמרן רבי אלעזר ד) (דתניא) ה)ג אין לו בוהן יד ובוהן רגל אין לו טהרה עולמית רבי אלעזר אומר נותן על מקומו ויוצא רבי שמעון אומר אם נתן על של שמאל יצא ו) תנו רבנן [2]ולקח מדם האשם יכול בכלי ת"ל ונתן מה נתינה בעצמו של כהן ז)אף לקיחה בעצמו של כהן יכול אף למזבח כן ח)ת"ל [3]כי כחטאת האשם הוא מה חטאת טעונה כלי ה)אף אשם טעון כלי ט)נמצאת אתה אומר אשם מצורע שני כהנים מקבלים את דמו אחד ביד ואחד בכלי י)זה שקבל בכלי בא לו אצל מזבח וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע [א] תנן התם כ)וכולן מטמאים בגדים ונשרפין אבית הדשן דברי ר"א ור' שמעון ל)וחכמים אומרים אין מטמאין בגדים ואין נשרפין אבית הדשן אלא האחרון הואיל וגמר בו כפרה בעא מיניה רבא מרב נחמן כמה שעירים משלח א"ל וכי עדרו משלח אמר לו

אשם מצורע ששחטו שלא לשמו. כגון נשם עולה לו לשם שלמים (זבחים דף ב.) כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה: **נאנו.** לדבר זה לתוך מחלוקתן של ר"מ ורבי אלעזר יש לנו ללמוד שכשם שחולקין בזה כך חולקין בזה: **לר"מ.** דאמר עבודה שלא נגמרה הרי היא כמי שאינה אף זו הואיל ולא נגמרה שהרי לא עלתה לשם חובה אע"פ שנתן ממנו לבהונות הרי היא כמי שאינה ויביא אשם אחר: **ולרבי אלעזר ור"ש דאמרי ממקום שפסק משם הוא מתחיל.** אלמא לא אמר כמאן דליתא דמיא הכא נמי חשיבא היא ואי אפשר לגומרה באחר דהא כתיב (ויקרא יד) כבש אחד אשם אשם אחד אמרתי לך ולא שתי אשמות והכא ליכא לדחויי כדאמרינן לעיל חיטוי אחד אמרתי לך כו' הלכך אין לו תקנה: **והא אותו כתיב.** והקריב אותו לאשם אותו שהוקף עם הלוג ולא אחר ואפי' לר"מ נמי אין לו תקנה: **פניא כוותיה דרבי יוחנן.** דאיכא למ"ד יביא אחר: **להכשירו.** למצורע זה לטהרו לאכול בקדשים: **ופני פנא וכו'.** בתמיה וכי יש תנאים שונים צריך בדבר שאין לו תקנה: **צריך העברת תער.** ביום מלאת ימי נזרו כדכתיב (במדבר ו) תער לא יעבור על ראשו עד מלאת אבל ביום מלאת יגלח בתער וזה אין לו שיער וקתני צריך: **ואמר רבי אבינא וכו' ופליגא.** הא דרבי אבינא אדר' פדת דאלו רבי פדת צריך ויש לו תקנה קאמר שיעבירנו על מקום השיער ולא"ג דכתיב [סס] ונגלח הנזיר לא בעינן קרא כדכתיב היכא דלא אפשר: **אין לו טהרה עולמית.** דבעינן קרא כדכתיב ופליגי (ח) בסנהדרין בפרק נגמר הדין: **ולקח.** באשם מצורע כתיב ולקח הכהן מדם האשם וכל לקיחה האמורה בדם תכף לשחיטה לשון קבלה היא: **יכול אף למזבח כן.** דקיימא לן אשם מצורע טעון מתן דמים לגבי מזבח כשאר אשמות וזה דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש והחזירו לך הכתוב לכללו בפירוש בפ"ק דיבמות (דף ז.) ומיתר דמשמע [שירי] שיריס. ואומר רבינו דמשום מידן פריך הכי דאיכא לית ליה והשאר כדם [אם נשחט אלא] שלריך לישאר שמיצוי חטאת הטוף מעכב והולרך לתרץ שאני הכא דכתיב ומיתר וגו'. מ"ר.

אשם מצורע ששחטו שלא לשמו באנו למחלוקת רבי מאיר ור' אלעזר. פי' רש"י דלר' מאיר דסבר עבודה שלא נגמרה לא עבודה היא הא נמי לא עבודה היא אע"פ שנתן מתן בהונות. ולא היה [לו] לפרש כי שהרי אותם בהונות שנתנו לאחר שנשחט אותו מועיל כיון שנכבר נעשה בפסול דלא דמי למתנות שנעשו קודם לעיל אלא מעשה שנעשית קודם הקרבן הוה ליה למיעקר דכתיב והניף אותו דכתיב ואם לא הוה אמינא דעבודה עבודה כל כך שיהא חשוב כתחלת עבודה. ופפי' ר"ש גרס אשם מצורע שנשפך דמו קודם מתן בהונות בתו למחלוקת ר' מאיר ור' אלעזר ור' שמעון. ומפרש רבינו שמוחל שנשפך הדם [קודם] שנגמר מתן (דמיה) הבהונות. ור' מאיר סבר כמו בלוג שיביא אחר ויחזור לאשם כיון שלא גמר מתן בהונות ולא יחזור למקום שפסק והאי אחד לא דרשי כי היכי דלא דרשי ההוא דלוג דקתני בברייתא ממקום שפסק משם הוא מתמלי, מתקיף לה רב חסדא והא אותו כתיב והוה לן למימר לדברי הכל שלא יאחז אחר, דהכי משמע ליה אותו ואם אחר, תניא כוותיה דר' יוחנן דלא דרשינן אותו אשם מצורע ששחטו כו'. וכן נראה עיקר. נזיר ממורט בית שמאי כו'. הך גרסא הפוכה בנזיר פרק ג' מייניס [מו, ב] ומגירלות הפוכות שבתלמוד היא והרבה כן כיוצא בו. **ואם נתן על של שמאל יצא.** דלא צריך קרא כדכתיב כדמפרש לדידיה בפרק גמר הדין [סנהדרין מה, ב]. ה"ג ת"ר וכולן מטמאין בגדים. ולא גרסינן תנן התם. דברי ר' אליעזר ור' שמעון. (דמודי) [דאמרי] לטעמייהו דלעיל דאמרי שבכולן יש צורך כפרה. וחכמים דהכא היינו ר' מאיר דאית ליה שמתחיל (הכלי) [בתחילה]. מיהו מתמנע דאפילו [נשפך] אחר שנגמר מתנות שנפניס מן הראשון דמודו כולי עלמא שממקום שפסק מתחיל, אפילו הכי בתרא עיקר כפרה, וטעמא דרבנן כיון שנגדמת כפרתן דאחה הילכתן ולא אמרינן לר' אליעזר ור' שמעון מלי למימר. מ"ר.

מתחיל הא דאמר ר' אליעזר ור' שמעון שאמרו השני מתחיל בהזאות בפנים כבר בטל, הראשון אינו נשרף בבית הדשן אלא אחרון שנגמרה בו הכפרה, מה שאין כן בשעיר המשתלח.

צח א מיי' פ"ה מהל' מחוסרי כפרה הל' ג וש"ע מהל' פסולי המוקדשין ה"ל:

צט ב מיי' פ"ח מהל' מזיקין הלכה ה ועיין שם בכ"מ ראה שנעלם הימנו הגי' כאן:

ק ג מיי' פ"ה מהל' מחוסרי כפרה הל' ח:

קא ד ה ו ז שם פ"ל הלכה ב:

קב ח מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' ט:

תורה אור השלם

1. וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאָשָׁם וְאֶת לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא יד יב

2. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית:
ויקרא יד יד

3. וְשָׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחַטָּאת וְאֶת הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא:
ויקרא יד יג

רבינו חננאל

א"ר יוחנן אשם מצורע ששנשפך מדמו קודם מתן דם הבהונות באנו למחלוקת, ר"מ דאמר יביא ויתחיל בתחילה בפנים, האי נמי מביא [אשם אחר]. לר' אלעזר ור' שמעון דאמרו ממקום שפסק משם מתחיל, הכא אין לו תקנה. פי', כל אשם שלא נזרק דמו ארבע מתנות על ארבע קרנות לא הוכשר לאכילה כמו החטאת, שנאמר כי כחטאת האשם הוא לכהן. ואקשינן רב חסדא עליה דר' יוחנן ולר' מאיר מי ניחא, והא והקריב אותו לאשם כתיב, אותו אחד ולא שנים. קשיא. תניא כר' יוחנן אשם מצורע ששחטו שלא לשמו או שלא נתן מדמו על הבהונות הרי זה עולה על המזבח וטעון נסכים. וצריך אשם אחר להכשיר את המצורע. ואמר אי הכי תיהוי תיובתיה דרב חסדא דאמר אחד ולא שנים. ומשני כי קתני מביא אשם אחר צריך קתני, צריך ואין לו תקנה. ואקשינן ומי קתני תנא כי האי גוונא, ואמרי אין, דתניא נזיר ממורט, כלומר כל שאין לו שיער כלל, בית שמאי או' צריך העברת תער ובית הילל או' אינו צריך. וא"ר אבינא אף כשאמרו בית שמאי צריך ואין לו תקנה. זו דר' אבינא פליגא על ר' פדת דאמר בית שמאי כר' אליעזר (וכיון) [דכמן] דא"ר אליעזר מצורע שאין לו בוהן יד ובוהן רגל ואוזן ימנית יתן על מקומו ויוצא, כך בית שמאי מצריכין העברת תער, אע"פ שאין שם שיער. ת"ר ולקח הכהן מדם האשם יכול (אף) בכלי כו'. נמצאת אומר אשם מצורע שני כהנים מקבלין דמו אחד ביד ובא לו אצל מצורע, ואחד בכלי ובא לו אצל המזבח. ת"ר וכולן מטמאין בגדים וכו'. פי' נשחט הפר והזה מדמו וקודם שישלים נשפך הדם מביא אחר ושוחט ומתחיל ומזה. וכן אם נשפך עוד, מביא אחר ושוחט ומזה. אילו כולן נשרפין לדברי ר' אליעזר ור' שמעון שאמרו השני מתחיל ממקום שפסק דמו של ראשון, נמצאת בכולן כפרה לפיכך כולן נשרפין. אבל לר"מ שאמר כי בדם השני מתחיל בהזאות בפנים כבר בטל, הראשון אינו נשרף בבית הדשן אלא אחרון שנגמרה בו הכפרה, מה שאין כן בשעיר המשתלח.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין לו טהרה כו' ופליגי בה בסנהדרין: (ב) ד"ה וכולן כו' והסוף אומס יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' תנן התם. ל"ל ת"ר: (וכ"ה גי' הת"י)

מוסף רש"י

נזיר ממורט. שאין לו שיער (נזיר דף מו:). אין לו. למצורע, בוהן יד ובוהן רגל אין לו טהרה עולמית. לפי שאין יכול לקיים בו מתן דם ושמן על בוהן ידו (נזיר מו:). נותן על מקומו. על מקום הבוהן ותן דם האשם וטהור (סנהדרין פח.). ר"ש לא בעי קרא דכתיב וכן ר"ש (שם מה:). ת"ל ונתן. באשם מצורע כתיב ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך וגו' (זבחים מז:). מה נתינה בעצמו של כהן. באלבעו, דכתיב אלבע גבי שמן ויליף דם מיניה (שם). יכול אף למזבח כן. דם אשם מצורע המזרק למזבח דמרבינן ליה בדין מתן דמים ואימורין למזבח ואע"ג דלאו בגופיה כתיבא (שם). כי **כחטאת האשם הוא.** באשם מצורע כתיב, כדין חטאת דין אשם זה בעבודת הכהן, מה חטאת טעונה כלי. בקבלת דמה, דילפינן לקיחה לקיחה בתורת הכהנים, כתיב בחטאת ולקח הכהן מדם החטאת וכתיב בעולה שיר ויקח משם מלא הדס ויסס באצבעות, אף אשם זה טעון כלי, אף על פי שאמרנו בו קבלה בידי (שם).

תוס' ישנים

[ויעקב] בלוגין כלומר לא שיער המלוקחים בלוגין אלא כך היה אומר בזה כמו בזה. נתן מקצת מתנות שבפנים בו'. לאו דוקא נקט שבפנים שלא היה נכנס בפנים אלא היה עומד בשער ניקור ומכוין כנגד בית קדשי הקדשים במסכת נגעים [פי"ד מ"ח]. **אלא** מעתה גבי מנחה דכתיב והנותרת הכי נמי דלא מעכבי כו'. הקשה ר"ל אלמא מדאמרינן במעילה פרק חטאת הטוף [ח, ב] דמילוי חטאת הטוף אינו מעכב ומאי הנשאר בדם יעלה אשם נשאר, ופריך אלא מעתה גבי מנחה דכתיב והנותרת הכי נמי, וכי תימא הכי נמי והא תניא מסלתה כו' ומשני שאני התם דכתיב והנותרת קרא יתירא, ומאי פריך הכא והא הכא לא כתיב קרא [ויתירא] כי התם ומאמר לריך לשנויי דכתיב

מסורת הש"ס

ע) מנחות ה. ל, ב) [ברכות טו: וש"ל], ג) מיר מו: ע"ש תוספ' מיר פ"ח, ד) [ל"ל תמנן], ה) סנהדרין מה: פת. מיר מו: נעשים פי"ד מ"ט, ו) [זבחים מז:], ז) שם, ח) תוספתא פ"ג ה"ד, ט) [ל"ל וכבא], י) [עי' תוס' מנחות נח: ד"ה ולאיכא ע"ש], כ) [דף נא.], ל) [זבחים דף מז:].

מומר ממנו ומאיר מר (זבחים דף ב.) כל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה: **נאנו.** לדבר זה לתוך מחלוקתן של ר"מ ורבי אלעזר יש לנו ללמוד שכשם שחולקין בזה כך חולקין בזה: **לר"מ.** דאמר עבודה שלא נגמרה הרי היא כמי שאינה אף זו הואיל ולא נגמרה שהרי לא עלתה לשם חובה אע"פ שנתן ממנו לבהונות הרי היא כמי שאינה ויביא אשם אחר: **ולרבי אלעזר ור"ש דאמרי ממקום שפסק משם הוא מתחיל.** אלמא לא אמר כמאן דליתא דמיא הכא נמי חשיבא היא ואי אפשר לגומרה באחר דהא כתיב (ויקרא יד) כבש אחד אשם אשם אחד אמרתי לך ולא שתי אשמות והכא ליכא לדחויי כדאמרינן לעיל חיטוי אחד אמרתי לך כו' הלכך אין לו תקנה: **והא אותו כתיב.** והקריב אותו לאשם אותו שהוקף עם הלוג ולא אחר ואפי' לר"מ נמי אין לו תקנה: **פניא כוותיה דרבי יוחנן.** דאיכא למ"ד יביא אחר: **להכשירו.** למצורע זה לטהרו לאכול בקדשים: **ופני פנא וכו'.** בתמיה וכי יש תנאים שונים צריך בדבר שאין לו תקנה: **צריך העברת תער.** ביום מלאת ימי נזרו כדכתיב (במדבר ו) תער לא יעבור על ראשו עד מלאת אבל ביום מלאת יגלח בתער וזה אין לו שיער וקתני צריך: **ואמר רבי אבינא וכו' ופליגא.** הא דרבי אבינא אדר' פדת דאלו רבי פדת צריך ויש לו תקנה קאמר שיעבירנו על מקום השיער ולא"ג דכתיב [סס] ונגלח הנזיר לא בעינן קרא כדכתיב היכא דלא אפשר: **אין לו טהרה עולמית.** דבעינן קרא כדכתיב ופליגי (ח) בסנהדרין בפרק נגמר הדין: **ולקח.** באשם מצורע כתיב ולקח הכהן מדם האשם וכל לקיחה האמורה בדם תכף לשחיטה לשון קבלה היא: **יכול אף למזבח כן.** דקיימא לן אשם מצורע טעון מתן דמים לגבי מזבח כשאר אשמות וזה דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש והחזירו לך הכתוב לכללו בפירוש בפ"ק דיבמות (דף ז.)

אשם מצורע ששחטו שלא לשמו באנו למחלוקת רבי מאיר ור' אלעזר. פי' רש"י דלר' מאיר דסבר עבודה שלא נגמרה לא עבודה היא הא נמי לא עבודה היא אע"פ שנתן מתן בהונות. ולא היה [לו] לפרש כי שהרי אותם בהונות שנתנו לאחר שנשחט אותו מועיל כיון שנכבר נעשה בפסול דלא דמי למתנות שנעשו קודם לעיל אלא מעשה שנעשית קודם הקרבן הוה ליה למיעקר דכתיב והניף אותו דכתיב ואם לא הוה אמינא דעבודה עבודה כל כך שיהא חשוב כתחלת עבודה. ופפי' ר"ש גרס אשם מצורע שנשפך דמו קודם מתן בהונות בתו למחלוקת ר' מאיר ור' אלעזר ור' שמעון. ומפרש רבינו שמוחל שנשפך הדם [קודם] שנגמר מתן (דמיה) הבהונות. ור' מאיר סבר כמו בלוג שיביא אחר ויחזור לאשם כיון שלא גמר מתן בהונות ולא יחזור למקום שפסק והאי אחד לא דרשי כי היכי דלא דרשי ההוא דלוג דקתני בברייתא ממקום שפסק משם הוא מתמלי, מתקיף לה רב חסדא והא אותו כתיב והוה לן למימר לדברי הכל שלא יאחז אחר, דהכי משמע ליה אותו ואם אחר, תניא כוותיה דר' יוחנן דלא דרשינן אותו אשם מצורע ששחטו כו'. וכן נראה עיקר. נזיר ממורט בית שמאי כו'. הך גרסא הפוכה בנזיר פרק ג' מייניס [מו, ב] ומגירלות הפוכות שבתלמוד היא והרבה כן כיוצא בו. **ואם נתן על של שמאל יצא.** דלא לריך קרא דכתיב כדמפרש לדידיה בפרק גמר הדין [סנהדרין מה, ב]. ה"ג ת"ר וכולן מטמאין בגדים. ולא גרסינן תנן התם. דברי ר' אליעזר ור' שמעון. (דמודי) [דאמרי] לטעמייהו דלעיל דאמרי שבכולן יש צורך כפרה. וחכמים דהכא היינו ר' מאיר דאית ליה שמתחיל (הכלי) [בתחילה]. מיהו מתמנע דאפילו [נשפך] אחר שנגמר מתנות שנפניס מן הראשון דמודו כולי עלמא שממקום שפסק מתחיל, אפילו הכי בתרא עיקר כפרה, וטעמא דרבנן כיון שנגדמת כפרתן דאחה הילכתן ולא אמרינן לר' אליעזר ור' שמעון מלי למימר. מ"ר.

וכי עדרו שורף. רבא קא מהדר ליה לרב נחמן ולטעמיך וכי עדרו הזקיקו הכתוב לשרוף ותנן וכולן נשרפין אבית הדשן: **הלא כפיב אוהו.** לשלח אותו לעזאזל (ויקרא טו): **אם הנשלח.** שהשליכו לתוכה שקלים שהביאו בחדר וממלאין הגזברין מהן שלש קופות לתרומה לקנות מהן קרבנות לצבור תמידין ומוספין: **בעידנא דאיתחזאי.** קופה קמייתא להקריב ממנה: **לא איתחזאי בתרייתא.** שהראשונה נרמית להקרבה משנתרמה אבל שעיר של זוג ראשון לא נראה לשלוח עד שנגמרו כל מתנות הדמים וכשנגמרו נראה אחרון כראשון: **ואחר כך נמצא הראשון.** או קודם חצות דאדעתא עשר או אחר חצות וקא אמר רבי יוסי מצוה בראשון ואף על פי שהופרש השני קודם חצות וכי מטא חצות תרוייהו איחזו כי הדדי דהא כל כמה דלא מטא זמן שחיטת הפסח לא איחזי קמא:

הדרן עלך הוציאו לו

שני שעירי: במראה. שניהן לבנים או שחורים (א) או סחופים: **ויאמר אם של שם מת וכו'.** הכי מיפרש אם של שם מת יאמר זה שעלה וכו' ואם של עזאזל מת יאמר זה שעלה וכו': **והשני.** אם של עזאזל מת ועכשיו יש כאן שנים לשם אחד שנשאר מזוג ראשון ואחד מזוג שני (ב) באחד יתכפר והשני ירעה וכן אם של שם מת והרי יש כאן שנים לעזאזל האחד ישתלח והשני ירעה ובגמרא (ג) מפרש איזהו שני אם שני שבזוג שני אם שני שבזוג ראשון: **שאין חטאת לצבור מפה.** דכי גמירי חמש חטאות ביחיד גמירי וטעמא מפורש בהוריות (דף ו.) ובתמורה (דף טו.) מה מצינו ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה שלא תמצאם בצבור אף (ד) שכפרו בעליה ואע"פ שאפשר להיות בצבור לא נאמרה אלא ביחיד: **ועוד אמר רבי יהודה.** בגמרא (ה) מפרש מאי אתא לאוסופי: **יומא המשתלח.** ויביא שנים ויגריל עליהן בתחילה:

גמ'

כי עדרו שורף מי דמי התם לא כתיב אותו הכא כתיב אותו איתמר רב פפי משמיה דרבא אמר ראשון משלח ורב שימי משמיה דרבא אמר אחרון משלח בשלמא רב שימי (בר אשי) משמיה דרבא דאמר אחרון משלח קסבר הואיל וגמר בו כפרה אלא רב פפי משמיה דרבא מאי קסבר סבר לה כרבי יוסי דאמר מצוה בראשון הי רבי יוסי אילימא ר' יוסי דקופות דתנן (ו)(רבי יוסי אומר) (ז)אשלש קופות של שלש שלש סאין שבהם תורמין את הלשכה והיה כתוב עליהם אב"ג ותניא א"ר יוסי למה כתוב עליהן אב"ג לידע איזה מהן נתרמה ראשון להביא הימנה ראשון שמצוה בראשון דילמא בעידנא דאיתחזאי קמייתא לא איתחזאי בתרייתא אלא רבי יוסי דפסח (ח)(דתנן) (ט)המפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ואחר כך נמצא הראשון והרי שניהן עומדין אי זה מהן שירצה יקריב דברי חכמים רבי יוסי אומר מצוה בראשון ואם היה שני מובחר ממנו יביאנו:

הדרן עלך הוציאו לו

שני (י)שעירי יום הכפורים מצותן (יא) שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ובלקיחתן כאחד (יב)ואף על פי שאין שוין כשרין (יג)לקח אחד היום ואחד למחר כשרין (יד)מת אחד מהם אם עד שלא הגריל מת יקח זוג לשני (טו)ואם משהגריל מת יביא זוג אחר ויגריל עליהם בתחילה ויאמר אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו ואם של עזאזל מת זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו (טז)והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה (יח)שאין חטאת צבור מתה רבי יהודה אומר תמות ועוד אמר רבי יהודה (יט)נשפך הדם ימות המשתלח מת המשתלח ישפך הדם:**

גמ'

אלא לרב פפי משמיה דרבא מאי קסבר כו'. וקבירא ליה דטעמא דגמר כפרה הוא לא שייך בשעיר המשתלח אלא בשעיר שנעמד ובפר שגוף הכפרה בו. וקשה לה"ר אלחנן אדרבה דייקא מתני' דפ' שני שעירי כוותיה דקתני מת יביא שנים (הגריל) [ויגריל] עליהם ויאמר אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו כו' והשני ירעה, אלמא קמא משתלח אך יוכל להחזיר מאי שני שני שבזוג ראשון כמו שמפרשה ר' יוחנן לקמן בפירקין [סד, ח]. שלש קופות של שלש שלש סאין כו'. בתוספתא [שקלים פ"ב] מפרש תרם הראשונה ראשון [קמא, ח] וכן ערב פסח אחל להיות בשבת מנין טליתו אנלו כו', מ"מ אין עיקר לקיחתו ביום הכיפורים. מיהו קשה מדאמרינן לקמן בפירקין [סה, ב] ועוד דר' טני דאמר בשעיר תרומה הדשה מצוה היא, ומשום מצוה אין לנו לומר ימותו. ר"ל דמ"מ יהמו אמרינן משום מצוה כי (היכי) [הכא] שאינו אלא רועה, ורבי יהודה דאמר ימותו אינו [אלא] משום דאית ליה דבעלי חיים [נדחין] כדמפרש רב בגמ' [לקמן סד, ב].

ומאי תהוי זריקה אשם מצורע בימין דמן הדין הוה לן למימר דבין קבלה ובין זריקה דאשם מצורע בימין דומיא דמתן שמן אי לאו דאהדריה קרא מדכתיב בחטאת כאשם והתינח קבלה אבל נתינה דבחטאת גופיה בימין נימא דבאשם מצורע נמי תיהוי בימין ותירץ כיון דאהדריה קרא דכתיב בחטאת כאשם הוא ודרשינן כשאר אשמות יהא איכא למימר דאהדריה לגמרי עוד הקשה למאן דאמר דבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בהיקש ליהוו כל אשמות בימין לרבי שמעון מהיקשא דבחטאת כאשם או מהיקשא דזאת התורה ונראה לי דע"כ לרבי שמעון זריקת אשמות בשמאל מדכתיב בחטאת כאשם ודרשינן בפרק שני דזבחים (דף כה.) לר' שמעון גבי מנחה בא לעובדה ביד עובדה בימין בחטאת בא לעובדה בכלי עובדה בשמאל כאשם וע"כ היינו זריקה דאי בקבלה אפילו בחטאת נמי הוא בשמאל לרבי שמעון כדאיתא בהדיא פרק שני דזבחים (דף כד.):

הדרן עלך הוציאו לו

שני שעירי וכו': (יב)חד למראה וחד לקומה וחד לדמים. נראה לי דהיינו אליבא דר' יהודה דאי אליבא דר' שמעון הא דריש ליה לדרשה אחריתי בפ"ק דשבועות (דף יג:) ולקח את שני השעירים מקיש שעיר המשתלח לשעיר הפנימי (ג) מה שעיר הפנימי אינו מכפר על ישראל בשאר עבירות אף שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות וקאמר התם ורבי יהודה להכי איתקוש שיהו שוין במראה ובקומה ובדמים וקשה רבי שמעון מנא ליה דבעינן שיהו שוין וליכא למימר משום דאין היקש למחצה ונקיש להו לכל מילי דא"כ מנא ליה להש"ס דר' יהודה לית ליה היקשא אלא למראה וקומה ודמים נימא דר' יהודה לית ליה היקשא איפכא מקיש פנימי למשלח מה משלח אינו מכפר על ישראל בטומאת מקדש וקדשי אף פנימי אינו מכפר על הכהנים בטומאת מקדש וקדשי וגרס בתחילה בו'. וא"ת אמאי לא מוכח לעיל פרק ערף בקלפי [נט, ב] דלר' נחמיה מיהא הגרלה מעכבת לכל הפחות מדלא קתני יביא חבירו עמו אלא בהגרלה דאמר ר' שמעון בגמ' דמשום דמעוה בהגרלה אין לנו לומר (במקום אחד) [לקנות שנים] לכתחילה כדפרישית גבי לקיחה. (למה) [וי"ל] דלעולם למעוה ואע"ג דבלקיחה פריסת לעיל דלא בעינן למעוה, היינו כפי שעיקר מצוותה [לאיתה] אלא מאתמול. ואע"ג דלקיחתו יומא לחטאת יום הכפורים כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים [סו, ב] ובשבת פרק קמא [ט] אמרינן דאמר ר' יוסי בר' חנינא אמר ר' אלעזר בר' שמעון דאמר כולן נשרפין, בשעיר המשתלח אם אבד והביא אחר ואחר כך נמצא הראשון אחד משלח לדברי הכל. שנאמר ושלח אותו לעזאזל אותו אחד ולא שנים. איזה משלח רב פפי משמיה דרבא [אמר] ראשון משלח סבר לה כר' יוסי דאמר מצוה בראשון כו'.**

הדרן עלך הוציאו לו

שני שעירי שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהו שוין כו'.

תוס' ישנים (המשך)

פרק ששי מתני'. שני שעירי יום הכפורים מצותן [שיהיו שוין] במראה ובקומה. ואע"ג דאמרינן בפרק בן סורר ומורה [סנהדרין עח, א] דבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ומשום דכתיב בנו זה דבעינן שיהו אביו ואמו שוין במראה ובקומה וזה לי איפסר להיות, אבל גבי בהמה מיהא יכול להיות יותר. ואע"פ שאין ממש דומות זו לזו דאמרינן בירושלמי [סנהדרין פ"ג ה"ט] דאפילו חיטה דומה לחבירתה, מכל מקום בעינן שיהו שוין במראה ובקומה כל מה שיוכלו. מ"ר. **ולקיחתו באחת.** כגון שנקחו מאדם אחד ביחד או משני בני אדם וכגון שעשו שניהם אנים לקבל המעות, דבהקדש מעות קונות דכתיב ונתן הכסף וקם לו. יקח זוג לשני. ולקיחתו באחת לא בעינן אלא למצוה. וא"ת כיון שראוי לשעיר הנעשה בתוך קודש הגרלה דאמרינן בגמ' למה לא יקחו [זוג] אחר ויקיימו בזה מצות לקיחה כאחת. י"ל דמיירי הכא שכבר הפריש אחד לשעיר הנעשה בחוץ. מ"ר. **משהגריל עליהם מת יביא שנים בתחילה בו'.** וא"ת אמאי לא מוכח לעיל פרק ערף בקלפי [נט, ב] דלר' נחמיה מיהא הגרלה מעכבת לכל הפחות מדלא קתני יביא חבירו עמו אלא בהגרלה דאמר ר' שמעון בגמ' דמשום דמעוה בהגרלה אין לנו לומר (במקום אחד) [לקנות שנים] לכתחילה כדפרישית גבי לקיחה. (למה) [וי"ל] דלעולם למעוה ואע"ג דבלקיחה פריסת לעיל דלא בעינן למעוה, היינו כפי שעיקר מצוותה [לאיתה] אלא מאתמול. ואע"ג דלקיחתו יומא לחטאת יום הכפורים כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים [סו, ב] ובשבת פרק

מסורת הש"ס

(א) [במשנה דשקלים ובשאר דוכתי לא מזכר ר' יוסי דאומר], (ב) [מגילה כא: לקמן סד. שקלים פ"ג], (ג) [ל"ל דתניא], (ד) לקמן סד., (ה) [שבועות יג.:], (ו) שבועות יב. תמורה כב. כג., (ז) זבחים לד: [מנחות נט:], (ח) [לקמן סד.], (ט) [לקמן סד:], (י) שייך לע"ב, (יא) עי' רש"ש,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במראה כו' שחורים או שחומים כל"ל שחורים לו שחומים ונמצאת לנה דפרק הספינה פי' אדומים וכה"ל וכל מוס בגמ' לכן: (ב) ד"ה והשני כו' מוזג שני באחד מהן יתכפר והשני: (ג) ד"ה אמין חטאת כו' אלא מתמלאה בצבור אף חטאת שכפרו בעליה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה במראה וכו' או שחופים. כל"ל:

מוסף רש"י

תורמין. כהנים, **את הלשכה.** ותמנין משקלי שנה זו לתוכה לקנות מהן קרבנות לצבור לכל השנה (מגילה כא:). **אלא ר' יוסי דפסח.** דהא הכא לא איתחזאי קמא עד לאיתחזאי בתרא שהרי אין זמן שחיטת הפסח אלא לאחר חצות וקודם לכן אבד ראשון והוספרש שני ונמצא ראשון והרי שניהן עומדים כשהגיע זמן שחיטה ואפילו הכי קאמר ר' יוסי מצוה בראשון (לקמן סד.).

הדרן עלך הוצאיו לו

נשפך הדם. על הארץ של שעיר הנעשה בפנים (מנחות נט:). **ימות המשתלח.** לאילתי ליה ויביא שנים אחרים (בבחים לד:). **מת המשתלח ישפך הדם.** של תכרו על הקרקע ויביא שנים אחרים (מנחות נט:).

תוס' ישנים

אלא לרב פפי משמיה דרבא מאי קסבר כו'. וקבירא ליה דטעמא דגמר כפרה הוא לא שייך בשעיר המשתלח אלא בשעיר שנעמד, ובפר שגוף הכפרה בו. וקשה לה"ר אלחנן אדרבה דייקא מתני' דפ' שני שעירי כוותיה דקתני מת יביא שנים (הגריל) [ויגריל] עליהם ויאמר אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו כו' והשני ירעה, אלמא קמא משתלח אך יוכל להחזיר מאי שני שני שבזוג ראשון כמו שמפרשה ר' יוחנן לקמן בפירקין [סד, ח]. שלש קופות של שלש שלש סאין כו'. בתוספתא [שקלים פ"ב] מפרש תרם הראשונה ראשון [קמא, ח] וכן ערב פסח אחל להיות בשבת מנין טליתו אנלו כו', מ"מ אין עיקר לקיחתו ביום הכיפורים. מיהו קשה מדאמרינן לקמן בפירקין [סה, ב] ועוד דר' טני דאמר בשעיר תרומה הדשה מצוה היא, ומשום מצוה אין לנו לומר ימותו. ר"ל דמ"מ יהמו אמרינן משום מצוה כי (היכי) [הכא] שאינו אלא רועה, ורבי יהודה דאמר ימותו אינו [אלא] משום דאית ליה דבעלי חיים [נדחין] כדמפרש רב בגמ' [לקמן סד, ב].

עין משפט נר מצוה

קג א מיי' פ"ב מהל' שקלים הלכה ז:
קד ב מיי' פ"ד מהל' קרבן פסח הל' ו:
א ג ד ה מיי' פ"ב מהל' עבודת יום"כ הל' יד:
ב ו ז ח שם הלכה טו:

רבינו חננאל

הדרן עלך הוצאיו לו שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהו שוין כו'.

אמר רבי יוסי בר' חנינא אמר ר' אלעזר בר' שמעון דאמר כולן נשרפין, בשעיר המשתלח אם אבד והביא אחר ואחר כך נמצא הראשון אחד משלח לדברי הכל. שנאמר ושלח אותו לעזאזל אותו אחד ולא שנים. איזה משלח רב פפי משמיה דרבא [אמר] ראשון משלח סבר לה כר' יוסי דאמר מצוה בראשון כו'.

הדרן עלך הוצאיו לו שני שעירי שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהו שוין כו'.

הא מה אני מקיים שנים ליום כנגד היום. תימה לי אכתי שנים ל"ל אפילו אי לא כתיב אלא כבשים בני שנה תמימים ליום עולה תמיד הוה דרשינן כבשים דהיינו שנים ליום כנגד היום וי"ל אי לא כתיב שנים הוה דרשינן ליום אקרא דבתריה ליום עולה תמיד את הכבש אחד תעשה בבקר כלומר כבש של בקר יש לשחוט כנגד היום ותו לא מדלא כתיב עולות תמידין הוה אמינא רק עולת תמיד אחד ליום כנגד היום להכי איצטריך למיכתב שנים ליום דתרוייהו כנגד היום: **על** טבעת שניה. גראה לי דמן הדין היה לו לשחוט על טבעת ראשונה אלא לא רצו להקריבו כולי האי למזבח בלי הפסק גזירה שמא יעיל גלגיס: **מוספין** ודאי שנים **למצוה**. הכי גרס רש"ל אבל בספרים כתיב שנים לעיכובא והקשה רש"י עיכובא מנלן ונראה לי משום דבתר דכתיב וביום השבת שני כבשים בו' כתיב עולת שבת בשבתו דהוי כמו שנה עליו הכתוב לעכב ואע"ג דדרשינן ליה בס"פ אלו קשרים (שבת דף קיד.) לדרשה אחריתי לימד על חלבי שבת שקרבין ביום טוב או ביום הכפורים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דרשינן ליה נמי לומר שנה עליו הכתוב לעכב דאין מקרא יוצא מידי פשוטו וליכא למימר דכוליה להא דרשה אתא דאם כן לא הוה למיכתב בהאי לישנא שבת בשבתו אלא הוה מלי לשנות עליו בענין אחר וא"ת והא פריך לעיל אי הכי גבי תמידין נמי פי' ואם איתא הוה ליה למתנייה בשום דוכתא א"כ מוספין נמי אם איתא דבעינן שיהו שוין הוה ליה למיתנייה י"ל לעיל דוקא פריך אפיר משום דכל סדר התמיד תנן ליה במסכת תמיד (דף כט.) והתם הוה לן למיתנייה אבל כל סדר המוספין לא תנינן ליה בשום דוכתא: שלמים

גמ' עיכובא מנלן. אי משום דכתיבא חוקה הא בין לרבי יהודה בין לר' נחמיה לא כתיבה חוקה אלא על דברים שהן מן העבודה אבל לא על הלקיחה שהיא מתמול שלשום: **סד"א שני שני שני.** תלתא כתיבי ושנה שליהן הכתוב לעכב: **חד למראה וכו'.** ולמצוה ולא לעכב: **תהיה רחיב.** זאת תהיה תורת המצורע [1] דמשמע בהוייתו תהא פרשה זו כלל הכתוב בה: **ולמצוה ה"נ דבעינן.** שיהו שניהן שוין והלא לא שנינו זאת אלא תמידין: **כנגד היום.** כנגד זריחת השמש: **או אינו אלא חובת היום.** והא ללמד שיהו שניים לכל יום: **על קרן מערבית לפונים.** של מזבח שהשמש בא מן המזרח לפיכך מושכו השוחט לצד מערב להרחיקו מן כותל המזרח בכל יכולת מפני שהכתלים גבוהים והחמה שחרית בשיפולו של רקיע ולא הכותל עומד כנגדה ולפונית משוס דקדשי קדשים שחיטתן על ירך המזבח לפונה ושם היה בית המטבחיים והטבעות קבועות בדלפה לתת ראש הבהמה לתוכן והן עשרים וארבעה כמנין המשמרות ומקומן עשרים וארבע אמות על עשרים וארבע קבועות בשפה סדריה: **על טבעת שניה.** לא בטבעת שאצל המזבח אלא בשניה לה המשוכה לצד לפון ופני השוחט ונוטל הבהמה באלכסון לצד מזרחית לפונית שמשם השמש באה שחרית וטעמא דטבעת שניה לא ידענא ואני שמעתי כדי שתהא הראשונה מסייעתו להאחז בה רגלי הבהמה שלא תהפך ושל בין הערבים שהחמה באה מן המערב מושך עצמו לצד מזרח בכל יכולת ופניו למערב דרוס באלכסון שזריחת החמה באה משם: **ומוספין של שבת.** שנאמר בהם שני כבשים [2] ולאי שנים שוים לעיכובא מדלא הדר כתב בהו [3] אחד לרבות אע"פ שאינן שוין להכשיר כך שמעתי וקשיא לי עיכובא מנלן ונראה בעיני דהכי גרס **מוספין** ולאי שנים למצוה מצומן להיות שוין ולא גרסי' מדלא כתיב אחד אחד ושיטתא דתלמידי [4] תרגילאי היא: **שני שעירי יום הכפורים.** שמשלקחן הם קדושים שהרי מתרומת הלשכה באו ושחטן בחוץ לעזרה: **חייב על שניהן.** משום שחוטי חוץ ולקחן פריך קודם הגרלה למאי חזו בפנים וכיון דלא חזו אמאי חייב הא ראוי לפתח אהל מועד בעינן דכתיב (ויקרא יז) בשחוטי חוץ ואל פתח אהל מועד לא הביאו: **ופטור על של עזאזל.** דלא חזי להקריב בפנים: **נשעיר הנעשה בחוץ.** כל אחד היה ראוי להקריבו לחטאת המוסף של יום הכפורים האמורה בפרשת פנחס: **ומאי שנא נשעיר הנעשה בפנים דלא.** מזי משום דמחוסר הגרלה: **נשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזו.** דמחסרי כל מעשה עבודת היום של מתן דמי פר ושעיר וחפינת הקטרת והקטרתה הראוין ליקדש למוספין: **אין מחוסר זמן נכנס ביום.** לענין שעיר החיצון אין כאן חסרון מעשה בגופו אלא חסרון זמן שעדיין לא הגיע זמן המוספין וזמן הראוי לבא ביום אין זה חסרון זמן אבל הגרלה אע"ג דלאו מעשה בגופו היא דהא אמרן [5] עליית גורל מתוך קלפי היא מעכבת אבל הנחה אינה מעכבת אפילו הכי הואיל ומצוה האמורה בהן היא כמחוסר מעשה דמי: **השתא דאמר רב חסדא מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי.** ואע"ג דלאו מעשה בגופו הוא דאי לאו דחזו לשעיר המוסף לא היה מתחייב על שחיטתן בחוץ: **הא דאמר שמואל וכו'.** ומחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי ואע"ג דלאו מעשה בגופו של שלמים הוא הואיל והכן נאמר הוי כמעשה בגופו: ומי

גמ' ת"ר [1] יקח שני שעירי עזים מיעוט שעירי שנים מה תלמוד לומר שני שיהיו שניהן שוים מניין אע"פ שאין שניהן שוין כשירין תלמוד לומר [2] שעיר [3] שעיר ריבה טעמא דרבי רחמנא הא לא רבי רחמנא הוה אמינא פסולין עיכובא מנא לן סלקא דעתך אמינא [1] שני [4] שני [5] שני כתיב והשתא דרבי רחמנא שעיר שעיר שני שני שני למה לי חד למראה וחד לקומה וחד לדמים תניא נמי הכי גבי כבשי מצורע [6] יקח שני כבשים מיעוט כבשים שנים מה תלמוד לומר שני שיהיו שניהן שוין ומנין שאף על פי שאין שניהן שוין כשירין תלמוד לומר [7] כבש [8] כבש ריבה טעמא דרבי רחמנא הא לא רבי רחמנא הוה אמינא פסולין עיכובא מנא לן סלקא דעתך אמינא [9] תהיה כתיב והשתא דרבי רחמנא כבש כבש תהיה למה לי לשאר הויתו של מצורע [6] (ותנן) נמי גבי מצורע כי האי גוונא [10] צפרים מיעוט צפרים [3] (שנים) מה תלמוד לומר שתי [8] שיהיו שתיהן שוות ומנין שאע"פ שאינן שוות [2] כשרות תלמוד לומר [11] צפור [12] צפור ריבה טעמא דרבי רחמנא הא לא רבי רחמנא פסולות עכובא מנא לן סלקא דעתך אמינא תהיה כתיב והשתא דרבי רחמנא צפור תהיה למה לי לשאר הויתו של מצורע אי הכי גבי תמידין נמי נימא [13] כבשים מיעוט כבשים שנים מה תלמוד לומר שנים שיהיו שניהן שוין ומנין שאע"פ שאין שניהן שוין כשירין תלמוד לומר [14] כבש כבש ריבה ולמצוה הכי נמי דבעינן ההוא מיבעי ליה לכדתניא [3] [13] שנים ליום כנגד היום אתה אומר כנגד היום או אינו אלא חובת היום כשהוא אומר [14] את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים הרי חובת היום אמור ומה אני מקיים שנים ליום כנגד היום כיצד [7] [3] תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה ושל בין הערבים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית על טבעת שניה מוספין של שבת ודאי צריכין שיהיו שניהן שוין תנו רבנן [4] שני שעירי יום הכיפורים ששחטן בחוץ עד שלא הגריל עליהן חייב על שניהם משהגריל עליהן חייב על של שם ופטור על של עזאזל עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם למאי חזו אמר רב חסדא הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ ומאי שנא לשעיר הנעשה בפנים דלא דמחוסר הגרלה לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזי דמחסרי עבודת היום קסבר רב חסדא [5] אין מחוסר זמן לבו ביום אמר רבינא השתא דאמר רב חסדא [6] מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל [7] [8] השלמים [9] ששחטן קודם שנפתחו דלתות היכל פסולין שנאמר [15] ושחטו פתח אהל מועד בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול שחטן

חדר למראה. יש פסרים דגרסי חד למראה ולקומה וחד לדמים וחד ללקיחתן כאתמא, ויש פסרים דגרסי חד למראה ולקומה וחד לדמים. ואומר רבינו הא דלא מייתי נמי חד ללקיחתן כאתמא משום דהוה משמע בהדיא דבמיקר יקח שני שעירי עזים ומשמע שתהא לקיחתן שיהם ביחד. אי מפי (מן)הכא לא דרש מידי אלא לקיחתן כאחד דרש מדסמיכה ליקח. ויש פסרים דגרסי חד למראה וחד לקומה וחד לדמים וג' שני דרש ולקיחתן כאחד נפיק מדסמיכה ליקח כדפרישית. תהיה למה לי לשאר הויות של מצורע. הקשה ר"ל אלמנן כיון דכתיב תהיה לנכבד אמאי איצטריך לעיל פרק טרף בקנלאי (מח, ב) זאת לנכבד מצורע עשיר שהביא קרבן עני, מתהיה נפקא. ואומר רבינו דסבירא הוא כיון דעני הם דחמנא עליהה דהביא קרבן עני יכול זה (להביא) [אם הביא] כן הוה מרבינן ליה מתורת לבני איצטריך זאת למעוטי. גבי תמידין כו'. הקשה ה"ר אלמנן הא כתיב בכל שחרית אחד המיוחד שבעדרו כדדרשינן לעיל שבנקר יקח המוחבר בשבת הטלאים ש"כ אינן שוין. י"ל דה"א שאם יקנה מעדר אחד שני תמידין יקח שניה מוחברין שבעדר ועשוה מוחברין בעינן ושוין זה כזה. ומנין שאע"פ שאין שוין כשרין. תימה הכא נמי עיכובא מנ"ל (ואיצטריך) [דאיצטריך] קרא למעוטי דצריכין לעיל גבי שני שעירי. ומיהו ה"ר יוסף כיון דמסלקינן ליה בקושיא אחריתי לא חש להקשות על דרשא זו. שנים ליום כנגד היום. וא"ת בגלא שנים נמי הוה מלי למיכתב תמיניים ליום והוא שם שפיר מיהא שייהם כנגד היום. ומומר ה"ר יוסף דהוה אמינא דלא קפיד אלא בתמיד של שחר דווקא שהוא תחילת עבודת היום והוא עם זריחת השמש אבל בין הערבים לא, לכתי כתיב שנים. מיבעי ליה לכדתניא שנים ליום

עין משפט נר מצוה

ג א ב מיי' פי"ח מהל' טומאת צרעת הל' ח:
ד ג מיי' פ"א מהלכות תמידין הלכה יא:
ה ד מיי' פי"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא:
ו ה מיי' שם פ"ה הל' ה:

גליון הש"ס

גמ' מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה. עיין תוס' פסחים דף סב ע"א ד"ה כי לית ליה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומוספין כו' מדלא הדר כתיב כהו אחד אחד לרבות אע"פ:

מוסף רש"י

שלמים ששחטן. שחרית קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין (ערובין נ.). בזמן שהוא פתוח. לשון פתח אינו אלא האהל, והפותח והטועל קרוי דלת (זבחים נה:).

רבינו חננאל

מנלן דבעינן שוין, דת"ר יקח שני שעירי עזים, מיעוט [שעירי] שנים כו'. כיון שכתב שעירי ידענו שאינם פחות משנים, למה כתיב שני, ללמד שיהו שוין. ומנלן שאף על פי שאין שוין כשירין הן, שנאמר השעיר השעיר. כלומר, מאחר שכתוב ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, היה לו לכתוב והקריב את אשר עלה עליו לה' ועשהו חטאת ואשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי, השעיר השעיר שכתוב למה, אלא ללמד שאע"פ שאין שוויין כשירין. ועיכובא מנלן, הייתי אומר שאם אין שוין מעכבין שהוצרך הכתוב להכשירה אע"פ שאינן שוויין. ס"ד אמינא שני שני, [כתיב] את שני השעירים, ועוד כתיב ונתן אהרן על השני השעירים, שעירים בלבד היה דיי, למה כתב שני לעכב. כתיב השעיר השעיר לרבות אע"פ שאין שוין. ומאחר דאע"ג שאינן שוין כשר, שני שני למה באו, למצוה. ותניא גבי ציפורי מצורע וגבי כבשי מצורע כי האי גוונא, וכולן טעמם שוה דפשוטין הן. אבל התמידים אע"ג שכתוב בהן שנים ליום, לא דרשינן בהו כי האי גוונא, אלא שנים ליום כנגד היום, כנגדו ולא אצלו, כלומר של שחר נשחט במערב כנגד המזרח ושל בין הערבים במזרח כנגד המערב, כדתנן במסכת תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה ושל בין הערבים כו'. אבל המוספין ודאי לא כתב שני כבשים אלא ללמד שהם שנים ולא ארבעה מדלא כתיב אחד אחד כדרך שכתוב בתמיד. ת"ר שני שעירי יום הכפורים ששחטן בחוץ, אם עד שלא הגריל עליהן שחטן בחוץ חייב כרת על שניהן, שנאמר ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה' ונכרת האיש ההוא. ואמר רב חסדא הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ, לעשות אותו לה' קרינן ביה, ואע"ג דאינו ראוי אלא לאחר עבודת היום, מחוסר זמן שיוכשר אותו היום אינו מחוסר זמן, ולמה לא אמר הואיל וראוי לשעיר הנעשה בפנים, דמחוסר הגרלה, ומחוסר הגרלה מחוסר מעשה הוא. ואם אחרי שהגריל עליהן שחטן בחוץ חייב כרת על של שם, מאי טעמא לעשות אותו לה' קרינן ביה, ופטור על של עזאזל דלא קרינא ביה לעשות אותו לה'. ודייק רבינא מדמחוסר הגרלה לרב חסדא כמחוסר מעשה דמי, גם שלמים ששחטן [בחוץ]

מסורת הש"ס

(א) [ל"ל ותניא ע' נגעים פי"ד מ"ה], (ב) [ל"ל שתים], (ג) [ממיד לא.], (ד) [ממיד ל:], (ה) [זבחים יב. מנחות ה.], (ו) [זבחים נה: עירובין נ.], (ז) [עי' תוס' לקמן סג. ד"ה שלמים], (ח) [ויקרא יד], (ט) [במדבר כח], (י) [מנחות פב: ע"ש בתוס'], (כ) [לעיל לט:].

תורה אור השלם

1. וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:
ויקרא טז ה
2. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיְ וַעֲשָׂהוּ חַטָּאת:
ויקרא טז ט
3. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:
ויקרא טז י
4. וְלָקַח אֶת שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְיָ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא טז ז
5. וְנָתַן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גּוֹרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיְ וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:
ויקרא טז ח
6. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי כְבָשִׂים תְּמִימִם וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת שְׁנָתָהּ תְּמִימָה וְשִׁלֹּשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְלֹג אֶחָד שָׁמֶן: ויקרא יד י
7. וְלָקַח הַכֹּהֵן אֵת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ אָשָׁם וְאֶת לֹג הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא יד יב
8. וְשָׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַחַטָּאת וְאֶת הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא:
ויקרא יד יג
9. זֹאת תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן:
ויקרא יד ב
10. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַּהֵר שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב: ויקרא יד ד
11. וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר אֶל כְּלִי חָרֶשׂ עַל מַיִם חַיִּים:
ויקרא יד ה
12. אֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֶת הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים:
ויקרא יד ו
13. וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לְיוֹם עֹלָה תָּמִיד:
במדבר כח ג
14. אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם:
במדבר כח ד
15. וְקָמַץ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג ב

ומי איכא ליה לרב חסדא הואיל. לחייב על קרבן שאינו רואי לשם מה שהופרש בפנים ושחטו בחוץ דנימא חייב משום הואיל ולאוי לשם קרבן אחר: **לשמו פטור.** דאינו רואי לשמו בפנים: **אלא לשמו.** אלא לשם שלמים חייב דרואי הוא לשם שלמים בפנים: הכי גרסי׳

טעמא דשלא לשמו הא סתמא לשמו הוא ופטור ואמאי נימא וכו׳: בעי עקירה. אינו רואי בפנים לשלמים אלא אם כן עקר שם פסח ממנו בשחיטתו הלכך לאו מתקבל בפנים הוא כל כמה דלא עקריה: **האי לא בעי עקירה.** ואע״פ שלקחו לשם שעיר הנעשה בפנים זה חטאת וזה חטאת שניהן שוין בשמותיהן: **מאני להו בדרבה.** הני תרתי שמעתתא דרב חסדא הא דאמר לעיל הואיל ורואין לשעיר הנעשה בחוץ והא דאמר רב חסדא פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה וכו׳ מתני לה בדרבה דרבה אמרינהו: **פסח ששחטו בחוץ.** גרס בכולה: **עקירת חוץ.** עקירת שם בשחיטת חוץ לא שמה עקירה אם הכשיר הכתוב פסח בשאר ימות השנה בשלמים לא הכשירו אלא בפנים ובעקירת השם אבל בחוץ לעולם שמו עליו: **חייב.** עליו משום הואיל ורואי שלא לשמו בפנים: **והא תנן.** במסכת זבחים: **מחוסר זמן.** פטור על שחיטת חוץ בין שהוא מחוסר זמן בגופו בין שהוא מחוסר זמן בבעלים בגופו כגון בתוך שמונה לילדתו: **ואיזהו מחוסר זמן בבעלים הזב והזבה** וכו׳. שיש זמן להבאת קרבנותיהם לסוף ספירת שבעה והיולדת לסוף מלאת ימי טהרה: **שהקריבו.** לפני הזמן חטאתן ואשמן בחוץ פטורין שאין מתקבלים בפנים לא לחובה ולא לנדבה לחובה משום דלא מטא זימנייהו ולנדבה שאין חטאת ואשם בא לנדבה והאי אשם במצורע הוא דאילו בזב וזבה ויולדת ליכא אשם: **עולותיהן ושלמיהם חייבין.** שעולה ושלמים באים נדבה ומתקבלין נדבה בפנים ובמסכת זבחים פ״ פרכינן והני בני שלמים גינהו ומשנינן תני מזיר בהדייהו ואף מצורע לא שנינו במשנה ופרכינן התם הני בני אשמות גינהו ומשנינן תני מצורע בהדייהו: **ואמר רב חלקיה לא שנו.** דאשם בחוץ מחוסר זמן בבעלים פטור אלא לשמו דאינו רואי לשמו בפנים אבל בחוץ לשמו כגון בתוך שמונה לילדתו: **אבל שלא לשמו.** אם בא לשם עולה, ובאשם זה הוא רואי לבא לפנים, דכל הזבחים שמזבח שלא לשמן כשרין חוץ מן הפסח והחטאת (שם).

תוס׳ ישנים

פטור קודם הגבלה כדאמרינא הכא, אלא דפריך ליה מגופה דאמתי רואי לפנים לפתח אהל מועד קודם הוידוי, ומסקינא דמסיק התם אלא לא קשיא כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי אתי שפיר דמתייב (אחר) [קודם] הגבלה כי הכא. אי נמי י״ל דקודם הגבלה דהתם הייט קודם (הסבלה) (הסמכה) שהוא גמר הגבלה דפטר מלה׳ לה׳ שהוא מעורר כבר שאינו לה׳ אבל קודם ההגבלה שאינו מעורר מתיישנין ליה כי הכא. מ״ר. ולי נראה לומר דהא דמתיישנין הכא קודם הגבלה הייט משום דרואי הוא לשעיר הנעשה בחוץ כדאמרינ הכא, והא דמתעטינן ליה קודם הגבלה מלה׳ הייט לפי שכבר נתקדש שעיר המיוחס (עדיין) [אחיין] ולכך אינו רואי כלל להתקדש לשעיר המיוחס ומתעטי מלה׳ אע״פ דרואי הוא לפתח אהל מועד כי שמא יתקדש לה׳, מ״מ אינו לה׳, אבל היכא שיוכל להתקדש לשעיר הנעשה בחוץ לה׳ קרינא ביה. ול״ע. **הכא נמי מחסרי עבודת היום.** כדאמרינן לקמן בפרק בא לו (ע, ב) דלכולי עלמא שעיר הנעשה בחוץ לה׳ עבודת היום והתם מפרש טעמא.

מחוסר פתיחה בבמחוסר מעשה דמי. וכיון שעל גוף הקרבן נאמרה הוי כמו שאין

ומי איכא ליה לרב חסדא הואיל. לחייב על קרבן שאינו רואי לשם מה שהופרש בפנים ושחטו בחוץ דנימא חייב משום הואיל ולאוי לשם קרבן אחר: **לשמו פטור.** דאינו רואי לשמו בפנים: **אלא לשמו.** אלא לשם שלמים חייב דרואי הוא לשם שלמים בפנים: הכי גרסי׳

טעמא דשלא לשמו הא סתמא לשמו הוא ופטור ואמאי נימא וכו׳: בעי עקירה. אינו רואי בפנים לשלמים אלא אם כן עקר שם פסח ממנו בשחיטתו הלכך לאו מתקבל בפנים הוא כל כמה דלא עקריה: **האי לא בעי עקירה.** ואע״פ שלקחו לשם שעיר הנעשה בפנים זה חטאת וזה חטאת שניהן שוין בשמותיהן: **מאני להו בדרבה.** הני תרתי שמעתתא דרב חסדא הא דאמר לעיל הואיל ורואין לשעיר הנעשה בחוץ והא דאמר רב חסדא פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה וכו׳ מתני לה בדרבה דרבה אמרינהו: **פסח ששחטו בחוץ.** גרס בכולה: **עקירת חוץ.** עקירת שם בשחיטת חוץ לא שמה עקירה אם הכשיר הכתוב פסח בשאר ימות השנה בשלמים לא הכשירו אלא בפנים ובעקירת השם אבל בחוץ לעולם שמו עליו: **חייב.** עליו משום הואיל ורואי שלא לשמו בפנים: **והא תנן.** במסכת זבחים: **מחוסר זמן.** פטור על שחיטת חוץ בין שהוא מחוסר זמן בגופו בין שהוא מחוסר זמן בבעלים בגופו כגון בתוך שמונה לילדתו: **ואיזהו מחוסר זמן בבעלים הזב והזבה** וכו׳. שיש זמן להבאת קרבנותיהם לסוף ספירת שבעה והיולדת לסוף מלאת ימי טהרה: **שהקריבו.** לפני הזמן חטאתן ואשמן בחוץ פטורין שאין מתקבלים בפנים לא לחובה ולא לנדבה לחובה משום דלא מטא זימנייהו ולנדבה שאין חטאת ואשם בא לנדבה והאי אשם במצורע הוא דאילו בזב וזבה ויולדת ליכא אשם: **עולותיהן ושלמיהם חייבין.** שעולה ושלמים באים נדבה ומתקבלין נדבה בפנים ובמסכת זבחים פ״ פרכינן והני בני שלמים גינהו ומשנינן תני מזיר בהדייהו ואף מצורע לא שנינו במשנה ופרכינן התם הני בני אשמות גינהו ומשנינן תני מצורע בהדייהו: **ואמר רב חלקיה לא שנו.** דאשם בחוץ מחוסר זמן בבעלים פטור אלא לשמו דאינו רואי לשמו בפנים אבל בחוץ לשמו כגון בתוך שמונה לילדתו: **אבל שלא לשמו.** בא לשם עולה או לשם שלמים חייב שכן רואי לפנים כיולא בו בפנים דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין אלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן: **ואמאי.** לשמו פטור לימא הואיל כדקאמרת: **שלמים.** הוה סתמיה בלא עקירה ומקראי ילפינן לה במסכת פסחים (עא:) ובפ״ק דזבחים (מ:): **רב אשי מתני חייב.** בהא דכי אתא רבין: **ורב ירמיה מתני פטור.** בין לשמו בין שלא לשמו כרב דימי: **ופליגא דרב חלקיה.** דאמר עקירת חוץ שמה עקירה:

טעמא דשלא לשמו הא סתמא פטור. תימה לר״ת נידון מריש איפכא טעמא לשמו הא סתמא חייב ודוחק הוא לומר דלשמו דריש הייטו סתמא משום דאמרינן ריש פ״ק דזבחים (דף ב:) דסתם זבחים לשמן הן עומדין דהני מילי בזמנן אבל פסח בשאר ימות השנה סתמיה לאו לשמו קאי אלא נראה כספרים דלא גרסי טעמא דשלא לשמו ואיכא למימר דמריש דייק לשמו אמאי פטור דס״ד דלא בעי עקירה ומ״כ אמאי פטור והא אי בעי שחיט סתמא בפנים דסתמא שלא לשמו קאי ומשני דבעי עקירה וכי האי גוונא איכא בפרק תמיד נשחט (פסחים סד.) ובמועד לשמו פטור שלא לשמו חייב וגרס רש״י שם כמו בכאן טעמא דשלא לשמו הא סתמא פטור וקשיא נמי התם כמו שהקשינו בכאן אלא יש לפרש שם כדפירשתי הכא: **ופליגא** דרב חלקיה בר טובי. בלאו הכי נמי הוה מצי למימר ופליגא דרב דימי אדרב חלקיה אלא משום דהשתא פליגא דרב דימי ודרבין אדרב חלקיה: וכל

שלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל פטור. תימה דל״ר יוחנן פרק השוחט והמעלה (זבחים דף קז:) המעלה בזמן הזה בחוץ חייב ואמאי הא אינו לאוי אל פתח אהל מועד כיון דנהרס המזבח דאפי׳ נפגם המזבח אמרי׳ בפ׳ קדשי קדשים (שם נט. ודף סב.) כל הקדשים שנשחטו שם פסולין והוה ליה מחוסר זמן ואפילו מחוסר פתיחת דלתות פטור כל שכן מחוסר מעשה גדול ותנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) אותו ואת בנו ומחוסר זמן בחוץ אפילו לא תעשה אין בו לרבנן דרבי שמעון ועוד אמרינן בפ״ק דע״ז (דף יג.) אם הקדיש והערין והחרים בזמן הזה בהמה תעקר ופריך ונשחטיה מיסחט ופירש רש״י משום שחוטי חוץ ליכא דבקדשי בדק הבית מיירי ולא נהירא לר״י דאם כן פריך ונשוייה גיסטר׳ היכי משני מפני שמטיל מום בקדשים אלא מפרש ר״י דמיירי בקדשי מזבח ולא מחייב משום שחוטי חוץ דהוה ליה מחוסר זמן ודוחק לומר דהכיא דמסכת ע״ג אתיא כמאן דאמר הותרו הבמות חדא דמנא ליה לאוקמי כמאן דאמר הותרו הבמות כדי להקשות ונשחטיה מיסחט כיון דלמאן דאמר לא הותרו לא קשיא ועוד דהא סתם מתניתין היא בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) דירושלים אין אחריה איתר ובגמרא פריך מינה למ״ד בפ״ק דמגילה (דף י.) שמעתי שמקריבין בבית חוניו וי״ל דר׳ יוחנן דמחייב במעל׳ בחוץ מיירי בהעלאת קטרת דלא בעי מזבח דאמרי׳ בפרק קדשי קדשים (זבחים דף נט.) מזבח שנעקר מקטיר קטרת במקומו אי נמי בהעלאת מנחה דדוקא במיני דזבחים אמרינן כשנפגם המזבח שפסולין דנפקא לן מוזבחת עליו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר ויש״א נמי דנקט רבי יוחנן המעלה טפי משחיטה ודריקה אי נמי יש לומר דמיירי שבנו מזבח במקומו והעלה בחוץ דס״ל קדשי לעתיד לבא אבל אין לתרץ דר׳ יוחנן כר׳ יהודה סבירא ליה דאמר קדשי קדשים שרי להקטיר על הרצפה דנהי דשרי להקטיר על הרצפה מכל מקום בעי שיהא מזבח במקומו אבל נפגם המזבח לא הוי שרי להקטיר בשום דוכתא תימה אמאי פטור בשלמים

א שחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל פטור מ״ט מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי [ב] ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והאמר רב חסדא פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה לשמו פטור שלא לשמו חייב טעמא דשלא לשמו הא סתמא לשמו הוא ופטור ואמאי לימא הואיל וראוי שלא לשמו בפנים הכי השתא התם בעי עקירה האי לא בעי עקירה רבה בר שימי מתני להו בדרבה וקשיא ליה דרבה אדרבה ומשני כדשנינן כי אתא רב דימי אמר ר׳ ירמיה אמר ר׳ יוחנן פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה בין לשמו בין שלא לשמו פטור אמר רב דימי אמריתה לשמעתא קמיה דר׳ ירמיה בשלמא לשמו דהא לא חזי ליה אלא שלא לשמו אמאי הא חזי שלא לשמו בפנים ואמר לי עקירת חוץ לאו שמה עקירה כי אתא רבין אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן [ג]פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה בין לשמו בין שלא לשמו חייב ואפי׳ לשמו והתנן [ד]מחוסר זמן בין בגופו בין בבעלים ואיזהו מחוסר זמן בבעלים [ה]הזב והזבה והיולדת [ו]והמצורע שהקריבו חטאתם ואשמם בחוץ פטורין [ז]עולותיהן ושלמיהן בחוץ חייבין ואמר [ח]רב חלקיה בר טובי לא שנו אלא שלא לשמו חייב לשמו מיהא פטור אמאי נימא הואיל וראוין שלא לשמו בפנים הכי השתא התם בעי עקירה הכא פסח בשאר ימות השנה שלמים נינהו רב אשי מתני חייב כדאמרינן רב ירמיה מדפתי מתני פטור קסבר פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה ועקירת חוץ לאו שמה עקירה ופליגא דרב חלקיה בר טובי אמר מר משהגריל עליהן חייב על של שם ופטור על של עזאזל תנו רבנן [ט]איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה׳

שלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל פטור. תימה דל״ר יוחנן פרק השוחט והמעלה (זבחים דף קז:) המעלה בזמן הזה בחוץ חייב ואמאי הא אינו לאוי אל פתח אהל מועד כיון דנהרס המזבח דאפי׳ נפגם המזבח אמרי׳ בפ׳ קדשי קדשים (שם נט. ודף סב.) כל הקדשים שנשחטו שם פסולין והוה ליה מחוסר זמן ואפילו מחוסר פתיחת דלתות פטור כל שכן מחוסר מעשה גדול ותנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) אותו ואת בנו ומחוסר זמן בחוץ אפילו לא תעשה אין בו לרבנן דרבי שמעון ועוד אמרינן בפ״ק דע״ז (דף יג.) אם הקדיש והערין והחרים בזמן הזה בהמה תעקר ופריך ונשחטיה מיסחט ופירש רש״י משום שחוטי חוץ ליכא דבקדשי בדק הבית מיירי ולא נהירא לר״י דאם כן פריך ונשוייה גיסטר׳ היכי משני מפני שמטיל מום בקדשים אלא מפרש ר״י דמיירי בקדשי מזבח ולא מחייב משום שחוטי חוץ דהוה ליה מחוסר זמן ודוחק לומר דהכיא דמסכת ע״ג אתיא כמאן דאמר הותרו הבמות חדא דמנא ליה לאוקמי כמאן דאמר הותרו הבמות כדי להקשות ונשחטיה מיסחט כיון דלמאן דאמר לא הותרו לא קשיא ועוד דהא סתם מתניתין היא בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) דירושלים אין אחריה איתר ובגמרא פריך מינה למ״ד בפ״ק דמגילה (דף י.) שמעתי שמקריבין בבית חוניו וי״ל דר׳ יוחנן דמחייב במעל׳ בחוץ מיירי בהעלאת קטרת דלא בעי מזבח דאמרי׳ בפרק קדשי קדשים (זבחים דף נט.) מזבח שנעקר מקטיר קטרת במקומו אי נמי בהעלאת מנחה דדוקא במיני דזבחים אמרינן כשנפגם המזבח שפסולין דנפקא לן מוזבחת עליו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר ויש״א נמי דנקט רבי יוחנן המעלה טפי משחיטה ודריקה אי נמי יש לומר דמיירי שבנו מזבח במקומו והעלה בחוץ דס״ל קדשי לעתיד לבא אבל אין לתרץ דר׳ יוחנן כר׳ יהודה סבירא ליה דאמר קדשי קדשים שרי להקטיר על הרצפה דנהי דשרי להקטיר על הרצפה מכל מקום בעי שיהא מזבח במקומו אבל נפגם המזבח לא הוי שרי להקטיר בשום דוכתא תימה אמאי פטור בשלמים

ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתות ההיכל לפי מה שפרש״י בפרק קדשי קדשים (שם דף סא.) גבי קודם שיעמידו לויים את המשכן ולאחר שיפרקו דדוקא שלמים ששחטן בפנים קודם דלתות ההיכל פסולים אבל שאר קדשים לא אם כן כיון דפסולו בקודם שיש לו היתר בשאר קדשים אם עלו לא ירדו מידי דהוה אפסח וחטאת ששחטן שלא לשמן בחוץ דחייב עליהם כדאיתא בפרק בתרא דזבחים (דף קטו.) משום דמתקבל בפנים שיש לו היתר בשאר זבחים ויש לומר דהתם הבהמה רואיה לשחטה בפנים בהיא שעתא לשמה אבל הכא אינם רואים לפנים קודם פתיחת הדלתות:

א שחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל פטור מ״ט מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי [ב] ומי אית ליה לרב חסדא הואיל והאמר רב חסדא פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה לשמו פטור שלא לשמו חייב טעמא דשלא לשמו הא סתמא לשמו הוא ופטור ואמאי לימא הואיל וראוי שלא לשמו בפנים הכי השתא התם בעי עקירה האי לא בעי עקירה רבה בר שימי מתני להו בדרבה וקשיא ליה דרבה אדרבה ומשני כדשנינן כי אתא רב דימי אמר ר׳ ירמיה אמר ר׳ יוחנן פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה בין לשמו בין שלא לשמו פטור אמר רב דימי אמריתה לשמעתא קמיה דר׳ ירמיה בשלמא לשמו דהא לא חזי ליה אלא שלא לשמו אמאי הא חזי שלא לשמו בפנים ואמר לי עקירת חוץ לאו שמה עקירה כי אתא רבין אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן [ג]פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה בין לשמו בין שלא לשמו חייב ואפי׳ לשמו והתנן [ד]מחוסר זמן בין בגופו בין בבעלים ואיזהו מחוסר זמן בבעלים [ה]הזב והזבה והיולדת [ו]והמצורע שהקריבו חטאתם ואשמם בחוץ פטורין [ז]עולותיהן ושלמיהן בחוץ חייבין ואמר [ח]רב חלקיה בר טובי לא שנו אלא שלא לשמו חייב לשמו מיהא פטור אמאי נימא הואיל וראוין שלא לשמו בפנים הכי השתא התם בעי עקירה הכא פסח בשאר ימות השנה שלמים נינהו רב אשי מתני חייב כדאמרינן רב ירמיה מדפתי מתני פטור קסבר פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה ועקירת חוץ לאו שמה עקירה ופליגא דרב חלקיה בר טובי אמר מר משהגריל עליהן חייב על של שם ופטור על של עזאזל תנו רבנן [ט]איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה׳

עין משפט
נר מצוה

ז א ב מיי׳ פי״ח מה׳ מעשה הקרבנות הלכה יב:
ח ג ד שם הלכה ט:

רבינו חננאל

קודם פתיחת דלתות ההיכל (פסולין הן) [פטור], שנאמר ושחטו פתח אהל מועד בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שההיכל נעול, ומחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי. ומקשינן מי אית ליה לרב חסדא הואיל, והא הוא דאמר פסח ששחטו בשאר ימות השנה לשמו בחוץ פטור, ואמאי לימא חייב הואיל וראוי שלא לשום פסח אלא לשום שלמים בפנים. ודחי פסח בני עקירה משם פסח לשום שלמים, ומחוסר עקירה כמחוסר מעשהדמי. **פסח** ששחטו [בחוץ] בשאר ימות השנה בין לשמו בין שלא לשמו,רב אשי מתני חייב, ואקשינן עליה ואפי׳ על שמו, והתנן בשחיטת קדשים פרק פרת חטאת מחוסר זמן בין בגופו בין בבעלים, איזהו מחוסר זמן בבעלים הזב והזבה היולדת והמצורע שהקריבו חטאתם ואשמם בחוץ פטורין, עולותיהם ושלמיהם בחוץ חייבין. ומקשה עליה בגמ׳ והני בני אשמות נינהו, אמר דזירי תני מצורע בהדייהו. תוב אקשינן הני בני שלמים נינהו,(ط) אמר רב ששת תני נזיר בהדייהו. דזעירי קבעוה תנאי ותנו בהדייהו במשנה הזב והזבה והיולדת והמצורע כמו שאמר זעירי. אבל נזיר לא קבעוהו במשנה כמו שאמר רב ששת, אע״ג דהיא כרב ששת. קתני מיהא חטאתם בחוץ פטורין, ואמר רב חלקיה בר טובי לא שנו שהוא פטור אלא השוחט לשמה בחוץ אבל השוחט שלא לשמו בחוץ חייב, הואיל וראוי שלא לשמו בפנים, כדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמו כשרין אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה. אמאי, אפי׳ לשמן בחוץ יהא חייב הואיל וראוי שלא לשמו בפנים. ודחי הכי השתא התם בעי עקירה ומחוסר עקירה כמחוסר מעשה דמי, משום הכי לא תני לשמו בחוץ חייב הואיל וראוי שלא לשמו בפנים, אבל פסח בשאר ימות השנה שלמים הוא ולא בעי עקירה. **רב אשי מתני חייב** כדאמרת. **רב ירמיה** מדיפתי מתני פסח בשאר ימות השנה בין לשמו בין שלא לשמו פטור, קסבר פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה ועקירת חוץ ששחטו שלא לשום פסח לאו שמה עקירה. ופליגא עליה דרב חלקיה בר טובי דאמר לא שנו שפטור אלא בשוחט לשמו אבל בשוחט שלא לשמו בחוץ חייב, הנה עקירת חוץ עקירה היא. ושנינן הא דרב חלקיה כגון ששחט שלא לשמו מיעוט סימנים בחוץ וגמר רובו בפנים משום דלא עקירת חוץ הוא. משהגריל עליהן שחטן בחוץ, חייב על של שם ופטור על של עזאזל, דלא קרינא ביה לה׳. ת״ר ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן,

ط) כ״ה הגמ׳ בגמ׳ דזבחים דף קי״ד ע״ב ע״ש.

מסורת הש״ס

א) [פסחים סב. ע״ש], ב) זבחים קיב:, ג) [הגס ברש״י כאן ובזבחים כתב דלא גרסי׳ מכל מקום כתב התוי״ט דאין לאמחוק ועי״ש הטעם], ד) [זבחים ד׳ קיד:], ה) [דף קיד:],

תורה אור השלם

1. אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיְיָ לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְיָ דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ:

ויקרא יז ג-ד

מוסף רש״י

מחוסר זמן. שאמרנו פטור, בין בגופו בין בבעלים. בין שהוא מחוסר זמן בגופו בין שהוא מחוסר זמן בבעלים, אלא הגיע זמן הבעלים להקריב קרבנותיהם (זבחים קיב:). שהקריבו. בתוך ימי ספרן, ויולדת בתוך מלאת (שם). פטורין. שאין מתקבלין בפנים לא לחובה ולא לנדבה (שם). עולותיהן. דזב וחבה עוף ויולדת בהמה, חייבין. שהרי מתקבלות בפנים נדבה לשמן (שם). ואמר רב חלקיה. אאשם קאי ולא אחטאת, דאילו חטאת פסולה אלא לשמו בפנים (שם קיד:). לא שנו. דפטור בחוץ, אלא לשמו. ואפילו סתמא, דבהאי סתמא אינו מתקבל עכשיו בפנים, אבל שלא לשמו. כגון לשם עולה, ובאשם זה הוא רואי לבא לפנים, דכל הזבחים שמזבח שלא לשמן כשרין חוץ מן הפסח והחטאת (שם).

עין משפט
נר מצוה

ט) כ״ה הגמ׳ בגמ׳ דזבחים דף קי״ד ע״ב ע״ש.

הגהות הש״ס

(א) גמ׳ ומי אית ליה לרב חסדא הואיל וכשעת שחיטת הקרבן נריך שיהא השער פתוח הוי כמו בגופו, אבל שאר עבודת היום לא שייכי בגוף השעיר. מ״ר. הך סוגיא דמחוסר זמן פי׳ בפ״ק דמנחות (ה, ב) ובפ״ק דזבחים (יב, ב), ותימה לרבינו דהכא משמע דלית ליה לרב חסדא הואיל ואפילו לחומרא היכא שמחוסר מעשה דלא בעי למימר הואיל ולאוי לשעיר הנעשה בפנים דמחוסר הגבלה, ואילו בפסחים פרק תמיד נשחט (סב, ב) קאמר גבי שחטו לשולים לזרוק דמו לעבילים דפליגי התם רבה ורב חסדא וקאמר רב חסדא הואיל ואי בעי מתקן נפשיה, ופריך ומי אית ליה לרב חסדא [הואיל והא איתמר האופה מיז״ט לחול כו׳, בשלמא דרבה אדרבה לא קשיא הכא מחוסר] מעשה כו׳, אלא לרב חסדא קשיא, ומשני כי לית ליה לקולא אבל לחומרא אית ליה, אלמא אית ליה הואיל דאיכא דמחוסר מעשה. גי׳. וה״ר אלחנן תירץ דהתם כיון שכל שעה ושעה בידו לתקן עצמו ובאיסור כרת הוא עומד הילכך לא חשיב כמחוסר מעשה. **אמאי נימא הואיל וראוי לשלא לשמו חייב כו׳.** רש״י פי׳ דגרסינן טעמא דשלא לשמו הוא הא סתמא לשמו הוא ופטור. ולא נודע למה הגיה רבינו שלמה כן דהא אמי מקשה לא אתיא אדעתא טעמא (דעיקרא) [דעקירה] כלל, ובתמיד נשחט איתא להך גירסא שהגיה רש״י כאן ומתקה שם. ורבינו יעקב מקיימה כמו שפיר׳ כאן, אבל כאן אין נריך להגיה כלום. **ואתמר רב חלקיה בר טובי כו׳.** נלאו רש חלקיה בר טובי קשיא ליה מתני׳ שפיר דעל כרחין שלא לשמו חייב בשאם הואיל ועקירת חוץ שמה עקירה ופטור דקתני גבי אשם הייטו בלשמו, ואם כן מיקשי ליה לאפילו לשמו אמאי מחייב הא משנה זו פטורה, אלא משום דמשכח הך משנה ופירשה רש חלקיה בר טובי מייתי מילתיה. ויותר מזה יש בתלמוד הרבה שכתבה פעמים מביא דברי האמורא שמפרש המשנה שמביא להקשות ממנה ואע״פ שאינו נריך למימרא כגון הוא דשמואל דבכורות (מב, ב) דאמר שמואל לא קדושין בתמורה ולא מקדישין בעושה תמורה וכן בפ״ק דחולין נמי איכא כי האי גוונא. מ״כ.

ובל שאין ראוין לפתח אהל מועד אין חייבין עליו. מה שפירש רש"י שיש מפרשים משום דסתם קדשי בדק הבית בעלי מומין הן דהמתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה וכתב שאי אפשר לו להעמידה כן במקומה בזבחים פרק חטאת ולא פי' מה היה קשה לו ובפרק פרת חטאת פי' דתנן בפרק פרת חטאת (זבחים דף קיב.) פרת חטאת ששחטה חוץ מגיתה וכן שעיר המשתלח ששחט בחוץ פטור משום דאין רואין לבא אל אהל מועד אלמא פרת חטאת אע"ג דתמימה היא כיון דאין סופה לבא אל פתח אהל מועד פטור הכי נמי בקדשי בדק הבית פטור ואפילו תמימים[6]:

ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח. רש"י לא גריס פרת חטאת דפרת חטאת לא אתיא כלל לפתח אהל מועד והדין עמו דאי משום דכתיב בה והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה אם כן כי פריך בזבחים ושעיר המשתלח לאו רואי אל פתח אהל מועד הוא ופריך מזאת הכרייתא דקרי ליה רואי אל פתח אהל מועד ומשני ליה כאן קודש הגרלה כאן לאחר הגרלה ואי בעית אימא כאן קודש וידוי וכו' ליפרוך מפרת חטאת ולא הוה מצי לשנויי כדמשני על כן נראה דלא גרס פרת חטאת בברייתא ודוחק הוא דבברייתא גרסינן שהן רואים וכו' עד יצאו אלו שאין מיוחדין בלשון רבים ונריך לגרום שהוא רואי יצא בלשון יחיד כיון דלא גרסינן אלא שעיר המשתלח ונראה לי לישבו וסכי פירושו ולא אוציא פרת חטאת ואפילו אם תמצא לומר שאוציא נמי פרת חטאת כיון דאיהי לא אתיא לפתח אהל מועד מכל מקום לא אוציא שעיר המשתלח ת"ל לה' והשתא ניחא כי פריך בפרק פרת חטאת (זבחים דף קיג.) משעיר המשתלח לא פריך מפרת חטאת משום דבהאי ברייתא נמי את"ל קאמר דפרת חטאת אינה רואה לפתח אהל מועד לה' לשעיר המשתלח דהוה ודאי רואי לפתח אהל מועד הוא ולהכי לא פריך התם אלא משעיר המשתלח: **זריקת** דמים על המזבח. הקשה מורי קרובי הכהן ה"ר יהודה ז"ל דבפרק השוחט המעלה (זבחים דף קז:) אמרינן דלא הוה צריך למיכתב זריקה בחוץ דאתיא לה שפיר מביייהו משחיטה והעלאת חוץ אלא לגלויי לך אקבלה דלא תיתי מביייהו ובבעלי מומין אמאי איצטריך למיכתב תיתי מביייהו וליכא למימר לגלויי אקבלה דלא תיתי דמהיכא תיתי אי משחיטה והעלאה איכא למיפרך מה להנך שכן חייבין עליהם בחוץ תאמר בקבלה ודנתי לפניו דאיכא למימר מקדיש בעלי מומין יוכיח שפטור בחוץ וחייב בבעלי מומין עוד הקשה לר' יוסי ברבי יהודה דמחייב אף בקבלה בבעלי מומין אמאי איצטריך קרא להקטרה זריקה וקבלה ליתי כולהו מביייהו משוחט ומקדיש גם בזה דנתי לפניו דאיצטריך לגלויי אקמילה דלא תיתי והא דמיבעי פ' כל הקרבנות (מנחות פה:) אי לוקח משום בעלי מומין בסולת שהגיע מליגו למימר דהיינו דווקא במקדיש אבל קמילה לא אי נמי דהיא לרבנן דר' יוסי בר' יהודה אי נמי י"ל דאי לא כתיב קרא לזריקה הוה מוקמינן חד לא תקריבו לזריקה ואידך לקבלה דהא אשחיטה ומקדיש לא מיתוקם אלא באם אינו ענין ואזריקה וקבלה משמע שפיר טפי דלשון הקרבה הוי זריקה וקבלה כדאשכחן ספ"ק דזבחים (דף יג.) והקריבו זו קבלת הדם או אינו אלא זריקה ואם כן מקדיש ושוחט לא הוה נפקא לן ומביייהו נמי לא דמה להנך דעבודה ניתנו ולא שייכי בחולין תאמר בשחיטה דשייכא בחולין וגבי על החמץ הקשה בפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג:) למה לי קרא לזריקה תיתי מביייהו דלגלויי אקבלה הא בלאו הכי קבלה לא אתיא משחיטה והקטרה כדפרישית דמה להנך שכן חייבת בחוץ ודנתי לפניו מולק יוכיח שפטור בחוץ וחייב על החמץ כדאיתא בפרק תמיד נשחט (ג"ז שם) וכן הקשה בע"ז למה לי קרא לזריקה תיתי מביייהו דלגלויי אקבלה לא איצטריך דאיכא למיפרך כדפרישית וכן בזה דנתי לפניו דלא אייתר לן שום קרא לזריקה אלא מדברי קבלה יליפינן לה מדכתיב בל אסיך נסכיהם מדם ועוד אפי' לפי דבריו איצטריך לגלויי אקבלה דלא תיתי דאי פרכת כדפרכינן איכא למימר השתחוה יוכיח שפטור בחוץ וחייב לע"ז מיהו האמת הוא דלא איצטריך קרא לגלויי אקבלה דלא תיתי דכיון דלא אשכחן קרא שעובדין בקבלה לע"ז אין לחייב עליה כדפרש"י בפרק ד' מיתות (דף ס:) אהא דפריך וליחשוב נמי זורק ופרש"י בשלמא מקבל ומוליך לא קשיא לן דכיון דלא אשכחן שעובדין בשם ע"ז בכך אף על גב דהוי כעין פניס פטור בשלא כדרכה על כן נראה כתירוץ הראשון עוד הקשה היכי קאמר התם דקבלה הוה אתיא מביייהו משחיטה והעלאה אי לא היה כתיב זריקה לגלויי עליה דלא תיתי והאיכא למיפרך מה להנך שם חייבין (בע"ז ו) בבעלי מומין תאמר בקבלה דפטור לרבנן דרבי יוסי ב"ר יהודה ורליתי לומר מנסך יוכיח שיהא הדם דחוי בשביל חבירו שמת לומר ישפך הדם כדקאמר רבי יהודה במתני' מת המשתלח ישפך הדם: **דילמא מייתי ומגריל.** וירעה אומו שיפול עליו גורל של שם ויתכפר בדם של ראשון ונעולם שניס צריך להביא ומגריל ואכתי פשיטא דמחוסר זמן לא דאין גורל קובע אלא בראוי לשם: **רבינא אמר.** כי איצטריך קרא דמחוסר זמן כגון שהומס המשתלח משהגריל עליו וחילנו על אחר וזה אין צריך להגריל שהרי מכח הראשון בא: **ואשה לא אסנו וגו'.** בבעלי מומין כתיב: **מקלסן.** כזית מהן: רבא

אי קרבן שומע אני וכו'. ריש"א דבריתא בתורת כהנים ו) הכי איתא יכול השוחט חולין בפנים יהא חייב ודין הוא וכו' ת"ל קרבן על הקרבן הוא חייב ואינו חייב על החולין אי קרבן שומע אני וכו' כלומר אי אינו אומר קרבן להוציא את החולין בפנים אלא להביא קדשי בדק הבית ששחטן בחוץ שיהא חייב שהרי אף הם נקראו קרבן כענין שנאמר ונקרב את קרבן ה' איש בדק הבית הוא: **הראוי לפתח וגו'.** וקדשי בדק הבית לא היו עתידים לבא לפתח אהל מועד ואני שמעתי שאינן ראוין לפתח אהל מועד שסתם קדשי בדק הבית בעלי מומין הן דתמר מר (תמורה דף ז:) המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה וא"א להעמידה כן במקומה דמס' זבחים: **ולא אוציא פרת חטאת.** לא גרסינן שאף היא אינה ראויה לבא לאהל מועד אלא ולא אוציא שעיר המשתלח שהוא ראוי לבא לאהל מועד [6] להגריל ולהתוודות עליו הכי מפרש לה בזבחים: **ולה' להוציא הוא.** בשעיר המשתלח שהוא ראוי לבא בתמיה: **אלו איש.** אלא יתן מהן על אש של מערכה: **מנין שלא יקדישנו מחוסר זמן ת"ל קרבן.** ומשעת הקדשו קרוי קרבן: **הסס דאל פתח לרבות.** שעיר המשתלח דלא ממעטו מאל פתח שהרי ראוי לבא אל פתח: **לה' להוציא.** אתא דאילו לרבות לא איצטריך וכי אתא להוציא אתא ולמדרש מי שמיוחדין לשם יצא זה שאינו מיוחד: **הכא דאשה משמע להוציא.** שעיר המשתלח שהרי אינו עולה לאשים: **לה' לרבות.** אתא ולמדרש לה' כל דלה': **והא אין הגורל קובע.** לשם אלא את הראוי לשם וכיון דלא ידע על איזה מהן יעלה הגורל לשם א"א להיות אחד מהן ממחוסר זמן: **חזן המגרי היא.** דלית ליה הגרלה משהגריל ומת אחד מהן הלכך כשמת שעיר המשתלח ומביא אחר שלא בהגרלה הולך ללמד מן המקרא שלא יביא מחוסר זמן: **אפי' דם.** של שעיר הפנימי בכוס שכבר נשחט ומת המשתלח מביא חבירו מן השוק: **ומזויג.** לדם ומשלחו: **דלית ליה דחויין.** דלית ליה שיהא הדם דחוי בשביל חבירו שמת לומר ישפך הדם כדקאמר רבי יהודה במתני' מת המשתלח ישפך הדם: **דילמא מייתי ומגריל.** וירעה אומו שיפול עליו גורל של שם ויתכפר בדם של ראשון ונעולם שניס צריך להביא ומגריל ואכתי פשיטא דמחוסר זמן לא דאין גורל קובע אלא בראוי לשם דאיכא למימר דאי לא אתיא מביייהו אמאי איצטריך למיכתב תיתי דמהיכא תיתי אי משחיטה והעלאה איכא למיפרך מה להנך שכן חייבין עליהם בחוץ תאמר בקבלה ודנתי לפניו דאיכא למימר מקדיש בעלי מומין יוכיח שפטור בחוץ וחייב בבעלי מומין אמאי איצטריך קרא להקטרה זריקה וקבלה ליתי כולהו מביייהו משוחט ומקדיש גם בזה דנתי לפניו דאיצטריך לגלויי אקמילה דלא תיתי והא דמיבעי פ' כל הקרבנות (מנחות פה:) אי לוקח משום בעלי מומין בסולת שהגיע מליגו למימר דהיינו דווקא במקדיש אבל קמילה לא אי נמי הכא דר' יוסי בר' יהודה אי נמי י"ל דאי לא כתיב קרא לזריקה הוה מוקמינן חד לא תקריבו לזריקה ואידך לקבלה דהא אשחיטה ומקדיש לא מיתוקם אלא באם אינו ענין ואזריקה וקבלה משמע שפיר טפי דלשון הקרבה הוי זריקה וקבלה כדאשכחן ספ"ק דזבחים (דף יג.) והקריבו זו קבלת הדם או אינו אלא זריקה ואם כן מקדיש ושוחט לא הוה נפקא לן ומביייהו נמי לא דמה להנך דעבודה ניתנו ולא שייכי בחולין תאמר בשחיטה דשייכא בחולין וגבי על החמץ הקשה בפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג:) למה לי קרא לזריקה תיתי מביייהו דלגלויי אקבלה הא בלאו הכי קבלה לא אתיא משחיטה והקטרה כדפרישית דמה להנך שכן חייבת בחוץ ודנתי לפניו מולק יוכיח שפטור בחוץ וחייב על החמץ כדאיתא בפרק תמיד נשחט (ג"ז שם) וכן הקשה בע"ז למה לי קרא לזריקה תיתי מביייהו דלגלויי אקבלה לא איצטריך דאיכא למיפרך כדפרישית וכן בזה דנתי לפניו דלא אייתר לן שום קרא לזריקה אלא מדברי קבלה יליפינן לה מדכתיב בל אסיך נסכיהם מדם ועוד אפי' לפי דבריו איצטריך לגלויי אקבלה דלא תיתי דאי פרכת כדפרכינן איכא למימר השתחוה יוכיח שפטור בחוץ וחייב לע"ז מיהו האמת הוא דלא איצטריך קרא לגלויי אקבלה דלא תיתי דכיון דלא אשכחן קרא שעובדין בקבלה לע"ז אין לחייב עליה כדפרש"י בפרק ד' מיתות (דף ס:) אהא דפריך וליחשוב נמי זורק ופרש"י בשלמא מקבל ומוליך לא קשיא לן דכיון דלא אשכחן שעובדין בשם ע"ז בכך אף על גב דהוי כעין פניס פטור בשלא כדרכה על כן נראה כתירוץ הראשון עוד הקשה היכי קאמר התם דקבלה הוה אתיא מביייהו משחיטה והעלאה אי לא היה כתיב זריקה לגלויי עליה דלא תיתי והאיכא למיפרך מה להנך שם חייבין [7] (בע"ז ו) בבעלי מומין תאמר בקבלה דפטור לרבנן דרבי יוסי ב"ר יהודה ורליתי לומר מנסך יוכיח

אי קרבן שומע אני [6] אפילו קדשי בדק הבית שנקראו קרבן כענין שנא' [1] ונקרב את קרבן ה' ת"ל [2] ואל פתח אהל מועד לא הביאו [3] כל הראוי לפתח אהל מועד חייב עליו בחוץ כל שאינו ראוי לפתח אהל מועד אין חייבין עליו בחוץ אוציא אלו שאין ראוין לפתח אהל מועד ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח שהוא ראוי לבוא אל פתח אהל מועד ת"ל לה' מי שמיוחדין לה' [5] יצאו אלו שאין מיוחדין לשם ולה' להוציא הוא ורמינהו [3] ירצה לקרבן אשה לה' אלו אישים [4] מנין שלא יקדישנו מחוסר זמן ת"ל קרבן לה' לרבות [7] שעיר המשתלח אמר רבא התם מענינא דקרא והכא מענינא דקרא התם דאל פתח לרבות לה' להוציא הכא דאשה להוציא לה' לרבות טעמא דרבי רחמנא הא לא רבי הוה אמינא שעיר המשתלח קדוש במחוסר זמן והא [8] אין הגורל קובע אלא בראוי לשם אמר רב יוסף הא מני חנן המצרי היא דתניא [7] חנן המצרי אומר אפילו דם בכוס מביא חבירו ומזווג לו אימר דשמעת ליה לחנן המצרי דלית ליה דחויין דלית ליה הגרלה מי שמעת ליה דילמא מייתי ומגריל אלא אמר רב יוסף הא מני רבי שמעון היא דתניא [9] מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה דברי רבי שמעון רבינא אמר כגון שהומם וחיללו על אחר ומנא תימרא דפסיל ביה מומא דתניא [10] [4] ואשה לא תתנו מהם אלו החלבים אין לי אלא כולן מקצתן מנין ת"ל מהם מזבח זו זריקת דמים לה' לרבות [11] שעיר המשתלח ואיצטריך למיכתב בעל מום ואיצטריך למיכתב מחוסר זמן דאי כתב רחמנא מחוסר זמן משום דלא מטי זמניה אבל בעל מום דמטי זמניה אימא לא ואי כתב רחמנא בעל מום משום דמאים אבל מחוסר זמן דלא מאים אימא לא צריכא

רבא

אבל בעל מום דמטא זמניה אימא לא. וא"ת אפילו לא כתב בעל מום הוה אמינא דפסיל ביה מומא דהא לא ידעינן במאי לאוקומי מחוסר זמן אלא בהוהם וחללו על אחר, דאי במחוסר זמן ממש הא אין הגורל קובע אלא בראוי לשם דאיכא למימר דאי לא אתיא מביייהו משחיטה והעלאה אי לא היה כתיב זריקה לגלויי עליה דלא תיתי והאיכא למיפרך מה להנך שם חייבין [7] (בע"ז ו) בבעלי מומין תאמר בקבלה דפטור לרבנן דרבי יוסי ב"ר יהודה ורליתי לומר מנסך יוכיח שפטור בחוץ וחייב בבעלי מומין אמאי איצטריך למיכתב תיתי דמהיכא תיתי אי משחיטה והעלאה איכא למיפרך מה להנך שכן חייבין עליהם בחוץ תאמר בקבלה ודנתי לפניו דאיכא למימר מקדיש בעלי מומין יוכיח שפטור בחוץ וחייב בבעלי מומין אמאי איצטריך קרא להקטרה זריקה וקבלה ליתי כולהו מביייהו משוחט ומקדיש גם בזה דנתי לפניו דאיצטריך לגלויי אקמילה דלא תיתי והא דמיבעי פ' כל הקרבנות (מנחות פה:) אי לוקח משום בעלי מומין בסולת שהגיע מליגו למימר דהיינו דווקא במקדיש אבל קמילה לא אי נמי הכא דר' יוסי בר' יהודה אי נמי י"ל דאי לא כתיב קרא לזריקה הוה מוקמינן חד לא תקריבו לזריקה ואידך לקבלה דהא אשחיטה ומקדיש לא מיתוקם אלא באם אינו ענין ואזריקה וקבלה משמע שפיר טפי דלשון הקרבה הוי זריקה וקבלה כדאשכחן ספ"ק דזבחים (דף יג.) והקריבו זו קבלת הדם או אינו אלא זריקה ואם כן מקדיש ושוחט לא הוה נפקא לן ומביייהו נמי לא דמה להנך דעבודה ניתנו ולא שייכי בחולין תאמר בשחיטה דשייכא בחולין וגבי על החמץ הקשה בפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג:) למה לי קרא לזריקה תיתי מביייהו דלגלויי אקבלה הא בלאו הכי קבלה לא אתיא משחיטה והקטרה כדפרישית דמה להנך שכן חייבת בחוץ ודנתי לפניו מולק יוכיח שפטור בחוץ וחייב על החמץ כדאיתא בפרק תמיד נשחט (ג"ז שם) וכן הקשה בע"ז למה לי קרא לזריקה תיתי מביייהו דלגלויי אקבלה לא איצטריך דאיכא למיפרך כדפרישית וכן בזה דנתי לפניו דלא אייתר לן שום קרא לזריקה אלא מדברי קבלה יליפינן לה מדכתיב בל אסיך נסכיהם מדם ועוד אפי' לפי דבריו איצטריך לגלויי אקבלה דלא תיתי דאי פרכת כדפרכינן איכא למימר השתחוה יוכיח שפטור בחוץ וחייב לע"ז מיהו האמת הוא דלא איצטריך קרא לגלויי אקבלה דלא תיתי דכיון דלא אשכחן קרא שעובדין בקבלה לע"ז אין לחייב עליה כדפרש"י בפרק ד' מיתות (דף ס:) אהא דפריך וליחשוב נמי זורק ופרש"י בשלמא מקבל ומוליך לא קשיא לן דכיון דלא אשכחן שעובדין בשם ע"ז בכך אף על גב דהוי כעין פניס פטור בשלא כדרכה על כן נראה כתירוץ הראשון עוד הקשה היכי קאמר התם דקבלה הוה אתיא מביייהו משחיטה והעלאה אי לא היה כתיב זריקה לגלויי עליה דלא תיתי והאיכא למיפרך מה להנך שם חייבין [7] (בע"ז ו) בבעלי מומין תאמר בקבלה דפטור לרבנן דרבי יוסי ב"ר יהודה ורליתי לומר מנסך יוכיח

מביאו ישפך ויביא שניס ויגריל עליהן ויתכפר בהן (שם עד. וכעי"ז מנחות נס:). **מת אחד מהן.** לאחר הגרלה, דאי אפשר עוד להגריל אלא אם כן יביא שניס אחרים וילך אחד לאיבוד, מביא אחד מן השוק תחת זה שמת ויהא חבירו של זה השומר ואין צריך להגריל (לעיל מ.). **לה' לרבות שעיר המשתלח.** שהמקדישו בעל מום לוקה משום לא תקדישו (תמורה ו:).

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה ו:

י ב שם פי"ט הל' ז:

יא ג מיי' פ"ג מהלכות איסורי מזבח הל' מ' והל' י סמג עשין קעח:

יב ד מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' יח:

יג ה מיי' פ"א מהל' איסורי מזבח הל' ד:

יד ו מיי' פ"ה מהל' עבודת יום"כ הל' יח:

רבינו חננאל

שומע אני אפי' קדשי בדק הבית. פיר' כגון בהמה טמאה וכיוצא בה שאין ראויין למזבח, כדכתיב ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב וגו'. הנה נקרא קרבן, דברים שאינן ראויין למזבח. ת"ל ואל פתח אהל מועד לא הביאו, בענין דבר הראוי לפתח אהל מועד וליבא. פרה אדומה ושעיר המשתלח מנין שאין חייבין עליהן משום שוחט חוץ, ת"ל לה', מי שמיוחדים לה', יצאו אילו שאין מיוחדין לה', אלא פרה למי נדה ושעיר לעזאזל. ואקשינן ולה' להוציא שעיר המשתלח אתא, והכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', אשה אילו אישים. מנין שאינן קדש, ת"ל קרבן לה' לרבות שעיר המשתלח, דלא קבע ליה במחוסר זמן שהוא פחות מד' ימים. ומשני רבא הכל לפי עניין הכתוב דרישתו, התם דאל פתח לרבות כל בהמה כשרה, בא לה' להוציא, דאילו לא בא להוציא אלא לרבות, הרי כבר נתרבת כל בהמה טהורה, הוה ליה לקרא לשתוק, ואנא ידענא דהכל במשמע, למה בא, להוציא. הכא דמשמע קרבן להוציא שעיר המשתלח שאינו קרבן, הייתי אומר קדוש במחוסר זמן, בא לה' לרבותו שלא יהיה קדוש במחוסר זמן. ואקשינן ולמה הוצרך לומר לרבות שעיר המשתלח שאינו קדוש במחוסר זמן, והא בעי הגרלה ואין הגורל קובע אלא בראוי לשם, דלא ידענן באיזה מהן יעלה הגורל לה'. ואוקימנא להא מתניתא לר' שמעון דלית ליה הגרלה לעכב, דתני מת אחד מהן מביא חבירו שלא בהגרלה דברי ר' שמעון. רבא אמר אפי' תימא דברי הכל, וכגון שהגריל על השעירים הללו, והשעיר שעלה עליו הגורל לעזאזל נפל בו מום, וחיללו על שעיר שהוא פחות מבן שמונה ימים, סד"א ליקדוש קמ"ל דלא קדוש. והמום נמי שפוסל בשעיר המשתלח, גמר לה מדכתיב ואשה לא תתנו מהם על המזבח לה', ופשוטה היא.

תוס' ישנים

ולא אוציא פרת חטאת ושעיר המשתלח כו'. פרת חטאת לא גרסינן כדפי' רש"י, דהא פרת חטאת ממעטינן מאל פתח אהל מועד. **יצאו אלו שאין מיוחדין לה'.** וא"ת למה לי למעוטי שעיר המשתלח (קודש) [אחר] וידוי בפרק בתרא דזבחים מדאינו לאו לפתח אהל מועד מיפוק לי דממעטינ שפיר מלה'. וי"ל דאל פתח אהל מועד עיקרו בא מום [פרט] חטאת. אי נמי לא הוה ממעטינן ליה נמי קודש הגרלה מאל פתח אהל מועד אי לאו אשכחן דממעטינ מלה'.

מסורת הש"ס

ו) תמורה ו: זבחים קיג:.

ז) תמורה ו: יג., ג) [תמורה ו: חולין יא:], ד) זבחים לד: עד. תמורה ו:, ה) נעיל מ., ו) תמורה ו: ע"ש, ז) [אחרי פרשה ה], ח) [וע"ע תוס' זבחים דף קיג: ד"ה ילמוד], ט) רש"ל מוחק זה,

תורה אור השלם

1. וְנִקְרַב אֶת קָרְבַּן יְיָ אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי זָהָב אֲצַעֲדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְיָ: במדבר לא נ

2. וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לְיָי לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְיָ דָּם יֶחְשַׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ויקרא יז ד

3. שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יִרְצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא כב כז

4. עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיְיָ וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַיְיָ: ויקרא כב כב

גליון הש"ס

גמ' מנין שלא יקדישנו מחוסר זמן. עיין זבחים דף קיד ע"ב תוס' ד"ה היתר במה: **רש"י** ד"ה **ולא אוציא** וכו' להגריל ולהתודות עליו. עיין תוס' יומא ד"ה עד שלא הגריל ובתמורה דף ו ע"ב תוס' ד"ה ולא אוציא:

מוסף רש"י

אי קרבן שומע אני כו'. קרבן דכתיב בשחוטי חוץ לקריב קרבן וגו' דריש ליה בתו"כ על הקרבן חייב ואינו חייב על השוחט חולין בפנים, אי קרבן לאו דהכי אמי אלא לחייב על קדשי בדק הבית שנשחטן בחוץ, אף הן נקראו קרבן, כענין שנאמר ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב דמעלה ואין זה אלא לבדק הבית (זבחים קיג:) דהיינו למלאכת המשכן (תמורה ו:). שאינו ראוי לפתח אהל מועד. כגון קדשי בדק הבית שאינם ראוין לבא לפתח אהל מועד, שהרי בעלי מומין הן דאמרן המתפיס תמימים לבדק הבית עובר בלא תעשה (שם. וכעי"ז שם יג.). ולא אוציא פרת חטאת. פרה אדומה, שאם שחטה בחוץ שלא כמצוותה, שלא ע"ג מערכתה, שיתחייב כרת, וכן שעיר המשתלח אם שחטו בחוץ יתחייב כרת, שהרי תמיימין הן, דבפרה כתיב אשר אין בה מום, ושעיר מרבינן ליה שלא יהא בו מום (שם) דראוי הוא שהוא תמיס דבעינן שיהא ראוי לשם דלא יעינין כי מתרמי לשם חטאת, זה שמעתי, ולפי קוצ"ש של שמועה זו משמע דקרי ליה ראוי ועתיד ליכנס משום הגרלה וידוי (זבחים קיג:). ת"ל לה'. להקריב קרבן לה', המיוחד לה' להוציא שעיר המשתלח שאינו מיוחד לה' (שם). אין הגורל קובע אלא בראוי לשם. דכי מייתי ומגריל לא ידע אהי מיניהו קליק גורל של שם, הלכך בעל כרחך תרוייהו בעינן תמיימים (תמורה ו:). אפילו דם. שעיר הנעשה בפנים, בכוס. ומת המשתלח

רבא אמר. מחוסר זמן דאיצטריך קרא לשעיר המשתלח כגון שהיה לו למי שמוכרן לציבור חולה בתוך ביתו שמותר לחלל עליו יום הכפורים ושחט את אמו של שעיר שנעשה מחוסר זמן משום אותו ואת בנו לאחר שהגריל עליו: **מי אסיר.** להוליכו לצוק משום אותו ואת בנו: **אין נדחין.** אם אירעה להם שעת פסול עדיין יכולין להתקן כשיזדווג לו אחר ולא אמרי׳ הואיל ונדחה ידחה אלא בשחוטין כגון מת המשתלח ישפך הדם: **הא על ידי תערובת ירלו.** כרבי אליעזר: **איכריס.** של עולה תמימה שנתערבו בהן איברי בעלת מום בת אחת: **אם קרב הראשון של אחד מהן.** קודם שהרגישו בדבר: **יקריבו כל הראשון כולן.** ותולין האיסור באותו שקרב כבר ותלינן לקולא דהואיל ונתערבו אין כאן ספק איסור דאורייתא למיזל לחומרא דלא הזהירה תורה עליהן אלא כשהן בעצמן שנאמר בהם כי משתתה בהם מום בם כי אינתהו בעינייהו: **מנה בהם.** מדמלי למיכתב בם וכתב בהם: **בעידנא דאיתחזאי קמייתא לא איתחזאי בתרייתא.** אבל הני אלו לא איתחזי קמיה עד דאיתחזי שאף על פי שהגריל עליו אינו ראוי ליטחט עד לאחר מתן דם הפר ובתוך כך מת חבירו והביאו שניים והגרילו עליהן וכשהגיע זמן שחיטת השעיר כבר זה האחרון עומד: **אלא רבי יוסי דפסח.** דהא הכא לא איתחזאי קמיה עד דאתחזאי בתרא שהרי אין זמן שחיטת פסח אלא לאחר חצות וקודם לכן אבד ראשון והופרש שני ונמצא ראשון והרי שניהן עומדים כשהגיע זמן שחיטה ואפילו הכי קאמר רבי יוסי מצוה בראשון:

יתקיים

[א]רבא אמר כגון שהיה לו חולה בתוך ביתו ושחט אמו ביום הכפורים וכי האי גוונא מי אסיר [1]לא תשחטו אמר רחמנא והא לאו שחיטה היא הא אמרי במערבא [ב]דחייתו לצוק זו היא שחיטתו: אם של שם מת זה שעלה עליו וכו׳: אמר רב [ג]שני שבזוג ראשון יקרב שני שבזוג שני ירעה רבי יוחנן אמר [ד]שני שבזוג ראשון ירעה שני שבזוג שני יקרב במאי קא מיפלגי [ה]רב סבר [ו]בעלי חיים אינן נידחין ורבי יוחנן סבר בעלי חיים נידחין מאי טעמא דרב דיליף ממחוסר זמן מחוסר זמן לאו אע״ג דהשתא לא חזי כי הדר מיחזי שפיר דמי הכא נמי לא שנא [ז]מי דמי התם לא איתחזי כלל הכא נראה ונדחה אלא היינו טעמא דרב דיליף מבעל מום עובר בעל מום עובר לאו אע״ג דלא חזי השתא כי הדר מיחזי שפיר דמי הכא נמי לא שנא והתם מנא לן דכתיב [2]כי משחתם בהם מום בם מום בם הוא דלא ירצו הא עבר מומן ירצו ור׳ יוחנן מיעט רחמנא בהם הם הוא דכי עבר מומן ירצו הא כל דחיוין הואיל ונדחו נדחו ורב ההוא בהם בעינייהו הוא דלא מירצו [ח]הא ע״י תערובות מירצו כדתנן [ט]איברים תמימים באיברים בעלי מומין ר״א אומר אם קרב הראשון של אחד מהן יקריבו כל הראשון כולן כרעיו של אחד מהן יקריבו כל הכרעיים כולן וחכ״א [י]אפילו קרבו כולן חוץ מאחד מהן יצא לבית השריפה ואידך נפקא ליה מבם בהם ואידך בם בהם לא דריש ולרב נהי נמי דבעלי חיים אינן נדחין אי בעי האי נקריב אי בעי האי נקריב אמר רבא רב סבר לה כרבי יוסי דאמר [י]מצוה בראשון הי רבי יוסי אי נימא רבי יוסי דקופות דתנן [יא]שלש קופות של שלש סאין שבהן תורמין את הלשכה וכתוב עליהן אלף בית גימל ותניא אמר רבי יוסי למה כתוב עליהן אלף בית גימל לידע איזה מהן נתרמה ראשון להביא הימנה ראשון שמצוה בראשון דילמא שאני התם דבעידנא דאתחזי קמייתא לא אתחזי בתרייתא אלא רבי יוסי דפסח [יב](דתנן) [יג]המפריש פסחו ואבד והפריש אחר תחתיו ואחר כך נמצא הראשון והרי שניהן עומדין איזה מהן שירצה יקרב דברי חכמים רבי יוסי אומר מצוה בראשון ואם שחיטתן כשרה מליקתן כשירה ניבעי ליה איידי דסליק מבהמה תנא שחיטתן כשירה וכן הא דקתני התם [יג]השוחט [יד]מיה ועוף ולא יצא מהם דם וכו׳ וקאמרינן בגמרא אי סלקא דעתך בקדשים מיה בקדשים מי איכא אבל לא פריך אי בקדשים שחיטה בעוף מי איכא אלא משום בהמה ומיה נקט השוחט: **התם לא איתחזאי כלל הכא נראה ונדחה הוא.** ואפילו לרבי יוחנן דסבירא ליה בפרק קמא דקידושין (דף ז:) ובפ״ק דזבחים (דף יב.) דיחוי מעיקרו הוי דיחוי ואפילו בבעלי חיים גבי בהמה של שני שותפין הקדיש חציה ומזר ולקחה והקדיש חציה קדושה ואינה קריבה ולא דמי למחוסר זמן דהתם משעה שהקדישה היתה דחויה ואף על גב דגבי מחוסר זמן נמי אמרינן לילה לקדושה יום להרצאה אלמא אף ע״ג דבעידנא דאקדשיה לא מזיא להקרבה אפ״כ כי מזי למחר מקרבינ״ה ליה ולא אמר דיחוי מעיקרו הוא וכן כל קרבן שהקדישו ביום ועבר עליה לילה אחת שלא הקריבו הו לא לקרביה דהוה ליה נראה ונדחה ואין לתרץ לילה לאו מחוסר זמן ולא חשיב נדחה דהא הכא חשיב נדחה אע״ג דהדר חזי ביומיה וי״ל כיון שאינו מחוסר מעשה בגופו לא חשיב נדחה ועוד דלילה לא חזיא להקרבת שום קרבנות אבל הכא שצריך להביא שנים אחרים ולהגריל עליהם דהוי כמחוסר מעשה ועוד דהוא זמן הקרבה ואפ״ה לא מלי לאקרוביה הלכך חשיב דיחוי: **הא** על ידי תערובת מרצו כדתנן בו׳. וסבירא ליה כרבי אליעזר מ״מ אפילו כרבנן אע״ג דפליגי עליה רבנן התם בבריתא רבנן דמתני׳ שרו מדאורייתא כדמשמע לישנא דמתניתין דלא אסרו אלא אבר הנשאר אבל אותם שקרבו ועלו למערכה לא ירדו ומדרבנן הוא דאסרי לכתחילה כדמשמע לישנא דמתניתין אפי׳ קרבו כולם חוץ מאחד מהם יצא לבית השריפה: **ואידך** נפקא ליה מבם בהם. והשתא איכא שלשה דרשות הא עבר מומם ירצו ואידך כל דחיוין הואיל ונדחו ואידך הא על ידי תערובת מירצו והא דלא מייתי התם בפ׳ התערובת (זבחים דף עז:) דרשא דרבי [ט](יוחנן) משום דלא בעי לאתויי אלא הנך שתי דרשות דאפי׳ רב מודה בהו והא דמשמע התם דדרשא [מ]דר׳ יוחנן מה״מ דבהם אין לחוש בזה דלא נחת גמרא לדקדק בזה: ואם

ולא נהירא ליה דהא בעיא היא בפ׳ כל הקרבנות (מנחות דף פז.) אי לקי משום בעל מום על יין הפסול לנסכים ועלתה בתיקון מיהו יש לומר מנסך מים יוכיח דחייב בחוץ אף על גב דלא אשכחן שילקה עליהם משום בעל מום ולי הוקשה היכי קאמר דאתיא מדייניהו משחיטת חוץ והמעלה וממנסך ניפרוק שחיידן בע״ז ויש לומר דלאו דוקא נקט לגלויי אקבלה דלא תיתי דלקבלה לא איצטריך אלא לגלויי אקמיצה דלא תיתי דבקמיצה ליכא למיפרך כדפרכינן דהא חייבין עליה בע״ז כמו שחייבין על השחיטה דקמיצה דמנחה במקום שחיטה דזבח לכל מילי וא״ת בקמיצה נמי איכא למיפרך מה להנך שכן חייבין על החמץ תאמר בקמיצה כדמשמע בפ׳ תמיד נשחט (פסחים דף סג.): יש לומר מנסך יוכיח דפטור על החמץ וחייב בחוץ וא״ת כיון דסוף סוף לא אתיא מדייניהו אלא אם כן נימא מנסך יוכיח מאי אצטריך למימר מיתי מדייניהו הא ממנסך לאוליה אתו ליכא למיפרך מידי י״ל איכא למיפרך מה למנסך שכן קבע לו רשות של מזבח תאמר בקמיצה ותאמר בזריקה שעומד על הרצפה וזורק דמים למטה ממזבח הסיקרא: **דחייתו לצוק זו היא שחיטתו.** הקשה הרב רבי משה מפונטויי״ז ז״ל דבפרק אותו ואת בנו (חולין דף פח.) [מ]תנן השוחט עגלה ערופה ושור הנסקל וכו׳ חייב ור״ש פוטר פירוש דה״ל שחיטה שאינה ראויה ופריך בגמרא [שם דף פב.] והתנן נמצא הטורג עד שלא נערפה העגלה תלא ותערה בעדר אלמא לא מיתסרא מחיים ואמאי פוטר ר׳ שמעון ומשום הכי קאמר עלה עגלה ערופה אינה משנה ואמאי לא קאמר דשחטו דמתניתין היינו עורף ורבי שמעון פוטר משום דלא חזיא לאכילה וחייב לרבנן דעריפתה זו היא שחיטתה כדאמרי׳ הכא דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ובפרק חטאת העוף בזבחים (דף ע:) אמרינן דעריפה מטהרת מידי נבילה ותירץ ר״ת דלא הוה ליה למיתני השוחט אלא העורף ודוחק הוא דלילמא תנא שוחט משום פרת חטאת ושור הנסקל דמיתנו בהדה דלאשכחן ריש פרק השוחט (חולין דף כט.) דקאמר סיפא בקדשים ודקאמר

[א] [תמורה כג.], [ב] [תמורה כב.], [ג] [תמורה כב.], [ד] [זבחים עט. עג.] [פסחים עג.: נח. קידושין ז: זבחים יב. כריתות כח. תמורה כו:], [ה] [ע״ מוס׳ זבחים עד. ד״ה רב דאמר וכו׳], [ו] זבחים עז.:, [ז] [תמורה כד.], [ח] מגילה כא.: לעיל סב. שקלים פ״ג מ״ב, [ט] [ל״ל דתמיה], [י] לעיל סב., [יא] דף לג., [יב] [ל״ל בהמה מיה וכו׳], [יג] [ל״ל אליעזר], [יד] גי׳ רש״א דר״מ,

גליון הש״ס

גמ׳ מי דמי התם לא איתחזי. כמוס׳ תמורה דף כו ע״ב ד״ה שמע הגריסקא כאן ולידך המס: **תוס׳** ד״ה דחייתו וכו׳ מנן השוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה כל״ל:

מוסף רש״י

רב סבר בעלי חיים אינן **נידחין.** ואין דימוי אלא בדם או בבעלים כגון שעיר של שם שנאבד וקודם זריקת דמו מת המשתלח ישפך הדם, אבל כל זמן שהקרבן מי אינו נפסל משום דימוי (פסחים עג.) ולא נדחה הראשון במיתת חבירו והוא יקרב ושני שבזוג שני ירעה (תמורה כג.). **ור׳ יוחנן סבר בעלי חיים** נידחין. אם נדחו ידחו לעולם (קדושין ז:) ונדחה שני שבזוג ראשון בשעת מיתת חבירו לעולם ומתכפר בשני שבזוג שני (תמורה כב.). **תורמין.** כהנים, **את הלשכה.** נותנין משקלי שנה זו נתורם לקנות מהן קרבנות לצורך כל הפנה (מגילה כא:) שהשליח לתוכה קלים שהשליח בחדר ומתמלאין הנזכרין מהן שלש קופות לתרומה לקנות מהן קרבנות לצורך תמידין ומוספין (לעיל סב.). **דבעידנא דאתחזי קמייתא.** קופה קמייתא להקריב ממנה, **לא אתחזי בתרייתא.** שהראשונה נגאלת להקרבה משנתרמה, אבל שעיר של זוג ראשון לא נגאלה לצאת עד שנמרו כל מתנות הדמים וכשנגמרו נגאלה תחלון בראשון (לעיל סב.). **ואחר כך נמצא הראשון.** או קודם חצות דתרבעה עבר או אחר חצות וקא אמר ר׳ יוסי מצוה בראשון ואע״פ שהופרש השני קודם חצות וכי מטי חצות מרוייחו איחוי כי הדדי דהא כל כמה דלא מטי זמן שחיטת הפסח לא איחוי קמא (שם).

תוס׳ ישנים

דחייתו לצוק זו היא שחיטתו. ולא דמי לנותר ומעקר שאין מצותו בכך. והקשה ה״ר משה מפונטויי״ז ז״ל על הא דפטריה (רבנן) [פטר ר״ש] במשנה [חולין פח, ב] השוחט עגלה ערופה ופריך בגמ׳ עגלה [ערופה] שחיטה דאויה היא דתנן נמצא הטורג עד שלא תערף העגלה תלא ותערה בעדר אלמא אינה נאסרת עד שעת העריפה, א״כ כי שחיט לה שחיטה דאויה היא, ומשני עגלה ערופה אינה משנה דוהאי לא (פטרי רבנן) [פטר ר״ש], ואמאי לא מוקי לה נמי בעריפה גופה ועריפתה זו היא שחיטתה כדאמרינן הכא דחייתו לצוק זו היא שחיטתו ולהכי (פטרי רבנן) [פטר ר״ש דלא חזיא לאכילה ורבנן מחייבי] שהעריפה (ש)היא כשחיטה (אינה) דאויה לתוקפיה. והשיב לו רביני יעקב הא (ד)קתני במשנה השוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה משמע שהעגלה נמי [ב]שחיטה. ואין נראה לי דדילמא אגב פרת חטאת ושור הנסקל נקט שחיטה דהא הכי נמי אמרינן בפרק

ג׳ דחולין (קטו, א) [גמר׳] [גבי] רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה קסיפא דקתני רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה שחיטתו כשירה מייירי בקדשים והאי דלא קתני מליקתו מיירי בקדשים ובהמה דסליק מפרת [חטאת] [ו]שור הנסקל תנא נמי [ב]עגלה ערופה השוחט. אלא אומר רביני דפטיריה ליה למלמודא דאי מייירי בעריפה (מפרה) לא היה צריך כלל למתני דהתם פטורים דהא פטיריה שחיטה שאינה ראויה, דאי לאפוקי ממאן דאמר חייב דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אית לה והא דלא חזיא לאכילה לא קמיירי בעריפה. ומ״ש. ל״ע. **שני שבזוג שני ירעה.** וה״ה דפליגי בשעיר המשתלח דרב סבר שני שבזוג ראשון יקרב ורבי יוחנן סבר איפכא. **רב סבר בעלי חיים אינן נידחין.** והא דתנן נמי שהיה נמצא [פסחים ס, ב] המפרש קניבה לפסחו תרעה לדמוי הוא, אתיא שפיר אפילו אליבא דרב דהכא דהייינו משום [ד]דחייה בדיים וכן פ׳ ר״ש שם. (והתם הכי) [וכן] נמי מתני׳ דהספסח שנמצא קודם שחיטה יראה [שם ס, ג], לפי שנראה ונדחה הוי נמי דחייה בדיים כדאמרינן אלמד זה. מ״כ. **מי דמי התם לא איתחזי כלל כו׳.** וא״ת ר׳ יוחנן מיהא אמאי לא ליף ממחוסר זמן (הכא לא) [היכא דלא] איתחזי ואמר דחוי מעיקרא [לא] הוי דחוי (מיהו דחיה) [ואיהו אית] ליה דהוי כאין ספק דבמרא דכרמתון [ז, ב] ובפרק בתרא דבכורות [כח, א], ובפ״ב מי שהיה טמא [צח, א] אמרינן נמי (לה) על המשנה ס״מ דחוי מעיקרו הוי דחוי. (אמר ליה) [וי״ל] דר׳ יוחנן לא הוה ליף ממחוסר זמן משום דהוי נראה מלגיו, אבל מבעל מום עובר שפיר בסמוך [ד]אפילו עובר על ידי סם אכסריא רחמנא, ואפילו עובר בלא סם דחוי הוא [יותר] ממחוסר זמן [כיון] שצריך (למס׳) [שישתנה הגוף] קודם שיהא ראוי מחוסר מעשה [הוא]. ועוד אומר רביני מי י״ל דהא אפילו דחוי מעיקרו דמעמני מדרשא (ור׳) [דר׳] יוחנן דבסמוך דמיעטו דחמנא כם שעבר מומם ירצו הא כל דחיוויין הואיל כיהא שלא נראה מעולם דומיא דבעל מום שחיכא נמי כהו שלא נראה מעולם כגון הומם [ממעני אמן] או קודם שמולד, והשתא אימא דלא נקט הכא אלא מעומעמא דלא איתחזי כלל (אלא) [ולא] הוצרך לטעמא דנראה מאיליו כדפריש לעיל. מ״כ. דיליף **מבעל מום עובר בו׳.** מיתה לר׳ יוחנן דלא ליף דבעלי חיים אין נדחין מבעל מום עובר ואית לים דנדחין, ואם כן אותו ואת בנו של קדשים אין ראוי לעולם [הואיל ונדחה כיום] שהתנו את אמו, וכי תימא הכי נמי (והתנן) [והתנן] בפרק בתרא דזבחים [קיב, ב] ומייתי לה בפרק חמישי מהכי לרבות לבעל מום עובר ואית לים דנדחין, ואם כן אותו ואת בנו בכל תעשה ואין בו כרת. ואומר רביני (הואיל) [ונדחה כיום] שהתנו את אמו, וכי תימא הכי נמי הואיל ונדחו ידחו והוי אפילו דחוי מעיקרא בכללם, מ״מ מחוסר זמן לא הוי בכללם, וכן בעל מום שיש בו שנראה ונדחה יכול לחזור ולראות, [ו]אותו ואת בנו [נמי] לא נמעטי דהוי בכלל מחוסר זמן והוי כמו בעל מום עובר. מ״כ. **הא על ידי תערובת ירצו בדתנן רבי**

כל הראשים, כרעיו של אחד מהן יקרבו כל הכרעיים. וחכמים אומרים אפי׳ קרבו כולן חוץ מאחד מהן יצא לבית השריפה.
ומפרש בגמ׳ דהא מתניתין דר׳ אליעזר אית ליה האי סברא דרב דאמר על ידי תערובת מרצו.

עין משפט נר מצוה

טו א ב מיי׳ פ״ה מהל׳ עבודת יום״כ הל׳ ח:
טז ג מיי׳ שם הל׳ טו:
יז ד מיי׳ פט״ו מהל׳ מעשה קרבנות הל׳ ד ופ״ו מהל׳ פסולי המוקדשין הלכה ה:
יח ה מיי׳ פ״ו מהל׳ פסולי המוקדשין הל׳ כא:

תורה אור השלם

1. וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד: ויקרא כב כח
2. וּמִיַּד בֶּן נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם: ויקרא כב כה

רבינו חננאל

רבינא אמ׳ פחות מבן שמונת ימים לא איצטריך קרא, דהא פשיטא היא דלא קדוש, כי איצטריך קרא כגון שהיה לו חולה מסוכן ושחט לו שעירה ביום הכפורים, ויש לו בן ראוי לקרבן לאותה השעירה, והיה מזומן עם שעיר אחר והגריל עליהן מקודם שתישחט אמו ועלה עליו הגורל לעזאזל, והוא אסור לשחטו ביום אחד עם אמו כמחוסר זמן, סד״א כבר נקדש וישתלח, קמ״ל דלא. ואקשינן עליה וכי האי גוונא אסיר, אותו ואת בנו לא תשחטו אמר רחמנא ושעיר המשתלח אינו נשחט. ודחי הכי דחייתו לצוק היא שחיטתו. **ויאמר אם של שם מת כו׳.** פי׳ כגון שהגריל על שני השעירים ומת אחד והביא (שם) [שני] אחרים והגריל עליהן. יאמר אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו. ואם של עזאזל מת זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו והוא העומד במקום המת. נשארו שנים האחד הראשון שמת חבירו, והאחד שעמד חבירו במקום המת. וחלקו בהן רב [ור׳ יוחנן, רב] אמר שיני שבזוג ראשון שמת חבירו הוא יקרב, דבעלי חיים אין נידחין, ויליף לה מבעל מום עובר, התם (לאו) אע״ג דהאינא לא חזי להקרבה דהא אית ביה מום, כי עבר ליה מומא והדר חזי, שפיר דמי, הכא נמי לא שנא. וסבר לה רב נמי כר׳ יוסי דאמר מצוה בראשון לפיכך אמר שני שבזוג ראשון יקרב. ור׳ יוחנן אמר שיני יקרב, אבל שיני שבזוג ראשון ירעה, כי כבר נדחה. והא דיליף רב מבעל מום עובר שאני התם דכתיב כי משחתם בהם מום בם. ודייקינן משחתם בהם לא ירצו, כלומר, כל זמן שבהן מום פסול הא עבר המום שבהן כשר. וילפינן מינה דכל הדחיין אע״ג דהדר חזו פסולין מדכתיב הכא בהם, באלו זה הדין ולא בכיוצא בהם כי האי גוונא פסול והדר חזו. **ורב** אמר לך האי בהם לא אתא אלא ללמד כל זמן שהמום בהם לא ירצו אי אית להו אינהו בעינייהו, אבל אם נתערבו מירצו, כדתנן בזבחים פרק ח׳ נתערבו אברים באיברים בעלי מומין, ר׳ אליעזר אומר אם קרב הראש של אחד מהן יקרבו

ואם היה שני מובחר ממנו יביאנו. וכמתניתין נמי נימא הכי מי נמי שמא לא שייך הא מילתא אלא בגבולין או בנעשים בעזרה אבל בשעיר המשתלח ובשעיר הפנימי הנשרף חוץ לשלש מחנות אפילו אם היה שני מובחר ממנו מצוה בראשון:

יעמד חי ולא שחבירו מת. לעיל כי קאמר דטעמא דרבי יוחנן משום דכתיב בהם לא הוה מצי למימר דטעמא משום דכתיב יעמד חי ולא שכבר עמד ואע"ג דלא ידע לברייתא מכל מקום טעמא דידיה מהאי קרא ובשאר קרבנות מודה לדבר דילפינן ממוס עובר דהא אפילו בשאר קרבנות פליג עליה דרב דסבירא ליה בעלי חיים נדחין ואפילו דיחוי מעיקרו הוי דיחוי כהיא דבהמה של שני שותפין ולריך לומר דתניא כוותיה דרבי יוחנן ולא מטעמיה דטעמא דר' יוחנן מבהם כדלעיל דסבירא ליה בעלי חיים נדחין והאי תנא סבר אין דיחוי אלא בשחוטין דיליף מבעל מוס עובר כרב בשאר קרבנות לבד מהכא דגלי קרא יעמד חי: **ברייתא** כוותיה דרבי יוחנן. תימה לי הא איכא נמי מתניתין דדייקא כרבי יוחנן ועדיפא מייה דאפילו דיחוי מעיקרו הוי דיחוי בפרק מי שהיה טמא (פסחים דף נ"ז:) תנן המפרש נקבה לפסחו תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה שלמים ואמרינן עלה בגמרא [ב] שמע מינה תלת שמע מינה בעלי חיים נדחין ושמע מינה דיחוי מעיקרו הוי דיחוי וכו' ויש לומר דלא דמי להתם הוי דחייה גמורה דלעולם נקבה לא חזיא לקרבן שהופרשה לשמו דהיינו פסח ובהא נמי מיתרלא מה שמקשים גבי בהמה של שני שותפין [ג] ומאי קא משמע לן ר' יוחנן מתניתין היא ההיא דהמפרש נקבה לפסחו ואע"ג דאיכא למימר דתמורה כיולא בה אתא לאשמועינן דלא שמעינן ממתניתין מכל מקום הש"ס דדייק ממילתיה דרבי יוחנן שמע מינה תלת לידוק ממתניתין ומאי איצטריך למידק ממילתיה דרבי יוחנן אלא יש לומר מי ממתניתין הוה אמינא שאני התם דלא חזיא לעולם לפסח שהופרשה לשמו ולהכי הוי' דחייה לעולם אפילו למותר פסח דהוי שלמים לא תיקרב היא גופה אלא דמיה [ד]:

האמר רבא דיקא מתניתין כוותיה דרבי. תימה לי מאי קאמר דיקא כוותיה דרבי אדרבה תיקשי מינה לרבי יוחנן דלא מיתוקמא כלל אליבא ובמאי טעה מעיקרא דקאמר בשלמא לרבי יוחנן הא לא מיתוקמא כלל ועוד אמר רבי יהודה אליבא ועוד דלאיכא דאמרי דבסמוך מסיק לרבי יוחנן בקשיא ולגישנא קמא לא מסיק קשיא ונראה לי דמעיקרא דקאמר בשלמא לרבי יוחנן לא אסיק אדעתיה דתיקשי ליה ועוד אמר רבי יהודה דאיכא לפרושי דבתרתי פליגי מעיקרא פליג דקאמר תנא קמא ירעה אמר אליבא דרבי יוחנן ולא יהא מום ירעה אמר אליבא דרבי יהודה ולא יהא מום ולהכי קאמר דקאמר אם של עזאזל מת וכו' והשני ירעה אלמא דאיירי שמת של עזאזל לגמרי דאיירי כגון שמת קודם שנשחט של שם ואיכא לגמרי דאיירי שמת קודם וידוי וטעמא דמת קודם וידוי הא מת לאחר וידוי אין לריך להביא שנים אחרים ולהגריל דס"ל בהא כרבי שמעון דאמר לעיל פרק טרף בקלפי (דף מ:) עד מתי זקוק להיות חי עד כפרת דברים והא אתא רבי יהודה נמי לפלוגי אם מת המשתלח יפקר הדם ומביא שנים אחרים ואתא לאשמועינן דבכפרת דמיס תלוי הדבר ורבי יהודה לטעמיה דאמר לעיל עד מתי זקוק להיות חי עד שעת מתן דמו של חבירו ואין הדבר תלוי בוידוי כלל דאפילו אם הקדים וידוי שעיר המשתלח לגמרן דס שעיר הפנימי ומת המשתלח יפקר הדם והשתא ניחא הא דקתני ועוד ומכל מקום הדר קאמר דיקא מתניתין כוותיה דרב דלא ניחא ליה לפרושי ועוד כדפריש משום דלישנא דמתניתין לא משמע ליה הכי דאתא לאשמועינן הא ומשום דאיכא למימר הכי ואיכא למימר כדמעיקרא כדקא סלקא דעתך דמקשה לא מסיק קשיא אבל לאיכא דאמרי דלא קאמר מעיקרא בשלמא לרבי יוחנן אלא פריך מיד לרבי יוחנן דלא משמע ליה כלל לפרושי הועיל כדפרישי׳ לגישנא קמא לדברי המקשה דקאמר בשלמא לרבי יוחנן להכי מסיק קשיא הכל

אמר רבא דייקא מתניתין כרב, דקתני אם של שם מת זה שעלה לשם יתקיים תחתיו, ואם של עזאזל מת זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו. ולא קתני וחבירו יקרב, ש"מ דאידך כדקאי קאי. ודייקא מתניתא כר' יוחנן דקתני השיני ירעה, איני יודע אי שיני שבזוג ראשון אי שיני שבזוג שני. כשהוא אומר יעמד חי ולא משכבר עמד, מכלל משכבר עמד נדחה. ואקשינן על רב תנן ר' יהודה אומר נשפך הדם כו'. כלומר נשפך דם השעיר הנעשה בפנים קודם שיזה ממנו, יומות המשתלח שכבר נדחה מאחר [ש]נשפך דם חבירו ויביא שנים אחרים ויגרול. ודחי רב ואמר אליבא דר' יהודה לא קאמינא, דר' יהודה ודאי אית ליה בעלי חיים נידחין. כי קאמינא לרבנן. ושלקא שמעתא כרבא דאמר דייקא מתניתין כוותיה דרב, והוא התנא קמא שחולק עליו ר' יהודה, תנא קמא סבר בעלי חיים אין נידחין ור' יהודה סבר נידחין. ואקשינן ממתני' דתנן שאין חטאת צבור מתה, הא דיחיד כי הא גוונא, כגון שהפריש ואבדה והפריש אחרת תחתיה והרי שתיהן עומדות מתה. הניחא לר' יוחנן דאמר שיני שבזוג שני קרב, נמצא השיני שבזוג (שני) [ראשון] מאחר שמת חבירו ונדחה כאילו הוא אבוד, וכיון שנתכפרו בשיני שבזוג שני, דין הוא שימות השיני שבזוג ראשון דהא נתכפרו בשאינה אבוד. מי שהיה אבוד ונמצא ימות, אלא קיימא לן שאין חטאת צבור מתה, הא דיחיד כי הא גוונא מתה, כר' אבא דאמר משמיה דרב

ואם היה השני מובחר ממנו יביאנו אמר רבא דיקא מתניתין כוותיה דרב וברייתא כוותיה דר' יוחנן מתניתין כוותיה דרב דקתני אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו ואידך כדקאי קאי ברייתא כוותיה דר' יוחנן דקתני שני איני יודע אם שני שבזוג ראשון אם שני שבזוג שני כשהוא אומר [1] יעמד חי ולא שחבירו מת מאי משמע יעמד חי ולא שכבר עמד תנן ועוד אמר רבי יהודה נשפך הדם ימות המשתלח מת המשתלח ישפך הדם בשלמא לרבי יוחנן דאמר בעלי חיים נדחין משום הכי ימות המשתלח אלא לרב דאמר בעלי חיים אינן נדחין אמאי ימות המשתלח אמר לך רב אליבא דרבי יהודה לא קא אמינא כי אמינא אליבא דרבנן בשלמא לרב בהא פליגי רבי יהודה ורבנן אלא לר' יוחנן במאי פליגי אמר רבא הא אמרינן דייקא מתני' כוותיה דרב תנן שאין חטאת צבור מתה הא דיחיד כי האי גוונא מתה בשלמא לרבי יוחנן כדרבי אבא אמר רב דאמר [ו]רבי אבא אמר רב

יעמד חי ולא שכבר עמד. ונלחה על ידי מיתת חבירו ועכשיו הוא בא לחזור ולעמוד יעמד חי עמידה אחת ולא שתי עמידות: **ימות המשתלח.** אלמא בעלי חייס נדחין: **כי קאמר אליבא דרבנן.** מדקאמר ר' יהודה ועוד לאשמועינן דבעלי חייס נדחין [ז] מכלל דשמעינהו לרבנן דאמרי שני שבזוג ראשון קרב דבעלי חייס אין נדחין ושני שבזוג שני ירעה שאין חטאת צבור מתה ואתא לאיפלוגי עלייהו בתרתי דקא אמריתו אין חטאת צבור מתה אי אומר תמות ועוד לא בזה שאמרתם עליו ירעה אי אומר ימות אלא הוא יקרב ושני שבזוג ראשון ימות: **בשלמא לרב בהא פליגי רבי יהודה ורבנן.** בהאי ועוד דסיפא: **אלא לרבי יוחנן.** דאמר רבנן נמי בשני שבזוג ראשון אמרו ירעה במאי פליג ר' יהודה עלייהו בהך סיפא דקתני ועוד: **בשלמא לר' יוחנן.** דאמר דמתניתין אשני שבזוג ראשון קאמר משכחת לה דאילו דיחיד כי האי גוונא תמות משום חטאת שכפרו בעליה: **דרבי אבא.** דאמר במסכת

תמורה (דף כג.) גבי פלוגתא דרבי ורבנן שנחלקו במפרש חטאתו ונאבדה והפרש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות דקאמר ר' מתכפר באחת מהן והשניה תמות והחכמים אומרים אין חטאת שכפרו בעליה מתה אלא שנמצאת לאחר שכפרו הבעלים אבל נמצא קודם כפרה ולאחר הפרשה רועה ואמר ר' אבא עליה הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה דהיינו שניה שהופרש אחרון אבודה מתה שכן נאמרה הלכה למשה מסיני חטאת שאבדה ונתכפרו בעליה באחרת הראשונה מתה לא נחלקו אלא שנתכפר בראשונה והשניה עומדת והא פליגי רבי סבר מפרש לצורך משלומי אבוד כאבוד דמי ורבנן סברי לאו כאבוד דמי וגבי מתניתין הכא בשלמא לר' יוחנן דאמר שני שבזוג ראשון קתני מתניתין ירעה היינו דיחיד טעמא משום דאין חטאת צבור מתה הא דיחיד תמות והכל ליה נתכפר בשאינה אבודה והלחויה קיימת והכל מודים שמתה: אלא

לישנא קמא לדברי המקשה דקאמר בשלמא לרבי יוחנן להכי מסיק קשיא: הכל

אמר לרב דאמר אין נידחין אמאי ימות המשתלח. דנהי דאמר מתה ליטור מתה לר' יהודה ולא רועה כיון שאין נרינין לו מ"מ הראשון למה ימות, בשני הוה ליה למימר, ואיהו מיירי בראשון שאשר מדלא קתני יביא שנים ויגרול כו' והשני ימות. **אליבא דר' יהודה לא קאמינא.** דאיהו ודאי אית ליה בעלי חיים נידחין. ותימה דבפסחים בסוף פרק אלו הבריס [עג. ב] דחיק תלמודא אלישנא דהא לר' יוחנן דאמר בריתא כר' אליעזר אי כיוסף בן חוני ולא בני לימר דסבירא ליה דבעלי חיים נידחין משום דרב סבירא ליה הכא דאין נידחין, ומאי קושיא אי הוה מוקי לה רב כר' יהודה דהכא דאית ליה בעלי חיים נידחין דהכי נמי מוקי לה התם כר' אליעזר וכיוסף בן חוני. וי"ל דבני ליטבה אלישנא דרב דסבירא ליה (התם) [הכא] כרבנן דר' יהודה אבל לא אתכחת דפליגי[ן] על תנאי דהתם. מ"ר. **אלא לר' יוחנן בבאי פליגי והא [אבר] רבא דייקא כו'.** אבל קושיא גמורה איכא תוספה ולקמן כי מוחיב לה בלישנא אחרינא קמיה דרב אליעזר ר' יוחנן מאי ועוד קשיא. **בשלמא ר' יוחנן כדר' אבא דאמר הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה מתה.** והכא נמי דאיכא דאמרי והראשונה (דאחויה) [דחויה] מלקבלה כשהקריב הראשונה מתה הסניא לר' יהודה נמי מ' מטאת ליטור מתה. מיהו לא דמיא לגמרי לדר' אבא, דאיהו קאמר גבי אבודה שאם נתכפר בשאינה אבודה מתה אבל אמתחילה יכול הוא להתכפר באחרת שיולה שאין (אבודה דחויה) כל כך שלא יוכל להתכפר בה אמתחילה אבל כשמת אחמת ושאר אחרת בלא זוג נלחה לגמרי ולכך יכול לומר תמות לפי שלדמיה לגמרי ומה שאין אבודה נלחה לגמרן דאמר בעלי חיים נידחין לפי שלא נידחת שמעולה אלא הילכתא בם דמוס בם דמשמעתא לפי שבא לדרוש (עכ) [כל] התיבות בין בם [בין בהם] דוחש תחילה בם דמוס בם דמשמעתא לפי למידרש לדרשא הפשוטה יותר עבר מומס ומבבם דבהם תעבוכת דמודו ביה בין רב בין ר' יוחנן וה"ל מוקי לדרשא דפליגי בה רב

מ) [תמורה כג.], ב) [דף נא.], ג) [קדושין ז.], ד) ועי' תוס' זבחים יב: ד"ה ש"מ,

תורה אור השלם

1. וְהִשְׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלֵּחַ אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז י

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כי קאמר וכו' מכלל דשמעינהו לרבנן. כעין זה בנ"ק דף כא ע"ב בד"ה ד"ה מחזרת מיכא בגייהו:

תוס' ישנים (המשך)

ור' יוחנן [ד]הוי טעמייהו דהכי מר דרים ומר לא דרים. כן יש לתרץ הסוגיא שבכאן ושל זבחים כדפרישית. ואם הייתי יכולים לומר שאיכי בעלי מומין אינן בטלין ברוב איכרי תמיימין מן התורה לא היו קשות שתי קושיות הראשונות שהקשינו כיון שמגזירת הכתוב (ד)איכי תערובתן אפילו לא קרב רשם אחד נמי, ועוד היכי מלי רב לגמור כי כפלה אחת מן הטבעות ליה הגדול דשרי מטעם דר' אליעזר הא ליכא למילף טבעת דע"ז מבעלי מומין כי היכי דלא ילפי מייה רובע ונרבע, דהכי קא מדמי כי היכי דמוקי להו רבי אליעזר אשרייתא דאוריתא מיהו אשרייתא דאוריתא בטבעת משום ביטול ברוב, ושריותא דאוריתא דרשאים לאו משום ביטול דמאוריתא לא בטילי ברוב, אלא משום דשריא בהו רחמנא אפילו חד בחד תרי בתרי, ואתי נמי שפיר דבעינן קרב רשאל של אחד מהם אע"ג דמגזירת הכתוב מותר בכל ענין דדוקא משום קרב רשאל של אחד מהם מוקמינן ליה אתאוריתא. אבל אי אפשר לומר שלא יהא שייך ביטול בשיכרי בעלי מומין, דמאחיה טעם (בטלו) לא יתבטלו אי משום דעולין אין מבטלין זה את זה הא בעלי מומין לאו עולין ניהו, ועוד שאפילו עולין נראה שמבטלין זה את זה מן התורה לרבנן בדבר שאינו מתערב ואינו בטל כדם ושלת וכיולא בהן, שבטולין נראה שטוין ר' יהודה ורבנן [שבטלין] ודוקא באותו ענין שאינן מבטלין זה את זה לר' יהודה כן הוא גם לרבנן, ועוד (כ:) [אם] אין שייך ביטול ברוב איכרי בעלי מומין (פי') [היכי] בעי לאוקומי אלי [דאמר] התם ר' אליעזר בבריתא מתערבו בעלי מומין יקרבו דוקא בדוקין שבעין שהן קיריין קצת שאם עלו לא ירדו (ולא נחוש) [כיון דלא נחית] אבל לא בעי מומין יקרבו דוקא בדוקין שבעין דמיירי דוקא בקרב רשאל של אחד והוה ליה בהכי פפקא ואכי לר' אליעזר אי לא בעי ביטול אי נמי שפיר הוה אלי לאקשויי הכי אבל אין הדבר עומד כן. לשון רבינו. **באיכרי בעלי מומין.** ותא"ע דאיכרי בעלי מומין מועטין (ו)מתערבו דאמר שפיר כולה באיכרי בעלי מומין, דכי היכי דמשני התם כל הזבחים שמתערבו בחטאות המתות הכי נמי מיפרשת כל המשנה דהתם ובאיכרי בעל מום אחד מיירי דאם לא כן כי קרב [ראשון] של אחד מאי מהני כיון שם ודאי עדיין מן הראשים הראשונים ובעלי מומין דעלמא דאמר. והא דלא בעיל ברובא מפרש שם בריש התערובות דתנא [ד]ליטרא קלעות היא דאמר כל דבר שבמנין לא בטיל. מ"ר. **דבעידנא דאיחזי בתרייתא לא איתחזי בתרייתא.** אבל כאן אין השעיר המשתלח ראוי להשתלח עד שעת מתן דמיס אז אי שעת וידוי, אם כן אינו ראוי לעולה להשתלח עד שיבא שתים אחרים אז יראה שניהם יחד, ורב קאמר ליה בכל ענין דשני שבזוג ראשון יקרב. ע"כ מעמוד קודם

אלא לרב דאמר אין נידחין אמאי ימות המשתלח. דנהי דאמר מתה ליטור מתה לר' יהודה ולא רועה כיון שאין נרינין לו מ"מ הראשון למה ימות, בשני הוה ליה למימר, ואיהו מיירי בראשון שאשר מדלא קתני יביא שנים ויגרול כו' והשני ימות. **אליבא דר' יהודה לא קאמינא.** דאיהו ודאי אית ליה בעלי חיים נידחין. ותימה דבפסחים בסוף פרק אלו הבריס [עג. ב] דחיק תלמודא אלישנא דהא לר' יוחנן דאמר בריתא כר' אליעזר אי כיוסף בן חוני ולא בני לימר דסבירא ליה דבעלי חיים נידחין משום דרב סבירא ליה הכא דאין נידחין, ומאי קושיא אי הוה מוקי לה רב כר' יהודה דהכא דאית ליה בעלי חיים נידחין דהכי נמי מוקי לה התם כר' אליעזר וכיוסף בן חוני. וי"ל דבני ליטבה אלישנא דרב דסבירא ליה (התם) [הכא] כרבנן דר' יהודה אבל לא אתכחת דפליגי[ן] על תנאי דהתם. מ"ר. **אלא לר' יוחנן בבאי פליגי והא [אבר] רבא דייקא כו'.** אבל קושיא גמורה איכא תוספה ולקמן כי מוחיב לה בלישנא אחרינא קמיה דרב אליעזר ר' יוחנן מאי ועוד קשיא. **בשלמא ר' יוחנן כדר' אבא דאמר הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה מתה.** והכא נמי דאיכא דאמרי והראשונה (דאחויה) [דחויה] מלקבלה כשהקריב הראשונה מתה הסניא לר' יהודה נמי מ' מטאת ליטור מתה. מיהו לא דמיא לגמרי לדר' אבא, דאיהו קאמר גבי אבודה שאם נתכפר בשאינה אבודה מתה אבל אמתחילה יכול הוא להתכפר באחרת שיולה שאין (אבודה דחויה) כל כך שלא יוכל להתכפר בה אמתחילה אבל כשמת אחמת ושאר אחרת בלא זוג נלחה לגמרי ולכך יכול לומר תמות לפי שלדמיה לגמרי ומה שאין אבודה נלחה לגמרן דאמר בעלי חיים נידחין לפי שלא נידחת שמעולה אלא הילכתא בם דמוס בם דמשמעתא לפי שבא לדרוש (עכ) [כל] התיבות בין בם [בין בהם] דוחש תחילה בם דמוס בם דמשמעתא לפי למידרש לדרשא הפשוטה יותר עבר מומס ומבבם דבהם תעבוכת דמודו ביה בין רב בין ר' יוחנן וה"ל מוקי לדרשא דפליגי בה רב

ח) [תמורה כא.], ט) [קדושין לא.], י) [ב"ק לא.], כ) [מנחות לא.], ל) [מנחות לא.], מ) [מנחות לא.], נ) [מנחות לא.], ס) [מנחות לא.], ע) [מנחות לא.], פ) [מנחות לא.], צ) [מנחות לא.], ק) [מנחות לא.], ר) [מנחות לא.], ש) [מנחות לא.], ת) [מנחות לא.], א') [מנחות לא.], ב') [מנחות לא.], ג') [מנחות לא.], ד') [מנחות לא.], ה') [מנחות לא.], ו') [מנחות לא.], ז') [מנחות לא.], ח') [מנחות לא.], ט') [מנחות לא.], י') [מנחות לא.], כ') [מנחות לא.], ל') [מנחות לא.], מ') [מנחות לא.], נ') [מנחות לא.], ס') [מנחות לא.], ע') [מנחות לא.], פ') [מנחות לא.], צ') [מנחות לא.], ק') [מנחות לא.], ר') [מנחות לא.], ש') [מנחות לא.], ת') [מנחות לא.], א") [מנחות לא.], ב") [מנחות לא.], ג") [מנחות לא.], ד") [מנחות לא.], ה") [מנחות לא.], ו") [מנחות לא.], ז") [מנחות לא.], ח") [מנחות לא.], ט") [מנחות לא.], י") [מנחות לא.], כ") [מנחות לא.], ל") [מנחות לא.], מ") [מנחות לא.], נ") [מנחות לא.], ס") [מנחות לא.], ע") [מנחות לא.], פ") [מנחות לא.], צ") [מנחות לא.], ק") [מנחות לא.], ר") [מנחות לא.], ש") [מנחות לא.], ת") [מנחות לא.]

אלא נרב. דאמר בשני שבזוג שני קתני מתני' דיעבד וברישון שנדחה יתכפר אמאי הא דיחיד תמות לא מיבעי לרבנן דלא מתה דהא נתכפר בדחוייה ואינהו אמרי מפריש לאחוד לאו כאחוד דמי אלא אפי' לר' לא מתה שהרי לא הופרש לשלומי אחוד שהרי מתמילה היה ראשון קיים ובשביל המשתלח שמת הוצרך להביא שניים וכיון דאין בעלי חיין נדחין מעיקרא אי בעי האי מקריב והוה ליה כמפריש שתי חטאות לאחריות שאם יאבד אחד מהן יקריב את חבירו: **ואמר ר' אושעיא.** שני יעשה אפי' לרבי שהרי לא הופרש לאיבוד: **ליון.** דמלוה ברישון מעיקרא כי אפרשין להאי שני אדעתא דאיבוד אפרשין ולא גרע ממפרש לאחוד ומתני' רבי היא והכי אמרינן במסכת תמורה דרב כרבי מוקי לה למתני': **תנן רבי יהודה אומר תמות.** קס"ד בהכיא דקאמרי רבנן יעשה אמר רבי יהודה תמות ועל כרחך לרבי יהודה בעלי חיים נדחין כדקתני נשפך הדם ימות המשתלח: **בשלמא לרבי יוחנן דאמר בשני שבזוג ראשון.** תנן יעשה ואמר רבי יהודה עליה תמות מיכפר בשני שבזוג שני: **אלא נרב.** דאמר יעשה דמתני' בשני שבזוג שני תנן ועליה אמר רבי יהודה תמות: **כמאי מיכפר.** דאילו בראשון לר' יהודה לא מיכפר דהאמר בעלי חיין נדחין: **מי סברת וכו' אשני שבזוג ראשון קאי.** ובתרתי פליג כדפרישית לעיל: **ואיכא דמוסיפי כלי.** הך תיובתא קמייתא דאותיבנא לעיל (א) ועוד אמר רבי יהודה וכו' דאותיבנא לעיל לרב איכא דמותיב לה מעיקרא לרבי יוחנן והכי מותיב לה: **בשלמא נרב.** דאמר לתנא קמא בעלי חיין אין נדחין ובשני שבזוג שני קאמר יעשה ורבי יהודה לאו עליה קאמר יעות הייגו דהדר קאמר ועוד לאשמועינן דבעלי חיין נדחין סבירא ליה ותמות דקאמר בראשון לאו אההוא דאמרי רבנן יעשה קאי ובתרתי אתא לאפלוגי בראשון אחטאת נבור דקאמרי רבנן יעשה ואמר [רבי יהודה] ימות וסיפא מיפליג בבעלי חיין דקאמרי רבנן אין נדחין ויתכפר בראשון ואתא איהו למימר הוא ימות והשני יקרב: **אלא לרבי יוחנן מאי ועוד.** הא רבנן נמי אמרי ראשון ידחה: **קשיא.** כדאמרן דיקא מתני' כוותיה דרב: **בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח דלא איתעביד מלוה.** דדם וחוקה בדברים הנעשים בגבדי לבן כתיבא ולריך להביא דם אחר ואי אפשר בלא הגרלה וכיון דאית ליה בעלי חיים נדחים ימות המשתלח הראשון: **אלא מה המשתלח.** למה לו תשלומין שאתה מזקיקו לו להביא שניים ולהגריל ולשפוך דם הראשון הא איתעביד מלוותיה דשעיר המשתלח כל דבר המעכב בו אינו אלא הגרלה בלבד לקבוע גורל של שם על שלו דהא אמעי' ליה לר' יהודה דאמר לא התודה כשר וכל שכן דשילוח דלא מעכב לדברי הכל דכי כתיב חוקה אדברים שהכהן עושה בגבדי לבן ולא על דברים הנעשים ע"י איש עתי: **להיות חי.** אלא ימות עד שעת מתן דמו של חבירו הא אם מת קודם לכן אין כפרת הדם כלום לכך לריך תשלומין ובלא הגרלה אי אפשר ולקבוע מאחוד וגבוי ידחה דהכל מודין בשחוטין שנדחין: **כני העיר ששלחו.** ע"י שליח שקליהן לירושלים למקדש: **אם נתרמה תרומה.** ג' קופות קודש שנודע שאחדו: **נשבעין.** השלוחין שבועת שומרין לגזברין שהרי הנפסד להקדש שאין הבעלים חייבים לשקול עוד (ד) (דתנן) (כתובות דף קס.) תורמין על האחוד אלא אדעתא דהכי: **ואם לאו.** אלא נתרמה התרומה אין ההפסד להקדש אלא של בעלים לפיכך נשבעין לבני העיר: **נמצאו.** קאי אאחדו: **החזירום הגנבים.** קאי אגנבו: **ואין עולין להם.** לבעלים ולריכין לשקול לשנה הבאה: **חובות של שנה זו.** שהופרשו לחובת שנה זו: **שעירי ע"ז.** לבור שחטאו בע"ז בהוראת ב"ד מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת: **והפרים אחרים שהחיום.** וגמצאו הראשונים: **כולן ימותו.** ולא אמרינן יקרבו לשנה הבאה:

קרבנות

הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה מתה. והא דאמרי רבנן אין חטאת מתה אלא שנמצא לאחר שכיפרו בעליו תימה כיון דסבירא להו דאפילו נמצאת קודם כפרה אבודה מתה אמאי נקט דווקא שנמצאת לאחר שכיפרו אבודה והקריב אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה תמות ובתמורה פרק ולד חטאת (דף כג.): פריך כי האי גוונא תנן המפרישים חטאתו ואבדה והקריב אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה תמות טעמא דהקריב הא לא הקריב לא קשה לתרוייהו פי' לר' אבא ולרב הונא דהתם דאמר הכל מודים שאם משך אחת מהן והקריב שהשניה תמות לא נחלקו אלא בבא לימלך וכו' ומשני מילתא דפשיטא קתני דלא פשיט לא קתני פירוש מילתא דפשיט קתני שנמצאת לאחר הקרבה אז אין לריך להאריך ולפרש כלום אבל נמצאת קודם הקרבה זימנין מתה זימנין רועה אם מתכפר בשאינה אבודה השניה מתה ואם מתכפר באבודה שאין אבודה רועה לרבנן והכי נמי הוה מלי למיפרך ממילתא דרבנן גופייהו כדפי' אלא ניחא ליה למפרך מההיא דוהקריב שהיא שנויה בריש ואמיא כרבנן: **הוה ליה במפריש שתי חטאות לאחריות.** תימה לי הוה מלי לשנויי הא מני ר' שמעון היא דליית ליה רועה כלל בחטאת יחיד ואפילו בהפרים שתי חטאות לאחריות דדמעמע בתמורה (דף עו:) ובפרק התודה (מנחות דף פ.) ובפ' מי שהיה טמא (פסחים דף לז:) ויש לומר דמתניתין לא מתוקמא כוותיה דקתני מתניתין מת אחד מהם מביא שניים אחרים ומגריל עליהם ואיהו אמר לעיל מביא חבירו אלא בהגרלה: **אמר רבי יאי אמר קרא יעמד חי עד שעת מתן דמו של חבירו.** תימה לי אמאי לא מייתי בריית דלעיל דבפרק טרף בקלפי (דף מ:) דקתני בהביא הכי אליבא דר' יהודה ויש לומר דאי מההיא הוה אמינא אם מת קודם מתן דמי חבירו יביא אחר אבל לא ישפך ורבי יאי אתי לאשמועינן דאף הדם ישפך: **נשבעים לגזברין.** פרש"י דתנן תורמין על האחוד וכו' ובפרק הזהב (ב"מ דף נח.) פרש"י על האחוד שבא ליד שליח ואבד ולא ידע לבעלים קודם התרומה ועל הגבוי שהוא עדיין ביד שליח ולא אבד וקשה דאם כן הוה ליה זו ואין לריך לומר זו דכיון דתנא תורמין על האחוד שיש לו חלק אף על פי שאבד ולא יגיע לעולם נלשכה ואפילו הכי יש לו חלק בקופות כל שכן על הגבוי שסופו שיגיע ומפרש ר"י על האחוד שבא לנשכה ואבד קודם שנתרמה התרומה ולא מיבעי זה דכבר בא לנשכה אלא אפילו על הגבוי שבשעת התרומה היה ביד שליח ואפילו סופו נאבד ולא הגיע לנשכה ואותם שניים אין הבעלים חייבין באחריותו ועל העתיד לגבות שלא נתן עדיין לשליח והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף קס.) המודר הנאה מחבירו שוקל שקלו דתנן תורמין על האחוד וכו' פירוש דלא קא מהני ליה מידי דבלאו הכי לא היה חייב לשקול מאחוד וגבוי מייתי דלא מחייב באחריותו אבל בעתיד לגבות לא אייתי דכיון דחייב לשקול א"כ כשאוקל לו שקלו קא מהני ליה: **ובן שעירי ע"ז שאבדו.** לא ידענא אמאי לא נקט נמי פר העלם דבר של לבור ונראה לי משום דלא פסיקא ליה דאיכא נמי פר העלם דבר של כהן משיח שטעה ועשה בהוראת עלמו דהוראת כהן משיח לעלמו כהוראת ב"ד לבור ובהוה לא הוי פליגי ר"א ור' שמעון: ומשום

הכל מודים שאם נתכפר בשאינה אבודה מתה אלא לרב הוה ליה כמפריש שתי חטאות לאחריות (ג) וא"ר אושעי' (א) הפריש שתי חטאות לאחריות מתכפר באחת מהם והשניה תרעה כיון דאמר רבא רב סבר לה כרבי יוסי דאמר מצוה בראשון מעיקרא כמפריש לאיבוד דמי תנן רבי יהודה אומר תמות בשלמא לרבי יוחנן דאמר שני שבזוג ראשון ירעה לרבי יהודה ימות מתכפר בשני שבזוג שני אלא לרב דאמר שני שבזוג שני ירעה לרבי יהודה ימות לרבי יהודה במאי מיכפר מי סברת רבי יהודה אשני שבזוג שני קאי רבי יהודה אשני שבזוג ראשון קאי ואיכא דקא מותיב הכי ועוד אמר ר' יהודה נשפך הדם ימות המשתלח מת המשתלח ישפך הדם בשלמא לרב רישא פליגי בחטאת צבור וסיפא פליגי בבעלי חיים אלא לרבי יוחנן מאי ועוד קשיא: ועוד אמר רבי יהודה נשפך הדם ימות המשתלח: בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח דאכתי לא איתעביד מצותיה אלא מת המשתלח אמאי ישפך הדם הא איתעביד ליה מצותיה אמרי דבי ר' ינאי אמר קרא (ו) יעמד חי לפני ה' לכפר (ז) עד מתי יהא זקוק להיות חי עד שעת מתן דמים של חבירו (ח) תנן (ט) התם בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו אם נתרמה תרומה נשבעין לגזברין ואם לאו נשבעין לבני העיר ובני העיר שוקלין אחרים תחתיהן (י) נמצאו או שהחזירום הגנבים אלו ואלו שקלים הם ואין עולין להן לשנה הבאה ר' יהודה אומר עולין להן לשנה הבאה מ"ט דר' יהודה אמר רבא קסבר רבי יהודה חובות של שנה זו קריבות לשנה הבאה איתיביה אביי (יא) פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי רבי יהודה רבי (יב) אליעזר ורבי שמעון אומרים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה שאין חטאת צבור מתה א"ל

קרבנות

יט א מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה ה:

כ ב ג ד מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה ח ט:

תורה אור השלם

1. וְהִשְׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:

ויקרא טז י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיכא דמותיב כו' דתומיכנא לעיל מדתנן ועוד אמר:

מוסף רש"י

הפריש שתי חטאות לאחריות. דאם תאבד האחת יתכפר בחברתה, דהתם רבי מודה דיתכפר בחטת מהם והשניה תרעה, דאין חטאת שנתכפרו בחטאת מתה אלא ע"י דיחוי, שאבדה ונדחית, אבל בהגר אלא נדחו מעולה לא, דהכי הוי אלבה למשה מסיני, דכל דין חטאות המתות הלבה למשה מסיני, בגמ' תמורה (מנחות פ. מכת"י). **אמר קרא יעמד חי.** על כרחך לגמדו שאם מת אתה לריך להביא אחר, דאי לא למאי אתא, אם תאמר אלא שיאמר עד לאחר מתן דמים ליכתוב יעמד לפני ה' לכפר עליו, חי למה לי, אלא שאם מת לריך להביא אחר, ועד מתי הזקיקו להיות חי עד שעת מתן דמו של חבירו, דכתיב לכפר עד שיכפר בדמו של חבירו, אבל משעת מתן דמים ואילך אע"פ שעדיין לא התודה לפי סדר המקרבות וכלה מכפר וגו' ומתר אחרו וגו', אם מת אין לריך אחר (לעיל מ:).

תוס' ישנים

ואמר רבי אושעיא כו'. ואע"ג דבזבחים [בפסחים מז, ב] איכא פלוגתא בדר' אושעיא, מ"מ ניחא ליה ליישב מילתיה דר' אושעיא אלינא דהכ. **הפריש שני חטאות לאחריות כו'.** הקשה ריב"א היכי מייתי והלא אינו יכול להפרים שתי חטאות זו אחר זו אל חטאת אחד, ואמרינן בפרק מי שהוליאוהו (עירובין ק, ב) כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבא אחת אינו [מדקאמר הכא אינו מושב בחיו מהן אלא שהשנים שנשאלה תרעה. ואומר רבינו דלא שייך הכא לגימתר [הכי דאיירי] כגון דאמר הריני מפרש שתי חטאות אחת לאחריות חבירתה, דאפילו למאן דאמר בפ' מי שהוליאוהו ובפרק התודה במנחות (עה, ב) דלקרבן גדול קמיכין מ"מ הכא דאמר לאחריות חייבי פטיר תרוייהו, כדאמרינן התם היכא דאמר יקדשו תרבעים מתוך שמונים דקדשי דלאחריות קמיכון ואמרינן בהתודה אי הך דקיימא תודה היא הא לחטאה ויביא אחר ויגריל אחר ויגריל כיון דאית ליה בעלי חיים נדחים ימות המשתלח הראשון [אמאי] ישפך הדם

ידענין יעמד מי שלריך שיעמדו שיהיה הכא בכולה שמעתין לא אשכחן דחייב אלא על ידי שנאחר יחידי אבל כשהגרילו על אחד לא נאחר אלא בשאינה אבודה מתה. ויש"ל פירש דלחזקיה דשיריבין ודאי אתי שפיר (וא') [דאמר] השוחט תודה (שלו) [על] לעיל ר' יוחנן וכ"ש אם יכול לחזור ולהחות אז כיון שנתתה כבר. ורבינו (שמואל) [שלמה] תוספ' דחייב על ידי הגרלה הכא. ורבינו שלמה אינו רולה לומר דחייב לפי שהיה שעה בלא תכיבו כיון דאכתי לא ידענין יעמד מי שלריכין לעמוד שיהיה עד [ד]מקבלין ליה בשיעוא. על כן נראה לרבינו דפרק התודה [ב, ב] אבל הלאם לריך להביא לחם אחר, ושוב אפילו בנדבה אי אמר זו תודה זו לחמה אמרינן בפרק התודה [ב, ב] אבל הלאם לריך להביא לחם אחר אבל אבדה תודה אין לריך להביא אחרת אלאמא (אין) אחריות הלחם עליו אחמת. מ"ר. **בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח כו'.** פי' רש"י דלא נעשית מלות הדם ולריך להביא דם אחר ואי אפשר בלא הגרלה ויביא אחר ויגריל כיון דאית ליה בעלי חיים נדחים ימות המשתלח הראשון אבל מת המשתלח [אמאי] ישפך הדם

יט א מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה ה:

כ ב ג ד מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה ח ט:

רבינו חננאל

הכל מודין ר' ורבנן, שאם נתכפר בשאינה אבודה אבודה מתה. אלא לרב דאמר שניהם ראויין להיקרב, ולמה אמר שיני שבזוג ראשון יקרב משום דמצוה בראשון מאחר ששניהן ראויין ואיזה מהן [ש]יקריב יצא ידי חובתו, הוה ליה כמפריש שתי חטאות לאחריות, כלומר אם תאבד אחת מהן תהיה חברתה תחתיה. וא"ר הושעיא המפריש ב' חטאות לאחריות מתכפר באחת מהן ושניה רועה ולמה שנינו תמות. ופרקינן כיון דסבר רב מצוה בראשון, נתברר כי שהעיקרא שהפריש השיני שבזוג שיני, לאיבוד הפרישו, לפיכך ליחיד כי האי גוונא מתה, דהא השנייה היא שמתברר כי לאיבוד הופרשה, לפיכך אמרינן עלה אבודה מתה. וזו השמועה מפורשת בתמורה פרק ולד חטאת. ת"ש ר' יהודה אומר תמות [וכו'] ופשוטה היא. איכא דמותיב הכי, ועוד א"ר יהודה נשפך הדם ימות המשתלח כו', בשלמא לרב רישא פליגי בחטאת צבור, תנא קמא אומר רועה כי אין חטאת צבור מתה, ור' יהודה אומר תמות. סיפא פליגי בדחויין, תנא קמא סבר נשפך הדם יביא אחר ויגריל עליו וישאהו לשם וישלח הראשון. ור' יהודה סבר הראשון כבר נדחה משעה שנשפך הדם ואין מתכפרין בדחויין, לפיכך א"ר יהודה ימות. אלא לר' יוחנן דאמר לא שנה ר' יהודה תמות אלא מפני שנדחת כמו האבודה, ומאי ועוד [הא היא] היא, קשיא. מת המשתלח אמאי תני ר' יהודה ישפך הדם כבר נתקיימה המצוה. כלומר, הגריל עליהן והשעיר של שם עשהו חטאת ואין דבר תלוי ביניהן. ושנינן כתיב יעמד חי לפני ה' לכפר. כלומר, יהיה זה עומד חי עד שיכפר זה הקרב לפני ה', ובמה מכפר, בדמו. תנן התם במס' שקלים פרק שיני בני העיר ששלחו שקליהן ונגנבו או אבדו אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברין כו'. ת"ש אין עולין להן לשנה הבאה ר' יהודה אומר עולין. מאי טעמא דר' יהודה קסבר ר' יהודה חובות של שנה זו קריבות לשנה הבאה. ואותבינן עליה אי הכי דטעמיה דר' יהודה משום דסבר חובות של שנה זו קריבות בשנה הבאה, אמאי תני ר' יהודה בפר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו, נישהיינהו ונקרביינהו לשנה הבאה.

תוס' ישנים (המשך)

הא לא מעכב דמוקה לא כתיב הכא. ואין נראה לרבינו מה שפי' שנאחר הראשון על ידי שהגריל על אחרים (ואע"ג) דאכתי לא

סה: שני שעירי פרק שישי יומא

ומשום גזרה ימותו. תימה דבפ׳ שני דמסכת קנים [מ״ג] תנן אחת לזו ושתים לזו שלש לזו ואחרבע לזו ה׳ לזו ו׳ לזו ז׳ לזו פירוש ז׳ נשים לזו יש קן אחת סתומה שלא פורש איזו חטאת ואיזו עולה ולזו שתי קנין ולזו שלש קנין וכו׳ ופרח גוזל אחד מאותו קן יחידי לשניה ולא נודע איזה הוא ומשניה פרח לשלישית ומשליש לרביעית לחמישית לששית לשביעית וחזר פסול ופוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו הראשונה והשניה אין לה כלום פירוש פסול ופוסל אחד בן זוגו הנשאר משום דמיד כשפרח מראשונה לשניה הרי בשניה יש בה ה׳ פרידין אין להקריב ממנה אלא ארבע ב׳ חטאות וב׳ עולות ופוסל אותו אחר בן זוגו שנשאר בראשונה דאי מקרבי ליה לאותו שנשאר אם יעשוהו חטאת יהא נקבע בן זוגו שפרח לשניה בעולה והוה ליה עולה שנתערבה בד׳ פרידין סתומים ולא היה כשר להקריב ממנה אלא שתי עולות אבל חטאת אפילו אחת לא דילמא עביד להיות עולה למעה ושלש עולות למעלה לא דילמא עביד כולן ג׳ עולות מן אותם ד׳ פרידין שבשניה משל אשה אחת ומן הדין אין לעשות מהם אלא שתי עולות וכן כשפרח משניה לשלישית וכן כולם הפורח נפסל וכן זוגו הנשאר מעשה דלעיל וכן כשחזר ופרח אחד מן השביעית לששית ומן הששית לחמישית ורביעית לשלישית ושניה לראשונה פסול ופוסל להכי הראשונה והשניה אין להן כלום השלישית יש לה אחת הרביעית שתים החמישית שלש וכו׳ והשתא תימה כיון דפוסל בן זוגו הנשאר בראשונה מיד בפריחה ראשונה כשפרח מראשונה לשניה אם כן כשחזר ופרח אחד מהן משביעית לששית לחמישית לרביעית לשלישית לשניה לראשונה אמאי פסול כל שבשניה יקריבו ממנה שני פרידין כי מיד כשפרח בראשונה משניה לשלישית פסול גוזל הפורח ופוסל בן זוגו הנשאר בשניה ואין כאן אלא זוג אחד חטאת ועולה כשחזר נמי משניה לראשונה אמאי מיפסל בן זוגו הנשאר אי משום דאי מקריב ליה חטאת יהא נקבע הפורח לראשונה לעולה ואי עולה יהא נקבע הפורח לחטאת ומה בכך והלא בלאו הכי הראשונה אין לה כלום ומה בכך אם יהא נקבע בן זוגו בחטאת או בעולה ולא יוכשר להקריב מן הראשונה אלא חטאת אחת אם יהא נקבע גוזל שפרח לתוכה בחטאת או עולה אחת אם יהא נקבע גוזל הפורח לתוכה בעולה וכן קשה השלישית אמאי אין לה [אלא] אחת והרביעית שתים החמישית ג׳ והששית ד׳ בחזרה והשביעית ו׳ משום דכל חדא מפסדת קן אחד בהליכה ואחד בחזרה ואמאי כיון דשניה אין לה כלום א״כ השלישית לא תפסיד בחזרה כלום ויהיה לה שתי קנין כשירות בה וכן בסיפא דקתני חזר עוד ופרח וחזר ופרח השלישית והרביעית אין לה כלום החמישית יש לה אחת ואמאי הרביעית יהא לה אחת כיון דשלישית אין לה כלום וכיון דאמרי׳ רביעית אין לה כלום החמישית יהא לה שתים וכן בסיפא דחזר עוד ופרח וחזר ופרח השביעית יש לה אחת יש להקשות כי האי גוונא וי״ל משום גזירה דגזרינן הני דפרח לבין שאינן קריבות דמן הדין לא היה להם להפסיד אלו פרח לבין הקריבות והקשה רבינו יעקב מאורליינ״ש דמשום גזירה ימותו כדפריך בשמעתא ותיקן דדוקא בהמה דאית לה תקנתא ברעייה פריך הכי דהוה לן למיעבד תקנתא ברעייה אבל בעופות דלית להו תקנתא ברעייה שאין פדיון לעופות ליכא למיפרך הכי והקשה ר״י הא בבהמה נמי אמרינן ימותו משום גזירה בפ׳ התערובת (זבחים עג.): דאמר כל הזבחים שנתערב בהן שור הנסקל אפילו אחד בריבוא ימותו כולן ופריך ונכבשינהו דניידו ונימא כל דפרים מרובא פרים ומשני גזירה שמא יקח מן הקבוע ואור״י דהכא פריך הכי דדוקא משום גזירה פר אלו שעיר דשעיר גופיה אינו אלא למצוה בעלמא מתרומה חדשה שמתו ולקמן נמי פריך משום גזירה פר אלו שעיר דשעיר גופיה גזירה שמא יאמרו הגורל קובע משנה לחבירתה ימותו אי נמי נראה לי דפריך ומשום גזירה כזו פר אלו שעיר אלא האי דהלדי דהאי פר והאי שעיר האי קרבן לבור יחיד והאי קרבן לבור יחיד אם היה להם להלדי בכל מילי מיתלף וגזרינן שפיר מיתה: **גזירה משום חטאת שמתו בעליה**. דילמא מיית אחד מן הכהנים דאפילו אמ״ל דמקופיא מכפרי לאוי לגזור כפר כשמת אחד מן הכהנים משום חטאת שמתו בעליה אבל מה שפרש״י דילמא מיית כהן גדול לא נהירא לי דזה דבר הנראה לעיניהם ואפשר לעמוד עליו אי מיית או לא אבל משום חד מכל הכהנים איכא למיחש שפיר דאי אפשר לידע שפיר אי מיית חד מיניהו או לא: **משום חטאת שעברה שנתה בו׳ עד תינח שעיר פר מאי איכא למימר**. תימה לי מאי פריך הא כפר נמי דדינו הוא להיות בן שלש שנים ותו לא אי עברו שנותיו פסול ותו לא חזי להקרבה כדתנן בפ״ק דמסכת פרה [מ״ב] ר׳ יוסי הגלילי אומר פרים בני שתים וחכמים אומרים אף בני שלש רבי מאיר אומר אף בני ארבע וחמש אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד אלמא דלרבנן טפי משלש לא ויש לומר נהי דפסול להקרבה לא הוה לן למימר ימותו דשמא לא גמירי הלכתא דחטאת שעברה שנתה אלא בחטאת שהיא כשבה או שעירה או שעיר דהוו בני שנה ובהכי שייך למיגזר משום עברה שנתה דהלכתא גמירי לה דלמיתה אזלא אבל בפרים דהוו בני שלשה לא גמירי הלכתא דימותו כשעברו שלש שנים ולהכי לא שייך למיגזר בהו והוה לן למימר יראה אי נמי הכא פריך אליבא דרבי מאיר דמדקא דחקת לשנויי גזירה משום עברה שנתה והוית מצי לשנויי בלא גזירה לרבנן דרבי הוית חטאת שעברה שנתה ממש אלא כדי לאוקמי כחולי עלמא אפילו כרבי משניה הכי אם כן לרבי מאיר דאמר בפר אף בני ארבע וחמש והוא הדין טפי מאי מתרלת: אין

קרבנות צבור קא אמרת שאני קרבנות צבור כדרבי טבי אמר רבי יאשיה [6]דאמר רבי טבי אמר רבי יאשיה אמר קרא [1]זאת עולת חדש בחדשו אמרה תורה [8]חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה הא תינח שעיר פר מאי איכא למימר גזירה פר אטו שעיר ומשום גזירה ימותו ועוד הא דרבי טבי אמר רבי יאשיה גופה מצוה היא דאמר רב יהודה אמר שמואל [3]קרבנות צבור הבאין באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא אלא שחסר מצוה אלא אמר רבי זירא לפי שאין הגורל קובע משנה לחברתה ונייתי ונגריל גזירה שמא יאמרו הגורל קובע משנה לחברתה הא תינח שעיר פר מאי איכא למימר גזירה פר אטו שעיר ומשום גזירה ימותו אמרוה רבנן קמיה דאביי גזירה משום חטאת שמתו בעלי׳ הא תינח פר שעיר מאי איכא למימר גזירה שעיר אטו פר ומשום גזירה ימותו אלא גזירה משום חטאת שעברה שנתה גזירה היא גופה חטאת שעברה שנתה היא הא לא קשיא כרבי דתניא [2]שנה תמימה מונה שלש מאות וששים וחמשה יום כמנין ימות החמה דברי ר׳ וחכ״א [3]מונה שנים עשר חדש מיום ליום ואם שנה תמימה. האמורה בבתי ערי חומה להיות חלוטה לעוקה: **רבי אומר מונה שס״ה ימים**. בין שעיברו ב״ד את השנה בין שלא עיברוה שאין לך למנות אלא לימות החמה: **והכמים אומרים**. הכל כמו שישראל מונין י״ב חדש מיום ליום אם פשוטה היא: ואם

קרבנות צבור. הבאין מתרומת הלשכה קאמרת: **שאני קרבנות צבור**. מרגלא חדש ניסן ואילך אין באין מן הישנה: **דרבי טבי**. במסכת ר״ה [דף ז.]: **חדש בחדשו**. לחדשי חילופין יתירי כתיבי לדרשה לומר לך יש חדש שאתה צריך לחדש הקרבנות והבאים מתרומה חדשה וגמר שנה שנה מניסן דכתיב [1] ולשון הוא לכם וגו׳: **הפיגה שעיר**. דלתי מתרומת הלשכה: **מלוה היא**. ולא עיכוב: **אין גורל**. של שנה זו קובע לשם שנה אחרת: **ומשום גזירה ימותו**. בתמיה דיו אם יראה: **משום חטאת שמתו בעליה**. שמת יחוד הכהן בשנה זו: **אלא גזירה משום חטאת שעברה שנתה**. שמת עד יום הכפורים הבא תעבור שנה על השעיר הזה משגולד וקיימא לן בכל שעירי חטאת שפסולין לאחר שנה דתניא בתורת כהנים גבי חטאת יחיד תורה אחת יהיה לכם וגו׳ מה חטאת ע״ז בת שנתה אף כאן בת שנתה כשהוא אומר יהיה לרבות שעירי רגלים כשהוא אומר לכם לרבות שעירי ע״ז לעושה לרבות שעיר נשיא: ופרכינן **גזירה היא גופה חטאת שעברה שנתה**. מאי גזירה דקאמרת הא ודאי חטאת שעברה שנתה היא: **הא לא קשיא**. משכחת לה דלא עברה שנתה כרבי דאמר לא יחלו אלא בשנה הבאה: שלימה מיום הכפורים ליום הכפורים מפני שאנו מונין לגבוה ושנת החמה עודפת עליה אחד עשר יום וצריך אתה ליתן לכל שנה את עיבורה מה שנת החמה יתירה עליה: **דתניא שנה תמימה**. האמורה בבתי ערי חומה להיות חלוטה לעוקה: **רבי אומר מונה שס״ה ימים**. בין שעיברו ב״ד את השנה בין שלא עיברוה שאין לך למנות אלא לימות החמה: **והכמים אומרים**. הכל כמו שישראל מונין י״ב חדש מיום ליום אם פשוטה היא: ואם

מסורת הש״ס

ג) ר״ה ז. ע״ש מגילה כט:.
ד) ר״ה ז., ג) ר״ה ו: עכלין לא., ד) [שמות יב].

תורה אור השלם

1. וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

במדבר כח יד

2. וְאִם לֹא יִגְאַל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לְצִמִּיתֻת לִקֹּנֵהוּ אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל:

ויקרא כה ל

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה גזירה. **דאפ״א** מקינע״ נ״מ דלפי״. ממש״נ דלפי את״ל דמקופי״. ק״ל הא בשעת הקרבה מדינא לא מייש״ לכך דשמת מת לא מייש״ן וכדפרכינן לעיל דף יה גבי קיני שופרות:

מוסף רש״י

דאת עולת חדש בחדשו. כל הני חדשים למה לי, אלא אמרה תורה יש לך חודש שאתה צריך לחדשו בהבאת עולות תמידין ומוספין מתרומה חדשה וחכו ויסן כדלמרינן בר״ה דגמרינן שנה שנה מניסן דכתיב ראשון הוא לכם לחדשי השנה (מגילה כט:). **שנה תמימה**. האמורה בבתי ערי חומה (ר״ה ו:). **מונה שלש מאות וששים וחמשה יום**. ואפילו בשנה פשוטה ואף בשנה מעוברת כיון שעברו שס״ה ימים משמכרה נחלט לו (שם). **מיום ליום**. כמו שאנו קוראין אותן לשנת לבנה (ערכין לא:) מט״ו בניסן לט״ו בניסן, אם מכרה בט״ו בניסן נתעברה לו למוכר ועל כרחו של לוקח אינו נחלט עד שיגיע ט״ו בניסן (ר״ה שם).

תוס׳ ישנים (המשך)

וכן פי׳ ריב״ם ועוד הוסיף כי אע״ג (שיכפר) [שלא יכפר] זה על טומאת מקדש וקדשיו של אותו יום הכפורים זה (וגלה) [אלא] על שלו לפניו מ״מ לא מיקרי כפרו בעליה כיון שלא בא על חטא מבורר. וא״ת אמאי לא פריך ממתני׳ מת שעיר המשתלח [שפך הדם] (דשפך הדם (מת) [ימות] שעיר המשתלח ולא אמרינן יקרב בשנה הבאה (לשון מורי הרב). דשאני התם שנתרה דבעלי חיים נדמין אבל אבודה אינו (אלף) [דחוי] שלעולם יאור שם היה בעין לפניו. [לשון מורי הרב]. **פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו**. אומר ריב״ם (לחיבה) [לאחבה] הייינו אחר הגלה אי קודם הגלה הן ראוין לשעיר הנעשה בחוץ, ואפילו נמצא אחר יום הכפורים יכול להקריבו בראש השנה או בהגלים כדאמרינן בפ״ק דשבועות [ב, ג] לר׳ שמעון הואיל וכולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו

ומרינן התם [י, ג] דבשעיר החיצון מודה ר׳ שמעון דאפשר להקריבו הואיל ולאוי על מזבח החיצון לפוקיי פיגמי שאינו ראוי על מזבח החיצון, משמע הא קודם הגבלה שראוי על מזבח החיצון כיון שראוי לשעיר הנעשה בחוץ. ע״כ מענמוג קודם

קרבנות ציבור **קאמרת שאני קרבנות ציבור כדר׳ טבי כו׳**. מימה דהכי נמי אקשיב אל דף [זז שנה] [שנה זו] קונין מהן קרבנות ציבור ואין יקרבו לשנה הבאה הא ליכא תרומה חדשה דבאה לחיי״ן. ואומר ריב״ם דה״פ קרבנות ציבור קתמרת התם ודאי מודה רבי יהודה כי הכא שגרין לעשותה מתרומה חדשה מפני דרבי טבי, והא דקתמר עולין להם לשנה הבאה היינו היכא דשקול שקלים שני פעמים ויביאה לשנה אחרת (ו)לא יעמוד אלא [נס] אותה חדשים של שנה זו (וכי פעמו) (ונפטרו) בין הבעלים ומורמין עליהם כאילו לא תבדו ולא יעמוד אם אותה חדשים של שנה שעברה בחדשים (אלו ואפילו לא) [הם הואיל ולא] פשעו הבעלים כלל (לומר). ונייתי ונגרי״ל. פי׳ ליום הכפורים אחר יעשה גורל חדש אבל מה שהגריל ביום הכפורים של אשתקד לא מהני מידי. ותימה לריב״ם א״כ שאין הגורל מועיל כלום למה יומות והלא יכול לשנותו לשעיר הנעשה בחוץ ולשעירי הרגלים. ויש לתרוץ דמ״מ מהני מה שהגריל שאין לשנותם לשום שעיר, ואע״ג שאינו מועיל כלום לענין הכפרה שכפרה יום הכפורים אחר יגרילו, ואולי יחול על של שם [של עזאזל] ועל של עזאזל [של שם] שהיה הגורל נהפך ממה שהיה אשתקד. גימגום. ויש מפרשים פי׳ אחר ואינו כדיי. **משום גזירה ימותו**. לכל הני אמוראי דהכא דפריכינן הן פירכא שכיחא לכל חד וחד דגזירה דליה ממיילא מתחברים ויש לתן לומת משום [אותה] גזירה. **הא לא קשיא כו׳**. הוה מצי למימר דהיא בופה חטאת שעברה שנתה כרבנן אלא ניחא לה לרבי מאיר דאמר משום הך גזירה. **דתניא רבי אומר שנה תמימה כו׳**. ופנת קרבנות נמי דלפיון לרבי משנת בתי ערי חומה. מיכן קשה לרבינו על פירוש רש״ש שפי׳ בפ״ק דרשה הסנה [ו, ג] גבי בל תאחר דקתמר

כא א מיי׳ פ״ד מהל׳ שקלים הלכה יא:
כב ב מיי׳ פרק י״ב מהלכות שמיטה הלכה ח:

רבינו חננאל

ושנינן שאני קרבנות צבור דבעינן לאיתויינהו מתרומה חדשה וכדר׳ טבי. ואמרינן התינח שעיר שהוא בא משל צבור וצריך מתרומה חדשה, הפר שאינו לא משל צבור ולא (קרבן) [קרב מתרומה] שהרי כהן גדול מביאו מממונו. ודחינן גזירה פר אטו שעיר. כלומר, מי שיראה כי משתהין הפר להקריבו לשנה הבאה, ישהה הוא גם השעיר. ואמרינן ואי משהי ליה לשעיר מה בכך, הא דר׳ טבי משום מצוה היא. ואמרינן אם הביא מן הישן יצא אלא שחיסר מצוה. ופריק רב זירא שמא יאמרו הגורל קובע משנה לחברתה. התינח שעיר שצריך גורל, פר מאי איכא למימר, גזירה פר אטו שעיר ומשום ימותו כו׳. שעיר בן שנה הוא כשר, ואם תניחהו מיום הכפורים זה ליום הכפורים אחר, אי אישר שיהא ביום הכפורים זה [לא] פחות מבן ח׳ ימים ליום הכפורים אחר, עברה שנתו. ודחי הכי ר׳ יהודה [כרבי] סבירא ליה, דתני בענין ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה, ר׳ אומר מונה שס״ה ימים כמנין ימות החמה, ומשכחת לה דמטי יום הכפורים אחר ולא שלמו ליה שס״ה ימים.

תוס׳ ישנים

היה מי כל כך אבל משום הכפר הדם לא, ולמרי דבי ר׳ יעקי יעמד מי אד מתי הוא זקוק להיות מי עד שעת מתן דמים של תכילו שזה הטעם נמי ישנו משום הכפר הדם בפרק שעיר המשתלח ולא הוצרך לפרש כך כיון (דכה) [דתהר] פירכא קלי בדפרישים. מ״ר. **אם משנתרמה** התרומה נשבעין לנזברין. פי׳ רש״י ומתרמה התרומה משנתרע שנגנבו בפשעין (לנזברין) [לבני העיר]. וחה פי׳ משום דקשיא ליה תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות אלמא תורמין על האבוד ו[ן]הבעלים נפטרין ואפילו לכתחלה והכא מתייב אותם לשלם אם אבדו קודם שנתרמה התרומה דקתני נשבעין כו׳, ועל כן פי׳ דתורמין על האבוד הייינו דגון אלא נודע עדיין שנגנב אבל אם נודע אז הבעלים לשלם, ועוד קשה לו דיין דתורמין על האבוד כל אבן על הגבוי כיון שאפילו נאבד אחר כך מועיל. ואין נראה לי דא״כ הוה ליה למיפלג ולמיתני בין נודע קודם שנתרמה התרומה לנודע אחר כך, ועוד דליעה מאן דכר שמיה, ועוד קשה לר׳ על פסחים דהתם כיון דתמא תורמין על האבוד אפילו אין נודע עדיין, כ״ש על הגבוי, וכי תימא דזו [ן]אין צריך לומר זו (וסיפא) [קתני, דע״כ סיפא דעל הטעדיל ליגבות הוי לא] אף זו, על כן מפרש [רבינו] שתורמין על האבוד שבא בכר לשבוה ואבד ביד הגזברין אז אין אחריות על הבעלים ועל הגבוי אפילו לא יהוא ליד גזבר לעולם מאחר שנגנבה מן הבעלים ושופו לאבד ולא יגיע לגשבה ועל העתיד לגבות שלא נגבה כלל עדיין אלא שבכסוף יגבה, ובטולהו ליכא חדא לרישומא וחדא לטיעומא, על האבוד הייינו רישומא שנאבד, טיעומא שהגיע כבר לגשבה ועל הגבוי רישומא שפופו לא יגיע לגשבה וטיעומא שבשעת התרומה הוא בעין ועל העתיד לגבות אליבא רישומא שלא נגבה כלל טיעומא שיגיע לגשבה. והא [דאמרי׳] בפ׳ בתרא דכתובות [קמ, ב] גבי מודר הנאה מחבירו בשלמא שוקל את שקלי כתנן תורמין על האבוד כו׳ פי׳ ואינו עושה שום טובה אבל פורע חובו הא מישתברר ליה משמע אבל גבי שקלים אינו עושה לו שום טובה, אבל האבוד קלי אבל עתיד לגבות ודאי עושה טובה כדפרישית. מ״ר. ריב״ם פירש על האבוד כגון שאבדו קודם שנתרמה תרומה דבני העיר שקלים אחרים תחתיהן ותורמין עליו אע״פ שלא בא עדיין לגשבה ועל הגבוי שלא נגבה עוד אפילו לא יבא לידי הגזבר כגון אבדו אחר שנתרמה ועל העתיד לגבות שלא נגבה משלם. וס״ל דומק דאבוד ועתיד לגבות הכל אחד, אלא איבא תרי גווני עתיד לגבות. וכפי׳ רבינו עיקר. חובות של שנה זו **קריבות לשנה אחרת**. כין שקלים כין קרבנות ולהכי פריך ליה מפר ושעיר של יום הכפורים. **שאין חטאת ציבור מתה**. אבל דיחיד כי האי גוונא מתה וכגון שנמצאת אחר כפרה, דאי קודם כפרה הא אמרינן לעיל (דאי איהו) [דאיהו שילקה] יקריב דקתמר נתכפר בשמיעה אבודה אבודה מתה הא איפכא פליגי ר׳ ורבנן בתמורה לרבנן רועה ומסתמא לא פליגי בתלגתא דרבי ורבנן, וא״ת מאי פריך ליה מפר ושעיר של יום הכפורים דמתה לר׳ יהודה הייינו משום דחטאת שכיפרו בעליה (ד)למיתה אזלה כיון שנמצא(ת) אחר כפרה דבפרישית, ואבאי מצוכר, אבל זה אפילו לא היה כאן כלל חטא [משום] טומאת מקדש וקדשיו אינו צריך להביא ביום הכפורים אחר. מ״ר.

ואם נתעברה נתעברה למוכר. ולא תחלט עד שיגיע באותו יום באותו חדש שמכרה לו ולרבי משכחת לה כגון שהקדישו ביום שמיני לילדתו בערב יום הכפורים בשנה פשוטה וכי מטי יום הכפורים הבא אכתי לא מלו ליה שס"ה ימים אלא שס"ד (ד): **פר מאי איכא למימר.** שהוא בן שלש: **רואין אופה.** בכל מקום שהיא כאילו עומדת בבית הקברות שאין הכהן יכול ליקרב אליה אבל לא מחטאות המתות היא אלא שאינה קריבה אלכך רועה עד שיפול בה מום ותימכר: **משום הקנה.** לקנן מפרש מאי תקנה: **דתנן.** דתמיינין לתקנה: **אין מקדישין.** שום דבר שסתם הקדש לבדק הבית ואין להן תקנה: **ואין מחרימין.** קסבר סתם חרמין לבדק הבית ופלוגתא היא במסכת ערכין (דף כח.): **כל רועות.** כל הני דאמור רבנן ירעו עד שיסתאבו ויחוש שמא יקריבם: **והיכ דלאו בני הקרבה ניהו.** שאר רועות אינן עומדות ליקרב הני עצמן אלא דמיהן: **לא טריד בהו.** אינו מהרהר בהקרבתן ומסיח דעתיה מהקרבה דידהו: **הך דבא הקרבה היא.** ליום"כ הבא טריד בהו לבו על הקרבתו ודילמא מקריב לה מקמי יום"כ: **הנאי היא.** איכא דמיים ואיכא דלא חיים: **יקרב בשני.** בפסח שני ימכר לטמא ושהיה בדרך רחוקה: **הא רבי.** דאמר מפסח לפסח אפשר לו שלא עברה שנתו ואע"פ שהופרש לאחר שמונה לגילדתו דאלו מחוסר זמן לא קדיש: **וכן המעות.** שהפרישו לפסח אל יקרבו לשנה הבאה ואיכא למאן דאמר יקרבו: **מתני' נא לו אלא שעיר.** השתא הדר תנא למילתיה לאורויי בסדר העבודה וקאמר דלאחר שגמר כהן גדול מתן דמים של פר ושעיר כדסליק פירקין דהוליאו לו בא לו הכהן אצל שעיר המשתלח במקום שהעמידו שם כנגד בית שילוחו כדאמרן בפ' טרף בקלפי (לעיל ד' מא.): **אלא שעשו להניס קבע.** שהרגילו לעשות את הכהניס קבע להיות מוליכים אותו ולא היו בית דין של כהניס מניחין את ישראל להוליכו: **ערסלא.** שם המיט: **וכבש.** כמין מעלה עשו לו שהוא גבוה ויולא דרך אותו הכבש חוץ לעזרה וחוץ לעיר כדי שלא יוכלו הבבליים ליגע במשולח לפי שהיו רגילין לתלשו בשערו ואומרים לו טול מהר ולא ולא תשהה עוותיו אצלנו עוד:

גמ'

אמר ר' ירמיה דלא כרבי יהודה דאי כרבי יהודה הא אמר [2]**יש להם כפרה בשעיר המשתלח אביי אמר אפילו תימא רבי יהודה אבוא כהנים לאו בכלל עמך ישראל נינהו: מסרו למי שמוליכו: ת"ר** [2]**איש להכשיר את הזר עתי שיהא**

א**ואם נתעברה נתעברה למוכר התינה שעיר פר מאי איכא למימר גזירה פר אבוא שעיר ומשום גזירה ימות ועוד חטאת שעברה שנתה לרעיה אזלא דאמר** ב**ריש לקיש** ב**חטאת שעברה שנתה רואין אותה כאילו היא עומדת בבית הקברות ורועה אלא אמר רבא גזירה משום תקלה** ג**(דתנן)** ג**אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה** ד**ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליך הנאה לים המלח ואי זה הוא עיקור** ה**נועל דלת לפניה והיא מתה מאליה תקלה דמאי אי תקלה דהקרבה אפילו כל רעיות נמי אי תקלה דגיזה ועבודה אפילו כל רעיות נמי לעולם תקלה דהקרבה והנך דלאו בני הקרבה נינהו לא טריד בהו הך דבת הקרבה היא טריד בה** ו**ותקלה עצמה תנאי היא דתניא חדא פסח שלא קרב בראשון יקרב בשני בשני יקרב לשנה הבאה ותניא אידך לא יקרב מאי לאו בתקלה פליגי לא דס"ע** ז**[לא] חיישינן לתקלה והכא בפלוגתא דרבי ורבנן קא מיפלגי ולא קשיא הא רבי הא רבנן והתניא וכן המעות אלא לאו שמע מינה בתקלה פליגי שמע מינה: מתני'** ח**בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו** ט**ומתודה וכך היה אומר אנא השם** (י) **חטאו עוו פשעו לפניך עמך בית ישראל אנא** (יא) **השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל ככתוב בתורת משה עבדך לאמר** יא**כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו** [א] יב**והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד** יג**מסרו למי שהיה מוליכו** יד**הכל כשרין להוליכו אלא שעשו הכהנים** טו**גדולים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו אמר רבי יוסי מעשה והוליכו** טז**ערסלא** (יז) **וישראל היה** יח**וכבש עשו לו מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו טול וצא טול וצא: גמ'** ואילו בני אהרן עם קדושך לא קאמר מאן תנא

אין מקדישין. משום דחיישינן לתקלה והכי נמי אמרינן בבכורות בפרק מעשר בהמה (דף נג.) דלאחר חורבן בטלו מעשר בהמה משום תקלה ותימה דבפ' בהמה (שבת דף מד:) ר' אלעזר בן עזריה הוה מעשר מעדריה תריסר אלפי עגלי בכל שתא ושתא ואין יתכן זה להיות והא רבי יוחנן בן זכאי חי לאחר חורבן קלת מדתנן משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי והוא היה נשיא ואחריו רבן גמליאל ולכל הפחות היה שנתים נשיא עד שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה כדמשמע בפרק תפלת השחר (ברכות דף מ:) דקאמר אשתקד לעריה וכו' ואם כן היה רבי אלעזר בן עזריה לכל היותר בשעת חורבן בן ע"ו שהרי בן י"ח היה כשנתמנה נשיא וזה היה שלש שנים לאחר חורבן לכל הפחות כדפריסית וקנן הוה בימי הבית רק שנתים לפני החורבן וקנן לאו בר אפרושי מעשר הוא ובשביל אותם שנתים שהגדיל לפני החורבן שאז היה מפרים לא הוה ליה למימר כל שתא ושתא ויש לומר אפוטרופוס שלו היה מפרים אי נמי לא בטלו מעשר בהמה לאלתר בתר חורבן אי נמי י"מ הוה מעשר למלך ולא נהירא דלא הוה ליה למימר בהאי לישנא ט):

ואין מחרימין. פירש רש"י כמאן דאמר סתם חרמים לבדק הבית ור"י מפרש דאתיא אפי' כמאן דאמר להכניס ואע"ג דשרו ולא שייך בהן תקלה הני מילי בתר דמטו ליד כהן אבל קודם לכן לא כדאמר בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לב.) חרמים כל זמן שהם ביד בעליס הרי הן כהקדש לכל דבריהם ומועלין בהם ואם תאמר אי הכי מאי איריא בזמן הזה אפילו בזמן הבית נמי ויש לומר בזמן הבית דשכיחי קדשים היו בקילין וזהירין במילי קדושה אבל השתא דלא שכיחי לא זהירי אי נמי בזמן הבית שכיחי הכהנים ולא היו צריכין הבעלים להשהותו בידם

ונותנין אותו לאלתר לכהן:

פירות כסות וכלים ירקבו. תימה דבערכין פרק המקדיש (דף כט.) אמרינן ההוא גברא דאחרמיהו לנכסיה בפומבדיתא אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה זיל שקול ד' זוזי ושדי בנהרא ואמאי לא קאמר ליה כדתניא הכא פירות כסות וכלים ירקבו וכו' ויש לומר התם מיירי במקרקעי ואותם אין להם תקנה אלא בחילול דאי אמרינן ייתמנה בורה ולא תיעבד ולא תזרע שדות בורות איכא טובא ואיכא היכירא ואתי בה לידי תקלה ות"ת והא על כרחך מטלטלי נמי הוו מדפריך התם והא עובדא דפומבדיתא קרקע נמי הוה מכלל דמטלטלי נמי

עין משפט נר מצוה

בג א מיי' פי"ב מהל' שמיטה ויובל הל' ה:

בד ב מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה ז:

בה ג ד ה מיי' פ"מ מהל' ערכין הל' ח סמג עשין קלב:

בו ו מיי' פ"ד מהלכות עבודת יום"כ הל' כ:

בז ז מיי' שם פ"ב הל' ז:

בח ח ט מיי' שם פ"ג הלכה ז:

בט י מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ח:

מוסף רש"י

נתעברה למוכר. דכתיב תמימה (ערכין לא:). **דאמר** ריש לקיש. במס' תמורה בפרק ולד טמוא (כב.) ותסם מומיב לה מתמיתין דהתם דקתני ושעברה שנתה כו' ומתרץ לה דהכי קתני שעברה שנתה ואבדה לו אבדה ונמצאת בעלת מום (פסחים צז.). **כאילו היא עומדת בבית** הקברות. כל מקום שהיא רואין כאילו היא בבית הקברות שאין כהן נכנס שם לשוחטה ורועה עד שתסתאב ותימכר ויפלו דמיה נדבה לשופרות שכתוב עליהן נדבה ומקריבים בה אם המזבח, זה מדרשו של יהודע הסכהן במס' תמורה (כג:) שכל מומר מטאת ואשם נקרע המזבח חוץ ממטאת מעות שהן הלכה למשה מסיני (פסחים צז.). **ואין מחרימין.** דתמרם הוי קדש כהקדש, דכתיב כל חרם קדש קדשים וגו' (בכורות נג.) קסבר סתם חרמים לבדק הבית דפלוגתא היא בערכין (כח:) וכיון דהשתא ליכא בית המקדש אמי בהו לידי תקלה דמתהני מהקדש ומעילה (נז"ל יג.). **תיעבר.** דלא ליתי בה לידי תקלה (בכורות נג.). **נועל דלת לפניה.** ואין לה מה תאכל ותמות (ע"ז יג.): **והיא מתה מאליה.** בגעב (בכורות שם). **ותקלה עצמה.** אי מיישינן לה (פסחים כ:).

רבינו חננאל

ואקשינן תוב והא כל (קדש) [חטאת] דעיברה שנתו לרעייה אזלא. ומשני רבא לא תני ר' יהודה כולן ימותו אלא משום דחייש לתקלה. כדתניא אין מקדישין ואין מערכין ואין מחרימין בזמן הזה, ואם הקדיש או הערך או החרים [בהמה] תיעקר, נועל דלת בפניה ומתה מאליה. כסות וכלים ירקבו. מעות וכלי מתכות יולכים לים המלח. ותקלה עצמה תנאי היא וכו', ודברין פשוטין הן כו'. **בא** לו אצל שעיר כו'. ואילו בני אהרן לא קתני ביודאי דשעיר המשתלח. ואסיקנא אטו כהנים נפקי מכלל ישראל, כיון דמתודה חטאו עמך בית ישראל, כהנים בכלל עמך בית ישראל הן. מסרו למי שהוא מוליכו כו'. ת"ר וההוודה עליו את כל עונות בני ישראל ושלח ביד איש עתי המדברה, איש להכשיר כל איש ואפי' זר.

תוס' ישנים (המשך)

על ידי שיהו מרובה להכי נקט בה הא ליתנא שכשהיו בבית הקברות אין יכולין להוליכה משם אלא מדעה (ורושה). ומתני' דתמורה דפרק ולד מטאת [כא, ב] מוקי התם אליביה ושקיל וטרי טובא. **אם** הקדיש [ו]הערך כו' (בהמה תעקר) **והחרים בהמה תעקר.** הקשה ר"ל יעקב מדאמרינן בערכין ריש פרק המקדיש שדהו [כט, ב] הסוא גבא דאחרמיהו לנכסיה אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה שקול ד' זוזי ושדי בנהרא. ותירץ ר"מ דהתם מיירי במקרקעי ולכך יש להם פדיון. והכי מוכח כל הסוגיא דהתם [ד]במקרקעי מיירי. **אלא לאו** ש"מ בתקלה **פליגי.** שמע ינחמנו בשאר יומות השנה ואפילו למאן דאמר פסח בשאר יומות השנה לא בעי עקירה דקתמא לאו לשמו קאי הא ודאי כיון שראוי לשנה הבאה בעי עקירה. והכי אמרינן בתמיד נשחט [פסחים סד, ב] ש"מ בשאר יומות השנה בעי עקירה (ודאי) [ודאי] כגון שהיו בעלים עמאי מתים שנילחתין לפסח שני.

חטאת שעברה שנתה רואין כאילו היא בבית הקברות כו'. משום דעיבור שנתה לא דחוי גמור הוא כמו האחרים אלא בא ממילא דהשתא משמע דלרבי יעקב דאמר דבתר תמות דהתם לאו דוקא שיכלה יום טוב של פסח לגמרי אלא בתמצעיתו אחר שהתחיל, וכיון שבתחילת הרגל לא הוקדש אותו רגל אינו אלא מדבר שהתם לעיל שהומשם בתוך הרגל וחללו על אחר ועבר עליו כל הרגל, מהו דתימא כיון שאבתה קמא קאתי בקמא דמי קמ"ל, ולהכי נקט שלהי אלא בתחילה כו'. ויש ספרים דגרסי התם כגון דאקדשיה (בתר) [בתוך] חג המצות כלומר ביום שני וחצו כפי' רבינו. מ"ר. ע"כ מעמוד קודם

מטאת [כא, ב] מוקי התם אליביה ושקיל וטרי טובא. **אם** הקדיש [ו]הערך כו' (בהמה תעקר) **והחרים בהמה תעקר.** הקשה ר"ל יעקב מדאמרינן בערכין ריש פרק המקדיש שדהו [כט, ב] הסוא גבא דאחרמיהו לנכסיה אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה שקול ד' זוזי ושדי בנהרא. ותירץ ר"מ דהתם מיירי במקרקעי ולכך יש להם פדיון. והכי מוכח כל הסוגיא דהתם [ד]במקרקעי מיירי. **אלא לאו** ש"מ בתקלה **פליגי.** שמע ינחמנו בשאר יומות השנה ואפילו למאן דאמר פסח בשאר יומות השנה לא בעי עקירה דקתמא לאו לשמו קאי הא ודאי כיון שראוי לשנה הבאה בעי עקירה. והכי אמרינן בתמיד נשחט [פסחים סד, ב] ש"מ בשאר יומות השנה בעי עקירה (ודאי) [ודאי] כגון שהיו בעלים עמאי מתים שנילחתין לפסח שני.

תוס' ישנים

שנה בלא רגלים היכי משכחת לה בשלמא לרבי משכחת לה כגון דאקדשה בתר חג המצות דכי מטי שלהי אדר בתראה שתא מלוא, פי' שנת של חמה, רגלים לא מלו. ותימה דבתר חג מצות הייט ב"ב בניסן ושנת לבנה שהיא שנ"ד לא מלאו עד כ"ג לאדר בתראה מנה (משם) [שמונה] באדר ותעמוד בראש ניסן והוה ליה למימר כדי מטי ריש ניסן. ופי' ר"ש בשלמא לרבי משכחת לה דהיון דלית ליה למימר נתעברה שנה נתעברה [לו] משכחת לה שפיר בלא רגלים דדוקא בערי חומה בעינן שנת חמה דכתיב תמימה ולא בקדשים דהתם לא בעינן אלא שנת לבנה שנ"ד ולא חדש העיבור, והילכך נקט שילהי אדר בתראה. והשתא קשה

ותקלה עצמה תנאי היא. הכא לא מייתי תנאי דפליגי בספ"ק דפסחים (דף כ:) בתקלה והתם לא מייתי הני תנאי דהכא משום דמייתי דמי לדמי: **אמר** רבי ירמיה דלא כרבי יהודה. מכאן אני מתרץ מאי דפליגי ר' יהודה ור' שמעון בפ"ק דשבועות (דף יג:) דרבי יהודה סבר כהניס מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות ולר"ש לית להו כפרה כלל בשעיר המשתלח וקאמר התם מ"ט דר' שמעון והוקשה לי אמאי לא קאמר טעמא דר"ש מדכתיב בפר שני וידויין ודם פר כדאמר בתר הכי בשלמא לר' שמעון הייטו דבעינן שני וידויין ודם פר וגימא דהייטו טעמא דבעינן שני וידויין ולא כדמסיק התם לרבי יהודה כדתנא דבי רבי ישמעאל אחד לו ואחד לציבו מוטב שיבא זכאי ויכפר על החייב וכו' ומכאן יש לי לתרץ דעל כרחך ר' שמעון נמי אית ליה דתנא דבי רבי ישמעאל דהא רבי ירמיה מוקי למתניתין כר' שמעון ואפילו הכי תנן בוידוי ראשון דפר אני וביתי בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לה:) וכוידוי שני בפרק טרף בקלפי (לעיל דף מא:) תנן ובני אהרן וכו' ומפרש טעמא בגמרא (דף מג:) משום דרבי ישמעאל אמר

גר מצוה

בט ד מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ח:

בי ה מיי' פ"ב מהל' שמיטה ויובל הל' ה:

כא ו מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה ז:

כב ז מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה ז:

כג ח מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ח:

הגהות הב"ח

(א) מתני' וכן היה אומר אנא השם (חטאו עוו פשעו) תא"מ וז"ב ס"א עוו פשעו חטאו וע"ל סוף דף ל"ה ובדף מ"א ע"ב ומ' עוד בדף ל"ו ע"ב: (ב) שם אנא בשם כפר נא (לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ושעוו ופשעו) תא"מ וז"ב ס"א לעונות ולפשעים ולחטאים שעוו ושפשעו ולחטאו: (ג) שם מעשה והולינו ערסלא מציפורי וישראל היה: (ד) רש"י ד"ה ואם נתעברה כו' אלא שס"ד. ב"ב תע"ג דבמס' ר"ה סוף דף ו' מבואר דגבי בכור משבינן שנתו מיום שילאו להרלאה היינו מן יום המעיני ואילך מ"מ כשיגיע יום"כ מיום ולא כן רק שנה מ"מ שאני בכור דאינו רואי לאכול כלל רק להרלאה לבשהות אם ע"כ לא משבינן ליה משנה שולד אבל בשתא בתמה אע"פ שהוקדש אח"כ מ"מ משבינן שנתו מיד משנה שולד וק"ל:

הגהות הגר"א

[א] במשנה מטהרו והן אומרים ברוך כו' כל"ל ומן והכהנים וכו' עד פייסם ל"ג (ונעמ"ש רבינו בא"מ סי' תרכ"ז ס"ק ע"):

תוס' ישנים

שנה בלא רגלים היכי משכחת לה בשלמא לרבי משכחת לה כגון דאקדשה בתר חג המצות דכי מטי שלהי אדר בתראה שתא מלוא, פי' שנת של חמה, רגלים לא מלו. ותימה דבתר חג מצות הייטו ב"ב בניסן ושנת לבנה שהיא שנ"ד לא מלאו עד כ"ג לאדר בתראה מנה (משם) [שמונה] באדר ותעמוד בראש ניסן והוה ליה למימר כדי מטי ריש ניסן. ופי' ר"ש בשלמא לרבי משכחת לה דהיון דלית ליה למימר נתעברה שנה נתעברה [לו] משכחת לה שפיר בלא רגלים דדוקא בערי חומה בעינן שנת חמה דכתיב תמימה ולא בקדשים דהתם לא בעינן אלא שנת לבנה שנ"ד ולא חדש העיבור, והילכך נקט שילהי אדר בתראה. והשתא קשה

סו: שני שעירי פרק שישי יומא

אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה כו'. אמרינן בפרק אמרו לו (כריתות דף יד.) דרפרס בדותא היא דפריך עליה ודילמא שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביום הכפורים בכך אלא דרפרס בדותא היא: **פלוני** מהו לעולם הבא. פר"מ אבשלום שבא על פילגשי אביו מהו לעולם הבא מי סבירא לן הא דאמר רב נשים בקדושין כתובה ובלא קידושין פילגשים בלא כתובה ובלא קידושין הכי אמרינן בסנהדרין פרק כ"ג (דף כא.) או לא וי"מ שאלוהו על שלמה מי סבירא לן בדרבי יונתן דאמר כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה שנאמר ולא היה לבבו שלם כו' כלבב דוד אביו הוא ולא היה מיחטא נמי לא היה מיחטא דאי לא היה חטא הכי אמר בפרק במה יוצאה (שבת דף נו:) ובתוספתא פ"ג דיבמות:

מ) **מהו להציל הכבשה מן הארי.** כלומר בת שבע מיד דוד מי סבירא לן דאמר ר' יונתן במסכת כתובות (דף ט:) כל היולדת לחלמות בית דוד בגו בריתות כותב לאשתו ואוריה כתב בגו לבת שבע מהו להציל הרועה מיד הארי כלומר מהו להציל אוריה מיד דוד מי סבירא לן חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ולא היה מורד במלכות או דילמא אין חולקין ומורד במלכות הוה עכ"ל פירוש משום דקאמר ואדוני יואב נ) דקרי ליה ליואב אדוני בפני המלך ופלוגתא היא בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קיט:) אם חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב או לא:

אמר ליה ר' יוסי תנוח דעתך כו'. וא"ת בס"פ שתי הלחם (מנחות דף ק.) גבי חל להיות יום הכפורים ערב שבת שעיר המיצון של יום הכפורים אוכלין אותו כשהוא מי תניא בגמרא איפכא רבי יוסי אומר לא בבליים היו כו' עד אמר לו רבי יהודה תנוח דעתך שהנחת דעתי ויש לומר מר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר ר' יהודה קיבל דההיא דהכא לא בבליים הן ור' יוסי קיבל דההוא דהתם: רבי יהודה[ס] שבטו של לוי לא עבד עבודת כוכבים שנאמר [3]ויעמוד משה בשער המחנה [ע] וגו' יתיב רבינא וקאמר להא שמעתא איתיביה בני ר' פפא בר אבא לרבינא [4]האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו אביו אבי אמו מישראל[פ] אחיו אחיו מאמו מישראל בניו [5]בני בתו מישראל: וכבש עשו לו כו': [6]אמר רבה בר בר חנה לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו ומתוך ששונאים את הבבליים היו קורין אותן על שמן [ק]תניא רבי יהודה אומר לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו אמר לו רבי יוסי [ר]תנוח דעתך שהנחת את דעתי: טול וצא: תנא מה שהי צפירא דין וחובי דרא סגיאין: **מתני'** מיקירי ירושלים היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה עשר סוכות מירושלים ועד צוק תשעים

גמ' שיהא מתומן. מוכן לכך מאתמול: **עתי אפילו בשבת.** עתי בעתו ובמועדו ישתלח ולא יעבור ואפי' בשבת ובטומאה ולקמן מפרש מאי איסור שבת וטומאה שייך בשילוחו דאיכטריך לרבויי: **למאי הלכתא.** מה חילוק שבת יש שהוצרך להתירו אי משום תחומין דרבנן בעלמא יינהו שגזרו עליהן לאחר מתן תורה: **למאן.** איכטריך לרבויי דלא כרבי נתן דאמר מי נושא את עצמו הוא ואין בו אלא משום שבות ופלוגתא במסכת שבת (דף לא.): **הוה שאני.** דהשתא לא נושא את עצמו והנושא מחלל שבת: **זאת אומרת.** מדאיכטריך למתני עתי אפילו בשבת איכא למשמע דאין איסור (ג) הוצאה ליום הכפורים דאי יום הכפורים כשבת להוצאה למה לי קרא להתיר משאו בשבת הרי כשאל בחול נמי כשבת דמי וקאמר רחמנא ישלחנו. עירוב כדי נשבא אלא דהא בהא תליא דלא תקינו חכמים עירובי חצרות אלא בשביל איסור הוצאה שגזרו (ד) מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרשות היחיד לרה"ר: **למאי הלכתא.** מה איסור טומאת מקדש או קדשיו יש בשילוחו שהוצרך לומר שיהיה את הטומאה: **נכנס טמא לעזרה.** שהכהן (ה) מוסרו לו שם: **יכול להרביב אני ואתם.** ברגל וחזק היה השעיר להרכיב אותי ואתכם עליו לקמן אמרינן אלא היה חפץ להשיב על שאלתם מה אלא שמע מפי רבו: **אהא בשלום אני ואתם.** כלומר מה לכם לשאול על זאת לא אני ולא אתם נזקק לשילוחו: **דחפו.** לצוק ולא מת מהו שיהא צריך לירד אחריו וימיתנו: **פלוני מהו לעולם הבא.** על אדם אחד שאלוהו מה מעשיו בעיניך ויש פותרים על שלמה בן דוד שאלוהו: **אלא על פלוני.** שמא על אבשלום שאלתוני: **אלא על הרועה.** אם מותר להצילו מפי הארי: **ממזר מן הגירה.** את אביו: **אמר להם מהו ליבם.** אשת אחיו שאלתם אותי: **מהו לסוד את ביתו.** בזמן הזה מי אסור מפני צער מורבן הבית: אמר להם לא שאלתוני אלא **מהו לסוד את קברו: לא שהפליגן.** והפרישן לדברים אחרים כאדם המתכוין לדחות כשאינו יודע להשיב אלא יודע היה אבל לא אמר דבר שלא שמע מרבו: **שמעשה העגל שון.** עבודותיו שוות לאיסור מפני מה אין מיתתן שוה שהיו בו שלש מיתות מיתת סייף שימו איש חרבו מיתת מגפה ויגוף ה' את העם (שמות לב) מיתת הדרוקן דכתיב ויזר על פני המים ואמרינן במסכת ע"ז (דף מד.) לא נתכוון משה אלא לבודקן כסוטות בלבנות בטן: **זיבח וקיטר.** הן עבודות שחייבין עליהן לע"ז מיתה כדתנן בארבע מיתות (סנהדרין ס:) שהן בסקילה וכאן בסייף שעדיין לא נתפרשו להן ארבע מיתות בית דין ונידונו במיתת בני נח שכל מיתתן בסייף כדאמרינן בסנהדרין (דף נו.): **גיפף ונישק.** אין בהן מיתת בית דין כדתנן בארבע מיתות (שם ס:) אלא בידי שמים נידונו במגפה: **כל בני לוי.** שכולן בכלל זה: **האומר לאביו ולאמו.** במעשה העגל לא ראיתיו נעשו אחזיים עליהם לנקום נקמתו של מקום אלמא אביו ואמו אחיו ובניו עבדו ע"ז: **ומאוך שאולאין.** בני ארץ ישראל את הבבליים היו קורין כל קלי הרגש ועושי דבר שלא כהוגן על שמם: **תנוח דעתך.** משפחתו היתה מבבל והיה קשה לו הדבר: **מה שהי צפירא דין וחובי דרא סגיאין.** מה מתעכב שעיר זה כאן ועונות הדור מרובין והן עליו: **מתני' מיקירי ירושלים.** מחשובי ירושלים: **עד סוכה הראשונה.** סוכות עשו לו בדרך ובני אדם הולכין לגור שם לפני יום הכפורים שמלוין אותו מסוכה לסוכה:

ל א מיי' פ"ה מהלכות עבודת יום"כ הל' יט:
לא ב מיי' שם הלכה כח:
לב ג מיי' שם הלכה כ:
לג ד מיי' שם הלכה כב:

תורה אור השלם

1. כֵּן יַעַבְדוּ כָּל אוֹיְבֶיךָ יְיָ וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:
שופטים ה לא
2. וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מִטְוֶה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ:
שמות לה כה
3. וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיְיָ אֵלָי וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי:
שמות לב כו
4. הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיךָ וְאֶת אַחֶיךָ לֹא הִכִּיר וְאֶת בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצֹרוּ:
דברים לג ט

מוסף רש"י

זאת אומרת. מדקתני אפילו בשבת, עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים. לפס יש לאיסור הוצאה ליה"כ, אמאי איכטריך לרבויי שבת, הא דחי יה"כ והוא הדין לשבת (כריתות יד.). **עדים והתראה בסייף.** כמספט אנשי עיר הנדחת שכן מרובין (שמות לב כ). **תנוח דעתך.** משפחת ר' יהודה מבבל היתה, לפיכך שמח בדברי ר' יוסי (מנחות ק.).

רבינו חננאל

עתי, ואפי' בטומאה. שאם נטמא נכנס לעזרה ומשלחו. **עתי**, ואפי' בשבת. שאם חלה השעיר ואינו יכול להלך מרכיבו על כתיפו. ואפי' לר' נתן דאמר החי נושא את עצמו, (לא) [מ"מ] מיבעיא לן [קרא] חולה שני, דחולה כמאן דכפות דמי, ואינו נושא את עצמו וכמשרי הוא. וא"ר יוחנן מודה ר' נתן בכפות, המוציא אדם כפות, כלומר קשור ידיו ורגליו חילל את השבת. ודברי ר' נתן בשבת פ' [המצניע] (וכע"ז) [ובעירובין] פרק [המוצא]. אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים. זו השמועה בכריתות פרק אמרו לו שנים אכלת חלב. אמרו על שמועה זו דרפרם ממאי דילמא שני שעיר המשתלח דהכשירו דיום הכפורים בכך. אלא דרפרס ברייתא היא פי' אם בא רפרם לדקדק מיהא דתנן בכריתות א"ר מאיר אם היתה שבת והוציאו חייב, ואמר מדקאי ביום הכפורים וקתני אם היתה שבת, ש"מ דשבת הוא דאסירא להוציא מרשות לרשות אלא אם יערב, אבל יום הכפורים מותר בלא עירוב. ונדחו דבריו. ואסיקנא בכריתות אלא [דאי] דאמר רפרם ברייתא היא, כלומר חיצונה [היא] ולא נאמרה בבית המדרש, ולא שנא יום הכפורים אין מוציאין ולא יוצאין בתחומין אלא על ידי עירוב, כדגרסינן בעירובין פרק [בכל מערבין], וחניא אמרו בית הילל לבית שמאי אתם מודים שמערבין לגדול ביום הכפורים, אמרו להם [אבל אמרו] כשם שמערבין לגדול ביום הכפורים כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה, להודיעך דכולי עלמא מודים ומילתא פשוטה היא שמערבין לגדול ביום הכפורים. וכל מאן דמפרש חילוף זה טעות הן הדברים בידו. **שאלו את ר' אלעזר** חלה מהו שירכיבוהו כר'. וחכמים אומרים חלה מרכיבו על כתיפו. חלה השליח משלחו ביד אחר. **דחפו** ולא מת יורד וממיתו. **שאלו את ר' אלעזר**, אבשלום שבא על פילגשי אביו מהו לעולם הבא. מי סבירא לן הא דאמר רב נשים בקדושין וכתובה, פילגשים בלא כתובה וקדושין. וכן שאלוהו על שלמה מי סבירא לן כר' יונתן דאומר שלמה חטא אינו אלא טועה, שנאמר ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו כלבב דוד אביו, כלבב דוד אביו לא היה מיחטא נמי לא חטא כו', [כדגרסינן בפ' במה] בחמה יוצאה. **תוספתא** בתחילת יבמות, מהו להציל כבשה. כלומר בת שבע מיד דוד, מי סבירא הא דר' יונתן במס' כתובות כל היוצא למלחמת בית דוד בגו כריתות נותן לאשתו, ואוריה נתן גט לבת שבע. מהו להציל הרועה מיד הארי, כלומר מהו להציל אוריה מיד דוד], מי סבירא לן חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. ומפני שאמר ואדוני יואב אינו מורד במלכות וניתן להצילו, או אין חולקין כבוד לתלמיד ומורד במלכות הוא. ומסקנא בהו בהני שאילתא. לא מפני שהפליגו בדברים אלא שלא אמר דבר שלא שמעו מרבו לעולם. **במעשה העגל** רב ולוי, חד אמר זיבח וקיטר בסייף, גיפף ונישק במיתה. שמח בלבו בהדרוקן. וחד אמר מי שהעמידו עליו עדים והתראה בסייף, עדים בלא התראה במיתה, לא עדים ולא התראה בהדרוקן, חולי נפוח בני מעיים עד שימות. **שבט לוי לא עבד** ע"ז. והאי דכתיב ולאביו ולאמו לא ראיתיו וגו', אביו, אבי אמו ישראל, וכן אמו [מן]ישראל. אחיו מאמו בן ישראל. בניו בני בתו מישראל. **וכבש עושין לו מפני הבבלים** שהיו הבבלים מתלשין בשעורו כר'. תנא משוך צפירה זו זעיר, וחובי דדרא סגיאין. כלומר, מהר וצא שעיר זה קטן וחטאות הדור מרובין.

גמ' שיהא מזומן עתי ואפילו בשבת עתי ואפי' בטומאה איש להכשיר את הזר פשיטא מהו דתימא כפרה כתיבא ביה קמ"ל עתי ואפילו בשבת למאי הלכתא אמר רב ששת [א]לומר שאם היה חולה מרכיבו על כתפו כמאן דלא כרבי נתן דאי רבי נתן [ב]האמר חי נושא את עצמו אפילו תימא רבי נתן חלה שאני אמר רפרם [ג]זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים עתי ואפי' בטומאה למאי הלכתא אמר רב ששת [ד]לומר שאם נטמא משלחו נכנס טמא לעזרה ומשלחו [ה]שאלו את רבי אליעזר חלה מהו שירכיבהו על כתפו אמר להם יכול הוא להרכיב אני ואתם חלה משלחו מהו שישלחנו ביד אחר אמר להם אהא בשלום אני ואתם דחפו ולא מת מהו שירד אחריו וימיתנו אמר להם [ו]כן יאבדו כל אויביך ה' וחכמים אומרים חלה מרכיבו על כתפו [ז]חלה משלחו ישלחנו ביד אחר [ח]דחפו ולא מת ירד אחריו וימיתנו [ט]שאלו את ר' אליעזר פלוני [י] מהו לעולם הבא א"ל לא שאלתוני אלא על פלוני [כ] מהו להציל רועה כבשה מן הארי אמר להם לא שאלתוני אלא על הכבשה מהו להציל הרועה מן הארי אמר להם לא שאלתוני אלא על הרועה ממזר מה הוא לירש מהו ליבם [מ]מהו לסוד את ביתו מהו לסוד את קברו [נ]לא מפני שהפליגן בדברים [ס]אלא מפני שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם שאלה אשה חכמה את ר' אליעזר מאחר שמעשה העגל שון מפני מה אין מיתתן שוה אמר לה אין חכמה לאשה אלא בפלך וכן הוא אומר [2]וכל אשה חכמת לב בידיה טוו איתמר רב ולוי חד אמר זיבח וקיטר בסייף גפף ונישק [ע]במיתה שמח בלבבו בהדרוקן וחד אמר עדים והתראה בסייף עדים בלא התראה במיתה לא עדים ולא התראה בהדרוקן אמר רב יהודה[ס] שבטו של לוי לא עבד עבודת כוכבים שנאמר [3]ויעמוד משה בשער המחנה [ע] וגו' יתיב רבינא וקאמר להא שמעתא איתיביה בני ר' פפא בר אבא לרבינא [4]האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו אביו אבי אמו מישראל[פ] אחיו אחיו מאמו מישראל בניו [5]בני בתו מישראל: וכבש עשו לו כו': [6]אמר רבה בר בר חנה לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו ומתוך ששונאים את הבבליים היו קורין אותן על שמן [ק]תניא רבי יהודה אומר לא בבליים היו אלא אלכסנדריים היו אמר לו רבי יוסי [ר]תנוח דעתך שהנחת את דעתי: טול וצא: תנא מה שהי צפירא דין וחובי דרא סגיאין: **מתני'** מיקירי ירושלים היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה עשר סוכות מירושלים ועד צוק תשעים

כתיפו, ובכריתות מיירי להמיר איסור תחומין וכמאן דאמר שהן מן התורה והשתא פריך שפיר דשאני יום הכפורים דהכשרו בכך, כי אין נלאה כלל שיהו שעיר אלו דבריי רפרס והתלמוד לא הזכיר כלום אותה של שם, ולשם אותה שבכתן. **ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים.** ופע"ג דכתיב לא תעשו כל מלאכה גבי יום הכפורים הוצאה אינה מלאכה גמורה ולהכי בעי היכא דכתיב דכאמרינן ברגש הזורק [שבת קו, ב] וכדפריש בפ"ק דעירובין [יח, ב] וכרש שבת [ב, ב] ושבועות [ג, ב]. **אהא בשלום אני ואתם.** כלומר אהא [כמותו] שהיה בני מאל וכן הוא בירושלמי [פ"ו ה"ג] ומתוספתא [פ"ג] ולא כפירש"י. **פלוני מהו לעולם הבא.** פי' ר"ח שאלו את ר' אליעזר אבשלום שבא על פלגשי אביו מהו לעולם הבא, מי סבירא [לן] הא דאמר רב [בסנהדרין כא, ב] נשים בכתובה ופילגשים בלא כתובה וקידושין. וכן שאל על שלמה מי סבירא לן כר' יונתן דאמר [שבת קו, ב] כל האומר שלמה חטא אינו אלא מלך טועה. מהו **להציל** בבשה מיד **הארי.** כלומר בת שבע מיד דוד, מי סבירא לן הא דאמר ר' יונתן [כתובות ט, ב] כל היולדת לחלמות דוד בגו כריתות כותב לאשתו וכבסה קרי ליה כדכתיב [ש"ב יב, ב] (לאשה) [לרש] אין לו כי אם כבשה קטנה. מהו **להציל הרועה** מיד דוד, ולמיילי דקרי ליה לאשתו כבשה קרי ליה לאוריה רועה, מי סבירא לן חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב או דילמא אין חולקין וכיון שאמר לאדוני יואב דמורד במלכות הוה [שבת קו, ב]. **גיפף** ונישק **במיתה.** דולמא שעה היתה דליכא אלא אזהרה כדאמרינן בפ"ד מיתות

ה) שבת לד. קמא: [עירובין יד., ג) כריתות יד., ג) [תוספתא פ"ג ה"ט], ד) [תוספתא יבמות פ"ג ה"ג], ה) [שוכה מז:], ו) [נ"י הערוך במגפה וכן גי' רש"י כאן ובע"ז מד. ד"ה הרי הוא אומר גרם באסכרה], ז) [בע"י אמר ר"י אמר שמואל], ח) [ואמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי ויאסף אליו כל בני לוי ר"ה כל בני לוי], ט) [בע"י גרסי' נמי אמו אמו מישראל], י) [מנחות ק.], כ) [ל"ל תניא נמי הכי וכ"ל במנחות ק.], ל) [שבת קנב: פסחים לב: סנהדרין ל: מנחות מה. ק.], מ) ל"ל ד"ל עם לעגיל, נ) [שבת נו.],

גליון הש"ם

גמ' מהו לסוד את ביתו. עיין מהרש"ל שפ"ג דב"ב בחידושי אגדות: **שם אלא** מפני שלא אמר דבר שלא שמע. עיין מהרש"ל רפ"ד דברכות בח"ל: **שם בני בתו** מישראל. עיין יומא דף סב ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאלו את ר' אליעזר אלוני. ע"ב ע' בערוך ערך פלן הראשון: (ב) שם לא שאלתוני אלא על פלוני ופלוני מהו לעולה"ב אמר להם לא שאלתוני אלא על פלוני מהו להציל הכבשה מן הארי אמר להם אלא שאלתוני אלא על הרועה מהו להציל הרועה מן הארי אמר להם לא שאלתוני אלא על הכבשה ממזר מה הוא לירש וכו' לסוד את קברו מהו לסוד את ביתו לא מפני שהפליגן בדברים אלא וע"ב אמר בתוספתא פ"ג דיבמות גרסה דעל ממזר שאלוהו אי שרי לסוד את ביתו דשמא יש לו להתאבל על שפסול הוא לבא בקהל דע"ז השיב מהו לסוד את קברו דיון שהוא פסול אין עושין לו כבוד במותו כדי שיהא היכר שזרעו פסול ולא מייריי הכא בשפיכת סיד על הקבר לשם ציון כדאיתא ר"פ מקשן אלא טיהא סיד שיהו עושין לקברים לשם כבוד ופירש"י כאן הוא תמוה: (ג) רש"י ד"ה זאת אומרת כו' למשמע דאין איסור עירוב והוצאה ליה"כ: (ד) בא"ד איסור הוצאה שגזרו בלבוד מרשות לרשות: (ה) ד"ה נכנס כו' שהכהן גדול מוסרו:

תוס' ישנים

עתי אפילו בשבת למאי הילכתא כו'. דמאי שנא משאר עבודות יום הכפורים. [ואין עירוב והוצאה ליום הכיפורים. וכבריתות פרק אמרו לו (יד, א) אמאר הא דשאני יום הכפורים] דהכשרו בכך. ותימה אמאי לא פריך (כך) [כאן] בתלמוד. ר"ל שדרך התלמוד להאריך במקום זה יותר מבמקום זה, אבל דוחק הוא לפרש דהכא מייריי בהרכבתו דהוה אמינא דלא דחי יום הכפורים אלא בשיכול לגמרא השעיר בהגליו דאין הכשרו בהגליו לברכיבו על

מתני' מיקירי ירושלים. מוכרי ירושלים, ר"ל מלוים אותו מסוכה לסוכה, ומפרש בגמרא דמיקירי ירושלים הוא

תשעים רים. היו מירושלים ועד (א) לוק הר גבוה וזקוף כדאמרי' בגבא מציעא ו) עלתה לראשי לוקין ונפלה: **שבעה ומחצה רים לכל מיל.** הרי לתשעים רים י"ב מיל והם י"א מסעות מירושלים לסוכה הראשונה מסע אחד ומסוכה לסוכה עד י' סוכות ט' מסעות הרי י' מסעות ומסוכה אחרונה לוק מסע אחד הרי לכל מסע ומסע מיל חוץ מאחד מהן שיש בו ב' מילין היינו דקתני ומלוין אותו מסוכה לסוכה שהמיל הוא תחום שבת חוץ מאחרון שהוא רחוק ב' מילין ומלויהו מיל ועומד מרחוק ורואה את מעשיו והחשבון הזה אינו אזה לחשבון איסוד רבי אלעזר ז) קליר ובשלשים קניס הוא קצב הרים אותו חשבון אינו עולה לאלפים אמה המיל אבל בברייתא דהאזינו בספרי ח) מצינו שם מידת חלוקת ארץ ישראל לעתיד לבוא רוחב גבול כל שבט ושבט שבעים וחמשה מיל וגם רבי אלעזר קליר יסד כן בפיוט ארחץ בנקיון כפות ט) ברוחב ע"ה מיל חרילותיה והם כ"ה אלף קנים שבספר יחזקאל (מה) שנאמר ומן המדה הזאת תמוד וגו' וכל קנה ו' אמות הרי ק"נ אלף אמה תן לכל אלפים אמה מיל הרי ע"ה מיל: **הרי מיס והרי מזון.** בגמרא מפרש אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו: **שאינו מגיע עמו לצוק.** כמו שפירשתי לפי שהוא רחוק ב' מילין: **חולק לשון של זהורית.** בגמרא מפרש טעמא: **בא וישב לו.** חוזר עד סוכה האחרונה אע"פ שהיולא חוץ לתחום אפילו בדשות אין לו אלא אלפים אמה ממקום שילא לשם בדשות זה התירו לפי שהוא מעונה וחלש ועוד שירא לעמוד יחידי במדבר משתתשך: **מאימתי מטמא בגדים.** לכתיב והמשלח את השעיר יכבס בגדיו(ויקרא טז): **גמ' חמש סוכות ועשרה מילין.** וכל אחד מלויהו יותר ממיל או ו) עד הסוכה על ידי עירוב: **סח לי אלעזר בני.** בלשון שמוק על דבריי ואמר לי אם ע"י עירוב דיי לנו בב' סוכות שיהיו בני ירושלים מלוין אותו שני מילין ומסוכה ראשונה יצאו לקראתו ב' מילין הרי ד' מילין שאתה יכול להרחיק הסוכה מירושלים וסוכה השניה לסוף ארבעה מילין של ראשונה ויהיו מקצת בני הראשונה מערבין לצד השניה ומקצת יערבו לצד ירושלים וכן בני שניה מקצתן מערבין לצד הראשונה לצאת לקראתו ב' מילין ומקצתן מערבין לצד לוק לוותו ב' מילין: **כמאן כרבי מאיר.** דאילו לרבי יהודה ורבי יוסי אף האחרון מגיע לצוק: **לא צריך אדם לכך.** לא נצרך אדם המשלח לאכול בדרך אלא מה טעם אמרו לו כן שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו להיות רעב כמי שאין לו: **כיון דמלוה בשעיר.** לדחפו לאחוריו כדכתיב [שם] אל ארץ גזירה דבר המתגזר ויורד אי אמרת נקטריה כוליה בסלע זמנין דקדיש ומלבין קודם דחיפת השעיר ומייתבא דעתיה משמחת ליבון החטאים ולא איכפת ליה לקייים מצות השעיר לפיכך קושר באחרונה חליה בין קרניו ועיניו תלוין בו ומאחר שהוא עסוק בו באחרונה לא יניח מלדחפו והיא לא תלבין לחלאים עד שתגמר מלאכת כולה: **דגמיס ליה לרישיה.** יכוף ראשו תחת גופו כשיפול לאחוריו ולא יוכל לראות הלשון אם הלבין: דכתיב

רבי יהודה אומר תשע סוכות ועשרה מילין. יש ספרים שיש בהן עשר סוכות אם כן לפי זה האחרונה היתה עומדת בצוק ושמא משום חולשא דמשלח כדי שלא יצטרך לחזור וילין שם: **וכולן** על ידי עירוב. מכאן מקשים אהא דאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף נא.) כזה יהו כל שובתי שבת פירוש אלפים דתחום שבת ומעביר ד' אמות ברשות הרבים כולהו נותנין להם אלכסונן ומפר"ת דבכל לד שילך נותנין לו אלכסון ויכול לילך בשבת אלכסון של אלפים ובכל מקום שמזכיר בגמרא עמוד הראב ד' על ד' לאו דווקא אלא בעי שיהא ריבועו כשיעור אלכסון של ד' על ד' דהיינו ה' טפחים ושלש חומשין וגבי כוורת בפ"ק דשבת (דף ח.) דנקט ראבה ו' ולא נקט ראבה ד' כמו בכל דוכתא משום דבכל דוכתא דאייתי במרובע לא הוה צריך למינקט אלא ד' וממילא ידענא כמו שהוא באלכסונו כן הוא בכל מקום אבל סתם כוורת עגולה היא ואי הוה נקט ראבה ד' הוה משמע מכל לד כי כוורת אין לה אלכסון וקשה לפי' מכאן משמע דתחום שבת מיל והיינו אלפים ותו לא כמו שהוכיח רש"י מיהו יש לומר דסימנא בעלמא הוא מיל כמו בכל דוכתא דנקט אלפים אף על גב דיהבי' ליה אלכסון הכי נמי הכא נקט מיל אף על גב דיהבי' ליה אלכסון מיהו קשה לפירושו דהא פאות דשבת ילפינן מערי לוים וערי לוייס אין נותנין אלא לפאות העולם כדאיתא בפרק כילד מעברין (עירובין דף נו:) על כן פירש רבינו שמואל דההולך ממזרח העולם למערבו או מצפון לדרום אין נותנין לו פאות אבל ההולך מקרן דרומית מערבית של עולם למזרחית לפונית נותנין לו פאות ועמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' על ד' אם העמיד ריבועו לריבועו של עולם וזרק ונח על גביו חייב ואם אלכסונו עומד לריבוע העולם אינו חייב עד שיהא ריבועו ה' טפחים וג' חומשין ו): **כמאן אולא הא דתניא** חוץ **מאחרון שבהן כו'.** תימה לי אמאי לא קאמר כמאן אזלא הא דתנן חוץ מאחרון שבהם דהא במתניתין נמי קתני לה וליכא למימר דגרסינן דתנן כמו יש ספרים שהוגה בהן דתנן ואמתני' קאי דאם כן אמאי מיבעי ליה אסיפא מרישא הוה מצי לאוכוחי דמתני' אתיא כרבי מאיר דקתני מירושלים עד לוק ל' ריס ז' ומאלה לכל מיל דהיינו כרבי מאיר דאמר י"ב מיל ונראה לי דגרס דתניא וסיפא דהא בריתא דאתיא עלה היא ובתר פלוגתא דרבי מאיר ור' יהודה ורבי יוסי קתני לה ועל כן מתמה גמרא אף על גב דרבי מאיר החזיר בריתא ובתר הכי ר' יהודה ובתר הכי רבי יוסי לכאורה הוה משמע דמסקנא דמילתא דר' יוסי היא להכי איצטריך לאשמועינן דאתאן לת"ק דהיינו רבי מאיר וכי אלא גוונא איכא בפ"ק דסנהדרין (דף ו:) דן את הדין אתאן לת"ק ובפרק לא יחפור (ב"ב דף כה:) נמי איכא כי אלא גוונא:

מטו

מתכפרין דלמא קדים ומלבין ג) כדכתיב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. ולא היה מגיע למחצית ההר עד שנעשה איברים איברים. אותן איברים רב ושמואל חד אמר מותרים בהנאה הן, כלומר להאכילם לבהמות וחד אמר אסורין.

ג) כדכתיב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. ולא היה מגיע למחצית ההר עד שנעשה איברים איברים. אותן איברים רב ושמואל חד אמר מותרים בהנאה הן, כלומר להאכילם לבהמות וחד אמר אסורין.

ד) מיהו מוכן ומזומן דל"ל אבל זה שאומר וכולן ע"י עירוב אמר ר"י שם לי וכו'. ה) נראה דל"ל אמרינן כיון דמצוה בשעיר וכו מתכפרין דלמא קדים ומלבין ולא יקיים מצות הדמיפה. ו) נראה דתסקר כאן וכ"ל א"ר נחום וכו' בראשונה היו קושרין וכו' דכתיב אם יהיו וגו'.

(א) חולין דף יח.; ב) [תוספתא פ"ג ה"מ], ג) [לעיל יח: וש"נ], ד) ר"ה לא.; ה) [מעילה יח:], ו) [דף לג.]; ז) [בפ' שקיים בסילוק המתמיל לו לשלוח], ח) [לב יב], ט) [ליום ב' של סוכות בסילוק המתמיל כי אקח מועד], י) [רש"ש ממ"ז], כ) [וע"ע תוס' עירובין נא. ד"ה מחז].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תשעים רים היו מירושלים ועד הצוק לוק הר גבוה:

תוס' ישנים

[סנהדרין ס, ב]. לא עדים ולא התראה בהדרוקן. שבדקן רקוטות כדאמרינן בע"ז [מד, א] שפניה מוריקות, והדריקון ויוקון חדא מילתא היא כדאמר ביצמות [ס, ב] הטבילום לפני לוק וכל הראויה ליבעל פניה מוריקות דאמר מר סימן לעבירה הדרוקן. ואע"ג דאמרינן בברכות [סב, ב] עמוד האחור מבית לידי הדרקון וסילון האחור מבית אדם לידי יקרון, מ"מ שני מינין הן ודומין לאחד שטוען לגד יקרון. מ"ר. **אם אמו בישראל.** אבל לא בעי למימר אמו מישראל דלא מיקמבר ליה שעבדו עבי הגוים ע"ז.

ע"כ מעמוד קודם

מתני'. תשעים רים שבעה ומחצה לכל מיל. פי' רש"י דהא מיל אלפים אמה אבל אינו בברייתא דספרי [האזינו פי' שטו] במדת חלוקת הארץ לכל שבט ושבט שבעים וחמשה מיל והן חמשה ועבריס אלף קנין בספר יחזקאל [פמ"ח], והקנה שש אמות הרי מאה וחמשים אלף אמה תן לכל אלפים אמה מיל הרי שבעים וחמשה מיל. מכאן קשה על פי' ר"ת דס"פ מי שהוציאוהו [עירובין נא, א] דקאמר התם [עירובין נא, ב] אמרינא אמות שאמרו הן ואלכסונן מו' דבין בריבוע [העולם] בין בשאר רוחות בעינן אלפים עם אלכסונן שהן אלפים אמה [וח' מאות] וכן בזריקה ארבעה אמות והעברה בעינן אלכסון, דהא הכא לא חשיב אלא אלפים אמה מלומלמות שהן מיל כמו שאמשנם כאן, ושוב קשה כי בכל התלמוד נקט עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה ואמאי נקט רחב ארבעה שאם הוה ליה למינקט שהאלכסון של ארבעה קרוב לשאה הוא, וכי תימא דרוחב ארבעה ואלכסון קאמר, אם כן בפרק קמא דשבת [ח, א] גבי כוורת דנקט רחב שאה פי' שהיא עגולה וכשתרבענה תמצא בה אלכסון ד' על ד' שיעלה קרוב לו' טפחים לפי' רש"י דהתם [ו]לפי' ר"ח שאה טפחים ממש עם עוני הדפוסת, (אי ד') [טפי מד'] על ד' הוה ליה למינקט כיון שהוא ד' [ו]אלכסונן, ושוב קשה לרבינו דבפרק כילד מעברין [עירובין כו, ב] בשמעתא דטבלא מרובעת מוכח בהדיא גבי ערי לוים דיליפינן מיניהו פיאות של תחומי שבת שלא היה בריבוע אלא אלפים ממש כדפרישית התם. ויש לדחות דאע"ג דגבי ערי לוים יש חילוק בין אלכסון של קרנות לשאר רוחות, בתחום שבת אין נכון לקנר כאן יותר מבמקום אחר. מיהו נראה לי כפי' רבינו (שמעון) [שמואל] שפירש דוקא לקרנות שמרובעניין לריבוע עולם כדמוכח התם בעינן אלכסון ולא לשאר רוחות. מ"ר. **בא וישב לו תחת סוכה האחרונה עד שתחשך.** ואין להקשות למה [לא] תקנו סוכה שם, [ושב שם] עד למחר אבל הלוקח, כי רש"י פי' שיולא לעמוד במדבר וגם הוא תלש ומעונה, ואין נוחר שיושיבו אחריהם אבלו ולא יעמוד יחידי, כי אין נכון לראות אם הולבן המוט אם לאו. ואומר רבינו דאפילו לעמלן דאמר תחומין דאוריי"תא כיון שלא היתה שם שביתתו קבועה (עד) מתחילת היום אם חוזר לו אין כאן איסור מן התורה ורבנן נמי לא גזור בכי האי גוונא. מ"ר. **גמ'. רבי יהודה אומר עשר סוכות בעשר מילין.** כך כתוב בכל הספרים ואיני יודע ליישבו, אבל ר"ל עשר סוכות בתוך י' מילין כיון שלא מגיעו שיפיתן סוכה לא אבל יהודים ואמר המילין למה יעשה סוכה, על כן נראה דגרסינן תשע סוכות, וכן מצינו בתוספתא [פ"ג]. **סח לי אליעזר בני על ידי עירוב בו.** מיהו אין זה תשובה ממש כי אי אפשר לאלו. **כמאן אולא הא דתניא מאחרון שבהם כו'.** ובכך בריתא לא מפרש כמה מילין היו. [ו]שויה כן בספרים הרבה, ולא גרסינן דתנן, דל"כ דתמני' היא מרישא הוה ליה לאמוויי דקתני בהדיא י"ב מילין. ר"ר יוסף. **לא נצרך אדם לכך.** אבל אם היה צריך הוי מאכילין אותו ופאילו לא היה (יותר דוחק שעיר והייגו כמו) [דוחה שעיר את הטעיון כמו שדוחה] שבת ויומתא, מיירי הכא שמסוכן כגון שאחזו בולמוס ומתוך שהיה יודע שאם יעבוד ביומר ויאכלוהו ומצא לאכול לא היה רעב כל כך. מ"ר. **חילוק לשון של זהורית בו.** (ומה) [אם] ת"ל שאין מביאין אותו יום הכפורים כבר הביאו אותו ומתמהר כלאחר יד הוא כדאמרינן בספרים בריש אלו בדברים [קו, ב] גבי קטן. במסכת שקלים פרק המרומה [מ"ב] מוכח דהאי לשון של זהורית הכא אין זה לשון זהורית שהיו קושרין במקדש בראש השעיר המשתלח לעיל בפרק בקלפי [מא, ב], דקתני פרה ולשון של זהורית שבראש השעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה כבש שעיר ולשון שבין קרניו באין משירי הלשכה. **מלבין ויורדין שנעשית מצותו.** ואע"פ שהיה כמה פעמים מלבין קודם עשיית המצוה מ"מ קמוך לעשייתו היה מלבין.

תשעים רים שבעה ומחצה לכל מיל א) **על כל סוכה וסוכה אומרין לו הרי מזון והרי מים** ב) **ומלוין אותו מסוכה לסוכה חוץ מאחרון שבהן שאינו מגיע עמו לצוק** ג) **אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו** ד) **מה היה עושה חולק לשון של זהורית חציו קשור בסלע וחציו קשור בין שני קרניו ודחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד ולא היה** ה) **מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים** ו) **בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך** ז) **ומאימתי מטמא בגדים משיצא חוץ לחומת ירושלים ר' שמעון אומר משעת דחייתו לצוק: גמ'** ח) **תנו רבנן** ט) **עשר סוכות ושנים עשר מילין היו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר תשע סוכות ועשרה מילין ר' יוסי אומר חמש סוכות ועשרה מילין היו וכולן על ידי עירוב אמר רבי יוסי סח לי אלעזר בני אם על ידי עירוב יכולני לעשות אפילו שתי סוכות ועשרה מילין כמאן אזלא הא דתניא חוץ מאחרון שבהן שלא הגיע עמו לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו כמאן כר' מאיר: על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים:** י) **תנא מעולם לא הוצרך אדם לכך** כ) **אלא שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו: מה היה עושה חולק לשון של זהורית: ונקטריה כוליה בסלע כיון דמצוה בשעיר דילמא קדים ומלבין ומיתבא דעתיה ונקטריה כוליה בין קרניו זמנין דגמיש ליה לרישיה ולאו אדעתיה ת"ר** ל) **בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין ומתביישין התקינו שיהיו קושרין על פתח אולם מבפנים ועדיין היו מציצין ורואין הלבין היו שמחין לא הלבין היו עצבין התקינו שיהיו קושרין אותו חציו בסלע וחציו בין קרניו אמר ר' נחום בר פפא משום רבי אלעזר הקפר בראשונה היו קושרין לשון של זהורית על פתח אולם מבפנים וכיון שהגיע שעיר למדבר היה מלבין וידעו שנעשית מצותו שנאמר** מ) **אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: לא היה מגיע למחצית ההר: איבעיא להו אותן אברים מה הן בהנאה רב ושמואל חד אמר** נ) **מותרין וחד אמר אסורין מאן דאמר מותרין**

דכתיב

עין משפט נר מצוה

לד א ב ג ד ה מיי' פ"ג מהל' עבודת יום"כ הלכה ז:

לה ו מיי' פ"ה מהלכות פרה הלכה ו:

לו ז מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום"כ הל' ז:

תורה אור השלם

1. לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְיָ אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:

ישעיהו א יח

מוסף רש"י

למי שאין לו פת בסלו. אוכל היום ודומג על למחר (לקמן עד:). **לשון של זהורית.** למד סרוק ומשוך כעין לשון ולבוש אדום וקוקרין אותו בראש שעיר המשתלח והיה מלבין מתליו והוא סימן שמחל הקב"ה לישראל שנאמר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (לעיל לט.).

רבינו חננאל

ת"ר ר' סוכות וי"ב מילין היו דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר ט' סוכות וי' מילין היו. ר' יוסי אומר ה' סוכות וי' מילין היו פשוטין הן כולן א) אצל זה שאומר וכולן על ידי עירוב. א"ר יוסי שח לי אליעזר בני אם ע"י עירוב יכול אני לעשות בשתי סוכות וי' מילין, צריך פירוש וזה פירושו, עושה ברחוק ארבעה מילין מירושלים סוכה, ומרחיק ד' מילין ועושה סוכה אחרת. והמבקש ללוות המולך שעיר המשתלח, יוצא מירושלים ומערב בסוף מיל, והוא אלפים אמה שהן תחום שבת, כדי שיהא רשאי עוד לילך מיל אחר שהוא אלפים אמה אחרות. נמצא מהלך שני מילין מירושלים שהן ד' אלפים אמה, והשוכנים בסוכה יוצאין מיל כלפי ירושלים ומערב כדי להלך מיל אחר, נמצאו היוצאין מירושלים הולכין עמו שני מילין ומוציאין שם (הם) [האנשים] שיצאו מן הסוכה וחזרו האנשים שבאו עמו מירושלים והולכין עמו הם שבאו מן הסוכה מיל על ידי עירוב ומיל תחומם הנה ד' מילין, וכן בין סוכה לסוכה ד' מילין בעניין הזה. אחרים מערבין לצד זה ואחרים מערבין לצד זה הנה ח' מילין, נשארו ב' מילין יוצאין עוד היושבים בסוכה השניה הם שלא עירבו בצד האחר שבין סוכה לסוכה הולכין עמו מיל תחומם ומיל על ידי עירוב הרי י' מילין. **אבל** אליבא דר' מאיר דאמר י"ב מיל נשארו ב' מילין עומד מרחוק ורואה מעשיו. שחלק לשון של זהורית חציו קשרו בסלע, דחייש דילמא קייף לרישיה זה השעיר ולא יראה ויראה מה שבסלע. ולמה היה קושר בין קרני השעיר, אמרינן ב) הואיל ובו

ערי לוים יש חילוק בין אלכסון של קרנות לשאר רוחות, בתחום שבת אין נכון לקנר כאן יותר ממקום אחר. מיהו נראה לי כפי' רבינו (שמעון) [שמואל] שפירש דוקא לקרנות שמרובעניין לריבוע עולם כדמוכח התם בעינן אלכסון ולא לשאר רוחות. מ"ר. **בא וישב לו תחת סוכה האחרונה עד שתחשך.** ואין להקשות למה [לא] תקנו סוכה שם, [ושב שם] עד למחר אבל הלוקח, כי רש"י פי' שיולא לעמוד במדבר וגם הוא תלש ומעונה, ואין נוחר שיושיבו אחריהם אבלו ולא יעמוד יחידי, כי אין נכון לראות אם הולבן המוט אם לאו. ואומר רבינו דאפילו לעמלן דאמר תחומין דאוריי"תא כיון שלא היתה שם שביתתו קבועה (עד) מתחילת היום אם חוזר לו אין כאן איסור מן התורה ורבנן נמי לא גזור בכי האי גוונא. מ"ר. **גמ'. רבי יהודה אומר עשר סוכות בעשר מילין.** כך כתוב בכל הספרים ואיני יודע ליישבו, אבל ר"ל עשר סוכות בתוך י' מילין כיון שלא מגיעו שיפיתן סוכה לא אבל יהודים ואמר המילין למה יעשה סוכה, על כן נראה דגרסינן תשע סוכות, וכן מצינו בתוספתא [פ"ג]. **סח לי אליעזר בני על ידי עירוב בו.** מיהו אין זה תשובה ממש כי אי אפשר לאלו. **כמאן אולא הא דתניא מאחרון שבהם כו'.** ובכך בריתא לא מפרש כמה מילין היו. [ו]שויה כן בספרים הרבה, ולא גרסינן דתנן, דל"כ דתמני' היא מרישא הוה ליה לאמוויי דקתני בהדיא י"ב מילין. ר"ר יוסף. **לא נצרך אדם לכך.** אבל אם היה צריך הוי מאכילין אותו ופאילו לא היה (יותר דוחק שעיר והייגו כמו) [דוחה שעיר את הטעיון כמו שדוחה] שבת ויומתא, מיירי הכא שמסוכן כגון שאחזו בולמוס ומתוך שהיה יודע שאם יעבוד ביומר ויאכלוהו ומצא לאכול לא היה רעב כל כך. מ"ר. **חילוק לשון של זהורית בו.** (ומה) [אם] ת"ל שאין מביאין אותו יום הכפורים כבר הביאו אותו ומתמהר כלאחר יד הוא כדאמרינן בספרים בריש אלו בדברים [קו, ב] גבי קטן. במסכת שקלים פרק המרומה [מ"ב] מוכח דהאי לשון של זהורית הכא אין זה לשון זהורית שהיו קושרין במקדש בראש השעיר המשתלח לעיל בפרק בקלפי [מא, ב], דקתני פרה ולשון של זהורית שבראש השעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה כבש שעיר ולשון שבין קרניו באין משירי הלשכה. **מלבין ויורדין שנעשית מצותו.** ואע"פ שהיה כמה פעמים מלבין קודם עשיית המצוה מ"מ קמוך לעשייתו היה מלבין.

דכתיב [1]במדבר ומאן דאמר אסורין דכתיב [1]גזירה ומאן דאמר אסורין האי מדבר מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [2]המדברה [3]המדברה במדבר לרבות [6]נוב וגבעון שילה ובית עולמים ואידך האי גזירה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא גזירה אין גזירה אלא חתוכה דבר אחר אין גזירה אלא דבר המתגזר ויורד דבר אחר גזירה שמא תאמר מעשה תהו הוא ת"ל אני ה' אני ה' גזרתיו ואין לך רשות להרהר בהן אמר רבא [8]מסתברא כמאן דאמר מותרין לא אמרה תורה שלח [3]לתקלה תנו רבנן עזאזל שיהא עז וקשה יכול בישוב ת"ל במדבר ומנין שבצוק ת"ל גזירה תניא אידך עזאזל קשה שבהרים וכן הוא אומר [4]ואת אילי הארץ לקח תנא דבי ר' ישמעאל עזאזל שמכפר על [3]מעשה עוזא ועזאל ת"ר [5]את משפטי תעשו דברים שאלמלא (לא) נכתבו דין הוא שיכתבו ואלו הן עבודת כוכבים [7]וגלוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם את חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב עליהן[9] ואלו הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וחליצת יבמה וטהרת מצורע ושעיר המשתלח ושמא תאמר מעשה תוהו הם ת"ל [5]אני ה' אני ה' חקקתיו ואין לך רשות להרהר בהן: אימתי מטמא בגדים: ת"ר המשלח מטמא בגדים ואין השולח את המשלח מטמא בגדים יכול משיצא חוץ לחומת עזרה ת"ל [6]המשלח אי המשלח יכול עד שיגיע לצוק תלמוד לומר והמשלח הא כיצד [10]משיצא חוץ לחומת ירושלים דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר עזאזל וכבש עד שהגיע לצוק ר' שמעון אומר [6]והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו וזרקו בבת ראש ומטמא בגדים: **מתני'** [3]בא לו אצל פר ושעיר הנשרפין קרען והוציא את אימוריהן [7]נתנן במגים והקטירן על גבי המזבח [8]קלען [10]במקלעות והוציאן לבית השריפה [10]ומאימתי מטמאין בגדים משיצאו חוץ לחומת העזרה ר' שמעון אומר משיצית האור ברובן: **גמ'** והקטירן סלקא דעתך אלא אימא [10]להקטירן על גבי מזבח: קלען במקלעות: אמר רבי יוחנן כמין קליעה [7]תנא לא היה מנתחן ניתוח בשר עולה אלא עור על גבי בשר מנא הני מילי [10]דתניא רבי אומר נאמר כאן [7]עור ובשר ופרש ונאמר להלן [8]עור ובשר ופרש מה **דכתיב במדבר.** ושלח את השעיר במדבר (ויקרא טז) וקרא יתירא הוא למדרש שיהא הפקר במדבר: **גזירה.** לשון חומר ואיסור: **המדברה המדברה במדבר.** שלש מקראות בענין לשלח אותו לעזאזל המדברה ושלח ביד איש עתי המדברה ושלח את השעיר במדבר: **חתוכה.** לוק חתוך בזקיפה ולא משופע כל כך: **דבר המתגזר ויורד.** השעיר מתגזר בה איברים איברים: **שמא תאמר מעשה תהו הם.** מה כפרה יש בשלוח זה ומה יש ביד לוק זה להועיל: **לתקלה.** שימצאה אדם ויהנה מהם שלא ידע שהיו מן השעיר: **שיהא עז וקשה.** אל לשון קשה: **ומניין שבצוק.** הר זקוף: **גזירה.** חתוכה: **עוזא ועזאל.** מלאכי חבלה שירדו לארץ בימי נעמה אחות תובל קין ועליהם נאמר וירא בני האלהים את בנות האדם (בראשית ו) כלומר על העריות מכפר: **משפטי.** משמע דברים המיושרים והדין נותן לעשותו: **חוק.** משמע שאינו אלא גזירת מלך כמו וישימה לחק (שמואל א ל) ויסד אותה יוסף לחוק(בראשית מז): **השטן.** יצר הרע משיב עליהן תשובה להטעות את ישראל ולומר שהתורה אינה אמת כי מה תועלת בכל אלו לכך נכתב בהן חוק אני ה' גזרתי עליכם: **אלמוד לומר אני ה'.** לחוקותי קאי דמינייהו סליק את חוקותי תשמרו אני ה' חקקתים גזרתים: **השולח את המשלח.** המלויס אותו מירושלים: **ת"ל והמשלח.** משמע ששילחו כבר לגד המדבר: **ווריקו בבת ראש.** קסבר לחיפתו וחריקתו היא שילוחו: **מתני' בא לו אצל פר וכו'.** חזר לו התנא לסדרו הראשון שהוא מסדר עבודת כ"ג וקתני בא לו כהן גדול אצל פר ושעיר העומדים ליסרף אחר שמסר את (א) המשתלח למי שהוא מוליכו בא לו אצלם וקרעם והוציא האימורין: **ונתנם במגס.** בקערה של כלי שרת והקטירן דכתיב (ויקרא טז) ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה ובגמרא פריך הא אכתי לא חזי להקטירן: **קלען במקלעות.** כמין קליעה. מרבעה בני אדם נוטלין שני מוטות שניים לפניה שניים לאחור ומהלכים מוט אצל מוט והפר והשעיר נתונים עליהן מורכבין זה על זה וכופפן זה תחת זה כמין קליעה ושלימין הן אלא שנקרע כריסן להוציא אימוריהן דתניא בגמרא [שם.] שמוליאן שלמים: **והוליאן לבית השריפה.** חוץ לירושלים: **מאימתי מטמאים בגדים.** העסוקין בהן דכתיב והשורף אותם יכבס בגדיו (שם): **משיצאו חוץ לחומת העזרה.** בגמרא מפרש טעמא: **גמ'** ה"ג **והקטירן ס"ד אלא אימא להקטירן** ולא גרס **גרסי' אטו** במגס וכו' דשפיר היה שייך למתני **נתנן במגים** והקטירן **דבמגיס** מעלה וכו' טובא מעלה וכו' שרת מעלה:

אטו במגס מקטיר ליה. כך היה כתוב בספרים כאן ובכ"פ תמיד נשחט (פסחים דף סה:) ורש"י מחקו לפי שהיה קשה לו דבכמה דוכתי במנחות קתני מעלה ומקטירה בכלי שרת ולא פריך הכי אטו בכלי שרת מקטיר ליה וגרס רש"י להקטירו מיד ולא היה לבוש עדיין בגדי לבן והקטרה הוא בבגדי זהב מבחוץ ומשני נתנו במגס להקטירו לכשיגיע זמנו ובפ' תמיד נשחט (גז"ש) מפרש הקטירו ס"ד אטו הוא גופיה מקטיר ליה והא בזר קיימינן דלעיל מייתי איירי בהפשטה דכשירה בזר ומשני נתנו במגס להקטיר על ידי כהן ור"ת אומר דאין צריך להגיה הספרים והא דלא פריך הכי גבי מנחה בכלי שרת ס"ד שאני התם כיון דמנחה בעיא קידוש כלי אגב דמקדש בכלי שרת מעלה למזבח בכלי שרת שהיא נתונה בו להקטירה אבל הכא ובפרק תמיד נשחט פריך שפיר במגס ס"ד וכי חובה הוא שיהיה בכלי שרת כלל והקשה ה"ר שמואל מורדון דבפרק שני דסוטה (דף טו.) דפריך הכי גבי מנחה דקתני מעלה ומקטירה בכלי שרת ומקטיר לה ומשני אימא להקטירה ומעתה אין צריך למחוק הספרים דאיכא למימר כיון דפריך לה מדא זימנא בסוטה גבי מנחה ושני לה לא חש להקשות במנחה זימנא אחריתי אע"ג דבזבח פריך לה בתמיד נשחט (פסחים דף סה:) והדר פריך לה הכא התם כבשים והכא פרים אבל גבי מנחה שם מנחה אחת היא ולספרים דגרסינן בסוטה בברייתא מעלן ומקטירן בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האשים ניחא כ) (לפי"ת) דהכי פריך מקטירו בכלי שרת ס"ד פירוש וכי כמו שהיא בכלי שרת בלא מליחה מקטירו ומשני אימא להקטירו פירוש לאחר מליחה ולי נראה דגרסי' שפיר במגס ס"ד ופריך וכי חובה הוא שיוליכנו במגס למזבח נהי נמי דכשקרבן והוליא אימוריהן נותנו במגס ולא על גבי רצפה שלא יהו קדשי שמים מוטלים כנבלה מ"מ כשמעלן למזבח יכול להעלותן בידיו ומדקתני ליה גבי סדר יום הכפורים משמע דכך הוא הסדר ובענין אחר אין לעשות ולהכי פריך וכי חובה הוא לעשות כן להעלותם במגס ובפרק תמיד נשחט נמי דקתני כל סדר הפסח שחיטתו וקבלת דמו והולכתו וזריקתו והפשיטו והקטרתו להכי מתמה מדקתני הכי גבי סדר הפסח אלמא דחובה הוא להקטירו במגס וכן בפרק ב' דסוטה (ד) דקתני סדר מנחות כילד אדם מביא מנחתו מתוך ביתו וכל סדר המנחה קתני עד מעלה ומקטירה בכלי שרת להכי פריך מדקתני הכי גבי סדר מנחה אלמא חובה היא אבל בשאר דוכתי לא פריך הכי:

כשם

טובא מעלו ומקטירו בכלי שרת (סוטה דף ד:) מעלו ומקטירו בהמיינו) אלא הכי קשיא ליה והקטירן ס"ד וכי עכשיו הוא מקטירן והלא עודנו לבוש בגדי לבן ועדיין עליו לקרות הפרשה בבגדים הללו ואח"כ יטבול ולבשם בגדי זהב לאילו ואילו העם ויטבול שניה להוליא כף ומחתה ויטבול שלישית למוספין ואמורי חטאת הללו ותמיד של בין הערבים כדקתני בפרקין דלקמן אלא אימא להקטירן נתנן למגס להקטירן בו למזבח כשיגיע זמנו: **לא היה מנתחן.** השורפן כניתוח בשר עולה שהוא מופשט מן העור קודם ניתוח כדכתיב והפשיט ונתח (ויקרא א) אלא עור על גבי בשר ואינו מפשיטן: **נאמר לאן.** בפר ושעיר את עורותם ואת בשרם ואת פרשם: **ונאמר.** בפר כהן משיח עור ובשר ופרש ואת הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו (ויקרא ד):

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ב מהל' עבודת יום"כ הל' כב:
לח ב מיי' פ"א מהל' מעילה הלכה ח:
לט ג ד ה מיי' פ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' ז ופ"ד הל' ב:
מ ו מיי' פ"א מהל' פרה הלכה ה:
מא ז מיי' פ"ז מהל' מעשה קרבנות הל' ג ופ"ג מהלכות עבודת יום"כ הלכה ז:

רבינו חננאל

ואסיקנא אמר רבא (מי סברת) [מסתברא] כמ"ד מותרין דלא אמרה תורה שלח לתקלה. כלומר דבר שיבא בו לידי תקלה. ת"ר עזאזל מקום עז וקשה כדכתיב ואת אילי הארץ לקח. יכול ביישוב ת"ל המדברה. [ומנין שבצוק ת"ל] אל ארץ גזרה שמתגזר ויורד. שמא תאמר מעשה תוהו הם ת"ל גזרה. אני ה' גזרתי ואין רשות להרהר בו. ת"ר את משפטי תעשו. דברים שאילו [לא] נכתבו דין שיכתבו, ואילו הן, ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם. ואת חוקותי תשמרו. דברים שיצר הרע מקטרג עליהן ואומות העולם משיבין עליהן. ואילו הן, אכילת חזיר ולבישת שעטנז ורוק יבמה ושיער נזיר וציפורי מצורע ושעיר המשתלח והרבעת כלאים ושור הנסקל ופטר חמור ועגלה ערופה ובשר בחלב. ושמא תאמר מעשה תוהו המה אני ה' חקקתים גזירה [הוא] ואין לך רשות להרהר בהם. מאימתי מטמאין בגדים וכו'. ת"ר המשלח השעיר מטמא בגדים ולא המשלח את המשלח וכו', עד ר' שמעון אומר משעת דחייתו זורקו בבת ראש לעזאזל יכבס בגדיו. בא לו אצל הפר ואצל השעיר קרען כו'. מגס, קערה כדמתרגמינן קערת כסף מגיסטא דכסף. נתן את האימורין והן החלבין במגס כדי לעלותן על גבי המזבח להקטירו. קלען במקלעות. א"ר יוחנן כמין קליעה תנן כלומר היו תולין במוטות כמו קלע, כדכתיב ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע. תנא לא היה מנתחן ניתוחי עולה, לא על ידי הפשט, אלא עור על גבי בשר היה מנתחן

תוס' ישנים

מאן דאמר מותרין דכתיב במדבר. ואע"ג דמעגלה ותרומת הדשן לא ילפינן להו דהוה שני כתובים הבאים כאחד מ"מ אילטריך ליה במדבר דלא תילף (שמא) [משם] לאסור משום גזירה שוה ולמאן דאמר אסורין הוה מצי למימר לעיל דהוו שלשה כתובים אלא (לא הוה) [דהוו] מצי למיפרך הימא למאן דאמר כו' [כדפרין] (ו)בפעילה פ' ולד חטאת [יא, ב] כדפרישית לעיל. **אבילת חזיר ולבישת שעטנז.** וכן יש הרבה אפר פרה וקיטור הדם וכיוצא בהן. **הקטירן ס"ד אטו במגס מקטר להו.** ומתקו רש"י כאן ובפסחים כפ' תמיד נשחט [סה, ב] ובפרק שני דסוטה [טו, א] גבי מנחה משום דקשיא להו דלכותיה תניא במנחות מעלהו ומקטירו בכלי שרת מעלהו ומקטירו (בהי מייניהו) [בהמיינו], והכי פריך הכא והקטירן כ"ד וכי הוא מקטירן עכשיו והלא עודינו לבוש בגדי לבן ועליו עוד לקרות הפרשה ואח"כ יטבול בגדי זהב לאילו ואילו העם ואח"כ יטבול להוליא כף ומחתה ויטבול שלישית למוספין ואמורי חטאת הללו [כדקתני] בפירקין דלקמן ובתמיד נשחט נמי [פירש] הקטירן כ"ד והלא [א]הפשט ומיתות קאי והן כסיריון בזר (ותם) (ותיהו) לא מקטר להו. ורבינו יעקב היה רוצה לפרש הכא ובפסחים דגרסינן ליה והכי קאמר אטו במגס מקטר להו דעל כרחין לא היה נותנן במגס כדי להתקדש בהם כי השמיטה קדשתו ולא דמי לכלי שרת דמנמתו [ד]כלי שרת מקדשם, ומיהו הכיא דסוטה אין ליישב לפי דברינו, (דלריך) ליה גבי מנחה. על כן נראה לרבינו דודאי הכי נמי הוה מצי לאקשויי במנחות ובכל מקום שהוא, אלא אחר שהקשה בסוטה אין לו לחזור להקשות בכל מקום שהוא.

תורה אור השלם

1. וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר:
ויקרא טז כב
2. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלֵּחַ אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:
ויקרא טז י
3. וְקָמַץ אַהֲרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז כא
4. וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיְבִאֵהוּ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח: יחזקאל יז יג
5. אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לְלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יח ד
6. וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה:
ויקרא טז כו
7. וְאֶת פַּר הַחַטָּאת וְאֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת דָּמָם לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת עֹרֹתָם וְאֶת בְּשָׂרָם וְאֶת פִּרְשָׁם:
ויקרא טז כז
8. וְאֶת עוֹר הַפָּר וְאֶת כָּל בְּשָׂרוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כָּרְעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ: ויקרא ד יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י במתני' ד"ה בא לו כו' אחר שמסר את השעיר המשתלח למי: (ב) שם ד"ה ה"ג והקטירן כו' ולא גרסי' אטו במגס וכו' דשפיר היה שייך למתני נתנן במגיס והקטירן דבמגיס מעלה וכו' טובא מעלה וכו' שרת מעלה:

תוס' ישנים (המשך)

ולספרים דגרסי בסוטה מעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונתנו על גבי האשים (ופריך) [יש לפרש דפריך] וכי לפני המליחה מקטירו, וחזו הוה הוה נוח לפי שיטת רש"י אבל יש ספרים דלא גרסי הכי. מ"ר. וקשה לפי פי' רבינו דהכא ובפסחים למה הקשה אותו כיון שהקשה כן ופירש במקום אחר, ונראה לי דלא קשיא מידי ושפיר גרסינן ליה [ד]בכל דוכתא לא פריך הכי אלא ששונה הסדר כגון הכא ששונה (עב) [כל] סדר יום הכפורים ואינו מחסר כלום משמע שכך היה הסדר שנותנן במגס ומקטירן וכן בפסחים ששונה שם כל הסדר של פסחים כמו שהיה קבע, מ"כ משמע שכך הוא היה הסדר שנותנן במגס ומקטירן שם, וכן הכיא דסוטה דקתניא שם פרק שני (יד, ב) סדר מנחה אדם מביא מתוך ביתו כו' ולכך סב(ו)רא דו [ד]הדין הסדר שמקטירן בכלי שרת אבל בהני דמנחות [אינו שונה הסדר] ולכך (אדע) [דע] שהוא רוצה לומר שמעלהו בהמיינו או במקדקה של מרס (והקטרה) [ומקטירו] על גבי המזבח. כן נראה עיקר. **אלא אימא להקטירן.** ואין מקטירן עכשיו עד שהוא מקריב מוספין כדפי' רש"י. על כן הגיה ר"ת בסדר אתה כונגת קרבן [ו]הוליא מלבם והקטיר דגרסינן להקטיר לפי שעתה לא היה מקטירן עד אחר קריאת פרשה [והקרבנת] אילו ואילו העם ושמא לשון המשנה תפס לו הפייט.

מ) [ע' תוס' לעיל מד. ד"ה בשילה], ב) [קדושין מ: תוס' קטו. קמ.], ג) [בע"י הגי' עון], ד) [ע' בשמועה בפרקים להרמב"ם פ"ו דחשיב גלוי עריות בכור מלות מוקיות פ"ס ועל כורחך דלא היה גרסתו כמה שלפנינו אמנם לפמ"ש במהרש"ל בח"א בזה"ל דין הוא שיכתבו לפי שהם מלות בני נח עכ"ל אפשר ליישב קלת], ה) בס"י ובע"י איתא גם וחומות העולם משיבין עליהן, ו) [בוספתא פ"ג ה"י ע"ש], ז) גי' יושלמי במקלות, ח) פסחים סה:, ט) [בבמיס ג.], י) [מנחות כו.], כ) ל"ל לפירש"י. רש"ת, ל) [דף יד:],

תורה אור השלם

1. וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר:
ויקרא טז כב
2. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלֵּחַ אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:
ויקרא טז י
3. וְקָמַץ אַהֲרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז כא
4. וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיְבִאֵהוּ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח: יחזקאל יז יג
5. אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לְלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יח ד
6. וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה:
ויקרא טז כו
7. וְאֶת פַּר הַחַטָּאת וְאֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת דָּמָם לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת עֹרֹתָם וְאֶת בְּשָׂרָם וְאֶת פִּרְשָׁם:
ויקרא טז כז
8. וְאֶת עוֹר הַפָּר וְאֶת כָּל בְּשָׂרוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כָּרְעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ: ויקרא ד יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י במתני' ד"ה בא לו כו' אחר שמסר את השעיר המשתלח למי: (ב) שם ד"ה ה"ג והקטירן כו' ולא גרסי' אטו במגס וכו' דשפיר היה שייך למתני נתנן במגיס והקטירן דבמגיס מעלה וכו' טובא מעלה וכו' שרת מעלה:

תוס' ישנים (המשך)

ולספרים דגרסי בסוטה מעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונתנו על גבי האשים (ופריך) [יש לפרש דפריך] וכי לפני המליחה מקטירו, וחזו הוה הוה נוח לפי שיטת רש"י אבל יש ספרים דלא גרסי הכי. מ"ר. וקשה לפי פי' רבינו דהכא ובפסחים למה הקשה אותו כיון שהקשה כן ופירש במקום אחר, ונראה לי דלא קשיא מידי ושפיר גרסינן ליה [ד]בכל דוכתא לא פריך הכי אלא ששונה הסדר כגון הכא ששונה (עב) [כל] סדר יום הכפורים ואינו מחסר כלום משמע שכך היה הסדר שנותנן במגס ומקטירן וכן בפסחים ששונה שם כל הסדר של פסחים כמו שהיה קבע, מ"כ משמע שכך הוא היה הסדר שנותנן במגס ומקטירן שם, וכן הכיא דסוטה דקתניא שם פרק שני (יד, ב) סדר מנחה אדם מביא מתוך ביתו כו' ולכך סב(ו)רא דו [ד]הדין הסדר שמקטירן בכלי שרת אבל בהני דמנחות [אינו שונה הסדר] ולכך (אדע) [דע] שהוא רוצה לומר שמעלהו בהמיינו או במקדקה של מרס (והקטרה) [ומקטירו] על גבי המזבח. כן נראה עיקר. **אלא אימא להקטירן.** ואין מקטירן עכשיו עד שהוא מקריב מוספין כדפי' רש"י. על כן הגיה ר"ת בסדר אתה כונגת קרבן [ו]הוליא מלבם והקטיר דגרסינן להקטיר לפי שעתה לא היה מקטירן עד אחר קריאת פרשה [והקרבנת] אילו ואילו העם ושמא לשון המשנה תפס לו הפייט.

מ) [ע' תוס' לעיל מד. ד"ה בשילה], ב) [קדושין מ: תוס' קטו. קמ.], ג) [בע"י הגי' עון], ד) [ע' בשמועה בפרקים להרמב"ם פ"ו דחשיב גלוי עריות בכור מלות מוקיות פ"ס ועל כורחך דלא היה גרסתו כמה שלפנינו אמנם לפמ"ש במהרש"ל בח"א בזה"ל דין הוא שיכתבו לפי שהם מלות בני נח עכ"ל אפשר ליישב קלת], ה) בס"י ובע"י איתא גם וחומות העולם משיבין עליהן, ו) [בוספתא פ"ג ה"י ע"ש], ז) גי' יושלמי במקלות, ח) פסחים סה:, ט) [בבמיס ג.], י) [מנחות כו.], כ) ל"ל לפירש"י. רש"ת, ל) [דף יד:],

מה להלן וכו'. כדמפרש ואזיל: **וקרבו ופרשו והוציא.** בת"כ [1] ה"ג לה ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא מלמד שמוציאו שלם: **ונאמר להלן** [2] **ראש וכרעים** ה"ג. ומעולה גמר שנאמרו בה ראש וכרעים בהקטרתה שנאמר וערכו את הנתחים את הראש ואת הפדר ונאמר והקרב והכרעים: **כשם שפרשו בקרבו וכו'.** שנאמר ואת עור הפר ואת כל בשרו הקיש הוצאת עור ובשר להוצאת קרבו ופרשו מה פרשו בקרבו אף בשרו בעורו וכתיב והוציא ושרף מה הוצאתו בשרו (ה) ועורו אף שריפתו כן: **ת"ר נאמר כאן מחוץ למחנה וכו'.** הגירסא הזו משובשת היא ואי אפשר להעמידה ובמסכת זבחים ובת"כ [3] הכי איתא ת"ר להלן אתה נותן להן ג' מחנות וכאן אתה נותן להן מחנה אחת א"כ למה נאמר אל מחוץ למחנה לומר לך כיון שיצאו חוץ למחנה אחת מטמאין בגדים וגבי פר יום הכפורים תניא לה בת"כ יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו וגו' וקממתה תנא ואמר הכי להלן בפר העדה וכהן משיח אתה נותן להן לשריפתן חוץ לג' מחנות עזרה והר הבית וירושלים כדיליף לקמן וכאן אתה אומר אל מחוץ למחנה ושרפו דמשמע שישרפן חוץ למחנה שכינה מיד במחנה לויה והלא אף אלו פיימייס ואיתקישו להדדי לשריפה ולטומאת בגדים כדאמרינן גבי פר העלם דבר ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת [4] וכוליה לדרשא ודרשינן לפר זה פר יום הכפורים במס' זבחים (לט.) ובמסכת מנחות (כז.) מייתינן לה ועיקרה בת"כ וגבי פר יוה"כ נמי כתיב החטאת החטאת ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת מה תלמוד לומר חטאת חטאת לפי שלא למדנו שיהו מטמאין בגדים ונשרפין אבית הדשן אלא אלו בלבד מניין לרבות פר משיח ופר העדה ושעירי ע"ז ת"ל חטאת חטאת אלמא כי הדדי נינהו א"כ למה נאמר כאן מחנה אחת לא נאמרה אלא על טומאת הבגדים הכתובה אחריה והשורף אותם יכבס בגדיו ולומר לך כיון שיצאו חוץ למחנה אחת מטמאין בגדים ואף של פר כהן משיח מכאן למד שהרי לא נכתבה בו טומאת בגדים ומרידויא דחטאת חטאת אתיא כדפרישית. וה"ג **אמר מר להלן אתה נותן להם ג' מחנות וכו': מחוץ למחנה בדשן.** בהוצאת דשן המזבח והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה שמין [ת"ל] אינו מלמד כלום דאנא ידענא דאל מחוץ למחנה מוציאין אותו דכתיב בפרים הנשרפים אל שפך הדשן וכתיב בהו מחוץ למחנה: **ורבי שמעון.** דאמר במתניתין אין מטמאין בגדים עד שיוצא האור ברובן האי מחוץ למחנה דכתיב בפר ושעיר של יום הכפורים מאי עביד ליה: **נאמר כאן.** בפר יום הכפורים: **ונאמר להלן.** בפרה אדומה והוציא אותה אל מחוץ למחנה (במדבר יט): **מה כאן.** בפרים הנשרפין חוץ לג' מחנות אף שחיטת פרה אדומה חוץ לג' מחנות: **ומה להלן.** בפרה אדומה במזרחה של ירושלים דכתיב בה אל נכח פני אהל מועד (שם) אלמא עומד במזרח ופניו למערב כנגד פתחו של היכל שהוא בכותל מזרחי [1] ופתוח למזרח אף כאן וכו': **ורבנן.** דמפקי ליה לקרא לטומאת בגדים ולית להו גזירה שוה: **היכא שריף נהו.** לאיזו רוח של ירושלים:

לצפונה

כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו. פירש"י ואיתקש שריפה להוצאה ותימה לי והא בקדשים אין למידין היקש מהיקש והכא כיון דהוצאה גופה למידין בהיקש מדאיתקש עור ובשר לפרש היכי הדר תו גמרינן מינה שריפה בהיקש ואין לתרץ כיון דנשרפין חוץ לשלש מחנות לא תשיבי עור ובשר שלהם קודש לענין זה שלא יחזרו וילמדו בהיקש אלא מחזרין שפיר ומלמדין בהיקש דהא כפ' איזהו מקומן (זבחים דף נ.) מייתי הא ברייתא דהכא וגמר מינה דבר הלמד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש בקדשים אלא יש לומר דשריפה גופה איתקש לפרש כשם שפרשו בקרבו בשעת שרפה כך בשרו בעורו דושרף קאי על בשרו ולאשו וכרעיו וקרבו ופרשו ששורף הכל וכשם שפרשו בקרבו דגמאי היה לשרוף הפרש בפני עצמו אף בשרו בעורו מיהו יכולני לייאש פירש"י: **תן לו מחנה שלישית.** תימה בפר העלה מנלן שלא מחנות אי מפר כהן משיח הא איהו גופיה גמר בהיקש מדשן ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש ולמאן דאמר אינו ודבר אחר לא הוי היקש ניחא לאגב דגמרי מייה מחנה הכתוב בו גמרינן נמי מחנה דגמר בהיקשא וכן קשה בפרק גמר הדין (סנהדרין דף מב:) דיליף מקלל דסקילתו חוץ לשלש מחנות מגזירה שוה דפרים הנשרפים ואמאי והא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בגזירה שוה למאן דאמר באיזהו מקומן דבתר מלמד אזלינן אע"ג דלמד חול הוא וכן בשמעתא דקאמר להלן אתה נותן להם שלש מחנות וכאן מחנה אחת פירוש הא גמרי מהדדי בג"ש דחטאת חטאת בשילהי התערובת (זבחים דף פג.) וקשה והא דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בגזירה שוה וכן קשה לר' שמעון דגמר פרה מפר יום הכפורים חוץ לשלש מחנות בגזירה שוה ופר יום הכפורים גופיה בהיקש מפר כהן משיח מנא לן דחוץ לג' מחנות. דתניא והוציא את הפר אל מחוץ למחנה חוץ לג' מחנות וכו', ופשוטה בפר כהן משיח כתיב אל מחוץ למחנה אל שפך הדשן למדנו ששפך הדשן הוא חוץ למחנה למה כתיב והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה להוסיף לו חוץ למחנה אחר. עוד בפר העדה כתיב ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון. והוא פר כהן משיח. וממילא ידענן דחוץ למחנה ישרף, למה כתב בו [אל מחוץ למחנה] ליתן מחנה אחר הרי ג' מחנות. וכתיב והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן. ש"מ ששפך הדשן במזרח היה. הנה למדנו שפר כהן משיח היה נשרף חוץ לג' מחנות למזרח ירושלים. וכן פר העדה. ור' שמעון דאמר משיצת האור ברובן דאישתייר ליה אל מחוץ למחנה מופנה גמיר ביה גזירה שוה מפר כהן משיח. כדתניא ר' אליעזר אומר נאמר בו מחוץ למחנה כו'. ורבנן דמפקי אל מחוץ למחנה [ד]חוץ לחומת עזרה [מטמא בגדים] הני היכא הוה שריף להו, אמרינן שריף להו לצפון ירושלים חוץ לג' מחנות כדתניא כו'.

מה להלן על ידי ניתוח ולא על ידי הפשט אף כאן על ידי ניתוח ולא על ידי הפשט והתם מנא לן [6] דתניא [1] וקרבו ופרשו והוציא מלמד שמוציאו שלם יכול ישרפנו שלם נאמר כאן [1] ראשו וכרעיו ונאמר להלן [3] [2] (ראש וכרעים) מה להלן על ידי ניתוח אף כאן על ידי ניתוח אי מה להלן על ידי הפשט אף כאן על ידי הפשט תלמוד לומר וקרבו ופרשו מאי תלמודא אמר רב פפא כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו: מאימתי מטמאין בגדים: [3] תנו רבנן [3] יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו להלן אתה נותן להם שלש מחנות וכאן אתה נותן להם מחנה אחת אם כן למה נאמר מחוץ למחנה לומר לך כיון שיצא חוץ למחנה אחת מטמאים בגדים והתם מנא לן [7] דתניא [1] והוציא את כל הפר חוץ לשלש מחנות אתה אומר חוץ לשלש מחנות או אינו אלא חוץ למחנה אחת כשהוא אומר בפר העדה [4] אל מחוץ למחנה שאין ת"ל שהרי כבר נאמר ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון ומה ת"ל אל מחוץ למחנה ליתן לו מחנה שניה וכשהוא אומר [5] מחוץ למחנה בדשן שאין ת"ל שהרי כבר נאמר [1] אל שפך הדשן תן לו מחנה שלישית [8] ור"ש האי מחוץ למחנה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא ר"א אומר נאמר כאן מחוץ למחנה ונאמר להלן [6] מחוץ למחנה מה כאן חוץ לשלש מחנות אף להלן חוץ לג' מחנות ומה להלן במזרחה של ירושלים אף כאן במזרחה של ירושלים ורבנן היכא שריף להו כדתניא היכן נשרפין

לצפונה

מטמאין בגדים וכו'. כתב הרש"ש דלא אתיא כמ"ד דבעינן לאיתקשא לפר יום הכפורים דמה הוצאתו בשרו בעורו אף הכא בשרו בעורו ול

סח: שני שעירי פרק שישי יומא

עין משפט נר מצוה

מב א מיי׳ פ״ז מהל׳ מעשה קרבנות הלכה ד:
מג ב ג ד ה מיי׳ פ״ה מהל׳ פרה הל׳ ד:
מד ו מיי׳ פ״ג מהל׳ עבודת יום״כ הל׳ ז:
א ז ח מיי׳ שם הל׳ ט:
ב ט י מיי׳ שם הלכה י:
ג כ מיי׳ שם הלכה ח:
ד ל מיי׳ פ״ח מהלכות בית הבחירה הל׳ ו:
ה מ מיי׳ פ״ו מהלכות מעשה הקרבנות הל׳ ח:

תורה אור השלם

1. וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַכֶּפֶר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר אֶל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשָּׂרֵף:
ויקרא ד יב
2. וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה: ויקרא טז כח
3. לְכוּ נָא וְנָוַכְּחָה יֹאמַר יְיָ אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כְּשֶׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:
ישעיהו א יח
4. וּבָעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ:
במדבר כט ז
5. וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כּُפַּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם: שמות כט לג

מוסף רש״י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

אמר רבא מאן תנא דפליג על ר׳ יוסי הגלילי ר׳ אליעזר בן יעקב היא דתניא על שפך הדשן ישרף שיהא שם דשן שיקדים שם דשן. ר׳ אליעזר בן יעקב אומר שיהא מקומו משופך. ודהי אביי ודילמא במקומו משופך פליגי ולאו דלא בעי ר׳ אליעזר בן יעקב על שפך הדשן ממש. מאן דאמר ניתך הבשר והחלב כהיתוך מים אין מטמא בגדים, החריכה נמי כמו היתוך הוא שהרי לא נותר בשר, ואינו מטמא בגדים. ומי שאמר משנעשו אפר החריכה אינה אפר ומטמא בגדים. אמרו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר כו׳. אמר אביי ש״מ קסבר ר׳ יהודה בית חדודו מדבר הוא. קמ״ל כיון שהגיע למדבר נעשת מצותו.

הדרן עלך שני שעירי

בא לו כהן גדול לקרות אם רוצה בבגדי בוץ קורא כו׳. דייקינן ממתני׳ דקריאה לאו עבודה היא. ומדקרי בבגדי בוץ ש״מ דבגדי בוץ כהונה ניתנו ליהנות בהן. ואע״ג דאסיקנא לשמעתא כי ניתנו ליהנות בהן, דחינן דילמא שני קריאה דצורך עבודה היא. הכי נמי דחינן דלא היו ישנים בבגדי קדש הא מיכל אכלי בהו. דילמא שני אכילה דאית בה כפרה כעבודה היא, דתניא ואכלו אותם אשר כופר בהם, מלמד כיון שהכהנים אוכלין אותם בעלין מתכפרין. **איכא** דאמרי שינה הוא דלא הא הילוך בהו שרי. ודחינן אפילו הילוך אסיר,

מסורת הש״ס

ז) ל״ל עב, **ב)** [בעניין ערך מרכז גרם אמר רבא דשויה מרוכז איכא ביניייהו], **ג)** [גי׳ ירושלמי תורון], **ד)** סוטה מ:, **ה)** [מגילה כד.], **ו)** [גיר׳ סדר המשנה וירושל׳ עומד ומקבל וקורא עומד וקורא וכו׳], **ז)** [ע״ ב׳ במשנה שבמגיות ומ״ט], **ח)** [לקמן עמ.], **ט)** [גי׳ יכו׳ היתה עבשית כאמת], **י)** תמיד סב:, **כ)** פסחים נט. יומות מ. ל., **ל)** [ויקרא נח], **מ)** [לקמן ע.], **נ)** [שם:], **ס)** [לקמן ע.],

גליון הש״ס

מתני׳ קורא על פה. עיין ברכיני יומה פ״ל דברכות דף ז ע״ב:

הגהות הב״ח

(א) מתני׳ ר׳ שמעאל אומר והלא סימן אחד כו׳. נ״ב בריש״א היא: **(ב)** מתני׳ וכסן גדול עומד ומקבל וקורא. נ״ב ס״ל עומד וקורא: **(ג)** שם ועל המקדש (בפי עלמן) ועל ישראל (בפי עלמן) ועל הכהנים (בפי עלמן) ועל שאר התפלה כל״ל ומיומה ועל ירושלים בפי עלמה נמחק ומיומה בפי עלמן מוקפין ונ״ב ס״ל ועל הכהנים ועל ישראל ועל שאר התפלה:

הגהות הגר״א

[א] במשנה (ר׳ ישמעאל כו׳ עד כשלא יגביעו) תא״מ: **[ב]** גמ׳ (דקסבר ר׳ יהודה) תא״מ: **[ג]** במשנה ועל המקדש ועל הכהנים ועל ישראל בפי עלמן ועל שאר התפלה. כל״ל:

הגהות מהר״ב רגשבורג

א) מתני׳ על הכהנים בפ״ע ועל שאר התפלה. נ״ב עי׳ בברייתא לקמן דף ע. ע״ל ת״ר על התורה וכו׳ ועי׳ תוי״ט ד״ה על התורה כו׳ ודו״ק:

לעזי רש״י

ריידריגרדי״ש. משמר עורפי.

תוס׳ ישנים

ורבי אליעזר ב״ר יעקב הוא. דלא בעי שיהא שם דשן ומ״מ גמר שלא (ממנומת) מעל שפך הדשן במקום שפיכת הדשן. וקמ״ל רבי יהודה כיון שהגיע שעיר לראש המדבר נעשית מצותו. ומה היה קורא מיד הפרשה. מסמע לכאורה (דפליגי אתי״ק) [דפליג אר״מ הקפר] דאמר לעיל (סז, ל) כשהגיע שעיר למדבר מלבין ווידעין היו עשנעשית מצותו וחכו כשהגיעו לצפונה של ירושלים וחוץ לשלש מחנות א״ר יוסי אומר אבית הדשן נשרפין אמר רבא מאן תנא דפליג עליה דר׳ יוסי ר׳ אליעזר בן יעקב הוא דתניא ג) אל שפך הדשן ישרף שיהא לשם דשן רבי אליעזר בן יעקב אומר שיהא מקומו משופך אמר ליה אביי ודילמא במקומו משופך הוא דפליגי ת״ר ב) והשורף השורף מטמא בגדים ג) ולא המצית את האור ד) ולא המסדר את המערכה ה) ואי זהו השורף זה המסייע בשעת שריפה יכול אף משנעשו אפר מטמאין בגדים ת״ל אותם ו) אותם מטמאין בגדים ולא משנעשו אפר מטמאין בגדים ר״א ברבי שמעון אומר הפר מטמא ניתך הבשר אינו מטמא בגדים מאי בינייהו ז) איכא בינייהו דשויה חרוכא: **מתני׳** אמרו לו לכהן גדול הגיע שעיר למדבר ח) ומניין היו יודעין שהגיע שעיר למדבר דירכאות היו עושין ומניפין בסודרין ויודעין שהגיע שעיר למדבר אמר ר׳ יהודה והלא סימן גדול היה להם מירושלים ועד בית ט) חדודו שלשה מילין הולכין מיל וחוזרין מיל ושוהין כדי מיל ויודעין שהגיע שעיר למדבר [א] (ח) ר׳ ישמעאל אומר והלא סימן אחר היה להם לשון של זהורית היה קשור על פתחו של היכל וכשהגיע שעיר למדבר היה הלשון מלבין שנאמר ג) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: **גמ׳** אמר אביי ש״מ בית חדודו במדבר קיימא והא קמ״ל [ב] דקסבר רבי יהודה כיון שהגיע שעיר למדבר נעשית מצותו:

הדרן עלך שני שעירי

בא לו כהן גדול לקרות י) אם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא ה) ואם לאו קורא באצטלית לבן משלו ט) חזן ז) הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכהן גדול עומד ומקבל (ג) וקורא ה) ו) אחרי מות ואך בעשור וגולל ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן ד) ובעשור שבחומש הפקודים ח) קורא על פה ומברך עליה שמונה ברכות על התורה ועל העבודה ועל ההודאה ועל מחילת העון (ג) ועל המקדש [ג] בפני עצמו ז) ועל ישראל בפני עצמן ועל ירושלים בפני עצמה [א] ועל הכהנים בפני עצמן ועל שאר התפלה ט) כ) הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין והרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כ״ג כשהוא קורא ולא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהן ט) שוה כאחת: **גמ׳** מדקתני באצטלית לבן משלו מכלל דקריאה לאו עבודה היא וקתני אם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא שמעת מינה בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן דילמא שאני קריאה דצורך עבודה היא דאיבעיא לן בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן או לא ניתנו ליהנות בהן ת״ש י) לא היו ישנים בבגדי קודש שינה הוא דלא הא מיכל אכלי דילמא שאני אכילה דצורך עבודה היא כ) כדתניא [5] ואכלו אותם אשר כופר בהם מ) מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין שינה הוא דלא הא הלוכי מהלכי בדין הוא דהלוכי נמי לא וסיפא לצפונה של ירושלים. שכל מעשה חטאת בצפון: **אבית הדשן.** לריך שיקדיש לשם דשן המוצה שיהא נקרא קודש לכן מקום שפך הדשן מכלל דלתנא קמא לא לריך: **רבי אליעזר בן יעקב הוא.** דאמר לא אשמועינן אלא שיהא מקומו מדרון שיהא דשנו משתפך: **ודילמא במקומו משופך הוא דפליגי.** ומודה רבי אליעזר בן יעקב שיקדיש שם דשן אלא דבעי נמי מקומו משופך: **השופך.** המתעסק בלרכי שריפתן בגופן דכתיב אותם כגון המסייע בשעת שריפה והאי תנא אית ליה כרבי שמעון דאין מטמאין בגדים עד שיעלה אפר דאותם קרינא ביה לרבי אליעזר ברבי שמעון שויה חרוכא לא מטמא דלא פר מיקרי: **מתני׳ אמרו לו לכהן גדול וכו׳.** שאינו רשאי להתחיל בעבודה אחרת על שהגיע שעיר למדבר שנאמר ט) ושלח את השעיר במדבר ואחר כך ואת אחד החטאת יקטיר המזבחה: **דירכאות.** בני אדם עומדים מירושלים לצוק בכדי שיראה זה סימנו של זה ומניפין אותם הסמוכין למדבר בסודרין וזה הסמוך לו רואה ומניף גם הוא ורואה חבירו הסמוך לירושלים. דירכאות בלע״ז רידיגרד״ש: **עד בית חדודו.** הוא ראש המדבר ושם נתקייים ושלח את השעיר במדבר: **הולכין מיל.** כדאמרן לעיל (סו:) מיקירי ירושלים מלוין אותו עד סוכה הראשונה: **גמ׳ נעשית מצותו.** ומתחיל לקרות הפרשה:

הדרן עלך שני שעירי

בא לקרות. את הפרשה דילפינן ממלואים דאמרינן בפ״ק (דף ה:) מניין שאף מקרא פרשה מעכב וכו׳: **אם רצה לקרות בבגדי בוץ.** שהוא לבוש עכשיו שעבד בהן עבודת היום: **אצטלית.** לבוש כמין חלוק: בית הכנסת היה סמוך לעזרה בהר הבית: **חזן הכנסת.** שמש: **ראש הכנסת.** על פיו נתתכין לרכי הכנסת מי מפטיר מי פורס על שמע מי עובר לפני התיבה: **ואך בעשור.** שבפרשת אמור אל הכהנים: **ואומר יותר ממה שקריתי וכו׳.** בגמרא מ) מפרש טעמא: **שבחומש הפקודים.** ספר וידבר שמתחיל במניין של ישראל ופרשת פינחס באותו ספר ושם המוספין אמורין: **קורא על פה.** טעמא מפרש בגמרא נ): **על הפורה.** ברכה של אחריה אשר נתן לנו וכו׳: **ועל העבודה.** רלה בעמך ישראל ותרלה העבודה בדביר ביתך וכו׳ שאותן לבדך בירלאה נעבוד: **ועל ההודאה.** מודים אנחנו לך על הטוב לך להודות. על העבודה מברך בשביל העבודה שעבד והודאה סמוכה לעבודה דכתיב זובח תודה יכבדנני (תהלים נ) אחר עבודה תודה והיא הודאה: **על מחילת העון.** מחול לעונותינו ביום הכפורים הזה וכו׳ עד מלך מוחל וסולח לעונותינו וכו׳: **על המקדש.** מתפלל על המקדש וחותם ברוך שנאמר במקדש: **ועל הכהנים.** מתפלל על הכהנים וחותם ברוך שנאמר בזרעו של אהרן וכן על ישראל: **ועל שאר התפלה.** מפרש בגמרא מ): **גמ׳ נתנו ליהנות.** נתן רשות ליהנות בהן בלא שעת עבודה: **שינה הוא דלא.** שמא יפיח:

(לחלקו) [לפלגו] שעד אותה שעה לא היה מלבין כדקאמר לעיל דילמא קדיש ומלבין דגמרא ליה לריש״ק כו׳ (אלא) [אלמא] לא היה מלבין עד שעת דמיפה לגמרי, ולפי [מה] שפיקש המלמוד המשנה לעיל (לימא) [ליה] ליה לר׳ יהודה דהכא שהיו קושרין אותו מלין בקלע וחאיו בין קרניו כיון שמלבין היה (מגיע) [כשהגיע] למדבר. הדרן עלך שני שעירי

פרק שביעי מתני׳. **בא** לו כהן גדול לקרות כו׳. הכא הואיל והפסיק עבודת היום וגם עשה עיקר עבודות כפרה יש לקרות ולברך על הממילה ועל סדר הכרכות. פירושלמי [פ״ז ה״ו] מנין (לקרות) [לקריאת] הפרשה ר׳ אידי בשם ר׳ יוחנן ויעש מת״ל כאשר לוה ה׳ מכאן לקריאת הפרשה. **ואם רצה** לקרות בבגדי בוץ קורא. אבל בבגדי זהב אין לקרות שאין לבוש בתחילה בבגדי זהב אם לא לצורך עבודה, ומתרינן לעיל בפרק הממונה [לב, ב] שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה וטעון שהתה טבילה ממוך לעבודה הקודמה. גמ׳. **מבלל דקריאה** לאו עבודה היא. מדלא בעינן שימסרנה לכיבור לכל הפחות, ועוד דאלטלתא אינו כמוות וחלוק בפי׳ רש״י אלא הוא כמו סדין להתעטף (כס) [בה] כמו אדרת שנעבר אינטלא דמילתא בסהדרין [מד, ב] ואינטלא דפרקוה אמיתנא [ינמות סו, ב], וכן היה לבוש אינטלא בת מלה [שבת קכא, ב], וכן נותנין לו כל ימות הרגל ולאינטלתא [מו״ק ז, ב], וכן מרגוה ירושלמי דזיקה שם ויפת את המלבוש [בהאשת ט, כג], מתמע שהוא כעין סדין ולא חלוק וכתונת. ולכאורה מתמע שאינה בגדי כהונה בזה הענין. ולא כפי׳ רבותיו של רש״י שפי׳ לעיל בפרק הממונה [לה, ב] דהכן שעשתה לו אמו כתונת בד מאה מנה לובשה ועובד בה עבודת יחיד דהיינו מקרא פרשה באינטלא לבן מצלו, דהא (פריך) הכא שאינו כתונת, וגם הקשה רש״י שם עליהם דלא קתני בם הכא ובלבד שימסרנה לכיבור, וגם הפייט יפד את הכתונת סוכר (שלון) [שהן] בגדי כהונה, ועוד דהא אמרינן (בכלל ו׳) [הכא מכלל] דקריאה לאו עבודה היא, ואי עבודה היא, ואפילו של יחיד לא הוה מקשה כאן כלום.

וסיפא איצטריך ליה. שיהא דנקט משום דבעי לאשמועינן שמותר ליתנן תחת ראשיהן ותו לא איכפת לן אם יפיח מאחר שפוסטן: **כנגד ראשיהן.** אצל ראשיהן: **שמע מינה.** מדמותר להניחן אצלו לא חיישינן לשמא יפיח: **תפילין מן הצד.** להניחן אצלו כשהוא יצא: **הניחה.** האי דלא חייש לכלאים למאן דאמר אבנטו של כהן גדול ביום הכפורים שהוא של בוץ זהו אבנטו של הדיוט כל ימות השנה ואין כלאים בבגדי כהן הדיוט שפיר: **לא זהו וזו.** דשל הדיוט כל השנה של כלאים: **קשיס הן.** ואינן מחממין לפיכך אין בהן משום כלאים: **נמטא.** לבד ט) פלטר"א בלע"ז: **גמדא.** קשה: **שרי.** אין בו משום כלאים להעלאה דומיא דלביש לאית בה הנאת חימום הוא דאיתסר: **למדינה אסור.** שנוהג בה דרך חול: **בר גריזים.** מקום מושבן של כותים: **עם לעשות לה'.** כשבא עת לעשות דבר לשמו של מקום מותר לספר בו תורה: **נחלמיד במקום הרב.** לרשב"ם הכנסת ולסגן בפני כהן גדול ואינו כממעט כבוד הרב: **הולה משום כבודו דכהן גדול.** מדאין אותו שיש שררות הרבה למטה ממנו אבל בעלמא אין חולקין אין

בא לו. תפילין מן הצד שריין. פירש רש"י ולא חיישינן שמא יישן בהן ויפיח אבל בפ"ק דתמיד (דף כז.) מפרש טעמא אחרינא דלא חיישינן דילמא מגגדר ונפל עלייהו ואיכא בזיון תפילין: **אלא** למאן דאמר לא זהו אבנטו של כהן הדיוט מאי איכא למימר. אע"ג דפלוגתא דתנאי היא בפרק קמא (דף יב.) הוא רולה לייסב מתניתין דפ"ק דתמיד (דף כה:) ההיא דמקפלין ומניחין תחת ראשיהן אליבא דכולי עלמא:

קשין הן. תימה א"כ מאי היא דאמר בפ"ק דערכין (דף ג.) ט) הכל חייבין בכלאים בהנאה לויס וישראלים ופרין פטיטא ומשני בהנאה אינטרין ליה סד"א הואיל ואיסתרי לגבייהו כלאים בעבודה אבל בעידן עבודה נמי ליסתרו קמ"ל וכו' והשתא כיון דקשין הן לא איסתרו כלאים לגבייהו ותירץ ר"ת דלביסה והעלאה דהוו דאורייתא אסירי אפילו בקשין אבל הנאה דמדרבנן לא גזרו בקשין ולא כפרש"י שפיר קשין הן ומותרין בלביסה והעלאה ובפ"ק ביום טוב (דף יד:) דתנן משלחין בי"ט כלאים ופרין כלאים למאי חזו ומשני בקשין מיילי נמי בהנאה ואם תאמר והנאה היכי שרי והא כיון דהוו כלאים דאורייתא לענין לביסה והעלאה ליתסרו אפי' למוכרו לעובד כוכבים כדתניא י) (בתוספתא דכלאים (פרק ה)) הבגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו לעובד כוכבים ולא יעשנו מרדעת לחמור וכל שכן להליע תחתיו יש לומר ההיא אייר דווקא באבד וחייישינן שמא יקרע בגדו ויחזור ויתפרנו על גבי בגדו כדאמר במס' ע"ז (דף נב.) גבי נודות העובדי כוכבים שאסור לעשות מהן שטיחין לחמור שמא יבקע נודו ויחזור ויתפרנו על גב נודו אבל אם היו הכלאים ניכרים מותר כדתנן במסכת כלאים (פ"ע משנה ד) תכריכי המת ומרדעת החמור אין בהם משום כלאים ואם תאמר והאמר הכא אפי' י' מלעות זו על גבי זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהם וכן קשה אהא דתנן במסכת כלאים (פ"ע משנה ג) הכריס והכסתות אין בהם משום כלאים וי"ל דמלעות שייך כריכה להכי חיישינן שמא תכרך לו נימא אבל במרדעת החמור ובכריס וכסתות לא שכיחא שתיכרך נימא ולהכי לא גזרו מיהו אם בשרו נוגע בהן אסור כדתנא בהדיא גבי כריס וכסתות ובגבד שלא יהא בשרו נוגע בהן והוא הדין במרדעת ובלביסה והעלאה אסירי בכל ענין ואף על פי שאין בשרו נוגע בהן כדתנן לא יתן אדם מרדעת של כלאים על כתיפו אפי' להוליא זבל ומה שהשיב ר"י לה"ר שמעון מינגיל"א על אותם קושטו פורפיטיי"ש שיש בהן כלאי בגדים ומוכין של צמר אע"פ שהבגדים שעליהן הן של פשתן יש להתיר דלתיתא בספ"ק דביצה (דף טו. ושם) לשון ר"י: **בגדי** כהונה היוצא בהן למדינה אסור. וכן משמע בפרק האיש מקדש (קדושין דף מ.) דאפי' בעזרה אסור לכתחילה לגובשן שלא לצורך עבודה דקאמר בגדי כהונה אין בהן מעילה לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת פי' שיוכלו להזהר להסירן מיד אחר עבודה ומשמע הא לכתחילה לגובשן אסור דבזה אפשר להזהר וא"ת הא אמרינן בפרק האומר בקידושין (דף סו.) גבי ינאי המלך הקם להם בגיץ שבין עיניך אלמא שמותר להניחו אפילו חוץ למקדש וליכא למימר דמיד נזרקה בו מיונות דהתם משמע דאכתי לא נזרקה בו מיונות עד בתר הכי דקאמר ותורה שבכתב מה תהא עליה ולא אמר נמי התורה שבעל פה ומיהו למאן דאמר (לעיל ז:) דווקא עודהו על מזבח מרלה יכול להניחו כל שעה ואור"ת דלכולי עלמא יכול להניחו כל שעה מדכתיב ביה והיה על מצחו תמיד (שמות כח) ואף על גב דאיצטריך לדרשא אחריתי לעיל בפרק קמא (דף ז:) שלא יסיח דעתו ממנו ושמא יש לומר מדכתיב תרי זימני והיה על מצח אהרן והיה על מצחו נפקא ויותר היה נראה לומר דשלא כדין עשה שהניח הציץ מיהו הכא לא הוה מצי לאכוחי דנזרקה בו מיונות שכפר בכל התורה שבעל פה עד בתר הכי דדייק מדלא קאמר אלא תורה שבכתב מה תהא עליה: אין

ח) [תמיד כז. ע"ש**], ג)** [תמיד כז: ע"ש] נעיל ו. יב. חולין קלח.**, ג)** [תמיד כז:] ביצה יד:**, ד)** [ביצה טו.]**, ה)** בע"א ומתן לסם רשום מ:**, ו)** [ב"ב קיט: קטוה מ: מא:]**, ז)** [קטוה שם]**, ח)** [אין זה במשנה בשום מקום והכוון כדאיתא לעיל כה. וכסוטה מ: מא: וכתמיד כז. והאמר מר:]**, ט)** [בערוך פירש לבד כוון וקמיע והוא קשה]**, י)** [הך מלתא הכל מייבין בכלאים ליתא בערכין ולא בשום מקום בש"ס ודע בתוס' ביצה טו. ד"ה אלא וכו' כתבו הכל מייבין בציצית וכו' ואימא לא לחייבו בציצית וכו' עיין שם והוא הנכון וכ"א בת"ק]**, כ)** [בפסחים מ:].

תורה אור השלם

1. אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאָיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרָע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ: ויקרא יט יט
2. עֵת לַעֲשׂוֹת לַיְיָ הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ: תהלים קיט קכו

גליון הש"ם

גמרא שמעת מינה בגדי בהונה ניתנו ליהנות. עיין פ"ש מ"ט דכלים בר"ש: **שם** לעולם תחת ראשיהן. עי' בלר שבע סוף הוריות ד"ה לף כלו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הניחה למ"ד אבנטו של כ"ג ביוה"כ זה הוא אבנטו של כהן הדיוט בשאר ימות השנה אלא למ"ד אבנטו של כ"ג ביוה"כ לא זה הוא כל"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמרא (בשלר ימות השנה) תמ"מ:

לעזי רש"י

פילטר"א. (מצע)-לֶבֶד.

תוס' ישנים

גמ'. ש"מ תפילין מן הצד שרו. פי' רש"י ולא חיישינן (לספסקה) [לספחה], ולא דק דפ"ק דתמיד (כז, ב) מפרש בהדיא טעמא (ולא) [דלא] חיישינן [דילמא] מיגגדר ונפיל עלייהו פי' ואיכא בזיון שאוכב עליהם. ול"ת היכי פטיטו מידי מרב פפא דהא מיהו גופיה דמוי מדמי ליה. י"ל דפטיטא ליה הכי מלא קאמר רב פפא דילמא כגד דלשיהן. ועוד ד[מ]עיקר מילתיה דרב אשי [ד]קיל לפי האמת (ד)פטיטא [ליה ד]כגד דלשיהן הוא דקאמר. מ"ר. **תיפוק לי משום כלאים.** תימה על מה שפירש רבינו יעקב דכלאים בציצית שהותרו ביום הותרו גם בגילה אף על פי שאין הציצית מוהגת בגילה כדמפרש במגילה פרק המקבלת (מ, ב) גבי (מלית) [מקבלת] אין בה משום כלאים אפילו בעלת פטורה, ומאי שנא ציצית של כלאים מותר שלא (בתכלת) [במקום מצוה, ועוד קשה דבתכלת (מג, ב)] ובשמעתא דמריתא דערכין (ג, ב) הכל חייבין בציצית בין בהנים לוים וישראלים כו' פטיטא קד"א דהוא"ל דלא לגבייהו לא ליחייבו קמ"ל דהא דאיסתרו בעידן עבודה שלא בעידן עבודה מיהא לא איסתרו. מיהו הכיא לאו קושיא היא דמיירי בג[ב]גדי חול דלא איסתרו כלאים כמו שפירש ר"ת, אבל מהך דהכא מיקמי לך. אלא אומר רבינו עולם שהיא עשויה להנאתו בכל שעה שירצה קאמר דאמתא לגיעבד בה ציצית ומשמע בה בכל שעה שירצה, אבל בגדי כהונה אינן [אלא] לצורך עבודה ולכך לא אותרו אלא בשעת עבודה [אבל שלא בשעת עבודה] כגון בהלעה [לא] אבל לביסה במקדש ודאי לא אסרו דלמשמע בשמעתין דדייק לענין הא הלוכי מבלכי ש"מ מינתו ליהנות בהם ולא קשיא ליה איסור כלאים עד לבקוף בגי הלעה. וכן שמעון הלביק שלבש בגדי כהונה במדינה ופרץ מעיה על בריחתא דקתני בה במדינה אסור אבל במקדש ניחא ליה דמותר אפילו שלא בעידן עבודה, וכן בסוף תוספתא דכלאים בגדי כהן גדול שיוצא בהן במדינה חייב ובמקדש בין בשרא ובין שלא בשרא פטור מפני שהן רשאין לעבודה וקתני ממי שהם בגדי כהונה ובגדי כהן גדול אין בהן משום כלאים, ושלא בעידן עבודה איצטריך למימר הכי, ובמנחות בפרק התכלת (מא, ב) ובחולין פרק כל הבשר (קי, ב) דיקדקינן עדיין בפי' בריתא זו של תוספתא. מ"ר. **ותיפוק לי משום כלאים.** תימה מאי שנא לאיסור כלאים פטיטא ליה לתיכוא וגבי מעילה תוספתא דקתני אי אי נתנו ליהנות בהם אם לא ניתנה תורה למלאכי השרת דומיא דקדשים אלים וקדשי מזבח דלא מזו לא קדשי ה' נקרבו לענין מעילה כיון שהם לא ניתנה תורה למלאכי השרת והוו להו כלא מעילה דומיא דקדשים אלים וקדשי מזבח דלא מזו לא קדשי ה' פי' דלא מיירי בגבנון, ותנא בתרא דפטיטא מיירי הכא דנתנו ליהנות לא מיירי בתם כלל. **בגדי בהונה קשים הן דאמר רב הונא בר'.** פי' רש"י דנמטא גמדא דגרש שריא וקן בגדי כהונה שרו. והקשה רבינו יעקב מדאמר בריש ערכין (ג, ב) ובתכלת [מנחות מג, ב] דמי ואינבעית אימא באותם שאין בהן כלאים לא מיירי בגבנון, ותנא בתרא דפטיטא מיירי הכא דנתנו ליהנות לא מיירי בתם כלל. **בגדי בהונה קשים הן דאמר רב הונא בר'.** פי' רש"י דנמטא גמדא דגרש שריא וקן בגדי כהונה שרו. והקשה רבינו יעקב מדאמר בריש ערכין (ג, ב) ובתכלת [מנחות מג, ב]

מוסף רש"י

אבנטו של כהן גדול. לאה לעגל ו ב ורש"י ומוסף רש"י שם. שמא תיכרך נימא אחת. ויש מימים גדולים וגבים כגון של לוסקרין שקורין קו"ט ומחממים במקומה ושובר משום לא תלבש שעטנז, אי נמי נימא בעלמא כיון דעיקר הבגד מהבהבו ומחממו מלמעלה הוא לה הא לביסה לאית בה הנאה (ביצה יד:). **דמפסיק ליה מידי.** שטתן בגד אחר ביניהם (שם). **אסור לישן עליהן.** מדרבנן (שם). **נמטא.** בגד שקורין פלטר"א בלע"ז, **גמדא.** קשה, כמו (פסחים קיא.) גמוד מפאני, דבר שהוא כוון נעשה קשה, **דגרש.** מקוס, **שריא.** ליסיכה, שאינו מחמם (ביצה טו.). ש"מ **חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב.** מדקתני חזן הכנסת וזוטל פסר תורה ונתנו לרשב הכנסת, ואין חזן הכנסת נותנה לב"ג, אלא מכבד את רשב הכנסת בפני הסגן ובפני כ"ג ואלא הכנסת מכבד הסגן בפני כ"ג, ש"מ חולקין כבוד לתלמיד, תלמיד קטן חולק כבוד לתלמיד גדול ממנו ואע"פ שהרב שם ואין בגאי לרב, ופתמא כמ"ד חולקין, דפלוגתא היא ביש מוחלין (ב"ב קיט:) גבי בעת ללפחד (סוטה מ:). **הולה משום כבודו דכ"ג היא.** ולעולם אין חולקין והכא הולה משום יקרא דכ"ג הוא שמרבה את מעלותיו מעלה למעלה ממעלה (שם).

רבינו חננאל

והאי דקתני שינה משום סיפא, דקתני פושטין ומקפלין ומניחין אותם תחת ראשיהן. ואמרינן ומינה את שמע דניתנו ליהנות דהא נותנין אותן תחת ראשיהן. ודחינן לא תימא תחת אלא אימא מניחין אותם כנגד ראשיהן ולא ראשיהן עליהן, ש"מ כשם שבגדי קדש מותר לישן כנגדם כך התפילין מותר לישן כנגדם אם הם נתונים לו מן הצד. **ובדור לן** דשינויא דשנינן שינויא הוא, דאי איפשר לישן על בגדי כהונה דאבנט כלאים הוא ומדאורייתא אסור בהעלאה עליו. ומדרבנן אסור להציעו תחתיו ולישן עליו ואפילו י' מצעות זו על זו וכלאים תחתיהן אסור לישב עליהן. כך על זה הדרך סוגיא דשמועה זו סלקא. **ואמר רב** אשי אפי' תימא תחת ראשיהן כיון שהן קשין דהא חוטן כפול ששה אין נימא נשמטת מהן ונכרכת בבשרו כדרב הונא בריה דר' יהושע דאמר (ניטמא) [נימטא] גמדא דגרש שריא. כלומר כיון שהוא קשה מותר לישן עליו

עין משפט נר מצוה

ו **א** ב מיי' פ"י מהלכות תלמוד תורה הלכה יב סמג לאוין רפ"ג טוש"ע י"ד סימן שמ סעיף ה:
ז **ג** מיי' פ"ח מהלכות בית המקדש הלכה ו:
ח **ד** [מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה יג] טוש"ע י"ד סימן שמ סעיף ב בהג"ה:
ט **ה** מיי' פ"מ מהל' כלי המקדש הלכה יא [פ"י מהל' כלאים הלכה לב וכלא"ד]:

אין ישיבה בעזרה. דכתיב לעמוד לשרת (דברים יח) העומדים שם לפני ה' (שם) ולא מצינו בה ישיבה: **אלא למלכי בית דוד שנאמר ויבא המלך דוד וישב וגו'.** כשאמר לו נתן הנביא אתה לא תבנה הבית כי ימלאו ימיך וגו': **ויברך עזרא וגו'.** בהסוא עניא דויקרא לפני ה' כדאמר רב חסדא בעזרת נשים הכא נמי בעזרת נשים והיכא איתמר דרב חסדא אהא ראב"י אומר בהר הבית שנאמר ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים ואמר רב חסדא בעזרת נשים ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול מאי גדול אמר רב יוסף אמר רב שגדלו בשם המפורש רב גידל אמר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם אמר ליה אביי [ב] לרב דימי ודילמא שגידלו בשם המפורש א"ל אין אומרים שם המפורש בגבולים ולא [ג] והכתיב [ד] ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ואמר רב גידל שגדלו בשם המפורש הוראת שעה היתה ד) [ד] ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול מאי אמור אמר רב ואיתימא ר' יוחנן בייא בייא היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכליה וקטלינהו לכולהו צדיקי ואגלינהו לישראל מארעהון ועדיין מרקד בינן כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת אמר רב חנינא שמע מינה [ה]חותמו של הקב"ה אמת אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא מסרוהו ניהליהו נפק אתא כי [ג] גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר [ז]ויאמר זאת הרשעה בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממזייא ורמא קלא ואזל קליה ארבע מאה פרסי אמרו היכי נעביד דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא אמר להו נביא שדיוהו בדודא דאברא וחפיוהו לפומיה באברא דאברא משאב שאיב קלא שנאמר ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה וישלך את אבן הרשעה אל פיה אמרו אחי אבן הרשעה אל פיה: זכריה ה ח ד) [ד] ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול מאי אמור אמר רב ואיתימא ר' יוחנן בייא בייא היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכליה וקטלינהו לכולהו צדיקי ואגלינהו לישראל מארעהון ועדיין מרקד בינן כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת אמר רב חנינא שמע מינה [ה]חותמו של הקב"ה אמת אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא מסרוהו ניהליהו נפק אתא כי [ג] גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר [ז]ויאמר זאת הרשעה בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממזייא ורמא קלא ואזל קליה ארבע מאה פרסי אמרו היכי נעביד דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא אמר להו נביא שדיוהו בדודא דאברא וחפיוהו לפומיה באברא דאברא משאב שאיב קלא שנאמר ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה וישלך את אבן הרשעה אל פיה אמרו אחי אבן הרשעה אל פיה: זכריה ה ח

אין ישיבה בעזרה. פירשתי לעיל בפרק שני (דף כה.) גבי זקן יושב במערבה:

ועד כמה הוא מדלג בכדי שלא יפסיק התורגמן. לא נעי לשנויי דלמורה קאי משום דקתני אין מדלגין בתורה הדר קא מפרש ועד כמה מותר לדלג בתורה בכדי שלא יפסיק התורגמן והא דאמרו בריש התורגמן וי"ל דאין הכי נמי דהוה מצי לשנויי הכי אלא אדיי מתרץ לו אחמת כאן בענין אחד כאן בשני עניינין כדתניא וכו': ובגמרא

**אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנאמר [1]ויבא המלך דוד וישב לפני ה' כדאמר רב חסדא בעזרת נשים הכא נמי בעזרת נשים והיכא איתמר דרב חסדא אהא ראב"י אומר בהר הבית שנאמר [2]ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים ואמר רב חסדא בעזרת נשים [3]ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול [ג]מאי גדול אמר רב יוסף אמר רב שגדלו בשם המפורש רב גידל אמר [4]ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם אמר ליה אביי [ב] לרב דימי ודילמא שגידלו בשם המפורש א"ל אין אומרים שם המפורש בגבולים ולא [ג] [5]ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ואמר רב גידל שגדלו בשם המפורש הוראת שעה היתה ד) [ד] [6]ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול מאי אמור אמר רב ואיתימא ר' יוחנן בייא בייא היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכליה וקטלינהו לכולהו צדיקי ואגלינהו לישראל מארעהון ועדיין מרקד בינן כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת אמר רב חנינא שמע מינה [ה]חותמו של הקב"ה אמת אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא מסרוהו ניהליהו נפק אתא כי [ג] גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר [7]ויאמר זאת הרשעה בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממזייא ורמא קלא ואזל קליה ארבע מאה פרסי אמרו היכי נעביד דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא אמר להו נביא שדיוהו בדודא דאברא וחפיוהו לפומיה באברא דאברא משאב שאיב קלא שנאמר ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה וישלך את אבן הרשעה אל פיה אמרו אחי אבן הרשעה אל פיה: זכריה ה ח

ועד כמה הוא מדלג בכדי שלא יפסיק התורגמן. לא נעי לשנויי דלמורה קאי משום דקתני אין מדלגין בתורה הדר קא מפרש ועד כמה מותר לדלג בתורה בכדי שלא יפסיק התורגמן והא דאמרו בריש התורגמן וי"ל דאין הכי נמי דהוה מצי לשנויי הכי אלא אדיי מתרץ לו אחמת כאן בענין אחד כאן בשני עניינין כדתניא וכו': ובגמרא

אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנאמר [1]ויבא המלך דוד וישב לפני ה' כדאמר רב חסדא בעזרת נשים הכא נמי בעזרת נשים והיכא איתמר דרב חסדא אהא ראב"י אומר בהר הבית שנאמר [2]ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים ואמר רב חסדא בעזרת נשים [3]ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול [ג]מאי גדול אמר רב יוסף אמר רב שגדלו בשם המפורש רב גידל אמר [4]ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם אמר ליה אביי [ב] לרב דימי ודילמא שגידלו בשם המפורש א"ל אין אומרים שם המפורש בגבולים ולא [ג] [5]ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ואמר רב גידל שגדלו בשם המפורש הוראת שעה היתה ד) [ד] [6]ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול מאי אמור אמר רב ואיתימא ר' יוחנן בייא בייא היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכליה וקטלינהו לכולהו צדיקי ואגלינהו לישראל מארעהון ועדיין מרקד בינן כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת אמר רב חנינא שמע מינה [ה]חותמו של הקב"ה אמת אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא מסרוהו ניהליהו נפק אתא כי [ג] גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר [7]ויאמר זאת הרשעה בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממזייא ורמא קלא ואזל קליה ארבע מאה פרסי אמרו היכי נעביד דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא אמר להו נביא שדיוהו בדודא דאברא וחפיוהו לפומיה באברא דאברא משאב שאיב קלא שנאמר ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה וישלך את אבן הרשעה אל פיה אמרו אחי אבן הרשעה אל פיה: זכריה ה ח

ועד כמה הוא מדלג בכדי שלא יפסיק התורגמן. לא נעי לשנויי דלמורה קאי משום דקתני אין מדלגין בתורה הדר קא מפרש ועד כמה מותר לדלג בתורה בכדי שלא יפסיק התורגמן והא דאמרו בריש התורגמן וי"ל דאין הכי נמי דהוה מצי לשנויי הכי אלא אדיי מתרץ לו אחמת כאן בענין אחד כאן בשני עניינין כדתניא וכו':

[א] א) מיתיבי דתניא היכן קורין בו בעזרה ראב"י אומר בהר הבית שנאמר [2]ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים ואמר רב חסדא בעזרת נשים והיכא איתמר דרב חסדא אהא ראב"י אומר בהר הבית שנאמר [2]ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים ואמר רב חסדא בעזרת נשים [3]ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול [ג]מאי גדול אמר רב יוסף אמר רב שגדלו בשם המפורש רב גידל אמר [4]ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם אמר ליה אביי [ב] לרב דימי ודילמא שגידלו בשם המפורש א"ל אין אומרים שם המפורש בגבולים ולא [ג] [5]ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ואמר רב גידל שגדלו בשם המפורש הוראת שעה היתה ד) [ד] [6]ויצעקו אל ה' אלהים בקול גדול מאי אמור אמר רב ואיתימא ר' יוחנן בייא בייא היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכליה וקטלינהו לכולהו צדיקי ואגלינהו לישראל מארעהון ועדיין מרקד בינן כלום יהבתיה לן אלא לקבולי ביה אגרא לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן נפל להו פיתקא מרקיעא דהוה כתב בה אמת אמר רב חנינא שמע מינה [ה]חותמו של הקב"ה אמת אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא מסרוהו ניהליהו נפק אתא כי [ג] גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודת כוכבים שנאמר [7]ויאמר זאת הרשעה בהדי דתפסוה ליה אשתמיט ביניתא ממזייא ורמא קלא ואזל קליה ארבע מאה פרסי אמרו היכי נעביד דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא אמר להו נביא שדיוהו בדודא דאברא וחפיוהו לפומיה באברא דאברא משאב שאיב קלא שנאמר ויאמר זאת הרשעה וישלך אותה אל תוך האיפה וישלך את אבן הרשעה אל פיה אמרו אחי אבן הרשעה אל פיה: זכריה ה ח

[ב] ב) אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן אמר ר' יוסי בן קיסרי אמר ר' אלעזר בן עזריה אמר ר' אלעזר בן ערך אמר ר' אלעזר בן מתיא אמר ר' אלעזר בן שמוע אמר ר' אלעזר בן חרסום אמר ר' אלעזר בן אלעזר אמר ר' אלעזר בן אלעזר אמר ר' אלעזר בן אלעזר

מסוף הספר לתחילתו. למפרע: **וכל כך למה.** למה צריך לומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן: **שלא להוציא לעז על ספר תורה.** כשרואין אותו קורא פרשה שלישית על פה יהו סבורים שספר תורה חסר אותה פרשה: **מפני כבוד ציבור.** שיהו מצפין ודוממין לך: **וייתי אחרינא.** שיהא נגלל לפרשה שלישית: **משום פגמו וכו'.** שלא יאמרו חסר הוא: **ברכה שאינה צריכה.** שיהא צריך לחזור ולברך: **לציקנה.** כמו שאנו אומרין אותן בתפלה: **תנו רבנן שאר הספר.** השנויה במשנה כך היא רנה תחינה בקשה מלפניך על עמך ישראל שצריכים להושע: **להראות חזותו לרבים.** להראות נויו של ספר תורה ותפארת בעליה שטרח להתנאות במצוה שנאמר (שמות טו) זה אלי ואנוהו התנאה [ז] לפניו במצות לובש נאה ספר תורה נאה בקלף נאה בדיו נאה בלבלר אומן ומערב יום הכפורים הביאוהו שם: **אין מעבירין על המצות.** ומהו דתימא הואי נמי אעבורי הוא שמניח זו והולך לראות זו: **ומאי מצוה.** יש בראייתן יש כאן מצוה משום כבוד עם הדרת מלך: **קמ"ל.** דלאו מעבר הוא מאחר שאינו עסוק בה: **מתני' שבעה בכשים.** של מוסף הן בחומש הפקודים (במדבר כט): **ופר העולה.** נמי למוסף עם תמיד של בין הערבים בטבילה חמישית: **גמ' היכי קאמר.** רבי עקיבא: **ומו פר העולה לרבי אליעזר דשייריה.** ולא איירי ביה אימת עביד ליה והוא הדין נמי דאיכא לאקשויי אשעיר אלא ריש מילתא נקט: **אימורי חטאת.** דתנא באידך פירקין [ז] נתנם במגס עד שיקטירם: **לא משכחת לה.** לסדר עבודת היום מתקנתא במשנתינו אלא משכחת לה מתקנתא לרבי אליעזר דתנא דבי שמואל דאיירי בכולהו או לרבי עקיבא דתוספתא שפירש שם את דבריו יפה. בדרבי עקיבא לא גרסינן יצא ועשה: **עם תמיד של שחר.** בלבשה ראשונה שנאמר במוספי כל הרגלים מלבד עולת הבקר אלמא מוספין עם עולת הבקר נעשית בסמוך להן וילמוד יום הכפורים מהם: **ואח"כ עבודת היום ואחר כך עשיר הנעשה בחוץ.** ואף על פי שהוא מן המוסף לא יכול להקדימו לעבודת היום לפי שנאמר (ו) בו ושעיר חטאת אחד מלבד חטאת הכפורים למדנו שעשיר חטאת הפנימי קדמו: ואחר

ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו. אין לפרש מסוף תרי עשר לתחילתו דאם כן אפילו מתחילתו לסופו נמי לא דהיינו בכדי שיפסיק התורגמן אלא מסוף הספר לגד תחילתו כלל כלל לא: **ושעיר** הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים. תימה לי מאי מספקא ליה (אם מספקא ליה) אם אימא דשעיר הנעשה בחוץ לחודיה קרב עם תמיד של בין הערבים אם כן לא ליתני במתניתין היו קרבים עם תמיד של בין הערבים בלשון רבים אלא ליתני היה קרב וי"ל משום דשייר אימורי חטאת דילמא אמורי חטאת נמי קרב עם תמיד של בין הערבים ולהכי קתני היו:

דתנא דבי שמואל. ה"ג רבי אליעזר אומר יצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת אבל פר העולה וז' כבשים תמימים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים ויש ספרים שאין בהם אבל פר העולה אלא כתוב בהן יצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת אבל פר העולה וז' כבשים ושעיר וכו' ולא נהירא אותה גרסא דאם כן תנא דבי שמואל נמי לאו מתקנתא היא דאיכא למיבעי עלה כמו אמתניתין: ואחר

[א] ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו: וגולל ספר תורה וכו': [ב] וכל כך למה כדי שלא להוציא לעז על ספר תורה: ובעשור של חומש הפקודים קורא על פה: אמאי נגלול וניקרי [ג] אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת [ד] לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור [ה] מפני כבוד ציבור ונייתי אחרינא ונקרי רב הונא בר יהודה אמר [ו] משום פגמו של ראשון וריש לקיש אמר [ז] משום ברכה שאינה צריכה ומי חיישינן לפגמא והאמר ר' יצחק נפחא [ח] ר"ראש חודש טבת שחל להיות בשבת מביאין שלש תורות וקורין אחת בענינו של יום ואחת של ראש חודש (טבת) ואחת של חנוכה [ט] תלתא גברי בתלתא ספרי ליכא פגמא חד גברא בתרי ספרי איכא פגמא: ומברך עליה שמונה ברכות: ת"ר [י] על התורה כדרך שמברכים בבית הכנסת על העבודה ועל ההודאה ועל מחילת העון כתיקנה ועל המקדש בפני עצמו ועל הכהנים בפני עצמן ועל ישראל בפני עצמן ועל שאר תפלה ת"ר [יא] ושאר התפלה רנה תחינה בקשה מלפניך על עמך ישראל שצריכין להושע וחותם בשומע תפלה ואח"כ כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביתו וקורא בו כדי להראות חזותו לרבים: הרואה כהן גדול כו' לא מפני שאינו ראשי: פשיטא מהו דתימא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש [יב] אין מעבירין על המצות ומאי מצוה [יג] ברב עם הדרת מלך קמ"ל: **מתני'** אם בבגדי בוץ קורא קדש ידיו ורגליו [יד] פשט ירד וטבל עלה ונסתפג והביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו ויצא ועשה את אילו ואת איל העם ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה דברי ר' אליעזר רבי עקיבא אומר עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ [א] היו קרבין עם תמיד של בין הערבים [טו] קדש ידיו ורגליו ופשט וירד וטבל ועלה ונסתפג הביאו לו בגדי לבן ולבש וקדש ידיו ורגליו [טז] ונכנס להוציא את הכף ואת המחתה קדש ידיו ורגליו ופשט וירד וטבל עלה ונסתפג הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו [יז] ונכנס להקטיר קטורת של בין הערבים ולהטיב את הנרות וקדש ידיו ורגליו ופשט [יח] (וירד וטבל עלה ונסתפג) הביאו לו בגדי עצמו ולבש [יט] ומלוין אותו עד ביתו ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש: **גמ'** איבעיא להו היכי קאמר עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים או דילמא הכי קאמר עם תמיד של שחר היו קרבין ופר העולה בהדייהו ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים ותו פר העולה לרבי אליעזר דשייריה אימת עביד ליה ותו בין לרבי אליעזר בין לרבי עקיבא אימורי חטאת אימת עביד להו אמר רבא לא משכחת לה מתקנתא אלא או לרבי אליעזר דתנא דבדי שמואל או לרבי עקיבא כדתוספתא דתנא דבי שמואל [כ] רבי אליעזר אומר יצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת אבל פר העולה ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים רבי עקיבא דתוספתא מאי היא דתניא רבי עקיבא אומר [כא] פר העולה ושבעת כבשים עם תמיד של שחר היו קרבין שנאמר [כב] מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד ואחר כך עבודת היום ואח"כ

יא א מיי' פי"ב מהל' תפלה הל"ח והל' יג סמג עשין יט טוש"ע ח"ח סי' קמד סעיף ג:

יב ב ג [מיי' שם הל' כג] פ"ג מהל' עבודת יום"כ הלכה י טוש"ע שם ס"ג ד [כב מלפנים פ' הקורא את המגילה עומד דף רעב.]:

יג ד מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כד סמג עשין שם טוש"ע ח"ח סי' תרפד סעיף ג:

ה [מיי' שם פי"ב הל' כג ופ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' י טוש"ע ח"ח סי' קמד סעי' ד]:

יד ו ז ח ט מיי' פ"ד מהל' עבודת יום"כ הלכה ב:

טו י מיי' שם:

טז כ מיי' שם הל' ז [ופ"ב הל' ב]:

מוסף רש"י

וכל כך למה. לו לומר לכם, כדי שלא להוציא לעז על ספר תורה. שלא יאמרו פרשה שהוא קורא על פה אינה כתובה בו וספר משונה הוא (סוטה מא.). **משום פגמו של ראשון.** של ספר תורה לאשון שלא יאמרו מגלה בו פסול (שם). **בענינו של יום.** פרשה של אותה שבת לפי סדר פרשיות התורה (שם). **ת"ר ושאר התפלה.** זו היא שיש בהכה אחת וכו תפלה תחנה רנה ובקשה וגו' (שם). **ואחר כך.** לאחר שגמר כהן גדול לקרוא פרשה בברכותיה, כל **אחד ואחד.** מן הצבור, **מביא ספר תורה מביתו.** לעזרה, דקסבר אין עיכוב והוצאה ליום הכפורים, אי נמי יהושלים דלתותיה נעולות בלילה ומערבין את טולה (שם). **להראות חזותו.** של ס"ת ונוי דאמר מר זה אלי ואמונה בפיו"ם נאה בציצית נאה (שם). **אין מעבירין על המצות.** הפוגע במצוה לא יעבור ממנה, ופקחא לן במכילתא מומתמרסם את המצות קרי ביה את המצות, לא תמתין לה שתמתין ותיטול (לעיל לג. וכעי"ז מגילה ו:).

רבינו חננאל

ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו כלומר למפרע לא. ואומר יותר ממה שקריתי כאן כתוב כאן. ולמה כל זה שלא יאמרו זה הספר תורה חסר הוא וכו', ואסיקנא לריש לקיש אינו פותח בספר תורה אחר לקרות בו עד שיברך ואע"פ שבירך בספר תורה האחר שקרא בו. וכי תלתא גברי בתלתא סיפרי לא הוה פגמא לספרים. חד גברא בתרי סיפרי פגמא. ירושלמי ומברך עליה ח' ברכות על התורה, בא"י הבוחר בתורה. ועל העבודה בא"י שאותך ביראה נעבוד. על ההודאה,

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' תפלה הל"ח והל' יג סמג עשין יט טוש"ע ח"ח סי' קמד סעיף ג:

ב ג [מיי' שם הל' כג] פ"ג מהל' עבודת יום"כ הלכה י טוש"ע שם ס"ג ד [כב מלפנים פ' הקורא את המגילה עומד דף רעב.]:

ג ד מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה כד סמג עשין שם טוש"ע ח"ח סי' תרפד סעיף ג:

ה [מיי' שם פי"ב הל' כג ופ"ג מהל' עבודת יום"כ הל' י טוש"ע ח"ח סי' קמד סעי' ד]:

יד ו ז ח ט מיי' פ"ד מהל' עבודת יום"כ הלכה ב:

טו י מיי' שם:

טז כ מיי' שם הל' ז [ופ"ב הל' ב]:

א) [סוטה מא.], ב) [שם ע"ש], ג) [ברכות לג. סוטה מא.], ד) מגילה כט:, ה) [סוטה מא.], ו) פסחים סד: לעיל לג., [וש"נ], ז) זאת היא גירסת ירושלמי, ח) [שבת קלג.], ט) [לעיל סז:],

תורה אור השלם

1. בְּרֶב עַם הֲדַרַת מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מְחִתַּת רוֹזֵן:
משלי יד כח

2. מִלֶּבֶד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה: במדבר כח כג

גליון הש"ס

גמרא מפני כבוד צבור. (שבת דף קלג) ומגילה [כ"ג ע"א] כל ע"ב וגיטין דף ס ע"א וסוטה דף לט ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואח"כ עבודת כו' לפי שנאמר שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים:

הגהות הגר"א

[א] מתני' הנעשה בחוץ (היו קרבין) תפ"מ (ועפהו' ד"ה ושעיר וכפ"י): [ב] גמרא דתנא דבי שמואל רבי אליעזר אומר יצא ועשה כו'. נ"ב אבל ר' אליעזר דתמהי' ס"ל כמ"ש בתוספתא ר' אליעזר אומר פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ היו קרבין עם תמיד של שחר ואחר מאכל ומלוי לכ"ע עם אילו ואיל העם האימורין קרבי וביהו' אר"י זו דברי ר"א ור' עקיבא אבל מכ"מ כולן היו קרבין עם תמיד של בין הערבים קרי לדתני שמואל בלשון חכמים:

תוס' ישנים

ובעשור של חומש **הפקודים קורא על פה.** והא דאמריי בגיטין [פ, כ] דבריס שבבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה, ואומר רבינו דמצוה מן המובחר הוא לקרות אותו בכתב ובעל פה בעל פה, ומשום כבוד ציבור לא הטריחוהו לגלול. וריב"ן פי' ואמר הואיל ואינו מגיד אלא עבודות היום יכול לקרות בעל פה כעין תפילות המוספין שאנו קורין בעל פה, ומביא ראיה מן הירושלמי דקאמר התם במכילתא אין גוללין ספר תורה ברבים כו', והתניא קורין אחרי מות ואף בעשור כו' שמיע היא שהיא שדהו של יום, תדע דאמר ריש לקיש בכל אתר אסור לקרות בעל פה וכאן קורין בעל פה. אך קשה לרבינו על פרשת קרבנות שאנו אומרים בכל יום בעל פה ואינו

א״ר הטוב לך להודות. על מחילת העון, בא״י מוחל עונות עמו ישראל. על המקדש, בא״י הבוחר במקדש ז) בא״י שומע תפלה. הרואה כהן גדול כשהוא קורא כו׳. ש״מ דמצוה היא לישב בכנסת בשעה שקורין בספר התורה, שנאמר ברוב עם הדרת מלך. יצא ועשה את אילו ואת איל העם כו׳. איבעיא להו ר׳ עקיבא היכי קאמר, שבעת כבשים תמימים עם תמיד השחר היו קריבין ופר העולה כו׳, ושחיטת פרו, והקטרת, והזאת דם הפר לפני הכפרת, ושחיטת השעיר, והזיית דמו בפנים, והזיית מדם הפר לפני הפרכת, והזיית מדם השעיר לפני הפרכת, ערובת דם הפר בדם השעיר, והזייה בקרנות מזבח הזהב, והזייה על טהרו, וידוי על שעיר המשתלח, ושילוח השעיר, והוצאת הכף והמחתה, והוצאת הכף ושעיר לשריפה, וקריאה בתורה, והקרבת אילו ואיל העם, וחלבי פרו, וחלבי השעיר הנעשה בפנים, ופר העולה ושבעת כבשים תמימים, ושעיר של חטאת וחמיד של בין הערבים. ואמר רבא לא תמצא בסדר הזה אחרי עבודת היום שדברי הכל שורן בה, אלא אי׳ ר׳ אליעזר דבי שמואל, דתנא דבי שמואל ר׳ אליעזר אומר יצא [ועשה] אילו ואיל העם ואימורי חטאות. ופר העולה ושבעת כבשים תמימים ושעיר הנעשה בחוץ ותמיד של בין הערבים. אי׳ ר׳ עקיבא דתוספתא. דתני בתוספתא ר׳ עקיבא אומר תמיד של שחר ועמו עולת המוסף והן פר ושבעה כבשים. שמצינו בכל מקום כי המוספין עם תמיד של שחר קריבין, כדכתיב מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה וגו׳ עד עולת התמיד יעשה. ולמה לא עשה עמהם איל העם כדרך שעושה כל השנה מפני שכתוב מפורש ביום הכפורים ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם ללמד שאין נעשין אלא לאחר עבודת היום. ואחרי כן עושה עבודת היום.

ז) תסר כאן וכיוצאלמי הכי איתא על ישראל הנותר בישראל על הכהנים הנותר בהנים על שאר תפילה ותחינה וכו׳ בא״י שומע תפלה. **מתני׳. יצא ועשה את אילו ואיל העם ואת שבעת כבשים תמימים דברי ר׳ אליעזר כו׳.** אין זה הסדר דהא אחרי אילו ואיל העם ואימורי חטאת מעלת אילו ואיל העם [ובדברי הגותא כף ומתמה (דבריהי כמיכן) [דהא בתריה כתיבן], אלא משום עושים אילו ואיל העם קודם אין לנו לאחר הוצאת כף ומתמה יותר, אלא מיד יש לו לעשות, ומתני׳ רבי אליעזר כדאמר בגמ׳ ולא כר׳ עקיבא מיתוקמא כמו שאפרש, וכן המשנה נמי כדקתני במסון נכנס להוציא את הכף ואת המחתה וקדש ידיו ורגליו ונכנס להקטיר הקטורת, לאו בתר הכי מיד עושה הקטורת אלא [אחר] תמיד של בין הערבים שעל כורחיו לא היה עושה אותו אלא עד אחר הוצאת כף ומתמה שאין לנו לאחרה כל כך כדפרישית. וגם רש״י פי׳ בגמ׳ ואחר כך אילו ואיל העם [בטבילה שלישית ואח״כ תמיד של בין הערבים] בטבילה חמישית ולא איירי בהוצאת כף ומתמה דפשיטא לן דבתר אילו ואיל העם היא כתמיד לקמן שכל הפרכה נאמרה על הסדר כו׳. מ״ר. ה״נ ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים. ול״ג היו קריבין דבגמ׳ מיבעיא לן דבר העולה ח׳ קמ״ל אלעזר. **גמ׳. יצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת.** הכ״ג אבל פר העולה ושבעת כבשים ושעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים, דאילו ואיל העם ואימורי חטאת אלו קריבין בתחילה שהן כתובים בתו״כ, אבל פר העולה ח׳ כבשים ושעיר הנעשה בחוץ לא כתובים בתו״כ ובמתמה עם תמיד של בין הערבים שהן כתובים בחומש הפקודים כדמפרש בתמיד דר׳ אליעזר עדיף בריש דתו״כ והדר דחומש הפקודים. ול״ג ויצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת אלו קריבין בתחילה שהן

ואחר כך שעיר הנעשה בחוץ ואח"כ אילו ואיל העם ואח"כ אימורי חטאת. פרש"י כולהו בטבילה שלישית ולא נהירא לי דנהי דאמרינן לעיל דתמני' לאו מתקנתא מ"מ לאו משבשתא היא והא דלא קרא לה מתקנתא לפי שאין הסדר מפורש בה ולפרש"י בריישא ע"כ פליגא אמתני' דבמתני' קתני היו קריבים עם תמיד של בין הערבים ולפירש"י לא היה דבר קרב עם תמיד של בין הערבים ועוד דלקמן בסמוך פריך דילמא בשעיר הנעשה בחוץ מפסיק להו והשתא על כרחך לרבי אליעזר לא פריך דהא כיון דסבירא ליה עביד דכתיב אם כן על כרחך באילו ואיל העם דכתיב מקמי שעיר מפסיק להו דתניא הכא אלא ע"כ לר' עקיבא פריך דילמא בשעיר לחודיה מפסיק להו מגלן דמפסיק להו נמי באילו ואיל העם דילמא אילו ואיל העם עם תמיד של בין הערבים עביד להו והשתא לפרש"י כי משני וילא ועשה את עולתו ואת עולת העם כו' אכתי מ"מ תיקשי לך ודילמא בשעיר הנעשה בחוץ ואילו ואיל העם דוקא מפסיק להו מגלן דמפסיק להו באימורי חטאת ועוד ק"ל אמאי קרי לה מתקנתא האיכא למיבעי עלה כמו אמתניתין אי אימורי חטאת קריבין בטבילה שלישית בהדי אילו ואיל העם או בהדי תמיד של בין הערבים על כן נראה לי דאימורי חטאת [1] קריבין עם תמיד של בין הערבים ודברי ר' עקיבא דמתניתין ה"פ עם תמיד של שחר היו קריבין הכבשים ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ קרב אח"כ בזמנו עם אילו ואיל העם והאי דלא קתני אילו ואיל העם משום דר"א מודה לו בהו דבטבילה שלישית הוו ומאי דתני היו קריבין עם תמיד של בין הערבים ה"ק עוד הקרבות אחרות קריבין עם תמיד הערב והא דלא קתני להו לא בדברי ר' אליעזר ולא בדברי רבי עקיבא שמא משום דלאו קרבן שלם נינהו דכבר נזרק הדם בטבילה שניה הלכך לא חיישי למיחשביה כיון דאינו אלא גמר קרבן ולא עבודה דמעכבי כפרה דאינהו עצמן שלא הוקטרו אימורין כשר ודברי רבי אליעזר דתמני' יש לפרש דלא פליג אתנא דבי שמואל וה"ק ויצא ועשה אילו ואיל העם וה"ה אימורי חטאת אלא דשייריהו מטעמא דפרישת והא דקתני ז' כבשים תמימים ושייר פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ יש לומר משום דרבי עקיבא ס"ל דקריבין עם תמיד של שחר אתא רבי אליעזר למימר אתה מקדים אותם לכל היותר שאתה יכול ואני מאחר אותם כל מה שאני יכול וממילא ידענא דהיינו טעמא דכתיבי לבסוף בפרשת פינחס ואם כן ה"ה פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ דכתיבי לבסוף ומיתא ליה למינקט כבשים משום דאית בהו פלוגתא טובא לרבי עקיבא כולהו בבקר ולרבי יהודה אליבא דרבי עקיבא אחד בבקר ושאה עם תמיד של בין הערבים ולר' אליעזר בר רבי שמעון איפכא:

ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ ואחר כך אילו ואיל העם. בסמוך יליפה ראשונה ומשמע דמיד ביליפה ראשונה עביד להו והכא קאמר דשעיר הנעשה בחוץ עביד בריש"א ויש לומר דהכי קאמר מכל מה שכתב בפרשת אחרי מות לא היה דבר קודם לאילו ואיל העם ביליפה ראשונה ושעיר הנעשה בחוץ לא כתיב התם: **עביד** חד בדכתיב והדר עביד ששה דחומש הפקודים. ואם תאמר אמאי מפסיק בכבשים מקלתן בבקר ומקלתן בערב יקריב כולן בבקר מדכתיב מלבד ואי משום דכתיבי לבסוף הלכך בעינן שיקריב מהן בערב והא פר העולה נמי כתיב לבסוף אפילו הכי מקריבו בבקר ולא אמרינן שיזרוק דמו והקטרתו בערב ואם כן נימא דפר העולה יהא בבקר והכבשים כולן בערב ויש לומר דקרא דמלבד דגמרינן מיניה להקריב המוספין בבקר עיקר טעם הוא הלכך כל כמה שאוכל לעשות בבקר מן המוספין עבדינן ומשום דכתיבי מוספין לבסוף יש להניח קצת מן המוספין להקריב בערב וכיון דמשיירין מן הכבשים לערב לא אמר ששה ולמר חד סגי: **דכולי** עלמא מיהת חד איל הוא במאן דרבי. ואף על גב דרבי אליעזר ברבי שמעון נמי אייר בבריישא דלעיל ומשמע דמודה לתנא קמא דאמר אילו ואיל העם דמשמע דלא הוי אלא חד איל יש לומר דודאי מודה לתנא קמא דלרבי עקיבא לא הוה אלא חד איל דרבי אליעזר בר"ש דבריישא משמע דאליבא דרבי עקיבא קאמר אבל אליבא דנפשיה שני איליס הן:

נכנס

[א] שעיר הנעשה בחוץ שנאמר [1] שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים ואח"כ אילו ואיל העם ואח"כ אימורי חטאת ואח"כ תמיד של בין הערבים מאי טעמא דרבי אליעזר עביד כדכתיב עביד ברישא דתורת כהנים והדר עביד דחומש הפקודים ורבי עקיבא כדקתני טעמא [2] מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד אלמא מוספין עם תמיד של שחר עביד להו ורבי אליעזר האי מלבד חטאת הכפורים מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה [ו] על מה שזה מכפר זה מכפר רבי יהודה אומר משמו אחד קרב עם תמיד של שחר וששה עם תמיד של בין הערבים רבי אלעזר בר' שמעון אומר משמו ששה קרבין עם תמיד של שחר ואחד עם תמיד של בין הערבים מאי טעמייהו דרבנן תרי קראי כתיבי כתיב מלבד עולת הבקר וכתיב [3] ויצא ועשה את עולתו הלכך עביד מנייהו הכא ומנייהו הכא במאי קא מיפלגי ר' יהודה סבר עביד חד כדכתיב מלבד עולת הבקר והדר עביד לעבודת היום דילמא חולשא חליש כהן גדול ור' אלעזר בר' שמעון סבר כיון דאתחיל עביד ששה דילמא פשע דלגבי עבודת היום זריז הוא דכולי עלמא מיהת חד איל הוא כמאן כר' דתניא [4] ר' אומר [ח] איל אחד האמור כאן הוא האמור בחומש הפקודים ר' אלעזר בר' שמעון אומר שני אילים הן אחד האמור כאן ואחד האמור בחומש הפקודים מאי טעמא דרבי דכתיב אחד ורבי אלעזר בר' שמעון [ז] מאי אחד מיוחד שבעדרו ורבי נפקא ליה ממבחר [ז] נדריך ורבי אלעזר ברבי שמעון חד בחובה וחד בנדבה וצריכי: קידש ידיו ורגליו: ת"ר [4] ובא אהרן אל אהל מועד למה הוא בא להוציא את הכף ואת המחתה שכל

ואחר כך אילו ואיל העם ואח"כ אימורי חטאת שלישית: **ואחר כך תמיד של בין הערבים.** בטבילה חמישית ולא מיירי הכא בהוצאת כף ומחתה דפסיטא לן דבתר אילו ואיל העם היא כדתניא לקמן [עא.] שכל הפרשה נאמרה על הסדר וכו': **עביד דלכתיב.** תורת כהנים כתיבא בריש"א הלכך אילו ואיל העם ואימורי חטאת בתר עבודת היום והדר הוצאת כף ומחתה ואחר כך מוספין ותמיד של בין הערבים דכתיבי לבסוף בחומש הפקודים: **האי מלבד חטאת הכפורים.** דמשמע דשעיר החיצון קודש לאילו ואיל העם מאי עביד ליה. בשלמא מלבד עולת הבקר לאו דיוס הכיפורים כתיב ומרגלים לא יליף דסמיך אסידרא למיעבד הני דתורת כהנים בריש"א אלא האי דכתב ביום הכפורים גופיה מאי עביד ליה: **על מה שזה מכפר וכו'.** במתניתין דפ"ק דשבועות (דף ב.) דריש ליה הכי ועל שיש בה ידיעה בסוף ואין בה ידיעה בתחילה שעיר הנעשה בחוץ מכפר שנאמר [ו] ושעיר חטאת אחד מלבד חטאת הכפורים על מה שזה מכפר זה מכפר מה פנימי אינו מכפר אלא על דבר שיש בו ידיעה כדמפרש התם אף חיצון אינו מכפר וכו': **משמו.** של ר' עקיבא: **אחד.** מן שבעת כבשים: **עביד חד.** כדכתיב מלבד עולת הבקר לסמוך מקלת המוספין לעולת התמיד: **והדר עביד עבודת היום.** דאי אמרת כל המוספין יקריב עם תמיד של שחר דילמא חליש ולא למיעבד עבודת היום והוא עיקר הכפרה: **דילמא פשע.** ולא עביד להו אחר עבודת היום ולמאי דחייש דילמא חליש ליכא למיחש לגבי עבודת היום זריז הוא ומחליף כח וכולהו מוספין לא עביד דתורת כהנים קדים וצריך לקיים זו וזו סדר הכתוב ומדרשי המקראות: **דכולי עלמא מיהא.** בין לר' אליעזר בין לר' עקיבא חד איל הוא דליבור דכולהו אמרי איל העם ולא אייר באיל הכתוב בחומש הפקודים כלל: **האמור כאן.** בתורת כהנים ואיל אחד לעולה: **וצריכי.** שיש דעת טוטה לומר נדבה מוקדמת כדי שתהא מקובלת ברצון ויש דעת טוטה לומר חובה תהא מוקדמת כדי שילא ידי חובתו יפה: שכל

דקתני ז' כבשים תמימים ושייר פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ יש לומר משום דרבי עקיבא ס"ל דקריבין עם תמיד של שחר אתא רבי אליעזר למימר אתה מקדים אותם לכל היותר שאתה יכול ואני מאחר אותם כל מה שאני יכול וממילא ידענא דהיינו טעמא דכתיבי לבסוף בפרשת פינחס ואם כן ה"ה פר העולה ושעיר הנעשה בחוץ דכתיבי לבסוף ומיתא ליה למינקט כבשים משום דאית בהו פלוגתא טובא לרבי עקיבא כולהו בבקר ולרבי יהודה אליבא דרבי עקיבא אחד בבקר ושאה עם תמיד של בין הערבים ולר' אליעזר בר רבי שמעון איפכא:

ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ ואחר כך אילו ואיל העם. ואף על גב דכתיב ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם ולייקינן מינה דקדים דקרא. אבל קשיא אמאי לא קתני פר העולה מקמי מילתא דרבי עקיבא [אלא משום דר"ע] אכולהו [קאי] אפר העולה ח' כבשים דאמר נמי בבריישא בגמ' דעם תמיד של שחר היו קריבין, ואי הוה אמרינן דאמתני' נמי כולה כרבי עקיבא אתיא שפיר, אבל לא ניחא כדפרישית לעיל. בסדר אתה כוונת כתיב קדושת בגדי זהב לבש ויקדש עוד ידיו ורגליו וקדש ועשה שעיר המוסף והכליל אילו

(ועם הפיוס) [עם מוספי יום], ורבינו יעקב הגיה והכליל (ו)אילים עם מלבי יום, דהכליל אילו עם מוספי יום לא אתי לא כרבי אליעזר ולא כרבי עקיבא, דרבי אליעזר קתני בבריישא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת אבל פר העולה ח' כבשים עם תמיד של בין הערבים והוצאת כף ומחתה היתה אחר אילו ואיל העם ואימורי חטאת לרבי אליעזר כדפרישית לעיל, דברש [עביד] דתמ"כ ואחר כך של מוסף הפקודים, וא"כ לא היה אילו עם מוספי יום אלא הוצאת כף ומחתה מפסקת בינתיים, לרבי עקיבא נמי לא אתיא דהא סבירא ליה דמוספין היו עם תמיד של שחר ואילו ואיל העם היו זמן גדול אחר כך שהיה מפסיק כל עבודת היום ושעיר הנעשה בחוץ והכליל אילים עם מלבי יום פי' אילו ואיל העם ואימורי דחטאת דפרים הנפרפים דפרק שני שעירי היה מקריב יחד לפני הוצאת כף ומחתה כרבי אליעזר כדפרישית לעיל. מ"כ. מיהו כרבי עקיבא משמע שסובר דפייט שכתב קודם ועשה שעיר המוסף והכליל (ו)אילים עם מלבי יום, משמע שהיה שעיר המוסף קרב תחילה והייתו דלא כרבי אליעזר, אבל הכליל (ו)אילים עם מלבי יום ודלאי גרסינן וכרבי עקיבא ודלאי סובר דפייט (שמקודם) [שמקדים] שעיר הנעשה בחוץ ואילו ואיל העם. וא"ת הלא לא הזכיר דפייט הקטרת אימורין המוספין היכן היו, ואומר ר"ת שסובר שהיו עם תמיד של שחר ממש כרבי עקיבא וכבר הזכיר זה שכתב תניכיו יגישו את תמיד השחר קרבו

דחד (אלא) [אילו] הוא (לא) מוטה. מה"ר יוסף.

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"י מהל' תמידין הל' ו] וס"ל מהל' עבודת יום"כ הל' ו]:

רבינו חננאל

ואחר עבודת היום השעיר הנעשה בחוץ, שנאמר שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים, ללמד כי אחר שעיר שבפנים קרב מיד שעיר הנעשה בחוץ. ואחרי כן אילו ואיל העם, שנאמר ויצא ועשה את עולתו וגו'. ואחרי כן אימורי חטאות ואחרי כן תמיד של בין הערבים. ור' אליעזר אמר לך הני מילי דקרבי מוספין עם תמיד של שחר, היכא דליכא עבודת היום, אבל היכא דאיכא עבודת היום היא קדמה, והאי מלבד חטאת הכפורים מיבעי ליה ללמד, על מה שזה מכפר בדבר שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, כך זה מכפר. ומפורש בתחלת שבועות. ר' יהודה אומר משמו כו'. פשוטה היא. איל אחד האמור כאן, שנאמר ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה, הוא האמור בפרשת פינחס בענין ובעשור לחדש השביעי.

תוס' ישנים

(וגם) [עם] תמיד של בין הערבים, דתמני' לאו ר' עקיבא היא דקתניא מיהו שעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים, אבל אין נראה לומר כן שנאמר שאילו ואיל העם שהוא לפני הוצאת כף ומחתה יתשוב עם תמיד של בין הערבים, ולפירושו נמי היינו יכולים להעמיד המשנה כר' עקיבא. והא דקתאמר שעיר הנעשה בחוץ עם תמיד של בין הערבים היינו לאפוקי [של אחר] תמיד של שחר, אבל קודם אילו ואיל העם היה, אבל לא יתכן כלל שיקרא זה [עם] תמיד של בין הערבים כיון ש[הייה] לפני אילו ואיל העם ולפני הוצאת כף ומחתה שהיה מפסיק בבגדי לבן בינתים, אלא ודאי מתני' כרבי אליעזר היא. וא"ת כיון דמתני' רבי אליעזר היא (כדמפרש) (כדפרישית) ופר העולה (עם) [קודם] שבעה כבשים היה קרב אמאי לא קתני ופר העולה מקמי מילתא דרבי עקיבא [אלא משום דר"ע] אכולהו [קאי] אפר העולה ח' כבשים דאמר נמי בבריישא בגמ' דעם תמיד של שחר היו קריבין, ואי הוה אמרינן דאמתני' נמי כולה כרבי עקיבא אתיא שפיר, אבל לא ניחא כדפרישית לעיל. בסדר אתה כוונת כתיב קדושת בגדי זהב לבש ויקדש עוד ידיו ורגליו וקדש ועשה שעיר המוסף והכליל אילו

המוספין של חומש הפקודים שאין קריבין יחד, דתניא [ו]אילים עם מלבי יום, דהכליל אילו עם מוספי יום לא אתי לא כרבי אליעזר ולא כרבי עקיבא, דרבי אליעזר קתני בבריישא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת אבל פר העולה ח' כבשים עם תמיד של בין הערבים והוצאת כף ומחתה היתה אחר אילו ואיל העם ואימורי חטאת לרבי אליעזר כדפרישית לעיל, דברש [עביד] דתמ"כ ואחר כך של חומש הפקודים, וא"כ לא היה אילו עם מוספי יום אלא הוצאת כף ומחתה מפסקת בינתיים, לרבי עקיבא נמי לא אתיא דהא סבירא ליה דמוספין היו עם תמיד של שחר ואילו ואיל העם היו זמן גדול אחר כך שהיה מפסיק כל עבודת היום ושעיר הנעשה בחוץ והכליל אילים עם מלבי יום פי' אילו ואיל העם ואימורי דחטאת דפרים הנפרפים דפרק שני שעירי היה מקריב יחד לפני הוצאת כף ומחתה כרבי אליעזר כדפרישית לעיל. מ"כ. מיהו כרבי עקיבא משמע שסובר דפייט שכתב קודם ועשה שעיר המוסף והכליל (ו)אילים עם מלבי יום, משמע שהיה שעיר המוסף קרב תחילה והייתו דלא כרבי אליעזר, אבל הכליל (ו)אילים עם מלבי יום ודלאי גרסינן וכרבי עקיבא ודלאי סובר דפייט (שמקודם) [שמקדים] שעיר הנעשה בחוץ ואילו ואיל העם. וא"ת הלא לא הזכיר דפייט הקטרת אימורין המוספין היכן היו, ואומר ר"ת שסובר שהיו עם תמיד של שחר ממש כרבי עקיבא וכבר הזכיר זה שכתב תניכיו יגישו את תמיד השחר קרבו

מסורת הש"ס

ח) [שבועות ב.], ט) לעיל ג., ו) לעיל לד. [מגילה כח.], ז) [ל"ל נדריכם], ח) לעיל לב., ו) [קרבין עם תמיד של בין הערבים ומתני' דקתני היו קריבין עם תמיד של בין הערבים ה"פ עם כו' דבטבילה שלישית הוי והיו קריבין עם כו' דבטבילה שלישית הוי והיו קריבין עם כו' לע"ל] רש"ל.

תורה אור השלם

1. שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד חַטֹּאת הַכִּפֻּרִים וְעֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם:
במדבר כט יא
2. מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה:
במדבר כח כג
3. וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם:
ויקרא טז כד
4. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:
ויקרא טז כג

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה על מה כו' מכפר שנאמר שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואח"כ אילו ואיל העם ואימורי חטאת ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ שנאמר שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים ואח"כ תמיד כו' כל"ל:

מוסף רש"י

איל אחד האמור כאן. שהיה קרבן ליבור ביום"כ הוא האמור כאן באחרי מות ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה, הוא האמור בפנחס למוספין (לעיל ג). **ובא אהרן אל אהל מועד.** נאמר אחר שנאמר הקטרה ומתן דמים פר ושעיר (לעיל לב.). **למה הוא בא.** אל הסיכל הרי נאמר עבודותיו אף במקלת זה לא פירש מה יעשה לשם (שם). **להוציא את הכף** ואת המחתה. שהיה בין הבדים כדכתיב ונתן את הקטורת על האש וגו' (שם).

תוס' ישנים (המשך)

וקיבל דמו במזרק חילק פירש והקטיר ומירות הטיב הקריב רשם ומתת, ופי' ר"ת שעשה הפר העולה ח' כבשים עם תמיד של שחר ושעיר המוסף עשה אחר עבודת היום קודם אילו ואיל העם, וחזו חילק שחילק

מפרש בה טעמא אחרינא. ע"כ מעמוד קודם

שנאמר ושעיר חטאת אחד מלבד חטאת הכפורים. וא"ת היכי דרים מיניה הכי והא (אינו לריך) [מיקטרין] דלא מיתא שהוא שעיר הנעשה בפנים כדאמרינן בסמוך דלרבי אליעזר למיכתב אילו אחד דלא מיתא שני אלים היו דת"כ ולחומש הפקודים ואם כן הכא נמי (אל כל אחד) [הוי משמע שהכל אחד] דכתיב ושעיר חטאת אחד. י"ל דהא לא ס"ל כיון שכל קרבנות האמורין כאן בחומש הפקודים הן נעשין בחוץ על מזבח החיצון לא אתי למיטעי שהוא שעיר הפנימי אבל שני אילים הן נעשין בחוץ והיכלל לריך לומר

שכל הפרשה נאמרה על הסדר וכו'. ולי כסברן כתיבי וכן הסדר שמוליאן בלבישה ראשונה ואין עבודה חילונה של בגדי זהב מפסקת בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה לא משכחת לה וכו' כבר פרשתיה בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לב.): **בשעיר הנעשה בחוץ.** כדכתיב (במדבר כט) מלבד חטאת הכפורים והוא אינו כתוב כאן אבל אינו ואיל העם דווקא כתביהו קרא אחר הוצאת כף ומחתה ולא אינטריך לן לשבש סדרא דקראי: **אמר קרא וילא ועשה וגו'.** וזו יליאה ראשונה האמורה בפרשה הילכך על כרחך מקמי הוצאת כף ומחתה עביד להו בהפסקה שביניהם לעבודת היום: **אשר לבש כבר.** אלמא זו היא פשיטה שיש שמע מינה יש הפסקת חילוף בגדים בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה. ורבא לא אתקפתיה דרבי זירא קאי אלא לפרושי טעמא דמתניתא דמשבשא קראי: ה"ג **קראי לחיבי וכו'.** ולא גרס תרי: **אינו רואה פר ושעיר הנשרפים.** אלמא שריפתן בעוד שכהן גדול לבוש בגדי בוץ היא: **ואילו אימורי חטאת.** לדברי הכל [ע.] בתר הכי עביד להו (כשטובל) בטבילה שלישית עם אילו ואיל העם: **אימא חוץ מפסוק זה ואילך.** לא נכתבה על הסדר: **שביש מסניפא.** ואימא שריפת הפר והשעיר אחר טבילה שלישית: **אמר קרא והמשלח את השעיר וגו'.** ובאותו לשון עצמו נאמר והשורף אותם דמשמעי בשריפת הפר ושעיר ושניהן כתובין אחר ואת אחד החטאת ועל כרחך שיאוח השעיר מקמי הקטרת אימורים הוה כדכתיב ושלח את השעיר במדבר והדר ואת אחד החטאת על כרחך והמשלח דכתיב בתריה כאדם שהפסיק הענין שהיה מדבר בו וחוזר ומסיימו ואומר ואותו שיאוח שאמרתי לך למעלה המשלחו מטמא בגדים ובאותו לשון עצמו נאמר והשורף: **מה והמשלח.** אף על פי שנכתב אחר אימורי חטאת דמעיקרא הוא אף והשורף אף על פי שנכתב אחריהן מעיקרא הוא: **אדרבה מה שורף דהשפא.** שהרי לווי עיקר שריפתן אחר אימורי חטאת נאמר כדכתיב ואת אחד החטאת וגו' והדר ואת פר החטאת יוליא ושרפו: **אף המשלח דהשפא.** דווקא כתב אחר אימורין ושיאוח שעיר האמור למעלה מהם הכי קאמר ונשא השעיר עליו את (ג) עוונותם ושלחו המדברה כשיגיע זמן שיאוחו: **והמשלח מעיקרא משמע.** כאדם שחוזר לענין שהפסיק בו וכמו שפירשתי ושיאוח שעיר במקומו נכתב מדאגה הדר וכתב אחר אימורין ושלח השעיר והמשלחו יכבס בגדיו: **רבא אמר.** לא מצית אמרת דשיאוח שעיר לא במקומו נאמר דהא לא הזקיקו לעמוד שם אלא עד שעת כפרה והיא עבודת היום דמתן דמים: **אפי' משלח.** ליום המחרת: **מלאו בשוק.** מכבדו לפני הבריות ואומר לו אישי כהן גדול וכו': **מחייה חייס.** הוא הקדוש ברוך הוא עשינו שליחותו: **מפטרי מהדדי.** שהיה אחד נוטל רשות מחבירו לשוב לביתו: **אתהלך וכו'.** אילדי דאיילי בחייס מתוקנים נקט לה: **זה מקוס שוויקים.** שאדם מוצא לקנות מזונותיו ולפי שהיה דוד מטלטל נע ונד היה מתפלל על הדבר: **שמתפכחים עליו.** מי שהיה עני בילדותו ונעשה עשיר לעת זקנותו דומה לו כאילו עכשיו נעשה חי מתוך מיתה: **אליכם אישים אקרא.** ו) כדאשם פרשת ושנות חייס הוא להכי נקט ליה: **שדומין לנשים.** עונתיין ותשושי כח: **אישים.** לשון אשה מדלא כתיב אנשים: ז) **[שנסך] יין וכו'.** אישים לשון קרבן אשה: מריח

שכל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה מאי טעמא אמר רב חסדא גמירי ה) חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום ואי אמרת בסדרן כתיבי לא משכחת לה אלא שלש טבילות וששה קידושין מתקיף לה רבי זירא ודילמא מפסיק ליה בשעיר הנעשה בחוץ אמר אביי אמר קרא [1] ויצא ועשה את עולתו מיציאה ראשונה עביד אילו ואיל העם רבא אמר אמר קרא [2] ופשט (ו) את בגדי הבד שאין ת"ל [3] אשר לבש כלום אדם פושט אלא מה שלובש אלא מה תלמוד לומר אשר לבש שלבש כבר מתקיף לה רבה בר רב שילא ואימא דמפסיק ליה בשעיר הנעשה בחוץ הכתיב ויצא ועשה וכל הפרשה כולה נאמרה על הסדר והא קראי כתיבי [3] ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה והדר [4] ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת ואילו אנן תנן [3] הרואה את כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין ואילו אמורי חטאת בתר הכי מקטיר להו אימא חוץ מפסוק זה ואילך ומאי חזית דמשבשת קראי שביש מתניתא אמר אביי אמר קרא [5] והמשלח [6] והשורף מה משלח דמעיקרא אף שורף דמעיקרא אדרבה מה שורף דהשתא אף משלח דהשתא והמשלח דמעיקרא משמע רבא אמר אמר קרא [7] יעמד חי [7] עד מתי יהא זקוק לעמוד חי עד שעת כפרה ואימתי שעת כפרה בשעת מתן דמים ותו לא אתי משלח מצאו בשוק לכהן גדול אומר לו אישי כ"ג עשינו שליחותך מצאו בביתו אומר לו מחיה חיים עשינו שליחותו אמר [8] רבה כי מיפטרי רבנן מהדדי בפומבדיתא אמרי הכי מחיה חיים יתן לך חיים ארוכים וטובים ומתוקנין [8] אתהלך לפני ה' בארצות החיים אמר רב יהודה זה מקום שווקים [9] כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך וכי יש שנים של חיים ויש שנים שאינן של חיים אמר רבי אלעזר אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה [10] אליכם אישים אקרא אמר רבי ברכיה אלו תלמידי חכמים שדומין לנשים ועושין גבורה כאנשים ואמר רבי ברכיה הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין שנאמר אליכם אישים אקרא ואמר רבי ברכיה אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו ישא בת תלמיד חכם שנאמר [11] אם יזקין בארץ שרשו ובעפר ימות גזעו מריח

ה) **נכנס** להקטיר קטורת של בין הערבים ולהטיב את הנרות. תימה הוא דלא קתני תמיד של בין הערבים ושמא יש לומר משום דכבר תנא ליה בריש במילתיה דר"ע: **ולהטיב** את הנרות. הא דלא תנא להדליק את הנרות שהיתה בין הערבים אבל הטבה בלבד הואי ג"ל דדילמא בימי שמעון הצדיק נשנית משנה זו וכן מתניתין דתמיד (דף לג.) דתנן מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרחיות דולקות מדשן את השאר ומניח את אלו זה היה כמו כן בימי שמעון הצדיק מצאן שכבו פי' משמת שמעון הצדיק מדשנו כו' ואם כן בימי שמעון הצדיק היו דולקין אותן שתי נרות מזרחיות עד הערב והיה צריך להטיב אותם בריש ואחר כך היה עושה אותם הדלקה ולהכי נקט ולהטיב את הנרות ולא קתני להדליק משום דהטבה היתה קודם כדפרישית: **לא** משכחת לה **אלא ג' טבילות.** לעיל פ' אמר להם הממונה (דף לב. ד"ה ואי) פירשתי: ואימא

1. וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בְּעַדוֹ וּבְעַד הָעָם: ויקרא טז כד
2. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: ויקרא טז כג
3. וְאֶת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה: ויקרא כה
4. וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת עֹרֹתָם וְאֶת בְּשָׂרָם וְאֶת פִּרְשָׁם: ויקרא טז כז
5. וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹא אֶל הַמַّחֲנֶה: ויקרא טז כו
6. וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹא אֶל הַמַّחֲנֶה: ויקרא טז כח
7. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלֵּחַ אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז י
8. אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: תהלים קטז ט
9. כִּי אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ: משלי ג ב
10. אֲלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא וְקוֹלִי אֶל בְּנֵי אָדָם: משלי ח ד
11. אִם יִזְקִין בָּאָרֶץ שָׁרְשׁוֹ וּבֶעָפָר יָמוּת גִּזְעוֹ: מֵרֵיחַ מַיִם יַפְרִחַ וְעָשָׂה קָצִיר כְּמוֹ נָטַע: איוב יד ח-ט

מוסף רש"י

שכל הפרשה כולה נאמרה על הסדר. נאמרו המקלאות על סדר העבודות המתחלפות, כסדרן בפרשה כך סדר עבודתם, חוץ מפסוק זה. שכתב הוצאת כף ומחתה עם עבודות הפנימיות ולא הפסיק עבודת אילו ואיל העם בינתיים והיה לו לכתוב בתחילה וילא ועשה את עולתו וגו' ואח"כ ובא אהרן להוציא כף ומחתה ואח"כ ופשט את בגדי הבד והניחם שם ורחץ את בשרו במים ולבש את בגדיו, שמוזר של כל השנה, ועשה המוספין ותמיד של בין הערבים (לעיל לב.) ובילא זו היא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אמורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן ובא אל אהל מועד להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטרת לפני הפנים (ויקרא טז כא). **מאי טעמא.** צריך להפסיק באילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה (לעיל לב.). **גמירי.** הלכה למשה מסיני, **חמש טבילות.** בו ביום (שם) **ועשרה קידושין.** ידיו ורגליו מן הכיור (לעיל יט.). **ואי אמרת בסדרן.** של עבודות כתיב מקרא זה, **לא משכחת לה אלא שלש טבילות.** אחת לתמיד של שחר ואחת ביום ובין עבודת היום כולה עם הוצאת כף ומחתה, ואחת בין הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ועמהם המוספין ותמיד של בין הערבים, לפיכך צריך להפסיק אילו ואיל העם בין עבודת היום להוצאת כף ומחתה והוצאתן תפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים, הרי חמש, תמיד של שחר בבגדי זהב, עבודת היום בבגדי לבן, אילו ואיל העם בבגדי זהב על המזבח המיצון, הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספין ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב (שם). **יעמד חי.** על כרחך לגמדנו שאם מתה צריך להביא אחר, דאי לא למאי אתא, אם תאמר שלא שלמנו עד לאחר מתן דמים ליכתוב יעמד לפני ה' לכפר עליו, אם לאמר לו, אלא שאם מת צריך להביא אחר (לעיל מ:). **עד מתי יהא זקוק לעמוד חי.** שלא ימות, **עד שעת כפרה.** הא אם מת קודם לכן אין כפרת הדם כלום (לעיל סה.). דכתיב לכפר עד שיכפר בדמו של חביבו (לעיל מ:).

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר אמר קרא ופסט. נ"ב אחר הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן: (ב) רש"י ד"ה אף המשלח כו' וגשא השעיר עליו את כל עונותם ושלחו:

רבינו חננאל

אמר רב חסדא גמירי ה' **טבילות** וי' **קידושין, ואי כסדרן,** כלומר כמו שכתובה עבודת היום, לא תמצא אלא שלש טבילות, וזה פירושו, טבילה לתמיד של שחר שהוא קודם א) לעולה, ואחר כך כתיב כשבא ללבוש בגדי לבן (כתיב) בגדי קדש [הם] ורחץ במים את בשרו ולבשם, וכתוב מפורש הכל סדר עבודת היום. ובסוף עבודה כתוב ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד וגו', וכתיב בתריה ורחץ את בשרו במים במקום קדוש וגו', ויצא ועשה את עולתו וגו'. שלמו העבודות באלו שלש טבילות אלא היה עושה עבודת היום ומניח הכף והמחתה ויוצא טובל ועושה אילו ואיל העם כו', ואחר כך טובל עוד ונכנס ומוציא המחתה ויוצא וטובל ומשלים, לפיכך אמר רב חסדא כל הפרשה נאמרה על הסדר אלא מובא אהרן אל אוהל מועד ואילך. **כשבא** המשלח אומר לכהן גדול מחיה חיים עשינו שליחותנו. **בפומבדיתא** כי הוו מיפטרי רבנן מהדדי אמרי הכי, מחיה חיים יתן לך חיים ארוכים טובים ומתוקנים, שנאמר כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך. ומה הן שנות חיים השנים המשתנין לו לאדם מרעה לטובה. **אתהלך לפני ה' בארצות החיים,** זה מקום שווקים. **אליכם** אישים אקרא, אילו תלמידי חכמים (שישובים) [שדומין] כנשים ועושין גבורה כאנשים. **והרוצה** להביא יין על המזבח ישקה ת"ח שנקראו אישים. **ואם** ראה שהתורה פוסקת מזרעו, ישא בת תלמיד חכם, שנאמר אם יזקין בארץ שרשו וגו' מריח מים יפריח.

א) נ"ל נ"ל שהוא קודם לעבודת היום.

תוס' ישנים

דילמא מפסיק להו בשעיר הנעשה בחוץ. ואפילו לר' אליעזר דאמר שכל המוספין היו עם תמיד של בין הערביים אחר עבודות היום יפסיקם בשעיר (הפנימי) [החילון] לבד ויעשהו קודם הוצאת כף ומחתה והוא הדין נמי [להוי מלי למימר] אחר מן המוספין, ושעיר דנקט משום דרבי עקיבא שאומר שהיה מקריבו קודם אילו ואיל העם. ה"ר יוסף. **אמר קרא ויצא ועשה את עולתו כו'.** וזו היא יליאה ראשונה של עבודות חוץ, שיליאה שכתובה שם כדי לשמוט שעיר הפנימי אין זו יליאה של עבודות חוץ כי הכל לורך עבודות פנים. **כלום אדם פושט אלא מה שלובש כו'.** תימה לדעת' פרק אמר להם הממונה [לב, ב] בשאר היה לבוש פילוסין כו' ובערב היה לבוש [הינדויין] כו' ה"ר מ"ר. ועוד תימה לריב"ל דהא אמרינן לעיל פרק הממונה [לב, ב] בשאר היה לבוש פילוסין כו' ובערב היה לבוש [הינדויין] כו' ה"ר יוסף. **ואילו אימורי חטאת.** לדברי הכל [ע.] בתר הכי עביד להו (כשטובל) בטבילה שלישית עם אילו ואיל העם: **אימא חוץ מפסוק זה ואילך.** לא נכתבה על הסדר: **שביש מסניפא.** ואימא שריפת הפר והשעיר אחר טבילה שלישית: **אמר קרא והמשלח את השעיר וגו'.** ובאותו לשון עצמו נאמר והשורף אותם דמשמעי בשריפת הפר ושעיר ושניהן כתובין אחר ואת אחד החטאת ועל כרחך שיאוח השעיר מקמי הקטרת אימורים הוה כדכתיב ושלח את השעיר במדבר והדר ואת אחד החטאת על כרחך והמשלח דכתיב בתריה כאדם שהפסיק הענין שהיה מדבר בו וחוזר ומסיימו ואומר ואותו שיאוח שאמרתי לך למעלה המשלחו מטמא בגדים ובאותו לשון עצמו נאמר והשורף: **מה והמשלח.** אף על פי שנכתב אחר אימורי חטאת דמעיקרא הוא אף והשורף אף על פי שנכתב אחריהן מעיקרא הוא: **אדרבה מה שורף דהשפא.** שהרי לווי עיקר שריפתן אחר אימורי חטאת נאמר כדכתיב ואת אחד החטאת וגו' והדר ואת פר החטאת יוליא ושרפו: **אף המשלח דהשפא.** דווקא כתב אחר אימורין ושיאוח שעיר האמור למעלה מהם הכי קאמר ונשא השעיר עליו את (ג) עוונותם ושלחו המדברה כשיגיע זמן שיאוחו: **והמשלח מעיקרא משמע.** כאדם שחוזר לענין שהפסיק בו וכמו שפירשתי ושיאוח שעיר במקומו נכתב מדאגה הדר וכתב אחר אימורין ושלח השעיר והמשלחו יכבס בגדיו: **רבא אמר.** לא מצית אמרת דשיאוח שעיר לא במקומו נאמר דהא לא הזקיקו לעמוד שם אלא עד שעת כפרה והיא עבודת היום דמתן דמים: **אפי' משלח.** ליום המחרת: **מלאו בשוק.** מכבדו לפני הבריות ואומר לו אישי כהן גדול וכו': **מחייה חייס.** הוא הקדוש ברוך הוא עשינו שליחותו: **מפטרי מהדדי.** שהיה אחד נוטל רשות מחבירו לשוב לביתו: **אתהלך וכו'.** אילדי דאיילי בחייס מתוקנים נקט לה: **זה מקוס שוויקים.** שאדם מוצא לקנות מזונותיו ולפי שהיה דוד מטלטל נע ונד היה מתפלל על הדבר: **שמתפכחים עליו.** מי שהיה עני בילדותו ונעשה עשיר לעת זקנותו דומה לו כאילו עכשיו נעשה חי מתוך מיתה: **אליכם אישים אקרא.** ו) כדאשם פרשת ושנות חייס הוא להכי נקט ליה: **שדומין לנשים.** עונתיין ותשושי כח: **אישים.** לשון אשה מדלא כתיב אנשים: ז) **[שנסך] יין וכו'.** אישים לשון קרבן אשה: מריח

נא ונד וגם על ישראל כשיגלו שימצאו אדם מלאה כל טוב ויוכלו לעסוק בתורה.

עא: בא לו כהן גדול פרק שביעי יומא

יז א מיי׳ פ״א מהלכות כלי המקדש הלכה ח:
יח ב סמ״ג עשה הלכה ג:
יט ג סמ״ע סי״ א הלכה יב:
כ ד ה מיי׳ שם פ״א הל׳ יד:
כא ו שם פ״ט הל׳ ג:
כב ז שם פ״ז הל׳ טז:
כג ח שם פ״ט הל׳ ה:

רבינו חננאל

אתו שמעיה ואבטליון למיהב שלמא לכהן גדול, א״ל ייתי בר אהרן לשלם, אמר להו ייתון בני עממין לשלם כו׳. ירושלמי [למה] משמש בפנים בבגדי בד, א״ר חייא בר אבא כשירות של מעלה [כך שירות שלמטה] מה למעלה ראיש אחד בתוכם לבוש בדים, אף משרת למטה כתנת בד קדש ילבש. ולמה בחוץ בח׳, א״ר חנינא כנגד המילה שהיא לח׳ ימים, כדכתיב בריתי היתה אתו. ולמה אינו נכנס לפנים בבגדי זהב, א״ר לוי אין קטיגור נעשה סניגור. **כהן גדול משמש בשמנה כלים** כו׳. ת״ר בגדים שנאמר בהן שש חוטן כפול ששה, משזר ח׳ נמצא המעיל י״ב, והפרכת כ״ד, והחשן ואפוד כ״ח. חוטן כפול ששה מנא לן. ופשטנא שיתא שש כתיבי בבגדי לבן ואלו הן, ושבצת הכתונת שש. ועשית מצנפת שש. ועשו את הכתנות שש מעשה אורג וגו׳. ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש. ואת מכנסי הבד שש משזר. ואת האבנט שש משזר. מצנפת ומגבעת אחת היא. קרא אחת לגופיה שיהיו של בוץ והוא פשתים. גמרא גמירי לה דהאי בד פשתים הוא ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא ומכנסי פשתים. וחד שיהו שזורין. וחד שיהא חוטן כפל ששה. וחד לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש. וחד לשאר מינין שיהו גם הם חוטן כפול ששה. וחד לעכב שאם אינן חוטן כפול ששה פסולין הן. שש חוטן כפול ששה כמשמעו, אלא משזר שמונה מנא לן. ואמרינן כתוב בשולי [ה]מעיל שלשה מינין, תכלת וארגמן ותולעת שני משזר, וכתיב בפרכת שש משזר ארבעה מינין. והן בכל אחד ו׳ הרי כ״ד. וליף שולי [ה]מעיל מפרכת משזר בגזירה שוה, מה בפרכת כ״ד חוטין אף שולי המעיל כ״ד חוטין. ובשולי המעיל ג׳ מינין נמצאו ח׳ חוטין בכל מין. ח׳ בתכלת. ח׳ בארגמן. וח׳ בתולעת שני. ואמאי לא יליף שולי המעיל מן האפוד והחשן דאינון כ״ח חוטין, משום דכתיב בהו זהב, ושולי המעיל ופרכת לא כתיב בהן זהב. אדרבה דנין כלי מכלי לאפוקי פרכת דאהל הוא. ושנינן אלא שולי המעיל מן האבנט גמר, דאית ביה ד׳ מינין וכתיב ביה נמי [זהב]. **רב אשי אמר** שולי המעיל מן האפוד לא יתכן ללמד ממנו להיות חוטין כ״ח כי בשולי המעיל שלשה מינין אם תעשה בכל מין ט׳ לא יבואו אלא כ״ז חוטין, אם נעשה י׳ בכל מין הנה ל׳, לעשות שנים מהן ט׳ ט׳ ואחד י׳. ועשית כתיב שיהיו כל החוטין שוין, הילכך לא אפשר ולפיכך לא גמר מיניה. מעיל י״ב חוטין הוא, מין אחד תכלת שנאמר ועשית את מעיל האפוד

ואימא עמרא. מדלא פריך ואימא קנבוס שגם הוא עולה כד בגד היה מדקדק רבינו אפריס ז״ל דמה שאנו קורין קנבוס הוא פשתן ואסור לתפור בו בגדי צמר ורבינו חיים כהן ז״ל דומה דהא דלא פריך ואימא קנבוס משום דבגדים כתיב וכל בגדים סתם שבתורה צמר ופשתים והקשה ריצב״ש התינח לתנא דבי ר׳ שמעאל דסבר הכי אבל לרבנן דפליגי עליה ומחייבי כל בגדים בציצית מאי איכא למימר וליכא למימר דכ״ע אית להו דתנא דבי רבי ישמעאל אלא דגבי ציצית דוקא מחוייבים כל בגדים דמרבינן להו מדכתיב הכנף מין כנף [1]ק״כ מאי פריך ברישא פ״ק דיבמות (דף ד:) והא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא ומנא ליה הא מי משום דקאמר בפרק במה מדליקין (שבת דף ט:) אף כל צמר ופשתים ומסיק התם דלציצית איצטריך לימא דאיצטריך אף כל צמר ופשתים לאיתויי כלאים ואע״ג דכלאים בהדיא כתיב בהו צמר ופשתים ניימא דאיצטריך אף כל כדי לאפוקוי צמר ופשתים למאי דלא ידע לכתי התם דהפנאה משעטנז נפקא עד מסקנא אלא ע״כ הכנף הוי פי׳ הבגד וכאילו כתב הבגד ולהכי פריך ע״כ תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא דאם איתא דמחייבי בציצית כל בגדים מיתורא דהכנף אם כן מאי האי דקאמר ופרט באחד מהם צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים אדגמר מנגעים דהוי צמר ופשתים נגמר מציצית דכתיב הכנף דהוי כמו הבגד ומיירי אפי׳ בשאר בגדים ולא דמי לאו בגד דמרבינן מיתורא דאו דכתיב גבי שרצים שאר בגדים אפי׳ לתנא דבי ר׳ ישמעאל בפרק במה מדליקין (ג״ז שם) ואפילו הכי לא פרכינן אדגמר ר׳ ישמעאל מנגעים ליגמר משרצים דאפילו שאר בגדים דהתם גבי שרצים משמעות בגד אינו אלא צמר ופשתים ומאו הוא דמרבינן לשאר בגדים להכי ליכא למילף משרצים סתם בגדים הכתובים בתורה וליימא דכל בגדים בכלל אבל הכא הכנף כמו הבגד ואי סבירא ליה דרבא נגמר מהכנף לומר דכל היכא דכתיב בגדים בסתם כל בגדים בכלל ולמאי דפרשינן פ׳ שני דזבחים[2] דמכל גרעין של פשתן עולה קנה אחד ולא שני קנים מגרעין אחד ניחא דלא הוה מצי למיפרך ואימא קנבוס דקיס ליה לגמרא דכמה קנים עולים מגרעין אחד. כל זה דקדק ריצ״ש:

ויליף משזר משזר מפרוכת מה להלן כ״ד וכו׳. אין להקשות אדרבה ניליף הכי מה להלן חוטן כפול ששה אף כאן כל חד ששה הרי י״ח ותו לא די״ל דתיבת משזר גמר ממשזר דהתם מה להלן השזירה כ״ד אף כאן השזירה כ״ד כי התם אי נמי י״ל אם איתא דלא הוה אלא י״ח מאי איצטריך שש יתירא למעיל אלא נאמר בו שש שיהא חוטן כפול ששה תיפוק ליה דיליף תכלת תכלת מפרוכת מה להלן תכלת שלה ששה אף מעיל שכולו תכלת חוטן כפול ששה ולא הוה מצי למיפרך כדפרכינן לקמן אדרבה ניליף משוליו דשוליו נמי אין חוטן כפול אלא ששה:

מריח מים. בני תורה: **נסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מייניה.** ליטול רשות ממנו ולפרוש לגד ביתן: **ייתון בני עממין לשלם.** לשון גנאי הוא לפי שבאו מבני בניו של סנחריב כדאמרינן במסכת גיטין (דף מז:): **דעבדי עובדא דאהרן.** רודפי שלום: **דלא עבד עובדא דאהרן.** שהוימתו אותנאת דבריהם ואמר מר (ב״מ נח:) לא תהוו איש את עמיתו (ויקרא כה) באותנאת דבריהם הכתוב מדבר אם היה בן גריס לא (א) יאמר לו זכור מעשה אבותיך: **מתני׳ כלהונם ומכנסים וכו׳.** אהדיוט קאי: **נאלו נשאלים.** כהן הנשאל באורים ותומים צריך לנבוש שמונה בגדים: **גמ׳ דבריס שנאמר בהן שש.** כולה מפרש לקמן: **חוטן כפול ששה.** ששה כל מין ומין שבו: **משזר.** בלא שש ואין זאת אלא רימונים: **שמונה.** כל חוט של כל מין שבו כפול שמונה ועל פי חשבון זה מעיל שכולו מין אחד חוטו כפול י״ב פרוכת חוטו כפול כ״ד שכל מיני שבה כפולין יחד וכולה מפרש לה לקמן: **המצנפת קראי בציצי.** גבי הדלי והוה סגי ליה בחד ונכתביה לבסוף: ה״ג **ויעשו את הכתנות שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבד שש משזר.** וכד הוא שש הרי חמשה והיא דאצטרך צריך למיכתב על כרחך דאיכא מיני אחריני בהדיה: **שיהו שזורין.** יחד כולן ששה: **נשאר בגדים שלא נאמר בהן שש.** שיהא אף הן חוטן כפול ששה ולקמן מפרש מאי ניהו: **דבר העולה מן הקרקע בד בד.** הפשתן והקנבוס אין להן בדים וענפים כעצים אלא עלין ואין הפשתן בא אלא מן הקנה האמצעי: **מפלג.** יש בו ניימא מתחלקת לשתים. ואל תתמה שאף בשער זקן התחתון מצוי כן: **ליגנא נמי מפליג.** כשכותשין אותו נחלק לכמה פיצולין: **אגב לקוחים.** שמקישין עליו: **פארי פשתים.** ובתורה כתיב ואת פארי המגבעות שש: **כן נכר.** שנתנכרו מעשיו לאחיו שבשמים שהוא ערל לב וכן ערל בשר שמתו אחיו מחמת מילה לא יבא אל המקדש: **מאן אמרה.** מאין למדו דבר זה ששניו בפרק שני דזבחים (דף טו:). שהכהן ערל עבודתו פסולה: **מה להלן עשרים וארבעה.** שהרי ד׳ מיני יש בה וכל מין ומין כפול שש אף כאן כ״ד וכאן ג׳ מיני יש דהוו להו כל חד וחד תמני: **אלא מאצנט.** דיש בו נמי ארבע מיני וכל אחד כפול ששה וכששוזכן יחד הוו להו כ״ד: **דעשנו ציצי.** בחשן לפיכך אין למידין ממנו: **ועשית.** כתיב ברימונים שיהו עשויות כל המיני שבו שוות הלכך לא אפשר בכ״ח דהיכי ליעביד וכו׳: כלול

מריח מים יפריח ועשה קציר כמו נטע: ויום טוב היה עושה לאוהביו: ת״ר מעשה בכהן גדול אחד שיצא מבית המקדש והוו אזלי כולי עלמא בתריה כיון דחזיונהו לשמעיה ואבטליון שבקוהו לדידיה ואזלי בתר שמעיה ואבטליון לסוף אתו שמעיה ואבטליון לאיפטורי מיניה דכהן גדול אמר להן ייתון בני עממין לשלם אמרו ליה ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן ולא ייתי בר אהרן לשלם דלא עביד עובדא דאהרן: **מתני׳** [6]כהן גדול משמש בשמונה כלים וההדיוט בארבעה בכתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט [3]מוסיף עליו כ״ג חשן ואפוד ומעיל וציץ באלו נשאלין באורים ותומים [א] [3]ואין נשאלין אלא למלך ולאב ב״ד ולמי שהציבור צריך בו: **גמ׳** ת״ר [4]דברים שנאמר בהן שש [5]חוטן כפול ששה [6]משזר שמונה [7]מעיל שנים עשר [8]פרוכת עשרים וארבעה [9]חושן ואפוד עשרים ושמונה חוטן כפול ששה מנא לן דאמר קרא [1]ויעשו את הכתנת שש ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבד שש משזר חמשה קראי כתיבי חד לגופיה דכיתנא ניהוו וחד שיהא חוטן כפול ששה וחד שיהיו שזורין וחד לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש וחד לעכב מאי משמע דהאי שש כיתנא הוא אמר רבי יוסי ברבי חנינא [2]דאמר קרא בד דבר העולה מן הקרקע בד בד ואימא עמרא עמרא איפצולי מיפצלא כיתנא נמי איפצולי מפציל כיתנא אגב לקותיה מפציל רבינא אמר מהכא [2]פארי פשתים יהיו על ראשם ומכנסי פשתים יהיו על מתניהם אמר ליה רב אשי הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה ולטעמיך [7]הא דאמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו [3]כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי [8](לשרתני) הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא הכא נמי גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא משזר שמונה מנא לן דכתיב [4]ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן ותולעת שני משזר וליף משזר משזר מפרוכת מה להלן עשרים וארבעה אף כאן עשרים וארבעה דהוה כל חד וחד תמני ונילף מחשן ואפוד מה להלן עשרים ושמונה אף כאן עשרים ושמונה דנין דבר שלא נאמר בו זהב מדבר שלא נאמר בו זהב לאפוקי חשן ואפוד שנאמר בהן זהב אדרבה דנין בגד מבגד לאפוקי פרוכת דאהל הוא אלא דנין מאבנט ודנין בגד ודבר שלא נאמר בו זהב מבגד ודבר שלא נאמר בו זהב ואין דנין דבר שאין בו זהב מדבר שיש בו זהב רב מרי אמר [5]תעשנו כתיב תעשנו לזה ולא לאחר רב אשי אמר [6]ועשית כתיב שיהיו כל עשיות שוות והיכי נעביד נעביד תלתא דעשרה עשרה הוו להו תלתין נעביד תרי דתשעה תשעה וחד דעשרה אמר קרא ועשית שיהיו כל עשיותיו שוות מעיל שנים עשר מנא לן דכתיב [7]ועשית את מעיל האפוד כליל

מסורת הש״ס

א) סנהדרין מט:, ב) [נעיל לה:], ג) [זבחים יח:], ד) סנהדרין כב: פג: תענית יז: מו״ק ה. זבחים יח: כב:, ה) [ירמ׳ בקרא], ו) [ל״ל דל״כ], ז) דף יח:),

תורה אור השלם

1. וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַכְּתֹנֶת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:
וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת פְּאֵרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת מִכְנְסֵי הַבַּד שֵׁשׁ מְשֹׁזָר:
שמות לט כז-כח
2. פְּאֵרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל רָאשָׁם וּמִכְנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל מָתְנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ בְּיָזֵעַ: יחזקאל מד יח
3. כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱיֹ כָּל בֶּן נֵכָר עֲרַל לֵב וְעֲרַל בָּשָׂר לֹא יָבוֹא אֶל מִקְדָּשִׁי לְכָל בֶּן נֵכָר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יחזקאל מד ט
4. וַיַּעֲשׂוּ עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֹׁזָר:
שמות לט כד
5. וַעֲשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: שמות כח טו
6. וַעֲשִׂיתָ עַל שׁוּלָיו רִמֹּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:
שמות כח לג
7. וַעֲשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת:
שמות כח לא

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה לא עבד כו׳ ואמר מר אל תהו (ט״ס כאן):

הגהות הגר״א

[א] מתני׳ ולא מ״ד. ג״ל ולב״ד (וכ״ה במשניו וכר״ח סוף פרקין):

מוסף רש״י

דבר העולה מן הקרקע בד בד. קנה יחידי מכל גרעין ואין ג׳ קנים עולים מגזע אחד (זבחים יח:). דבר זה. לכהן ערל פסול לעבודה (סנהדרין כב:). כל בן נכר ערל לב. כהן מומר לעבודת כוכבים שהוא ערל לב ומתנכרו מעשיו לאחיו שבשמים שהוא ערל לב (סנהדרין פג:) שנתנכרו מעשיו מחמת עצלת לבו שהוא ערל לב רשע (זבחים יח:). וערל בשר. שמתו אחיו מחמת מילה (סנהדרין שם ושם וזבחים שם) ולא רצו למולו שיראים פן יומות גם הוא כאחיו (מו״ק ה.). לא יבא אל מקדשי. והייתו מזהרה מדברי קבלה בעצלתו ולא נקי עלה (סנהדרין פד.).

תוס׳ ישנים

אמר רבי זירא אמר קרא בו׳ חמשה קראי כתיבי בו׳. כפי׳ ר״ח גרים שיהא שש מיתני ואלו הן ושבצת הכתונת שש ועשית מצנפת שש (ועשו) [ויעשו את הכתנת שש ואת] המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבד שש משזר, חד קרא לגופיה וחד

שיהו שזורין וחד שיהא חוטן כפול ששה וחד לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש ודעשייה טוען מיותרין דבלייוור סגי בחד שש ודעשייה טוען מיותרין חוץ (מבד) [משש] דכתיב גבי מכנסים שלא החזיר בלייוור וכפי׳ רש״י. וגרלא דמפיק כל ימורים מתד קרא מדלא כתיב בהו (תעשה) [עשו] משש. אומר ריצ״א כי מצנפת ומגבעות הכל אחד מוזמין ברחש, אלא המצנפת היא ברחש כהן גדול וחשובה יותר כמו לגיף מגוהה [ישעיה סב, ג] ומגבעות היא מצנפת של כהנים הדיוטים כדאמרינן [נזיקין ג, א] מזמן שהמצנפת ברחש כהן גדול כו׳, ולהכי כתיב מצנפת בשון יחיד ומגבעות בשון רבים ולכך קורא לה נמי מצנפת שהיא [קלרה ואיתה] דומה לשל כהן הדיוט לפי שהיה נכרך בראש על ראשו לא ומפילין והכן הדיוט לא היה מגיה אלא מפילין בלבד ולא היה מכסה אלא ברחש. ומיהו קשה לי לפירושו למה היו בגדי כהן גדול של יום הכפורים מצנפת, שם לא היה לא ציץ ולא מפילין. י״ל אלא מילקו במצנפת ואע״פ שאבנט היה מלוק משל שאר ימות השנה. אבל קשה לי לרבי דוסא דאמר לעיל [כב, ב] אבל בסירין לכהן הדיוט הא מיכא מצנפת. י״ל לבד ממצנפת קאמר. ול״מ הא אמרינן לעיל [כה, א] נוטל מצנפתו אל אחד מהם אלמא גבי כהן הדיוט נמי קרי ליה מצנפת. י״ל דודאי בלשון תלמוד אין מילוק ומשונה הוא מלשון המקרא דלשון חכמים לעצמה, שהרי כמו כן מצינו בשוק של שלמים דפליגי על רבי יהודה בשוף משנה דפרק הזורע [קלר, ב] שהיא מן מאכלוכה ולמעלה אע״פ שבכל מקום בתלמוד קורא שוק מן מאכלוכה ולמטה, כאלמר במקום אחר שוקא מעל דמעל, וכן שוק דרים אלמלא תמיא ליה למטה מן מאכלוכה. ולפירושו [זה] משמע שפובר ריצ״א שהבין הוא ול״מ הא אמרינן לעיל [כה, א] נוטל מצנפתו אל אחד מהם אלמא גבי כהן הדיוט נמי קרי ליה מצנפת. ר״ל דודאי בלשון תלמוד אין מילוק ומשונה הוא מלשון המקרא דלשון חכמים לעצמה, שהרי כמו כן מצינו בשוק של שלמים דפליגי על רבי יהודה בשוף משנה דפרק הזורע [קלר, ב] שהיא מן מאכלוכה ולמעלה אע״פ שבכל מקום בתלמוד קורא שוק מן מאכלוכה ולמטה, כאלמר במקום אחר שוקא מעל דמעל, וכן שוק דרים אלמלא תמיא ליה למטה מן מאכלוכה. ולפירושו [זה] משמע שפובר ריצ״א שהבין הוא דלדרשת גבי מצנפת, ולא כפירוש רש״י שפירש שהבין היה על פדחתו, שהבין על מצח ממש. ואומר רבינו אלחנן כי פירוש ריצ״א זה משמע בפרק שני דזבחים [יח, א] דקאמר שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם היה מגיה מפילין, משמע שהבין היה מונח על הראש, שאם על הפדחתא מה לשון הוא זה שערו נראה בין ציץ למצנפת, והלא כל תחילת הראש מגולה לגד הפנים ממקום המצח מפילין לסייעו מקום שמוחו של מיעוט רופס כיון שהבין אינו מגיה מפילין משמע שלא היה מגולה אלא שיעור המצח מלשון הוא לא שערו נראה בין ציץ למצנפת, ולא כל תחילת הראש מגולה לגד הפנים ממקום המצח מפילין לסייעו מקום שמוחו של מיעוט רופס כיון שהבין אינו מגיה מפילין משמע שלא היה מגולה אלא שיעור המצח מלשון הוא לא דוקא מקום שמוחו של מיעוט רופס אבל אם מתחילת הראש מקום כיעוט שיער שפיר קאמר שערו נראה בין ציץ למצנפת דקאמר שהיה הראש מגולה ששם היה מגיה מפילין, וכן פי׳ במנחות [לז, א] ובעירובין [לה, ב]. ועוד היה מביא ה״ר אלחנן דאיה

כליל. גדיל ואין גדיל פחות משנים: **ואין דנין כלי מתכשיט כלי.** רימוניים קשוטו של מעיל הן: **ארבעה דשיפא שיפא.** ארבעת מיני של שש שש להא גמרא בו שש ואמר מר דבריס שנאמר בהן שש חוטן כפול ששה: **לא דינא ולא דיינא.** אין ספק וערעור בדבר: **וקלן פחילים.** פתילים משמע מרין וכשקולן כל אחד לשנים הוה להו ד': **רב אשי אמר.** היינו טעמא דזהב ו' לא אפשר דכתב ביה לעשות אותו בתוך התכלת ובתוך הארגמן משמע שיערב ממנו עם כל מין ומין: **נעביד ארבעה.** המיני דתרי תרי חוטין של זהב הוו להו תמניא של זהב: **חדקינהו.** קשרם יפה ועל הטבעות והבדים אומר שיתנם בטבעות בדוחק: **כתיב לא יסורו.** אלמא אין זזין מהן וכתיב (שמות כה) והבאת אלמא הולכים ובאים בתוכן: **מפתקין ואינן נשמטין.** בראשיהם היו עבים והכניס ראשן אחד בדוחק בטבעת ובאמצען היו דקין הלכך לא היו נדחקין בטבעות אלא מתפרקין והולכין לכאן ולכאן אבל אינן נשמטין לגאת מהן לפי שהן עבים בראשיהן: **דיך גדילתן.** העליון למעלה והתחתון למטה: **שמעמידין את ליפויין.** ליפוי הזהב מעמידין ע"י מסמרות. לשון אחר אלא התליונו ולא נפל ליפויין: **שמא תאמר.** משנגמזו אבד סיכרן שלא ישובו עוד: **ובטל סכויין.** מה שאנו סוכין ולופין להן: **שרד.** לשון שריד: אלמלא

נעביד ארבעה דתרי תרי הוו להו תמניא. ואם תאמר אין הכי נמי נעביד זהב תמניא מגלן ארבעה ותו לא יש לומר פתילים כתיב מיעוטו פתילים שנים וכשנקלן כל אחד הוו להו ד' ואי אמרת תמניא מ"כ אין לדבר סוף אימא ק' ואימא אלף ותפסת מרובה לא תפסת והא דפריך ואימא זהב נמי ו' היינו כי היכי דליהוי דומיא דשאר מינין שבו ועיל כי פריך ואימא כ"מ לא בעי לשוויי תפסת מועט תפסת דהתם לא מצי למימר טפי מכ"מ וכיון דהוא דבר שיש לו קצבה לא שייך למימר תפסת מרובה לא תפסת ואדרבה יש לתפוס המרובה דיש בכולל מאתים מנה ואע"ג דבפ"ק דר"ה (דף ד:) אמר מקיש חג השבועות לחג המצות מה להלן יש לו תשלומין כל שבעה כו' ופריך ולקיש לחג הסוכות מה להלן מ' כו' ומשני תפסת מרובה לא תפסת והתם נמי יש לדבר קצבה י"ל דהתם קאמר לחומרא תפסת מרובה לא תפסת דעד ז' יש לו תשלומין ממה נפשך אבל טפי לא דילמא מחג המצות ילפינן ובפרק קמא דקידושין (דף יז.) גבי הענקה נמי קאמר תפסת מרובה לא תפסת אע"ג דממה נפשך יש לדבר קצבה יש לומר התם נמי קאמר דתפסת מרובה לא תפסת דמספיקא לא מפקינן ממונא מן האדון:

כתיב בטבעות הארון וכו' וכתיב והובא את בדיו בטבעות. קשיא לי טובא אמאי מייתי האי קרא דוהובא ד) דכתיב גבי מזבח הנחשת ושביק קרא דוהבאת דכתיב גבי הארון ועוד שמעתי מקשיא דבשעת פילוק מסעות כתיב ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורידו את פרוכת המסך וכסו בה את ארון העדות וגו' (במדבר ד) עד ופרשו עליו בגד כליל וגו' עד ושמו בדיו משמע דבנסוע המסעות היו משימין אותן בדים וקשה והא כתיב לא יסורו ממנו ובניו יעקב מאולייש"ם מתרץ זה דושמו בדיו על כתפי הנושאים קאמר להוליכן ולבי המססס שהרי בני קהת לא היו שם עדיין עד לאחר שהיו מכניסין כל הכלים לגרתק שלהם כדכתי' ולא יבואו לראות כבלע את הקדש וגו' (שם) ויותר היה נראה לפרש דהאי ושמו בדיו היינו שמושכין הבדים לגד חוץ להיות נראין בולטין בפרוכת כמין שני דדי אשה מיהו קושיא קמייתא שהקשיתי בדוכתא קיימא ודוחק הוא לשנס הספרים דבכולהו גרס והובא את בדיו ובמקצת ספרים גרסינן בברייתא והבאת אבל באתקפתא דר' יוסי בר' חנינא גרסינן בכולהו ה) והובא ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דמ' טבעות היו בארון וכן מוכיח הפסוק דכתיב וילקח לו ארבע טבעות זהב ונתת על ארבע פעמותיו דהיינו ארבע קרנותיו כדמתרגמינן זוייתיה והדר כתיב ונתת טבעות על צלעו האחת ושתי טבעות משמע דארבע טבעות היו על שתי צלעותיו לגד מאותם ד' שעל ד' פעמותיו בד' טבעות מהם היו בדים קבועין לא יסורו ובארבעה מהם שהיו למטה או למעלה מאותן טבעות היו משימין בדים בשעת פילוק המסעות לשאת את הארון בהם והיינו הך דכתב בהו ושמו בדיו ואם תאמר מאי פריך הכא רבי יוסי בר' חנינא ליתני דשני מיני בדים היו יש מהם קבועין ויש מהם נכנסין ויוצאין כדפרישית יש לומר דעל כרחך והבאת את הבדים בטבעות אכולהו בדים קאי דאי לא קאי אלא אהכך שהיו משימין במסעם אם כן הוה ליה למימר נמי וחבבת את הבדים בטבעות שהרי לא פירש מתי הכניס אותם בדים הקבועים אלא כתב בטבעות הארון יהיו הבדים ותחילה היה לו לפרש שהכניסם אלא ודאי אכולהו בדים כתב והבאת את הבדים ומשמע ליה דבשה קאי אכולהו דכי היכי דהכך שנשאין בהן לא היו קבועים ה"נ אינהו לא היו קבועים ממש במקום אחד אלא יהו זזין כלל ממקומן אלא לכל הפחות נכנסין קצת לכאן ולכאן דהשתא דמו להדדי במקצת ולהכי מייתי נמי קרא דוהובא דכתב במזבח לגלויי אוהבאת דארון כי היכי דוהובא דמזבח לא היו הבדים קבועין דהא לא כתב התם לא יסורו ממנו הכי נמי והבאת דארון לא היו ממש קבועין לגמרי ואם תאמר לפי מה שפירש דאכולהו ד' בדין קאי קשה מאי דכתב ביה בההיא קרא לשאת את הארון בהם ואין לתרץ דבכולהו ארבעה בדים היו נושאין ושנים מהם היו ארוכין ושנים האחרים קצרים מהם דבפרק שתי הלחם (מנחות דף לח:) משמע דבארבעה גדרי הוו דרו להו ותו לא ונראה לי דוהבאת לא קאי אלא אהך בדים הקבועין שהרי אותם בדים שאינן קבועין מה הועלך להזכירן כאן לומר והבאת והלא לא היו מכניסין אותן אלא אהכן ובזמן בשעת המסעות תדע שהרי בכולהו כתב ונשא בם את השלחן וכן במזבח הנחשת כתיב והובא את בדיו בטבעות וגו' בשאת אותו ובמזבח הזהב כתב נמי לבדים לשאת אותו בהמה אבל לא כתב בהן והבאת בגווי ובעשייה לא כתב ויבא כדכתיב גבי ארון בין בגוואה בין בעשייה ואע"ג דבברייתא דמלאכת המשכן תניא ד' טבעות היו מקבעות בו שתים בצפונו ושתים בדרומו שכיון שהיו נותנין הבדים לא היו זזים משם לעולם שנאמר בטבעות הארון וכו' י"ל דלא חשיב אלא אותם ד' טבעות שהבדים קבועין בהן אבל אותם שלא היו הבדים קבועין בהן ולא נעשו אלא לנוחן שעת המסעות לא קא חשיב תדע דלא קא חשיב התם טבעות של שלחן ושל מזבח הנחשת והזהב ולריך עיון: **שמעמידין ציפויין.** נ"ל דלפי' ליפוי זהב שעליהן בטל לגבי דידהו דבכל דוכתא הענ בטל לגבי המתבטל לענין טבילה ולכל מילי דאמר הלך אחר המעמיד ובעני שטים אינו כן שהרי שלחן של עצי שטים היה ומצופה זהב ולפי' הכי תורת כלי עליו שהליפוי בטל לגבי הענ כדאיתא בשלהי חגיגה (דף כו:) וליף לה התם מקרא: וכולן

שמעתין דהכא מיפרשא שפיר דפשיטא ליה לתלמודא דכל בבדים האמורים בתורה סתם אינו אלא אמר ר"ש בן לקיש למלכים בשם הנביא (ד, ג) ובשבת (כו, ב) דתנא דבי רבי ישמעאל כל מקום שנאמרו בבדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב בשתים אף כל אמר ופשתים, א"כ פשיטא ליה דלאו היינו קבועים אפילו לרבנן דפליגי על תנא דבי רבי ישמעאל דכלאמרינן ברים ובמות (הוא) [הכא מודו] דמפקי ליה מקרא דבמקום דפסחי, ועוד דלא פליגי עליה אלא גבי ליפת דוחקא דהכא דכתיב מין כנף אבל בעלמא אית להו לכולי עלמא דרשא דאמר ופשתים כדפרישית בשבת ובינמות. מ"ר. וכן נמצא בשם רבינו שמואל אלא שהיא רבנן דפליגי עליה. **ניאף מחשן המשפט ואפוד.** אבל לא בעי למיפרך [ונילף מכתונת שתוון כפול שש, דלמין דבר שיש מינין הרבה מדבר שיש מינין הרבה] ואל יוסיה כתונת שאין בו אלא מין אחד. ע"כ מעמוד קודם

ואין דנין בלי מתכשיט. ופרכת תשיב כלי יותר מרימון. והוה מצי למימר נמי דליף כלל תבלת דתמיד ופרשו (עליו) בגד [כליל] תבלת, אלא לא מיירי אלא בבגדים המוזכים כי הוא לא הוה [אלא] כיסוי בעלמא. **ותביב והבאת את הבדים בטבעות.** משמע שהולכין ואין

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ע מהל' כלי המקדש הלכה ג סמג לאוין לקמ:

כה ב שם הלכה י [ופ"ב הלכה יג]:

ג [מיי' פ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה יג]:

מוסף רש"י

דרך גדילתן. התחתון למטה והעליון למעלה (סוכה מה:). **שמעמידין את צפויין.** הליפוין של זהב קבוע בהן במסמרות של זהב כדכתיב (שמות כו) ואת הקרסים תצפה זהב ולא היה עושה עם אויר כמתת הקרס שיעמוד מלגיו (שם). **שמא תאמר אבד סברן.** משגגמו אהל מועד בטל לו עולמית, **ובטל סכויין.** תוהלגם ומבטש כדמתרגמינן הבנו לא (בראשית עו) איסתמי כען לשמיא (שם).

רבינו חננאל

כליל תכלת, ואינו כתיב בו שש. ואסיקנא חד קרא לשאר מינין דלא כתיב בהו שש. נמצא התכלת של מעיל ששה חוטין, וכתיב ביה כליל, כלומר תכללהו לשנים נמצאו י"ב חוטין. פרכת כ"ד. ארבעה דשיתא שיתא הא כ"ד. חשן ואפוד ארבעה מינין, ו' בכל אחד הרי כ"ד חוטין, וחוט של זהב בכל מין הרי כ"ח חוטין. המקדש בגדי כהונה עובר בלאו שנאמר לא יקרע. וכן המזיח החשן מן האפוד, שנאמר ולא יזח החשן וגו'. וכן המסיר בדי ארון שנאמר לא יסורו ממנו. **והכתיב והבאת את הבדים בטבעות,** מכלל שהיה מסירם. ושנינן מתפרקין היו ולא נשמטין, אלא כגון תלויין היו. תניא כשנויין. עצי שיטים עומדים שעומדין [דרך] גדילתן. כלומר אינו רשאי להפכן. בגדי שרד אלו בגדי כהונה שמכפרין על עונות ישראל כמו שכתבנו למעלה.

תוס' ישנים (המשך)

ואמר כך אומרין כל המינין יחד. ר"ל יוסף. **מאי משמע דהאי שש לישנא דבתנא הוא.** להכי נקט בעייתו בשם ולא"ג דמיבעיא ליה בבד, משום דמעיקלא מי פשטינן דבריה(ס) העולה בד בבד דהיינו פשתן ג"כ שם נמי פשתן הוי, דהא כתיב מכנסי בד שם משזר, אבל אם נקט בעייתו בבד לא פירש עדיין שיש לו לידע מה הוא שם אע"ג שהיינו יודעים אותו. **ואימא עמרא בו'.** תימה אמאי לא קאמר אימא קנבוס שהוא ממש כעין פשתן שעולה בד בבד ולא מיפליגי והא דלאי אינו כשר לבגדי כהונה שלא מצינו כשר לשם אלא בוץ דוקא. ויש שרוצים לומר מנלן שאסור לתפור [בגדי כמר ב]חוט (ג)של קנבוס דהיינו מין פשתן שעולה בד בבד דדאמרינן הכא, והא דאמרינן במסכת [כלאים פ"ט מ"ו] ובפשתן והקנבוס שאפרן זה בזה כו' דמשמע [שאינו] מין פשתן, היה אומר ה"ר אפרים כי אותו קנבוס שבמשניות אינו קנבוס שלנו דבפ"ג דכלאים [מ"ב] תנן שהוא עושה אחת לג' שנים ואותו שלנו עושה בכל שנה ושנה כמו פשתן. ורבינו אומר שאין לנו לנטול המנהג שרגילים העולם לתפור בחוטי קנבוס שקורין קנבא, והך

מסורת הש"ס

א) [ס"ל אמר], ב) סוכה מה:, ג) [ס"ל ואמר], ד) [וכרש"י דהכא ד"ה כתב לא יסורו וכו' משמע להדיא דהיה גרסתו והבאת את הבדים בטבעות (מרומה כה פי"ז)], ה) [אבן בכרש"י שכתב בד"ה כתב לא יסורו וכו' גרסה שגם באתקפת' דר"י בר' חנינא גרס והבאת],

תורה אור השלם

1. וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: שמות כח טו
2. וַיִּרְקְעוּ אֶת פַּחֵי הַזָּהָב וְקִצֵּץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: שמות לט ג
3. וְהָיָה פִּי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּפִי תַּחְרָא יִהְיֶה לוֹ לֹא יִקָּרַע: שמות כח לב
4. וְיָרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל חֵשֶׁב הָאֵפוֹד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד: שמות כח כח
5. בְּטַבְּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֵרוּ מִמֶּנּוּ: שמות כה טו
6. וְהוּבָא אֶת בְּדָיו בַּטַּבָּעֹת וְהָיוּ הַבַּדִּים עַל שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׂאֵת אֹתוֹ: שמות כז ז
7. וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים: שמות כו טו
8. אֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: שמות לה יט

גליון הש"ם

גמרא מי כתיב שלא יקרע. בספר קרבן תוגיגה סימן ס"ח הק' הא אמרינן בסנהדרין דף כא ע"א בקבלה אלא ירבה לו נשים ולא יסור לגבו דה"ק לא ירבה לו נשים משום שלא יסור ולא מקשינן מי כתיב שלא יסור:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ותרי דחד חד ועשית **כתיב** שיהיו כל: (ב) **שם** וכתיב (והובא את בדיו בטבעות) תא"מ וי"ב גי' רש"י **והבאת את הבדים** בטבעות:

תוס' ישנים

שהיה על הרשם מדאתמרינן [קידושין סו, ב] גבי יעלי הקם להם בגיל שביון עיניך משמע שעל הרשם כמו בין עיניך [ד]תפילין. אך קשה לרבינו אמתלא לא מייתי בפ' שני דזבחים הניא דמקום יש ברשם להניח בו שני תפילין כי היכי דמייתי לה בפ' בתרא דעירובין [לה, ב] ובע"ז בפר' בל הבלמים (מד, א) כיון שהניח על הרשם. ואומר ה"ר אלחנן דהיינו טעמא לפי שלא הזכיר שם בהדיא שלא יניח מוקם על הרשם אלא אחן דייקינן ליה ואומר [רבינו] כי מבאן יש לדקדק שיעור רוחבן של תפילין לפי' ריב"ם, דכיון שהניח בהא בתחילת הרשם במקום שמניחין בו תפילין כדפי' בעירובין (במקום שהנחת) [במקום

כליל תכלת ויליף תכלת מפרוכת מה להלן ששה אף כאן ששה ונילף משוליו ורמוניו מה להלן שמונה אף כאן שמונה דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מתכשיט כלי אדרבה דנין גופו מגופו ואין דנין גופו מעלמא היינו דאמרינן לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש פרכת עשרים וארבעה ד' דשיתא שיתא לא דינא ולא דיינא חושן ואפוד עשרים ושמונה מנא לן דכתיב [1]ועשית חשן משפט מעשה חושב כמעשה אפוד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ארבעה דשיתא שיתא עשרין וארבעה זהב ארבעה הא עשרין ותמניא ואימא זהב נמי ששה אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא [2]וקצץ פתילים פתיל פתילים הרי כאן ד' רב אשי אמר אמר קרא [2]לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן היכי נעביד נעביד ארבעה דתרי תרי הוו להו תמניא נעביד תרי דתרי תרי ותרי דחד חד ועשית (ו) שיהיו כל עשיותיו שוות אמר רחבא אמר רב יהודה [3]המקרע בגדי כהונה לוקה שנאמר [3]לא יקרע מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמא הכי קאמר רחמנא נעביד ליה שפה כי היכי דלא ניקרע [4]מי כתיב שלא יקרע [5](ואמר) ר' אלעזר [2]המזיח חושן מעל האפוד [3]והמסיר בדי ארון לוקה שנאמר [4]לא יזח [5]ולא יסורו מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמא כי קאמר רחמנא חדקינהו ועבדינהו שפיר כדי שלא יזח ולא יסורו מי כתיב שלא יזח ושלא יסורו רבי יוסי בר' חנינא רמי כתיב [5]בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו וכתיב (ג) [6]והובא את בדיו בטבעות הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין תניא נמי הכי בטבעות הארון יהיו הבדים יכול לא יהיו זזין ממקומן ת"ל והובא את בדיו בטבעות אי והובא את בדיו יכול יהיו נכנסין ויוצאין ת"ל בטבעות הארון יהיו הבדים הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין אמר רבי חמא ברבי חנינא (ג)[7]מאי דכתיב עצי שטים עומדים שעומדים דרך גדילתן דבר אחר עומדים שמעמידין את צפויין ד"א עומדים שמא תאמר אבד סברן ובטל סכויין ת"ל עומדים שעומדין לעולם ולעולמים (ג)(אמר) רבי חמא בר חנינא מאי דכתיב [8]את בגדי השרד לשרת בקודש אלמלא

ולא יבואו לראות כבלע את הקדש וגו' (שם) ויותר היה נראה לפרש דהאי ושמו בדיו היינו שמושכין הבדים לגד חוץ להיות נראין בולטין בפרוכת כמין שני דדי אשה מיהו קושיא קמייתא שהקשיתי בדוכתא קיימא ודוחק הוא לשנס הספרים דבכולהו גרס והובא את בדיו ובמקצת ספרים גרסינן בברייתא והבאת אבל באתקפתא דר' יוסי בר' חנינא גרסינן בכולהו ה) והובא ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דמ' טבעות היו בארון וכן מוכיח הפסוק דכתיב וילקח לו ארבע טבעות זהב ונתת על ארבע פעמותיו דהיינו ארבע קרנותיו כדמתרגמינן זוייתיה והדר כתיב ונתת טבעות על צלעו האחת ושתי טבעות משמע דארבע טבעות היו על שתי צלעותיו לגד מאותם ד' שעל ד' פעמותיו בד' טבעות מהם היו בדים קבועין לא יסורו ובארבעה מהם שהיו למטה או למעלה מאותן טבעות היו משימין בדים בשעת פילוק המסעות לשאת את הארון בהם והיינו הך דכתב בהו ושמו בדיו ואם תאמר מאי פריך הכא רבי יוסי בר' חנינא ליתני דשני מיני בדים היו יש מהם קבועין ויש מהם נכנסין ויוצאין כדפרישית יש לומר דעל כרחך והבאת את הבדים בטבעות אכולהו בדים קאי דאי לא קאי אלא אהכך שהיו משימין במסעם אם כן הוה ליה למימר נמי וחבבת את הבדים בטבעות שהרי לא פירש מתי הכניס אותם בדים הקבועים אלא כתב בטבעות הארון יהיו הבדים ותחילה היה לו לפרש שהכניסם אלא ודאי אכולהו בדים כתב והבאת את הבדים ומשמע ליה דבשה קאי אכולהו דכי היכי דהכך שנשאין בהן לא היו קבועים ה"נ אינהו לא היו קבועים ממש במקום אחד אלא יהו זזין כלל ממקומן אלא לכל הפחות נכנסין קצת לכאן ולכאן דהשתא דמו להדדי במקצת ולהכי מייתי נמי קרא דוהובא דכתב במזבח לגלויי אוהבאת דארון כי היכי דוהובא דמזבח לא היו הבדים קבועין דהא לא כתב התם לא יסורו ממנו הכי נמי והבאת דארון לא היו ממש קבועין לגמרי ואם תאמר לפי מה שפירש דאכולהו ד' בדין קאי קשה מאי דכתב ביה בההיא קרא לשאת את הארון בהם ואין לתרץ דבכולהו ארבעה בדים היו נושאין ושנים מהם היו ארוכין ושנים האחרים קצרים מהם דבפרק שתי הלחם (מנחות דף לח:) משמע דבארבעה גדרי הוו דרו להו ותו לא ונראה לי דוהבאת לא קאי אלא אהך בדים הקבועין שהרי אותם בדים שאינן קבועין מה הועלך להזכירן כאן לומר והבאת והלא לא היו מכניסין אותן אלא אהכן ובזמן בשעת המסעות תדע שהרי בכולהו כתב ונשא בם את השלחן וכן במזבח הנחשת כתיב והובא את בדיו בטבעות וגו' בשאת אותו ובמזבח הזהב כתב נמי לבדים לשאת אותו בהמה אבל לא כתב בהן והבאת בגווי ובעשייה לא כתב ויבא כדכתיב גבי ארון בין בגוואה בין בעשייה ואע"ג דבברייתא דמלאכת המשכן תניא ד' טבעות היו מקבעות בו שתים בצפונו ושתים בדרומו שכיון שהיו נותנין הבדים לא היו זזים משם לעולם שנאמר בטבעות הארון וכו' י"ל דלא חשיב אלא אותם ד' טבעות שהבדים קבועין בהן אבל אותם שלא היו הבדים קבועין בהן ולא נעשו אלא לנוחן שעת המסעות לא קא חשיב תדע דלא קא חשיב התם טבעות של שלחן ושל מזבח הנחשת והזהב ולריך עיון: **שמעמידין ציפויין.** נ"ל דלפי' ליפוי זהב שעליהן בטל לגבי דידהו דבכל דוכתא הענ בטל לגבי המתבטל לענין טבילה ולכל מילי דאמר הלך אחר המעמיד ובעני שטים אינו כן שהרי שלחן של עצי שטים היה ומצופה זהב ולפי' הכי תורת כלי עליו שהליפוי בטל לגבי הענ כדאיתא בשלהי חגיגה (דף כו:) וליף לה התם מקרא: וכולן

ואין דנין בלי מתכשיט. ופרכת תשיב כלי יותר מרימון. והוה מצי למימר נמי דליף כלל תבלת דתמיד ופרשו (עליו) בגד [כליל] תבלת, אלא לא מיירי אלא בבגדים המוזכים כי הוא לא הוה [אלא] כיסוי בעלמא. **ותביב והבאת את הבדים בטבעות.** משמע שהולכין ואין

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה יט]:
כו ב מיי' שם הל' טו:
כז ג שם הלכה יז:
ד [מיי' פ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה ח]:
כח ה מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' טו:
כט ו מיי' שם פ"ז הלכה כא:

תורה אור השלם

1. וְהָיָה פִּי רִאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֶג בְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה לוֹ לֹא יִקָּרַע:
שמות כח לב
2. בִּי מַלְכִים יִמְלֹכוּ וְרוֹזְנִים יְחֹקְקוּ צֶדֶק: משלי ח טו
3. בָּעֵת הַהִוא אֹמַר יְיָ אֵלַי פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לוּחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְעֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וְעָשִׂיתָ לְךָ אֲרוֹן עֵץ:
דברים י א
4. וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: שמות כה י
5. וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּית וּמֵחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב:
שמות כה יא
6. אַף כִּי נִתְעַב וְנֶאְלָח אִישׁ שֹׁתֶה כַּמַּיִם עַוְלָה:
איוב טו טז
7. לָמָּה זֶּה מַחִיר בְּיַד כְּסִיל לִקְנוֹת חָכְמָה וְלֵב אָיִן:
משלי יז טז
8. וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
דברים ד מד
9. פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: תהלים יט ט
10. הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְיָ צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ:
תהלים יח לא
11. יִרְאַת יְיָ טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי יְיָ אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו:
תהלים יט י
12 תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי:
תהלים יט ח
13. וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם: שמות כו לו
14. וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: שמות כו א
15. וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לִבְנָיו אַחֲרָיו לִמְשִׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּא בָם אֶת יָדָם: שמות כט כט

רבינו חננאל

לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט. רב שמואל בר נחמני [אמר] בגדים המשרדים אותן מתוך [כליהן]. [מאי היא] ריש לקיש אמר מעשה מחט. איני והתניא בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה [מחט] אלא מעשה אורג. ומשני אביי הא דאמר ריש לקיש לבית יד שלהן, דתניא בית יד שלהן נארגת בפני עצמה ונדבקת עם הבגד ומגעת עד פיסתהיד. אמר רחבה א"ר יהודה ג' ארונות עשה בצלאל, אמצעי של עץ ט' טפחים, פנימי ח', נשאר מן הארון של עץ טפח מגולה, עשה החיצון עשרה להסיר טפח ממנו לכסות הטפח הנותר מבפנים מגולה. ומי שאומר גבהו י"א טפחים קסבר יש בעביו טפח. וטפח להחזירו בפנים הרי י"א ומשהו לזר. א"ר יוחנן ג' זירין הן, של מזבח זכה אהרן ונטלה, כלומר לקח הכהונה. של שלחן זכה דוד ונטלו, כלומר זכה למלכות. של ארון היא התורה כל הרוצה ליטול יבא ויטול. והוא הגדול שנאמר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק. כתיב זר וקרינן זיר. זכה זיר, לא זכה זר. ועשו ארון, מיכן לת"ח שבני עירו מצורין לעשות מלאכתו. מבית ומחוץ תצפנו, כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח. ולא עוד אלא שקרוי תועבה, שנאמר אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה, ואין מים אלא תורה. **למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין.** למה להם לת"ח שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים. **מכריז** ר' יוסי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד. כלומר, הוא רע ואין לו חלק עם ת"ח. קריאתו רעה היא לך שיודע הדין ועושה חילופו. **אמר** רבא לרבנן לא תיתרו תרתי גיהנם. **התורה** נקראת סם, שנאמר וזאת התורה אשר שם משה. זכה נעשית לו סם חיים. לא זכה סם המות. **עדות ה' נאמנה,** נאמנת להעיד בלומדיה כי אתא רב דימי אמר משוח מלחמה משמש בה', שנאמר ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו, למי שבא בגדולה אחריו. איני, והתניא יכול יהא בן [של] משוח מלחמה עומד תחתיו כדרך שבן כהן גדול עומד תחתיו כו'.

אלמלא בגדי כהונה. שעל ידיהן מקריבין הקרבנות המכפרין על ישראל: **שגורדין אותן לבריתן מכליהן.** כשהיו חותכין אותן בגרדין שלהן ממוך כלי חריגתן היו עושים כברייתן חלולין כדרך לביסתן ולא כשאר יריעה שצריך שוב לחתכה למדת הלבוש ולתפור במחט: **ומשרדין מהם לנוס.** ומשיירין מהן מקצת שאינו ארוג עמהן וזהו לשון שרד: **מאי היא.** אותו שיור: **אלו מעשה מחט.** מקצתו היה נארג בפני עצמו ומחברו במחט: **שלש ארוגות.** שנאמר מבית ומחוץ תצפנו ושל עץ באמצע והושיבו בתוך של זהב וחזר ונתן של זהב שני בתוך של עץ וחיפה שפתו העליונה בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ: **תשעה.** גבהו תשעה טפחים מבחוץ שנאמר אמה וחצי קומתו (שמות כה) ולגליס לא היו לו אלא עץ חלול היה: **פנימי של זהב ח'.** טפחים גבהו מבחוץ עם עודי שוליו ועודי שולי העץ של אמצעי טפח נמצא פנימי ממנו חללו של אמצעי: **וחילון.** של זהב: **י' ומשהו.** תשעה כנגד גובה האמצעי ומשהו עודי שולי זהב של חילון וטפח עשירי עולה למול עודי הכפורת שהוא טפח ומכסה חיבור הכפורת והארון: **והפניה אחד עשר ומשהו.** ומשני הא כמאן דאמר יש בעודי שולי הזהב טפח כאשר יש בעודי שולי העץ: **הא כמאן דאמר אין בעודיו טפח.** אלא משהו. ולא ידענא היכא איפליגו בה: **ומאי משהו.** דקתני בברייתא בתריתא: **זיר.** העולה היה עודף למעלה על עודי הכפורת משהו בגובה החילון להיות זר לכפורת סביב. ומשהו דקאמר רב יהודה בעודי שולי החילון קאמר וזר לא איירי כלל: **שלשה זירין.** נעשו בכלי הקודש של מזבח סימן לכתר כהונה ושל ארון סימן לכתר תורה ושל שולחן סימן לכתר מלכות שהשולחן הוא סימן לעושר מלכים: **הכי גרסינן של מזבח וזה אהרן ונטלו של שלחן וזה דוד ונטלו.** שהכהונה נתנה לאהרן ברית מלח (במדבר יח) וכן המלכות לדוד וזרעו (תהלים יח): **כי מלכים ימלוכו.** וגדול הממליך מן המלך והתורה אמרה מקרא זה: **וזה.** ללמוד לשמה ולקיימה: **זרה.** משתכחת ממנו: **מלווין לעשות מלאכתו.** שהארון בתחילה הטיל הכתוב המלאכה על משה ואח"כ הטילו על הציבור ואע"ג דקראי לאו בהאי סידרא כתיבי אסמכתא בעלמא הוא דקאמר: **אינ שוהה.** תורה כמים ויש בו עולה: **דרשא.** חלר: **והרעא לדרתיה עביד.** שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה לירתא שמים לכך צריך שתקדיש לו ירתא שמים: **תרתי גיהנם.** להיות יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא תקיימוה ותירשו גיהנם בעולמכם ובחייכם לא נהניתם בעולמכם: **לורפתו.** ביסורין ובגיהנם: **נושא אשה.** ליטול מהרהור עבירה: **להעיד בלומדיה.** מי קיים ומי לא קיים: **שרוקמין במקום שחושבים.** בתחילה מתקן הלורה על הבגד על ידי לבע ואחר כך רוקמה במחט: **חושב מעשה אורג.** שיש לה ליריעה שתי קירות ושתי לורות על שתי קירותיה אין דומות זו לזו פעמים שמצד זה ארי ומצד זה נשר כמו לחגורות של משי והיינו ב' פרצופים אבל רוקם כלורתו מכאן כך לורתו מכאן: **משוח מלחמה.** כהן שמשחוהו למלחמה לדבר דברי מערכי המלחמה שנאמר ונגש הכהן ודבר אל העם (דברים כ): **משמש בהן.** אם בא לעבוד בבית המקדש לוקש ת' בגדים: **יהיו לבניו אחריו.** הא אחריו קרא יתירא הוא למדרש בה כל גדולות וטהגות בזרעו אחריו ומשוח מלחמה גדולה היא: **יכול יהא בנו של משוח מלחמה משמש תחתיו וכו'.** יכול תהא גדולת משוח מלחמה ירושה להיות בנו קודם לכל אדם כדרך שבנו של כהן גדול משמש תחתיו. ריש"א דברייתא הכי תניא לה בת"כ ב) גבי עשירית האיפה והכהן המשיח אין לי אלא משיח מרובה בגדים מניין תלמוד לומר והכהן יכול שאני מרבה אף משוח מלחמה תלמוד לומר תחתיו מבניו מי שבנו עומד תחתיו יצא משוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו ומניין למשוח מלחמה שאין בנו עומד תחתיו תלמוד לומר שבעת ימים ילבשם הכהן וגו' ג) יצא זה שאין ראוי לבוא אל אהל מועד (ג) לכפר בקודש וגבי כהן גדול תניא בדוכתא אחריתי בתורת כהנים מ) לכהן תחת אביו ד) מלמד שהבן קודם לכל אדם יכול אף על פי שאין ממלא את מקומו ת"ל ואשר ימלא:

תלמוד

כתיב [9] פקודי ה' ישרים משמחי לב וכתיב [10] אמרת ה' צרופה זכה משמחתו לא זכה צורפתו ריש לקיש אמר מגופיה דקרא נפקא זכה צורפתו לחיים לא זכה צורפתו למיתה [11] יראת ה' טהורה עומדת לעד אמר רבי חנינא [12] זה הלומד תורה בטהרה מאי היא [13] נושא אשה ואחר כך לומד תורה [14] עדות ה' נאמנה אמר רבי חייא בר אבא נאמנה היא להעיד בלומדיה [15] מעשה רוקם [16] מעשה חושב אמר רבי אלעזר שרוקמין במקום שחושבין [17] תנא משמיה דרבי נחמיה רוקם מעשה מחט לפיכך פרצוף אחד חושב מעשה אורג לפיכך שני פרצופות: באלו נשאלין באורים ותומים: כי אתא רב דימי אמר בגדים שכהן גדול משמש בהן משוח מלחמה משמש בהן שנאמר [15] ובגדי הקודש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למי שבא בגדולה אחריו מתיב רב אדא בר אהבה ואמרי לה כדי [18] יכול יהא בנו של משוח מלחמה משמש תחתיו כדרך שבנו של כהן גדול משמש תחתיו

תלמוד

לומות מלכות בארון כו' לא תשיב כמה היה פימני אוכל בשל עץ כי דק הוא מאד ומאן דאמר אחד עשר (ומשהו) עוביה של כותל (ו)של עץ היה טפח הרי עשרה וטפח לכסות מאחרון הזהב שבחוץ [ומה ש]מגולה מבפנים [ו]עם עודי הכותל למעלה הרי כאן אחד עשר ומאי משהו זר אתרוויהו קאי ואותו הזר הוא בפנים אותו הטפח ממש, ולכך תשיב ליה כאילו הוא בגובה שמונה טפח זה שנכפה בפנים כאילו הוא למעלה אבל אם היה אותו הזר מכתע אארון למה יש לאותשבו כאילו היה זקוף. ולפי' ר"ח זה כולהו קמיה לזו אחרון תשב וכפורת טפח (דהשתא) [דהתם] בגובה מיירי ה) . **שלא לשמה,** האי שלא לשמה דהתם [מיירי שאינו עושה כל כך מההבה אבל מירלת פורענות או לקבל שכר, והכא מיירי] כגון שעוסק ואינו מקיים כלל ואינו לומד אבל להתגדר ולקנות את מניינו ועניה אמרינן פרק שני דברכות (יז, ב) טוח לו שלא נבדל. מ"ר. **נאמנת היא להעיד בלומדיה.** מי קיים מי לא קיים כדפרש"י. ועוד מלינו לפרושי נאמנת היא להעיד אבל העוסק בתורה מבפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ כדדרשינן במועד קטן (נח, ב) מבהוזבות תתן קולה. **א"ר יוחנן זה הלומד תורה בטהרה נושא אשה ואח"כ לומד תורה.** מכאן קשה לי על פי' רש"י בפ"ק דקידושין (כט, ב) גבי הא דא"ר יוחנן רמיים בעלתו ויעסוק בתורה ובפ"ק דשבת (ע, ב) פי' גבי הא לן והא להו.

מסורת הש"ס

ה) [זבחים פח.], ו) [סוכה ה.], ז) [נעיל ג: ע"ש ועי' תוס' חולין לב. ד"ה בגרון], ח) שבת קיד., ט) [ברכות כח.], י) [ל"ל אמר מקרא כ"ל בע"ר], יא) שבת לא.; יב) [שבת פח: ע"ש], יג) מנחות קי., יד) [שם. קדושין כט.], טו) [לו פרשה ג], טז) [שמות כט], יז) [אמרי פרשה ה], יח) [ויקרא טו].

הגהות הב"ח

(ה) גמ' פימני של זהב שמונה מילון של זהב עשרה ומשהו: (ב) רש"י ד"ה יכול יהא כו' לבוא אל אהל מועד לשרת בקודש:

מוסף רש"י

אין עושין אותן מעשה מחט. לאורגן כמין יריעה ולעשותן אחרי כן לבוש תפור במחט, אלא מעשה אורג. כמין מלבוש אורגין אותן בכליסה (זבחים פח.). **נושא אשה.** דהוה בלא הרהור (קדושין כט:). **ואמרי לה כדי.** שם מכש (גיטין פה:).

תוס' ישנים

בתוכו, כך כתוב בפי' רש"י. ומיתה אמאי לא מייתי ומנו את בדיו דכתיב במדבר סיני [ד, יא] גבי ארון אלמא היו נשמטין כשהיו משימין אותן בשעת מסעות, (ולמה יש) [ומאמ"ל דיש] לו להביא [זה] שהוא כתיב (בפעם) [בפסוק] לאשון. וה"ל יוסף פי' דהגאת מיומר דבטבעות האלון יהיו הבדים סגי. ויש ספרים דגרסי והוא את בדיו בטבעות, מיהו האי קרא אינו כתיב גבי ארון כי אם גבי מזבח (והזהב) [המשכן]. הג"ה. **מתפרקין ואין נשמטין.** פי' רש"י שהיו עניין לגד ראשון שאין יכולין להוציאן, ואם (הסמוך) [הסיכן] בדוחק, ואע"פ שאין יכולין להוציא ארשאן עב אפילו הכי לוקה. והיינו מפרש דאין נשמטין לגמרי אבל יכולין הן להשמט. **אלא לבית יד שלהם.** שאחר בנית יד נארגת לבד מופרין אותה במחט עם שאר הבגד.

ע"כ מענמוד קודם

הא כמאן דאמר יש בעוביין טפח. האי תנא דאמר אחד עשרה ליש ליה [הא] דאמרינן בפ"ק דסוכה ובשבת (בהזוהק) [בהמלינע לב, א] וכבמה דוכתי דאחרון תשעה וכפורת טפח לפי' רש"י דהכא. אבל ר"ח פי' בענין אחר דמאן דאמר עשרה ומשהו סבר אין בעוביה של הזב טפח וגם [ב]דופן הכותל של עץ ובשוליס (מי) לא מיירי שהן היו משהו, [ו]אם כן) חלנה (מ)של עץ היה קרוב לתשעה [ושל] הזהב לא היה מכסה בפנים אלא שמונה והחילון של הזב [עשרה להוציל ו]הפימי לא כיסה אלא שמונה והשלמת אותו טפח היה בעוביו הכותל מלמעלה, אבל השוליס של (מעלה) [פימי שהם של] הזב היה דק דק ואינו אוכל כל כך בארון. ובפ"ק דבבא בתרא (יד, א) [ד]קא תשיב כמה היה פימני אוכל בשל עץ כי דק הוא מאד ומאן דאמר אחד עשר (ומשהו) עוביה של כותל (ו)של עץ היה טפח הרי עשרה וטפח לכסות מאחרון הזהב [ומה ש]מגולה מבפנים [ו]עם עודי הכותל למעלה הרי כאן אחד עשר ומאי משהו זר אתרוויהו קאי ואותו הזר הוא בפנים אותו הטפח ממש, ולכך תשיב ליה כאילו הוא בגובה שמונה טפח זה שנכפה בפנים כאילו הוא למעלה אבל אם היה אותו הזר מכתע אארון למה יש לאותשבו כאילו היה זקוף. ולפי' ר"ח זה כולהו קמיה לזו אחרון תשב וכפורת טפח (דהשתא) [דהתם] בגובה מיירי ה) . **שלא לשמה,** האי שלא לשמה דהתם [מיירי שאינו עושה כל כך מההבה אבל מירלת פורענות או לקבל שכר, והכא מיירי] כגון שעוסק ואינו מקיים כלל ואינו לומד אבל להתגדר ולקנות את מניינו ועניה אמרינן פרק שני דברכות (יז, א) טוח לו שלא נבדל. מ"ר. **נאמנת היא להעיד בלומדיה.** מי קיים מי לא קיים כדפרש"י. ועוד מלינו לפרושי נאמנת היא להעיד אבל העוסק בתורה מבפנים תורתו מכרזת עליו מבחוץ כדדרשינן במועד קטן (נח, ב) מבהוזבות תתן קולה. **א"ר יוחנן זה הלומד תורה בטהרה נושא אשה ואח"כ לומד תורה.** מכאן קשה לי על פי' רש"י בפ"ק דקידושין (כט, ב) גבי הא דא"ר יוחנן רמיים בעלתו ויעסוק בתורה ובפ"ק דשבת (ע, ב) פי' גבי הא לן והא להו.

מסורת הש"ס

א) [לעיל יב: וש"כ], ב) הוריות יב: [ע"ש], ג) [לעיל לב: וש"כ], ד) [עי' מ"ל], ה) [נב"י שנאמר על פיו יצאו], ו) [ויקרא טז], ז) [לו פרשה ג], ח) [ויקרא דבורא דחובה פרשה ב], ט) [מעין זו איתא במכות יא: וראה הש"ס להוכיח דבמיתת כולן הוא מחר ולמי הש"ס בדליכא ע"ש והייט כתי' שי דמוס' דהכא ומצוה לייבב],

תורה אור השלם

1. שִׁבְעַת יָמִים יִלְבְּשָׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ: שמות כט ל
2. וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיְיָ לֵאמֹר אֶרְדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד הַזֶּה הַאַשִּׂיגֶנּוּ וַיֹּאמֶר לוֹ רְדֹף כִּי הַשֵּׂג תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל: שמואל א ל ח
3. וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְיָ עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה: במדבר כז כא
4. וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ רַק שְׂפָתֶיהָ נָּעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ וַיַּחְשְׁבֶהָ עֵלִי לְשִׁכּוֹרָה: שמואל א א יג
5. הֲיַסְּגְרֻנִי בַעֲלֵי קְעִילָה בְיָדוֹ הֲיֵרֵד שָׁאוּל כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עַבְדֶּךָ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַגֵּד נָא לְעַבְדֶּךָ וַיֹּאמֶר יְיָ יֵרֵד: שמואל א כג יא

גליון הש"ס

גמ' שנאמר וחנה היא מדברת על לבה. עיין ברכות דף לא ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תלמוד לומר כו' שראוי לבא אל אהל מועד לשרת בקדש:

הגהות הגר"א

[א] גמרא שבין כ"ג לכהן הדיוט פר הבא כו' כל"ל ושבנתיים מוקפים בעגולי (וכמ"ש רש"י דל"ג לה):

תוס' ישנים

בכהן הדיוט משום מעלין בקדש ולא מורידין. פיתה תדרבה לימא טעמא משום דהוי מחוסר בגדים ובשלמא לעיל פ"ק (יב, ב) גבי משוח שעבר לא קאמר ליה משוח דציך בית דין לאורידו כדפריסית לעיל, אבל הכא למה יורידוהו. ואומר רבינו כגון שהוא זקן (הוה) [או חולה] ואינו יכול עוד לעמוד ולבא בלמלחמה מושחין כהן אחר ולבך אין הראשון (משמש) [מניח] (ב)אחרעה כליס אלא משוח מעלין בקדש ולא מורידין. **פר בהן משיח ופר הבא על כל המצות.** רש"י לא גרס פר כהן משיח [ד]הייט פר הבא על כל המצות והדין עמו, דבסיפא לא הזכיר אלא פר הבא על כל המצות וליכא למימר דפר הבא על כל המצות הייט פר העלם דבר של ציבור שבא על כל המצות, דהא (בכתובות) [במו"כ מרבינן ד]מייתי לה אפילו בכן הדיוט, ותנן נמי במגילה [ט, ב] אין בין כהן משוח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות ולא גרסינן פר כהן משיח ופר הבא על כל המצות. וגם בתוספתא דהוריות [פ"ב] גרס כגירסת רש"י, ובגמרא דפרק בתרא דהוריות [יב, א] מוכח דפר הבא על כל המצות שבונה שם במשנה שאלוקין בו כהן משוח ומרובה בגדים הייטו פר דכהן בופיה מביא בספרמו. הגיה מ"ר. **וכולן נוהגות במשוח שעבר.** חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה. אלו נקט שעבר אפילו לא עבר נמי הוי משל ראשון. **חוץ מפר הבא על כל המצות.** דמשיח כתיב ביה ואע"ג דגבי עשירית האיפה נמי משיח כתיב אתיבי נמי מרובה בגדים דכהן דכתיב גבי פר הבא על כל המצות אילטריך לגופיה דתניא בת"כ [ד] משיח יכול זה מלך ת"ל הכהן: **וכולן נוהגות במשוח שעבר.** כגון אם אירע פסול בכהן גדול ומיטו אחר תחתיו ולאחר זמן חזר ראשון לעבודתו ועבר זה ממשיחותו כולן נוהגות בו: **חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה.** שהם חובה קבועה וחדא אמר רחמנא דתיקרב ולא שתיס: **האמורין בפרשה.** גבי והכהן הגדול מאחיו (ויקרא כא) דהתם איתבי נמי משוח מלחמה כדמפרש בהוריות (דף יב:) מאשר יוקם (ויקרא כא) ואלו הן ממשה דברים לא פורע ולא פורם ואינו מטמא לקרובים ומצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה ומקריב אונן ואינו אוכל ואינו חולק ונוטל חלק בראש ומקריב בראש ומשמש בשמנה כלים ופטור על טומאת מקדש וקדשיו [ג]אוכל עבודות יום הכפורים אינן כשירות אלא בו וכולן נוהגות במרובה בגדים חוץ מפר הבא על כל המצות וכולן נוהגות במשוח שעבר חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה וכולן אין נוהגות במשוח מלחמה חוץ מחמשה דברים האמורין בפרשה לא פורע ולא פורם ולא מטמא לקרוביו ומצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה ומחזיר את הרוצח כדברי רבי יהודה וחכמים אומרים אינו מחזיר כי לית ליה איבה בדכוותיה בדזוטר מיניה אית ליה יתיב רבי אבהו וקאמר לה להא שמעתא משמיה דרבי יוחנן אהדרינהו רבי אמי ורבי אסי לאפייהו איכא דאמרי רבי חייא בר אבא אמרה ואהדרינהו רבי אמי ורבי אסי לאפייהו מתקיף לה רב פפא בשלמא רבי אבהו משום יקרא דבי קיסר אלא לרבי חייא בר אבא נימרו ליה מימר לא אמר רבי יוחנן הכי כי אתא רבין אמר נשאל איתמר תניא נמי הכי בגדים שכ"ג משמש בהן משוח מלחמה נשאל בהן תנו רבנן [2]כיצד שואלין השואל פניו כלפי נשאל והנשאל פניו כלפי שכינה השואל אומר [2]ארדוף אחרי הגדוד הזה והנשאל אומר [7]כה אמר ה' עלה והצלח [3]רבי יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' אלא עלה והצלח [7]אין שואלין בקול שנאמר [3]ושאל לו [ה]ולא מהרהר בלבו שנאמר [6]ושאל לו לפני ה' אלא כדרך שאמרה חנה בתפלתה [8]שנאמר [4]וחנה היא מדברת על לבה [1]אין שואלין שני דברים כאחד ואם שאל אין מחזירין אלא אחד [1]ואין מחזירין לו אלא ראשון שנאמר [5]היסגירוני בעלי קעילה בידו הירד שאול וגו' ויאמר ה' ירד והא אמרת אין מחזירין אלא ראשון דוד שאל שלא בהן. כיצד שואלין, השואל פניו כלפי הנשאל [ו]הנשאל כלפי השכינה. השואל אומר הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו. והנשאל אומר לו כה אמר ה' עלה והצלח. ואין שואל בקול אלא כדרך שכתוב בחנה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע. ואין שואלין על ב' דברים כאחד. ואם שאל אין מחזירין לו אלא הראשון בלבד, שנאמר ויאמר דוד ה' אלהי ישראל שמוע שמע עבדך וגו'.

תלמוד לומר [1]שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד מי שראוי לבא אל אהל מועד ואם איתא מיחזא חזי אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר כל שעיקר משיחתו לאהל מועד יצא זה שעיקר משיחתו למלחמה מיתיבי משוח מלחמה אינו משמש לא בארבעה ככהן הדיוט לא בשמונה ככהן גדול אמר ליה אביי אלא זר משוית ליה אלא ככהן גדול משום איבה ככהן הדיוט [ט]משום מעלין בקדש ולא מורידין אמר ליה רב אדא בר אבא לרבא והאי תנא דלית ליה איבה ולא קא משמש דתניא [3]דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט פר [א] כהן משיח ופר הבא על כל המצות ופר יום הכפורים ועשירית האיפה לא פורע ולא פורם אבל פורם הוא מלמטה וההדיוט מלמעלה ואין מטמא לקרוביו ומצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה ומחזיר את הרוצח ומקריב אונן ואינו אוכל ואינו חולק ונוטל חלק בראש ומקריב בראש ומשמש בשמנה כלים ופטור על טומאת מקדש וקדשיו [ג]אוכל עבודות יום הכפורים אינן כשירות אלא בו וכולן נוהגות במרובה בגדים חוץ מפר הבא על כל המצות וכולן נוהגות במשוח שעבר חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה וכולן אין נוהגות במשוח מלחמה חוץ מחמשה דברים האמורין בפרשה לא פורע ולא פורם ולא מטמא לקרוביו ומצווה על הבתולה ומוזהר על האלמנה ומחזיר את הרוצח כדברי רבי יהודה וחכמים אומרים אינו מחזיר כי לית ליה איבה בדכוותיה בדזוטר מיניה אית ליה יתיב רבי אבהו וקאמר לה להא שמעתא משמיה דרבי יוחנן אהדרינהו רבי אמי ורבי אסי לאפייהו איכא דאמרי רבי חייא בר אבא אמרה ואהדרינהו רבי אמי ורבי אסי לאפייהו מתקיף לה רב פפא בשלמא רבי אבהו משום יקרא דבי קיסר אלא לרבי חייא בר אבא נימרו ליה מימר לא אמר רבי יוחנן הכי כי אתא רבין אמר נשאל איתמר תניא נמי הכי בגדים שכ"ג משמש בהן משוח מלחמה נשאל בהן תנו רבנן [2]כיצד שואלין השואל פניו כלפי נשאל והנשאל פניו כלפי שכינה השואל אומר [2]ארדוף אחרי הגדוד הזה והנשאל אומר [7]כה אמר ה' עלה והצלח [3]רבי יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' אלא עלה והצלח [7]אין שואלין בקול שנאמר [3]ושאל לו [ה]ולא מהרהר בלבו שנאמר [6]ושאל לו לפני ה' אלא כדרך שאמרה חנה בתפלתה [8]שנאמר [4]וחנה היא מדברת על לבה [1]אין שואלין שני דברים כאחד ואם שאל אין מחזירין אלא אחד [1]ואין מחזירין לו אלא ראשון שנאמר [5]היסגירוני בעלי קעילה בידו הירד שאול וגו' ויאמר ה' ירד והא אמרת אין מחזירין אלא ראשון דוד שאל שלא

וכולן נוהגות במשוח שעבר. תימה דתנן בפרק אלו הן הגולין (מכות דף יא:) ומייתי ליה בסנהדרין ר"פ כהן גדול (דף יח:) ההורג כ"ג או כ"ג שהרג אינו יוצא מפני לעולם [ט] ואמאי לא הדר במיתת משוח שעבר אף לרבנן או משוח מלחמה לר' יהודה שגם הם מחזירים הרוצח ושמא י"ל דכ"ג עיקר וכיון דהוה כ"ג בשעה שהרג לא הדר במיתת הני או במיתת כהן גדול אחר שיעמידו תחתיו והא דקתני דמחזירין הרוצח הייטו כגון דלא הוה כהן גדול בשעה שהרג א"נ הא דקתני אינו יוצא מפני לעולם כגון דלא הוו משוח שעבר ומשוח מלחמה:

הדרן עלך בא לו יוסי

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"א מהלכות עבודת יום"כ הלכה ב]:
ל ב ג ד ה ו ז מיי' פ"י מהלכות כלי המקדש הלכה יא יב:

מוסף רש"י

מעלין בקדש ולא מורידין. מקרא יפיון לה בממנות בפרק שתי הלחם (שבת כא:). **ונוטל חלק.** בחלוקת אכילת קדשים (לעיל יד.) אף על פי שאינו מקריב (הוריות יב:). **בראש.** מנה יפה שיתנה לו (לעיל יד.). **ומקריב חלק בראש.** לאם הוא להקטיר להקטיר כל חלב שיתנה (שם).

רבינו חננאל

ואם איתא משוח מלחמה נמי בא אל אהל מועד שהוא משמש בח' בגדים. ושני רב נחמן בר יצחק הכי קאמר מי שעיקר משיחתו לאהל מועד יצא זה שעיקר משיחתו למלחמה. **ואותבינן** תוב והתניא משוח מלחמה אינו משמש לא בשמנה ולא בארבעה, כי תניא ההיא דחייש משום איבה דכהן גדול, לפיכך תני אינו משמש בח'. והא האי תנא דלא חייש לאיבה דקתני וכולן אלו י"ו דברים שבין כהן גדול המשוח בשמן המשחה לכהן הדיוט. והן פר הבא על כל המצות ופר יום הכפורים. ועשירית האיפה, לא פורע ולא פורם אבל (פורע) [פורם] מלמטה והדיוט מלמעלה. ואין מטמא לקרוביו. ומצווה על הבתולה. ומוזהר באלמנה, ומחזיר הרוצח, ומקריב אונן ואינו אוכל, ומקריב חלק בראש, ונוטל חלק בראש, ומשמש בח', ופטור על טומאת מקדש וקדשיו, וכל עבודות יום הכפורים אינה כשירה אלא בו. וכולן נוהגות במרובה בגדים. כהן במקדש שיני שלא היה להן שמן המשחה והיה בהן כהן גדול מתמנה בריבוי בגדים (הוא) והיה נקרא מרובה בגדים. אבל פר הבא על כל המצות דכתיב בה בפירוש אם הכהן המשיח, לא היה נוהג (בהן) בו. וכולן נוהגין בו במשוח שעבר, כגון שאירע בו פסול ונתמנה אחר תחתיו, ואחר כך חזר הראשון לעבודתו. כל אילו נוהגין בכהן משיח שעבר, חוץ מפר יום הכפורים ועשירית האיפה. ואילו כולן אין נוהגות במשוח מלחמה חוץ מה' דברים האמורים בפרשה, לא פורע ולא פורם מלמעלה אלא מלמטה ואין מטמא לקרובין כו'. **הנה האי** תנא לא חייש לאיבה, דתני וכולן נוהגין במשוח שעבר, ותני אין נוהגין במשוח מלחמה. ודחינן כי לא הוי ליה איבה במשוח שעבר, אבל משוח מלחמה דזוטר מיניה אם יראהו שמשמש בח' כלים ישמור לו איבה. כי אתא רבין אמר נשאל בח' בגדים איתמר, כדתניא בגדים שכהן גדול משמש בהן משוח מלחמה נשאל

ט) עי' בתוספות הריטב"ם ועיין ש"י.

בא לו כהן גדול פרק שביעי יומא

שלא כסדר. היה לו לשאול הילד שאול היסגירוני לפיכך השיבוהו על הראוי לשאול ראשון: **ואם הוצרך לשניהן.** כגון שהיה הדבר נחוץ ואין שהות להמתין כגון הארדוף האשיגנו דלקנו: **גזירת נביא חוזרת.** כגון של יונה בן אמיתי: **שנאמר במשפט.** כדין שאינו חוזר: **שמאירין את דבריהם.** מפרשי' את דבריהן: **משלימין את דבריהן.** כדאמרן אין גזירתן חוזרת: **לא השלימו.** שאמרו עליהן [ח] בשני ימים הראשונים עלו אלו ונפלו: **הם שלא ביחנו.** אורים ותומים לא פירשו להם בשני ימים הראשונים עלו והעליחו אלא עלו אלו את לנגלה אם להנלה: **באחרונה.** פירשו להם כי מחר אתננו בידך: **בולטות.** האותיות בולטות כגון עי"ן משמעון למ"ד מלוי ה"י מיהודה לומר עלה וכל אחת אינה ממקומה אלא בולטת במקומה והוא מלרפן: **והא לא כתב לד"י.** בכל השבטים ואם לריך לה כגון והלל תציל מהיכן באה: **שהרי שאל לדוק.** כשהיה דוד בורח מפני אבשלום: **שנאמר ויעל אביתר עד תום כל העם לעבור.** ותניא בסדר עולם ושאל באורים ותומים ולא עלתה לו ונסתלק מן הכהונה שנאמר ויעל אביתר מלקתני דבעי כהן המדבר ברוח הקודש אלמא לא בולטות ולא מלטרפות היו דאם כן למה לי רוח הקודש: **סיועי הוה מסייע.** כהן בהדי אורים ותומים הלכך אם כהן כשר היה ולאוי לשרות שכינה עליו האותיות בולטות או מלטרפות על ידו כשנאלנין בו ואם לאו לא בולטות ולא מלטרפות: **הוא זה מלך.** דהא ביהושע משמעי קרא: **וכל בני ישראל אמר.** מי שכל בני ישראל אתו לנאת למלחמה אחריו:

הדרן עלך בא לו

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וכו'. מפרש בגמרא דכל הני איקרו עיטור וגבי יוה"כ ה' עיטורי' כתיבי והני ה' הוו דשתיה בכלל אכילה: **מלך.** דרכו ושבחו להיות נאה שנאמר (ישעיה לג) מלך ביפיו תחזינה עייניך: **והכלה.** לריכה נוי עד שתחבב על בעלה וכל שלשים יום לחופתה היא קרויה כלה: **והחיה.** יולדת: **הנעול את הסנדל.** שהלנה קשה לה: **דברי רבי אליעזר.** אכולהו קאי מלך וכלה וחיה: **גמ' נחלי שיעור.** כגון פחות מכותבת הגסה שהיא שיעור ליוה"כ כדתנן מתני' וכי לא שלים שיעורא כדת ליכא איסורא איכא: **תלי שיעור.** כלומר פחות מכשיעור אסור מן התורה לקמן בשמעתא דריש ליה מכל חלב: **שאסור מדרבנן.** ומתני' נמי מדרבנן קאמר: **אי הכי.** דלריש לקיש אסור מיהא מדרבנן לא ניחייב עליה קרבן שבועה הנשבע שלא יאכל חלי שיעור מדבר אסור ואכל לא ניחייב עליה קרבן שבועת ביטוי דהא קיימא לן בסמכת שבועות (דף מ.) נשבע לקייס את המצוה ולא קייס פטור או נשבע לבטל ולא בטל פטור: **ורבי שמעון פוטר.** מקרבן שבועה: **מושבע ועומד הוא.** והוה ליה נשבע לקייס את המצוה: **בכולן.** שבועה שלא אוכל לא בשר שחוטה ולא בשר נבילה דמגו דחייבא דחטיבה חיילא נמי אאיסורא ורבי שמעון פוטר דלית ליה איסור כולל ולא אמרינן מגו: **ריש לקיש אמר אי אפשר מולא.** שיהא חייב קרבן שבועה על הנבילה אם אכל בזית שהוא מושבע עליו מהר סיני אלא באוכל חלי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ובשבועתו נאסר עליו: **במפרש.** שלא אוכל אפילו חלי שיעור: **ואליבא דרבנן.** דאמרי בשבועות (דף יט:) דהנשבע שלא אוכל אתם אוסר עצמו בכשיעור: **או בספק.** מצית לאוקומה ומיהו כשאכל לא אכל אלא חלי שיעור שאינו מושבע עליו מסיני ועל ידי שבועה שלא אוכל אתם נאסר בו: **ואליבא**

יום הכפורים בו'. סדר המסכתא תחילה נקט ז' ימים קודם יום הכפורים והדר נקט ליל יום הכפורים והדר נקט סדר עבודת היום והשתא נקט הלכות היום לענין איסור והיתר: כיון שלא בסדר והחזירו לו בסדר וכיון שידע ששאל שלא בסדר חזר ושאל בסדר שנאמר [1]היסגירו בעלי קעילה אותי ואת אנשי ביד שאול ויאמר ה' יסגירו ואם הוצרך הדבר לשנים מחזירין לו שנים שנאמר [2]וישאל דוד בה' לאמר הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו ויאמר (ה') לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל ואף על פי שגזירת נביא חוזרת גזירת אורים ותומים אינה חוזרת שנאמר [3]במשפט האורים למה נקרא שמן אורים ותומים אורים שמאירין את דבריהן תומים שמשלימין את דבריהן וא"ת בגבעת בנימין מפני מה לא השלימו [ח]הם שלא ביחנו אם לנצח אם להנצח ובאחרונה שביחנו הסכימו שנאמר [4]ופנחס בן אלעזר בן אהרן עומד לפניו בימים ההם לאמר האוסיף עוד לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל ויאמר ה' עלו כי מחר אתננו בידך כיצד נעשית רבי יוחנן אומר [א]בולטות ריש לקיש אומר מצטרפות והא לא כתיב בהו צד"י [א] אמר רב שמואל בר יצחק [ב]אברהם יצחק ויעקב כתיב שם והא לא כתיב טי"ת אמר רב אחא בר יעקב שבטי ישורון כתיב שם מיתיבי [ג]כל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו [ד]שהרי שאל צדוק ועלתה לו אביתר ולא עלתה לו שנאמר [5]ויעל אביתר עד תום כל העם וגו' סיועי הוה מסייע בהדייהו: ואין שואלין אלא למלך: מנא הני מילי [ה]אמר רבי אבהו דאמר קרא [3]ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים וגו' הוא זה מלך וכל [בני] ישראל אתו זה משוח מלחמה וכל העדה זו סנהדרין:

הדרן עלך בא לו כהן גדול

יום [ד]הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה [ה]והמלך והכלה ירחצו את פניהם [ו]והחיה תנעול את הסנדל דברי רבי אליעזר וחכמים אוסרין [ז]האוכל ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה [ח]והשותה מלא לוגמיו חייב [ט]כל האוכלים מצטרפין לכבותבת וכל המשקין מצטרפין [י]למלא לוגמיו [יא]האוכל ושותה אין מצטרפין: **גמ'** אסור ענוש כרת הוא אמר רבי אילא ואיתימא רבי ירמיה לא נצרכה אלא לחצי שיעור הניחא למאן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה אלא למאן דאמר חצי שיעור מותר מן התורה מאי איכא למימר דאיתמר חצי שיעור רבי יוחנן אמר [יב]אסור מן התורה ריש לקיש אמר מותר מן התורה הניחא לרבי יוחנן אלא לריש לקיש מאי איכא למימר מודה ריש לקיש שאסור מדרבנן אי הכי לא ניחייב עליה קרבן שבועה אלמא [יג]תנן [יד]שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ורבי שמעון פוטר והוינן בה אמאי חייב מושבע ועומד מהר סיני הוא רב ושמואל ורבי יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורין וריש לקיש אמר אי אתה מוצא אלא במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן או בסתם ואליבא

לא א מיי' פ"י מהל' כלי מקדש הלכה יא:
ב [מיי' פ"ט שם הלכה ז]:
לב ג מיי' שם פ"י הל' י:
א ד מיי' פ"ח מהלכות שביתת עשור הלכה ד
ה סמג לאוין סט ועשין לד טוש"ע א"ח סימן תריח סעיף ח [וסימן תרטו סעיף ח]:
ב ה מיי' שם פ"ג הלכה ח סמג לאוין סט ועשין לד טוש"ע שם סימן תריג סעיף י:
ג ו מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סימן תריד סעיף ג:
ד ז ח ט י מיי' שם פ"ב הלכה ח סמג לאוין שם טוש"ע שם סימן תריג סעיף ח ב ט:
ה כ מיי' שם הלכה ג [ופי"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ב]:
ו ל מיי' פ"ט מהלכות שבועות הלכה ה:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר דָּוִד הֲיַסְגִּרוּ בַּעֲלֵי קְעִילָה אֹתִי וְאֶת אֲנָשַׁי בְּיַד שָׁאוּל וַיֹּאמֶר יְיָ יַסְגִּירוּ:
שמואל א כג יב
2. וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיְיָ לֵאמֹר אֲרַדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד הַזֶּה הַאַשִּׂיגֶנּוּ וַיֹּאמֶר לוֹ רְדֹף כִּי הַשֵּׂג תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל: שמואל א ל ח
3. וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְיָ עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה: במדבר כז כא
4. וּפִינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן עֹמֵד לְפָנָיו בַּיָּמִים הָהֵם לֵאמֹר הַאוֹסִף עוֹד לָצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם בְּנֵי בִנְיָמִן אָחִי אִם אֶחְדָּל וַיֹּאמֶר יְיָ עֲלוּ כִּי מָחָר אֶתְּנֵנּוּ בְיָדֶךָ:
שופטים כ כח
5. וְהִנֵּה גַּם צָדוֹק וְכָל הַלְוִיִּם אִתּוֹ נֹשְׂאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים וַיַּצִּיקוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיַּעַל אֶבְיָתָר עַד תֹּם כָּל הָעָם לַעֲבוֹר מִן הָעִיר:
שמואל ב טו כד

רבינו חננאל

ואסיקנא דוד שאל שלא כסדר. וכיון שהרגיש חזר ושאל בסדר, שנאמר ויאמר דוד היסגירו בעלי קעילה אותי ואת אנשי וגו'. ואם הוצרך הדבר לשנים, מחזירין לו על שניהם שנאמר וישאל דוד בה' לאמר הארדוף אחרי הגדוד [האשיגנו] ויאמר לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל. ואע"פ שגזירת נביא חוזרת גזירת אורים ותומים אינה חוזרת, שלא נקראו תומים אלא מפני שמשלימין דבריהן.

א"כ מפני מה לא השלימו בגבעת בנימין, לפי שהן לא ביחנו אם לינצוח אם לינצוח. באחרונה שביחנו הסכימו על ידו, שנאמר פינחס בן אלעזר בן אהרן עמד לפניו בימים ההם. כיצד נעשית. ר' יוחנן אומר האותיות היו בולטות והוה כתוב בהן אברהם יצחק ויעקב ושבטי ישורון להשלים צד"י וט"ת שלא היו בשמות השבטים. ומותבינן עלייהו והתניא כל כהן שמדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו שואלין בו. ומעשה ושאל צדוק ועלתה. שאל אביתר ולא עלתה לו, שנאמר ויעל אביתרכו'. ומשנינן סיועי מסייע הנשאל בהדי אורים ותומים. ירושלמי וישאל דוד בה' לאמר הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו, דוד ביקש רחמים ה' אלהי ישראל הגד נא לעבדך, תדע לך שהוא כן שהרי ב' שאל והשיבוהו ג', שנאמר ויאמר לו רדוף כי השג תשיג והצל תציל. אית תנא תני הקול היה שומע שנאמר וישמע את הקול מדבר אליו, ואית תנא תני הכתב היה בולט, והיה כתוב בהן אברהם יצחק ויעקב, כל אלה שבטי ישורון היה חקוק עליהן. ואין נשאלין אלא למלך ולב"ד ולמי שצורך הצבור בו, מנא לן, ולפני אלעזר הכהן יעמוד, הוא זה משוח מלחמה, וכל העדה זו סנהדרין.

הדרן עלך **בא** לו כהן גדול

יום הכפורים אסור באכילה כו'. אוקימנא לתתיתין דקתני אסור באכילה חצי שיעור, אבל האוכל כשיעור חייב כרת. וגבי חיטוי לא שייך גזירה. כן נ"ל לדקדק מכל אלו כדפרישית דמסתם העיטויין אין אלא מדרבנן. **גמ'. אלא למאן דאמר מותר מן התורה מאי איכא למימר.** דס"ל דאפילו מדרבנן מותר, ואיידי דנקט ר' יוחנן אסור מן התורה נקט ריש לקיש דמותר מן התורה. **מודה ריש לקיש דאסור מדרבנן.** ומתני' דנקט איסורא דרבנן ושבק כרת לגמרי דכל שהו איכא איסורא דרבנן. וריש לקיש **אמר אי אתה מוצא כו'.** בפ"ג דשבועות (כג, ב) מפרש דאיתנהו לא סבירא להו כריש לקיש דמותר מן המותר, ואע"ג דאיכא מאן דלית ליה איסור כולן) כגון רבי שמעון דסתם, מכל מקום טוח להם לתעמידה כדברי כל התנאים שבמשנה, אבל רבי לקיש מוקי לה לו כרבי עקיבא בן כרבנן. ועוד ([כיון]) דמוקי טעמא דרבי שמעון דפטור בשלום דאין לנעמידה [ד]לית ליה (איסורא כלל) דאיסור כולן דברי הכל היא שמעון מרבי שמעון דפליג עליה בהדיא. ותימה אמאי [לא] קאמר דסתם [ד]לא מוקי ליה כוותיה [ו]לרבי יוחנן דהכא. וי"ל דכיון דליכא אלא [איסורא בעלמא] מיילא עליה שבועה כדמשמע [פ"ק] [פ"ג] דשבועות (כב, ב) דבעי רב אחי מיר שאמר שבועה שלא אוכל מלבן בכמה כיון דמושבע ועומד עליו (עב) דעמו דאשבו ועומד עליו אז שבועה לו דילמא כו'. ויש פפרים דגרסי כי משמעא בהיתתא קא מיסתבע דעתיה דמשבו, וטעמא כיון דליכא אלא איסורא בעלמא (ו)לר' יוחנן ולא מלקות כמו שפפרש [להלן עד, א ד"ה ר"י], קרי ליה היתירא. אך מ"מ קשה לרבינו [דהיכי] הוה מלי למימר כריש לקיש והתעמיד דמשבחת בהתם בחצי שיעור, והא בעינא דמשבחת לאו והן, פי' שיוכל לישבע שבועה שלא אוכל ושבועה שאוכל, ובכל (נמי) [נהר] דקרי ליה היתירא לענין שלינו מושבע ועומד מהר סיני דאיכא שאוכל, מהא לא מלי למימר כריש לקיש ולהעמיד דמשבחת בהתם בחצי שיעור, והא בעינא דמשבחת לאו והן. פי' שיוכל לישבע שבועה שלא אוכל ושבועה שאוכל, ובכל (נמי) [נהר] דקרי ליה היתירא לענין שלינו מושבע ועומד מהר סיני דאיכא שאוכל, מהא לא מלי למימר כריש לקיש ולהעמיד דמשבחת בהתם בחצי שיעור, והא בעינא דמשבחת לאו והן. מ"ר וא"ע.

אלא אי בדמפרש כו'. ורבי שמעון דפטור מסוס דאית ליה כל שהוא לאמות, לא מיילא עליה קרבן שבועה.

ג) [שבועות לה:], **ד)** סוטה מח: ע"ש, **ה)** סנהדרין מו. ע"ש, **ו)** [כלים פ"ז מ"ב], **ז)** [ירושל' לכמלות], **ח)** [חולין לח. ועי' תוספות פסחים מד. ד"ה לענין ותוס' שבועות כא: ד"ה כר' שמעון], **ט)** שבועות כא: כב: כג., **י)** בע"ר: לחם,

הגהות הגר"א

[א) גמ' בהו לד"י. נ"ב וח' וק'. וכ"ה בירושלמי:

מוסף רש"י

הם שלא ביחנו. הם לא שאלו אלא מי יעלה ולא אמרו התמנהו בידי (שבועות לה:). **באחרונה שביחנו.** באורים ותומים כי מחר אתננו בידך, הסכימו לדביהם (שם). שהרי שאל צדוק ועלתה לו. כשברח דוד מפני אבשלום יצא מירושלים שאל לצדוק באורים ותומים ועלתה לו, שהשיבוהו, ושאל אביתר ולא עלתה לו, שנאמר ויעל אביתר. שנסתלק מן הכהונה מפני שלא ענה באורים ותומים, והכי תניא בסדר עולם גבי אהרן ובנכרתו מפני אבשלום יצא עמו עד שעלה במעלה הזיתים ושאל באורים ותומים ונסתלק אביתר מן הכהונה גדולה וכהן לדוק תחתיו, כדכתיב (שמואל ב טו) ויאמר המלך לצדוק השב את הארון וגו' (סוטה מח:).

הדרן עלך **בא** לו

שבועה שלא אוכל ואכל נבלות כו' חייב. קרבן שבועה (שבועות כא:) דלאוין הן לאכילה ואינה הוא דרביע עלייהו (שם כב:). **ורבי שמעון פוטר.** דמושבע ועומד הוא עליהן (שם) שהרי מושבע ועומד מהר סיני על הנבלות, ואין שבועה חלה על מלוה (שם כא:). **בכולל דברים המותרים עם דברים האסורין.** כלומר אם היה נשבע על הנבלות לבדן לא היתה שבועה חלה, אבל זה שאמר לא אוכל אתם קתם, כלל דברים המותרין והאסורין יחד ומיגו דחיילא שבועה על המותרין חיילא נמי אאיסורא ורבי שמעון פוטר דלית ליה איסור כולל, ואי"ש לית ליה איסור חל על איסור אפילו על ידי כולל (שם).

תוס' ישנים

פרק שמיני מתני'. יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה כו'. לכאורה

מסמע שכל אלו הענויים חוץ מאכילה ושתיה מדרבנן, מדליכא בהו כרת רק באכילה ושתיה דלאמרינן בגמרא, וגם (שייך) [מדאמרינן] למלך וכלה לרחוץ פניהם ולמי שיש תענוגין בראשו לסוך בלרכו ואינו מוקש ולמי שידיו מלוכלכות בטיט ובצואה לרחוץ. מיהו כל הני איכא לדחויי שאין כרת אלא באכילה ושתיה שיש בו איבוד נשמה כדאמרינן בגמרא [עד, ב] אע"פ שהן חוץ מן התורה, וגם אין אסור מן התורה אלא באכילה ושתיה כל גופו, והילכך מדרבנן לא גזור בהני. והא דדרשינן להו בגמרא [עד, ב] לגוזרו משבתון שבת הוא אסמכתא בעלמא, אבל עיקריהו נפקי מדדרשינן לקמן [עו, ב] הני תמצה עיטויים כנגד מי. מיהו מדנקט הלי ליטבא דמתמה עיטויין מיעייהו לאכילה ושתיה ועל כרחך [לאו] מההוא קרא נפקא. ועוד מדאמר הכא והחיה תנעול את הסנדל דברי ר' אליעזר וחכמים אוסרין, אי הכי [ליכא] סכנה מלאסרין רבנן, ת"ש היכי אתי ר' אליעזר כיון שנעילת הסנדל אסורה מה"ת. ואין נראה לומר דבהכי [פליגין] דרבנן אסרי נעילת הסנדל מה"ת, ור' אליעזר אתי. וגם אין נראה לומר דודאי נעילת מנעול אסור מה"ת אבל סנדל אינו אסור אלא מדרבנן ולהכי פליגי ביה בחיה ולהכי לא נקט מנעול אלא סנדל. (דהא) [ושוב] דתניא לקמן בגמרא [עח, ב] תינוקות מותרין בכולן חוץ ממנעול וסנדל ומסקינן דכל מידי דאית ביה רביעה לתינוק לא גזרי רבנן, מסמע שאין כאן איסור אלא מדרבנן, דאי מדאורייתא, גבי תינוק [לא] אתמיהו (לא) רבנן הוה ליה למימר, אלא מדרבנן היא דלא גזרי רבנן. ומיהו אי אמרת דאיסורא דרבנן ובכל חוץ ממנעול וסנדל ומסקינן דכל מידי דאית ביה רביעה לתינוק לא גזרי רבנן, אם כן אין לומר דאיסור אלא מדרבנן, דאי מדאורייתא, אבל אם כן אין לומר דאיסור אלא מדרבנן, אלא מדרבנן היא דלא גזרי רבנן. ומיהו אי אמרת דאיסורא דרבנן ובכל חוץ ממנעול וסנדל ומסקינן דכל מידי דאית ביה רביעה לתינוק לא גזרי רבנן,

ואליבא דר' עקיבא דאמר. במס' שבועות (דף יט:) אלא הנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכל שהוא דהכי תנן שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרים הלכך הא דקתני חייב אי כרבנן סבירא ליה מוקמינן ליה במפרש ואי כרבי עקיבא סבירא ליה מוקמינן ליה אפי' בסתם ורבי שמעון פוטר ר' שמעון לטעמיה דאמר בכל שהוא נמי מושבע מסיני הוא דתניא במסכת מכות (דף יז.) ר' שמעון אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן ואי סבירא ליה לרים לקים דחלי שיעור אסור מדרבנן היכי מוקי לה להא דתני חייב באוכל חלי שיעור והרי אף עליו מושבע משום לאו דלא תאסור (דברים יז): **ורבי שמעון דאית ליה היתר מן התורה.** אין זה מושבע מסיני וכי משתבע עליה חיילא שבועה ומיחייב עלה: **שבועת העדות.** שחייב הכתוב עליה קרבן שבועה שנאמר (ויקרא ה) ושמעה קול אלה: **והוינן בה למעוטי מאי.** דלא תנן במתני' בהדיא הא תנא ליה רישא נוהגת באנשים ולא בנשים בדחוקים ולא בקרובים בכשרין ולא בפסולין: **למעוטי מנך.** דתנן ביה (סנהדרין דף יח.) לא מעיד ולא מעידין אותו: **למעוטי משחק בקוביא.** בעירבון דהוי גזלן מדרבנן ופסול לעדות: **מדאורייתא מיחזא חזי.** דלא הוי גזלן דאורייתא אלא שגזל מידו כמו ויגזל את החנית מיד המצרי (ש"ב כג) כך מפרש בב"ק (דף עט:): **אם לא יגיד.** משמע מי שהגדה שלו מועלת לבעל הדין והאי לא מהניא הגדה דידיה הואיל ולא מקבלינן לה מדרבנן: **וכל היכא דעונש כרת לא תני אסור.** דקשיא לך לעיל אסור עונש כרת הוא: **איבעיא אימא לי קתני.** מתניתין (ג) אשארא משום רחילה וסיכה דליכא כרת תנא אסור: **שאר סיפרי.** דלאו תורת כהנים ספר וידבר ואלה הדברים: **שבחון.** וגבי עינוי כתיב וכי היכי דשבתון האמור בשבת אסמכו ביה רבנן שאר מלאכות שלא היו במשכן ואינה מלאכה גמורה ה"נ שבתון דגבי עינוי דכתיב שבתון הוא לכם ועניתם להוסיף על עינוי אכילה ושתיה קאמר: **אין לי אלא שישנו בעונש ישנו בזהרה.** גבי חלב קאי דעונש ואזהרתו סמוכים זה לזה כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו הרי אזהרה וסמיך ליה כי כל אוכל חלב מן הבהמה (ג) הרי עונש אין לי שיהא מוזהר אלא על כשיעור שהוא עונש עליו כרת דגבי עונש לא כתיב כל אחלב אלא אאוכל דכתיב כי כל אוכל חלב: **רבי.** שהוא ספק ואין בו כרת וחלי שיעור שאינו בעונש מניין שהוא בזהרה: **תלמוד לומר כל חלב.** לא תאכלו הכא כתיב כל אחלב כלומר אפילו כל שהוא: אמת

ביון דחזי לאצטרופי איסורא קאכיל. תימה לי אמאי לא קאמר מטעמא דבסמוך דכל חלב לרבות חלי שיעור דהא ר' יוחנן ידע להאיא ברייתא דהא בסמוך קא מותיב מינה וי"ל דלהכי איצטריך ליה לר' יוחנן לפרושי האי טעמא משום דאי מקרא דכל חלב הוה אמינא עיקר קרא לרבות חלי שיעור ואי מדרבנן ואסמכוה אקרא אבל השתא דקאמר טעמא דחזי לאיצטרופי סברא הוא מהאי טעמא דדרשה גמורה היא (ד) לחלי שיעור:

כוי ספיקא הוא כו'. תימה אמאי לא הכריעו בו חכמים אי חיה אי בהמה נבדוק בקרניה שבזה ניכר אי חיה אי בהמה כדאיתא באלו טריפות (חולין דף נט:) וי"ל דשמא היו טוענין בסימנא דחדוקות (ה) בעינן והוא דמיבלע חירקייהו והיינו ספיקא דעיזא דכרכוז ואפילו למאן דשרי תרבא דעיזא דכרכוז אפשר דעיזא דכרכוז מחשיב ליה מיבלע חירקייהו וכבוי מיסתפקא להו:

איצטריך קרא לרבויי ספיקא. ואע"ג דאמר פ"ט דבכורות (דף נח:) עשירי ודאי ולא עשירי ספק וכן בשילהי מסכת נזיר (דף סה:) דאמרינן ספק בהרת קדמה ספק שער לבן קודם טהור ויליף לה מקרא דכתיב בטהרו או לטמאו פתח הכתוב בטהרה תחילה ולא פרכינן איצטריך קרא למעוטי ספיקא י"ל דהכא פריך שפיר איצטריך קרא [לאתויי] ספיקא דקמי שמיא גליא שהוא שוה כל שעה דהוה מצי למימר לן אי חיה אי בהמה דאי חד מינייהו חיה כולהו חיות ואי חד מינייהו בהמה כולהו בהמות וכן בפ"ק דשחיטת חולין (דף כב:) גבי פרט לתחילת הלהוב שבזה ושבזה פריך אי אמרת ספיקא הוי איצטריך קרא למעוטי ספיקא דקמי שמיא גליא שכל שעה שוה דכל תחילת הלהוב גדולים ניכרו או קטנים ניכרו אבל בספק עשירי לא הוה מצי למימר כולהו עשירי וכן מהן שהם תשעיו ויש מהן עשירי וכן בספק בהרת קודמת זימנין שער לבן קודם ובפ"פ על אלו מומין (בכורות דף מא:) דתניא כשהוא אומר למטה זכר אמין תלמוד לומר להוליא טומטום ואנדרוגינוס ופריך מני אילימא ת"ק איצטריך קרא למעוטי ספיקא לאו מטומטום פריך אמין כולן שוין יש מהם זכר כשיקרע ימצא זכר ויש מהם נקבה אלא מאנדרוגינוס פריך דכולהו שוין דקמי שמיא גליא או כולהו זכרים או כולהו נקבות והא דקאמר התם אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל טומטום דברי הכל קדוש מספיקא דלא אתא קרא למעוטי טומטום אע"ג דלאו קמי שמיא גליא מכל מקום כיון דאיכא לאוקמי מיעוט לאנדרוגינוס שיש בו נקבות לא מסתבר לאוקמיה בטומטום דשמא יקרע וימצא זכר דטפי מסתבר לאוקמי באנדרוגינוס מבטומטום ולהכי פריך אלא מעתה בערכין יערך אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס והוה לן לאוקמי קרא דהזכר רק באנדרוגינוס ומשני סמי מכאן טומטום ובפרק קמא (דמגיגה דף ד.) תניא זכורך ולא טומטום ופריך איצטריך קרא למעוטי ספיקא יש לומר דהתם פריך משום דבלאו קרא הוה ידעינן דמספיקא לא לייתי דהיכי ניעביד לסמוך דילמא אשה הוי וקא עביד עבודה בקדשים לא ליסמוך דילמא גברא הוא וקא מבטל סמיכה ואע"ג דסמיכה לא מעכבא מכל מקום לא מייתי קרבן לכתחילה כדי לבטל סמיכה כדאמר בפסחים בפרק האשה (דף פח:) גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן ומצא יבלת באחת מהן כולן פטורין מלעשות פסח שני משום דלא אפשר דלא מייתי ומתני במותר פסח משום דפסח לא בעי סמיכה ומותר פסח בעי סמיכה והא דאמר במסכת שקלים (דף יא:) ומייתי לה בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה.) בהמה שנמצאת מירוצלים למגדל עדר זכרים עולות נקבות זבחי שלמים ומקריבין אותן בלא סמיכה לפי שאין מכירין בעליהן שאני התם דכבר הוקדשו ואין להם תקנה בע"א אם לא נקריבם בלא סמיכה וספק מצורע דמייתי אשם בפ' התערובות (זבחים דף עו:) וקא מבטל סמיכה למאן דאמר סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא תקוני גברא שאני ואם תאמר והא רב דסבר בס"פ המפלת (נדה דף כח.) דאנדרוגינוס ספיקא הוי מדטמא בלובן ואודם ומדפסיק בס"פ הערל (יבמות דף פב.) כרבי יוסי דאמר לא הכריעו בו אם זכר אם נקבה וכריה בפני עצמה הוא דקאמר רבי יוסי התם בבריאתא לאו דוקא ואפי'

מסורת הש"ס

א) שבועות ב., ג) [שם לא.], ג) [נדרים פ:], ד) [כריתות כא.],

תורה אור השלם

1. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ:
ויקרא ה א
2. שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
ויקרא טז לא
3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ:
ויקרא ז כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולכל היכא דענוש כרת לא תני כו' כל"ל ותיבת דתני נמחק: (ב) רש"י ד"ה איבעיא אימא. כי קתני מתני' אסור משארא: (ג) ד"ה אין לי כו' כי כל אוכל חלב מן הבהמה וגו' ונכרתה הרי עונש: (ד) תוס' ד"ה כיון כו' דדרשה גמורה היא נמי לחלי שיעור: (ה) ד"ה כוי כו' בסימנא דחדוקות דבעינן והוא דמיבלע:

תוס' ישנים

ור' יוחנן אמר אסור מן התורה משום דחזי **לאיצטרופי.** מיהו עיקר טעמא [ד]ר' יוחנן דדרים ליה לקמן מקרא לכל חלב, (ומין כלן) [דמין כח] לאוסרו מקרא. [וקשה] דהכא משמע דמיירי קרא לכל חלב [לענין מלקות] מדקאמר אין לי אלא כל שיהו בעונש ישנו בזהרה כו', והוה ליה למימר לר' יוחנן הלכה כר' שמעון ולרים לקים כרבנן, ועוד (כר') [דר'] יוחנן גופיה קאמר בגמ' פ"ג מינין [מיר לה, ב] ופרק אלו עובדין [בפסחים מג, ב] כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי מיר כו', ואי מצי שיעור לקי לירוף למה לי. ואומר רביו דלאו קושיא היא דכולהו כרבנן סבירא להו מדלא שני ליה רים לקים הכא ההיא כר' שמעון ואנא דאמרי כרבנן, וכבא לענין איסורא דקרא לכל חלב לא מיירי אלא באיסור בעלמא. ובפ"פ גיד הנשה [חולין קג, ב] בעי ר' יוחנן שיעור אלם למלקות (דהא כת') [דקאמר התם] אבר מן החי אלקו ומבמה פטור, ומבפנים [פי'] בתוך פיו, ר' יוחנן אמר חייב הרי נהנה גרונו בחיות כו'. מיהו קשה לר"י אלמאן דאמר אינו דהכא לא יליף כל חלב אלא איסור אזהרה בעלמא ולא מלקות, ואילו בפסחים פרק אלו עובדין [מג, ב] יליף מכל מחמצת לא תאכלו דגן גמור על ידי תערובת ומוקשה בעינים בלאו, דאמר אינא כל מחמצת לא תאכלו מכל חלב לא תאכלו. [ו]יש לאלק בדרשות כו'. **דאי סלקא דעתך דאורייתא כוי ספיקא הוא איצטריך קרא לרבויי ספיקא.** נראה דהוה מצי לדייק איפכא, דבשלמא אי חלי שיעור אסור מן התורה עיקר קרא לחלי שיעור, אבל אי חלי שיעור מדרבנן, קרא דכל חלב למעוטי אתא. מיהו שמא יש להעמידו לדרשא אחרת.

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"י מהלכות שבועות הלכה ו סמג לאוין רמח:
ח ב מיי' פ"ז מהלכות שגיאות עשור הלכה ה טוש"ע ח"מ סימן תריא סעיף ח:
ט ג מיי' פ"ב מהלכות שגיאות עשור הלכה ג סמג לאוין סט טוש"ע ח"מ סימן תריב סעיף ה:
י ד מיי' פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הל' יג טוש"ע י"ד [סימן סד סעיף ח] וסימן פ סעיף ו:

מוסף רש"י

משחק בקוביא. בעירבון והמגלה שקורין פרמיל"ה (שבועות לא.). **אע"פ שאמרו אסור בכולן.** בכל הני דאית בהו לד עיעוי, בהחילה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, **לא אמרו ענוש כרת אלא על האוכל ושותה וכו'.** דלא תיימר תורה אלא בהני דכתיבי בהדיא (נדרים פ:). **ת"ל שבתון שבות.** לאו ממלאכה הוא אלא מכל דבר המעכב מלהתענות מדסמיכין לוענייתם (שבת קיד:).

רבינו חננאל

תניא בהדיא כשאמרו אסור באכילה לא אמרו אלא בכחצי שיעור אבל כשיעור ענוש כרת. ואין ענוש אלא האוכל והשותה והעושה מלאכה בלבד. וכיון דא' חצי שיעור אסור מדרבנן אבל איסורא דאורייתא לית ביה, אקשינן עלה מיהא דתנן בשבועות שבועת העדות אין נוהגת אלא בראויין להעיד, והוינן בה למעוטי מאי, רב פפא אמר למעוטי מלך, כדכתיב בית דוד דינו לבקר משפט, ואין עד נעשה דיין. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא, והא משחק בקוביא מדאורייתא הוא ראוי, ורבנן גזרו ביה, ואע"ג דרבנן הוא דגזרו ביה לא חיילא עליה שבועת העדות. ושנינן שני עדות דכתיב בה אם לא יגיד ונשא עונו, מי שמגיד והגדתו מתקיימת הוא שמהזהר בשמיעת קול אלה, יצא מלך וגם זה משחק בקוביא שאפילו מגידים אין עדותן מתקיימת, לפיכך פטורין משבועת העדות. חצי שיעור, ר' יוחנן אומר אסור מן התורה, דכיון דחזו לאיצטרפי אכילה קרינא ביה. ריש לקיש אמר אסור מדרבנן, אכילה אמר רחמנא וליכא. איתיביה שיכול כל שישנן בעונש [ישנן] באזהרה, כוי וחצי שיעור שאינן בעונש יכול לא יהו באזהרה, ת"ל כל חלב. ומשני ריש לקיש לעולם מדרבנן [וקרא] אסמכתא בעלמא.

1. וְהָיִתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם:
ויקרא טז כט
2. שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
ויקרא טז לא
3. וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמָּהּ:
ויקרא כג ל
4. אִם תְּעַנֶּה אֶת בְּנֹתַי וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ:
בראשית לא נ
5. וַנִּצְעַק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ:
דברים כו ז
6. הַמַּאֲכִלְךָ מָן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן עַנֹּתְךָ וּלְמַעַן נַסֹּתֶךָ לְהֵיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתֶךָ:
דברים ח טז
7. טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלֹךְ נָפֶשׁ גַּם זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ: קהלת ו ט
8. אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמִישָׁרִים:
משלי כג לא

מוסף רש"י

כוי בריה בפני עצמה היא. ולא מכלאי כהמה ומיה הוא כא, דס"ל אין מיה מתעברת מבהמה ולא בהמה ממיה (חולין פ.).

רבינו חננאל

הא דרב אידי בר אביו דאמר כל לאיתויי כוי, מפורש בכריתות פרק דם שחיטה בבהמה ובחיה כו' בתחלתו, ואסיקנא קסבר האי תנא כוי בריה בפני עצמה הוא. ת"ר תענו את נפשותיכם, יכול ישב בחמה ובצנה כדי שיצטער, ת"ל כל מלאכה לא תעשו, מלאכה ועינוי אסרה התורה, מה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי נמי שב ואל תעשה, [אל] תאכל. תניא אידך מלאכה ועינוי אסרתי (לה) [לך] מה מלאכה שחייבין עליה במקום אחר, [אף עינוי נפש שחייבין עליו במקום אחר] ואיזה, זה פיגול ונותר וכו', עד אם נפשך לומר בעריות משתעי קרא, הרי הוא אומר והאבדתי את הנפש ההיא, איזהו דבר שיש בו איבוד נפש, הוי אומר זו אכילה ושתיה. **דבי** ר' ישמעאל תנא [נאמר] כאן תענו את נפשותיכם ונאמר [להלן] ויענך וירעיבך, מה להלן עינוי רעבון אף (להלן) [כאן] ביום הכפורים עינוי רעבון. **כתיב ביום הכפורים** תענו את נפשותיכם וכתיב עיניתי בצום נפשי, ועוד

1) ואפי' הכי ממעטא ליה רב לענין ביאת מקדש מדכתיב מזכר ועד נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטוס ואנדרוגינוס והיכי אתי קרא למעוטי ספיקא וי"ל דבההיא דרב תרי מיעוטי כתיבי דהוה מצי למיכתב מזכר ועד אדם או מנקבה ועד אדם ואתא חד מיניהו לאנדרוגינוס וחד לטומטוס ואי אנדרוגינוס זכר הוא אתי מזכר למעוטי ואי נקבה הוא אתי ועד נקבה למעוטי מטעם שהוא משונה ובבכורו' פרק על אלו מומין (דף מא:) גבי הא דממעט אנדרוגינוס מהזכר יתירה דכתיב גבי עולה ופריך מני אי רבנן קסברי ספיקא הוי ואיצטריך קרא למעוטי ספיקא התם פריך שפיר דאם בא למעוטי אפי' הוא זכר מפני שהוא משונה משאר זכרים אם כן מדממעטינן ליה מהזכר שמע מינה זכר הוא ולא ספיקא אלמא לא אתא כת"ק דאמר ספיקא הוי ואפי' מה שפירש"י אית ליה לרב דהמפלת (נדה דף כח.) שפיר הויא דרב חסדא דאית ליה גבי בכור דטומטוס קדוש מספיקא דחד מיעוטא כתב בבכור ולית ליה לאוקמינן אלא באנדרוגינוס ולא בטומטוס שאם הוא זכר הוי זכר גמור וא"ת א"כ מאי קא פריך התם לרב חסדא מערכין דממעטינן מערך איש ומערך אשה טומטוס ואנדרוגינוס ומשני סמי מכאן טומטוס ומאי קושיא התם איכא תרי קראי הזכר ואם נקבה הלכך ממעטי' ליה כמו ההיא דהמפלת ויש לומר דהתם צריכי תרוייהו שפיר לאנדרוגינוס דאי לא כתב אלא הזכר הוה ממעטינן ליה מערך זכר אבל יהא בערך אשה דלא גרע מאשה והא דפריך מאם זכר אם נקבה להוציא טומטוס ואנדרוגינוס מאי קושיא הא גבי שלמים איכא תרי מיעוטי אם זכר אם נקבה ויש לומר דגרסינן התם זכר או נקבה דכתיב בויקרא גבי שלמי צאן דמיניה דריש ליה בת"כ אבל אם זכר אם נקבה דכתיב בשלמי בן בקר דריש התם פרק אלו קדשים (תמורה דף יז:) לרבות ולד בעלי מומין ותמורת בעלי מומין והשתא פריך שפיר לרב חסדא דבהאי קרא לא כתב אלא חד מיעוט והוי או למעט כמו כשב או עז פרט לנדמה ואם תאמר הא אשכחן דכתב קרא כדי שלא נטעה דפריך בפרק אלו טרפות (חולין דף סו:) מכדי אנן אקשקשת סמכינן סגפיר דכתב רחמנא למה לי ומשני אי לא כתב רחמנא סגפיר הו"א מאי קשקשת [2] [סגפיר] ואפילו דג טמא כתב רחמנא סגפיר עד דאיכא סגפיר וקשקשת וי"ל לשון קשקשת משמע דבר שאינו שוה וחלק שהיל מסכסכת בו וסגפיר נמי כך הוא ונופל בו לשון קשקשת:

כוי בריה בפני עצמו הוא. האי בריה בפני עצמו דהכא היינו שאינו ספק מיה או בהמה אבל הא דאמר רבי יוסי בפרק אותו ואת בנו (חולין דף פ.) כוי בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אי מין מיה או מין בהמה ההוא הוי פירוש שהוא ספק מיה ספק בהמה דהא שמעינן לרבי יוסי דאמר בפרק כסוי הדם (שם דף פד:) כוי אין שוחטין אותו ביום טוב ואם שחטו אין מכסין את דמו ואי הוה בריה לן שהוא בריה ולא הוה לא מיה ולא בהמה יהא מותר לשחטו לכתחילה דהא לאו בר כיסוי הוא [וע"ע תוס' כריתות כא. ד"ה כוי]:

2) גמ' אף כל לאתויי כוי ואי כוי ספיקא הוא: (ב) שם ואימא היכא דיתיב בשימשא וחמים ליה: (ג) שם הרי הוא אומר והאבדתי את הנפש: (ד) רש"י ד"ה מה מצות מלאכות שב ואל תעשה כו' כל"ל ותיבת שבת נמחק: (ה) ד"ה ה"ג המאכילך כו' אלא קרא קא מפרש:

גליון הש"ם

גמרא עינוי שהוא אבידת הנפש. עיין לריס דף פ ע"ב וכר"ן שם ד"ה כי רחין:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אף כל לאתויי כוי ואי כוי ספיקא הוא: (ב) שם ואימא היכא דיתיב בשימשא וחמים ליה: (ג) שם הרי הוא אומר והאבדתי את הנפש: (ד) רש"י ד"ה מה מצות מלאכות שב ואל תעשה כו' כל"ל ותיבת שבת נמחק: (ה) ד"ה ה"ג המאכילך כו' אלא קרא קא מפרש:

תוס' ישנים

קסבר בריה בפני עצמה היא. לא הוי כמו ההיא דר' יוסי בפרק אותו ואת בנו [חולין פ, א] דכוי בריה בפני עצמה ולא הכריעו עליה מכמיס כו', דהכוא בריה דהתם קפיקא הוי כדפי' בפרק אותו ואת בנו בחולין ובגמרא בפרק המפלת [כא, ב] וביבמות פרק העגל [פג, א]. **מרבה את הפיגולין** והנותרות בו'. פי' ה"ל יוסף דהני ממשה עיניוייס דמייתי הכא ממש פעמים תענו את נפשותיכם ריבה, ולא היינו ממשה עיניוייס דאמר לקמן [עו, א] הני עיניוייס כנגד מי וקאמר כנגד ממשה עיניוייס שבתורה, ולא כולם נלשון (ועיניתם) [תענו] אלא (קאמר) [קמא] לחודיה. והוה אלי לאימר דאמר דאיכא אלא דאלו איתא כתיבי אלא ממשה, אלא [לא חש] לדקדק דעיקרייהו גריכי לדרשא דלקמן דהני ממשה עיניוייס כנגד מי כו'. ואומר רבינו כי אין צריך לפרש (מתנא) [כך, דמתענו] קמא נפקי קולהו. וכבי הא גוונא איכא במעילה בפרק הנהנה מהקדש [יח, ב] דמפיק מתמעטא מעל ריבה דרשות טובא. מ"ר. **איזה דבר שיש בו איבוד נשמה בו'.** מדכתיב לשון איבוד ולא כתיב היכרת. **טוב מראה עינים באשה יותר בו'.** הילכך צריך ליזהר מאד ממנו.

א) [חולין פ. כריתות כא.], ב) [שם.], ג) [פי' לעבור עליו בשתים וקי"ל דמייבי כריתות יתנו בכללו מלקות מרבעים עיין מכות יג:], ד) [ע' הגי' בע"ק], ה) [לעיל יח: וש"נ], ו) [לקמן עה:], ז) גי' רש"ל,

מלאכת (ד) שבת שב ואל תעשה הוא אף מצות עינוי שב ואל תעשה דבר המבטל ממך את העינוי הוא ואין זו אלא כגון הני דמתניתין לא יאכל ולא ישתה ולא ירחץ: **מה מלאכה לא חלקה בה.** בכל לדדיה אסורה אף עינוי נמי שאיסורו בכל לדדיו קאמר יצאו חמה וצנה שאם ישב הרי הוא בעינוי ואם לא ישב אינו מצוה לישב: **מה מלאכה דבר שחייבין עליו במקום אחר.** כדת כי הכא כגון בשבת אף עינוי בדבר אכילה קאמר שמצינו שחייב עליו במקום אחר כגון פיגול ונותר: **ואם נפשך לומר.** ואם יש בידך להשיב על זה הרי ראיה אחרת דקרא של תענו את נפשותיכם עינוי שהוא אבידת הנפש בתוך חלל הגוף מיירי: **וי פיגה בעריות קמשמעי קרא.** כלומר עינוי. דתשמיש קא משמעי קרא דתשמיש נמי אקרי עינוי כדלקמן (דף עו.) וחייבין עליו כרת במקום אחר כגון עריות: **ונאמר להלן עינוי.** ויענך וירעיבך (דברים ח): **ונילף מואם תענה אם בנותי.** דמוקי ליה לקמן (שם.) אתשמיש: **עינוי דרבים.** יוה"כ לכל ישראל ואכילת המן לכל ישראל: **עינוי בידי שמים.** יום הכפורים מצות מלך היא וכן עינוי המן: ה"ג **המאכילך מן במדבר וגו' רבי אמי ורבי אסי וכו'.** ולית הכא רומיא דקראי אלא קרא (ה) מפרש המאכילך למען ענותך לאוכל ומענה: **אין לו פה בשלו.** אוכל היום ודואג על למחר: **אינו רואה ואוכל.** אכילת המן טועם טעם כל המיניים ואינו רואה אלא מן: עינו

אתא קרא לרבוי ספיקא. בתמיה אטו קמי שמיא ספיקא הוא אי בהמה הוי אי מיה הוי: **הא דאמר רב אידי בר אבין.** בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא.) אף כל לאתויי כוי אי מיה הוי: כוי בריה בפני עצמה היא אלא בריה שאני הכא נמי בריה שאני ת"ר [1] תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה או בצנה כדי שיצטער תלמוד לומר [1] וכל מלאכה לא תעשו מה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי שב ואל תעשה ואימא היכא דיתיב בשימשא (ב) וחיים ליה לא נימא ליה קום תוב בטולא יתיב בטולא וקריר ליה לא נימא ליה קום תוב בשימשא דומיא דמלאכה מה מלאכה לא חלקת בה אף עינוי לא תחלוק בו תניא אידך תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה ובצנה ויצטער ת"ל וכל מלאכה לא תעשו מה מלאכה דבר שחייבין עליו במקום אחר אף עינוי נפש שחייבין עליו במקום אחר ואי זה זה זה [3] פגול ונותר אביא פגול ונותר שהן בכרת ולא אביא את הטבל שאינו בכרת ת"ל תענו [2] ועניתם את נפשותיכם ריבה אביא הטבל שהוא במיתה ולא אביא את הנבילה שאינה במיתה ת"ל תענו ועניתם את נפשותיכם ריבה אביא את הנבילה שהוא בלאו ולא אביא את החולין שאינן בלאו ת"ל תענו ועניתם את נפשותיכם ריבה אביא החולין שאינן בקום אכול ולא אביא את התרומה שהיא בקום אכול ת"ל תענו ועניתם את נפשותיכם ריבה אביא את התרומה שאינה בבל תותירו ולא אביא את הקדשים שהן בבל תותירו תלמוד לומר תענו ועניתם את נפשותיכם ריבה ואם נפשך לומר הרי הוא אומר [3] והאבדתי את הנפש ההיא [4] עינוי שהוא אבידת הנפש ואי זה זה זה אכילה ושתיה מאי ואם נפשך לומר וכי תימא בעריות קא מישתעי קרא הרי הוא אומר והאבדתי (ג) הנפש עינוי שיש בו אבידת נפש ואי זה זה זה אכילה ושתיה דבי רבי ישמעאל תנא נאמר כאן ענוי ונאמר להלן ענוי מה להלן ענוי רעבון אף כאן ענוי רעבון ונילף [4] מאם תענה את בנותי דנין ענוי דרבים מענוי דרבים ואין דנין ענוי דרבים מענוי דיחיד ונילף מענוי דמצרים דכתיב [5] וירא את עינינו ואמרינן זו פרישות דרך ארץ אלא דנין ענוי בידי שמים מענוי בידי שמים ואין דנין ענוי בידי אדם [6] [7] המאכילך מן במדבר למען ענותך רבי אמי ורבי אסי חד אמר [ה] אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל אמר רב יוסף מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין אמר אביי [ו] הלכך מאן דאית ליה סעודתא לא ליכלה אלא ביממא א"ר זירא מאי קרא [7] טוב מראה עינים מהלך נפש אמר ר"ל טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה שנאמר טוב מראה עינים מהלך נפש [8] כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים ר' אמי ור' אסי חד אמר כל הנותן עינו

1) כוי בריה בפני עצמה היא דאי לא תימא הכי הא דאמר רב אידי בר אבין [2] אף כל לאתויי כוי [א] כוי ספיקא הוא איצטריך קרא לרבויי ספיקא אלא בריה שאני הכא נמי בריה שאני ת"ר [1] תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה או בצנה כדי שיצטער תלמוד לומר [1] וכל מלאכה לא תעשו מה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי שב ואל תעשה ואימא היכא דיתיב בשימשא [ב] וחיים ליה לא נימא ליה קום תוב בטולא יתיב בטולא וקריר ליה לא נימא ליה קום תוב בשימשא דומיא דמלאכה מה מלאכה לא חלקת בה אף עינוי לא תחלוק בו תניא אידך תענו את נפשותיכם יכול ישב בחמה ובצנה ויצטער ת"ל וכל מלאכה לא תעשו מה מלאכה דבר שחייבין עליו במקום אחר אף עינוי נפש שחייבין עליו במקום אחר ואי זה זה זה [3] פגול ונותר אביא פגול ונותר שהן בכרת ולא אביא את הטבל שאינו בכרת ת"ל תענו [2] ועניתם את נפשותיכם ריבה אביא הטבל שהוא במיתה ולא אביא את הנבילה שאינה במיתה ת"ל תענו ועניתם את נפשותיכם ריבה אביא את הנבילה שהוא בלאו ולא אביא את החולין שאינן בלאו ת"ל תענו ועניתם את נפשותיכם ריבה אביא החולין שאינן בקום אכול ולא אביא את התרומה שהיא בקום אכול ת"ל תענו ועניתם את נפשותיכם ריבה אביא את התרומה שאינה בבל תותירו ולא אביא את הקדשים שהן בבל תותירו תלמוד לומר תענו ועניתם את נפשותיכם ריבה ואם נפשך לומר הרי הוא אומר [3] והאבדתי את הנפש ההיא [4] עינוי שהוא אבידת הנפש ואי זה זה זה אכילה ושתיה דבי רבי ישמעאל תנא נאמר כאן ענוי ונאמר להלן ענוי מה להלן ענוי רעבון אף כאן ענוי רעבון ונילף [4] מאם תענה את בנותי דנין ענוי דרבים מענוי דרבים ואין דנין ענוי דרבים מענוי דיחיד ונילף מענוי דמצרים דכתיב [5] וירא את עינינו ואמרינן זו פרישות דרך ארץ אלא דנין ענוי בידי שמים מענוי בידי שמים ואין דנין ענוי בידי אדם [6] [7] המאכילך מן במדבר למען ענותך רבי אמי ורבי אסי חד אמר [ה] אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל אמר רב יוסף מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין אמר אביי [ו] הלכך מאן דאית ליה סעודתא לא ליכלה אלא ביממא א"ר זירא מאי קרא [7] טוב מראה עינים מהלך נפש אמר ר"ל טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה שנאמר טוב מראה עינים מהלך נפש [8] כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים ר' אמי ור' אסי חד אמר כל הנותן עינו

הני

כתיב למה צמנו ולא ראית עינינו נפשנו ולא תדע, מיכן שהצום נקרא עינוי נפש. **כתיב** המאכילך מן למען ענותך, פי' כיון שאינו ניתן לו המן אלא יום ביום, אע"פ שעתה אוכל, (נפש) אכילתו (הוא) עינוי הוא לו, ללמדך כל מי שאין לו פת בסלו לעולם אינו שבע כאילו בעינוי הוא. וכן כל שאינו רואה מה שאוכל אינו שבע. מיכן לסומים שאוכלין ואינן שביעין.

עינו בכוסו. אוהב שכרות: כל העולם דומה עליו כמישור. ממון **אחרים דומה לו היתר: ישיחנה לאחרים.** שמא ישיאהו עלה: (1) **דאגה.** פחד שדואג על הפסד שוס דבר פן יבואהו: **יורד עמו לחייו.** בכל דבר שהוא יכול להקניטו ולהפסידו הוא יורד: **עריות.** שגם הוא עגול: **שמלבין עונותיהן.** מתוך שהיו דואגים שמא לא ירד מן למחר היו משעבדים לבם למקום: (2) **אם כן תשעה וכו'.** לפי שנאמר (שמות טז) וימודו בעומר בין שליקט הרבה בין שליקט מעט מולא עומר לגולגולת ואם נמצא יתר בבית הראשון בידוע שבן תשעה לראשון הוא ואם בבית האחרון בידוע שבן האחרון הוא: **הוא סרח עלי.** ותובעתו כתובתה: **ירד המן עליו.** אלמא בתוך המחנה יורד וכתב וילא העם ולקטו יציאה מחוץ למחנה משמע וכתיב שטו משמע למקום רחוק כמו משוט באדון (מיוב ל): **נחס.** משמע אפוי: **עוגות.** משמע קודם אפייה: **תכשיטי נשים.** בשמיס שהן דוכות במדוכה ומתקשטות בהן להיות ריחן ערב לבעליהן: **ליקי קדירה.** תבלין לתבשיל ערב ומבושס: **שירדו להן אבניס טובות.** הביאו נדבה ממה שמולאין בבקר בבקר כשיולאין ללקוט את המן שנאמר וילקטו אותו בבקר בבקר: **נשיאים ממש.** ענניס היו: **אד זה תינוק מולא בו כל מיני טעמים.** שהאם אוכלת: לחם

עינו בכוסו (ג) עריות כולן דומות עליו כמישור וחד אמר כל הנותן עינו בכוסו כל העולם כולו דומה עליו כמישור (ד)1דאגה בלב איש ישחנה רבי אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו וחד אמר (ה)ישיחנה לאחרים 2ונחש עפר לחמו ר' אמי ורבי אסי חד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם טועם בהם טעם עפר וחד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מיושבת עליו עד שיאכל עפר תניא אמר רבי יוסי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם מקניט את חבירו יורד עמו לחייו אבל הקב"ה אינו כן קלל את הנחש עולה לגג מזונותיו עמו יורד למטה מזונותיו עמו קלל את כנען אוכל מה שרבו אוכל ושותה מה שרבו שותה קלל את האשה הכל רצין אחריה קלל את האדמה הכל ניזונין הימנה 3וכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם רב ושמואל חד אמר דגים וחד אמר עריות מאן דאמר דגים דכתיב נאכל ומאן דאמר עריות דכתיב חנם ולמאן דאמר עריות הא כתיב נאכל (ו)לישנא מעליא נקט דכתיב 4אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און ולמאן דאמר דגים מאי חנם דהוו מייתין להו מהפקירא (ז)דאמר מר כשהיו ישראל שואבין מים הקב"ה מזמין להם בתוך המים דגים קטנים בכדיהן בשלמא למאן דאמר דגים אבל עריות לא פריצי בהו היינו דכתב 5גן נעול אחותי כלה [גו'] אלא למ"ד עריות מאי מעין חתום מהנך דאסירין לא פריצי בהו בשלמא למאן דאמר עריות היינו דכתיב 6ויישמע משה את העם בוכה למשפחותיו (ח)8על עסקי משפחותיו שנאסרו להם לשכב אצלם אלא למאן דאמר דגים מאי בוכה למשפחותיו הא והא הואי 3את הקשואים ואת האבטיחים רבי אמי ורבי אסי חד אמר טעם כל המינין טעמו במן טעם חמשת המינין הללו לא טעמו בו וחד אמר טעם כל המינין טעמו וממשן והללו טעמן ולא ממשן (ט)7(והמן) כזרע גד לבן (וטעמו) אמר ר' אסי עגול כגידא ולבן כמרגלית (י)(תניא נמי הכי) גד שדומה לזרע פשתן בגבעולין אחרים אומרים (כ)גד שדומה להגדה שמושכת לבו של אדם כמים תניא אידך גד שמגיד להם לישראל אי בן תשעה לראשון ואי בן שבעה לאחרון לבן שמלבין עונותיהן של ישראל תניא ר' יוסי אומר כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין כיצד שנים שבאו לפני משה לדין זה אומר עבדי גנבת וזה אומר אתה מכרתו לי אמר להם משה (כא) לבוקר משפט למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון בידוע שזה גנבו אם נמצא עומרו בבית רבו שני בידוע שזה מכרו לו וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין זה אומר היא סרחה עלי והיא אומרת הוא סרח עלי אמר להם משה (כב) לבקר משפט למחר אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהיא סרחה עליו נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהוא סרח עליה כתיב 8וברדת הטל על המחנה לילה [ירד המן עליו] וכתיב 9ויצא העם ולקטו וכתיב 10שטו העם ולקטו הא כיצד צדיקים ירד על פתח בתיהם בינונים יצאו ולקטו רשעים שטו ולקטו כתיב לחם וכתיב עוגות וכתיב וטחנו הא כיצד צדיקים לחם בינונים עוגות רשעים טחנו בריחים או דכו במדוכה א"ר יהודה אמר רב ואיתימא ר' חמא בר' חנינא מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים דבר שנידוך במדוכה ובשלו בפרור א"ר חמא מלמד שירד להם לישראל עם המן ציקי קדירה 11והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר מאי בבקר בבקר א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מדבר שירד להם בבקר בבקר מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן (ד) 12והנשיאים הביאו את אבני השהם תנא נשיאים ממש וכן הוא אומר 13נשיאים ורוח וגשם אין 10והיה טעמו כטעם לשד השמן א"ר אבהו (ה) מה שד זה תינוק טועם בה כמה טעמים אף המן כל זמן שישראל אוכלין אותו מוצאין בו כמה טעמים א"ר לשד ממש מה שד זה מתהפך לכמה גוונין אף המן מתהפך לכמה טעמים 14ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה בשר ששאלו שלא כהוגן ניתן להם שלא כהוגן לחם

מסורת הש"ם

(א) סוטה מב: [סנהדרין ק:], ג) [מי' כדי שיעקקו עליו רמזים. ערוך ערך שם ון, ג) [יומות יא: וש"נ] כתובות יג. סה:, ד) סוטה יא:, ה) שבת קנ., ו) ב"ל והוא, ז) [ל"ל תנו רבנן כ"א בע"ין], ח) מכילתא פ' בשלח, ט) [בהעלותך יא ח],

לעזי רש"י

אליינדר"י [אליינדר"א]. כוסבר.

מוסף רש"י

לישנא מעליא נקט. שמלוה ולכך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). על עסקי משפחותיו. שנאסר להם קרובות (שבת קל.).

רבינו חננאל

ואסיקנא ירד להן לישראל תכשיטי נשים וציקי קדירה ואבנים טובות ומרגליות עם המן.

תוס' ישנים

[עולה לגג מזונותיו עמו. יש לומר בנרלאמים דבה [ב"ב כ, ה] שאינו אוכל עד שמגיע לגיד של קרקע בחולה ואוכל. אי בן תשעה לראשון כו'. ועדיין לא לראשון כו'. ועדיין לא גזרו שלגילות להמתין ג' ימים משום הבמנה כי לא הוצלכו עדיין שהמן ודוקן].

הגהות הב"ח

(א) גמרא עינו בכוסו כל העריות כולן דומות: (ב) שם א"ל משה דינו לבוקר משפט וכן לקמן: (ג) שם אמר להם משה דינו לבוקר משפט למחר (שם נמצא עומרה וכו' שהוא קרח עליה) תא"מ וג"כ ס"ל אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהוא סרח עליה נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהיא סרחה עליו: (ד) שם אנכיס טובות ומרגליות עם המן שנאמר והנשיאים הביאו: (ה) שם כטעם לשד השמן אמר ר' אבהו אל תקרא לשד אלא שד מה שד זה מתהפך לכמה גוונים אף המן מתהפך לכמה טעמים איכא דאמרי לשד זה דד מה דד זה תינוק טועם בה וכו' מוצאין בו כמה טעמים ויאמר משה בתת כו' כל"ל ועל תינוק לכמה גוונין ג"כ נראה דס"ל לתלמודא הא דכתיב להבו הארב המתהפכת שדרו"ל שהם מתהפכין פעמים אנשים פעמים נשים פעמים גוזות כו' לאו אמלאכי עליון לחודיה קאי אלא אף השדים שהם נקראים כרובים במקום זה נמי קאי שהם מתהפכין לכמה גוונין כו': (ו) רש"י ד"ה לתנא ל"ל קודם ד"ה ישיחנה: (ז) ד"ה אם כן תשעה כו' ואם נמצא עומרו בבית לראשון בידוע כו' שבעה לאחרון הוא הס"ד ומה"ד שמלבין וכו' למקום הס"ד ואת"כ מה"ד היא סרחה עלי. והרוחתי כתובתה הס"ד ואת"כ מה"ד הוא סרח עלי וכו':

עין משפט
נר מצוה

א [מיי' פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה יח]:

תורה אור השלם

1. דְּאָגָה בְלֵב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה וְדָבָר טוֹב יְשַׂמְּחֶנָּה: משלי יב כה
2. זְאֵב וְטָלֶה יִרְעוּ כְּאֶחָד וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל תֶּבֶן וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי אָמַר יְיָ: ישעיהו סה כה
3. זָכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חִנָּם אֵת הַקִּשָּׁאִים וְאֵת הָאֲבַטִּחִים וְאֶת הֶחָצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים וְאֶת הַשּׁוּמִים: במדבר יא ה
4. כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה וּמָחְתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן: משלי ל כ
5. גַּן נָעוּל אֲחֹתִי כַּלָּה גַּל נָעוּל מַעְיָן חָתוּם: שיר השירים ד יב
6. וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ וַיִּחַר אַף יְיָ מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע: במדבר יא י
7. וַיִּקְרְאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחֵת בְּדֶבֶשׁ: שמות טז לא
8. וּבְרֶדֶת הַטַּל עַל הַמַּחֲנֶה לָיְלָה יֵרֵד הַמָּן עָלָיו: במדבר יא ט
9. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא: שמות טז ד
10. שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגּוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמָן: במדבר יא ח
11. וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר: שמות לו ג
12. וְהַנֶּשֹׂאִם הֵבִיאוּ אֵת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן: שמות לה כז
13. נְשִׂיאִים וְרוּחַ וָגֶשֶׁם אַיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר: משלי כה יד
14. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתֵת יְיָ לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ בִּשְׁמֹעַ יְיָ אֶת תְּלֻנֹּתֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם מַלִּינִם עָלָיו וְנַחְנוּ מָה לֹא עָלֵינוּ תְּלֻנֹּתֵיכֶם כִּי עַל יְיָ: שמות טז ח

לחם ששאלו כהוגן. שאי אפשר להיות בלא לחם: ניתן להם כהוגן. בבוקר שיש שהות להכינו: **בשר שאלו שלא להוגן.** מתוך כרס מלאה שהרי מקנה רב היה להם: (ד) **שלא להוגן.** ירד להם עם חשיכה שעה שאינה ראויה לתקן אותה עד שעת הסעודה ע): **לעין יממא.** בתור האבודה: **וקבע להם זמן סעודה.** בבקר ובערב: **שירד להם דבר שטעון שחיטה.** ומלמד שהשליו דבר שטעון שחיטה היה: **וזבחת כאשר צויתיך.** ולא מצינו בתורה ציווי הזביחה היאך מכאן אתה למד שנמסרו לו הלכות שחיטה על פה: **משטיחין.** השליו היה עשוי לפניהן על הארץ משטיחין ליטריש"ש בלעז: **לחם יפה לנחורים ושמן לזקניס ודבש לתינוקות.** כתיב שמן כטעם לשד השמן ואין זה לשון שומן אלא לשון שמן לפיכך טעמו נקוד למעלה ומ"ש שלו נקוד פתח קטן ולפי שהוא סוף פסוק נהפך השי"ן לינקד בקמץ גדול: **כסילוים.** קוליס בלשון ארמי: **ומותבינן לה בתנורא.** כך מנהגם (ה) לצלות שפודיסס בתנור: **ופפא.** מרוב שומנו הוא נתפח ונעשה עב: **אתליסר ריפי.** זו על זו ריפי ככרות: **ופתחונה אינה נאכלת.** מרוב השומן הנבלע בה וכל שכן העליונות: **משפחה ליה.** היו נמלאות לו בין חביותיו שהיו ממליאין לו מן השמים: **רב חסדא.** חמוה דרבא הוה ורבו הוה: **ובדיל רבה.** בזכות הרב היה אוכל התלמיד: **כפיב ופעל שבכם הטל.** והנה על פני המדבר כשהיה הטל עולה מן הארץ לקראת החמה כדרכו היה נראה על פני המדבר (ו) דק מחספס למדנו שהיה הטל מכסה את המן עד שעה שהטל עולה לקראת החמה וכתיב ירד המן עליו אלמא טל מלמטה: **קופסא.** אשקרו"ן בלעז: **נימא על פיסא היד.** מחוספס טוטריקון: **נבלע באיברים.** אינו יוצא מן המעיים: **לאחר שסרחו.** שנתלונו על כך שאמרו בלחם הקלוקל (במדבר כא): **לא לפניהם ולא לאידיהם.** שאין יודעים לאיזה לד ענינים הולכים: **אלא לאחוריהם.** דיודעים הם שלא יחזרו לאחוריהן ואומן שלפניה לריכין לצאת לסוף המחנה מאחור: זה

לחם ששאלו כהוגן ניתן להם כהוגן מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בלילה והאמר אביי [6]האי מאן דאית ליה סעודתא לא לאכלי' אלא ביממא כעין יממא קא אמרינן אמר רב אחא בר יעקב בתחלה היו ישראל דומין כתרנגולים שמנקרין באשפה עד שבא משה וקבע להם זמן סעודה [1]הבשר עודנו בין שיניהם וכתיב [2]עד חדש ימים הא כיצד בינונים לאלתר מתו רשעים מצטערין והולכין עד חדש ימים [3]וישטחו אמר ריש לקיש אל תקרי וישטחו אלא וישחטו מלמד שנתחייבו שונאיהן של ישראל שחיטה שטוח תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה אל תיקרי שטוח אלא שחוט מלמד שירד להם לישראל עם המן דבר שטעון שחיטה אמר

רבי וכי מכאן אתה למד והלא כבר נאמר [4]וימטר עליהם כעפר שאר וכחול [5](הים) עוף כנף [ג]ותניא [א]רבי אומר [5]וזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה על רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה אלא מה תלמוד לומר שטוח מלמד שירד להם משטיחין משטיחין כתיב [6]לחם וכתיב [7]שמן וכתיב [8]דבש אמר רבי יוסי ברבי חנינא לנערים לחם לזקנים שמן לתינוקות דבש כתיב שליו וקרינן סליו אמר רבי חנינא צדיקים אוכלין אותו בשלוה רשעים אוכלין אותו ודומה להן כסילוין א"ר חנן בר רבא ד' מיני סליו הן ואלו הן שיכלי וקיבלי [7]ופסיוני ושליו מעליא דכולהו שיכלי גריעא דכולהו שליו והוי כציפורתא [ה] ומותבינן לה בתנורא ותפח והוה מלי תנורא ומסקינן ליה אתליסר ריפי ואחרונה אינה נאכלת אלא ע"י תערובת רב יהודה משתכח ליה בי דני רב חסדא משתכח ליה בי ציבי רבא מייתי ליה ארסיה כל יומא [ב] יומא חד לא אייתי אמר מאי האי סליק לאיגרא שמעיה לינוקא דקאמר [9]שמעתי ותרגז בטני אמר שמע מניה נח נפשיה דרב חסדא [ד]ובדיל רבה אכיל תלמידא כתיב [10]ותעל שכבת הטל וכתיב [11]וברדת הטל אמר רבי יוסי ברבי חנינא טל מלמעלה וטל מלמטה ודומה כמו שמונה בקופסא דק מחוספס אמר ר"ל דבר שנימוח על פיסת היד רבי יוחנן אמר דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים מחוספס טובא הוי אמר רב נחמן בר יצחק [9]מחספס כתיב תנו רבנן [12]לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו דברי ר"ע וכשנאמרו דברים לפני רבי ישמעאל אמר להם צאו ואמרו לו לעקיבא עקיבא טעית וכי מלאכי השרת אוכלין לחם והלא כבר נאמר [13]לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי אלא מה אני מקיים אבירים לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים אלא מה אני מקיים [14]ויתד תהיה לך על אזניך [ו](ויצאת שמה חוץ) דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותן להם ר"א בן פרטא אומר אף דברים שתגרי אומות העולם מוכרין להן מן מפיגן אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אזניך לאחר שסרחו אמר הקב"ה אני אמרתי יהיו כמלאכי השרת עכשיו אני מטריח אותם שלש פרסאות דכתיב [15]ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השטים ואמר רבה בר בר חנה [ז]לדידי חזי לי ההוא אתרא והויא תלתא פרסי ותנא כשנפנין אין נפנין לא לפניהן ולא לצדדיהן אלא לאחוריהן [16]ועתה נפשנו יבשה אין כל אמרו עתיד מן זה [ג] שתיפח במעיהם כלום יש ילוד אשה שמכנים ואינו מוציא [א] וכשנאמרו דברים לפני ר' ישמעאל אמר להם אל תקרי אבירים אלא איברים דבר שנבלע במאתים וארבעים ושמונה איברים אלא מה אני מקיים ויתד תהיה לך על אזניך בדברים שבאין להם ממדינת הים דבר אחר לחם אבירים אכל איש זה

[מדרבנן] וכיון דאית ליה לרבי כדי לתנכו במצות אין שחיטה לעוף מן התורה אית ליה, מדקתמרינן אוכל הכן מליקה. ותיכף רבינו דהכי קתמר התם (לעולם) [דכ"ע] כדי לתנכו במצות ולעולם לא מיפטור מידי מזמת הכריתת, אבל ולאי אמת מכריתת אחמת שבור רבי דיש שחיטה לעוף מן התורה. ועוד מירן דשמת דאית ליה סבור דלא קתכיל הכן מליקה כמו חטאת העוף הבא על הספק דמפיק התם מקבל לחיטה נאכלת. מ"כ. אף דברים שתגרי אומות העולם מוכרין להם מן מפיגן כו'. ואית ליה לאלו תנא הא דאמרינן לעיל (ד, ב) ויכסהו הענן שבת ימים כדי לסרק אכילה ושתיה כתוב מעיו לשומו כמלאכי השרת כי לא היה צריך לכך עד שחטאו כמן.

ג' פרסאות עד שתצאו חוץ למחנה. ואמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא דוכתא והוה ג' פרסי אורך וג' פרסי רוחב. תנא כשהן נפנין לא נפנין לא [לפניהם ולא לצידיהן אלא לאחוריהן]

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ח מהלכות שחיטה הל' ד והל' ט טור"ד סימן ח:

גליון הש"ם

גמ' מחספס כתיב. כעין זה לעיל לח ע"ב ובמגילה טו ע"ב שבת כח ע"ב סוכה ט ע"ב יבמות סה ע"ב הוריות ד ע"ח:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' גריעא דכולהו שליו והויא כליפורתא ומלאו ליה ומותבינן לה בתנורא ותפח ורבי עד דמלי תנורא ומסקין ליה ומותבינן ליה אתליסר ריפי ובתרייתא דכולהו אינה נאכלת אלא ע"י: (ב) שם מייתי ליה מריסיה כל יומא מאגמא יומא חד לא מייתי ליה אמר מאי האי: (ג) שם אמרו עתיד מן זה שיתפח במעיהם ויהרגם כלום ים ילוד אשה: (ד) רש"י ד"ה בשר כו' היה לה הס"ד ואח"כ מה"ד ניתן להם אלא כהוגן: (ה) ד"ה ומותבינן כו' מנהגם לתת שפודיסס: (ו) ד"ה כתיב כו' נראה על פני המדבר המן דק:

הגהות הגר"א

[א] גמרא (וכשנאמרו כו' עד ממדינת הים) תא"מ:

רבינו חננאל

לימדה תורה דרך ארץ שכל מי שיש לו סעודה לא ניכלה אלא ח) ביממא כעין ליליא. לא יאכל אדם בשר בערב, שנאמר בתת ה' לכם [בערב] בשר לאכול כו'. בתחלה היו ישראל דומין כתרנגולין שמנקרין באשפה, עד שבא משה ותיקן להם זמן סעודה. **תניא** ר' אומר מה ת"ל [וזבחת] כאשר צויתיך ואכלת, מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה. ומה ת"ל שטוח, שירד להן משטוחין משטוחין.3) **כתיב** לחם וכתיב שמן וכתיב דבש, הא כיצד, לנערים לחם לזקינים שמן לתינוקות דבש. **כתיב** שליו וקרינן סליו, לצדיקים בשלוה ולרשעים כסילוה, פיר' קוצים. השליו היה יורד, לרב יהודה אבי דני לרב חסדא אבי ציבי. **רבה** הוה מייתו ליה ההוא ציידא בכל יומא מאגמא, יומא חד לא אשכח, סליק ההוא ציידא לאיגרא שמע לההוא ינוקא דקאמר שמעתי ותרגז בטני וגו', אמר ש"מ נח נפשיה דרב חיסדא ובשביל רבה הוה אכיל תלמידא. **מחספס.** אמר ריש לקיש דבר שנימוח על פיסת היד. ר' יוחנן אמר מחספס חסר ו' כתיב בגימטריא רמ"ח הוי, מיכן שהיה המן נבלע ברמ"ח אברים. ת"ר לחם אבירים אכל איש, לחם הנבלע באיברים אבל המלאכים אינן אוכלין כלל. **ואפילו** דברים שתגרי האומות מוכרין להן ואוכלין אותן, היה המן מפיגן ולא היו צריכין לנקביהן, ומה אני מקיים ושבת וכסית את צאתך, לאחר שסרחו. אמר להן הקב"ה אני אמרתי תהיו לפני כמלאכים, עכשיו הריני מטריחכם

ח) הלכך נראה לענין דע"ס נפל בכאן ול"ל לא נילנא אלא בלילא כעין יממא ולא יאכל אדם בשר אלא בערב שנאמר וכו'. ט) בכת"י כאן כתיב כיום הכפורים וכו' מלמד שהלוס נקרא עעוי. ואינו שייך לכאן, אלא לעיל עד ע"ב ומגמא שם.

תורה אור השלם

1. הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין שִׁנֵּיהֶם טֶרֶם יִכָּרֵת וְאַף יְיָ חָרָה בָעָם וַיַּךְ יְיָ בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד: במדבר יא לג 2. עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאַפֵּכֶם וְהָיָה לָכֶם לְזָרָא יַעַן כִּי מְאַסְתֶּם אֶת יְיָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכּוּ לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶּה יָצָאנוּ מִמִּצְרָיִם: במדבר יא כ 3. וַיָּקָם הָעָם כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמָּחֳרָת וַיַּאַסְפוּ אֶת הַשְּׂלָו הַמַּמְעִיט אָסַף עֲשָׂרָה חֲמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שָׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה: במדבר יא לב 4. וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כָּעָפָר שְׂאֵר וְכַחוֹל יַמִּים עוֹף כָּנָף: תהלים עח כז
5. כִּי יִרְחַק מִמְّךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ: דברים יב כא 6. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא: שמות טז ד 7. שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אֹתוֹ עֻגּוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן: במדבר יא ח
8. וַיִּקְרְאוּ בֵית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחַת בְּדְבָשׁ: שמות טז לא 9. שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגֹּז בִּטְנִי לְקוֹל צְלָלִו שִׂפְתַי יָבוֹא רָקָב בְּעַצְמָי וְתַחְתַּי אֶרְגֹּז אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדֶנּוּ: חבקוק ג טז 10. וְתַעַל שִׁכְבַת הַטָּל וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר דַּק כְּכְפֹר דַּק כַּכֹּפֶר עַל הָאָרֶץ: שמות טז יד 11. וּבְרֶדֶת הַטַּל עַל הַמַּחֲנֶה לַיְלָה יֵרֵד הַמָּן עָלָיו: במדבר יא ט 12. לֶחֶם אַבִּירִים אָכַל אִישׁ צֵידָה שָׁלַח לָהֶם לְשֹׂבַע: תהלים עח כה 13. בָּעֲלֹתִי הָהֱרָה לְקַחַת לוּחוֹת הָאֶבֶנִים לוּחוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְיָ עִמָּכֶם וָאֵשֵׁב בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי: דברים ט ט 14. וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אָזְנֶךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחָפַרְתָּה בָהּ וְשַׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צֵאָתֶךָ: דברים כג יד 15. וַיַּחֲנוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁמֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים בְּעַרְבֹת מוֹאָב: במדבר לג מט 16. וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה אֵין כֹּל בִּלְתִּי אֶל הַמָּן עֵינֵינוּ: במדבר יא ו

לעזי רש"י

ליטריש"ש [ליטיירי"ש].
מפתח, שכבה.
אישקרי"ן. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

כעין יממא. שאין פעודה תשובה אלא במקום אור כעין יממא (שבת כה:). **כאשר צויתיך.** מכלל שנצטוה בעל פה הלכות שחיטה, שהרי בתורה לא מצינו שאוהו (מולין פה:) למד שנתפרשה לו מצות שחיטה על פה דהיכן צוהו בכתב (שם כח:). **על רוב אחד כו'.** לאו מקרא ילוף, אלא כלומר על הלכות שחיטה נצטווה (שם). **ופסיוני.** מין שליו שקורין פירדי"ץ (ב"ק נה.) עוף חטוב ושמן מין שליו שירד במדבר (קדושין לא.). **ויחנו על הירדן.** בממחנה ישראל כתיב (ערובין נח:). **אין נפנין לא לפניהן.** חוץ לענן, שמא ילך הענן והאלהים שם, ולא לצדדיהן. חוץ לענן, שאין יודעין אנה יפנה הענן לעבור, אלא לאחוריהן. חוץ לענן, דודאי לא יחזור הענן לאחוריו (שם).

תוס' ישנים

מלמד שנצטוה משה על השחיטה. הקשה ה"ר אפרים דהכא משמע יש שחיטה לעוף מן התורה אלינא דרבי, ולאו במיר בסוף פרק הרמיי מיר [בכו, א] פליגי התם ר' יוחנן ורש לקיש המדיר בנו במיר אי הוה מהלכה למשה מסיני או כדי לתנכו במצות, וקאמר כתנאי עד מתי האיש מדיר את בנו במיר עד שיביא שתי שערות דברי רבי כו', וקאמר דכ"ע [כדי] לתנכו במצות ומופלא הקמוך לאיש

ח) [לעיל עד:], ט) [ל"ל ימיס], ג) חולין כח. פה:, ד) [קדושין לא. ב"ק נה.], ה) בע"י והיינו דאמרי אינשי בדיל וכו', ו) [עי' ברכות כה.], ז) [בקרא הוא קודש ויתד ובע"י ובילקוט ליתא], ח) [עירובין נה: ע"ש], ט) [ל"ה בשר ול"ה שלא שייכים לדף עה.],

זה יהושע. שעלה עם משה עד תחומי ההר שנאמר (שמות כד) ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר (1) סיני והמתין לו יהושע שם כל מ' יום שנאמר וישמע יהושע את קול העם ברעה למדנו שלא היה עמהם ושם היה יורד לו מן כנגד כל ישראל: **עד מתי אתה מגבב דברים ומביא עלינו.** מאין לך: **חמש עשרה אמה מלמעלה.** אם תאמר מלמעלה לארץ ולא פירש בהר לו בבקעה וכי חמש עשרה בהר. וכו': **היכה היכי סגיא.** היאך עלתה לראשי ההרים אלא על כרחך מלמעל' דקרא מן (2) השמים הוא והכי קאמר על ידי גשמים גברו ט"ו אמה ומן התהום יצאו תחלה למלאות הבקעות והשפלות עד שהשוו לראשי ההרים: **מרובה.** רבה על חברתה מדה טובה מרובה על הרעה חמש מאות בה שבמדה טובה נאמר (שם לד) נוצר חסד לאלפים ובמדת פורענות הוא אומר על שלשים ועל רבעים אף כאן מדת הטוב של ירידת המן רבתה על ירידת המבול: **במדה פורענות הוא אומר ואחרוכות השמים.** לא ירד מבול אלא דרך שתי ארובות: **ובמדה טובה הוא אומר דלתי שמים פתח.** ותנא כמה ארובות יש באורך ולא ארבע הרי לב' דלתות ח' ארובות ואחרי שתי ארובות הורידו גשמים גובה ט"ו אמה ח' ארובות הורידו מן ששים אמות שהרי אמרת מדה טובה מרובה על של פורענות וכ"ש שאינה ממועטת הימנה: **הא לא דמיא.** אדר' אלעזר המודעי קאי: **פתיחה פתיחה גמר.** מה פתיחה האמורה בארובות המבול ט"ו לב' ארובות אף פתיחה האמורה בדלתות המן ט"ו אמה לכל ב' ארובות: **ובעשור.** דחומש הפקודים ואף בעשור דשור או כשב שבת שבתון וגו' בכולהו כתיב תענו ועניתם: **אניגרון.** מין מאכל שנותנין בו יין ובכמה מקומות שניו בתוספ' (3) אניגרון ואכסיגרון שנותנין בו יין ושמן: **מיא דסילקא.** מיס ששלקו בהן תרדין: **דכולהו שלקי.** של שאר מיני ירקי: **מידי דמשכר.** ואין שכרות דרך אכילה: **קעילים.** שם מקום: חייב

הני חמשה ענויין בנגד מי. תימה לי דהכא קאמר סתמא דהש"ס דחמשה הויין ובסמוך פריך סתמא דהש"ס ואנן שיתא תנן וי"ל דהא דקאמר הכא הני ה' ענויין כנגד מי לאו סתמא דהש"ס קאמר לה אלא מילתיה דרב חסדא היא הכל וכי האי גוונא איכא ברייס פרק אלו מציאות (ב"מ דף כא.) (4) דמיבעיא ליה וכמה א"ר יצחק קב בארבע אמות ובתר הכי פריך לי דרך נפילה אפילו טובא נמי כו' וא"כ מאי קמיבעיא ליה מעיקרא וכמה ליתא דרך נפילה ואפילו טובא אלא רבי יצחק הוא דקאמר וכמה וכה"ג יש לפרש בפרק לא יחפור (ב"ב דף כב:) גבי וכמה [א"ר ייבא] כמלא רחב חלון (5):

ובעשור אך בעשור שבת שבתון ושבת שבתון והיתה לכם. כך היא הגירסא ברוב ספריס ודבר תימה היא מאד דלא מייתי להו כסדר שהם כתובים בתורה אלא לגמרי מלמטה למעלה קא מייתי להו ובעשור בפרשת פינחס ואך בעשור שבת שבתון בפרשת אמור אל הכהנים ושבת שבתון והיתה לכם באחרי מות אלא שוהיתה לכם כתיב בריש ו"ל דלהכי מייתי ובעשור בריש משה דמייתי נפקא לן לעיל (דף עד:) פירושו דעיני כדאמר לעיל יכול יצא בחמה ובגנה ויטעטר ת"ל כל מלאכה לא תעשו והיינו ההוא קרא דובעשור דכתיב ביה ועניתם את נפשותיכם כל מלאכה לא תעשו וכיון דכתיב לבסוף קא מייתי לכולהו מלמטה למעלה ויש ספריס שגורסין שבת שבתון אך בעשור ובעשור והיתה לכם ועל אותה גירסא אין אדם יכול ליתן טעם:

הני חמשה הוו **ואנן שיתא תנן.** תימה לי דבקראי נמי כתיבי שיתא תרי באחרי מות ושלא באמור אל הכהנים ואחד בפינחס וי"ל דכי כל הנפש אשר לא תעונה לא קא חשיב דלא קחשיב אלא ליוויין תענו ועניתם אבל האי דלא ליווי הוא לא קא חשיב: גמר

זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל כתיב הכא איש וכתיב התם [1]קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו ואימא משה דכתיב [2]והאיש משה ענו מאד דנין איש מאיש ואין דנין איש מוהאיש שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בן אחד פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים דבר אחר שהיו אוכלין אותו כשהוא חם דבר אחר מפני משאוי הדרך [6]וכבר היה רבי טרפון ורבי ישמעאל וזקנים יושבין ועוסקין בפרשת המן והיה רבי אלעזר המודעי יושב ביניהן נענה רבי אלעזר המודעי ואמר מן שירד להן לישראל היה גבוה ששים אמה אמר לו רבי טרפון מודעי עד מתי אתה [3]מגבב דברים ומביא עלינו אמר לו רבי מקרא אני דורש [3]חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים וכי חמש עשרה אמה בעמק [3](חמש עשרה בשפלה) חמש עשרה בהרים וכי מיא שורי שורי קיימי ועוד תיבה היכי סגיא אלא [4] נבקעו כל מעינות תהום רבה עד דאשוו מיא בהדי טורי והדר חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים [7]וכי אי זה מדה מרובה [8]מדה טובה או מדת פורענות הוי אומר מדה טובה [9] ממדת פורענות במדת פורענות הוא אומר [4]וארובות השמים נפתחו במדה טובה הוא אומר [5]ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו [3] כמה ארובות יש בדלת ארבע ארבע הרי כאן שמונה ונמצא מן שירד להם לישראל גבוה ששים אמה תניא איסי בן יהודה אומר מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב שנאמר [6]תערוך לפני שלחן נגד צוררי [10][וגו' כוסי רויה] אמר אביי ש"מ כסא דדוד לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק שנא' כוסי רויה רויה בגימטריא הכי הוי הא לא דמיא התם בארבעין יומין הכא חדא שעתא התם לכ"ע הכא לישראל לחודיה ונפיש להו טפי [11] ר' אלעזר המודעי פתיחה פתיחה גמר: אסור באכילה: הני חמשה ענויין כנגד מי אמר רב חסדא כנגד ה' ענויין שבתורה [7]ובעשור [8]ואך בעשור [9]שבת שבתון [10]ושבת שבתון [11]והיתה לכם הני חמשה הוו ואנן שיתא תנן [12]שתיה בכלל אכילה היא דאמר ריש לקיש מנין [13]לשתיה שהיא בכלל אכילה שנאמר [14]ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך תירוש חמרא הוא וקרי ליה ואכלת ממאי ודילמא דאכליה על ידי אניגרון דאמר רבה בר שמואל [15]אניגרון מיא דסילקא אכסיגרון מיא דכולהו שלקי אלא אמר רב אחא בר יעקב מהכא [16]ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן ביין ובשכר שכר [17] שתיה הוא וקרייה רחמנא ואכלת ממאי ודילמא הכא נמי דאכליה על ידי אניגרון שכר כתב מידי דמשכר ודילמא דבילה קעילית [18]דתניא [19]אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב

אם כן נפיש להו טפי. סהיה גובהו יותר מס' אמה, שהרי מתנה ישראל ג' פרסאות ונמי יוש יש תתק"ס שעות, וכיון דבתתק"ס שעות נפל לכל הטעלה טולו כמידת ס' אמה לב' אלרוחות, ת"כ נפל לכל אחת מן השעות (כמהלך) [למהלך] ג' פרסאות לא' אלרוחות [ויתר מס' אמות], שהטעלה שם מאות שנה וכל יום (מ"מ) [מסס] יש מהלך י' פרסאות וחזו יותר מס' אמה לפי חשבון זה. הני חמשה ענויין כנגד מי כו'. נעיל במשנה פירשתי שהם מדרבנן וכן משמע ממי מבלעיל מסמך לטולו אקרא דשבתון שבות, והכא בעי כנגד מי, משמע שאין להם עיקר מן התורה.

א) מכילתא פ' בשלח, ב) [לקוש"ס קס תרגום לגבעון גילוי עורון], ג) [בע"י ל"ג לה ועי' בילקוט], ד) סנהדרין ק., ה) [עמ"ס תוספות סוטה יא. ד"ה ולעולם וד"ה מריס], ו) ס"פ, ז) [נדה לב.], ח) שבועות כב:, ט) ברכות לה: [שבועות כג.], י) מיר ד. [שבועות כג. סנהדרין ע: כריתות יג: בכורות מה:], כ) ר"מ ההריס, ל) [ביצה ס"ב הע"ז], מ) [וסס], נ) [וע"ע תוספות פסחים לג. ד"ה תתן ותוספות בכורות כט. סד"ה היכא ותוספות מיר ל. ד"ה פסיעות ותוספות ביצה לח. ד"ה ואמר רבי יוחנן].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועוד תיבה היכי סגיא אלא מעיקרא כתיב נבקעו כל מעינות: (ב) שם הוי אומר מדה טובה מרובה ממדת פורענות: (ג) שם ודגן שמים נתן למו ותנא כמה ארובות: (ד) שם ונפיס להו טפי אלא ר"א המודעי: (ה) שם וביין ובשכר שכר ויין שמיה הוא וקרייה: (ו) רש"י ד"ה זה יהושע וכו' אל הר האלהים והממתין:

מוסף רש"י

ודילמא דאכליה על ידי אניגרון. שהוא מין מאכל, כדתניא בתוספתא דביצה הביאו לפניו אניגרון ואכסיגרון ועליהן פלפלין שחוקים וגרגלין לתת לתוכן יין כדתניא בתוספתא דדמאי או תרומת יין לתוך אניגרון ואכסיגרון (שבועות כג.). מיא דסילקא. מצטיל של תרדין (שם) מיס ששלקו בהן תרדין (ברכות לה:). דכולהו שלקי. שלקות כל ירק (שבועות שם) כל מיני ירק שלוק (ברכות שם). מידי דמשכר. כלומר דרך שכרות (שבועות שם). ודלמא דבילה קעילית. דלמא ושכר דקרא לאו מיין קאי אלא דבילה קעילית קאמר שהיא משכרת, קעילית על שם מקומה (שם). אכל דבילה קעילית. הגדילה גאותו מקוס ומשכרת כיין (בכורות מה:). דבש. מי"ד בלע"ז מיס ודבש שלוקין ביחד (שם).

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו: במדבר כז יח
2. וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: במדבר יב ג
3. חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה גָּבְרוּ הַמָּיִם וַיְכַסּוּ הֶהָרִים: בראשית ז כ
4. בְּשִׁנַּת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנֹת תְּהוֹם רַבָּה וַאֲרֻבֹּת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ: בראשית ז יא 5. וַיֵּצוּ שְׁחָקִים מִמָּעַל וְדַלְתֵי שָׁמַיִם פָּתָחוּ: תהלים עח כג 6. תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן נֶגֶד צֹרְרָי דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסִי רְוָיָה: תהלים כג ה 7. וּבָעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: במדבר כט ז 8. אַךְ בָּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא כג כז 9. שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: ויקרא כג לב 10. שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: ויקרא טז לא 11. וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: ויקרא טז כט 12. וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים: דברים יד כג 13. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו

יב א מיי' פ"ח מהלכות מילת מקדש הל' ג:

רבינו חננאל

ולמה לא היה המן יורד להן פעם אחת בשנה, ואסיקנא מפני שיהו מכוונין לבם לאביהם שבשמים בכל יום. שמי שהיה לו כמה בנים היה דואג ואמר אם לא ירד המן למחר הרי אני ובני מתין ברעב, ונמצא תמיד מכוון לבו לשמים. דבר אחר מפני משוי הדרך. **במבול** כתיב וארובות השמים נפתחו, וכתיב חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים. וגמרי דארבע ארובות שיעור הדלת, תנא כמה ארובות יש בדלת ארבע, וכתיב במן ודלתי שמים פתח וימטר עליהן מן לאכול, ונמצא בשתי ארובות ט"ו אמה, על כל ארובה ד' אמות וחצי. ובב' דלתות ח' ארובות, על כל ארובה שבע [אמות] וחצי, נמצא גובהו של מן ששים אמה. ואסיקנא ר' אלעזר בגזירה שוה גמר, התם כתיב וארובות השמים נפתחו והכא כתיב ודלתי שמים פתח, מה פתיחה דהתם שבע אמות ומחצה על כל ארובה, אף פתיחה דהכא שבע אמות ומחצה על כל ארובה. **תניא** איסי בר יהודה אומר מן שירד לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואין אותו מלכי מזרח ומערב, שנאמר תערוך לפני שלחן נגד צוררי וגו'. דרייק אביי מיהא דאיסי דאמר המן היה מתגבר ועולה בחשבון תערוך כדי שיראו אותו הכל. כסא דדוד לעלמא דאתי שיעורו כחשבון רויה רכ"א לוג. **יום הכפורים** אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. אוקימנא לאכילה ושתייה חדא, והני ד' הא חמשה כנגד [חמשה] ענויין שבתורה. חד ו) בעשור, וחד ובעשור ג' אך בעשור ד' שבת שבתון ה' שבת שבתון. בחני כולהו כתיב ענוי. חמשה כנגד חמשה. **ואסיקנא** דשתיה בכלל אכילה היא שנאמר כל נפש מכם לא תאכל דם. ותוב מדכתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר וגו', הא שתיה וקא קרי ליה ואכלת כו', עד

ו) הייטו קרא דוהיתה לכם למוקם עולם בעשור לחודש דכתיב כפ' אחרי מות וגילכתא דרבינו היא המחוורת מכל הגירסאות שנמצאו כאן.

תוס' ישנים

דנין איש מאיש. והא דכתיב משה אים אל הכהנים אין דנין אלא מאיש סתמא. **מאתן ועשרים וחד לוגא.** שהיא מדה קטנה (שכלה) [ושפלה] הכתוב בתורה.

אם כן נפיש להו טפי. סהיה גובהו יותר מס' אמה, שהרי מתנה ישראל ג' פרסאות ונמי יוש יש תתק"ס שעות, וכיון דבתתק"ס שעות נפל לכל הטעלה טולו כמידת ס' אמה לב' אלרוחות, ת"כ נפל לכל אחת מן השעות (כמהלך) [למהלך] ג' פרסאות לא' אלרוחות [ויתר מס' אמות], שהטעלה שם מאות שנה וכל יום (מ"מ) [מסס] יש מהלך י' פרסאות וחזו יותר מס' אמה לפי חשבון זה. הני חמשה ענויין כנגד מי כו'. נעיל במשנה פירשתי שהם מדרבנן וכן משמע ממי מבלעיל מסמך לטולו אקרא דשבתון שבות, והכא בעי כנגד מי, משמע שאין להם עיקר מן התורה.

עו: יום הכיפורים פרק שמיני יומא

גמ׳ שכר שכר מנזיר. ואם תאמר לרבי יהודה דלא יליף גזירה שוה בבריתא פרק אמרו לו (כריתות דף יג:) מנא ליה דשתיה בכלל אכילה יש לומר מסברא כדאמרינן בפ״ג דשבועות (דף כב:) מיבעית אימא קרא מיבעית אימא סברא מבעי״א סברא כדאמרי אינשי תא ונטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו א״נ נראה לי נהי דלגבי ביאת מקדש לא יליף שכר שכר מנזיר לחייב אפי׳ בשאר משכרין הכא גבי מעשר שני הוה יליף גזירה שוה דהתם טעמא רבה איכא דלא יליף משום דשתויי יין גנאי הוא ליכנס שכור לפנים דאפילו לפני מלך בשר ודם אין עושין כן כ״ש לפני מלך מלכי המלכים הקב״ה וכיון דטעמא מש״ה הוא מה לי יין מה לי שאר משכרין אבל בעלמא מודה דגמרינן מנזיר תדע דהא הכא אליבא דמ״ד אכל דבילה קעילית ונכנס למקדש חייב דהיינו רבי יהודה מסקינן גמר שכר שכר מנזיר אלמא דמודה רבי יהודה הכא כדפרי׳ וניחא נמי הא דקשה אדגמרת מנזיר גגמר ממקדש אפילו שאר משכרין אלא ודאי לא גמרינן מקדש מעלמא ולא בעלמא גמרינן מינה דטעמא דהתם הוי כדפרי׳ והא לא שייך בעלמא[ב] ואם תאמר דהשתא מסקינן הכא דדבילה קעילית אין נקחת בכסף מעשר ובפרק בכל מערבין (עירובין דף מז:) לא משמע הכי דדרשינן ביין לרבות שלוקחין יין אגב קנקנו בשכר מלמד שלוקחין תמד משהחמיץ ומפרש התם דלריבי דאי כתב רחמנא בשכר ה״א דבילה קעילית [כתב רחמנא יין ע״ג קנקנו וכ״ש דבילה קעילית] ואייתר לן בשכר לתמד משהחמיץ וע״ק מנלן התם למידרש כל הני דרשות ביין שלוקחין יין אגב קנקנו בשכר לתמד משהחמיץ בנקר ע״ג עורו בגאן ע״ג גיזותיו והא לריבי למידרש מינייהו כללי ופרטי לכל הפחות תרתי מינייהו לריבי חד בעלי חיים וחד שאינן בעלי חיים דאי כתב רחמנא יין ושכר ה״א גידולי קרקע ממש דווקא ואי כתב רחמנא בנקר ובגאן ה״א בעלי חיים אין שאין בעלי חיים לא כדאמרינן בפרק קמא דקדושין (דף יז.) גבי הענקה וי״ל דהתם לאו מביין ושכר ובנקר ובגאן קא דריש אלא מיתורא דביתי״ן דהוה מצי למיכתב יין ושכר בקר ובגאן והשתא ניחא דשמעתא דבכלל שכר דקרא לא הוי דבילה קעילית וא״ת ולמה לי לרבויי התם דבילה קעילית תיפוק ליה מכעין הפרט דהוי פרי מפרי וגידולי קרקע וי״ל דשמא אינה רואיה לאכילה ולא חשיבה פרי כולי האי וא״ת הכא דפריך ואימא דבילה קעילית ליטמי מיין אגב קנקנו נפקא דבאיתא בפ׳ בכל מערבין (עירובין דף מ:) ונראה לי דשפיר פריך דאי מיין אגב קנקנו נימא דאינה נקחת דבילה קעילית בפני עצמה מכסף מעשר אלא בהבלעה דומיא דיין אגב קנקנו כדמשמע התם דכל הנך דמרבינן מדרש״ דביתי״ן אינה נקחת בעינייהו אלא בהבלעה והכי פריך ואימא דשכר גופיה מיירי בדבילה קעילית ותהיה נקחת בפני עצמה בלא הבלעה וא״ת אמאי לא גמרינן דשתיה בכלל אכילה מדכתיב בשכר ודרשינן מיניה תמד משהחמיץ ואמר רחמנא ואכלת וי״ל ע״י אינגרון אי נמי יש לומר ואכלת לא קאי אלא אגופיה ולא אמאי דמרבינן מדרש״ דביתי״ן תדע דהא יין אגב קנקנו ובקר אגב עורו ונאן אגב גיזותיו לא שייך בהו אכילה ואם תאמר כי גמרינן שכר שכר מנזיר דשכר חמרא הוא מנלן דשתיה בכלל אכילה היא דילמא ביין קרוש הבא משניר להכי כתב ואכלת וכי האי גוונא פריך בפרק קמא דסוכה (דף יב.) בגמ׳ דזה הכלל וכו׳ ויש לומר דילמא לא חזי לאכילה אלא שורין אותו במים ושותין ועוד אמאי קמ״ל קרא ועוד דגמרינן מנזיר מה התם בכל מיני יין אסור דכתיב מכל אשר יעשה מגפן וגו׳ אף שכר הכא: **ומנלן** דחשיבא עליה כעינוי דכתיב **אל תירא דניאל** וגו׳. ואין

[ב] (חייב) אלא יליף שכר [1]שכר מנזיר מה להלן יין אף כאן יין ותירוש חמרא הוא והתניא [א]הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין ולאו חמרא הוא והכתיב [2]ותירוש ינובב בתולות דבר הבא מן התירוש ינובב בתולות והכתיב [3]ותירוש יקביך יפרוצו דבר הבא מן התירוש יקביך יפרוצו והא כתיב [4]זנות ויין ותירוש יקח לב אלא דכולי עלמא תירוש חמרא הוא [ג]ובנדרים [ד]הלך אחר לשון בני אדם ואמאי קרי ליה יין ואמאי קרי ליה תירוש יין שמביא יללה לעולם תירוש שכל המתגרה בו נעשה רש [ה]רב כהנא רמי כתיב [5]תירש וקרינן תירוש זכה נעשה ראש לא זכה נעשה רש [ו](והיינו דרבא דרבא) רמי כתיב [6]ישמח וקרינן ישמח זכה משמחו לא זכה משממו והיינו דאמר רבא [ז]חמרא וריחני פקחין רחיצה וסיכה מנא לן דאיקרי עינוי דכתיב [7]לחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי מאי לחם חמודות לא אכלתי אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת אפילו נהמא דחיטי דכייתא לא אכל ומנא לן דחשיב כעינוי דכתיב [8]ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלהיך נשמעו דבריך ואני באתי בדבריך [ח](כי חמודות אתה) אשכחן סיכה רחיצה מנא לן אמר רב זוטרא ברבי טוביה אמר קרא [9]ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו ואימא כשתיה דומיא דשמן מה שמן מאבראי אף מים מאבראי והא תנא איפכא קא נסיב לה דתנן [ט]מנין לסיכה שהיא כשתיה ביום הכפורים אף [י]ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו אלא אמר רב אשי רחיצה מגופיה דקרא שמיע ליה דכתיב וסוך לא סכתי מאי ואני באתי בדבריך היינו דכתיב [10]ושבעים איש מזקני [בית] ישראל ויאזניהו בן שפן עומד בתוכם עומדים לפניהם ואיש מקטרתו בידו ועתר ענן הקטורת עולה [יא] [11]וישלח תבנית יד ויקחני בציצת ראשי ותשא אותי רוח בין הארץ ובין השמים ותבא אותי ירושלימה במראות אלהים אל פתח שער הפנימית הפונה צפונה אשר שם

[ג] ר׳ כהנא רמי כתיב תירוש אלא אי אמרת בתירוש אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי בר חלפתא אמר רבי אלעזר בן עזריה אמר רבי אלעזר בן יעקב

שם מושב סמל הקנאה המקנה [1]ויבא אותי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והמה [6]משתחוים קדמה לשמש ממשמע שנאמר [3]ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם אל היכל ה' אלא מה ת"ל אחוריהם אל היכל ה' מלמד שהיו פורעין עצמן והיו מתריזין כלפי מטה אמר לו הקב"ה למיכאל מיכאל סרחה אומתך אמר לפניו רבונו של עולם דיו לטובים שבהם אמר לו אני שורף אותם ולטובים שבהם מיד [2]ויאמר [3](לאיש) לבוש הבדים ויאמר בוא אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב ומלא חפניך גחלי אש מבינות לכרובים וזרוק על העיר ויבא לעיני מיד [3]וישלח הכרוב את ידו מבינות לכרובים אל האש אשר בינות הכרובים וישא ויתן אל חפני לבוש הבדים ויקח ויצא אמר רב חנא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא אילמלא לא נצטננו גחלים מידו של [7]כרוב לידו של גבריאל לא נשתיירו משונאיהן של ישראל שריד ופליט וכתיב [4]והנה האיש לבוש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי כאשר צויתני [5][א"ר יוחנן באותה שעה הוציאו לגבריאל מאחורי הפרגוד ומחיוהו שיתין פולסי דנורא אמרו ליה אי לא עבדת לא עבדת אי עבדת אמאי לא עבדת כדפקדוך ועוד דעבדת לית לך [1]אין משיבין על הקלקלה אייתוה לדוביאל שרא דפרסאי ואוקמיה בחריקיה ושמש עשרים ואחד יום היינו דכתיב [5]ושר מלכות פרס עומד לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד השרים הראשונים בא לעזרני ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס יהבו ליה עשרין וחד מלכי ופרוותא דמשהיג אמר כתיבו לי לישראל באכרגא כתבו ליה כתיבו לי רבנן באכרגא כתבו ליה בעידנא דבעו למיחתם עמד גבריאל מאחורי הפרגוד ואמר [6]שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא מאי כן יתן לידידו שנא א"ר יצחק אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנדדות שינה בעולם הזה וזוכות לעולם הבא ולא השגיחו עליו אמר לפניו רבש"ע אם יהיו כל חכמי או"ה בכף מאזנים ודניאל איש חמודות בכף שניה לא נמצא מכריע את כולם אמר הקב"ה מי הוא זה שמלמד זכות על בני אמרו לפניו רבש"ע גבריאל אמר להם יבא שנאמר [7]ואני באתי בדבריך אמר להו ליעול אעיילוהו אתא אשכחיה לדוביאל דנקט ליה לאיגרתיה בידיה בעא למרמא מיניה בלעה איכא דאמרי מיכתב הוה כתיבא מיחתם לא הוי חתמא איכא דאמרי אף מיחתם נמי הוה חתמא כדבלעיה מחיק לה מיניה היינו דבמלכותא דפרס איכא דיהיב כרגא ואיכא דלא יהיב כרגא [8]ואני יוצא והנה שר יון בא עוי עוי וליכא דאשגח ביה]: ואי בעית אימא רחיצה דאיקרי ענוי מנא לן מהכא דכתיב [9]ולאביתר הכהן אמר המלך ענתות לך על שדך כי איש מות אתה וביום הזה לא אמיתך כי נשאת [את] ארון [6]ה' לפני דוד אבי וכי התענית בכל אשר התענה אבי וכתיב ביה בדוד [10]כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר רעב מלחם וצמא ממים עיף ממאי לאו מרחיצה ודילמא מנעילת הסנדל אלא אמר ר' יצחק מהכא [11]מים קרים על נפש עיפה ודילמא משתיה מי כתיב בנפש עיפה על נפש עיפה כתיב ונעילת הסנדל מנא לן דכתיב [12]ודוד עולה במעלה הזיתים עולה ובוכה וראש לו חפוי [6](והולך) יחף יחף ממאי לאו מנעילת הסנדל ודילמא מסוסיא [6] ומרטקא אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא [13]לך ופתחת השק מעל מתניך ונעלך תחלוץ מעל רגלך וכתיב [13]ויעש כן הלוך ערום ויחף ממאי לאו מנעילת הסנדל ואימא במנעלים המטולאים דאי לא תימא הכי ערום ערום ממש אלא [6]בבגדים בלויים הכא נמי במנעלים המטולאים אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא [14]מנעי רגלך מיחף וגרונך מצמאה מנעי עצמך מן החטא כדי שלא יבא רגלך לידי יחוף מנעי לשונך מדברים בטלים כדי שלא יבא גרונך לידי צמאה תשמיש המטה דאיקרי ענוי מנא לן דכתיב [15]אם תענה את בנותי ואם תקח נשים אם

נכוש הכדים. הוא גבריאל בספר דניאל: **[פולסי דנורא].** מקלות של אור: **אי לא עבדת.** כלו: **לא עבדת.** והיינו מלדיקים אותך לומר דומה הוא את הדבר אולי יעוד הקב"ה מחרונו ויתלה להם: **כדפקדוך.** שהתה אתה נוטל הגחלים מבינות לכרובים ואתה אמרת אל הכרוב לתתם לך: **בחריקיה.** במקומו: **עומד לנגדי.** גבריאל אמר כן לדניאל: **ופרוותא דמשמהיג.** נמל שקורין פורט: **דמשמהיג.** דבר מלכות בלשון פרסי לפי שהוא מעלה שם מרגליות כדאמרינן בר"ה [1]: **אלרגא.** כסף גולגלתא: **שוא לכם וכו'.** כלומר כלום הגויים האומות להיות החכמים מסוריס בידם והלא המקרא משבחן שאף נשותיהם מנדדות שינה מעייניהן שוא לכם בעלי אומנות המשכימים ומאחרים למלאכתם אוכלי לחם בעצב וביגיעה כן יתן הזן את העולם מזונות ופרנסה לידידו שנא למי שנדד שינה בשבילו: **נאמי בדבריך.** על שדברתי בך: **אשכחיה לדוביאל דהוה נקט איגרתא: ואני יוצא והנה שר יון בא.** וכשהגיע זמן מלכות יון לבא אלא על כרחי שכבר נגזרה גזרה ושר יון יבא במקומי: **עוי עוי.** לעק ווח גבריאל על זאת אלא ימשלו מלכי יון בישראל]: **ולאביתר הכהן וגו' כי נשאת את ארון ה' לפני דוד וגו' אבי.** כשהיה בורח מפני אבשלום: **וכי התענית בכל אשר התענה אבי.** למדנו שנקרעת בריחתו של דוד מפני אבשלום עיעוי וכתיב כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר: **מים קרים על נפש עיפה.** אלמא מרחיצה מיקרי עיף ולא מנעילת הסנדל וקרי ליה עיעוי דכתיב בכל אשר התענה אבי: **מרטקא.** שוט הסוס: **ויעש כן.** בישעיה כתיב ישעיה לא היה רגיל במרכבת סוסים ויתף דיליה בנעילת סנדל הוא והוא יגלה על יתוף דדוד נמי דמנעילת הסנדל הוא: **שלא יבוא רגלך לידי יחוף.** בלאתך בגולה:

אם

דמשהיג אמר כתיבו לי לישראל באכרגא כתבו ליה כתיבו לי רבנן באכרגא כתבו ליה בעידנא דבעו למיחתם עמד גבריאל מאחורי הפרגוד ואמר [6]שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא מאי כן יתן לידידו שנא א"ר יצחק אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנדדות שינה בעולם הזה וזוכות לעולם הבא ולא השגיחו עליו אמר לפניו רבש"ע אם יהיו כל חכמי או"ה בכף מאזנים ודניאל איש חמודות בכף שניה לא נמצא מכריע את כולם אמר הקב"ה מי הוא זה שמלמד זכות על בני אמרו לפניו רבש"ע גבריאל אמר להם יבא שנאמר [7]ואני באתי בדבריך אמר להו ליעול אעיילוהו אתא אשכחיה לדוביאל דנקט ליה לאיגרתיה בידיה בעא למרמא מיניה בלעה איכא דאמרי מיכתב הוה כתיבא מיחתם לא הוי חתמא איכא דאמרי אף מיחתם נמי הוה חתמא כדבלעיה מחיק לה מיניה היינו דבמלכותא דפרס איכא דיהיב כרגא ואיכא דלא יהיב כרגא [8]ואני יוצא והנה שר יון בא עוי עוי וליכא דאשגח ביה]: ואי בעית אימא רחיצה דאיקרי ענוי מנא לן מהכא דכתיב [9]ולאביתר הכהן אמר המלך ענתות לך על שדך כי איש מות אתה וביום הזה לא אמיתך כי נשאת [את] ארון [6]ה' לפני דוד אבי וכי התענית בכל אשר התענה אבי וכתיב ביה בדוד [10]כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר רעב מלחם וצמא ממים עיף ממאי לאו מרחיצה ודילמא מנעילת הסנדל אלא אמר ר' יצחק מהכא [11]מים קרים על נפש עיפה ודילמא משתיה מי כתיב בנפש עיפה על נפש עיפה כתיב ונעילת הסנדל מנא לן דכתיב [12]ודוד עולה במעלה הזיתים עולה ובוכה וראש לו חפוי [6](והולך) יחף יחף ממאי לאו מנעילת הסנדל ודילמא מסוסיא [6] ומרטקא אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא [13]לך ופתחת השק מעל מתניך ונעלך תחלוץ מעל רגלך וכתיב [13]ויעש כן הלוך ערום ויחף ממאי לאו מנעילת הסנדל ואימא במנעלים המטולאים דאי לא תימא הכי ערום ערום ממש אלא [6]בבגדים בלויים הכא נמי במנעלים המטולאים אלא אמר רב נחמן בר יצחק מהכא [14]מנעי רגלך מיחף וגרונך מצמאה מנעי עצמך מן החטא כדי שלא יבא רגלך לידי יחוף מנעי לשונך מדברים בטלים כדי שלא יבא גרונך לידי צמאה תשמיש המטה דאיקרי ענוי מנא לן דכתיב [15]אם תענה את בנותי ואם תקח נשים אם

1. וַיָּבֵא אֹתִי אֶל חֲצַר בֵּית יְיָ הַפְּנִימִית וְהִנֵּה פֶתַח הֵיכַל יְיָ בֵּין הָאוּלָם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ אַחֹרֵיהֶם וּפְנֵיהֶם קֵדְמָה וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתֶם קֵדְמָה לְשֶׁמֶשׁ: יחזקאל ח טז
2. וַיֹּאמֶר אֶל הָאִישׁ לָבֻשׁ הַבְּדִים וַיֹּאמַר בֹּא אֶל בֵּינוֹת לַגַּלְגַּל אֶל תַּחַת לַכְּרוּב וּמַלֵּא חָפְנֶיךָ גַחֲלֵי אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַכְּרֻבִים וּזְרֹק עַל הָעִיר וַיָּבֹא לְעֵינָי:
יחזקאל ט ב
3. וַיִּשְׁלַח הַכְּרוּב אֶת יָדוֹ מִבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים אֶל הָאֵשׁ אֲשֶׁר בֵּינוֹת הַכְּרֻבִים וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן אֶל חָפְנֵי לָבֻשׁ הַבְּדִים וַיִּקַּח וַיֵּצֵא: יחזקאל י ז
4. וְהִנֵּה הָאִישׁ לָבֻשׁ הַבְּדִים אֲשֶׁר הַקֹּסֶת בְּמָתְנָיו מֵשִׁיב דָּבָר לֵאמֹר עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:
יחזקאל ט יא
5. וְשַׂר מַלְכוּת פָּרַס עֹמֵד לְנֶגְדִּי עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם וְהִנֵּה מִיכָאֵל אַחַד הַשָּׂרִים הָרִאשֹׁנִים בָּא לְעֶזְרֵנִי וַאֲנִי נוֹתַרְתִּי שָׁם אֶצֶל מַלְכֵי פָרַס: דניאל י יג
6. שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא: תהלים קכז ב
7. וַיֹּאמֶר אֵלַי אַל תִּירָא דָנִיֵּאל כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְּךָ לְהָבִין וּלְהִתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ נִשְׁמְעוּ דְבָרֶיךָ וַאֲנִי בָּאתִי בִּדְבָרֶיךָ: דניאל י יב
8. וַיֹּאמַר הֲיָדַעְתָּ לָּמָּה בָּאתִי אֵלֶיךָ וְעַתָּה אָשׁוּב לְהִלָּחֵם עִם שַׂר פָּרַס וַאֲנִי יוֹצֵא וְהִנֵּה שַׂר יָוָן בָּא:
דניאל י כ
9. וְלַאֲבִיָתָר הַכֹּהֵן אֱמֹר הַמֶּלֶךְ עֲנָתֹת לָךְ עַל שָׂדֶיךָ כִּי אִישׁ מָוֶת אָתָּה וּבַיּוֹם הַזֶּה לֹא אֲמִיתֶךָ כִּי נָשָׂאתָ אֶת אֲרוֹן אֲדֹנָי יְיָ לִפְנֵי דָוִד אָבִי וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי:
מלכים א ב כו
10. וּדְבַשׁ וְחֶמְאָה וְצֹאן וּשְׂפוֹת בָּקָר הֵבִיאוּ לְדָוִד וְלָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ לֶאֱכוֹל כִּי אָמְרוּ הָעָם רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא בַּמִּדְבָּר: שמואל ב יז כט
11. מַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה וּשְׁמוּעָה טוֹבָה מֵאֶרֶץ מֶרְחָק: משלי כה כה
12. וְדָוִד עֹלֶה בְּמַעֲלֵה הַזֵּיתִים עֹלֶה וּבוֹכֶה וְרֹאשׁ לוֹ חָפוּי וְהוּא הֹלֵךְ יָחֵף וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ חָפוּ אִישׁ רֹאשׁוֹ וְעָלוֹ עֹלֶה וּבָכֹה:
שמואל ב טו ל
13. בְּעֵת הַהִיא דִּבֶּר יְיָ בְּיַד יְשַׁעְיָהוּ בֶּן אָמוֹץ לֵאמֹר לֵךְ וּפִתַּחְתָּ הַשַּׂק מֵעַל מָתְנֶיךָ וְנַעֲלְךָ תַּחְלֹץ מֵעַל רַגְלֶיךָ וַיַּעַשׂ כֵּן הָלֹךְ עֲרוֹם וְיָחֵף:
ישעיהו כ ב
14. מִנְעִי רַגְלֵךְ מֵיָּחֵף וּגְרוֹנֵךְ מִצְּמָאָה וְתֹאמַרְי נוֹאַשׁ לוֹא כִּי אֶהְבְתִּי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֵלֵךְ:
ירמיהו ב כה
15. אִם תְּעַנֶּה אֶת בְּנֹתַי וְאִם תִּקַּח נָשִׁים עַל בְּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רְאֵה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ:
בראשית לא נ

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דתנן וכו' **דהאמר** לקמן **ואם** היה מלוכלך. עי' ברכינו יונה פ"ב דברכות סי' נ' ד"ה מתני' רמן בגליה כו':

הגהות הב"ח

(א) גמ' **וא** ולימא מסוסיא ומטרקא אלא אמר:

לעזי רש"י

פור"ט. נמל.

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל

(ו)אחריהם אל היכל ה' וגו', אמר הקב"ה למיכאל, מיכאל סרחה אומתך, אמר לפניו רבונו של עולם דיי הטובים שבהם. אמר לו ומפני מה לא מיחו הריני שורף הכל. מיד ויאמר אל האיש לבוש הבדים בא אל בינות לגלגל וגו' וישא ויתן אל חפני לבוש הבדים. אילו לא נצטננו הגחלים מיד הכרוב לידו של גבריאל לא נשתייר משונאי ישראל שריד ופליט. והנה האיש לבוש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי ככל אשר צויתני, א"ר יוחנן באותה שעה אפיקו גבריאל לאחורי הפרגוד ומחיוה כו', אמרו ליה אי לא עבדת שפיר, ואי עבדת אמאי לא עבדת כדפקדון. ותוב לית לן אין משיבין על הקלקלה, אוקומוה לדוביאל שר פרס בדוכתיה כ"א יום, שנאמר ושר מלכות פרס עומד לנגדי עשרים ואחד יום והנה מיכאל אחד השרים הראשונים בא לעזרני ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס. אמר להן כתיבו לי ישראל וכולהו רבנן באכרגא, כתבו ליה, כי מטא למחתם פתח בגבריאל ואמר שוא לכם משכימי קום וגו', ולא אשגחו ביה, אמר רבון כל העולמים אם יהיו כל חכמי אומות העולם בכף מאזנים ודניאל בכף שניה לא נמצא מכריע את כולם, אמר הקב"ה מי הוא המלמד זכות על בניי, [א"ל] גבריאל, [א"ל] יבא, מייד בא, היינו דכתיב ואני באתי בדבריך. נעילת הסנדל מנא לן, דאיקרי ענוי, ופשטנא מהכא מנעי רגלך מיחף וגרונך מצמאה, איתקש יחיפה לצמאה, ובצמאה כתיב כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדבר, ומצאנו שאמר שלמה לאביתר כי התענית בכל אשר התענה אבי. נמצאת הצמאה שנקרית ענוי ויחיפה כיוצא בה. וזה מדרש הוא אמר נביא לכנסת ישראל מנעי רגלך מחטא כדי שלא תבא לידי יחוף, וסור מדברים בטלים כדי שלא יבא גרונך לצמאה. מגיעת תשמיש המיטה מנא לן, דהוא ענוי, שנאמר אם תענה את בנותי שלא תתן להן העונה שלהן, ואם תקח נשים, שתביא עליהן צרות.

תוס' ישנים

הריני שורף את הטובים שבהם. לפי שלא מיחו כלומרינן בגמרא בסמה [שבת נה, ב] שנענשו על שהיה בידם לממוח. **יהבי ליה עשרים וחד מלכי.** כנגד כ"ל יום שבשמש. **ודילמא משתיה.** לרוח עיון דא"כ לא הוי מיס קרים על נפש עיפה כמו עיף דוד, דהתם ליכא לפרושי דילמא משתיה דהא כתיב ומתא, ומשמתא מד גוונא מיכוו. **מאי לאו מנעילת הסנדל.** וליכא למימר מסוסיא ומרטקא דהא כתיב ונעלך תחלוץ מעל רגלך, ולא ואין להקשות דילמא להתענות דקרא לאו אסיכה קאי אלא אלחם חמודות לא אכל סיהיה מענה נפשו באכילה וי"ל דאי לאו עינוי הוא מי שאינו אוכל לחם חמודות ואוכל לחם אחר ואינו שותה יין ושותה משקה אחר אלא ודאי אסיכה קאי שלא היה סך כלו:

[1]**דתנן** מניין לסיכה שהיא בשתייה דכתיב **ותבא** כמים בקרבו וגו'. בפרק אמר ר' עקיבא בשבת (דף פו.) קאמר עלה אע"פ שאין רואיה לדבר זכר לדבר ותבא כמים בקרבו ותימה דבפרק בנות כותים (נדה דף לב. ושם) מייתי בריתא דתניא ולא יחללו את קדשי בני ישראל לרבות את הסך כשותה ואי בעית אימא מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' והשתא קשה דמעיקרא מייתי ראיה מדאורייתא והדר מייתי ראיה מדברי קבלה שאינו אלא זכר לדבר וי"ל דה"ק אפי' לא היה לנו פסוק לאסור סיכה דאורייתא הוה לן למיסרי' מדרבנן מקרא דותבא אי נמי קרא דולא יחללו נמי אסמכתא בעלמא דעיקרו לאו להאי דרשא אתא אלא לכדדרשינן בפרק קמא דזבחים (דף ג.): קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים ובס"פ אלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג.) ילפינן מיני' אוכל טבל דבמיתה ופר"ת דכל עינוייס דיוה"כ ליתנהו אלא מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא לבר מאכילה ושתיה [9]דהאמר לקמן ואם היה מלוכלך בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ובמסכת כריתות בפ"ק (דף ז.) אמרינן כהן שסך שמן של תרומה (למעיס) בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש ואי הוי דאורייתא היה אסור בכל עניו אלא מדרבנן ומותר אדם לסוך בחלב דלא אסכמן דאתסר סיכה כשתיה אלא ביוה"כ ובתרומה ובאיסורי הנאה כי הסיא דפרק כל שעה (פסחים דף כה.): רבינא שייף לבתיה בגוארקי דערלה וכו' עד אמר ליה אלא כדרך הנאתו קא עבידנא וחלב חי של שור הנסקל על גבי מכתו פטור הא מהותך אסור משום דאיסורי הנאה ניהו אבל חלב דהתירי הנאה מותר ובתרומה אסור משום דאיכא אסמכתא דולא יחללו ובי"ה אסרו משום תענוג אבל משום רפואה שרי או ידיו מלוכלכות כללא דמילתא

היכא דאינו בשביל תענוג שרי:

[6]**מנייין** לסיכה שהיא כשתיה דכתיב **ותבא** וגו'. תימה לי אמאי איצטריך הש"ס למיגמר סיכה מוסון לא סכתי הא מהאי קרא נפקא מותבא כמים בקרבו וכו' ומתני' היא בשבת בפרק אמר ר' עקיבא (דף פו.) ונראה לי דאצטריך דאי לא כתיב אלא האי קרא דותבא כמים בקרבו וכו' היינו אוסרין אפי' סיכה שאינה של תענוג כשתיה להכי אייתי מקרא דדניאל דמשמע שלא נמנע אלא מסיכה של תענוג מדכתיב להתענות ואי לא כתיב אלא קרא דדניאל לא הוה אסרי' סיכה דכמה עניינין של נער שהיה מענה ומצער נפשו ולא גמרינן מהתם דדילמא חד משאר עינויין שעשה הוה אסרינן אבל סיכה לא קא משמע לן מקרא דותבא כמים וגו' דסיכה כשתיה ועוד דמקרא דותבא איצטריך לן למילף גבי תרומה דסך כשותה דבתרומה לא שייך למיגמר מקרא דדניאל[6]:

משוס

כפירוש רש"י שפירש בשעיה בלא היה רגיל במרכבת סוסים. **שלא יבואו** רגליך לידי יחוף. כהולכי גולה, דגוליס הולכים יחפים לגמרי.

עז: יום הכיפורים פרק שמיני יומא

משום שיבתא. פרש"י רוח רעה השורה על הידיים שלא נטלן שחרית ור"ת מפרש דשלא נתינת פת לתינוק מותר ליטול ידיו שחרית ביום הכפורים דלא גרע ממלוכלכות בטיט ובצואה דאמרינן שרוחץ כדרכו ואינו חושש ואין לך מלוכלך בטיט ובצואה יותר מזה שלא נטל ידיו שחרית שאינו רשאי ליגע לפיו ולחוטמו ולאזניו ולעיניו כדאמר בפרק שמונה שרצים (שבת דף קח:) יד לפה תקנך וכו' משום בת מלך ושיבתא דהכא ענין אחר הואי (ג) שצורה על האוכל כשבא ליתן פת לתינוק ד"בן ד' וה' שנים וחונקתו אם לא נטל ידיו בתותה שעה אף על פי שכבר נטלן שחרית ומה שהעולם אין נזהרין עכשיו בזה לפי שאין אותה רוח רעה שורה באלו המלכיות כמו שאין נזהרין על הגילוי ועל הזוגות: מכאן

**אם תענה מתשמיש ואם תקח מצרות ואימא אידי ואידי מצרות מי כתיב אם תקח ואם תקח כתיב ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות דידיה וחד לצרות דאתיין ליה מעלמא דומיא דאם תקח מי כתיב אם תקח ואם תענה אם תענה ואם תקח כתיב א"ל רב פפא לאביי הא תשמיש גופה איקרי ענוי דכתיב [1]וישכב אותה ויענה א"ל התם שעינה מביאות אחרות ת"ר [א]אסור לרחוץ מקצת גופו ככל גופו [ב]ואם היה [ג]מלוכלך בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש [ד]אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו [ד]ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש [ה]דבי מנשה רשב"ג אומר מדיחה אשה ידה במים ונותנת פת לתינוק. שמאי הזקן לא רצה להאכיל בידו אחת, וגזרו עליו להאכילו בשתי ידיו, מ"ט משום שיבתא, פי' רוח רעה. ת"ר ההולך להקביל פני רבו או אביו או מי שגדול ממנו עובר עד צוארו במים ואינו חושש. רב אצל תלמיד מאי, ולא איפשיטא בהדיא, דהא רב אשי [אמר ד]רב חייא בר אשי הוא דאזל לגביה דזעירי רביה. רבא שרא להו לבני עבר ימינה למעבר לנטורי פירי. תניא כוותיה שומרי פירות עוברים עד צוארם במים ואינם חדששין. רב יוסף שרא להו לבני בי רב למעבר כדי למיתא בפירקא. ושרא להו נמי למיהדר כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא. כלומר, אם תאסרהו לחזור לביתו לא יבא פעם אחרת. אמר רמי בר פפא לרב יהודה ולרב שמואל מהו למעבר במיא ומיתו קמי רבנן למשאל בשמעתא, אמרו ליה תנינא עובר ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקו. ומתמהינן, וכי האי גוונא בחול מי שרי, והכתיב וימד אלף באמה ויעבירני במים מי אפסים, מיכן שמותר לעבור עד אפסים. וימד אלף ויעבירני במים מים ברכים, מיכן שמותר לעבור עד ברכים. וימד אלף ויעבירני מי מתנים, מיכן שמותר לעבור עד מתנים. מיכן ואילך נחל אשר לא יעבור. כלומר (לא) [אם] יהיו מים למעלה ממתנים נקראין נחל אשר לא יעבר. ושנינן שני נחל משום דשטפי ממיני חייש דילמא ישטפוהו, אבל כגון אגמים מים דליכא חששא לשטפא, אפילו המים עד צוארו עובר בו.

אם תענה מתשמיש. להשבית עונתן: **ואם תקח מצרות.** השביעו כמשמעו שלא יוסיף להן צרות: **ה"ג ואימא אידי ואידי מצרות מי כתיב אם תקח ואם תקח כתיב ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות דידיה וחד לצרות דאתיין ליה מעלמא דומיא דואם תקח מי כתיב אם תקח ואם תענה ואם תקח כתיב.** והכי פירושא ואימא אידי ואידי מצרות וה"ק אם תענה את בנותי ליקח נשים עליהן מי כתיב אם תענה אם תקח דליהוי אם תקח פי' דאם תענה ואם תקח כתיב מילתא אחריתי היא: **ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות דידיה.** שלא יעשה בלהה וזלפה גזירות שוות להן והדר אשביעה אם תקח נשים דהיינו צרות דאתיין להו לבתר הכי מעלמא והכי מסתברא דומיא דואם תקח: **מי כתיב אם תקח ואם תענה.** צרות דעלמא קשות להן מן הראשונות וכרישא הוה ליה לאשבועיה אצרות דידיה דלא מיסתעי אינש הכי להזהירו תחילה על הקל ולבסוף על הקשה: **מביאות אחרות.** שהיתה מתאוה לו ולא בא עליה בעונתה בימים שעמדה אצלו ואני שמעתי שעינה מביאות אחרות שבא עליה שלא כדרכה וקשיא לי א"כ אימא אם תענה את בנותי נמי הכי אשבעיה שלא יענה אותן מביאות אחרות ועוד שעינה בביאות אחרות מיבעי ליה ה): **מדיחה את ידה.** לפי שרוח רעה שורה על הנחש הנלקח בידים שלא נטלן שחרית ושם השד שיבתא: **שלא רצה להאכיל בידו אחת.** אפי' ידו אחת לא היה נוטל לתת פת לבנו קטן ביום הכפורים: **ואינו חושש.** משום רחילה: **לנטורי פירי.** שהיו להם פרדסים בעבר הנהר: **בי פרכא.** שם הכפר: **לפירקא.** שהיו דורשין ביום"כ: **לעתיד לבא.** לשנה אחרת לא יבואו הואיל ולא התרת' לעבור את המים ולחזור: **אמברא דחלדה.** מקום מעבר הנהר מול חלדה: **מפתח חפת.** שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו על זרועו דאינו נראה כמלבוש אלא כנושא על כתיפו ואמר מר (שבת דף קמז.) היושא בטלית מקופלת על כתיפו בשבת חייב חטאת: **כי האי גוונא.** דקתני לעיל עד לוארו במים והאיכא סכנה שלא ישטפוהו המים: **וימד אלף.** המלאך הראה ליחזקאל נחל היושא מבית קה"ק תחילתו כחוט והולך וגדל וכל אלף אמה אורך משיאה חוץ לירושלים לא היה עמוק אלא מי אפסים מי קרסולין: **וימד אלף.** שניות

אם תענה מתשמיש. כמשמעו שלא יוסיף להן צרות: **ה"ג ואימא אידי ואידי מצרות מי כתיב אם תקח ואם תקח כתיב ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות דידיה וחד לצרות דאתיין ליה מעלמא דומיא דואם תקח מי כתיב אם תקח ואם תענה ואם תקח כתיב.** הכי פירושא ואימא אידי ואידי מצרות וה"ק אם תענה את בנותי ליקח נשים עליהן מי כתיב אם תענה אם תקח דליהוי אם תקח פי' דאם תענה ואם תקח כתיב מילתא אחריתי היא: **ואימא אידי ואידי מצרות חד לצרות דידיה.** שלא יעשה בלהה וזלפה גזירות שוות להן והדר אשבעיה אם תקח נשים דהיינו צרות דאתיין להו לבתר הכי מעלמא והכי מסתברא דומיא דואם תקח: **מי כתיב אם תקח ואם תענה.** צרות דעלמא קשות להן מן הראשונות וכרישא הוה ליה לאשבועיה אצרות דידיה דלא מיסתעי אינש הכי להזהירו תחילה על הקל ולבסוף על הקשה: **מביאות אחרות.** שהיתה מתאוה לו ולא בא עליה בעונתה בימים שעמדה אצלו ואני שמעתי שעינה מביאות אחרות שבא עליה שלא כדרכה וקשיא לי א"כ אימא אם תענה את בנותי נמי הכי אשבעיה שלא יענה אותן מביאות אחרות ועוד שעינה בביאות אחרות מיבעי ליה ה): **מדיחה את ידה.** לפי שרוח רעה שורה על הנחש הנלקח בידים שלא נטלן שחרית ושם השד שיבתא: **שלא רצה להאכיל בידו אחת.** אפי' ידו אחת לא היה נוטל לתת פת לבנו קטן ביום הכפורים: **ואינו חושש.** משום רחילה: **לנטורי פירי.** שהיו להם פרדסים בעבר הנהר: **בי פרכא.** שם הכפר: **לפירקא.** שהיו דורשין ביום"כ: **לעתיד לבא.** לשנה אחרת לא יבואו הואיל ולא התרת' לעבור את המים ולחזור: **אמברא דחלדה.** מקום מעבר הנהר מול חלדה: **מפתח חפת.** שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו על זרועו דאינו נראה כמלבוש אלא כנושא על כתיפו ואמר מר (שבת דף קמז.) היושא בטלית מקופלת על כתיפו בשבת חייב חטאת: **כי האי גוונא.** דקתני לעיל עד לוארו במים והאיכא סכנה שלא ישטפוהו המים: **וימד אלף.** המלאך הראה ליחזקאל נחל היושא מבית קה"ק תחילתו כחוט והולך וגדל וכל אלף אמה אורך משיאה חוץ לירושלים לא היה עמוק אלא מי אפסים מי קרסולין: **וימד אלף.** שניות

אם תענה מתשמיש. להשבית עונתן: **ואם תקח מצרות.** השביעו

(ב) **מפכין.** כמין הפך ע) הן כשמגיעין למפתן ההיכל ק) : **מכאן רמז לנדה.** מדלא קרי ליה ראוי לנדה עד שמתגבר כנחל שוטף שמגיע לפתח בית דוד רמז שצריכה לטבילה מיס עמוקים שמשב בהן עד לוארה ואע"ג דלא רמיז קרא עד לוארה רמיז מיהא דיהוו עמוקים עומק הראוי וזה כראוי: **הפינה יום הכפורים** לא גרסינן וה"ג **שכח דאיכא מנעל מאי.** מי שרי לעבור במים או דילמא חיישינן דילמא (ג) נפקי מכרעיה ואתי לאתויינהו: **ועברוה דרך מלבוש.** בנעליהם עברו אותו: **סנדל מאי.** שאינו יכול להדקו ולקשרו יפה ברגלו כמו מנעל: **איקלע להגרוניא.** ושבת שם: **לפירקא.** לדרשא דריש גלותא: **מדעתיה דריש גלותא.** שלא ישנאהו: **איכעי לך למירמא סנדל.** שהוא רחב: **על גבי טיינא.** שלחלוח הטיט הוי עוגג קרוב לרחילה: **מטפחת.** מקיאה מים: **מנא לאסור.** שמא ישפכו מים על בשרו: **משחל שחיז.** פולט מים שבולע טרישטרישים"ל בלע"ז: **דמזדריב.** מחליק ונשמט מידו וישפכו המים עליו: **מטפחת.** סודר כמין כליס נגודים ואני שמעתי דה"ג ערב יום הכפורים מביאין לו מטפחת ומקנח בה ידיו ולמחר פושטה ומעבירה על עיניו והיא לחה קלת מקינוח הידים דלתמוך: **איכא אמרת לן.** בתשעה באב עושה אותן כמין כליס נגודים ובערב יום"כ לא אמרת עושה אותן כמין כליס נגודים ואותיבנך סחיטה לשון ששמעתי הכי קאמר איכא אמרת לן ערב תשעה באב מקנח בה ידיו ולמחר פושטה וכו' וערב יום הכפורים שורה אותה במים ועושה אותה כמין כליס נגודים ואותיבנך סחיטה דכמין כליס נגודים עדיין יש כדי לסחוט: **שאלו את רבי אלעזר.** גרסינן והוא רבי אלעזר בן פדת: **זקן ויושב בישיבה וכו'.** אמרינן בסנהדרין (דף ה.) שאין חכם מתיר את הנכסר ביחיד לרשות את מומו אלא אם כן נטל רשות מן הנשיא פעם אחת והכא מיבעיא להו דאם זקן יושב בישיבת סנהדרין הוא מי צריך רשות' או לא והא דנקט לה הכא משום דבעי למימר ותו קמבעיא להו מהו לנאת בסנדל של שעם ביום"כ: **דבר זה.** נטילת הרשות: **להתגדר.** לשון גדולה: **למעלה מזקנו של זה.** לפני זקינו של נשיא זה שבדורנו: כהנים חשודין על מומי הנכסר להתיר את האסור ואף להטיל בו מום לפי שהנכסר בזמן הזה אין לו תקנה אלא אם כן יש בו מום ועל הכהן ליטפל בו משנתנוהו לו לשומרו ולזונו דרבי מאיר ודרבן שמעון במסכת בכורות (דף לה.): **ותו קמבעיא להו.** קמייה דרבי אלעזר:

שעם

מפכין עתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית מכאן ואילך היה מתגבר ועולה עד שמגיע לפתח בית דוד כיון שמגיע לפתח בית דוד נעשה כנחל שוטף שבו רוחצין זבין וזבות נדות ויולדות שנאמר [ב]ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד ולישובי ירושלם לחטאת ולנדה אמר רב יוסף מכאן רמז לנדה שצריכה לישב עד צוארה במים (תינה יום הכפורים דליכא מנעל) שבת דאיכא מנעל מאי אמר נחמיה חתניה דבי נשיאה אנא חזיתיה לרבי אמי ורבי אסי דמטו עורקומא דמיא [א]ועברוה דרך מלבוש תינה מנעל סנדל מאי איכא למימר אמר רב ריחומי אנא חזיתיה לרבינא דעבר דרך מלבוש רב אשי אמר [ב]סנדל לכתחלה לא ריש גלותא איקלע להגרוניא לבי רב נתן רפרם וכולהו רבנן אתו לפירקא רבינא לא אתא למחר בעי רפרם לאפוקי לרבינא מדעתיה דריש גלותא אמר ליה מאי טעמא לא אתא מר לפירקא אמר ליה הוה כאיב לי כרעאי איבעי לך למיסם מסאני גבא דכרעא הוה איבעי לך למרמא סנדלא אמר ליה עורקמא דמיא הוה באורחא איבעי לך למעבריה דרך מלבוש אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמרי רב אשי סנדל לכתחלה לא תני יהודה בר גרוגרות [ג]אסור לישב על גבי טינא ביום הכפורים אמר רבי יהושע בן לוי ובטינא מטפחת אמר אביי [ד]ובטופח על מנת להטפיח אמר רב [ה]יהודה [ו]מותר להצטנן בפירות רב יהודה מצטנן [ז] בקרא רבה מצטנן בינוקא רבא מצטנן בכסא דכספא אמר רב [ח]פפא [ט]כסא דכספא מלא אסור חסר שרי דפחרא אידי ואידי אסור משום דמישחל שחיל רב [י](פפא) אמר כסא דכספא חסר נמי אסור משום דמזדריב זעירא בר חמא אושפיזכנין דרבי אמי ורבי אסי ורבי יהושע בן לוי ודכולהו רבנן דקיסרי הוה אמר ליה לרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי [יא]בר אריא תא אימא לך מילתא מעליתא דהוה עביד אבוך מטפחת היה לו [יב]בערב יום הכפורים [יג]שורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובין ולמחר מקנח בה פניו ידיו ורגליו ערב תשעה באב שורה אותה במים ולמחר מעבירה על גבי עיניו [יד]וכן [א] כי אתא רבה בר מרי אמר [טו]בערב תשעה באב מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים ומניחה תחת מראשותיו ולמחר מקנח פניו ידיו ורגליו בערב יום הכפורים מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובין ולמחר מעבירה על גבי עיניו אמר ליה ר' יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא איפכא אמרת לן ואותיבנך סחיטה אמר רב מנשיא בר תחליפא אמר רב עמרם אמר רבה בר בר חנה שאלו את רבי אלעזר זקן ויושב בישיבה צריך ליטול רשות להתיר בכורות או אינו צריך מאי קא מיבעי להו הכי קא מיבעי להו כי הא דאמר רב אידי בר אבין דבר זה הניחו להם לבי נשיאה כדי להתגדר בו צריך ליטול רשות או דילמא כיון דזקן ויושב בישיבה אין צריך עמד ר' צדוק בן חלוקה על רגליו ואמר אני ראיתי את רבי יוסי בן זימרא שזקן ויושב בישיבה היה ועמד במעלה מזקנו של זה ונטל רשות להתיר בכורות אמר ליה ר' אבא לא כך היה מעשה אלא כך היה מעשה ר' יוסי בן זימרא כהן היה והכי קא מיבעיא ליה

מכאן רמז לנדה שצריכה לישב עד צוארה במים. שאלו מקמי רב יהודה גאון זצ"ל טבילת נדה מדאורייתא מנלן והשיב קל וחומר ממנעה ור"ת פירש דנפקא מדכתיב במי נדה ודרשינן במסכת עבודת כוכבים (דף עה:) מים שהנדה טובלת בהן ור"י פירש מדכתיב והדוה בנדתה ודרשינן בפ' במה אשה (שבת דף סד:) בנדתה תהא עד שתבא במים [ט]:

הקיטע

הלכה כר"מ דאמר [ט]החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו או דילמא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר [י]נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ופשט ליה [יא]הלכה כרשב"ג ותו קא מבעיא להו מהו לצאת בסנדל של שעם

ע) [בהכרע"ם ליתא], פ) בהכרע"ם ליתא, ג) [ל"ל רב אמי כ"ל בהכרע"ם ובכר"ן ובצ"ו], ד) [בכרכות יב.], ה) [עי' טופחת הכר"ף והכרע"ם], ו) [ג"ז ע"ם], ז) בכורות לה., ח) [שם], ט) בע"י: פי הפך, י) [הטעהה רש"ם], כ) [וע' תוספות מגיגה יא. ד"ה לא נגרסה ותוספות יבמות מז: ד"ה במקום],

תורה אור השלם

1. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מָקוֹר נִפְתָּח לְבֵית דָּוִיד וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם לְחַטָּאת וּלְנִדָּה: זכריה יג א

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב יהודה מצטנן בקרא רבא מצטנן בינוקא רבה מצטנן בכסא דכספא אמר רבא כסא דכספא מלא: (ב) רש"י ד"ה מבכים ל"ל קודם ד"ה לפתח: (ג) שם ד"ה סתינה כו' מיישין דילמא נפל מכרעיה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' וכן. כשוס קו עליו למחקו:

תוס' ישנים

איט אלא דרך הלוך שהולכין במים לבושים ואין שייך זו דרך נקיון וליכון וגם אינו מתכוין לנקות ולהסיר הטיונף על ידי מים ופעמים שמלולכך בכך. מ"כ. ולפי זה היה נראה שהרוחץ בשבת בנהר מותר לרחוץ בבגדיו וליכא למיחש לליכון. מיהו יש לאסור משום סחיטה דהא (דפרק) [פרישים] לעיל דלא שריק אלא משום גדר (אי) משום טעם הוחיל ולא התרת לו אלא על ידי מלבוש זכור הוא, והאי טעמא לא שייך הכא. ועל (ידי) תיונף שלבלך בגדי אמו ממי רגליה שמע רבינו מרבינו יעקב שהתיר לרחוץ לקנח ידיה [בבגדיה] כדי שתוכל להתפלל בהן מטעמא שפירשתי לעיל שמותר לקנח ידיה במפה לפי שהוא דרך לכלוך, ולא נראה לרבינו דכיון שמתכוונת לטהר הלכלוך, ולרחיצה וליכון היא מתכוונת. מ"כ.

ע"כ מעמוד קודם

אמר ליה לא סבר מר **להא דאמר רב אשי סנדל לכתחילה לא.** קשה לי הא רב רחומי הוא דאמר לעיל אלא חזיתיה לרבינא דעבר דרך מלבוש. ושמא זה ראיה לפירוש רבינו שרגיל לפרש דתרי רבינא הוו. אי נמי דחויי דמי ליה רבינא אבל לא סוכר כן. יהודה גרוגרות. כך שמו. **כבא דכספא.** מכאן יש ליזהר שלא נגע עצמו בכלי חרס אע"פ שאין [בו] מים עכשיו משום דשחולי שחיל ולא כשוס טיט שטופח על מנת להטפיח, לא יד ולא רגל, וכן בחול שיש בו לחלומית מים וכיוצא בו. **ערב תשעה באב.** בשאילתות גרס [בגירסת] רש"י. **איפכא אמרת לן,** כי היה סוכר שיש להתמיר בע"ב יומר מיוה"כ כדאמרינן בעצמא דדבר קופרים לריכין מיזוק יומר. **ופשטו ליה כרשב"ג.** פי' ר"מ דקיי"ל כרשב"ג הואיל ופסק לן מנא כוותיה בסמ"ק נגעים [פ"ג מ"ה] כל הנגעים אדם רואה חוץ משל עצמו.

כבג א ב טוס"ע ס"ס סימן שא סעיף ד:

כד ג ד ה ו מיי' פ"ג מהל' שביתת עשור הלכה ד סמג לאוין סט טוס"ע ס"ס סימן תריג סעיף ט:

כה ז מיי' שם הלכה ה טוס"ע שם בהג"ה:

כו ח טוס"ע שם סימן תקנד סעיף יד בהג"ה:

כז ט מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה יז [ופי"ב מהל' מעשר הל' יז] סמג עשין ריא טוס"ע י"ד סימן שיד סעיף ה:

לעזי רש"י

טרישטרישי"ט. נוטף, מבבעב.

רבינו חננאל

כתיב ביום ההוא יהיה מקור לבית דוד ולישובי ירושלים לחטאת ולנדה, אמר רב יוסף מיכן רמז לנידה שצריכה לישב עד **צוארה במים, ולית הילכתא כוותיה.** תינה ביוה"כ דליכא מנעל עובר במים, בשבת דאיכא מנעל מאי. ואסיקנא היכא דאיכא מנעל מעבר להו דרך מלבוש ושרי. פירוש, כשהוא לבוש בהן ברגליו. ויש מי שאומר דרך מלבוש ואפי' שלא ברגליו. רב אשי אמר סנדל לכתחלה לא. **תני** ר' יהודה גרוגרות. פי', שם אדם. אסור לישב על גבי טיט ביום הכפורים, ואוקמא אביי בטופח על מנת להטפיח. וכבר פירשנוה פעמים רבות. **מותר** להצטנן בפירות, וכן בקרא וכן בינוקא בכולהו שרי. אבל במני דפחרא בין מלא בין חסר אסור משום דשחלי. פי', שואבין המים ומקיאין אותן בחוץ ונמצא (ה)מצטנן בהן שהמים המתקבצין רוחצין את גופו. ומני דכספא ומני מתכות משום דמזדרבי. פי', כשמנענעים הכלים ניתזין מן המים שבתוכן ונופלין על בשרו של אדם המצטנן בהן. **ירושלמי:** [ר' זעירא וכו' בשם ר' יהושע] בן לוי בתענית ציבור מרחיץ פניו וידיו כדרכו, ובשבת באב מרחיץ ידיו ומעבירן על פניו. וביום הכפורים מרחיץ ידיו ומקנחן במפה ומעביר המפה על פניו. ר' יונה הוה תרי מרטוטא וייהב לה תותי כר. היה הולך אצל רבו או מי שגדול ממנו, עובר בים או בנהר ואינו חרשש. נטנפו רגליו מרחיצן במים ואינו חרשש. הורה ר' אחא בבא מן הדרך והיו רגליו קיהות עליו, מותר להרחיצן במים. **אבל** ומנודה המהלכין בדרך מותר' בנעילת הסנדל, לכשיבואו לעיר יחלוצו. וכן בט' באב וכן בתענית ציבור. **סיכה,** בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג אם בשבת מותר, ביוה"כ אסור. בט' באב ובתענית צבור של תענוג אסור, שאינה של תענוג מותר. **כל** אלו שאמרו אסורין בנעילת הסנדל, יצא לדרך נועל הגיע לכרך חולץ. אית תנא יוצאין באמפליא ואוקימנא באמפליא של בגד ביוה"כ. אית תנא תני אין יוצאין, ואוקימנא באמפליא של עור. ר' **יהושע בן לוי** נפיק לביש סיליסיה ביום הכפורים, אומר אסתנס [אנא]. חד תלמיד מן דר' מנא הורי לכד מן קריבוי דנשיא למלביש סיליסיה דהוה אסתנס, מן הדה דריב"ל. **הא** דר' יהושע בן לוי תריצנה הכי, ערב יום הכפורים היה מקנח בה פניו ידיו ורגליו במטפחת, ולמחר ביום הכפורים היה מעבירה על גבי עיניו ואינו חרשש. ערב ט' באב היה שורה מטפחת ומניחה מראשותיו, ובט' באב היה מקנח בה פניו ידיו ורגליו ואינו חרשש. **שאלו** לר' אלעזר זקן ויושב בישיבה צריך ליטול רשות להתיר בכורות אי לא, כדגרסינן בסנהדרין א"ל ר' חייא לר' בן אחי יורד לבבל יורה יורה ידיו יתיר בכורות וכו'. וא"ר יצחק חקולא אני ראיתי ר' יוסי בן זימרא כהן והכי קא מיבעיא ליה, הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל, דאמר נאמן אדם על חבירו ואינו נאמן על עצמו, או הלכתא כר' מאיר דאמר החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו. ופשטו ליה הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל, הואיל ותנן סתמא כוותיה, כדתנן בנגעים סוף פרק ב' כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו. **ותוב** קא מיבעיא להו מהו לצאת בסנדל של שעם ביום הכפורים.

עין משפט נר מצוה

עח: יום הכיפורים פרק שמיני יומא

הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ורבי יוסי אוסר. בפרק במה אשה (שבת דף סו.) פרש"י משום דלמא תכשיט הוא ומשמע דאסר ליה משום דחשוב כמשוי ולא הוי מנעל אלא של עור אבל של עץ לא וכן משמע בגמרא התם דקאמר דלרבי מאיר חלילה בקב הקיטע חלילה כשירה דחשיב מנעל ולרבי יוסי חלילה פסולה דלא חשיב מנעל ור"ת הקשה דהא מסקינן הכא דפליגי אי חייסינן דילמא משתמיט ואתי לאתויי ארבע אמות אבל לכולי עלמא מנעל הוי והא דקאמר התם דלרבי מאיר חולצין בו ולר' יוסי לא אור"י דהיינו טעמא דרבי יוסי דכי היכי דחייש דילמא נפיל לפי שהוא רחב מהאי טעמא נמי אין חולצת בו כדאמר בפרק מצות חלילה חלילה בקב הקיטע חלילה כשירה באנפליא של בגד חלילה פסולה ופריך קב הקיטע מני רבי מאיר היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ורבי יוסי אוסר באנפליא של בגד אתאן לרבנן משמע אתאן לרבנן דהיינו רבי יוסי דפליג על רבי מאיר והיכי משמע ליה דאתאן לרבי יוסי טפי מלרבי מאיר והא הא דלא חשיב ר' יוסי קב הקיטע כמנעל היינו משום דדרכו ליפסק וליפול אבל באנפליא של בגד דליכא למימר הכי דילמא אפילו רבי יוסי מודה ותירץ ר"י דודאי המקשה הוה ס"ל דטעמא דרבי יוסי משום הא דלא חשיב מנעל אלא של עור דבע"א לא מיתוקמא ליה הא דקתני באנפליא של בגד חלילה פסולה דאי לרבי יוסי נמי מנעל הוי הכשיר מני לא רבי מאיר ולא רבי יוסי ודמסקנא דאמר (ג) כולה רבי מאיר היא וטעמא דפסיל באנפליא משום דלא מגיה מני למיהוי שפיר טעמא דרבי יוסי משום דילמא מיפסיק (ד) ות"ת כיון דמעיקרא ס"ל דטעמא דרבי יוסי משום דילמא מיפסיק מאי קא משני (ד) מדסיפא דתנן רישא נמי דתנן ורישא במחופה עור אמאי שרי אפילו מחופה עור נמי איכא למיחש דילמא מיפסיק וי"ל במחופה עור דקאמר היינו בפיס שמתוך כך הוא מתקלר ומתיישב למדת רגלו אי נמי ע"י שהוא מחופה הוא יכול לכופלו ולקושרו כדי שיעמוד בחוזק סביב רגלו:

הקיטע יוצא בקב שלו. פרש"י שנקטעה רגלו עושה לו כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט להשים ראש שוקו בתוכו ולא נהירא להרב פור"ת דקשיא ליה א"כ אמאי רבי יוסי אוסר והא אינו יכול לילך בע"א אע"ג דמסקינן הכא דטעמא דרבי יוסי משום דילמא מיפסיק ואתי לאתויי והא אי נפיל אינו יכול לזוז משם עד שיחזור וינענענו ועוד הקשה דהאמר אביי בפרק במה אשה (שבת דף סו.) לאין טמא מדרס משום דלא סמיך עילויה ואי כפרש"י והלא אין סמך גדול מזה ומיהו אור"י דלא קשה כולי האי שאין אותו קב נריך לו כל כך שהוא נשען על מקלות שבידיו כדרך החגרין ואינו נשען כלל על הקב והיינו סמוכות שלו דקתני התם יוצאין בהן בשבת לדברי הכל ולא כמו שפרש"י שעושה עור לרגלי שוקיו וגורר שוקיו בקרקע כשנקטעו שתי רגליו ומהאי טעמא נמי אתי שפיר דאביי לא חשיב ליה מדרס שאינו נשען עליו אלא פעמים הוא נשען עליו קצת ופעמים אינו נוגע בקרקע כלל אבל הרב פור"ת פי' מי שנקטעה רגלו עושה לו קב כמין סנדל ומניחו במקום הרגל ונראה כאלו יש לו רגל ויכול לצאת בו בשבת כמו במנעליו וכופה שוקו לאחוריו וקושר סמוכות של עץ מכף יריכו שקוריו אשקל"ת וסומך בו שוקו ומהלך בה והיינו סמוכות שלו דקתני התם סמוכות שלו טמא מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן לעזרה ואותו קב שמניח במקום פרסת רגלו אינו אלא כדי שיהו סבורין הרואים שרגל שלימה יש לו ומפני החולי אינו יכול לדרוך עליו ואם יש באותו קב בית קיבול כתיתין טמא כתיתין היינו גמי או מוכין או כל דבר רך שהוא נותן בקב להנאתו כדי שלא יכאב לו כשיגע רגלו בקב טמא איכא מאן דאמר בגמרא טמא טומאת מת ואיכא מאן דאמר טומאת מדרס לפי שהוא נשען עליו והא דאמרינן [שם קג, ב] נעלו פרט לגדול שאינו יכול להלך בו. אע"פ שהאשה בתוכו לא קרינן ביה מיטלטל מלא וריקן אלא השן[ו]ק מטלטל[ו] כדפירש"י בשבת [סו, ח ד"ה טמא]. ולא דמי לקלקלי וחבק דאמרינן בפ' במה אשה יוצאה [שם סד, ל] דטמא, היינו טעמא דמיטלטל מלא וריקן שהבהמה מטלטל[ה] ומנהיגה ממקום אל מקום על ידו. וכן אריג כל שהוא טמא [שם קג, ב] פירש רש"ס שמיטלטל הוא מלא וריקן וכתב שקן דלפליגין ליה מייתי בבמה אשה, היינו שיכול לקשור בו בטעמא. אבל אין נראה לפרש ואם יש לו בית קבול כתיתין אלא יש לו [בית] קיבול בעצמו קאמר והקיטע מנין שוקו בתוכו וכתיתין דנקט לרבו לאורחא דמילתא דרגילין לבנות בו, דלא משמע כלל לפרושי הכי. מ"ר. **אלא אמר רבא בר ר"ח בר ר"ש בר ר' יוסי בר' יוחנן.** אע"ג דרבא לא ידע בבמה אשה יוצא הכי מצי אי הקיטע לא אין הקיטע אין אי לא ידע המקשה להתם, פ"ר חד מן ליטני נקט. בר ר"ח בר ר"ש בר ר' יוסי מנעל הוא. וא"ת מנא ליה [דמטעמא דבריתא (דמשוו) דזוהרן] משום דחשיב ליה מנעל, דילמא טעמא דאסרי ליה נמי משום דלמ[מ]א מיפסק ואתי לאתויי מרבע אמות. י"ל דזוהרן משמע דמחד טעמא אסרי ליה, ור"מ דשרי קב הקיטע אינו אסור אלא משום מנעל ביום"כ. ועוד דמשום ר"מ לא מיתוקמא לאיתויי דלאסור, דאפילו לחלילה שרי כדמוכח בפרק במה אשה. ואם כן לר' (אפי') [יוסף] הוא דאיתעקרא, ולא טעמא דילמא מיפסק ס"כ אמאי נקט יום הכפורים שבת הוה ליה למינקט. מ"ר. בר ר"ח בר ר"ש בר ר' יוסי מנעל הוא. מימה לרבינו מדאמרינן במסכת שבת סוף פרק במה אשה [סו, ח] ובינמות פ' מצות חלילה [קב, ח] דתנן חלצה בנעלו שאינו שלו בסנדל של עץ או שאינו בית קיבול ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא. לפי (שאינו) [שאין] מיטלטל מלא וריקן, אבל מה שהשוק בתוכו לא קרינן ביה מיטלטל מלא וריקן אלא השן[ו]ק מטלטל[ו] כדפירש"י בשבת [סו, ח ד"ה טמא]. ולא דמי לקלקלי וחבק דאמרינן בפ' במה אשה [שם סד, ל] דטמא, היינו טעמא דמיטלטל מלא וריקן שהבהמה מטלטל[ה] ומנהיגה ממקום אל מקום על ידו. וכן אריג כל שהוא טמא [שם קג, ב] פירש רש"ס שמיטלטל הוא מלא וריקן וכתב שקן דלפליגין ליה מייתי בבמה אשה, היינו שיכול לקשור בו בטעמא. אבל אין נראה לפרש ואם יש לו בית קבול כתיתין אלא יש לו [בית] קיבול בעצמו קאמר והקיטע מנין שוקו בתוכו וכתיתין דנקט לרבו לאורחא דמילתא דרגילין לבנות בו, דלא משמע כלל לפרושי הכי. מ"ר. **אלא אמר רבא בר ר"ח בר ר"ש בר ר' יוסי בר' יוחנן.** אע"ג דרבא לא ידע בבמה אשה יוצא הכי מצי אי הקיטע לא אין הקיטע אין אי לא ידע המקשה להתם, פ"ר חד מן ליטני נקט. בר ר"ח בר ר"ש בר ר' יוסי מנעל הוא. וא"ת מנא ליה [דמטעמא דבריתא (דמשוו) דזוהרן] משום דחשיב ליה מנעל, דילמא טעמא דאסרי ליה נמי משום דלמ[מ]א מיפסק ואתי לאתויי מרבע אמות. י"ל דזוהרן משמע דמחד טעמא אסרי ליה, ור"מ דשרי קב הקיטע אינו אסור אלא משום מנעל ביום"כ. ועוד דמשום ר"מ לא מיתוקמא לאיתויי דלאסור, דאפילו לחלילה שרי כדמוכח בפרק במה אשה. ואם כן לר' (אפי') [יוסף] הוא דאיתעקרא, ולא טעמא דילמא מיפסק ס"כ אמאי נקט יום הכפורים שבת הוה ליה למינקט. מ"ר. בר ר"ח בר ר"ש בר ר' יוסי מנעל הוא. מימה לרבינו מדאמרינן במסכת שבת סוף פרק במה אשה [סו, ח] ובינמות פ' מצות חלילה [קב, ח] דתנן חלצה בנעלו שאינו שלו בסנדל של עץ או שאינו בית ק

והאי דלא קתני גבי קב מי נכנס בו לעזרה אם לאו כדקתני גבי סמיכות יש לומר מילתא דפשיטא היא שאין נכנסין בו לעזרה כיון דלא צריך ליה כולי האי מי נמי כיון דגבוה מן הקרקע ואינו מלוכלך מילתא דפשיטא היא דנכנסים בו ולפרש"י יש לראיה להתיר למי שנכנוסו גידי שוקיו לילך במקלות בשבת דהיינו סמוכות שלו דכולי עלמא יוצאין בהן בשבת ואפי' לפי' הרב פור"ת יש לראיה להתיר דמפרש סמוכות שלו שאתי רגליו על הסמוכות ואי אפשר לו לילך בלא מקלות ואפי' הכי לא אסר להו ועוד יש לראיה מסיפא דקתני כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ופירש"י מי שנכנוסו גידי שוקיו מו גידי ירכותיו נותן עגבותיו בקב ויושב בו וקושר הקב בגופו ויש לו שני ספסלים קטנים בשתי ידיו ונשען עליהם ונדחף בהן והספסלים לא הוצרך התנא להזכיר שהרי אינו יכול לילך בכסא בלא ספסלים ויוצאין בכל אלו בשבת והא דקתני אין יוצאין בהן בשבת דהיינו בסמוכות שלו דהיינו סמוכות של עור או של עץ שעושה לרגליו התלויין באויר ואינן נוגעין לארץ ופעמיים נסמך עליהם בקרקע גבוה ולכך אין יוצאין בהן בשבת לפי שאין צריך לו אי נמי זימנין דמשתלפי לפי שאין נוגעין בארץ ואתי לאיתויינהו אלמא דספסלים שבידיו מותר לצאת בהן והוא הדין למקלות וגם ר"ת התיר לאחד שכוולו גידי שוקיו לצאת במקלות לרשות הרבים:

כותבת הגסה בגרעינתה או שלא בגרעינתה. פירש"י אינו מיושב דמאי קא מיבעיא ליה אי שלא בגרעינתה קאמר והאמר כגרעינתה תנן ואי מספקא ליה אי וכגרעינתה ממש קאמר או דילמא או כגרעינתה כמו אלן ועשה מאמר דפרק ר"ג (יבמות דף נ.) דהוי פירוש אלן או עשה מאמר ואם כן ככותבת הגסה דרישא היינו בלא גרעינתה מ"מ מאי מספקא ליה תפשוט דעל כרחך וכגרעינתה קתני דבתרוייהו משערינן דאי אי כגרעינתה מכדי לא שוו להדדי דאי אפשר לגמלם שיהו שוין כותבת בלא גרעין וגרעין בלא כותבת (ג) ואם כן לימא השיעור הפחות חייב וכ"ש אי אכל שיעורא רבה ונראה לי לפרש דמיבעיא ליה כותבת הגסה דקתני היא וגרעינתה דהיינו כותבת כבריתה עם הגרעין וכגרעינתה דקתני היינו פירוש ועוד גרעין אחר בלא כותבת דהוו תרי גרעינין וכותבת או דילמא כותבת הגסה דקתני בלא גרעין משמע וכגרעינתה היינו גרעין שבאותו כותבת ותו לא ובערוך פירש בערך כותבת בשם רב נסים גאון זצ"ל גרס בגמרא דבני מערבא א"ר יוסי זאת אומרת שהוא צריך למעך את חלבה פי' שאם לא כן ליתני כמוה וכגרעינתה וכחלבה והכין ברירא דמילתא כי הכותבת הגסה אינה דבוקה בגרעינתה אלא יש בין גרעינתה לגופה חלב ולהכי איצטריך למיתנא כותבת הגסה כמוה וכגרעינתה לאומרא דלא תטעי ותסבר כמוה שלימה דנפיש שיעוריה אלא מכי אכיל כמוה וכגרעינתה בלחוד בלא חלבה מיחייב והיינו דאמר ר' יוסי זאת אומרת צריך למעך חלבה כדי שידבק גופה של כותבת בגרעינתה ולא ישאר בה חלב ובתר הכין משערין בה אכילה של יוס הכפורים משום הכין איצטריך כמוה וכגרעינתה למעוטי חלבה עכ"ל והיינו דקא מיבעיא ליה הכא בגרעינתה דהיינו לאחר שנתמעך חלבה או שלא בגרעינתה פי' כבריתה ממש קודם שנתמעך חלבה:

נטלו במפה. בפרק הישן (סוכה דף כו:) פרש"י משום נקיות ובמנס פי' כן דר' לדוק כהן הוה כדמוכח בפרק מי שמתו (ברכות דף יט:) ובפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לו.) והיה אוכל על טהרת תרומה וידיס שניות ופוסלין את התרומה אפילו פחות מכביצה מקבל טומאה: **ולא** בירך אחריו. סבר ליה רבי יהודה דלקמן בשמעתא דדרש ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה דהיינו כביצה ונראה לר"י דהלכה כרבי מאיר דאמר בכזית מדאמר פרק כילד מברכין (ברכות דף מ:) אמר ר' חייא בר אבא אני רואיתי את ר' יוחנן שאכל כזית ובירך עליו תחלה וסוף ועוד אומר בפרק שלשה שאכלו (שם דף מח.) לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן ובירושלמי משמע דדבריהם לא בעינן כזית דאפילו פרידה אחת של ענב או של רימון טעונה ברכה לפניה ולאחריה דגרסינן בירושלמי בר"פ כילד מברכין ר' חייא נסב זיתא ובירך עליה לפניו ולאחריו והוה רבי חייא בר אבא מסתכל ביה אמר ליה בבלאה מה את מסתכל בי ליה לך כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו אית ליה למה צריכא ליה מפני שברעינתו ממעטתו מה עביד ליה ר' יוחנן משום בריה מילתא דר' יוחנן אמרה כן אפי' פרידה אחת של רימון שהיא טעונה ברכה לפניה ולאחריה ובגמרא דידן איכא כי האי עובדא פרק כילד מברכין (שם דף לח:) דאמר רבי חייא אני ראיתי רבי יוחנן שאכל זית מליח ובירך עליו תחלה וסוף אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא היכי בירך רבי יוחנן אזית מליח כיון דשקלתא לגרעינתה בלר ליה שיעוריה אמר ליה מי סברת כזית גדול בעינן כזית בינוני בעינן והוא זית דאתא לקמיה דר' יוחנן זית גדול הוה דאע"ג דשקליה לגרעינתה פש ליה שיעוריה והשתא אי עובדא דגמרא דידן היינו ההוא עובדא דירושלמי אם כן פליג דירושלמי אגמרא דידן [אבל שמא שני מעשים היו וההיא דירושלמי היה זית שלם ואכלו עם הגרעין דהוי בריה אבל ההוא דתלמוד שלנו] לא הוה בריה דלא הוה ביה גרעין ול"ל סתם זית מליח בלא גרעין הוא ולא הוה בריה ולכך הוצרך לתרץ דגדול הוה וזית דירושלמי דרבי זירא לדוק דלא ביקר אחריו הא לפניו בירך ואמר בירושלמי ר"פ כילד מברכין כל שאומר אחריו שלם ברכות אומר מהאי עובדא דרבי זירא לדוק דלא ביקר אחריו הא לפניו בירך ואמר בירושלמי ג' ברכות מעתה לא יאמרו לפניו המוציא כו' אמר רבי אחא בר יעקב לשאר מינין נברכה פירוש לא אתא לאכל בין דבר שיש בו כשיעור לדבר שאין בו כשיעור אלא אתא לאכל בין פת לשאר מיני מאכל של ה' המינין כגון מעשה קדירה שאין אומר אחריו ג' ברכות וכן כוסא דאריאה ופת הבאה בכיסנין כי לא קבע סעודתיה עלויה ופת אורז שאין מברכין עליהן המוציא כיון דאין מברכין אחריהן ג' ברכות ואע"ג דברים כילד מברכין (שם דף לה.) נפקא לן ברכה לכתחילה בק"ו מבסוף כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן מכל מקום לא שייך למימר דיו ובמשהו מברך עליו תחלה אע"ג דלא מברך עליו בסוף דהא קל וחומר ליתיה אלא גזור מילתא בעלמא דברכה לפניו לאו דאורייתא כדתנן פרק מי שמתו (שם דף כ:) בעל קרי מברך על המזון לאחריו ואין מברך לפניו וכן בפרק היה קורא (שם דף טז.) תניא הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית אוכלין פתן ואין מברכין לפניהם אבל מברכין לאחריהן שתי ברכות ולענין שתיה כ) נראה שמברכין אכזית יין לאחריו על הגפן ועל פרי הגפן אע"ג דגבי יום הכפורים משערי' כמלא לוגמיו לא ילפינן להו מהדדי תדע לענין כיצלה ביום הכפורים משערין בכותבת ולענין ברכה בכזית מאיר כדמפרש ואיכא למאן דאמר בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קז.) דלענין קידוש לא בעי מלא לוגמיו הכי נמי לענין ברכה לכולי עלמא לא גמרינן מיום הכפורים ומיהו קצת היה נראה לדקדק דמודה רבי מאיר לענין שתיה דבעי כביצה דלקמן דרש רבי מאיר ואכלת ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ור' יהודה דרש אכילה אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה אלמא דלשון שביעה הוי כביצה ואם כן ר' מאיר דדרש ושבעת לשתיה בעי כביצה ושמא יש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתיה דשביעה דשתיה הוי פחות מכביצה דכל הני שיעורי הוו מדרבנן כדמוכח פרק מי שמתו (ברכות דף כ:) דקאמר הכא במאי עסקינן דאכל שיעורא דרבנן פי' כזית או כביצה דמדאורייתא בעינן שביעה גמורה והא דאמרינן בפרק שלשה שאכלו (שם דף מח.) שמעון בן שטח לגרמיה הוא דעביד דלהוליא אחרים עד שיאכל

בגרעינתה או שלא בגרעינתה. והא דקתני מתניתין וכגרעינתה מיבעיא ליה היכי קאמר כמוהו וכגרעינתה יחד או דלמא הכי קאמר כמוה (ה) בגרעינתה: **אושלא קרי לה.** הלכך יביאם בקליפתה הוא דמקרי' שעורה: **קיס להו לרבנן וכו'.** ותע"ג דכל שיעור אכילת איסור בכזית היא הני מילי היכא דכתיב אכילה אבל הכא אסר לא תעושה כתיב ו) וכל כמה דלא מיתבא דעתיה עניו הוא: **נטלו במפה ואכלו וכו'.** שלשה קולין נהג בו אחת שלא נטל ידיו אלא במפה כדי ידיו משום אגיות הדעת וחוץ לסוכה אכלו ולא בירך אחריו: הא

ככותבת שאמרו בגרעינתה או בלא גרעינתה בעי רב (ו) אשי עצם כשעורה בקליפתה או בלא קליפתה בלחה או ביבשה רב אשי לא מבעיא ליה הא דרב פפא גסה איתמר כל כמה דגסה (ז) רב פפא לא מבעיא ליה הא דרב אשי לחה שבולת מיקרי שלא בקליפתה (ח) אושלא מיקרי אמר (רבא) אמר רב יהודה כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה (ט) וקים להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתיה בציר מהכי לא מיתבא דעתיה מיתיבי (י) מעשה והביאו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולרבן גמליאל שתי כותבות ודלי של מים ואמרו העלום לסוכה (כ) ותני עלה לא מפני שהלכה כך אלא שרצו להחמיר על עצמן (ל) וכשנתנו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו הא

(ויבשה) וגרוגרת לא משמע אלא יבשה. כך נראה לי. **ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו.** אבל לפניו בירך. ופע"ג דאית ליה כמ"ד עד כביצה [ז]לא סברא לן כוותיה כמו שאפרש, מ"מ בהא קיי"ל כוותיה דלפניו צריך לברך ואפילו אין בו כשיעור דטעמא דאסור ליהנות מן העולם כו' [ברכות לה. ע] ואמרינן ומי בירושלמי דכילד מברכין [שם ה"ב] כל שאומרים אחריו ג' ברכות טעון לפניו המוציא, מתיבי הרי פחות מכזית אין אומר אחריו ג' ברכות (ועתה) [ומעתה] לא יאמרו לפניו המוציא, מ"ר יעקב בר אחא לשאר מינים נברכה, פירוש לשאר [מיני מאכל כגון מעשה קדרה וכוכא דתרעא ופת הבאה בכיסנין איכא דלא קבע סעודתיה] עליהו, שאין אומרים אחריו ג' ברכות אין אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ, והא דקאמר בנזה (נב. ע) לאיתויי ריחמי שטעונין ברכה לפניו ואין טעונין ברכה לאחריו [ולא קאמר פחות מכזית בדפי', לפי שר"ל שם מינים שאין טעונים ברכה לאחריהם ומע"פ שטעונים לפניהם]. מ"ר. **פחות מכביצה כו'.** נראה לרבינו דאין הלכה כרבי יהודה דבני לקמן [ע"ב] ובברכות [מה. ע] שיעור כביצה לענין ברכה, וכן לר' לדוק דהכא דמסקינא דכותבה

אוכל פחות מכביצה. מאכל פחות מכביצה (סוכה כו:). **נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו.** לא נטל ידיו אלא כרך במפה ידיו משום נקיות, דקסבר פחות מכביצה לא בעי נטילת ידיים ולא בעי סוכה ולא בעי ברכת המזון לאחריו, דדרשים כר' יהודה (ברכות מט.) ואכלת ושבעת וברכת, אכילה שיש בה שביעה, והיינו כביצה, אבל לפניו בכל דהו בעי ברכה, שהרי הנה ואסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה (סוכה שם).

רבינו חננאל

האוכל ביום הכפורים ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה חייב, ושקלי וטרו ופשוטה היא.

תוס' ישנים (המשך)

[מולין כד, ב] שמן וחמין שסקמתי [אמרי] בילדותי הם עמדו לי בזקנותי. **מתני' מני ר' חנניא בן תרדיון היא כו'.** אי [לא] פליגי (עליה רבנן) [רבנן עליה] דר' אליעזר, דאמר והכלה לא יתלו פיהם כו' לאפוגוי אדרבנן [נמי] אמר ותנא קמא מייני אפילו לרבי אליעזר, אבל אי (לא) פליגי רבנן אכולהו כמו שאומר בהדיא בירושלמי [פ"ח ה"א], קאמר דמתני' רבי חנניא בן תרדיון הוא דאדי ליה משום רבי אליעזר ותנא דידיה אסר ליה אפילו לרבי אליעזר, אבל כ"ש מודי [לרבנן] מיהא אסור, אם כן אסור לכלה לרחוץ פניה ברבנן, [דרבי] אליעזר שמותי הוא ולא אפילו לן מותיה. והא דבעי מאי טעמא אדר' אליעזר משום דעיני קא מהדר. וכן נראה לאין לנו לומר שאולך הירושלמי על תלמוד שלנו כיון שאתו ירוחין לישבו, אבל מדבעא מיניה רב מרבי חייא עד אימת מיקרינא כלה, משמע שהיה שואל לענין זה, אלמא הכי הלכתא, ורפיא בידי אם מותר לכלה לרחוץ פניה מהני טעמי דפרישית.

ע"כ לעמוד קודם

כותבת גסה שאמרו כמוה וכגרעינתה. תימה לי מאי קמיבעיא ליה יותר משאר מקומות (רבנן) [תנן] שיעור (ויתור) [זית ולא אמרינן וכגרעינתה], ובפרק כילד מברכין [ברכות לח, ב] אמרינן [כיון דשקיל] לגרעינתה, ופשיטא ליה אם דכגרעינתה נמי בעינן. וכ"ל דמיבעיא ליה משום דקתני כמוה וכגרעינתה, דמשמע ליה כמוה לבד, אבל אי כגרעינתה לבד, אבל גבי זית לא תנן הכי. ותע"ת ג"כ מדלא תנן הכי אלא הכא, תיפשוט דכמוה או כגרעינתה דוקא קאמר. י"ל שאל זה אומר בירושלמי [פ"ח ה"ב] צריך למעך את (כולה) [חלבה], והכי מיבעיא ליה מי אמרינן כמוה [אי] (ו)כגרעינתה דוקא או דילמא כמוה וכגרעינתה כמו בזית בעינן. והא דתני ליה משום (בלמלס צריך למעט חלבה) [דלריך למעט חלבה בלמלסום], והאי לא שייך גבי זית. ותע"ת ואמאי לא בעי בעלמא גבי זיתים וגרוגרות בלמן או ביבשין. י"ל [דזיתים] אינן אלא לחים וגרוגרת נמי אינה [מתקלרת] [מתמעטת] כל כך. ת"י מיבעיא ליה משום דהכא דייק אי בלא גרעין קאמר (והכא) [והכי] נמי ביבשה קאמר. אי נמי כותבת דגנה (דגנה) [ויבשה] וגרוגרת לא משמע אלא יבשה. כך נראה לי. **ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו.** אבל לפניו בירך. ופע"ג דאית ליה כמ"ד עד כביצה [ז]לא סברא לן כוותיה כמו שאפרש, מ"מ בהא קיי"ל כוותיה דלפניו צריך לברך ואפילו אין בו כשיעור דטעמא דאסור ליהנות מן העולם כו' [ברכות לה. ע] ואמרינן ומי בירושלמי דכילד מברכין [שם ה"ב] כל שאומרים אחריו ג' ברכות טעון לפניו המוציא, מתיבי הרי פחות מכזית אין אומר אחריו ג' ברכות (ועתה) [ומעתה] לא יאמרו לפניו המוציא, מ"ר יעקב בר אחא לשאר מינים נברכה, פירוש לשאר [מיני מאכל כגון מעשה קדרה וכוכא דתרעא ופת הבאה בכיסנין איכא דלא קבע סעודתיה] עליהו, שאין אומרים אחריו ג' ברכות אין אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ, והא דקאמר בנזה (נב. ע) לאיתויי ריחמי שטעונין ברכה לפניו ואין טעונין ברכה לאחריו [ולא קאמר פחות מכזית בדפי', לפי שר"ל שם מינים שאין טעונים ברכה לאחריהם ומע"פ שטעונים לפניהם]. מ"ר. **פחות מכביצה כו'.** נראה לרבינו דאין הלכה כרבי יהודה דבני לקמן [ע"ב] ובברכות [מה. ע] שיעור כביצה לענין ברכה, וכן לר' לדוק דהכא דמסקינא דכותבה

ה) [ברכות מא.], ב) [גי' הערוך תוספא], ג) [ל"ל רבה], ד) סוכה כו:, ה) [עיין תוספות עמוד ב' ד"ה לא מפני שהב' כן וכו' עד סוף הדיבור נראה שלא היה בגירסתם שתי תיבות הללו ומתי עלה], ו) [מולין קז.], ז) [ויקרא כג], ח) ל"ל דכבריתה, ט) ס"ל רבי יוחנן, י) רש"ל, כ) [וע"ע תוספות ברכות מט: סד"ה רבי מאיר],

גליון הש"ס

גמרא ר"פ לא מיבעי ליה הא דר"א. עי' תבואות שור יו"ד סי' לב סק"ה: **שם** וקים להו לרבנן. עיין ר"ה דף יג ע"ל:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה בגרעינתה כו' אי דילמא ה"ק כמוה או כגרעינתה: (ג) תוס' ד"ה כותבת כו' וגרעין בלא כותבת **אם** כן לימא דבשיעור הפחות:

תוס' ישנים

כתיב, והא כ"ע מכסרי קנדל של עץ לחליבה וי"ל לא קפיל ליה אלא לפי שאין רגילות לעשותו ומנן. וי"ל (הכסף) [דרב סבר] דטעמא דר' יוחנן בן נורי דפסיל ליה משום דתחש כתיב, אבל לא משמע הכי. ועוד אומר רבינו דאי פירוש מנעל התפור בפשתן (כעגן) [כד]פרש"י כעין מנעלים שלנו, מ"כ לא פסיל ליה רב אלא אנו סולו משתמן או משיער דלא מגין, לא [הוי] פסול זה אלא מדרבנן, והא דקאמר תחש כתיב אסמכתא בעלמא, אבל מה"ת היה כשר לחליבה, וכן קנדל של עץ נמי דמגין. ועוד דמשמע דאם אלך בו אליבתו דשרא בעל מדקאמר אין חולצין בו ולא קאמר אליבתה פסולה דמשמע בכתה דוכתה, ואי בעי רב עור דוקא מ"כ יפסול בשל עץ כדי להעמיד אסמכתא שלו דתחש, אבל עיקר הטעם דסבר לה כר' יוחנן בן נורי, ומתני' דיבמות המסכרת ליה בדיעבד, וכריש"ל דפיידין דבמה אשה יוצאה דמסכרת לכתחלה פליגי בלכתחלה ודיעבד ותרוייהו כר"מ, ואי נמי מתני' דיבמות מיירי אף לכתחלה ואף דתני ליה בלשון דיעבד, אגב אחרינא נקט הכי. ואי הוה פי' תפור בפשתן דבפר"ח שאין אור בסנדל אלא תחת הרגל ותוחזין על פשתן מתוחין עליו ותוחזין גב הרגל איכא סברא טובא למיפסלה אפילו דיעבד, ולפירושו לא תהיה דרשה גמורה לפסול (כולן שפשתן) [כולו של פשתן] כיון שאינו מגין, וסנדל של עץ יפול להיות כשר מה"ת כיון שהוא מגין ופשתן אינו מגין, וטעמא דתחש כתיב אינו אלא אסמכתא בעלמא. ואין למהוה לפר"ח מי קיימא לן כרבי יוחנן בן נורי שאין רגילין לעשות של עץ ופסול לחליבה, על מה שהגהו להלן במנעל תפור מלבוטות, הכא דגילות הוא בטוב לתופרן בלבוטות. אך לכאורה משמע דהלכה כר' מאיר דמכסר סנדל של עץ לחליבה, דהא מתני' דיבמות אסמכתא כר' מאיר ומנן דתחש גבי חליבה דוחיתיה. מ"כ. בין לר"מ בין לר' יוסי **מנעל הוא.** פירש"י והני אמוראי דלעיל דלא הוי מנעל לפי שאינו מגין. וקשה דבפ' מלות חליבה [יבמות קב, ב] מוכחת דסנדל של עשרה לחלון. י"ל דהתם בקשה והכא בדרך. ת"ש דהוה דשעה ימיהלה היה, כי היכי דלמרינן התם גבי מוק דאינו מגין כעץ ופסול מה"ת לחליבה לר' מאיר. אי נמי הכא דסנדל של שעה לא קאי כר מתא לפרוכי עלה דלא מיתברא במסקנא כי אתא רבינא) לאלוגי בין של עץ לבני לעצין, וכן יהודא דרמי בר אמא דמוחיב לעייליה לה מסני עלה ולא אתא רבא לאלוגי עלה במסקנא בין קב הקיטע ובין (קב) סנדל של שעה וכיומי והוצי ודיקולי, (לפמור) [אלא לאסור] מיהו של אבני ולהוכיח כי מה שמוחר שעה וכל הני משום דהלכתא כר' יוחנן בן נורי, ולא דאוקר לפרס כר' יוחנן בן נורי הוא דאסרי, דסיון דסתר שיעורא לאבני וקיימי כר' יוחנן בן נורי ואיהו מיקרי רבנן בפרק מצות חליצה משום דהייהו לא הודו לו [ל]ר' עקיבא ומתני [ליה] בלשון רבים. מ"כ. אך קשה כי לפי זה משמע דהלכה כר' יוחנן בן נורי ולעיל פרישת דהלכה כר"מ משום דסתם לן כוותיה גבי חליצה.

בגרעינתה אי לא בגרעינתה. ת"ש דהוה דשעה ימיהלה היה, כי היכי דלמרינן התם גבי מוק דאינו מגין כעץ ופסול מה"ת לחליבה לר' מאיר. אי נמי הכא דסנדל של שעה לא קאי כר מתא לפרוכי עלה דלא מיתברא במסקנא כי אתא רבינא) לאלוגי בין של עץ לבני לעצין, וכן יהודא דרמי בר אמא דמוחיב לעייליה לה מסני עלה ולא אתא רבא לאלוגי עלה במסקנא בין קב הקיטע ובין (קב) סנדל של שעה וכיומי והוצי ודיקולי, (לפמור) [אלא לאסור] מיהו של אבני ולהוכיח כי מה שמוחר שעה וכל הני משום דהלכתא כר' יוחנן בן נורי, ולא דאוקר לפרס כר' יוחנן בן נורי הוא דאסרי, דסיון דסתר שיעורא לאבני וקיימי כר' יוחנן בן נורי ואיהו מיקרי רבנן בפרק מצות חליצה משום דהייהו לא הודו לו [ל]ר' עקיבא ומתני [ליה] בלשון רבים. מ"כ. אך קשה כי לפי זה משמע דהלכה כר' יוחנן בן נורי ולעיל פרישת דהלכה כר"מ משום דסתם לן כוותיה גבי חליצה.

בגרעינתה אי לא בגרעינתה. ת"ש דהוה דשעה ימיהלה היה, כי היכי דלמרינן התם גבי מוק דאינו מגין כעץ ופסול מה"ת לחליבה לר' מאיר. אי נמי הכא דסנדל של שעה לא קאי כר מתא לפרוכי עלה דלא מיתברא במסקנא כי אתא רבינא) לאלוגי בין של עץ לבני לעצין, וכן יהודא דרמי בר אמא דמוחיב לעייליה לה מסני עלה ולא אתא רבא לאלוגי עלה במסקנא בין קב הקיטע ובין (קב) סנדל של שעה וכיומי והוצי ודיקולי, (לפמור) [אלא לאסור] מיהו של אבני ולהוכיח כי מה שמוחר שעה וכל הני משום דהלכתא כר' יוחנן בן נורי, ולא דאוקר לפרס כר' יוחנן בן נורי הוא דאסרי, דסיון דסתר שיעורא לאבני וקיימי כר' יוחנן בן נורי ואיהו מיקרי רבנן בפרק מצות חליצה משום דהייהו לא הודו לו [ל]ר' עקיבא ומתני [ליה] בלשון רבים. מ"כ. אך קשה כי לפי זה משמע דהלכה כר' יוחנן בן נורי ולעיל פרישת דהלכה כר"מ משום דסתם לן כוותיה גבי חליצה.

בגרעינתה אי לא בגרעינתה. ת"ש דהוה דשעה ימיהלה היה, כי היכי דלמרינן התם גבי מוק דאינו מגין כעץ ופסול מה"ת לחליבה לר' מאיר. אי נמי הכא דסנדל של שעה לא קאי כר מתא לפרוכי עלה דלא מיתברא במסקנא כי אתא רבינא) לאלוגי בין של עץ לבני לעצין, וכן יהודא דרמי בר אמא דמוחיב לעייליה לה מסני עלה ולא אתא רבא לאלוגי עלה במסקנא בין קב הקיטע ובין (קב) סנדל של שעה וכיומי והוצי ודיקולי, (לפמור) [אלא לאסור] מיהו של אבני ולהוכיח כי מה שמוחר שעה וכל הני משום דהלכתא כר' יוחנן בן נורי, ולא דאוקר לפרס כר' יוחנן בן נורי הוא דאסרי, דסיון דסתר שיעורא לאבני וקיימי כר' יוחנן בן נורי ואיהו מיקרי רבנן בפרק מצות חליצה משום דהייהו לא הודו לו [ל]ר' עקיבא ומתני [ליה] בלשון רבים. מ"כ. אך קשה כי לפי זה משמע דהלכה כר' יוחנן בן נורי ולעיל פרישת דהלכה כר"מ משום דסתם לן כוותיה גבי חליצה.

בגרעינתה אי לא בגרעינתה. ת"ש דהוה דשעה ימיהלה היה, כי היכי דלמרינן התם גבי מוק דאינו מגין כעץ ופסול מה"ת לחליבה לר' מאיר. אי נמי הכא דסנדל של שעה לא קאי כר מתא לפרוכי עלה דלא מיתברא במסקנא כי אתא רבינא) לאלוגי בין של עץ לבני לעצין, וכן יהודא דרמי בר אמא דמוחיב לעייליה לה מסני עלה ולא אתא רבא לאלוגי עלה במסקנא בין קב הקיטע ובין (קב) סנדל של שעה וכיומי והוצי ודיקולי, (לפמור) [אלא לאסור] מיהו של אבני ולהוכיח כי מה שמוחר שעה וכל הני משום דהלכתא כר' יוחנן בן נורי, ולא דאוקר לפרס כר' יוחנן בן נורי הוא דאסרי, דסיון דסתר שיעורא לאבני וקיימי כר' יוחנן בן נורי ואיהו מיקרי רבנן בפרק מצות חליצה משום דהייהו לא הודו לו [ל]ר' עקיבא ומתני [ליה] בלשון רבים. מ"כ. אך קשה כי לפי זה משמע דהלכה כר' יוחנן בן נורי ולעיל פרישת דהלכה כר"מ משום דסתם לן כוותיה גבי חליצה.

בגרעינתה אי לא בגרעינתה. ת"ש דהוה דשעה ימיהלה היה, כי היכי דלמרינן התם גבי מוק דאינו מגין כעץ ופסול מה"ת לחליבה לר' מאיר. אי נמי הכא דסנדל של שעה לא קאי כר מתא לפרוכי עלה דלא מיתברא במסקנא כי אתא רבינא) לאלוגי בין של עץ לבני לעצין, וכן יהודא דרמי בר אמא דמוחיב לעייליה לה מסני עלה ולא אתא רבא לאלוגי עלה במסקנא בין קב הקיטע ובין (קב) סנדל של שעה וכיומי והוצי ודיקולי, (לפמור) [אלא לאסור] מיהו של אבני ולהוכיח כי מה שמוחר שעה וכל הני משום דהלכתא כר' יוחנן בן נורי, ולא דאוקר לפרס כר' יוחנן בן נורי הוא דאסרי, דסיון דסתר שיעורא לאבני וקיימי כר' יוחנן בן נורי ואיהו מיקרי רבנן בפרק מצות חליצה משום דהייהו לא הודו לו [ל]ר' עקיבא ומתני [ליה] בלשון רבים. מ"כ. אך קשה כי לפי זה משמע דהלכה כר' יוחנן בן נורי ולעיל פרישת דהלכה כר"מ משום דסתם לן כוותיה גבי חליצה.

יום הכיפורים פרק שמיני יומא

עין משפט נר מצוה

לד א מיי׳ פ״ו מהלכות סוכה הל׳ ו טוש״ע א״ח סי׳ תרלט סעיף ב:

לה ב מיי׳ פ״ב מהל׳ שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סט טוש״ע א״ח סי׳ תריב סעיף ח:

לו ג מיי׳ פ״ה מהלכות ברכות הלכה ח סמג עשין כו טוש״ע א״ח סימן קפד סעיף ו וסי׳ קלו סעיף ד:

רבינו חננאל

ואוקמוה דכבכותבת הגסה פחותה מכביצה היא ויתובי מיתבא דעתיה, אבל שבועי לא משבעה.

תוס׳ ישנים

[כו, ב], אלא קי״ל כר״מ דאמר בבזית. ואע״ג דאמרינן במי שהוליפוהו [שילוהו מו, ב] רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, הכא הלכה כר״מ דקים ליה לרבי יוחנן בשיטתיה, דאמרינן] בפ׳ פילך מברכין [ברכות לח, ב] מי ראיתי את ר׳ יוחנן שאכל בזית ומלית ובירך עליו תחלה וסוף, (דאמרי׳) [ואמרינן] נמי התם [מח, ב] אין מוציא רביס ידי חובתן עד שיאכל בזית דגן. ובמקום אחר שהגו [בפסחים מט, ב] איכא למאן דאמר מוחלפת הסיעוה על הא׳ דפרק ממשנה לקמן על הא׳ דמקום אחרון כו׳, ואי הייט [ואומרים דמוחלפת] הך דהכא אתי שפיר דרבי יהודה אית ליה בזית ואפילו [לגבייי] דלא מחליף לה התם, מ״מ אהאי פיסוקא לא אשכחן דפליגי) דבכל מיום של פת מברכין לאחריו בבזית, ואע״פ שלענין יום הכפורים בענין כותבת. וכן פסק בשאילתות דרב אחאי גאון פרשת והיה עקב דהלכה כרב אמיר בבזית. וכן לענין שתיה נמי אומר רבינו שם להתמיר ולברך על היין אפילו שתה פחות ממלא לוגמיו, ואע״ג דלענין יום״כ בענין מלא לוגמיו, לענין ברכת היין לא בענין הכי כמו שפירשתי לענין אכילה, וגם בטעימה דקידוש אמרינן בערבי פסחים [קז, א] דצריך מרבעית קנים. ואפילו למאן דאמר דאכילה בכביצה, יכול [לומר כן] בשתייה. מ״ר.

ע״כ מענמוד קודם

הא כביצה בעי סוכה ואי ס״ד כו׳. תימה לי מאי קושיא מ״מ לעולם אימא לך [דכותבת] גדולה מכביצה ולא תידוק הא כביצה בעי סוכה, אלא הא כביצה בעי טעילת ידים וברכה, דהכי דייקינן בסוכה פ׳ היכן [כא, ב] על תנאי ורב יוסף דאמרי התם אכילת עראי דסוכה מכאן ביעי לה כדבעיס דבי רב ושיל לכלה דהיינו טובא יותר מכביצה. ושמא ניחא (ליטנא) [ליה לשטיין] נגלו הכי. מיני תרגימא נמי פירי נינהו. אבל מעיקרא [בעי לאימרא] שאין קורא מיני תרגימא אלא מעשה קדירה ויש [בו] ממשמש מיעים דלאמרינן בתוספתא [דברכות פ״ד] הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליו בורא מיני מזונות, והייט לפי שיש בו מה׳ מיעים דלאמרינן בכילד מברכין [ברכות לו, ב]. ולא כפיסוק [קז, ב] מיני פירות ובשר בלא לחם [ד]אלא הכי קאמר כמו שפירשתי. **מאי מיני תרגימא נמי פירי הוא.** ואע״ג דאיכא דאיכא הבלים שעורה שלשת במיני תרגימא יצא, והייט נמי פירי, מיהו גרסא (הרשב״ם פר׳ של ר״ב) [דפוס מפה ומקדש דהפסקה של ערב יו״ט] [פסחים פ״י ה״ט] לא סגי במיני תרגימא כיון שלרוב לקדש על היין בכיתפתו ה). **לימרו כביצה.** ובקה מ״מ אפילו [נפש] כביצה מכותבת נמי מיקבי לן, כיון (דכ״ש) [דב״ש] דשיעורא דנפש מכזית (ליהכלו ולימרו) [מהדרי, לימרו] כגרוגרת [דזוטר] מכותבת. י״ל דבגרוגרת ליכא טעמא דיתובי דעתיה ולהכי נקט כביצה דאיכא יתובי דעתא לן בכבכותבת כדאמרינן בכל, אבל בשאר שיעורי ליכא יתובי דעתא. **ואי** נמי בהדדי נינהו לימרו כביצה. הך קושיא שייכי נמי אשמעתא ולא פריך על הא׳ אלא משום דאיכא פריכא אחריתי. אי נמי הכא לא הוה מלי למיפרך (נמי) [נימא] כביצה, דלשמועינן מיהא הכא דבכותבת (איהו) [איכא] יתובי דעתא, וגם צריך למעבד [אלגא] כדאמר בירושלמי

ג) עיין בפסחים ק״ל א׳ תוד״ה טעימו מידי וכן יש להגיה כאן. ועי׳ ש״י. ד) עיין בתו״י בברכות ובתו׳ שלפנינו שם מבואריס הדברים יותר. ועי׳ ש״י.

שיאכל כזית דגן מכלל דאי אכל שמעון בן שטח כזית דגן שפיר עבד שהוציא המלך והמלכה אע״פ שמסתמא הס אכלו כדי שבענו והוא אכל שיעורא דרבנן והיכי אתי דרבנן ומפיק דאורייתא כדפריך בפרק מי שמתו (ברכות דף כ:) גבי קטן היכי מפיק אחריס ידי חובתן יש לומר דלא דמי דגדול אפילו לא אכל כלל רשאי הוא להוציא אחריס ידי חובתן מדאורייתא וכן פרש״י התס: ז) **לא מפני שהלכה כן בו׳.** אין זה במשנה אלא גמרא פריך עלה התס בפרק היכן (סוכה דף מו:) ומשני לה הכי הלכך מייתי לה הכא דהאי לישנא כאילו שנוי כן במתניתין: **הא כביצה בעי סוכה.** בפרק היכן (שם דף מז.) פריך מיהה לרב יוסף ואביי דאמרי אוכלין ערלי חוץ לסוכה ומפרש רב יוסף תרתי תלת ביעי ואביי מפרש כדקא טעיס בר בי רב ואזיל לכלה ומשני לא הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה ולא משתרי במפה דמיישינן דילמא נגע כדאמר בפר׳ כל הבשר (חולין דף קז:) ותימה והא רבי לדוק כהן הוה ואמר בפרק כל הבשר (שם) התירו מפה לאוכלי תרומה ולא התירו מפה לאוכלי טהרות יש לומר דלא התירו מפה ח) אלא לאוכלי תרומה בשעת אכילת תרומה דזהירי ביה טפי אבל לא התירו לאוכלי טהרות אפילו כהניס האוכלין על טהרת תרומה והכא לאו תרומה הוה ט):

מיני תרגימא. בפ׳ היכן (סוכה דף מז.) גבי אם השליס י״ד סעודות שחייב אדם לאכול בסוכה במיני תרגימא יצא פרש״י כגון פירות וכיסנין וקפלוטות מכושלין והכא משמע דמיני תרגימא לאו פירות נינהו ואין ללמוד מכאן שיועילו מיני תרגימא להשלים שלש סעודות של שבת מדאמר הכא אם השליס במיני תרגימא יצא דשאני התם דילפינן להו ט) מדכתב תלתא זימנין היום גבי מן שהוא במקום פת ואפילו אי הוה אמרינן דנפיק בג׳ סעודות במיני תרגימא כמו גבי סוכה מכל מקום בפירי לא נפיק דלא מהני נמי בסוכה: **לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה.** תימה וניחא שאור בבזית וחמץ כגרוגרת דנפישא כדמשמע ריש פרק המניח (שבת דף לא.) גבי זרק בזית תרומה הא כביצה בעי סוכה. אלמא שתי כותבות דאמרן לעיל לא שהלכה כן פחותות הן מכביצה: **שתי כותבות בלא גרעינן.** שאכלן רבן גמליאל בסוכה ואמרו עלייהו לא שהלכה כן: **תרי קבי דתמרי.** בגרעיניהון הוו קבא דקשייתא: **וסריה.** יש בהן קב גרעינין ויותר אלמא הגרעין יותר מן הכותבת וסריה לשון עודף כמו תסרח על אחורי המשכן (שמות כו): **אם השליס.** י״ל סעודות שאדם חייב לאכול בסוכה לדברי רבי אליעזר במסכת סוכה: **תרגימא.** ליפתן: **שאור בבזית.** לענין כל ירקא וכל ימלא: **שיעורו של זה לא כשיעורו של זה.** על כרחך דחמץ נפיש מכזית ולהכי כתב שאור דאי לא כתביה וגמר ממחן הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא מיחייב עליה אלא בשיעורא רבה להכי כתביה רחמנא לחיובא אכזית דאילו בפחות מכזית ליכא למימר דלא תהא רשיה חמורה מאכילה דסתם אכילה בכזית על כרחך החמור בכזית והקל ביותר מכזית: **מכדי בית שמאי.** לא אמרו בכותבת אלא משום דבעו שיעור חמץ טפי משל שאור שהוא בבזית מדאילטריך קרא למכתביהו ואם מצאו שיעור פחות מככותבת והוא יתר על כזית היו משערין בו ואם כביצה פחותה מככותבת ליתני כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו לימא כביצה שהוא שגור במשנה יותר מככותבת לענין טומאת אוכלין: **כותבת פחות כביצה.** וכית שמאי כותבת סתמא אמור: **מזמנין.** מברכין על המזון אחריו: כל

של זה לא כשיעורו של זה שאור בבזית וחמץ בכבכותבת ואי ס״ד כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה מכדי ב״ש אשיעורא דנפיש מכזית קא מהדרי ליתני כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו ניתני כביצה אלא לאו שמע מינה כותבת פחותה מכביצה ממאי דילמא לעולם אימא לך כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה ח) הא סתמא כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו (א) ד) וחדא מינייהו נקט אלא מהכא ט) עד כמה מזמנין. עד כזית דברי ר׳ מאיר רבי יהודה אומר עד כביצה במאי קא מיפלגי ר׳ מאיר סבר י) ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ואכילה בכזית ור׳ יהודה סבר [1] ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואי זה זה כביצה ואי ס״ד כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה השתא כביצה שבועי משבעא דעתא לא מיתבא אלא לאו שמע מינה כותבת הגסה שאמרו פחות מכביצה כביצה משבעא ככותבת מיתבא דעתיה תניא רבי אומר כל

הא כביצה בעי סוכה ואי סלקא דעתך כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה השתא שתי כותבות בלא גרעינן לא הוו כביצה כותבת הגסה וגרעינתה מי הוי יתירה מכביצה אמר ר׳ ירמיה אין שתי כותבות בלא גרעינתן לא הוו כביצה כותבת הגסה וגרעינתה הוי יתירה מכביצה אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תרי קבי דתמרי חד קבא דקשייתא וסריה רבא אמר התם היינו טעמא משום דהוו ליה פירי א) ופירי לא בעו סוכה מיתיבי אמר רבי כשהיינו לומדים תורה אצל רבי אלעזר בן שמוע הביאו לפנינו תאנים וענבים ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה אכילת עראי אין אכילת קבע לא אימא אכלנום כאכילת עראי חוץ לסוכה איבע״א אכלנום אכילת קבע ואכלנו פת אכילת עראי בהדייהו חוץ לסוכה לימא מסייע ליה ב) לפיכך אם השלים במיני תרגימא יצא ואי סלקא דעתך פירי בעו סוכה ליתני פירות מאי מיני תרגימא פירות ואיבעית אימא באתרא דלא שכיחי פירי רב זביד אמר [2] כותבת הגסה שאמרו חסרה מכביצה דתנן ג) בית שמאי אומרים שאור בכזית חמץ בככותבת ד) והוינן בה מ״ט דב״ש נכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא ומה חמץ שאין חמוצו קשה אסור בכזית שאור שחמוצו קשה לא כל שכן מדפלגינהו רחמנא לימדה לך שיעורו

כל

לגא כביצה בעי סוכה. אלמא שתי כותבות דאמרן לעיל לא שהלכה כן פחותות הן מכביצה: **שתי כותבות בלא גרעינן.** שאכלן רבן גמליאל בסוכה ואמרו עלייהו לא שהלכה כן: **תרי קבי דתמרי.** בגרעיניהון הוו קבא דקשייתא: **וסריה.** יש בהן קב גרעינין ויותר אלמא הגרעין יותר מן הכותבת וסריה לשון עודף כמו תסרח על אחורי המשכן (שמות כו): **אם השליס.** י״ל סעודות שאדם חייב לאכול בסוכה לדברי רבי אליעזר במסכת סוכה: **תרגימא.** ליפתן: **שאור בבזית.** לענין כל ירקא וכל ימלא: **שיעורו של זה לא כשיעורו של זה.** על כרחך דחמץ נפיש מכזית ולהכי כתב שאור דאי לא כתביה וגמר ממחן הוה אמינא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא מיחייב עליה אלא בשיעורא רבה להכי כתביה רחמנא לחיובא אכזית דאילו בפחות מכזית ליכא למימר דלא תהא רשיה חמורה מאכילה דסתם אכילה בכזית על כרחך החמור בכזית והקל ביותר מכזית: **מכדי בית שמאי.** לא אמרו בכותבת אלא משום דבעו שיעור חמץ טפי משל שאור שהוא בבזית מדאילטריך קרא למכתביהו ואם מצאו שיעור פחות מככותבת והוא יתר על כזית היו משערין בו ואם כביצה פחותה מככותבת ליתני כביצה ואי נמי כי הדדי נינהו לימא כביצה שהוא שגור במשנה יותר מככותבת לענין טומאת אוכלין: **כותבת פחות כביצה.** וכית שמאי כותבת סתמא אמור: **מזמנין.** מברכין על המזון אחריו:

מסורת הש״ס

ה) סוכה כו. ע״ש, ג) ביצה ב. עדיות פ״ד מ״ה, ג) ביצה ז., ד) [יומא מח: וש״נ], ה) פסחים מט: ברכות מה., ו) [ברכות מט: פסחים מט:], ז) [שיין לעמוד ה], ח) [עי׳ תוס׳ סוכה כז. ד״ה הא כביצה ותוס׳ חולין קז. ד״ה מאי לאו], ט) [שבת קיז:].

תורה אור השלם

1. וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ:
דברים ח י

גליון הש״ס

גמ׳ **הא סתמא כביצה.** מדבכי מוס׳ ד״ה לומר מבואר דהיה להם הגירסא הא סתמא פחות מכביצה: **תוס׳** ד״ה **הא כביצה. אלא לאוכלי תרומה.** עיין בשעת אכילת תרומה. עיין טורי אבן חגיגה כד ע״ב ד״ה ל״ל:

הגהות הב״ח

(**א**) גמ׳ ואי נמי כי הדדי נינהו חדא מיניייהו נקט כל״ל:

מוסף רש״י

שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. להכי לא יליף שאור ממחן, משום דחמץ בכבכותבת, דלא תימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ושאור נמי בכבכותבת, להכי כתביה בהדיא לשעורי בשיעורא זוטא ושיעורא רבה, ולהכי נקט כותבת, דבהכי הוי יתורי דעתא, אי נמי שיעורין אלכה למשה מסיני (ביצה ז:). עד כמה מזמנין. אלמא כאתא דתנן תמיין לומן ואין רשאין ליאכל (פסחים מט:) כמה יאכל עמהם ויתמיד עמהם בזימון, ונפקא מינה לרוציאם ידי חובתן אם יתנו לו הכוס לברך (ברכות מה.). **ואכלת ושבעת.** מהאי קרא נפקא לן ברכת המזון בברכות (פסחים מט:).

תוס׳ ישנים (המשך)

[פ״ח ה״כ], ולהכי פריך ליה התם דבהא לא אשמועינן מידי. גרלאה [לן]. **עד כמה מזמנין** עליו **עד כזית רבי יהודה בו׳ עד ואכילה בכזית.** גרלאה לרבינו דהכי קרלאי ליתנהו אלא לאמכתא בעלמא, דמן התורה שביעה בעינן (כלתמרינן בעלמא) כדאמרינן בברכות [כ, ב] והן מדקדקין בעלמן עד כזית ועד כביצה, ואמרינן נמי בפרק מי שמתו (שם) גבי בן מבכך לאביו ואשה מברכתו לבעלה] עד כגון לאכל שיעורא דרבנן ואתי דרבנן ומפיק דרבנן, ופירש רש״י שלא אכל [אלא] כזית, ועוד ר״ל דאיה מדאמרינן לעיל שהעלו לו לר׳ לזוק פחות מכביצה ולא ביכל אחריו, (ואי מן התורה מיירי דה״ס פחות מכזית לר״מ) [וה״ס פחות מכזית לר׳ מאיר, ואי מן התורה מיירי] אחד שיעור יהיה מדרבנן (והוא) [דהא ר׳ לזוק] לא ביכל כלל. וא״ת מדאמר בפרק שלשה שאכלו [שם מח, א] יצאו מלגא [ומלכאם] כזיתו ריפתא כו׳ עד דאייתו ליה כסא (דחמרא) [אחרינא] ואשתי ואמר רבא שמעון בן שטח לגרמיה דעבד לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן, משמע הא אם אכל כזית מוציא יצאו ואכיריו שאכלו הרבה, והיכי מצי מפיק כיון שלא אכל אלא שיעור דרבנן. ואומר דבינו דודאי בגמי שאמר (א״) מיירי שלא אכל הקטן אלא שיעורא דרבנן ואיכא מרתי דרבנן, ואין יכול להוציא הגדול שאכל הרבה. אי נמי אי אכלו הקטן והגדול הרבה לא יפטרנו הקטן, אבל התם מיירי שאכל הקטן הרבה והגדול לא אכל אלא כזית דכולהו אינו אלא מדרבנן, אבל שמעון בן שטח שהיה גדול, היה יכול להוציא אחרים. [והר״ר יעקב מקורביל היה אומר] דמן התורה הוי שיעורא בכזית ושיעור פחות מכזית הוי מדרבנן בבריה כגון גרגיר ענב אחד, אבל פחות מכזית ומכביצה בדבר שאינו בריה, ס״ל לברך כלל, ומביאין] ראיה מהיכולמי [ברכות פ״ו ה״א] דקאמר ר׳ יוחנן אכל זית ובירך עליו תחילה וסוף ופריך עלה והלא חסר גרעין, ומתרץ שנייה (שריא) [ההיא] שהיא בריה, והתלמוד שלנו מירץ [ב]ענין אחר בברכות [לח, ב], משמע מיהא מדדרבנן צריך לברך אפילו פחות מכזית בבריה. ואין גראה לרבינו לומר כן דהא לישנא דולא ישא פיוס כו׳ שהן מדקדקין עלמן עד כזית ועד כביצה משמע שהוא מדדרבנן כדפריסיס. ב)

כו׳ עד דאייתו ליה כסא (דחמרא) [אחרינא] ואשתי ואמר רבא שמעון בן שטח לגרמיה דעבד לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן, משמע הא אם אכל כזית מוציא יצאו ואכיריו שאכלו הרבה, והיכי מצי מפיק כיון שלא אכל אלא שיעור דרבנן. ואומר דבינו דודאי בגמי שאמר (א״) מיירי שלא אכל הקטן אלא שיעורא דרבנן ואיכא מרתי דרבנן, ואין יכול להוציא הגדול שאכל הרבה. אי נמי אי אכלו הקטן והגדול הרבה לא יפטרנו הקטן, אבל התם מיירי שאכל הקטן הרבה והגדול לא אכל אלא כזית דכולהו אינו אלא מדרבנן, אבל שמעון בן שטח שהיה גדול, היה יכול להוציא אחרים. [והר״ר יעקב מקורביל היה אומר] דמן התורה הוי שיעורא בכזית ושיעור פחות מכזית הוי מדרבנן בבריה כגון גרגיר ענב אחד, אבל פחות מכזית ומכביצה בדבר שאינו בריה, ס״ל לברך כלל, ומביאין] ראיה מהיכולמי [ברכות פ״ו ה״א] דקאמר ר׳ יוחנן אכל זית ובירך עליו תחילה וסוף ופריך עלה והלא חסר גרעין, ומתרץ שנייה (שריא) [ההיא] שהיא בריה, והתלמוד שלנו מירץ [ב]ענין אחר בברכות [לח, ב], משמע מיהא מדדרבנן צריך לברך אפילו פחות מכזית בבריה. ואין גראה לרבינו לומר כן דהא לישנא דולא ישא פיוס כו׳ שהן מדקדקין עלמן עד כזית ועד כביצה משמע שהוא מדדרבנן כדפריסיס. ב)

כל השיעורין. האמורין באוכלין: **שאינה הכתוב.** לקמן קמפרש ליה: **ורמיה לדבר.** למה שאמרתי שלפי שאינה הכתוב במשמען שינו חכמים בשיעורן יש ראיה מיום הכפורים שאף בו שינו חכמים בשיעורן מפני שאינה בו הכתוב במשמעו: **אשר לא תעוה.** ולא כתיב אשר תאכל: **מאי ראיה.** למה לו להביא ראיה מאי אוכלא דהאי מהאי (א) מה פורש ביום הכפורים במשנה להודיענו שהטעם משום דשינה הכתוב הוא יותר משלא פירשו התם בטומאה נמי חזינן דשינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורן: (ב) **אי מהתם.** מדשינה הכתוב בטומאה הוה אמינא אין שם שינוי הכתוב לאוכלים הוא למיכתב מכל האוכל אשר יאכל כי היכי דכתיב גבי משקה אשר ישתה קא משמע לן יום הכפורים דהתם ודאי שינה הכתוב במשמעו ושינו חכמים בשיעורן אמור מעתה את שאינו בטומאה נמי משום טעמא דשינה הכתוב הוא דאשר יאכל שינוי משמעו חשיב להו: **מחוסר שחיטה.** כשיצא מתוך האוכל שנוגר בו ולא אוכל מיקרי לענין טומאה לא הוא ולא אמו דהא מחסרי שחיטה: **ואימא בן פקועה.** שנמצא בתוך בהמה שנשחטה דקיימא לן (חולין דף עד.) שחיטת אמו מטהרתו: **טעון קריעה.** דתנן (שם) קורעו ומוציא את דמו: **דבר יוכני.** עוף גדול הוא כדאמרינן בנכורות (דף מז:) שנבעה בילתו שש כרכים: **ווטר טובא לא גרסינן אלא ה"ג ואימר כביעותא דליפרתא: רבי אבהו דידיה אמר וכו'.** פירש במשמעו של מקרא פירוש אחר שלא פירש בו ר' אלעזר רבו ואין להשיב עליו: **האוכל חצי זמן הזה וכו'.** מפרש לה ואזיל: **אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן.** והכי קאמר האוכל פחות מכזית בזמן הזה יכתוב כשיעור זה אכלתי שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן ולקמן פריך א"כ ימעט בשיעורין מבעי ליה: **והתניא וכו'.** כלומר וכי אתי ב"ד ומחדש הלכה מי מחייב האי דאכל קודם שנתחדשה הלכה והא האידנא לאו שב מידיעתו הוא דאי נמי הוה ידע דאכל הוא הוה אכיל ליה דהא השתא קיים לן (ברכות דף לט.) דלא חייבה תורה אלא על כזית איגורי שהוא כזית ביצוי: **אשר לא תעשינה.** משמע שאילו ידע לא עשה אבל בשגגה עשה ואשם: **אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול.** והכי קאמר האוכל כזית ביצוי אל יכתוב מחייבני חטאת אלא יכתוב כזית ביצוי אכלתי שמא יבא בית דין ויפטרנו מקרבן ונמצא חולין לעזרה: **ה"ג עונשין מיכתב כתיבי אלא הכי קאמר שיעורין של עונשין וכו'.** שיעורי עונשין שעל ידן הוא עונש הלכה למשה מסיני באיזה שיעור הוא עונש: **יעבך.** הוא עתניאל בן קנז: **כמה ישחה.** מדבית הלל קפריך: **הכי גרסינן איבא ביניייהו כמלא לוגמיו דחוק.** לבית הלל ביצוי כדי שיסלקנו לגד אחד וירקא כמלא לוגמיו בריחה ולרבי אליעזר כמלא לוגמיו דחוק: **אם כן.** לבית הלל מיחייב בכדי שיסלקנו וכו' הוה ליה בציר מרביעית והוא לה מקולי בית שמאי וליתנייה במסכת עדיות גבי קולי בית שמאי שכולן שנויות שם:

עונשין מיכתב כתיבי. ה"ג רש"י אבל בספרים היה כתוב שיעורין מיכתב כתיבי פירוש מדר' חנן אדר חטה ושעורה ואמר בפ"ק דסוכה (דף ה:) כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר ומשני שיעורין של עונשין והדין עמו דל"ג ליה אדא דמאי משני שיעורין של עונשין דמכל מקום אכתי מיקשי לך שיעורין של עונשין מיכתב כתיבי ועוד בכל דוכתא דפרין הכי בפרק קמא דסוכה (שם) ודעירובין (ד' ד.) מייתי כל מילתא דרבי חנן והכא לא מייתי לה ועוד אמאי לא משני הכא כדמשני התם קרא אסמכתא בעלמא ועוד ליפרוך נמי עונשין מיכתב כתיבי אלא שמע מינה דהכי פרין עונשין מיכתב כתיבי אבל משיעורא לא פרין דסמיך אשיעויא דשינן התם (ב): **הכי** נמי **במלא** לוגמיו. הא דאמר פרק חלון (עירובין דף עט:) המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא אור"ת דהתם נמי כמלא לוגמיו וטעם הוי דבעינן יתובי דעתא דאי מלא לוגמיו ממש קאמר אם כן הוי טפי מרבעית כדמוכח הכא כי מוקי לה כמלא לוגמיו אז פריך אם כן הוה ליה מקולי בית שמאי אבל מעיקרא דקאמר מלא לוגמיו לא קשיא ליה א"כ היכי בעינן כולי האי והאמר בפרק ערבי פסחים (פסחים דף קח:) **דד' כוסות שיעורן** ברביעית וכוס של קידוש אחד מהם וא"כ היכי נפיק ידי קידוש כיון דבעי טעימה מלא לוגמיו ועוד אי סלקא דעתך מלא לוגמיו אם כן הוה טפי מייתובי דעתא דייתובי דעתא הוי כמלא לוגמיו ואמאי שיערו בכל חד וחד בדידיה בשלמא אי הוי בכמלא לוגמיו ניחא כדמשני בסמוך קיש להו לרבנן דבהכי מיתבא דעתא כל העולם טובא עוג מלך הבשן פורתא: **ושיערו חכמי' זו ביצת תרנגול'.** הקשה ר"ת בפ' חלון (עירובין דף פ:) אמרינן דשתי סעודות בכבר דעירוב י"ח גרוגרות הויין ובפרק כילד משתתפין (שם דף פב:) תנן רבי שמעון אומר שתי ידות לכבר משלש לקב דהיינו שתי סעודות שהם ה' ביצים ושליש ביצה שהכבר הוא ח' ביצים וכרבי שמעון קיימא לן דבכל דוכתא אמרינן כביצה לטמא טומאת אוכלין ולרבי שמעון עולה השיעור לכביצה אבל לשאר תנאי אינו כן ואכולהו תנאי קאי חצי חצי חציה לטמא טומאת אוכלין כדמוכח סוגיא התם וכשתחלק י"ח גרוגרות לחמש ביצים ושליש זה וזה שתי סעודות תמצא לכל ביצה ג' גרוגרות ושליש שמינית של גרוגרת דהה' ביצים ושליש ביצה יש ט"ז שליש ביצים ועולה לכל שליש ביצה גרוגרת אחת ושמינית וגרוגרת

לז א מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הל' ו
סמג לאוין קמו וקסט:
לח ב מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הל' ו:
לט ג מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב:
מ ד מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ו סמג לאוין סה עשה"ע או"ח [סימן רעא סעיף יג] וסי' תריב סעיף ט [וסימן רעא סעיף יג]:

מוסף רש"י

תפסת מרובה לא תפסת. כל מקום שתמצא שני דרכים אחד תופס מרובה ואחד תופס מועט, טוב לך לתפוס את המועט, שאפילו היה לך לתפוס את המרובה ותתפוס את המועט תפיסתך תפיסה, שיש בכלל המרובה המועט, אבל אם תתפוס המרובה והיה לך לתפוס המועט נמצאת שתפסת שלא כדת (חגיגה יז. ובני"ז ערכין ד: ועי' חולין קלח. הובא במוסף רש"י ד"ה ד:). **אשר לא תעשינה בשגגה ואשם.** וסמיך ליה אי הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו, דמשמע אשר לא תעשינה אם היה יודע שהוא אסור, ושגגה היתה לו וחטא ואשם הוא יביא (חולין ה:). **השב מידיעתו.** הפוסק ונבלע מתחלה ואין עונב אם היה יודע שהוא אסור, וכתו"כ גרס היוסב, שאם היה יודע שהוא חלב היה יושב ומבטל מעביבה זו (שם) ומומר לא שב מידיעתו הוא לפיכך אינו מביא קרבן על שגגתו (הוריות ב.). שיעורין. שנתנו חכמים לכל דבר, כגון כזית דם חלב פיגול ונותר וכזית מן המת שטמאת בהאל ושאר שיעורין (עירובין ד.) או: כגון כזית לכל אכילת איסור וכוכחנת ליום הכפורים (סוכה ה:).

רבינו חננאל

תניא רבי אומר כל איסורין שבתורה בכזית חוץ מטומאת אוכלין שהרי שינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורן, וראיה לדבר יום הכפורים ששינה הכתוב במשמעו דלא כתיב לא תאכל ביום הכפורים אלא לא תעונה, ובמקום שהיה לו לכתוב כי כל הנפש אשר [תאכל, כתיב אשר] לא תעונה וגו', ושינו חכמים בשיעורן בכותבת. ומאי ראיה לדבר יום הכפורים, דאי לאו יום הכפורים הוה אמינא אורחיה דקרא הוא, אלא למדנו דבר זה מיום הכפורים. ומהו ששינה הכתוב בטומאת אוכלין, מדהוה ליה למיכתב כל אוכל שיבא עליו [מים] יטמא, וכתב אשר יאכל, שמענן מינה דלא שינה בו אלא להוציאו מכשיעור שאר איסורין שבאכילה, כגון הנותר והפיגול והנבלה וכיוצא בהן. ודייקינן מדוקיה דקרא דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל, ואיזה זה, זה

א כל השיעורין כולן בכזית חוץ מטומאת אוכלין ששינה הכתוב במשמען ושינו חכמים בשיעורן וראיה לדבר יוה"כ מאי שינה הכתוב במשמעו [1]מלא תעונה ומאי שינו חכמים בשיעוריה ככותבת ומאי ראיה לדבר יוה"כ דאי מהתם הוה אמינא אורחא דקרא הוא [2]טומאת אוכלין כביצה מנלן א"ר אבהו א"ר אלעזר דאמר קרא [2]מכל האוכל אשר יאכל אוכל הבא מחמת אוכל ואיזה זה ביצת תרנגולת ואימא גדי מחוסר שחיטה ואימא בן פקועה טעון קריעה ואימא ביצת בר יוכני [6]תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת ואימא ביעתא דציפורתא דזוטר טובא רבי אבהו דידיה אמר מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה אוכלו בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא בית דין אחר וירבה בשיעורין מאי ירבה בשיעורין אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן והתניא [3]אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו אלא דלא מחייבי קרבן עד דאיכא כזית גדול ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא דמחייבי קרבן אכזית קטן מאי ירבה בשיעורין שמא ירבה בקרבנות מחמת שיעורין א"ר יוחנן [3]שיעורין ועונשין הלכה למשה מסיני עונשין מכתב כתיבי אלא ה"ק [7](אמר רבי יוחנן) [3]שיעורים של עונשין הלכה למשה מסיני תניא נמי הכי שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תיקנום והכתיב [8] [4]אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום: השותה מלא לוגמיו: אמר רב יהודה אמר שמואל [7]לא מלא לוגמיו ממש אלא כל שאילו יסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו והא אנן תנן מלא לוגמיו אימא כמלא לוגמיו מיתיבי כמה ישתה ויהא חייב בש"א רביעית ובה"א מלא לוגמיו רבי יהודה אומר משום ר"א כמלא לוגמיו רבי יהודה בן בתירא אומר כדי גמיעה מי עדיפא ממתניתין דאוקימנא כדי שיראה הכי נמי כדי שיראה אי הכי היינו ר"א איכא בינייהו מלא לוגמיו דחוק [1]מתקיף לה רב הושעיא אם כן הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אמר ליה כי

ביצת תרנגולת כו'. פי' בן פקועה, בן בקועה כגון בהמה שנשחטה ובקעו כריסה ומצאו בתוכה ולד, כדתנן השוחט את הבהמה ומצא בה בן שמונה חי או מת אם בן ט' מת, קורעו ומוציא את דמו. והא דר' אבהו עדיף מדר' אלעזר, דאמר אשר יאכל, אוכל שאתה יכול לאכלו בבת אחת, ואיזה זה ביצת תרנגולת, שיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזקת יותר מביצת תרנגולת. א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך לכתוב שיעורו שמא יבא בית דין אחר ויאמר דלא מיחייב עד איכא כזית גדול. אמר ר' יוחנן] שיעורין של עונשין בכזית הילכתא למשה מסיני. תניא נמי הכי שיעורין של עונשין הלכה למשה מסיני. אחרים אומרים בית דינו של יעבץ ותקנום. ומקשה אלה המצות כתיב, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. ושנינן היו הלכה למשה מסיני ושכחום, וחזרו בית דינו של יעבץ ותקנום. **השותה מלא לוגמיו חייב.** אוקימנא למתני' מלא לוגמיו, כל שאילו יסלקם לצד אחד וירא כמלא לוגמיו, ותני מתני' כמלא לוגמיו. ואותבינן עלה כמה ישתה ויהא חייב, בית שמאי אומרים רביעית ובית הלל אומרים מלא לוגמיו. ושנינן תני [כ]מלא לוגמיו.

מט"ז זיתים לכל היותר, ובפרק חלון קאמר ר"מ גרוגרות, [ו]כט"ז סגי, וגרוגרת גדולה מכזית כדאמרינן בפרק המצניע [שבת נא, ב] גבי זרק (לבית שמאי) [כזית תרומה לבית שמא] כו', וקאמר [אי] לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה בעינן. ואומר רבינו יאמק דבעירובין מיירי בגרוגרות שהן בגלא גרעין ועל ידי כך נמעטות ונדרסות בבת אחת יותר מג' זיתים או שיש שהן עם הגרעין. ואין נראה לרבינו דהא הא דקאמר אין בית הבליעה מחזיק יותר מג' זיתים בבכורים שהיא רכה כדבר (ונראה) [ונעקה] לאכול, ועוד דגרוגרת בפרק המצניע נמי היא בלא גרעיניה, מיהו יכול לומר דהני גרוגרות בפרק המצניע [לא] הוו נמעטות ונדרסות. ורבינו תירץ דוודאי הך (נימא) [מתני'] דר"מ גרוגרות לא מיתוקמא כדרבי שמעון, דתנא"ג (דקיימא) [לן כותיה בכביצה לטמא טומאת אוכלין, (ו)הייגו משום דלא אפשר בפרק כילד משתתפין אלא רבי יוחנן בן ברוקה, אבל כולהו תנאי דהתם אזלי בשיטתיה התם בבריימתא, אבל מכל מקום (משיעור) [בשיעור] מזון שתי סעודות לא קיימא לן כוותיה, אלא פסיקא ליה למתניתין דתלון דאמר ר"מ גרוגרות כר"מ לו כרבי יהודה בכילד משתתפין, ורב יהודה דאמר התם תרתי ריפתא איכריתא, תדע שיעורא הוא. מ"ר. וקשה לי על זה דאם כן הוה ליה למתני דאמר לפרושי בהדיה דלא פליגי דאידי ואידי חד שיעורא הוא. ונראה לי לתרץ דהתם דתלון מייירי בשיעור כמו שפי' שם רבינו

מיכתב כתיבי כו'. כך בספרים היה כתוב שיעורין מיכתב כתיבי דל"ר חנן בר חטה כו', ומתקו רש"י, משום דקשיא ליה דהא אמרינן בעירובין [ד, ב] וסוכה [ה, ב] [ד]קא"ר חנן בר חטה אמר בעלמא,

וגרוגרת גדולה מכזית כדמוכח בר"פ המלניע (שבת דף נא:). כדפרשינן לעיל וא"כ היכי אמרינן בכריתות פרק אמרו לו (דף יד:) גבי יש אוכל אכילה אחת דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים ואור"י דנהי דקיימא לן כר' שמעון בהא דכבילה לטומאת טומאת אוכלין בשתי סעודות דעירוב לא קיימא לן כווותיה אלא או כר' מאיר או כרבי יהודה כדמוכח התם דרב יוסף ורבא כרבי מאיר קיימי ואינהו נמי מודו דכבילה לטומאת טומאת אוכלין כרבי שמעון דאליה לבית המנוגע ואלי אליה לפסול גויה ואלי אלי אליה לטומאת אוכלים לאו ארבי מאיר ור' יהודה קאי אלא ארבי שמעון וארבי יוחנן קאי שהזכירו שיעור הככר תדע דהא קתני התם בברייתא בגמרא כמה שיעור אלי פרס שתי ביצי' חסר קימעא דברי ר' יהודה ש"מ דקאי בשיטתיה דר' שמעון דקאמר אלי אליה לפסול הגויה בשתי ביצים ור"ת תירץ בע"א וזה לשונו דגרוגרות בלא גרעינין קאמר הכא וממעכות ונדרסות טפי ונותנים להשימון בבית הבליעה וזיתים יש בהם גרעינין וקשין הן ועגולין ואינן נדבקין בבית הבליעה ולכך הוי שיעור ב' זיתים קשין כשיעור ג' גרוגרות ועוד דרכין ונותנין לאכול וכותבת הגסה עדיפא מכזית וגרוגרו' ובגירא מכבילה (וכו') ולא נהירא לר"י דגרוגרות אין בהן גרעין אבל תאנים שנדרסו וההיא דכריתות (דף יד.) נמי דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים בבשר איירי דלא שייך ביה גרעין וקשה ועגולין: **וחצי פרס בכדי אכילת פרס.**

תימה לריב"א בפ"ק דשבת (דף יד.) מפרש טעמא דפסול גוויה משום דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושדי משקה דתרומה לפומיה ומטמא להו וא"כ בכבילה ליפסל גופיה כיון דאית בהן שיעור לטמא טומאת אוכלין [1] ותירץ כיון דגזרי משום דילמא שדי משקה תרומה לפומיה וקיס להו לרבנן דבבגיר מאכילת שתי ביצים אין אדם למא לשתות והוא בעצמו הקשה לדבריו שותה משקין טמאין אמאי אינו טמא עד שישתה רביעית כדאיתא פ' קדשי מזבח במסכת מעילה (דף י:) הא משקה מטמא אחרים במשהו כדמוכח בפ"ק דפסחים (דף יד.) ובברכות פרק אלו דברים (דף נב.) מיהו לפר"ת שפירש דמדאורייתא לא מטמאו אלא ברביעית ומדרבנן הוא דגזור במשהו ניחא דלא רצו לגזור אלא במשקין דמטמו מדאורייתא ור"ת פי' דשתי גזירות הוו דמעיקרא גזר בשתי ביצים דנפסל גופיה מלאכול בתרומה אבל מותר ליגע וכן משמע לישנא דפסול גויה ולאו טעמא דמפרש פ"ק דשבת (דף יד.) אלא מטעם אחרינא כמו דאמרי כיון דהאוכל אוכלין טמאין מותר לאכול בתרומה אף על גב דנגעי בהדי הדדי בתוך הגוף ואתי למימר מה לי דנגעי בגופו מה לי בחוץ ואתי למישדי תרומה לאוכלים טמאין וא"ת א"כ בכבילה לגזור ויש לומר משום דכי אכיל כבילה אין נכנס למעיו כבילה שא"א אלא קצת בין השיניים והמיכייס וכיון דאפיקת' מכבילה אוקמה אשתי ביצים אבל משקין סגי ברביעית שאינן נשארים בין המיכייס והשיניים ור"י הוסיף על דבריו לפרש טעמא לשתי ביצים כיון דאפיקתיה מכבילה אוקמה אחתי שיעור פרס סעודה דבית המנוגע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדמשמע בפרק כילד משתתפין (עירובין דף פג.) והיא גזירה דשתי ביצים גזירה קדמונית היתה קודם י"ח דבר טובא תדע דהוה ס"ד הכא דהיא דאורייתא דפריך מוגטמתם בם מיכן דפסול גויה מן התורה ואי לא גזור אלא בי"ח דבר במאי טעי והא י"ח דבר ידועים לכל ופשט איסורן כדאיתא בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו.) ועוד א"כ חסר להו מי"ח דבר לדברי המקשה ובי"ח דבר גזרו בתר הכי האוכל ראשון וכו' אפי' בכבילה ומטעמא דהתם אפילו ליגע בתרומה נפסל גופו: כל

עיני הוא. איש כי יאכל פרט למזיק, כגון

ו) נראה דחסר כאן אחה תיבות ואולי דר"ל דבכבר הזה פליגי תנאי בעירובין דף פב ע"ב ע"ש.

האוכל אכילה נכה ביום הכפורים פטור. והא דאמרינן בזיר [כג, ו] ובסוריות [ו, ב] גבי שני בני אדם שנלו בפסחיהן אחד אכלו לשם אכילה נכה ואחד אכלו לשם מצוה, זה שאכלו לשם אכילה נכה ופושעים יכשלו בם, א"ל ר"ל האי רשע קרית ליה, נהי דלא עביד מצוה מן המובחר מצוה מיהא עביד, אלמא אכילה נכה שמה אכילה. ואומר רבינו שיש מילוק באכילות שיש אכילה נכה מאד שקן לאכול ויש לך שאינה נכה כל כך. מ"ר.

מא א מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל"א סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ט:

מב ב מיי' פ"א מהל' אבות הטומאה הלכה י:

מג ג ד מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סי' תריב סעיף ב:

מד ה [מיי שם] טוש"ע שם סעיף ו:

מה ו ז מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ח:

מוסף רש"י

ציר שעל גבי ירק. משקה היוצא מן הירק, ל"א ליר ממש שהיו מטפלין מאכלן ליר, **מצטרף לכזית.** ותפ"ג דלא קרים, כיון דבהדי אוכל מיתבר אוכל הוא (חולין קכ.). **האוכל אכילה גסה ביום"כ פטור.** דלא עבר על אשר לא תעשה, שאף זה עינוי הוא, שמזיק את עצמו (יבמות מ.). **כי יאכל פרט למזיק.** תרומה של כהן, אפילו בשוגג, שאינו משלם חומש אלא קרן כשאר מזיק (פסחים לב:) שאם שפך אוכלין או משקין של תרומה ולא נהנה מהן שאינו חייב (מעילה יט.).

רבינו חננאל

ואסיקנא כי איתשיל בעוג מלך הבשן איתשיל, דמלא לוגמיו יתר מרביעית, דהוה ליה בית הילל לקולא. ואקשינן מאי שנא אכילה דכולי עלמא בשיעורא חדא ככותבת, ובשתיה שיעורא דכל חד וחד כמלוא לוגמיו דידיה. ושנינן קים להו לרבנן דבשתיה דכל חד וחד לא מיתביה דעתיה אלא כמלא לוגמא דידיה, אבל בדחבריה לא, ובאכילה ככותבת כולי עלמא מייתבא דעתייהו. מיהו לכולי עלמא טובא, לעוג מלך הבשן פורתא. בשר שמן ככותבת מייתבא טובא, לולבי גפנים ככותבת פורתא. פי' פרס חצי חלה שהיא ו) כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס. כלומר, אם אכל מעט לחם טמא ומעט בשר טמא, אם יש בשניהם שיעור חצי פרס מטמא גופו מלוכל תרומה וזו היא טומאת גויות. ועל זה התקיף רבינא אם שהה מתחילת אכילתו נותר או פיגול שאיסורן כזית ואכל מעט מעט עד שהשלימו לכזית בשיעור פרס, ניצטרפו כל האכילות וחייב, ואם שהה יותר מזה אין מצטרפין אלא בטל המיעוט במיעוטו, ואכילת אוכלין טמאין חצי פרס מעט מעט כשיעור שהיית אכילת פרס מצטרפין ומטמא הגוף, ואם הוא [שיעור] שיהוי יותר מזה בטלו האוכלין, וכי שיעור אחד לכזית שיעור אחד לחצי פרס. ופריק ליה רב פפא הנח לטומאת גויות דמדרבנן היא לפיכך מקילין בה, ודאי קרא דכתיב אל תטמאו בהם ונטמתם בם, מיכן לטומאת גויות מן התורה, טומאת גויות מדרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא. **אמר** רב פפא אומצא ומלחא דעלה, מצטרפין לכזית, אע"ג דמלחא לבדה לאו מאכל הוא, כיון דאורחא דאינשי מיכל אומצא במלחא מצטרף. וכל שכן שאר אוכלין שמצטרפין. ואם אכל מאיני מאכל הרבה מעט מעט עד שהשלים לכזית חייב. וכן ציר שעל ירק מצטרף, מהו דתימא משקה הוא, קמ"ל כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא. אבל אכל אכילה גסה ביום הכפורים דהוא מצטער ממה שאכל הרבה ומוסיף על מנהגו פטור, מאי טעמא אשר לא תעונה כתיב, וזה אכילתו

גליון הש"ס

גמ' מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. עי' מוקין דף לד ע"ב תוס' ד"ה והסליקי: **רש"י** ד"ה ולא תטמאו כו' אין ישראל מוזהרים מליטמא. תמוה לי הא גם הכנים אין מוזהרין בפ' תמור רק בטומאת מת ולא בשרץ:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' אמר ליה אביי באכילה קיס להו לרבנן: (**ב**) שם ככותבת בכדי אכילת פרס וחצי פרס בכדי: (**ג**) רש"י ד"ה כזמתבת כו' אף הוא שיעורו לצירוף אכילתו כו' והשתא קולא הוי דפטרי ליה: (**ד**) ד"ה תני פרס כו' בכדי אכילת פרס ותו לא וכיון דשיעורא: (**ה**) ד"ה ולא תטמאו כו' אלא מזהרת אכילתן הוא וכמ' ונטמתם:

תוס' ישנים

ועוד מאי שנא דלא מייתי לה לטולה מילתא דר' חנין כמו שמביא בריש עירובין ובפרק קמא דסוכה. ואני ראיתי לומר דלא קשיא מידי דבברכות משמע דאיכא תמורא דאית ליה דהוו מלאוריתא לרבי חנין דקאמר התם דבי יצחק כל המוקדש בפסוק זה [מוקדש לבדקה, ופליגא דרבי חנין דל"ר חנין כל הפסוק הזה] לשיעורין נאמר כו' ואידך ומיתכבא שיעורין מי מתיבי, משמע דלרבי חנין מיהא הוו מן תורה, והא דפריך שיעורין מיתבא כתיבי הוא הדין דהוה מצי למיפרך מעושרין אלא לרבותא נקטיה, והא דלא מפיים מילתיה דר' חנין, כיוצא בזה מצינו בהערל [יבמות עח. א] דמייתי התם מילתא דר' יצחק דרובו ואינו מקפיד (עצלתם) [נצלין] כו' ואינו מבא כולה. ואין רבינו מודה, דודאי כולי עלמא אית להו דשיעורין לא כתיבי, ומ"מ קאמר בברכות דכיון דאסמכינהו אקרא אין לנו ללמוד משם שנכתבו כסדר המוקדש בפסוק מוקדש לברכה. **אם** בן הוה ליה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. אבל אי הוה מלא לוגמיו ממש אז אזלי ב"ש לחומרא דהוי יותר מרביעית. ומכאן יש ללמוד דהא דאמרינן בפסחים בפרק בתרא [קז, א] גבי קידוש ואם טעם מלא לוגמיו יצא, היינו (דמלא) [כמלא] לוגמיו, דבכזה של ברכה אין צריך אלא רביעית כדאמרינן בשבת בפ' המוציא [עו, ב]. ע"כ מעמוד קודם מדרבנן וקרא **אסמכתא בעלמא.** מכאן היה מביא רבינו ענקב דאיה דגזירת גוויה אין זה גזירה דהאוכל לאכול לאשון דר"ת דבר דפ"ק דשבת [יד, א] (ממועטי) [מדטעי] תלמודא לימוד הכא שהיא מן התורה וגזרה דר"ת דבר פשוט לכל דאינו כי אם דרבנן. ועוד מלרכתי בה הרבה בשבת ובפ"ק דעירובין ובפרק כילד משתתפין [פב, ב]. קמ"ל **כל אכשורי אוכלא אוכלא הוא.** ואם"ג דלענין שאר דברים משקה הוא דלאמרינן בפרק ערבי פסחים [קטו, א] כל שיטובו במשקה צריך נטילת ידים, פי' לפי שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין לחיות תחילה [פרה פ"ח מ"ז] ומשמע אפילו ציר ומורייס, מ"מ לענין יום הכפורים כל דבר אכילה אוכלא הוא.

מסורת הש"ס

(**א**) [ל"ל כזית וכ"ג הערוך בערך גויה ג"ל], (**ב**) תוס' קכ., (**ג**) יבמות מ., (**ד**) [עי' תוס' יבמות מ. ד"ה אכילה ותוס' ב"ק דף קי. ד"ה אכילה ותוס' מיר כג. ד"ה פסח ותוס' פסחים קז: ד"ה דילמא], (**ה**) [פסחים לב: ב"מ נט: מעילה יט.], (**ו**) [עירובין פב:], (**ז**) [עי' מבוהר יומר בתוס' סוטה ל. ד"ה הא וכו' ספר היסר וכו'],

---

תורה אור השלם

1. אֶל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם: ויקרא יא מג
2. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תֵעָנֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרַתָּה מֵעַמֶּיהָ: ויקרא כג כט
3. וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד

שכוסס. כל דבר שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו קרי ליה כוסס: **שופין.** פרוש"ש בלע"ז שבלע בלא כסיסה: **ראשון משלש קרן וחומש.** שאף היא דרך אכילתן: **ושני משלש דמי עליס לראשון.** שהרי קרנן הראשון ומתחייב בתשלומיהן והן אינן ראויות עוד אלא להסקה:

שכוסס שעורים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש [1]כי [ה]יאכל פרט למזיק אמר רב שיזבי א"ר יוחנן [א]זר שבלע שופין של תרומה והקיאן ואכלן אחר ראשון משלם (את) קרן וחומש [2]שני [ב]אין משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד: האוכל והשותה אין מצטרפין: מאן תנא אמר רב חסדא במחלוקת שנויה ור' יהושע היא דתנן [ג]כלל א"ר יהושע [ב]כל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרף טומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא טומאתו לא טומאתו ולא שיעורו אין מצטרפין רב נחמן אמר אפילו תימא רבנן עד כאן לא קא אמרי רבנן התם אלא לענין טומאה דשם טומאה חד היא אבל הכא משום יתובי דעתא הוא והאי לא מיתבא דעתיה וכן אמר ר"ל במחלוקת שנויה ורבי יהושע היא דתנן כלל א"ר יהושע כו' ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא לענין טומאה אבל הכא משום יתובי דעתיה הוא והאי לא קא מיתבא דעתיה: **מתני'** [ד]אכל ושתה בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת אכל ועשה מלאכה חייב [ה](שני) חטאות [ד]אכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה (ו) [ה]ושתה ציר או מוריים פטור: **גמ'** אמר ר"ל מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר היכי נכתוב נכתוב רחמנא לא יאכל [ו]אכילה בכזית נכתוב רחמנא לא תעונה קום אכול משמע מתקיף לה רב הושעיא נכתוב רחמנא השמר פן לא תעונה א"כ נפישי להו לאוי מתקיף לה רב ביבי בר אביי נכתוב רחמנא השמר במצות עינוי אם כן [ז]השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה מתקיף לה רב אשי נכתוב אל תסור מן העינוי קשיא ותנא מייתי לה מהכא [ח]2ועניתם את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו יכול יהא ענוש (ט) על תוספת מלאכה ת"ל 3וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה על עיצומו של יום ענוש כרת ואינו ענוש כרת על תוספת מלאכה יכול לא יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה אבל יהא ענוש כרת על תוספת עינוי ת"ל 4כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה על עיצומו של יום ענוש כרת ואינו ענוש כרת על תוספת עינוי יכול לא יהא בכלל עונש אבל יהא מוזהר על תוספת מלאכה ת"ל 5וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה על עיצומו של יום הוא מוזהר ואינו מוזהר על תוספת מלאכה יכול לא יהא מוזהר על תוספת מלאכה אבל יהא מוזהר על תוספת עינוי ודין הוא ומה מלאכה שנוהגת בשבתות וי"ט אינו מוזהר עליה עינוי שאינו נוהג בשבתות וי"ט אינו דין שלא יהא מוזהר עליו אבל אזהרה לעינוי של יום עצמו לא למדנו מניין לא יאמר עונש במלאכה דגמר מעינוי ומה עינוי שאינו נוהג בשבתות וי"ט ענוש כרת מלאכה שנוהגת בשבתות וימים טובים לא כל שכן למה נאמר מופנה להקיש ולדון ממנו גזרה שוה נאמר עונש בעינוי ונאמר עונש במלאכה מה מלאכה לא ענש אלא אם כן הזהיר אף עינוי לא ענש אלא אם כן הזהיר איכא למיפרך מה לעינוי שלא הותר מכללו תאמר במלאכה שהותרה מכללה אלא לא יאמר עונש בעינוי דגמר ממלאכה מה מלאכה שהותרה מכללה ענוש כרת עינוי שלא הותר מכללו לא כל שכן למה נאמר מופנה להקיש ולדון ממנה גזירה שוה נאמר עונש בעינוי ונאמר עונש במלאכה מה מלאכה ענש והזהיר אף עינוי ענש והזהיר איכא למיפרך מה למלאכה שכן נוהגת בשבתות וימים טובים תאמר בעינוי שאינו נוהג בשבתות וימים טובים אמר רבינא האי תנא עצם עצם גמר מופנה דאי לא מופנה איכא למיפרך כדפרכינן לאיי אפנויי מופנה (ג) חמשה קראי כתיבי במלאכה חד לאזהרה דיממא וחד לאזהרה דליליא וחד לעונש דיממא וחד לעונש דליליא וחד לאפנויי למגמר עינוי ממלאכה בין דיממא בין דליליא דבי ר' ישמעאל תנא נאמר כאן עינוי ונאמר להלן עינוי מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר אף כאן לא ענש אא"כ הזהיר רב אחא בר יעקב אמר יליף שבת שבתון משבת [ט]בראשית מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר אף כאן לא ענש אלא אם כן הזהיר רב פפא אמר הוא

בל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרפין. שמעתי מקשה מאי איצטריך קרא לרבי עקיבא בפרק קמא דסנהדרין (דף ז.) לרביעית דס מצטרפין לדברי הכל ומאי טעמא דרבנן דפליגי והא קיימא לן כל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרפין ומתרצא דמיירי ברביעית דס הבאה משני נפליס אחין לא בזה ולא בזה רביעית מתחילה אבל שני מתיס שיש בכל אחד טפי מרביעית לדברי הכל מצטרפין חצי רביעית מזה וחצי רביעית מזה וכן שמעתי שיש להיות בתוספתא אמנם לא מצאתי אותו: **השמר** דעשה עשה. אע"ג דרבי יוחנן אית ליה בפ' הקומץ רבה (מנחות דף לו:) השמר דעשה נמי לאו הכא אליבא דריש לקיש דהוא מרא דשמעתא משני: שהפלפלין

שבוסס. כל דבר שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו קרי ליה כוסס: **שופין.** פרוש"ש בלע"ז שבלע בלא כסיסה: **ראשון משלש קרן וחומש.** שאף היא דרך אכילתן: **ושני משלש דמי עליס לראשון.** שהרי קרנן הראשון ומתחייב בתשלומיהן והן אינן ראויות עוד אלא להסקה:

שמחלוקת. השנויה במקום אחר שנויה במשנתנו ולא דברי הכל היא אלא רבי יהושע היא: **שטומאתן ושיעורן שוה.** כגון שני חלקי זיתים משני מתים או משני נבילות או שני חלקי עדשה משני שרצים שזמן טומאתן שוה ושיעורן שוה לטמא בשיעור אחד: **טומאתו ולא שיעורו.** כגון שרץ ונבילה ששניהן טומאת ערב אבל אין שיעורן שוה לטמא שזה בכזית וזה בכעדשה: **שיעורו ולא טומאתו.** כגון מת ונבילה ששניהן בכזית וזה טומאת שבעה וזה טומאת ערב: **מתני'** אינו חייב אלא **חטאת אחת.** דחד שמא הוא דאכילה ושתיה מחד קרא נפקי: **אכל ועשה מלאכה.** תרי שמות שיהו דמתרי קראי נפקי: **גמ' אכילה בכזית.** משמע והתורה לא חייבה עליו אלא ביישוב הדעת: **השמר פן לא תעונה.** השמר פן תבא לידי לא תעונה: **א"כ נפישי להו לאוי.** השמר ופן ששניהן לא תעשה הן ואינן אלו אחד אומרין שמא לא רצה להרבות בו לאוין: **השמר דלאו.** כגון השמר בנגע הצרעת (דבריס כד) שלא יקוץ בהרתו: **השמר דעשה.** השמר שתתענה: **ותנא מייתי.** אזהרה בעינוי מהכא: **על תוספת מלאכה.** אם לא הוסיף מחול על הקודש להפסיק מן המלאכה מבעוד יום: **יהא מוזהר.** בלאו: **מה לעינוי וכו'.** כלומר עונש דמלאכה לאו מופנה הוא שאם באת ללמדו מעינוי יש להשיב מלאכה הותרה מקצתה אבל גבוה: **חמשה קראי כתיבי במלאכה.** ארבעה לאוין וכרת אחד באחרי מות ובפ' אך בעשור (שבחומש הפקודים) ט): **וחד לעונש דליליא.** דאם אינו ענין לאזהרה תהנו לענין עונש: **ואמר להלן** עינוי

מו א מיי' פ"י מהל' תרומות הל' ט:
מז ב מיי' פ"ד מהל' טומאת אוכלין הלכה יא:
מח ג מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ה:
מט ד מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' ה
סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ו:
נ ה מיי' וסמג שם טוש"ע שם סעיף ט בהג"ה:

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד
2. וּבְעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ: במדבר כט ז
3. וְכָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ: ויקרא כג ל
4. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֹנֶה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ויקרא כג כט
5. וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כח

הגהות הב"ח

(**ה**) מתני' משקין שאין לאוין לשניה פטור שתה איר: (**ו**) גמ' יכול יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה כו' כל מלאכה בעצם היום הזה **והאבדתי את הנפש ההיא מקרב** עמה על עיצומו כו' ונכרתה מעמיה על עיצומו: (**ג**) **שם** לאיי אפנויי מופנה מכדי חמשה קראי כתיבי:

לעזי רש"י

פרוני"ש. שזיפים.

רבינו חננאל

הכוסס שעורים של תרומה. וכן האוכל תרומה אכילה גסה משלם הקרן ואינו משלם את החומש. מאי טעמא איש כי יאכל כתיב פרט למזיק. א"ר יוחנן זך שבלע שופין של תרומה והקיאן, דרך בית הריעי, ובא אחר ואכלן, הראשון משלם קרן וחומש, והשני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד. **האוכל והשותה אין מצטרפין.** כלומר, המאכל והמשקה אין מצטרפין. אוקימנא רב חסדא למתניתין לר' יהושע ותנא קמא חולק עליו, דתנן במעילה פרק ד' כלל א"ר יהושע כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין זה עם זה, שיעורו ולא טומאתו, טומאתו ולא שיעורו אין מצטרפין. וביום הכפורים כיון שהאוכלין שיעורן ככותבת, והמשקין שיעורן (ברביעית) [כמלא לוגמין], שיעורו של זה לא שיעורו של זה לפיכך אין מצטרפין, ובר פלוגתיה דר' יהושע חולק. וא"ר יוחנן וגם רב נחמן קאי כוותיה, דמתניתין דברי הכל היא, ולא פליגי אלא לגבי טומאה דשם טומאה אחת היא. אבל הכא אי איכול אכילה ככותבת או שתי (כרביעית) [כמלא לוגמין] מייתבא דעתיה. אבל חצי כותבת אוכלין וחצי (רביעית) [מלא לוגמין] משקין לא מייתבא דעתיה. אבל ככותבת ושתה כרביעית בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. אמר ריש לקיש מפני מה לא נאמרה אזהרה בעינוי משום דלא אפשר, היכי נכתוב לכתוב לא יאכל אכילה בכזית היא, לכתוב לא תענה אכול משמע. מתקיף לה רב אשי ניכתוב לא תסור מן העינוי קשיא. **ותנא** מייתי לה אזהרה לעינוי מהכא, דתניא יכול יהא ענוש כרת על תוספת מלאכה דגמר מעינוי ומה עינוי שאינו נוהג בשבתות וי"ט ענוש כרת מלאכה שנוהגת בשבתות וימים טובים לא כל שכן למה נאמר מופנה להקיש ולדון ממנו גזרה שוה נאמר עונש בעינוי ונאמר עונש במלאכה מה מלאכה לא ענש אלא אם כן הזהיר אף עינוי לא ענש אלא אם כן הזהיר איכא למיפרך מה לעינוי שלא הותר מכללו תאמר במלאכה שהותרה מכללה אלא לא יאמר עונש בעינוי דגמר ממלאכה מה מלאכה שהותרה מכללה ענוש כרת עינוי שלא הותר מכללו לא כל שכן למה נאמר מופנה להקיש ולדון ממנה גזירה שוה נאמר עונש בעינוי ונאמר עונש במלאכה מה מלאכה ענש והזהיר אף עינוי ענש והזהיר איכא למיפרך מה למלאכה שכן נוהגת בשבתות וימים טובים תאמר בעינוי שאינו נוהג בשבתות וימים טובים אמר רבינא האי תנא עצם עצם גמר מופנה דאי לא מופנה איכא למיפרך כדפרכינן לאיי אפנויי מופנה (ג) חמשה קראי כתיבי במלאכה חד לאזהרה דיממא וחד לאזהרה דליליא וחד לעונש דיממא וחד לעונש דליליא וחד לאפנויי למגמר עינוי ממלאכה בין דיממא בין דליליא דבי ר' ישמעאל תנא נאמר כאן עינוי ונאמר להלן עינוי מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר אף כאן לא ענש אא"כ הזהיר רב אחא בר יעקב אמר יליף שבת שבתון משבת [ט]בראשית מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר אף כאן לא ענש אלא אם כן הזהיר רב פפא אמר הוא

עין משפט נר מצוה

גליון הש"ם

גמ' שני אין משלם אלא דמי עצים. עיין מנחות דף סט ע"ב תוס' ד"ה דבלע וכתובות דף ל ע"ב בתוס' [יבמות] על הגמרא מתחייב בנפשו:

מוסף רש"י

לא טומאתו ולא שיעורו. כגון מת ושרץ, דשרץ שיעורו בכעדשה וטומאתו עד הערב, ומת שיעורו בכזית וטומאתו שבעה (מעילה יז.). אכל ושתה בהעלם אחד. ביום הכפורים, אינו חייב אלא חטאת אחת. דשתיה בכלל אכילה (כריתות יח:). השמר דלאו לאו. השמר דכתיב במילתא דמזהר רחמנא לא תעשה הוי לאו גמור לגלות, כגון השמר בנגע הצרעת, דמשמע שלא יקוץ בהרתו, וכן השמר לך פן תכרות ברית וגו' (מנחות לז: וכעי"ז ערובין צו.). השמר דעשה עשה. כי האי דומכרת את המוקה (שם) דמשמע שמור לעשות תפילין (מנחות שם).

תוס' ישנים

זר שבלע שופין של תרומה והקיאן כו' והשני אינו משלם אלא דמי עצים בלבד. פירש לרביעו דהכא משמע [דמן]שהקיאן (ובטלו הוא) [נתבטלו ולא חזו] למיכל כלל אלא כמו עפר בעלמא הוי, ואילו בשאלתי גיד הנשה [מולין קנ, ב] אמריגן דאכל חצי זית והקיאו וחזר ובלעו לחייב שהרי נהנה גרונו בכזית. ומצינו למימר דהתם מיירי שלא בפניו כגון שלא ידע שהקיאו כדאמריגן בפרק בהמה המקשה [שם עג, א] דנהי בפניו לא חזי שלא בפניו מיחזא חזי. וכ"ל חיים כהן ז"ל תירץ דהכא מיירי בתרומה שנתבלה בחלת הראשון ונפקא ליה מתורת תרומה כדאמרינן בפ"ק דבריחות (ז, א) כהן שסך שמן של תרומה בן [בתו] ישראל מתעבל בו ואינו חוזר דכתיב ומתו בו כי יחללוהו, פרט לזו שנתבללה ושומנת. לכהי פטור הכאי, אבל בחולין מיירי גבי חלב. ואין נראה לחלק בין סך בה כהן שנעשה הדבר בהיתר לבעלה זר דשמא אכתי קאי [ו]קיימא באיסורא. אבל אין נראה לדבריו לפי טעמא משום חילול יאכל (הראשון) [הסנין] קרן לראשון לכל הפחות כמו פירות ומה לא יאכל אלא דמי עצים, ועוד דבטולה קוגיא דהכא מיירי בדברים שאינן לאוין לאכילה שקלקלום כגון אכילה גסה וכוסס שעורין. על כן נראה כדפרישית, ועוד היה אומר דבריו דטעמא משום אלא אלא מזי לאכילה כלל עוד משיקיאוהו. מ"ר. חד לענוש דיממא וחד לענוש דליליא. לא ידענא מי בעינן בכל דוכתא עונש דיממא וליליא [ב]מלאכה כגון שבתות וימים טובים ומאי טעמא*.

שהפלפלין חייבין בערלה. אין להקשות כמו שחייבין בערלה חייבין נמי במעשר וכיון שחייבין במעשר מטמא טומאת אוכלין כדתנן בפרק בא סימן (נדה דף נ.) כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין אלמא תניא התם נמנו וגמרו אין מטמאין טומאת אוכלין די"ל הא ברטיבתא הא ביבישתא אבל ה"ר שמעון מיינגיל"ח הקשה מהא דאמרי' בפ' בכל מערבין (עירובין דף כח.) זרע גרגיר מתעשר וכו' עד זרע גרגיר למאי חזי שכן ראשונים שלא היה להם פלפלין שוחקין אותו ומטבלין בו את הלוי וא"כ כל שכן פלפלין דעדיפי טפי ואפי' יבישתא חייב במעשר וכיון דחייב במעשר טמא טומאת אוכלין וי"ל דודאי אותן פלפלין שנשחקין וגובלין אותן במים כעין שעושין לטבל בו דבר הנהו חזו בעייניהו לאכילה וחייבין במעשר ומטמא טומאת אוכלין אבל אותם שלא נגבלו במים שנטחנו וידוקו כעפרורית בעלמא כעין שעושין לתת לתוך הקדירה הנהו פטורין מן המעשר דלא חזו לאכילה הכי ואין מטמא טומאת אוכלין אי נמי י"ל דזרע גרגיר אינו חייב במעשר משום הא מילתא לחוד שמטבלין בו לוי אלא לאחר שחיקתו חזי למיכל נמי בעייה ומשום הכי חייב במעשר והא דנקט התם ומטבלין בו לוי ולא נקט דאכלי ליה נמי בעייה משום דעיקר שחיקתו כדי לטבל בו אבל פלפלין דאפי' בתר שחיקתן לא חזו בעייניהו לא מחייבי ועוד יש להקשות על ההיא מתניתין דנדה והרי תבלין דחייבין במעשר כדאמרינן פ"ק דחולין (דף ו.) ואם תאמר לה עשי לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית ואין מטמא טומאת אוכלין כדמוכח בהעור והרוטב (שם דף קכ.) דמפרש בגמרא מאי קיפה פירמא ופריך אדיי היא עצמה מטמא טומאת אוכלין אלא מאי קיפה תבלין ומיהו י"ל דחושש משום מעשר דקתני לא קאי אלא אשאור אבל משום שביעית קאי אתרוייהו דאפי' אוכלי בהמה יש מהן שחייבין בשביעית כדמוכח במס' שביעית (פ"ח משנה ח) ולא נהירא דבפרק בכל מערבין (עירובין דף כט.) תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עוכלא תבלין וליטרא ירק ופי' רש"י דקאי אאין פוחתין לעני בגורן אלמא תבלין חייבין במעשר וי"ל שיש מיני תבלין הרבה יש מהן דעיקרן לטעמא עבידי והנהו פטורין מן המעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין והנהו מיירי בהעור והרוטב (חולין דף קכ.) ויש מהן דחזו לאכילה בעייניהו כגון בצל וקפלוט וכיולא בהם פעמים שמתבלין בהן הקדירה וכמו שבת דבפר' בא סימן (נדה דף נא.): והנהו חייבין במעשר ומטמא טומאת אוכלין והנהו איירי בפ"ק דחולין (דף ו.) ובכל מערבין (עירובין דף כט.) ואע"ג דאמרינן עלה בפרק בכל מערבין משום דקתני בה תבלין ותבלין לאו בני אכילה נינהו היינו בלא תיקון לגמרי שצריך תיקון קצת ולענין עירוב בענין דחזי בשעת קניית עירוב מידי דהוה אחטין ושעורין דאין מערבין בהן וחייבין במעשר: **הא ברטיבתא הא ביבישתא.** דיבישתא לא הויא מאכל ומהאי טעמא נמי אמרינן בכילד מברכין (ברכות דף לו.): דזגגבילא יבישתא איכא טעונה ברכה: אלא דשאני זרע גרגיר ששחקוהו גם הוא רחוי לאכול בפני עצמו, אבל פלפלין אין ראויין לאכול בפני עצמן אלא לטיבול בעלמא. אבל קשה עוד לר"ר אליהו בר' יוסף וכללא הוא, והרי תבלין שחייבין במעשר כדתניא [חולין ו, א] הנותן לשריפתו עיסה (מעשר את שהוא נותן לה) [לאפות וקדירה לבשל חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית] ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין כדתניא בפרק העור והרוטב [שם קכ, א] גבי מאי קיפה פירמא ומסקינן [ד]הייטו תבלין דאין מעשר טומאת אוכלין. ואומר רבינו דשני מיני תבלין יש, דהא אפילו שבת אמרינן פרק בא סימן [נדה נא, ב] דאיכא דלטעמא עבידא ואיכא דלאו לטעמא עבידא. אי נמי אומר ה"ר אלחנן דמעשר קאי אשאור, ותבלין (ושפעמי') [אשביעית גרידתא] דאפילו אוכלי בהמה [יש] דחייבין בשביעית.

הוא גופיה שבת איקרי דכתיב [1]תשבתו שבתכם בשלמא רב פפא לא אמר כרב אחא בר יעקב דקרא דכתיב בגופיה עדיף אלא רב אחא בר יעקב מאי טעמא לא אמר כרב פפא מיבעי ליה לכדתניא[ח] [1]ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש יכול יתחיל ויתענה בתשעה ת"ל בערב אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה הא כיצד [א]מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקודש ואין לי אלא בכניסתו [2]ביציאתו מנין ת"ל מערב עד ערב ואין לי אלא יוה"כ [3](ימים טובים) מניין ת"ל תשבתו אין לי אלא [ג](ימים טובים [3]שבתות) מנין ת"ל שבתכם הא כיצד כל מקום שנאמר שבות [ד](מכאן שמוסיפין) מחול על הקודש ותנא דעצם עצם האי בתשעה לחודש מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדיפתי דתני חייא בר רב מדיפתי [ה]ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשור מתענין אלא לומר לך [ו]כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי: אכל אוכלין שאין ראוין לאכילה: [ז]אמר רבא כם פלפלי ביומא דכפורי פטור כם זגגבילא ביומא דכפורי פטור מיתיבי [ח]היה רבי מאיר אומר ממשמע שנאמר [2]וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא אלא מה תלמוד לומר עץ מאכל עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה פלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה ואין ארץ ישראל חסרה כלום שנא' [3]לא תחסר כל בה ל"ק [ט]הא ברטיבתא והא ביבישתא א"ל רבינא למרימר והאמר רב נחמן [י]האי דאתי מבי הנדואי שריא ומברכינן עליה בורא פרי האדמה לא קשיא הא ברטיבתא והא ביבישתא ת"ר [יא]אכל עלי קנים פטור [יב]לולבי גפנים חייב [יג]אלו הן לולבי גפנים אמר רבי יצחק מגדלאה כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ ורב כהנא אמר כל שלשים יום תניא כוותיה דר' יצחק מגדלאה אכל עלי קנים פטור ולולבי גפנים חייב אלו הן לולבי גפנים כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ: שתה ציר או מוריים פטור: הא חומץ חייב מתני' מני רבי היא דתניא ר' אומר חומץ משיב את הנפש דרש רב גידל בר מנשה מבירי דנרש אין הלכה כרבי לשנה נפקי כולי עלמא מזגו ושתו חלא שמע רב גידל ואיקפד אמר אימר דאמרי אנא דיעבד לכתחלה מי אמרי אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אימר דאמרי אנא [יד]חי מזוג מי אמרי:

מתני'

עינוי. על דבר אשר ענה את אשת רעהו (דברים כב): **היא גופה שבת איקרי.** ובגלוי ג"ש נמי נפקא מיניה ודיה לכיון לאיקרי שבת לענין עינוי הוה ליה כשבת לענוש ולזהירה: **משבתו שבתכם.** ומשבת שבתון לא גמר לאיקרי שבת לאיצטריך ליה לרבויי כל (א) הענין כדאמר בריש פרקין (דף עד.) שבתון שבות אי נמי שבת שבתון היא לאו יומא איקרי שבת אלא הכי קאמר מנוח' מרגוע היא לכם והיכא נמי דכתיב שבת שבתון הוא לשון זכר אף לשון מנוחה הוא לשון זכר אבל יומא לא איקרי שבת להכי נקט תשבתו שבתכם יתירא דהוא גופיה איקרי שבת: **מיבעיא ליה לרבא.** לשאר ימים טובים ולא איום כפורים קאי: **ותנא דעלם עלם.** מדאיצטריך למעוטי לתוספת החול מעוטא ומאזהרה ממילא שמעינן דמוסיפין והאי ועניתם בתשעה מאי עביד ליה: **לא האוכל ושותה וכו'.** והכי משמע קרא ועניתם בתשעה כלומר התקן עצמך בתשעה (ב) שתוכל להתענות בעשרה ומדאפקיה קרא בלשון עינוי לומר לך הרי הוא כאלו מתענה בתשעה: **כם פלפלין.** אין זה יישוב הדעת שאין זה דרך אכילתו: **מיסיבי וכו'.** אלמא מאכל קרי ליה: **שהפלפלין חייבין בערלה.** מין אילן הוא: **רטיבא.** חזי למיכל: **הימלחא.** ליטוריג"ה שמפטמים בשמים כתושים בדבש: **מני הגדולי.** מאכל כוש: **שריא.** ואין בו משום ביטולי נכרים שנאכל כמות שהוא חי ולא משום גיעולי נכרים דנותן טעם לפגם ומדקאמר אין בו משום ביטולי נכרים ש"מ דרך אכילתו כשהוא חי: **מר"ה עד יום הכפורים.** אבל לבלבו קודם ר"ה כבר נעשו קשים ועץ בעלמא נינהו: **משיב את הנפש.** ומבטל את העינוי: **מזגו.** נתנו בו מים להתיש כחו:

מתני'

באילו התענה תשיעי ועשירי. אם נלטוה, אבל עכשיו שלא נצטוה אסור הוא בכך. **ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה.** וא"ת כיון שחייבין בערלה הוא הדין במעשר, ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין כדתניא בפרק בא סימן [נדה נא, ב], ואם כן הא דתנן בפרק בא סימן [שם ב, א] כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין אין זה אמת, דהא איכא פלפלין שחייבין במעשר כדפריש"ת ואין מטמאין טומאת אוכלין. י"ל דהכא מיירי בדטיבתא דאמרינן הכא ואינהו מטמאי טומאת אוכלין, אבל הכא דפ' בא סימן דפלפלין אין מטמאין מיירי ביבישתא. אבל הקשה ה"ר שמעון מדקתמרינן בפ' בכל מערבין (עירובין כח, א) זרע גרגיר מתעשר זרע וירק דחזי לאכילה, (מפי' [לפי ב]הרא"שוים שלא היה להם פלפלין שוחקין אותו ומטבלין בו (ליר מהאי) [לא, ומהאי] טעמא (מתעשר) [יתעשרו] פלפלין יבשין, ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין. ואומר רבינו

האי תנא [ד]דריש בעצם, **האי קרא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש מאי עביד ליה, מיבעי ליה לכדתני חייא כו'. אכל** אוכלין שאין ראויין לאכילה שהה משקין שאין ראוין לשתיה, שתה ציר או מוריים פטור. דייקינן מינה הא חומץ חייב ורבי היא, דתני חומץ משיב את הנפש. דרש גידל בר מנשה לית הלכתא כרבי. ואסיקנא הא דגידל אי שתה חלא [חי פטור אבל מזוג] חייב דאיעבד פטור אבל לכתחלה לא. א"ר יוחנן כם פלפלייא זגגבילא ביומא דכפורי פטור. אבל זגגבילא רטיבתא [חייב]. (דהיא) [האי] חמלתא דאתיא מבי הינדוי שריא ומברכין עליה בורא פרי האדמה. ת"ר אכל עלה גפנים פטור, לולבי גפנים שלבלבו מראש השנה, אם אכלן ביום הכפורים חייב כי לחין הן וכאילו אוכל הן.

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ח מהל' שביתת עשור הל' ו סמג עשין לב טוש"ע או"ח סי' תלח סעיף א:
נב ב מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרכד סעיף ב:
נג ג טוש"ע או"ח סי' רפח סעיף ב:
נד ד טוש"ע או"ח סי' תרד סעיף א:
נה ה מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' ו סמג לאוין קח טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ח:
נו ו טוש"ע או"ח סי' רג סעיף ו:
נז ז ח ט מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' ו טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ז:
נח י מיי' שם טוש"ע שם ס"ט בהג"ה:

לעזי רש"י

ליטוריג"א [ליטוארי"א]. אבקה רפואית ממותקת.

מוסף רש"י

כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב וגו'. והכי קאמר קרא הכינו עצמם בתשעה לחדש לעיני המתרת והרי הוא בעיני כעיני היום (ברכות ח:) והכי קאמר מה שאתם עושים בתשעה דהיינו אכילה ושתיה אני קורא עיני (פסחים סח:) וכיון דאכילתו עיני תשיבה, כל המפיש באכילה ושתיה עפי עדף, דהא מדקאמר בערב על כרחך לא מקפיד אעיני דתשעה וכי קרי עיני בתשעה אכילה ושתיה דיליה קרי עיני (ר"ה ט.). **כם פלפלי.** כל דבר שאדם אוכל שלא כדרכו מיקרי כסיפה (ברכות לו:) **פטור.** מברכת (שם). **שהפלפלין חייבין בערלה.** שלא תימא מין ירק הוא מפני שהוא עץ שפל כמין רותם שאינו גבוה מן האדם (סוכה לה.). **לא תחסר כל בה.** ולמדך הא עץ מאכל דאפילו פלפלי בכלל (שם).

רבינו חננאל

תניא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש, יכול בתשעה ת"ל בערב, אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה, הא כיצד מתחיל להתענות מבעוד יום, מיכן שמוסיפין מחול על הקדש. אין לי אלא שמוסיפין מחול על הקדש בכניסתו, ביציאתו מנין, ת"ל מערב עד ערב. וכן ימים טובים וכן שבת כיוצא בו דמוסיפין מחול על הקודש ופשוטה היא.

מסורת הש"ס

(ח) רש"י ד"ה תשבתו כו' לרבויי כל העניים כדאמרן בריש פרקין דף עד ע"א שבת שבתון כו' אי נמי: (ג) ד"ה כל האוכל כו' התקן עצמך בתעניה כדי שתוכל להתענות:

תוס' ישנים

מעלה עליו הכתוב באילו התענה תשיעי ועשירי. אם נלטוה, אבל עכשיו שלא נצטוה אסור הוא בכך. **ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה.** וא"ת כיון שחייבין בערלה הוא הדין במעשר, ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין כדתניא בפרק בא סימן [נדה נא, ב], ואם כן הא דתנן בפרק בא סימן [שם ב, א] כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין אין זה אמת, דהא איכא פלפלין שחייבין במעשר כדפריש"ת ואין מטמאין טומאת אוכלין. י"ל דהכא מיירי בדטיבתא דאמרינן הכא ואינהו מטמאי טומאת אוכלין, אבל הכא דפ' בא סימן דפלפלין אין מטמאין מיירי ביבישתא. אבל הקשה ה"ר שמעון מדקתמרינן בפ' בכל מערבין (עירובין כח, א) זרע גרגיר מתעשר זרע וירק דחזי לאכילה, (מפי' [לפי ב]הרא"שוים שלא היה להם פלפלין שוחקין אותו ומטבלין בו (ליר מהאי) [לא, ומהאי] טעמא (מתעשר) [יתעשרו] פלפלין יבשין, ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין. ואומר רבינו

ח) ר"ה דף ט., ב) [ל"ל שבתות], ג) [ל"ל שבתות ימים טובים וכ"ל בר"ה ט. וכן בר"ף ורא"ש], ד) [ל"ל מוסיפין כ"ל בר"ה], ה) ברכות דף מ: פסחים דף סח: ר"ה דף ט., ו) ברכות דף לו:, ז) שם סוכה דף לה. [ע"ש וברש"י שם וא"ש], ח) ברכות דף לו: ע"ש,

תורה אור השלם

1. שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: ויקרא כג לב
2. וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יט כג
3. אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תֶחְסַר כֹּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיךָ בַרְזֶל וּמֵהָרֳרֶיהָ תַּחְצֹב נְחֹשֶׁת: דברים ח ט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תשבתו כו' לרבויי כל העניים כדאמרן בריש פרקין דף עד ע"א שבת שבתון כו' אי נמי: (ב) ד"ה כל האוכל כו' התקן עצמך בתעניה כדי שתוכל להתענות:

מתני' אין מעניין אותן. אין חייבין למנות מהן מאכל: **מחנכין אותן.** לשעות לפני שנה שהיא סמוכה לפירקן פירקן הוי כן שלש עשרה לנקבה וארבע עשרה לזכר שדרך תינוקות להביא שתי שערות בשתים עשרה ויום אחד דהיינו בתוך שנת י"ג והיא פירקה לעונשין ותינוק בי"ג ויום אחד נמצא שנת י"ד פרקו לעונשין ושנת י"ג היא שנה הסמוכה לפרקו ושנת י"ד היא שנה לפני שנה הסמוכה לפרקו: **או לפני שתי שנים.** שהיא לפני שתי שנים סמוך לפרקו דהיינו שלש שנים לפני פרקן וכגמרא פריך השתא לפני שתים דהיינו ג' שנים אמרת מחנכין לפני שנה דהיינו שתים מיבעיא: **גמ' בחולה.** כחוש ותשוש כח: **אמר רב הונא בן שמונה.**

לבריא שעברה שמנה ונכנסת לתשע ובתינוקת כדמסייס מילתיה דהוי שנת תשע ארבע שנים לפני פרקה: **וכן תשע.** לחולה שעברה שנת תשע ונכנסה לתוך עשר דהיינו ג' שנים לפני פרקה מחנכין לשעות: **בן עשר.** לבריאה שעברה עשר ונכנסה לאחד עשר וכן אחת עשרה לתינוקת חולה ונכנסה לי"ב משלימין מדרבנן בן י"ב ונכנסה לי"ג משלימין מדאורייי שהיא פירקן בתינוקת הבריאה והחולה שוות בו: **ורב נחמן אומר וכו'.** לא פליג רב נחמן אדרב הונא אלא מר פירש מילי דתינוקת ומר פירש מילי דתינוק: **תנן.** מחנכין אותו לשעות לפני שנה דהיינו שתי שנים ולפני שתים דהיינו שלש בשלמא לרב נחמן ולרב הונא דאמרי איכא השלמה מדרבנן כדקאמר אע"ג דלדידהו הוי חינוך הבריא ארבע שנים מצי לתרוץ למתני' כולה בחולה וה"ק מחנכין אותו לשעות שתי שנים לפני השלמת דבריהם שהם שלש לפני השלמת דד"ת כדקאמר רב הונא דשנה עשירית מחנכין את התינוקת החולה לשעות שהיא לפני שנה הסמוכה לפרק השלמת דבריהם שהיא בשנת י"ד לחולה דהיינו לפני שתים הסמוכים לפרק דאורייתא: **אלא לר' יוחנן קשיא.** לדידיה לא מיתוקמא מתניתין כלל דהא אמרינן השלמה מדרבנן ליכא דתימא מתני' חדא קתני כדאוקימנא אליבא דרב הונא ורב נחמן וריש"א בחולה וסיפא בבריא כדאוקימנא רב חסדא נמי לא תוקמא דמתני' קתני שלש לבריא ושתים לחולה ור' יוחנן אמר שתים לבריא ואחת לחולה: **אמר לך רבי יוחנן.** לא תתני לפני שנה דמשמע שתים ולפני שתים דמשמע ג' שנים אלא אימא מחנכין אותה שנה סמוך לפרק' בחולה ושתים לבריא: **מא שמע דסגא רבה בר שמואל.** שנה או שתים כר' יוחנן ולא תני לפני שנה ולפני שתים: **ר' יוחנן ניחא.** ומוקי לה שנה לחולה ושתים לבריא: **אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא.** דהא חינוך לשעות הוא ופחות שבחינוכין לשעות לדידהו ג' שנים הוי דהא אמר רב הונא בתינוקת חולה שמחנכין אותה בעשירית וברייתא קתני גדול שבחינוכין שתי שנים: **מאי חינוך דקתני השלמה.** דדבריהם ולדידן נמי השלמה דדבריהם שתים לבריא לפני השלמה דאורייתא אחת לחולה: **מתני' עוברה שהריחה.** העובר מריח ריח תבשיל והוא מתאוה לו ואם אינה אוכלת שניהן מסוכנין: **ע"פ בקיאין.** אם יאמרו שני רופאים שהוא מסוכן אם אינו אוכל: **גמ' כוש.** פלג תוחצין לה כוש ברוטב של אותו בשר ומוצלתו: **למה נאמר בכל מאודך וכו'.** יאמר החביב שבהן וכ"ש שאינו חביב: **כי לאשר יקום.** בעברה המאורסה כתיב: **מה למדנו מרוצח לעברה המאורסה.** שהוא כמשפט הרוצח כן משפט הדבר הזה: **מה עברה המאורסה ניתן רשות.** למעל להלילה מבעילת זו בנפשו של בועל זה להורגו עד שלא בא עליה כדכתיב אין מושיע לה (דברים כב) הא יש מושיע יושיענה בכל לידי תשועה: **רוצח יהרג ואל יעבור.** אם אמרו לו הרוג חבירך ואם לאו אהרוג אותך יהרג ואל יעבור עבירה זו כדמפרש לקמן: **אף עברה המאורסה.** אם יאמרו בעול ארוסת חבירך או תיהרג יהרג ואל יעבור אבל היא אינה מצווה למסור את נפשה דהיא עושה כלום דקרקע עולם בעלמא היא ורציא לדבר אסתר: ורוצח

מתני' התינוקות אין מעניין אותן ביוה"כ אבל מחנכין אותן לפני שנה ולפני שנתיים בשביל שיהיו רגילין במצות: **גמ'** השתא בפני שתים מחנכין להו בפני שנה מבעיא אמר רב חסדא לא קשיא הא בחולה הא בבריא א"ר הונא בן ח' ובן ט' מחנכין אותו לשעות בן י' ובן י"א משלימין מדרבנן בן י"ב משלימין מדאורייתא בתינוקת ורב נחמן אמר [א]בן ט' בן י' מחנכין אותן לשעות בן י"א בן י"ב משלימין מדרבנן בן י"ג משלימין מדאורייתא בתינוק ור' יוחנן אמר [ב]השלמה דרבנן ליכא בן י' בן י"א מחנכין אותו לשעות בן י"ב משלימין מדאורייתא תנן התינוקות אין מעניין אותן ביוה"כ אבל מחנכין אותן לפני שנה ולפני שתים בשלמא לרב הונא ורב נחמן לפני שנה [ג]ולפני שתים לפני שנה [א] לדבריהן ולפני שתים [ד] לדבריהן אלא לרבי יוחנן קשיא אמר לך רבי יוחנן מאי שנה או שתים [ב] סמוך לפירקן ת"ש דתני רבה בר שמואל תינוקות אין מעניין אותן ביוה"כ אבל [ג]מחנכין אותן שנה או שתים סמוך לפירקן בשלמא לר' יוחנן ניחא אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא אמרי לך רבנן מאי חינוך נמי דקתני השלמה ומי קרי לחינוך השלמה והא תניא [ד]אי זה חינוך היה רגיל לאכול בשתי שעות מאכילין אותו לשלש בשלש מאכילין אותו בארבע אמר רבא בר עולא תרי חנוכי הוו: **מתני'** [ה]עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתשיב נפשה חולה מאכילין אותו [ו]ע"פ בקיאין ואם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר די: **גמ'** ת"ר [ז]עוברה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב ומניחין לה על פיה אם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה ואם נתיישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש [ח]חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ע"ז מנלן דתניא [ט]ר"א אומר אם נאמר [י]בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך [כ] אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר ובכל מאדך גילוי עריות ושפיכת דמים מנא לן דתניא [ל]רבי אומר [מ]כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה ענין למדנו מרוצח לעברה המאורסה אלא [נ]ה"ז בא ללמד ונמצא למד מה נערה המאורסה [ס]ניתן להצילה בנפשו [ע]אף רוצח [פ](כו') מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור ורוצח

כדאוקימנא רב חסדא נמי לא תוקמא דמתני' קתני שלש לבריא ושתים לחולה ור' יוחנן אמר שתים לבריא ואחת לחולה: **אמר לך רבי יוחנן.** לא תתני לפני שנה דמשמע שתים ולפני שתים דמשמע ג' שנים אלא אימא מחנכין אותה שנה סמוך לפרק' בחולה ושתים לבריא: **מא שמע דסגא רבה בר שמואל.** שנה או שתים כר' יוחנן ולא תני לפני שנה ולפני שתים: **ר' יוחנן ניחא.** ומוקי לה שנה לחולה ושתים לבריא: **אלא לרב הונא ולרב נחמן קשיא.** דהא חינוך לשעות הוא ופחות שבחינוכין לשעות לדידהו ג' שנים הוי דהא אמר רב הונא בתינוקת חולה שמחנכין אותה בעשירית וברייתא קתני גדול שבחינוכין שתי שנים: **מאי חינוך דקתני השלמה.** דדבריהם ולדידן נמי השלמה דדבריהם שתים לבריא לפני השלמה דאורייתא אחת לחולה: **מתני' עוברה שהריחה.** העובר מריח ריח תבשיל והוא מתאוה לו ואם אינה אוכלת שניהן מסוכנין: **ע"פ בקיאין.** אם יאמרו שני רופאים שהוא מסוכן אם אינו אוכל: **גמ' כוש.** פלג תוחצין לה כוש ברוטב של אותו בשר ומוצלתו: **למה נאמר בכל מאודך וכו'.** יאמר החביב שבהן וכ"ש שאינו חביב: **כי לאשר יקום.** בעברה המאורסה כתיב: **מה למדנו מרוצח לעברה המאורסה.** שהוא כמשפט הרוצח כן משפט הדבר הזה: **מה עברה המאורסה ניתן רשות.** למעל להלילה מבעילת זו בנפשו של בועל זה להורגו עד שלא בא עליה כדכתיב אין מושיע לה (דברים כב) הא יש מושיע יושיענה בכל לידי תשועה: **רוצח יהרג ואל יעבור.** אם אמרו לו הרוג חבירך ואם לאו אהרוג אותך יהרג ואל יעבור עבירה זו כדמפרש לקמן: **אף עברה המאורסה.** אם יאמרו בעול ארוסת חבירך או תיהרג יהרג ואל יעבור אבל היא אינה מצווה למסור את נפשה דהיא עושה כלום דקרקע עולם בעלמא היא ורציא לדבר אסתר: ורוצח

מדאורייתא בתינוקות, ובתינוק בן ט' ובן י' מחנכין אותן לשעות, בן י"א ובן י"ב משלימין מדרבנן. והא דתני רבה בר שמואל מחנכין אותן שנה או שנתים סמוך לפרקן, משני חינוך זה השלמה מדרבנן היא. [ו]דכוותייהו קימא לן דבתראי אינון. ואע"ג דר' יוחנן [ס"ל] דהשלמה מדרבנן ליכא, אלא שנה לחולה ושתים לבריא, מחנכין אותן לשעות ובפירקן משלימין מדאורייתא. ואקשינן עליה ממתניתין ושני ליה, כיון דהני מחמרי ואינון בתראי קימא לן כוותייהו. ותרי חינוכי הוו, דתניא איזהו חינוך, היה רגיל לוכל בשתי שעות מאכילין אותן בשלש, בשלש מאכילין אותו בארבע, והשלמה נמי דמדרבנן חינוך קרי ליה. **עוברה** שהריחה מאכילין אותה עד שתישב נפשה. ת"ר עוברה שהריחה בשר קדש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב, נתיישבה דעתה מוטב, ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמה. לא נתיישבה מאכילין אותה איסור עצמו, שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ופשוטה היא.

א) ולפני שתים ניחא כל"ל, ב) [תוספ' פ"ד ה"כ], ג) [ברכות סא:] סנהדרין עד. פסחים דף כה., ד) [פסחים סז: סנהדרין סז. ולף עג.], ה) [פסחים כה: ושם נמקן], ו) [ל"ל ניתן להלילו בנפשו כ"מ בכל המקומות],

תורה אור השלם

1. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה
2. וְלַנַּעֲרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעֲרָ חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: דברים כב כו

גליון הש"ם

גמ' השלמה דרבנן ליכא. עיין כתובות דף נ ע"א תוס' ד"ה וכת תריסר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לפי שנה לדבריהן ולפני שתים לדברי תורה אלא ר' יוחנן קשיא: (ב) שם למה נאמר בכל נפקא אלא לומר לך אם יש לך אדם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לפי שנה לדבריהן ולפני שתים לדבריהן. נ"ב פי' דלפ"ז הפי' דמתני' אבל מחנכין אותן לפני שנה וכו' אינו קאי על התחלת זמן של חינוך אלא קאי על המשכת זמן דעד לפני שנה של חיוב דאורייתא מחנכין ואותו שנה משלימין מדבריהן וזה לחולה ולפני שתים פי' ג"כ לפני חיוב דאורייתא מחנכין ואותו השתי שנים משלימין לדבריהן וזה לבריא: [ב] שם סמוך לפרקן. פי' דמאי דקתני במשנה שנה כו' אם התחלת זמן קאי ולא תתני לפני כו' אלא אימא מחנכין שנה סמוך לפרקן לחולה ר"א לחולה ושנתים סמוך לפרקן שהן עשר ואחד עשר לבריא ומשם ואילך משלימין מדאורייתא:

תוס' ישנים

בן שמונה בן תשע מחנכין ובתינוקת. (פ"ל) [קפה לי] דאמרינן בנזיר פרק [מי שאמר] הריני נזיר (מגילה [כח. ב] גבי פאים מדיר את בנו בנזיר דר"ל דאמר כדי לאכנוב במצות, בנו אין בתו לא דבתו אין חייב לחנכה. וי"ל דהתם לא איירי (דוקא אלא) [אלא דוקא] לענין נזירות אבל ודאי לענין שאר מצות חייב לחנכה. וא"ת הא דאמרינן בכל דוכתא קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין לאפרישו הא שאר מצוה מחנכין אפרושי מאיסורא מיבעיא. ואומר ר"ר אליעזר ממץ דתינוק לא שייך אלא שיעשה מצוה ולא פרוש מאיסורא. והא דקרינן הכא [תינוק] (כמה שמעינו) [כמה שמענין] אותו ביום כיפורים אותו מלאכול אלא הוא תינוק שמחנכין אותו במצות ועניתם את נפשותיכם. וכרבינו אומר דתינוק לא שייך כיום תינוק, הלכך נמי אין מזהרין לאכיפרסו. ומעשה דהילני המלכה שיבה היא ושבעה בניה בסוכה, שמא הוה [הלכה] אב ומגנה [ב]כך, ואפילו לא היה לה אב היתה מחנכתם למצות בעלמא. מ"ר. חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים. הקשה רבינו יעקב ויבינו יעקב על הא דאמרינן בריש כתובות גבי נטועות שהיו [מוסרות] עצמן לפי שאסורות לבעליהן ולדרום להו [ד]אותם שרי, ומה מועיל כי אותם שרי ואינה אסורה לבעלה, מ"מ יש לה למשוי נפשה כדאמרינן הכא. ואומר ר"מ דבעבו"ס לא שייך גילוי עריות הא דאמרינן דעובד כוכבים וכבהמה דמי כדאמרינן בנשאין על (הנשואה) [המאוסה [ניבמות צח, ב]. ומביא ראיה מדאמרינן פרק בן סורר [סנהדרין עד, ב] והא אמתר פרכשית מוחי ולא פריך והרי אסתר בעלה גילוי עריות איכא. ומה"ע תתיר רבינו יעקב בעבו"ס אחד שבא על בת ישראל תחת בעלה וגירשה ונשתמדה ונשאה העבו"ס וחזרו ונתגיירו שניהם, ותתיר רבינו יעקב לעבו"ס שנתגייר לישאנה, ואמר משום דרחמנא אפקריה

מאיר ב מיי' פ"ב מהל' מלכים הל' ט' ופ"ד מהל' יסודי התורה הל' ב סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ג [רב אלפס כאן ובסנהד' ס"פ ח דף רעד.]:

סב ז ח מיי' פ"ג מהל' רוצח הל' [ו ז] ח י סמג לאוין קסד וסמג עשין עד:

מוסף רש"י

ושפיכות דמים. כגון אמרו לו הרוג ישראל אבדך ואם לאו מיהרג (פסחים כה:). **למה נאמר בכל מאדך.** יאמר החביב משניהן ודיו (שם כה.). **לכך נאמר בכל מאדך.** לפי שלפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב, לכך הוצרכו שניהן לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך (שם) כלומר תהא אהבתו חביבה לך יותר מכל החביב לך (סנהדרין עד.). **ובי** מה ענין למדנו מרוצח לנערה המאורסה. לפטור את האומם דקאמר ליה קרא אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש, דמשמע כי היכי דהתם אונס פטור הכי נמי פטורה (סנהדרין עב.) והלא פירש בה אונס פטור דכתיב ולנערה לא תעשה דבר, אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד. גרשה כמי שרוצח בא ללמד כאן ונמצא שהוקם כאן לחיות למד מכאן, וכי קאמר כרוצח כנערה שיהן שוין כמו (ישעיה כד) והיה העם ככהן, ולא נאמר והיה העם ככהן (פסחים כה:) ונמצא שנכתב כאן ללמד היימנה, כלומר נמצא אף למד, דמשום מילי אחריני איתקום ותרוייהו יליף מהדדי (סנהדרין שם). **ניתן להצילה בנפשו.** ניתן רשות לרוצח שהוא רודף אחריה שילילנה ממנו בנפשו של רודף, כדכתיב אין מושיע לה, הא אם יש לה מושיע צריך להושיעה בכל אשר יכול אפילו בהכריגתו, אם אין יכול להליל בחתך מחכריו יהרגנו (פסחים שם).

רבינו חננאל

תינוקות אין מעניין אותם ביום הכפורים אבל מחנכין אותן קודם שנה קודם שתים בשביל [שיהיו] רגילין במצות. אוקימנא בבריא קודם שתים, קודם שנה בחולה. דייקא מתני' כרב הונא ורב נחמן דאמרי מבן ח' ובן ט' מחנכין אותן לשעות, בן י' ובן י"א משלימין מדרבנן, ובן י"ב משלימין

נט א ב מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' י סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תרטו סעיף ב:

ג [מיי' שם הלכה ט טוש"ע ס"א סימן תריז סעיף ב]:

ד [מיי' שם הלכה ח טוש"ע ס"א סימן תריז סעיף ג]:

ה מיי' פי"ד מהל' מ"א הל' יד ובפ"ב מהל' שביתת עשור הלכה ט סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריז סעיף ב:

בא ו מיי' פ"ה מהלכי יסודי התורה הל' ב סמג עשין ה טוש"ע י"ד סי' קנז סעיף ג [רב אלפס כאן ובסנהד' ס"פ ח דף רעד.]:

סב ז ח מיי' פ"ג מהל' רוצח הל' [ו ז] ח י סמג לאוין קסד וסמג עשין עד:

ורוצח גופיה מנגן. דיהרג ואל יעבור: **מרי דורחי.** שלטון של כפר שאני דר שם: **מאי חזית דדמא דידך סומק טפי.** כלומר מאי דעתיך למשרי מילתא משום וחי בהם ג) ולא שימות בהם ד) טעמו של דבר לפי שחביבה נפשן של ישראל לפני המקום יותר מן המצות אמר הקב"ה תבטל המצוה ויחיה זה אבל עכשיו שיש כאן ישראל והרג והמצוה בטילה למה ייטב בעיני המקום לעבור על מצותו למה יהיה דמך חביב עליו יותר מדם חבירך ישראל: **ההיא עוברה דארחא.** שהריחה ויום הכפורים היה: **לחושו לה.** באזנה שיוה"כ הוא היום אולי תוכל להתאפק: **ואלחישה.** קיבלה את הלחישה שפסק העובר מתאותו: זורו

ורוצח גופיה מנגן לן [א]סברא היא [ב]דההוא דאתא לקמיה [ג](דרבא) אמר ליה אמר לי מרי דוראי קטליה לפלניא ואי לא קטילנא לך א"ל נקטלך ולא תקטול מאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי [ד]ההיא עוברה דארחא אתו לקמיה דרבי אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכיפורי הוא לחושו לה ואילחישא קרי עליה [ה]בטרם אצרך בבטן ידעתיך וגו' נפק מינה רבי יוחנן ההיא עוברה דארחא אתו לקמיה דרבי חנינא אמר להו לחושו לה ולא אילחישא קרי עליה זורו

כי האי גוונא אין לו ליהרג דאדרבה נימא מאי חזית דדמא דידיה סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי ועוד דהיקישא דקרא ברוצח שהורג בידים כתיב כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש וגו' ורבא דפליג בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד:) אשינויא דקרקע עולם ומשני הנאת עצמו שאני פירוש כשאונסין את האדם לעבור בדבר שיש לו הנאה לעצמו ליכא חילול השם לא פליג אלא לענין פרהסיא דלא מהני קרקע עולם אבל לענין גילוי עריות מודה דמהני קרקע עולם אי נמי אפילו לענין פרהסיא לא פליג אלא מוסיף עוד טעם שני ויש מפרשים דלהכי לא פריך התם והא אסתר גילוי עריות הואי משום דלא מיתהניא מעבירה שהטיל בה זוהמא כדמשני גבי יעל בפרק רביעי דמזיר (דף כג:) ובפרק מצות חליצה (יבמות דף קג:) כי פריך והא קמתהניא מעבירה ומפרש כך וכיון דמיתהניא היה לה ליהרג משום גילוי עריות ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים ולא נהירא חדא לענין דלא מיחייבא למימסר נפשה לא מהני האי דלא מתהניא דבלאו הנאה נמי איכא איסור ערוה אע"ג דאמרינן פרק המניח (ב"ק דף נב.) ונכרתו הנפשות העושות הנאה לתרוייהו אית להו [ב]מכל מקום בלא הנאה נמי מיחייבא כגון שלא כדרכה אע"ג דמיקרי עינוי ועוד דאי אפשר שלא תיהנה קצת ועוד אם מתכוונה להניל עצמה במה הכתוב משבחה והלא לצורך עצמה עשתה ועוד פשיטא דלא היה חפץ להורגה כי היה בורח על נפשו ואדרבה היה צריך שתטמינהו שלא ימצאוהו הרודפים והיא שילתו בדברים עד שבא עליה כדי להתיש כחו כמו שמוכיח בענין אלא יש לומר משום דקאמרינן לעיל מינה גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה דכתיב נעשים באהל תבורך מאן נינהו מנעשים באהל שרה רבקה רחל ולאה פי' שהאמהות נתכוונו להבנות מבעליהן ופריך אמאי הכתוב משבחה טפי מנעשים באהל והא קא מיתהניא מעבירה ומשני לא הוה לה הנאה כולי האי דלערה היה גדול מהנאתה דטובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים ואף על גב דבפרק מצות חליצה (יבמות דף קג.) פריך נמי הכי אף על פי שאין לשם גדולה עבירה לשמה כו' י"ל אהניא דמזיר קא סמיך וכמו שפירש רש"י דגרס כן גורס בשאלתות בפר' וארא[ו] והקשה השאלתות מהא דאמר רבא ברישא פרק הבא על יבמתו (שם דף נג:) אין אונס בערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת ואם כן אונס בדיליה מי איכא דקאמר אף גילוי עריות יהרג ואל יעבור והא לאו אונס הוא אלא רצון כיון דאין קישוי אלא לדעת ותירץ משכחת לה להתרפאות כי ההיא דסוף פרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עה.) באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת והעלה לבו טינא אחריה וכו' עד ימות ואל תיבעל בו ולשון יהרג לא משמע כפי' דהוה ליה למימר ימות ואל יעבור ור"י פירש דההוא דרבא מיירי שהנכרים מדביקין אותו בערוה ואינו יכול לישמט מזה אלא אם כן יהרגוהו ועל זה קאמר דאין טינא אונס לומר דאין עושה מעשה אלא אחרים עושים בו מעשה כמו קרקע עולם וס"ד אמינא דיעבור ואל יהרג קמ"ל כיון שידע בעצמו שאם ידביקוהו אי אפשר שלא יתקשה הקישוי דקא עביד חטיב כעושה מעשה אע"ג דעל ידי שאין לשם גדולה בא לו ואע"ג דאיכא למ"ד המשמש מת בעריות חייב ואפילו הכי כשמדביקין אותו ומשמש מת פטור כיון דאונס א"כ מה לי משמש באבר מת מה לי בקישוי י"ל רבא לטעמיה דאמר בפרק שני דשבועות (דף יח.) המשמש מת פטור ועוד י"ל שהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה כדאמר גבי משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי בפ"ב דשבועות (ג"ז שם.) ופירש באבר חי חייב אפי' למאן דאמר המשמש מת חייב משום דהיה לו לפרוש בהנאה מועטת ופירש בהנאה מרובה הכא נמי אם הדביקוהו ושמש מת או אם נתקשה לאשתו בהיתר והדביקוהו פטור אבל אם הדביקוהו ושוב נתקשה חייב והשתא למאי דפריש' גרס יהרג ואי נמי גרס אף נערה המאורסה תיהרג ניחא ומוקמה כגון דעבדה מעשה שמאנסין אותה להניח הערוה עליה והא דפריך בכתובות (דף ג:) ולירוש להו לאונס שרי אע"ג דגילוי עריות יהרג ואל יעבור התם נמי קרקע עולם הוו ורבינו תם היה מפרש בהניח דכתובות ולאסתר דלא מיחייבא למימסר נפשה בגיאת עכו"ם שאין ביאתו ביאה ולא מיחייבא מיתה בביאתו דרחמנא אפקיה לזרעיה דעובד כוכבים דכתיב אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם והוי כגיאת בהמה בעלמא ומתוך כך התיר לבת ישראל שהמירה דתה ונשאת לעכו"ם וחזרה בתשובה והעכו"ם נתגייר לקיימה דאע"ג דאמר כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל הני מילי בגיאת ישראל אבל עכו"ם לא ולא הניחא לר"י בר מאיר דכיון דנאסרת לבעלה בגיאת עכו"ם כדקאמר בכתובות (שם) איכא פרוצות כו' וכן בפרק שני דכתובות (דף כו:) האשה שנחבשה בידי עכו"ם על ידי נפשות אסורה לבעלה וכן באסתר וכאשר אבדתי אבדתי אלמא לגבי לאוסרה על בעלה לא חשיבא כגיאת בהמה הכי נמי יש לאוסרה על הבועל וכן לפסול לכהונה פנויה שנבעלה לעכו"ם אע"ג דנבעלה לבהמה כשירה לכהונה בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נט:) אלמא לא חשיבא כבהמה ודוקא לענין חיים אמר בפ' נושאין (שם דף לח.) דרחמנא אפקיה לזרעיה דעובד כוכבים ובפ' ארוסה (סוטה דף כו:) אמרינן דמקנין ע"י נכרי ופוסל בתרומה ופריך פשיטא ונסתרה והיא נטמאה אמר רחמנא אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה מהו דתימא כי אמרינן ונסתרה והיא נטמאה הני מילי היכא דבהך ביאה אסירא ליה קא משמע לן אלמא דאפי' גבי עכו"ס שייך נטמאה לאסור לבעלה והוא הדין לבועל וליכא למידק איכא מהתם מדקאמר דס"ד אמינא כיון דבלאו האי ביאה אסירא ליה לא מיתסרא עליה דבעל מכלל דעכו"ס גופיה לא צריך קרא לאוסרה על ידי אותה ביאה וא"כ גר מותר ע"י ביאה שבעל בהיותו עכו"ס דאי אסור הוה מיתוקם קרא אפיר אפילו בעכו"ס ומיתסרא עליה בהאי ביאה לכשיתגייר דבלאו הך ביאה (לא) הוה מיתסרא עליה היינו בהיותו עכו"ס שהיא אסורה ליבעל לעכו"ס ותימה כיון דאיכא איסור מיתה בביאת עכו"ס למה לא גירש מרדכי את אסתר בשעה שבאתה להגלות כלל ישראל וי"ל היה ירא פן יודע הדבר למלך ויתפרסם על ידי גט שהיתה אשתו דאי לא תימא הכי למה לא גירשה כדי שלא תאסר עליו ביאותה ויחזירנה אח"כ דמחזיר גרושתו לא מיתסרא בביאת זנות כדמוכח בסוטה פרק היה מדיה (דף יח:) שלא היה מתנה עמה מאחר שתתגרש וא"ת הא דקאמר במס' ע"ז פ' ר' ישמעאל (דף נד.) גבי נעבד באונס דאסור דמפרש כגון שאנסוהו נכרים והשתחוה לבהמה דידיה ופריך עלה אונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר ומאי קושיא הא קרא בקרקע עולם דוקא אייתי אבל עושה מעשה חייב למסור עצמו ומשתחוה לע"ז עושה מעשה הוא דבכפפו נכרים לפני ע"ז ליכא לאוקומיה דא"כ לאו מידי עבד ואין זה משתחוה ואפילו נראה כמשתחוה כעין שוחה ונוטל מעותיו בפני ע"ז אינו ועוד דאם כן אין כאן אדם אוסר דבר שהוא שלו אלא הנכרים הכופפים קומתו הם האוסרים בהמתו לע"ז אם היתה נאסרת בכך וי"ל דהכי פירושו אונס רחמנא פטריה ממיתה וכיון דפטריה ממיתת בית דין אע"ג דמיחייב למסור עצמו לא חשיב נעבד ליאסר בהך עבודה ושפיר ליף מהאי קרא דפטור ממיתה באונס אפילו בעושה מעשה אע"ג דנערה לא עבדה מידי דהא איתקש בהאי קרא נערה המאורסה לרוצח מה רוצח יהרג ואל יעבור בעשיית מעשה אף נערה יהרג הבועל או תיהרג היא בעשיית מעשה ובהאי קאמר קרא ולנערה שבעשיית מעשה עבדה בדיעבד מחמת אונס לא תעשה דבר והוא הדין משתחוה לע"ז כדי שלא יהרגוהו איכא למילף מיניה לפוטרו בדיעבד אפי' בעשיית מעשה וקסבר רבי זירא כיון דבדיעבד מיפטר העובד לא מיתסר נעבד בהא עבודה אע"פ שלא באונס מיתה היה חייב לאביי אע"ג דלא קבליה באלוה ורבא דקבליה באלוה שהשתחוה בפירוש לשם קבלת אלוהות אע"פ שאין פיו ולבו שוין שבפיו מפרש שעובד לשם אלוהות ולבו לאביו שבשמים ורבא מהדר ליה לרבי זירא דחשיב שפיר נעבד אע"ג דפטור ממיתה ועוד י"ל דמשמע ליה לענין מיתת ב"ד דאין חילוק בין עביד מעשה לא עביד מעשה דהא אשה ברצון חייבת אף על גב דהויא קרקע עולם וכשפטר התם אונס ממיתת בית דין דכתיב ולנערה לא תעשה דבר לא שנא עביד מעשה ול"ש לא עביד מעשה: הא

ואע"ג דבפרק מצות חליצה לא מייתי התם הך (מגדולה) [דגדולה] עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, מ"מ עלה קאי. ובשמעתין גרסינן גבי נערה יהרג ואל יעבור כדפי' רש"י. ואי גרסינן תהרג, כגון דעבדא אינסי מעשה. מ"ר.

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ה מהל' יסודי התורה הל' ז סמג עשין ה [טוש"ע י"ד סי' קנ סעי' א]:

סד ב מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הל' ט סמג לאוין סט טור וש"ע א"ח סי' תכיז סעיף ב:

תורה אור השלם

1. בְּטֶרֶם אֶצָּרְךָ בַּבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ וּבְטֶרֶם תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ:

ירמיהו א ה

רבינו חננאל

עוברה דארחא ואתיא לקמיה דרבי ולחשו לה באודנא ואילחישא, וקרו עליה טרם תצא מרחם הקדשתיך, ונפק מינה ר' יוחנן. ואחרת לא אילחישא וקרו עליה זורו רשעים מרחם, נפק מינה שבתאי אורב פירי. ירושלמי בתחלה תוחבין לה ברוטב, אם שבה נפשה הרי יפה, ואם לאו נותנין לה מגופו של איסור. שתי עוברות באו לפני ר' טרפון, שלח תרי תלמידין ואמרו להו יומא דין צומא רבה, אמרין לחדא ג) ושדיך וקרון עלוי מבטן אמי אלי אתה. אמרין לאחריתי ולא שדיך וקרון עלוי זורו רשעים מרחם.

ג) וכ"ה בערוך ערך שדך ושמו המיס מרגוס ירושלמי ושדכו מיא ע"ש.

תוס' ישנים

התם אסתר קרקע עולם היתה ולכך אינה צריכה למסור עצמה, וכן גבי רוצח נמי אם לא היה עושה מעשה לא היה צריך למסור עצמו כגון שאומרים לו הנח לנו שנקבך ונשליך על המיטון. וכן בע"ז אם היו כופפים קומתו לפני ע"ז אינו חייב למסור עצמו דלא קא עביד מעשה, וכן גילוי עריות אם היה מקושה כבר והביאוהו על הערה פטור, אבל אם נתקשה חייב, דאין קישוי אלא לדעת כדאמרינן בריש הבא על יבמתו (יבמות נג, ב). והא דפריך תלמודא בפרק מצות חליצה (שם קג, א) ובמזיר (נג, ב) ובהוריות (ו, ב) גבי פיקרא שבא על יעל והא קא מתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים כו', לא בעי למימר שמיחייבת למסור עצמה, דהא קרקע עולם היא, ועוד כי זו לא היתה קושיא, שהוא לא אנסה לבוא עליה אלא [היא] היקשתתו להתיש כחו, ועוד מה היה מתכן טובתן של רשעים כו' וכי בשביל כך לא היה לה למסור עצמה, אלא הכי פירושו התם דאמאי משתבח בה קרא דכתיב נעשים באהל תבורך, ואמרינן במזיר ובהוריות כעין נשים דהיינו שרה ורבקה ורחל ולאה, ודרשינן נמי התם גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה והא הכא נמי עבירה שלא לשמה היא שהנאת מעבירה, ומשני טובתן של רשעים כו' ולא נהנית כלל,

מסורת הש"ס

ג) פסחים כה. סנהדרין עד., ד) [בסנהדרין פ' דרבנן], ה) [ויקרא יח], ד) [לקמן פח:], ה) [ס' מכ],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מה רוצח וכו' מ"מ בלא הנאה נמי מיחייבא כגון שלא בדרכה. עיין קדושין דף כב ע"ב ובתוס' שם. ובסנהדרין דף נח ע"ב בתש"ד ד"ה שלא כדרכה: **בסה"ד** ועוד י"ל דמשמע ליה דלענין מיתת ב"ד אין חילוק. לא זכיתי להבין דבריהם הקדושים דמה בכך דלדין מיתה אין חילוק הא מ"מ מכח דלא עבדא מעשה הדין דמותרת ותעבור ולא תהרג אם עשתה בהיתר ובכתות ב"ד פשיטא דלא"ח מיתה. ואיהו דיהרג ואל יעבור ר"ל דאם עבר ח"מ. ובאמת גם בדילה אלו היה הדין דתהרג ואל תעבור היתה מיית מיתה אף דלא עבדא מעשה אבל טעם פטור דידה כיון דכך הדין דתעבור ואל תהרג ועשתה בהיתר. וה' יאיר עיני:

מוסף רש"י

סברא הוא. שלא תלמה נפש חבירו, דאיכא תרתי אבוד נשמה ועבירה, מפני נפשו דליכא אלא חדא, אבוד נשמה והוא לא יעבור, דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום ומי בהם, משום דיקרא בעיניו נשמה של ישראל, והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא איבוד נשמה, למה יהא מותר לעבור, מי יודע שנפשו חביבה ליוצרו יותר מנפש חבירו, הלכך דבר המקום לא ניתן לדחות (סנהדרין עד.). מרי דוראי. מוסל עירי (פסחים כה:) חלון עירי ונכרי היה (סנהדרין שם). **מאי חזית דדמא דידך סומק טפי.** מי יודע שיהא דמך חביב ונאה ליוצרך יותר מדם חבירך, הלכך אין כאן לומר ומי בהם ולא שימות בהם, שלא המיר הכתוב אלא משום חביבות נפשם של ישראל להקב"ה, וכאן שיש אבוד נפש חבירו לא ניתן דבר המלך לדחות שנוה על הרציחה (שם) כלומר כלום באתה ליטול על כך אלא מפני שאתה יודע שאין מלוה עומדת בפני פקוח נפש וסבור אתה שאף זו תידחה מפני פקוח נפשך, אין זו דומה לשאר עבירות, דמכל מקום יש כאן אבוד נפש והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא מפני חיבת נפשו של ישראל, וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה, מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה, דילמא של זה חביבה טפי עליו, ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה (פסחים כה:).

מסורת הש"ס

[1]זורו רשעים מרחם נפק מינה שבתאי אצר פירי: חולה מאכילין אותו על פי בקיאין: אמר ר' ינאי חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך שומעין לחולה מ"ט [2]לב יודע מרת נפשו פשיטא מהו דתימא רופא קים ליה טפי קמ"ל [א]רופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא מ"ט תונבא הוא דנקיט ליה תנן חולה מאכילין אותו ע"פ בקיאין ע"פ בקיאין אין ע"פ עצמו לא ע"פ בקיאין אין על פי בקי אחד לא הכא במאי עסקינן דאמר לא צריכנא וליספו ליה ע"פ בקי לא צריכא [3]דאיכא אחרינא בהדיה דאמר לא צריך מאכילין אותו ע"פ בקיאין פשיטא ספק נפשות הוא [ב]וספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תרי אחריני בהדיה דאמרי לא צריך ואע"ג דאמר [ג]רב ספרא תרי כמאה ומאה כתרי ה"מ לענין עדות אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן [ד]וה"מ לענין אומדנא דממונא [4]אבל הכא ספק נפשות הוא והא מדקתני סיפא ואם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו מכלל דרישא דאמר צריך חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין תרי אלא חד דאמר לא צריך מאכילין אותו על פי עצמו מר בר רב אשי אמר [ד]כל היכא דאמר צריך אני אפי' איכא מאה דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן שנאמר לב יודע מרת נפשו תנן אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע"פ עצמו טעמא דליכא בקיאין הא איכא בקיאין לא ה"ק בד"א דאמר לא צריך אני אבל אמר צריך אני אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו ע"פ עצמו שנאמר לב יודע מרת נפשו: **מתני'** [ה]מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפי' דברים טמאים עד שיאורו עיניו מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו ור' מתיא בן חרש מתיר ועוד אמר ר' מתיא בן חרש החושש בגרונו מטילין לו סם בתוך פיו בשבת [ו]מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת [ז]ומי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק כותי ספק ישראל מפקחין עליו את הגל מצאוהו חי מפקחין ואם מת יניחוהו: **גמ'** ת"ר [ח]מניין היו יודעין שהאירו עיניו משיבחין בין טוב לרע אמר אביי ובטעמא ת"ר [ט]מי שאחזו בולמוס [י]מאכילין אותו הקל הקל [כ]טבל ונבילה מאכילין אותו נבילה [ל]טבל ושביעית שביעית טבל ותרומה תנאי היא דתניא [מ]מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל אמר רבה [נ]היכא דאפשר בחולין דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה כי פליגי בדלא אפשר בחולין מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה מר סבר טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוניה אפשר

הא מדקתני סיפא אם אין שם בקיאין מאכילין אותו ע"פ עצמו מכלל דרישא דאמר צריך. והכי קאמר כל כמה דמצינו לאהדורי מבקיאין מהדרינן ולא סמכי' אחולה גופיה אלא היכא דליכא בקיאין כלל וכ"ש היכא דרופא בקי אומר אינו צריך וחולה אומר צריך דלא סמכינן עליה להכחיש הבקי:

מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני. פלוגתא דרבוותא הוא אי הלכתא כמר בר רב אשי אי לא בסדר תנאים ואמוראים כתב הלכתא כמר בר רב אשי בכולי הש"ס לבר ממיפך שבועה ואודיתא מיפך שבועה בפרק שבועת הדיינין (שבועות דף מא.) ואודיתא בסוף פרק זה בורר (סנהדרין דף כט:) ור"ח כתב דהלכתא כוותיה בכוליה הש"ס בר ממיפך שבועה וחיוורי חווירי גבי לומת הגידין שילהי פרק בהמה המקשה (חולין דף עו:) וסימניך הפך נבן ורב אלי ורבינו גרשום ז"ל פסקו הלכתא כוותיה [ו](בר) במיפך שבועה ואודיתא ובכולי הש"ס לא[ז]:

הכי

[1] זורו רשעים מרחם נפק מינה שבתאי אצר פירי. להפקיע שעריס ותניא (ב"ב דף 5:) אין אוצרין פירות בארץ ישראל וכל דבר שהוא חיי נפש לפי שמפקיעין את השעריס: **תוכחה.** שעות אשטורדישו"ן [1] מחמת חוליו: **על פי בקיאין.** תרי ע"פ בקי לא ועי"פ עצמו לא תיובתא דר' ינאי בתרוייהו: **הכא במאי עסקינן.** דאמר חולה לא צריך ואשמועינן מתני' דשומעין לרופאין: **וליספו ליה על פי בקי.** הכא באחד נמי אמר ר' ינאי דשומעין לרופא: **ואע"ג דאמר רב ספרא.** הכא דאמור רבנן תרי כמאה ומאה כתרי לענין עדות הוא דאמור אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן אשמעי' במתני' דכי אמרינן זיל בתר דעות באומדנא דממונא כגון בשומא אשמין לבעל חוב אבל באומדנא דחולה אף על גב דרובא אמרי לא צריך כיון דאיכא תרי דאמרי צריך ספק נפשות להקל: **מכלל דרישא דאמר צריך.** ואפ"ה קתני מתני' ע"פ בקיאין אין ע"פ עצמו לא: **כמה דברים אמורים.** דמאכילין אותו ע"פ בקיאין כלומר דבעינן בקיאין דאמר לא צריך ואמרי בקיאין צריך מאכילין אותו אבל אמר צריך אי אם אין שם בקיאין תרי דאמרי לא צריך אלא חד מאכילין אותו ע"פ עצמו כר' ינאי דאמר שומעין לחולה: **מר בר רב אשי אמר.** הך סיפא לא תפרש הכי דמשמע דהיכא דאמר צריך אי אם אין שם בקיאין תרי דאמרי לא צריך לא צייתינן ליה הא לא אמרי' דהיכא דאמר צריך אי ואפי' איכא מאה דאמרי לא צריך לייתינן ליה מאי טעמא לב יודע מרת נפשו: **הכי גר' הכן אם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו טעמא דליכא בקיאין הא איכא בקיאין לא הכי קאמר כמה דברים אמורים דאמר לא צריך אבל אמר צריך אי אין שם בקיאין כלל מאכילין אותו וכו'.** אין שם בקיאין כלומר אין בקיאותן כלום: **מתני' מי שאחזו בולמוס.** חולי האוחז מחמת רעבון עיניו כהות והוא מסוכן למות וכשמרגיליתו חוזרת בידוע שנתרפא: **כלב שוטה.** מפרש בגמ' [2]: **אין מאכילין מחצר כבד שלו.** ואע"פ שנוהגין הרופאים ברפואה זו איכה רפואה גמורה להתיר לו איסור [3] בהמה טמאה על כך: **ור' מתיא בן חרש מתיר.** קסבר רפואה גמורה היא: **גמ' אמר אביי ובטעמא.** משיודע להבחין בין טעם תבשיל יפה לטעם תבשיל רע: **מאכילין אותו הקל הקל.** אם אין לנו דברים מותרים כדי לרכו ויש לפנינו מיני איסורין מאכילין אותו הקל הקל שבהם: **טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית.** לאחר זמן הביעור שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה: **בדאפשר בחולין.** שיש די בחולין של טבל זה להאכילו לאחר שתינטל תרומתו: **דכולי עלמא לא פליגי דמתקנינן ליה ומספינן ליה.** חולין ואין מאכילין אותו לא טבל ולא תרומה: **כי פליגי בדלא אפשר בחולין.** אלא אם כן אוכל את כולו וקאמר מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפרישו ממנו תרומתו להאכילו תרומה לעלמה וחולין לעלמן וכן תימא אומר מוטב שיפרישו תרומתו ויאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל כמות שהוא: **מר סבר טבל חמור.** שאפי' לכהנים אינו רגוי: **ומר סבר תרומה חמורה.** שאין לה היתר אבל טבל אפשר דמתקן להו וחולין יהו רגוין לכל אדם: אפשר

אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני כו'. וכוותיה קיימא לן דהוא בתראה, ועוד קיימא לן כוותיה בכולי תלמודא בר ממיפך שבועה ואודיתא כמו שכתוב בתשובות הגאונים כמו שפירשתי בשבועות [מא. לא].

תורה אור השלם

1. זרו רְשָׁעִים מֵרָחֵם תָּעוּ מִבֶּטֶן דִּבְּרֵי כָזָב: תהלים נח ד
2. לֵב יוֹדֵעַ מָת נַפְשׁוֹ וּבְשִׂמְחָתוֹ לֹא יִתְעָרֵב זָר: משלי יד י

לעזי רש"י

אישטורדישו"ן. עילפון, הלם, מבוכה.

מוסף רש"י

ספק נפשות. דיני נפשות, דהא והלילו העולה כמיב (כתובות טו. ב"ק מד: סנהדרין עט.).

תוס' ישנים

חולה אמר צריך כו'. וכגון שיכא לחיות מסוכן, אלא לא כן אין מאכילין אותו. ולא דמי לחיתה לריכה לגר שחבירתה מלקת לה בפ' אין הגר ומוקמינן לה בפ' מפנין [שבת קכח, ב] בסומא, ומשמע שמדליקין לה בשבת ואפילו איכא אומנת קן, דהתם נמי קים להו לרבנן דבימודי דעתא דהדלקת הגר דליכא איכא פיקוח נפש. וטועל דלא לגקמן אמרינן שוכר לא ומוליאו, איכא נמי פיקוח נפש לחיטק, אבל בהאכלנ[ת] חולה בעינן שיאמרו או הוא או בקיאין שלריך שמחת שרואה (מכבה) [סכנה] פן יכביד עליו חוליו. ויש ספרים שכתוב בהן בהא מלמיה דר' ינאי פשיטא ספק נפשות להקל, מהו דתימא הא דקאמר חולה אגב (אימיה) [ביעותיה] וכן (אמרי' לריכין אנו) [אמרה] לריכה אני] מחללין עליה השבת, קולהו מיירו דמחמת לאגא סכנה אומר כן. מ"ר. וגם נראה לי דבדברים ידועים כגון אמאון יש הרבה (דבריס) שבקיאין בכך ובוודאי בו, ואין נראה דרופא ובקי בכך בעינן. **מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני.** וכוותיה בתשובות הגאונים כמו שפירשתי בשבועות [מא. לא].

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הלכה ח סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריח סעיף ח:
סו ב טוש"ע שם סעיף ג:
סז ג שם סעיף ד:
סח ד שם סעיף ח:
סט ה מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' טז ופ"ב מהל' שביתת עשור הל' ט סמג לאוין סט טוש"ע או"ח סי' תריח סעיף ט:
ע ו מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף י:
עא ז מיי' שם הל' יח טוש"ע או"ח סי' שכט סעיף ג:
עב ח מיי' פי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' טז טוש"ע או"ח סי' תריח סעיף ט:
עג ט י כ ל מיי' שם הל"י:

רבינו חננאל

חולה מאכילין אותו על פי בקיין. אין שם בקיין מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר דיי. א"ר ינאי חולה אמר צריך (חולה) [רופא] אומר אינו צריך מאכילין אותו על פי עצמו. מאי טעמא לב יודע מרת נפשו. רופא אומר צריך חולה אומר איני צריך שומעין לרופא, מאי טעמא תונבא נקיט ליה וספק נפשות להקל. **תנן** חולה מאכילין אותו וכו', ואע"ג דאמר רב ספרא תרי כמאה ומאה כתרי הני מילי לענין. עדות, אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן, הני מילי לממונא אבל הכא ספק נפשות להקל. מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר חולה צריך אני, אפי' ק' אומרים אין צריך, לחולה שומעין כדכתיב לב יודע מרת נפשו. ומקשה ליה ממתני' דקתני מאכילין אותו על פי בקיין. מתריץ הכי קתני, במה דברים אמורים בדלא אמר חולה צריך אני, אבל אם אמר חולה צריך אני, אין שם בקיין, כלומר אין משגיחין לבקיין אלא מאכילין אותו ע"פ עצמו, מאי טעמא לב יודע מרת נפשו. **מי שאחזו בולמוס.** פי' בולמוס בלשון יון גרונו של שור. כלומר זה החולה (אולי) אוכל הרבה כלחוך השור, מאכילין אותו אפי' דבר טמא עד שיאורו עיניו. מנא יודעין שהאירו עיניו, כדי שיכיר בין טוב לרע. אמר אביי ובטעמא. ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל, טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה, [נבלה] ושביעית נבלה, טבל ושביעית שביעית, טבל ותרומה תנאי היא דתניא מאכילין אותו טבל ולא תרומה, בן תימא אומר תרומה ולא טבל, ואוקימנא כי פליגי בדלא איפשר לתקוני, אבל בדאפשר לתקוני כולי עלמא מתקנין וספינן ליה.

אפשר בחולין פשיטא. דמתקינן ליה: **לא צריכא בשבת.** שאפי' הוא שבת שאסור להפרים תרומה ומעשר יפרישה ולא יאכילוהו טבלים: **נעלין שאינו נקוב.** דטבל שלו מדרבנן ושבות דהפרשת מעשרות בשבת דרבנן אשמועינן שידחה השבות ולא יאכילוהו טבל דרבנן דאמו למשרי נמי טבל דאורייתא כי האי גוונא: **לימא תנאי היא.** הך דרבה דאמר דאפשר בחולין מתקינן ליה ודחינן שבות דהפרשת תרומה בשבת מקמי אכילת טבל דעלין שאינו נקוב דרבנן: **קורין לו רופא.** בשבת: **וקורעין לו תרנגולת.** לתת על המכה שזו היא רפואתו: **וגוזזין לו כרישין.** מן המחובר להאכילו: **כרישין.** כרתי: **לימא.** הא דרבה ר' אלעזר בר' שמעון היא דאמר מפרישין לו תרומה בשבת ואל יאכילוהו טבל דרבנן כגון ירק ולא רבי דאי רבי האמר אין צריך לעשר: **עד כאן לא קאמר רבי אלא לענין מעשר ירק דרבנן.** דלא מיתלף בטבל דאורייתא אבל דגן דאורייתא הוא אפי' רבי מודה דאף נעלין שאינו נקוב דמעשר דמיתלף בדאורייתא: **ראו לא כי אורו עיני.** ביהונתן כתיב: **הכי גר' מאי אין ראיה לדבר דהתם לאו בולמוס אחזיה: מגרר גריר.** ממשיך את הלב לתאות רעבון: **ויאכל.** לחם והדר ויתנו לו

אפשר בחולין פשיטא (א) לא צריכא בשבת בשבת נמי *פשיטא טלטול מדרבנן הוא הכא במאי עסקינן בעציץ שאינו נקוב דרבנן מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה לימא תנאי היא דתניא אמי שנשכו נחש קורין לו רופא ממקום למקום ומקרעין לו את התרנגולת וגוזזין לו את הכרישין ומאכילין אותו ואין צריך לעשר דברי רבי ר' אלעזר בר' שמעון אומר לא יאכל עד שיעשר נימא ר' אלעזר בר' שמעון היא ולא רבי אפי' תימא רבי עד כאן לא קאמר רבי התם אלא לענין מעשר ירק דרבנן אבל במעשר דגן דטבל דאורייתא הוא אפי' רבי מודה דאי שרית ליה בעציץ שאינו נקוב אתי למיכל בעציץ שהוא נקוב ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתיקה שהדבש וכל מיני מתיקה מאירין מאור עיניו של אדם ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר [1]ראו נא כי אורו עיני כי טעמתי מעט דבש הזה ומאי אע"פ שאין ראיה לדבר דהתם לאו בולמוס אחזיה אמר אביי ל"ש אלא לאחר אכילה

אבל קודם אכילה מגרר גריר דכתיב [2]וימצאו איש מצרי בשדה ויקחו אותו אל דוד ויתנו לו לחם ויאכל וישקוהו מים ויתנו לו פלח דבילה ושני צמוקים ויאכל ותשב רוחו אליו כי לא אכל לחם ולא שתה מים שלשה ימים ושלשה לילות אמר ר"נ אמר שמואל מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אליה בדבש רב הונא בריה דרב יהושע אמר אף סולת נקיה בדבש רב פפא אמר אפי' קמחי דשערי בדיבשא אמר ר' יוחנן פעם אחת אחזני בולמוס ורצתי למזרחה של תאנה וקיימתי בעצמי [3]החכמה תחיה בעליה דתני רב יוסף הרוצה לטעום טעם תאנה יפנה למזרחה שנאמר [4]וממגד תבואות שמש ר' יהודה ור' יוסי הוו קא אזלי באורחא אחזיה בולמוס לר' יהודה קפחיה לרועה אכליה לריפתא א"ל ר' יוסי קפחת את הרועה כי מטו למתא אחזיה בולמוס לר' יוסי אהדרוהו בלגי וצעי א"ל ר' יהודה אני קפחתי את הרועה ואתה קפחת את העיר כולה ותו ר"מ ור' יהודה ור' יוסי הוו קא אזלי באורחא ר' מאיר הוה דייק בשמא ר' יהודה ור' יוסי לא הוו דייקו בשמא כי מטו לההוא דוכתא בעו אושפיזא יהבו להו אמרו לו מה שמך אמר להו כידור אמר ש"מ אדם רשע הוא שנאמר [5]כי דור תהפוכות המה ר' יהודה ור' יוסי אשלימו ליה כיסייהו ר"מ לא אשלים ליה כיסיה אזל (ג) אותביה בי קיבריה דאבוה אתחזי ליה בחלמיה תא שקיל כיסא דמנה אריש דההוא גברא למחר אמר להו הכי אתחזי לי בחלמאי אמרי ליה חלמא דבי שמשי לית בהו ממשא אזל ר"מ ונטריה כולי יומא ואייתיה למחר אמרו לו הב לן כיסן אמר להו לא היו דברים מעולם אמר להו ר"מ אמאי לא דייקיתו בשמא אמרו ליה אמאי לא אמרת לן מר אמר להו אימר דאמרי אנא חששא אחזוקי מי אמרי משכוהו ועיילוהו לחנותא (ג) חזו טלפחי אשפמיה אזלו ויהבו סימנא לדביתהו ושקלוהו לכיסייהו ואייתו אזל איהו וקטליה לאיתתיה היינו (ד)(דתנן) [3]מים א] ראשונים האכילו בשר חזיר מים אחרונים הרגו את הנפש ולבסוף הוו דייקי בשמא כי מטו להההוא ביתא דשמיה בלה לא עיילו לגביה אמרי שמע מינה רשע הוא דכתיב [6]ואמר לבלה נאופים (ג)(כמו [7]אחרי בלותי היתה לי עדנה כלומר זקנה בנאופים): מי שנשכו כלב שוטה וכו': ת"ר חמשה דברים נאמרו בכלב שוטה פיו פתוח וריר נוטף ואזניו סרוחות וזנבו (ד) מונח על ירכותיו ומהלך בצידי דרכים וי"א אף נובח ואין קולו נשמע ממאי הוי רב אמר נשים כשפניות משחקות בו ושמואל אמר רוח רעה שורה עליו מאי בינייהו איכא בינייהו

למקטליה

אבל קודם אכילה מגרר גריר דכתיב [2]וימצאו איש מצרי בשדה ויקחו אותו אל דוד ויתנו לו לחם ויאכל וישקוהו מים ויתנו לו פלח דבילה ושני צמוקים ויאכל ותשב רוחו אליו כי לא אכל לחם ולא שתה מים שלשה ימים ושלשה לילות אמר ר"נ אמר שמואל מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אליה בדבש רב הונא בריה דרב יהושע אמר אף סולת נקיה בדבש רב פפא אמר אפי' קמחי דשערי בדיבשא אמר ר' יוחנן פעם אחת אחזני בולמוס ורצתי למזרחה של תאנה וקיימתי בעצמי [3]החכמה תחיה בעליה דתני רב יוסף הרוצה לטעום טעם תאנה יפנה למזרחה שנאמר [4]וממגד תבואות שמש ר' יהודה ור' יוסי הוו קא אזלי באורחא אחזיה בולמוס לר' יהודה קפחיה לרועה אכליה לריפתא א"ל ר' יוסי קפחת את הרועה כי מטו למתא אחזיה בולמוס לר' יוסי אהדרוהו בלגי וצעי א"ל ר' יהודה אני קפחתי את הרועה ואתה קפחת את העיר כולה ותו ר"מ ור' יהודה ור' יוסי הוו קא אזלי באורחא ר' מאיר הוה דייק בשמא ר' יהודה ור' יוסי לא הוו דייקו בשמא כי מטו להההוא דוכתא בעו אושפיזא יהבו להו אמרו לו מה שמך אמר להו כידור אמר ש"מ אדם רשע הוא שנאמר [5]כי דור תהפוכות המה ר' יהודה ור' יוסי אשלימו ליה כיסייהו ר"מ לא אשלים ליה כיסיה אזל (ג) אותביה בי קיבריה דאבוה אתחזי ליה בחלמיה תא שקיל כיסא דמנה אריש דההוא גברא למחר אמר להו הכי אתחזי לי בחלמאי אמרי ליה חלמא דבי שמשי לית בהו ממשא אזל ר"מ ונטריה כולי יומא ואייתיה למחר אמרו לו הב לן כיסן אמר להו לא היו דברים מעולם אמר להו ר"מ אמאי לא דייקיתו בשמא אמרו ליה אמאי לא אמרת לן מר אמר להו אימר דאמרי אנא חששא אחזוקי מי אמרי משכוהו ועיילוהו לחנותא (ג) חזו טלפחי אשפמיה אזלו ויהבו סימנא לדביתהו ושקלוהו לכיסייהו ואייתו אזל איהו וקטליה לאיתתיה היינו (ד)(דתנן) [3]מים א] ראשונים האכילו בשר חזיר מים אחרונים הרגו את הנפש ולבסוף הוו דייקי בשמא כי מטו להההוא ביתא דשמיה בלה לא עיילו לגביה אמרי שמע מינה רשע הוא דכתיב [6]ואמר לבלה נאופים (ג)(כמו [7]אחרי בלותי היתה לי עדנה כלומר זקנה בנאופים): מי שנשכו כלב שוטה וכו': ת"ר חמשה דברים נאמרו בכלב שוטה פיו פתוח וריר נוטף ואזניו סרוחות וזנבו (ד) מונח על ירכותיו ומהלך בצידי דרכים וי"א אף נובח ואין קולו נשמע ממאי הוי רב אמר נשים כשפניות משחקות בו ושמואל אמר רוח רעה שורה עליו מאי בינייהו איכא בינייהו

למקטליה

יוסי אחזיה בולמוס וקיפח הרועה, כלומר אכל כל מה שהיה לו. ר' יהודה קיפח את כל העיר. ירושלמי רב הונא אמר עשרים וארבעה עשרונות שאכל דוד לרעבון אכלן. ר' מאיר הוה דאיק בשמא כו' ואיקלעו בגברא דשמיה כידור ובההוא דהוה שמיה [בלה]. מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו ור' מתיה בן חרש מתיר. ת"ר ה' דברים נאמרו בכלב שוטה פיו פתוח וכו'. ממאי הוי, רב אמר נשים כשפניות משחקות בו, שמואל אמר רוח תזזית שורה עליו, וכשהורגין אותו אין הורגין אלא בדבר הנזרק. [ז]תניא כוותיה דשמואל.

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ו טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף ו:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן עָבַר אָבִי אֶת הָאָרֶץ רְאוּ נָא כִּי עָרְרוּ עֵינַי כִּי טָעַמְתִּי מְעַט דְּבַשׁ הַזֶּה:
שמואל א יד כט
2. וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִצְרִי בַּשָּׂדֶה וַיִּקְחוּ אֹתוֹ אֶל דָּוִד וַיִּתְּנוּ לוֹ לֶחֶם וַיֹּאכַל וַיַּשְׁקֻהוּ מָיִם: וַיִּתְּנוּ לוֹ פֶּלַח דְּבֵלָה וְשְׁנֵי צִמֻּקִים וַיֹּאכַל וַתָּשֶׁב רוּחוֹ אֵלָיו כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם וְלֹא שָׁתָה מָיִם שְׁלֹשֶׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת:
שמואל א ל יא-יב
3. כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ:
קהלת ז יב
4. וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֹּרֶשׁ יְרָחִים:
דברים לג יד
5. וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא אֱמֻן בָּם:
דברים לב כ
6. וְאֹמַר לְבֵלָה נָאוּפִים עַתָּה יְזֻנוּ תַזְנוּתָהּ וְהִיא:
יחזקאל כג מג
7. וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן:
בראשית יח יב

רבינו חננאל

נימא כתנאי מי שנשכו נחש קורין אתו רופא ממקום למקום וקורעין לו תרנגולת וגוזזין לו כרישין ומאכילין אותו ואין צריך לעשר דברי רבי, ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר לא יאכל עד שיעשר. ומסקנא הני מילי במעשר ירק דהוא מדרבנן, אבל מעשר דאורייתא דברי הכל עד שיעשר. ת"ר מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתיקה, שכל מיני מתיקה מאירין את העינים כו'. אמר אביי לא שנו אלא אחר אכילה, אבל קודם אכילה מיגרר גריר, שנא' וימצאו איש מצרי בשדה ויקראו אותו אל דוד ויתנו לו לחם [ויאכל] וישקוהו מים ויתנו לו פלח דבלה ושני צמוקין ויאכל ותשב רוחו אליו. ר' יוחנן אחזיה בולמוס ורץ למזרחה של תאינה ואכל כו', וקרא והחכמה תחיה בעליה. ר'

מסורת הש"ס

(א) נכתוב דתנן ל"ע דלאין זה מתנה לכך ל"ל דתמיא), (ב) חולין קו. ע"ש ל"ש ע, (ג) [בע"י ליתא],

גליון הש"ס

גמ' **פשיטא** טלטול מדרבנן. וכן הוא יבמות דף לג ע"ל ולע"ג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפשר בחולין דקשיטא. ר"ב פי' הא דקאמר היכא דאפשר בחולין דכ"ע לא פליגי פריך ליה הא פשיטא ומאי אתא לאשמועינן: (ב) שם ר"מ לא אשלים ליה כיסיה אזיל ר"מ אותביה **בבדא** וקבריה בי קברי דאבוה דההוא גברא ברישיה. אתחזי ליה בחלמיה כו' למחר כו' אמר ליה חלמא כו': (ג) שם מכשוהו ועיילוהו לחנותא אשקיוה חמרא חזו טלפחי אשפמיה: (ד) שם וזנוזו סרוחות ונחכו מונחת לו בין ירכותיו ומהלך:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' מים ראשונים האכילו בשר חזיר. ר"ב עיין פרש"י ועיין בדברי הב"י בי"ד ס"ס קי"ז:

מוסף רש"י

האכילו בשר חזיר. שהיה חנוי ישראל מוכר בשר שחוטה לישראל ומכשל ומאכילם וכשעובד כוכבים בא בחנותו מאכילו נבלות, ובא יהודי אחד לאכול ולא נטל ידיו וכשבור זה שעובד כוכבים הוא והאכילו בשר חזיר (חולין קו.). **רוח רעה שורה עליו.** וכשנטרף אדם שורה עליו והורגתו (חולין נח:).

למקטליה בדבר הנזרק. למ"ד רוח רעה שורה עליו לא יקרב אצלו להרגו בידים אלא זורק בו חץ או סכין והורגו: **דחייף ביה.** המתחכך בו: **דנכיס ליה.** שהכלב נושכו: **נישלח למאניה.** יפסיט בגדיו: **משכא דאפא.** הוא הצבוע וכלע"ז פוטויי"ש: **דאפא דיכרא.** צבוע זכר: **כגוכפא דנחשא.** על ידי קנה של נחשת: **דילמא חזי לגבוליה דשד.** שקפץ מן הכלב עליו ומסתכן: **לפידנא.** חולי השינים והחניכים ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים ומסוכן הוא: **מטרוניתא.** נכרית היתה: **עבדא ליה רפואה חמשא ומעלי שבתא.** יום ה' בשבת וע"ש: **והאיכא חלול השם.** שהיא סבורה שעבר על שבועתו: **דמגלי לה מעיקרא.** מהתיא שעתא גלי לה לא נשבעתי לך כי כך אמרתי: **משתא דגדפא דאווזא.** שומן מוח עצם קטן שבראש כנף העוף שקורין כניי"ל סכה אותו על לדעיו: **קשייתא דזיתי.** גרעיני זיתים: **דלא מלו תילתא.** שלא הניחו שליש: **אמרא חדתא.** על מר חדש שקורין פושו"ר: **ודביק בכלי דדריה.** הדבק בשורת השיניים: **ממאי הוי.** על ידי מה בא החולי הזה: **מחמימי חמימי דחיטי.** האוכל פת חמה יותר מדאי: **כפא דהרסנא.** דגיס מטווגיס עם הקמח בשמן שלהן: **שיורי.** שעבר עליו הלילה: **מאי סימניה.** של אותו חולי: **כד רמי מידי בכליה.** כשנותן כלוס בשיניו זב הדם משורת שיניו: **ורבי יוחנן היכי עביד הכי וכו'.** לא גרסינן לה הכא אלא במסכת ע"ז (ו): **למאן עביד ר' יוחנן.** לתת סם בשבת בשביל חולי השיניים דקאמר לה לי מצריכנא מאי: **שאני אומר בזו.** מודיס לו חכמים שהיא רפואה (ד) לו בכלב שוטה בחלר כבד שלו: **ירקון.** חולי שפניו מוריקות: **הכי גרסינן וחכמים אומריס נאלו אין בהן משום רפואה נאלו למעוטי מאי נאו למעוטי סס.** והכי קאמרי ליה בשתים הראשונות אין זו רפואה גמורה לעבור עליהן דבר תורה ולמעוטי סס דיש בו משום רפואה: **לא למעוטי מקיזין דם לסרונכי.** בשבת לעולם אכולי הנך פליגי ומאי נאלו משום דשמעוה לר' מתיא דאמר אכתי אחריתי: **לסרונכי.** חולי ששמו אשטרנגליו"ן הוא בו"ן מלגנו ובהיא מודה ליה: **ה"ג** הכי נמי מסתברא דתניא שלשה דברים אמר רבי אלעזר בן עזריה משום ר' מתיא בן חרש מקיזין דם לסרונכי בשבת ומי שנשכו כלב שוטה מאכילין אותו מחצר כבד שלו והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת וחכמים אומרים נאלו אין בהם משום רפואה נאלו למעוטי מאי לאו אתרתי בתרייתא ולמעוטי דריש לא אתרתי דריש ולמעוטי דסיפא:

ת"ש

הכי נמי מסתברא שלשה דברים כו'. ריב"א ל"ג הכי נמי מסתברא אלא הכי גרים תא שמע שלשה דברים משום דמאי אומיה דהא מהא דאייתי כבר ונראה לי דשפיר מייתי דברייתא קמייתא לא מיתני בה מקיז דם לסרונכי ולהכי הוי דוחק הא דמוקמינן למעוטי מקיז דם לסרונכי מה שלא הוזכר בה אבל מהא מייתי שפיר מאי לאו נאלו אתרתי דסיפא דסליק מינה קאי ולמעוטי מקיז דם לסרונכי דקא תני ריש תא ואי (שמא) משום דבכל דוכתא נשאר הכי נמי מסתברא בשביל זה אין למוחקו דבפרק קמא דקידושין (כו:) גבי מעשה (ה) במדוני אחד) יש הכי נמי (ו) [מסתברא] שאינו נשאר ובפרק הזהב (בבא מציעא דף מו:) (ז) יש [ג"כ] הכי נמי מסתברא שאינו נשאר בשמעתא דמטבע אין נעשה חליפין לפירוש רש"י (ח) אלא

למקטליה בדבר הנזרק תניא כוותיה דשמואל כשהורגין אותו אין הורגין אותו אלא בדבר הנזרק דחייף ביה מסתכן דנכית ליה מיית דחייף ביה מסתכן מאי תקנתיה נישלח מאניה (ט) ונירהיט רב הונא בריה דרב יהושע חף ביה חד מינייהו בשוקא שלחינהו למאניה ורהיט אמר קיימתי בעצמי [1]החכמה תחיה בעליה דנכית ליה מיית מאי תקנתיה אמר אביי ניתי משכא דאפא דדיכרא (י) וניכתוב עליה אנא פלניא בר פלניתא אמשכא דאפא דיכרא כתיבנא עלך כנתי כנתי קלירום ואמרי לה קנדי קנדי קלורום יה יה ה' צבאות אמן אמן סלה ונשלחינהו למאניה ולקברינהו בי קברי (כ) עד תריסר ירחי שתא ונפקינהו ונקלינהו בתנורא ונבדרינהו לקטמיה אפרשת דרכים והנך תריסר ירחי שתא כי שתי מיא לא לישתי אלא בגובתא דנחשא דילמא חזי בבואה דשידא וליסתכן כי הא (כא) דאבא בר מרתא הוא אבא בר מניומי עבדא ליה אימיה גובתא דדהבא (כב): ועוד אמר ר' מתיא: (כג) אי' יוחנן חש (כד) בצפידנא אזל גבה דההיא מטרוניתא עבדא ליה מלתא חמשא ומעלי שבתא אמר לה בשבת מאי אמרה ליה לא צריכת אי מצטריכנא מאי אמרה ליה אישתבע לי (ד) דלא מגלית אישתבע לאלהא דישראל לא מגלינא נפק דרשה בפירקא והא אישתבע לה לאלהא דישראל לא מגלינא הא לעמו ישראל מגלינא והא איכא חלול השם דמגלי לה מעיקרא מאי עבדא ליה אמר רב אחא בריה דרב אמי מי שאור שמן זית ומלח רב יימר אמר שאור גופיה שמן זית ומלח רב אשי אמר משחא דגדפא דאווזא אמר אביי אנא עבדי לכולהו ולא איתסאי עד דאמר לי ההוא טייעא אייתי קשייתא דזיתא דלא מלו תילתא וקלינהו בנורא אמרא חדתא ואדביק בכבי דריה עבדי הכי ואיתסאי ממאי הוה מחמימי חמימי דחיטי ומשיורי כסא דהרסנא ומאי סימניה כד רמי מידי בכביה ואתא דמא מבי דרי רבי יוחנן כי חש בצפידנא עבד הכי בשבתא ואיתסי ורבי יוחנן היכי עביד הכי אמר ר"נ בר יצחק שאני צפידנא הואיל ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים אמר ליה רב חייא בר אבא לר' יוחנן כמאן כר' מתיא בן חרש דאמר החושש בפיו מטילין לו סם בשבת א"ל שאני אומר בזו ולא באחרת לימא מסייע ליה מי שאחזו ירקון מאכילין אותו בשר חמור מי שנשכו כלב שוטה מאכילין אותו מחצר כבד שלו והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת דברי ר' מתיא בן חרש וחכ"א באילו אין בהם משום רפואה באילו למעוטי מאי (כה) מאי לאו למעוטי סם לא למעוטי מקיזין דם לסרונכי ה"נ מסתברא דתניא שלשה דברים א"ר ישמעאל בר' יוסי ששמע משום רבי מתיא בן חרש מקיזין דם לסרונכי בשבת ומי שנשכו כלב שוטה מאכילין אותו מחצר כבד שלו והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת וחכ"א באילו אין בהן משום רפואה באילו למעוטי מאי מאי לאו אתרתי בתרייתא ולמעוטי דרישא לא אתרתי (ו) דרישא קמייתא ולמעוטי דסיפא

תא

מסורת הש"ס

(א) [בכ"מ: דיכרא], (ב) [בכל קבא: יבמות קכ. גיטין לז: מו"ק כו:], (ג) ע"ז כח., (ד) [נ"ל ולא], (ה) רש"ש, (ו) [ופס ד"ה ופרין], (ז) [וער' תוס' זבחים יג. ד"ה דיקא נמי],

תורה אור השלם

1. כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ: קהלת ז יב

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי מקמיה ונשדיינהו קמיה ונירהיט וכי הא דרב הונא בריה דר"י כו' שלחיתהו למאניה ושדי קמיה ורהיט אמר: (ב) שם ולקברינהו בי קיבלי בפרשת דרכים עד תריסר ירחי שתא לבתר הכי נפקינהו ונקלינהו: (ג) שם גובתא דדהבא ואתסי ועוד: (ד) שם אי מצטריכנא מאי אמרה ליה אישתבע לי לאלהא דישראל דלא מגלית אישתבע לה נאלהא דישראל לא מגלינא גליא ליה נפק דרשה כו' נאלהא דישראל הוא דלא מגלינא הא לעמא ישראל מגלינא: (ה) שם למעוטי מאי לאו כל"ל ותי' מאי נמחק: (ו) שם לא אתרתי קמייתא כל"ל ותי' דרישא נמחק: (ז) רש"י ד"ה וכ' יוחנן כו' במסכת ע"ז. ג"כ ע"ש דף כח ע"ב: (ח) תוס' ד"ה ה"ג וכו' מעשה במדוני אחד יש ה"ג מסתברא שאינו נשאר במסקנא ובפ' הזהב נמי יש ה"ג מסתברא:

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף ג:

לעזי רש"י

פוטיי"ש. חולדה.
כניי"ל [פיניי"ל]. נוצה של כנף או זנב.
פושוי"ר. מעדר.
אישטרנגילו"ן. דלקת שקדים.
בו"ן מלנ"ט. דלקת שקדים מוגלתית.

רבינו חננאל

ועוד א"ר מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין לו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת. ר' יוחנן חש בצפדינא, פי' כאב השינים, עבדא ליה ההיא מטרוניתא סמא יום חמישי וערב שבת, א"ל בשבת מאי, אמרה ליה לא צריכת, ואי איצטריכנא מאי, אמרה ליה אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לה אלהי ישראל לא מגלינא, והוה נקיט בליביה בשעת שבועתו דלעמו ישראל מגלינא. ובתר דאודעה ליה, אודעה הוא דלא הות ליך שבועתו אלא דלא מגלינא לאלהי ישראל אבל מגלינא לעמו ישראל. א"ל ר' חייא בר אבא לר' יוחנן כמאן כר' מתיא בן חרש דשרי להטיל סם בפיו בשבת. א"ל ר' יוחנן בהחושש בפיו מטילין לו סם בשבת דברי הכל היא ולא באחרת שחולקין. נימא מסייעא ליה לר' יוחנן הא דתניא מי שאחזו ירקון מאכילין אותו בשר חמור, מי שנשכו כלב מאכילין אותו מחצר כבד שלו, והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת דברי ר' מתיא בן חרש, וחכ"א באלו אין בהן משום רפואה, באלו לאו למעוטי סם, דסם אית ביה רפואה, ודחי לא למעוטי הקזת הדם לסרונכי. ולא עמדה.

אלא בגדולי ישראל. ואפי' היכא דאפשר בנכרי מצוה בישראל שמא יתעצל הנכרי ולא יעשה ויבא לידי סכנה: **מכבין** ומפסיקין בפני הדליקה. תימה לי דהוה ליה זו ואין צריך לומר זו כיון דאפי' לכבויי שרי כ"ש להפסיק וי"ל אפי' לאתויי כליס דרך רשות הרבים ולהפסיק בהן דס"ד אמינא דווקא לכבויי שרי אבל כולי האי להביא כליס דרך רשות הרבים מליאים מיס דאיכא תרתי הוצאה והכנסה וגרס כיבוי ועוד ס"ד אמינא כיבוי שרי טפי שהוא ברור יותר שיציל אבל להביא כליס דילמא קודם שיביאם תעבור הדליקה ומצא שחילל שבת שלא לצורך קמ"ל: **הא** דפרוש כולהו הא דפרוש מקצתייהו. נראה לפרש דפרוש כולהו לאחר אחרת וילאו גם משם ולא נשאר בהם עד אחד שנפלה עליו מפולת דאי פרוש לאחר אחרת ולא ילאו משם מה לי חצר זו מה לי חצר אחרת הא דפרוש מקצתייהו שלא פירש מכאן לאותה חצר אחרת אלא אחת:

ולפקח

תא שמע דתני רבה בר שמואל עוברה שהריחה מאכילין אותה עד שתשוב נפשה ומי שנשכו כלב שוטה מאכילין אותו מחצר כבד שלו והחושש בפיו מטילין לו סם בשבת דברי ר"א בר' יוסי שאמר משום ר' מתיא בן חרש וחכמים אומרים בזו ולא באחרת בזו אהייא אילימא אעוברה פשיטא עוברה מי איכא למאן דאמר דלא אלא לאו אסם שמע מינה רב אשי אמר מתני' נמי דיקא ועוד אמר רבי מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין לו סם בשבת ולא פליגי רבנן עליה ואם איתא דפליגי רבנן עליה ליערבינהו וליתנינהו וליפלגו רבנן בסיפא ש"מ: מפני שספק נפשות הוא וכו': ל"ל תו למימר וכל ספק נפשות דוחה את השבת אמר רב יהודה אמר [ג]רב [א]לא ספק שבת זו בלבד אמרו אלא אפילו ספק שבת אחרת היכי דמי כגון דאמדוה לתמניא יומי ויומא קמא שבתא מהו דתימא ליעכב עד לאורתא כי היכי דלא ניחול עליה תרי שבתא קמ"ל תניא נמי הכי [ד]מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ולא שבת זו בלבד אמרו אלא לשבת אחרת ואין אומרים נמתין לו שמא יבריא אלא מחמין לו מיד מפני שספק נפשות דוחה את השבת ולא ספק שבת זו אלא אפי' ספק שבת אחרת [ב]ואין עושין דברים הללו לא ע"י נכרים ולא ע"י [א] כותיים אלא ע"י גדולי ישראל ואין אומרין יעשו דברים הללו [ג]לא ע"פ נשים ולא ע"פ כותיים אבל מצטרפין לדעת אחרת ת"ר [ב]מפקחין פקוח נפש בשבת והזריז ה"ז משובח ואין צריך ליטול רשות מב"ד הא כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו והזריז ה"ז משובח ואין צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא צייד כוורי ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והזריז ה"ז משובח ואין צריך ליטול רשות מב"ד אע"ג דמתקן דרגא ראה שנגעלה דלת בפני תינוק שוברה ומוציאו והזריז ה"ז משובח ואין צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא מיכוין למיתבר בשיפי מכבין ומפסיקין מפני הדליקה בשבת והזריז ה"ז משובח ואין צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא ממכיך מכוכי וצריכא דאי אשמועינן ים משום דאדהכי והכי אזל ליה אבל בור דקא יתיב אימא לא צריכא ואי אשמועינן בור משום דקא מיבעיא אבל נגעלה דלת אפשר דיתיב בהאי גיסא ומשביש ליה באמגזוז צריכא: מכבין ומפסיקין: למה לי [ד]דאפי' לחצר אחרת אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל [ד]לא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב[ה] היכי דמי אי נימא דאיכא תשעה ישראל וכותי אחד ביניהו רובא ישראל נינהו [ו](אלא) פלגא ופלגא [ז]ספק נפשות להקל אלא דאיכא תשעה כותיים וישראל אחד הא נמי פשיטא דהוה ליה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי [ה]לא צריכא דפרוש לחצר אחרת מהו דתימא [ט]כל דפריש מרובא פריש קמ"ל דלא הלכו בפקוח נפש אחר הרוב איני והאמר ר' אסי א"ר יוחנן תשעה כותיים וישראל אחד באותה חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין לא קשיא הא דפרוש כולהו הא [ו]דפרוש מקצתייהו ומי אמר שמואל הכי והתנן [ט]מצא בה תינוק מושלך אם רוב כותיים כותי ואם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל ואמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל [ו]לייחסו לא ושמואל

ת"ש דתני רב יוסף עוברה שהריחה וכו' ומי שנשכו וכו' והחושש בפיו וכו' והא"ל בזו. אנו מודים ולא באחרת: בזו אהייא אי נימא אעוברה פשיטא. וכי עוברה שהריחה ר' מתיא קתני לה סתמא היא: אלא לאו אסם. קיימי דאינו אחר כבד תנן פלוגתא דתנאי' ש"מ דבסם מודו: לא ספק שבא זו בלבד. לא שיהא ספק הנפשות לשבת זו אלא אפילו אין הספק לשבת זו דפשיטא לן דהיום לא ימות אלא ספק שאם לא יעשו לו היום שמא ימות לשבת הבאה: והיכי דמי כגון דאמדוה. רופאים לעשות לו הרפואה שמנה ימים: להברותו. רחיצה שמא יבריא מאליו: על פי נשים. אם נשים או כותים אומרים לריך אין מחללין על פיהן: אבל מצטרפין לדעת אחרת. כגון שנים אומרים לריך ושלשה אומרים אין לריך ואשה או כותי אומרים לריך מצטרפין למהוי פלגא ופלגא [ח] וספק נפשות להקל: פקוח. דשקומברנ"ש בלע"ז בכל דבר שלריך לו לנפש להעביר סכנת מות: ואע"ג דצייד כווירי. עמו כל הני אע"ג דקאמר הכא משנה יתירה דייק דקתני ואינו לריך ליטול רשות למה ליה דתני הכא הא תני ליה והזריז ה"ז משובח אלא הא אתא לאשמועינן שאפי' הוא לריך לדבר: עוקר חוליא. כדי להפיל שפת הבור ויהא נוח ליכנס: נגעלה דלת. והתינוק נבעת: למתבר בשיפי. נסרים שלריך להם ליישנא אחרינא בשיפי קיסמין להדלקה: ומפסיקין מפני הדליקה. בכלים של מתכת או של חרס מלאים מים ודדליקה שיש בה סכנת נפשות קאמר: דקא מכיך מכוכי. משפיל ומגיע הגחלים לגלות עליהם לערב: דאדהכי והכי. אם ילך לבית דין לישאל אזיל ליה לאיבוד: משבש ליה. מפתהו ומקרקש לו אגוזים: דאפילו לחצר אחרת. דליקה בחצר זו ונפשות בחצר אחרת והם חולים או קטנים: לא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב. דאם ספק כותי או ספק ישראל מפקחין ואע"ג דרובא כותים הם: אי נימא תשעה ישראל וחד כותי. ונפל' מפולת על אחד מהן ואין ידוע אם ישראל אם כותי הוא: אלא דאיכא תשעה כותים וחד ישראל. ואשמועינן דאף על גב דרובא כותים חיישינן שמא ישראל הוא ומפקחין הא נמי פשיטא דקי"ל כל קבוע כמחצה על מחצה דמי דנפקא לן בסנהדרין [ט] ובכתובות [י] מואלב לו פרט לזורק אבן לגו: לא לריכא דפרוש לחצר אחרת. ואם נפלה על האחד מפולת דבכל דוכתא אמרינן כל דפריש מרובא פריש במידי דניידי והכא לא אמרי' הכי ואע"ג דבפרישתן כולהו ניידי: הא דפרוש כולהו. הואיל ואיתחזק ישראל בהאי חצר שנפלה בו מפולת מפקחין ואע"ג דניידי (ליה) לא אזלינן בתר רובא: הא דפרוש מקצתייהו. ולא ידעינן אי הוה ישראל בהאי חצר אזלינן בתר רובא הואיל ולא איתחזק: והא תנן חיטוק מושלך. משנה היא בסדר טהרות בעיר שישראל וכותים דריס בה: לא שנו. דאם רוב ישראל מחזקינן ליה לישראל אלא להחיותו: אבל לייחסו. כגון אם נקבה היא שיהא כהן מותר בה לא ואפי' ליכא למיחש לאסופי כגון הנך דאמרי' במס' קידושין (דף עג.) תלי בדיקולא תלי פיתקא רמי חומרא משלטי הדמי' חיישינן שמא כותית היא וגיורת אסורה לכהונה ואע"ג דרוב ישראל מעלה עשו ביוחסין דבעינן תרי רובי כדאמרי' בכתובות בפ"ק (דף טו.): ושמואל

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף יא:

עז ב מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף יב:

עח ג מיי' שם הלכה טז יז סמג שם טוש"ע שם סעיף יג [וסימן שכט סעיף לז]:

עט ד ה ו מיי' שם הל' כ כא סמג שם טוש"ע שם סי' שכט סעיף ב:

פ ז מיי' פט"ו מהלכות מיקווה הלכה כה טוש"ע אה"ע סי' ד סעיף לג:

רבינו חננאל

ואסיקנא אלא למעוטי סם. אמר רב אשי ממתניתין נמי שמעת לה, מדלא קתני מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו, והחושש בפיו אין מטילין לו סם בשבת, ור' מתיא בן חרש מתיר בשניהם. אלא במי שנשכו כלב שוטה פליגי ובהא לא פליגי. ש"מ במטילין לו סם בשבת לא פליגי ש"מ. וכל ספק **נפשות דוחה את השבת**. תניא מחמין לו חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין ל[ה]ברותו, ואין אומרים נמתין היום שמא יבריא ולא נחלל את השבת, אלא מחמין לו מיד. וספקו דוחה את השבת, ולא ספק שבת זו אלא ספק שבת אחרת. ואין אומרים יעשו דברים הללו על ידי גוים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גדולי ישראל. ואין עושין דברים הללו לא על ידי נשים ועל ידי כותים, אבל מצטרפין לדעת אחרתא. ת"ר מפקחין פקוח נפש בשבת והזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין. כיצד, ראה תינוק נפל לים פורס מיד מצודה ומעלהו [ואע"ג] דצייד כווריי. ומי שראה תינוק נפל לבור עוקר חוליא מיד בשבת ומעלהו, ואע"ג דקא עביד דרגא. וכן מי שראה שנגעלה דלת בפני תינוק שוברה ומוציא התינוק, אע"ג דשקיל לה בשופינא. מכבין ומפסיקין מפני הדליקה בשבת. ובכל אלו כולן הזריז הרי זה משובח ואין צריך ליטול רשות מבית דין. **ירושלמי** תני הזריז משובח והנשאל [ו]והשואל הרי זה שופך דמים. ר' חייה בשם ר' יוחנן מבוי שכולו גוים וישראל אחד דר בתוכו, נפלה בתוכו מפולת מפקחין עליו בשב"ל[ן] ישראל ששם, עד איכא ב' אמוראין חד אמר עד חוטמו וחד אמר עד טיבורו. אמר שמואל לא הילכו בפקוח נפש אחר הרוב כו' הא דרב דאמר [לא שנו אלא להחיותו ושמואל דאמר לפקח עלין] את הגל כו' כבר פירשנוהו [ז] בבבא קמא.

מסורת הש"ס

[ג] [גיר' הרי"ף ורא"ש שמואל], [ד] [מוספתא שבת פט"ז הי"ב], [ג] [עיין שינוי נוסחאות בהרא"ש ובכל"ש], [ד] [גי' רי"ף ורא"ש א"ל אלעזר לא נגרר אלא לחצר אחרת], [ה] [נ"ק מד: סנהדרין עט. כתובות טו.], [ו] [נ"ל אי נמי וכן איתא בכתובות ובנ"ק ובסנהד"], [ז] [שבת קכט. וש"נ], [ח] [יבמות טז: כתובות טו. זבחים עג.], [ט] כתובות טו: מכשירין פ"ב מ"ז, [י] [דף עט.], [כ] [דף טו.],

---

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל כו'. מצטרפין למהוי פלגא ופלגא. נ"ב וקשה הרי בדף פג. מבואר דבספק נפשות לא אזלינן בתר רוב דעות רק מאכילין אותו מיד. א"כ למה לי להצטרף דעת אשה או כותי הרי כשנים אומרים לריך אף ג' אומרים לא לריך אזלינן להקל ע"כ נ"ל כדאיתא בגמ' כשנים אומרים אינו לריך וא' אומר לריך לריך הצטרפות אשה שאומרת ג"כ לריך והו"ל פלגא ופלגא אבל כשנים אומרים לריך או אין לריך הצטרפות אף אם ג' אומרים אין לריך וכן ספק בטור או"ח סי' תרי"ח כשנים אומרים לריך או אף ק' אומרים אינו לריך לא אזלינן בתר רוב דעות אבל כשנים אומרים לריך וא' אומר אינו לריך אזלינן בתר רוב דעות גם בהרא"ש ז"ל כתב דכש"י ז"ל לא סבירא ליה לאוקימתא דלעיל בגמרא אבל מ"מ לפוסקים הס"ל לאוקימתא דלעיל כ"ל כמו שכתבתי:

הגהות הגר"א

[א] ולא ע"י קטנים אלא כו' כל"ל:

לעזי רש"י

דשקומברנ"ש [דישקומברימינ"ט]. חילוץ.

מוסף רש"י

ספק נפשות. דיני נפשות, דהא והשלום העלה מתיב (כתובות טו. ב"ק מד: סנהדרין עט.).

תוס' ישנים

לא צריכה דפרוש לחצר אחרת. כלומר שפרשו כולם לחצר אחרת, ונפל הגל על אחד מהם.

ז) בירושלמי לפנינו הגי' הנשאל ה"ז מגונה והשואל ה"ז שופך דמים וכ"כ בהגהת מיימון בפ"ב דמשבת ועי' בתה"ד סי' נח.

ח) תוס' ל"ל בפ"ק דכתובות דף טו ע"ב.

ושמואל אמר לפקח עליו אם הגל. קאמר דאם רוב ישראל (ד) אבל במחצה על מחצה לא וכ"ש ברוב כותים: **אינו כן.** דאמר אפילו ברוב כותים מפקחין: **למאי הילכתא.** הוי כותי אליבא דשמואל כיון דאמר מפקחין עליו כל שכן דמצוה להחיותו ולמאי הילכתא הוי כותי: **להאכילו נבילות.** **עד שיגדל** ויקבל עליו גירות: **אם רוב ישראל ישראל למאי הילכתא.** הוי ישראל ברוב ישראל טפי ממחצה על מחצה (ג) אי שלא להאכילו נבילות במחצה על מחצה לא ספינן ליה: **לנזקין.** שור של ישראל שנגח של כותי פטור ושור של כותי שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם ושל ישראל שנגח של ישראל תם משלם חצי נזק מועד משלם נזק שלם: **אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה.** וקאמרינן דמחייבינן ליה לשלומי: **נייתי ראיה.** דישראל הוא ונשקול וכל זמן שלא טבל בבית דין לאם גירות לא מצינן (ד) לישראל לחיודי לשלומי: **פגנא.** משלם כישראל אידך פגנא ספק הוא וחב תובעו נזק שלם כדין כותי אמר ליה אייתי ראיה דלאו אנא ושקול: **מאי קאמר.** כל הני ספיקי דקתני מאי אתו לאשמועינן: **שמצילין את המת.** לחבר המעורבת דליכא איסור אלא טלטול: **אבל הכא.** כי לא שרית ליה לפקוחי מאי אית ליה למיעבד דתיהוי איסורא דאורייתא דנשרי הא מקמי הך: **עד היכן הוא בודק.** אם דומה למת שאינו מוז איבריו עד היכן הוא מפקח לדעת האמת: **עד חוטמו.** ואם אין חיות בחוטמו שאינו מוציא רוח ודאי מת ויניחוהו: **רבי גרסינן אמר רב פפא מחלוקת מלמטה למעלה.** מחלוקת דהנך תנאי דמר אמר עד לבו ומר אמר עד חוטמו מלמטה למעלה שמולאו דרך מרגלותיו תחלה ובודק והולך כלפי ראשו דמר אמר בלבו יש להבחין אם יש בו חיות שנשמתו דופקת שם ומר אמר עד חוטמו דזימנין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו: (ה) **גזי נזרך.** ומזר הוא שער הראש: **אפילו תימא אבא שאול.** נמי סבירא ליה עד חוטמו: **ווי הסדר.** ◦ לא פורש לי מהו: **ושפיכות דמים.** שהותר לבעל בית לשפוך דמו של זה להצלת הקפק נפשו עבירה חמורה היא שמטמאת את הארץ דכתיב (במדבר לה) ולא תטמא את הארץ גבי פרשת רוצחין: **וגורם לשכינה שתסתלק.** דכתיב (שם) אשר אני שוכן בתוכה הא אם תטמאו איני שוכן וגבי רוצח כתיב (ו): **מעם מזבחי.** אם כהן הוא שבא לעבוד עבודה: **ולא מעל מזבחי.** ◦ אם התחיל בעבודה אין מפסיק לבא לידון אלא משלים עבודתו: אבל

ולפקח הגל אינו כן. אומר ר"י דהיינו טעמא דאין הולכין בספקות נפש אחר הרוב משום דכתיב (ויקרא יח) וחי בהם ולא שימות בהם שלא יוכל לבוא בשום ענין לידי מיתת ישראל: **להאכילו** נבילות. לא הוה מצי למימר שלא להחיותו משום דאפילו מחצה על מחצה אינו חייב להחיותו דדוקא ברוב ישראל אמרינן לא שנו אלא להחיותו:

להחזיר לו אבידתו. הא דלא קאמר להחיותו כדקאמר רב לעיל פירש רש"י דלשמואל איצטריך דסבירא ליה דאפילו לפקח את הגל בשבת אין הולכין אחר הרוב כל שכן להחיותו ואע"ג דסבירא ליה לשמואל (ב"ב דף נה:) אין הולכין בממון אחר הרוב הני מילי היכא דאתי לידיה ברשות בעלים כמו מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אבל הכא דלא אתא לידיה ברשות בעלים אזלינן בתר רובא (ז) ובכתובות סוף פ"ק (דף טו:) פירש דרבותא נקט אפילו להחזיר לו אבידה דליכא עבירה גדולה כדאמרי' (סנהדרין דף עו:) המחזיר אבידה לכותי עליו הכתוב אומר למען קפות הרוח את הלמאה וגו' ואפי' הכי מחזירין היכא דאיכא רוב ישראל וכל שכן להחיותו דליכא עבירה כולי האי דמפרנסין עניי כותים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום [גיטין סא.]:

להחזיר לו אבידה. אבל מחצה על מחצה לא דאמר ליה אייתי ראיה דישראל את ואחזיר לך: **לא צריכא** דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן. תימה לי דהוה מצי למימר כולהו לנזקין אם רוב ישראל ישראל דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה מחצה על מחצה ישראל דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן ולא משלם אלא פלגא אם רוב כותים כותי משלם נזק שלם אלא ניחא למימר חידוש בכל חד:

אבא שאול אומר מטיבורו. הקשה רבינו תם דבפרק המפלת (נדה דף כה.) תניא איזהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחילת בריייתו מראשו ועוד הקשה דהא התם משמע דלא אייתי אלא בגודל האיברים ובקוטנן דקא מסייע עלה שתי עיניו כשני טיפין של זבוב וכו' להכי גרס ר"ת תחילת בריייתו כראשון פירוש יום שנגמר תחילת צורתו הוי כל גופו גדול כשלעם כדמתרגמינן ראשונא וכן פירש בערוך [ערך ראשון]: עם

ושמואל אמר לפקח עליו את הגל כי איתמר דשמואל אריש איתמר אם רוב כותיים כותי אמר שמואל [א]ולענין פקוח נפש אינו כן אם רוב כותיים כותי למאי הילכתא אמר רב פפא [ב]להאכילו נבלות אם רוב ישראל ישראל למאי הילכתא [ג]להחזיר לו אבידתו מחצה על מחצה ישראל למאי הילכתא אמר ריש לקיש [ד]לנזקין היכי דמי אי נימא דנגחיה תורא דידן לתורא דידיה נייתי ראיה ונשקול לא צריכא דנגחיה תורא דידיה לתורא דידן פלגא יהיב ליה אידך פלגא נימא ליה אייתי ראיה דלאו ישראל אנא ושקול: מי שנפל עליו מפולת וכו': מאי קאמר לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ספק הוא שם ספק אינו שם דאי איתיה חי הוא דמפקחין אלא אפילו ספק חי ספק מת מפקחין ולא מיבעיא ספק חי ספק מת דישראל אלא אפילו ספק כותי ספק ישראל מפקחין: מצאוהו חי מפקחין: מצאוהו חי פשיטא לא צריכא [ה]דאפי' לחיי שעה: ואם מת יניחוהו: הא נמי פשיטא לא צריכא [ו] לר' יהודה בן לקיש דתניא [ז]אין מציל את המת מפני הדליקה אמר רבי יהודה בן לקיש [ח]שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה ואפילו רבי יהודה בן לקיש לא קאמר אלא [ט]מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי אבל הכא אי לא שרית ליה מאי אית ליה למעבד תנו רבנן עד היכן הוא בודק [י]עד חוטמו ויש אומרים עד לבו בדק ומצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים מעשה היה ומצאו עליונים מתים ותחתונים חיים נימא הני תנאי כי הני תנאי דתניא [יא]מהיכן הולד נוצר מראשו שנאמר [1]ממעי אמי אתה גוזי ואומר [2]גזי נזרך והשליכי אבא שאול אומר מטיבורו ומשלח שרשיו אילך ואילך אפילו תימא אבא שאול עד כאן לא קא אמר אבא שאול התם אלא לענין יצירה דכל מידי ממציעותיה מיתצר אבל לענין פקוח נפש אפי' אבא שאול מודי דעיקר חיותא באפיה הוא דכתיב [3]כל אשר נשמת רוח חיים באפיו אמר רב פפא מחלוקת ממטה למעלה אבל ממעלה למטה כיון דבדק ליה עד חוטמו שוב אינו צריך דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו [יב]וכבר היה ר' ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי [יג]הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן נשאלה שאלה זו בפניהם מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה ר' ישמעאל ואמר [4]אם במחתרת ימצא הגנב ומה זה שספק על ממון בא ספק על נפשות בא [יד]ושפיכות דמים מטמא את הארץ וגורם לשכינה שתסתלק מישראל ניתן להצילו בנפשו ק"ו לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה ר"ע ואמר [5]וכי יזיד איש על רעהו וגו' מעם מזבחי תקחנו למות מעם מזבחי ולא מעל מזבחי ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא להמית אבל

ממון דאמרינן בפרק כל כתבי [שבת קיז, ב] ממון שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי, דהתם כיון שאינו טורוד להציל (לא יבא להצילו) לא יבא לחלל שבת בשביל ממונו, אבל כשטורוד בהצלה אז יבא לחלל שבת אגב טירדייה, אבל בנפש הוי איפכא שבקל יכול להצילו וכשעת הצלה לא הוי טורוד, אבל אי לא שרית ליה אגב טירדייה ועבריה יבא לכבוי. מ"ר.

אמר רב פפא להאכילו נבלות. וה"נ הוה מצי למימרא לענין [שלא] להחיותו אי במחצה על מחצה מצוה להחיותו. אבל גבי רוב ישראל לא הוה מצי למימרא לענין להחיותו, כיון דאפילו במחצה על מחצה חייב להחיותו אם כן לא היה זה שום חידוש. ואם נאמר דבמחצה על מחצה אינו חייב להחיותו, הוה מצי למימר על רוב ישראל דחייב להחיותו, אלא רבותא נקט דאפילו להחזיר לו אבידה שיש בגוי עבירה כמו שאינו בסנהדרין [עו, ב] לא יאבד ה' סלוח לו זה המחזיר אבידה לכותי, אפילו הכי אם רוב ישראל כישראל, אבל להחיותו אין כל כך עבירה (כדתנן) [כדתניא]

עין משפט נר מצוה

פא א ב ג ד מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה סי' כו טוש"ע אה"ע סי' ד' סעיף לד:

פב ה מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכט סעיף ד:

פג ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כא סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שיח סעיף ג:

פד ז מיי' פ"ב מהלכות שבת הל"ט טוש"ע או"ח סי' שכט סעיף ד:

רבינו חננאל

מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק נוכרי ספק ישראל מפקחין עליו. מצאוהו חי מפקחין עליו מצאוהו מת יניחוהו. אוקימנא אפי' לר' יהודה בן לקיש דאמר שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה, הכא מודה שאם מצאו חי מת יניחוהו, פשוטה היא. ת"ר עד היכן בודק עד טיבורו ויש אומרים עד חוטמו. בדק ומצא עליונים מתים לא יאמר שכבר מתו התחתונים. מעשה היה ובדקו ומצאו עליונים מתים ותחתונים חיים. אמר רב פפא מחלוקת כשבדק ממטה למעלה, שלא יאמר כיון שאין חיותא בטיבורו כבר מת, אלא צריך לבדוק עד חוטמו. אבל אם בדק ממעלה למטה כיון שבדק בחוטמו ואין לו חיותא תוב לא צריך, שנאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. מגיין לפיקוח נפש שדוחה את השבת כו', אסיקנא כשמואל דאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהן.

תוס' ישנים (המשך)

בגיטין [סא, א] מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל. וכן נראה לרבינו שאין צריך להחיותו כיון דליכא פקוח נפש אלא ברוב ישראל, והשתא אתי שפיר דלא הוי מצי למינקט במחצה על מחצה כדי להחיותו, ורב דאמר לעיל לא שנו אלא להחיותו, אהרוב ישראל קאי. והכי נמי הוה מצי למינקט במחצה על מחצה כדי להחיותו כרב דאמר לעיל לא שנו [כו' אלא דנקט] האחרת אגילה שהיא חידוש יותר כדפריטים. **לא נצרכה [אלא]** לחיי שעה. והא דאמרינן בפרק שני דע"ז [כז, ב] דלחיי שעה לא חייסינן פי' ומתרפא מן הגוי ואע"פ (כי) [ד]שמא ימיתנו] לאלתר, היינו הכא והתם לגוונא, כי כאן מפקחין כדי להחיותו, ושם מרפאין אותו אולי יחיה. מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית ליה אתי לכבויי. ולא דמי

תוס' ישנים

אמר רב פפא להאכילו נבלות. וה"נ הוה מצי למינקט לענין [שלא] להחיותו אי במחצה על מחצה מצוה להחיותו. אבל גבי רוב ישראל לא הוה מצי למינקט לענין להחיותו, כיון דאפילו במחצה על מחצה חייב להחיותו אם כן לא היה זה שום חידוש. ואם נאמר דבמחצה על מחצה אינו חייב להחיותו, הוה מצי למימר על רוב ישראל דחייב להחיותו, אלא רבותא נקט דאפילו להחזיר לו אבידה שיש בגוי עבירה כמו שאינו בסנהדרין [עו, ב] לא יאבד ה' סלוח לו זה המחזיר אבידה לכותי, אפילו הכי אם רוב ישראל כישראל, אבל להחיותו אין כל כך עבירה (כדתנן) [כדתניא]

עם התשובה אין בפני עצמה לא נימא דלא כרבי. תימה לי דהוה מלי לשנויי מיתה ויוה"כ מכפרות עם התשובה על כל עבירות שבתורה אבל בלא תשובה יש עבירות שאינן מכפרות עליהן כגון פורק עול ומגלה פניס ומיפר ברית ויש לומר דשפיר טפי משני לי נמי י"ל דומיא דסיפא דקתני ועל החמורות הוא תולה עד שיבא יוה"כ ויכפר דהיינו בכל עבירה אייני דאינה מכפרת בלא יוה"כ ה"נ ריש"ל: **חוץ מפורק עול.** בסוף פ"ק דשבועות (דף יג.) נפקא ליה מקרא כי דבר ה' בזה זה הפורק עול ומגלה פניס בתורה ואת מצותו הפר זה המפר ברית בשר הכרת תכרת הכרת לפני יום הכפורים תכרת לאחר יום הכ"כ יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי אלא בזמן שעונה בה והקשה הרב רבי יעקב מאורליינ"ש זצ"ל אמאי אבל להחיות אפילו מעל מזבחי ומה זה שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו ועבודה דוחה שבת קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת נענה רבי אלעזר ואמר ומה [6]מילה שהיא אחד ממאתים וארבעים ושמונה איברים שבאדם דוחה את השבת קל וחומר לכל גופו שדוחה את השבת רבי יוסי בר' יהודה אומר [1]את שבתותי תשמורו יכול לכל ת"ל [3]אך חלק רבי יונתן בן יוסף אומר [2]כי קודש היא לכם היא מסורה בידכם ולא אתם מסורים בידה ר' שמעון בן מנסיא אומר [3]ושמרו בני ישראל את השבת [4]אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה א"ר יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא דידי עדיפא מדידהו [7][4]וחי בהם ולא שימות בהם אמר רבא [8]לכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל דלית ליה פירכא דר' ישמעאל דילמא כדרבא [9]דאמר רבא מאי טעמא דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מידע ידע דקאי לאפיה ואמר אי קאי לאפאי קטילנא ליה והתורה אמרה בא להרגך השכם להרגו ואשכחן ודאי ספק מנלן דר' עקיבא נמי דילמא כדאביי דאמר אביי [10]מסרינן ליה זוגא דרבנן לידע אם [11] ממש בדבריו ואשכחן ודאי ספק מנא לן וכולהו אשכחן ודאי ספק מנא לן ודשמואל [12] ודאי לית ליה פירכא אמר רבינא ואיתימא רב נחמן בר יצחק [13]טבא חדא פלפלתא חריפא ממלא צנא דקרי: **מתני' חטאת** ואשם ודאי מכפרין [14]מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה ועל החמורות [15]הוא תולה עד שיבא יוה"כ ויכפר [2]האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה [3]אחטא ויוה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר [4]עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר [5]עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו [16]דרש ר' אלעזר בן עזריה [5]מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין [17]מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר [6]וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר [7]מקוה ישראל [18](ה') מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל: **גמ' אשם** ודאי אין אשם תלוי לא והא כפרה כתיבא ביה הנך מכפרי כפרה גמורה אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה אי נמי הנך אין אחר מכפר כפרתן אשם תלוי אחר מכפר כפרתן דתנן [19]חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה"כ חייבין אשמות תלוין פטורין: מיתה ויוה"כ מכפרין עם התשובה: עם התשובה אין בפני עצמן לא נימא דלא כרבי דתניא [20] רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר חוץ [21](מפורק עול) ומגלה פנים בתורה ומיפר ברית בשר שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר ואם לא עשה תשובה אין יוה"כ מכפר אפילו תימא רבי תשובה בעיא יוה"כ יוה"כ לא בעיא תשובה: תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה: השתא על לא תעשה מכפרת על עשה מיבעיא אמר רב יהודה הכי קאמר על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה ועל לא תעשה גמור לא ורמינהו [22]אלו הן קלות עשה ולא תעשה חוץ דורש באגדות של דופי לא היה לו למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פלגש וגו': **ומיפר ברית בשר.** מילה ובמסכת שבועות [5] יליף לה מקראי: חוץ

אבל להחיות. כגון שיודע ללמד זכות על אדם שנדון בב"ד ליהרג: **ועבודה.** חמורה שדוחה את השבת מפסיקה להלכה נפש: **ומה מילה.** שהיא תיקון אחד מאיברין של אדם דוחה את השבת לפי שחייבין עליה כרת לאחר זמן כך שנויה בתוספתא דשבת (ג): **יכול לכל.** אפי' לפיקוח נפש: **ושמרו בני ישראל את השבת.** כדי לעשות שבתות אחרות יזהרו בשבת זו בקיום שמירת שבתות הרבה: **אין אדם מעמיד את עצמו.** מלהגיל את ממונו מיד גנב והאי גנב דאתי במחתרת מידע ידע דקאי בעל הבית באפיה ואדעתא דהכי אתא דמימר אמר כי קאי לאפאי קטילנא ליה ואין זה ספק נפשות אלא ודאי נפשות והתורה אמרה לו כאן אחרי שבא להורגך השכם להורגו: **דאמר אביי.** בסנהדרין (דף מג.) על היולא ליסקל ואמר יש לי זכות ללמד על עצמי דקתני התם מחזירין אותו אפילו ארבע וחמש פעמים ובלבד שיהא ממש בדבריו והוינן בה מנא ידעי ואמר אביי מסרינן ליה זוגא דרבנן שמלוין אותו עד בית הסקילה ואם אמר יש לי ללמד זכות על עצמי ישמעו אלו אם יש ממש בדבריו אם לאו והכי נמי גבי כהן העובד איכא למימר נמי דהכי עבדי ליה: **ואשכחן.** מהכא דאודאי פיקוח נפש מחללין אבל ספק לא שמעינן מינה וכולהו נמי כגון אך חלק איכא למימר דודאי פיקוח נפש קא ממעט ולא ספק וכן ולא אתם מסורין בידה למות (ד) ודאי וכן חלל עליו כדי שישמור ודאי שבתות הרבה: **דשמואל ליה פירכא.** אשר יעשה האדם המצות שיחיה בהם ודאי ולא שיבא בעשייתה לידי ספק מיתה אלמא מחללין על הספק: **חדא פלפלתא.** גרעין אחד: **מתני' חטאת ואשם ודאי.** הם אשם גזילות ומעילות ויש אשם שהוא תלוי הבא על שגגת ספק כרת ובגמ' פריך והא ביה נמי כפרה כתיבא: **חטאת ואשם ודאי מכפרין.** ומסתמא תשובה איכא שאם לא היה מתחרט לא היה מביא קרבן (ה): **גמ' הא כפרה כתיב ביה.** וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג (ויקרא ה) באשם תלוי כתיב: **אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה.** אלא תולה להגן עליו מן היסורין עד שיודע לו שודאי חטא ויביא חטאת הכי ילפי' לה בכריתות (דף כו:): **פטורין.** דיום הכפורים מכפר עליהן וטעמא מפרש בכריתות (דף כה:): **חוץ מפורק עול.** כופר בהקב"ה: **מגלה פניס בתורה.** דורש את התורה לגנאי כגון מנשה (ו) שהיה דורש באגדות של דופי לא היה לו למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פלגש וגו': **ומיפר ברית בשר.** מילה ובמסכת שבועות (ז) יליף לה מקראי: חוץ

פה א מיי' פ"ח מהלכות תשובה הלכה ג:

פו ב ג מיי' שם פ"ד הלכה ח:

פז ד ה מיי' שם פ"ב מהלכות ט (עוש"ע פ"ח סי' תרו סעי' ח):

פח ו מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה ט:

ז [מיי' פ"ח מהלכות תשובה הלכה כז]:

תורה אור השלם

1. וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם:
שמות לא יג
2. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ:
שמות לא יד
3. וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:
שמות לא טז
4. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְיָ:
ויקרא יח ה
5. כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ:
ויקרא טז ל
6. וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:
יחזקאל לו כה
7. מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל יְיָ כָּל עֹזְבֶיךָ יֵבֹשׁוּ סוֹרֵי בָּאָרֶץ יִכָּתְבוּ כִּי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים אֶת יְיָ:
ירמיהו יז יג

רבינו חננאל

מניין לפקוח נפש שהיא [דוחה את השבת ומה מילה שהיא] אחד מאבריו כו'. פי' מצאנו שהמל התינוק מצילו מן המיתה מאליעזר בנו של משה רבינו, שנאמר ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו, ויבקש המיתו לתינוק מפני שנתעצלה אמו ולא מלה אותו, וכיון שהרגישה, מלה אותו וקראתו חתן דמים, והצילתו מן המיתה שנאמר וירף ממנו. פי' וירף חולי המות מאתו מן התינוק, אז אמרה חתן דמים אתה לי, בדמי המילה. ואמרינן תו למולו ואפי' בשבת כדי לפדותו מן המיתה. וכתיב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה, מלמד שהקטן נתפש בעון האב, והגדול בעון עצמו והשנים בחיוב מיתה. זה טעם של ר' אלעזר בן עזריה. [**מתני' חטאת**] ואשם ודאי מכפרין, אבל אשר תלוי אע"ג דכתיב ביה כפרה, אינו מכפר כפרה גמורה, דלכי מתידע ליה בעי איתויי קרבן אחר. אי נמי כדתנן חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכפורים חייבין, חייבי אשמות תלויין פטורין. מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה, מתניתין דלא כרבי, דתניא רבי אומר כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכפורים מכפר, חוץ מפורק עול והמגלה פנים בתורה והמפר בריתו של אברהם אבינו, שאם עשה תשובה יום הכפורים מכפר, ואם לא אין יום הכפורים מכפר, אבל יום הכפורים מכפר אפילו בלא תשובה, כדתנן תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה, אבל [על] לא תעשה גמור לא, ועל החמורות תולה התשובה עד שיבא יום הכפרים ויכפר. ורמינהי אלו הן קלות שהתשובה מכפרת על עשה ועל לא תעשה חוץ מלא תשא. ופרקינן לא תשא וכל דדמי ליה. כלומר כל שהוא לאו גמור.

תוס' ישנים

תשובה בעיא יום הכפורים יום הכפורים לא בעי תשובה. וא"ת הכא משמע דיום הכפורים עיקר ואפילו הכי קאמר עם תשובה, וקשה מכאן על מה שרגיל רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך ארץ מדקתני [אבות פ"ב מ"ב] יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ אלמא דרך ארץ עיקר, כדדייקינן בינמות פרק המוכן [נא, ב] גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דיורשי האב עיקר ומיירי בנכסי מלוג מדקתני יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב אלמא יורשי האב עיקר, ואילו הכא קאמר עם התשובה אע"פ שאינה עיקר. י"ל דהכי קאמר עם התשובה שעשה כבר צריך יום"כ ואינו בא לומר שצריך שניהם. אי נמי משום מיתה (דבהדיא) [דבהדיא] תנא עם התשובה דתשובה עיקר גבי מיתה. ועוד יש לומר דלרבי אביי דקתני תשובה לבדה (דקמיבעיא) [מקיבעא] אע"ג [דמ]הי יום הכפורים לעצמו מכרת דבכרה גמורה בלא תשובה ליכא, דאלי"כ למה תכ הכית בשביל עונותינו כיון שיום הכפורים מכפר חוץ מג' דברים דפורק עול וכו'. ועוד מקשים על פירוש ר"ש ז"ל מדכתיב [קהלת ט, ט] ראה חיים עם אשה אשר אהבת ונו', וחיים עיקר. וי"ל דחיים דקרא הא (ד)דרשינן ליה בפרק קמא דקידושין [ל, ב] שאין זה אלא אומנות והכי קאמר כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב אביו ללמדו אומנות, ואי [אשה] תורה היא ס"ב היא עיקר (דחייס) [מחייס] שאין זה אלא אומנות. מ"ב אבל לא היה נראה לה"ר אלחנן לומר כי תורה אינה עיקר, דהא קאמר בתר הכי וכל תורה שאין עמה מלאכה, אדרבה מידוחי איפכא (מעיתה) [מעמה] ואמרינן נמי בפרק כיצד מברכין [לה, ב] דאסורים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי כו', ותנן [אבות פ"ו מ"ז] במ"ח דברים תורה ניקנית במיעוטו דרך ארץ כו'. והא דיוקא דהמוכן אינו ראיה דלא דייקינן אלא מדתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני יחלוקו סתמא דייקינן (מדקתמי') [מדהכאיך] בלשונו לשון יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב, ש"מ דיורשי האב הוו עיקר, ולא דעתי מה לה לומר, דהא אם היה מאריך בלשונו יחלוקו יורשי הבעל ויורשי האב לא הוה דייקינן מידי, וא"כ על כרחין מלשון עם דייק. ולי נראה כי היה לו לומר יחלוקו יורשי הבעל ויורשי האב ועם ייתור לשון הוא לדקדק קן, אבל (לא) [אם] דקתני יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ (דהוה משמע) אין זה ייתור [לשון] כי לא היה לו (לשון) לשנות יפה תלמוד תורה (לדרך) [עם דרך] ארץ דהוה משמע אי זה אי זה קאמר, וכן נראה עיקר.

א) שבת קלב., **ב)** [פסחים ה. וש"נ], **ג)** [שבת קנא:], **ד)** סנהדרין עד. ע"ז מז: נד., **ה)** [חגיגה י. וש"נ], **ו)** סנהדרין עב., **ז)** [סנהדרין מא.], **ח)** חגיגה י. מגילה ז., **ט)** [גי' רש"ש תשובה תולה], **י)** [ל"ל אם זו דרש וכן אי' במשנה שבמשניות], **כ)** גי' ירושלמי ומי, **ל)** [בקרא וכן במשנה שבמשניות ליח' ועי' תי"ט] בירושלמי י"ל כתוב בלא מלת ה' אולם שם יח כתוב מלת ה' כמו שהוא לפנינו וכ"ה בירושלמי ובכי"ף ובפע"י, **מ)** כריתות כה., **נ)** [לקמן פז:] שבועות יג. כריתות ז., **ס)** [בשאלתות פרש"ר הבריכה סימן קסז איתא מהלוגע על חבירו], **ע)** [שבועות לט. תוספתא פ"ד ה"ה], **פ)** [סנהדרין לט.], **צ)** דף יג.,

הגהות הב"ח

(א) גמ' זוגא דרבנן לידע אם יש ממש בדבריו: **(ב)** שם ודשמואל לית ליה פירכא כל"ל ומי' ודאי נמתק: **(ג)** רש"י ד"ה ומה מילה וכו' בתוספתא דשבת בפ' טז וע"ש: **(ד)** רש"י ד"ה ואשכחן כו' מסורין בידה למות וכן אלא עליו כל"ל ומיהא ודאי נמתק: **(ה)** ד"ה חטאת כו' מביא קרבן הם"ד ואח"כ מה"ד **מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו ולא חטאתיכם** שבין זה לזה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) בתו"י ד"ה תשובה וכו' ואלו הכא קאמר עם התשובה אע"פ שאינה עיקר וכו'. נ"ב עיין בזה בתורך בהגהת מיימוני פ"ג מהל' ת"ת אות ב:

מוסף רש"י

אך חלק. אכין וקיקן מיעוטין (ערובין קה. פסחים ה. שם עא. שבועות יג.). **מאי טעמא דמחתרת.** שאמרה תורה אין לו דמים, כלומר הרי הוא לך כמי שאין לו דם וגשמה ומותר להורגו (סנהדרין עב.). **חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו.** שרואה שאחר עוטלו ושותק, הלכך יודע הגנב הזה שבעל הבית עומד על ממונו להצילו ומימר אמר הגנב אי אחיגנא לגנייה קאי בספקי ואי קאי קטילנא ליה ואמרה לך תורה אין לו דמים ומצלמתך מאחר שהוא בא להרגך השכם אתה להרגו (שם). **פלפלתא.** גרעין אחד של פלפל (חגיגה י.). **חוץ מפורק עול.** של כל המצות (כריתות ז.) אי: כופר בעיקר (שבועות יג.). **ומגלה פנים בתורה.** בא על דברי תורה בתוספא וגנאי עושה פניו כגון מנשה שהיה יושב ודורש באגדות של דופי לא היה למשה לכתוב אלא ותמנע היתה פלגש, ויליף לאוכן בימי קליר מטיס (שם ועי' סנהדרין צט:).

חוץ [1]מלא תשא לא תשא וכל דדמי ליה ת"ש ר' יהודה אומר כל שהוא מלא תשא ולמטה תשובה מכפרת מלא תשא ולמעלה תשובה תולה ויוה"כ מכפר לא תשא וכל דדמי ליה ת"ש לפי שנאמר בחורב תשובה ונקה יכול אף לא תשא עמהן ת"ל [2]לא ינקה יכול אף שאר חייבי לאוין כן ת"ל את שמו שמו הוא דאינו מנקה אבל מנקה שאר חייבי לאוין תנאי היא דתניא על מה תשובה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה ועל מה תשובה תולה ויוה"כ מכפר על כריתות ועל מיתות בית דין ועל לא תעשה גמור אמר מר לפי שנאמר בחורב (ז) ונקה מנא לן דתניא (ח)ר' אלעזר אומר אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה ואי אפשר לומר לא ינקה שכבר נאמר נקה הא כיצד מנקה הוא לשבין ואינו מנקה לשאינן שבין שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי [3]שמעת ארבע' חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד(ט) [4]עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו שנאמר [3]שובו בנים שובבים [2]עבר על לא תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויוה"כ מכפר שנאמר [4]כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם [2]עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין שנאמר [5]ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם [ד]אבל מי שיש חילול השם בידו אין (ט) לו כח בתשובה לתלות ולא ביוה"כ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר [6]ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא [ה]אי שקילנא בישרא ממטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר אמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי אבל באתרא דתבעי לית לן בה אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דתבעי הוא אביי כדשקיל בישרא מתרי שותפי יהיב זוזא להאי וזוזא להאי והדר מקרב להו גבי הדדי ועביד חושבנא רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין יצחק דבי ר' יאני אמר כל שחבירו מתביישין מחמת שמועתו (ז)(היינו חילול השם) אמר רב נחמן בר יצחק כגון דקא אמרי אינשי שרא ליה מריה לפלניא אביי אמר כדתניא [17]ואהבת את ה' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח ויהא משאו ומתנו (ג) [ה]בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר [8]ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אבל מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה אוי לו לרבו שלמדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו ועליו הכתוב אומר [9]באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו א"ר חמא (ו)(בר) חנינא גדולה תשובה שמביאה (ד) רפאות לעולם שנא' [10]ארפא משובתם אוהבם נדבה ר' חמא (ו)(בר) חנינא רמי כתיב [11]שובו בנים שובבים דמעיקרא שובבים אתם וכתיב ארפא משובותיכם לא קשיא כאן מאהבה כאן (פ) מיראה רב יהודה רמי כתיב שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם וכתיב (פ)[12](הנה) אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה ל"ק כאן מאהבה או מיראה כאן ע"י יסורין אמר רבי לוי גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנא' [13]שובה ישראל עד ה' [א]אלהיך(ט) ואשובה אליכם לאחר תשובה וכתיב כי אנכי בעלתי בכם כבר קודם שתשובו כאן מאהבה או מיראה קא אמר כי אנכי בעלתי בכם: לא

אמר לא תעשה גמור: **לפי שנאמר בחורב ונקה.** למה מעשה העגל כשעלה משה להתפלל עליהן ולקמן מפרש לה: **יכול אף לא תעשה.** ינקה בתשובה: **אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה.** דכתיב נקה לא ינקה גבי הדדי: **חלוקי כפרה.** שחלוקין בכפרתן זה כך וזה כך: **אמר לו.** שלש הן המחלקין שיש עבירה שהיא לריכה לזה ואינה לריכה לזה אבל תשובה אינה מן החלוקין שהיא לריכה לכולן: **שובו בנים.** ומיד ארפא למדת שיש עבירה שמכפרת בתשובה לבדה: **כי ביום הזה יכפר.** למדת שיש עבירה שלריכה יום"כ: **ופקדתי בשבט פשעם.** למדת שיש עבירה שלריכה יסורין ומסתברא הקל לקלה והחמור לחמורה: **חילול השם.** חוטא ומחטיא אחריס: **באזני ה' צבאות.** אמר הנביא באזני אמר הקב"ה אם יכופר העון עד תמותון למדנו שיש עבירה שאין לה כפרה אלא במיתה: **ולא יהיבנא דמי לאלתר.** וכשאני מאחר לפרוע הוא אומר שאני גזלן ולמד ממני להיות מזהיר בגזל: **באתרא דלא תבעי.** שאין דרך הטבח לילך ולתבוע הקפותיו ועל הלוקח להביא לו מעותיו לביתו: **ומתא מחסיא.** מקומו של רבינא: **יהיב זוזא להאי וזוזא להאי.** שמא לא ידע מחבירו שנתתיו לו ויש כאן חילול השם: **ועביד חושבנא.** וחוזרין ונותנין לו בשר כנגד מה שנטלו: **כגון אנא דמסגינא וכו'.** ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי ולמדין הימני להבטל מתלמוד תורה: **מחמת שמועתו.** מחמת שם רע היולא עליו: **שרא ליה מריה.** ימחול יולרו על מעשיו: **מתאהב על ידך.** לחביבך: **קורא.** מקרא: **ושונה.** משנה: **ומשמש תלמידי חכמים.** ללמוד (ו) תורה היא ישוב טעמי המשניות מה טעמן ומהיכן למדו: **באמונה לשם עם ה' אלהי.** את זו קרא הכתוב חילול השם כשאדם חשוב עובר עבירה ופורענות באה עליו והכל אומרים מה הועילו לו לאה החסידים והחכמים רעה באה עליהם שנאמר ויחללו את שם קדשי ובמה חללוהו באמור עליהם הנכריים שגלו בייניהן ראו עם ה' אלה ולא יכול להגילם שלא יגלו נמצא שם שמיים מתחלל וכבודו מתמעט: **דמעיקרא שובבים אתם.** כשתעשו תשובה מעלה (ו) עליכם כאילו תחילת החטא על ידי נערות ושטות ושובבות: **וכתיב ארפא.** משמע מכאן ואילך כבעל מוס שנתרפא שמקצת שמו עליו: **כאן מאהבה.** השב מאהבה נעקר עונו מתחלתו (ד): **כתיב שובו בנים.** אלמא בעלי תשובה קרויין בנים: **וכתיב כי אנכי בעלתי בכם.** אלמא עבדים מיקרו: **כאן מאהבה ומיראה.** קרויין בנים: **כאן על ידי יסורין.** שלא שבו עד שנתיסרו ביסורין קרויין עבדים ואית דגרסי כתיב שובו אלי ואשובה (ח) וכתיב כי אנכי בעלתי בכם כתיב

ואמאי לא חשיב להו בהדי ל"ו כריתות בפרק קמא דכריתות (דף ב.) ותירץ ר"י דרבנן דפליגי אדרבי לא דרשי קרא הכי אלא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סד:) דרשי ליה ר' ישמעאל ורבי עקיבא לדרשא אחרינא ואליבא דרבי לא מצי למיחשבינהו דהתם קאמר מנינא למה לי לומר שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ולדידיה לא מיחייב חטאת אלא במילתא שחייבין על זדונו לאו וכרת כדקאמר רבי בפרק קמא דיבמות (דף ט.) נאמר כאן עליה פי' ונודעה החטאת אשר חטאו עליה ונאמר להלן עליה בחייה מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת אף כאן ומינה מה להלן שיש בו לאו אף כאן לאפוקי הני נהי לתיתרבו לכרת לאו לית בהו אבל לרבנן לא מצינן לשנויי הכי דלדידהו לא בעי לאו כיון דגמרי מתורה אחת יהיה לכם הוקשה כל התורה כולה לעבודת כוכבים מה ע"ז דבר שחייבין על זדונו כרת וכו' אבל לאו לא בעינן אף על גב דע"ז איכא לאו דהא בע"ז איכא נמי סקילה ואפילו הכי מחייבי חטאת אפילו היכא דליכא סקילה דלא מקשינן אלא לענין כרת דכתיב בהחוא עניינא דכתיב הכרת תכרת הכי נמי לאו לא בעינן לענין חטאת תדע דבפרק אלו הן הלוקין (מכות דף יג:) ממעטו פסח ומילה מחטאת משום דדומיא דע"ז בעינן מה ע"ז שב ואל תעשה לאפוקי הני דקוס ועשה ניתנו ואי בעינן לאו לענין חטאת נימא מה ע"ז שיש בה לאו לאפוקי הני אפילו אי הוו שב ואל תעשה לא מיחייב כיון דלא כתיב בהו לאו: והאמר

פו א ב ג ד מיי' פ"ז מהל' תשובה הל"ד:
צ ה ו מיי' פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא:
ז [מיי' פ"ז מהלכות תשובה הל' ו]:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' לפי שנא' בחורב תשובה ונקה: (**ב**) שם אבל מי שיש חילול השם בידו אין כח לא בתשובה כו' כל"ל ומיהא לו ומתקן: (**ג**) שם ויהא משאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אשרי לו לפלוני שלמד תורה אשרי אביו שלמדו תורה אוי לו לפלוני שלמד תורה: (**ד**) שם גדולה תשובה שמגיעה רפואה לעולם: (**ה**) שם כאן מאהבה כאן מיראה (רב יהודה רמי) מיהא אלו מוקפות ונכתב גלוי ק"מ אמר רב יהודה רב אמי רמי: (**ו**) רש"י ד"ה דמעיקרא כו' מעלה אני עליכם כאלו יו' וטעות שובבים אברי"ן בלע"ז הס"ד: (**ז**) ד"ה כאן כו' עוה מתמלמו כאן מיראה ארפא הס"ד: (**ח**) ד"ה כאן ע"י כו' שובו אלי ואשובה אליכם וכתיב כי אנכי:

רבינו חננאל (המשך)

ועל לא תעשה גמור. שאל ר' מתיה בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי שמעתה ד' חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש, אמר לו ג' הן ותשובה עם כל אחת. עבר על עשה ושב, אינו זז משם עד שמוחלין לו, שנאמר ארפא משובתם וגו'. עבר על לא תעשה ושב, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר, שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם. עבר על כריתות ומיתות בית דין ושב, תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. אבל מי שיש בידו חלול השם, אין כח לא לתשובה לתלות, ולא ליום הכפורים לכפר, ולא ליסורין למרק, אלב כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. היכי דמי חלול השם, רב אמר כגון אנא אי שקילנא מבי טבחא בישרא באתרא דלא תבעי, דאתו למימר אנא חזיתיה לרב דשקיל בשרא בלא דמי, היינו חלול השם. ר' יוחנן אמר כגון אנא אי מסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפלה(ה).

ויש אומרים כל שחבריו בושין משמועתו דאמרי שרא ליה מריה לפלניא. נמצא ענושים של דברים הללו גדול מענוש כריתות ומיתות בית דין. **תניא** ואהבת את ה' אלהיך עשה שיהא שם שמים נאהב על ידך, שיהיה אדם קורא ושונה (ביראה) [בתורה] ומשמש תלמידי חכמים ומשאו ומתנו בשוק בצדק עם הבריות, מה הכל אומרים אשרי פלוני שלמד תורה, אשרי הוריו ורבו שלימדו, כמה נאים מעשים ודרכיו, עליו הכתוב אומר ישראל אשר בך אתפאר. אבל הקורא ושונה ודרכיו מכוערים כו', עליו הכתוב אומר באמור להם עם ה' [אלה] ומארצו יצאו. **גדולה** תשובה שמביאה רפואה לעולם, שנאמר ארפא משובתם. ואסיקנא שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם, תשובה (מיראה) [מאהבה] ארפא משובתם אוהבם נדבה, תשובה (מאהבה) [מיראה] שובו אלי ואשובה אליכם. כי אנכי בעלתי בכם תשובה מיסורין. **גדולה תשובה** שאפילו הגיע חטאתו עד כסא הכבוד התשובה מכפרת, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך.

מסורת הש"ם

א) [שבועות לט.], ב) [כתובות דר"י פכ"ט ה"ס תוספפתא פ"ד ה"ט], ג) [שבועות יב: זבחים ז:], ד) [בע"י אימתא היכי דמי וכן גרס הרא"ש אבל ברב אלפס א' בגירסא אחרת ע"ש], ה) [עי' בע"י], ו) [ל"ל ברבין], ז) [ל"ל ברבין], ח) [ל"ל כ"ן], ט) [גירסא הילקוט וכן בע"י ר' יוחנן אמר עד ולא עד בכלל ומי אר"י הכי והאמר ר"י גדולה תשובה שדוחה את ל"ת שבתורה שנאמר וכו' לא קשיא הא בימיד והא בלבור], י) [ל"ל תלמוד],

תורה אור השלם

1. לא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו
2. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
3. שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֲרָפֶה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנְנוּ אָתָנוּ לָךְ כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ: ירמיהו ג כב
4. כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ: ויקרא טז ל
5. וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבְנְגָעִים עֲוֹנָם: תהלים פט לג
6. וְנִגְלָה בְּאָזְנֵי יְיָ צְבָאוֹת אִם יְכֻפַּר הָעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמוּתוּן אָמַר אֲדֹנָי יְיָ צְבָאוֹת: ישעיהו כב יד
7. וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ: דברים ו ה
8. וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אָתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר: ישעיהו מט ג
9. וַיָּבוֹא אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם יְיָ אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ: יחזקאל לו כ
10. אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהַבֵם נְדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ: הושע יד ה
11. שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֲרָפֶה מְשׁוּבֹתֵיכֶם הִנְנוּ אָתָנוּ לָךְ כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ: ירמיהו ג כב
12. שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים נְאֻם יְיָ כִּי אָנֹכִי בָּעַלְתִּי בָכֶם וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם צִיּוֹן: ירמיהו ג יד
13. שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: הושע יד ב

רבינו חננאל

ת"ש אילו הן החמורות כריתות ומיתות בית דין ולא תשא עמהן כו'. ת"ש ר' יהודה אומר כל שהוא מלא תשא ולמטה תשובה מכפרת, מלא תשא ולמעלה תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. ושנינן לא תשא וכל דדמי ליה, דהוא לאו גמור. ת"ש לפי שנאמר בחורב נושא עון ופשע וחטאה ונקה עוד נאמר לא ינקה. ופשטניה לקרא, מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים. ותניא לפי שנאמר בחורב תשובה, מדכתיב בה ונקה, [יכול אף לא תשא עמהן ת"ל לא ינקה], עד יכול על כל חייבי לאוין אע"פ שישוב לא ינקה לו, ת"ל קרא אחרינא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא, הך דכתיב לא ינקה [אינו אלא] בלא תשא את שמו בלבד, הא כל שאר לאוין התשובה מכפרת. הנה בכל לאוין התשובה מכפרת בלא יום הכפורים. ודחינן תנאי היא דתניא על מה תשובה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה, על מה תשובה תולה ויום הכפורים מכפר על כריתות ומיתות בית דין

עין משפט נר מצוה

פו א ב ג ד מיי' פ"ז מהל' תשובה הל"ד:
צ ה ו מיי' פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא:
ז [מיי' פ"ז מהלכות תשובה הל' ו]:

ח) ע' ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג ותרלה דגי' רבינו תפלה בל"י מדויק יותר.

תוס' ישנים

ועשה תשובה מוחלין לו מיד. והיינו הא דאמרינן בחגיגה [ה. ו] העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד, ומצות עשה [מוחלין לו] במילה גמורה כדאמרינן הכא, אבל בשאר עבירות אע"פ שאין מוחלין לו מקילין לו מדינו מקצת. **צריך לפרט את החטא.** ועל (ידי) כך מיקנו בתפילות של יום הכפורים על חטא שחטאנו לפניך בחוגם ומכיריו.

לא תעשה שבתורה. לא יוכל בעלה הראשון וגו': **כי גרם בספרי משה אמר יכתב עוונך יחשב כמכשול שהיא שגגה: עליהם (חיו) [הוא] יחיה.** על כל מה שעשה ואף על העבירות: **מתפיים הימנו.** מקבל הימנו פיוסים: **ונשלמה פרים שפתינו.** במקום פרים: **נדבה.** מקובלת ברצון יותר מתורה: **ארפא משובתם.** (ט) מן היחיד: **שבא דבר עבירה לידו.** (י) שנכשל בה כבר: **באותה אשה באותו מקום.** שעבר שם (כ) העבירה ואותו פרק מתוך שדומה מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר ילרו ומתגבר עליו ואומר לו ראה פלונית ואותו מקום ואותו פרק הוא קוס עשה מה שעשית כבר: **לפוי חטאה.** שלא נתגלה עונו: **בחטא מפורסם.** טוב לו שיודה ויתביש ולא יכפור בו: **בחטא שאינו מפורסם.** לא יגלה חטאו וכבוד האש הוא שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא מיעוט כבוד שמים הוא: **עבירות שבין אדם לחבירו.** יגלה לרבים שיבקשו ממנו שימחול לו: **וחטאתי נגדי תמיד.** איני סבור שכפרת לי והרי הוא תמיד כאילו הוא נגדי עומד: **ולריך לפרע אם החטא.** כשהוא מתודה אומר חטא פלוני חטאתי: **דרי יחיו.** לא הזכיר העון אלא למעטו ולומר אתה גרמת לאש משל (ז) לאדם שהיה לו בן נאה ומתאכילו ומשקהו ומולה לו כיס של דינרין בצואתו והושיבו בפתח

(ח) אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר [1]לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד הלא חנוף תחנף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה' א"ר יונתן גדולה [8]תשובה (ט)(שמקרבת) את הגאולה שנאמר [2]ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב מה טעם ובא לציון גואל משום דשבי פשע ביעקב אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר [3]שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך הא עון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול איני והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות שנאמר [4]ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם (י)(חיה) יחיה לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן גדולה תשובה שמארכת (כ) שנותיו של אדם שנאמר ובשוב רשע מרשעתו (יא)(חיו) יחיה אמר ר' יצחק אמרי במערבא משמיה דרבה בר מרי בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מקניט את חבירו (יב) בדברים ספק מתפיים הימנו ספק אין מתפיים הימנו וא"ת מתפיים הימנו ספק מתפיים (יג) בדברים ספק אין מתפיים בדברים אבל הקב"ה אדם עובר עבירה בסתר מתפיים ממנו בדברים שנאמר [5]קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ולא עוד אלא שמחזיק לו טובה שנאמר וקח טוב ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב פרים שנאמר [5]ונשלמה פרים שפתינו שמא תאמר פרי חובה ת"ל [6]ארפא משובתם אוהבם נדבה תניא [7]היה ר"מ אומר גדולה תשובה שבשביל [9]יחיד שעשה תשובה מוחלין (יד) לכל העולם כולו שנא' ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו [2]היכי דמי בעל תשובה אמר רב יהודה [3]כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה (ט) וניצל הימנה מחוי רב יהודה באותה אשה באותו פרק באותו מקום א"ר יהודה רב רמי כתיב [7]אשרי נשוי פשע כסוי חטאה וכתיב [8]מכסה פשעיו לא יצליח לא קשיא הא בחטא מפורסם הא בחטא שאינו מפורסם רב זוטרא בר טוביה אמר רב נחמן כאן בעבירות שבין אדם לחבירו [3]כאן בעבירות שבין אדם למקום תניא ר' יוסי בר יהודה אומר אדם [7]עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו שניה מוחלין לו שלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו שנאמר [9]כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו (יט)(ונאמר) [10]הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר מאי ואומר וכי תימא הני מילי בציבור אבל ביחיד לא ת"ש הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר (כא)(מכאן ואילך אין מוחלין לו שנאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו) ת"ר (כב) עבירות שהתודה עליהן יוה"כ זה לא יתודה עליהן יום הכפורים אחר ואם שנה בהן צריך להתודות יוה"כ אחר ואם לא שנה בהן וחזר והתודה עליהן עליו הכתוב אומר [11]ככלב שב על (כג)קיאו כסיל שונה באולתו (כד)רבי אליעזר בן יעקב אומר [12]הכ"ש שהוא משובח שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד אלא מה אני מקיים ככלב שב על קיאו וגו' כדרב הונא דאמר רב הונא כיון (כה)שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא אימא נעשית לו כהיתר (כו)וצריך לפרוט את החטא שנאמר [13]אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב דברי ר' יהודה בן בבא רבי עקיבא אומר (ט) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה אלא מהו שאמר משה ויעשו להם אלהי זהב כדר' יאני דאמר ר' יאני (כז)אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע כסף וזהב שהרבית להם לישראל עד שאמרו די גרם להם שיעשו אלהי זהב שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל משה ודוד משה אמר יכתב סורחני שנאמר [14]יען לא האמנתם בי להקדישני דוד אמר (כח)אל יכתב סורחני שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה משל דמשה ודוד למה הדבר דומה לשתי נשים שלקו בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית אמרה להן אותה שאכלה פגי שביעית בבקשה מכם הודיעו על מה היא (כט)לוקה שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה הביאו פגי שביעית ותלו בצוארה והיו מכריזין לפניה ואומרין על עסקי שביעית היא לוקה (ל)מפרסמין את החנפין מפני חילול השם שנאמר [15]ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו תשובת המוחלטין מעכבת הפורענות ואע"פ שנחתם עליו גזר דין של פורענות שלות רשעים סופה תקלה והרשות מקברת את בעליה ערום נכנס לה וערום יצא ממנה ולואי שתהא יציאה כביאה (לא)רב כי הוה נפיק למידן דינא אמר הכי בצבו נפשיה לקטלא נפיק וצבו ביתיה לית הוא עביד וריקן לביתיה אזיל ולואי שתהא ביאה (לב) כיציאה (לג)רבא כי הוה נפיק לדינא אמר הכי

זזות מה יעשה שלא יחטא: **הכי גרם בספרי משה אמר יכתב סורחני שנאמר יען לא האמנתם בי.** בכל מקום שנכתב מיתתו שם נכתב סרחונו. אלמא ניחא למכתביה זמנין טובא: **נשתי נשים שלוקות: אחת קלקלה.** זנתה והתרו בה למלקות כך דור המדבר מתו במדבר שהאמינו למרגלים (לד) (משה) מת במדבר על שמעו לא המורים אמר יכתב סורחני שלא יאמרו אף אני קלקלתי כמותם: **פגי שביעית.** תאנים שלא ביטלו כל צרכן ורחמנא אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (ויקרא כה) לאכלה ולא להפסד: **מפרסמין את החנפין.** שהן רשעים ומראין עצמן כצדיקים אם יש מביר במעשיו מצוה לפרסמו מפני חילול השם שבני אדם למידין ממעשיו שסבורין עליו שהוא לדיק ועוד כשבא עליו פורענות בני אדם אומרים מה הועיל לו זכותו: **שנאמר ובשוב לדיק מלדקו.** סיפיה דקרא ונתתי מכשול לפניו אני ממציא לידו חטא גלוי לכל שיכשל בו וידעו את מעשיו: **המוחלטין.** רשעים גמורין: **שלות רשעים סופה תקלה.** מתוך שלותם הם יושבין ומהרהרין בעבירות: **והרשות.** הרבנות: **מקברת בעליה.** שנאמר (שמות ט) וימת יוסף תחילה ואח"כ כל אחיו (לה): **ולואי שתהא יציאה.** ממנה בלא חטא כביאה: **נפיק לדינא.** להיות דן דין:

נצבו

(א) [מיי' פ"ז מהלכות תשובה הלכה ה]:
צא ב מיי' פ"ג מהלכות תשובה הלכה ח סמג לאוין עח:
צב ג מיי' שם הלכה ה:
צג ד מיי' שם פ"ג הל"ה:
צד ה מיי' פ"ג מהלכות תשובה הל' ח סמג עשין עח טוש"ע או"ח סי' תרז סעיף ד:
צה ו מיי' פ"ו מהלכות דעות הלכה ח:

גליון הש"ס

גמ' יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם. הרמ"ע מפאנו במנמוק מיקוני דין ח"מ פ"ד כתב פירוש חלקם בברית המלה להיות ערבים זה לזה הוא הנמחל בזכותו עכ"ל:

מוסף רש"י

נעשית לו כהיתר. דומה בעיניו כהיתר (ערכין ל: וכע"ז סוטה כב.). **אל יכתב סורחני.** שנמחק אותה פרשה מן המקרא ויפחתה הכבר לעולמים (סנהדרין קז.). **לקטלא נפיק.** לשם עליו חטא ועל עצמו היה אומר (שם ז:). **רצבו ביתיה לית הוא עביד.** לרכי בימו אינו עושה כלום (שם). **וריקן לביתיה אזיל.** שאינו משתכר כלום כלום (שם). **ולואי שתהא ביאה.** שלחזור לביתי, **כיציאה.** שילאתי מביתי בלא חטא, שלא לחטוא ולחטא (שם).

רבינו חננאל

גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה והוא המגרש אשתו ונישאת לאחר כו', ואסיקנא לא קשיא הא ביחיד הא בציבור. כלומר אין זה הדין בציבור אלא ביחיד. גדולה תשובה שמקרבת הגאולה, ועונותיו נעשין לו כזכיות, ומארכת ימיו, שנאמר ובשוב רשע מדרכו וחיה. **תניא** אדם מקניט חבירו ספק מתפיים לו ספק אין מתפיים לו, אבל הקב"ה ודאי מתפיים לו אפילו בדברים, שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה', ולא עוד אלא שמחזיק לו טובה שנאמר וקח טוב, ולא עוד אלא שמעלה עליו הכתוב כאילו הקריב קרבן שנאמר ונשלמה פרים שפתינו. היכי דמי בעל תשובה, אמר רב כל שבא לידו עבירה פעם ראשונה ושנייה וניצל הימנה. מחוי ר' יהודה באותו מקום באותה אשה, או כיוצא בה, ובאותו הפרק. **בעבירות שבין** אדם להקב"ה, אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. בין אדם לחבירו מכסה פשעיו לא יצלח. ויש אומרים כאן בחטא מפורסם וכאן בחטא שאינו מפורסם. תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר עבר אדם עבירה פעם ראשונה ושנייה ושלישית, מוחלין לו אם ישוב, רביעית אין מוחלין לו, שנאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, ולא תימא בציבור אלא אפילו ביחיד שנאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. **בעבירות** שבין אדם לחבירו אומר כסיל שונה באולתו. ר' אליעזר אומר הרי הוא משובח שנאמר וחטאתי נגדי תמיד, אלא מהו מקיים כסיל שונה באולתו, כדרב הונא דאמר כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו ונעשית לו כהיתר. **וצריך** לפרוט את החטא שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, אלא מה אני מקיים ויעשו להם אלהי זהב כו'. **מפרסמים** את החנפים שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה אמר יכתב סורחני שנאמר יען לא האמנתם בי להקדישני ואם אין מחני נא מספרך וגו'. ודוד אמר אל יכתב סורחני שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה משל לשתי נשים שקלקלו כו'. **מפרסמים** את החנפים מפני חלול השם שנאמר ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו, כדי לפרסמו. **תשובת** המוחלטין מעכבת [הפורענות] אפילו לאחר שנתחם גזר דין. **שלות** רשעים סופה תקלה. והרשות מקברת בעליה, ערום נכנס לה וערום יוצא ממנה. ולואי שתהא יציאה מן העולם כביאה לעולם בלא עון. **רב** כד הוה נפיק לדינא אמר הכי ברעות נפשי לקטלא אזיל וצבו ביתי (לינא) [לית הוא] עביד וריקן לביתי עייל ולואי שתהא ביאה בבית כיציאה מבית בלא עון.

תורה אור השלם

1. לֵאמֹר הֵן יְשַׁלַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר הֲיָשוּב אֵלֶיהָ עוֹד הֲלוֹא חָנוֹף תֵּחָנֵף הָאָרֶץ הַהִיא וְאַתְּ זָנִית רֵעִים רַבִּים וְשُוב אֵלַי נְאֻם יְיָ׃ ירמיהו ג א
2. וּבָא לְצִיּוֹן גֹּאֵל וּלְשָׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב נְאֻם יְיָ׃ ישעיה נט כ
3. שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ׃ הושע יד ב
4. וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲלֵיהֶם הוּא יְחַיֶּה׃ יחזקאל לג יט
5. קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל יְיָ אִמְרוּ אֵלָיו כָּל תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתָינוּ׃ הושע יד ג
6. אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהַבֵּם נְדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ׃ הושע יד ה
7. לְדָוִד מַשְׂכִּיל אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה׃ תהלים לב א
8. מְכַסֶּה פְשָׁעָיו לֹא יַצְלִיחַ וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם׃ משלי כח יג
9. כֹּה אָמַר יְיָ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל מִכְרָם בַּכֶּסֶף צַדִּיק וְאֶבְיוֹן בַּעֲבוּר נַעֲלָיִם׃ עמוס ב ו
10. הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פְּעָמִים שָׁלוֹשׁ עִם גֶּבֶר׃ איוב לג כט
11. כְּכֶלֶב שָׁב עַל קָאוֹ כְּסִיל שׁוֹנֶה בְאִוַּלְתּוֹ׃ משלי כו יא
12. כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד׃ תהלים נא ה
13. וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל יְיָ וַיֹּאמַר אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב׃ שמות לב לא
14. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תְבִיאוּ אֶת הַקָּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם׃ במדבר כ יב
15. וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקוֹ וְעָשָׂה עָוֶל וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו הוּא יָמוּת וְלֹא תַזְכֵּרְנָ צִדְקֹתָו אֲשֶׁר עָשָׂה וְדָמוֹ מִיָּדְךָ אֲבַקֵּשׁ׃ יחזקאל ג כ

מסורת הש"ס

(ח) [ביקוט ובע"י אית' ס"ל ר' יוחנן אמר עד ולא עד בכלל ומי א"ר יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן גדולה תשובה וכו' אלי נאם ה' לא קשיא הא ביחיד הא בצבור א"ר יוסי הגלילי גדולה תשובה שמביאה גאולה שנאמר ובא לציון וגו' מאי טעמא ובא לציון גואל משום ולשבי פשע ביעקב אמר ר' יונתן גדולה תשובה שמקרבת גאולה לעולם שנאמר שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות אמר ריש לקיש כו': (ב) שם גדולה תשובה שמאלכת ימיו ושנותיו של אדם: (ג) שם מקניט את חבירו ספק מתפיים כו' כל"ל ומיבת בדברים נמקן: (ד) שם ואת"ל מתפיים הימנו ספק מתפיים ממנו בדברים וכו' אבל מדת הקב"ה אינו כן אדם עובר כו': (ה) שם ימיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כולו: (ו) שם פעם ראשונה ושניה ופירש הימנה מחוי רב יהודה באותה אשה ובאותו פרק ובאותו מקום כל"ל: (ז) שם ר"ע אומר אין צריך שנאמר אשרי נשוי פשע: (ח) שם ולואי שתהא ביאה כיציאה וכי הוה מזי אמבוהא אמרי אמר כו' כל"ל ומיבות רבא כי הוה נפיק כו' עד ולואי שתהא ביאה כיציאה נמקן: (ט) רש"י ד"ה ארפא משובתם של רבים לפי ששב אפי מן הימיד: (י) ד"ה שבא וכו' לידו אותה העבירה שנכשל בה כבר: (כ) ד"ה באותה אשה כו' שעבר שם כבר העבירה ובאותו פרק שמתוך וכו' שנכשל בה כבר כו':

תוס' ישנים

תשובת רשעים מוחלטין מעכבת. אף אחר שנתחתם גזר דין. מיהו מכל מקום סופו לבוא לידי תקלה שאין גזר דין של יחיד נקרע כדאמרינן בריש הנה [יח, ב]. אי נמי ר' יצחק הוא דאמר יפה נעקה לאדם דין קודם גזר דין דין לאחר גזר דין.

בצבו נפשיה. ברגון עצמו: **לקטלא אזיל.** ליפא עוסק חטא שמא ישגה בדין ועל עצמו אמר כן: **ולכו ביתיה ליה הוא עביד.** בכל זה לא יעשה צורכי ביתו ולא ישתכר כלום בדבר: **ולואי שתהא ביאה.** שישוב ויכנס לביתו בלא חטא כיליאה: **אמבוהא.** גדולי בני אדם הולכין אחריו לכבודו: **אם יעלה לשמים שיאו וגו' סופו לגללו לגלא יתבר.** וכל זה אמר בלא מזוח דעתו: **מכפפי ליה.** זקן היה ומשאין אותו באלנקי בכתפיהם בצית המדרש שלא להטריח את הציבור לקום מפניו: **שנאמר הנוסרים.** אלמא אף הן היו רואיין ליסרף ונותרו: **אין חטא בא על ידו.** הקב"ה מדחה מפניו את העבירה שלא תבא לידו: **כי לא תעזוב נפשי.** למדנו שהקב"ה מונע את החטא מלהכשילו: **עשוק בדם נפש.** בנפש שאבדה על ידו: **אל יתמכו בו.** שלא יפול אלא מניחין אותו ויפול בבור בגיהנם: **לדרך הוגא.** דכיון דחטא תרי זימני שוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה לפי שהעבירה דומה עליו היתר: **לימא דלא ברני.** דאמר לעיל אפי' לא עשה תשובה מכפר: **אגב שאני.** מאחר שעליו הוא סומך לחטוא אינו מכפר: **והכיבו ופללו אלהים.** וקא סלקא דעתך דעתך ופללו לשון תפלה ופיוס הוא שהקב"ה מפללו ומפייסו ומכפר לו: **מאן אלהים דיין.** והאי ופללו לשון ונתן בפלילים (שמות כא) הדיין יפסוק ביניהם: **אי הכי.** דפללו דקרא לשון משפט ניהו אימא סיפא מי יתפלל לו מי יפשטנו בשביל המקום וכי אין שלוחין הרבה למקום ליפרע הימנו: **הכי קאמר.** הכי נמי דפילול דקרא לשון פיוס הוא והכי קאמר אם יחטא איש לאיש ופללו לאלהים ויליהו המלהיס ימחול לו: **ואם לה' יחטא איש מי יתפלל בעדו.** אם אינו שב מעבירות שבידו כך היה עלי הכהן מוכיח את בניו שישובו מרעתם: **בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך.** בשביל זר לערבו בממון או אם נוקשת באמרי פיך שהקנטתו בדברים עשה זאת והגלל כי באת בכף רעך על עסקי ממון: **לך התרפס.** יד ופרע לו ועל מוקש אמרי פיך אם הקנטתו רהב רעיך הרבה רעיס לבקש הימנו מחילה. רעיך בתרא דקרא מלא כתיב לפי שהוא לשון רביס: **בשלש שורות.** שלש פעמים יפייסוהו בשלשה אנשים בכל פעם שנאמר ישור לשון שורה ואין שורה פחותה משלשה בני אדם ב): **חטאתי.** הרי פעם אחת ושאר העותי הרי שתים ולא שוה לי הרי שלשה: **אנא שא נא ועתה שא נא.** אין נא אלא לשון בקשה: **הוה ליה מילתא לר' אבא בהדיה.** ר' אבא היה לו להתרעם על ר' ירמיה שחטא לו אזל ר' ירמיה אתיב אדאבא דר' אבא: **זרזיפי דמיא.** המזח טיפי שופכין שהיתה השפתה שופכת וזרזיפי טיפין ודומה לו כרביבים זרזיף ארץ בספר תהלים (עב): **ממלא נפשיה.** לפני מי שחטא לו אולי יבקש ממנו מחילה וימחול לו: **חליף ותני.** עובר ושונה ומשלש פעמים רבות: **בהדי טבחא.** הטבח חטא לו: **קאזיל אבא.** רבינו: **למקטל נפשיה.** עכשיו הוא מעניש למות: **אבר ריש.** משבר עצמות ראש של בהמה: **נקועיה.** בגרגרתו: **סידרא.** פרשת מקרא של נביאים או של כתובים: אמר

הרבים אין חטא בא על ידו [א]וכל המחטיא את הרבים כמעט[ו] אין מספיקין בידו לעשות תשובה כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו מ"ט [ב]כדי שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בגן עדן שנאמר [7]כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה שלא יהא הוא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם שנאמר [8]אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו: האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב: למה לי למימר אחטא ואשוב אחטא ואשוב תרי זימני כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב [ג]כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר: אחטא ויום הכפורים מכפר אין יום הכפורים מכפר: לימא מתני' דלא כרבי דתניא [ד]רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום"כ מכפר אפילו תימא רבי אגב שאני: עבירות שבין אדם למקום וכו': רמי ליה רב יוסף בר חבו לרבי אבהו [ה] עבירות שבין אדם לחבירו אין יום"כ מכפר והא כתיב [ו]אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים מאן אלהים דיינא אי הכי אימא סיפא ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו הכי קאמר אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים ימחול לו ואם לה' יחטא איש מי יתפלל בעדו ומעשים טובים [ז]אמר ר' יצחק [ח]כל המקניט את חבירו אפילו בדברים צריך לפייסו שנאמר [10]בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעיך [ט]אם ממון [י] יש בידך התר לו פסת יד ואם לאו הרבה עליו ריעים [יא](ואמר) רב חסדא [יב]וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם שנאמר [11]ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי ולא שוה לי [יג](ואמר) ר' יוסי בר חנינא [יד]כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים שנאמר [12]אנא שא נא ועתה שא נא [טו]ואם מת מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ואומר חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני שחבלתי בו ר' ירמיה הוה ליה מילתא לר' אבא בהדיה אזל [יז] איתיב אדשא דר' אבא בהדי דשדיא אמתיה מיא מטא זרזיפי דמיא אריש אמר עשאוני כאשפה קרא אנפשיה [13]מאשפות ירים אביון [יח]שמע ר' אבא ונפיק לאפיה אמר ליה השתא צריכנא למיפק אדעתך דכתיב לך התרפס ורהב רעיך ר' זירא כי הוה ליה מילתא בהדי איניש הוה חליף ותני לקמיה וממציא ליה כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה רב הוה ליה מילתא בהדי ההוא טבחא לא אתא לקמיה במעלי יומא דכפורי אמר איהו איזיל אנא לפיוסי ליה פגע ביה רב הונא אמר ליה להיכא קא אזיל מר אמר ליה לפיוסי לפלניא אמר אזיל [יט]אבא למיקטל נפשא אזל וקם עילויה הוה יתיב וקא פלי רישא דלי עיניה וחזייה אמר ליה אבא את זיל לית לי מילתא בהדך בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא ומחייה בקוציה וקטליה רב הוה פסיק סידרא קמיה דרבי עייל

אלהי ישראל ולפלוני זה שחבלתיו. ירושלמי שעיר המשתלח מכפר ביום הכפורים מיד, ואם אין שעיר, יום הכפורים מכפר עם חשיכה. ואוקומה כגון שאבד ונתנו דעתן להביא אחר ולא מצאו. ר' יוסי (בן יוסי) [בי' ואין הקב"ה רואה את הנולד ויכפר מיד. שמואל אמר הדין דחטי על חבריה צריך מימר ליה סרחית עלך. אין קבילה הא יאות, ואי לא, מייתי בני נש ומפייס ליה קומייהו, כדכתיב ישור על אנשים, יעשה שורה של אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי וגו'. ואם עשה כן עליו הכתוב אומר פדה נפשו מעבור בשחת וחיתו באור תראה. ואין מת צריך מיזל מיפייסיה בקבריה ומימר ליה סרחית עלך. ר' ירמיה הוה ליה לר' אבא מלתא בהדיה, אזיל יתיב אדשה, נפקא אמתיה למישדא עפר בקיקלתא. אמר עשאוני כאשפה תוב לא מיחייבנא, קם למיזל, נפק רבא בתריה, חזייה ר' ירמיה א"ל קום אדוכתיך, עלי רמיא לפיוסך, שנאמר לך התרפס ורהב רעיך. ר' זירא כי הוה לאיניש בהדיה מלתא, הוה חליף ואתי קמיה כי היכי דנשתבי בהדיה. **רב** הוה ליה מילתא בהדיה ההוא טבחא, כולי שתא לא אתא לגביה, במעלי דכיפורי אמר רב אזיל אנא למיפייסיה כו'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא טוב לו לאחאב שנשא הקב"ה לו פגים כו' טוב להם לצדיקים שאין נושא להם הקב"ה פגים בעוה"ז טוב לו למשה ולאהרן שלא נשא הקב"ה להם פגים כו' לא הגיע זמנכם ליפטר כו' שהן זוכין לעצמן שלא שמזכין כו' כל הדורות הרבה בנים היו לו: (ב) שם רב יוסף בר חמו לר' אמרו תנן עבירות כו' אין יום"כ מכפר עד שירצה את חבירו והא כתיב כו' מי יתפלל לו אלא הכי קאמר: (ג) שם אם ממון יש לו בידך התר: (ד) שם מילתא לר' אבא בהדיה אזל ויתיב אדשא דר' אבא (בהדי דשדיא אמתיה מיא) תא"מ וי"ב ס"א נפקא אמתיה ושדיא לה בנושא מיא אקיקלתה ממנו כו' ונפיק לאפיה (אמר ליה השתא צריכנא למיפק מדעתך דכתיב) תא"מ וי"ב ס"א אדהכי הדר ר' ירמיה אפיה ואתא בתריה א"ל לא צריכת השתא עלי רמו דכתיב כו':

תוס' ישנים

כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ואע"ג שאחר למד לר' מאיר ויצא לתרגות רעה [מגיגה טו, ב], ואמרינן נמי ביומא בפ' בית שמאי [קט, ב] גבי תוקע עצמו בדבר הלכה לא לריכה לאזל וגמר לאחריני ולזלו ועבדי מהו דמיגמ אית ליה אגרא לדידיה קמי"ל, התם מיירי שמתחילה רע הוא כגון אחר שהיה רע מתחילתו דלאמרינן [מגיגה שם] שפרי מיינן היו (לו) נוסרין ממיקו, ואמרינן התם כל עמר דגמיס ליורה סליק כו', אבל היכא שהוא טוב מתחילתו שוב אין חטא בא על ידו. **השתא עילאי** רמי דכתיב לך התרפס וגו'. שמעתה ביישתין כיון דשדו (כי נוסא) [טיוטפא] עליו וביישתיך, ומתחילה חטא לו ר' ירמיה. **קאזיל אבא למיקטל נפשא.** מימה לר' לפיוסו הערוך [ע' אבא] שפירש כי רב היה שמו אבא כדאמרינן [מולין קלו, ב] מאן ריש סדרא בגבל אבא תרגמא וכמי בגל קלפוטו רב מפני כבודו כמו רבי יהודה הנשיא שקלפוטו רבי, ומה שהקפיד בחולין על מה שקלפוטו אבא תרגמא [זהו לפי שקלפוטו בשמו, ושמואל חבירו היה והיה קורהו אבא כמו שמצינו בכמה מקומות אמר אבא הכי, אבל רב הונא הכהן שהיה תלמידו גמור, היאך היה קורהו בשמו, והא אמרינן [בגיטין קו, א] מפני מה נענש גחזי מפני שקרא את רבו בשמו. וי"ל דשמא הוה [שם] אבא דרך כבוד כמו אבי אבא [אבי רבב יעקב] קורהו כן. מ"ר.

רבינו חננאל

שאת פני רשע לא טוב, אינו טוב לאחאב שנשאו לו פנים בעולם הזה שנאמר הראית כי נכנע אחאב מפני, אוי להם לרשעים שחבין לבניהם ולבני בניהם כו'. **להטות** צדיק במשפט, טוב לצדיקים שאין נושאין להם פנים בעולם הזה. יען לא האמנתם בי להקדישני, הא האמנתם בי עדיין (ש)לא הגיע זמנכם להפטר, אשריהם לצדיקים שזוכין לעצמן ולבניהם ולבני בניהם. **הרבה** בנים היו לו לאהרן שראויין להשרף כנדב ואביהוא שנאמר הנותרים, אלא זכות אבות הגינה בעדיהן. **כל** המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה כדי שלא יהא בגן עדן ותלמידיו בגיהנם, שנאמר אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו. כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידו בגן עדן, שנאמר כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת. האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה, אחטא ואשוב תרי זימני, ש"מ הא דרב הונא דאמר כל העובר עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר, אין מספיקין בידו לשוב. **אחטא ויום הכפורים** [מכפר], פירוש האומר אחטא כי יום הכפורים מכפר, אפי' לר' דאמר יום הכפורים מכפר אפילו לא עשה תשובה, כל כי האי גוונא אין יום הכפורים מכפר. **עבירות** שבין אדם למקום יום כפורים מכפר עם התשובה, שנאמר ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו, תשובה ומעשים טובים. אבל ריבות שבין אדם לחבירו אין יום כפורים מכפר עד שירצה את חברו, שנאמר אם יחטא איש לאיש ופיללו וגו' כלומר ריצהו, אלהים ימחול לו. א"ר יצחק המקניט את חבירו אפילו בדברים צריך לפייסו, וכל שכן אם יש לו תביעת ממון, שנאמר בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך אם ממון ערבת לו לך התרפס, כלומר לך התר פיסת ידך ושלם לו. ואם לאו [אלא] נוקשת באמרי פיך והקנטתו, ורהב רעיך, הרבה עליו ריעים ופיוסים, אמר רב חסדא ובשלש שורות של שלשה בני אדם, שנאמר ישור על אנשים ויאמר חטאתי וישר העויתי וגו'. וא"ר יוסי בר' חנינה המבקש מחילה מחבירו אינו חייב יותר מג' פעמים, שנאמר אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם וגו' ועתה שא נא לפשע עבדי אלהי אביך וכו'. ואם מת צריך להוליך ז' בני אדם על קברו ויאמר חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני זה שחבלתיו.

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"ד מהלכות תשובה הלכה ח:

צז ב ג ד מיי' פ"ב מהלכ' תשובה הלכה ט סמג עשין נז טוש"ע או"ח סי' תרו סעיף ג:

צח ה מיי' שם הלי"ח טוש"ע שם סעיף ב:

עין מיכאל הגהות הגר"א

(ב) אמר לה מנין לך שאין יום הכפורים מכפר אלא אם כן ריצה חבירו

והאמר רב תפלת ערבית רשות. תימה לרב דאמר תפלת ערבית רשות האמר פרק תפלת השחר (ברכות דף כו.) טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים ואומר נמי התם בסוף פרק תפלת השחר (שם דף ב:) טעה ולא הזכיר של ראש חודש בלילה אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין את החודש בלילה הא לאו הכי מחזירין ואומאי תיפוק ליה דתפלת ערבית רשות ואומר ר"י נהי דרשות היא אין לבטלה בחנם אם לא מפני שום מצוה עוברת או שרא המייניה דפ"ק דשבת (דף ט:) דלא מטרחינן ליה וכן עלה על מטתו דירושלמי דאין מטריחין אותו שירד תדע כיון דיעקב אבינו תיקנה לא תיקנה לבטלה ועוד כיון דכנגד אבריס ופדרים היא שמעלן ומקטירין כל הלילה נהי דלא מעכבי כפרה מ"מ מצוה להקטיר תפלת ערבית נמי מצוה ותימה מאי פריך הכא והאמר רב תפלת ערבית רשות והאמרינן דבחנם אין לבטלה וי"ל דאין זה בחנם דבגלל יוה"כ מצוה לטרוח ולהכין צורכי סעודה דהוי כעין יו"ט כדאמרי' במדרש דבמוצאי יוה"כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך וכמו שפירשנו שאין לבטלה בחנם אפי' למ"ד תפלת ערבית רשות הכי משמע בירושלמי דתפלת השחר דלמ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרתה ולמ"ד רשות תפלת נעילה פוטרתה משמע אבל בחנם אין לבטלה ואע"פ שחולק על הש"ס שלנו זזה דבגמרא דידן משמע דרב לדברי האומר חובה קאמר אבל למ"ד רשות לא בעיא תפלה לפוטרה מ"מ במה שאנו יכולין להשוותם יש לנו להשוותם [6] וכה"ג פי' גבי אין מקדשין את החודש בלילה אע"ג דתפלת ערבית רשות כיון דשוויה עליה חובה שפיר דמי ולהכי צריך לההוא טעמא דאין מקדשין החודש בלילה ואין נראה לר"י דהאמר בפ"ק דשבת [7] למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה הא אי לא שרא המייני' מטרחינן ליה אע"פ שלא התפלל כלל וכי תימא כיון שהתפלל בשחר לילות שויא עליה חובה מ"מ אמאי אינטריך לשנויי הכא דרב לדברי האומר חובה קאמר ליטא דאפי' לדידיה דס"ל רשות כיון דשויא עליה חובה בשחר לילות חובה היא עיולויה ובעיא תפלה למיפטריה על כן נראה כדפרישית:

מתפלל שבע מעין שמונה עשרה ברכות. פירש רשב"ם טעמא משום דכיון דאכתי הוא בתענית חשוב כיום"כ להכי מתפלל שבע ולפי שכבר פנה היום וחזר הוי להכי מתפלל מעין י"ח:

מפני

אתא ר' חייא הדר לרישא עייל בר קפרא הדר לרישא אתא ר"ש ברבי הדר לרישא אתא ר' חנינא [6](בר) חמא אמר כולי האי נהדר ונזיל לא הדר איקפיד ר' חנינא אזל רב לגביה תליסר מעלי יומי דכפורי ולא איפיים והיכי עביד הכי והאמר ר' יוסי בר חנינא כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים [8]רב שאני ור' חנינא היכי עביד הכי [9]והאמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו אלא ר' חנינא חלמא חזי ליה לרב דזקפוהו בדיקלא וגמירי דכל דזקפוהו בדיקלא רישא הוי אמר [10] שמע מינה בעי למעבד רשותא ולא איפיים כי היכי דליזיל ולגמר אורייתא בבבל ת"ר [11]מצות וידוי ערב יוה"כ עם חשכה אבל אמרו חכמים [12]יתודה קודם שיאכל וישתה שמא תטרף דעתו בסעודה [13]ואע"פ שהתודה קודם שאכל ושתה מתודה לאחר שיאכל וישתה שמא אירע דבר קלקלה בסעודה [14]ואף על פי שהתודה ערבית יתודה שחרית שחרית יתודה במוסף במוסף יתודה במנחה במנחה יתודה בנעילה [15]והיכן אומרו יחיד אחר תפלתו ושליח צבור אומרו באמצע מאי אמר אמר רב אתה יודע רזי עולם ושמואל אמר ממעמקי הלב ולוי אמר ובתורתך כתוב לאמר ר' יוחנן אמר רבון העולמים ר' יהודה אמר כי עונותינו רבו מלמנות וחטאתינו עצמו מספר רב המנונא אמר [16]אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי עכשיו שנוצרתי כאילו לא נוצרתי עפר אני בחיי ק"ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך שלא אחטא ומה שחטאתי מרוק ברחמיך אבל לא ע"י יסורין והיינו וידויא דרבא כולה שתא [17]ודרב המנונא זוטא ביומא דכפורי אמר [18]מר זוטרא לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו אבל אמר אבל אנחנו חטאנו תו לא צריך דאמר בר המדודי הוה קאימנא קמיה דשמואל והוה יתיב וכי מטא שליחא דצבורא ואמר אבל אנחנו חטאנו קם מיקם אמר שמע מינה [19]עיקר וידוי האי הוא תנן התם [20]בשלשה פרקים בשנה כהנים נושאין את כפיהן ארבעה פעמים ביום בשחרית במוסף במנחה ובנעילה שערים ואלו הן שלשה פרקים בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים מאי נעילת שערים רב אמר צלותא יתירתא ושמואל אמר מה אנו מה חיינו מיתיבי [21]אור יוה"כ [22]מתפלל שבע ומתודה בשחרית מתפלל שבע ומתודה במוסף מתפלל שבע ומתודה [23] במנחה מתפלל שבע ומתודה בנעילה מתפלל שבע ומתודה (ג) [א] [24]תנאי היא [25] דתניא יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה וחותם בוידוי דברי ר"מ וחכמים אומרים מתפלל שבע ואם רצה לחתום בוידוי חותם תיובתא דשמואל תיובתא עולא בר רב נחית קמיה דרבא פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו מה חיינו ושבחיה [26]רב (ג) הונא בריה דרב נתן אמר ויחיד אומרה אחר תפלתו אמר רב [27]תפלת נעילה פוטרת את של ערבית רב לטעמיה דאמר צלותא יתירא היא וכיון דצלי ליה תו לא צריך ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה [28]כדברי האומר תפלת [29]ערבית רשות לדברי האומר חובה קאמר מיתיבי [30]אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה שחרית שבע ומתודה מוסף שבע ומתודה [31]בנעילה מתפלל שבע ומתודה ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות

מפני

תפלת ערבית רשות. תימה מה נכן [מ"מן] אין לו לבטלה בחנם כמו שרגיל לפרש בפ"ק דשבת [ט, ב] אלא אם כן דוחקתו שום מצוה עוברת או שרא המייניה לאכול דמו לא מעכבין עליה, מדע שהרי יעקב אבינו תקנה, וגם [היא] כנגד הקטרת אברים ופדרים שהן כל הלילה כדאמרינן בפרק תפלת השחר [ברכות כו, ב] וכמו שהן לא מעכבי כפרה [אלא] יש כפרה, וא"כ שפיר קאמר הכא דפוטרתו אף לדברי האומר אור של יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה כו' אמאי אינו צריך להתפלל. ואומר רבינו דהכא נמי אינו צריך להתפלל. כדברי הרב לרבי אברהם בן הרמב"ם ז"ל דאע"פ שהתפלל בשחר לילות שויא עליה חובה מ"מ אמאי אינטריך לשנויי הכא דרב לדברי האומר חובה קאמר ליטא דאפי' לדידיה דס"ל רשות כיון דשויא עליה חובה בשחר לילות חובה היא עיולויה ובעיא תפלה למיפטריה על כן נראה כדפרישית: אמר רב תפלת נעילה פוטרת של ערבית לדברי האומר תפלת ערבית חובה, מאי טעמא צלותא יתירא היא, וכיון דצלי תוב לא צריך לצלויי תפילת ערבית. ומותבינן עליה אור של יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה בערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה, ר' חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות,

---

עין משפט נר מצוה

צט א מיי' פ"ג מהלכות תשובה הלכה ט טוש"ע או"ח סי' תכו סעיף ה:
ק ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע או"ח סי' תכז סעיף ה:
קא ג ד מיי' שם: **קב** ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו בהג"ה:
קג ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג בהג"ה:
קד ז מיי' פ"ג מהלכות תפלה הלכה ח ופ"ב הלכה ז טור או"ח מסי' תריט עד סי' תרכד:
קה ח (מיי' פ"ג שם טוש"ע או"ח סי' תרכד סעיף ה):
קו ט מיי' פ"ג מהלכות תפלה הל' ו ופ"ג הל' ו ופ"ע הלכה ה ממא עשין יט טור או"ח סימן רלה רלו רלז:

מוסף רש"י

כל המעביר על מדותיו. שאינו מדקדק למדוד מדה למעבירים אותו ומניח מדותיו ואוכל לו, כמו (לעיל לג.) אין מעבירין על המצות, (ערובין סד:) אין מעבירין על האוכלין, מניחן ואוכל לו (ר"ה יז.). מעבירין לו על כל פשעיו. אין מדת הדין מדקדקת אחריהן אלא מנחתן ואוכלת (שם). איני כדאי. לא הייתי חשוב והגון להיות עוזר, ועכשיו שנוצרתי. מה חשיבותי הרי אני כאילו לא נוצרתי (ברכות יז.). ק"ו במיתתי. שבמיתתי עפר אני (שם). מרק. כלה והתם (שם). ובנעילת שערים. מפורש בברכות ירושלמי בפרק תפלת השחר אימתי נעילה, יש אומרים נעילת שערי מקדש וי"ל נעילת שערי שמים שנועלים אותן לעת ערב בגמר תפלה, ונוהגין היו להתפלל תפלת נעילה בכל תעניתם כדרך שמתפללין ביוהכ"פ (תענית כו.). אור יוה"כ. גיל כיסמו (נדה ח:). שבע מעין שמונה עשרה. שאומר בשבעה ברכות מעין שמונה עשרה, כגון ג' ראשונות וג' אחרונות כתקנן ואומר הכינונו בתמצע ומשיחי בשומע תפלה דאמרינן בברכות (כט.) ויש הה מעין כולם (נדה ח:).

רבינו חננאל

ר' חנינא איקפד עליה דרב משום דאמר קמיה דרבי כד על ר' חנינא כמה נהדר ונזיל. ואזל רב לגבי' דרב חנינא י"ג מעלי יומי דכפורי ולא איפייס ליה. והיכי עביד רב הכי, והאמר ר' יוסי בר חנינא כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש יותר מג' פעמים. ושניגן הני מילי אדם עם חבירו, אבל תלמיד בהדיה רב שאני. כלומר, ר' חנינא רבו של רב הוה. ור' חנינא היכי עביד הכי ליה היא (דרבה) (דרבא) דאמר כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. וא'[מרינן] ר' חנינא חזא לחלמא דזקפיה לרב ואמר אידחייה לבבל דליגמר אורייתא התם. ת"ר מצות וידוי ערב יום הכפורים עם חשיכה, אבל אמרו חכמים מתודה אדם קודם שיאכל וישתה שמא תטרף דעתו עליו בסעודה, ואע"פ שהתודה קודם אכילה ושתיה יתודה לאחר הסעודה, ואע"פ שהתודה ערבית יתודה שחרית, ויתודה במוסף ויתודה בנעילה. והיכן אומרה, יחיד אומרה אחר תפלה ושליח ציבור אומרה באמצע. מאי היא, רב אמר אתה יודע רזי עולם, ושמואל אמר אתה יודע עומקו של לב, ולוי אומר ובתורתך כתוב לאמר, ור' יוחנן אמר רבון כל העולמים, ורב אמר רבו עונותינו מלמנות, ורב המנונא אמר אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי כו'. והיינו וידויא (ד)דרבה כולה שתא, וידויא דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי. אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דלא אמר אבל אנחנו חטאנו, אבל אמר אנחנו חטאנו תוב אינו צריך. אמר בר המדודי הוה קאימנא קמיה דמר שמואל והוה יתיב, כיון שהגיע שליח ציבור לאבל אנחנו חטאנו קם אכרעיה, אמינא ש"מ עיקר וידוי הדין הוא. תנן התם בשלשה פרקים בשנה הכהנים נושאין את כפיהן ארבע פעמים ביום, בשחרית במוסף ובמנחה ובנעילה, בתעניות ובמעמדות וביום הכפורים. מאי נעילה, רב אמר צלותא יתירא, מעין תפילתו של יום. ושמואל אמר מה אנו. ומותבינן לשמואל מיהא דתניא אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכן שחרית וכן מוסף וכן במנחה וכן בנעילה מתפלל שבע. ומשני שמואל תנאי היא, דתניא יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים אין זקוק לשבע ואם בא לחתום בוידוי חותם. וקימא לן כותיה דרב דאיסורא היא. עולא בר רב נחת קמיה דרבה פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה. כי האי תנא דאמר אם בא לחתום בוידוי חותם ויחיד אומרה אחר תפלתו. אמר רב תפלת נעילה פוטרת של ערבית לדברי האומר תפלת ערבית חובה, מאי טעמא צלותא יתירא היא, וכיון דצלי תוב לא צריך לצלויי תפילת ערבית. ומותבינן עליה אור של יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה בערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה, ר' חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות,

---

מסורת הש"ס

(א) [ל"ל בר'], ב) ר"ה ז:. מגילה כח. לעיל כג., ג) [תוספ' פ"ד הי"ג], ד) [ברכות דף יז.], ה) [ברכות יז.], ו) גיר' רי"ף ורא"ש אמר רב המדודי לא שנו וכו' ואמר רב המדודי הוי קאימנא וכו' אמר ש"מ עיקר וידוי מעומד הוא, ז) תענית כו., ח) פסחים ג. נדה ח:, ט) [עיין מהרש"ל], י) [ברי"ף דף רכח. וכן בהא"ש סימן כ' אותם בנוסח אחרת], כ) ברכות כז:, ל) [פסחים ג. נדה ח:], מ) [במנחת מתפלל שבע ומתודה בנעילי וכו' כ"ש בפסחים ובנדה], נ) [ויקרא נוז], ס) [פ"ד הי"ד], ע) [פ"ד ה"ח], פ) [דף כז: לפי גיר' ה"א הנדפס עם בלר הגלוין], צ) [ל"ל ובה"ג], ק) [דף טו: ושם],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' ריאל הוי אמר (ש"מ בעי למעבד וכו' ולגמר אורייתא בבבל) תא"מ ור"ב ס"א אתחייה ולא נחתיון וכן משמע מפירש"י: (ב) שם בנעילה מתפלל שבע ומתודה יום הכפורים עם חשיכה מתפלל כו' כל"ל ותיבות תנאי הוא דתניא נמחק: (ג) שם ובמחיי. רב נתן אבוה דרב הוא כריה דרב נתן נחת קמיה דרב פפא פתח בואתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה אמר רב אתא בריה דרבא ויחיד אומרה אחר תפלתו: (ד) רש"י ד"ה נחת קמיה כו' פליגי בה אמוראי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (תנאי היא דתניא יוהכ"פ עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה) תא"מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמרא תנאי היא דתניא. צריך להיות ותו תניא [ועי' ר"מ]:

הגהות מהר"י לנדא

[א] גמ' במנחה מתפלל שבע ומתודה (דתניא) [ויה"כ] כו' כל"ל ועי' מהרש"ל [דלגירסתו קשה היינו נעילה היינו יוה"כ ע"ח]:

תוס' ישנים

וחכמים אומרים צריך שיתודה קודם אכילה כו'. ומתוספתא [פ"ד] גרסינן יתודה אחר אכילה ושתייה. ואע"ג שהמודה קודם אכילה ושתייה יתודה ערבית כו'. וילוי יתירא זה לא מצינו אותו בתלמוד ומתא טעות סופר הוא לשם. ובה"ג הגילקה כן אבל אמרו חכמים מתודה קודם אכילה ושתייה שמא יאבד דבר קלקלה בסעודה, ואע"פ שהמודה קודם אכילה ושתייה יתודה אחר אכילה ושתייה שמא תיטרף דעתו עליו, ואע"פ שהמודה ערבית כו'. ונראה כי הגי' שם היא בשיטה וא"ע בתחרות. **ושים במה אנו.** והיינו תפילת תחה עומן יד לפוטעים, וכך אנו נוהגים. **והאמר רב** [מ"מן] אין לו לבטלה בחנם כמו שרגיל לפרש בפ"ק דשבת [ט, ב] אלא אם כן דוחקתו שום מצוה עוברת או שרא המייניה לאכול דמו לא מעכבין עליה, מדע שהרי יעקב אבינו תקנה, וגם [היא] כנגד הקטרת אברים ופדרים שהן כל הלילה כדאמרינן בפרק תפלת השחר [ברכות כו, ב] וכמו שהן לא מעכבי כפרה [אלא] יש כפרה, וא"כ שפיר קאמר הכא דפוטרתו אף לדברי האומר אור של יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה וכן בשחרית וכן במוסף וכן במנחה וכן בנעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה, ר' חנינא בן גמליאל אומר משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות,

---

מתפלל שבע ומתודה בנעילה מתפלל שבע ומתודה (ג) [א] [24]תנאי היא [25] דתניא יום הכפורים עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה וחותם בוידוי דברי ר"מ וחכמים אומרים מתפלל שבע ואם רצה לחתום בוידוי חותם תיובתא דשמואל תיובתא עולא בר רב נחית קמיה דרבא פתח באתה בחרתנו וסיים במה אנו מה חיינו ושבחיה [26]רב (ג) הונא בריה דרב נתן אמר ויחיד אומרה אחר תפלתו אמר רב [27]תפלת נעילה פוטרת את של ערבית רב לטעמיה דאמר צלותא יתירא היא וכיון דצלי ליה תו לא צריך ומי אמר רב הכי והאמר רב הלכה [28]כדברי האומר תפלת [29]ערבית רשות לדברי האומר חובה קאמר מיתיבי [30]אור יום הכפורים מתפלל שבע ומתודה שחרית שבע ומתודה מוסף שבע ומתודה [31]בנעילה מתפלל שבע ומתודה ערבית מתפלל שבע מעין שמונה עשרה רבי חנינא בן גמליאל משום אבותיו מתפלל שמונה עשרה שלימות

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ריאל הוי אמר (ש"מ בעי למעבד וכו' ולגמר אורייתא בבבל) תא"מ ור"ב ס"א אתחייה ולא נחתיון וכן משמע מפירש"י: (ב) שם בנעילה מתפלל שבע ומתודה יום הכפורים עם חשיכה מתפלל כו' כל"ל ותיבות תנאי הוא דתניא נמחק: (ג) שם ובמחיי. רב נתן אבוה דרב הוא כריה דרב נתן נחת קמיה דרב פפא פתח בואתה בחרתנו וסיים במה אנו ושבחיה אמר רב אתא בריה דרבא ויחיד אומרה אחר תפלתו: (ד) רש"י ד"ה נחת קמיה כו' פליגי בה אמוראי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (תנאי היא דתניא יוהכ"פ עם חשיכה מתפלל שבע ומתודה) תא"מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמרא תנאי היא דתניא. צריך להיות ותו תניא [ועי' ר"מ]:

הגהות מהר"י לנדא

[א] גמ' במנחה מתפלל שבע ומתודה (דתניא) [ויה"כ] כו' כל"ל ועי' מהרש"ל [דלגירסתו קשה היינו נעילה היינו יוה"כ ע"ח]:

תוס' ישנים

וחכמים אומרים צריך שיתודה קודם אכילה כו'. ומתוספתא [פ"ד] גרסינן יתודה אחר אכילה ושתייה. ואע"ג שהמודה קודם אכילה ושתייה יתודה ערבית כו'. וילוי יתירא זה לא מצינו אותו בתלמוד ומתא טעות סופר הוא לשם. ובה"ג הגילקה כן אבל אמרו חכמים מתודה קודם אכילה ושתייה שמא יאבד דבר קלקלה בסעודה, ואע"פ שהמודה קודם אכילה ושתייה יתודה אחר אכילה ושתייה שמא תיטרף דעתו עליו, ואע"פ שהמודה ערבית כו'. ונראה כי הגי' שם היא בשיטה וא"ע בתחרות. **ושים במה אנו.** והיינו תפילת תחה עומן יד לפוטעים, וכך אנו נוהגים. **והאמר רב**

מנאי היא. אי פטרה נעילה את של ערבית אי לא: הכי גרסינן בתוספתא [1] **כל חייבי טביעות טובלין בדרכן ביום הכפורים נדה ויולדת טובלות בדרכן בלילי יוה"כ: בעל קרי.** שאסור בדברי תורה כדקיימא לן [2] (ב"ק דף פב.) עזרא תיקן טבילה לבעלי קריין: **וטובל והולך עד המנחה.** אם אירע לו קרי קודם לכן טובל כדי שיוכל להתפלל תפלת המנחה אבל ראה קרי מן המנחה ולמעלה אין מועיל לטבול אלא ימתין עד שתחשך ויטבול דסבירא להו לרבנן דתפלת נעילה בלילה ולדידהו פוטרת את של ערבית כדרב והא דקתני איהו פוטרת ר' יוסי היא דאמר כל היום מותר לטבול ואפילו ראה קרי לאחר תפלת המנחה טובל ביום כדי להתפלל תפלת נעילה אלמא קסבר תפלת נעילה אין זמנה בלילה ולדידיה איהו פוטרת את של ערבית: **ה"ג בתוספתא הוב והזבה והמצורע והמצורעת וטובל נדה ועמא מת טובלין בדרכן ביוה"כ נדה ויולדת הכפורים בעל קרי טובל והולך כל היום כולו ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול.** קשיא לרבי יוסי אלרבי יוסי ולרבנן אלרבנן: **לא קשיא.** הא דאמר ר' יוסי הכא מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול: **בדלגי תפלת נעילה.** ביום קודם שראה קרי והא דאמרינן לעיל כל היום בדלא לגי תפלת נעילה כשראה הקרי: **אי דלגי מאי** (א) **טעמא דרבנן.** דתניתא בברייתא דאמרי כל היום: **קא סברי טבילה בזמנה מצוה.** וזמנה ביום הוא דכתיב (דברים כג) והיה לפנות ערב ירחץ הלכך דחיא רחילה ביום הכפורים ולאו היינו הך דרבנן דלעיל ותרתי פלוגתא איינהו במתני' קמייתא פליגי בזמן תפלת נעילה לרבנן בלילה ולר' יוסי ביום ורבנן דהתם סבירא להו טבילה בזמנה לאו מצוה דתדחה יום הכפורים ובמתניתא בברייתא פליגי בטבילה בזמנה מצוה: **לא ירחון.** אלא ימחוק את השם: **כורך עליו גמי.** להגין עליו משטף המים: **וקיימא לן.** במסכת שבת (ב) דבטבילה בזמנה מצוה פליגי לרבנן טבילה בזמנה לאו מצוה ואם אין לו גמי ימתין עד למחר ויבקשנו: **הכיא.** דאמרי' לעיל ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה לא יטבול עד שתחשך דטבילה בזמנה לאו מצוה ר' יוסי בר יהודה היא: **דיה לטבילה שהחה באחרונה.** ברייתא היא דמייתינן לה במסכת נדה בגמרא דהמפלת (דף כט:) האשה שיצתה מלאה ובאת ריקנית והביאה לפניו שלשה שבועים טהורים ועשרה שבועים אחד טמא ואחד טהור משמשת אור לשלשים וחמש ומטבילין אותה תשעים וחמש טבילות דברי ב"ש וב"ה אומרים שלשים וחמש וכולהו מפרש להו התם וטעמא משום טבילה בזמנה מצוה רבי יוסי בר יהודה אומר דיה לטבילה שתהא באחרונה דטבילה בזמנה לאו מצוה ור' יוסי דגמי הוא ר' יוסי בן חלפתא: **ונערב ישפשף.** [3] משום חציצה: **נערב ס"ד.** מכי טביל וסליק מאי מהני ליה שפשוף חציצה דהואי הואי: **אימא מבערב.** דאתמול ישפשף כל אדם עצמו בחמין אשם יראה קרי למחר יכול לטבול בלא חציצה: **הראה קרי ביוה"כ.** ולא במתכוין: **עונותיו מחולין.** סימן טוב הוא זה יראה זרע ויאריך ימיס: **ידאג כל השנה כולה.** שמא לא קיבלו תעניתו והשביעהו במה שבידם להשביעו כעבד המוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו: **ואם עלתה לו שנה.** שלא מת מובטח לו שמעשים טובים יש בידו שהגינו עליו וכן עולם הבא הוא: **תדע שהרי כל העולם רעב.** מתשמיש והוא שבע ולא נתענה בזאת ושלא מלעתו השביעהו ואעפ"כ עלתה לו שנה יש לדעת שצדיק גמור הוא: **מפיש חיי.** זה יראה קרי ביום הכפורים: **סגי ומסגי.** בבנים ובני בנים שכך הסימן יראה זרע יאריך ימיס (ישעיה נג):

הדרן עלך יום הכפרים וסליקא לה מסכת יומא

מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת תנאי היא דתניא [4] א"כל חייבי טביעות טובלין בדרכן ביום הכפורים נדה ויולדת טובלות בדרכן בלילי יוה"כ בעל קרי טובל והולך עד המנחה רבי יוסי אומר כל היום כולו ורמינהו [5] הזב והזבה המצורע והמצורעת ובועל נדה וטמא מת טובלין בדרכן ביוה"כ נדה ויולדת טובלות בדרכן בלילי יוה"כ בעל קרי טובל והולך כל היום כולו ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול לא קשיא הא דצלי תפלת נעילה הא דלא צלי אי דצלי מאי טעמייהו דרבנן קא סברי רבנן טבילה בזמנה מצוה מכלל דר' יוסי סבר לאו מצוה והתניא [6] ב"הרי שהיה שם כתוב על בשרו ה"ז לא ירחץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת נזדמנה לו טבילת מצוה כורך עליו גמי ויורד וטובל רבי יוסי אומר יורד וטובל בדרכו ובלבד שלא ישפשף וקי"ל דבטבילה בזמנה מצוה פליגי ההיא רבי יוסי בר יהודה היא דתניא [7] ר' יוסי בר יהודה אומר דיה לטבילה שתהא באחרונה ג"ת"ר הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל ולערב ישפשף לערב מאי דהוה הוה אלא אימא מבערב ישפשף (קא סבר מצוה לשפשף) [8] תני תנא קמיה דרב נחמן הרואה קרי ביוה"כ עונותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין [9] מאי סדורין סדורין לימחל תנא דבי רבי ישמעאל [10] הרואה קרי ביוה"כ ידאג כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא אמר רב נחמן בר יצחק תדע שכל העולם כולו רעב והוא שבע כי אתא רב דימי אמר מפיש חיי סגי ומסגי:

הדרן עלך יום הכפרים
וסליקא לה מסכת יומא

מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. הקשה רבינו יעקב מאורליינ"ש ונכללה מכלל דאמרי' בתפלת השחר (ברכות דף כט.) כל השנה כולה מתפלל הבינו חוץ ממוצאי שבת שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת ופירץ ונכללה מכלל קשיא ותירץ ר"י דהתם דכל השנה מתפלל הבינו משום הבדלה לא היה לו לשנות הסדר כיון דאפשר לכוללו אבל הכא דסבירא ליה דכל השנה מתפלל שמונה עשרה שלימות בטעם כל דהו אין לשנות הסדר ולהכי במוצאי שבת מתפלל שמונה עשרה שלימות מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת:

אי דצלי מאי טעמא דרבנן. תימה לי אי מוקמינן נמי בדלא צלי תיקשי לך מאי טעמא דרבנן הא לעיל אמרי רבנן דרבי יוסי דוקא עד המנחה אע"ג דלא צלי ואם כן תיקשי דרבנן אדרבנן ולפי המסקנא דמוקמינן להא דרבי יוסי בר' יהודה ניחא שאין להקשות מדרבנן דרבי יוסי בר יהודה לרבנן דרבי יוסי בן חלפתא אבל למאי דס"ל השתא דתרוייהו רבי יוסי בן חלפתא תקשי לרבנן אדרבנן ונראה לי אי אמרת בשלמא אידי ואידי דלא צלי אז לא תיקשי לך דרבנן אדרבנן דאיכא למימר תפלת נעילה נתקנה כך להתפלל אותה או ביום מן המנחה ולמעלה או בלילה כמו שילה והא דקאמרי' לעיל עד המנחה ותו לא כשדעתו להתפלל אותה בלילה והא דאמר הכא כל היום כשהוא רוצה להתפלל ביום כדי שיהא מזומן לסעודה בתחלת הלילה ואע"פ שיכול להמתין עד הלילה ולהתפלל התירו לו לטבול ביום הכפורים ולהתפלל כי לא אסרו אלא רחילה של תענוג אבל בשביל תפלה וגם כדי שיהא מזומן לסעודה בתחלת הלילה מותר לטבול ולהתפלל אותה ביום אבל כיון דמוקמינן לה בדלא צלי מאי טעמא דרבנן:

קסברי טבילה בזמנה מצוה.

תימה לי דה"מ לאקשויי מדרבנן לעיל אדרבנן הכא לעיל אמרי אע"ג דלא צלי אינו טובל מן המנחה ולמעלה והכא אמרי אפי' צלי כבר טובל וי"ל דאיכא למימר דהיא לעיל דקאמר עד המנחה ה"פ בשביל התפלה אינו צריך לטבול אלא עד המנחה ואתא לאשמועינן דתפלת נעילה בלילה מיהו משום טבילה בזמנה מצוה יש לו לטבול ונפקא מינה היכא דאמים ולא מצי טביל ביום לא יבטל זה תפלת נעילה ולר' יוסי אי לא מצי טביל ביום לא יתפלל כלל תפלת נעילה:

מכלל דרבי יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה. הא דלא פריך נמי מדרבנן דסברי מצוה ובריתא דמייתי סבירא להו לאו מצוה י"ל דלעיל אמרי מצוה ואין לעבור זמנה במזיד ובמתכוין ולהכי סבירא להו לטובל מן המנחה ולמעלה אבל במה שהן אומרים שיש להן לחזר אחר גמי בזה לא תדחה בודאי הטבילה ועוד מפני כבוד השם אבל מר' יוסי פריך מכל שכן: **מפיש** חיי סגי ומסגי. ורמז לדבר יראה זרע יאריך ימים:

הדרן עלך יום הכפרים וסליקא לה מסכת יומא

רבינו חננאל

מפני שצריך למימר הבדלה בחונן הדעת. ומשני תנאי היא, דתניא כל חייבי טבילות טבילתן [ביום נדה ויולדת טבילתן] בלילה, בעל קרי טובל והולך עד המנחה, ור' יוסי אומר כל היום. פיר' תנא קמא דתני עד המנחה קסבר אין שם תפלת ערבית. ור' יוסי דתני כל היום קסבר צריך עדיין להתפלל תפלת ערבית. אינו דר' יוסי כל היום אמר, והתנינן הזב והזבה והמצורע והמצורעת ובועל נידה וטמא מת טבילתן ביום נידה ויולדת טבילתן בלילה, בעל קרי טובל והולך כל היום כולו. ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה שוב אינו צריך. ושנינן הא דתני כל היום בדלא צלי עדיין, והא דתני מן המנחה אינו צריך בדצלי. ואקשינן ואי צלי מאי טעמא (דרבא) [דרבנן] דתני כל היום, ושנינן משום דקסברי טבילה בזמנה מצוה. ואקשינן מכלל דר' יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא, והתניא מי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטנופת, נזדמנה לו טבילת מצוה כורך עליו גמי או סמרטוט וטובל (דמצוה) [דאסור] לשפשף. [ר' יוסי אומר יורד וטובל בדרכו ובלבד שלא ישפשף] ואי איכא גמי כולי, אלמא לא פליגי דכורך גמי ואח"כ טובל, כי פליגי להדורי [ן]אייתויי, ר' יוסי סבר טבילה בזמנה מצוה ולא שבקינן מצוה ומהדרינן אגמי, ורבנן סברי טבילה בזמנה לאו מצוה היא, ומהדר עד דמשכח גמי. ושנינן הכיא דתני מן המנחה ולמעלה אינו צריך ליטבול דטבילה בזמנה לאו מצוה היא, ר' יוסי בר' יהודה היא, דתני בענין טועה שא' [ב"ש] מטבילין צנן] טבילות, אמר הוא דייה לטבילה שתהא באחרונה. ת"ר הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל ועודנו השכבת זרע לח. ואם מבערב ישפשף. פי', אם ראה קרי בלילה ויבש שכבת זרע על בשרו, צריך לשפשף בשרו שלא ישאר על גופו. תנא דבי רבי ר' ישמעאל הרואה קרי ביום הכפורים עונותיו סדורין לימחל וידאג כל השנה. אם ניצל אותה שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מפיש חיי סגי ומסגי. **הדרן עלך יום הכפורים**

[קונטרס אחרון] בתלמוד ארץ ישראל במסכת ברכות בתחילת פרק תפלת השחר ובתענית פרק (ג') [ד'] בג' פרקים הכהנים נושאים את כפיהן ד' פעמים ביום, אימתי תפלת נעילה רב אמר בנעילת שערי שמים, ר' יוחנן אמר בנעילת שערי היכל. מתניתין מסייעא לר' יוחנן בשלשה פרקים הכהנים נושאין את כפיהם ד' פעמים ביום, בשחרית ובמוסף במנחה ובנעילת שערים, אית לך מימר נעילת שערי שמים [ביום]. אחוה דאימיה דרב אדא הוה צאיר גולתיה דרב בצומא רבא, א"ל רב כד תחמי שמשא בריש דיקלי את יהיב לי גולתי דנצלי תפלת נעילה. מחלפא שיטתיה דרב, תמן א' בנעילת שערי שמים,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ולערב ישפשף משום חציצה. עי' מג"א סי' עו ס"ק ז:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אי דלגי מאי טעמייהו דרבנן: (ב) ד"ה וקיימא לן במס' שבת. נ"ב בפ' כל כתבי סוף דף קכ:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל (המשך)

וכא מצלי בנעילת שערי היכל. אמר ר' מתנאי על ידי דהוה רב מארץ בצלותיה סגדן, הוה מגיע לנעילת שערי שמים ש"מ דכד הוי שמשא בריש דיקלי היא עת נעילת שערי היכל. וסלקא שמעתא דא שאין נעילה פוטרת של ערב. ויום הכפורים שחל להיות בשבת מזכיר של שבת בנעילה. וכן ראש חודש שחל להיות בתענית מזכיר של ראש חדש בנעילה. וכן שבת שחלה להיות בחנוכה מזכיר של חנוכה במוסף. ראש חדש שחל להיות בתענית היאך (קוראין בר"ח) [מזכיר הוא של ר"ח]. א"ר בא מה מצינו בכל מקום אומרה ברכה רביעית, אף הכא אומרה ברכה רביעית. וכן נפק עובדא (בהדה דרבה) [כהדא דר' אבא]. **רבי** ור' חייא בר אבא הוו מפקדי לאמוריהו אכריזו קמי צבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קיים. א"ר חנינא משכני ר' ישמעאל בר' יוסי אצל פונדקי אחד ואמר לי כן נתפלל אבי של מוצאי שבת בשבת, אף עליה לא הוה צריך מפלגא, דר' מפקד [ל]אבדן אמוריה אכריז קדמיהון מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קיים. **בר** המרידי, בר מיחם דודי דאבא, שהן הסירות. אמר רב אסי אין משיחין על כוס של ברכה כי שקיל ליה לאלתר מברך. **בר** קמצר לא רצה ללמד על מעשה כתב, מאי מעשה הכתב (בן) שהיה נוטל ה' קולמוסין בה' אצבעותיו ואם היתה תיבה של ה' אותיות כותבה בבת אחת. **סליקא לה מסכת יומא. שבח לבתר יהא והוה קמא. ברוך נותן ליעף עצמה. תתרומם שם ישב רומא. יהא שמיה רבא לעלמי עלמא:**

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"א מהלכות מקוואות הלכה ו וס"ג מהל' שביתת עשור הלכה ב ג ופ"ד מהל' מ"ב הל' ו' סמג עשין רמג טוש"ע או"ח סי' תקנד סעיף ח וסימן תריג סעיף יא יב וטור ש"ע י"ד סי' קז סעיף ג וסי' שפא סעיף ה:

קח ב מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הל' ו סמג לאוין ו:

קט ג (מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הל"ג טוש"ע או"ח סי' תריג סעיף יא):

קי ד טוש"ע או"ח סי' תרטו סעיף ב:

(המשך) שאינו מוקם על תלמוד שלנו. והא דתניא בפרק תפלת השחר [שם] שכח ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים, (ו)אתיא שפיר כמאן דאמר תפלת ערבית רשות כי כתנם אין לו לבטלה. ואיתא נמי הא דאמרינן פרק תפלת השחר (ל, ב) טעה ולא הזכיר ראש חודש אין מחזירין אותו לפי שאין בית דין מקדשין את החודש בלילה, הא לאו הכי מחזירין אותו כי בתנם אין לו לבטלה. אבל א"ג פירש דכיון דהתפלל אותה שהיא עליה חובה (והילכך) דאי לאו טעמא לפי שאין ב"ד ק"ד, מחזירין אותו. ואין נראה לרבינו דהא דאמרינן בפ"ק דשבת (ט, ב) דאמ"ר תפלת ערבית רשות הוי בבנאלה כיון דשרא כו' הא לא שרא מעטרתיה ליה אע"ג דלא התפלל כלל, וכי מימא כיון דהתפלל בשאר לילות שהיא עליה חובה, אם כן הוא הוקרך לתרץ בשמעתין דלדברי האומר חובה קאמר, אפילו לדברי האומר רשות ימא כיון דשהיא עליה חובה בשאר לילות, על כן נראה כך בדפרישנא. מ"ר. ע"כ מעמוד קודם

שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת. הקשה ה"ר יעקב דאורליינ"ש דאמרינן בברכות פרק (אין עומדין) [תפלת השחר כט, ב] כל השנה כולה מתפלל אחד הבינו [חוץ ממוצאי שבתות וימים טובים שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת, מתקיף לה מר זוטרא ומיבללה מכלל קשיא, ומאי קשיא ליה ימא דסבירא ליה כר' מנינא בן גמליאל דהכא דלית ליה שכולה בהבינו אלא] (ולא) מתפלל י"ח שלימות. ותומר רבינו דהתם כיון שכל השנה רגיל בהבינו אין לו לשנות סידרו בשביל מוצאי שבת אלא ליבללה, אבל הכא רגיל כל השנה להתפלל י"ח ולכך מתפלל גם שתים ולא ליבלנו, וס"ק מקול עליו לפי שיש לו לסכן סעודה למוצאי [יום] הכפורים שהוא יו"ט דכפרישות לעיל. מ"ר. בועלי נדות וטמאי מת טובלין בדרכן ביום הכפורים. וא"ת מה מועיל טומא מת ביום הכפורים כיון שאינן צריכין הזאה. י"ל דמיירי שהזה עליו קטן או (עבד) [עבר] והזה, ובטבילה שאחר הזאה מיירי הכא. אי נמי כגון שהזה מעבר ביום הכפורים [דבמזר] פרק